EPITOME CONTINENS SENSUM LITERALEM, MORALEM, ET...

Leonardo Sacconi, D.L. incisore

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
40/1/C
21

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
13 . C

5 - E - 10

5.3.10.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

EPITOME
CONTINENS SENSVM LITERALEM, MORALEM, ET MYSTICVM
In Pſalmis, & Canticis Ferialibus.

AVCTORE

DOCTORE THEOLOGO

D. LEONARDO SACCONIO

MONTALBANENSI,

Siculo, Archipræsbytero eiuſdem terræ:

Meſſanen: Diocœſis,

Vtile, & Neceſſarium omnibus recitantibus Diuinum Officium, & Pſalmos legentibus.

MESSANÆ; Typis Hæredum Petri Breæ, 1669.

Imprimatur

D. Fortunatus Vic. Gen.

Imprimatur

D. Didacus Brunacini pro Spectab. de Dainotto F. P.

Digitized by Google

Digitized by Google

ÆTERNI
PATRIS
FILIO VNIGENITO
SANCTO SPIRITV
COOPERANTE

Generis Humani Reparatori ſuplex optat,
ab Vniuerſa Creatura

Laudem, Honorem, & Gloriam
in Sæcula.

D. LEONARDVS SACCONIVS

COmpendiariam in Dauidicis Hymnis, & Canticis Lucubrationem à me non exiguo labore conſcriptam editurus, cœpi mecum attentius cogitare, quem Patronum illi potiſſimum adoptarem, cum ecce recurrit in mentem non, niſi tuo Domine mi Ieſu Patrocinio committendam, vt pote

Digitized by Google

tuã, & quidem tot titulis, vt ſine Sanctiſſ. Nominis tui offenſione, grauiq; piaculo meo perbreuis hæc Pſalmorum, & Canticorum Explanatio tibi nequeat denegari cum Diuinas liber ille Dauidicus laudes, preceſq; contineat. Tu vero Volumen illud ſcriptum intus, & foris es, & Verbum Patris abreuiatum, Æternique Regis Pſalterium iucundum, & Cithara, quique in diebus carnis tuæ preces, ſupplicationeſq; ad Patrem cum clamore valido, & lacrymis offerens exauditus es pro tua riuerentia, factuſq; nobis es cauſa Salutis æternæ, qui labores hominum ſuſcipis, & alleuas onera noſtra. Cum ergo hæc præſens Epitome tibi his, alijſq; nominibus debeatur. Ratio non ſolum petit, ſed præcipit, non ſuadet, ſed iubet, non ortatur, ſed impellit, vt id, quidquid eſt tuo Sanctiſſimo, & Auguſtiſſimo Nomini, ad pedes tuos humillime obuolutus donans, reddam, & offerens exoluam.

Non enim iudicaui me ſcire aliquid inter vos, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc Crucifixum. Apoſt. Epiſt. 1. ad Corint.

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO

CVM mecum ipſe cogitarem ad animarum onus ſuſtinendum, rerum ſacrarum ſtudium non eſſe facile deſerendum: ambigeremq; in quo meditando, & explanando laborarem, obtulit ſe liber Pſalmorum, qui quaſi Compendium, & ſumma veteris eſt Teſtamenti. Quidquid enim Moyſes vel hiſtoricum tradidit, vel ſeruandum præcepit, quidquid Prophetæ cæteri, vel ad virtutes exortando, vel futura prædicendo ſcripſerunt, id omne breuiſſimè Liber iſte comprehendit. Mundi enim Creatio, Patriarcharum res geſtæ, Ægyptiaca captiuitas, Plagæ, Populi Peregrinatio, eiuſq; in promiſſam terram ingreſſio: & alia id genus luculenter exponuntur. Legem diuinitus traditam miris laudibus effert, & ad illam cuſtodiendam omnes inflammat. Reparatoris Noſtri Ieſu Regnum, Ortum, Prædicationem, Miracula, Paſſionem, Reſurrectionem, Aſcenſionem, Eccleſiæ Propagationem ita manifeſte prædicit, vt Euangelium potius, quam Prophætia fuiſſe videatur. Ad virtutes inuitat, & allicit, à Vitijs retrahit, deterret, atq; hæc omnia non ſimplici narratione, ſed vario carminum genere, phraſibuſq; & methaphoris plurimis, & admirabilibus, nouo denique quodam genere dicendi ita rapit animos in Dei amorem, & laudem, vt nihil dulcius, nihil ſalutarius cani, audiriuè poſſit neque ſolum ex corde quamuis lapideo lacrimas elicit, verum etiam qui pſalmos rite canunt, cum Angelis choreas ducere, & quaſi cum illis de Dei laudibus, & amore contendere videantur. Illas igitur horas, quibus ab animarum cura vacabam, & nocturna quietis tempora in meditandis Dauidicis Hymnis, ſacriſq; canticis non ſine animi mei voluptate conſumpſi; & illorum literalem, moralem, & myſticam explanationem, breuitati, quantum in me fuit, & perſpicuitati ſtudens ad exitum vſque perduxi, in qua me cuncta ſentire, tenere, & docere profiteor, quæ Sacroſancta Romana ſentit, tenet, & docet Eccleſia. Eoque feci lubentius, quod Eccleſiaſticorum pleriq; quotidie librum hunc præ manibus tenent, &

legunt,

Digitized by Google

legunt, & ex his pauci admodum intelligunt. Accipies igitur hunc Epitomen obſeruantiæ meæ, & ſi quid forte errati in illius ſcriptione irrepſerit, pro tua humaniſſima benignitate condonans boniconſule, & vale.

Tibi addictiſſimus in Chriſto ſeruus.
Leonardus Sacconius.

HAnc Epitomen in pſalmis, & Canticis ferialibus Auctore Reuerendo D. Leonardo Sacconio Archipresbytero Montis Albani noſtræ Meſſanenſis Diœceſis. De noſtro mandato reuiſam, & approbatam, typis mandari poſſe concedimus, in quorum fidem eſt datum in Nobili, & Exemplari Vrbe Meſſanæ, ex Noſtro Palatio Archiepiſcopali Die 8. Octobris 1668.

D. Fortunatus Carafa V. G.

EXplicationem pſalmorum ſimul, & Canticorum veteris, & noui teſtamenti ab Admodum Reuerendo Domino, Leonardo Sacconio Archipresbitero Montalbanenſi compendioſe traditam, ex commiſſione Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Domini Vicarij Generalis, D. Fortunati Carafa non ſine animi voluptate perlegi ob varias, & eruditas explicationes, & non ſolum nil rectæ fidei, & probis moribus diſſonum in ea inueni quin imo valde perſicuam ad augmentum eiuſdem fidei, & morum illam reperi; Vnde in lucem edi digne iudico. Meſſanæ die 26. Septembris 1668.

Frater Thomas landi de Longe
Magiſter Ordinis Prædicatoris.

PSAL-

Digitized by Google

PSALMORVM INDEX ALPHABETICVS

AD Dominum cum tribularer pſ. 119 fol. 310.
Ad te Domine clamabo pſ. 27. fol. 59.
Ad te Domine leuaui, pſ. 24. fol. 46.
Ad te leuaui oculos, pſ. 122. fol. 312.
Afferte Domino filij Dei pſ 28 fol. 51.
Attēdite popule meus pſ. 77. fol 177.
Audite hæc omnes, pſ. 48. fol. 91.
Beati immaculati, pſ. 118. fol. 293.
Beati omnes qui, pſ 127. fol. 316.
Beati quorum remiſſæ, pſ. 31. fol. 56.
Beatus qui intelligit, pſ. 40. fol. 72.
Beatus vir qui non abijt, pſ. 1. fol. 1.
Beatus vir qui, pſ. 111. fol. 280.
Benedicam Dominum, pſ. 33. fol. 61.
Benedic anima mea, pſ. 102. fol. 250.
Benedic anima mea pſ. 103. fol. 253.
Benedictus Dominus Deus meus qui. pſ 143. fol. 350.
Benedixiſti Domine, pſ. 84. fol. 200.
Bonum eſt Confiteri pſ. 91. fol. 222.
Cæli enarrãt gloria Dei pſ. 18. fol. 34.
Cantate Domino, pſ 149. fol. 363.
Cantate Domino, pſ 95. fol. 232.
Cantate Domino, pſ. 97. fol. 238.
Cōfitebimur tibi Deus pſ. 74. fol. 169.
Confitebor tibi Domine, pſ. 9. fol. 17.
Confitebor tibi Dñe, pſ. 110. fol. 276.
Confitebor tibi Dñe, pſ. 137. fol. 332.
Confitemini Domino, pſ. 104. fol. 259.
Confitemini Domino pſ. 105. fol. 262.
Confitemini Domino, pſ. 106. fol. 264.
Confitemini Domino. pſ 117 fol. 290.
Confitemini Domino. pſ. 135 fol. 327.
Conſerua me Domine. pſ. 15. fol. 27.
Credidi propter. pſ. 115. fol. 283.
Cum inuocarem. pſ. 4. fol. 6.
De profundis clamaui. pſ. 129. fol 318.
Deus auribus noſtris. pſ 43. fol. 77.
Deus Deorum Dominus. pſ. 49. fol. 93.
Deus Deus meus ad te. pſ. 62. fol. 129.
Deus Deus meus reſpice. pſ. 21. fol. 39.
Deus in adiutorium. pſ. 69. fol. 155.
Deus in nomine tuo. pſ. 53. fol. 107.
Deus iudicium tuum. pſ. 71. fol. 159.
Deus laudem meam. pſ. 108. fol. 270.
Deus miſereatur. pſ. 66. fol. 141.
Deus noſter refugium. pſ. 45 fol. 82.
Deus quis ſimilis erit. pſ. 82. fol. 192.
Deus repuliſti nos. pſ. 59. fol. 121.
Deus ſtetit in ſynag. pſ. 81. fol. 190.
Deus venerunt gentes. pſ. 78. fol. 183.
Deus vltionũ Dominus. pſ. 93. fol. 227.
Diligam te Domine. pſ. 17. fol. 30.
Dilexi quoniam. pſ. 114. fol. 286.
Dixi cuſtodiam vias. pſ. 38. fol 69.
Dixit inſipiens in corde. pſ. 13. fol 24.
Dixit iniuſtus vt delin. pſ. 35. fol. 63.
Dixit Dominus. pſ. 109. fol. 271.
Dixit inſipiens. pſ. 52. fol. 105.
Domine Clamaui. pſ. 140. fol. 343.
Domine Deus meus in te. pſ 7. fol. 13.
Domine Deus ſalutis. pſ. 87. fol. 209.
Domine Dominus noſter. pſ. 8. fol. 15.
Domine exaudi orat. pſ. 101. fol. 246.
Domine exaudi orat. pſ. 142. fol. 348.
Domine in virtute tua. pſ. 20. fol. 38.
Domine ne in furore tuo. pſ. 6. fol. 11.
Domine ne in furore tuo. pſ. 37. fol. 67.
Domine non eſt exalt. pſ. 130. fol. 320.
Domine probaſti me. pſ. 138. fol. 338.
Domine quid multiplicati. pſ. 3. fol. 5.
Domine quis habitabit. pſ. 14. fol. 26.
Domine refugium. pſ. 89. fol. 216.
Domini eſt terra, & plen. pſ. 23 fol. 44.
Dominus illuminatio. pſ. 26. fol. 48.
Dominus regit me. pſ. 22. fol. 43.
Dominus regnauit. pſ. 92. fol. 225.
Dominus regnauit. pſ. 96. fol. 235.
Dominus regnauit. pſ. 98. fol. 239.

Digitized by Google

Ecce nunc benedicite. pſ.133. fol.324.
Ecce quam bonum. pſ. 132. fol. 323.
Eripe me de inimicis. pſ. 58. fol. 119.
Eripe me Domine. pſ. 139. fol. 341.
Eructauit cor meum. pſ. 44. fol. 78.
Exaltabo te Deus. pſ. 144. fol. 352.
Exaltabo te Domine. pſ. 29. fol. 53.
Exaudiat te Dominus. pſ. 19. fol. 37.
Exaudi Deus deprecat. pſ.60. fol.125.
Exaudi Deus orationē. pſ.54. fol.109.
Exaudi Deus orationē. pſ.63. fol.132.
Exaudi Domine iuſtitiā. pſ.16. fol.29.
Expectans expectaui. pſ. 39. fol. 71.
Exultate Deo adiutori. pſ.80 fol.186.
Exultate iuſti in Dño. pſ. 32. fol. 58.
Exurgat Deus, & diſ. pſ.67. fol.143.
Fundamenta eius. pſ. 86. fol. 204.
Inclina Domine aurem. pſ.85. fol.203.
In conuertendo Dñs. pſ.125. fol.314.
In Domino confido. pſ. 10. fol. 20.
In Exitu Iſrael. pſ. 113. fol. 284.
In te Domine ſperaui. pſ.30. fol.54.
In te Domine ſperaui. pſ.70. fol.156.
Iubilate Deo omnis. pſ. 65. fol. 139.
Iubilate Deo omnis. pſ. 99. fol. 242.
Iudica Domine nocentes. pſ.34 fol.62.
Iudica me Deus. pſ.42. fol. 76.
Iudica me Dñe quoniam. pſ.25. fol.47.
Lætatus ſum in his. pſ. 121. fol. 311.
Lauda anima mea. pſ. 145. fol. 354.
Lauda Ieruſalem. pſ. 147. fol. 356.
Laudate Dominum. pſ.148. fol.359.
Laudate Dominum. pſ.150. fol.364.
Laudate Dominum. pſ.116. fol.290.
Laudate Dominum. pſ.146. fol.355.
Laudate nomen Dñi. pſ.134. fol.326.
Laudate pueri Dñm. pſ.112. fol.282.
Leuaui oculos meos. pſ.120. fol.311.
Magnus Dominus. pſ.47. fol.88.
Memento Domine. pſ.131. fol.321.
Miſerere mei Deus. pſ.56. fol.114.
Miſerere mei Deus. pſ.55. fol.112.
Miſerere mei Deus. pſ.50. fol.95.
Miſericordiā & iud. pſ.100. fol.244.
Miſer. cordias Domini. pſ.88. fol.211.
Niſi Dominus. pſ.126. fol.315.
Niſi quia Dominus pſ.123. fol.312.
Noli æmulari. pſ 36. fol.65.
Nonne Deo ſubiecta. pſal.61. fol.126.
Notus in Iudæa. pſ 75. fol.171.
Omnes gentes. pſ 46. fol.86.
Paratum cor meum. pſ.107. fol.267.
Quam bonus Iſrael. pſ.72. fol.163.
Quam dilecta. pſ 83. fol.195.
Quare fremuerūt gētes. pſ.2 fol.3.
Quemadmodū deſiderat. pſ.41. fol.74.
Qui confidunt in Dño. pſ.124. fol.313.
Quid gloriaris. pſ.51. fol.104.
Qui habitat in adiut. pſ.90. fol.218.
Qui Regis Iſrael pſ.79. fol.184.
Sæpe expugnauerūt. pſ.128. fol.317.
Saluum me fac Deus. pſ.68. fol.150.
Saluum me fac Dñe. pſ.11. fol.21.
Si vere vtiq; Iuſtitiā. pſ.57. fol.116.
Super flumina. pſ.136. fol.330.
Te decet hymnus. pſ.64. fol.135.
Venite exultemus. pſ.94. fol.230.
Verba mea auribus pſ.5. fol.10.
Voce mea ad Dñum pſ.76. fol.173.
Voce mea ad Dñum. pſ.141. fol.346.
Vſquequo Domine. pſ.12. fol.23.
Vt quid Deus repuliſti. pſ.73. fol.165.

INDEX CANTICORVM.

Audite Cœli quæ loquor. fol.382.
Benedicite omnia opera Dñi. fol.369.
Benedictus Dominus Deus. fol.400.
Cantemus Domino glorioſe. fol.376.
Confitebor tibi Domine. fol.371.
Domine audiui auditione tuā fol.378.
Ego dixi in dimidio dierum. fol.372.
Exultauit cor meum in Dño. fol.3[illegible].
Magnificat Anima mea D. fol.388.
Nunc dimittis ſeruum tuum. fol.404.

Digitized by Google

INDEX ALPHABETICVS

RERVM NOTABILIVM.

A

AAron figura Chriſti, pſ 104. fol. 261. figura Sacerdotij Chriſti, pſ.76. fol.177. Adductus in exemplum, pſ.98 fol.241.

Abdella Mataliſ quis fuit, pſ.82. fol. 193.

Abel cur Martyr mortuus, pſ.136 fol. 331.

Abimalech quid, Achis quid pſ. 33. fol.61. Abimalech figura Eccleſiæ, pſ.51.& 52 fol.104.

Abiſſus Sacramenta Sacra Scriptura, pſ.32.f.60 infernus pſ.35 fol.64.

Abſalon figura Iudæ proditoris, pſ. 3.fol.5.

Abraham figura Chriſti, pſ. 104. fol. 261. cur mutatum fuit ei nomen Abram fol.398

Acetum datũ Chriſto, pſ.68. fol.152. Prophetatum à Moyſe, fol.386.

Achimalec pſ.10.fol.20.

Adam corrupit totam naturam humanam, pſ.11.fol.22.pſ.13.fol 24.& pſ.37.fol.67. Adã duplex, pſ.101. fol.248. Adam quid quæſiuit et recepit ab origine mundi vſq; in finem pſ.118 fol 296.

Adorare quid ſit, pſ.104 fol.259.

Admiratio quid agit, pſ. 118. Octon. 17.fol.305.

Achitophel auunculus Betſabeæ, pſ. 3.fol 5 ſe ſuſpendit, pſ.40.fol.73.

Aduena gentilitas pſ.145.fol.335.

Agareni vnde veniũt pſ.82.fol.193.

Aggæus in titulo pſalmi 64. cur. fol. 135. quomodo interpretatur ibidem, fol.136 item pſ.111 fol.280.

Alamoth quid deſignat, pſ.45.fol.82. 84.

Alæ quid deſignant, pſ.56.fol.115.& pſ.67.fol.145.

Alienigenæ idest Philiſtym pſ.82.fol 193.

Alleluia in titulis quid, pſ. 104. fol. 259. Et alij, 19. ſic intitulati.

Allidere paruulos in petram quid, pſ. 136 fol.331.

Allophyles, ideſt alieni, pſ. 55 fol. 112.

Alma quid pſ 45.fol 84.

Alphabetum hebræum in pſ.110. cur fol.276. pſ.111 fol.280. pſ.118. fol. 295. declarantur literæ & combinantur ibidem item, pſ.144.

Amores duo fecerunt duas ciuitates, pſ 5 fol.10. Amor fraternus qui, et eius bona, pſ.132 fol.323 item, pſ. 136. fol. 331. Amoris effectus, fol. 392.

Amici omnes corrupti, & falſi, pſ.11 fol.22.

Amonitæ vnde, pſ 82.fol.193.

Amon quid, pſ 82.fol.193.

Ammorrhæi quid pſ 134 fol.327.

Amygdalus quid deſignat, pſ.47.fol. 89.

Ancilla Dei Maria pſ.48 fol.204.

Angeli dicuntur montes æterni, pſ. 75 fol. 171. Angelica cuſtodia relinquit Synagogam pſ 79 fol.185. Angelica cuſtodia in nobis, & ſui effectus, pſ.90 fol.221. Angeli cõperati hominibus, pſ.102. fol.251. Angelus, ideſt nuntius, pſ.103. fol. 255. de Angelis nomina ordines, Hierarchiæ & officia fuſè pſ.137. fol.332. Angeli dicuntur ignis pſ. 148.fol.361.

Anima dicitur hæreditas Dei & templum Dei, pſal.78 fol.184 Anima noſtra creata à Deo, aduenam fuit

† †

voca-

peccatum ab Ariſtotel. pſ. 99. fol. 242. Animæ quomodo Hierarchizatur pſ. 137. fol. 335.
Antichriſtus perſecutor Eccleſiæ, & ſua Epiteta. pſ. 9. fol. 18. dictus Aper pſ. 79 fol. 185.
Aphoriſmi de vita Chriſtiana pſ. 36. fol. 66. de præparatione ad iudiciū, pſ. 49 fol. 93.
Aper de ſylua idest porcus ſylueſter deſignat Mahometum, pſ. 79 fol. 185.
Apoſtoli dicti Cœli pſ. 18 fol. 35 dicti pedes Chriſti, pſ. 16. fol. 30 dicti fontes pſ. 17. Dies & paruuli dicti ibidem fol. 36 dicti potentes pſ. 19. dicti oſſa Chriſti, pſ. 21. nubes pſ. 35. dicti ſagittæ, & pixides pſ. 44. fol. 79. Apoſtol dicti riui pſ. 64 fol. 138 fontes, & montes. pſ. 67. de quibus tribus erant ibidē. fol. 149. montes, pſ. 71. columnæ pſ. 74 nubes pſ. 76 & 103 pennæ ventorū, & montes ibidem, filij excuſſorum, pſ. 126 fol. 315.
Appetitus in viuentibus duplex cum ſuis vndecim paſſionibus, pſ. 83. fol. 197.
Aquæ tribulationes pſ. 68. fol. 151. In ſanguinem verſæ quid, pſ. 77. fol. 181.
Aquilæ mores erga pullos fol. 384.
Arca Dei in Silo figurat Eccleſiā pſ. 46. fol. 87. In quot locis habitauit, pſ. 131. fol. 321.
Archana quid pſ. 45 fol. 81. 84.
Arma Apoſtolorum pſ. 19 fol. 38. Arma Chriſti ſex, pſ. 44. fol. 80. Arma Diaboli quæ ſunt, pſ. 56 fol. 115.
Arcus, ideſt iudicium Dei pſ. 59 fol. 123. Arcus occultè pſ. 63 fol. 133. Arcum gladium, & ſcutum, quæ confregit Chriſtus, pſ. 75. fol. 172. Arcus prauus mala intentio, pſ. 77 fol. 108. Arcus Diaboli peccatū originale, fol. 375. Arcus fœderis Chriſtus fol. 380.
Arundines ſunt tyranni, pſ. 67. fol. 149.
Aſaph cantor quid deſignat. pſ. 49. fol. 93. & pſ. 72. & decem ſequentes ſic intitulati fol. 163.
Aſcenſionis gradus quot, pſ. 83. fol. 196. Aſcenſio Chriſti comperata triumpho Romanorum pſ. 67 fol. 146. Aſcenſio graduū templi Hieroſolimitani cum pſalmis graduabibus pſ. 119 fol. 318.
Aſpis. & ſua natura reſpondet Hebræis, pſ. 57 fol. 118. & pſ. 90. fol. 221.
Aſſumptio matutina quid pſ. 21. fol. 39.
Aſſur quid pſ. 82 fol. 193.
Attētio in legēdos pſalmos, in proœmio.
Atrium Domini. pſ. 133. fol. 325.
Auctor pſalmorum quis, in proœmio.
Auctor huius cōpendij paſſus eſt periculum mortis pſ. 63 fol. 135.
Attributa Dei ſeptem & colendus eſt Deus propter ſeptem. fol. 383.
Babylonica captiuitas ꝑpter peccata pſ. 76 fol. 173. Babylon ſemper accipitur in malam partem. pſ. 136. fol. 331.
Baptiſmus pſ. 41. fol. 75. indumentum Eccleſiæ pſ. 103. fol. 255 et fol. 381.
Barba perfectionē ſignificat, pſ. 132. fol. 324.
Baſan quid pſ. 134 fol. 327.
Baſiliſcus quid pſ. 90 fol. 221.
Beatitudo ab omnibus ſummopere deſideratur pſ. 83 fol. 196. Beatitudines octo pſ. 100 fol. 245. Beatitudinis ciuilis decē gradus pſ. 143 fol. 354.
Beelphegor à Belo dictum pſ. 105. fol. 263.
Beneficia nouem, quæ Chriſtus recepit à patre, pſ. 17 fol. 31. Beneficia recepta in aduentu Chriſti, pſ. 101. fol.

fol. 249. beneficia collata populo, pſ. 102. fol. 251. Beneficia ſex recepta à Chriſto pſ. 106 fol. 265.
Beneficia Dei collata populo ſuo, pſ. 145. fol. 354. & in pſ. 146 fol. 356.
Benedictiones dantibus verum cultũ Deo pſ. 113. fol. 284.
Beneficia Chriſti figurata C. fol. 378.
Beneficia populi Iſrael C. fol. 384.
Benedictus qui venit in nomine Domini exponitur, pſ. 117. fol. 293. Benedictus Dominus Deus Iſrael, quare fuit compoſitus, C fol 400.
Beniamin quid deſignat, pſ. 79 fol. 185.
Beſtiæ ſenſus noſtri, & Dæmon, pſ. 148 fol. 361.
Bethſabea figura Eccleſiæ, pſ. 50 fol. 97.
Bona facta in peccato an valeant ad ſalutem. pſ. 50. fol. 103. Bona quæ venerunt nobis à morte Chriſti C. Ezachiæ fol. 373.
Brachium quid ſignat pſ. 97 fol. 238.
Brachium patris Chriſtus, C fol. 395.
Calix triplex in manu Dei pſ. 74. fol 170. Calix paſſionis pſ. 115. fol. 281. 289.
Caluarie. vide Core & filij Core, Chanaan quid pſ. 134 fol. 327.
Charitas quid ſit, & eius fructus, pſ. 118, octon 9 ordo, & oppoſita fol. 301. Charitas proximi pſ. 132. fol. 323. Charitas amor Dei, pſ. 133 fol. 325.
Chuſi quid, fol. 13.
Campi, ideſt plebs. pſ. 64. fol. 137.
Cantores principales pſalmorum, in præfatione,
Canticum nouum quid eſt pſ. 149 fol. 363. quomodo differt à pſalmo, & quot ſunt, & quando compoſita, vide de canticis. fol. 367. quomodo differunt noui, & veteris teſtamenti, fol. 400.
Caput nudatum quid, C fol. 387.
Cardines terræ quæ, C. 376.
Caſia quid notat pſ. 44 fol. 75 81.
Cataratæ quid pſ. 41 fol. 75.
Cauſæ laudandi Chriſtum, pſ. 32 fol. 56.
Cauſæ pſalmorum in proemio.
Captiuitates tres populi figurabant captiuitates peccati pſ. 41 fol 75.
Cedar id eſt vmbra & mæror pſ. 119. fol. 310.
Celari contemplatiui pſ. 148 fol 361.
Centenarius numerus perfectus in ipſo omnes virtutes, pſ. 102 fol. 241. Centurio, & centum oues, pſ. 100 fol 245.
Cœlum Empyreum cur dicitur Cœlum Cœlorum pſ. 148 fol 359 Cœli dicũtur Apoſtoli vide Apoſtoli, Cœli quomodo ſunt diſpoſiti pſ. 148 fol. 360.
Cerua matutina quid, pſ. 21 fol. 39.
Ceruus deſiderans fontem aquarum Eccleſia pſ. 41. fol. 75.
Cetus id eſt balena pſ. 103 fol. 254.
Chriſtus lignum in medio paradiſi pſ. 1. fol. 2. dicitur Sol pſ 8 fol 17. reparator generis humani pſ. 13. fol. 25. dicitur puer Domini pſ. 17 fol. 33 in titulis dicitur Dauid. Chriſtus vocat pœnas noſtras ſuas ob ſeptẽ cauſas pſ. 17 fol. 31 et 40 quo iure liberauit genus humanum, pſ. 17. fol. 33 ibidem agit gratias de beneficijs acceptis fol. 34. Chriſtus legiſlator pſ. 18 fol. 34. Chriſtus Sacerdos, pſ. 19. fol. 37 Chriſtus Rex regni pſ 20 fol. 38 Chriſtus Sacerdos & hoſtia pſ. 21 fol. 39 Chriſtus paſtor. pſ. 22. fol. 43. Chriſti regnum pſ. 23. fol. 44. Chriſtus in Cruce recitauit decem pſalmos, 150. verſiculos pſ. 21. fol. 40. quomodo mutauit faciem ſuam pſ. 33. fol. 61. Chriſtus quæ docet nos, pſ. 33. fol. 62. Chriſtus eſt Cœlũ pſ. 35 fol. 64. Chriſtus ſurdus et mutus pſ. 37. fol. 68. Chriſtus vnicornis, pſ. 41. fol 75. Chriſtus vniuerſaliter triumphauit. pſ.

nit, pſ.46. fol. 87. Chriſtus cuſtoditus in ſepulcro, pſ.58. fol. 10. Quid operatus eſt in ſua reſurrectione, & aſcenſione, pſ.67. fol.149. Chriſtus medium ibidem, 145. Chriſtus ſol. pſ. 71 fol.160. Chriſtus iudicat in ſynagoga pſ.81. fol.191. Chriſtus ſolus ſine peccato, pſ. 87. fol 209. Chriſtus dupliciter refugium, pſ. 89 fol. 217. Chriſti dignitates pſ. 92. fol. 226. & pſ. 109. fol. 272. Chriſtus Dominus regnauit à ligno Crucis ſcilicet pſ 95 fol.234. Chriſtus indutus eſt decore, pſ. 103. fol. 255. Chriſtus eſt Herodius, pſ 103. fol. 256. Chriſtus Rex, Sacerdos, Deus, & homo, pſ. 109 fol. 274 Chriſtus lapis in caput anguli, pſ. 117 fol.292. perſecutus à pueritia, pſ.128. fol. 317. Chriſtus ſolus ſine peccato inter mortuos liber pſ.140. fol.345 Chriſti pugna contra Diabolum pſ 143. fol 351 eſt brachium Patris cāt fol 307. Chriſtiferi quomodo efficimur pſ.84 fol 202. Chriſtiani propter ſeptē tenentur laudare Chriſtum, pſ. 147 fol.358.

Ciuitas Dei, & Diaboli pſ.5. fol.10. Ciuium Diaboli qualitates pſ.5. fol. 10. Ciuitatis Hieruſalem fabricata, fundamenta, portæ, præminentiæ, & Eccleſiæ pſ 86. fol.204. Ciuitas Dei ſemper paſſa eſt perſecutiones pſ.129. fol.318.

Circuitus terræ quot miliaria pſ.148. fol.359 in circuitu ambulari quid, pſ.11. fol.22. circuire ciuitatem, pſ. 58. fol.119.

Circunſtantiæ decē humanorū actuū, pſ.83. fol.200.

Cithara quid deſignat, pſ.56. fol.116. item, pſ. 80. cordæ Citharæ pſ.97. fol.238. Cithara eſt, pſ. fol 207. & 208. Cithara eſt Euangelium, pſ. 150. fol.365.

Cyrus quomodo interpretatur, pſ.64. fol. 136. non verus liberator, ſed Chriſtus, c. fol.379.

Cynomia quid ſignificat, pſ. 77. fol. 182.

Cymbalū quid notat, pſ. 150. fol. 366.

Cōgitatio triplex, pſ. 93. fol. 229.

Cognitio in Deo vna, et trina pſ. 109. fol. 273.

Chorus inſtrumentum quid, pſ. 150. fol. 366.

Columba fugiens quid eſt, pſ. 54. fol. 110. Columba muta quæ eſt, pſ. 55. fol. 112. Columba eſt Eccleſia pſ.67. fol 145. Columba inſipiēs Ephraim pſ.77. fol 180.

Colles ſunt doctores, pſ. 64. fol 137. ſunt diſcipuli pſ. 71. fol. 162. ſunt populi, pſ 148. fol 361.

Compendium flagellationis Chriſti pſ. 37. fol.68. paſſionis Chriſti, pſ.63. fol 133.

Commutabuntur qui, pſ.79 fol. 184. vide Aſaph.

Conceptio B. Virginis præſeruata à peccato originali prophetatur, & probatur pſ. 45. fol. 84. 85. Concepta ſine peccato figurata in nube pſ 77. fol.181. pſ.140. fol 345.

Conditiones Diuinæ legis toto pſalmo, 18. fol. 34. vide lex.

Confidentia in ſolo Deo habenda, pſ. 145. fol 354. vide ſpes.

Confeſſio Dei triplex pſ.9. fol 19.

Contēplatio, vide vita cōtemplatiua.

Conualles quid pſ. 107. fol. 269.

Cophinus quid eſt, pſ 80. fol 189.

Copioſa redemptio quomodo, pſ. 129. fol.319.

Cor altum ad quod accedit homo quid eſt pſ.63 fol.134. Cor humanum in bonum, & in malum, ſpirituale, pſ.107 fol.267.

Cordæ pſalterij quæ ſunt, pſ.56. fol. 116. item pſ 107. fol.267. Cordæ, id eſt monacordum quid deſignant, pſ.150. fol.366.

Coræ, & filij ſui figurant Eccleſiam, pſ.41. fol.75. Filij Core ſemper bo-

nam

Digitized by Google

nem in partem accipiendi, pſ. 83. fol. 195.
Cornu quid, pſ. 80. f. 188. item pſ. 148. fol. 361. Cornua in manibus eius, fol. 379. cornu ſalutis erectum, c. fol. 401.
Corpus Christi ex ſanguinibus Beatæ Virginis formatum, c. fol. 398.
Coturnices, & ſua alligoria, pſ. 77. fol. 181.
Cultus Diuinus in quibus conſiſtit, pſ. 12. fol. 24. item pſ. 64. fol. 135.
Currus Pharaonis quid, fol. 377.
Cuſtodia Angelica, pſ 90 fol. 221.
Cleros, ideſt ſors, pſ. 67 fol. 145.
Creatio vniuerſi pſ. 103 fol. 254. correſpondentiæ viginti inter creationem mundi, & Eccleſiæ, pſ. 104. fol. 258.
Creaturæ Dei omnes delectant homines ordine, pſ. 91 fol. 224. Creaturæ tripliciter laudāt Deum, c. fol. 369.
Creaturæ omnes inuitantur laudare Deum, pſ 148. fol 359.
Crux Chriſti lignum vitæ pſ. 1. fol. 2.
Crux eſt nidus herodij pſ. 103. fol. 256 Crux eſt ſcola, ſcala, baculus, nauis, lancea, ſedes, pſ. 115. fol. 289.
Cryſtallus quid ſit, & deſignat, pſ. 147. fol 358.
DAuid figura Chriſti, pſ. 3. fol. 5. figura cuiuslibet fidelis, pſ. 4. fol. 7. caruit dono Propbetiæ annū, pſ 12. fol. 24. ter vnctus eſt, pſ. 26. fol. 48. Dauid peccatum adulterij, pſ. 29. fol 54 Mutauit vultum ſuū, & finxit ſe inſanum, pſ. 32. fol 61. Dauid quoties notabiliter peccauit, pſ. 37 fol. 67. obiurgatus à Natan Propheta non negauit, pſ. 50. fol. 95. quæ damna incurſit ibidem, 97. Dauid poterat occidere Saulem in ſpelunca ſed noluit, pſ 56. fol. 114. item ſecunda vice, pſ. 57. fol. 117. iterum cuſtoditus in domo, pſ 58. fol. 119. Dauid de ſuis geſtis prophetabat Chriſtum, pſ. 59. fol. 121.
Dauid in quo anno mundi obijt, pſ. 64. fol. 135. Dauid perfectè orans, pſ. 85. fol. 203. quot annis prius prophetauit templi deſtructionem, pſ. 95. fol. 232. A Dauid vſq; ad traſmigrationem babylonicā tranſierunt quatordecim generationes, pſ. 111. fol. 280.
Damna peccati, pſ. 50. fol. 102. item pſ. 11. 110 fol. 279.
Daniel de ipſo pſ. 63 fol. 132.
Draco quid, pſ. 90. fol. 221. iterum pſ. 103. fol. 254. Cætus, ideſt balena, fol. 254.
Diabolus fol. 257. Draco, pſ. 143. fol. 361.
Decem perſecutiones Eccleſiæ figuratæ in Dauid pſ. 61. fol. 127. Decem virtutes morales cum viginti vitijs oppoſitis definiuntur, pſ. 83. fol. 198. & ſequitur. Decem dotes beatorum pſ. 150 fol. 366. Decem fuerunt promiſſa Dauid, quæ Chriſti ſunt, pſ. 131. fol. 322.
Dele, munda, & laua quomodo intelligantur, pſ. 50. tertia ex po. fol. 100.
Deleantur de libro viuentiū quomodo intelligitur, pſ 68. fol. 153.
Delicta quis intelligit? exponitur, pſ. 18. fol. 36. Delictum maximum, vel Idolatria, vel finalis impænitentia, pſ 18 fol. 36.
Dentes pro verbis, & poteſtate, pſ. 57. fol. 117.
Denudare fundamentum vſq; ad collum quid c. fol. 381.
Depoſuit potentes de ſede exponitur, c. fol. 395.
Detractores, & maledici figurantur in Doeb. pſ. 51. fol. 104.
Deꝰ aliquis quatrupliciter poteſt Dici, pſ. 81. fol. 192. Deus cur magis inclinatur ad miſericordiam, quam ad iuſtitiam, pſ. 102. Et ſunt decem cauſæ fol. 252. Deus quomodo dat ſe nobis, c. fol. 402. Deus quomodo abſcon-

abſcondit faciem ſuam ab homine, ps fol. 385. Deus locutus eſt ad patres noſtros quomodo, c. fol. 398.

Dextera Patris dicitur Chriſtus, pſ. 79. fol. 186. iterum, pſ. 97. fol. 238.

Dextera quid ſit pſ. 109 fol. 272. Dextera Dei fecit virtutem pſ. 117. fol. 291.

Dies iudicij propter quatuor veniet, & dicitur dies iræ Dei. pſ. 2. fol. 5. Dies Diei quid ſignat, pſ. 18. fol. 36. Dies quomodo diuiſa, pſ. 129. fol. 319.

Diabolus à quibus eiectus eſt, pſ. 6 fol. 12.

Dialogum inter Chriſtum & Eccleſiã, pſ 74. fol. 170.

Dicere Dei quid, & quotuplex, pſ. 109. fol. 272.

Differentiæ inter ciuitatem Dei, & Diaboli pſ. 5 fol 10. Differentiæ inter Hieruſalem, & Eccleſiam, pſ. 64 fol. 137. Differentiæ inter canticum, & pſalmum, c. fol. 367.

Differentiæ inter cantica veteris, & noui teſtamenti c. fol 400.

Diffinitiones omniũ virtutum moralium. pſ. 83. fol. 198.

Dignitates Chriſti, pſ. 44. vt rex, vt iudex, vt ſponſus, &c. per totum, fol. 78. Dignitates aliæ, pſ. 88. fol. 213. Dignitates Nominis Ieſus quĩdecim pſ 95. fol. 235. item, pſ. 109. fol. 273. Dignitates decem Cantici B. Virginis Mariæ Magnificat. fol. 388.

Dilexi cur exaudiet in futures pſ. 114. fol. 287.

Diſcipuli omnes relinquerunt Chriſtum & fugierunt pſ 87 fol 211.

Diuitiæ nihil iuuant in die iuditij nec amici & cognati. pſ 48. fol. 91. Diuitiæ ſæpe inducunt ad contemptũ Dei, c. fol. 384. Diuites inanes qui ſunt c fol. 396.

Diuiſio libri pſalmorum in proœmio,

Diuiſiones gratiarum pſ. 100. fol 245.

Doctor vanus eſt ſicut puluis, pſ. 1. fol. 1. Doctores Eccleſiæ Dicuntur ſtellæ pſ. 8. fol. 16.

Doctrina ſeptem de bene viuere, pſ. 36. fol. 66.

Doech figurat Antichriſtum, pſ. 51. fol. 104.

Domine exaudi orationem meam in principio horarum cur, pſ 101. fol. 249. per totum, & ibi moraliter.

Domus vnius moris eſt Eccleſia pſ. 67. fol. 144. Domus Dei decorata quinque pſ. 92. fol. 226. Domus reædificatio quando pſ. 103. fol. 254.

Dona Spiritus Sancti, pſ. 100. fol. 245.

Donec exponitur tripliciter, pſ. 109. fol. 272.

Dormire & ſoporari quid pſ. 3. fol. 6.

Dotes Eccleſiæ pſ. 92. fol. 226.

Duodecim millia pſ. 59. fol. 122. item, pſ. 90. fol. 220.

Duodenarius numerus, pſ. 137. fol. 332.

Duo audire quæ ſunt, pſ. 61. fol. 128.

ECcleſia dicta Luna, pſ. 8. fol. 16. Eccleſiæ ædificatio figurata pſ. 28. fol. 51. Eccleſiæ dedicatio pſ. 29. fol. 53. Eccleſia expectauit & recepit Chriſtum. pſ. 39. fol. 71. Eccleſia perſecuta, pſ 41. fol 75. matrimonium inter Chriſtum, & Eccleſiam, pſ 44. & ornamenta ſponſæ ibidẽ, fol 78. Eccleſiæ fortitudo, pſ. 45. fol. 83 figurata in arca, pſ. 46. fol. 87. Eccleſiæ eminẽtiæ, & prerogatiuæ, pſ. 47. fol. 89. Eccleſia figurata in quatuor perſonis titulorum, ideſt Aſaph, Filij Core, Ethan, et Idithũ. In proœmio, in titulis Eccleſia dicta firmamentũ, pſ. 18. fol. 35. Eccleſiæ fortitudo, pſ. 26. fol. 49 petit liberari ab inimicis, & agit gratias, pſ 55 fol. 113. Eccleſia mutata, pſ. 59. fol 123. Eccleſia orat pſ. 60. fol. 125. mala paſſa ab Eccleſia, pſ. 65. fol. 140. Eccleſia eſt Domus vnius moris ornamenta eius, dicta populus

lus

lus Dei, hæreditas Chriſti, domus ſpeciei, Mons Dei, Columba, pſ.67. fol. 144. Eccleſia petit, vt veniat Chriſtus pſ.70 fol. 157. Eccleſiæ ſenectus pſ 70 fol. 158. Eccleſiæ quatuor ædificatores pſ 73. fol. 167. & quatuor deſtructores ibidem. Eccleſia orat vt liberetur à malis pſ.78. fol. 184. Eccleſiæ tres perſecutores, pſ.78 fol. 184. Eccleſię fundamēta, portæ & dignitates pſ.86. fol. 205. Eccleſia conſtructa ſicut fabrica mundi pſ 103. fol. 254. mutat tempora dicta nauis ibidem, 256. Eccleſia cur canit octonarios ad horas ſic diſpoſitos, pſ. 118. fol. 296. Eccleſia ædificata pſ 126. fol 315. Eccleſia vidua erat pſ. 131. fol. 323. Eccleſiæ Nobilitas & dotes pſ. 147. fol 357. Eccleſia dicitur vinea, oliua, aruū, ſiue ager, ouile, fol. 382.

Ædificantes reprobantes lapidem, qui ſunt? pſ 117. fol. 292.

Ælius Adrianus imperator reædificauit Hieruſalem pſ 47. fol 89.

Ætates Eccleſiæ, pſ.80 fol. 187. item pſ. 118. fol. 297.

Ægyptij deſcendunt à Meſraim filio Cham pſ 77 fol. 179.

Ægyptus dicitur tenebra, pſ. 113. fol. 285.

Æthiopia ſtatim venit ad fidem, pſ. 67. fol. 149. & iterum, pſ. 71. fol. 161.

Æternum pſ 109. fol. 274.

Edom quid pſ. 59. fol. 122. itē, pſ. 136. fol. 331.

Effectus Euchariſtiæ multiplex, pſ. 110. fol 278.

Eleemoſinæ ſpecies, & fructus pſ 36. fol. 66.

Eliſeus propheta figura Chriſti illuſus diſcede calue, maledixit pueros quadraginta duos, & fuerunt diuorati à duobus vrſis, ideſt Hebræi deuorati à Romanis, pſ. 83. fol. 195.

Equiuocum eſt æmulari pſ. 36. fol. 66.

Eminentiæ, & prerogatiuæ Eccleſiæ Catholicæ in toto, pſ 47. fol 88.

Epilogus paſſionis Chriſti, pſ. 63. fol. 133.

Ephraim quid, pſ 59 fol. 123. item, pſ. 79. fol 185.

Ephraim, et filij eius contumaces Deo, ideo perierūt triginta quatuor milia & capta eſt arca pſ 77 fol. 180. Ephraim quomodo interpretatur, pſ. 107. fol. 269.

Equus quid deſignat, pſ. 31. fol. 58.

Equus Diaboli populus gentilis, & peccator, c. fol. 377. et fol 381. Equi Chriſti Apoſtoli, c. fol. 380. erexit Chriſtus humanam naturam quatrupliciter c. 402.

Eruditio in titulis, quid importat, pſ. 52. fol. 106.

Erugo, quid deſignat pſ. 77. fol 184.

Eſurientes impleuit bonis exponitur, c fol 396.

Euangelij publicatio pſ 18. fol. 35.

Euchariſtia panis de terra pſ. 103. fol. 256 in ea admirāda, pſ 110. fol. 278 cui negāda, & effectus ibidem.

Exauditionis cauſæ quatuor, pſ. 16. fol 29.

Exſtaſis quid ſit, pſ. 30. fol. 54.

Exultatio, quid ſit, pſ. 94. fol. 230.

Exultauit ſpiritus meus in Deo, exponitur c. fol. 392.

Exploratores populi mortui ſūt morte repentina, pſ. 93. fol. 228.

Ezechias cur in titulo pſ. 64. fol. 135. eius hiſtoria c. fol. 372. quomodo interpretatur ibidem.

Ezra vicus patria Eman, & Etham, pſ. 88. fol. 211.

Fabrica mundi reſpondet fabricę Eccleſiæ pſ. 103. fol. 254. & 258.

Facies patris Chriſtus, pſ. 66. fol. 142.

Fœcunditas Eccleſiæ, pſ. 127. fol. 316.

Famelici qui erant, c. fol. 375.

Feſtiuitates figuratæ, pſ. 80. fol. 187.

Fælicitas Adæ in ſex conſiſtebat, pſ. 118. fol. 396.

Fel

Fel in eſcam datum Chriſto, pſ. 68. fol. 153. prophetatū à Moyſe, c. fol. 380
Fides quid ſit, & eius effectus pſ. 118. Octonario 6. fol. 300.
Fideles dicuntur veſtigia, pſ. 16. fol. 30.
Fiſtulnia lex vetus c. fol. 382.
Figuræ noui teſtamēti, pſ. 83. fol. 195.
Figura de victoria Chriſti cōtra Diabolum Zara c. fol. 380.
Figura de generali redemptione Gedion c. 380. Figura ædificationis Eccleſiæ Arca Noe, c. fol. 380 Figura de incarnatione verbi arcus fœderis, c. fol. 380. Figura de Baptiſmo tranſitus maris rubri, c. fol. 381. Figura de ſtabilitate Eccleſiæ, & Chriſti Sol & Luna, tempore Ioſue, c. fol. 381.
Filij Core cantant vndecim pſalmos, pſ. 41. fol. 78. pſ. 45. fol. 82. pſ. 46. fol. 86. Filij excuſſorum qui ſunt pſ. 126. fol. 315 Filij Thenēnæ, & filij Annæ cōtrariæ ſortis, fol. 374. Filij Iſrael qui verè ſunt c. fol. 398.
Flagella Chriſti quot, pſ. 37. fol. 68.
Flagella Chriſti quam cito, pſ. 63. fol. 133. Flagella quæ nō accedunt tabernaculum, pſ. 90, fol. 220.
Flores pſ. 53. fol. 180.
Fontes ſaluatoris ſunt vulnera Chriſti c. 2. fol 371.
Flumina tyranni contra Eccleſiam, pſ. 92. fol. 225.
Fluctus perſecutio ibidem, 225.
Flumina quatuor ſunt Euangelia, pſ. 113 fol. 285.
Frater non redimet, redimet homo? id eſt in die iudicij nullus adiuuat, pſ. 48. fol 91.
Fructus legis diuinæ, pſ. 1. fol. 1. 2.
Fructus paſſionis Chriſti. pſ. 20. fol. 36. Fructus pœnitentiæ. pſ. 50. fol. 103. Fructus datus nobis, & pro nobis Chriſtus pſ. 84. fol. 201. Fructus Spiritus Sancti pſ. 100. fol. 245.
Fructus ventris, fructus legis merces Beatorum Chriſtus, pſ. 126. fol. 315.
Fulgura vnde, & quid, pſ. 96. fol. 236.
Fundamenta terræ mouebuntur, pſ. 81 fol 191.
Fundamenta Eccleſiæ, 12. nomina, & lapides correſpondentes, pſ. 86. fol. 206.
GAlaad quid pſ. 59. fol. 123. item pſ. 107. fol. 269.
Gebal quid pſ 82. fol. 193.
Genealogia Diuæ Annæ, Diuæ Mariæ, Diui Ioannis Baptiſtæ, Ioannis Euangeliſtæ, Diui Iacobi, & Thadei. c. fol. 390.
Genus humanum petit liberari pſ. 12. fol. 23. Genus humanum quid perdidit in peccato Adæ, pſ. 50. fol. 100.
Gentiles beſtiæ, pſ. 103. fol. 255. Gentiles antepoſitæ Hebræis, pſ. 116. fol. 290.
Geth. i. torcular, vel præſura, pſ. 55. fol. 112.
Glacies quid notat pſ. 148. fol 361.
Gladius Chriſti triplex pſ. 44. fol. 80. Gladius malignus triplex, pſ. 143. fol 351. Gladius eſt pœna damnatorum, c. fol. 387.
Gloria beata quid ſit. pſ. 149. fol. 366.
Glorificari quid ſit pſ. 104 fol. 259.
Goliath cōtra Dauid pſ. 143. fol. 350.
Gomorra quomodo interpretatur, c. fol. 386.
Gradus Aſcenſionis qui, & quot, pſ. 83. fol. 196.
Gradus fideliū in Eccleſia tres. ligna, cedri paſſeres pſ. 103. fol. 256.
Grando quid pſ 77. fol. 182. item, pſ. 148. fol. 361.
Gratia triplex eſt, quam poſtulat pœnitens pſ. 50. fol. 101.
Gutta quid ſignificat pſ. 44. fol. 80.
Guttæ ſanguinis Chriſti pſ. 37 fol. 69.
HAbacuc, & ſuum cāticū, & hiſtoria c. fol. 378.
Habitator Cœli quis? pſ. 14. fol. 26.

Hanebilot inſtrumentum muſicum, & hæreditas pſ.5.fol.10.
Heliſeus figura Chriſti, pſ.46 fol.86.
Hebræi irridentes Chriſtum figurati in pueris pſ.46.fol.86 Hebræi qui egreſſi ſunt de Ægypto, cur mortui ſunt in deſerto? pſ 93.fol.228 Hebræi an commiſerunt furtum tollendo argentum ab Ægyptijs, pſ. 104 fol.260.
Hæreditas Chriſti acquiſita pſ.15.fol. 28.
Hæroica virtus, quæ eſt, pſ. 83.fol. 199.
Herenacius animal ſpinoſus, pſ.103. fol.254.
Herodius animal figurat Chriſtum, pſ. 103 fol.256.
Hermon mons, pſ 41.fol.75 quid deſignat pſ.88. fol.212. item pſ.132. fol.324.
Hieruſalē à quo primo ædificata, eius nomina, & Myſteria pſ.47 fol.88. Hieruſalem ſemper in bonam partem accipitur, & quando incæpit, pſ. 136. fol. 331. Hieruſalem terrena ſuæ portæ, ſuæ præeminentiæ vndecim amiſſæ pſ.147.fol.357.
Hierarchiæ Angelorum pſ.137 fol. 333. Hierarchiæ Eccleſiaſticæ pſ. 137 fol.333 Hierarchia de anima, ibidem, fol.337.
Hierarchiæ Angelorū quomodo Deo corriſpondent pſ.109 fol.273.
Hiſtoria Ezechiæ Regis, c. fol. 372.
Hiſtoria de Anna matre Samuelis c. fol.374. Hiſtoria de Nabucdonoſor, & tribus pueris c.fol.369.
Hodie pro æternitate pſ.2.fol.4.
Holocauſtum quid, pſ 39 fol 72.item, pſ 50 fol.102.
Homo ordinatur ad finem ſupernaturalem in proemio. Homo intelligitur Adam, Filij hominum ſui poſteri. Filius hominis intelligitur Chriſtus, pſ 8.fol.16. Homo myſticus cognoſcit damna ſua, & petit liberari per Chriſtum, pſ. 76. fol.175.
Homines electi pſ.35.fol 64 Homo fit fili⁹ Dei tripliciter, pſ 81 f 192.
Homo exibit ad opus ſuum quomodo pſ.103 fol 257.
Honorari quid ſit pſ.104.fol 260.
Horæ Canonicæ quomodo diſpoſitæ, pſ 129 fol.319.iterum, pſ.118 fol. 297.
Humana natura eſt debilitata poſt peccatum, vt paries cadens.pſ.61. fol.128.
Humilitas, & patientia exaltant homines pſ 61. fol 127. Humilitas quid ſit, gradus, & oppoſita eius, pſ.130 fol 320 Humilitas B V. Mariæ quanta ſit c fol.393.
Iacob figura Chriſti, pſ. 104. fol. 261.
Iacob dictus Iſrael, cur c fol.399. Iacob cur remanſit claudus poſt luctā cum Angelo c fol.397.
Iabin quid deſignat pſ.82.fol.194.
Idolatria quomodo incæpit, pſ. 105 fol 263.
Idithū in prologo de titulis, iterum, pſ. 38 fol.69.
Idumæa idest ſanguinea pſ. 62.fol. 129. iterum terrena pſ 107. fol. 269 Idumæi vnde pſ.82 fol.193.
Ieremias, Aggæus & Ezechiel cur in titulo pſalmi 64 fol 135 Ieremias quomodo interpretatur pſ.eodem.
Ieſus vide nomen Ieſus.
Ignis de... quid, pſ 77. fol. 182.
Ign... pſ.81 fol 191.
Imago Dei ſuper nos pſ.4.fol. 8 iterū pſ.89 fol 218
Impetus fluminis quid notat, pſ. 45. fol 84 85
Impius non reſurget in iudicium quomodo intelligitur pſ.1 fol. 1. Impij ambulant in circuitu pſ 11 fol.22. Impij negantes Deum, pſ. 12. fol. 24 & 25
Inania meditata contra Chriſtum pſ. 2.fol.3. Inanes qui ſunt, c fol 396.

††† Incar-

Incarnatio verbi, pſ. 66. fol.142 ſequitur.
In vellere Gedionis pſ.71.fol.160.
Indigni ad communionẽ Euchariſtiæ, pſ.110 fol 277.
In finem in titulis quid notat, pſ. 4. fol.6 iterum in pſ.52.fol.106.
Ingrati Ceili contra Dauid pſ.54.fol. 109.
Ingratitudo populi Iſrael erga Deũ, pſ.77.fol 181.& iterum pſ.80.fol. 188.
Indulgentia in pſalmis gradualibus, pſ.119 fol 309.
Inſcriptio tituli quid denotat, pſ 55. fol.112 pſ 56.fol.114.item, pſ.57. fol.116 pſ.58.fol 119.
Inſtrumenta octo cum quibus cantabantur pſalmi pſ.150 fol.366.
Intellectus in titulis ideſt eruditio pſ. 31.fol.56 item pſ 41.fol 74.item pſ.43 fol 77.
Intellectus bonus qui pſ.110 fol.279.
Intentio Auctoris in hoc opere, in proem.
Inuitatorium quando tacetur, pſ.94. fol.232.
Ioab quid, pſ 59 fol.122.
Ioannes Baptiſta iuſtitia ante Chriſtũ, pſ.84.fol.201 Ioannes baptiſta varia nomina habuit. Præiuit Chriſtũ ſeptenpliciter. Parauit vias eius quatrupliciter, vias Dei quinquupliciter in Cant Zachar.fol.403.
Ionadab quis & filij eius obedientes, pſ 70 fol 156.
Ioſeph ab Arimathia vir beatus, pſ. 1 fol.2. de eodem, pſ. 40. fol.73. pſ. 63.fol.133.
Ioſeph quando liberatus de carcere Ægypti. pſ 80 fol.188 venditus a fratribus ibidem. figura Chriſti, pſ. 104.fol.261.
Iordanis, ideſt riuus iudicij, pſ. 113. fol. 285. item dicitur diſcenſio eorũ ibidem.
Ioſuel figura Chriſti, c. fol.381.
Iſaia quomodo dicitur, & cur dicitur propheta Euangelicus, c fol.371.
Iſmaelitæ vnde pſ 82.fol 193.
Iſrael qui ſuſcepit puerum ſuũ quis, c fol.397.
Iſaac figura Chriſti pſ.104 fol 261.
Iubilus quid ſit, pſ 94.fol.230. Triplex pſ.99.fol.243.
Iubileum datum hebræis, pſ. 58. fol. 120. Iubileum in captiuitate pſ.73. fol.168.
Iudas Scarioth prophetatus, pſ. 40. fol 73 & 74. Iudas Scarioth predicitur, pſ 54 fol. 111. item ſuæ triginta maledictiones, pſ. 108. fol. 270 Iudas, ideſt Confeſſio, pſ. 59. fol.125 item pſ 107.fol.270.
Iudæa ideſt confeſſio. pſ.113.fol.285.
Iudæorum malitia, pſ. 35. fol. 64. item pſ.51 fol.105. Iudæorum mala pſ.54 fol.111 ſua damna pſ.68. fol.153. Iudaicus populus datus in reprobum ſenſum c.fol.387.
Iudices terreni reprehenduntur, pſ. 81.fol 191. Iudex Chriſtus in quatuor ſynagogis iudicat ibidem. 191.
Iudiciũ triplex, & finale totus pſalmus 9.fol.17. Iudicium vniuerſale deſcriptum. pſ 48.fol 91.item, pſ. 49. per totum.fol.93. Iudicium duplex pſ.71.fol.159. Iudicij deſcriptio. pſ 96 fol. 237. Iudicium Chriſti, pſ.109. fol.275. Iudicium vniuerſale. pſ 149 fol.363.
Iumenta populus gentilis, pſ.35.fol. 62.
Iuſtitiæ ſacrificium quid, pſ. 4. fol.8. Iuſtitia Diuina minorauit Chriſtũ, pſ.8.fol.15. Iuſtitia quid ſit pſ. 11. fol.21. item, pſ.83.fol.199. Iuſtitiæ actus tres. pſ.14.fol.27. Iuſtitia Dei deponere potentes de ſede, & exaltare humiles. c.fol 395.
Iuſtus non debet emulari peccatores diuites, ſed patienter tollerare in finem pſ.36.fol.66. Iuſtus quid facere debet in punitione peccatoris, pſ.57.

Digitized by Google

pſ.57. fol.119. Iuſtus octo bona habebit, pſ.90 fol.219. Iuſti præmia, pſ.111 fol 281.

Labores Hebræorum in Ægypto, pſ.65. fol 139. Labores manuum tuarum manducabis, pſ. 127. fol. 316.

Lamentationis pſalmus primus eſt, 73. ſecundus 78 Tertius eſt 136.

Lapides ſunt Apoſtoli, pſ. 101. fol. 247. Lapis angularis Chriſtus, pſ. 117. fol 292.

Latria cui debetur, & quid ſit pſ.28. fol. 51. item, pſ. 71. fol. 171. Latriæ partes pſ.95 fol 234.

Laudare Chriſtum cum quibus inſtrumentis debemus, pſ 97 f.238. Laudare quid ſit, pſ. 104. f.259. Laus perfecta Dei, fol. 405. Laudes Matutinales cur ſic ordinatæ, & tot pſalmi in proem. de pſal. itē de Cāticis & pſal. in ferijs pſ 148 f.362.

Lebes ſpei quid ſit pſ.107 fol.269.

Lætabitur cum viderit vindictā peccatoris exponitur, & caute intelligendum, pſ.57 fol.119.

Leones, & Catuli leonum qui pſ.56. fol 115. Leo quid in malo deſignat, pſ.90 fol 221. Leonis catuli dæmones pſ.103 fol.257.

Lex Diuina dicitur eloquia Dei, caſta, argentum purgatum, purgatum terræ, ſeptuplum pſ.11 fol.21.22. Legis Diuinæ datio, ſapientia, & obſeruantia pſ.18 fol.35 Legis cōditiones, & effectus ibidem fol 36. Lex Diuina comprehenditur ſub quindecim vocabulis pſal.118. fol. 293. Lex Euangelica melior Lege Moyſis in quinque, pſ 118. octonario 9. f.301. Fructus quindecim in octo 13. & 14. fol 303. & 304.

Legis Diuinæ diſſipatores quatuor ibi.

Liberatio generis humani à ſeruitute diaboli, & peccati comperata liberationi filiorum Iſrael de Ægypto, pſ.17. fol.31.

Liber prædeſtinationis, pſ.39. fol.72.

Liber vitæ, pſal.68. fol. 153. Liber itē prædeſtinationis, pſ.138 f.340.

Libri veteris, & noui teſtamenti ſunt ſeptuaginta duo in proem. In capite libri ſcriptum quid. pſ.38 f.72.

Liber arbitrium defenditur, pſal.93. fol.228.

Linguæ vitia quinque, pſ.139 f 342. Linguæ vitia 45. pſ.140 fol.343.

Ligna fructifera doctores, pſal. 148. fol 361. Lignum vitæ f 2.

Locuſtæ quid ſignant, pſ 77. f.182.

Lot quid ſignat. pſ.82 f.194.

Locutus eſt Deus ad Patres noſtros Abraham quomodo, f 397.

Lumen ſignatum in homine, pſ.4. f.6. iterum pſ 89. f.218.

Magnificat Canticum B. M. V. prophetatum, pſ.91. f 223. iterum pſ. 143 fol.351 in decacordo Magnificat cur canitur quotidie? ad veſperas? c. fol. 400. Magnificat anima mea Dominū exponitur, fol.388. & ſeq.

Mahalat quid eſt pſ.52. fol.106.

Maheleth quid ſit, pſ 87. f.209.

Mala ſex, quæ contraxit humana natura per peccatum, pſ.105 f 265. Mala, quæ ſequebatur de morte Ezechiæ tunc, c. f 374.

Maledictiones ſex Iudæorum, pſ.57. f.118 Maledictiones triginta Iudæ, pſ.108 fol.270. Maledictiones ſeptem, pſ 118 f 317. Mali miniſtri ſacrificiorum qui ſunt excluſi à Deo pſ 49 f.94.

Manaſſ a quid pſ 59 f.123. item pſ. 79 f.185 iterum pſ 107. f 265.

Manna quid eſt hoc? pſ 77. f.181. Mane tempus opportunum pſ.5. f.10. Mane ad primam pſ.118. fol.297. Mane in ſex diuiditur de c. f. 367.

Mahometus quando incæpit, & floruit. pſ.70. f.158. dicitur aper, pſ. 79 f.186. Eius initium, & cauſa, pſ 82. f.193.

††† 2 Ma-

Maria Virgo tabernaculum Chriſti, pſ.17.f.32. iterum pſ.18.f.36. Vellus, pſ.71. f.160. Maria Virgo dicitur Sol, thalamus terra à qua orta eſt veritas, pſ.84 f 201. Maria terra benedicta ibidem. Maria Ancilla Dei pſal. 85. fol. 204. etiam ſic prophetata. pſ.115 f.l 289. cur in ſuo officio dicuntur pſalmi graduales, p.119. f.307. Maria Virgo præſeruata à peccato, pſ.140. fol. 345. item pſ.45 f.84. Maria Virgo figurata in rubro. c. f 377. Maria Virgo, & ſua genealogia, & ſuæ dignitates in c.f.388. Mariam Beatam omnes generationes dicunt, c. f 393. duodecim priuilegia eius, c. f.394. Maria cur non vocat Chriſtũ filium ſuum, ſed puerum? c f.400.

Maria, & Magdalena ſubueniunt Chriſto pſ 40 f.73.

Materia libri pſalmorum ad decẽ capita reducitur in proem. de mater.

Martyres mõtes dicuntur, pſ.35 f.64.

Matutina cerua, pſ.21.f.39 & 40.

Martinus Luterus, quando appoſtatauit ab Eccleſia pſ.70 f.158. exitus matutinum. pſ 64. f 138. Matutinales pſ quot in proem de pſal.

Medium pſalterij 1303. verſus, eſt Chriſtus mediator, pſ.77 f 179. in medio annorum viuifica illud quãdo intelligitur f 379.

Melchiſedech quomodo figura Chriſti, & quis. pſ.47. fol.88. item pſ. 109. fol 274.

Mel, & oleum de ſaxo duriſſimo quomodo intelligitur, c.f 384.

Membra peccatoris omnia ad malum prona pſ.13. f.24.

Mendaces ſunt omnes conditiones hominum, pſ.11. f.22. item omnis homo mendax. pſ.115 fol 289. Mendacium quid ſit. & ſua damna pſ. 115.f.289. Mẽdaces filij hominum, pſ.61.f.128.

Meſopotamia quid, pſ 59 f.122. Mille anni quid deſignant, pſ.64 f.136. Mille, & viginti duo ſtellæ quid deſignant. pſ.148 f.360.

Miraculum de filijs Coræ ſuſpenſi in aere, pſ.45 f.82. Miracula Chriſti, pſ 77 fol.182. Miracula in natiuitate Chriſti pſ.113. fol.285.

Mirabile quid, pſ.117. f.292. Mirum quatrupliciter operatus eſt Ieſus, pſ.15. f.28. Mirabilia ſeptẽ. pſ.28.f. 52. Mirãda opera Dei pſ.91.f.224.

Miſericordiam cantare quid, pſ. 100. f.277. Miſericordiæ cauſæ pſ.102. fol.251.

Miſeriæ habitæ ab Adam poſt peccatum. pſal.101.fol 249. Miſeriæ ſex propter peccatum, pſ.106 f 265.

Miſericordia Dei in incarnatione eſt magna, ſed in remiſſione peccatorum maxima vide exemplum. pſal. 102. fol.252 Miſericordia quid ſit eius partes & bona, pſ 135 f 328.

Miſericordia eius à progenie in progenies exponitur, c.f.394.

Mittere ſaliuam in barbam quid, pſ. 33.f.61.

Miſſio Spiritus Sancti prophetata, pſ. 103. f.258.

Moab quid, pſ 59. f.123.

Moabitæ, pſ 82.fol.193. item pſ.107. fol.269.

Modi canendi variæ compoſitiones sũt enim decẽ in proem. Modi laudandi Deum pſ 32.f.59

Montes Apoſtoli, pſ.64. f.137. Mons ſanctificationis Eccleſia pſ 77. fol. 182. Montes, qui ſunt pſ.96. fol. 236. Mons ſanctus, qui, pſ.98 fol. 242. Mons Angeli, Chriſtus, Apoſtoli, Doctores, pſ.120. fol.311. itẽ pſ.148. fol.361. Montes diaboli, c. fol 380.

Morales virtutes omnes, vide pſ.83. fol.198.

Mors beſtiarum quid, pſ 77. fol 182.

Mors primogenitorum, ibidem f.182.

Mors victa, & fugata, fol. 380.

Mor-

Mortuo puero de adulterio Dauid læ-
tus apparuit pſ. 29. f. 54.
Moyſes quinq; fecit in figura Chriſti in exitu de Ægypto, pſ. 67. ſol 143. Moyſes, & Aaron mortui in deſerto figura Chriſti, pſ 76. f. 177. Moyſes an compoſuit pſalmos, pſal. 89. f. 216. & ſequitur per decem pſalmos. Moyſes, & Iob fuerunt contemporanei pſ. 93. f. 227. item figura Chriſti, pſ. 104. f. 261. Moyſes, Aaron, & Samuel cum à Deo exaudiebantur, pſ. 98. f. 241. Moyſes ex præcepto Domini compoſuit canticum Audite Cœli, quæ loquor, & poſuit in Arca, & cauſæ. fol. 382.
Mulus quid deſignat. pſ. 31. fol. 58.
Mundi partes, pſ. 135. f. 329. & iterũ pſ 103. f. 253.
Mutatio dexteræ excelſi quomodo intelligitur, pſ. 76. fol. 176. Mutatio temporum Eccleſiæ pſ 103. f. 256.
Myrrha quid notat pſ. 44. f 80.
Myſteria noſtræ redemptionis prophetata, pſ. 17. f 31. Myſteria de Conceptione B. M. V. pſ 45. fol. 82. & ſequitur. Myſteria Chriſti in Hieruſalem, pſ. 47. f. 88. Myſteria viſa ab Ezechia, f. 372. Myſteria reuelata Annæ, fol. 374. Myſteria ſex prophetata ab Habacuc, f. 380.
NAbuedonoſor impius, pſ. 13. f. 24. Nabuedonoſor quomodo interpretatur, pſ. 64. f. 136. eius acta, f. 369.
Natiuitas Chriſti prophetata, pſ. 88. f. 212.
Nauis eſt Eccleſia, pſ. 103. f. 257.
Nauis hæc quando quieuit à tempeſtate, pſ. 106. f. 266.
Nebula vt cinerem, pſ. 147 f. 358.
Neomenia, ideſt nouilunium, pſ. 80. fol. 189.
Negantes Deum qui, pſ. 13. f. 25. iterum, pſ 52. f. 107.
Nemo poteſt ſaluare niſi ſolus Deus, pſ. 32. f. 60.
Nihil peius quam Deus abſcondere faciem ſuam à nobis, c. f. 385.
Nicticorax, pſ. 101. f. 249.
Nix vt lana quid, pſ. 147. f. 358.
Noæ inebriati dormientis nudi Myſterium pſ 80. f. 186.
Nomen Dei quatuor literis contentũ virtutes in eo, pſ 8. fol. 15. Nomen Ieſus & eius virtutes ibidem. Nomina quinque propriata Chriſto, pſ 97. f. 238. Nomen Ieſus pſ. 112. f. 283. Nomen Dei c. f. 394. Nomen Iſrael quomodo impoſitum Iacob, c. f. 397.
Notiones in Deo quinque, pſ. 109. fol. 274.
Notus in Iudæa Deus quomodo pſ. 75. f. 172.
Nox quid, pſ. 91. f. 223. item pſ. 129. f. 319.
Nubis quæ, pſ. 96. f. 236.
Numerus centeſimus perfectus, pſal. 100. f. 244. Numeri vnus duo, ter, quater, quinque, ſex, ſeptem, & octo declarantur, pſ. 118. fol. 295. Numeri decimiſexti myſterium, pſ. 118. fol. 296. Numerus ſeptimus, octauus, & decimusquintus, pſal. 119. f. 307. Numerus vndenarius quid ſignificat, pſ. 128. f. 318. Numerus ſenarius quid, pſal. eodem. Numerus duodenarius, pſ. 137. fol. 332. Numerus ſeptenarius in pſalmis pœnitentialibus, pſ. 142. f. 348. iterum in laudibus pſ. 144. fol. 352. Numeri triginta duorum Myſterium, c. Zachiæ f. 372.
Nuptiæ Chriſti, & Eccleſiæ tres, & veſtimenta pſ 44. f. 78. ſequitur.
OBedientia figurata, pſ 70. f. 156. Obduratio, & obſtinatio in peccato venit à nobis non à Deo pſal. 94. f. 231.
Oblatio, pſ. 39. f. 72. item pſ. 50. fol. 102.
Octaua. pſ. 6. fol. 11. Octaua, pſ. 11. fol. 21.

Octo

Octo vtilitates ſperantium in Deo, pſ. 97. f.235. Octo genera perſonarum excluduntur à conſortio Chriſti. pſ. 100.f.246. Octo beneficia recepta à paſſione Chriſti, & à ſex panis liberatus homo pſ.102.fol 251. Octo voces inuitant hominem ad beatitudinem f.369 Octenarij quot, & cur ſic compoſiti, pſ. 118. fol. 295. Octauus ad nouum teſtamentum pertinet pſ.119.f.319.

Occulta ſilij quid, pſ.9. f 17. Ab occultis meis müda me exponitur, pſ. 18 f.36.

Officium Sacerdotis, pſ.19.f. 37.

Og quid, pſ.134 f. 327.

Olla ſpei quid, pſ.59 f.114 item 107. f.269.

Oleum in quatuor Sacramentis, pſal. 103.f.256.

Onager aſinus ſyluester philoſophi gentiles pſ.103 f.255.

Opera meritoria non ſunt prima cauſa ſaluandi, pſ.32 f.59. Opera miſericordiæ recepit Chriſtus à multis propter quatuor, pſ 40 f.73. remuneratio ibidem. Opera miranda & magna, & maxima Dei pſ 91. fol. 224. Opera quatuordecim miſericordiæ, pſ 135 f.328. Opera Chriſti in Sion c f.371.

Opinio de duratione mundi, pſal.89. fol 217.

Oratio, & pſalmus differunt, pſ.16. f 29. Oratio, depræcatio, & obſecratio quomodo differunt, pſ. 142. f.348. Orationis ſpecies quot ſunt, c. fol.379. Oratio Chriſti in horto, & Eccleſiæ prophetata, pſ.16.f.29. Orationis veræ forma, & Chriſti in horto. pſ.85 f.203. Oratio Eccleſiæ, pſ 60. fol. 125 per totum. & differentia orationis, & depræcationis. Oratio quid ſit. pſ.101.f.247.

Omnia bona attribuit Dauid diuinæ bonitati, pſ 143 f.350.

Ordo pſalmorü in proem. de pſ. Ordo partium vniuerſi, pſ.103.f.253.

Oreb mortuus, & quid, pſ.82.f 194.

Organum corpus noſtrum, pſ.136.f. 331. Organum quid deſignat, pſal. 150.f.366.

Ornamenta Eccleſiæ, pſ.44. f.78. per totum.

Oriens ad quem aſcendit Chriſtus quid ſit pſ 67 f.149. Oriens, & occidens nominantur & non ſeptentrion & auſter. pſ 74. f.170.

Orſmida Rex Perſarum rebellauit à Romanis pſ 82.f.195.

Oſſa Chriſti dinumerantur, pſal. 21. fol.42.

Oues, boues, pecora, volucres, piſces, quid denotant Myſticè, pſ 8 f.16.

Ouis amiſſa natura humana eſt, pſ. 100 f.245.

Ouile eſt Eccleſia c f 382.

P

Arabola quid ſit, pſ 77. f.180. Partes mundi omnes diſpoſitæ, pſ.103. f 253. Partes mundi ſubiectæ imperio Chriſti, pſ.71 fol. 160. Partes Eccleſiæ, pſ 103.f.256.

Paſſer auis quid ſignificat, pſ.83.fol. 195. iterum pſ 101. f 249.

Paſſio Chriſti prophetata pſ.10 f.20. Paſſio Chriſti deſcribitur in varijs pſalmis prophetatur pſalmus primo 21. f.39. pſalmus ſecundus 34. pſalmus tertius 54. pſalmus quartus 68. pſalmus quintus 108.f.270. Paſſio Chriſti prædicitur pſal.15. f 27. Paſſionis Chriſti fructus pſal. 19. f.38. Paſſio Chriſti & flagella quot, pſ.37 f.68. Paſſio Chriſti quã violenta pſ.63 f.133. Paſſio Chriſti prædicitur pſ 87.f.310 item pſ. 88 fol. 215. Paſſio Chriſti meruit exaltari, pſ 109. f 273. iterum pſ. 139 f.342 pſ 140.f 344.

Pater æternus magnificauit Chriſtum pſ 17. f 31.

Patientia deſcribitur pſ 38. fol. 70. Patientia exaltat homines, pſ 61. f.128. Patientia Eccleſiæ, pſ.70.f. 157.

157. Patientiæ gradus, & vtilitates ps.128 f 317.
Paulus Apoſtolus ex Tribu Beniamin quomodo raptus ad tertiũ Cœlum, pſ.67 f 149.
Peccata noſtra Chriſtus dicit eſſe ſua nouem modis, pſ.21. f 40. Peccatũ Dauid fuit ſimile peccato Adæ, pſ. 50. f 97. Peccata ſunt lamea pſ. 10 f.20. Peccator tria damna incurrit, pſ.50.f 99. Peccatum habet quatuor gradus pſ.90.f.220. Peccatum ſex mala fecit, pſ.102.f.252. Primum peccatũ populi Iſrael fuit infidelitas, pſ.105. f.262. Peccatũ ſecundum fuit murmuratio ibidem. Peccatum tertium fuit ambitio ibidem. Peccatum inuidiæ quartum fuit idolatria in vitulo aureo ibidẽ. Peccatum quintũ fuit rebellio ibidem. Peccatum ſextum fuit luxuria ibidem. Peccatum ſeptimum fuit cõtradictio ibidem. Peccatum octauũ in terra promiſſionis adorare Idola, f.264.
Pecora campi, ideſt ſubditi, pſ. 148. f.361.
Pecus abſciſſus de ouile eſt populus Hebræus, c f.382.
Pelicanus auis quid figurat, pſ.101. f.249.
Pelles terræ Madian quid c. f.380.
Perire de via iuſta tripliciter contingit, pſ 2. f 5.
Perfectiones Regum, Prælatorum & Sacerdotum vndecim, pſ.25 f.47.
Peregrinus huius vitæ ideſt homo, Myſticus, genus humanum agit totum ſuum iter in pſ 118. per omnes octonarios præſertim octonarijs 15. & 16. f.304.
Pericula aquarum triplex pſ.68. fol. 151.
Pericula à quibus liberat Deus ſex, pſ.106.f.265.
Perſecutiones populi quatuor pſal. 12. f.23. Perſecutiones Chriſti, pſ. 34.f.63. iterum pſ.68 f.151. Perſecutio Eccleſiæ, pſ.136. f.331.
Petra Chriſtus pſ.117.f.292.
Phenenna ideſt abdicata c f.374.
Phinees zelans honorem Dei, laudatur, pſ.105.f.263.
Pilatus figuratus in Saul, qui interpretatur abutens, qui abuſus eſt iudiciaria poteſtate, pſ.51. f.105.
Pœnæ Chriſti, pſ.68. f.152.
Pœnitentia, & partes eius, pſ.6.f.12. item de pœnitentia, pſ 12. f 24. de eadem pſ. 31. per totum f.56. Pœnitẽtia Dauid, & cuiuslibet per totum pſalmum 50. Miſerere fol. 95. Pœnitentia ſex bona facit pœnitẽti. pſ.102. fol 252. Pœnæ Hebræorum pſ.68. fol 153. Pœnitens petit iuſtificari pſ 142.f.348.
Populus Chriſtianus dicitur Iacob, & Iſrael cur? pſ.13.f.25. Populi, qui dicebantur barbari, pſ 113. f.284. Populus accinctus quis eſt f. 382. Populus Hebræus quinque nominibus appellatur pſ.17 f.33. Populus Hebræus afflictus pſal.52. fol. 107. Populus, qui à ſanctis longè factus eſt quis eſt? pſ 55.f.112.
Poteſtas Chriſti in omnibus, pſal. 88. f.213.
Porta iuſtitiæ quæ, pſ.117.f.292.
Potentiæ animæ viginti duo, pſ.118. f 296 Potentia Dei f.395.
Plagæ Ægypti pſ.77. f 182. quomodo intelliguntur ſpiritualiter ibidem.
Præcepta Charitatis, pſ.100. f.245.
Prælati dicuntur ſtellæ pſ.8.f 16.
Prædicatores dicuntur grandines pſ. 148. f. 361. Prædicatio dextruxit diabolum, & hæreticos c. f 377.
Prima ſabbathi quid, pſ 23.f.44.
Primi captiui qui ſunt, pſ.70. f.156.
Principes quales eſſe debent, pſ.100. f.244.
Principes debent eſſe humiles pſ.130. fol.321.

Prin-

Principium Chriſtus quomodo, pſal. 109. f. 274.

Priuilegia duodecim Beatæ Mariæ, f. 394.

Proditores Doech, pſ. 51. fol. 104. & Ziphei pſ. 53. f. 108.

Prophetia quid ſit, & quotuplex in proem. de pſ. Prophetiæ de Chriſto ab Iſaia f. 371. Prophetia de Sedechia cõtraria à duobus Prophetis quomodo fuit verificata, pſal. 64. f. 135.

Pro ignorantiis quid ſit, c. f. 379.

Præmium quid ſit in tres partes, fol. 383.

Propoſitio quid ſit, pſ. 77. f. 180.

Protectio triplex, pſ. 90. f. 221.

Prouerbium de Dauid adultero, & homicida, pſ. 3. f. 5.

Prouidētia Dei circa omnia, & actus humanos, pſ. 35. f. 64. Prouidentia tangitur pſ. 36. f. 66. Prouidētia negatur à malignis, ſed conuincuntur pſ. 93. f. 227. Prouidentia monſtratur in victu omnium viuētium pſ. 103. f. 254.

Prouinciæ diuiſæ Apoſtolis, pſal 18. fol 35.

Pſalmi ad primam ad tertiam ad ſextam, & ad nonam cur ſic diſpoſiti, pſ. 118. f. 297. Pſalmi de paſſione, vide paſſio. Pſalmi de paſſione & reſurrectione primus eſt pſalmus tertius. fol. 5. Secundus eſt pſalmus decimusquintus fol. 27. Tertius eſt pſalmus vigeſimusſeptimus. f. 50. Quartus eſt pſal. vigeſimusnonus, f. 54. Quintus eſt pſal quinquageſimusquartus. f. 109. Sextus eſt pſ. ſexageſimustertius, f. 132.

Pſalmi Graduales ſunt quindecim incipiunt à pſalmo 119. vſque 33. incluſiuè pro quibus dicūtur, quomodo exponuntur. Indulgentia in eis conceſſa. f. 307.

Pſalmus quid ſit, pſalmorum cauſæ, quę in proem. de pſ. Pſalmi quomodo leguntur in Eccleſia ibid. Pſalmi ad Veſperas, ad Horas, ad Matutinum, quot, & cur ſic, ibid. Pſalmi cur canuntur ab omni natione in proem. de pſ. Pſalm. decimusquartus cur ponitur in eo loco, fol. 26. Pſalmus primus Alphabeticus 24. f. 45. Pſalmus ſecundus Alphabeticus 33. f. 61. Pſalmus tertius Alphabeticus 36. f. 65. Pſalmus quartus Alphabeticus 110. fol. 276. Pſalm. quintus Alphabeticus 111. f. 280. Pſalmus ſextus Alphabeticus 118. f. 294. Pſalmus de duplici aduentu Chriſti, pſ. 49. f. 93.

Pſalmi pœnitentiales ſunt. Primus pſal. ſextus, f. 11. Secundus pſal. 31. fol. 56. Tertius eſt pſalmus 37. f. 67. Quartus eſt pſalmus 50. f. 95. Quintus eſt pſalmus 101. fol. 246. Sextus eſt pſalm. 129. f. 318. Septimus, & vltimus eſt pſalmus 142. f. 342.

Pſalmus Cantici quid importat in titulis, pſ. 66. fol. 141. Pſalmus 118. Beati immaculati in via quatrupliciter poteſt exponi, f. 293. Pſalmus totus 135. eſt notabilis, f. 327.

Pſallite ſapienter cur quinquies repetitur, pſ. 46. f. 87.

Pſalterium quid ſit, & quid ſignificat, pſ 80. f. 188. iterum pſ. 107. f. 269. item pſ. 143. f. 350. Pſalterium triplex eſt morale, Euāgelicum, & Anagogicum pſ. 150. f. 365.

Puer Domini Chriſtus pſ. 17. f. 31.

Puerum vocatus eſt Chriſtus à matre ſua cur. f. 400.

Pulli coruorum quid, pſ. 146 f. 356.

Pupillus ſine patre quis, pſ. 145. fol. 355

Punitio Iudæorum prædicitur pſ. 10. f. 20. Punitiones ſeptem pſ. 79. fol. 179. Punitiones duæ Iudæorum pſ. 93. f. 282

Quadriga Chriſti quæ eſt c. f. 329.

Qualitates heroicæ virtutis ſunt

ſeptem

ſeptem; pſal.83. fol 199.
Quare mali proſperantur in hac vita, & boni tribulantur, pſ 72. fol. 163.
Quatuor genera perſonarum deridebant Chriſtum in Cruce, pſ.21. fol. 41. Quatuor animalia prophetata à Daniale, quæ pſ.73. f.167. Quatuor tempora Eccleſiæ; ibidem fol. 168. Quatuor attributa Dei, c.fol. 370. Quatuor perſecutiones Eccleſiæ, pſ 9 f.19.
Quæſtio illa, quod Deus non curat de rebus humanis ſoluitur in pſal.93. f 228.
Quæ tribus Iſraelitica intrauit prima in mare rubrum, pſ 113. f.284.
Qui ambulant in circuitu pſ.11.f.22.
Quaternarius numerus, pſal. 133.fol. 325.
Quinquageſimus numerus eſt remiſſionis, & Iubilei, pſ. 50 f.99. Quinquaginta virtutes, quæ faciunt hominem perfectum, quæ pſ. 100. f. 245.
Quinta Sabbathi quid, pſ 80. f.186.
Quo anno mundi obijt Dauid; & quo anno incæpit captiuitas Babylonica pſ.64. f.135. Quo anno regnauerunt Mahometus, & Martinus Luterus, pſ.70. f.158.
Quot, ictus, & flagella recepit Chriſtus ad columnam, pſ.37. f.68.
RAnæ quid notant, pſ.77. f.182. Raptus Diui Pauli vſq; ad tertium Cælum quomodo intelligitur, pſ.67. f.148.
Redemptio copioſa apud Chriſtum pſ. 129. f.319.
Reditus populi quid deſignat, pſ.64. f.136. Reditus de Babylonia pſ.74. f.169.
Refugium triplex eſt, pſ. 103. f.256.
Reges contra Dauid, pſ.59. fol 122. Reges Magi adorantes Chriſtum prophetati à Dauid, pſ.71. f.161. Reges quomodo ſe gerere debent exemplo Dauid, pſ.100. fol. 244.
Regnum Chriſti impedientia, pſ.2.f.3. Regnum Chriſti acquiſitum, pſ.23. fol 44. Regnum Chriſti vniuerſale, pſ.71. f.160. iterum pſal. 88. vniuerſale, f.213. Regnum Chriſti agitur, pſ.95. f.233. & iterum pſ.96. f.236.
Regulæ ad intelligẽdas ſcripturas ſacras, & pſalmos in proem. Regulæ pœnitentiæ corporalis, pſ. 50. fol. 104. Regula ad probandum ſcripturam veteris teſtamenti; pſal. 68. f.151. Regulæ veri proemij, pſ.77. f.180. Regulæ vitæ Chriſtianæ totus, pſ.80 f.189.
Remiſſio peccatorum figurata, pſ.84. fol.214.
Res terrenæ ſunt vanæ, pſal.38.f.70. Res vanæ, quæ pſ. 61. f. 128. Res vanæ quanta mala faciunt, pſ.72. f.163.
Reſurrectio Chriſti, pſ.65. f.140. iterum, pſ.67. f.145.
Retiacolum diaboli peccatũ Adæ, pſ. 140. f. 345.
Reſpexit humilitatem Ancillæ ſuæ, exponitur c.f.393.
Reſpice cælum dictum fuit Abrahæ cur? c. f.398.
Reſponſio mala portauit vniuerſale damnum Eccleſiæ pſ 82. f.193.
Rota in qua eſt vox tonitrui, pſal 76. f.176.
Ruinæ impletæ à Chriſto, quæ pſ.109. f.275.
SAbbathi prima, pſ.23. f.44. Sabbatũ quid notat, pſ 37. f.67. iterum pſal.47.f.68. Sabbatum vide pſ 91. f. 221. in die Sabbati ibidem. Ante Sabbatum pſal 92. f. 225 quarta Sabbati pſ.93. f.227.
Sacerdotes trucidati in Nobe ob Doech pſ 7.f.13. Sacerdotes electi ad Diuinum Cultum qui, pſ. 14. f.26. pſ.28. f.51.
Sacramentorum inſtitutio, pſal. 22. f.44.

f.44. iterum pſal. 28. fol. 52. 53.
Sacramenta figurata, pſ.77. f.181.
Sacrificium verum & gratum Deo eſt noſtra voluntas pſ.49. f. 92. iterum pſ.50. f. 102. Sacrificare ſacrificiũ iuſtitiæ quid ſit, pſ.4 fol.9. Sacrificium quid, pſ.39. f.72.
Salomon non compoſuit ſeptuageſmũ primum pſ. de ſe. Salomonis nomina Chriſto conueniunt, quæ promiſſa fuerunt à Deo ipſi Dauid de Chriſto intelliguntur, pſ.71. f.159.
Sagittæ paruulorum quæ ſunt, pſal. 63. f.134. Sagitta volante in die, pſ.90. f.220. Sagitta in manu potentis, pſ.126 f.315.
Salicis arboris natura pſ.136. f.331.
Salmana quid pſ.82 f 194.
Samuel quomodo interpratatur, fol. 375.
Sanctitas quid ſit, pſ.11. f 21. Sancti dicuntur Dij per participationem, pſ 49 f.93.
Salus operata in medio terræ quomodo, pſ 73 f.166.
Sãguis Chriſti multis vicibus ſparſus, pſ.21. f.41. quot guttæ pſ.37. f.69.
Sapientia, & ſcientia Dei oſtenditur, pſ.138. f.339.
Saraceni vnde pſ.82. f.193.
Saul abutens interpratatur eſt figura diaboli, pſ.4. fol 7. Saul cur dictus eſt Chriſti, pſ.7. f.13. Bis in periculo vitæ pſ.56 f.114. & pſ.57. fol.117. Saul abſtulit duas vxores Dauidi, & alijs dedit, pſ.61. f 127.
Sedere Dei & Chriſti quid ſit, pſ.109. f.272. Sedere in tenebris, & in vmbra mortis qui c. Benedictus, f.403.
Sedechia quomodo captiuus in Babylonia non vidit Babylonem, pſ.64. f.135.
Sæculum ſæpè pro quinquaginta annis, pſ 73. f.166.
Sebon quid, pſ.134. f.328.
Sem qui fuit, figura Chriſti, pſal.47. fol.88.
Semel locutus eſt Deus quomodo intelligitur, pſ 61. f.128.
Senarius vide numerus.
Senectus Eccleſiæ quando incæpit, & ſenium. pſ.70. f.158. & ſequitur.
Sennecherib percuſſus in exercitu, & à filijs mortuus, pſ.75 f.171.
Senſus quatuor diuinæ ſcripturæ in proem. Senſus ſpirituales pſ.100. f. 245.
Septimus menſis in quo celebrabantur tres feſtiuitates, pſ.8. f.15. Septimus numerus, pſ.119. f.307. Septenarius numerus, pſ.80. f.187. Septem nomina data Chriſto, pſ.84 f.202. Septem pſalmi pœnitentiales, pſal. 142 f 348. Septem pſalmi laudatorij Deum, pſ.144. f. 352. Septem modis peccata remittuntur, pſ.64. f 136. Septuageſimus annus, pſal. 64. ibidem 136. Septimus mẽſis pſ. 80. f 187. Septuageſimus numerus in filijs Iſrael. f.384.
Sepulchrum Chriſti prophetatum, & ſuæ conditiones. pſ.141. f.347.
Serpentes, ideſt prudentes. pſal.148. f.361.
Sex amiſit Adam peccando, pſ. 118. f.296. Sex requiruntur ad cognoſcendum aliquid pſ.138. f.339.
Signa vniuerſalis iudicij, pſal 96. fol. 237.
Simeonis excellentiæ quatuor, & occaſio componendi Canticum ſuum Nunc dimittis, f.404.
Similitudines creationis mundi, & Eccleſiæ, pſ.103. f.258.
Sion, ideſt Eccleſia, pſ 86. f.205. iterũ pſ.98. f.240. item pſ.101. fol. 247. Sion vbi eſt, pſ. 109. f.272. Sion Eccleſia, & anima, f.371.
Siſara interſectus à Iabel muliere, pſ. 82. f.194.
Sichima quid figurat, pſ.107. f.269.
Sobal quid deſignat pſ.59. f.122.
Sol ſuo acceſſu, & receſſu cauſat diem, & noctem ſic Chriſtus, pſ.103. fol. 256.

256. *Sol, & ſuus curſus velox, & ingreſſus in ſigna Zodiaci, pſ. 148. f. 359. Sol retroceſſit tempore Ezechielis quid figurat c. f. 372.*
Sodoma quomodo interpræatur c. f. 386.
Sonus triplex, pſ. 150. f. 365.
Scabellum pedum Chriſti quod pſ. 98. f. 240.
Scala Iacob in octonarijs, octon. ſecundo f. 298.
Scandalum quid ſit, pſ. 49. f. 94.
Scientia Dei reſpectu hominis ſeptem reſpicit, pſ. 138 f. 340.
Sceptrum diaboli quod. c. f. 381.
Scutum Chriſti, & diaboli, pſ. 90 fol. 220.
Scrutinium quid, pſ. 63. f. 134.
Spes in ſolo Deo, & non in rebus terrenis habenda pſ. 38. f. 70.
Spes octo bona habebit, pſ. 90. f. 221. Spes in ſolo Deo non in principibus ponenda. pſ. 117. f. 291. Spes virtus theologica quid ſit, & eius effectus, & oppoſita, pſ. 118. octon. 7. f. 300. fructus eius octon. 8. fol. 301.
Spelunca quid denotat, pſ. 56. f. 114. vide ſepulchrum.
Species rerum creatarum vigintiduo, pſ. 118. f. 395.
Status Eccleſiæ, & ſtatus fidelium, pſ. 118 f. 295.
Stationes Chriſti ſeptem, vnde pſ. 63. f. 133.
Stare Dei, quid ſit, ambulare, & ſimilia. pſ. 81. f. 190.
Stratum quid ſit, pſ. 62 f. 131.
Stellæ cæli quot, & quomodo diſpoſitæ, & nomina, pſ. 148 f. 360.
Stercus de ſtercore erigens pauperem, pſ. 112. f. 283.
Sterilis gentilitas c f. 375.
Studioſus & ſtudium Diuinæ Scripturæ, pſ. 1. f. 1. 2.
Subito ſagittabūt eum exponitur, pſ. 63. f. 133.
Superbiæ gradus, & ſpecies, pſal. 35. fol. 65.
Synagoga Hebræa figurata in Doech, pſ. 51. fol. 105. Synagogæ malitia corrupta, pſ. 52. f. 106. Synagoga duplex, pſ 72. f. 163. Synagoga repudiata in Phenenna, f. 375.
Syria quid notat pſ. 59. f 122.
T Abernaculum, Eccleſia militans pſ. 14. f. 27. Tabernaculum Dei quatruplex, pſ. 45. f. 88. Tabernacula æterna deſiderabilia, pſ 83. f. 195.
Thabor quid deſignat, pſ. 88. f. 212.
Tecum principium eſt difficile, pſal. 109. f. 273.
Tempus torcularium quando pſ. 8. f. 15. Tempus augumenti, & decrementi Eccleſiæ, pſ. 103. f. 256.
Templum Salomonis in tres partes, Sancta, Atrium & Sancta Sanctorum, pſ. 150. fol. 365. quando fuit reædificatum c. f. 379.
Ter ponitur torcular in titulis cur ita? pſ. 80. f. 186.
Terra reſtituta quomodo, & quando, pſ. 96. f. 236.
Teſtamentum eſt Eucbariſtia, pſ. 110. f. 279.
Teſta arida Eccleſia, pſ. 21. f. 41.
Tertium Cælum ad quod raptus eſt D. Paulus. quod pſ. 67. f. 148.
Tentoria Æthyopum quid, c f. 380.
Timoris Domini bona, pſ. 33. f. 62. Timor nocturnus, qui pſ. 90. f. 220. Timor Domini, qui pſ. 110. fol. 280. Timoris ſpecies, & fructus, pſal. 127. fol. 316. Timoris Domini effectus c. f. 395. Sine timore ſeruire Deo c. f. 402.
Tituli pſalmorum in proem. Tituli inſcriptio, pſ. 15. f. 27. iterum pſ. 55. f. 112. iterum pſ. 56. item pſal. 57. item 58. & 59. Titulus in finem quid importat, pſ. 66 f. 141.
Torcular quid importat, pſ. 8. fol. 15. pro torcularibus quid. pſ. 80 f. 186.

vide Myſterium, pſ.83.f.195.
Torrens voluptatis pſ.35.fol.65. de quo bibit Chriſtus, pſ.109. fol.275.
Tuba quid pſ.80. f. l.188. Tuba prædicatio Euangelica, pſ.150. f.365.
Turcæ quando inceperunt, pſ.82.fol. 193.
Turtur auis quid notat, pſ.82. f 196.
Tympanus quid deſignat, pſ. 67 fol. 147. item pſ 80. fol 188. & iterum pſ.150.
Tyrus quid, pſ.82. f 194.
Translationes tres Arcæ, Sacerdotij, & Regis pſ 77.f.179.
Tres gradus perſonarum conſpiraverunt ad mortem Chriſti, pſ.81. fol. 190 Tres pueri cur inuitant creaturas irrationales ad laudandum Deum c. primo f 369. Tria neceſſaria ad impetrandum pſ.5. fol.10. Tria difficilia Salomonis, pſal.45. fol.84.
Tribulationes propter quatuor veniunt nobis pſ. 38. fol.70. Tribulationes Eccleſiæ ſex, pſ.70. fol.157. Tribulationum vtilitates, pſ 72. f. 165. Tribulationes cur veniunt pſ. 117.f.292.
Tribus Iudæ ex qua Chriſtus, & multi Apoſtoli fuerunt pſ. 67. f. 140. Tribus Iudæ fuit prima quæ intrauit in mare rubrum pſ.113 fol. 284.
Trinitas vna & trina Generans, Genitus, & Inſpiratus & Gradus ſapientiæ, pſ.109 f.273.
Triumphum Eccleſiæ vniuerſalis, pſ. 46 f. 7.
V Allis Ioſaphat vbi eſt pſal. 49. f.94. Vallis Salinarum pſ.59. fol. 122. Valles ſunt contemplatiui, pſ.64 f 137.
Vanitas triplex, pſ 61. f.128. Vanitas in diuitibus deſcribitur tripliciter c f 396.
Varietas ornamentorum Eccleſiæ, pſ. 44 f 80.
Verba ſeptem notabilia in pſalmo 2. fol.4.
Verbum aſperum quod, pſ 90. f.119.
Veritas quid ſit, pſ.11 fol.21. Veritas Diuina, pſ 116.f.289.
Veſperæ conuertentur Iudæi, pſ. 58. f 121. Veſpera quid denotat pſal. 64 f.138.
Veſtigia Chriſti non cognoſcentur, pſ. 76 f 170.
Victoria Chriſti de diabolo, & morte prophetata ab Habacuc f. 380.
Vidua quæ eſt, pſ.93. f. 228. Vidua Eccleſia gentilium, pſ.145 fol.335. Vidua anima in peccato, ibidem.
Viæ Chriſti quas cucurrit, pſ.58.fol. 120. Viæ Chriſti in mari, pſ.76.fol. 170.
Vigiliæ noctis, & diei quomodo ordinatæ, pſ.129.f.319.
Vigintiduo anni ſupra qui egreſſi sũt de Ægypto omnes mortui ſunt in deſerto, pſ.105. f 263. Vigintiſeptem myſterium, pſ.135. f.327.
Vipera, & ſuæ proprietates reſpondent Iudæis, pſ.57. f. 118.
Virga ferrea poteſtas Chriſti, pſ.2.fol. 4. Virga Moyſis tangens aquam eſt humanitas Chriſti c. f. 381. Virga poteſtas Chriſti, pſ.109.f 272.
Vinea eſt Eccleſia, pſ.79. f.185. Vinea Dei fuit Synagoga quæ fecit labruſcas. f.386.
Vinum triplex, pſ. 74. f.170. Vinum Euchariſtiæ lætificans, pſ.103. fol. 256.
Viri iuſti præmia, pſ 111. f.281.
Violentia in tormentis Chriſti, pſ.63. f 133.
Viſitare nos Deus quomodo f.401.
Viſcera Dei quid, f.403.
Vita noſtra breuis, pſ.38.f.70. Vita noſtra breuis, pſ.89.fol.217. Vita contemplatiua, pſal.118. octon. 18. & ſequitur per totum quid ſit ſpecies, dignitates, fructus eius octon. 18. f.305. Vita actiua, & contem-
platiua

platiua figurata in aſcenſu tẽpli, pſ.119.f.307.
Vitia vnde orta, pſ.13 f.24.25. Vitia quatuor in pſalmo 90, f.221. Vitia ſex deſcripta ab Habacuc.f.378.
Virtutes Diuinæ pſ.28.f.52. Morales omnes fusè tractantur in pſ.83 fol. 198. ſequitur Theologales & Cardinales, pſ.100. f.245. Virtutum gradus in pſalmis gradualibus, pſ. 119. fol.308 Virtutes quæ faciunt hominem rectum, & probum ſunt ſexdecim in proem.
Volucres Angeli, pſ.148.f.361.
Vox Domini ſeptem, pſ.28.f.58. Voces octo inuitant hominem ad beatitudinem c.f.370.
Vnam petij à Domino, hanc requiram exponitur, pſ.26 f.43.
Vndecimus numerus imperfectus, pſ. 82. f 194. vide numerus.
Vnicornis natura, pſ.77.f.183.
Vria vir Bethſabeæ figura diaboli, pſ.50. f.97. Vria cur Hæthei dicitur pſ. eodem in ſecunda expoſitione fol.97.
Vrſi Heliſæi figurant Dæmones, pſal. 46. fol.86. Vrſi figurant Romanos, fol.195.pſ.83.
Vterus à quo errauerũt Hebræi quid eſt, pſ.57 fol 118. Vterus Eccleſiæ, pſ.70.f.157.
Vtilitates pænitentiæ corporalis, & ſpiritualis, pſ.50.f.104.
ZAcharia Pater Ioannis Baptiſtæ qua occaſione compoſuit Canticũ Benedictus, f. 400. Zacharia Propheta cur in titulo pſal. 111. f.280.
Zara Rex Æthyopum victus c.f.380.
Zeb, pſ.82.f.194.
Zebæe, pſ.82.fol.194.
Zelus Diuinæ Legis, pſ.118.octon.18. fol.305.
Ziphei proditores Dauid, pſal.53.fol. 108.
Ziphei dicuntur florentes ibidem,

LAVS DEO.

CARIS

CARISSIMIS
ET BENIGNISSIMIS
LECTORIBVS.

NVLLVS imperitus ſcriptor eſt (vt ait D. Hieronymus ad Euſtochium) qui lectorem non inueniat ſimilem ſui: Multoq; pars maior eſt Meliſias fabellas reuoluentium, quam Platonis libros: ſic noſtrum hoc Compendium pſalmorũ, quod ego ſolum compoſui pro meo vſu tantum, in quo cum breuitate ſenſus literalis, moralis, & Myſticus ſeu Allegoricus monſtratur. Qualecumq; ſit ad inſtantiam amicorum, & deuotorum Sacerdotum conſentio vt in lucem egrediatur, ad communem vtilitatem. Rogo tamen omnes vt excuſetis ignorantiam, arrogantiam, & negligentiam meam, & obſcuritatem, qua vſus ſum propter breuitatem, vt multa volumina in vnum colligam. Hoc ſcitote quod verba, & doctrina ſunt Sacrorum Doctorum, & non mea, cum vos verba mea ſcripta, cum litera pſalmi conferatis verum ſenſum videbitis. In Orthographia videbitis varietatem, non eſt mea, ſed ſcriptorum. Exempli gratia. Ioannes, Iohannes. Ieruſalem, Hieruſalem. Sabbatum, Sabbathum. Sion, Syon. Charitas, Caritas, (quæ penuria ſignificat) annuntiare, annunciare. Abram, Abraham. (De quo videte myſterium in Magnificat,) & ſimilia ſcripta varia ſecundum Doctorem à quo accipiebam doctrinam. Væ, Væh &c. In ſenſu Myſtico prolixius ſum ad manifeſtanda myſteria noſtræ Sanctæ Religionis Chriſtianæ prophetata, 1160. antea circiter annos. Si quæritis ò amantiſſimi amici, cur ego ſuſcepi hunc laborem poſt tot commentaria, Expoſitiones, Compendia, & Epitomes de hac materia, 1. Reſpondeo cum Vgone in libro 3. in Didaſc. *In omni Doctrina breuem aliquid, & certum debet colligere*, quod in arcula memoriæ recondatur: Vnde poſt modum, quum res exigit aliqua promantur. Et ſubiungit. Lectio duobus modis animo faſtidium in gerere ſolet, & affligere Spiritum: Et qualitate videlicet, ſi obſcurior fuerit; Et quantitate ſi prolixior extiterit. In quo vtroq; magno vti moderamine oportet: ne quod ad refectionem quæſitum eſt, ſumatur ad ſuffocationem. Et Sanctus Iſidorus inquit. *In lectione non verba, ſed veritas eſt amanda*, ſœpè autem reperitur ſimplicitas veridica, & falſitas compoſita, quæ hominem ſuis erroribus illicit, & per linguæ ornamenta loqueos dulces aſpergit.

2. Reſpondeo cum M. T. Cicerone, in 1. officiorum, vbi inquit, *Homines hominum cauſa ſunt generati*. vt ipſi inter ſe alij alijs prodeſſe poſſint. Et lib. 3. de finibus. *Impellimur natura, vt prodeſſe velimus*, quam plurimis in primiſq; docendo. Ita non ſolum ad diſcendum propenſi ſumus verum etiam ad docendum. Et Plato in Timæo ait, *propter hoc eſt nobis datus ſermo, vt præſto forent mutuæ voluntatis indicia*. Et in operibus miſericordiæ

præci-

Digitized by Google

præcipitur, *Docere ignorantem, corrigere peccantem*. Etiam non omnes habent libros, non omnes habent tempus ſtudendi, non omnes habent intelligentiam intelligendi altiſſimum ſenſum doctorum, non omnes portant varios ſenſus pſalmorum, ideo ſcribo facile, clare, compendioſe, & breuiter, & colligo omnes ſenſus.

3. Reſpondeo, *Homo naſcitur ad laborem*, homo non fruſtra creatus eſt, Homo conditus eſt ad contemplandum creatorem ſuum, omnis homo natura ſcire deſiderat, omnis homo per naturam verum, & bonum optat, omnis homo eſt diſciplinæ capax, omnis homo eſt natus beari, omnis homo eſt natus reddi Deo ſimilis. Ideo Dantur ſexdecim regulæ ad acquirendas virtutes, & euadendum bonum, & probum, vt Deo placeat vnde Ouidius, 1. Metamor. ait, quod Deus fecit hominem erecta ceruice ad Deum contemplandum. Pronaq; cum ſpectent animalia cætera terram, os hominis ſublime dedit, Cœlumq; tueri. Iuſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus. Ex Frãciſco Piccolominio, 1. Homo conſiderare tenetur ſe à ſummo bono, & pro ſummo bono natum eſſe, 2. Meditari oportet ſe eſſe prolem Dei, & teneri ei obedire in omnibus, 3. Meditari virtutem eſſe gratiſſimam Deo, & proximis, ideo illam amplexandam, & vitium fugiendum, 4. Præceptum illud memorandum eſſe ſœpè, Noſce te ipſum, & ſuum officium eſſe Diuina colere, 5. Recordari Homo debet ſe eſſe epilogum mundi, & ſicut in mundo magno præeſt Deus, cui omnia inſeruiunt. Sic in homine eſt Mens, ſiue anima rationalis, quæ Diuinitatis eſt particeps, cum Deo iuncta abſolutum imperium obtineat: caueat ne ſuccumbat vitio, & peccato, 6. Conſiderari oportet, quam vilia ſunt, quæ ſenſus delectant, & quaſi arena res caducæ ſunt, 7. Aſpicere ſemper Cœlos regulatos, & lucidos, ita homo debet eſſe compoſitus, 8. Contemnere voluptatem corporis, quæ hominem deijcit in infernum; Hæc eſt Eua, Hæc Helena deſtrudentes homines, quæ delectant oculos, præcipitant animam, 9. Vnuſquiſq; ſibi ſuadere debet, nihil praclarum à nobis ſine labore, & Ariſtoteles interrogatus vbi vigerent virtutes, Reſpondit, in laborum ſtudioſis animis, 10. Quiſq; in ſe conuerſus debet ſemper tollere quod vitioſum eſt; & anima noſtra à Deo facta ad imaginem ſuam, ſemper cum Deo reformare debet, 11. Accurate quiſq; tenetur perpendere hanc præſentem vitam eſſe vmbram, fugam, & mortem, Ideo ad æternam vitam currendum, vbi eſt requies, ſatietas, & vita, 12. Cogitare quiſq; debet, Ocium vile repellendum eſſe, à quo vitia naſcuntur, 13. Ingratitudo fugienda tanquam morbus contagioſus. Homo id quod habet, primo à Deo recepit, mox à patria, parentibus, & amicis, ne ſit ingratus tenetur retribuere 1. Deo, 2. patriæ, 3. Parentibus, & amicis. Ne ſit ſicut quidam conſobrinus meus de patria mea ingratus, qui compoſuit volumen de Admiratione, & fecit ſe Meſſanenſem. Quamuis de Patria mea poſſum dicere id, quod dicit D. Hierony. in Epiſt. ad Chromatium, Iouinum, & Euſebium, in qua ait. In mea enim patria ruſticitas vernacula, Deus venter eſt, & in die viuitur, & ſanctior eſt ille, qui ditior eſt &c. Tamen mei conciues ſunt laborioſi, & probi, niſi eſſent mancipia ſine prætio venundata. O vtinam haberent Iouem, & non ciconiam, Tſaddik, & non Moſchel, Ceruum, & non Polypum, Pelicanum, & non locuſtam, Aſtræam, & non Nycticoracem. Forſitan patria mea non eſſet ſpernenda, propter quam ſanguinem effunderem,

Digitized by Google

rem, pono in 2. loco quia eſt communis parens, 14. Quiſq; cogitet facile eſſe principijs obſiſtere, dum paruus eſt hoſtis, ideſt ne vitium faciat habitum: occaſio eſt citò euitanda, 15. Quilibet tenetur in ſeipſo domare partem feram, ideſt ſenſualitatem, ne dominetur rationi, 16. Vnuſquiſq; conſiderare debet, An ſit congruenter inſtitutus erga ſe, erga alios, & erga Deum: Erga ſe benè efficitur per temperãtiam; Erga alios per iuſtitiã Erga Deum per pietatem, ideſt principium, medium, & finem. Valete, orate pro me.

PROOEMIVM.

Antequam ad compendium pſalmorum accedam, octo non videntur mihi prætereunda 1. de voce pſalmi, & pſalterij 2. de quatuor cauſis, & Auctore, pſalmorum, 3. de titulis, pſalmorum. 4. De prophetia quid ſit, 5. de pſalmis, 6. de Attentione in legendo, 7. de Aliquibus regulis ad intelligentiã pſalmorum, 8. de Intentione auctoris, & proteſtatione.

1. Pſalmus idem eſt, quod cantus ſiuè ſonus. Pſalterium vero apud noſtros librum Pſalmorum ſignificat. Sic S. Hieron. Auguſt. & Alij: ſed in Scripturis Sanctis, eſt inſtrumentum muſicum decem Chordarum reddens ſonum à parte ſuperiori: Spiritualiter deſignat omnem gratiam de ſurſum eſſe. Vel *pſalmus eſt modulatio, quæ fit per tactum decem Chordarum*, & bona operatio, quæ fit per obſeruantiam decem Præceptorum. Decem Chordæ pſalterij correſpondent decem ſocijs celeberrimis, qui in laudẽ Dei in varijs temporibus vitam ſuam conſumpſerunt Adam, Melchiſedech, Abraham, Moyſes, Dauid, Salomon, Aſaph, Idithum, Eman, & Filij Coræ. Vel correſpondent hæ decem chordæ pſalterij decem generibus hymnorum, vel decem modis muſicis Hebraicis, quæ in Eccleſia cantabantur variæ compoſitiones, 1. eſt Menazeach, quod nos dicere poſſumus triumphale carmen, 2. eſt Neghinah, ideſt cantus cũ inſtrumento muſico, 3. Miznor, ideſt pſalmus, 4. Sir, ideſt Canticum, 5. Theilah, ideſt laus, ſiue laudes, 6. Tephilim, ideſt orationes, 7. Barachot, ideſt Benedictiones, 8. Hodot, ideſt confeſſiones, 9. Aſre, ideſt Beatificationes, 10. Helleluior, ideſt quæ ſunt laudes Dei. Franciſcus Georgius in Proble.

2. *De Cauſis, & ſubiecto pſalmorum.*

PRimo Cauſa efficiens pſalmorum duplex eſt, principalis vna, inſtrumentalis altera. Principalis cauſa eſt Deus tangens mentem Prophetæ, ſeu eleuans ad ſupernaturalem cognitionem. Cauſa inſtrumentalis eſt mens Prophetæ illuminata à Deo prima cauſa mouente.

2. Cauſa materialis libri pſalmorum verſatur circa Deum varijs carminibus, & tonis celebrandum. Ideo tota doctrina huius libri, qua Deus laudatur in pſalmis, videtur poſſe commodè reduci ad decem capita, ita vt Dauid in quolibet pſalmo vnum de iſtis, tanquam Chordam aliquam pulſet, & tractet, 1. de attributis, & perfectionibus Dei, vt eſt potentia, bonitas, ſapientia, iuſtitia, miſericordia, &c. 2. de operibus Dei circa hunc mundũ, vt creatio, gubernatio, conſeruatio, &c. 3. de prouidentia Dei, qua cuncta regit, & moderatur iuſtos remunerando, & improbos, & peccatores puniendo, 4. de

popu-

populo Iudaico, qui erat populus Dei, canit originem, incrementa, varios caſus, tàm proſperos, quàm aduerſos admiranda prodigia ab ipſo edita, & denique illius populi reprobationem, 5. de Meſſia, canit enim promiſſa Dei, aduentum, incarnationem, paſſionem, mortem, reſurrectionem, aſcenſum in Cœlum, miſſionem Spiritus Sancti, 6. de populi fidelis poſt mortem Chriſti multiplicatione, vocatione gentium ad cultum veri Dei in vna Eccleſia, 7. de conſummatione ſæculi, de generali iudicio Dei, & renouatione mundi, 8. de prœmio iuſtorum in alia vita, & de ſupplicijs æternis præparatis improbis, 9. de ratione benè, beateq; viuendi, de vijs iuſtorum atque impiorum, 11. de ſeipſo, de ſeipſo autẽ Dauid tria tractare ſolet; Nam aliquando prædicat beneficia Dei ſibi collata, & pro eis gratias agit. Aliquando exponit hoſtium ſuorum inſidias, vt ex illis euadat Dei implorat opem, atque auxilium. Aliquando vero exprimit in ſeipſo imaginem perfecti pœnitentis, vt facit in ſeptem pſalmis pœnitentialibus, hæc eſt materia pſalmorum.

3. Cauſa formalis duplex eſt, 1. Forma tractatus, quæ eſt diuiſio libri, qui liber pſalmorum, vt ait Nicolaus de Lyra in expoſitione ſecundi pſalmi, poteſt diuidi in duas partes, quod 1. agitur de Chriſti Regno, 2. de eius Sacerdotio, eſt enim Chriſtus Rex, & Sacerdos, vt declarat Apoſtolus ad Hebræos, 2. pars incipit in pſalmo 109. in quo dicitur, Tu es Sacerdos in æternum, &c. Iſta tamen diuiſio non eſt præciſa; quod in 1. parte etiam aliquando agitur de Chriſti Sacerdotio, & in 2. de eius Regno. S. Hieronymus in expoſitione pſalmi 40. & in expoſitione pſalmi 89. ad Cyprianum. Diuidit pſalterium in quinque partes, vbi terminantur pſalmi fiat, fiat ſiuè amen, amen, vel verè, verè, primus liber finit in pſal. 40. ſecundus in pſal. 71. tertius in pſal. 88. quartus in pſalmo 105. quintus in fine, ideſt in pſal. 150. hoc tamen dicit de opinione Hebræorum, & fatetur in Epiſtola 134. ad Sophronium, quod vnus eſt liber pſalmorum, vt dixit S. Petrus in Actibus Apoſtolorum cap. 1. *Scriptum eſt in libro pſalmorum*, non in libris. Et Chriſtus in S. Luca cap. 20. ait *dixit Dauid in libro pſalmorum*. Solum Chriſto credendum, quod vnus eſt liber, & non plures; 2. Cauſa formalis eſt forma tractandi, eſt modus agendi, ideſt modus Deum laudandi, quidquid enim in libro hoc continetur, per modum diuinæ laudis ponitur. Laus vero diuina oratio eſt, ſeu ſpecies orationis. Oratio enim Aſcenſio mentis in Deum eſt. Et hæ orationes erant compoſitæ in muſica Rithmica, & Metrica, quia cantabantur cum inſtrumẽtis muſicis ad concentum vocum, & ſonorum ad laudandum, glorificandum, & honorificandum Deum. Erant compoſiti in verſu lyrico, 1. quia in paucis verbis compræhendunt multa myſteria, hiſtorias, & ſententias, 2. quia melius retinentur in memoria, 3. quia magis mouent animum hominis ad ſtudium, 4. quia magis oblectant aures Dei, & hominum.

4. Cauſa finalis libri pſalmorum eſt vtilitas, & ſalus humanæ generationis. Homo enim eo quod eſt capax Dei, per cognitionem, & amorem, eſt ordinatus ad quendam finem ſupernaturalem, ad quem finem nullus poteſt ſe dirigere: Ideo neceſſariũ fuit aliquod diuinitus hominibus reuelari: per quod dirigeretur in finẽ ſupernaturalẽ huiuſmodi eſt Sacra Scriptura reuelata diuinitus. Vnde Apoſtolus ad Rom. cap. 15. *Quæcũq; ſcripta ſũt, ad noſtrã doctrinã ſcripta ſũt, vt per patiẽtiã, & cõſolationẽ ſcripturarũ ſpẽ habeamus.* Quæ ſpes eſt expectatio certa futuræ beatitudinis, & Scriptura Sacra, vt boni ſimus,

†††.††

Digitized by Google

mus, & ſaluemur tradita eſt. Liber autem pſalmorum continet, & claudit in ſe totam Sacram Scripturam per modum laudis. Ideo eſt toti Eccleſiæ valdè vtilis ad ſpem, & ad conſecutionem futuræ beatitudinis, & inducere omnes ad Fidem Chriſti in vnam Eccleſiam.

3. De Titulis Pſalmorum.

IN Titulis ſex notantur, 1. nomina pſalmi, quæ ſunt octo, pſalmus, Canticum, hymnus, intellectus ſiuè eruditio, oratio, alleluia, pſalmus Cantici, & Canticum pſalmi, 1. pſalmus dicitur quaſi ſermo laudatorius, 2. Canticũ in quantum cantabatur voce humana, 3. Hymnus in quantum dicit laudem Dei cum lætitia, 4. Alleluia dicitur in quantum continet laudem Dei ſimpliciter, 5. Intellectus ſiuè eruditio dicitur in quantum ille pſalmus continet in ſe aliquod profundum myſterium à Spiritu Sancto reuelatum, 6. Oratio dicitur in quantum in illo pſalmo fit aliqua petitio, 7. Canticum pſalmi inquantum prius incipiebat canere chorus humana voce, poſtea ſonabat inſtrumentum muſicum, 8. Pſalmus Cantici, econtra, quando incipiebat inſtrumẽtum chorus poſtea reſpondebat.

2. Aut notatur perſona, quæ triplex eſſe poteſt, aut nomen auctoris, ideſt Dauid, aut nomen cantoris, de quibus cantoribus tres fuerunt principales Aſaph, Eman, & Idithum, qui propherarunt in Citharis, Pſalterijs, & Cymbalis; tres in confeſſione Trinitatis, in fide, ſpe, & charitate laudantes Deũ. Et hi tres cantores habebãt viginti quatuor filios magiſtros cantorũ, & quiſque eorum magiſtrorum habebat ſub ſe duodecim cantantes, ita vt erant 288. & ſeruiebant per hebdomadam. Filij Aſaph erant quatuor. Filij Idithum ſex. Filij Eman quatuordecim, hos inſtituit Rex Dauid ad magnificandum, laudandum, & benedicendum Deum, vt legitur 2. Paralypomenon cap. 25. Septuaginta duo quater ducta 288. faciunt; libri veteris, & noui teſtamenti 70. eſſe dubium non eſt. Hi ſunt qui hodie Canones Diuinorum librorum ſenſu Euangelico exponunt, & quatuor virtutibus principalibus innituntur, & ſuper quatuor ſenſus 72. Diſcipuli Euangelizabant gentibus, Aut perſona de qua pſal. loquitur. Tituli variantur pro leuiando faſtidio, vel forſitan, alia non ſatis nota cauſa ait D. Auguſt. in expoſ. pſalmi 87. Tituli in pſalmis ſunt velut ſuperſcriptio in porta, demonſtrans cuius ſit palatium, quid intus agitur, & qui ſit poſſeſſor, iſdem Sanctus in expoſitione pſalmi 58. In titulis ait Iacobus de Valentia in expoſitione pſal. 4. poſſumus intelligere Sacramenta in pſalmis contenta, iſdem auctor in expoſ. pſalmi 71. ait non ſine Myſterio, & magno Sacramento in Titulis pſalmorum ponũtur quatuor perſonæ præter auctorem Dauid, ideſt Aſaph. Filij Coræ, Ethan, & Idithum, quia figurabant Eccleſiam Catholicam vocatam ex quatuor generibus perſonarum de quatuor mundi partibus, 1. Aſaph, dicitur Synagoga, vel electio ſignificat Eccleſiam congregatam ex omnibus fidelibus in vna vera fide, 2. Filij Coræ ex patre reprobato, ſignificant Eccleſiam congregatam ex hebræis populo reprobato, & ex gentilibus populo idolatra, 3. Ethan, qui dicitur aſcendens, ſiuè fortis, figurat Eccleſiam aſcendentem ad culmen gratiæ, & gloriæ. Et fuit fortis contra tyrannos, & infideles, 4. Idithum, qui dicitur tranſiliens deſignat Eccleſiam, quæ tranſiliuit Synagogam, & adepta eſt gratiam, hæc ſatis omnia ſuis locis dicentur.

De

Digitized by Google

De Auctore Pſalmorum.

DE Auctore Pſalmorum pauca dicam; duæ ſunt opiniones, Aliqui dicunt, quod non omnes pſalmos fecit Dauid, & hoc dicunt ratione Titulorũ, quod aliqui pſalmi intitulantur ſub nomine aliorum, vt Moyſen, Idithum, Aſaph, & ſic Nicolaus de Lyra, & S. Hieronymus hoc idem tenet; ſed Iacobus de Valentia in expoſitione pſalmi 41. dicit quod S. Hieron. dicit hoc de mente Barabam hebræi magiſtri ſui. Nomina poſita in titulis ſunt nomina Cantorum non auctorum, & ſunt Myſterioſa. Alia opinio eſt communior, & verior, eſt D. Auguſt. & multorum, quod omnes pſalmos fecit Dauid ad laudandum Deum, & dabat eos ad cantandum magiſtris Chori, vt Aſaph, Eman, Idithum, 3. In titulis, aut notatur materia de qua pſalmus loquitur, vt cum Dauid fugeret, 4. Aut notatur modus cantandi, cum dicitur in finem, vel ad victoriam, ſcilicet vocum, vel ſuper octauam, quando vnus Chorus conabatur ſuperare alium, 5. Aut notatur inſtrumentũ cum cantabatur pſalm. cum dicitur in organis, 6. Quandoque notatur tempus, quando dicitur pro torcularibus omnia ſuis locis.

4. *De Prophetia.*

PRophetia quo ad nominis interpretationem, eſt procul fans, quia denuntiat ea, quæ procul ſunt, ideſt à naturali cognitione humana. Quo ad quid ſit. *Prophetia eſt inſpiratio, vel reuelatio Diuina, quæ euentus rerum, vel per facta, vel per dicta immobili veritate pronuntiat*: Vnde prophetia viſio; & propheta videns dicitur. Multis autem modis hæc gratia data eſt, 1. vel per operationes hominũ, vt fuit Arca Noe, ideſt Eccleſia. Sacrificium Abrahæ, ideſt Euchariſtia, ſiuè Chriſti paſſio. Tranſitus maris rubri, ideſt Baptiſmus notatur, 2. vel per natiuitates, vt Eſau, & Iacob, duo populi, 3. vel per loquentes Angelos, ſicut locuti ſunt Abrahæ, Lot, Danieli, & alijs, 4. vel per viſiones, ſicut Eſaiæ, Ezechieli, & alijs, 5. vel per ſomnia, ſicut Salomoni, Ioſeph, & alijs, 6. vel per nubem, & vocem de Cœlo, vt Moyſi: vel adhuc alijs modis. Dauid autem nullo horum modorum: ſed cœleſti inſpiratione intus edoctus ſpiritu in eo loquente completus eſt, vt dicitur in libro Regum. Directus eſt Spiritus Domini in Dauid. Ideo Dauid dicitur eximius prophetarum. Gloſſa.

5. *De Pſalmis.*

PSalmi leguntur in Eccleſia quatruplici reſpectu, 1. ad laudem Dei, 2. in memoriam benefactorum antiquorum geſtorum, 3. ad prophetiam de futuris myſterijs, 4. ad doctrinam, & exhortationem noſtram, & ad bonos mores. Ordo pſalmorum triplex eſſe poteſt, ideſt Biblicus, Hiſtoricus, & Eccleſiaſticus, Biblicus eſt, qui in ſacris Biblijs habetur, & ſicut diſpoſiti, ordinati, & inuenti ſunt ab Eſdra, vt volunt auctores. Ordo Hiſtoricus, quo ſcilicet tempore quiſque pſalmus fuerit compoſitus difficillimè haberi poteſt, vel quo reperti ſunt ab Eſdra; vel quo ordinati à ſeptuaginta interpretibus, vt ait S. Hilarius. Ordo Eccleſiaſticus eſt alius à prædictis. Nam

Digitized by Google

aliqui dicuntur matutinales, qui ante prandium in choro dicuntur, & ſunt 112. Aliqui ſunt veſpertinales, qui poſt prandium dicuntur, & ſunt 38. & in vna hebdomada feriali recitantur omnes, & completur pſalterium. In matutino dicuntur, 91. ad laudes 13. ad veſperas 35. ad alias horas 11. qui faciunt ſummam 150. ſic diſtribuit, S. Hieron. & S. Damaſus. Pſalmi ideo obſcuri ſunt, quoniam ſubito cum neſcis perſona mutatur, ita dicit S. Hieron. in expoſitione pſalmi 80. & 93. Non omnis expoſitio pſalmorum de Chriſto eſt myſtica, ſed etiam eſt literalis, ait Nicolaus de Lyra ſuper pſal. 9. ſæpè in pſalmis eſt mutatio temporis futuri in præteritum, 1. propter certitudinem prophetiæ, 2. quia referebantur ad viſionem habitam prius, 3. quia frequentandi erant in Eccleſia poſt Chriſtum. Valentia in pſal. 3. Illud quoque prætermittendum non eſt (ait Durandus) quod vnus atque idem pſalmus in varijs feſtiuitatibus cantatur; pro eo, quia ibi verſus pertinentes ad illas inueniuntur: verbi gratia in Natiuitate Domini cantamus pſalmum: Eructauit cor meum, &c. propter verſum illum: ſpecioſus forma. Cantamus etiam illum, in Feſto Virginum: propter verſum: adducentur regi virgines poſt eam, &c. Et etiam in Feſto Apoſtolorum, propter verſum. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, & etiam in Officio B. Mariæ propter verſum. Aſtitit Regina à dextris tuis. Item pſalm. quare fremuerunt gentes. Cantatur in Natiuitate, propter verſum: Dominus dixit ad me filius meus es tu, & in paſſione Domini propter verſum. Aſtiterunt Reges terræ, & in reſurrectione propter. Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum eius, & ſic de alijs. Sex pſalmi dicuntur in diuinis horis, propter ſex opera miſericordiæ, quibus laboramus in vinea Domini pie, & mundo corde exercitemus nos, vt liberati à ſeruitute Diaboli, ad libertatem vitæ perueniamus, & retributionem diurni denarij recipiemus ſub tribus Gloria Patri, ad inſinuandum Fidem Sanctæ Trinitatis, ad quam referenda ſunt opera! In Veſperis dicūtur quinque pſalmi, 1. propter quinque vulnera Chriſti quas in hac hora recepit, 2. vt defleamus, & veniam peccatorum petamus, quæ per quinque ſenſus in die committuntur, 3. per ipſos quinque pſalmos munit ſe Eccleſia contra nocturnas tribulationes, & tentationes, vnde ad Veſperas demorabitur fletus vſque ad Matutinum. Ad Matutinum pſalmi primi nocturni Dominicæ correſpondent quatuor perſonis, qui ante legem vigilauerunt. Abel, Enos, Henoch, & Lamech, Abel canit. *Beatus vir, qui nō abijt*, qui tanquam lignum plantatum iuxta decurſum aquarum dans fructum iuſtitiæ, Enos canit. *Quare fremuerunt gentes*, quia Domino in timore ſeruiuit, Henoch cantat. *Domine quid multiplicati ſunt*, quem Henoch Dominus ſuſcepit, & tranſtulit ad Paradiſum, Lamech canit. *Domine ne in furore tuo*, quia Lamech Dominus exaudiuit primi quatuor. Alios quatuor cantant Noe, Sem, Heber, & Thare. Noe cantat. *Domine Deus meus in te ſperaui*, quem Deus ſaluum fecit ab aquis diluuij. Sem cantat. *Domine Dominus noſter*, quem Dominus gloria, & honore coronauit ſuper fratres ſuos. Heber cantat. *Confitebor tibi Domine in toto corde meo*. Qui mirabilia Dei narrauit, cum ciuitate gigantum diſſipauit. Thare canit. *In Domino confido*, qui in vrbe Caldæorum poſitus in Domino confidit. Alios quatuor pſalmos primi nocturni canunt Abraham, Iſaac, Iacob, & Ioſeph. Abraham cantat. *Saluum me fac Domine*, quem Deus ſaluum fecit ab idolatris. Iſaac canit. *Vſ-*

queque

quequo Domine obliuiſceris, quem Dominus in ſacrificium reſpexit, Iacob cantat. *Dixit inſipiens in corde ſuo*, cui Dominus ſpes eius fuit. Ioſeph canit. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* qui fuit ſine macula, & caſte ſe custodiuit. Lectiones veteris teſtamenti. Pſalmi ſecundi nocturni Dominicæ cantant tres perſonæ, quæ fueruut tempore legis, 1. vigilauerunt Sacerdotes, vt Aaron, & ſui. Ideo cantant pſalmum. *Conſerua me Domine quoniã ſperaui in te*: quorum Dominus pars fuit hæreditatis, & calicis, 2. vigilauerunt Iudices, vt Gedion cantant pſalmum. *Exaudi Domine iuſtitiam meam*: dum iudicauit quorum iudicium prodijt de vultu omnipotentis, 3. vigilauerunt Reges, vt Salomon, qui cantat pſalmum. *Diligam te Domine fortitudo mea*. Dum populum rexit, quos Dominus conſtituit ſuper gentes. Pſalmi tertij nocturni Dominicæ cantant omnes, qui venerunt ad Fidem Chriſti tẽpore gratiæ ex tribus mundi partibus Aſia, Africa, & Europa. Ideo legitur Euangeliũ in 3. nocturno, 1. vigilauerunt Apoſtoli, qui cantant pſalmum, *Cœli enarrant gloriam Dei*, quia in omnem terram exiuit ſonus eorum, 2. fuerunt Martyres, qui canunt. *Exaudiat te Dominus in die tribulationis*, quia Dominus protexit eos, in die tribulationis eorum, 3. fuerunt confeſſores, qui canunt pſalmum; *Domine in virtute tua lætabitur rex*, qui non ſunt fraudati voluntate labiorum ſuorum. Igitur in tribus nocturnis, tria tempora notantur tempus ante legem, poſt datam legem, & tempus gratiæ, & aduentum Chriſti. In alijs ferijs, in qualibet feria dicuntur in matutino, duodecim pſalmi, 1. vt nos Deo debere ſeruire in duodecim noctis horis oſtendamus, cuilibet horæ vnum pſalmum attribuentes, 2. pſalmi duodecim, & tres lectiones dicuntur, vt aſſociamur duodecim Apoſtolis, & in fide, ſpe, & charitate laudamus Sanctiſſimam Trinitatem, hæc ſatis.

6. De attentione, & intelligentia.

IN hac particula compellor dicere cum D. Auguſtino, Sacerdos ſi pſalteriũ ignorat, nomen Sacerdotis vix in eo conſtabit, & alibi, ait pſallam, & intelligam: hoc dat pſallere, vt intelligam mente, & Dauid in pſalmo 46. poſtquam quater dixit pſallite, addidit quinto pſallite ſapienter, vt debeamus intelligere quod legimus quia iuxta illud Catonis, legere, & non intelligere eſt negligere. Vnde Bellarminus, in illo verſiculo pſallite ſapienter, ait, ideſt attente, & conſiderate, vt in nulla re fiat error, oportet enim officium, quod ſummo Regi præſtatur, cum omni diligentia præſtari. Et D. Hieronymus in pſalmo 92. ſcriptum relinquit in illis verbis, pſallite ſcilicet in tubis ductilibus ex argento, ideſt cum ſapientia, vt ſcilicet intelligamus, quid petimus in illo pſalmo, a quo, vbi, quomodo, quæ myſteria ibi clauduntur, & haurire præcepta bene viuendi. Nam debemus pſallere ſapienter, 1. vt hoſtem noſtrum diabolum fugemus, 2. vt Sanctos oremus, 3. & vt Deum laudemus Idem Hierony. in pſalmo 46. ait, vt quæ canitis per literam intelligatis ſpiritualiter dicta, & in pſalmo 100. pſallam, vt intelligam quis quod pſallit, & ſenſus ipſius contempletur, pſalmum, vt non vagetur mens eius foras, & corpore quidem videatur pſallere: mens autem ſine fructu ſit. Et in pſalmo 32 bene pſallite ei: ille bene pſallit, qui implet in opere quod cantat. S. Auguſt, in pſalmo 46. inquit pſallite intelligenter, Docet nos, &

admo-

admonet nos, vt pſallamus intelligenter, non quæramus ſonum auris, ſed lumen cordis. Diuus Baſilius Magnus quæſtione 278. pſallite, inquit prudenter; quod in edulijs eſt ſenſus qualitatis vniuſcuiuſq; edulij, hoc in verbis Sanctæ Scripturæ eſt intellectus, gula enim cibos guſtat, mens verba diiudicat. Et tandem Diuus Bernardus Sermone 7. in Cantica ait de illis, qui pſallunt voce, & non mente, Deus conquæritur. Longe feciſti notos meos à me, poſuerunt me abominationem ſibi. Et illud, elongaſti à me amicum, & proximum, & illud, qui iuxta me erant de longe ſteterunt. Maledictus, qui facit opus Dei negligenter, & Domeſtici Dei pſallite ſapienter; cibus in ore: pſalmus in corde ſapit. Et in ſermone 47. Pure vero, vt nil aliud dum pſallite, quam quod pſall tis cogitetis non pigri, non ſomnolentes, non oſcitantes, etiam vitandas eſſe Cogitationes vanas, & otioſas, & hæc Bernardus. Et S. Hierony. in Epiſt. cum pſalmum dicis, cuius verba loqueris agnoſce, & in compunctione magis animi, quam in tinnulæ vocis dulcedine delectare: lacrymas pſallentis Deus magis, quam vocis gratiam comprobat, & Apoſtolus, 1. Corint. cap. 14. pſallam ſpiritus: pſallam mente, ſi orem lingua, mens mea ſine fructu eſt. Vnde Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſt. 83. artic. 13. inquit recitans Diuinum officium non attendens ad verba, vel ad ſenſum verborum, vel ad finem propoſitum in oratione peccat.

Sed cur omnis Natio decantat pſalmos Dauidicos? Hebræi, Chriſticolæ, Greci, Latini, Indi, Caldæi, Hiſpani, Galli, Germani, Mahumetani Arabi, Perſæ, Parthi, & omnis alia natio, quæ ſub cœlo eſt, 1. an quia inſtituti fuerunt, & inſpirati à Spiritu Sancto? 2. an quia compoſiti fuerunt ab eo Dauid, qui fuit typus, & figura vniuerſalis redemptoris Chriſti? 3. An quia pſalmi plus myſteriorum in ſe continent, quam aliæ ſcripturæ. Nam in eis tota lex, Prophetæ, & Euangelium conſtat, 4. an quia veritas Diuina habet vim omnia trahendi ad ſe, & quoniam in pſalmis continetur ſumma veritas, ideo trahit ad ſe omnia corda. Franciſcus Giorgius, Sed væ mihi quia legendo pſalmos, & recitando Diuinum Officium neſcio quid dico, non intelligo ſenſum pſalmorum, ſum enim ignarus cum velocitate pronuntio, mente diſtrahata, ſine deuotione, non conſidero quis loquitur in pſalmo, cum quo loquor, vbi ſum, væ mihi loquor cum Deo trino, & vno, coram Angelis Sanctis ſuis, ò quam imperfectus, immundus, indeuotus, & ignarus ſum Domine rogo te, vt miſereatis noſtri. Amen.

7. *De aliquibus regulis ad intelligendam ſcripturam, & pſalmos.*

PRimo Scriptura Sacra continet ſenſum literalem, & Myſticum, ideſt ſpiritualem qui ſpiritualis ſenſus eſt triplex, ſcilicet Allegoricus, Anagogicus, & Tropologicus. Vnde Sacri Scriptores deducunt hos duos ſenſus ex illis verbis Prouerbiorum cap. 31. Omnes domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus. Et triplex ſenſus ſpiritualis, ſeu Myſticus ſuadetur ex cap. 22. prouerbiorum. Vbi loquendo de doctrina ſpirituali habetur. Ecce deſcripſi tibi eam tripliciter 1. Res narrata per ſimplicem grammaticam, & hiſtoriam, eſt ſenſus literalis, ſiue hiſtoricus, 2. Senſus Allegoricus, eſt per quem accommodamus Scripturam Sacram ad Chriſtum, vel ad Eccleſiam militantem. Vnde Alligoria, ideſt ſenſus Alienus, 3. Tropologicus ſenſus eſt quoties

accom-

accommodamus ſcripturam ad erudiendos mores ſingulorum, & rationem bene viuendi, hic ſenſus proximus eſt literali, Tropus tria ſignificat ſchema, modum, & vitam, ac mores hominum, 4. Anagogicus ſenſus eſt cum hinc eleuamur ad Eccleſiam triumphantem, & ſubſtantias ſeparatas, vſq; ad Trinitatis faſtigium, vltra quod nullus eſt acceſſus. Nam Anagoge, ideſt ſurſum ductio dicitur. Continentur hi ſenſus in duobus verſibus.

Litera geſta docet: quid credas allegoria.
Moralis quid agas: quò tendas anagogia.

Exempla. Hieruſalem, 1. Terrena, 2. Cœleſtis, 3. Anima, 4. Eccleſia militans. Templum, 1. Salomonis, 2. Eccleſia militans, 3. Anima, 4. Cœleſtis patria, Aqua, 1. naturalis, 2. baptiſmus, 3. tribulationes, 4. Deus. Tamen ſciendum eſt non in omnibus locis Sacræ Scripturæ inueniuntur omnes quatuor ſenſus, ſed vbi vnus, vbi Duo, vbi tres, vbi omnes quatuor.

2. Regula. Vbi in ſcriptura ponitur hæc vox Homo, indefinite intelligitur. Adam, & ſui poſteri. Et vbi ponitur filij hominum intelliguntur, ſolum deſcendentes de Adam ex maſculo, & fœmina via naturali. Vbi vero legitur filius hominis intelligitur ſemper de Chriſto, quia de ſola Virgine natus eſt, quæ dicitur homo. Valentia in pſal. 8.

3. Regula, per Tabernaculum in ſcriptura intelligitur Eccleſia militans, quia non erat ſtabilis. Per montem Domini intelligitur, patria Cœleſtis, quia ſtabilis eſt. Idem in pſal. 14.

4. Regula, Sæpè per Iacob, & Iſrael intelligitur populus Chriſtianus Iacob. 1. quia ſupplantauit fratrem ſuum, ideſt populum Hebræum, 2. quia ſurripuit fratri primogenituram, 3. quia ſurripuit illi benedictionem. Iſrael, 1. quia vidit Deum facie ad faciem, 2. quia fuit dilectus à Deo, 3. quia fuit benedictus à Deo, 4. quia fuit fortis cum Deo, quando luctatus eſt, cum Angelo.

5. Regula eſt, de Domino Chriſto, & eius corpore, quod eſt Eccleſia; Nam Chriſtus caput, & Eccleſia militans membra. Et ſæpè ſcriptura loquendo tranſit à capite ad membra, & econtra à membris ad caput, vt Iſaias 61. cap. *Circundedit me quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornata monilibus*. Ecce ſponſus, & ſponſa Eccleſia, & in actibus Apoſt. cap. 9. *Saule, Saule cur me perſequeris*, ſunt verba Chriſti, vt caput me perſequeris. Eccleſia vt membra Chriſti. Lyra in pſal. 39.

6. Regula eſt, de Corpore Domini, bipartito, ideſt vero, & ſimulato, ideſt boni, & mali ſimul. Nam ſæpè boni reprehenduntur cum malis, vt in Iſaia cap. 1. *cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Domini ſui, Iſrael autem me non cognouit*. Aliquando mali commendantur cum bonis, vt Oſee cap. 11. *puer Iſrael, & dilexi eum*.

7. Regula eſt, de ſpiritu, & litera, ideſt quando ſub eodem contextu eſt ſenſus literalis, & myſticus, ſiue ſpiritualis. Vt 1. Paralip. cap. 17. dicit Dominus de Salomone, Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium ad literã eſt de Salomone, ſpiritualiter eſt de Chriſto, vt ait S. Paulus ad Hebræos.

8. Regula eſt de ſpecie, & genere, ſiue parte, & toto, cum de vno tranſit ad aliud, ſicut ibi pſal. 82. *Erubeſcant, & confundentur in ſæculum ſæculi*, non idem homo, ſed ſucceſſores, & in pſalmo 77. *Cum occideret eos, quærebant eum*, non occiſi, ſed ſuperſtites, & qui vixerunt poſtea.

9. Regu-

9 Regula eſt, de temporibus quatruplicitet contingit, 1. per ſenedochen quando ponitur pars pro toto. Vt Chriſtus tribus diebus iacuiſſe in ſepulchro, & tamen, vno die completo, & duo minime, 2. minutias temporis numerando, & alibi relinquendo, 3. aliquando in loco incipit enumerare annos, & in alio loco incipit aliunde. Vt cap. 15. Geneſ. ſemen tuum peregrinum quadringentis annis, in Exodo 12. manſio filiorum Iſrael in Ægypto fuit quadringentorum triginta annorum, pro vario principio, 4. quando ſcriptura loquitur de futuro per modum præteriti, ſicut Iſaiæ 9. *Paruulus natus eſt nobis*, cum non erat natus pro certitudine prophetiæ.

10. Regula in Sacra Scriptura non ſemper res ponuntur eo ordine quo fiunt, ſed ſæpè præponuntur poſteriora, & dicitur anticipatio, aliquando anteriora poſtponũtur dicitur recapitulatio, omnia Lyra in prologo Geneſis.

11. Regula eſt, de Diabolo, & eius corpore, Diabolus eſt caput iniquorum omnium, & membra huius capitis ſunt omnes iniqui. Et ideo propter connexionem capitis ad membra, ſcriptura loquens de vno in eodem contextu tranſit ad loquendum de alio, vt de Rege Babylonis ad Diabolum.

12. Regula eſt repetitiones in ſcriptura multa eloquia Diuina commẽdant, ſiue eadem verba aliam ſententiam, ſiue alijs verbis eadem ſententia repetitur, ita Sanctus Auguſt. in pſalmo 71.

13. Regula eſt de eſſentia, & perſona. Nam opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, ad intra ſunt diſtincta. Deus, & Dominus aliquando accipitur eſſentialiter, vt in princ. Geneſis. *In principio creauit Deus Cælum, & terram*, id eſt eſſentia tota trinitas creauit, & pſal. 109. *Dixit Dominus Domino meo*, ille Dominus eſt perſona patris, & ille Domino eſt perſona filij.

14. Regula eſt de Chriſto Deo, & homine, nam aliquando loquitur, vt Deus, vt ibi *antequam Abraham fieret ego ſum*, aliquando, loquitur, vt homo, vt ibi *Deus Deus meus reſpice in me*, & ibi. *In manus tuas commendo ſpiritum meum*. Et hæc ſatis ha. de re, qui vult 234. regulas ad intelligendam Sacram Scripturam, legat F. Franciſcum Ruizium Valleſoletanum, Sancti Facundi Ordinis S. Benedicti Abbatem, qui eas cumulauit. Vnum ſciendũ, quòd Scriptura Sacra à Spiritu Sancto eſt dictata, qui eſt infinitus, infinitos habet ſenſus.

8. *De intentione Auctoris, & proteſtatione.*

EGo nõ ſuſcepi hoc opus aggrediendũ ad oſtentationẽ mei, (cũ ſim ignarus,) ſed ad ſatisfaciendũ deuotioni, pietati, & notitiæ ſimplici Sacerdotũ, & Chriſtianorũ, vt cum breuitate poſſibili videant ſenſum literalem, & moralẽ, & myſticum pſalmorũ, & diuiſionẽ pſalmi, & inſtitutũ Eccleſiæ. Ideo in hoc opuſculo non intendo diſputare materias, cum iam ſint ſatis digeſtæ, & examinatæ per Catholicos Doctores, tàm antiquos, quam modernos. Et ſic non intendo adducere diuerſitatem opinionum Doctorum Scolaſticorum, nè videar alicui eorum contradicere, vel derogare. Sed intendo ex doctrina ſacrorum doctorum, quos habeo facere breue compendium, vel Epitome breuiſſimum de vera materia pſalmorum, vt ſit facilè, & non oneroſum volentibus legere. Quamuis notum mihi eſt illud, quod ait Diuus Hieron. in Epiſtola 13. ad Domnionem de mente Plinij. *Plerique malunt optima quæque contemnere, quam diſcere*, & in Epiſtola 14. *Fruſta autem* (*vt ait quidam*)

Digitized by Google

EPITOME CONTINENS SENSVM Literalem, Moralem, & Myſticum

IN PSALMIS, ET CANTICIS FERIALIBVS.

PSALMVS PRIMVS

Beatus vir, qui non abijt in conſilio, &c.

HIC pſalmus caret titulo, forſitan quia eſt vox Dei, cui nihil præponitur, vt ait Diuus Auguſtinus. Aliqui falsò dicunt, quod hic pſalmus compoſitus fuit ab Eſdra, & tanquam prologus primo poſitus.

Hic pſalmus, qui eſt quaſi præfatio, introducit homines ad ſtudium Sacræ Scripturæ, quæ in hoc libro continetur per modum laudis diuinæ.

Materia Pſalmi eſt oſtendere, quod Lex Diuina eſt via per quam iuſtus venit ad Beatitudinem, quæ eſt finis omniũ actuũ humanorũ.

Diuiditur Pſalmus in tres partes in 1. verſiculo. Excluditur infidelis ab hoc ſtudio, cum dicitur. Beatus vir, beatitudine in ſpe, non in re, qui non abijt in falſam doctrinam. 2. in via peccatorum nõ ſtetit per habitum malum. 3. in Cathedra peſtilentiæ non ſedit docendo alios falſam doctrinam.

In 2. parte ibi. Sed in lege Domini per tres verſiculos oſtendit, quod exercitiũ debet eſſe in Lege Diuina 1. intenta auditione, & deuota, 2. continuata habituatione firma, ibi. Meditabitur die, ac nocte in proſperis, & in aduerſis.

Et ſequitur præmium talis exercitij ibi. Et erit tanquam lignum, &c. quod Doctor fidelis à gratia, & charitate non decidet, & opera ſua ad gloriam ſempiternam deducentur.

In 3. parte ibi. Non ſic impij non ſic: in tribus verſic. Excluduntur à dicto præmio peruerſi Doctores, quibus non datur vita gratiæ, nec vita gloriæ, ideo bis dicitur non ſic, non ſic, & peruerſus Doctor comparatur pulueri deiecto à vento, nam vanus Doctor eſt ſicut ventus ſuperbiæ. Ideo non reſurgunt in iudicio finali ad gloriam: ſed ad pœnam, & reprobationem, & reddit rationem, quia nouit Dominus viam iuſtorum approbando, & iter impiorum peribit per mortem æternam.

Iſte Pſalmus exponitur de Chriſto, qui non abijt in conſilio impiorũ, quia ſemper adimpleuit voluntatem Patris ſui, 2. nunquam ſtetit in via peccatorũ, quia peccatum non habuit, 3. in Cathedra peſtilentiæ non ſedit, ſed ſemper vera docuit, Sed in Lege Domini voluntas eius. Adimplendo voluntatẽ Pa-

tris, & in lege eius meditabitur die, ac nocte, 1. dum ſol erat ſuper terram prædicabat legem, & docebat turbas, in nocte meditabatur, & erat pernoctans in oratione Dei. Et in veteri teſtamento meditabatur, quod dicitur nox, vt impleret omnes figuras, quæ de ipſo ſcriptæ erant, & nouum Teſtamentum ordinabat, quod dicitur dies. *Nox præceſſit, dies autem appropinquauit.* Ad Romanos cap. 13. vel dies tempus proſperitatis, nox tempus aduerſitatis, ſemper in Lege Dei meditabatur.

Et erit tanquã lignum. Lignũ in medio Paradiſi eſt Chriſtus lignũ vitæ, et à fructus ligni vitæ in medio plateæ Paradiſi, vt legitur Apocalipſis cap. 22. afferens fructus duodecim per ſingulos menſes, .i. continuè reficiens ſuos, vel per ſingulas ætates Chriſtus eſt, qui reddet mercedem laborum Sanctorum ſuorum. Primus fructus eſt ſanitas ſine ægritudine, 2. eſt ſocietas ſine defectu, 3. ſcientia ſine dubitatione, 4. Gaudium ſine triſtitia, 5. Pax ſine turbatione, 6. Securitas ſine timore, 7. impletio omnium deſideriorũ. 8. impletio Iuſtitiæ Diuinæ, 9. laus ſine intermiſſione, 10. quies ſine labore, 11. lux ſine tenebris, 12. Viſio Dei ſine medio, & Chriſtus etiam fuit fructus ventris Beatæ Virginis, cuius folium non deſfluet, .i. Virtutes Sacramentorum non deficient. Decurſus aquarum eſt paſſio Chriſti, & lignum eſt Crux Chriſti, ex qua procedunt omnes virtutes Sacramentorum, de quibus virtutibus nó participant impij, & peccatores, qui ſemper contra Legem Dei agunt, vel lignũ vitæ eſt Chriſtus in medio Eccleſiæ.

Poteſt etiam econtra exponi Pſalmus iſte de Adam, qui abijt peccando, ſtetit comedendo, & conſentiendo Euæ, & ſetit cum infeſtauit ſuos poſteros, nec ambulauit in lege Domini, cum violauit præceptum Dei.

Poteſt etiam exponi Pſalmus iſte de quolibet iuſto viro, & Doctore Eccleſiæ, qui non abijt in conſilio impiorum hæreticorum. Et in via peccatorum non ſtetit, conſentiendo ſenſualitati, & in Cathedra peſtilentiæ non ſedit, docendo falſa; ſed ſemper Catholicam Doctrinam docuit.

Tertulianus, vt ait Diuus Hieronymus, exponit Pſalmum iſtum de Ioſeph ab Arimathia Ciuitate Iudeæ decem leucis ab Hieruſalem diſtante, antiquitus dicta Ramatha, qui Corpus Domini ſepeliuit in ſuo ſepulcro, & non conſenſit conſilio Iudæorum de paſſione, & morte Chriſti. Ideo beatus, quia non abijt, non ſtetit, & non ſedit in concilio impiorum. Imo fuit repudiatus à Iudæis in concilio contra Chriſtum, & poſtquam ſepelliuit Chriſtum à Iudæis poſitus in vinculis, & à Chriſto in die Reſurrectionis fuit liberatus *Audacter intrauit ad Pilatum, & petijt Corpus Ieſu*, quia quinque annis ſeruiuit Pilato, & pro ſeruitijs petijt Corpus Ieſu, non timens furorem Iudæorum, & dedit fructum in tempore ſuo, ita Lodulphus.

Ex hoc Pſalmo colliguntur decem concluſiones.

1. Solus Cultor Diuinæ Legis eſt beatus, quia ſola Diuina Lex ducit ad Beatitudinem, & eſt via perfecta ad ſalutem.

2. Nullus impius, infidelis, peccator, & hæreticus poteſt eſſe beatus, quia quilibet talis agit contra Legem.

3. Nullus obſtinatus, & finalis impœnitens poteſt eſſe beatus, quia hic ſedit in cathedra peſtilentiæ.

4. Solus obſeruator Diuinæ Legis erit tanquam lignum vitæ fructificans à

5. Solus Chriſtus eſt verum lignum vitæ, à quò ſumuntur fruibiles fructus,

à quo

à quo obiecto fruibili non excluditur Pater, & Spiritus ſanctus, item etiam ipſa Crux Chriſti dicitur lignum vitæ.

6. Quilibet iuſtus non ſolum eſt tanquam lignum vitæ, inquantum agit opera vitæ: ſed etiam dicitur cultor ligni vitæ inquantum fruitur Chriſto.

7. Synagoga Iudæorum non eſt tanquam lignum vitæ, ſed ficulnea arida, & maledicta, inquantum in ea Chriſtus non reperit fructum.

8. Soli iuſti reſurgunt in iudicio ad vitam glorioſam.

9. Licet Deus nouerit omnia noticia diſcretionis, tamen ſola opera iuſtorum nouit notitia approbationis.

10. Iter impiorum ſemper peribit, eo quod deuiat à Lege Diuina. Eccleſia recitat hos primum, ſecundum, & tertium Pſalmos in Reſurrectione Chriſti, quia primus monſtrat innocentiam eius, 2. conſilium Iudæorum cõtra Chriſtum, 3. Reſurrectionem ibi, *Ego dormiui, & ſoporatus ſum, & ſurrexi*, dicuntur in communi Martyrum, & Confeſſorum, quia fuerunt ligna fructifera, & cultores Diuinæ Legis, fortes in aduerſis, & paſſi ſunt propter Chriſtum, & facti ſunt membra Chriſti.

PSALMVS II.

Quare fremuerunt gentes, &c.

Titulus: Pſalmus Dauid, monſtrat Dauid eſſe Auctorem Pſalmi, ſecundum literam: ſed ſpiritualiter, Dauid, .i. manus fortis, vel pulcher aſpectu Chriſtus eſt, qui aëreas debellauit poteſtates, & in quẽ deſiderant Angeli perſpicere. Pſalmus .i. cantus.

Materia, vel ſubiectum Pſalmi communiter tenetur ab omnibus, quod agat de Regno Chriſti.

Diuiditur Pſalmus in quatuor partes in 1. per 5. verſic. deſcribitur inſtitutio Regni Chriſti: ſed prius remouetur impedimentum, nam Regnum Chriſti impedire voluerunt ex Hebræis Principes Sacerdotum, Caiphas, & Anna, ex gentilibus Pilatus cum ſuis militibus conſpirantes in perſonã ipſius Chriſti. Poſtea hæretici, & tyranni contra doctrinam, & membra Chriſti inſurrexerunt, & omnes iſti meditati ſunt tria inania, ideſt vana. Primum Sacerdotes timebant perdere locum, & Sacerdotium. Scribæ, & Phariſæi perdere iudiciariam poteſtatẽ. 2. Hærodes timebat perdere Tetrarchiam, ideſt dominium quartæ partis Regni, 3. Pilatus timebat perdere procurationem Paleſtinæ; Ideo omnes conſpirauerunt contra Chriſti perſonam. Putantes primo quod Chriſtus veniret ad auferendum eis Sacerdotium, & Regnum, & bona temporalia: ſed Chriſtus dabat eis bona æterna.

2. Putabant per mortem totaliter extinguere Chriſtum, ſed ipſe ſurrexit ad æternam vitam, & accepit poteſtatem à Patre in Cœlo & in Terra, & in Inferno, 3. putabant per mortem Chriſti euadere ſupradicta pericula temporalia, quæ timebant. Ideo fremuerunt, meditati ſunt inania, conuenerunt in vnum aduerſus Chriſtum Dominum.

Dirumpamus vincula eorum. Hæc verba poſſunt eſſe Prophetæ prædicentis, quod iſtæ collegationes contra Chriſtum erunt deſtruendæ, nam Pilatus fuit relegatus, Hærodes deiectus à Regno, Sacerdotes, & Phariſæi à Tito, & Veſpeſiano deſtructi. Vel poſſunt eſſe verba Chriſti, & membrorum dicentium dirumpamus vincula eorum, .i. Legem antiquam cum ceremonijs ſuis,

Digitized by Google

& ſacrificiis, iugum, & onus graue, & importabile, vel poſſunt eſſe verba Iudæorum, & Principum dicentium occidamus Chriſtum, & Apoſtolos, & non accepimus Legem nouam & ſpiritualem,& iugum nouorū præceptorū.

Qui habitat in Cœlis irridebit eos,.i. Deus omnia cernit, omnia ſcit,omnia poteſt, irridet vanas cogitationes hominum. Irriſit quando poſuerūt cuſtodes ad ſepulcrum, ſubſannauit,quando per mundum diſperſit Iudæos,nam irridere eſt per riſum illudere, ſubſannare eſt rugare naſum.

Tunc loquetur ad eos in ira ſua. Ira, & furor in Deo non habere locum propriè (vt ait Lactantius, qui de ira Dei ſcripſit) ſed ſignificat acerbitatem pœnæ, & vindictæ, quam facit Deus de perſequentibus Chriſtum in iudicio.

2. Pars. Eſt ibi. Ego autē conſtitutus ſum Rex ab eo. Remoto impedimento hìc ponitur ſtabilitio Regni Chriſti. Sunt verba ipſius Chriſti hominis conſtituti à Deo Patre hæredis vniuerſalis ſuper Sion,.i. Eccleſiam,& Hieruſalem Cœleſtem euidens ſignum glorificationis in miſſione Spiritus Sancti ibi in Sion. Prædicans præceptum eius. Dando Legem Euangelicam, vt Iſaias ait, *de Sion exibit lex, & Verbum Domini, de Hieruſalem*, & Apoſtoli prædicantes.

Dominus dixit ad me, Filius meus, es tu, ſunt verba Chriſti declarantis ſuā æternam generationem. Filius naturalis eſt Patris. Ego hodie genui te, tota æternitas dicitur vna dies præſens Deo,non habens, nec præteritum,vel futurum, ideo hodie æternaliter, hodie in die gratiæ, in cuius principio natus eſt Ieſus Chriſtus factus homo.

3. Pars ibi. Poſtula à me, & dabo tibi gentes. Deſcribitur dilatatio Regni Chriſti, quoniam poſtquam populus Hebræus noluit recipere Chriſtum in Meſſiam,Principes gentiles,& populi terræ magna ex parte ſubmiſerūt colla ſua iugo,& Legi Chriſti, & tempore Apoſtolorum Fides Euangelica dilatata fuit per totum mundum. Et Chriſtus Filius Dei frequenter poſtulauit ſalutem humanam in Cœna, in Horto, & in Cruce, & ſicut antiquitus populus Iſrael dicebatur Hæreditas Dei, ita in nouo Teſtamento populus gentilis cōuerſus dicitur hæreditas Chriſti,Chriſtus poſtulauit à Patre gentes,& poſſeſſionem, quando dixit *Sitio* in Cruce.

Reges eos in virga ferrea. Oſtēditur poteſtas inſuperabilis,& æterna,quia 1. Chriſtus deſtruxit Diabolum, 2. Iudæos,& diſperſit, 3. Tyrannos, 4. Hæreticos, virga ferrea,.i. poteſtas Chriſti peccator vas figuli,quod eſt luteum & facile frangitur,vel virga ferrea,.i. gladius materialis Principū Chriſtianorū punientiū infideles, vt fuerunt magnus Conſtantinus,Carolus Magnus,& alij.

4. Pars ibi. Et nunc Reges intelligite. Deſcribitur Regni Chriſti debita veneratio:quia cum ſit Rex Regum,& Dominus Dominantium,omnes Reges, & potentes debent ipſum merito venerari, .i. obedire Chriſto, & acceptare Legem Euangelicam, vt ſint ſapientes in regimine.

Seruite Domino,.i. Chriſto in timore filiali, 2. Exultate ei cum tremore,.i. per deuotionem cordis, & eleuationem mentis in Deum, cum tremore, ideſt magna reuerentia.

Appræhendite diſciplinam,.i. ſubijcite vos humiliter diſciplinæ Chriſti, ne quando iraſcatur, ſcilicet in iudicio pereatis.

Nota ſeptem vocabula in tribus verſiculis, intelligere, erudiri, timere, exultare, apprehendere, iraſci perire, 1. intelligere, hoc eſt intra eligere, vel diſcernere: hoc cōpetit Regibus, Principibus, Iudicibus, Prælatis, vt ſci-

ant Iu-

ant Iura Diuina, & humana, vt tribuant vnicuiq; quod ſuum eſt.

2. Erudimini, ideſt agere extra ruditatem, deponere in iudicio amorem, vel odium, vt iuſte iudicent.

3. Timere, Deo ſeruiendum eſt timore filiali, & non ſeruili.

4. Exultate ei cum tremore. Iuſti in ſeruiendo Deo ſemper exultant, ſed cum tremore dubitant, ne cadant à gratia, 2. tremunt an ſeruitium ſuum ſit Deo acceptum.

5. Apprehendite, 1. Legē Euangelicā, 2. pœnitentiā, 3. adorationē Chriſti.

6. Ne quando iraſcatur Dominus, cum exarſerit in breui ira eius, dies Iudicij dicitur dies iræ Domini, nam totū tempus primi aduētus dicitur dies veniæ, quæ venia tunc non erit amplius, & ira diei Iudicij dicitur breuis, ideſt nō remiſſibilis. Iraſci Deū eſt damnare abſq; ſpe veniæ in Iudicio, quod propter quatuor cauſas erit, 1. vt manifeſtetur veritas ꝑſonæ Chriſti, 2. vt manifeſtētur occulta peccata, 3. vt iudicētur male iudicata, 4. vt iudicentur nō iudicata.

7. Ne pereatis de via iuſta, via quæ ducit ad vitam æternam eſt Lex Euangelica, & Chriſtus, ſed perire de via iuſta triplex eſt 1. non credēdo, 2. contra Legem operando, 3. in peccato perſeuerando.

8. Beati omnes, qui confidunt in eo, .i. illi ſolum erunt beati, qui totā ſuam ſpem poſuerunt in Chriſto, qui nos ſaluabit amen.

PSALMVS III.

Domine, quid multiplicati ſunt, &c.

Titulus: Pſalmus Dauid cum fugeret à facie Abſalon filij ſui: ſenſus ſecūdum literam clarus eſt, monſtrat Auctorem Pſalmi, ex qua occaſione deſumptā eſt materia Pſalmi ex 2. Regū cap. 15. Allegoricè. Dauid eſt Chriſtus, Abſalon eſt Iudas proditor, à quo fugit cū Diſcipulis ſuis ad villā Getſemani & ſicut Abſalon ſuſpenſus eſt in quercu, ſic Iudas ſuſpenſus eſt, & interijt.

Materia ſecundum literam eſt fuga Dauid à filio ſuo Abſalon 2. Reg. 15. de qua fuga fecit multos Pſalmus per figuram.

Diuiditur Pſalmus in tres partes, in prima deſcribit multitudinem perſequentium & coniurationem contra Dauid. Achitophel enim cuius neptis erat Betſabea vxor Vriæ, fuit principalis conſiliarius Abſalonis in rebellione, & dicebat quod Dauid erat Deo odioſus, vt adulter, & homicida, & Populus Iſrael cæpit vulgariter dicere; Et qui furatus eſt ouem, & interfecit paſtorem, poterit eſſe ſaluus? Ideo dicit, multi dicunt animæ meæ, non eſt ſalus ipſi in Deo eius.

2. Pars ibi. Tu autem Domine ſuſceptor meus es, in qua deſcribit Diuinum adiutorium, & aſſiſtentiam Dei exaudientis ſuam orationem de Sion, ideſt de Cœlo, & acceptantis ſuam humiliationem, & exaltantis in Regnum.

Ego dormiui, & ſoporatus ſum, præ magna triſtitia, & ſurrexi à tali triſtitia, quia Dominus ſuſcepit me, ideo non timebo millia populi.

3. Pars ibi, quoniam tu percuſſiſti omnes aduerſantes. Deſcribit exterminationem aduerſariorum, qui perſequebantur Dauid ſine cauſa, & ideo Abſalon, & Achitophel ſe ſuſpenderunt, & cōplices omnes perierunt mala morte, & concludit, omnis ſalus à Deo eſt, & omnia bona ſuper populum Dei.

Myſticè per Abſalon perſecutorem patris intelligitur quilibet Tyrannus

Apoſta-

Digitized by Google

Apoſtata à fide: perſequens Chriſtum patrem ſuum, in membris ſuis Chriſtianis: qualis fuit Iulianus Apoſtata occiſus, (vt fertur) à Sancto Mercurio miſſo à B. Virgine. Iſte Pſal. eſt primus de morte, & Reſurrectione Chriſti.

Sed Propheticè iſte Pſalmus exponitur de Chriſto, nam omnes Pſalmi sũt Prophetiæ de Chriſto.

Materia Pſalmi eſt de paſſione, & reſurrectione Chriſti.

Diuiditur in quatuor partes, in prima per duos verſiculos. Chriſtus exponit ſuam Paſſionem, & perſecutionem apud Patrem per modum quærimoniæ, nam Iudæi multiplicati dicebant Chriſto in Cruce, Vah, qui deſtruis templum Dei. Si Filius Dei es deſcende de Cruce. Multi dicunt animæ meæ, .i. dicunt contra vitam meam, quod Deus derelinquit me, cum dicebant Eliam vocat iſte, confidit in Deo liberet eum, ſi vult.

In 2. parte ibi. Tu autem Domine ſuſceptor meus per tres vers. Chriſtus oſtendit ſe exauditum, & liberatum per ſuam reſurrectionem, & licet dicãt, quod non eſt ſalus mihi in Deo. Illa fuit poteſtas tenebrarum in mea paſſione, ſed Diuinitas ſemper fuit vnita animæ, & corpori, ideo tu Pater es ſuſceptor meus, & gloria, & exaltans caput meum, .i. conſtituiſti me caput Eccleſiæ. Voce mea ad Dominum clamaui, .ſ. in horto, & in Cruce, 1. petendo meam reſurrectionem, 2. ſalutem totius mundi, & tu exaudiſti me de monte, ideſt de Cœlo, & Eccleſia.

Ego dormiui in Cruce per veram mortem, per 40. horas quieui in ſepulcro. Dormire eſt indifferẽter ad omnẽ ſomnum, à quo faciliter excitatur. Soporatio eſt ſomnum profundum, ſicut mors poſt magnum laborem, & ſurrexi Potentia Diuina, quia Dominus ſuſcepit me.

In 3. parte ibi. Non timebo millia populi per duos vers. Chriſtus monſtrat ſuam ſecuritatem, & punitionem Iudæorum, quamuis Chriſtus in ſepulcro fuit circundatus à cuſtodia, & militibus Pilati, tamen non timuit, quinimo ipſis inuitis reſurrexit, & terræ motus factus eſt magnus, quia tu Domine feciſti me exurgere, & tu percuſſiſti omnes aduerſantes mihi ſine cauſa, quando Romani deſtruxerunt totam Paleſtinam, & Hieruſalem, & templum, & Hebræi redacti ſunt ad ſeruitutem.

In 4. parte ibi. Domini eſt ſalus. Oſtendit ſuam paſſionem fore in ſalutem, & redemptionem totius populi, .i. omnis ſalus eſt a te, & ego à te exiui.

Poteſt etiam exponi iſte Pſalmus de Eccleſia, & de quolibet martyre.

Pſalmi ſupradicti, & ſubſequentes cantantur ab Eccleſia in officio Martyrum, & Confeſſorum, quia pro Chriſto paſſi ſunt, & membra ſunt Chriſti, & pro Chriſto laborauerunt, & Chriſtus erat in illis, & ipſi erant in Chriſto.

PSALMVS IV.

Cum inuocarem exaudiuit me Deus, &c.

Titulus. In finem, in carminibus Pſalmus Dauid, in hoc titulo quatuor nobis monſtrantur, 1. Auctor Pſalmi, ideſt Dauid, 2. inſtrumentum quo cantabatur, quod erat per pulſationem, .i. organum, variæ voces varia dona Spiritus Sancti in Eccleſia, flatus eſt Spiritus Sanctus, 3. explicat modum cantandi, in finem, qui erat cum eleuatione vocum ex duobus Choris, & da-

& dabatur præmium victori, vel in finem, .i. dirigens nos in Christum, qui eſt finis Legis, & Prophetarũ. Conatus vocum eſt deſiderium Patriarcharum, & orationes, vt veniat Meſſias. 4. Pſalmus, .i. Canticum cum laude.

Secundum literam Materia Pſalmi eſt gratiarum actio de ſua liberatione.

Diuiditur in tres partes, in prima agit gratias. Cum inuocarem, .i. Deum deuote orando exaudiuit de manu Saul liberando. Deus Auctor Iuſtitiæ meæ, in tribulatione anguſtiæ dilataſti mihi, ideſt recedente Saule, & me eunte, quo volebam.

2. Ibi. filij hominum vſquequo, 1. arguit inimicos de peccatis commiſſis, ſcitote, quoniã mirificauit Dominũ Sanctum ſuum, .i. mirabilem fecit me ipſum, vocando me de gregibus, & vngendo me Regem, attribuens Deo Sanctitatem, non ſibi. 2. inducit inimicos ad deſiſtendum ab inchoatis ibi: iraſcimini, & nolite peccare, peccatum incipit in cogitatione, manifeſtatur in locutione, conſumatur in operatione, in cubilibus veſtris, .i. in ſolitudine compungimini per contritionẽ de mea indebita perſecutione, 3. inducit eos ad exercenda opera æquitatis ibi, ſacrificate ſacrificium iuſtitiæ viuendo iuſtè cum proximo. Sperate in Domino, qui retribuet vnicuiq; iuxta opera ſua. Multi dicunt, quis oſtendit nobis bona, quod nemo ſit, qui excuſetur ab ignorantia peccati: ſubdit ſignatum eſt ſuper nos lumen, .i. intellectus humanus, qui eſt quædam impreſſio diuini luminis in homine.

3. Pars ibi. Dediſti lætitiam in corde meo, reſumit confeſſionem Diuinæ Laudis in fine Pſalmi de ſua liberatione, & de quiete populi poſt expulſionẽ Philiſtinorum, vnde gaudebant abundantia fructuũ frumenti, vini, & olei, & ipſe Dauid potuit dormire, & quieſcere ſecurè, & poteſt intelligi de populo liberato à Philiſtæis.

Quoniam tu Domine ſingulariter in ſpe cõſtituiſti me. Ipſe Dauid fuit certificatus à Diuina reuelatione de conſecutione regni temporalis poſt mortem Saulis, & de conſecutione Regni æterni poſt mortem Chriſti, qui nos ad illud perducat.

Moraliter per Saulem, qui abutens interpretatur. Dæmon poteſt intelligi, qui bonis naturalibus ſibi à Deo datis continuè abutitur. Per Dauid, qui manu fortis interpretatur, intelligitur quilibet fidelis, qui cum Dei adiutorio eius inſultibus reſiſtere nititur, & cum per internam reuelationem ſe intelligit exauditum, per deuotionem erigitur ad Dei laudes.

Allegoricè in iſto Pſalmo loquitur Chriſtus pro ſe orando, & increpando Iudæos crucifiſſores ſuos, vt deſiſtant à tali malitia.

Diuiditur Pſal. in tres partes in 1. per duos verſiculos orat, & petit liberari ſicut fecit in vltima Cœna, in Horto, & in Cruce, cum inuocarem, exaudiuit Deus Pater iuſtitiæ meæ, .i. qui iuſtificas me, & glorificas, & perhibes teſtimonium de me, miſerere mei reſuſcitando me, & exaudi me, adimplendo ea, quæ peto; ſed tu in tribulatione dilataſti cor meum, in patientia.

2. Pars ibi. Filij hominum vſquequo graui corde? per quinque verſic. duo facit, 1. increpat filios hominum mundanos, & carnales, & exhortatur ſuos perſecutores, vt deſiſtant à malitia, & ſequãtur Doctrinam ſuam Euangelicam, nam ipſi diligebant vanitatem, .i. bona temporalia, & non æterna, & quærebant mendacium falſe gloſando ſcripturam, ſcitote quoniam, .i. volo quod ſciatis quoniam Dominus Pater mirificum oſtendit Chriſtum Sanctum ſuum,

in na-

Digitized by Google

in natiuitate, in miraculorum, operatione, in paſſione, in morte per tot miracula, & hoc quia Dominus Pater exaudiet me cum clamauero ad eum pro mea ſalute, & totius mundi.

Iraſcimini, & nolite peccare, .i. licet ad horam iraſcamini, tamen nolite peccare, quamuis vos Scribæ, & Phariſæi per odium, & inuidiam propoſuiſtis occidere me, tamen compungimini in cubilibus veſtris, & pœnitentiam agite de his, quæ dicitis in cordibus veſtris, ſuſcipite Baptiſmum, & Legem Euangelicam.

Sacrificate Sacrificiũ Iuſtitiæ, .i. Euchariſtiam in qua offertur Chriſtus Filius Dei, quod eſt acceptabile apud Patrem ſatisfaciens pro omnibus peccatis, relinquite vetera, ſperate in Domino, & non in bonis temporalibus, & terrenis, in quibus non eſt ſalus.

Multi dicunt, quis oſtendit nobis bona? .i. multi Iudæi, & homines mundani dicunt: quis oſtendit nobis iſta bona ſpiritualia promiſſa in Euangelijs? vt dimittamus bona temporalia, & veterem legem, & noſtra ſacrificia, & ponamus ſpẽ in Deo? Hæc eſt interrogatio: ſed Chriſtus reſpondit eis: ò Pater ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus tui. Quod lumen duplex eſt in homine, naturale, & ſuper naturale. Naturale duplex eſt, intellectus agens ſpeculatiuus rationis, quo cognoſcit omnia naturalia, cœlos, elementa, & elementata, motus, & animam, & hæc non eſſe ſine principio, quod eſt Deus, vt cognouerunt Philoſophi. Alter eſt intellectus practicus, quo agit, & cognoſcit tres leges, 1. eſt, quod omne bonum eſt agendum, & omne malum vitandum, 2. quod tibi non vis fieri, alteri non facias, 3. nullum bonum irremuneratum, & nullum malum impunitũ. Ex quibus reſultat, 4. lex naturalis .ſ. quod Deus, qui eſt principium omnium, eſt iuſtus Iudex punitor malorum, & remunerator bonorum, 2. lumen in anima eſt ſupernaturale, & infuſum ex ſpeciali dono Spiritus Sancti, eleuans intelligentiam vltra vires naturales ad appræhendenda ea, quæ ſunt ſupra humanam facultatem; prout Spiritus Sanctus diuidit ſingulis, prout vult, Vno modo per ſpiritualem infuſionem, & illuſtrationem; vt fuerunt Patriarchæ, & Prophetæ, & Apoſtoli, alio modo peruenit ad ſimplices per doctrinam, & prædicationem lumen Euangelij.

3. Pars ibi. dediſti lætitiam in corde meo, per tres verſiculos. Agit gratias Deo Patri de beneficio Reſurrectionis, & bonorum ſpiritualium, quæ à Patre recepit pro ſe, & membris ſuis. A fructu frumenti vini .i. Euchariſtiæ, & olei, .i. oleum Chriſmatis, infirmorum, Ordinum, &c. Multiplicati ſunt fideles. In pace in idipſum, .i. ego dormiam, & requieſcam ſimul in æternam beatitudinem, quoniam tu Domine conſtituiſti me in ſpe Reſurrectionis, & Gloriæ, quod nobis concedat Deus. Amen.

Poteſt iſte Pſal. exponi de Eccleſia ſponſa, & membris Chriſti, & diuiditur in quatuor partes, 1. Cum inuocarem, ſub lege veteri per Patriarchas, & Prophetas ab Abel iuſto, tunc Deus Iuſtitiæ meæ exaudiuit me mittendo filium ſuum in carnem. Et conuerſa Eccleſia ad Chriſtum dicit, Tu Domine in illa tribulatione dilataſti cor meum, dando Legem Euangelicam, quæ eſt lex libertatis, & gratiæ. Ideo miſerere mei, peccata remittendo per gratiam, & exaudi orationem meam, Regnum Cœlorum largiendo, & patientiam in aduerſis in perſecutione Tyrannorum.

2. Pars ibi. Filij hominum vſquequo: Increpat homines terrenos, & mundanos,

danos, vt deſiſtant à perſecutione Iuſtorum, ò Filij hominum vſquequò eritis crudeles corde, & tyranni contra me? Vt quid diligitis vanitatem, idest bona temporalia, vana, & caduca vos ſuperbi, & quæritis mendacium vos Iudæi falsò gloſando ſcripturam veteris Teſtamenti, & vos Hæretici noui Teſtamentum falsò interpretando, & gentiles Idola, & falſos Deos colendo.

Scitote, ideſt volo, quod ſciatis, quia Dominus Pater mirificauit Chriſtū Sanctum ſuum, & ipſum tanquam verum Deum Redemptorē, & Legislatorem miſit in mundum, Ideo ego diligo eum, & colo ſuam Legem Euangelicam, & obſeruo, & in ipſo pono ſpem meam, & ipſe Dominus Ieſus Chriſtus exaudiet me cum clamauero ad eum in meis neceſſitatibus, & ipſe liberabit me de manibus veſtris.

Ideo ſi iraſcimini, ideſt ſi aliquando fuiſtis irati contra me, & perſecuti eſtis me; tamen nolite peccare amplius: ſed deſiſtite, & compungimini, & agite pœnitentiam de malis veſtris cogitationibus ſecretis, & ſic ſacrificate ſacrificium à Iuſtitiæ, quæ iuſtitia in tribus conſiſtit, 1. in munditia cordis contriti, & humiliati, 2. in operatione bonorum, 3. in patientia in aduerſis propter Deum, 2. Sacrificium eſt obſeruare Legem Euangelicam, & credere, 3. ſacrificium eſt offerre Euchariſtiam verum ſacrificium pro peccatis. Sperate in Domino, qui dat bona ſpiritualia, & non ſperate in rebus caducis.

3. Pars ibi. *Multi dicunt, quis oſtendit nobis bona?* Reſpondit Eccleſia huic quæſtioni mundanorum diffidētium de promiſſis Chriſti de bonis ſpiritualibus, ſignatum eſt ſuper nos lumen vultus Dei, quo poſſumus credere, & & præcognoſcere iſta bona ſpiritualia eſſe vera.

4. Pars ibi. *Dediſti lætitiam in corde meo.* Agit gratiam de vera lætitia, & ſpe tota Eccleſia: quia recepit fidem, & ſpem per quam contemnit temporalia, & ſperat bona æterna futura, & ſi homines mundani multiplicati ſunt in fructu frumenti, vini, & olei, & aliorum temporalium. Ego habens hanc ſpem in bonis futuris, ſpernendo temporalia, ſimul dormiam, & requieſcam in pace, & quiete. Hoc faciam quoniam tu Domine ſingulariter me in tali ſpe conſtituiſti.

Colliguntur ex iſto Pſalmo plura corollaria, 1. Iudæi multipliciter poterant cognoſcere Chriſtum eſſe meſſiam, 1. ex doctrina Prophetarum, 2. ex miraculis, 3. ex ſua doctrina; Ideo nō debebāt eſſe graui corde contra Ieſū.

2. Omnibus hominibus eſt inſertum lumen naturale ad cognoſcēdum bonum, & malum.

3. Super populum Hebræum fuit ſignatum lumen Diuinæ Legis.

4. Super populum Chriſtianum fuit ſignatum lumen Euangelicum.

5. Religio Chriſtiana differt, à ciuitate terrena, quæ cæpit à Cain, in ſeptē.

Eccleſia recitat hunc pſalmum: quotidie ad Completorium in principio noctis, eo quod Diabolus, & membra eius ſemper machinantur malum cōtra populum Chriſtianum, orat, vt Deus liberet eum ab inſidijs eius. Legit etiam hunc pſal. in officio Martyrum, quia pro Chriſto paſſi ſunt. In officio Confeſſorum, quia pro eo laborauerunt.

Dicitur etiam ad Completoriū, quia in illo fit mentio de pace æterna ibi: In pace in idipſum, quia ſicut corpus iacet in lecto, ſic mens debet quieſcere in Deo.

Digitized by Google

PSALMVS V.

Verba mea auribus percipe Domine, &c.

Titulus: *In finem pro ea, quæ hæreditatem conſequitur Pſal. Dauid.* In finem, ideſt ad victoriam vocum cantantium, vel ad Chriſtum, & de Eccleſia, quæ in fine, & conſummatione mundi hæreditatem conſecutura eſt vniuerſis nationibus Chriſto credentibus, pſalmus iſte contexitur: & ex perſona Eccleſiæ oratio ad Dominum dirigitur, Pſal. Dauid Auctorem ſignificat. Alia litera dicit ſuper Hanehilot, quod hæreditas ſignificat, & inſtrumentum muſicum, quo cantabatur Pſal.

Sed eſt notandum ſemel, quod poſt peccatum Adæ tota humana natura diuiſa fuit in duas ciuitates, quas fecerunt duo amores Terrenus, & Diuinus vna, quæ ſtetit in Fide Dei, Legem Diuinam obſeruãs, dicta eſt Ciuitas Dei, portio Dei, hæreditas Dei, populus electus, quæ incæpit ab Abel primus Martyr Iuſtus, & omnes electi expectantes vitam æternam.

Altera dicta eſt ciuitas Diaboli, Babel, ciuitas reprobata ad ignem æternum deſtinata; quam conſtituit terrenus amor: incæpit à Cain primus præſcitus vſq; ad vltimum damnatum, & hoc intereſt inter vnam, & alteram ciuitatem, vt Diuus Auguſtinus ait lib. 14. de ciuit. Dei cap. vltimo.

1. Differentia amor ſui vſq; ad contemptum Dei fecit terrenam ciuitatem, Amor Dei vſq; ad contemptum ſui fecit ciuitatem Dei.

2. Differentia eſt, quia illa ciuitas terrena in ſe gloriatur, hæc in Deo gloriatur.

3. Illa quærit gloriã ab hominibus. Iſta in Deo gloriatur tu es gloria mea.

4. In illa homines viuunt ſecundum carnem. In iſta ſecundum ſpiritum.

5. Illa habet libidinem dominandi, in iſta maiores ſeruiunt minoribus.

6. Illa in ſuis potentibus diligit virtutem ſuam, hæc dicit Deo, diligam te Domine virtus mea.

7. Illa in ſua ſuperba ſapientia adorat Idola. Iſta in ſua pietate adorat verum Deum.

David in hoc pſal. introducit Eccleſiam Dei loquentem, & orantem pro ſe ipſa, vt Deus conſeruet eam in gratia, & liberet eam à malis temporalibus.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. introducit Eccleſiam petentem liberari per Chriſtum à perſecutione Diaboli, & membrorum eius à quibus ſemper eſt afflicta.

1. Proponit ſuam petitionem captando beneuolentiam, ò Domine Ieſu Chriſte verba mea percipe auribus benignis: intellige clamorem meum, intende voci orationis meæ; quia tu es Rex meus, & Deus meus. Vnde tria ſunt neceſſaria, vt petitio impletur, 1. vt Iudex præbeat aures benignas petenti, 2. vt intelligat verba petentis, 3. vt liberaliter ſit propitius petenti, hæc omnia facit in primis duobus verſiculis.

Quoniam in te orabo; explicat opportunitatem temporis: Nox fuit totum tempus ante Aduentum Chriſti. Mane dictum fuit in Aduentu Chriſti. Dies fuit tempus gratiæ à morte Chriſti, qui eſt Sol Iuſtitiæ, qui cauſat diem gratiæ vſq; ad iudicium.

Mane aſtabo tibi. Mane eſt tempus opportunum ad adorandum, tune fiunt

Digitized by Google

ſacrificia mane expellendi ſunt hoſtes, mane ideſt tempus gratiæ : quia in virtute Chriſti, acceptæ ſunt orationes? Et videbo te in contemplatione in Eccleſia.

2. Pars ibi. *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es*. Prædicit, qui ſunt excludendi ab Eccleſia, 2. dicit diuerſa præmia, & diuerſos fines iſtarum ciuitatum ibi iudica illos.

Per tres verſiculos ſex conditiones hominum erunt excludendæ ab Eccleſia in Aduentu Chriſti à quibus petit liberari, qui ſunt ciues Diaboli. Sunt enim maligni, iniuſti, mendaces, viri ſanguinum, homicidæ, & doloſi.

3. Pars ibi. *Ego autem in multitudine miſericordiæ tuæ*. In qua Eccleſia, & populus Dei gaudet, & dicit ſe eſſe electum à Chriſto, & introductum in Eccleſiã ex ſua miſericordia in via Euangelij: non reprobatum ſicut ſupradictæ perſonæ, & Diabolus, qui ſemper quærunt decipere, non eſt veritas in ore eorum, & cor eorum vanum eſt per ſuperbiam, & falſam doctrinam, & auaritiam. Guttur eorum mittit fœtorem: ſicut ſepulcrum apertum ex blaſphemijs, detractionibus, & mendacijs.

4. Pars ibi. *Iudica illos Deus*. Prædicit diuerſos fines harũ duarũ ciuitatũ, 1. prædicit punitionem, & ſupplicium malorũ. Iudica illos, decidant à cogitationibus ſuis, vt non poſſint explere ſuam malam voluntatem, 2. ibi. Lætentur omnes, qui ſperant in te. Prædicit, & petit finem, & præmium Iuſtorũm in Cœlo promiſum in Viſione Beata lætantes internè, & exultantes externe quod Deus det nobis, amen, quia Deus eſt ſcutũ, & Deus eſt corona.

Poteſt moraliter exponi pro quolibet Martyre; quia communiter Iuſti affliguntur à prauis, à quibus petunt liberari. Ideo legitur in officio Martyrũ.

Poteſt exponi in perſona cuiuslibet defuncti exiſtentis, in Purgatorio petentis ex illis pœnis liberari, & ſic legitur in officio defunctorum. Legitur ad laudes feriæ ſecundæ, vide de canticis.

PSALMVS VI.

Domine ne in furore tuo arguas me. Primus pœnitentialis.

Titulus: *In finem pro octaua pſalmus Dauid*. Iſte, & vndecimus eundẽ habent titulum. Octaua pro reſurrectione à peccato per pœnitentiam: vel octaua poſt hanc vitam in æternitate: vnde octo animæ ſaluæ factæ ſunt in arca poſt diluuium: Dauid octauus filius Ieſſe electus eſt à Deo. Octaua die Circumciſionis eſt vitiorum. Octaua eſt aduentus Iudicis in qua peccator timet argui, & ideo pœnitet. Item duæ ſunt vitæ, vna pertinet ad corpus, quod eſt vetus homo, in veteri Teſtamento, in quo regnauit mors. Altera pertinet ad animam: quod eſt nouus homo per Chriſtum regeneratus. Ad corpus quaternarius numerus, Ad animam ternarius pertinet, ſeptenario numero ſuccedit octaua, dies Iudicij. Vel cantabatur inſtrumento octo cordarum ad victoriam vocum cum conatu ad inuocandum Chriſtum vltimum finem ad delenda peccata. Dauid Auctor Pſal.

Materia literalis eſt, quod Dauid fecit hunc pſal. petens miſericordiam pro offenſa diuina, quando numerauit populum abſq; ſolutione argenti, vnde Deus mandauit peſtilentiam, & necauit 70. millia hominum vt 2. Regum 24.

Digitized by Google

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per ſeptem verſiculos ponitur deuota petitio ipſius Dauid mirabiliter afflicti implorantis diuinam miſericordiam, & ibi. *Laboraui in gemitu meo*; allegat pœnitentiam ſuam pro peccato cōmiſſo pro impetratione diuinæ miſericordiæ.

2. Pars ibi. *Diſcedite à me*; per tres verſic. ponitur diuina exauditio, de qua Dauid certificatus fuit à Gad Propheta. Igitur tu Satan, & Satellites tui, diſcedite à me, qui me concitaſtis ad numerationem populi, quia exaudiuit Dominus vocem fletus mei. Vnde Dæmones dum homo eſt in peccato aſſiſtunt, vt faciant ruere eum in aliud peccatum: ſed cum reddit in gratiam per pœnitentiam fugiunt, & erubeſcant, & recedunt valdè velociter.

Myſticè exponitur pſalmus iſte de peccato Adæ infeſtante totum genus humanum directum in Chriſtum, vt liberetur. Sicut peccatum Dauid induxit peſtilentiam?

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. Genus humanum petit peccatum totius mundi aboleri, per Aduentum Chriſti. Ideò ait, ò Domine ne arguas me in furore tuo ſicut feciſti Adæ, & poſteris; neque in ira, ſed in miſericordia; mittendo filium tuum, qui poteſt ab omni infirmitate ſanare, & anima mea turbata eſt. Sed tu Domine vſquequò tardas venire? Conuertere Domine per Incarnationem ſalua, & libera nos.

Laboraui in gemitu meo, hìc alligat ſuos labores: vt magis moueat Deum ad miſericordiam: nam poſtquam Adam eiectus fuit à Paradiſo ſemper genus humanum peregrinatum fuit inter inimicos, vexatum à Diabolo, & mēbris eius. Laboraui per ſingulas noctes, ideſt totum tempus veteris Legis, vel tempus aduerſitatis lectum, & ſtractum, ideſt caro, & ſenſualitas.

Turbatus eſt à furore oculus meus, ideſt à ſententia data Adæ de expulſione à Paradiſo. Inueteraui inter inimicos ab Adam vſq; ad Chriſtum.

2. Pars ibi. *Diſcedite à me*, per tres verſic. oſtendit ſe exauditum, & ſanatum per Aduentū Chriſti. In quo Diabolus tripliciter eiectus eſt, 1. ab Animabus per baptiſmum. & pœnitentiam, 2. à corporibus obſeſſis, 3. à populo Gentili, & Idolis. Quia exauditæ sūt orationes Patriarcharū, & Prophetarū.

Erubeſcant, & conturbentur, ideſt Diabolus, & membra eius diſcedant cōfuſi, ab animabus, ab Idolis, & à populo gentili, & retrocedant velociter, quia homo iuſtus acquirit in Cœlo ſedem amiſſam à Diabolo. Deſcendant Iudæi interfectores Chriſti.

Moraliter exponitur pſal. iſte pro quolibet pœnitenti, qui relicto peccato per pœnitentiam recurrit ad Chriſtum, finem noſtrum, & eſt quædā oratio.

Diuiditur in duas partes in 1. per ſeptem verſic. dat ordinem pœnitentiæ cuius partes tres ſunt, cordis contritio, oris confeſſio, & operis ſatisfactio, hoc agit.

1. *Domine ne in furore tuo*, ideſt corrige me in hac vita iudicio miſericordiæ, & pœnitentiæ, & remitte peccata mea, & ne arguas me in finali iudicio, hæc eſt contritio, 1. dolor de offenſa Dei, 2. ex timorem diuinæ vindictæ. Domine flagella in hac vita.

2. *Miſerere mei Domine*, ponit ſecundam partem pœnitentiæ, quæ eſt oris confeſſio: infirmus ſum in corpore, & anima propter peccatum, quod aggrauat animam: ſana me per Sacramentum pœnitentiæ, conturbata ſunt oſſa mea, ideſt vires meæ debiles ſunt:

Digitized by Google

3. *Anima mea*, ideſt ſenſitiua, intellectiua, & voluntas auerſa à Deo, & conuerſa ad creaturam, ſed tu Domine vſquequò? hic petit miſericordiam, & gratiam præuenientem, ſine quibus nemo poteſt à peccato reſurgere, & agere pœnitentiam, vt ait Hieremias. *Conuertere Domine ad nos, & conuertemur* ideſt prius reſpice tu.

4. Conuertere Domine, ideſt reſpice me, dando gratiam, vt reſpexiſti Petrum, & fleuit amarè. Eripe animam meam ab imminente damnatione, ſaluum me fac à culpa.

5. Quoniam non eſt in morte. Hic deſiderat laudare, & benedicere Deũ, nam nec mortui à gratia, neque in inferno laudatur Deus. Pœnitens vult Deum laudare.

6. *Laboraui in gemitu meo.* Hic aſſignat tertiam partem pœnitentiæ, ideſt ſatisfactionem, vt oſtendat egiſſe perfectã pœnitentiam. Peccat homo corde, ore, & opere, debet ſatisfacere dolore, oratione, ieiunio, & eleemoſyna; hoc facit in duobus verſic. 7. turbatus eſt à furore oculus meus.

2. Pars ibi. *Diſcedite à me.* In octauo verſiculo, & ſequentibus oſtendit effectum, & virtutem pœnitentiæ, quæ eſt remiſſio peccati. Tria facit, 1. impetrat gratiam, 2. delet culpam, & minuit pœnam, 3. fugat Diabolum tentatorem: ideo dicit pœnitens Diabolo, diſcedite, erubeſcite, & conturbentur de iactura.

Eccleſia legit tripliciter hunc pſal. in Dominica propheticè ducens nos in fidem Chriſti.

2. Legit illum in diebus ferialibus quadrageſimæ in pœnitentialibus genibus flexis pro pœnitentibus, in quantum nos docet agere pœnitentiam, vt acquiramus gratiam.

3. Legit eum in Officio defunctorum, vt Deus remittat pœnam exiſtentibus in Purgatorio, quibus iam per pœnitentiam dimiſſa fuit culpa.

PSALMVS VII.

Dominus Deus meus in te ſperaui, &c

TItulus: *In finem pſalmus Dauid, quem cantauit Domino pro verbis Chuſi filij Iemini.* Senſus tituli ſecundum literam eſt, quod Dauid fugiens à facie Saulis venit in Nobe, & petijt ab Achimalech Sacerdote panem, & arma dicens ei, quod Rex miſit eum ad graue negotium. Qui dedit ipſi Dauid panem propoſitionis, & gladium Goliath, quod videns Doech Idumeus retulit ipſi Sauli. Vnde iratus Saul præcepit trucidari Achimalech Sacerdos, & omnes Sacerdotes, & populus, & incendi tota ciuitas, & pronuntiauit Dauid proditorem, qui coniurauit contra eum, vt legitur, 1. Regũ cap. 22. quod cum audiſſet Dauid fecit hunc pſalmum alligando ignorantiam, & innocentiam ſuam, & eſſe ſine culpa coram Domino de hac ſententia, & infamia.

Sed cur Saul in titulo vocatur Chuſi? reſpondit S. Hieron. quod hoc nomen Chuſi, hic eſt appellatiuum, & non proprium (vt alibi) dicitur niger ſiue Æthiops, quia Saul quò ad animam erat niger pro peccato odij, inuidiæ, homicidij Sacerdotum.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in prima per duos verſic. petit ſuam libe-

Digitized by Google

liberationem à Saule, & complicibus, qui rugiebat ſicut leo.

2. Pars ibi. *Domine Deus meus*, allegat tres rationes pro ſua liberatione, 1. per tres verſiculos, oſtendit ſuam innocentiam non reddendo malum pro malo, implicando ſibi multa mala, ſi vera eſſent, quæ ſibi imputabant, 1. malum decidam ab inimicis meis inanis, ideſt occidant me, 2. perſequatur inimicus animam, ideſt conetur occidere me, 3. comprehendat, ideſt non poſſim fugere. 4. conculcet in terra vitam meam, ideſt ignominioſè deſtruat vitam meam pedibus, 5. Gloriam meã in puluerẽ deducat. i. ſemper maneã infamis.

2. Ratio ibi. *Exurge Domine in ira tua*, per 4. verſic. Allegat rationem ſuæ liberationis ex Diuina Iuſtitia: exurge ideſt iraſcere inimicis meis in præcepto quod mandaſti, ideſt iudicibus, vt defendant innocentes; fac tu, vt populi agnoſcant te, regredere in altum exaltare propter tuam potentiam, & iuſtitiam.

3. Ratio ibi. *Conſummetur nequitia peccatorum*. Per octo verſic. propter ſuam liberationem allegat malitiam perſequentium, & docet eos, qui malè agerent aduerſus ſeipſos, Deus excrutans corda, & renes, auxiliatur iuſtis, eſt iuſtus patiens, percutiens obſtinatos. Vnde Saul, & complices mortui ſunt mala morte propter mala. In vltimo verſic. cõcludit pſal. in laudẽ Dei.

Spiritualis ſenſus tituli eſt, quod Dauid fecit hunc pſal. pro innocentia Chriſti Meſſiæ futuri ſuper verba Chuſi, ideſt crimina falſa ipſius populi Iudaici peccato inuidiæ, & odij denigrati accuſanti Chriſtum de falſo crimine, Chuſi, ideſt aſinini, non filius dexteræ; vt eſt alia interpretatio.

Materia pſalmi eſt, quod explicat innocentiam Chriſti, & punitionẽ Iudæorum propter falſa crimina, quæ Chriſto impoſuerunt.

Diuiditur pſal. in quatuor partes in 1. per duos verſic. petit liberari de perſecutione Iudæorum per reſurrectionem, ne diabolus, vt leo rapiat animam meam retinendo in inferno. Quia non eſt alius, qui liberet, & redimat genus humanum, niſi ſolus Chriſtus.

2. Pars eſt ibi. *Domine Deus meus*. Per tres verſic. allegat ſuam innocentiam, & quaſi probat ſuam innocentiam per modum imprecationis, quod ſi eſſet peccator infructuoſa, vana, & inanis eſſet paſſio Chriſti, & inimicus fuiſſet perſecutus animam meam, & gloria mea euaneſcat, vt puluis.

3. Pars ibi. *Exurge Domine in ira tua*, per 12. verſiculos petit vltionem de Iudæis, & loquitur hic Chriſtus in quantum homo. 1. puniendo temporaliter per Romanos, 2. æternaliter dãnando, & exaltare in finibus, ideſt oſtende potentiam tuam in finibus Iudæorum, in præcepto quod mandaſti, ideſt prophetia facta de deſtructione Hieruſalem. Et Synagoga populorum recipiet te in Meſſiam, ideſt Eccleſia ex gentilibus. Et quia tu Pater Deus iuſtus fortis, & patiens ſcrutator cordium iudica me ſecundum innocentiam meã, & inimicos meos ſecundum iniquitatem ſuam. Niſi conuerſi fuerint ad Legem Euangelicam, mittet gladium ſuum, arcum, & ſagittas, & vaſa mortis ideſt mittet Romanos iratos, & crudeles, ideſt Veſpeſianum, & Titum, qui propter obſtinationem veſtram, totaliter euerterunt, & incenderunt ciuitatẽ verticem totius regni, & populum deſtructum, vt ait Ioſeph.

4. Pars ibi. *Confitebor Domino ſecundum iuſtitiam*. Promittit ſe agere gratias Patri poſt reſurrectionem, & alia beneficia recepta.

Propheticè poteſt exponi pſalmus iſte, de tyrannis perſecutoribus Eccleſiæ Chriſti tempore Martyrum.

Mo-

Moraliter poteſt exponi de quolibet peccatore in peccato obſtinato, cui Chriſtus comminatur niſi egerit pœnitentiam,& ſæpe mittit flagella.

Poteſt exponi pro quolibet defuncto exiſtente in Purgatorio, in quantū poteſt liberari ab illis pœnis per ſuffragia Eccleſiæ, & ideo legitur in officio mortuorum.

PSALMVS VIII.

Domine Dominus noſter, quam, &c.

TItulus: *In finem pro torcularibus pſalmus Dauid*. In finem quod cantabatur cum conatu vocum, vel ad Chriſtum victorem Diaboli, populorum, & tyrannorum. Pro torcularibus, ideſt pro paſſione Chriſti, martyrio Sanctorum Martyrum, vel praſſura Eccleſiæ à Tyrannis,& dicitur quod torcular fit in ſeptimo menſe vindemiarum, in quo tempore populus Hæbræus celebrabat tres Feſtiuitates, 1.Feſtum tubarū pro Sacrificio Abrahæ, 2. Feſtum expiationis in decima die, 3.Feſtū tabernaculorū in decimoquinto die menſis, pro peregrinatione in Deſerto per 40. annos, & totum hoc figurabat ſeptimam ætatem in qua ſumus, & ſeptimum menſem mundi, quod eſt tempus gratiæ, & tempus Euangelij. Quando Pater Æternus ſacrificauit Filium, remiſit peccatum expiando populum, & finita peregrinatione, & liberato populo a ſeruitute in hoc ſeptimo menſe. Octauus erit tēpus gloriæ.

Et in menſe iſto Chriſtus expreſſit muſtum ſanguinis ſuis in torculari Crucis. Muſtum veræ intelligentiæ Sacræ Scripturæ. Calcauit infernum, & liberauit Patres Sanctos. Calcauit imperium Romanum, & ſubiugauit mundum, in finem, etiam oſtendit deſiderium Patriarcharum, & Prophetarum, vt veniat Meſſias.

Duo ſunt in hoc pſalmo, 1. confitetur in Chriſto poteſtatem diuinitatis per quatuor verſic. 2. ibi, quid eſt homo. Monſtrat conditionē humanitatis.

Vel duo facit, 1. demonſtrat magnificentiam nominis Chriſti, & virtutes, quæ erant manifeſtandæ in vniuerſa terra per aduentum eius, 2. ibi. Quoniā eleuata eſt. Explicat cauſas ſuæ admirationis.

Nomen Dei in ſcriptura admirabile, & ineffabile eſt Adonai, quod ſcribebatur quatuor literis hæbraicis ſcilicet Iod, he, vau, he. Propter quatuor myſteria perſonalia. Et alia quatuor eſſentialia, quæ continēt, & notificat hoc nomen. Iod, ideſt principium, quod Patri conuenit principium perſonarum in diuinis. He, ideſt eſſe. Quod ſignificat filium per quem facta ſunt omnia. Vau, ideſt ipſe, ſiue virtus ſignificat Spiritum Sanctum, qui inſpirat omnem virtutem. He vltima litera ſignificat humanitatem Chriſti vnitam Verbo. Ideo bis ponitur he, in hoc nomine, 1. quia denotat duas naturas in vna perſona, 2. poſita eſt vltima, quod incarnatio facta eſt in tempore.

Eſſentialia monſtrabat, 1. Summam Omnipotentiam, 2. Summam Sapientiam, 3. Summam Miſericordiam, 4. Summam Iuſtitiam. Hæc omnia Myſteria fuerunt occulta patribus veteris teſtamēti: vnde dixit Deus Moyſi Exodo 6. *Quod nomen Adonai nondum reuelaui eis*.

Quæ literæ benè combinatæ cum ſuis punctis reddunt hoc nomen Ieſus latinè, quod ſaluator, ſiuè ſaluatio ſignificat, & realiter nomen Dei: nam in quantum Deus eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum Patre, & Spiritu Sancto. Vnde ſo-

lus

ſus Ieſus notificauit toti mundo ſupradicta quatuor myſteria perſonalia, & eſſentialia, ideſt 1. Myſterium Trinitatis, 2. Humanitatem iunctam verbo, 3. Omnipotentiam in ſua natiuitate, & miraculis. 4. Sapientiam in datione Legis nouæ conſtitutione Eccleſiæ. Miſſione Spiritus Sancti, 5. ſuam miſericordiam in morte, & paſſione pro redemptione humana, 6. ſuam iuſtitiam, & poteſtatem iudiciariam in die Aſcenſionis, cum ſedit ad dexteram Patris, & in iſto nomine facta ſunt miracula, & ſaluantur iuſti. Vnde dixit Domine Dominus noſter.

2. Pars ibi. *Quoniam eleuata eſt*. Quatuor facit, 1. oſtendit omnipotentiam Dei, 1. quia omnia Elementa, & Cœli obedierunt Chriſto, 2. quia duodecim homines ruſtici, & plebei conuicerunt omnes gentes ſapientes, & potentes huius mundi, & virtus miraculorum eleuata eſt ſuper opera naturæ in natiuitate, & vita Chriſti.

Ex ore infantium, & lactentium, ideſt Apoſtolorum, qui fuerunt primitiæ Eccleſiæ, & Chriſtus docuit eos loqui in die Pentecoſtes, & lactentium, quia lactauerunt Doctrinam Chriſti. Et pueri in die Palmarum clamabãt, *ô Sanna filio Dauid benedictus qui venit in nomine Domini*, tu Domine autorizaſti, & dilataſti laudem nominis tui propter inimicos, ideſt ad confuſionem, & deſtructionem inimicorum Iudæorum, & vltoris ideſt Diaboli.

2. ibi. *Quoniam videbo cœlos tuos*. Oſtendit ſummam ſapientiam in datione Legis, fundatione Eccleſiæ. Tota Eccleſia dicitur vnus mundus myſticus, & ſpiritualis, Cœli ſunt Apoſtoli. Stellæ ſunt Doctores, & Prælati, Luna eſt populus ſimplicium. Sol eſt Chriſtus à quo omnes ſtellæ recipiunt lumen, & omnia ſumunt influentiam, Apoſtoli, Doctores, & populi, & ipſe Chriſtus ſol omnia illuminat, & vegitat, & creat, & nutrit, & elementa huius mundi ſunt Sacramenta.

Imo iſti cœli materiales oſtendunt magnificentiam Dei in ſua magnitudine ordine, diſpoſitione, & regulatiſſimis motibus.

3. Pars ibi. *Quid eſt homo, quod memor es*. Oſtendit miſericordiam, & charitatem Dei Patris, & humilitatem Filij in Myſterio noſtræ redemptionis, & nota quod, quando in ſcriptura dicitur homo intelligitur. Adam, & ſui poſteri, vbi dicitur filij hominum, intelliguntur homines generati ex homine, & muliere, vbi dicitur filius hominis intelligitur Chriſtus, 1. quia eſt filius Adam, ſecundum carnem, 2. quia eſt filius Mariæ Virginis, 3. quia aſſumpſit carnem humanam pro homine, & non pro Angelo, & Deus Pater viſitauit. Chriſtum, per paſſionem, & mortem propter humanam generationem.

4. Pars ibi. *Minuiſti eum paulo minus*. Oſtendit Diuinam Iuſtitiã, & præmium, quod Chriſtus conſecutus eſt ex meritis ſuæ paſſionis, 1. cũ eſſet Deus Chriſtus factus eſt homo, 2. aſſumendum hominem, qui eſt minor Angeli, 3. patiendo tàm accerbas pœnas. Ideo gloria, & honore coronaſti eum, 1. meruit Chriſtus liberare totam humanam naturam de poteſtate Diaboli, 2. meruit immortalitatem, & reſurrectionem pro ſe, & mẽbris ſuis, 3. meruit vniuerſale dominium, & iudiciariam poteſtatem ſuper homines, & Angelos in Cœlo, & in terra, & in inferno, 4. collocatus eſt ad dexteram patris. Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, 5. Cœleſtia, Terreſtria, & Infernorum obediũnt Chriſto, literaliter, Sed myſticè oues, ideſt populos inferiores. Boues, ideſt Reges, Principes, & maiores, Pecora campi, ideſt gentes barbaras viuentes

per

per campos, vt Scytæ, & Æthiopes; volucres Cœli ideſt Angelos, tàm bonos, quàm malos. Piſces maris, ideſt habitantes in inſolis.

Domine Dñs noſter. In vltimo verſic. reddit ad laudem inceptam; quod nomen Domini. Ieſus, erit admirabilis, in potentia, in ſapientia, in miſericordia, & in iuſtitia.

Moraliter poteſt exponi de quolibet fideli, qui eſt membrum Chriſti, qui per virtutem humilitatis, & patientiæ, per Diuinam Virtutem ſubleuatur ad Coronam gloriæ, ad quam, & nos perducat Deus amen.

Legitur hic pſal. in Officio B.M.V. 1. quia Chriſtus dicitur filius hominis, quia eſt Filius Mariæ. 2. quia ipſa eſt eleuata in magnificentia ſua ſuper homines, & Angelos, & Cœlos, & ſuper omnes creaturas per gratiam, & benedicta ex ore infantium, & lactentium, 3. quia deſtruxit inimicum, & vltorem Diabolum, *& ipſa conteret caput tuum*. Gen. cap. 3.

Legitur etiam in Feſtiuitatibus Sanctorum Martyrum, & Confeſſorum eo quod ſunt participes Regni Chriſti, & regnant cum eo. Propter merita laborum, & ſic eorum magnificentia eleuata eſt ſuper Cœlos, & Chriſtus coronat eos gloria, & honore, quod nobis etiam concedat amen.

PSALMVS IX.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo, &c.

Titulus: *In finem pro occultis filij pſal. Dauid*. In finem ad victoriam vocum, vel dirigens nos in Chriſtum finem noſtrum pro occultis filij, ideſt de occultis iudicijs Chriſti filij Dei. Iudicium triplex, 1. diſcretionis in hac vita in 1. aduentu Chriſti per Euangelium ſegregauit fideles ab infidelibus. 2. facit in hac vita vexando bonos, & proſperando malos, 3. faciet in iudicio finali, quod quantum ad tempus eſt occultum nobis, & dirigit nos ad conſiderandum finem mundi, & noſtræ beatitudinis.

Materia eſt. Quod iſte pſalmus agit de iudiciaria poteſtate Chriſti, quam acquiſiuit per ſuam paſſionem. Sicut præcedens pſal. eſt de ſua exaltatione. Iſte pſalmus continet 42. verſiculos.

Diuiditur in duas partes, in prima prædicit ſe cantare de omnibus mirabilibus iudicijs Dei. 2. ibi In conuertendo. Subiungit materiam ſui cantus.

1. Per duos verſiculos proponit cantare. Confitebor, ideſt confeſſione laudis cum toto affectu mirabilia occulta iudicia Dei, importabilia.

2. Lætabor ideſt iniuſtis terribile eſt iudiciũ Dei. Iuſtis lætũ & iucundũ.

3. Pars 2. per verſic. 22. *In conuertendo*. Hic agit de iudicio diſcretionis in hac vita. Diabolus inimicus receſſit à facie Chriſti, & prædicatione Apoſtolorum ab Idolis.

4. Quoniam feciſti. Chriſtus in Cruce fecit cauſam hominis, & habuit iudiciariam poteſtatem.

5. Increpaſti gentes. in prædicatione Apoſtolorum, perijt Diabolus, & hæreticus nomine Chriſti.

6. Inimici defecerunt, ideſt gladij Diaboli defecerunt, & peccatores ciuitates Diaboli.

7. Perijt memoria, ideſt vel doctrina hæretica, vel ſonitu Euangelij.

8. Parauit in iudicio, ideſt Eccleſia, quæ iudicat peccatores, vel iudiciaria poteſtas.

Digitized by Google

9. Et factus eſt Dominus, ideſt Chriſtus defenſor Eccleſiæ, & martyrum in anguſtijs.

10. Et ſperent, ideſt vera fide in Chriſto, nomen Dei, qui factus eſt homo pro nobis, vt ſaluet.

11. Pſallite Dño, gratias agēdo in Eccleſia dicta Sion, prædicate præcepta.

12. Quoniam requirens. Dominus non eſt oblitus vindicare ſanguinem veſtrum de tyrannis.

13. Miſe ere mei. Eccleſia loquitur petens liberari ab affl.ctione tyrannorum.

14. Qui exaltas me. Porta mortis doctrina hæreticorum eſt, de qua exaltata eſt. Eccleſia, poſita in toto mundo, & poſtea in Sion cœleſti, .i. in gloria.

15. Exaltabo, ideſt in Chriſto ſalutari. Multi tyrāni in peccato mortui ſūt.

16. In laqueo iſto. Egeas, Quintianus, Iulianus Apoſtata, tyranni mortui ſunt repente.

17. Cognoſcetur Dominus, ideſt per iudiciariam poteſtatem apparebit effectus iuſtitiæ, Deus opera damnat.

3. Pars 18. *Conuertantur peccatores*: Hic agitur de iudicio finali diſcuſſionis, quod peccatores, & gentiles, & impij in Deum, damnabuntur per ſētentiam iudicis.

19. Quoniam non in finem, ideſt ſi Deus permittit iuſtos vexari in hac vita, in fine ſaluabit.

20. Exurge Domine, ideſt per iudiciariam poteſtatem, & ante te omnes iudicabuntur.

21. Conſtitue Domine, ideſt Chriſtum dantem Legem Euangelicam, vt gētes cognoſcant ſe peccatores.

4. Pars 22. *Vt quid Domine*, in hac parte agit de Antichriſto de ſua perſecutione. Deinde de ſua deiectione, tunc talis erit tribulatio Eccleſiæ, quod videtur Deus receſsiſſe, & deſpicere tanquam nullius valoris in anguſt.js.

23. Dum ſuperbit, ideſt Antichriſtus. Incenditur pauper populus Chriſtus, nam qui contra Deum agit, eſt ligatus.

24. Quoniam laudatur, ideſt Antichriſtus laudabitur ab idolatorib. ſuis.

25. Exacerbauit. Per ſuperbiam quærit iram Dei, non per pœnitentiam.

26. Non eſt Deus: Ipſe reputabitur, vt Deus, & non alius, non ſequitur Chriſtum, qui eſt via.

27. Auferuntur iudicia, ideſt non timebit nulla iudicia, & dominabitur Chriſtianis.

28. Dixit enim in corde, ideſt æſtimabit dominium ſuum ſtabile, & ſine malo pœnæ æternæ.

29. Cuius os maledictione. blaſphemando Chriſtum, ſeducendo alios dolo, odio, & inuidia.

30. Sedet in inſidijs. Meditando inſidias contra Sanctos, cum diuitibus huius ſæculi.

31. Oculi eius in pauperē, ideſt cōtra Chriſtianos, vt deſtruat eos totaliter.

32. Inſidiatur, vt rapiat. Membra diaboli, vt leo, & draco rapiet, & deſtruet.

33. In laqueo ſuo, ideſt inclinans ſe cadet de ſtatu ſuo morte repentina.

34. Dixit enim in corde, ideſt mea ſunt omnia, Deus non curat de rebus humanis.

5. Pars

Digitized by Google

5. Pers 35. per 8. verſic. in qua agitur de deiectione Antichriſti, ideo orat. *Exurge Domine Deus*, vt deſtruet eum potentia ſua, & ſubueni Chriſtianis.

36. Propter quid. Antichriſtus irritauit Deum blaſphemijs ſuis, & negando prouidentiam.

37. Vides quoniam tu Deus conſidera malam voluntatem eius, & labores Eccleſiæ.

38. Tibi derelictus, id eſt populus Chriſtianus orphanus ſine te patre adiuuante.

39. Contere brachium, id eſt poteſtate Antichriſti, peccatum eius non inuenitur ad pœnitentiam.

40. Dominus regnabit in æternum, & recipientes Antichriſtum peribunt ab Eccleſia.

41. Deſiſterium pauperum, id eſt Eccleſiæ ſuæ, dando ei vitam æternam per contritionem.

42. Iudicare pupillo, id eſt vt habeat vitã beatam, & peccator non erigatur ad ſalutem. Poteſt exponi iſte pſal. de perſecutione Eccleſiæ, quæ quatuor perſecutionibus paſſa eſt, permittente Deo, per ſuum occultum iudicium, 1. perſecutio Iudæorum in Apoſtolos, 2. Tyrannorum tempore Martyrum, 3. hæreticorum in qua nunc ſumus, 4. Antichriſti. Sed ſemper Deus puniuit malos, & liberauit Eccleſiam. de his quatuor iudicijs occultis nobis fecit Dauid hunc pſal. & docet deterrere, & incutere timorem malis, vt timeant diuinum iudicium, & deſiſtant peccare.

Duo facit, 1. dicit ſe velle confiteri mirabilia iudicia Dei, per 4. verſic. cõfeſſio Dei triplex, 1. confeſſio fidei, vt Deum eſſe trinum, & vnum, 2. confeſſio ſuæ bonitatis, & miſericordiæ, & ſic agimus gratias: quia per nos in cruce egit cauſam noſtram, & de hac materia multi ſunt pſalmi. Confitebor confitemini, & pſalmi alleluiatici, 3. confeſſio iuſtitiæ, narrando eius iudicia occulta, & de hac materia eſt hic pſalmus expellendo diabolum, & peccatores in infernum.

2. Pars ibi. *Increpaſti gentes*, per 30. verſic. narrat occulta iudicia Dei. In qua quatuor facit, 1. per 12. verſic. prædicit punitionem temporalẽ malorum in hac vita per iudicium diſcretionis bonorum hominum à malis, id eſt perſecutoribus Eccleſiæ, vt Iudæi, & tyranni delendo, deſtruendo, & puniendo, & econtra dando ſpem, auxilium, & valorem iuſtis, & innocentibus.

2. Pars ibi. *Cognoſcetur Dominus*, per tres verſic. narrat punitionẽ æternam in inferno omnium peccatorum impenitentium, quia opera ſua damnãt obſtinatos.

3. Pars ibi. *Exurge Domine non confor.* per 15. verſic. prædicit perſecutionem Eccleſiæ futuram per Antichriſtum, qui dicitur ſuperbus, impius, peccator, iniquus, maledictus, inſidiator.

4. Pars ibi. *Exurge Dominus Deus*, per 8. verſic. petit punitionem Antichriſti, & ſequentium eum, & defenſionem pauperum iuſtorum.

Digitized by Google

PSALMVS X.

In Domino confido, quomodo dicitis, &c.

Titulus : *In finem pſalmus Dauid.* Eſt clarus ex dictis. Dirigit nos in Chriſtum. Propoſitio pſalmi ſiue materia ſecundum literam eſt, 1. Regum cap. 20. quando Dauid fugiens à facie Saul in ſpeluncam Odolam, vltra Iordanem, & ſui conſanguinei, & amici perſuadebant eum ne redderet in Iudæam, ne occideretur à Saul : Sed Gad Propheta dixit ipſi Dauid, vt reuerteretur in terram Iuda, quia Deus erit cum eo : Ideo dicit Dauid amicis ſuis, in Domino confido.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. ponitur confidentia Diuina in perſecutione ſua, & ibi. Quoniam, quæ perfeciſti. Dirigit ſermonem ad Deum, & commemorat necem Achimalech iuſti, & aliorum Sacerdotum ſine cauſa dextructi à Saul, & Doeg. propter Dauid.

2. Pars ibi. *Dominus in templo.* Deſcribitur diuina aſſiſtentia in protectione Dauid in templo gloriæ, quia templum materiale nondum erat factum vnde oculi Dei ſemper reſpiciunt iuſtos pauperes ad remunerandum, & impios ad puniendum, & ponit pœnas peccatorum.

Sed quò ad ſpiritum prophetiæ, præuidit Dauid ex redditu ſuo. Voluntario redditum Chriſti voluntariè in Hieruſalem in die Iouis in vltima Cœna, & ſpõtaneæ oblatio Apoſtolorum, & Martyrũ ad mortem propter Chriſtum, vt habetur in S. Mattheo 16. vbi Chriſtus reddit contra voluntatem Apoſtolorum dum dixit Petro contradicenti, *vade retro Satanas.*

Diuiditur pſalmus in duas partes, in 1. per tres verſic. increpat diſcipulos ſuos prohibentes eum venire in Hieruſalem ad patiẽdum pro nobis. Cũ dicebant illi. *Rabbi nunc quærebant te Iudæi lapidare & iterum vadis illuc?* Chriſtus dicit eis, ò modicæ fidei neſcitis, quia in Domino confido, qui liberabit me per reſurrectionem, & puniet Iudæos per æternam damnationem, ſed dicitis fuge ad montem : ſicut paſſer fugit ſagittarios.

2. *Quoniam ecce peccatores*, ideſt maligni Principes Sacerdotum, & Phariſæi intenderunt arcum ſuæ poteſtatis, & malitiæ parauerunt ſagittas, ideſt machinati ſunt falſa teſtimonia, & falſa crimina contra te, & tuos in obſcuro, ideſt occulto, vt ſagittent, & feriant te, & tuos iuſtos diſcipulos.

3. Quoniam quem feciſti, (ò Pater Æternè) deſtruxerunt, ideſt verbum tuum vnitum carni, Deus, & homo filium tuum occiderunt. Sed iuſtus iſte filius quid me fecit ? vt ſic permittis tractari à Iudæis.

2. Pars ibi. *Dominus in temple ſancto ſuo.* Prædicit punitionem Iudæorũ crucifixorum ſuorum, & duo facit, 1. affirmat Deum eſſe iuſtum Iudicem per tres verſiculos Dominus in templo S. Gloriæ, Pater intelligitur Dominus in Cœlo ſedes eius. Filius intelligitur, qui ſedet ad dexteram Patris cum iudiciaria poteſtate, & oculi eius reſpiciunt pauperem, vt ſubleuant, & impium, & peccatores amantes iniquitates, vt damnent.

2. Ibi. Pluet ſuper peccatores laqueos, in vno verſiculo prædicit diſtructionem Iudæorum propter peccatum mortis Chriſti. Laquea ſunt peccata commiſſa à Iudæis, 1. fuit ſeditio inter ciues, 2. rebellio contra Romanos, 3. combuſtio ciuitatis, & templi igne ſulfureo, & ſagittis ignitis, 4. ſpiritus procellarum.

Digitized by Google

cellarum. Aer miſit ingentem cometam per annum integrum ſuper Hieruſalem, 5. eſt pœna ignis æterni in inferno.

In vltimo verſiculo reddit cauſam, cur Deus ſic puniet? quia iuſtus Dominus, & diligit iuſtitiam, & equitatem dando vnicuiq; ſecundum opera ſua.

Poteſt pſalmus iſte exponi in perſona totius Eccleſiæ, quæ tempore tyrannorum. Fugiebat per montes: ſed licet ad tempus permiſerit Deus affligi: tamen iuſto ſuo iudicio puniuit tyrannos, & peccatores.

Sanctus Hieronymus, Auguſtinus, & Caſſiodorus exponunt iſtum pſal. de hæreticis, qui volunt conuertere Catholicos in ſuam prauitatem occultis inſidijs: ſed Catholicus ſtat firmus in templo, ideſt Eccleſia.

Iſte pſal. legitur in officio Martyrum, eo quod confidentes in Domino, & ſequentes Chriſtum martyrio ſe ſponte obtulerunt pro eo.

PSALMVS XI

Saluum me fac Domine quoniam defecit Sanctus, &c.

TItulus; *In finem pſal. Dauid. pro octaua*, ideſt pro die Iudicij. Sicut dictum fuit in pſalmo 6. octaua aut eſt inſtrumentum octo cordarum, aut cantabatur ad octauum tonum, ſiuè punctū cum eleuatione vocū vſq; in finē.

Materia ſecundum literā eſt, quod Dauid fecit hunc pſal. quando cognouit quod ciues Ceilæ (quos ipſe Dauid liberauit de manu Philiſtæorum) volebant tradere eum in manu Saul, vt captarent beneuolentiam, 1. Reg. 23.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 4. verſic. oſtendit omnes amicos eſſe corruptos, & falſos, ideo inuocat diuinum auxilium.

2. Vana locuti ſunt. Locuti ſunt falſa, malè confabulantes in corde contra Dauid de proditione, & magnificabant Saulem; quia ipſum conſtituebāt ſibi Dominum, ideo imprecat Diuinam vindictam contra doloſas linguas.

3. Pars ibi. *Propter miſeriam inopum.* Per quinque verſic. ponitur Diuina protectio circa Dauid, & ſuos ſocios, tāquam pauperes fugitiuos eloquia Domini, quæ locutus ad Abiathar reuelando proditionem, & ſalutem Dauid ſunt vera ſine dolo, & mendacio, & falſitate. Igitur tu Domine ſeruabis nos, & cuſtodies nos in æternum ſecundum altitudinem conſilij tui incomprahenſibilis.

Moraliter exponitur pſalmus iſte de quolibet viro iuſto in tribulatione poſito, contra quem parantur machinationes, & exercentur. Deus tamen totum conuertit ad meritum ſuæ patientiæ, & ipſe eſt ſperans ab omnibus liberari auxilio Diuinæ Gratiæ.

Exponitur de deprauatione Sacræ Scripturæ per hæreticos mendaces.

Diuiditur in duas partes, in 1. per 4. verſic. oſtendit omnes mores hominū eſſe corruptos, à falſa ſuperſtitione gentilium, in 1. verſic. faluū me fac Deus quoniam defecit Sanctus, ideſt Adam, qui fuit creatus Sanctus cum peccauit mentitus eſt. Quoniam diminutæ ſunt veritates à filijs hominum.

Veritas eſt quædam conformitas hominis fidelis ad Deum per fidem articulorum. Iuſtitia eſt quædam adæquatio hominis, iuſti ad Deum per obſeruantiam diuinorum præceptorum. Sanctitas eſt quædam adæquatio, & conformatio hominis ad Deum ſecundum ordinem totius Diuinæ legis. Vnde peccando Adam omnia hæc defecerunt in ipſo, & in poſteris ſuis, & natura

corrup-

corrupta, homines cœperunt idolatrare, & falſificare ſcripturam, & operari omne malum.

2. Verſic. vana locuti ſunt vnuſquiſq; ſicut Cain ad Abel aliud habebat in corde. Aliud in ore, ideo dicitur in corde, & corde locuti ſunt duplici, ſic Gigantes adinuicem, Artifices mendaces, Iudices, & cauſidici, poetæ vana locuti ſunt, oratores vana, & duplici corde locuti ſunt, Scribæ, & Phariſæi vana, & duplici corde. Hæretici vana, & uplici corde locuti ſunt.

3. Verſic. Diſperdat Dominus, imprecatio eſt, in linguam maledicam, & labia doloſa.

4. Verſic. Dixerunt linguam noſtram. Mendaces confidunt in ſuam loquacitate faciunt linguam ſuam Deum ſuum. Hæretici decipientes in ſermone. Sunt Hipocritæ ficti. Sunt Hebræi, qui dixerunt de Chriſto non habemus Regem niſi Cæſarem, quis noſter Dominus eſt? hunc neſcimus.

2. Pars ibi. *Propter miſeriam inopum*. Per quinque verſic. quaſi conſolatoriè prædicit qualiter Chriſtus in ſuo aduentu debebat liberare totum mundum de prædictis miſerijs, mendacijs, & ſuperſtitionibus, & dare Legē Euangelicam continentem omnem veritatem. Dicit Chriſtus aut pater.

5. Verſic. Ego exurgam, ideſt in carne apparebo, vt redimam eos, qui sūt in miſeria mundi, & peccati, in gemitu in lymbo Sanctorum Patrum.

6. Ponam in ſalutari, ideſt ponam omnem ſpem, & fidem meam, & ſalutē gentium in Saluatore meo Ieſu Chriſto. Fiducialiter agam in eo. Hæc eſt vox patris de filio; ac ſi dicat cum fiducia omnia facio per eum. Ideo Eccleſia omnes orationes concludit per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filiū tuum, per quem omnia Sacramenta habent virtutem, & efficaciam.

7. Eloquia Domini. Cum Verbum Diuinum venit in mundum dedit Legem. In iſto verſic. ſunt quinque vocabula valdè notanda, monſtrant enim dignitates Legis Euangelicæ.

1. Eloquia Domini, ideſt Lex Diuina à ſolo Deo tradita eſt, non ab homine, vt aliæ.

2. Caſta. Monſtrat ſuam puritatem non miſtam mendacio, aut fictione, vt aliæ.

3. Argentum igne examinatum, 1. examinata à Chriſto Deo, & homine data, 2. igne Spiritus Sancti in Pentecoſte, 3. charitate Apoſtolorum, & Martyrum, 4. inſpiratione doctorum firmata. 5. igne miraculorum probata,

4. Probatum terræ, ideſt 1. probata eſt Lex à Chriſto, qui venit in humanitate à terra Sancta Mariæ Virginis, 2. ab Eccleſia militante, 3. à Patriarchis, & Prophetis, 4. à Patre Æterno in Monte Tabor. *Hic eſt Filius meus, ipſum audite*.

5. Purgatum ſeptuplum, 1. purgata per Chriſti prædicationem, 2. per mortem, & paſſionem, 3. per reſurrectionem, *aperiendo ſenſum, vt intelligerent ſcripturas*, 4. Aſcendens in Cœlum præcepit prædicare Euangelium omni creaturæ, 5. quando miſit Spiritum Sanctum. 6. purgatum ab omnibus Apoſtolis, 7. purgatum ab Eccleſia, & Doctoribus.

8. Tu Domine ſeruabis nos. Petit liberari per Chriſtum ab omni mendacio, & deteſtabili ſuperſtitione gentilium, & cuſtodiri in fide.

9. In circuitu impij ambulant. Non ambulant recta via veritatis, 1. Necromantes, 2. Sacerdotes gentilium, 3. Poetæ vani, 4. infideles, 5. hæretici,

6. falſi

6. falſi Iudices, 7. mendaces artifices, 8. Iudæi, & 9. obſtinati in malo. Et cum Deus tranſtulerit nos de præſenti ſæculo in futurum, ideſt in gloriam. Impij foris ambulant. Impij non ſunt in Eccleſia, foris in circuitu ambulant diſperſi.

Secundum altitudinem tuam, ideſt ſecundum magnam miſericordiam tuã, & multiplicaſti electos, & filios Eccleſiæ. Vel ſolum tibi Domine notum eſt, cur tantopere multiplicaſti peccatores, impios, & infideles, ſupra Catholicos. Dicendum cum Apoſtolo; *ò altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, &c.*

PSALMVS XII.

Vſquequo Domine obliuiſceris, &c.

Titulus: *In finem pſal. Dauid.* Clarus eſt. Dauid fecit pſal. dirigens nos in Chriſtum.

Materia pſal. ſecundum literam eſt. Quod Dauid fecit hunc pſal. præuidens quatuor afflictiones ſuccedentes populo ſuo. Fecit quatuor quæſtiones, petens, & deſiderans eas terminari. Dicens in perſona populi Iſrael.

1. *Vſquequò Domine obliuiſceris*, ideſt permittis, quod populus meus mihi ſucceſſurus tamdiù affligi ſic ab Aſſirijs.

2. *Vſquequò auertis faciem tuam à me*, ideſt tandiù dimittendo populum meum in Ægyptiorũ ſeruitute, tẽpore Ioachaz ducti captiui illuc, 4. Reg. 23.

3. *Quandiu ponam conſilia in anima mea?* loquitur Dauid hic in perſona Ieſu filij Ioſedech, & Zorobabel conſiderantes, & orantes quomodo poſſint liberare populum à captiuitate Babylonica. Et dolorem in corde meo. Quaſi continue dolentes de deſtructione ciuitatis.

4. *Vſquequò exaltabitur inimicus meus ſuper me*, ideſt Antiochus, qui per ſuperbiam dicebat, quod habebat mare ad ambulandum, & terram ad nauigandum, 2. Machab. cap. 5.

Et quod ſequitur de pſal. inuocat diuinum auxilium, ſcilicet reſpice oculo tuæ miſericordiæ, exaudi me liberando, à tanta tribulatione. Domine per gubernationem omnium rerum, Deus per creationem, meus per verum cultum, & fidem. vt redemptorem. Illumina me, ne dormiã in morte peccati, &c.

Propheticè exponitur pſal. iſte. In quantum eſt oratio totius generis humani Patriarcharum, & Prophetarum de acceleratione aduentus Meſſiæ.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. dolendo de longa mora aduentus Chriſti. Explicat miſerabilem ſtatum ſuum, 1. quia erat proiectum à facie Dei propter peccatum Adæ, & erat extra gratiam, 2. quia erat ſubiectum Diabolo propter peccatum idolatriæ, 3. quia diù expectauerat Chriſtum, & nondum veniebat, quia Diabolus inimicus ante aduentum Chriſti tenebat humanum genus: ideo dolebat, & angebatur continuè, & quotidie, quia nondum habebat Legem Euangelicam. In qua ſunt vera conſilia. Hoc in 3. verſic.

2. Pars ibi. *Reſpice, & exaudi me Domine.* Petit liberari per Chriſtum in ſuo aduentu. Illumina oculos, ideſt animam gratia tua, & Sacramentis, ne obdormiam in morte peccati, & inimicus Diabolus glorietur de ſua victoria, qua præualeat in idolatria per totum mundum. Hoc in duobus verſic.

3. Pars ibi. *Ego autem in miſericordia tua ſperaui.* Promittit ſe gratias acturum poſtquam fuerit liberatum, & redemptum per mortem Chri-

Chriſti. Vnde promittit Deo exhibere Diuinum Cultum, quod in tribus cōſiſtit, 1. in Spe, Fide, & Charitate, 2. in Diuinis Laudibus cantabo Domino. 3. bene operando in proximum pſallam nomini Domini, ideſt quod canto, & prædico opere impleo. In vltimo verſic.

Moraliter exponitur pro quolibet peccatore pœnitente exemplo ſui ipſius, qui poſt peccatum cum Berſebea per annum integrum fuit ſeparatus à Deo, & caruit Dono prophetiæ, & forſitan tunc compoſuit hunc pſalmum.

Diuiditur in duas partes, in 1. deſcribit totum diſcurſum pœnitentiæ. Cuius partes ſunt tres, 1. cordis contritio, quæ habet tres actus 1. dimittere peccatum, 2. confiteri, 3. nunquam amplius committere; hoc dicit in duobus verſiculis, 1. vſquequo obliuiſceris me. Manere in tam malo ſtatu peccati, 2. vſquequo auertis faciē tuā à me. Subtrahendo gratiam vt reſurgā, ponam conſilia in anima confitendo, 3. & dolorem in corde. Eſt Contritio, & deliberatio non redeundi, & ſic eiectus eſt Diabolus, & non exaltabitur inimicus Illumina oculos mentis meę, ne denuo incidam in peccatum, & ſuperueniat mihi mors.

In 2. parte ibi. *Ego autem in miſericordia*. Deſcribit ſtatum gratiæ in quo fit vera ſatisfatio 1. in corde per Fidem, Spem, & Charitatem, ibi exultabit cor meum, 2. ore Deum laudando, & de beneficio remiſſionis gratias agendo. ibi cantabo Domino, 3. bona opera faciendo in proximum, & obſeruando præcepta, ibi pſallam nomini Domini.

PSAMVS XIII.

Dixit inſipiens in corde ſuo &c.

Titulus *in finem pſalmus Dauid*; Clarus eſt ex dictis, 1. pſal. de increpatione Iudęorum. Hic pſal. Secundum literam exponitur de Nabuchodonoſor, qui blaſphemauit Deum Iſrael verbo, & factis, quando iubſit incendi templum Dei per Nabuzardan, quod non feciſſet, ſi reputaſſet eum verum Deum.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. per duos verſic. deſcribitur malitia Nabuchodonoſor, & populi ſui, 1. negabat Deum Iſrael eſſe verum Deū. 2. corrupti ſunt à luxuria, & abominabiles propter Idolatriam, quæ frequēter dicitur abominatio, & nullus meritoriè facit bonum.

2. ibi. *Dominus de Cœlo proſpexit*. Per quinq; verſic. ponitur examinatio dictæ malitiæ, Deus omnia ſcit, homines corrupti ſunt in malitia, & ſceleribus, & non eſt vnus fidelis, ſepulchrum eſt guttur fætidus, linguæ doloſæ, labia venenata contra populum Dei, os plenus blaſphemijs contra Deum, & amaritudo contra populum Dei ad mortem, pedes veloces ad ſanguinem effundendum; contritio, nam quærebant per vicos omnes Iſraelitas ad mortē ſine Dei timore. Omnia potentia operando.

3. Ibi. *Nonne cognoſcent omnes*. Per tres verſic. ponitur pœna prædictorum peccatorum. Omnes ſciunt iuſtitiam Dei eſſe contra peccantes, & tamē non inuocant Deum, non credentes eum; vt ait Salom. *Fugit impius nemine perſequente*. Quonia Babylonij improperabant Hebræis de ſua mala ſpe habita in Deo ſuo.

4. ibi. *Quis dabit ex Sion ſalutare*. In vltimo verſiculo ponitur liberatio populi

Digitized by Google

populi Iſrael ex miſericordia Dei, & exultatio populi.

Prophetice exponitur iſte pſal. de duobus hominibus, qui fuerunt principia generis humani, 1. Adam, qui fuit principium carnalis generationis omnium hominum, & cauſa corruptionis humanæ naturæ, & omnis mali, & peccati. 2. Chriſtus, qui fuit cauſa, & principium ſpiritualis regenerationis, & ſalutis omnium hominum, *quia ſicut in Adam omnes moriuntur, ita, & in Chriſto omnes viuificabuntur. 1. Cor. 15.*

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per ſeptem verſic. monſtrat genus humanum eſſe corruptum propter peccatum ipſius Adam in 1. verſic.

Dixit inſipiens in corde ſuo, idest Adam dixit nõ directè, & aſſertiuè; quia bene cognouit Deum eſſe; ſed indirectè, & dubitatiuè; nam credendo Diabolo, 1 fecit Deum mendacem. 2 inuidum, 3. finitum, & ignarum. Impietas, ſiue inſipientia eſt ſcelus magnum contra Deum, patriam, & parentes.

2. *Corrupt ſunt*. Poſtquam peccauit Adam tota ſua poſteritas corrupta fuit in originali, & ſenſualitas inſurrexit contra rationem, & abominabiles facti ſunt Deo in ſtudijs, cogitationibus, & operibus non eſt qui faciat bonũ vſque ad vnum, ideſt nullus incluſiuè naturaliter natus ex Adam; ſed excluſiuè, & exceptiuè, ideſt præter vnum, ideſt Chriſtus non natus via naturali ex Adam.

3. *Dominus de Cœlo proſpexit*. Et de filijs Adæ naturaliter natis neminem vidit bonum, & requirentem Deum.

4. *Sed omnes declinauerunt, & corrupti ſunt*, & inutiles facti ſunt in natura corrupta præter vnum Chriſtum natum de Spiritu Sancto.

5. *Sepulcrum patens*. Cum ſupra monſtrauit naturam corruptam in genere, nunc per tres verſic. ideſt 5. 6. & 7. monſtrat vitia particularia poſita in homine, 1. blaſphemiam contra Deum, 2. linguas doloſas contra proximum 3. de ractiones venenatas, ſicut aſpis nõ audiens præcepta, 4. inuidiã, & odiũ mouent, 5. os plenum maledictione contra Deum, & proximum ſeminando zizaniam, 6. pedes veloces ad homicidia, & furta, 7. contritio, & infelicitas, ideſt bella, diſcordiæ, rixæ in vijs eorum, 8. pacis viam non cognouerunt, 9. & cauſa omnium malorum eſt, quia non eſt timor Dei ante oculos eorũ, omnia mala nata à peccato primorum parentum. Hæc prima pars pſalmi exponitur de gentilibus, & Hebræis.

Gentiles quatuor modis negarunt Deum, 1. aliqui dixerunt, Deus non eſt; ſed omnia veniunt à caſu, 2. alij dixerunt eſſe plures Deos, & negabant vnitatem, 3. multi affirmabant non eſſe prouidentiã Dei in his rebus inferioribus, & de actibus humanis, 4. quidam aſſerebant animam eſſe mortalem, & ſic nec præmia, nec pœnæ, & ſic omnes iſti corrupti ſunt à veritate prima, & abominabiles facti ſunt cum omnibus vitijs ſupradictis, &c.

Exponitur de Hebræis, qui negarunt Deum negando Chriſtum, quia tota ſcriptura, & Prophetæ dixerunt Chriſtum naſciturum, vt redemptorem Meſſiam moriturum morte turpiſſima, ipſi fecerunt Deum, ſcripturam, & Prophetas mendaces.

Ideo fuerunt inſipientes non requirentes Deum, inutiles, corrupti, abominabiles cum omnibus ſupradictis vitijs, ideſt ſunt homicidæ, deicidæ, blaſphemi, doloſi, mendaces, ſuſurrones, latrones, peiores quam Idolatræ, quia nullum Deum adorant.

Digitized by Google

2. Pars pſalmi eſt ibi. *Nonnè cognoſcent omnes*. Per quatuor verſic. poſtquàm monſtrauit totam naturam corruptam per Adam. In hac parte duo facit. 1. oſtendit Chriſtum eſſe iuſtum Iudicem præmiatorem bonorum, & punitorem malorum. Omnes, iniuſti, iniqui, Tyranni, deuoratores plebis Chriſti, infideles, diſcordes, & Iudæi cognoſcent in die iudicij particularis, & vniuerſalis, quoniam Dominus Ieſus Chriſtus Deus, & homo habitat, & eſt in generatione iuſta, ideſt diligit iuſtos, ideſt religionem Chriſtianam, & Iudæi trepidauerunt timore, vbi non erat timor, quando dixerunt, *expedit, vt vnus moriatur pro populo ne tota gens pereat*.

2. ibi Conſilium inopis confudiſtis. Oſtendit Chriſtum eſſe Saluatorem, redemptorem, & liberatorem omnium de captiuitate Diaboli, & peccati, & cùm eſſet diues pro nobis factus eſt inops, & conſilium eius, ideſt Legē Euangelicam confuderunt, ideſt ſpreuerunt, recipere noluerunt Iudæi, quis dabit ex Sion: Chriſtus eſt ſalutare. Populus Chriſtianus dicitur Iacob, 1. quia ſupplantauit vitia, 2. quia ſurripuit primogenituram Hebræis, 3. quia ſurripuit benedictionem eiſdem. Dicitur Iſrael. Populus Chriſtianus, 1. quia vidit Deum, 2. quia dilectus à Deo, 3. quia fuit benedictus à Deo, 4. quia fuit fortis cum Deo. Ideo exultat externè, & lætetur internè.

Moraliter poteſt exponi de quolibet peccatore in malis ſuis obſtinato, qui licet verbis confiteatur Deum: tamen negat facto, cuius malitiam Deus examinat, & punit, & innocentem de manu eius eripit, & nos de tentationibus.

PSALMVS XIV.

Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo. &c.

Titulus: *Pſalmus Dauid*. Dauid Chriſtus eſt, non ſine Myſterio pſalmus iſte in decimoquarto loco poſitus eſt, 14. die agnus immolatus eſt, quādo luna eſt plena, & lumine perfecto, tunc Chriſtus paſſus eſt, & tunc Propheta miratur, & interrogat de viro perfecto.

Materia varia aſſignatur. Aliqui volunt quod Dauid fecit hunc pſalmum, ad oſtendendum, quis eſſet dignus habitare in terra Iſrael in ſecuritate, illi, qui habent conditiones deſcriptas in hoc pſalmo. Alij dicunt quod poſtquā Dauid erexit Tabernaculum Domini iuxta domum ſuam, voluit eligere Sacerdotes, Iuſtos, & Sanctos ad Cultum Diuinum, vt habetur 2. Reg. cap. 6. & de hoc voluit conſulere Deum, qui eſſent digni miniſtrare Diuinum Cultum, qui tenebantur ad maiorem perfectionem quam communis populus.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. mouet quæſtionem in 2. ponit reſolutionem quæſtionis ibi, qui ingreditur, in 3. ponit concluſionem, ibi qui facit hæc.

In 1. dicit. *Domine quis habitabit*, ideſt ſit dignus tibi ſeruire in loco ſancto vbi eſt archa teſtamenti, & monſtrat qualitates religioſorum.

In 2. parte ibi. *Qui ingreditur ſine macula*, dat reſponſionem, qui ingreditur ſine macula corporali, & ſpirituali, ideſt declinat à malo, & facit bonum, 2. operatur iuſtitiam, 3. qui loquitur veritatem in ore, & in corde, 4. nec fecit proximo opera mala, 5. non accepit, in verbis infamatorijs opprobrium, 6. ad nihilum, ideſt ſpreuit, & contemnit malignos, 7. timentes Dominum glorificat, & honorat, ideſt ſpernere malos, & honorare bonos. 8. qui

iurat,

iurat, ideſt iuramentum voto, & obſeruat, aut iuramentum promiſſorium, & non frangit, 9. qui pecuniã ſuam, non dedit ad vſurã. Sacerdotes Hebræi nullo modo, & nullis perſonis poterant dare ad vſuram, & populo communiter permittebatur dare ad vſuram eſtraneis gentibus, vt in cap. 23. Deuteron. 10. & munera ſuper innocentes, ideſt accipere munera, ad accelerandũ iudicium iuſtitiæ, quia cauſæ dubiæ totius Paleſtinæ ad Sacerdotes in Hieruſalem ibant ad definiendum, vt in cap. 17. Deuteron.

3. pars in vltimo verſic, *qui facit hæc* dicta in hoc pſal. non mouebitur.

Aliter pſal. diuiditur in duas partes, in 1. ponitur interrogatio ad Chriſtum, in 2. ponitur reſponſio Chriſti. Tabernaculum eſt Eccleſia militans, quæ eſt in via ad Cœlum, in qua *habitatur* per gratiam. Mons ſanctus eſt gloria cœleſtis, in qua quieſcitur per gloriam, qui ambulat ſine macula fugit pœnam infernalem, qui operatur iuſtitiam meretur gloriam cœleſtem ex operibus bonis.

Iuſtitia habet tres actus ſeu partes, 1. eſt in corde, 2. in lingua, 3. in opere, ideſt veritas in corde, veritas in lingua, & non facere malũ, 2. pars eſt veritas de proximo abſente, 1. non audire opprobrium, aduerſus proximum, 2. vituperare malos, 3. laudare bonos, facere oppoſitum eſt peccatum, 3. pars iuſtitiæ conſiſtit in tribus in commutatione, 1. non reddendo debitum in promiſſis, ideſt qui iurat, 2. accipiendo vltra ſortem, non dedit ad vſuram, 3. accipiendo munera à pauperibus vltra debitum: munera ſuper innocentẽ nam iuſtitia erga proximum in nouem conſiſtit, in tribus erga perſonam, in tribus erga famam, in tribus circa bona temporalia, & qui facit hæc habitabit in Cœlo.

Super hunc pſal. eſt volumen intitulatum habitator Cœli.

PSALMVS XV.

Conſerua me Domine; quoniam in te ſperaui.

TItulus: *Tituli inſcriptio ipſi Dauid*: inſcriptio tituli in ſepulchris eſt, quia mors Chriſti deſcribitur in portis, & in victorijs; quia Chriſtus vicit Diabolum, & mundum, & mortem. Pſal. 2. de paſſione, & reſurrectione.

Materia pſalmi eſt de morte, & reſurrectione Chriſti. Secundum magnos Doctores, & Diuus Paulus Allegat literam huius pſalmi de reſurrectione Chriſti. Actuum 2.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. deſcribitur virtuoſa actio Chriſti hominis erga Deum. Dicit Chriſtus, vt homo, conſerua me Domine, quoniã ſperaui in te, Deo Patre, non ſpe virtute theologica; ſed ſpe gloriæ ex parte corporis; Deus Pater nullo creato bono eget; ſed filius, vt homo.

2. ibi *Sancti, qui in terra eius ſunt*. Deſcribitur actio Chriſti erga proximum, 1. quantum ad Apoſtolos, quos mirificauit Deus ſcientia, & miraculis. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, ideſt Idola gentilium, poſtea conuerſi ad me per prædicationem, accelerauerunt venire ad me, per fidem. Non congregabo malos, ſcilicet ſpiritualis eſt religio noui Teſtamenti, gentiles conuerſi, ſunt labia Chriſti, vt Doctores, non amplius recordantur de malis actis eorum, vt faciant ea; ſed elegerunt Dominum Ieſum Chriſtum pro ſua portione, & hæreditate, pars calicis mei, ideſt merces paſſionis Chriſti. Fu-

Digitized by Google

ſti. Funes ceciderunt mihi, idest ſortes, quæ ſunt *Diuinæ electiones*, quia Deus elegit iuſtos ab æterno, *vt cecidit ſors ſuper Matthiam*. 3. ibi Benedicam Dominum, qui tribuit mihi. Reuertitur ſcriptura ad actionem Christi hominis erga Deum, agendo gratias.

2. Pars ibi. *Propter hoc lætatum eſt cor meum*; deſcribitur ipſius Christi glorioſa reſurrectio, quæ erat cauſa lætitiæ, & requies futuræ gloriæ, Anima Christi fuit in Lymbo Patrum 39. horis ab hora 9. diei veneris, vſq; ad diluculo diei Dominicæ, & Corpus Sanctum non eſt paſſum corruptionem. Notas mihi feciſti vias vitæ, obſeruantia præceptorum. In gloria eſt plena lætitia animæ, & corporis coniunctim, plenitudo omnium delitiarũ in æternũ.

Vel iſte pſalmus agit de hæreditate Christi, quæ in quatuor conſiſtit, 1. in principatu Eccleſiæ militantis ſuper Iuſtos, Christus in quantum Deus nihil eget: ſed in quantum homo petit conſeruari in ſua hæreditate, & indiget bonis Patris, quæ acquiſiuit morte, & paſſione ſua. Continet vndecim verſic. pſalmus.

In 2. ibi *Sanctis, qui ſunt in terra*; agit gratias explicans hæreditatem ſuam adeptam, per partes ſuas, & tria facit, 1. agit gratias de adeptione totius Eccleſiæ militantis in pace, 1. quia adimpleuit deſiderium ſuum in conuerſione Fidelium, & mirificauit Sanctos; idest mirabiles fecit, in ſcientia illuſtrando ad prædicandum, mirabiles in vocando, & iuſtificando in miraculis operando.

1. Mirificum ibi. Multiplicatæ ſunt infirmitates. Multæ erant infirmitates ſpirituales in ſanctis ante conuerſionem; ſed poſt conuerſionem ad ſolam vocationem Christi accelerauerunt venirem ad fidem, vt patet de Petro, Andrea, Ioanne, Iacob, &c.

2. Mirum ibi. Non congregabo. Cum excluſit ab Eccleſia peccatores, & iniuſtos.

3. Mirificum ibi. Dominus pars hæreditatis meæ, quia hæreditas Christi fuit redempta pretio magnifico, & maximo, nam viſio Dei eſt tota merces Sanctorum. 2. Deus Pater dedit totum ſeipſum cum toto Regno Cœlorũ pro prœmio paſſionis, & mortis Christi, tribuendo meritum, & hæreditaté.

4. Mirum ibi. Funes ceciderunt mihi, quia præclaram fecit hanc hæreditatem, quod omnes illos, quos Pater ab æterno prædeſtinauit, Filius iuſtificauit, & ſanctificauit. Funes, idest ſortes, idest portio hæreditaria, quæ hæreditas mea valde pręclara, & glorificata eſt, in Cœlo in Viſione Beata.

3. Pars ibi. *Benedicam Dominum*. Christus agit gratias Patri de ſua reſurrectione, & corporis glorificatione, 3. pars ſuæ hęreditatis; renes increpãtes vſque ad noctem ſunt Iudæi deſcendentes ex vna carne cum Christo, & poſtea accuſauerunt eum vſque ad noctem, idest mortem. Prouidebam Dominum In coſpectu meo, idest erat certus Christus de ſua reſurrectione, 1. quia nõ poterat corrumpi corpus ſuum, cum eſſet vnitum Verbo Diuino, 2. quia Anima Christi videbat Deum ſemper Viſione matutina, videbat omnia futura contingentia infallibiliter: Ideo propter hoc lætatum eſt cor meum, quoniam non derelinquis animam meam in inferno vltra 40. horas, nec caro Christi Sancti Domini corrumpetur.

4. Pars ibi. *Notas mihi feciſti vias vitæ*. In qua agit Christus gratias ſe adeptum fuiſſe vltimam partem hæreditatis, idest Principatum in Cœlo, & ſuper

ſuper omnes creaturas in die Aſcenſionis, 1. quando apertæ ſunt viæ vitæ, & Cœli portæ, 2. Chriſtus ſedit ad dexteram Patris, 3. adeptus eſt nobis Diuinam Viſionem, & ſummum gaudium, & plenitudinem omnium bonorum. Quod nobis præſtet amen.

Moraliter poteſt. Exponi pſal. iſte de quolibet fideli, qui eſt membrum Chriſti expectans reſurrectionem futuram, & poſitionem ſui ad dexteram cum alijs electis ſecundum quod habetur Matth. 25.

Eccleſia cantat hunc pſal. in officio Martyrum, quia Deus mirificauit eos, & funes, & pœnæ ceciderunt eis in præclaris, quia vincendo tormenta habuerunt gloriam.

PSALMVS XVI.

Exaudi Domine iuſtitiam meam, intende deprecationem, &c.

Titulus: *Oratio Dauid*. Nota quod oratio differt à pſalmo; quia pſalmus cantatur publicè, vel cum inſtrumento muſico. Sed eſt oratio Dauid in ſecreto facta apud Deum pro ſua liberatione, & perſecutione Saulis, propter quod multas alias fecit orationes, ſeu pſalmos, vel eſt oratio Chriſti, vel Eccleſiæ.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. allegat ſuam innocentiam per duos primos verſiculos, 2. allegat iuſtitiam Dei, ibi. *De vultu tuo iudicium meum prodeat*, per quinque verſic. 1. ab ore tuo, qui es iuſtus Iudex ſententia pronuncietur reddit cauſam; quia probaſti cor meum, qualis ſum intus, viſitaſti nocte, quando cogitationes occultiſſimæ ſunt, & occaſiones peccandi. Igne me examinaſti, ideſt ardentiſſimis tribulationibus, nam ſicut ignis probat aurum, ita tribulatio iuſtum. Vt nõ loquatur os meum, ideſt cuſtodiui vias duras iuſtitiæ, ideſt tua præcepta; ideo non relaxaui os meum dicere male de Saule. Perfice greſſos meos. Implorat Deum, vt confirmet eum in bono, & in via iuſtitiæ. Ego clamaui, quoniam, ideſt cum fiducia, quia exaudiſti me. Inclina aurem tuam, benignam, & exaudi.

3. Allegat miſericordiam Dei, ideſt *mirifica miſericordias tuas*. Per tres verſiculos; quæ ſaluat ſperantes in ſe, & cuſtodit maxima diligentia ab impio Saule, & Tyrannis, cuſtodit ſub vmbra alarum protectionis.

4. Allegat maliciam perſequentium ibi. *Inimici mei animam meam circumdederunt*. Per ſeptem verſiculos, 1. Adipem ſuum concluſerunt, ideſt ſine miſericordia habent viſcera, 2. os ſuperbè loquens, 3. obſtinatè volentes me occidere, 4. non eleuãtes oculos ad Deum; ſed declinare in terrena, 5. ſceierunt contra, vt leones, 6. Domine à paucis, inuocat Deum contra Saulem, 7. ſaturati ſunt, ideſt facti diuites, relinquerunt filios diuites, vt magis pœnas acquirant, 8. ego autem in iuſtitia; commendat ſe Deo.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, de quolibet fideli poſito in magna tribulatione corporis, & animæ petenti, inde miſericorditer diuinitus liberari, & ſecundum prædicta litera poteſt faciliter applicari.

Allegoricè iſte pſal. exponitur de Chriſto petenti liberari per ſuam reſurrectionem, & eſt prophetia de oratione Chriſti in Horto, & oratio Eccleſiæ Petentis liberari à Tyrannis, & Hæreticis.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 5. verſic. petit ſuam orationem exau-

exaudiri allegando ſuam innocentiam in forma ſerui, dicens, *exaudi Domine iuſtitiam meam*. Vnde orare eſt aliquid petere indifferenter, ſed deprecari eſt ab aliquo malo liberari, orat pro ſe, & ſuis; & oratio iſta eſt pura non in labijs doloſis; ſed tu Domine Pater iudica, & oculi tui videant inter me, & perſecutores meos. Tu Pater probaſti cor meum, & viſitaſti nocte paſſionis, examinaſti igne tormentorum ligatus, percuſſus, examinatus in domo Annæ, Caiphæ, Pilati, & Herodis, & non eſt inuenta in me iniquitas; vnde Pilatus affirmauit, *nullam inuenio in eo cauſam*; vt non loquatur os meum opera hominum, ideſt quia non ſum locutus Iudæis verba hominum, plena mendacijs, adulationibus doloſitate, ſed locutus ſum eis verba tua (ô Pater) verba veritatis, & doctrinæ Euangelicæ, ideo cuſtodiui vias duras, ideſt dura, & dira tormenta, & perſecutiones ſuſtinui.

2. Pars ibi. *Perfice greſſus meos*; per tres verſic. petit gratiam, & fortitudinem pro ſe, & membris ſuis fidelibus, Apoſtoli vno modo dicuntur pedes Chriſti, qui portauerunt Euangelium per totum mundum Eſaias cap. 52. *quã ſpecioſi pedes Euangelizantium*. Cæteri fideles dicuntur veſtigia: Ideo petit, vt ſint firmi in fide, & in martyrijs, & in doctrina. Ego clamaui; in vltima Cœna, & in Horto, & in Cruce, & tu Pater exaudiſti me, præbendo aures tuæ miſericordiæ. Mirifica, ideſt fac mirificas miſericordias tuas liberando à periculis, quia ipſi ſperant in te.

3. Ibi. A reſiſtentibus dexteræ tuæ. Per quinque verſic. petit, vt liberentur de manu perſecutorum; Cuſtodi me, vt pupillam oculi, ab omnibus hæreticis, & ſciſmaticis reſiſtentibus dexteræ tuæ. Protege me ſub influentia alarum tuarum à facie tyrannorum, qui facti ſunt pingues per diuitias, locuti ſunt ſuperbiam, ſemper cogitant de bonis terrenis, & facti ſunt contra me, vt leones.

3. Pars ibi. *Exurge Domine præueni eum*, ideſt populũ Hebræum per duos verſic. Chriſtus petit vltionem de inimicis, cum poſt 40. annos fuerunt deſtructi Iudæi, & Hieruſalem, mortui ſunt decies centena millia, & totidem captiui. Præuenti ſunt in die Feſto Paſchæ ne poſſint fugere, ſicut ipſi præuenerunt Chriſtum: In Feſto Paſchæ, ſupplanta populum iſtum à ſedibus ſuis, & diſperge ipſum per mundum. Eripe animam meam, & Eccleſiam meam ab hoc populo impio, & tyranno. Aufer frameam, ideſt poteſtatem ſpiritualem Eccleſiaſticam, & Dominium temporalem, & Regium. Domine à paucis, qui remanſerunt diuide eos in totum mundum diſperſos, & ſeruos. Sed venter eorum, ideſt deſiderium eorum adimpletum eſt de abſconditis tuis, ideſt de tuis bonis temporalibus, quia ſunt diuites vſurarij, vnde ſaturati ſunt filij ſui abundauerunt diuitijs in hac vita; ſed in alia habebunt pœnam æternam.

2. In vltimo verſic. petit præmium ſuæ paſſionis. *Ego autem in iuſtitia apparebo*. In Viſione Beata erit omnis ſatietas, fruendo illa ſumma Deitate. Quod Deus nobis concedat amen.

PSALMVS XVII.

Diligam te Domine fortitudo mea Dominus.

Titulus: *In finem pro puero Domini David, qui locutus eſt Domino, verba cantici huius in die, qua eripuit eum Dominus de manu omnium inimicorum eius, & de manu Saul, & dixit*. 2. Reg. 22. Ad literam eſt de David.

Sed

Sed myſticè ad Chriſtum pertinet. Dauid typum gerit Chriſti, qui eſt manu fortis. Puero Domini, ideſt Filius Patris, cantauit iſtum canticum in paſſione ſua, quando ereptus eſt de inimicis Iudæis, & de Saule, qui gerit typum Diaboli. Et quando Eccleſia erepta eſt à tyrannis. Sicut pſalmus præcedens eſt oratio, vt liberaretur à perſecutionibus inimicorum, ita iſte pſal. eſt gratiarum actio, pro liberatione ab inimicis iam adepta.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. ponitur efficacia Dei liberantis per tres verſiculos, & vocat Deum varijs nominibus.

2. Pars ibi. *Laudans inuocabo Dominum.* Per 15. verſic. ponit liberationis materiam, 1. ponit liberationem ſui ipſius, ideſt mala illata ſibi ab inimicis ſuis, tàm ſpiritualia, quàm corporalia, 2. ibi commota eſt, & contremuit terra. Ponit liberationem Iſrael de Ægypto, pro exemplo ſuæ liberationis, quod fuit generalis toti populo, & miraculoſa, in commotione, corruſcationibus, portentis, & tonitruis.

3. Pars ibi. *Miſit de ſummo, & accepit me.* Tria facit per 9. verſiculos deſcribitur forma liberationis ipſius Dauid, quæ facta eſt diuina virtute, 1. per modum euaſionis principaliter, 2. incidentaliter, ibi cum Sancto Sãctus eris per 4. verſic. oſtendit Dei miſericordiam, & bonitatem erga bonos, 3. deſcribitur liberatio Dauid per modum inſecutionis, & deſtructionem eorum per 18. verſic.

4. Pars ibi. *Viuit Dominus, & benedictus Deus*, per 5. verſic. ponitur intenta concluſio Diuini nominis magnificatio pro beneficijs prædictis.

Myſticè. Loquitur in hoc pſal. Chriſtus in quantum homo agens gratias Patri de regno mundi, & triumphis ſibi collatis, & de beneficijs à Patre receptis pro ſe, & membris ſuis, & Eccleſiæ.

Diuiditur pſal. in tres partes principales, 1. ponit prooemium per 4. verſic, & in generali complectitur totam materiam dicendorum, 2. explicat ſuã narrationem per 45. verſic. 3. concludit pſalmum gratias agendo per 5. verſic. Itaq; pſalmus continet 54. verſiculos.

Prooemium ſub nouem vocabulis refert omnia beneficia, quæ accepit à patre pro ſe, & membris ſuis, vt captet beneuolentiã, 1. vocat patrẽ fortitudinẽ ſuã, quia dat vires ſibi, & membris ſuis, 2. firmamentum, quia omnia firmat, 3. refugiũ, quia in omnibus tribulationibus ad eum confugimus, 4. liberatorẽ, quia liberauit Chriſtum à morte, & nos à miſerijs, 5. Deũ, & Dominum, quia eſt creator, & rector, 6. adiutorem, quia dat auxilia Sacramentorum, 7. protectorem ratione donorum Spiritus Sancti, 8. ſalutis cornu, quia propter humilitatem exaltauit Chriſtum, 9. ſuſceptorem, quia ſuſcepit Chriſtum in Coelo ad dexteram ſuam. Ideo laudans fiducialiter inuocabit Dominum Patrem, & ſaluus erit ab inimicis.

2. Pars ibi. *Circumdederunt me dolores mortis.* Incipit narratio, quæ diuiditur in duas partes principales, in 1. per 22. verſic. tria facit, 1. explicat miſerias, & infirmitates in quibus iacebat genus humanum ſauciatum ante aduentum Chriſti, quas traxerat ex Adam; quas miſerias Chriſtus vocat ſuas non quantum ad culpam, ſed quantum ad pœnam, 1. tanquam aduocatus, 2. tanquam procurator, 3. tanquam fideiuſſor, 4. tanquam caput membrorum. 5. tanquam ſponſus cauſa ſponſæ, 6. tanquam Pater cauſa filiorum, 7. vt Dominus cauſa ſubditorum. Ideo dicit dolores mortis circundederunt me in

cruce,

cruce, & torrentes pœnarum, & peccatorum circundederunt me. Dolores inferni, ideſt Patres, qui in Lymbo erant me circundederunt. Laquei mortis præoccupauerunt me, ideſt peccatum originale Adam, & iniquitates Iudæorum me ligantes. In tribulatione mea inuocaui Dominum. Humanitas Chriſti inuocauit diuinitatem, & Eccleſia Chriſtum Deum, & hominem, & exaudiuit de templo ſancto ſuo, ideſt templum eſt Corpus Chriſti de quo diuinitas exaudiuit humanitatem, & Eccleſiam.

2. ibi. *Commota eſt, & contremuit terra*. In hac explicat modum liberationis, & redemptionis generis humani. Per figurã liberationis filiorum Iſrael de Ægypto. Sicut filij Iſrael in illa captiuitate clamabant ad Deum; vt liberarentur ab illa miſeria, & exauditi ſunt, & liberati per Moyſen. Sic omnes Patriarchæ, & Prophetæ, & ſancti veteris teſtamenti clamabant ad Deum; vt mitteret Saluatorem, qui venit, & liberauit omnes à ſeruitute peccati; ſicut tremuit terra in datione Legis Moyſis in Monte Sina, ſic in morte Chriſti in datione nouæ Legis in Caluario, vel quando gentes tranſierunt ab Idolatria ad Chriſtianam religionem. Montes ſuperbiæ conturbati ſunt, & ponit plagas Ægypti, vt in Exodo à cap. 6. vſq; ad 11. ſed de Chriſto, ſc. aſcendit fumus, ideſt lacrymæ, ignis, ideſt compunctio conuerſorum, carbones, ideſt genus humanum extinctum per Adam, & accenſum per gratiam in aduentu Chriſti in baptiſmo, & pœnitentia. Inclinauit Cœlos, & deſcendit, quando humiliatus, & factus eſt homo; vel Angeli inclinati sũt quando Gabriel ad Mariam venit, vel Apoſtoli inclinauerunt ſe ad docendã turbam; & caligo ſub pedibus eius, ideſt obſcuritas myſterij incarnationis, vel inuiſibilis ſubſtantia Dei, vel occultorum iudiciorũ, vel obſcuritas ſcripturarum in Eccleſia, & aſcendit ſuper Cherubim, ideſt Chriſtus aſcendit ſuper plenitudinem ſcientiæ. Aſcendit cum corpore ſuper omnes creaturas in diem aſcenſionis. Volauit ſuper pennas ventorũ, quia velocior eſt omnibus creaturis, vel anima eſt ſicut ventus, & Chriſtus leuiſſimus animarum, & Angelorum. Et poſuit tenebras latibulum ſuum. Chriſtus vocat ſe latibulum in ſcripturis. In circuitu eius tabernaculum eius, ideſt Chriſtus in Maria, quaſi Sponſus in thalamo ſuo. Tenebroſa aqua in nubibus, ideſt quia obſcura eſt nobis incarnatio, & natiuitas Verbi. Vel nubes prophetæ, & aqua doctrinæ eorum, quæ obſcuræ, præ fulgore, ideſt illuminatio eſt Spiritus Sancti. Nubes tranſierunt, ideſt Prophetæ de Hebræis tranſierunt ad gentiles. Grando, & carbones ignis, ideſt in grandine verbera, in igne charitatis acceſſio, & intonuit de Cœlo, & Dominus per Sanctos ſuos intonuit Euangeliũ ſuum. Vel vox Patris in Iordane, & in Taborre, & Altiſſimus dedit vocem ſuam per Euangeliſtas, malitiam humanam diſperdit prædicatio in toto mũdo. Miſit ſagittas ſuas, & diſſipauit eos. Prædicatio Euangelij bonos remunerat, malos damnat. Et fulgura multiplicauit, & conturbauit eos, ideſt multiplicauit miracula, & compuncti ſunt, & apparuerunt fontes aquarum, ideſt Apoſtoli, qui de Summo Fonte Chriſto acceperunt, vel fontes, ideſt baptiſmus. Et reuelata fundamenta orbis terrarum, Prophetæ, & Apoſtoli ſunt fundamenta omnium Eccleſiarum, vel cum velum templi ſciſſum eſt. Ab increpatione tua, ideſt multæ reprahenſiones Chriſti. Ab inſpiratione iræ tuæ, ideſt promittes appropinquare Regnum Dei. Miſit de ſummo, & accepit me, ideſt Deus Pater miſit Filium ſuum, Sponſus ad Sponſam, Caro in vtero Ma-

ro Ma-

Digitized by Google

ro Mariæ Virginis, & aſſumpſit me multitudine populorum Eccleſia collecta. Eripuit me de inimicis fortiſſimis. Deus pater eripuit Chriſtum à Iudæis, & Eccleſiam ab hæreticis, & ab his qui oderunt me, ideſt à Iudæis, & Eccleſia ab hæreticis, qui præuenerunt me, ante vindictam Crucis, & factus eſt Dominus protector meus. Deus pater filium ſuum protexit, & Filius Eccleſiam: eduxit me in latitudinem, ideſt de tribulatione ad requiem, in ſpe vitæ æternæ, ſaluum me fecit quoniam voluit me.

3. Ibi. *Et retribuat mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam*, per 4. verſic. explicat, & oſtendit, quo iure, & quibus meritis potuit liberare genus humanum, & acquirere hæreditatem mundi, hæc verba non poſſunt intelligi de Dauid, qui fuit peccator.) Chriſtus propter iuſtitiam liberauit genus humanum, & meruit hæreditatem, 1. qui habuit iuſtitiam legalem, vt hæres patris. 2. habuit iuſtitiam commutatiuam, quia præbuit patri pretium iuſtum pro nobis, 1. quia Deus, & homo, 2. quia innocens, & ſine macula, 3. habuit iuſtitiam diſtributiuam, quia ſemper obſeruauit omnia præcepta ſemper fuit obediens patri, & ſemper fuit humilis: ideo liberauit genus humanum, & debellauit Diabolum.

2. Pars principalis totius pſal. eſt, ibi. *Et retribuet mihi Dominus*, per 23. verſic. in hac 2. parte oſtendit quomodo per iuſtitiam, .ſ. propter puritatem, obedientiam, & humilitatem meruit diſſipare populum Iudaicum, & inimicos ſuos, & ſubijcere ſibi populum gentilem, & ſic meruit principatum totius mundi, 1. Deus eſt iuſtus remunerator, qui reddit vnicuiq; quod ſuum eſt, .i. ſecundum opera ſua, eſt Sanctus cum ſanctis, innocens, cum innocentibus, humilis cum humilibus, & econtra, durus cum peruerſis, altus cum ſuperbis Iudæis, vnde ſaluat populum humilem Chriſtianum. Ideo illuminauit lucernam, qui ſunt humiles Apoſtoli, & diſcipuli illuminantes mundum, & transgredientes murum, ideſt gentilitatem, quia via Dei eſt impolluta, ideſt Lex Euangelica, & eloquia examinata.

2. Ibi. *Quia quis Deus*, oſtendit quibus erat armatus Chriſtus, & armauit diſcipulos ſuos ad delendos inimicos ſuos, & quod quatruplicem virtutem, 1. Deus qui præcinxit me virtute, ideſt armauit virtute ſeptem Sacramentorum, perficit pedes meos, ideſt Apoſtolos, 2. qui docet manus meas, ideſt armauit ſeptem donis Spiritus Sancti, 3. dediſti mihi protectionem ſalutis, ideſt Nomen Ieſu in quo faciebant mirabilia, 4. & diſciplina tua correxit me, ideſt armauit me Doctrina Euangelica, quæ docet, & corrigit, vnde dilatauit greſſus meos, ideſt Apoſtolos per totum mundum, veſtigia, ideſt populi venientes ad Fidem Catholicam ſequentes Doctrinam Euangelicam.

3. Ibi. *Perſequar inimicos meos*, ſequitur de intento, vnde Chriſtus ſic armatus à Patre, & ego armaui Apoſtolos, 1. perſecutus eſt Iudæos, confregit, proiecit, & etiam Idola gentilium. Præcinxiſti me virtute ad bellum, ideſt me permittente Titus Romanus ſupplantauit Iudæos, & diſperſit, & diſſipauit. 2. clamauerunt, nec erat, qui ſaluos faceret, ideſt poſt paſſionem Chriſti, non fuerunt amplius exauditi à Deo, vt in alijs præteritis captiuitatibus, & comminuam eos, ideſt diſpergentur per mundum, vt puluis, & delebo eos de terra promiſſionis.

4. Ibi. *Eripies me de contradictionibus*. Prædicit electionem populi gentilis. Populus enim Hebræus, quinque nominibus nuncupatur, 1. populus

Digitized by Google

contradictionis, quia contradicit Deo, Prophetis, & ſibi ipſi, 2. dicitur populus tentationis, quia ſemper tentauit Chriſtum, 3. dicitur, filij alieni, quia alienati ſunt à Lege, & negando Chriſtum, 4. populus inueteratus, quia ſemper in malitia fuit inueteratus, 5. dicitur populus claudus, quia ſemper claudicauit à via recta Legis, & fuit figuratus in patre ſuo Iacob claudo.

Populus quem non cognoui ſeruiuit mihi, ideſt ad populum gentilem nō dedit Legem, non feci miracula, non elegi, & tamen ſeruiuit mihi, & obediuit ſtatim ad prædicationem, ideo ò Pater conſtitue me in caput gentilium, quia filij, ideſt Hebræi fuerunt mendaces, alieni à Lege, & claudi in ſemita Legis.

3. Pars principalis eſt ibi. Viuit Dominus Pater, & benedictus Deus meus, ideſt Spiritus Sanctus, & exaltetur Deus ſalutis meæ, ideſt Filius Deus, & homo, agit gratias de beneficijs receptis in forma ſerui in perſona corporis myſtici, 1. quia feciſti vindictas mihi, 2. quia ſubdidiſti omnes populos ſub me, 3. quia liberaſti me ab inimicis Iudæis, Tyrannis, & Hæreticis, ideo confitebor tibi in nationibus gentilium, & pſallam nomini tuo ſepties in die. Vnde Pater magnificauit ſalutes Regis eius Meſſiæ, 1. in natiuitate, 2. in prædicatione, 3. in paſſione, 4. in deſcenſu ad inferos, & reſurrectione, 5. in aſcenſione ſedens ad dexteram Patris, & Pater eſt faciens multas miſericordias Chriſto ſuo myſtico Dauid, ideſt in capite, & etiam in corpore myſtico, ideſt Eccleſia vſque ad finem mundi, & nobiſcum amen.

PSALMVS XVIII.

Cœli enarrant gloriam Dei. De Chriſto Legislatore.

TItulus: *In finem pſalmus Dauid*, dirigit nos in Chriſtum finem Legis. Pſalmus de primo Aduentu, vnde tyrannus cadit, homo abſoluitur.

Materia literalis eſt gratiarum actio de datione Legis à Deo Moyſi, quod fuit beneficium ſpiritualiter datum filijs Iſrael.

Diuiditur in duas partes, in 1. per ſeptem verſiculos oſtendit magnitudinem Diuinæ Sapientiæ generaliter ex excellentibus creaturis per quas deuenitur in cognitionem Creatoris, vt ſunt Cœli, qui tàm benè regolati, & curſu, & motu vniformiter monſtrant Dei virtutem, & Omnipotētiam, & Sapientiam, & variatio dierum, & noctium facit diſtinctionem temporum, menſium, & anni.

Vnde omnes habitantes in terra poſſunt cognoſcere Deum Factorem. Poſuit Solem in medio Planetarum, tres inferiores, Luna, Mercurius, & Venus, tres ſuperiores, Mars, Iupiter, & Saturnus, qui Sol mane egreditur in orto tanquam Sponſus portans nobis diem, & currit velut Gigas ab oriente ad occidentem, & omnia caleſiunt à calore eius, &c.

2. Pars ibi. *Lex Domini immaculata*, per nouem verſic. oſtendit ſpecialiter ordinem dationis Diuinæ Legis, & 1. deſcribitur Legis datæ conditio, 2. obſeruatio eius, 1. conditio dicitur Lex Domini, ideſt data à Deo in Monte Sina. 2. immaculata, ideſt ſine immunditie, 3. conuertens animas Deo. Hæ conditiones ſunt de libris Moyſis, 4. conditio, Teſtimonium Domini fidele. Hoc de libris Prophetalibus, qui fideles ſunt, 5. ſapientiam præſtans paruulis. Hoc de libris ſapientialibus dictis Agiographis, ad eruditionem paruulorum,

Digitized by Google

lorum, vt prouerbia, & parabolæ, 6. Iuſtitiæ Domini rectæ. Hoc de cæremonialibus præceptis ad cultum Dei ſpectantibus, lætificantes corda, ideſt cantantes leuitæ in oblationibus, 7. Præceptum Domini lucidum. Præcepta Dei ſunt decem lucida, & clara, 8. Timor Domini Sanctus, quia quando data eſt Lex populus valde perterritus fuit, & cum timore obſeruanda eſt, 9. & vltima conditio. Iudicia Domini vera, ideſt infallibilia.

2. Ibi. *Deſiderabilia ſuper aurum*, deſcribitur obſeruatio Legis, 1. quia debet conſeruari in corde; ideo deſiderabilis ſuper aurum, & dulcis in ore ſuper mel, 2. debet obſeruari in opere, ideo ſeruus tuus cuſtodit ea opere adimplendo, cui retributio multa erit.

Et quia difficile erat obſeruare omnia Præcepta, quæ erant in Lege. Erant enim ſexcentum, & vndecim. Ideo ſubdit delicta quis intelligit? quaſi nullus niſi ſolus Deus igitur inuocat. Domine ab occultis meis munda me. Tua miſericordia, & ab alienis parce ſeruo tuo, ideſt de peccatis aliorum non correctis à me; vel non caſtigatis, vt à ſuperiore reg., & ſi hæc peccata non præualent me; ego immaculatus ero. Vel ab alienis parce ſeruo tuo, ideſt fac vt infideles qui ſunt alieni à fide non habeant potentiam ſuper me, & ſi non fuerint dominati mei, ero immaculatus ab eorum culpa, & mundabor à delicto maximo, quod eſt Idolatria. Et erunt, vt complaceant eloquia oris mei, quia quando conſcientia eſt pura, & recta, eloquia, & meditatio cordis, ſunt grata Deo Factori, & redemptori.

Sed ſpiritualiter iſte pſal. eſt prophetia de publicatione Euangelij per totum mundum. Diuiditur in tres partes, in prima per 7. verſic. eſt publicatio Euangelij ab Apoſtolis, qui dicuntur Cœli magis illuminati à Chriſto Sole, qui influunt gratiam in mundum? Enarrant gloriam Dei, ideſt incarnationem, natiuitatem, vitam, miracula, mortem, reſurrectionem, aſcenſionem Domini noſtri Ieſu Chriſti Filij Dei. Et opera manuũ eius annunciat firmamentũ, in quo ſunt ſtellæ fixæ, intelligitur Eccleſia in qua fulgent Doctores Sancti, vel firmamentũ Doctrina Prophetarum annunciat Chriſti opera. Dies diei eructat verbum, dies Nouum Teſtamentum eſt, in quo eſt reuelata veritas, eructat, ideſt annunciat Verbum incarnatum, vel dies, ideſt Chriſtus annuntiat Verbum Euangelicum diei, ideſt Collegio Apoſtolico. Nox vetus Teſtamentum in quo omnia erant velata in figuris. Vel dies Chriſtus, vt Sol. Apoſtoli 12. horæ diei. Non ſunt loquelæ, neq; ſermones. Nam in die Pẽtecoſtes omnibus Diſcipulis, & Apoſtolis data eſt gratia linguarum, vt poſſint prædicare Euangelium Chriſti linguis omnium gentium. Prouinciæ mundi tunc temporis magis habitatæ erant illæ 12. ſub ſignis Zodiaci, quas Apoſtoli conuerterunt ad fidem, 1. Simon prædicauit in Ægypto ſub Gemine, 2. Bartholomæus in Britannia, ſub libra, 3. Matthæus in Ethiopia, ſub Aquario, 4. Andreas in Grecia, ſub Virgine, 5. Thadeus in Perſide ſub Tauro, 6. Thomas in India, ſub Capricorno, 7. Iacobus in Hieruſalem, ſub piſce, 8. Ioannes in Frigia, ſub Cancro, 9. Philippus in Getulia, ſub Scorpione, 10. Matthia, in India, ſub Ariete, 11. Petrus in Italia, ſub Leone, 12. Iacobus maior in Hiſpania, ſub Sagittario. Facti ſunt teſtes Chriſti vſq; in fines orbis terræ, & Diſcipuli, & viri Apoſtolici ſeminauerunt Fidem per totum mundum, & vt aliqui volunt S. Thomas Apoſtolus fuit in nouo Orbe in Indijs occidentalibus per Iaponem, quia ibi inuentæ ſunt gentes adorantes Crucem, & in die

Digitized by Google

natiuitatis Chriſti omnes Idoli ceciderunt, & tres Soles apparuerunt, & noua ſtella. Et ſic in omnem terram exiuit ſonus.

In Sole poſuit tabernaculum ſuum. Beata Virgo, quæ dicitur Sol propter plenitudinem gratiæ, in ea habitauit Chriſtus, vt in Eccleſiaſte, *qui creauit me requieuit in tabernaculo meo*, Maria erat aurora ex qua oritur Sol Chriſtus egrediens de thalamo ſuo, id eſt de Maria. Et ſicut Sol non corrumpit aurorã ſed magis nobilitat: ſic Chriſtus non violauit Virginitatem Mariæ: ſed magis perfectionauit. Maria erat ſicut lanterna illuminans, & non comburitur, qui egreſſus tanquam Sponſus ad deſponſandam ſibi Eccleſiam exultauit, vt Gigas, fortis, & potens ex Cœlo in vterum Virginis, & vt monſtraret Propheta, quod Chriſtus, vt Deus fuit ante Mariam (contra quoſdam hæreticos, qui tenent, quod Chriſtus non fuit ante Mariam) ait à ſummo Cœlo egreſſio eius, id eſt incarnatio in qua viſitauit nos oriens ex alto ab æterno ordinata. Et occurſus eius vſque in ſummum eius, id eſt in ſua aſcenſione in qua ſedit ad dexteram Patris. Nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius, id eſt ardor. Charitatis ipſius, qui ſe extendit ad omnes in quantum ad ſe.

2. Pars ibi. *Lex Domini immaculata*, per tres verſic. oſtendit Euangelij publicati conditiones, & proprietates, 1. Lex Domini, quia data eſt à Deo immediate, & non ab Angelo, vt vetus, 2. conuertens animas, id eſt ordinãs motus internos animæ. Nam Lex vetus ordinabat exteriores motus, 3. teſtimonium Domini fidele, id eſt Euangelium dat quod promittit, 4. ſapientiam, præſtans paruulis, id eſt Apoſtolis, & Diſcipulis, qui erant ſimplices, & humiles, 5. Iuſtitiæ Dei rectæ. Conſilia Euangelica excedunt communem iuſtitiam, quæ iuſtificant homines ad gloriam, 6. lætificantes corda, conſolatione diuina, 7. Præceptum Domini lucidum, id eſt Nouum Teſtamentum illuminans oculos mentis, reuelata veritate, 8. Timor Domini Sanctus, qui dicitur quinque modis, 1. ſeruilis, 2. filialis, 3. caſtus, 4. gratus, 5. ſanctus timor filialis reuerentiæ, ſanctus, & gratus manent in patria, & omnes ſunt boni, 1. non meritorius, 9. iudicia Domini vera, id eſt infallibilia iuſtificata, 1. in actu iudicandi, 2. præmia tribuendo, 3. promiſſa reddendo. Vnde Lex Diuina habet ſeptem effectus, 1. conuertit animas, 2. præſtat ſcientiam paruulis, 3. lætificat corda, 4. illuminat oculos mentis, 5. ſanctificat, 6. iuſtificat, 7. præbet præmium æternum.

3. Pars ibi. *Deſiderabilia ſuper aurum*, per 6. verſic. deſcribitur obſeruatio Euangelij publicati, 1. in affectu, & deſiderio, ideo deſiderabilia ſuper aurum, 2. in effectu, & opere: ideo dicitur, etenim ſeruus tuus cuſtodit ea, id eſt bonus Chriſtianus obſeruat bene præcepta opere adimplendo ideo retributio multa.

Delicta quis intelligit? iſti 4. verſic. ſic coſtruendi, ab vltimo incipiendo, ô Domine Ieſu Chriſte adiutor, & redemptor meus da mihi gratiam, vt poſſim Legem Euangelicam ſeruare, & delicta, & peccata vetare. Nam quis poteſt intelligere, præcauere, & diſcernere tot genera delictorum, & tot modos tentationum ab inimicis meis inflictis? 1. à concupiſcentia mea prona ad malum à natura corrupta in Adam, 2. à Diabolo, qui habet infinitas artes ſuggerendi peccata, 3. à mundo, qui habet multas vias, & modos nocendi. Ab iſtis occultis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo, 1. peccata ſcandali, 2. peccata malæ occaſionis datæ alijs. Et ſi iſti tres impugnatores non fuerint

domi-

Digitized by Google

dominati mei, imo ego vincam eos; Tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo ab obſtinatione, & finali impœnitentia, quia non habet locum amplius pœnitentia poſt mortem. Et quando per pœnitentiam ſum in gratia eloquia oris mei, & meditatio cordis mei erunt grata Deo, quod nobis Deus concedat.

Et per has rationes dictas, Eccleſia canit hunc pſal. in officio Apoſtolorũ. Beatæ Mariæ, & Virginum talamus Chriſti, & Sponſæ.

PSALMVS XIX.

Exaudiat te Dominus in die tribulationis. De Chriſto Sacerdote.

TItulus: *In finem Pſalmus Dauid*, idest cum magno deſiderio, & clamore Patres antiqui expoſtulabant Meſſiam, vt veniret ad liberandum genus humanum.

Materia pſalmi literaliter dicunt, quod Dauid fecit hunc pſal. in ſenectute ſua. Quando armigeri ſui veterani dixerunt ei, ne amplius exiret ad bellum cum eis, ne occideretur ab inimicis, & extingueret lucernam in Iſrael; ſed oraret pro ſuo exercitu, (vt faciebat Moyſes,) quia magis vinceret orationibus quam armis, vt patet 2. Regum cap. 21. igitur eſt oratio ipſius Dauid pro exercitu ſuo.

Moraliter poteſt exponi iſte pſal. vt ſit oratio Eccleſiæ pro exercitu procedente ad bellum contra inimicos fidei, vel iuſtitiæ pro defenſione Regni.

Sed ad ſenſum propheticum exponendus eſt pſalmus de Chriſto, & Eccleſia, ad quem intellectum legit ipſum Eccleſia. Et nota quod in ſcriptura veteris Teſtamenti ſex memorantur de Chriſto Meſſia in Lege promiſſo.

1. Quod debebat eſſe Legiſlator, & ferre Legem nouam, 2. quod debebat eſſe Deus, & homo, Rex, & Sacerdos, 3. quod ipſemet debebat eſſe Hoſtia, & Sacrificium, 4. quod debebat eſſe paſtor populi ſui, 5. quod Regnum eius debebat eſſe glorioſum in anima, & corpore, 6. quod expoliato inferno debebat aſcendere in Cœlum victor, & triumphator, & accipere vniuerſalem iudiciariam poteſtatem. De quibus myſterijs cõfecit Dauid multos pſalmos, de quorum numero ſunt iſti ſex per ordinem, 18. præcedens de Chriſto Legiſlatore, 19. præſens de Chriſto Sacerdote, 20. ſequens de Chriſto, & Regno eius glorioſo, 21. de Hoſtia, & Sacrificio Chriſti, 22. de Chriſto Paſtore Eccleſiæ 23. de Regno vniuerſali Chriſti.

Diuiditur pſal. in duas partes in 1. per 4. verſic. Propheta vocat Chriſtum, vt veniat ad Sacerdotium, & ad offerendum Sacrificium, per quod triumphauit de Diabolo. Sacerdotis officium triplex eſt, 1. orare pro ſe, & pro populo. Ideo exaudiat te Dominus in die tribulationis. Nomen Iacob eſt nomen Ieſu, ideſt Tetagrammaton. Vnde ter orauit Chriſtus pro ſe, & pro populo, & ſemper Pater miſit ei auxilium de Sanctuario ſuo, & Sion triumphanti, 1. quando coram omnibus. *Dixit Pater clarifica filium tuum*, tunc audita eſt vox Patris de Cœlo dicentis. *Clarificaui, & iterum clarificabo*, Ioan. cap. 12. 2. in Horto orans habuit Angelum confortantem, 3. in Cruce habuit creaturas quaſi plorantes, 2. officium Sacerdotis eſt offerre Sacrificiũ, vnde dicitur Sacerdos, ideo ô Chriſte veni ad paſſionem tuam, vt holocauſtũ tuum pingue fiat, & Pater ſit memor ſacrificij tui pro nobis 3. officium Sacerdotis

dotis eſt Legem ponere, & conſtituere, vnde dicitur Pontifex. Pater ergo tribuat tibi ſecundum cor tuum,& omne conſilium tuum confirmet, ideſt Legem Euangelicam datam in amore, ſicut Conſilium.

2. Pars ibi. *Lætabimur in ſalutari tuo*, per 6. verſic. prædicit fructum, & effectum paſſionis Chriſti, 1. quia nos redempti lætabimur in ſalutari tuo, ideſt in ſaluatione tua, vel in hoc nomine Ieſu, quod eſt nomen Dei, & in illo magnificabimur, 2. quia Pater impleuit omnes petitiones Chriſti,& ſaluum fecit ipſum Chriſtum, 3. quia exaudiet illum de Cœlo Sancto ſuo relaxando debitum generis humani, 4. quia in potentatibus ſalus dexteræ eius. Potentates ſunt Apoſtoli, armati quatuor armis, 1. virtutibus Sacramentorum, 2. donis Spiritus Sancti, 3. nomine Ieſu, 4. Lege Euangelica. Quibus armis debellarunt,& ſubiugarunt totam mundum Chriſto,& Eccleſiæ. Tyrãni pugnãtes cum curribus,& equitibus contra Eccleſiam, tamen ceciderunt, & mortui ſunt. Et ipſi Apoſtoli inermes in ſolo nomine Ieſu vicerunt inimicos. Ideo Pater ſaluum fac Regem Chriſtum in paſſione ſua, & exaudi nos cum inuocamus te. Amen.

PSALMVS XX.

Domine in virtute tua lætabitur Rex. *De glorioſo Regno Chriſti.*

TItulus: *In finem pſalmus Dauid*, ideſt ad victoriam, vel ad Chriſtum finem Legis.

Materia pſalmi ſecundum Hebræos, Græcos, & Latinos eſt de magnificentia Regni Chriſti, quæ conſiſtit in eius exaltatione. Et ibi inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis. De aduerſariorum depreſſione.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in 1. per 7. verſic. tria facit, 1. prædicit gloriã Regni Chriſti in quantũ Pater compleuit totũ deſiderium ſuum, 1. remittendo debitum generis humani, 2. ſuam, & noſtram reſurrectionẽ, 3. gloriam animæ pro nobis, 4. victoriam de Diabolo obtinendo.

2. Ibi. *Quoniam præueniſti eum*. Prædicit gloriam Corporis Chriſti, quam adeptus eſt per reſurrectionem. Quæ gloria corporis conſiſtit in quatuor, 1. in immortalitate, 2. in claritate, 3. in agilitate, 4. in ſubtilitate. Et ſunt quatuor lapides coronæ, qua coronatus eſt Chriſtus à Patre, qui præuenit eũ in benedictionibus, ideſt incarnatione,& natiuitate ſolus inter mortuos liber. Vitam petijt, ideſt immortalitatem. Magna eſt gloria, ideſt claritas gloriæ. Impones gloriam, & magnum decorem ſuper eum, ideſt agilitatem, & ſubtilitatem.

Quoniam dabis eum in benedictionem in ſeculum ſeculi: lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Explicat duas dotes animæ, ideſt viſionem Diuinæ Eſſentiæ, & fruitionem,& perpetuam lætitiam,& gaudium. Hæc habuit Chriſtus quoniam rex ſperat in Domino. Non ſpe, quæ eſt virtus theologica. Sed aliquid maius, quod eſt ſupra ſpem,& fidem, & deſiderium noſtræ ſalutis.

2. Pars ibi. *Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis*, per 6. verſic. Propheta ponit punitionem inimicorum & perſecutorum Chriſti, & victoriam eius contra eos. Dicit ergo, ò Chriſte Rex noſter inueniatur manus tua vltrix, & nocens omnibus inimicis tuis crucifixoribus, obſtinatis Iudæis, & dextera tua, ideſt potentia tua puniet omnes, qui te oderunt duplici pœna,

1. in ani-

Digitized by Google

1. in anima, quia pones eos, vt clibanum, & furnum ignis in tempore vultus tui, ideſt in die iudicij. Quando dices, ite maledicti in ignem æternum. Tunc Dominus ira ſua conturbabit eos; cum tali ſententia, & ignis infernalis deuorabit eos continuè ſine fine.

2. In corpore fructum eorum de terra perdes, ideſt filios eorum, & ſuam poſteritatem delebis à filijs hominum, ideſt per Titum, & Romanos diſtructi, partim trucidati ferro, partim combuſti, partim perierunt fame, & multi venditi ſunt in ſeruitutem diſperſi. O magna ira Dei, & cur ita? reddit causã Propheta. Quoniam declinauerunt in te mala, ideſt Iudæi, illud quod ſuper ſe per iuſtam vindictam recipere debuerant, in Chriſtum declinauerunt, & impoſuerunt, ideſt infamias, conuitia, & opprobria, falſa teſtimonia, & flagella. Et ſic declinauerunt de peccato in peccatum. Cogitauerunt conſilia mala, & falſa, quæ non potuerunt ſtabilire, & firmare, cum ſurrexit Chriſtus, & fides eius creuit per totum mundum.

Quoniam pones eos dorſum: ideſt quia ſemper terrena deſiderant, vel quia ſemper ſunt onerati, & flagellati, vel quia cadent retrorſum, vt non videant quò cadunt, vel pones eos retro faciem tuam, vt reprobos.

In reliquijs tuis præparabis vultum eorum. Iſte verſiculus difficillimus eſt, ideſt vultus, & facies Iudæorum ſemper videant aſpectum Dæmonum, qui ſunt relicti à Deo, & non redempti. Vel videant electos tuos, qui dicuntur reliquiæ Dei, & crucientur pœna, & dolore.

In vltimo verſiculo. Exaltare Domine in virtute tua, inuocat Chriſtum, vt veniat ad operandam ſalutem. Et tunc, cantabimus, & pſallemus virtutes tuas in Eccleſiaſticis feſtiuitatibus, & poſt iudicium cantabimus virtutes tuas in Sion triumphanti.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte, de quolibet iuſto Regnum ſuum bene regente, ſcilicet quantum ad vires interiores, & ſenſus, & actus exteriores cum Dei adiutorio, propter quod coronabitur finaliter in Cœlo, & eius inimici, ſcilicet Dæmones puniuntur in inferno.

Eccleſia cantat hunc pſal. in officio Confeſſorum Pontificum, & non Pontificum, quia Deus non fraudauit eos voluntate labiorum eius, & poſuit in capite eorum coronam de lapide pretioſo.

PSALMVS XXI.

Deus Deus meus reſpice in me: quare me. De Chriſto Hoſtia, & Sacrificio. Pſalmus primus de Paſſione.

Titulus: *Pſalmus Dauid in finem pro aſſumptione matutina* (alia litera dicit) pro ceruа matutina. Aſſumptio matutina eſt reſurrectio, & aſcenſio Chriſti. Suſceptio matutina ad ſimilitudinem Solis, qui paulatim aſſumitur, donec vbique clareſcat. Sic Chriſtus in mane temporis gratiæ eleuatus illuminauit mundum. Pro Cerua matutina, ideſt humanitate Chriſti quæ lutum, & peccatorum ſpinas tranſilijt, & mane in gloriam reſurrectionis, quaſi in altum eſt aſſumpta. Aut ſicut cerua nocte latitat mane egreditur, ſic humanitas Chriſti latuit in ſepulcro in triduo mortis, ſed mane egreſſus eſt in reſur-

rectione ſua, & ſicut cerua necat ſerpentes, ſic Chriſtus Diabolum.

Antiqui Hebræi expoſuerunt hunc pſal. de tribulatione excitata contra Iudæos per Aman, in qua aduerſarij eorum ad certum diem ſe præparabant ad occidendum eos, & ſpoliandum, & tractantes in ſe de modo occidendi, & affligendi per confixionem manuum, & pedum in ligno, vt Aman præparauit Mardocheo, vt habetur in Heſter caput 7. & ſpolia inter ſe diuidenda. Et Ceruam matutinam dicunt eſſe Heſter, quæ liberauit eos. Sed hæc expoſitio eſt falſa, & contra veritatem, & intentum Prophetæ. Ideo Eccleſia recitat eũ in Paraſceue.

Materia Pſalmi eſt de Paſſione Chriſti, 1. quia verba huius Pſalmi Chriſtus pronuntiauit in Cruce, 2. quia S. Matthæus, S. Ioannes, & S. Paulus allegant verba huius pſal. de Chriſti paſſione, 3. quia omnes Doctores moderni de paſſione Chriſti exponunt tàm Græci, quàm Latini. vt Hiſtoria Euangelica eſt, non prophetia.

Imo aliqui dicunt, vt Ludolphus, & alij, quod Chriſtus in Cruce incipiendo ab hoc pſalmo orauit per decem ſequentes vſq; ad trigeſimum per 150. verſiculos, & in illis verbis trigeſmi pſalmi, ideſt. *In manus tuas commendo ſpiritum meum*. Expirauit, quæ verba Eccleſia vtitur ad Completorium, & hi decem pſalmi conferunt effectum ſalutarem deuotionis legenti, & valent ad expiationem negligentiarum in horis Canonicis commiſſarum.

Diuiditur pſal. in duas principales partes, in 1. per 19. verſic. tria facit, 1. deſcribit Chriſtũ paſſum. Quod ſit derelictum à Patre, & loquitur in quantũ homo, 1. verſic. homo, & humanitas derelicta in manibus Iudæorũ permittente Patre, 2. in membris, quia genus humanum ab Adam vſque ad Chriſtum fuit derelictum. Longe à ſalute mea corporali, quia non fuit præſeruatus à morte. Verba delictorũ meorũ, peccata, & delicta noſtra dicit ſua, 1. vt caput 2. vt redemptor, 3. vt aduocatus, 4. vt procurator, 5. vt fideiuſſor noſter, 6. vt Pater pro Filijs, 7. vt Dominus pro ſubditis, 8. vt Spõſus pro Sponſa, 9. vt paſtor pro grege, vel longe eſt ſalus à peccatoribus, vel verba delictorum meorum longe ſunt à ſalute. Ergo tollenda ſunt delicta.

2. Verſic. Deus meus clamabo per diem, ideſt in Cruce circa horam nonã, & nocte, ideſt in horto trina oratione, & non fuit exauditus, & non ad inſipientiam mihi, ideſt non erit reputatum ad ignorantiã mihi, quia ſæpè Deus non exaudit iuſtos, vel in die, ideſt proſperitatis tempore non exauditur: ſed in nocte, ideſt tempore lacrymarum, & pœnitentiæ, vel Chriſtus exauditus pro electis, & non exauditus pro reprobis.

3. Verſic. Tu autem in Sancto habitas, ideſt in Cœlo, in me, & in Eccleſia laus Iſrael.

4. Verſic. In te ſperauerunt Patres noſtri, ideſt Patriarchæ, & Prophetæ, & liberaſti eos, ex Ægypto, & Babylonia. Sic debes, ò Pater me liberare.

5. Verſic. Ad te clamauerunt in omnibus tribulationibus ſuis, & liberaſti eos, & non ſunt confuſi.

2. Ibi in 6. verſic. *Ego autẽ ſum vermis, & non homo*: Deſcribit deriſionẽ Chriſti, ideſt Ego ſum vilis, & abominabilis in conſpectu Iudæorum, vnde expuebant in faciem eius, colaphis cedebant, & non homo peccator, & ſuperbus, ſed iuſtus vel, ſum vermis. Sicut vermis eſt generatus ſine ſemine, ſic ego natus de Virgine Maria ſine Patre. Opprobrium hominum, quia ante

poſue-

poſuerunt Barabbam mihi,& crucifixerunt me, Petrus negauit noſſe me, Diſcipuli omnes dereliquerunt me, & populus totus deridebat me, & abiectio plebis, quando omnes ſtantes ante crucem mouentes capita, ſubſannantes, deridentes, & dictis, & factis illudentes me.

7. Verſic. Omnes videntes me deriſerunt me, quatuor genera perſonarum deriſerunt Chriſtum in cruce, 1. ſedentes, ideſt delitioſi accidioſi, 2. prætereuntes, ideſt cupidi, & auari, 3. ſtantes, ideſt ſuperbi, & elati, 4. pendentes, vt latro, ideſt impatientes, alij eum digitis, alij lingua exporrecta, cum labijs, agitatione capitis, verbis iniurioſis dicentes. *Vah, qui deſtruis templū Dei. Si Filius Dei es, &c.* & mouerunt caput, quia derelinquerunt Chriſtum verum caput, & fecerunt ſibi multa capita dæmonia, vel mouerunt caput, vt falſum Prophetam, & eligerunt hæreticos.

8. Verſic. Sperauit in Domino eripiat eum. Iudæi ironicè loquebantur deridentes Chriſtum in Cruce, *alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere confidit in Deo liberet eum nunc ſi vult.* S.Math.cap.27.

3. Ibi in 9. verſic. Quoniam tu es, qui extraxiſti me, deſcribitur paſſionis afflictio, in qua verus homo recurrit ad diuinum auxilium, tu Pater ſuper naturam naſci me feciſti de Virgine Maria. Spes mea ab vberibus, ideſt certa expectatio futuræ gloriæ quo ad corpus non eſt dedignatus ſugere vbera matris, in te proiectus ſum ex vtero, ideſt ex vtero Virginis à Conceptione mea, vel ex vtero legis grauidæ de me per Prophetas.

Verſic. 10. De ventre matris meæ, ideſt Deum meum te cognoui, quia Anima Chriſti ab inſtanti ſuæ Conceptionis fuit repleta virtutibus, & ſcientijs, ne diſceſſeris à me in die paſſionis meæ ſubtrahendo auxilium.

Verſic. 11. Quoniam tribulatio proxima eſt, ideſt acerbitas maxima meæ paſſionis quoniam non eſt, qui adiuuet, nec homo, nec amicus, & cognatus, nec Angelus.

Verſic. 12. Circundederunt me vituli multi. Iudæi laſciuientes, & incontinentes, Tauri pingues, duo tribunalia Eccleſiaſtica, capita Anna, & Caiphas ſunt.

Verſic. 13. Aperuerunt ſuper me os ſuum. Deſiderantes me deuorare ſicut leo rapiens, & rugiens ex crudelitatis magnitudine, rapiendo quando cum fuſtibus, & armis, & lanternis comprehenderunt eum in Horto, cum maxima violentia.

Verſic. 14. Sicut aqua effuſus ſum, aqua enim ſpargitur, & non reuertitur, nec odorem, nec ſaporem relinquit, ſic volebant facere de Chriſto Iudæi, vel aqua lauat ſordes, & Chriſtus abluit peccata. Et diſperſa ſunt omnia oſſa mea, ideſt cum Chriſtus extenſus eſt in Cruce cum funibus ligatis manibus, & pedibus vi diuiſa ſunt omnia oſſa à iuncturis ſuis, ita vt enumerari poterant, vel oſſa Chriſti ſunt Apoſtoli, & Diſcipuli, qui omnes relicto eo fugierunt, & diſperſi ſunt.

Verſic. 15. Factum eſt cor meum tanquam cera liqueſcens, ideſt ſicut cera ab igne reſoluitur ſic cor humanum organum principale partis ſenſitiuæ horret timorem præſentem, tanto magis, quod diuinitas, & portio ſuperior, non eſt auxiliata parti ſenſitiuæ, & dolor Chriſti fuit maximus ratione complexionis delicatiſſimæ, tantum doluit, quantum potuit, exterius in toto corpore, & ex omni parte ſenſuum, omne genere tormentorum, omni ſolatio deſtitu-

tus, vel cor Chriſti, ideſt Eccleſia, quæ ante mortem Chriſti dura erat ad credendum: ſed poſt mortem eius tot martyres in medio ventris, ideſt in medio Eccleſiæ, fortes facti ſunt, Cera ideſt Sapientia Diuina accenſa igne Spiritus Sancti in die Pentecoſtes accendit mundum.

Verſic. 16. Aruit tanquam teſta virtus mea, ideſt ſic exhauſtus fuit ſanguis, 1. ex ſudore in Horto, 2. in flagellatione, 3. in coronatione pluribus vicibus, 4. in confixione manuum, & pedum, 5. in lateris apertione, ita ut etiam aqua exiuit, vel teſta ante quam in igne ponatur infirma eſt, poſt quam in igne ponitur firmatur, & Chriſtus poſtquam in patibulum Crucis aſcendit, ſuam Eccleſiam roborauit.

Et lingua mea adhæſit faucibus meis, per carentiam humoris, vel linguæ Apoſtolorum obmutuerunt tempore paſſionis. Et in puluerem mortis deduxiſti, ideſt ad mortem per quam corpora rediguntur in puluerem, ſic putarunt Iudæi, & tamen Corpus Chriſti ab hac corruptione fuit præſeruatum, & in inferno, quando Animas Sanctorum Patrum liberauit.

Verſic. 17. Circundederunt me canes multi, ideſt Iudæi rabidi, canum proprium eſt. Congaudere Domino ſuo, & latrare latronibus. Hebræi econtra fecerunt, latrarunt Chriſto dicendo, *reus eſt mortis, tolle, tolle crucifige eum*, & congauiſi ſunt cum Barrabba latrone. Concilium malignantium obſedit me, ideſt congregatio Iudæorum, quando mane facto concilium fecerunt in domo Caiphæ, vt eum morti traderent, & victum adduxerunt, & tradiderunt Pontio Pilato.

Verſic. 18. Foderunt manus meas, & pedes meos, ideſt perforando in Cruce manus, & pedes tribus, vel quatuor clauis, terra foſſa fructus producit. Sic Chriſtus operatus eſt redemptionem fructus veræ vitæ.

Dinumerauerunt omnia oſſa mea, ideſt ita extenſus fuit in Cruce funibus quod iuncturæ omnes ſeparatæ ſunt, ita vt poterat oſſa eius denumerari 260. vel quia Iudæi non credendo operibus Chriſti manus foderunt, pedes quia Apoſtolos affixerunt.

Verſic. 19. Ipſi vero conſiderauerunt, & inſpexerunt me, ideſt extimantes me purum hominem cum dicebant, *alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt. Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*, ideſt fecerunt quatuor partes de veſtibus, de tunica, quia inconſutilis erat, ſortiti ſunt inter eos cuius ſit. Tunica inconſutilis eſt vna Eccleſia, vel eſt verus ſenſus ſcripturæ indiuiſibilis.

2. Pars eſt, ibi. Tu autem Domine ne elongaueris auxilium tuum per 15. verſic. quinq; facit.

Verſic. 20. 1. per tres verſic. Deſcribit reſurrectionem Chriſti ex virtute Diuinitatis, quam Chriſtus homo poſtular accelerari factam 3. die. Ad defenſionem meam conſpice.

Verſic. 21. Erue à framea Deus animam meam, ideſt à morte, & de manu canis, ideſt de *Iudæis* rapidis, & de poteſtate inferni, & Diaboli; vnicam meam, ideſt Anima Chriſti ſola, & vnica ſine peccato per naturam; vel vnicam meam, ideſt Eccleſia, quæ eſt vna.

Verſic. 22. Salua me ex ore leonis, ideſt à populo Iudæo, vel à Diabolo. Et à cornibus vnicornium, ideſt à poteſtate militum Romanorum, & Pilati, qui volebant cuſtodire humilitatem meam in ſepulchro. Diabolus dicitur canis, leo, & vnicornis.

Verſic.23. Narrabo nomen tuum fratribus meis, 2. hic per quatuor verſic. promittit ſe agere gratias de beneficijs receptis,& mittere Apoſtolos ad prædicandum Nomen tuum, & excitare alios ad laudem tuam; quia Pater non deſpexit deprecationem pauperis,ideſt Chriſti natus,& viuens pauper, mortuus pauper, nudus crucifixus, in alieno ſepulchro ſepultus.

Verſic.27. Apud te laus mea in Eccleſia magna, vota mea reddam, per 6. verſic. quo facit in hac parte, Chriſtus promittit Patri conſtituere vnam Eccleſiam ex omnibus gentibus, & inſtituere Sacramenta, & præſertim Euchariſtiæ, vota mea, ideſt Corpus meum, & Sanguinem meum voluntariè à me oblate in cruce, reddam conuertendo ſubſtantiam panis, & vini in Corpus meum, & Sanguinem in Sacramento Euchariſtiæ in conſpectu fidelium, edent pauperes, ideſt humiles Chriſtiani.

Verſic.33. Et anima mea illi viuet in his duobus vltimis verſic. Propheta lætatur in fide, & ſpe Chriſti futuri, & ſua poſteritas, & generatio ventura Chriſtiana, & Apoſtoli dicti Cœli, laudabunt laudes Chriſti, & nos fac dignos laudare te, ò Chriſte.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quolibet fideli, qui eſt membrum Chriſti, qui in afflictione mentis, & corporis poſitus petit à Deo liberari, à quibus cum Dei adiutorio reſurget ſaltem ſpiritualiter, & ſi non corporaliter quod Deus permittit aliquando fideles ſuos in afflictionibus corporalibus mori, vt per meritum patientiæ perueniat ad maius præmium cæleſtis gloriæ.

Eccleſia recitat hunc pſal. feria ſexta ad primam, quia Chriſtus cui in horis Canonicis canimus, qui eſt principium,& finis in cruce pendẽs hunc pſalmum incæpit dicere, & nouem ſequentes, vt nos per ſingulos dies, & horas memores ſumus paſſionis Chriſti. Ideo diſtributi ſunt per ſingulas ferias.

PSALMVS XXII.

Dominus regit me, & nihil mihi deerit. De Chriſto paſtore.

TItulus: *Pſalmus Dauid*, clarus eſt. Vox Eccleſiæ collaudantis Chriſtũ. Materia eſt gratiarum actio de prouiſione Dei in victualibus, quia cum Dauid eſſet in terra Moab cum ſuis viris in multa penuria victualium, vnde neceſſitate conpulſi mala agebant; ideo fuit admonitus à Propheta Gad, vt tranſiret in terram Iuda, vbi erat abundantia multa, & non timeret Saulem, 1.Reg.26. & hic eſt ſenſus literalis, qui dicit nihil mihi deerit in loco paſcuæ ibi me collocauit.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, de homine deuoto fugiente à ſeculo tanquam à loco periculoſo, & intrante locum religionis, maximè mendicantis confidens de Diuina prouiſione, & defenſione ab aduerſarijs, non ſolum corporis; ſed etiam mentis.

Spiritualiter, iſte pſal. exponitur de Chriſto paſtore, qui dat paſcua ſuo gregi ideo collocatus eſt poſt præcedentem immediatè, quia de paſſione Chriſti habent virtutem omnia Sacramenta, quæ ſunt paſcua populi Chriſtiani, de quibus agitur in hoc pſalmo.

Diuiditur pſal. in duas partes, in prima gaudet in ſpe qualiter Chriſtus verus Paſtor repoſuit ſuum gregem fidelium in pinguiſſimo agro Eccleſiæ, in

Digitized by Google

quo paſcitur paſcuis vberrimis Eccleſiaſticorum Sacramentorum, igitur loquitur Eccleſia in 1. verſic. gratias ago, & lætor, quod Dominus meus Ieſus Chriſtus regit me, & nihil mihi deerit, & paſcit me,& erit mihi paſtor, & rector in loco paſcuæ collocauit me, in copia Sacramentorum. Quorum primum eſt Baptiſmus, in 2. verſic. ſuper aquam refectionis educauit me. Baptiſmus ſanat à peccato originali, & regenerat, & introducit in Eccleſiam in conſortio fidelium, & animam meam conuertit. 2. Sacramentum, neceſſariũ ad ſalutem eſt pœnitentia cum eſſem longe à Deo, & aduerſus per peccatum, per Sacramentum pœnitentiæ conuertit animam meam ad Deum.

3. Verſic. Et factus amicus Dei. Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ, dando mihi Præcepta Euangelica, moralia, & conſilia obſeruanda propter nomen ſuum.

4. Verſic. Et ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, ideſt inter peccatores, & diabolos non timebo mala, ideſt tentationes; quoniam tu mecum es auxilians.

5. Verſic. Virga tua, ideſt Diſciplina Euangelica, vt dirigat rectè in hac vita, & baculus tuus, ideſt roboratio in 3. Sacramento confirmationis, quod roborat contra tentationes, vnde virga, & baculus, ideſt lex, & tribulatio conſolantur.

6. Verſic. Paraſti in conſpectu meo menſam, ideſt quartum Sacramentum Euchariſtiæ.

7. Verſic. Impinguaſti in oleo caput meum, ideſt quintum Sacramentum Ordinis, & 6. Extremæ Vnctionis, ad ſanandum vulnera ſpiritualia, & Calix meus, quam præclarus, ideſt memoria tuæ paſſionis.

8. & 9. Verſic. 2. Pars ibi. *Et miſericordia tua ſubſequetur me.* In his duobus verſiculis prædicit effectum, & fructum, quem fideles conſecuturi ſunt ex refectione iſtorum Sacramentorum, quod eſt gratia, & miſericordia in præſenti vita & æterna Beatitudo in futuro ſine fine, quod Deus concedat nobis.

Eccleſia recitat hunc pſalmum in feriali officio in feria quinta ad primam, quia Chriſtus in feria quinta ante paſſionem inſtituit Sacramẽta in cœna nouiſſima, 2. quia recitauit eum Chriſtus in Cruce, correſpondet ſecundæ horæ diei, ſicut præcedens correſpondet horæ primæ, vt recordemur.

Recitat etiam hunc pſal. in Officio Defunctorum in perſona cuiuslibet defuncti exiſtentis in Purgatorio, in quantum poſtquam receſſit ab hac vita cum refectione Sacramentorum, poſtulat exire à pœnis, & frui pabulo gloriæ æternæ in domo Domini.

PSALMVS XXIII.

Domini eſt terra, & plenitudo eius, &c. De Regno *vniuerſali Chriſti.*

TItulus: *Pſalmus Dauid in prima Sabbati,* ideſt in prima Sabbati die Dominico, in quo mundus creatus in eadem die homo, reſtauratus per reſurrectionem. Vnde monet Victorem cum triumpho ſuſcipere.

Materia Pſalmi eſt vniuerſale dominium, & poteſtas Chriſti, quod acquiſiuit in die reſurrectionis, vnde S. Matth. cap. 17. *Data eſt mihi omnes poteſtas.*

Diui-

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. verſic. prædicit totum mundum, & quicquid in eo continetur, de iure deberi ipſi Chriſto, vel terra, ideſt Eccleſia.

In 2. Verſic. reddit cauſam; quia ipſe cum Patre, & Spiritu Sancto fundauit eum ſuper Maria, & flumina, ideſt fecit eleuare terram, & montes ſuper aquas, vt habitent viuentes, vel fundauit Eccleſiam ſuper fluctus ſæculi.

In 3. verſic. Mouet quæſtionem. Quamuis Chriſtus, vt Deus ſit Dominus omnium, vtrum, vt homo poſſit aſcendere ad montem Domini, quod eſt Cœlum empyreum, & ſtare in loco Sancto eius?

In 4. verſic. Reſpondit, quod ſic, 1. quia eſt innocens manibus, ideſt operibus, 2. quia eſt mundus corde, ideſt nihil mali cogitando, & deſiderando, 3. quia non accepit in vano animam ſuam, ideſt applicando eam vanitatibus mundi; ſed diuinis rebus, 4. quia nec iurauit in dolo proximo ſuo, ideſt non iurauit iuramento doloſo contra Deũ, & proximum, nec verbum otioſum inuentum eſt in ore eius.

In 5. verſic. Ideo ſubdit. Hic accipiet benedictionem à Domino, ideſt copioſiſſima bona pro ſe, & miſericordiam à Deo, pro corpore ſuo myſtico, & Eccleſiæ.

In 6. verſic. Hæc eſt generatio quærentium eum. Oſtendit Propheta, quod ſi ſolus Chriſtus per naturam fuit innocens, mundus corde, non accepit animam ſuam inuanum, nec iurauit in dolo, & nullus alius, & per naturam meruit aſcendere in Cœlum, & Beata Virgo per gratiam. Tamen hic homo Chriſtus eſt generatio electorum quærentium Deum, nam baptizati induuntur Chriſtum, & regenerantur noua progenies, & per pœnitentiam, & alia Sacramenta fiunt innocentes, mundi corde, anima fructifera, non iurantes in dolo, & vident faciem Dei Iacob, ideſt Beatitudinem, & ſic hæc generatio eſt Eccleſia generans tot filios ſpirituales.

2. Pars eſt ibi. Attollite portas Principes veſtras. Oſtẽdit Propheta in hac parte in 7. verſ. quod Chriſtus ſicut eſt Dominus totius mundi, eſt Princeps, & Dominus inferni; Ideo apoſtraphat ad Diabolos principes inferni, & ad portas æternales, vt aperiantur Chriſto, quando venit ad accipiendum dominiũ, & liberandum Patres Sanctos, & rumpere portas æreas, & vectes ferreos.

In 8. verſic. Dæmones admiratiuè reſpondent. Quis eſt iſte Rex gloriæ? cum nullus innocens ingreſſus ſit huc. Reſpondent Angeli boni miniſtri Chriſti Deus fortis, & potens in prælio. Opere in paſſione, pœnis, & morte. Et Sermone in Doctrina Euangelica, hoc in die mortis.

In 9. verſic. Attollite portas Principes veſtras. Angeli comitantes Chriſtum dicunt Angelis aſſiſtentibus Patri in Cœlo in die Aſcenſionis, cum Dominus venerit ad accipiendum dominium gloriæ æternæ, intra portas æternales. Admiratiuè reſpondent, quis eſt iſte Rex gloriæ? Reſpondent, Dominus virtutum, ideſt omnium virtutum, vel virtutum cœleſtium, terreſtriũ, & infernorum.

Eccleſia recitat hunc pſal. in officio Martyrum, & Confeſſorum, & Virginum, quia fuerunt generatio quærentium Dominum. Recitat etiam hunc pſal. in feriali officio ad primam feria ſecunda, quia Chriſtus recitauit eum in Cruce, reſpondet tertiæ horæ diei, vt nos omnibus diebus, & horis meminerimus paſſionis, & pœnarum Chriſti pro nobis. Et in dedicatione Eccleſiæ, quia Deus fundauit eam.

PSAL.

Digitized by Google

PSALMVS XXIV.

Ad te Domine leuaui animam meam, &c.

TItulus: *In finem Pſalmus Dauid*, id eſt dirigit nos in Chriſtum finem Legis. Hic præponitur ante oculos alijs flagellatus pœnitens, ne murmurent in aduerſis, qui in ſe expertus per miſericordiam blanditur, per iuſtitiam terret.

Iſte pſalmus eſt primus Alphabeticus, id eſt quod quilibet verſiculus incipit à litera Alphabeti Hebræi, 1. verſus ab Aleph, 2. à Beth, & ſic de alijs excepto quod omittuntur duæ literæ. Vau, & Caph, itaque ſunt 22. verſiculi, ſicut ſunt 22. literæ, & duo verſus incipiunt à litera Res, id eſt 17. & 19. & duo à litera, Phe, id eſt 16. & 22. cauſa huius ordinis eſt ad adiuuandam memoriam, vel cauſa delectandi, vel ob aliquod occultum myſterium, vide pſal. 118.

Materia pſal. ſecundum literam eſt oratio ipſius Dauid pro ſua liberatione à perſecutione Saulis, pro qua multos pſalmos, & orationes fecit.

Diuiditur pſalmus in quatuor partes, 1. per 7. verſic. petit diuinam directionem in deuio, ſiue errore directæ viæ huius præſentis vitæ.

2. Pars ibi. *Reminiſcere miſerationum tuarum Domine*, per 7. verſic. petit remotionem offendiculi, quod in via recta poteſt impedire, hoc aute eſt peccatum impediens à recto proceſſu, & ad hanc impetrandam remotionem, allegat Diuinam miſericordiam.

3. Pars ibi. *Quis eſt homo, qui timet Dominum*, per 7. verſic. petit guſtare vitam futuram, & conſolationem Diuinæ Gratiæ.

4. Pars eſt ibi. *Oculi mei ſemper ad Dominum*, per 7. verſic. petit liberationem ſuam à tribulationibus, vt quietius, & pacatius vacare poſſit contemplationi, & Diuinis Conſolationibus.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quolibet fideli exiſtente in afflictione ſpirituali à Deo petente liberari, qui debet facere eaſdem petitiones cum ipſo Domino.

Myſticè Titulus exponitur. Nam Patres veteris Teſtamenti ſemper rogabant Deum, vt dirigeret eos vſque ad Chriſtum per illam Legem. Ita, & nos poſt aduentum Meſſiæ rogemus, vt dirigat nos per Legem Euangelicam ad gloriam. Ideo Dauid fecit hunc pſalmum ordine Alphabeti ab imperfecto, ad perfectum ad denotandum, quod Lex ſucceſſiuè proceſſit ab imperfecto ad perfectum vſque ad finem, & vltimam perfectionem, ſic genus humanum ab Adam, vſq; ad Chriſtum, & à Chriſto vſque ad gloriam, à quo accepit vltimam perfectionem. Igitur materia pſalmi eſt peregrinatio hominis myſtici, ſiuè generis humani ab Adam, vſque ad Chriſtum, vel iſte pſal. eſt vox Chriſti Miſſa ad Patrem, & interdum clamor eſt Eccleſiæ ſupplicantis.

Diuiditur pſalmus in 4. partes, in 1. per quinque verſic. petit dirigi in veteri Lege vſque ad Chriſtum.

2. Pars ibi. *Reminiſcere miſerationem tuarum Domine*, per tres verſic. petit liberari à veteri peccato per Chriſtum in ſuo aduentu.

3. Pars ibi. *Dulcis, & rectus Dominus propter hoc Legem dabit*, per quatuor verſic. petit Legem Euangelicam, per quam iuſtificetur.

4. Pars

Digitized by Google

4. Pars ibi. *Quis eſt homo, qui timet Dominum*, per 11. verſic. petit fructū Legis Euangelicæ in futuro. Nam per Legem Euangelicam conſequimur miſericordiam, & veritatem, & indulgentiam peccatorum, & in patria fruitionē.

Eccleſia recitat hunc pſal. feria 3. ad primam, quia Chriſtus recitauit eum in cruce, vt nos die tertia, & hora tertia meminerimus paſſionis.

PSALMVS XXV.

Iudica me Domine, quoniam in innocentia mea ingreſſus ſum, &c.

Titulus: *In finem pſalmus Dauid*, id eſt dirigit nos in Chriſtum finem Legis, vel ipſi Dauid, id eſt Chriſto vero Dauid. Pſalmus iſte monet vitare conſortia iniquorum, & iungi iuſtis, quod ex conuictu mores formantur.

Materia ſecundum literam eſt, agere de ſtatu Dauid quando poſt mortem Saulis de reſponſo Domini intrauit in Regnum, manens in Ebron cum adhærentibus ſibi, vt habetur, 2. Regum 2. & quod ſola Domus Iudæ ſequebatur ipſum Dauid. Reliquus autem populus erat cum Isboſeth filio Saulis: Ideo Dauid orauit, vt ſtatus ſuus proſperaretur, hoc ſecundum Lyram.

Diuiditur pſal. in tres part. & in prima per 5. verſic. petit proſperitatem in ſtatu Regni liberatus à conuentu malignantium iniquorum.

In 2. parte ibi. *Lauabo inter innocentes manus meas*: per tres verſic. petit proſperitatem in cultu Dei primo in operibus bonis, per manus intellectis, 2. Altare per ſacrificia, 3. laudes ex voce, & corde, & Arcam Dei collocare in templo.

In 3. parte ibi. *Ne perdas cum impijs Deus animam meam*, per 4. verſic. petit præſeruari à malis, homicidiarijs, rapacibus, & iniquis, & in fine pſal. repetit innocentiam.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte. De quolibet fideli, qui veniens ad ætatem adultam debet Regnum ſuum ingredi, bene regendo motus interiores, & actus exteriores. Et quod propter pronitatem ſenſuum ad malum, patitur difficultatem, circa Regni huius ſtatum: Ideo debet ſollicitè Deum deprecare, vt proſperetur ſtatus ſui Regni, ad laudem, & cultum nominis Domini.

Sed myſticè introducitur Chriſtus loquens Patri, & petens decem perfectiones, vt poſſit ſuis membris communicare. Quia ipſe fuit regula, & exēplar, & ſpeculum omnium Regum, Prælatorum, & Sacerdotum, qui debent habere has perfectiones, vt bene regant ſubditos.

In 1. verſic. dicit Chriſtus quod fuit, 1. innocens, & manſuetus, 2. firmus in ſpe.

In 2. verſic. quod 3. Chriſtus habuit munditiam carnis, proba me, & vre renes meos.

In 3. verſic. fuit 4. Miſericors omnibus, qui venerunt ad eum.

In 4. verſic. ſemper 5. fugit conſilia, & conuerſationē malorū, & iniquorū.

In 5. verſic. ſemper 6. odiuit Eccleſiam, & Congregationem Iudæorum, & Hæreticorum.

In 6. lauabo inter innocentes, 7. manus meas, id eſt operationes meas, quaſi dicat ego cuſtodiam manus, corpus, & cor meum immaculatum, & ſic circundabo Altare Domini.

In 7.

Digitized by Google

In 7. Vt audiam 8. vocem laudis, ideſt ſemper habere in ore Laudes Diuinas, & orationes.

In 8. Domine dilexi decorem domus tuæ, 9. ſemper eſſe ſollicitũ ad Cultum Diuinum colendum.

In 9. & 10. verſic. petit nè Deus permittat eum ſociari cum crudelibus homicidis iracundis, auaris, falſis Iudicibus quorum manus ſunt plenæ muneribus, 10. in 11. & 12. verſic. Proteſtatur innocentiam ſuam in hoc mundo, & petit iam rectitudinẽ intentionis in omnibus vijs ſuis, quod eſt 11. perfectio, pes meus ſtetit in directo, ideſt in via recta. Nos omnes ſemper debemus has virtutes petere à Deo. Eccleſia vtitur parte huius pſalmi in Sacrificio Miſſæ Lauabo, in qua parte, Propheta petit proſperitatẽ in Cultu Dei, & Sacerdos proteſtatur innocentiam, & puritatem, etiam de minimis culpis: Ideo extremitatem digitorum lauat. Recitat etiam illum feria quarta ad primam, quia Chriſtus recitauit illum in Cruce, vt nos quarta die, & hora meditemur Chriſti paſſionem.

PSALMVS XXVI.

Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, &c.

Titulus: *In finem, pſalmus Dauid antequam vngeretur*; S. Hieronymus ait, ter vnctus eſt Dauid, 1. à Samuele ſub Patre ſuo Ieſſe in Bethlehẽ, 1. Reg. 16. ſecundo in Hebron ſuper Iudę, 2. Regum cap. 2. Tertio, quando regnauit ſuper omnem Iſrael in Hieruſalem, 2. Reg. cap. 5. quære ergo cui potiſſimum hic pſalmus conueniat vnctioni. Sciendum autem, quod antequã vngeretur, in Hebræis voluminibus non habetur: ſed iſtis tribus vnctionibus, media ad iſtum pertinet pſalmum.

Dauid figuram Chriſti tenet: quia, & ipſe vnctus eſt in baptiſmo, quando in ſpecie columbæ Spiritus Sanctus ſuper eum venit. Dauid à prima vnctione non accepit Regnum: ſic neq; Chriſtus ſecundum carnem tempore paſſionis accepit Regnum, niſi poſtquã aſcendit, & ſic compoſitus fuit poſt mortem Saulis.

Materia pſalmi eſt oratio præparatoria ipſius Dauid, ad recipiendam illam vnctionem in regem deuotè, & gratiam adminiſtrandi dignè illud officium.

Diuiditur pſal. in tres partes ſecundum tria petita à Dauid neceſſaria ad exequendum debitè regiæ dignitatis officium.

In 1. per ſex verſic. petit conſtantiam, & fortitudinem contra aduerſarios inimicos.

In 2. parte ibi. *Vnam petij à Domino hanc requiram*: per 8. verſic. petit diligentiam circa Diuinum Cultum. Circuendo Altare, & immolando Sacrificia, canendo, orando, pſallendo, & petendo miſericordiam.

In 3. parte ibi. *Adiutor meus eſto, ne derelinquas me*, per 6. verſic. petit perſeuerantiam in bonis; quia tu Deus ſolus es adiutor, nã Pater meus Adã, & Mater mea Eua derelinquerunt me expoſitum miſerijs præſentis vitæ: ſed Dominus aſſumpſit me, & dedit mihi legem, & direxit me contra teſtes iniquos, ideſt Diabolos.

Moraliter põt exponi pſal. iſte, vt ſit oratio cuiuslibet ſapientis ad vnctionem regiam, ſeu pontificalem, ſe deuotè præparantis: quia 1. debet petere conſtan-

conſtantiam contra inſultus malignorum ſpirituum, 2. diligentiam circa Diuinum Cultum. 3. perſeuerantiam in bonis, vt pertingat ad finalem prœmium.

Etiam poteſt exponi, moraliter de quolibet pœnitente qui agit gratias ſe per pœnitentiam eſſe Illuminatum, & à peccato liberatum, & petit gratiam, vt intra gremium Eccleſiæ ſaluetur per auxilium gratiæ.

Allygoricè iſte pſal. eſt vox Eccleſiæ, quæ poſt redemptionem generis humani per Chriſtum, paſſura erat multas afflictiones, & perſecutiones per imperatores, & tyrannos: ſed poſt Conuerſionem magni Cõſtantini liberata à præſuris debebat ſublimari ſuper omnia regna mundi, & habere libertatem ædificandi Eccleſias per omnes partes mundi, quas reges, & imperatores conuerſi debebant multis diuitijs ornare, & ditare, & diuinum cultum amplificare.

Diuiditur pſal. in tres partes in 1. per 8. verſ. Eccleſia, ſiuè genus humanum agit gratias ſe eſſe liberatum per Chriſtum, non ſolum de poteſtate Diaboli; ſed etiam de perſecutione tyrannorum, & infidelium; quia Chriſtus, eſt illuminatio, ſalus, protectio fidelium, qui muniuit eos donis Spiritus ſancti, & Sacramentis: Ideo Martyres non timebant tyrannos, qui dabant Carnes Sanctorum feris; ſed ipſi infirmati ſunt, & ceciderunt; Nam Nero, & Domitianus ſeipſos interfecerunt. Maxentius, Deocletianus, Decius, & Maximianus, victi miſerabili morte perierunt. Iudœi crucifixores trucidati, & expulſi de regno. Eccleſia Dei fulta, innixa, & ſuffulta Chriſto, non timet prælia, & Caſtra Dœmonum, & tyrannorum, & infidelium, & tormentorum genera.

In 2. parte Ibi. *Vnam petij à Domino, hanc requiram*, per 5. verſic. petit proficere in cultu diuino, poſtquam liberata eſt de poteſtate diaboli, & tyrannorum; & Ideo ait vnam (ſcilicet) gratiam, ſiuè vnam petitionem petij à Domino, Ieſu Chriſto, vt inhabitem in Eccleſia omnibus Diebus vitæ meæ, 1. quia ſolus Deus verus adoratur, & per fidem videtur, 2. quia in Eccleſia Catholica ſola declaratur voluntas Domini, per Legem Euangelicam, 3. quia in ea protexit in Die malorum, ideſt à peccato originali per baptiſmũ, & à mortali per pœnitentiam, in die Iudicij, quando iuſti fideles ſaluabuntur, 4. quia in Eccleſia, in petra exaltauit me, ideſt in Chriſto exaltatur Chriſtianus, in nomine Chriſti, & ſic eſt caput in Sacramentis contra Diabolum, 5. quia in Eccleſia circuiui, & immolaui, ideſt in Eccleſia toto orbe diffuſa, offertur verum ſacrificium Euchariſtiæ, & celebrantur feſtiuitates Chriſti, Beatæ Mariæ Virginis, Apoſtolorum, Martyrum, & omnium ſanctorum, in pſalmis, hymnis, orationibus vociferando gratias agendo Deo.

In 3. parte, ibi. *Exaudi Domine vocem meam, qua clamaui ad te*, per, 9. verſic. Eccleſia petit conſeruari, & perſeuerare in diuino cultu per auxilium gratiæ, quia te quæſiui, & in te ſperaui Domine, Ieſu Chriſte adiutor, & ſaluator meus, quia pater meus, ideſt populus gentilis, ſiuè Diabolus, & mater mea, ideſt Synagoga Hebræa derelinquerunt me, ſine bonis gratuitis Dominus autem Ieſus Chriſtus aſſumpſit me, factus homo, dedit homini omnes gratias, & poſuit mihi legem, vt in hac vita poſſim cum gratia ſua obſeruare Legem Euangelicam, contra inimicos diabolos, tyrannos, & hæreticos, qui ſunt teſtes iniqui, & fortiter, & viriliter agere contra omnes tentationes vſque aduentum Domini, hic in anima per gratiam, & in Iudicio donabit bonis Dominus gloriam. Amen.

Eccleſia recitat hunc pſal. in officio defunctorum, pro quolibet fideli exiſtenti in purgatorio, qui agit gratias, ſe ab hoc ſæculo cum pœnitentia diſceſſiſſe, & à culpa liberatum fuiſſe, & petit liberari per ſuffragia Eccleſiæ, & petit videre bona Domini, in terra viuentium, ideſt in gloria Cœleſti, quod Deus nobis præſtet. Amen.

Cantat Eccleſia hunc pſal. feria 2. ad matutinum in ſexto loco reſpondet ſextæ horæ recitatus à Chriſto in Cruce, vt nos ſexta hora ploramus paſſionem Chriſti.

PSALMVS XXVII.

Ad te Domine Clamabo, Deus meus ne ſilias à me, &c. Pſalmus 3. de paſſione, & reſurrectione, breuiter.

TItulus: *Pſalmus ipſi Dauid.* Clarus eſt ex dictis, ſecundum literam: Sed ſpiritualiter per Dauid intelligitur Chriſtus Caput. Aliquando Corpus, ideſt Eccleſia, interdum vtrumq; ſimul, ideſt totus Chriſtus. Vbi autem additur in titulo huic, vel ipſi Chriſtus intelligitur. Vt hic.

Materia pſal. ſecundum literam, Compoſitus fuit à Dauid in perſecutione filij ſui Abſalonis, quando fugiens ab eo, aſcendit in montem oliuarum, & conuertens faciem ſuam verſus Hieruſalem, extollebat manus ſuas verſus locum vbi erat tabernaculum Domini, & orabat Deum, ne traderetur in manibus inimicorum ſuorum, vt legitur 2. Regum cap. 15.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 7. verſic. ponitur deuota petitio ipſius Dauid orantis extenſis manibus, facie verſa ad Tabernaculum petens ſuam liberationem à ſuis amicis, & inimicis, vt Abſalon, Achitophel, & Alij.

In 2. Parte Ibi. *Benedictus Dominus, quoniam exaudiuit vocem depræcationis meæ*; per 5. verſic. oſtendit ſe eſſe exauditum à Deo, ſuo adiutore, & protectore.

Moraliter poteſt exponi de quolibet fideli poſito in afflictione corporali, vel ſpirituali, mentali, & Ideo deuotè petit ſe liberari diuinitus, & ſentiens ſe à Domino exauditum, ſtudet ſe deuotè gratias agere.

Myſticè iſte pſal. eſt, 3. de paſſione, & reſurrectione Chriſti, præuiſa à Dauid in perſecutione ſua, & exaltatione in regno pacifico.

Diuiditur pſal. in tres partes in 1. per 4. verſic. petit à Patre ne ſileat, ideſt non obſurdeſcat in orationibus ſuis, 1. in cœna vltima, 2. in horto trina oratione, 3. in Cruce, quando clamabo pro me, & toto humano genere: ſed libera me ab inferno, & ſepulchro per glorioſam reſurrectionem, & non aſſimilabo deſcendentibus in lacu, ideſt in inferno, quia alij deſcendunt illuc pro peccatis. Ego ſum ſolus ſine peccato, inter mortuos liber, non debeo ibi manere: ſed Sanctos Patres liberare; Exaudi me, dum extollo manus meas in Cruce. Ad Templum Sanctum tuum, ideſt ad Maeſtatem Diuinitatis tuæ. Ne ſimul trahas me, ideſt membra mea cum peccatoribus. Et ne perdas me, cum operantibus iniquitatem. Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, ideſt Scribæ, & Phariſæi, qui mecum loquuntur pacificè; ſed ſemper cum dolo, quærentes me capere, & recipere in ſermone.

In 2. parte ibi. *Dà illis ſecundum opera eorum*: per 3. verſic. petit vltionẽ de crucifixoribus ſuis Iudæis, prædicendo eorum damnationem, & ſuæ ciuitatis.

Digitized by Google

uitatis deſtructionem. Da ò Pater illis obſtinatis debitam pœnam, ſecundum opera eorum, qui cum iniquitate, & dolo occiderũt me. Non ædificabis eos, ideſt Hieruſalem prius deſtructa à Caldeis, & Antiocho, fuit reædificata; ſed deſtructa à Tito non fuit reædificata ab eis; ſed à Chriſtianis.

In 3. parte ibi. *Benedictus Dominus, quoniã exaudiuit:* per 4. verſic. Chriſtus agit gratias Patri, quia fuit exauditus pro ſua reuerentia, ideſt quia recuperauit vitam glorioſam pro ſe, & ſuis membris; per ſuam reſurrectionem reſloruit caro Chriſti.

In vltimo verſic. Chriſtus rogat Patrem, vt recipiat eius mortem, & paſſionem in pretium, & redemptionem populi ſui, & recipiat eum in Eccleſia, & benedicat, & regat eum in hac vita, & extollat eum in vitam æternam. Et nos. Amen.

Hic Pſalmus eſt ſeptimo de his, quos Chriſtus recitauit in Cruce, reſpondet ſeptimæ horæ, vt ſit in noſtra memoria paſſio Chriſti in omnibus horis.

PSAMVS XXVIII.

Afferte Domino Filij Dei; afferte Domino Filios, &c.

TItulus: *Pſal. Dauid in Conſummatione tabernaculi. Quando Archa de captiuitate philiſtenorum reducta eſt, prò quà multa mala habuerũt, dimiſſa eſt in Silo, & Dauid ædificauit ei tabernaculum:* In quo hortatur populum, vt offerant Sacrificia Deo; Dauid apertiſſimè figuram Chriſti tenet, & Archa figuram Eccleſiæ. Sicut Dauid reduxit Archam de captiuitate, ſic Chriſtus reduxit Sanctam Eccleſiam de captiuitate, ideſt de poteſtate Diaboli. Pſalmus ergo vocem continet Prophetæ loquentis de perfectione Eccleſiæ in hoc ſæculo congregatæ, hæc S. Hieronymus.

Materia huius pſal. ſecundum literam eſt; quod loquitur, quod in tabernaculo, in quo Dauid repoſuit Archam, deuotè erat ibi Deo offerendum, & ſeruiendum, & orandum.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. Dauid per duos verſic. inuitat ad offerendum Deo deuotè, 1. Filij Dei, ideſt filij Iſrael electi, & dilecti. Vel Filij Dei, ideſt Sacerdotes, & miniſtri electi ad Cultum Dei. Afferte Domino filios arietum, ideſt duo agni immaculati offerebantur quotidie, vnus in mane, & alter in veſpere, & intelliguntur omnia Sacrificia.

2. verſic. Afferte Domino gloriam, ideſt dirigite omnia opera veſtra bona ad gloriam, & honorem Dei in Fide, Spe, & Charitate. Afferte gloriam nomini eius. Tetragrammaton, quod in templo ſolum, & in benedictione nominabatur in tanta erat reuerentia. Adorate Domino in atrio ſancto eius, ideſt in atrio Sacerdotum, vbi fiebant ſacrificia.

2. Pars ibi. Vox Domini ſuper aquas, per 6. verſic. oſtendit, quod Domino ſit promptè obediendum, 1. per multa exempla virtutis diuinæ, vt de tranſitu maris rubri vbi aquæ reuerſæ ſunt ſuper Ægyptios iuſſu Domini.

2. Exemplum. Vox Domini in virtute, ideſt in datione Legis, in fulgoribus tonitruis, & coruſcationibus loquebatur Deus in magnificẽtia, ſicut Rex. Confringens cedros, ideſt maiores illius populi, qui confracti ſunt timore. Dilectus quemadmodum filius vnicornium, ideſt ſolus Moyſes imperterritus, & ſecurus ſicut vnicornis.

Digitized by Google

3. Exemplum. Vox Domini intercedentis flammam ignis, eſt de incendio Datan, & Abiron, cum terremotu in deſerto.

4. Exemplum. Vox Domini præparantis ceruos, ideſt de prouidentia Dei, in præparatione animaliũ pro ſacrificijs, & fructus pro primitijs, & decimis.

5. Exemplum. Dominus diluuium inhabitare fecit, de Diluuio, quod tempore Noe fuit inductum, diuina virtute ſuper terram, ad puniendum malitiam hominum, & Deus ſedit Rex in æternum, & benedicit populo ſuo in pace. Itaque laudatur Dei potentia in aqua, in aere, in igne, terra, animalibus, plantis, & hominibus.

Myſticè pſal. iſte exponitur de ædificatione Eccleſiæ, per totum mundum figuratæ per tabernaculum, & in ea offerendum erat verum Sacrificium Euchariſtiæ, & miracula manifeſtanda.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per duos verſic. inuitat omnes fideles, vt recipiant Chriſtum in aduentu ſuo, tanquam verum Deum, & hominẽ, & exhibeant ſibi honorem latriæ Sacrificium.

Nota, quod latria eſt Cultus ſoli Deo debitus, ratione ſummæ omnipotentiæ, & maieſtatis, & ſapientiæ, & bonitatis, propter tria, 1. ratione creationis, 2. ratione redemptionis, 3. ratione glorificationis. Vnde 1. tenemur exhibere adorationem, pro creatione, 2. tenemur offerre oblationem, & ſacrificium pro redemptione, 3. debemus exhibere gloriam, & honorem, & laudem ratione noſtræ glorificationis.

1. Pars latriæ, ait. O vos Sacerdotes, qui eſtis filij offerte Chriſtum verum agnũm, qui tollit peccata mundi. Sed etiam offerte filios arietum, ideſt omnes fideles tanquam agnos. Vel filios, ideſt omnes Martyres immolatos pro Chriſto.

2. Pars latriæ, quæ eſt confeſſio laudis, ibi. Afferte Domino gloriam, & honorem nomini eius, ideſt nomini Ieſu, quod eſt ſapientia Patris, & ideo vna adoratione adoratur Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, vnde 19. vicibus dicitur Dominus in hoc pſal.

3. Pars latriæ, quæ eſt adoratio cum actu externo genuflexione, & proſtratione ibi. Adorate Dominum in Atrio Sancto eius, ideſt in humanitate Chriſti, quæ eſt Tabernaculum, & Templũ Diuinitatis; vel in Eccleſia Catholica.

2. Pars eſt ibi. Vox Domini ſuper aquas, per ſex verſic. aſſignat ſeptem mirabilia, quæ fecit Chriſtus in ſuo aduẽtu in virtute nominis ſui, qui eſt vox, & doctrina Patris.

1. mirabile eſt ibi. Vox Domini ſuper aquas. Eſt inſtitutio Baptiſmi, quãdo baptizatus eſt Chriſtus in Iordane à Ioanne Baptiſta, vox Patris audita eſt de Cœlo, *hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui*, & Spiritus Sanctus in ſigno columbæ. Vnde aqua accepit virtutem regeneratiuam ad ſaluandum homines in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, figuratus eſt baptiſmus in mari rubro. Dominus ſuper aquas multas, ideſt ſuper omnes baptizatos.

2. Mirabile in operatione miraculorum Chriſti, ibi. Vox Domini in virtute figurata in plagis Ægypti.

3. Mirabile in morte, paſſione, & reſurrectione Chriſti, in qua triumphauit de diabolo, & morte ibi. Vox Domini in magnificentia, figurata in expoliatione Ægyptiorum.

4. Mi-

Digitized by Google

4. Mirabile ibi. Vox Domini confringentis cedros; quando Chriſtus deſcendit ad inferos confregit portas æreas, & vectes ferreos, confregit omnes principes inferni, & ligauit Satanam, proſtrauit Idola, & Tyrannos, cedri libani per ſuperbiam. Et dilectus populus Chriſtianus filius vnicornis liberatus à Chriſto à veneno peccati, ſicut virtute vnicornis.

5. Mirabile. Vox Domini intercedentis flammam ignis. Fuit miſſio Spiritus Sancti in Diſcipulos, *& repente ſonus factus eſt de Cœlo,* ſicut in monte Sina dando Legem.

6. Mirabile ibi. Vox Domini concutientis deſertum. In prædicatione Euangelij per Apoſtolos. Deſertum Cades, quod interpretatur mutatio, mutatus eſt totus mundus. Vel gentilitas deſerta à Deo, mutata ab infidelitate ad fidem.

7. Mirabile Ibi. Vox Domini præparantis ceruos, ideſt Apoſtolos, Epiſcopos, & prælatos, quibus reuelauit condenſa, ideſt ſecreta, & velata in Lege veteri, & poteſtatem adminiſtrandi Sacramenta.

3. Pars ibi. In templo eius omnes dicent gloriam, per duos verſic. exhortatur omnes ad agendas gratias, & honorem pro beneficijs receptis, quia reparauit genus humanum, naturam angelicam, & dat gloriam.

Nota quod per ſupradictas ſeptem voces Chriſti ſunt ſignificatæ formæ ſeptem Sacramentorũ, 1. vox ſuper aquas. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, 2. Vox Domini in virtute. Confirmatio, quæ dat roborem ad reſiſtendum inſidijs, 3. Vox Domini in magnificentia, ideſt in conſtituendo Euchariſtiam dando ſeipſum, 4. Vox Domini cõfringentis cedros. Sacramentum pœnitentiæ, quod repellit Diabolum, & peccata, 5. Vox Domini intercedentis flammam ignis. Matrimonium contra flammam libidinis. 6. Vox Domini concutientis deſertum. Extrema vnctio per quam ſummerguntur peccata, 7. Vox Domini præparantis ceruos. Sacramentum ordinis conſtituendo Prælatos, & Sacerdotes. Cantat Eccleſia hunc pſal. in Epiphania, quia gentiles afferunt munera Chriſto, qui recitauit illum in Cruce, vt nos octaua hora afferamus lacrymas, & bona opera.

PSALMVS XXIX.

Exaltabo te Domine quoniam ſuſcepiſti me, &c.

Titulus: *Pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid*. Pſalmus cantici, ideſt laus cum opere: Dedicatio domus Dauid. Reſurrectio Saluatoris intelligitur, Dauid figuram Chriſti tenet. domus Dauid. Domus Chriſti; humanitas domus eſt diuinitatis. Tunc ædificauit domum, quando humanitatẽ carnis aſſumpſit. Et tunc dedicauit, quando à mortuis eam reſurgere fecit. Totus Chriſtus loquitur in hoc pſalmo; quia quædam capiti, quædam corpori, quædam vtrique conueniunt, hæc S. Hieron.

Materia pſal. ſecundum literam eſt, de commiſſione peccati adulterij, & homicidij Dauid ex fragilitate, & de eius remiſſione.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. per 3. verſic. confitetur bonitatem, & benignitatem Dei. In 2. ibi. *Pſallite Domino Sancti eius*, per 3. verſic. hortatur alios ad laudandum Deum de miſericordia ſibi facta.

In 3. parte Ibi. *Ego autem dixi in abundantia mea*, per 6. verſic. confitetur pro-

propriam fragilitatem, declarando ſuam miſeriam. Dum Deus auertit faciem ſuam.

In 4. ibi. *Audiuit Dominus, & miſertus eſt mei*, per 3. verſic. confitetur Diuinam Clementiam remittendo peccata, conſcindiſti ſaccum meum, & circumdediſti me lætitia; hoc factum fuit, quando poſt peccatum cum Berſebea, & Vriæ Dauid ieiunauit, & fleuit in veſte lugubre, infirmato puero nato de adulterio, poſtea mortuo puero, ſurrexit de luctu, & mutata veſte, ſiuè ſciſſa veſte lugubri. Lætus, & vnctus in ſignum lætitiæ proceſſit in publicum, 2.Reg.12.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, de quolibet fideli, qui reuelatione, ſiuè probabili coniectura cognoſcit aliquod graue peccatum à Deo ſibi dimiſsũ: propter quod gratias agit collaudando Dei bonitatem, & cognoſcendo ſuam fragilitatem: & pronitatem ad malum.

Myſticè iſte pſal. eſt breuiter de Paſſione, & Reſurrectione Chriſti, vt paſſio non terreat; quos ſpes reſurrectionis lætificat.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 6. verſic. Chriſtus agit gratias Deo Patri de ſua reſurrectione, & glorioſa dedicatione ſui corporis poſt conſummationem noſtræ redemptionis, in qua etiam inuitat Sanctos Patres, Adam, Abel, Abraham, & cæteros in Lymbo pſallere, & cantare Domino laudes, quia hodie liberati eſtes de Lymbo, quoniam ira Dei fuit magna indignatione eius in peccato Adæ. Sed nunc fuit vita in volontate eius, ideſt benignitate. Ad veſperum demorabitur fletus, ideſt in die Veneris Sancti, Mater mea, & Diſcipuli mei, & amici mei, & deuoti mei omnes flebant, & plorabant mortem, & paſſionem meam, & ſepulturam inconſolabiliter. Ad matutinum lætitia, ideſt in die Dominico fuit eis magna lætitia in Reſurrectione Chriſti. Vel ad veſperum, ideſt ab Adam vſque ad Chriſtum fuit luctus peccati, A reſurrectione Chriſti fuit lætitia gratiæ receptæ.

In 2. parte ibi. *Ego autem dixi in abundantia mea*, per 9. verſic. explicat modum ſuæ reſurrectionis, & dedicationis corporis. Quia poſtquam ego ſurrexi, non mouebor in æternum, in abundantia tantæ gloriæ. Et ego, & membra, & Eccleſia mea ſimul. Igitur reſurrectio Chriſti fuit vera dedicatio corporis eius glorioſi, figurata in dedicatione templi Salomonis. Et per dictam reſurrectionem fuerunt ſanati omnes languores, & infirmitates generis humani. Et fuit mitigata ira Dei, & eius voluntas fuit perfectio, & conſummatio totius noſtræ redemptionis, & verificatio omnium ſcripturarum, & Prophetarum. Corpus, & humanitas Chriſti fuit ſaccus theſaurorum ſpiritualiũ, & meritorum, ferens pretium totius noſtræ redemptionis, ex quo afflicto, & flagellato, & clauis perforato, & lancea percuſſo emanauit, & fluxit pretiũ orbis terrarum, & virtus omnium Sacramentorum, & dabit nobis lætitiam gloriæ. Amen.

Chriſtus recitauit hunc pſal. in cruce in nono loco reſpondet nonæ horæ, vt nos in nona hora ploremus Chriſtum propè mortem.

PSALMVS XXX.

In te Domine ſperaui non confundar in æternum, &c.

Titulus: *In finem, Pſalmus Dauid pro extaſi*: Pſalmus dirigit nos in Chriſto. Extaſis eſt mentis exceſſus. Cum animus ità intẽdit in rem aliquam, vt quaſi

Digitized by Google

vt quaſi corpus proprium diſcruiſſe videatur. Oritur autem iſte exceſſus, vel ex diuina aliqua reuelatione, quæ rapit mentem in arcanum aliquod intuendum. Vel ex vehementi paſſione timoris, vel amoris. Hic in Dauid per timorem perſecutionis. In Chriſto pro amore, in Eccleſia pro timore perſecutionis, & pro ſpe.

Materia pſal. ſecundum literam, eſt gratiarum actio à Dauid Deo, quod multa pericula præterita iam euaſerat, & orando pro euaſione præſentium, & futurorum, quæ formidabat de Saule.

Diuiditur pſal. in 4. partes, in 1. per 10. verſic. oſtenditur ſtabilitas confidentiæ Dauid in Deo adiutore forti, qui deprimit malos, & ſaluat bonos.

In 2. parte ibi. *Miſerere mei Domine, quoniam tribulor*, per 10. verſic. deſcribitur acerbitas perſecutionis. Vnde dicit factus ſum tanquam mortuus à corde; vt dicitur mortuus non habet amicum. Tanquam vas perditum, quod cum fractum fuerit proijcitur.

In 3. parte ibi. Erubeſcant impij, & deducantur in infernum, per 2. verſic. deſcribitur æquitas diuinæ retributionis, erga inimicos, nam inimici quando non conſequentur ſuum intentum, remanent fruſtrati, & deluſi. Sic erant Tyranni cum martyribus, vt Dacianus cum Sancto Vincentio, Paſchaſius cũ Lucia. Quintianus cum S. Agatha, & multi alij, qui obſtinati deſcendunt in infernum.

In 4. parte ibi. *Quam magna multitudo dulcedinis*, per 9. verſic. deſcribitur æquitas diuinæ retributionis, quantum ad ſuſtinentes patienter perſecutiones propter amorem Dei. Et conſequenter inuitat fideles ad patienter tolerandum ibi. Diligite Dominum omnes Sancti eius.

Myſticè, in hoc pſalmo loquitur homo myſticus ſiuè genus humanum, ſiuè Eccleſia fundata in vna Fide, & Spe in Chriſto Redemptore.

Diuiditur pſal. in quinque partes, in 1. per 10. verſic. petit redimi de captiuitate peccati, & à pœnalitatibus intrinſicis eiuſdem per aduentum Chriſti, qui eſt auris patris, per quem nos audit; Ideo inclina ad me aurem tuam. Eſto protector in domum refugij, ideſt in Eccleſia, in qua ſaluantur homines; vt in Archa ſalui facti ſunt à Diluuio. Nam Deus eſt noſtrum refugium. Propter nomen tuum; deducas me à peccato, quia vocaris Ieſus, ideſt ſaluator, & enutries me cibo Sacramentorum. Educes me de laqueo, ideſt de peccato originali, & actuali abſcondito in fomite concupiſcentiæ carnis. *In manus tuas commendo ſpiritum meum*, ideſt animam meam, quia tu es verus Deus, & homo verax, & redemptor.

Hęc verba dixit Chriſtus in Cruce ad Patrem, in perſona totius corporis myſtici pro quo patiebatur. Commendauit animas omnium Fidelium membrorum. Donauit nobis exemplum, vt ſemper animas noſtras in manibus Dei commendemus, & vt aliqui volunt Chriſtus recitauit in Cruce decem pſalmos, ideſt à 21. vſque ad 30. Et hæc verba fuerunt vltima, vt dictum fuit ibi. Et primos ſex verſiculos huius pſalmi Chriſtus dixit; Et Eccleſia recitat quotidie ad Completorium, quia Chriſtus in ſexta ætate redemit nos. Et requieuit, vt membra ſua requieſcant in Eccleſia quæ dicitur locus ſpacioſus, 1. quia liberata eſt à iugo veteris Legis, 2. quia habet multa remedia contra peccata, 3. quia eſt ſparſa per totum mundum.

In 2. parte ibi. *Miſerere mei Domine quoniam tribulor*: per 10. verſic. petit libe-

liberari à paſſionibus, & afflictionibus extrinſecis tyrannorum, & infidelium. Ideo ait tribulor in ira tua, & ſententia data contra peccatū, oculus meus, ideſt ratio mea conturbata eſt, per ignorantiam. Et anima mea, ideſt ſenſualitas turbata eſt fomite concupiſcentiæ, & pronitate ad malum. Venter meus, ideſt caro turbata eſt multis infirmitatibus, vnde naſcuntur dolores, miſeriæ, paupertates, inimicitiæ, opprobria, timores, & mors, quæ facit homines tāquam vaſa perdita, ſine vſu, & ſine amicis. Vnde ſpes ſolum in Deo habenda, quia Deus ſolus omnipotens, & ſaluator.

In 3. parte ibi. *Erubeſcant impij, & deducantur in infernum*: per 2. verſic. Chriſtus caput, ſiuè Eccleſia petit vltionem de Crucifixoribus, & perſecutoribus ſuis Iudæis, & Tyrannis, triplici pœna, confuſione in vita præſenti, cruciatibus in inferno, obturatione loquelæ.

In 4. parte, ibi. *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine*, per 6. verſic. præcedit prœmium, & retributionem bonorum, qui paſſi ſunt pro Chriſto. In tabernaculo tuo, ideſt in tua Beatitudine Cœleſti vbi ſunt abſcondita omnia bona incompræhenſibilia, quia nemo ſaluatur, niſi per miſericordiam Dei, & ille, qui eſt in ciuitate munita, ideſt in Eccleſia munita, 1. Doctrina Cœleſti, 2. Sacramentis, 3. Donis Spiritus Sancti, & triplici muro Fidei, Spei, & Charitatis.

In 5. parte, ibi. *Diligite Dominum omnes Sancti eius*, per 2. verſic. Propheta exhortatur omnes fideles, vt non diſperent in perſecutionibus, ſed firmiter ponant ſpem in Deo, & Chriſto capite, qui dabit nobis gratiam.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, pro quolibet peccatore, vt recurrat ad Deum, qui liberet eum ab intrinſecis, & exterioribus neceſſitatibus, & pœnalitatibus peccatorum, & patiens perſecutiones ab improbis, & malignis hominibus, & ſic eſt quædam oratio deprecatiua.

Sex primi verſus huius pſal. dicuntur quotidie ad completorium, 1. quia Chriſtus in illis finiuit, 2. quia nos in ſexta ætate redemit, 3. quia tota die paſſionem ploremus.

PSALMVS XXXI.

Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, &c. Pſalmus ſecundus pœnitentialis.

Titulus: *Intellectus Dauid*, ideſt Dauid, qui eſt Chriſtus erudit nos; vel Dauid fuit eruditus, de aliquo magno myſterio, & eſt ſecundum literam, quod fuit ei reuelata remiſſio ſui peccati adulterij, & homicidij Vriæ, quò ad culpam, & de hoc agit pſalmus, & hæc eſt materia.

Diuiditur pſal. in 6. Particulas, in 1. per 2. verſic. deſcribit fructum remiſſionis peccati, quæ remiſſio non fit niſi per gratiam.

In 2. parte, ibi. *Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea*: per 2. verſic. oſtendit modum remiſſionis, impedimentum remiſſionis culpæ eſt eius cœlatio, ſub ſanctitatis ſpecie, vnde Dauid cœlauit peccatum ſuum cum Berſabea per nouem menſibus vſque ad partum poſtea contritus eſt.

In 3. parte, ibi. *Delictum meum cognitum tibi feci*, per 2. verſic. ponit id, quod eſt factiuum de remiſſione culpæ: quod eſt humilis, & vera confeſſio, quam fecit Dauid ad correctionem Naan Prophetæ.

In 4.

In 4. parte, ibi. *Pro hac orabit ad te omnis Sanctus*, per 2. verſic. Dauid orat, vt præferuetur à recidiuo, nè denuo incidat in ſimilem culpam.

In 5. parte, ibi. *Nolite fieri ſicut equus, & mulus*: per 4. verſic. Dauid facit admonitionem circa alios, vt caueant à peccatis, quod boni principis eſt, non ſolum cogitare de ſe; ſed etiam de ſuo grege.

In 6. parte ibi. *Multa flagella peccatoris*. In duobus verſic. ponit retributionem ſuæ admonitionis, habere ſpem in Domino ſolum, & lætitiam ſpiritualem, & ſint Iuſti.

Sed dicamus vtiliora. Dauid eruditus à Spiritu Sancto, fecit hunc pſal. in quo erudit omnes fideles, & exhortatur ad pœnitentiam exemplo ſui, ſicut promiſerat pſal. 50. Docebo iniquos vias tuas, &c.

Diuiditur pſal. in quatuor partes in 1. per 8. verſic. oſtendit pœnitentiam cum ſuis conditionibus eſſe neceſſa iam peccatoribus ad conſequendam Beatitudinem, quia peccatum tripliciter impedit peccatorem ad conſequendam Beatitudinem, 1. quia eſt in odio Dei propter culpam, 2. quia eſt obligatus pœnæ æternæ, 3. quia eſt ſub iure Diaboli. Ideo oportet, vt remoueantur iſta tria ab eo: 1. quod remittatur ſibi iniuſtitia, & pœna, 2. quod deleatur ſibi culpa, 3. quod peccator iuſtificetur; quæ non poſſunt remoueri niſi per pœnitentiam. Et ſic remiſſæ ſunt iniquitates, & tecta ſunt peccata, ideſt abſcondita apud Diabolum, qui non habet amplius ius, & cauſam.

In 2. verſic. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, nec ad culpam, nec ad pœnam æternam, poſtquam iuſtificatus eſt per pœnitentiam. Peccatum eſt præuaricatio Diuinorum præceptorum. Ideo peccator, 1. dicitur iniuſtus, quia deuiat à via veritatis, 2. dicitur mendax, quia à veritate, 3. dicitur doloſus, quia eſt violator promiſſi Deo.

In 3. verſic. Quoniam tacui inueterauerunt omnia oſſa mea, ideſt quamuis habere remorſum conſcientiæ de peccatis. Nihil prodeſt ſine confeſſione facta Eccleſiæ, ſiuè Sacerdoti ore, & voce, & in peccati ſtatu oſſa animæ inueterata ſunt, ideſt vires animæ debilitatæ ſunt ad bonum agendum, & ad reſiſtendum tentationum ſtimulis.

In 4. Verſic. Quoniam die, ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua, ideſt poteſtas tua per remorſum conſcientiæ, ſpinæ culpæ figebantur in conſcientia mea, & mordebant me, 1. inferendo confuſionem, 2. inferendo dolorem contritionis reſpectu diuinæ offenſæ.

In 5. & 6. verſic. Delictum meum cognitum tibi feci, & dixi confitebor aduerſum me; Diſtinguit de duplici confeſſione, vna in ore facta Sacerdoti, & alia in voto per firmum propoſitum confitēdi quamcitius habuerit locum, & commoditatem, & ſi habuerit contritionem veram habebit remiſſionem peccatorum: Dixi confitebor, in futuro, & tu remiſiſti impietatem peccati mei, in præterito remiſiſti. Hæc per ordinem.

1. Peccator debet deteſtare peccatum.
2. Conuerſus ad Deum, dolet propter offenſam factam Deo.
3. Proponit eijcere dolum de conſcientia, & confiteri.
4. Proponit ſatisfacere. 5. Hoc amplius non facere, & peccare.

In 7. verſic. pro hac orabit ad te omnis Sanctus ponit hanc concluſionem, pœnitentia non ſolum eſt neceſſaria peccatoribus omnibus, ſed etiam Sanctis, qui omnes debent orare, aut pro remiſſione peccatorum, aut ſi ſunt iuſti

pro conſeruatione virtutum,& à recidiuo, aut pro pœna debita. In tempore opportuno, ideſt in hac præſenti vita, dum viuimus, quia poſt hanc vitam, non eſt pœnitentia, probatur in ſequente.

In 8. verſic. Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt, ideſt peccatores, qui deceſſerunt ſinè pœnitentia, & patiuntur tormenta in inferno, & ſunt in continuo flectu non approximabunt Deo, nec Deus exaudiet damnatos. Vel Diluuium aquarum eſt infernus, quia ibi eſt abundantia lacrymarum. Vel Diluuium aquarum eſt iudicium vniuerſale, in quo non valet pœnitentia damnatorum. Vel Diluuium aquarum, ſunt diuitiæ, & delitiæ mundanæ, quæ ſeparant nos à Deo.

In 2. parte, ibi. *Tu es refugium meum à tribulatione*, in iſto verſic. oſtenditur, quod pœnitentia habet virtutem à ſola paſſione Chriſti facta, & accelerata in Fide, & Spe miſericordiæ Chriſti, qui eſt exultatio omnium Patriarcharum, & Prophetarum, & omnium gentium, & eſt refugium omnium.

In 3. parte, ibi. *Intellectum tibi dabo, & inſtruam te in via hac*, per tres verſic. erudit, & exhortatur omnes peccatores ad pœnitentiam in via hac, ideſt in hac vita. Et ideo peccantes nolite fieri inſenſati, & beſtiales, & imprudentes ſicut equus, & mulus, in quibus non eſt intellectus, nec ratio, neq; conſilium, neque prudentia. Equus, ideſt mundus, quem ſequuntur quatuor vitia capitalia, ſcilicet, ſuperbia, ira, auaritia, & inuidia. Mulus, ideſt caro, quam ſequuntur tria vitia, ſ. luxuria, gula, & accidia. Super has beſtias ſedit Diabolus frænum compeſcens equum, ideſt mundum eſt humilitas contra ſuperbiam, & iram, & charitas contra odium, & auaritiam. Chamus ad ligandum mulum, ideſt carnem eſt caſtitas, & ſobrietas: Vel chamus ad compeſcenda vitia ſunt Sacramenta Eccleſiæ, & dona Spiritus Sancti. Et frænum, ſunt virtutes, & Lex Euangelica, orationes, & pœnitentia.

In 4. parte, ibi. *Multa flagella peccatoris*, per 2. verſic. Propheta comminatur pœnam peccatoribus obſtinatis, & impœnitentibus, & promittit veniam pœnitentibus, & lætitiam, & gloriam iuſtis, & nobis per ſuam miſericordiam. Amen. Ideo Eccleſia cantat hunc pſal. in pœnitentialibus.

PSALMVS XXXII.

Exultate iuſti in Domino rectos decet collaudatio, &c.

Titulus: *In finem, pſalmus Dauid*, ideſt duc nos ad Chriſtum, vel ad victoriam. Materia pſalmi eſt exhortatio ad omnes iuſtos ad Dei laudem. Iuſtos, quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. inducit fideles ad Dei laudes cum muſicis inſtrumentis, & canticis nouis, & inducit tres rationes Diuinæ Laudis.

1. ibi. *Quia rectum eſt verbum Domini*, per 2. verſic. accipit ex Dei fidelitate, quia fidelitas in omnibus eſt laudanda, & maximè fidelitas diuina, quæ eſt excellentiſſima, & miſericordia de qua omnia plena.

2. ibi. *Verbi Domini Cæli firmati ſunt*, per 4. verſic. ratio ſumpta, ex infinita Dei poteſtate, & ibi timeat Dominum omnis terra, per duos verſic. ponitur vtilis admonitio, vt timeant Deum.

3. Ratio Diuinæ Laudis ibi. *Dominus diſſipat conſilia gentium*, per 2. verſic.

Digitized by Google

ſic. ſumpta ex gubernatione, ſeu dominij generalitate, quod omnia poteſt ſecundum, quod ſibi placet.

2. Pars eſt ibi. *Beata gens cuius eſt Dominus Deus*, in vno verſic. deſcribitur prœmium diuinæ laudationis, & hæc pars diuiditur in tres partes, in 1. ponitur prœmium Diuini Cultus, nam Beatitudo eſt ſtatus omnium bonorũ Congregatione perfectus, qui in re habebitur in Patria in fruitione Dei, cuius bonitas eſt infinita, & acquiritur hæc hæreditas per Cultum Dei, per veram Fidem, & opera bona, populus electus eſt numerus prædeſtinatorum.

In 2. ibi. *De Cœlis proſpexit Dominus*, per 2. verſic. ponit principium huius prœmiationis, & eſt ſciendum, quod opera meritoria non ſunt prima cauſa, propter quam aliqui præmiantur in vita beata; ſed eſt æterna prædeſtinatio, quæ elegit ſaluandos, nam Deus omnia nouit actus, actiones, cogitationes ſingulorum, præterita, præſentia, & futura.

In 3. ibi. *Non ſaluatur Rex per multam virtutem*, per 2. verſic. declarat propoſitum per exemplum de reprobis, quod Diuina Prouidentia eſt primũ principium ſalutis hominum, tàm in corporalibus, quàm in ſpiritualibus téporalibus, & æternis, vt patet in Rege Seon, in Goliath, & Og, Gigantibus, & equis Pharaonis, 2. dat exemplum de electis, & bonis, ibi. Ecce oculi Domini ſuper metuentes eum, per quinque verſiculos.

Allegoricè exponitur de Chriſto, quia titulus dirigit nos in Chriſtum finẽ Legis cum conatu vocum, ideſt cum totis viribus.

Materia inuitat omnes fideles noui Teſtamenti, vt exultent in Chriſto ſe eſſe regeneratos, & ſibi latriæ honorem impendant, & eius confiteantur, & memorent magnifica beneficia.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. verſic. dicit quales debent eſſe laudatores Dei, ideſt iuſti, ideſt iuſtificati per Fidem Chriſti, & recti in operibus Sanctis, nam decens eſt, vt iuſti, & recti laudent Deum, ideſt iuſtificati, & redempti.

In 2. parte per duos verſic. tradit modum quomodo debemus Chriſtum laudare, & quot, & quibus conditionibus, 1. quod debemus cantare Canticum nouum, ideſt nouum Teſtamentum, cum decem Præceptis, 2. cum Cithera inſtrumento triangulari ſic vnus eſt Chriſtus colendus tribus virtutibus Fide, Spe, & Charitate, vnus Deus in eſſentia, trinus in perſonis, 3. in pſalterio decem cordarum, ideſt in confeſſione decem articulorum quorum, 1. eſt Incarnatio Chriſti, 2. Natiuitas ex Maria Virgine, 3. Baptiſmus, 4. Prædicatio, 5. Miraculorum operatio, 6. Paſſio, & mors, 7. Reſurrectio, 8. Aſcẽſio in Cœlum, 9. Miſſio Spiritus Sancti in Apoſtolos, 10. Congregatio Eccleſiæ, per prædicationem Apoſtolorum, 4. conditio debemus cantare cum vociferatione, ideſt cum publica confeſſione, & prædicatione laudare, & cõfiteri Chriſtum.

In 3. parte ibi. *Quia rectum eſt verbum Domini*, per 2. verſic. reddit cauſam quare debemus laudare Chriſtum, 1. quia eſt verbum Patris Omnipotẽtis, qui omnia fecit per ipſum verbum, 2. quia eſt iuſtus Iudex, 3. quia miſericors.

1. Ibi. *Verbo Domini Cœli firmati ſunt*, per 4. verſic. probat. primam cauſam, quod Dominus, ideſt Pater creauit omnia verbo ſuo, ideſt per Filium, qui eſt *Sapientia Patris*: *Et ſpiritu oris eius omnis virtus eorum*, ideſt *Spi-*

ritus Sanctus, qui procedit à Patre, & Filio, omnia viuificauit, & ſicut Sancta Trinitas firmauit 12. Cœlos ſuperiores, ſic formauit 12. Apoſtolos plenos Spiritu Sancto. Congregans ſicut in vtre aquas maris, ideſt aquæ maris in vallibus terræ, vel tribulationes in Eccleſia; Vel per Apoſtolos congregauit fideles, & populos mundi in vtre, in gremio Eccleſiæ ſicut in vaſe; Ponens in theſauris ſuis abyſſos, ideſt aquas abyſſales, ideſt ſeptem Sacramenta Eccleſiaſtica, quia virtus eorum, Numquam euacuabitur, eò quod ſunt plena meritorum paſſionis Chriſti, & habent virtutem infinitam, ideo dicuntur abyſſus. Vel Chriſtus poſuit abyſſos in theſauris ſuis, ideſt in Sacra Scriptura in qua continentur infinita ſecreta, & inſcrutabilia Sacramenta. Et pro tot beneficijs in ſuo aduentu; Timeat Dominum omnis terra, & gentiles terreni commoueantur, & veniant ad Fidem Catholicam. Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ideſt ſicut in creatione mundi Deus dixit, & facta ſunt omnia, ſic Chriſtus in ſuo aduentu in carne, dixit, & facta ſunt tot miracula, quæ nullus poterat facere niſi ſolus Deus.

2. Ibi. *Dominus diſſipat conſilia gentium*, per 2. verſic. probat ſecundam cauſam, quare debemus laudare Chriſtum; quia eſt iuſtus Iudex, 1. quia diſſipauit falſam ſapientiam, & ſuperſtitionem gentilium, 2. quia reprobauit cogitationes populorum Iudæorum, Tyrannorum, conantium diſtruere Legem Euangelicam, & totam Eccleſiam, 3. quia reprobauit conſilia Principũ, Imperatorum, Regum, & Hæreticorum volentes opprimere totam Religionem Chriſtianam, ſed conſilium Domini manet in æternum.

3. Ibi. *Beata gens cuius eſt Dominus Deus eius*, per 4. verſic. probat, 3. cauſam quare debemus nos Chriſtiani colere Chriſtum, 1. quia elegit nos in hæreditatem ſibi. 2. de ſua magna miſericordia, quia reſpexit de Cœlo, & vidit omnes filios hominum, ideſt Adæ peccatores de præparato habitaculo ſuo, ideſt de Cœlo empyreo, & miſertus eſt noſtri, qui finxit ſigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum, ideſt Chriſtus Verbum Patris, vt Deus vnà cum Patre, & Spiritu Sancto creat, & creauit animas in vnoquoq; homine, & intelligit opera omnia, omnes cogitationes, omnia deſideria, omnia dicta, omnia facta, præterita, & præſentia, & futura. Excludit vnitatem intellectus, & animas ab æterno generatas, vt ſomniant hæretici.

In 4. parte, ibi. *Non ſaluatur Rex per multam virtutem*, per ſeptem verſic. quod ideo incarnatus eſt Chriſtus, quia vidit, quod nullus homo in virtute ſua, & in viribus ſuis, & in multitudinem æquorum, & militum poteſt ſaluare ſeipſum, 1. quia omnes erant peccatores, 2. quia peccatum Adæ erat tàm graue, quod non poterat deleri, niſi per Deum hominem, 3. quia potentia Diaboli non poterat ſuperari, niſi à ſolo Deo, vnde ſolus Deus ſaluat, & prædeſtinat, & eruit à morte, & ſolus Chriſtus eſt adiutor, ſpes, & lætitia noſtra.

Iſte pſal. legitur in officio Martyrum in quantum inuitati à Chriſto, receperunt fidem, & ſeruauerunt mandata, & humiles, & patientes tolerauerunt mortem propter Chriſtum, & ideo habent fœlicitatem æternam, rogo vt orent pro me.

PSALMVS XXXIII.

Benedicam Dominum in omni tempore, &c. 2. pſal. Alphabeticus.

TItulus: *Pſalmus Dauid cum immutauit vultum ſuum coram Abimalech, & dimiſit eum, & abijt.* Iſte titulus ad duas Hiſtorias referri poteſt, quæ ſunt 1. Regum 21. cum Dauid fugiens à facie Saulis venit, 1. ad Achimalech Sacerdotem in Nobe, & mutauit vultum ſuum, id eſt os ſuum dicendo, quod Rex miſit eum ad negotium. Quod verum non erat, & poſtulauit ab eo panem, & arma, & abijt.

Altera hiſtoria in eodem capite. Cum fugit ad Achis Regem Phyliſthæum in Geth. Sed cum ſerui incitaſſent Regem, vt occideret Dauid inimicum, tunc Dauid ſimulauit inſaniam, & fatuitatem, & emittebat ſaliuam ſuper barbam ſuam, & oculos voluebat propter quod dimiſſus eſt, vt inſanus, & euaſit periculum vitæ, & fecit hunc pſalmum.

Materia igitur pſalmi eſt gratiarum actio pro hac euaſione. Et inuitat alios ad laudem Dei pro beneficijs.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 2. verſic. ponitur gratiarum actio in 2. ibi. *Magnificate Dominum mecum*, per 6. verſic. ponitur augmentatio gratiarum actionis, hortando, & incitando alios ad hoc agendum, & affert duo exempla, vnum de ſe dicens, iſte pauper clamauit, id eſt ego. Et Dominus exaudiuit me, liberando, & adiuuando, 2. de Angelis. Immittet Angelus Domini, liberans iuſtos de tribulationibus, vt Lot, & tres pueros, tertiam adducit rationem ex parte Dei, quoniam ſuauis, & dulcis eſt.

In 3. parte, ibi. *Timete Dominum omnes Sancti eius*, vſque in finem pſalmi per 14. verſic. Propheta hortatur omnes, magnos, & paruos filios, nobiles, & ignobiles ad timorem Dei, & obſeruantiam Præceptorum, & Diuinam Legem, quia Deus vltor malorum, & remunerator bonorum eſt.

Spiritualiter exponitur de Chriſto figurato in Dauid. Saul figura Diaboli eſt. Abimalech, interpretatur, Regnū Patris mei. Achis, interpretatur, quomodo eſt, vel ignorantia. Dauid venit Geth ad Regem Achis, Dominus Ieſus venit ad Regnum Patris ſui, id eſt ad Iudæos; mutauit vultum ſuum. Cum factus eſt homo formam ſerui accipiens, humiliauit ſe. Vel mutauit vultum ſuum, in Euchariſtia. Emittebat ſaliuam; id eſt infirmitates humanas. In barbam fortitudinem diuinitatis deſignat. Et dimiſſus Chriſtus à Iudæis, venit ad Gentiles. S. Hieron.

Pſalmus Alphabeticus, vel adiuuandam memoriam, vel ad delectum, vt frequenter recitetur, vel propter occultum myſterium, quia vocum, ſcripturæ, & rerum eſt Myſterium.

Materia pſal. eſt, quod Chriſtus in perſona propria, & in perſona Eccleſiæ, & cuiuslibet iuſti laudat Deum de tot beneficijs acceptis.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per 2. verſic. laudat Deum Patrem agendo gratias de ſua liberatione, & reſurrectione.

In 2. parte. *Magnificate Dominum mecum*, per 12. verſic. quatuor facit, 1. excitat, & exhortatur omnia membra ſua ad magnificandum Deum ſimul, id eſt inidipſum, vel mecum, qui exauditus eſt in menſa, & in horto.

2. ibi. *Accedite ad eum, & illuminamini*, per 4. verſic. exhortatur omnes, vt po-

vt ponant ſpem totam in eo, ſicut fecerunt Martyres illuminati, & corroborati contra Tyrannos; dat exemplum de ſe. Iſte pauper (quem videtis in Cruce) clamauit in Horto, & in Cruce, & Dominus erudiuit eum, & liberauit eum; & immiſit Angelum confortatorem in Horto ad Chriſtum, in carceribus ad Petrum, &c. & ſic in multos Martyres, & Sanctos mittet ad roborandum. Guſtate cum fide, & videte ſuauitatem Sacramentorum.

3. Ibi. *Timete Dominum omnes Sancti eius*, per 2. verſic. hortatur omnes ad timendum Deum, timore filiali in quò eſt ſumma Beatitudo, quæ eſt certa, & plena bonorum Cœleſtium, & diuites huius mundi mendici, & pauperes bonorum ſpiritualium, nam multi diuites pauperes facti ſunt.

4. Ibi. *Venite filij audite me*, per 3. verſic. hortatur ad obſeruandam Legē, & voluntatem Dei, ò vos Chriſtiani filij regenerati per baptiſmum, 1. doceo vos timorem Domini, qui eſt radix omnium bonorum, 1. fugat malum, 2. adhæret bono, 3. nihil timet, 4. peccatum expellit, 5. dilatat cor, 6. cum Angelis ſociat, 7. incutit timorem Dœmonibus, &c. mille effectus habet, 2. docet prohibere linguam, & cor à malo, 3. prohibet omnia peccata, declina à malo, 4. mandat omnia bona. Fac bonum, ideſt declina à malo, & fac bonum, & ſufficit, 5. mandat charitatem Dei, & paximi, ibi inquire pacem, & perſequere eam. Compendium totius Legis Diuinæ eſt.

In 3. parte, ibi. *Oculi Domini ſuper iuſtos*, per 8. verſic. prædicit prœmiū iuſtorum, & punitionem malorum. Domine nos hic corrige, in futuro parce nobis. Amen.

Iſte pſal. legitur in officio Martyrum, eo quod inuitati à Chriſto ſuſceperunt Fidem Catholicam, ſeruauerunt mandata, & humiliter, & patienter tolerauerunt tribulationes, & mortem pro Chriſto, & nunc gaudent in Cœlo, quod Deus nobis præſtet. Amen.

PSALMVS XXXIV.

Iudica Domine nocentes me: expugna, &c. 2. de paſſione.

Titulus: *In finem pſalmus Dauid*, Dauid manus fortis dicitur. Chriſtus manus fortis contra Diabolum, ducit nos ad Chriſtum, pſalmus iſte ad victoriam.

Materia eſt quod, Dauid petit diuinum auxilium contra perſecutionem Saulis, quæ diù durauit, & plures pſalmos fecit de dicta perſecutione.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 12. verſic. tria facit, 1. petit auxilium diuinum, 2. ibi. *Confundantur, & reuereantur*, prædicit deiectionem hoſtium, vt Saulis, Doech, & aliorum, 3. ibi. *Anima autem mea exultabit in Domino*, exprimit gaudium de ſua liberatione de manu Saulis, & omnium aduerſariorum.

In 2. parte Ibi. *Surgentes teſtes iniqui, per* 20. verſic. 4. facit 1. oſtendit in poſitionem falſi contra ſe, nam multi adulatores accuſabant Dauid apud Saulē de falſis criminibus. De quibus ipſe erat innocens 2. ibi. *Et aduerſum me lætati ſunt*. Oſtendit grauitatem ſuæ perſecutionis ex conſpiratione communi contra eum etiam de ſua familia, & ſubſannabant, ideſt irridebant eum naſo rugato coram Saule, & ſuis.

3. Ibi. *Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur*. Oſtendit grauitatem

Digitized by Google

ſuæ perſecutionis ex adiunctione doli, qui maximè aggrauat perſecutionem.

4. Ibi. *Exultent, & lætentur qui volunt iuſtitiam meam*: Orat Dauid pro ſe, & pro ſuis compatientibus amicis. Hæc ſecundum ſenſum literalem.

Myſticè Exponitur de Chriſto loquente, & conquęrente apud patrem de Iudæis affligentibus eum, vel Eccleſia, petens vltionem de tyrannis.

Diuiditur pſal. in tres partes. Quamuis non poſſit diſtinctè diuidi iſte pſal. eò quod narrando afflictiones: interponit petitiones, & gratiarum actiones. in 1. parte per 12. verſic. petit diuinum auxilium ad liberandum eum de inſidijs ſibi paratis à Iudeis, petendo vindictam à patre contra Iudæos obſtinatos, 1. ad exprimendam auctoritatem patris, 2. prædicendo eorum punitionem, & damnationem, 3. oſtendendo certitudinem, 4. orat pro nobis potius, quam pro ſe. Omnia oſſa mea dicent: Domine quis ſimilis tui, ideſt, Apoſtoli prædicent per mundum potentiam meam, & deſtructionem Iudęorũ à Romanis, & deſertionem angelorum, & exterminium eorum.

In 2. parte Ibi. *Surgentes teſtes iniqui*: per 5. verſic. prædicit ſecundum genus perſecutionis, & afflictionis Chriſti; quod fuit per falſas interrogationes, & falſa teſtimonia ante Caipham, & Pilatum, interrogantes, quæ ego neſciebam, & Iudæi fuerunt Chriſto ſteriles, 1. quia non retribuerunt ei fructus doctrinæ, 2. non pro beneficijs receptis, 3. quia procurarunt ei mortem. Humanitas Chriſti, eſt Cilitium eius, quò indutus eſt. Oratio eius conuertetur in ſinu eius, ideſt in membris ſuis fidelibus; qui ſunt in ſinu ſuo, in gremio Eccleſiæ, & ſuæ protectionis. Et Chriſtus quaſi proximum, & quaſi fratrem noſtrum, ſic complacebam, ideſt tolerabat, & ſuſtinebat compatiendo dum eum affligebant Iudas, & Iudæi, ſicut frater, & amicus lugebat eorum perditionem.

In 3. parte ibi. *Et aduerſum me lætati ſunt, & conuenerunt*, per 15. verſic. conquæritur de coniurationibus, & inſidijs factis contra eum, de quibus petit liberari, petendo vltionem. Nam in illa perſecutione, & paſſione Chriſti fuit coniuratio, captio, falſa teſtimonia, flagellatio, irriſio, & crucifixio. Ideo hæc omnia explicat hic Chriſtus, qui nos regat in gratia.

PSALMVS XXXV.

Dixit iniuſtus, vt delinquat in ſemetipſo: non eſt, &c.

Titulus: *In finem, ſeruo Domini pſalmus Dauid*, ideſt pſalmus inſpiratus ſeruo Domini Dauid, qui canendus eſt iugiter vſque in finem, quique ad Chriſtum pertinet, qui Legis, & Prophetarum eſt finis.

Materia ſecundum literam. Immenſam ferè eſſe quorundam hominum malitiam, ſed multo maiorem Dei miſericordiam, & iuſtitiam, hoc generaliter de quolibet peccatore, volente, & non timens te facere malum. Sed Dauid fecit hunc pſalmum de ſe ipſo, pluries liberato à perſecutione Saulis.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. Agit de malignitate Saulis, Dauid perſequentis deliberantis firmiter occidere eum, non reſpicientis Dei timorem; ſed doloſè agentis cum iniquitate, & odio, & dolo in lingua, & opere, inſidiando continue vitam eius.

In 2. parte ibi. *Domine in Cælo miſericordia tua*, per 9. verſic. tria facit, 1. declarat benignitatem Dei generaliter circa omnes creaturas viuentes vita anima-

animali, & iumenta, dando eis cibum, pilos, & inſtinctum naturæ ad cuſtodiendam vitam, ſaluans homines, & iumenta, ideſt nutriens, 2. ibi. *Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum*, oſtendit diuinam largitatem, ſpecialiter circa homines, qui eo ipſo quod ſunt ad imaginem Dei facti, & ordinati ad bonum rationis, & ad Beatitudinem, Deus eſt vita, & lumen eis.

3. Ibi. *Non veniat mihi pes ſuperbiæ*, oſtendit diuinam liberalitatem, & largitatem ſingulariter, quantum ad ipſum Dauid, ne pes, & manus Saulis ſuperbi, veniant, & moueant me, à ſtatu gratiæ.

Myſticè exponitur pſal. iſte de dura obſtinatione Iudæorum contra Chriſtum, qui ex ſuperbia prorūperunt in auaritiam, & inuidiam, ex inuidia in falſam intelligentiam Dei, & ſcripturæ, & ignorantiam in contemptu Dei, & obſtinatione, hoc præuidit Dauid.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 4. verſic. prædicit obſtinationem Iudæorum cum ſuis cauſis, 1. iſte populus iniuſtus dixit in intellectu, quando intellexit prophetias, & verba Chriſti, deliberauit non obedire ei. 2. voluntas ſua dixit, quando deliberauit occidere Chriſtum, 3. dixit in lingua, quando accuſauit Chriſtum, quia non habuit timorem Dei ante oculos eius. Nam ſicut timor Domini eſt principium omnium bonorum; ita ſuperbia eſt principium omnium malorum, 4. doloſè egit coram Deo in actibus ſuis, 5. in ore huius populi eſt iniquitas, & dolus falsè accuſando Chriſtum, nō hunc ſed Barabbam, tolle, tolle, crucifige eum, iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo, ideſt in ſecreto cordis, aſtitit in omni viæ non bonæ, ideſt ſecutus eſt viam peſſimam occidendo Chriſtum, non odiuit malitiam; ſed dilexit.

In 2. parte ibi. *Domine in Cœlo miſericordia tua*, per 6. verſic. improbat falſam opinionem Iudæorum, & aliorum Hæreticorum de Diuina Prouidētia, deteſtando obſtinationem eorum: Confitetur Diuinam Prouidentiam circa omnia, & ſpecialiter circa actus humanos per beneficium redemptionis, ad quod probandum ponuntur quatuor termini ex parte Dei, 1. Miſericordia, 2. Veritas, 3. Iuſtitia, & 4. Iudicium. Quæ explicant Diuinam Prouidentiam.

2. Memorantur quatuor partes, 1. Cœlum, 2. Nubes, 3. Mōtes, & 4. Abyſſus, quæ comprahenderunt totum mundum, & memorat duo genera animalium, ideſt homines, & iumenta, in quibus quaſi includuntur omnia animantia, & ſic apparet vniuerſalem Prouidentiam Dei, ſe extendere, per omnia, & circa omnia.

Vnde licet prædicta litera teneat verum de vniuerſali Prouidentia Dei, circa omnia creata: tamen termini poſiti in litera oſtendunt, quod loquitur ſpecialiter de prouidentia ſpeciali circa actus humanos.

Vnde Chriſtus, qui eſt ipſa miſericordia, & veritas, & iuſtitia, maximè oſtendit ſuam miſericordiam hominibus, & Angelis in Cœlo, vbi eos beatificat per Cœlum intelligitur Chriſtus, qui influit in totam Eccleſiam, per nubes volantes, Apoſtoli intelliguntur pluentes Euangelium in vniuerſum mundum. Per montes Dei, intelliguntur Martyres, & tota Eccleſia fundata in montibus ſanctis, per abyſſum intelligitur infernus in quo manifeſtat Diuinam Iuſtitiam, vel occulta Dei iudicia. Per homines, intelligitur populus Dei electus per iumenta populus gentilis. De his duobus populis, congregata eſt Eccleſia. Ideo dicitur homines, & iumenta ſaluabis Domine, 1. à

pecc-

Digitized by Google

peccato, 2. ſperabunt in tegmine alarum, ideſt ſub brachijs Crucis, 3. inebriabuntur ab vbertate Sacramentorum, & torrente Doctrinæ Euangelicæ, Vel torrente pretioſi ſanguinis à latere Chriſti. Vel torrente Viſionis Beatæ. Quoniam apud te eſt fons vitæ, ideſt Tu Chriſte Verbum Patris es vita, & ſine te nihil viuit naturaliter, & ſpiritualiter. Tu lumen, 1. ſcientiæ naturalis, in Angelis, & hominibus, 2. lumen fidei, 3. lumen gloriæ.

In 3. parte ibi. *Prætende miſericordiam tuam ſcientibus te*, per 3. verſic. Eccleſia petit præſeruari per gratiam Chriſti à peccato, à tali peſtifera opinione, & obſtinatione, cum nullus ſine gratia Dei poſſit euitare malum, non veniat mihi pes ſuperbiæ. Sicut totum corpus ſuſtentatur à pede; ſic omnia vitia à ſuperbia, ibi ceciderunt Lucifer, Adam, Eua, Saul, Cain, Pharao, Sennecherib, Nabuchodonoſor, Holofernes, Hebræi, &c. Superbia eſt initium omnis peccati, quia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ. Eſt auerſio à Deo, & conuerſio in ſe. Malitioſè contemnit Deum, & præcepta, habet quatuor ſpecies pro ſua fœcunditate, 1. videri habere bonum, quod non habet, 2. ſi habet, habere ex ſe & non à Deo, 3. ſi habet à Deo, habere pro meritis ſuis, 4. quòd bonum, quod habet ſit maius, quod eſt. Filiæ ſuperbiæ ſunt octo, 1. vanagloria, 2. inobedientia, 3. iactantia, 4. hypocriſia, 5. pertinacia, 6. diſcordia, 7. proſumptio. 8. contentio. Gradus ſuperbiæ sũt decem, 1. curioſitas, 2. leuitas mentis, 3. inepta lætitia, 4. ſingularitas, 5. arrogantia, ſiuè præſumptio, 6. diſſentio peccatorum, 7. ſimulata confeſſio, 8. ribellio, 9. libertas, 10. conſuetudo peccandi. Hæc craſſa Minerua.

Moraliter agit hìc de errore quorundam dicentium omnia peccata eſſe ex vitio naturæ, & creationis noſtræ: bona vero ex libero arbitrio: quod deſtruit dicens: mala omnia eſſe à nobis, & bona ex miſericordia Dei, quaſi dicant ſe delinquere, vel facto, vel conſtellatione, vel neceſſitate prouidentiæ: ſed potius dixit in ſeipſo, ideſt in ſua voluntate, deliberauit nihil impulit, vt delinquat, id ad quod creatus eſt, per hoc iuſtus, quia rectificat voluntatem ſuam cum Diuina ad finem, ad quem creatus eſt.

PSALMVS XXXVI.

Noli æmulari in malignantibus neque, &c. Pſalmus de prouidentia, 3. Alphabeticus.

TItulus: *Pſalmus Dauid*, clarus eſt ex dictis. Perſonam iuſti glorificat, iniuſti notat, mores inſtruit, bonitatem Dei docet: prauitatem expellit, & euellit. S. Hieron.

Materia pſal. eſt, quod proſperitas malorum in hac vita eſt contemnenda, & iuſtorum appetenda, quod iuſti ſemper ſunt melioris conditionis etiam in præſenti, licet hominibus bona tantum ſenſibilia conſiderantibus contrarium videatur, & iudicetur.

Multi homines ſenſuales ſcandalizantur, cum vident in hoc mundo impios proſperari, & inde incipiunt dubitare de prouidentia Dei, & animari ad imitanda opera impiorum. Pſalmus eſt Alphabeticus, nam quælibet litera continet duos verſiculos. Ideo vt facilius memoria cuſtodiretur Aphoriſmi varij doctrinæ, & ſententiarum in pſalmo contenti in 42. verſiculis,

quot fuerunt manſiones Hebræorum in deſerto. Exhortatur hic pſalmus omnes iuſtos ad patientiam in aduerſis, ne diffidant de Diuina Prouidentia, & Miſericordia, & ſic eſt propheticus, & moralis.

Moraliter, diuiditur in ſeptem partes, in 1. per 6. verſic. exhortatur iuſtos afflictos ad patienter perferendas paſſiones perſecutionum malignorũ. Æmulari eſt æquiuocum ſignificat indignari, & inuidere, ſequi, imitari, & amare, hic ponitur pro indignari, & zelare, ideſt quod amare, inuidere, defendere, non pati conſortem in amato, hic ponitur pro defendere, idem ne defendas facientes iniquitates, qui citò decident, vt olera, & herbæ putreſcunt; ſed opera in Domino, & fac bonitatem in proximũ, inde omne bonũ.

2. Pars ibi. *Noli æmulari in eos qui proſperatur in via ſua*, per 10. verſic. exhortatur iuſtos, ne indignentur contra Deum de proſperitate malorum; quia in fine Deus deprimit iniuſtum, & exaltat iuſtum, hic aut in futuro, & peccator viuit breui tempore. Semper vexando iuſtos, qui hæreditabũt terram viuentium, ideſt gloriam, nam malitia nocet operanti. Gladius eorum intret in corda ipſorum, hæc 2. doctrina.

3. Pars ibi. *Melius eſt modicum iuſto, ſuper diuitias*, per 5. verſic. exhortatur iuſtos ne diſperent in paupertate, neque appetant ſuperfluitatem bonorum temporalium, quia natura paucis contenta eſt. Et ſæpè diuitiæ ſunt cauſa ruinæ, vt patet de diuite Epulone, & Lazaro mendico. Sardanapalo, Eliogabalo, & alijs, qui parum vixerunt. Hæc 3. doctrina.

4. Pars ibi. *Mutuabitur peccator, & non ſoluet*, per 6. verſic. exhortatur iuſtos ad eleemoſynas faciendas, vt pro bonis temporalibus recipiant æterna bona. Eleemoſyna eſt actus Miſericordiæ, & Charitatis, ſpecies eius ſunt ſeptem corporales, & ſeptem ſpirituales, ideſt opera miſericordiæ, vide pſalmum 100. Fructus eleemoſynæ ſunt ſex, 1. dat hæreditatem in Cœlo, 2. dirigit vitam hominis in bonum, ne cadat, 3. ſi ceciderit ſubleuat, & reducit in gratiam, 4. liberat hominem à tribulatione temporali. 5. auget bona temporalia, 6. eleemoſyna patris prodeſt etiam filijs temporaliter. Hæc eſt 4. doctrina.

5. Pars ibi. *Declina à malo, & fac bonum*, per 4. verſic. exhortantur omnes ad obſeruandam Legem Diuinam, & Præcepta, tàm affirmatiua, quàm negatiua, quæ lex nihil aliud docet, niſi declinare à malo, & facere bonum, & Deum eſſe iuſtum Iudicem. Hæc eſt 5. doctrina.

6. Pars ibi. *Os iuſti meditabitur ſapientiam*, per 7. verſic. exhortatur omnes ad continuum ſtudium, & contemplationem Sacræ Scripturæ, quia 1. facit declinare à malo, dum meditatur, 2. quia abhorret peccatũ propter pœnas debitas peccatis, 3. quia cupit agere bonum, cum legit beneficia collata Sanctis. Ideo vt capiat terram hæreditatem, ideſt Gloriam Cœleſtem. Nam mali exaltantur ad tempus, & ſtatim deficiunt. Hæc eſt 6. doctrina.

7. Pars ibi. *Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem*, per 4. verſic. exhortatur omnes iuſtos ad innocentiam, ne velint reddere malum, pro malo, neq; nocere alicui, quia iniuſti diſperibunt. Hæc eſt 7. doctrina.

Myſticè iſte pſal. exponitur de Iudæis perſequentibus Chriſtum, qui reddebant mala, pro bonis, ex inuidia, & odio, vſque ad mortem, & ideo poſtea fuerunt exterminati. Sicut Saul perſequendo Dauid innocentem.

Poteſt etiam exponi de Eccleſia afflicta, & perſecuta à Tyrannis, qui omnes

Digitized by Google

nes perierunt mala morte, & Eccleſia floruit, & ampliata eſt, & liberata, & aduerſarij ſui Tyranni, & Hæretici ſunt damnati.

PSALMVS XXXVII.

Domine ne in furore tuo arguas me. Pſal. 3. pœnitentialis, &c.

Titulus: *Pſalmus Dauid in rememoratione diei Sabbathi.* Sabbathum requies interpretatur, hoc eſt quando requieſcunt Sancti, ideſt quando requieſcit Eccleſia in illa requie paradiſi, quam perdidit in Adam.

Vel rememoratione diei Sabbathi. Cum Dauid recordatus quietis amiſſæ in ſtatu innocentiæ. Vel promiſſæ in reſurrectione iuſtorum. Vel Sabbathum, quod agit bona conſcientia. Dum gratia Dei fruitur, quod amittit, qui peccat, & cuius cum gemitu recordatur, qui veram pœnitentiam agere incipit, vel quia cantabatur à Leuitis in diebus Sabbathorum.

Secundum literam, Dauid fecit hunc pſal. de ſeipſo ad recordandum propria peccata notabilia coram Deo, petens conſeruari à recidiuo. Sciendum, quod Dauid legitur peccaſſe notabiliter bis, 1. in facto Vriæ Ethei, & Berſabæ, in 2. Regum cap. 11. 2. in numeratione populi, 2. Regum cap. 24. & ſi de vtroque peccato fecerit pſalmos ſpeciales, tamen fecit hunc pſalmum de vtroque peccato ſimul, vt etiam pſal. 6.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 5. verſic. agit de peccato numerationis populi, recordatur culpæ commiſſæ, & pœnæ inflictæ. Domine ne in furore, ideſt non me damnes in Gehenna, in ira corripi, ideſt igne purgatorij crucies, ſagittæ tuæ infixæ fuerunt, ideſt tres pœnæ denuntiatæ ipſi Dauid à Natan Propheta ex parte Dei, peſtis, fames, bellum, vel ſunt tribulationes miſſæ à Deo, & peccator eſt plenus omni miſeria in ſtatu peccati. Pœnæ ſunt dolores, paſſiones, timores, vanitates, &c.

In 2. parte ibi. *Miſer factus ſum, & curuatus*, per 16. verſic. recordatur peccatum de adulterio, & ea quæ ſecuta ſunt ad illud, factus miſer ingratus Deo, curuatus à rectitudine, tota die ingreſſus ad locum pœnitentiæ, lumbi ipſius pleni illuſionibus caro infirma, filius rebellis, & multa mala paſſus, vt patet litera.

In 3. parte ibi. *Ne derelinquas me Domine Deus meus*, per 2. verſic. ponit concluſionem intentam in hoc pſal. præcatur Deum, vt non derelinquat eum; ſed conſeruet eum in gratiam.

Myſticè hic pſal. exponitur de homine myſtico deſcendente de Adam, qui deflet caſum, & ruinam ſuam, pœnas, & pœnalitates in quas incidit propter peccatum inobedientiæ.

Diuiditur in tres partes, in 1. per 10. verſic. memorat, & deflet miſerias, & pœnas intrinſecas corporis, & animæ, in quas incidit, 1. rebellionem carnis, 2. pœnas perſonæ, fames, infirmitates, 3. ignorantiam in 1. parte. Furor dies Iudicij, ira dies mortis. Sagittæ ſententiam in iudicio intelligit fomes carnis corruptæ, & pœnalitates infixæ ſunt mihi. Non eſt ſanitas in carne mea, quæ ſemper concupiſcit aduerſum ſpiritum, & iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, ideſt obſcurauerunt, & peruerterunt animam, & rationem meam: ita aggrauatæ, quod non valeo agere bonum; & ſic factus miſer, & curuus, & lumbi impleti illuſionibus diabolicis, & ſtimulis carnis, &

fomitis. Vel lumbi mei, ideſt filij mei naturaliter geniti ſunt illuſionibus ex fomite concupiſcentiæ, excepta B. Virgine Maria præſeruata per gratiam. Et alij gratia Dei liberati; afflictus, humiliatus, incuruatus in gemitu cordis mei ad pœnitentiam faciendam.

Domine ante te omne deſiderium meum: poſtulat aduentum Meſſiæ, vt liberet eum à pœnalitatibus, & miſerijs.

In 2. parte ibi. *Amici mei, & proximi mei* per 12. verſic. iſte homo myſticus memorat miſerias exteriores, in quas incidit propter peccatum, & eſt quatruplex malum, 1. incidit in odium, & inimicitias amicorum perſequentium, 2. ideſt infamias, & blaſphemias, & murmurationes: ita vt oporteat eſſe mutus, & ſurdus, 3. quia melius eſt ſperare in Domino habere patientiã, 4. eſſe flagellatum propter peccata commiſſa, quoniam cognoſco peccata mea, & confiteor.

In 3. parte ibi. *Ne derelinquas me Domine Deus meus*, per 2. verſic. loquitur, & inuocat Deum, vt mittat Saluatorem Meſſiam, vt ſaluet, & liberet eum de tot malis, & pœnis, in quibus erat humana natura ante Chriſti aduentus.

Myſticè etiam exponitur de Chriſto ſecundo Adam. Nam Chriſtus, vt caput peccata noſtra, dicit eſſe ſua.

Tria ergo facit Chriſtus in hoc pſalmo, 1. per 10. verſic. loquitur in perſona primi Adam, & ſuorum: quod dicitur corpus myſticum Chriſti, & deflet pœnalitates, & peccata, quæ traxit ex peccato. Dicit ergo Chriſtus, ò Pater ne arguas me, ideſt membra mea in tuo furore, quando eiiciſti Adam de Paradiſo. Neque corripias me, in æternum pro illo peccato, membra mea puniendo, & ſic exponatur tota litera huius pſal.

2. ibi. *Amici mei, & proximi mei*, per 14. verſic. Chriſtus poſtquam defleuit peccatum, in quod incurrit Adam, & obligauit ſuos poſteros. Nunc in perſona ſui ipſius deflet pœnas, & afflictiones, quas paſſus eſt pro peccato primi Adam. Vnde ait: amici mei Iudæi, & Iudas comprehenderunt me, & proximi mei Apoſtoli, qui iuxta me erant de longe ſteterunt, & Sacerdotes vim faciebant, qui quærebant Animam Chriſti, ideſt mortem, & ſeparationẽ animæ à corpore. Ideo coram Pilato, Caipha, & Herode locuti ſunt vanitates, ideſt vana, & friuola; dum non potuerunt concludere proceſſum veridicum. Ego autem tanquam ſurdus, & ſicut mutus, qui non ſe defendit, ſed tanquam agnus coram tondente, patienter omnia ſuſtinui. Factus vt mutus, & ſurdus, quia dixi: hæc volo pati, 1. pro ſatisfactione Diuinæ Iuſtitiæ, 2. vt darem exemplum martyribus, 3. ne inimici gauderent de impatiẽtia mea. Dum commouentur pedes mei, ideſt Apoſtoli dicti pedes Chriſti, qui commoti ſunt, dum omnes relicto eo, fugierunt. Inimici mei ſuper me magna locuti ſunt, dicentes, ſi Filius Dei es, deſcende de Cruce, &c.

Quoniam Ego in flagella paratus ſum, ideſt præparo me ad ſuſtinendam Crucem, lanceam, fel, acetum, vt per hanc mortem meo ſanguine redimam populum pereuntem: quia Chriſtus ad hoc venit, vt paſſionem ſuſtineret.

Ego in flagella paratus ſum, hoc impletum fuit, quando Chriſtus ligatus ad columnam in Prætorio Pilati recepit ictus ſiuè flagella, ſiuè plagas, 1. vt vult Lodolphus ex ſaſſonia 5475. 2. vt vult Ioannes Eckius 5375. 3. vt Ioannes Laſpergius vult 5460, 4. vt vult Gulielmus pipinus 5490. 5. vt placet

Digitized by Google

cet D. Bernardo 6666. 6. vt vult Beata Geltruda 5400. 7. Sanctus Vincentius Firrerius vult 780. & addit rationem, quia corpus humanum habet 260 oſſa, recepit tres ictus in quolibet oſſo. Effudit guttas ſanguinis, vt aliqui volunt 1000125.

Paſſus eſt in omnibus membris, vt ſatisfaciat, quia nos in omnibus membris peccamus, paſſus eſt in pedibus, & tibijs, propter greſſus malos, veloces pedes eorum ad fundendum ſanguinem, vel pro Apoſtolis, & Prælatis fundamentis Eccleſiæ. In femoribus, & cruribus pro ſuperbia veſtimentorum, & peccatis accidiæ. In lumbis pro luxuria, in humeribus pro furtis, & rapinis. In brachijs, & manibus pro peccatis commiſſionis. In ventre pro guloſitate. In pectore pro appetitibus iraſcibili, & concupiſcibili, & paſſionibus non regulatis, in duobus lateribus cum 24. coſtis, ideſt pares 14. & impares, 10. pro peccatis duorum populorum. In facie pro vanitatibus, & impudentia. In capite pro ſuperbia, & malis cogitationibus. In ſenſibus pro peccatis ſenſuum, & omnia propter nos ſuſtinuit, & in voluntate ſemper paratus erat ad flagella.

3. ibi. *Ne derelinquas Domine Deus meus*, per 2. verſic. petit liberari per reſurrectionem capitis, & membrorum à Patre, qui eſt vere adiutor, & protector.

Moraliter poteſt exponi de quolibet peccatore pœnitente, qui confitetur peccata ſua, & pœnas, & miſerias coram Domino, & petit liberari. Vnde Eccleſia recitat illum propter hoc in diebus ferialibus in pœnitentialibus.

PSALMVS XXXVIII.

Dixi cuſtodiam vias meas: vt non delinquam, &c.

TItulus: *In finem pro Idithum pſalmus Dauid.* Idithum, tranſiliens eos interpretatur. Eſt vnus ex tribus principalibus cantorum; cui Dauid dedit iſtum pſalmum ad cantandum in Choro cum conatu vocum vſq; in fine, vel dirigit nos, in finem, qui eſt Chriſtus.

Materia, iſte pſal. patientiam docet, vt refrenans homo os ſuum, obſeruet ne per fatuitatem verborum, incidat in peccatum: quia ſcit Propheta etiam de verbis otioſis rationem eſſe reddendam. Docet etiam, vt ea theſaurizemus in ſœculo, quæ ad profectum pertineant animarum.

Secundum literam Dauid fecit hunc pſal. de ſe ipſo, quando fugiens per iuga montium à facie Abſalonis filij ſui: Semei proijceret contra eum terrã, & lapides dicens. Egredere, egredere vir ſanguinum, & maledicebat ei; Dauid patienter, tulit, 2. Regum cap. 16.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 4. verſic. deſcribitur patientia ipſius Dauid, ambulando in via Dei, cuſtodiendo linguam, ſilendo à bonis, ideſt non permittendo Abiſai capitanio ſuo necare Semei propter peccatum læſæ Maieſtatis.

In 2. parte, ibi. *Locutus ſum in lingua mea*, per 11. verſic. duo facit, 1. deſcribitur confidentia ipſius Dauid, & ponitur humanus defectus, 1. ſe in lingua, orans volens ſcire longitudinem perſecutionis ſuæ, & terminum vitæ ſuæ, qui eſt breuis; ſicut nihil, 2. commune, & generaliter, quod omnis homo eſt ita breuis vitæ, quod eſt inanis, inutilis, & vana.

Digitized by Google

ſomitis. Vel lumbi mei, ideſt filij mei naturaliter geniti ſunt illuſionibus ex fomite concupiſcentiæ, excepta B. Virgine Maria præſeruata per gratiam. Et alij gratia Dei liberati; afflictus, humiliatus, incuruatus in gemitu cordis mei ad pœnitentiam faciendam.

Domine ante te omne deſiderium meum: poſtulat aduentum Meſſiæ, vt liberet eum à pœnalitatibus, & miſerijs.

In 2. parte ibi. *Amici mei, & proximi mei* per 12. verſic. iſte homo myſticus memorat miſerias exteriores, in quas incidit propter peccatum, & eſt quatruplex malum, 1. incidit in odium, & inimicitias amicorum perſequentium, 2. ideſt infamias, & blasphemias, & murmurationes: ita vt oporteat eſſe mutus, & ſurdus, 3. quia melius eſt ſperare in Domino habere patientiā, 4. eſſe flagellatum propter peccata commiſſa, quoniam cognoſco peccata mea, & confiteor.

In 3. parte ibi. *Ne derelinquas me Domine Deus meus*, per 2. verſic. loquitur, & inuocat Deum, vt mittat Saluatorem Meſſiam, vt ſaluet, & liberet eum de tot malis, & pœnis, in quibus erat humana natura ante Chriſti aduentus.

Myſticè etiam exponitur de Chriſto ſecundo Adam. Nam Chriſtus, vt caput peccata noſtra, dicit eſſe ſua.

Tria ergo facit Chriſtus in hoc pſalmo, 1. per 10. verſic. loquitur in perſona primi Adam, & ſuorum: quod dicitur corpus myſticum Chriſti, & deflet pœnalitates, & peccata, quæ traxit ex peccato. Dicit ergo Chriſtus, ò Pater ne arguas me, ideſt membra mea in tuo furore, quando eieciſti Adam de Paradiſo. Neque corripias me, in æternum pro illo peccato, membra mea puniendo, & ſic exponatur tota litera huius pſal.

2. ibi. *Amici mei, & proximi mei*, per 14. verſic. Chriſtus poſtquam defleuit peccatum, in quod incurrit Adam, & obligauit ſuos poſteros. Nunc in perſona ſui ipſius deflet pœnas, & afflictiones, quas paſſus eſt pro peccato primi Adam. Vnde ait: amici mei Iudæi, & Iudas comprahenderunt me, & proximi mei Apoſtoli, qui iuxta me erant de longe ſteterunt, & Sacerdotes vim faciebant, qui quærebant Animam Chriſti, ideſt mortem, & ſeparationē animæ à corpore. Ideo coram Pilato, Caipha, & Herode locuti ſunt vanitates, ideſt vana, & friuola; dum non potuerunt concludere proceſſum veridicum. Ego autem tanquam ſurdus, & ſicut mutus, qui non ſe defendit, ſed tanquam agnus coram tondente, patienter omnia ſuſtinui. Factus vt mutus, & ſurdus, quia dixi: hæc volo pati, 1. pro ſatisfactione Diuinæ Iuſtitiæ, 2. vt darem exemplum martyribus, 3. ne inimici gauderent de impatiētia mea. Dum commouentur pedes mei, ideſt Apoſtoli dicti pedes Chriſti, qui commoti ſunt, dum omnes relicto eo, fugierunt. Inimici mei ſuper me magna locuti ſunt, dicentes, ſi Filius Dei es, deſcende de Cruce, &c.

Quoniam Ego in flagella paratus ſum, ideſt præparo me ad ſuſtinendam Crucem, lanceam, fel, acetum, vt per hanc mortem meo ſanguine redimam populum pereuntem: quia Chriſtus ad hoc venit, vt paſſionem ſuſtineret.

Ego in flagella paratus ſum, hoc impletum fuit, quando Chriſtus ligatus ad columnam in Prætorio Pilati recepit ictus ſiuè flagella, ſiuè plagas, 1. vt vult Lodolphus ex ſaſſonia 5475. 2. vt vult Ioannes Eckius 5375. 3. vt Ioannes Laſpergius vult 5460. 4. vt vult Gulielmus pipinus 5490. 5. vt placet

et D. Bernardo *6666. 6.* vt vult Beata Geltruda 5400. 7. *Sanctus* Vincentius Firrerius vult 780. & addit rationem, quia corpus humanum habet 260 oſſa, recepit tres ictus in quolibet oſſo. Effudit guttas ſanguinis, vt aliqui volunt 1000125.

Paſſus eſt in omnibus membris, vt ſatisfaciat, quia nos in omnibus membris peccamus, paſſus eſt in pedibus, & tibijs, propter greſſus malos, veloces pedes eorum ad fundendum ſanguinem, vel pro Apoſtolis, & Prælatis fundamentis Eccleſiæ. In femoribus, & cruribus pro ſuperbia veſtimentorum, & peccatis accidiæ. In lumbis pro luxuria, in humeribus pro furtis, & rapinis. In brachijs, & manibus pro peccatis commiſſionis. In ventre pro guloſitate. In pectore pro appetitibus iraſcibili, & concupiſcibili, & paſſionibus non regulatis, in duobus lateribus cum 24. coſtis, ideſt pares 14. & impares, 10. pro peccatis duorum populorum. In facie pro vanitatibus, & impudentia. In capite pro ſuperbia, & malis cogitationibus. In ſenſibus pro peccatis ſenſuum, & omnia propter nos ſuſtinuit, & in voluntate ſemper paratus erat ad flagella.

3. ibi. *Ne derelinquas Domine Deus meus*, per 2. verſic. petit liberari per reſurrectionem capitis, & membrorum à Patre, qui eſt vere adiutor, & protector.

Moraliter poteſt exponi de quolibet peccatore pœnitente, qui confitetur peccata ſua, & pœnas, & miſerias coram Domino, & petit liberari. Vnde Eccleſia recitat illum propter hoc in diebus ferialibus in pœnitentialibus.

PSALMVS XXXVIII.

Dixi cuſtodiam vias meas: vt non delinquam, &c.

Titulus: *In finem pro Idithum pſalmus Dauid.* Idithum, tranſiliens eos interpratatur. Eſt vnus ex tribus principalibus cantorum; cui Dauid dedit iſtum pſalmum ad cantandum in Choro cum conatu vocum vſq; in finê, vel dirigit nos, in finem, qui eſt Chriſtus.

Materia, iſte pſal. patientiam docet, vt refrenans homo os ſuum, obſeruet ne per fatuitatem verborum, incidat in peccatum: quia ſcit Propheta etiam de verbis otioſis rationem eſſe reddendam. Docet etiam, vt ea theſaurizemus in ſœculo, quæ ad profectum pertineant animarum.

Secundum literam Dauid fecit hunc pſal. de ſe ipſo, quando fugiens per iuga montium à facie Abſalonis filij ſui: Semei proijceret contra eum terrã, & lapides dicens. Egredere, egredere vir ſanguinum, & maledicebat ei; Dauid patienter, tulit, 2. Regum cap. 16.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 4. verſic. deſcribitur patientia ipſius Dauid, ambulando in via Dei, cuſtodiendo linguam, ſilendo à bonis, ideſt non permittendo Abiſai capitanio ſuo necare Semei propter peccatum læſæ Maieſtatis.

In 2. parte, ibi. *Locutus ſum in lingua mea*, per 11. verſic. duo facit, 1. deſcribitur confidentia ipſius Dauid, & ponitur humanus defectus, 1. ſe in lingua, orans volens ſcire longitudinem perſecutionis ſuæ, & terminum vitæ ſuæ, qui eſt breuis; ſicut nihil, 2. commune, & generaliter, quod omnis homo eſt ita breuis vitæ, quod eſt inanis, inutilis, & vana.

Digitized by Google

2. ibi. *Et nunc, quæ eſt expectatio mea?* nonne Dominus? ponitur cõcluſio, quod in ſolo Deo eſt confidendum; Ideo conuertit ſe, ad eum deprecandum non ſolum quantum ad culpam; ſed etiam quantum ad pœnam.

In 3. parte ibi. *Exaudi orationem meam Domine*, per 3. verſic. ponitur inſtantia orationis ipſius Dauid, qui dicit eſſe aduena, ideſt fugitiuus à ciuitate.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quolibet fideli exiſtenti in afflictione temporali pro peccatis ſuis, & ſuſtinet, tàm patienter, & confidens de Diuina miſericordia, ipſam implorat deuotè, & inſtanter.

Myſticè exponitur de homine peregrino in hac vita, qui incæpit peregrinari ab Abel, iuſto, vſq; ad iudicium. Ideo in Titulo dicitur Idithum, ideſt tranſiliens eos, ideſt tranſit alios, ideſt homines terrenos, & mundanos, qui ponunt ſpem ſuam in rebus terrenis, quæ citò tranſeunt, hi incæperũt à Cain, qui habuit ciuitatem, & ſecuti eum, iſti homines terreni, & ſemper perſecuti ſunt iuſtos imitantes Abel, qui non habuit ciuitatem terrenam, ſed futuram inquirit in Patriam Cœleſtem. Nota quod iſte pſalmus, & ſequens 39. & 89. & 101. ſunt ſimiles in materia de breuitate, & miſeria vitæ humanæ.

Diuiditur iſte pſal. Nam iſte peregrinus quinque facit, 1. per 4. verſic. deflet perſecutiones, & pœnas ſibi inflictas ex peccato, quas cum patientia, & ſine murmuratione, ſe diù pati dicit. Nam peregrino duo ſunt neceſſaria, ſcilicet humilitas, & patientia, ſic populus Dei in mundo. Abel occiſus à fratre, Noe irriſus à filio, Abrahã à Caldæis, Iſaac ab Iſmael, Iacob ab Eſau, Iſrael ab Ægyptijs, & ſemper cum ſilentio ſuſtinuerunt propter ſpem expectantes liberari per Chriſtum.

2. ibi. *Locutus ſum in lingua mea*, per tres verſi. petit aduentum Chriſti accelerari, vt ponat finem ſuæ peregrinationis. Chriſtus dicitur finis legis, & noſtra beatitudo, quia noſtra vita breuis, & tanquam nihilum.

3. ibi. *Veruntamen vniuerſa vanitas*: per tres verſic. reprehendit, & irridet amatores huius mundi, qui ponunt ſpem ſuam in hoc mundo, & in rebus temporalibus cum ſint breues, & tranſitoriæ, & contemnunt Chriſtum, qui eſt verus finis, & requies laborum. Cum vita humana ſit vanitas, & vmbra, cumulat diuitias, & alter poſſidebit, quem ignorat, & ſperans relinquere filijs, inimicis relinquit. Filij erunt prodigi, luxurioſi, luſores, guloſi, vafri, & in in breui tempore omnia diſpergunt, & alter gaudebit. Sed iuſti, & fideles dicunt. Et nunc quæ eſt expectatio mea, nonne Dominus Ieſus Chriſtus? in quo poſui totam ſpem meam.

4. ibi. *Ab omnibus iniquitatibus meis erue me*, per 4. verſic. petit liberari ab omnibus pœnalitatibus, & infirmitatibus tam temporalibus, quàm ſpiritualibus inflictis ſibi in Adam. Vnde propter quatuor cauſas veniunt nobis tribulationes, 1. ex peccato primi Parentis, 2. propter peccata noſtra, 3. ne iuſtus extollatur in ſuperbiam, 4. ad augmentum meritorum. Ideo obmutui in patiendo.

5. ibi. *Exaudi orationem meam Domine, & depræcationem meam*, per tres verſic. petit agere pœnitentiam, & ſibi remitti culpam, in hac vita, ne decidat cum peccato, poſt mortem non eſt amplius pœnitentia.

Ex hoc pſalmo colliguntur plura Corollaria, 1. vnuſquiſque fidelis debet compeſcere linguam in tribulationibus ne perdat meritum. 2. quiſque continuè debet meditari mortem, quæ eſt finis vitæ ſuæ, 3. Nemo debet ponere

ſpem

Digitized by Google

ſpem ſuam in hac vita, quæ eſt menſurabilis, & finita, 4. Vana eſt ſollicitudo mundanorum hominum, quia neſciunt cui congregabunt. 5. Tota noſtra ſpes, in Deo ponenda eſt, quia æternus, & diues in omnibus, 6. Mala, quæ patimur ob noſtra peccata, vel in Adam peccauimus, 7. Omnes ſumus mortales, & peregrini in hac vita, non debemus curare terrena, 8. Dum ſumus in hac vita debemus agere pœnitentiam, quia poſt mortem non locus eſt pœnitentiæ.

PSALMVS XXXIX.

Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi, &c.

TItulus: *In finem pſalmus Dauid*. Dirigit nos in Chriſtum finem Legis, quamuis Hebræi exponant pſal. iſtum de populo captiuo in Ægypto: tamen S. Hieronymus S. Auguſt. S. Ambros. Euthymius, Nicolaus de Lyra, Chryſoſt. Caſſiodorus; Iacobus de Valentia, Bellarminus de Chriſto, & Eccleſia exponunt illum. S. Paulus ad Hebræos de Chriſto exponit literam huius pſalmi, cui magis credendum, nec habet alium ſenſum.

Materia, primum inducit Eccleſiam expectaſſe Dominum, & accepiſſe eū, & ab eo nouum Teſtamentum, quod multi ſecuturi erant; Vnde percutit omnes ſuperſtitiones, & inuitat ad mirabilia Dei. Chriſtus loquitur quandoq; in perſona ſui corporis myſtici, quandoq; in perſona capitis.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. per 6. verſic. agit gratias Patri in perſona corporis myſtici, & totius Eccleſiæ pro beneficijs, quæ recepit in aduentu Chriſti. Vnde ſpes Sanctorum Patrum in Lymbo, & in mundo tunc viuentium, vt Zachariæ, Simeonis, B. Mariæ, Ioſeph, Apoſtolorum, & Aliorum Iuſtorum, quando viderunt Chriſtum in mundo fuit plena gaudio, pro beneficijs operatis à Chriſto in ſuo aduentu; quæ ſeptem principalia explicantur in ſex verſic. huius pſalmi.

1. Liberauit omnes fideles veteris Teſtamenti de lacu miſeriæ inferni, qui per quatuor annorum millia expectauerunt, & tandem intendit eos, ideſt ceæui, & Eccleſiæ.

2. Liberauit totum genus humanum de luto fecis peccatorum, & eduxit de lacu inferni.

3. Ædificauit Eccleſiam ſuper ſeipſum, qui eſt vera petra, ſtatuit ſuper petram pedes meos.

4. Dedit Legem Euangelicam, per quam direxit greſſus meos in hac vita.

5. Aboleuit omnia cœremonialia, & legalia, & inſtituit nouum Sacrificium Euchariſtiæ, poſuit canticum nouum, Zachariæ, Simeonis, B. Mariæ, & nouum Teſtamentum in os Fidelium, & Spiritum Sanctum in os Apoſtolorum, in Pentecoſte.

6. Videbunt multi, & timebunt, ideſt conuertit multos de Iudæis, & gentiles in vna fide Eccleſiæ.

7. In nomine Domini Ieſu Chriſti eiecit Diabolum de mundo. Et beatus, qui poſuit ſpem ſuam in nomine Domini Ieſu, & non in rebus vanis, & falſis.

In 2. parte Ibi *Multa feciſti tu Domine Deus mirabilia*; per 8. verſic. tria facit, 1. per 2. verſic. Chriſtus agit gratias patri in perſona propria explicando ſuos labores, & myſterium noſtræ redemptionis; eo quod multa mirabilia,

& mi-

& miracula fecit in ſuo nomine, in hac vita, quæ nemo talia manifeſtauit, & fecit.

2. Ibi. *Sacrificium, & oblationem noluiſti:* per tres verſic. Agit gratias patri; quia repudiatis ſacrificijs veteris legis, voluit acceptare ipſum Chriſtũ in ſacrificium, & pretium pro peccatis totius mundi, oblatio eſt ſpontè dare, ſacrificium ſacrum facere, holocauſtum erat hoſtia, ideſt animal, quod totum cremabatur igne. Chriſtus omnia hæc erat Sacerdos, ſacrificium, & hoſtia. Aures autem perfeciſti mihi, ideſt ad obediendum voluntati tuæ, vel corpus purum adaptaſti mihi ad patiendum, ſic S.Paulus, & S. Hieron. dicunt. Tunc dixi ecce venio, ſpontè ad patiendum, & offerendum me ipſum in pretium: dum ſacrificia veteris legis non ſunt ſufficientia ſatisfacere.

In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam, ideſt Chriſtus venit ad ſatisfaciendum pro nobis iuſtitiæ patris, per mortem, & paſſionem ſuam, iſte liber variè intelligitur ab auctoribus, ſacris, 1. caput libri Geneſis, *In principio Creauit Deus Cœlum, & terram,* ideſt Chriſto, ſic S. Ambroſius, 2. principium libri pſalmorum. *In lege Domini voluntas eius.* S. Auguſt. 3. principium librorum prophetarum in quibus multa de Chriſto, ſic Euthymius, & Theodoretus, 4. principium libri Ioannis Euangelij. *In principio erat uerbum, & verbum caro factum eſt.* Sic S. Hieron. & Chriſoſtomus, 5. caput libri, ideſt ſumma totius, ſcripturæ loquitur de Chriſto capite noſtro. Sic Euthymius, 6. Sed re vera debet intelligi liber vitæ, ideſt Diuinæ prædeſtinationis: quia prædeſtinatio Chriſti eſt exemplar, & cauſa noſtræ prædeſtinationis: Ideo, ipſe eſt in capite, & primus: quia primum fuit prædeſtinatus. Chriſtus quam præuiſum peccatum, vt vult Scotus.

3. Ibi. *Annuntiaui iuſtitiam tuam in Eccleſia magna:* per tres verſic. oſtendit Chriſtus qualiter fuit obediens patri ad publicationem Euangelij, eo quod miſit omnes Apoſtolos ſuos, per vniuerſum mundum ad prædicandum Euangelium omni Creaturæ, ideſt rationali, & in Eccleſia magna, diffuſa in totum mundum prædicauerunt iuſtitiam, & miſericordiam tuam.

In 2. parte Ibi. *Tu autem Domine, ne longe facias miſerationes tuas à me* per 4. verſic. petit præmium ſuorum laborum, ideſt liberationem ſuorum membrorum à tribulationibus, iniquitatibus, & malis habitis pro peccatis.

In 3. parte Ibi. *Confundantur, & revereantur ſimul.* per 6. verſic. petit vltionem de Iudæis, qui noluerunt Chriſtum audire, nec recipere, imo crucifixerunt ipſum, & dixerunt Euge, euge, interiectio exultantis in morte Chriſti, Et ibi exultant, & lætentur ſuper te, omnes quærentes te. Petit Chriſtus prœmium pro ſuis membris, ſequentibus eum, quia ſunt pauperes ſpoliati in Adam à bonis ſpiritualibus, tu Deus adiutor meus, tu Chriſte protector meus in hac vita, & prœmium in patria nobis. Amen.

Eccleſia recitat hunc pſal. in officio mortuorum, quia expectant gratiam Chriſti, vt liberat eos, à pœna Purgatorij.

PSALMVS XXXX.

Beatus qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, &c.

Titulus: *In finem, Pſalmus Dauid.* Dirigit nos in Chriſtum, vel ad victoriam. Omnes expoſitores de Chriſto exponunt hunc pſalmum

Dauid

Dauid de vita ſua præuidebat vitam Chriſti, quod Abſalon coniurauit contra patrem ſuum, præuidit, quod populus Iudæorum debebat inſurgere contra Chriſtum ex inuidia, & quod Achitofel conſiliarius Dauid, adhæſit Abſaloni dans conſilium contra Dauid poſtea ſe ſuſpendit, vt habetur 2.Reg. à cap.15.vſq; ad 19. ex his ſumpſit Argumentum.

Materia præuidit, qualiter Iudas Scarioth vnus ex Diſcipulis debebat inſurgere contra Chriſtum, & adhærere Phariſæis, & vendere Chriſtum, & dare conſilium contra Magiſtrum ſuum; & poſtea laqueo ſe ſuſpẽdit, & quod Siba, & Berzelai ſubuenerunt Dauid in ſua fuga, & indigentia de neceſſariis victui; præuidit quod Martha, & Magdalena ſubueniebant Chriſto in ſua indigentia, & paupertate de facultatibus ſuis, & Ioſeph ab Arimathia, & Nicodemus ſubueniebant Chriſto in ſepultura, hæc omnia præuidens Dauid fecit hunc pſalmum de Chriſto. Immo ipſemet Chriſtus in S. Ioanne cap.13. alligat ſcripturam huius pſalmi de ſe ipſo, eſſe dictam cum ait, *qui manducat mecũ panem, leuabit contra me calcanium ſuum*, loquendo de Iuda.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. per quatuor verſic. petit ſeptem præmia his, qui ſubuenerunt ipſi Chriſto in ſua paupertate, & morte, & ſepultura, & quia Adam peccando ſeptem damna incurſit, 1. famem, 2. ſitim, 3. nuditatem, 4. dolores, & infirmitates corporales, 5. carcerem, 6. captiuitatem, & 7. mortem. Vnde Chriſtus, vt ſatisfaceret pro nobis, voluit aſſumere omnes ſupradictas miſerias in ſe, & voluit in ſe acceptare opera miſericordiæ à Ioſeph cibum, à Samaritana potum, à matre veſtem, à Martha hoſpitiũ, à Gamaliele defenſionem in concilio, à Magdalena vnctionem vnguenti, à Ioſeph ab Arimathia ſepulchrum. Vnde Chriſtus voluit acceptare hæc ſeptem opera in ſe, propter quatuor, 1. vt oſtenderet ſe pauperem, & liberaret nos ab his miſerijs, 2. vt hortaretur nos exemplo ſuo tolerare patienter paupertatem, 3. vt diſcamus ſubuenire pauperibus, 4. vt participemus merita ſuæ paſſionis, ſubueniendo miſeris. Ideo Chriſtus petit ſeptem præmia miſericordibus.

1. *In die mala liberabit eum Dominus*, in die mortis ſuæ, & in die iudicij vniuerſalis, 2. *Dominus conſeruet eum*, ideſt conſeruabit eum in gratia, nè cadat in peccatum, 3. *Viuificet eum*, à peccato ſi forte ceciderit det contritionem, & gratiam, 4. *Beatum faciat eum in terra*, ideſt in terra viuentium, & in gloria, 5. *Non tradat eum in animam inimicorum eius*, ideſt liberet eum ab omnibus inimicis viſibilibus, & inuiſibilibus, & ab omni periculo malo, 6. *Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius*, ideſt adiuuat eum in omnibus infirmitatibus, 7. *Vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius*, ideſt tu Pater mutabis ſtratum, ideſt corpus infirmum in ſanitatem. Vel verſaſti mortalitatem in immortalitatẽ, & gloriam in vita æterna, in qua nulla miſeria. Ego dixi Domine, miſere mei, ideſt rogaui in Horto, & in Cruce, pro Eccleſia fidelium:

In 2. parte ibi. *Inimici mei dixerunt mala mihi*, per 6. verſic. explicat ingratitudinem, & crudelitatem, quam Iudas Diſcipulus eius cum concilio *Sa*cerdotum egit contra Chriſtum, falſa crimina impoſuerunt mihi dicentes quando morietur, & peribit nomen eius?

Et ſi ingrediebatur, vt videret: Iudas in cœnaculo, vbi ego eram cum Diſcipulis meis, vana loquebatur, de inſtitutione Euchariſtiæ, & cor eius con-

Digitized by Google

gregauit iniquitatem ſibi; quia omnia in malum ſenſum trahebat, vel Iudæi videntes Chriſtum docere, murmurabant de doctrina. Vel ingredientes ad Pilatum male loquebantur, & egredientes foras dicebant crucifige, crucifige eum, & abiens proditor, & vnà cum Iudæis ſuſurrabant ſimul tractando de captione, & nece Chriſti. Verbum iniquum conſtituerunt aduerſum, ideſt, quando Principes Sacerdotum acceſſerunt ad Pilatum, & petierunt ponere cuſtodes ad ſepulchrum, ne furaretur corpus, & Diſcipuli dicerent, quod ſurrexiſſet.

Etenim homo pacis meæ in quo ſperaui, ideſt Iudas Diſcipulus, & familiaris, & fictus amicus ſperabam, vt me defenderet, qui edebat panes meos dicit panes, in plurali, quia Iudas in Cœna manducauit duplicem panem ſpiritualem in Euchariſtia, & corporalem. Magnificauit ſuper me ſupplātationem, ideſt mirifice tradidit me inimicis, quando dicebat ducite caute, & oſculo tradidit eum.

In 3. parte ibi. *Tu autem Domine miſerere mei*, in hoc verſic. petit à Patre reſurrectionem ſuam, vt ipſe Chriſtus retribuat membris ſuis bona æterna, & crucifixoribus ſuis pœnam æternam.

In 4. parte ibi. *In hoc cognoui, quoniam voluiſti me*: per 3. verſic. agit gratias de ſua Reſurrectione, & Aſcenſione de quibus contriſtati ſunt inimici, & non gauiſi: & propter innocentiam meam, & membrorum ſuſcepiſti me. Ideo Benedictus Dominus Deus Iſrael fiat, fiat, ideſt Amen, Amen, hic finit primus liber pſalmorum.

Iſte pſalmus dicitur in Officio mortuorum, vt præcibus Eccleſiæ, & meritis Paſſionis Chriſti liberentur à pœna, & miſeria Purgatorij.

PSALMVS XXXXI.

Quemadmodum deſideret Ceruus ad fontem, &c.

TItulus: *In finem intellectus filijs Coræ pſalmus*; in finem, in Chriſtum; intellectus hoc eſt, intellectus ſpiritualis, vt intelligant quid canunt, & alios doceant: filij Coræ, ideſt Filij Chriſti, qui ſunt credentes, filij Coræ sūt Cantores, quibus datus eſt pſalmus ad cantandum cum pſalterio.

Materia ſecundum literam eſt de ſtatu populi Iſrael exiſtentis in captiuitate Babylonica.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. per 2. verſic. deſcribit deſiderium liberationis à captiuitate ſimilitudine Cerui vexati à venatoribus deſiderantis aquam, quando vulneratus currit ad fontes.

In 2. parte ibi. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes*, per 3. verſic. deſcribit tædium longitudinis temporis moræ, quia populus deuotus captiuus frequenter lacrymabatur exprobatus à Babylonijs, vbi eſt. Deus tuus nullius, ſcilicet, valoris, quia non poteſt liberare te.

In 3. parte ibi. *Quare triſtis eſt anima mea?* per 3. verſic. ponit aliquale ſolatium, quod ſurgebat ex hoc; quod populus deuotus ſperabat firmiter ab illa captiuitate liberari, & canere laudes Deo in Hieruſalem, ſicut Deus fecit mirabilia in Iordane, in monte Sina, & Hermon, ſic fiet in nobis.

In 4. parte ibi. *Abyſſus abyſſum inuocat*, per 8. verſic. deſcribit tædium dilationis ex afflictionum multitudine, ideſt afflictio ſuper afflictionem: cataractæ

Digitized by Google

taractæ Dei, dicuntur feneſtræ Cœli, vnde exeunt afflictiones, & tribulationes dies eſt tempus proſperitatis, nox tempus afflictionis, oblitus es mei. Deus inimici exprobant me, & affligunt.

Myſticè. Materia eſt vox Eccleſiæ; vel Fidelis viri Deum deſiderantis, & ſenſus tituli eſt. Quod Coræ, Datan, & Abiron coniurauerunt contra Moyſen in deſerto, & terra aperta eſt, & deglutiuit eos, vt legitur in num. 26. multi filij Coræ non conſenſerunt iniquitati patris ſui, & fuerunt miraculoſè liberati, & quamuis ſint filij praui, & mali hominis, tamen fuerunt boni, figurant Eccleſiam congregatam ex populo Gentili, & Iudaico ex patribus malis, & erant cantores, quibus dati ſunt 11. pſalmi ad cantandum, ſic intitulati, in quibus dirigitur Eccleſia. Coræ, interpretatur Caluitium, ſignificat Chriſtum in Caluariæ loco, filij Coræ ſignificant Apoſtoli, & Chriſtiani filij Crucis, & congregatio fidelium.

Diuiditur pſal. in tres partes. Secundum tres captiuitates populi Iſrael, 1. captiuitas Ægypti, figurabat captiuitatem peccati totius generis humani in poteſtate Diaboli, 2. captiuitas Babylonica, figurabat perſecutionem Eccleſiæ ab imperatoribus, & tyrannis, 3. preſſura Machabæorum, figurabat perſecutionē Eccleſiæ ab hæreticis, & de hac erit pſalmus ſequens, hæc præuidens Dauid in ſpiritu fecit hunc pſal. & ſequentem, in 1. parte per 8. verſic. deſiderat, & petit liberari de captiuitate peccati per baptiſmum Chriſti, & exemplificat duplici exemplo, 1. dè ceruo, qui vulneratus ſagitta venenata, currit ad fontem, in quo vnicornis intinxit cornu, & ſic lauando ſanat: vnicornis fuit Chriſtus baptizatus in Iordane ſanctificauit aquas, qui baptizantur mundantur à veneno peccati originalis. Ideo omnes Patres veteris Teſtamenti ſitierunt venire ad hunc fontem Baptiſmi. Vel ſecundum aliam literam ad Deum fortem viuum, ideſt Chriſtum fortem, qui fregit capita draconis in aquam pſal. 28.

2. Exemplum eſt de filijs Iſrael in Ægypto deſiderantibus ſuam libertatem, qui continuè lacrymabant expectantes Meſſiam, & inimici dicebant eis, vbi eſt Deus tuus? Hæc recordatus ſum, ideſt promiſſionis mihi factæ de Chriſto futuro; Effudit in me animam meam, 1. omittendo omnem terrenam delectationem intraturus in Eccleſiam Dei, 2. extendi animam meam, ideſt deſiderium meum, vt ſit capax tanti boni, vbi eſt vbertas indeficiens.

3. Tranſcendi contemplando animam meam; eleuando ſe ad Deum in tabernaculo admirabili, ideſt Cœlo; & tranſiet de Eccleſia Catholica militāti in terra ad cœleſtem Hieruſalem cum magna exultatione; in Hymnis, & Canticis, & ſic conſolatus iſte homo loquitur animæ ſuæ. Quare triſtis es anima mea? Spera in Deo; confitebor confeſſione laudis, & gratias agendo anima mea turbata eſt, in ſtatu peccati; ſed pœnitentiam faciam, & memor ero tui de terra Iordanis, vbi inſtituiſti Baptiſmum, & Archa Teſtamenti, & populi intrauerunt in terram promiſſam; & Hermon mons, qui dicitur, anathema, deteſtatus eſt peccata, & per humilitatem iuxta hunc montem, Helias diuiſit aquam Iordanis, & volauit ad Paradiſum. Nam baptizatus intrat Eccleſiam deteſtando peccata, & agendo pœnitentiam intrabit ad gloriam, per merita Chriſti.

In 2. parte Ibi. *Abyſſus, abiſſum inuocat*, per verſic. 8. Iſte homo ſiue Eccleſia petit, & deſiderat liberari de perſecutione tyrannorum, quæ dura-

nit 300. annis circiter vſq. ad Conuerſionem Magni Conſtantini, & vnus Abyſſus laborum, inuocabit alium abyſſum, ſic inundatio aquarum 1. perſecutio Eccleſiæ, facta eſt Hieroſolimis contra Apoſtolos, & diſcipulos, 2. à Nerone, 3. Domitiano, 4. à Traiano, & ſic de alijs ſex, & Eccleſia ſemper orabat, vt Deus liberaret eam,& in Deo ſperabat. Poſtea magnus Conſtantinus,conceſſit Chriſtianis publicam licentiam ædificandi Eccleſias per totum mundum, & vt aliqui volunt dotauit Eccleſiam Romanam de tota Italia, & in toto tempore perſecutionis inimici Chriſtianorum increpando dicebant martyribus, vbi eſt Deus tuus, Ieſus Chriſtus? quare non venit ad liberandum te, de manibus noſtris? qui reſpondebant ſpero in Chriſto Deo meo,&c.

Eccleſia legit hunc pſalmum in officio defunctorum, vt ſicut Chriſtus, liberauit Eccleſiam de peccato originali, & de perſecutionibus, ſic per merita Chriſti liberat eas Deus de pœnis.

PSALMVS XXXXII.

Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meam de gente, &c.

TItulus: *Pſalmus Dauid*, hic titulus eſt in Biblijs noſtris, quia in hebræo eſt ſine titulo, & dicunt, quod ſit pars ſuperioris pſalmi.

Materia ſecundum Lyram (qui continuat cum ſuperiori) dicit, quod poſtquam poſtulata eſt liberatio, hìc communiter ad hoc alligat rationem,& accipitur ex malitia gentis *Babylonicæ*, quæ erat dedita Idolatriæ, & ideo rationabile videbatur, quod populus Deum colens ab eius ſeruitute liberaretur. Ideo dicit, Iudica me Deus, ideſt ſecundum tuum iuſtum iudicium libera me, & diſcerne cauſam meam, à Babylonica Idolatria, ſicut liberaſti populum iuuenem de captiuitate ægyptiaca &c.

Myſticè, hic Pſal. exponitur de 3. preſſura Eccleſiæ figurata in preſſura Machabeorum, facta ab hæreticis poſt mortem Conſtantini, Vnde pſalmus, iſte eſt contra preſſuras; ne nos retrahant à Deo, & conqueritur de commiſtione malorum,& precatur ſeparationem, nam ſunt amici ficti, amici inimici, lupi ſub pelle ouina, pleni dolo.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per 3. verſic. petit liberari à conſortio, & peſte hæreticorum, quæ perſecutio eſt inteſtina, & viſceralis.ideo fuit peior, quam perſecutio tyrannorum: quia hæretici erant Chriſtiani ſimulati inter Catholicos. Ideo ait, Iudica me Deus, iudicio diſcretionis,& ſeparationis, & diſcerne cauſam meam, ideſt ſepara me ab iſtis hæreticis, qui etiam ſunt hipocritæ, fingunt ſanctitatem, & ſunt iniqui, & doloſi. Ideo peruertebant imperatores, & reges. Quia tu es Deus fortitudo mea, tu potes me liberare, quare me repuliſti, ideſt affligi permiſiſti, quare triſtis incedo, dum affligit me inimicus. Nam S. Athanaſius, 40. annis peregrinatus eſt fugiens, *S.* Hilarius, Euſebius, *S.* Martinus, S. Ambroſius, *S.* Hieron. S. Auguſt. multipliciter afflicti cum tota Eccleſia à maledictis hæreticis.

Emitte lucem tuam, ideſt lumen veritatis in doctoribus ſanctis, ipſa me deduxerunt in montem ſanctum, ideſt in ſummam Veritatem Euangelicam, & in tabernacula tua, ideſt in Eccleſiam ſanctam Apoſtolicam, & Catholicam, vbi eſt veritas.

In 2. parte ibi. Et introibo ad altare Dei, per vnum verſic., & dimidium

pro-

Digitized by Google

promittit agere gratias poſt recepta beneficia. Nam poſtquam Eccleſia fuit liberata per Doctores ab hæreſi Arriana, Pelagiana, & Manichea, Doctores compoſuerunt hymnos, & orationes, & ordinauerunt officia, & feſtiuitates ſanctorum ad laudandum Deum benedictum.

In 3. parte ibi. Quare triſtis es anima mea? per dimidium, & vnum verſic. conſolatur ſeipſum de promiſſione ſibi facta, ſpera in Deo, quia ipſe poteſt dimittere peccata, ipſe Chriſtus, eſt ſalutare vultus mei, ideſt aſpectus animæ meæ, Deus, eſt ipſe lux, ipſe via, ipſe veritas.

Totus iſte pſal. poteſt exponi de deſiderio ſanctorum patrum Zachariæ, Simeonis, & Ioſephi; qui de propinquo expectabant Chriſtum, qui petebant, vt in breui Deus pater lucem, & veritatem Euangelicam manifeſtaret, per quam ſumus introducti in montem ſanctum, ideſt in Eccleſiam primum, poſtea in tabernaculum, ideſt in Cæleſtem Gloriam; quod Deus nobis præſtat amen.

Poteſt exponi totus pſalmus cum præcedenti Anagogicè: explicando deſiderium cuiuslibet fidelis, deſiderantis abſolui ab omni mundana miſeria, & eſſe cum Chriſto in illa Eccleſia triumphanti.

Quilibet Sacerdos deuotus dicit hunc pſalmum in celebrando 1. petens diſcerni, & abſolui ab omni peccato, & à conſortio malorum, & à tentatione peccati, 2. petit lumen veritatis, & gratiæ, vt purus, & mundus poſſit introire ad altare Dei, & dignè ſacrificium offerre, & miſſam celebrare, & laudes Domino decantare, & pro viuis, & defunctis orare.

Eccleſia cantat hunc pſal. in feria tertia ad laudes, vide cauſam, cur ita de canticis ferialibus, feria tertia.

PSALMVS XXXXIII.

Deus auribus noſtris audiuimus: patres noſtri &c.

Titulus: *In finem pro filijs Coræ ad intellectum*, expoſitus eſt hic titulus in pſal. 41. niſi quod, hic intellectus poſponitur, vt diſcamus, hic agere de malis futuris, & ibi, de præſentibus, & præteritis. Coræ, ideſt caluitium, Chriſtus Crucifixus in Caluario, filij Coræ, Apoſtoli, & Martyres ſunt; Intellectus, ideſt vt intelligamus illum, qui initium ſumpſit ſecundum Carnem ex tempore, & ante ſęcula eſſe genitum, vel intellectus eſt, vt intelligamus de proſperitate præſenti peccatorum, & de tribulatione præſenti ſanctorum. pſalmus non anteriora facta docet; ſed Eccleſiam in Chriſto renaſci pronuntiat: ac fideles in ea prouocat ad agonem: oſtendens neminem poſſe, niſi qui legitimè certauerit coronari: in quo etiam plerumq. voces martyrum proferuntur.

Materia pſalmi ſecundum literam, eſt de perſecutione Machabeorum quam ſuſtinuit populus.

Diuiditur pſal. in quinq. partes, in 1. per 5. verſic. deſcribitur recordatio antiquorum beneficiorum, quanta operatus.

In 2. parte ibi. *Tu es ipſe rex meus, & Deus meus*. per 5. verſic. recoluntur antiquorum verba, qui attribuebant victorias mirabiles diuinæ virtuti.

In 3. parte ibi. *Nunc autem repuliſti, & confudiſti nos*. per 8. verſic. recoluntur miſeriæ in quibus erat populus Iudaicus tempore Antiochi regis.

In 4.

Digitized by Google

In 4. parte Ibi. *Hæc omnia venerunt ſuper nos*; per 6. verſic. ponitur deprecatio pro liberatione ex parte populi, 1. quia patienter ſuſtinuit, 2. quia non diſceſſit à Lege Dei, in illa afflictione, neque fuerunt corrupti infectione Idolatriæ.

In 5. parte ibi. *Exurge quare obdormis Domine*, per 4. verſic. ad liberationem populi allegatur ratio ex parte Dei, cui ſeruiebat populus Iudaicus ipſe poterat eum liberare in momento, loquitur more humano de dormitione, & petit aduentum Saluatoris in hac parte.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, de quolibet fideli in magna afflictione poſito, mentis, & corporis, vel vtroque modo, qui tamen patienter ſuſtinet, priſtina beneficia Dei collata recolens: vt ſe oſtendat gratum: & per conſequens diſpoſitus ad alia in futuro recipienda. Et ſic vlterius explicat mala quæ ſuſtinet coram Deo; petens humiliter, & deuotè ab eis liberari Diuina Miſericordia, & Virtute.

Myſticè exponitur de Chriſto, & Eccleſia, & Martyribus, ideo dicit. Nos Chriſtiani audiuimus à Patribus noſtris Prophetis, & Apoſtolis in prædicatione opera, & miracula facta à Chriſto, diſperſit vitia, plantauit virtutes, expulit Diabolum, poſſiderunt terram viuentium manſueti. Dextera Patris Chriſtus eſt, & ipſe eſt illuminatio noſtra in eo complacemus nos, ipſe eſt rex noſter, cum regnat in nobis per gratiam. Iſte pſalmus dicũt aliqui, quod ſit oratio, quam faciebat Eccleſia, poſita in illa longa perſecutione, & Deus liberet nos à malo.

PSALMVS XXXXIV.

Eructauit Cor meum verbum bonum: &c.

Titulus: *In finem, pro his, qui Commutabuntur filijs Core ad intellectum, canticum pro dilecto*. Senſus eſt, Iſte pſalmus, eſt eruditio facta per Spiritum Sanctum filijs Core, canticum dilectionum. (Super lilia, vt alia litera ait,) ideſt de cantico dilectionum Chriſti, & Eccleſiæ, per lilia deſignatur, quod Chriſtus virgo eſt, & Eccleſia mater, & virgo. Ad victoriam vocum in finem, quod Chriſtus eſt. Pro his, qui commutabuntur, ideſt illi, qui relicta Idolatria, venerunt ad verum cultum veri Dei, vel qui de Eccleſia militanti tranſeunt ad triumphantem, & de peccato ad gratiam.

Materia, pſalmus loquitur de dulciſſima dilectione Chriſti, & Eccleſiæ; vel eſt Epitalamium nuptiale matrimonij inter Chriſtum, & Eccleſiam, loquitur propheta vſq; ad eum locum, Audi filia. Deindè loquitur Pater æternus, ſic S. Hieron. alij dicunt, quod in toto pſalmo loquitur propheta. Alij quod loquitur pater æternus in toto pſalmo, prius exponemus de locutione prophetæ, poſtea de locutione patris.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 2. verſic. ponit præfationem in qua quatuor facit 1. ponitur principalis agens, ideſt ſpiritus ſanctus, de cuius plenitudine gratiæ loquitur propheta, & non de ſua induſtria dicens. *Eructauit Cor meum*, &c. 2. captat beneuolentiam, dicens. *Verbum bonum*, quod eſt de Myſterijs Chriſti, & Eccleſiæ expreſſiuum, Ideo non ſolum *bonum*, ſed optimum, & tangit materiam pſalmi, 3. oſtendit intentionem cum ſubdit, *dico ego opera mea Regi*; ad laudem Regis, Regum Ieſu Chriſti, 4.

Modus

Modus loquendi, cum dicit; *lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*, ideſt Spiritus ſancti, qui in docendo non indiget interuallo temporis.

In 2. parte. *Ibi, ſpecioſus forma præ filijs hominũ*. ponitur narratio, quæ diuiditur in tres partes, in 1. per 8. verſic. deſcribitur Regis Chriſti magnificentia, quantum ad humanitatem; nam pulcritudo, & ſpecioſitas primum digna eſt imperio, Corpus Chriſti fuit formatum à Spiritus Sancti virtute, in cuius opera non poteſt eſſe error; Ideo fuit optimum, & pulcherrimum. Similiter ex parte animæ, quæ ab inſtanti Creationis fuit repleta omnibus gratijs, & virtutibus, & ſcientijs.

2. in principe ſedet optimè eloquentiæ Claritas: Ideo ait, diffuſa eſt gratia in labijs tuis.

3. in principe probitas vitæ, & fortitudo: ideo ſubdit; Accingere gladio tuo ſuper femur tuum potentiſſimè, ideſt verbum Dei.

Specie tua, & pulcritudine tua intende. pulcritudo propriè conſiſtit, in viuacitate coloris, in proportione membrorum, & debita perfectio in quantitate, in claritate vocis, in Chriſto nihil defuit, ad proſperitatem populi tui, procede per viam mortalis vitæ, & regna poſt mortem glorioſus in Cœlo. Iudex propter virtutem, ideſt vitæ, & doctrinæ, & manſuetudinem, in patiendo, & moriendo, & Iuſtitiam offerendo ſeipſum pro nobis. Deducet te mirabiliter dextera tua, ideſt Diuinitas eſt dextera coniuncta humanitati.

Sagittæ tuæ acutæ, ſunt Apoſtoli miſſi in totum mundum, qui feriebant Corda inimicorum Chriſti, & gentiles conuertebantur.

2. Ibi. *Sedes tua Deus in Sæculum ſæculi*; Deſcribit magnificentiam Regis Chriſti, quantum ad Deitatem, ideſt ſedes regiæ maeſtatis, ſemper Durans. Virga directionis virga regni tui, diſtinguit regnum à tyrannide. Nam tyrannus quærit propriam vtilitatem Rex, vult bonum Commune ſubditorum. Dilexiſti iuſtitiam, odiſti iniquitatem. Chriſtus enim in humana natura vnctus fuit plenitudine gratiæ ab inſtanti Creationis animæ, ſupra omnes Creaturas, Myrrha, gutta, & caſſia, recolunt aromata empta à mulieribus ad vngendum Corpus Chriſti, Mulieres fuerunt Maria Iacobi, & Maria Salomæ ſorores Beatæ Virginis Mariæ.

2. Pars Narrationis ibi. *Aſtitit Regina à dextris tuis*, per 5. verſic. deſcribitur Reginæ decentia, ideſt Eccleſiæ ſponſæ à deſtris tuis, in loco eminentiori ornata virtutibus Spiritus Sancti, audi filia, & vide Legem Euangelicã. Inclina aurem tuam, ad obediendum Sponſo tuo; obliuiſcere populum tuũ, ideſt populum Iudaicum reprobatum, quia filij Tyri in muneribus vultum tuum depræcabuntur, ideſt gentiles conuerſi adorabunt Chriſtum in Eccleſia, omnis gloria Eccleſiæ ab intus ornatu interiorum virtutum circundata varietatibus diuerſorum ſtatuum.

3. Pars ibi. *Adducentur Regi virgines poſt eam*: per 5. verſic. deſcribitur magnificentia Regis, & Reginæ in fœcunditate prolis ſpiritualis, 1. quantum ad virgines pediſſequæ Reginæ, nam multæ nobiles puellæ virgines ſprato ſæculo, ſecutæ Eccleſiam, vt Catharina, Agatha, Lucia, &c.

2. Ibi. *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij*, ideſt loco Patriarcharum, & Prophetarum, ſucceſſerunt Apoſtoli, Diſcipuli, & Doctores ſeminantes Doctrinam per orbem.

Digitized by Google

Aliqui dicunt, quod in toto iſto pſalmo loquitur Pater Æternus, qui format proœmium dicens.

COr meum eructauit, & produxit Verbum bonum ab æterno, per quod Verbum, Ego dico omnia opera mea creata ipſi Regi Chriſto, ideſt cōmitto regenda, & gubernanda, quia verbum bonum incarnatum in tempore. Lingua mea calamus Scribæ velociter ſcribentis, ideſt Spiritus Sanctus fuit tanquam calamus, quia omnia, ſicut fuerunt ſimul creata per verbum, ſic omnia fuerunt ſimul viuificata; vnde Verbum ſecundum humanitatem dicitur lingua Patris, & Spiritus Sanctus eſt vtriſque calamus.

Incipit narratio in 3. verſic. ibi. Specioſus forma præ filijs.

HOminum; in qua tria facit, in 1. per 8. verſic. ornat ſponſum, in 2. parte ornat ſponſam, in 3. parte laudat copiam filiorum.

In 1. parte quatuor facit, 1. per quatuor verſiculos explicat ea, quæ Pater dedit filio tamquam Regi, & ſunt tria, 1. pulchritudo, & formoſitas, 2. eloquentia, & facundia, & ſapientia in loquendo, 3. gladius regius, ideſt poteſtas, qui Gladius triplex eſt, 1. caro, & humanitas, 2. poteſtas miraculorum, 3. paterna doctrina. Imo Chriſtus ſex habuit, quæ reddebant ipſum dignum regno, & imperio, 1. fuit in illo pulchritudo, 2. puritas animæ, & corporis, 3. ſanctitas, 4. manſuetudo in patiendo, 5. veritas in docendo, 6. iuſtitia in corrigendo. Proſperè procede, & regna: ad proſperitatem Eccleſiæ. Dextera tua, ideſt diuinitas deducet te mirabiliter ad omne opus redēptionis, propter veritatem, manſuetudinem, & iuſtitiam: quia his armis vinces Diabolum.

2. ibi. *Sagittæ ſuæ acutæ: populi ſub te cadent*, in vno verſic. dicit ea, quæ Pater dedit filio tanquam pugili, ipſe vicit diabolum in morte, ſpoliauit infernum, & tulit Legem Euangelicam, & dedit Apoſtolis arma ſua, vt vinceret mundum, virtutem miraculorum in nomine Ieſu, virtutem Sacramentorum, & verba Euangelica feriebant corda hominum inimicorum Regis Chriſti, & victi cadebant adorantes Apoſtolos, qui dicuntur ſagittæ Dei, propter velocitatem.

3. ibi. *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi*, per 2. verſic. memorat ea, quæ Pater dedit filio tamquam Iudici, ſunt ſedes iudiciaria, & ſceptrum Regni, vnde Chriſtus ait, *data eſt mihi omnis poteſtas in Cælo, & in terra*. Matth. 27. & hæc poteſtas eſt æterna, ſedes, vel Eccleſia, vel anima intelligitur. Virga directionis, ideſt poteſtas tua eſt recta; quia non flectitur, neq; corrumpitur per paſſionem, & auaritiam; Ideo dilexiſti homines iuſtos, & odiſti iniquos, quia Chriſtus, vt homo fuit vnctus oleo Spiritus Sancti, pluſquam alij Sacerdotes conſortes.

4. Ibi. *Myrrha, & gutta, & caſia*, In hoc verſic. oſtendit ea, quæ Pater dedit filio tanquam Sponſus Eccleſiæ, quæ fuerunt veſtimenta nuptialia. Tres nuptias celebrauit Pater Filio Chriſto, 1. fuerunt nuptiæ incarnationis, quando vniuit carnem Verbo Diuino in vtero Beatiſſimæ Mariæ, 2. nuptiæ vnionis, quando in Iordane lauit noſtra crimina, & iunxit Eccleſiam Chri-

ſto, 3. Nuptiæ glorificationis in reſurrectione in Corpore glorioſo. Vnde tria veſtimenta odorifera habuit Chriſtus. Myrrha, ſignat carnem mortalẽ, in morte, & paſſione. Et ſicut Arbor Myrrhæ agitata à duobus ventis contrarijs mittit liquorem; ſed parum. Ideo agricolæ in menſe Martij, incidunt eam, vt maiorem ſuccum mittat.

Sic Corpus Chriſti, agitatum in menſe Martij à duobus ventis contrarijs ira, ſcilicet Iudæorum, & Romanorum Pilati, & inciſum à flagellis miſit liquorem, & odorem pretioſum, 2. Gutta deſignat pœnitentiam, & ſanctitatẽ vitæ, 3. Caſia, deſignat lenitatem, & ſuauitatem doctrinæ. Ideo in Canticis dicitur, *in odorem curremus vnguentorum tuorum*.

Nam 1. Martyres ſequuntur Chriſtum, in odore Myrrhæ, & paſſionis.

2. Virgines, continentes, Eremitæ, & omnes pœnitentes ſequuntur Chriſtum in odore guttæ, ſeù ſandali, ideſt ſanctitatis vitæ.

3. Doctores vero ſecuti ſunt Chriſtum in odorẽ doctrinæ à domibus eburneis, ideſt à capſis, & pixidibus eburneis, ideſt Apoſtoli portantes nomen Ieſu in gentibus. Albæ propter puritatem, ex quibus odoribus delectauerũt te multæ virgines filiæ Regum in honore tuo, vt Catharina, Agatha, Lucia, Vrſula, Cæcilia, Agnes, & multæ aliæ.

In 2. parte ibi. *Aſtitit Regina à dextris tuis*; per 5. verſic. ornat Sponſam Eccleſiam, & iungit eam Sponſo Chriſto, & Pater ait ad Filium, ò Chriſte fili accipe Eccleſiam tibi Sponſam, quæ aſtitit à dextris tuis, ideſt in potioribus bonis tuis, in veſtitu deaurato per Fidem, Spem, & Charitatem circũdata varietate, 1. Alba per Fidem, Cærulea per ſpem, rubicunda per Martyrium, pallida per pœnitentiam, ſplendens per veram doctrinam, 2. varietate Sacramentorum, 3. varietate linguarum in 72. 4. varietate ſtatuum virginũ, Viduarum, Coniugatorum, Eremitarum, Confeſſorum, Doctorum, Martyrum, Apoſtolorum, & Euangeliſtarum, 5. varietate Religionum.

Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam. Pater poſtquam dixit filio Chriſto, vt acciperet Eccleſiã in Sponſam: Nunc dicit Eccleſiæ, vt accipiat Chriſtum in Sponſum, vt appareat conſenſus vtriuſq; 1. conſenſum Sponſi, poſtea Sponſæ, ſic vtitur Eccleſia. Vocat filiam per regenerationem, audi vocẽ Euangelicam Filij mei. Et vide eius miracula, & ſanctitatem. Inclina aurẽ tuæ voluntatis præbendo aſſenſum, & tu populc Gentilis, & Iudæi conuerſi, vt ſunt Apoſtoli, & Diſcipuli, qui facti eſtis prima membra Eccleſiæ obliuiſcere populum tuum, Idolatram, & Synagogam, & cæremonias antiquas, & domum patris tui diaboli.

Et concupiſcet Rex decorem tuum, ideſt Chriſtus Rex, qui eſt Dominus Deus tuus concupiſcet, ideſt eris ſibi grata, & filiæ Tyri, ideſt tota gentilitas adorabit eum, adoratione latriæ debita Soli Deo, & muneribus, vt fuerunt Magi, & varij Reges, & Imperatores conuerſi.

Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus, ideſt omnis pulchritudo Eccleſiæ eſt intus in anima, & interna, vt caſtitas, pudicitia, humilitas, & internæ virtutes.

In 3. parte ibi. *Adducentur Regi virgines poſt eam*, per 5. verſic. commendat Sponſam Eccleſiam, quæ offert Regi Chriſto virgines Animas Sanctas per baptiſmum, & pœnitentiam, & martyrium, vt ſunt omnes continentes.

Ibi. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, ideſt loco Patriarcharum, & Pro-

phetarum ſucceſſerunt, & nati ſunt tibi Apoſtoli, quos conſtituiſti principes ſuper omnem terram; qui Apoſtoli, & Doctores prædicauerũt nomen Chriſti, & Euangelium; miracula, Sacramenta, & populi credentes confitebuntur, confeſſione laudis, & fidei Chriſtum Deum, & hominem verum Meſſiam, qui faciat nos verè pœnitentes gratia ſua. Amen. Ex iuſto pſalmo colligũtur plura corollaria.

1. Pater ab æterno eructauit Verbum bonum de ſua ſubſtantia, 2. per illud Verbum in tempore produxit omnes creaturas, 3. Chriſtus fuit ſpecioſus ſuper omnes creaturas, in puritate, & ſanctitate, 4. Chriſtus accinctus eſt triplici gladio, 5. propter quinque virtutes meruit regnare, 6. Apoſtoli, & verba Euangelica ſunt ſagittæ Dei, 7. Sedes Chriſti æterna, & ſceptrum, & virga recta, iuxta, & inflexibilis; 8. In Diuinis eſt Trinitas Pater vngens, Filius vnctus, & *Spiritus Sanctus*, quo Filius vngitur ſecundum humanitatem, & vnitas eſſentiæ in verbo (Deus) 9. veſtimenta Chriſti triplicia, paſſio, pœnitentia, & doctrina, 10. veſtimenta Eccleſiæ ſunt circundata varietate, 11. Eccleſia eſt congregata ex conuerſis gentilibus, & Hebræis, 12. filij gentilium debebant recipere Chriſtum, & adorare, vt Deum verum, 13. gloria Eccleſiæ eſt intus in virtutibus internis, 14. Apoſtoli ſucceſſerũt 12. Patriarchis, & Prophetis, & principes ſuper omnem terram.

Eccleſia recitat hunc pſalmum, in natiuitate Chriſti propter æternam, & humanam generationem, in officio Beatæ Mariæ, quia eſt Regina, quæ aſtitit ad dextris Dei, in officio Apoſtolorum, quia ſunt filij nati Chriſto loco Patriarcharum, & ſunt Principes conſtituti ſuper omnem terram, in officio Virginum: quia adducentur Regi virgines poſt eam, oramus, vt intercedant pro nobis apud Deum.

PSALMVS XXXXV.

Deus noſter refugium, & virtus, &c.

TItulus: *In finem filijs Coræ pro archanis pſalmus*, in Chriſtum nos ducit, vel ad victoriam vocum, filijs Coræ datus eſt pſalmus ad cantandũ, vel filijs Crucis, pro archanis, pro manifeſtatione archanorum, ideſt, quod Deus ſit homo, 2. quod ſolus promiſſus vtrique populo, quod cæcitas contingit in Iſrael, 3. quod Apoſtoli tranſierunt ad gentes, & pax in terra.

Secundum Hebræos, Titulus eſt. *In finem filijs Coræ ſuper Alamot*: Aliqui dicunt quod Alamot erat inſtrumentũ muſicum cum quo cantabatur pſal. Aliqui dicunt, quod eſt nomen deriuatum ab Alma, quod duo ſignificat Adoleſcentula, ſiue iuuentus, alio modo Archana, ſeù ſecreta; & ſic vno modo notificat iuuentutem, & ortum Eccleſiæ; alio modo notificat Archana, & profunda Myſteria, & miracula, quæ geſta ſunt in ortu, & iuuentute Eccleſiæ; Ideo datus eſt pſal. filijs Coræ, qui gerunt figuram Eccleſiæ.

Materia, qui exponunt iſtum pſal. literaliter dicunt, quod ſit pro gratiarũ actione filiorum Coræ de ſua liberatione, quando non conſentiendo patri ſuo de coniuratione contra Moiſen, & Aaron, aperta eſt terra, & deglutinit Coræ patrem ſuum, Datan, & Abiron. Et ipſi filij Coræ remanſerunt ſuſpenſi in aere, vſquequo clauſa eſt terra ſub pedibus, vt habetur in num. cap. 16. & 26. Ideo meruerunt ſpiritum propheticum, & fecerunt iſtum pſal. &

alios

Digitized by Google

alios ſic intitulatos, quia habuerunt meliorem iudicium patris ſui, ſed hoc non eſt verum, quod ipſi fecerunt pſalmos, ſed ſolum fuerunt Cantores.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 2. verſic. agunt gratias ſuo vero Deo, qui eſt adiutor in tribulatione, & cum terra mouetur non timebunt, & montes merguntur in mare, hoc in deſerto.

In 2. parte, ibi. *Fluminis impetus lætificat Ciuitatem Dei*, per 2. verſic. deſcribitur pronuntiatio duorum mirabilium futurorum de proximo venturã filijs Iſrael. Primum mirabile fuit in exitu de deſerto, quando Iordanis fluuius diuiſus eſt, & populus tranſiuit per ſiccum. Ideo dicitur lætificat Ciuitatem Dei, ideſt Populum Dei. Sanctificauit tabernaculum ſuum, ideſt Archã Teſtamenti in qua fiebant mirabilia; in medio eius, ideſt in medio populi erat Archa, & Deus adiuuabit eam, Deus mane diluculo, ideſt promptè, & cito in auxilio.

2. Mirabile eſt ibi. *Conturbatæ ſunt gentes*: per 6. verſic. denuntiat deſtructionem Cananæorum, & aliorum gentium habitantium in Terra Promiſſionis.

Myſticè iſte pſal. exponitur de Eccleſia, & meritò collocatur apud præcedentem, quia in illo prædicta eſt exaltatio Eccleſiæ, ob nuptias ſpirituales cũ Rege Chriſto Domino, in hoc autem prædicitur perſecutio, & liberatio à perſecutione.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per tres verſic. prædicit fortitudinem, & coſtantiam, quam habuit Eccleſia contra Iudæos, & Tyrannos in ſua iuuẽtute, & auxilium Dei in principio, & per figuram, prout præuidit in exitu Iſrael de Ægypto, & per tranſitum maris rubri, & ſicut Iacob habuit 12. filios, ſic Chriſtus habuit 12. Apoſtolos. Ideo Populus Chriſti, & Ciuitas Hieruſalem terrena, quæ eſt Eccleſia Chriſtus Deus, & homo eſt noſtrum refugium, & virtus, & adiutor in tribulationibus; quæ inuenerunt, & vexauerunt nos, in primitiua Eccleſia, vt patet in Actibus Apoſtolorum, & in hiſtorijs.

Propterea non timebimus dum turbabitur terra; transferuntur montes in cor maris ideſt quamuis turbetur tota terra contra nos, & montes, ideſt ſuperbi, & tyranni, & reges contra Eccleſiam, non timebimus dum Chriſtus eſt nobiſcum. Sonuerunt, & turbatæ ſunt aquæ eorum, ideſt perſecutiones ſonuerunt contra Eccleſiam, conturbati ſunt montes in fortitudine eius, dum paruæ virgines ſpernebant tyrannos, Reges, & Imperatores, vt Catharina, Agatha, Lucia, & multæ aliæ, & Chriſtus liberauit Eccleſiam.

In 2. parte ibi. *Fluminis impetus lætificat Ciuitatem Dei*: per 2. verſic. oſtẽdit vnde venit tanta lætitia, & fortitudo Eccleſiæ, per ſimilitudinem, nam ſicut in tranſitu Iordanis populus lætatus eſt, ſic Ciuitas Dei, ideſt Eccleſia ab impetu fluminis miſſionis Spiritus Sancti in die Pentecoſten. & ab aqua Baptiſmi, & à gratia Sacramentorum, & donorum Spiritus Sancti, quibus ditauit, & fortificauit ſuam Ciuitatem Eccleſiam, & ſic Deus ſanctificauit tabernaculum ſuum, ideſt Eccleſiam, & Chriſtus in medio eius habitat in Sacramentis, non commouebitur à Fide, & Charitate Chriſti. Adiuuabit eam mane diluculo. Nox eſt tempus veteris Legis. Dies eſt tempus gratiæ aurora, ſiuè mane, ſiuè diluculo fuit tempus Reſurrectionis, & Aſcẽſionis Chriſti, illicò, poſt decem dies miſit Spiritum Sanctum flumen donorum, & lætificauit, & fortificauit ſuam Ciuitatem. Ideo adiuuabit eam Deus mane diluculo in ortu ſuo.

Digitized by Google

In 3. parte ibi. *Conturbatæ ſunt gentes*: per 6. verſic. explicat victoriam, & triumphum, quem habuit Eccleſia, 1. de Iudæis, 2. de Tyrannis perſecutoribus ſuis, per figuram de victoria, quam habuit Ioſuel de Regibus Cananæis; nam Apoſtoli poſt receptum Spiritum Sanctum ſubiugauerunt totum mundum Chriſto, & inclinata ſunt omnia Regna ad adorandum, & credendũ Euangelium. Et hoc quia Dominus Ieſus Chriſtus Deus virtutum erat cum illis; Et inuitat omnes gentes, & populos, vt veniant ad prædicationem Apoſtolorum, & videant ſigna, & prodigea, & miracula: quia contriuit omnia arma offenſiua, quia ipſe ſolus Deus virtutum.

Sed dubitatur. Nam in Titulo huius pſalmi, dicitur de Archanis, non apparet in his expoſitionibus, quid ſit iſtud magnum Myſterium non explicatum: Immo alia litera Tituli dicit, Super Alamot: quod eſt plurale huius nominis Alma, quod duo ſignificat, Adoleſcentula, & Secreta: & in Iſaia ſolum ſcribitur, Alma cum mem clauſo, ad notandum, quod ſit virgo. Dicit ergo. Adoleſcentula, ſecreta, Virgo, quod de Virgine Maria loquitur, de ſua Conceptione, & Incarnatione Chriſti, maximis Archanis. Ideo Iſaias dixit: *Ecce Alma concipiet, & pariet Filium*; Alma, ideſt Virgo cum mem clauſo: vnde Sanctus Simeon non intelligens Myſterium, putauit textum eſſe corruptum, & deleuit, & poſtea inuenit literas aureas, tãto magis, quod Eccleſia Catholica in Officio Beatæ Virginis canit hos duos verſiculos. *Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus. Et adiuuabit eam Deus mane diluculo*. Vnde Salomon in cap. 3. prouer. ad hoc reſpiciens ait. *Tria ſunt mihi difficilia, & quartum penitus ignoro*, 1. *viam aquilæ in Cælo*, ideſt deſcenſum Verbi Dei de Cœlo, 2. *Viam colubris ſuper petram*, ideſt exitus Chriſti de ſepulchro clauſo per reſurrectionem, 3. *Viam nauis in mari*, ideſt viam Chriſti in hoc mundo, 4. *Et penitus ignoro viam viri in Alma*. ideſt in iuuencula, ſiuè adoleſcentula, ideſt Myſterium Incarnationis ex Virgine Maria, in his duobus verſiculis ſunt quatuor Myſteria de B. Virgine Maria.

1. Myſterium. Fluminis impetus lætificat Ciuitatem Dei, ideſt Deus altiſſimus lætificauit, irrigauit, & ornauit animam B. Virginis flumine abundãtiſſimo gratiarum, & donorum Spiritus Sancti, quia fuit prima, & principalis Ciuis, & primum membrum Ciuitatis Dei, ideſt Eccleſiæ.

2. Myſterium. Altiſſimus Filius Dei Sanctificauit Tabernaculum ſuum. Quatuor ſunt Tabernacula Dei, 1. perſonale, ideſt humanitas Chriſti, in qua verbum habitat perſonaliter in vnitate ſuppoſiti, & Altiſſimus ſanctificauit illud in inſtanti Incarnationis.

2. Eſt Tabernaculum maternale fuit ipſa B. Virgo Maria, in qua habitauit per nouem menſes, de qua Chriſtus carnem aſſumpſit, in cuius anima habitauit per gratiam à primo inſtanti ſuæ creationis.

3. Tabernaculum eſt myſticale, & eſt tota Eccleſia vnius ſalis, in qua Chriſtus habitat per Fidem, & ſanctificauit eam per Baptiſmum.

4. Tabernaculum eſt materiale, ideſt Eccleſiæ fabricatæ ad Cultum Dei.

3. Myſterium. Deus in medio eius non commouebitur, ideſt cum Deus ſanctificauit Tabernaculum Beatæ Mariæ, nunquam receſſit; ſed ſemper in gratia, in qua confirmata fuit, habitauit, nec Maria fuit commota à ſua virginitate, & puritate, nec mota à tribulationibus, & Diabolo.

4. Myſterium, Adiuuabit eam Deus mane diluculo, ideſt Deus ſanctificauit

nit B. Virginem Mariam in primo inſtanti ſui eſſe, & animæ Creationis, & infuſionis, & per conſequens illa Sanctiſſima Anima, ſimul fuit Creata, & Santificata, & in illo Santiſſimo Corpore infuſa, & corpus ſimul cum anima ſanctificatum, ita vt non contraxerit originale peccatum.

Nox virginis fuit totum tempus ab eius Conceptione, & formatione embrionis vſq. ad animationem. Aurora, ſiuè diluculo fuit inſtans, in quo anima fuit creata, & in corpore infuſa. Mane fuit ſua natiuitas; Dies verò eius fuit totum tempus vitæ ſuæ. Ergo ſi Virgo Maria fuit adiuta vt Propheta ait, ideſt Sanctificata mane diluculo in ortu matutino, ergo fuit facta illa ſanctificatio in primo inſtanti ſui eſſe, & Creationis, in quo incepit viuere in hoc mundo, & per conſequens illa anima ſimul fuit Creata, & Santificata, & Gratificata; quæ quidem ſanctificatio redundauit in carnem, ex qua debebat Chriſtus carnem aſſumere. Et ſic in eodem inſtanti habitauit immobiliter in ea Deus, per gratiam: quia ſimul fuit Creata, & facta tabernaculum Dei, ideo caruit originali peccato, hoc inſinuant ſcripturæ noui, & veteris teſtamenti, figuræ, prophetiæ, Doctores theologi, & rationes. Et vt non tranſeam, ſine aliqua ratione, quaſdam referam.

1. Deo omnia poſſibilia ſunt, potuit præſeruare matrem, fluminis impetu grat arum.

2. Sicut aqua baptiſmi tangens corpus mundat animam ab originali, ſic gratia præueniens mundauit animam, & Corpus B. Mariæ ab originali ante coniunctionem, quia Deus non coarctatur in operando, in determinato tempore, vt ſantificauit Hieremiam, & Ioannem Baptiſtam in vtero, ſic B. Virginem ante infuſionem animæ diluculo.

3. Adam, & Eua non fuerunt digniores B. Virgine, & non habuerunt originale peccatum; quanto magis Mater Dei non debuit habere; ſed præſeruata diluculo.

4. Deus eſt Creditor, & omnes homines debitores per peccatum originale adminus, ſed creditor poteſt dimittere debitum ad libitū, quando, & cui vult, ſic dimiſit B. V. diluculo.

5. Deus debebat honorare Matrem ſuper omnes Creaturas, ergo debebat præſeruare ab originali, mane diluculo. Et ſi obijcies, quod caro non animata, non eſt capax Sanctificationis. Reſpondetur, quod illa ſanctificatio carnis non oportuit, quod fieret, per gratiam gratificam: ſed per virtutem Spiritus Sancti purgantem, & purificantem illam carnem, extinguentem fomitem in ea; vt exorcizatur oleum, & conſecratur Chriſma, vaſa Sacra, & Altaria, res inſenſatæ.

6. Chriſtus eſt ligislator, qui prius fecit, quam docuit, ipſe præcepit honorare parentes, ergo debuit honorare matrem ſuper omnes creaturas rationales: Ideo fluminis impetus gratiarū lætificauit eā, ab originali diluculo, ſuper omnes Angelos, & homines, hæc eſt Domus; quā edificauit ſibi ſapiētia.

7. Non erat decens, quod caro B. V. de qua Chriſtus ſumpturus erat carnem ſuam, per aliquod momentum, ſubiectam eſſet diabolo igitur. Impetus fluminis gratiarum præſeruauit eam mane diluculo.

8. De Hieremia dicitur cap. 1. *Antequam formarem te in vtero noui te*: ſed B. Virgo fuit dignior Hieremia, ergo prius fuit purgata, & purificata, caro eius, quam animata, quia nobilior, & dignior, ideo mane diluculo.

9. Ioan-

Digitized by Google

9. Ioannes Baptiſta fuit in vtero Sanctificatus, ſed B. Virgo fuit dignior; ergo debuit præſeruari, vt haberet aliquid excellentius, & eſſe purior angelo, ideo mane &c.

10. Virtus Santificans non eſt minus potens, quam ſit virtus fœdans; ſed virtus fœdans potuit inficere carnem ante animationem: Ergo virtus ſantificans potuit purificare carnem, ante animationem, mane diluculo. Sed Contra.

1. Et ſi Apoſtolus dicit, omnes in Adám peccauerunt; Reſpondetur; ſecundum naturam, non ſecundum gratiam præſeruantem perſonam.

2. Solus Chriſtus inter mortuos liber. Dic liber non liberatus B. Virgo liberata fuit.

3. Si B. Virgo non habuit originale peccatum, debebat non mori; ſed eſſet immortalis, nam mors eſt pœna peccati. Reſpondetur, quod omnes pœnalitates fuerunt datæ B. Mariæ ad maius meritum.

4. Si non habuit peccatum originale, non indiguit redemptore, non fuit ergo redempta. Reſpondetur, quod habuit redemptorem eminentiori modo, per præſeruationem, ne caderet, melius eſt modicus præſeruans ab ægrotatione, quàm ſanans poſt infirmitatem. Et merita paſſionis Chriſti fuerunt ante applicata Mariæ, quia Chriſtus heri, hodie, Cras, & in ſæcula, ſancti veteris teſtamenti in virtute paſſionis Chriſti ſalui facti ſunt.

Hæc craſſa Minerua dicta ſint pro captu ſimplicium Sacerdotum, qui copioſiſſime vult ſcire legat homilias F. Ioan. Cartagenæ in 2. Tomo. B. V. intercede pro nobis.

Eccleſia legit hunc pſal. in officio Martyrum, & Virginum, quia vicerunt tyrannos, & carnem, & tribulationes, & tota litera poteſt applicari eis, quia tranſierunt de mundo ad gloriam, quod Deus, nobis concedat amen.

PSALMVS XXXXVI.

Omnes gentes plaudite manibus, &c.

Titulus. *In finem pro filijs Core pſalmus*. Pro filijs Core, pro Chriſtianis filijs Crucis Chriſti, qui redemit nos in Caluariæ, ibi hebræi irridebant Chriſtum dicentes. *Si filius Dei es, deſcende de Cruce. & vah qui deſtruis templum Dei, ſaluum te fac*. Figurati in 42. pueris irridentibus Heliſeum prophetam dicentes *aſcende calue, aſcende calue*, & maledixit eis in nomine Domini, & egreſſi duo vrſi, & comederunt eos: Heliſeus figurá Chriſti tenet: illi pueri figuram Iudæorum, vrſi propriè dæmones intelliguntur, quia deuorauerunt corda Iudæorum S. Hieron.

Materia ſecundum literam eſt, gratiarum actio, pro victoria de populo Chananæorum poſt tranſitum Iordanis per Ioſuel, & exprimuntur alia beneficia non dicta in pſalmo præcedenti.

Diuiditur pſal. in tres partes in 1. per vnum verſic. inducit populum Iſrael ad Dei laudem cum ſigno lætitiæ, cum manibus, & inſtrumentis muſicis.

In 2. parte ibi. *Quoniam Dominus excelſus terribilis rex magnus*; per 4. verſic. inducit rationem diuinæ laudis ex Dei excellentia, quia excelſus, & terribilis Dominus ſubijciens populos nobis Chananæos, Amorræos, & alios ponentes podes ſuper colla quinq. Regum, Ioſuel cap. 10. & elegit nos hæredes.

In 3.

In 3. parte ibi. *Pſallite Deo noſtro, pſallite:* per 4. verſic. reſumit diuinas laudes pro beneficijs acceptis, & notanter dicit quinquies, pſallite pſallite, 1. ad maiorem inuitationem, 2. ad numerum quinque librorum Moyſis.

Myſticè exponitur de proſperitate Eccleſiæ Catholicæ, & regni Chriſti per totum mundum, & poteſtate eius vniuerſali in Cœlo, & in terra, in toto populo gentili; præuiſo à Dauid per ingreſſum populi Iſrael in terram promiſſionis, quando Ioſue elegit 12. principes, ex 12. tribubus, & repoſuit Archam in Galgalis, & ſuperatis omnibus inimicis, & ſubiecta tota terra Canaan, & terra ſiluità prælijs; tunc congregatis 12. principibus, & tribubus, ducta eſt Archa Domini, de Galgalis cum iubilo, & timpanis, & collocata eſt in Silo monte Ephraim, vt patet Ioſue cap. 13. Ioſue fuit figura Chriſti, qui introduxit populum fidelem in terram viuentium. Ex quo præuidit in Spiritu totam proſperitatem Eccleſiæ, & conuerſionem populi gentilis ad Chriſtum per 12. Apoſtolos per flumen Baptiſmi.

Diuiditur pſal. in duas partes in 1. per 4. verſic. Introducit propheta Cœtum Apoſtolorum, & Chriſtianorum agentem gratias de huiuſmodi victoria dicendo, ò vos omnes gentes ſubiectæ Chriſto plaudite, & lætamini manibus eleuatis in Cœlum, gratias agentes, & canite laudes Deo, quoniam Dominus Ieſus Chriſtus excelſus terribilis, rex magnus ſuper omnem terram, qui virtute ſua ſubiecit omnes gentes nobis, ſub pedibus noſtris, ideſt ſub poteſtate noſtra, & elegit nobis hæreditatem ſuam, hic per gratiam, & in futuro per gloriam, ſpeciem Iacob, quem dilexit, 1. quia Chriſtiani ſupplantauerunt vitia. Iacob, ideſt ſupplantator interpretatur, 2. ſicut Deus dilexit Iacob, & Eſau odio habuit; ita Chriſtus nos dilexit, & populum Iudaicum odio habuit.

In 2. parte ibi. *Aſcendit Deus in iubilo,* per 5. verſic. oſtendit quod Chriſtus non ſolum accepit vniuerſale regnum in terra; ſed etiam aſcendit in Cœlum, & receptus eſt, cum ingenti honore, & accepit Regnum in Cœlo: Ideo dicit, iubilate vos in terra, quoniam Chriſtus Deus tanquam Rex vniuerſalis aſcendit in Cœlum cum iubilatione Angelorum in voce tubæ cœleſtis in die Aſcenſionis, 1. ergo pſallite Domino, quoniam excelſus ratione diuinitatis, terribilis ratione potentiæ Rex magnus ratione prouidentiæ, 2. pſallite Domino, quia ſubiecit populos nobis, ideſt Eccleſiam adunauit, 3. quia elegit in nobis: ſiuè ex nobis hæreditatem, ideſt populum peculiarem, 4. pſallite, quia aſcendit in Cœlum cum humana natura, 5. pſallite, quia regnabit Deus ſuper gentes, ideſt per prædicationem Euangelij ab Apoſtolis conuertentur Gentiles, & interim ſedet ſuper Sedem Sanctam ſuam.

Repetit quinquies pſallite, ad exprimendũ effectum, & hortatur nos omnes, vt laudemus Chriſtum, vt Deum noſtrum, vt Regem noſtrum, vt Regẽ Vniuerſæ terræ. Pſallite ſapienter, ideſt ſine errore, cum vero cultu latriæ, & non cum Idolis, vt fuiſtis. Sed Chriſtus regnabit ſuper gentes Deus, & ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam, ideſt in Eccleſia per Eccleſiaſtica Sacramẽta in Cœlo per gloriam, & in anima per gratiam. Anima enim Iuſti eſt ſedes Dei.

Principes populorum congregati ſunt cum Deo Abraham, ideſt Apoſtoli, Doctores, Martyres, & omnes Iuſti congregati ſunt, 1. in Eccleſia per fidem, & bona opera, 2. in Gloria Cœleſti cum Chriſto, qui eſt Deus Abraham.

Digitized by Google

ham. Nam Principes Romanorum ſunt Petrus, & Paulus: Iacobus Hiſpaniæ, Matthæus Æthiopiæ, Bartholomæus, & Thomas Indiæ, Andreas Greciæ, Ioannes Aſiæ, Marcus Ægypti, & Venetiarum, Dionyſius Galliæ, & ſic de alijs.

Quoniam Dij fortes terræ eleuati ſunt, ideſt iſti Sancti dicti Dij, per participationem fuerunt eleuati per receptionem Spiritus Sancti, & dona gratiarum in die Pentecoſtes, & poteſt referri ad Reges, & potentes terræ, qui eleuati per ſuperbiam noluerunt obedire Chriſto, qui iudicandi ſunt ab Apoſtolis.

Eccleſia Catholica recitat hunc pſal. in die Aſcenſionis, & Trinitatis, & in officio Apoſtolorum; quia de omnibus his agitur in eo, 1. Chriſtus aſcendit in iubilo, 2. ſedit ad dexteram patris, 3. Apoſtoli ſunt Principes terræ. Intercedant pro nobis. Amen.

PSALMVS XXXXVII.

Magnus Dominus, & laudabilis nimis, &c.

Titulus: *Pſalmus Cantici filijs Coræ, ſecunda Sabbathi*; per pſalmum, opus, vel prædicatio intelligitur, per Canticum ſcientia, & laus, poſt cantum inſtrumenta; filij Coræ, Sancti Apoſtoli, vel Martyres, 1. Sabbathi die Dominica, Deus fecit lumen, 2. Sabbathi die Lunæ, Deus fecit firmamẽtum. Lucem Angelos; firmamentum homines. Habet inde aliquid in nouo Teſtamento. Prima Sabbathi reſurrexit lux Chriſtus, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; 2. Sabbathi firmata Eccleſia in fide, quando dixit ſuper hanc petram, &c.

Pſalmus præcedens ad Chriſtum, hic ad Eccleſiam pertinet.

Materia. Hæbrei totum pſal. exponunt de magnificentia Ciuitatis Hieruſalem terrenæ, & de templo Salomonis. Cæci ſunt, & duces cæcorũ.

Sed totus pſal. circa ſanctam plebem, & Eccleſiaſtica Myſteria commoratur. Pſalmus agit de fœlicitate, proſperitate, & nobilitate Ciuitatis Hieruſalem, ſed hoc nomen Hieruſalem tripliciter accipitur, 1. pro Ciuitate terrena Metropoli in Paleſtina diuerſis nominibus nominata, quæ nomina in his duobus verſibus continentur.

Solyma, Luza, Betel, Hieroſolyma, Iebus Ælia.
Vrbs ſacra, Hieruſalem dicitur ipſa Salem.

Quæ nomina, & Myſteria in his contenta, ſunt facta in figura Chriſti, & Eccleſiæ. Ideo 2. modo accipitur pro Eccleſia militante, 3. pro Eccleſia triumphante, & adde, 4. ſignificationem moralem pro anima.

1. Sem filius Noe, qui dicitur fuiſſe Melchiſedech Rex, & Sacerdos Dei Altiſſimi cuius genealogia tacitur in ſcriptura, eam ædificauit, & vocauit eã *Salem*, & primus in ea obtulit Deo panem, & vinum. Fuit figura Chriſti, qui ſine patre terreno, in eodem loco in Monte Sion, cum eſſet Rex, & Sacerdos inſtituit in vltima Cœna Sacramentum Euchariſtiæ in pane, & vino: ideo dicta Salem, ideſt pacifica, vt in Geneſ. cap. 14.

2. Poſtea, *Iebus filius Canaan*, qui interpratatur calcatus ampliauit eam, & & dicta

& dicta eſt *Iebuſalem*; figurabat, quod poſt paſſionem Chriſti, illa Ciuitas debebat eſſe conculcata, & deſtructa per Romanos propter peccatum obſtinationis, & homicidij,& conculcationis Chriſti.

3. Quia poſtea Dauid eam ampliauit, & in eam tranſtulit arcam Domini, nominauit eam *Hieruſalem*, ideſt viſio pacis. Figurabat Chriſtum manum fortem, qui in Eccleſia Catholica debebat collocare verum Cultum Dei,& veram pacem in Cœlo.

4. Salomon in ea templum ædificauit de lignis, & lapidibus gentilium de Monte Libano, qui eſt in Fœnicia eam nominauit *Hieroſolyma*, figurabat quod verus Salomon Rex pacificus Chriſtus ex Hebræis, & Gentilibus lapidibus viuis erat ædificaturus Eccleſiam.

5. Et quia in eodem loco, ibi Iacob vidit ſcalam, & Abraham voluit immolare filium ſuum, & immolatus eſt aries, ibidem Chriſtus Crucifixus eſt, vocata eſt *Betel*, ideſt Domus Dei, quia Eccleſia eſt verè Domus Dei, hic per gratiam,& in futuro per gloriam.

6. Dicta eſt *Ciuitas Sancta*: quia ab ea, & in ea omnis ſanctitas per Chriſtum erat inchoanda. Ideo dicitur fundata in latere Aquilonis, ideſt frigida propter frigiditatem Iudæorum, & ſicut illa patiebatur ventis aquilonaribus ſic Eccleſia ibi. Incepit affligi perſecutionibus Iudæorum, & Tyrannorum.

7. Dicta eſt. *Luza*, ob copiam amygdalarum, Amygdalus Arbor prima florens deſignat primordia Eccleſiæ florentis per prædicationem Apoſtolorum.

8. Poſt deſtructionem à Tito. Ælius Adrianus Imperator Romanus eam reædificauit, & vocauit eam ſuo nomine, *Ælia*, quia Romani Imperatores debebant munire Eccleſiam, vt fuit magnus Conſtantinus, & alij.

1. in ea primus homo Adam fuit formatus, 2. ibidem fuit redemptus per Chriſtum, 3. ibi fiet Iudicium Vniuerſale, 4. ibi Chriſtus fuit præſentatus in templo à B.Virgine Matre ſua, ibi laudatus à Simeone, Zacharia, & Anna, Prophetis Dei, ibi diſputauit puer 12. annorum, ibi prædicauit, & miracula fecit, ibi in Monte Sion inſtituit Euchariſtiam; ordinauit Sacerdotes Apoſtolos, ibi fuit pro nobis damnatus ad mortem, propè portam Ciuitatis, Crucifixus, ibi manifeſtauit ſuam Reſurrectionem Diſcipulis. De Monte Oliueti, qui eſt iuxta Ciuitatem aſcendit ad Cœlum, eo miſit Spiritum Sanctum in ſigno viſibili Apoſtolis in Monte Sion exiſtentibus, de iſta Ciuitate nata eſt Eccleſia militans, & de Eccleſia militante, naſcitur Eccleſia triumphans.

Diuiditur pſal. in tres partes, in prima per ſex verſic. ponitur Prophetiæ denuntiatio, in 2. ibi. Sicut audiuimus, ſic vidimus per 4. verſic. ponitur prophetiæ adimpletio, audiuimus à Prophetis de Meſſia, ſic vidimus adimpletum, quia fundauit Eccleſiam in fide. Pſalmus primo intelligitur de Hieruſalem terrena, 2. de Eccleſia. 3. de Cœleſti Gloria.

In 3. parte ibi. Circundate Sion, & contemplamini eam; per 3. verſic. ponitur promulgatio dictæ prophetiæ facta per Apoſtolos in Hieruſalem conſtanter, & in toto mundo.

Vel aliter diuiditur in tres partes, in prima per duos verſic. prædicit fundationem huius Hieruſalem militantis figuratæ per illam terrenam, quæ habebat quinque prærogatiuas, 1. quod Deus debebat eſſe magnus nimis, &

laudabilis ſuper omnes falſos Deos, ideſt erat adorandus per totum orbem. 2. quod erat fundata in exultatione vniuerſæ terræ, & non in Iſrael ſolum, 3. quod erat appellanda Mons Sion, ideſt in Monte magno Chriſto, 4. quod erat fundata ad latera Aquilonis, ideſt cum ventis perſecutionum, 5. quod erat dicenda Ciuitas Regis magni, ideſt ampliata vſq; ad fines terræ.

In 2. parte ibi. *Deus in Domibus eius cognoſcetur*, per 7. verſic. explicatur proſperitas, & magnificentia huius Ciuitatis Eccleſiæ explicando omnia ſupradicta, 1. Deus cognoſcetur in Eccleſijs ſuis per veram fidem, & prædicationem, 2. Reges terræ conuenerunt ad Religionem Chriſtianam per Baptiſmum, & Fidem, videndo miracula, & prodigia fieri à Sanctis Apoſtolis, & Martyribus timebant, & commouebantur de infidelitate, & Idolatria ad veram Fidem, & ad Cultum veri Dei Chriſti. Vel Reges terræ congregati ſũt contra Eccleſiam conturbati ſunt, commoti ſunt ira, & furore videntes populos ſequi Fidem Chriſtianam, & Apoſtoli, & Martyres ſpernere Tyrannos, & in Idola ſpuere.

3. ibi. *Dolores, vt parturientis*, ideſt Dolores tormentorum Martyrum, & Apoſtolorum propter defenſionem Fidei, erant indicibiles, pluſquam dolores parturientis in ſpiritu vehementi conteres naues Tharſis, ideſt in illa ira, & perſecutionibus Tyrannorum, quærentium ſummergere nouam Eccleſiã, quæ portat diuinas merces, ſicut vorago, vel contrarietas ventorum, quæ eſt in Inſula Tharſis in India, vel in Africa, quæ eſt Carthago vbi ſunt Sirtes, vt ait D. Auguſt. in quibus naues ſummerguntur. Vel Chriſtus contriuit Tyrannos, & Potentes terræ, aliquos conuertendo ad Fidem, alios damnando in ſpiritu vehementi ſuæ potentiæ.

4. *Sicut audiuimus ſic vidimus in Ciuitate Domini virtutum*, ideſt omnia, quæ fuerunt in Lege, & Prophetis promiſſa, & ſcripta, figurata, & reuelata in hac Ciuitate fuerunt verificata, completa, & viſa, quæ eſt Eccleſia fundata, & ſtabilita in æternum.

5. Et in ea Eccleſia Catholica à te fundata, ſuſcepimus Deus miſericordiã tuam, 1. Meſſiam, 2. Sacramenta, 3. Spiritum Sanctum, 4. doctrinam Euangelicam.

6. Secundum nomen tuũ Deus, ideſt accepto Spiritu Sancto Apoſtoli portauerunt nomen tuum, Ieſus Chriſtus per totum mundum laudatum, & benedictum, & iuſtitia tua iudicabit ſæculum, dando vnicuique ſecundum opera ſua.

In 3. parte ibi. *Lætetur Mons Sion, & exultent filiæ Iudæ*, ideſt Eccleſia in Chriſto vnita lætetur, & Filiæ Iudæ, ideſt animæ confitentium exultent. Iudas confeſſio dicitur. Circumportate per orbem hanc Eccleſiam, prædicate laudes, & doctrinam eius, amate eam, & ædificate Eccleſias in omni loco, vt laudetur Chriſtus ibi, ſemper, & nos ſemper laudemus, vt miſericordiam conſequamur. Amen.

Collige fructus 1. Eccleſia eſt vera Ciuitas Dei, 2. eſt vera Hieruſalem, 3. Chriſtus fundauit eam, 4. in ea ſuſcepimus miſericordiam ſuam, & videtur Deus, 5. Rex eius eſt Deus, 6. fundata eſt in toto mundo, 7. fundata eſt in aquilone tribulationum, 8. inimici eius fuerunt victi, & contriti, 9. in iſta Ciuitate omnia myſteria fuerunt viſa, & completa, 10. eſt vera viſio pacis. Eccleſia recitat hunc pſal. in die Pentecoſtes, quia in eo illuminata eſt. In

officio

Digitized by Google

Officio Virginum, quia Eccleſia eſt Sponſa Chriſti; ſicut Virgines. In Officio Dedicationis Eccleſiæ, quia agit de fundatione eius.

PSALMVS XXXXVIII.

Audite hæc omnes gentes: Auribus percipite, &c.

TItulus: *In finem filijs Coræ pſalmus*, ideſt Dauid fecit hunc pſal. & dedit eum cantandum cum pſalterio filijs Coræ, qui dirigit nos in finem, ideſt in Chriſtum.

Materia pſalmi eſt, agere de finali, & extremo iudicio, & de fallacia mũdi, & bonorum temporalium, in hoc conueniunt omnes auctores, quos vidi.

Diuiditur pſal. in quatuor partes in prima per 4. verſic. format proœmiũ, in quo primo redduntur auditores beneuoli ex communi vtilitate doctrinæ, & inuocat omnes gentes præſentes, & futuras; ideo ait audite hæc omnes gentes auribus, & mente, & omnes habitantes orbẽ, diuites, & pauperes.

2. Redduntur attenti ex dicendorum profunditate; cum dicit os meum loquetur ſapientiam, quæ eſt cognitio altiſſimarum cauſarum, & meditatio cordis mei prudentiam, quæ eſt directiua in agibilibus humanis.

3. Redduntur dociles ex modi loquendi intelligibilitate cum dicit, inclinabo in parabolam, ideſt ad intelligenda verba Legis, & Prophetarum in pſalterio.

In 2. parte ibi. *Cur timebo in die mala?* Eſt tractatus, in quo primo mouet quandam quæſtionem de extremo iudicio, quod erit valde formidabile iniuſtis, & peccatoribus, & delectabile iuſtis, tunc videntibus vindictam de peccatoribus quæſtio eſt, cur timebo in die mala? quia dies iudicij dicitur mala.

Reſpondet ad quæſtionem in eodem verſiculo; iniquitas calcanei mei circundabit me, vel peccatum originale, vel peccatum actuale, non remiſſum, ſic dictum fuit à Deo Euæ; ipſe ſcilicet ſerpens obſeruabit calcaneum tuum, ideſt extremum vitæ ſine pœnitentia.

Declarat dictam ſolutionem ibi, qui confidunt in virtute ſua, per 16. verſic. tria facit, 1. quoad iniuſtos, 2. quoad homines mũdanos, 3. quoad iuſtos. 1. per tres verſic. ſciendum, quod iniquitas circundans peccatorem ipſum, propter quam in iudicio condemnabitur, ex duobus principaliter oritur, ſcilicet, ex præſentis proſperitatis inordinato appetitu, vt ſunt diuites, qui confidunt in virtute ſua, ideſt in poteſtate temporali, & diuitijs, quæ mergũt homines in infernum, & frater iuſtus, & ſanctus non redimit fratrem peccatorem ab illa ſententia in die iudicij à Iudice data: *Ite maledicti in ignem æternum*. Redimet homo? ideſt ipſe peccator redimet ſe? (interrogatiuè) certè non. vel dices, ſi Chriſtus, qui eſt frater non redimit obſtinatos, redimet homo? ideſt Adam. Vnde ad hunc ſenſum poſſunt interpretari literæ tituli Crucis Chriſti I.N.R.I. ideſt. Ieſus, non, Redimit, Induratos.

Non dabit Deo placationem ſuam; & pretium redemptionis animæ ſuæ, ideſt in die Iudicij non valent preces, & ſacrificia, nec munera, neque pretium ad placandum Deum, quia non eſt ſtatus merendi, & ſatisfaciendi, quia peccatum eſt infinitum in Spiritum Sanctum, ideſt finalis impenitentiæ. Tunc nulla bona temporalia valent. Ideo laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem, ideſt cruciabitur in æternum igne inferni ſemper quærens mortem, & fugit ab eo.

2. Ibi. *Non videbit interitum*, ſcilicet Gehennæ, & inferni cum viderit ſapientes per 6. verſic. declarat ſecundam cauſam; quare homo diues, & peccator condemnabitur in iudicio, & eſt ex contemptu futuræ fœlicitatis, & beatitudinis nam cum homines mundani vident ſapiētes, ideſt iuſtos in Deo, & inſipientes, ideſt iniuſtos, ſtultum, ideſt qui non curat de vltimo fine, ſimul mori, & perire reputant, quod non ſit alia vita, poſt mortem; Et hæc eſt occaſio currendi ad vitia. Et ideo ponunt finem ſuum in hac vita, & non diſponunt bona ſua pro Deo, & anima.

Et relinquent alienis diuitias ſuas: quia nihil portant in aliam vitam, & domus eorum ſepulchrum eſt, & infernus, vbi iacent putrida cadauera. Tabernacula eorum in progenie, ideſt fabricant magnifica palatia, & ſepulchra, & hiſtorias in quibus ſculpent nomen ſuum, vt videantur in multis generationibus, vt habeant famam in terris ſuis, vt fuit Nembrot cum ſua Turre. Alexander, Xerxes, Artemiſia, Porſenna, & tot alij, qui de ſola fama terrena curant, & non de anima. Ideo homo cum in honore eſſet, ideſt elatus in ſuperbia ſolum incumbit vitæ voluptuoſæ ſicut bruta animalia, & factus eſt ſimilis illis.

Honor hominis conſiſtit in hoc, quod factus eſt ad imaginem Dei, capax ipſius per cognitionem, & amorem, & ordinatur ad æternam Beatitudinem. Vel hoc intelligitur de Adam, qui poſitus in tanta fœlicitate, per inobedientiam factus eſt mortalis, & miſer comperatus eſt iumentis inſipientibus. Hæc eſt via illorum ſic viuentium, fuit ſcandalum ipſis, 1. confidere in diuitijs, 2. non credere futurum iudicium, 3. futuras pœnas. Et poſtea in ore ſuo cōplacebunt, ideſt iactādo ſe de tali ſua vita, ideo mors Gehennæ depaſcet eos, & ſicut oues in inferno poſiti ſunt, in pœnis æternis.

In 3. parte ibi. *Et dominabuntur eorum iuſti in matutino*, per 7. verſic. declarat ſolutionem ſupra poſitam, quantum ad iuſtos, qui nō habent timorē in iudicio, ſed magis lætitiā cū ſint Comites Xpi, cū Iudex illuminabit abſcōdita cordiū. Dr. in matutino gloriæ. i. in die clara, & mane in qua reſurgēt iuſti.

Et auxilium diuitum veteraſcet, ideſt potentia, & diuitiæ non iuuabunt illos, imo augent pœnas. Verumtamen Deus homo Chriſtus redimet animam meam, ideſt animam iuſti de manu inferi, cum acceperit me in gloria.

Et ponitur quædam vtilis admonitio ibi. ne timueris cum diues factus fuerit homo, vt pauperes non timeant diuites cum ſua potentia, quia ſtatim pereunt, & nihil proſunt diuitiæ, nec gloria, & non reportant aliud niſi pœnā æternam.

Collige vtilia, 1. iudicium timendum à iuſtis, & iniuſtis, 2. diues non ſperet in ſua potentia, 3. Iuſtus non poteſt redimere fratrem damnatum, 4. omnes morimur, 5. ſapiens moritur in Deo, & in gratia, inſipiens, & peccator moritur in inferno pœna æterna, 6. male viuentes ſunt cibus mortis æternæ, 7. pauperes ſint patientes in potentia diuitum, 8. pauperes accuſabunt diuites ingratos in iudicio, 9. diuitiæ fuerunt tàm ſcandalum diuitibus, quàm vtiles, 10. ſicut Adam poſitus in fœlicitate paradiſi, non intellexit, comperatus eſt iumentis inſipientibus, ſic diues, & potens male vtendo diuitijs. O Deus libera nos à malis omnibus. Amen.

PSAL.

PSALMVS XXXXIX.

Deus Deorum Dominus locutus eſt.

TItulus: *Pſalmus Aſaph*, aliqui dicunt, quod Aſaph ſit auctor pſalmorũ, ſic intitulatorũ; ſed ipſe erat Princeps Cantorũ, cui datus eſt pſalmus ad cantandum. Aſaph interpretatur congregatio, ſiuè Synagoga, deſignat Eccleſiam abſolutè. Sic per filios Core Eccleſiam congregatam ex gentilibus, & filijs malorum parentum. Pſalmus iſte diſcernit iuſtos ab impijs, cœleſtes à terrenis, ſanctos à peccatoribus. Loquitur enim pſalmus de aduentu primo, & ſecundo Chriſti.

Materia (ſecundum omnes) eſt de duplici aduentu Chriſti, in carne, & ad iudicium, vnus ad prædicandum, alter ad iudicandum, vnus occultus, & in humilitate, alter manifeſtus, & in maieſtate. Et quoniam in vtroq; aduentu Chriſtus congregat homines, vel ad fidem, vel ad iudicium, rectè, pſalmus inſcribitur Aſaph, pro tota Eccleſia congregata; Et ſicut in præcedenti pſalmo probauit Dauid de neceſſitate futurum iudicium, in hoc deſcribit executionem eius futuram.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. parte per duos verſic. deſcribit aduentum Chriſti, ſecundum carnem, dicuntur Dij, viri Sancti in ſcriptura, per participationem, & in pſal. 71. ego dixi Dij eſtis. Chriſtus Deus Deorũ locutus eſt in humanitate, & vocauit omnes gentes ad Fidem Euangelicam per Apoſtolos. Ex Sion, ſpecies decoris eius, ideſt Chriſtus enim docuit Legem Euangelicam in Monte Sion, ibi inſtituit Sacramentum Euchariſtiæ, & miſit Spiritum Sanctum ſuper Apoſtolos, ad confirmandum Euangelium; Et ideo Iſaias ait cap. 2. *ex Sion exibit Lex*. Decoris, ideſt puritas Legis gratiæ.

2. Pars ibi. *Deus manifeſtè veniet*: Deus noſter non ſilebit, per 5. verſic. deſcribit aduentum ad iudicium, quod erit valdè manifeſtus in forma humana, non ſilebit dando ſententiam abſolutam; *Ite maledicti, & venite Benedicti*, ignis vrens anteibit, & omnia quindecim ſigna anteibunt, quæ enumerat D. Hieronymus ex annalibus Hæbraicis in Cœlo, in igne, in aere, in aqua, in terris, in Angelis, & in Sanctis Apoſtolis, qui ordinauerunt nouum Teſtamentum ſuper vetus vocate, & congregate vos Angeli omnes Sanctos veteris, & noui Teſtamenti illi, ideſt ipſo Chriſto, vt aſſiſtant Chriſto Iudici, & ſint teſtes, & approbent ſententiam ſuam.

3. Pars ibi. *Audi populus meus, & loquar*: Iſraeli: in vno verſic. deſcribitur virtus Euangelij, quæ conſiſtit principaliter in duobus, 1. in conditione auctoris, qui eſt Chriſtus Deus, & homo, Iudex viuorum, & mortuorum, 2. in oblatione ſacrificiorum, 1. per 6. verſic. excludit, & euacuat Sacrificia Legis veteris, quæ habuerunt curſum, & vim vſque ad mortem Chriſti; ſed poſtea fuerunt mortua, & non amplius grata Deo, 1. quia erant de animalibus brutis, 2. quia erant extranea, nam bona temporalia nõ ſunt noſtra; ſed Dei, noſtrum ſacrificum verum Deo acceptum eſt noſtra voluntas fundata in vera Fide, Spe, & Charitate, & bonis operibus hac paſcitur Deus non carne taurorum, &c.

3. Ibi. *Immola Deo Sacrificium laudis*: per duos verſic. deſcribitur ſacrificij nouæ Legis ſtabilitio, 1. immolatio ſacrificij Euchariſtiæ, in virtute cuius primo immolatio cum laude, 2. redditio voti, 3. liberatio à tentationibus.

Digitized by Google

bus, & perſecutionibus, & tribulationibus.

4. Ibi. *Peccatori autem dixit Deus*, per 7. verſic. excluditur, & reijcitur malus miniſter, & indebitus, 1. malus prædicator, 2. fur, 3. adulter, 4. maledicus, & doloſus, 5. blaſphemus, 6. falsè accuſator, 7. ſcandaloſus.

Scandalum eſt dictum, vel factum minus rectum præbens alijs occaſionem ruinæ, hæc feciſti, & tacui, quia Deus non ſtatim punit. Arguam te in morte, & ſtatuam contra faciem tuam, per remorſum conſcientiæ, & condemnamus nos ipſos.

Origenes, poſtquam dedit potius incenſum Idolis, quam Æthiops abuteretur eius corpore actu ſodomitico publico; ob verecundiã ſui peccati, profectus eſt ab Alexandria Hieroſolymam, & ibi (vt ipſe ait in ſuo lamento) coactus ſum à Sanctis Epiſcopis in doctrinæ verba prorumpere, ideſt vt cõcionarer, & accepto codice pſalmorum orans aperui, & aſcendit mihi eloquium illud, quod confundor dicere, eloqui compellor. Peccatori autem dixit Deus quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis Teſtamentum meum per os tuum: Plicatum librum reddidi, & ſedens omnibus ſimul flentibus lõgo imbre lachrymarum dixit, plangite me, & vulnerate amaro fletu: plangite me mortuũ, plangite me, qui Iudæis aſſimilatus, quæ enim illis per Prophetam dicebantur, rectè iam mihi ſimiliter ſonuerunt. Quaſi eſſet prophetia de malo Doctore in Eccleſia Dei.

5. ibi. *Intelligite hæc, qui obliuiſcimini Deum*: per duos verſic. ponitur intenta concluſio, quod mali ante mortem corrigantur, & per pœnitentiam, & eucharistiam honorificent Deum, & ſaluabuntur, quod Deus nobis præſtet.

Si aliter vis procedere, per præparationem ad Iudicium. procede per Aphoriſmata ex verſiculis.

PRimo, *Deus Deorum* Chriſtus, Iudex locutus eſt Angelis, & Sanctis, vocauit omnes homines, terræ, 2. *A ſolis ortu. vſq. ad occaſum*: *Iudex* vocauit omnes ad iudicium in valle Ioſaphat inter montem Sion, & Oliueti, vbi Chriſtus fuit captus, & ligatus, 3. *Deus manifeſtè veniet*, ad eundem locum, vbi dedit legem, & non ſilebit, peccata hominum, 4. *Ignis in conſpectu eius*: vrens in terrorem malorum, & ſigna quæ dixit Chriſtus Matth. 25., 5. *Aduocabit Cœlum de ſurſum*, ideſt Angelos, & Sanctos Cœli, & populos terræ, 6. *Congregate illi ſanctos eius*, .i. Patriarchas, & Prophetas ordinantes Teſtamentum vetus, & Apoſtolos, & Doctores ordinantes Teſtamentum nouum, vt ſint teſtes, 7. *Et Annuntiabunt Cœli*, ideſt Sol, Luna, & Stellæ, cc n ſciæ peccatorum obſcurabuntur.

In ſecunda parte ſequitur ordo diſcuſſionis.

OCtano, *Audi populus meus, & loquar, & teſtificabor*, per Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apoſtolos, Doctores, Martyres, Elementa, quia Ego Deus tuus ſum, quem crucifixiſtis, & negaſtis.

Sequitur de quibus interrogat.

NOno, *Non in ſacrificijs*, Deus nõ curat de ſacrificijs, ſed de animæ virtutibus, Spe, Fide, & Charitate, 10. *Nõ accipiã de Domo tua*, .i. nolo ſacrifi-

cilſiz

crificia veteris legis, quæ ſunt reprobata, 11. *Quia meæ ſunt feræ*, 1. ſacrificia brutorum erant imperfecta, 2. non erant noſtra, 12. *Cognoui volatilia*, ſcilicet eſſe mea, & non veſtra, niſi quò ad vſum, vel virtutes Sanctæ Eccleſiæ, 13. *Si eſuriero non dicam tibi*, ideſt non eſuriero res mundanas; ſed volo pœnitentiam, 14. *Numquid manducabo*, ideſt nolo hæc ſacrificia; ſed bonos mores, & bona opera.

Quæ ſunt grata Deo.

DEcimoquinto, *Immola Deo*, ideſt Euchariſtiam verum ſacrificium laudis, & Confeſſionis, 16. *Et inuoca me*, in hoc ſacrificio honoratur Deus, & homines acquirunt vires ſpirituales.

Examinatio de operibus.

DEcimoſeptimo, *Peccatori autem Dixit Deus*, 1. Arguit prædicatores, Doctores, & Epiſcopos, & illos qui dicunt, & non faciunt, 18. *Tu vero odiſti diſciplinam*, ideſt quæ prædicabas, non cuſtodiebas in vita tua, 19. *Si videbas fures*, 2. Arguit fures, 3. & cum adulteris. Arguit luxurioſos, 20. *Os tuum*, 4. Arguit blaſphemos, doloſos, mendaces, iracundos, odioſos, &c. 21. *Sedens aduerſus fratrem*, 5. Ex inuidia, & ſuperbia loquebaris detrahendo famam eius, vel Iudas contra Chriſtum, ponendo ſcandalum, 1. decipiendo, 2. affligendo, 3. male viuendo, hæc feciſti, & tacui. Dicit Chriſtus, Iudex expectaui patienter, miſi prædicatores, vocaui ad pœnitentiam, 22. *Exiſtimaſti iniquè*, ideſt putaſti, quod peccata tua placeant mihi, ſicut tibi, arguam te in iudicio, & ſtatuam peccata tua contra faciem tuam, & dò ſententiam damnationis, 23. *Intelligite hæc*, exhortatur omnes declinare à malo, & facere bonum, ne quando rapiat in infernum, non ſit qui eripiat, quia in inferno nulla redemptio, 24. *Sacrificium laudis*, ideſt opera bona facta in gratia honorant Deum, in virtute paſſionis Chriſti, qui eſt inter Deum, & hominem via, veritas, & vita, qui nos ad Cœlum ſua gratia ducat. Amen.

PSALMVS L.

Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſeric. &c.
pſal. 4. pænitentialis.

TItulus: *In finem pſalmus Dauid, cum venit ad eum Natham Propheta, quando intrauit ad Bethſabee*, 2. Regum cap. 12. Titulus clarus ex dictis in 2. Regum cũ Dauid commiſſit adulterium cum Bethſabea vxore Vriæ, & poſtea fecit interficere Vriam commiſſit adulterium, & homicidium, & volens cœlare partum commiſit furtum, vnde Nathan ex commiſſione Diuina iuit ad Dauid, & accipiendo parabolam de Diuite habente plures oues, & rapuit oniculam pauperis, & acriter eum repræhendit, qui Dauid quamuis diues, & potens non negauit; ſed confeſſus eſt peccatum ſuum dicens, peccaui Domino, & fecit hunc pſal. humiliter inuocando Diuinam miſericordiam.

Digitized by Google

diam. Proponitur in exemplum non cadendi; ſed ſi cecideris, reſurgendo non deſperans; ſed ſperans.

Nota, 1. quod hic pſalmus tripliciter exponitur 1. literaliter de ipſo Dauid, 2. Myſticè pro homine myſtico, ideſt toto genere humano peccante in Adam, 3. Moraliter de quolibet peccatore pœnitente, 1. quia Dauid tria damna incurrit, 1. in Iram Dei, in pœnam, & culpam, 2. Amiſit gratiam gratificam; ſed etiam gratis datam, & donum prophetiæ per annum receſſit ab eo Spiritus Sanctus, & non fecit pſalmum vllum, in eo, 3. perdebat totam promiſſionem ſibi factam, 2. Regum cap. 7. de ſucceſſione regni, & ſucceſſione Chriſti ex ſua ſtirpe.

Diuiditur pſal. in tres partes, 1. agens pœnitentiam petit pœnam, & culpam, ſibi remitti, 2. ibi. *Cor mundum crea*. Gratiam amiſſam ſibi reſtitui, 3. ibi. *Benigne fac Domine*. De perpetuitate, & ædificatione regni Chriſti promiſſionem ſibi factam adimpleri.

1. Pars diuiditur in Duas, in 1. per 3. verſic. ponitur imploratio remiſſionis, miſericordia miſeris neceſſaria eſt. Ideo Dauid implorando magnam miſericordiam confitetur ſuam magnam miſeriam, & implorando multitudinem miſerationum, oſtendit ſuæ culpæ multiplicitatem, 1. Adulterium, 2. volens cœlare peccatum, 3. volens introducere falſum hæredem Vriæ, 4. homicidium, Vriæ, 5. quia multi ſerui Dauid fuerunt mortui in illa occaſione, 2. Regum cap. 11., 6. Scandalum. Ideo dicendo Amplius laua me. oſtendit diuturnitatem peccati, quod durauit per annum circiter.

2. *Pars Ibi. quoniam iniquitatem meam Ego cognoſco*, per 4. verſic. inducitur multiplex perſuaſio ad impetrandam dictam remiſſionem, & 1. accipitur ex parte veræ pænitentiæ ipſius Dauid, propter quam Deus peccata remittit.

2. Ibi. *Tibi ſoli peccaui*: accipitur ex parte veritatis Diuinæ ad quam pertinet implere quod promiſit, nam promiſerat Deus ſtabilitatem regni. Ideo allegat illud promiſſum; Tibi ſoli peccaui, quia tu es iudex omnium. Ego ſum Rex non habeo alium ſuperiorem ad puniendum, niſi te Coram quo malum feci. *Et vincas cum iudicaris*, ideſt Deus erat habitus iniuſtus, à populo Iſrael in facto Dauid. Quia dicebant omnes, quod non debebat viuere rex tam iniuſtus, lupus, qui rapuit ouem, & interfecit paſtorem. Allegat Dauid, quod Deus poteſt vincere inimicos æmulos ſuos, & obturare ora corũ, vtens miſericordia.

3. Ibi. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum*: accipitur perſuaſio ex humana fragilitate, ex qua peccatum eius eſt remiſſibile, qui deſcendit de Adam corruptus cum fomite, cum peccato originali inclinatiuo ad peccata actualia.

4. Ibi. *Ecce enim veritatem dilexiſti*: accipitur perſuaſio ex diuina veritate, ſicut ſecunda, & reperitur, vt ſit magis efficax, quia tu Domine es veritas, & reuelaſti mihi futura contingentia, de quibus non eſt determinata veritas.

3. Pars ibi. *Aſperges me hyſſopo, & mundabor*, per 6. verſic. 1. petit gratiæ iuſtificantis reſtitutionem, 1. per Cæremoniam in expiationem leproſi cum cinere vaccæ ruffæ, hyſſopo, & aqua, & ſic mundabatur. Num. cap. 19.

2. Petit Dauid reſtitui ſibi Spiritum Propheciæ, ibi. *auditui meo dabis gaudium*,

Digitized by Google

dium, & lætitiam, & ſic erit gaudium Spirituale, *cum auertis faciem tuam à peccatis meis*, & virtus Spiritus Sancti reddat in me.

2. Ibi. *Docebo iniquos vias tuas:* per 7. verſic. vſq. in finem ponit, 4. perſuaſiones ad impetrandam dictam petitionem, & remiſſionem, & gratiam, 1. perſuaſio ibi. Docebo iniquos, accipitur ex parte boni ad alios deriuandi, quod eſt ex doctrina, & exemplo pœnitentiæ meæ, multi conuertentur.

2. Ibi. *Libera me de ſanguinibus*, perſuaſio accipitur ex bono quod euenit ipſi Dauid Deum laudando ex reſtitutione ſuæ iuſtitiæ à pæna mortis, & aperire os ſuum coram Deo dignè cum ſit in gratia.

3. Perſuaſio ibi. *Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium dediſſem*, accipitur ex promptitudine Dauid ad ſacrificandum, quia Dauid dum erat in peccato, non erat in ſtatu offerendi, & ſacrificandi, & maius ſacrificium eſt, *cor contritum, & humiliatum*, 4. perſuaſio ibi. *Benigne fac Domine, in bona voluntate;* accipitur ex diuina veritate quod Deus ante promiſerat Dauid templũ ædificandum per filium ſuum naſciturum, quod non eſſet impletum, ſi Dauid mortuus fuiſſet de rigore iuſtitiæ de nece Vriæ.

2. *Expoſitio Myſtica.*

Dauid eſt figura Chriſti: Bethſabeæ eſt figura Eccleſiæ: Vrias eſt figura principis huius mundi, ideſt Diaboli. Vrias dicitur lumen Domini, ſed Hethæi, ideſt abſciſſus, quia in veritate non ſtetit, & à luce ſuperna per ſuperbiam cecidit. Bethſabæe ducta à Dauid viuente viro ſuo, ſignificat Eccleſiam ex gentibus copulata Diabolo per Idolatriam, poſtea extincto viro priori ideſt Diabolo, iuncta eſt Chriſto vero Sponſo.

Exponitur pſal. 2. modo Myſticè pro toto genere humano, quatenus peccauit in Adam contra Deum, & petit liberari per Chriſti aduentum, & redimi per eius ſanguinem, & per omnia Sacramenta, & ſic iſte homo myſticus, ſiuè genus humanum peregrinatum à principio mundi, vſque ad Chriſtum, & ab aduentu primo Chriſti vſque ad iudicium. Ideo Eccleſia cantat hunc pſalmum quotidie in feriali officio, vt oſtendat miſeriam, & petat gratiam. Peccatum Dauid fuit in multis ſimile peccato Adæ. Primo peccatum Adæ fuit ſuperbia, quia non paruit Diuino Præcepto, 2. fuit furtum, quia rapuit fructum vetitum, 3. fuit luxuria, quia magis voluit complacere vxori, quam Deo, ita peccatum Dauid fuit ſuperbia, quia poſt tot beneficia peccauit, 2. fuit furtum, quia rapuit vxorem Vriæ, 3. fuit luxuria, qua excæcatus à luxuria. Et ſicut peccatum Adæ corrupit totum genus humanum, ſic peccatum Dauid conturbauit totam ſuam familiam.

Materia pſalmi eſt, quod ſicut Dauid propter peccatum incurrit tria mala, 1. incidit in culpam, 2. perdidit gratiam, 3. perdidit promiſſionem ſibi facti. Ita pariter Adam, & totum genus humanum, 1. incidit in culpam, 2. perdidit gratiam, & originalem iuſtitiam, 3. perdidit promiſſionem ſibi factam de æterna fœlicitate.

Ideo introducit Dauid in hoc pſalmo hunc hominem myſticum, ſiuè genus humanum poſtulantem veniam ſuorum peccatorum, & loquendo reſpicit primum Adam in quo peccauit, & à quo traxit naturam corruptam, tan-

quam morbum hæreditarium, & reſpicit ſecundum Adam, ideſt Chriſtum per quem expectat liberari à morbo, & ſententia data Adæ.

Diuiditur pſal. in tres partes, in prima per 10. verſic. petit liberari, & ſanari à culpa horum trium peccatorum ſuperbiæ, auaritiæ, & luxuriæ, vnde ait. *Miſerere mei Deus*; mittens filium tuum, & libera me de miſeria Patris mei Adam; *Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam*, ideſt primum peccatum, quod eſt ſuperbia; *Amplius laua me*, à peccato auaritiæ, 3. *munda me*, à peccato luxuriæ, quia iſta tria peccata traxi ab Adam; vnde naſcuntur alia vitia gula, ira, &c. *Ego cognoſco peccatum meum, quod ſemper eſt contra me*, accuſando, mordendo conſcientiam meam, & ſemper inſurgit contra rationem.

Confiteor, quod tibi ſoli in Adam peccaui, & ſicut fui tibi rebellis, ita in me eſt rebellis ſenſualitas, & quod nolo, hoc facio, *quia malum coram te feci*, obediens Diabolo, non tibi, & mandatis tuis.

Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, hic homo myſticus duplici ratione perſuadet Deo, quod debet ſibi culpam remittere, 1. allegando Dei promiſſiones factas Adæ. Patriarchis, & Prophetis de redemptione generis humani, 2. ſi Diabolus conqueritur cum Deo de iniuſtitia, quia remittit peccatum hominis, & non ſuum, poteſt Deus iuſtificare ſe, quia homo peccat ex infirmitate naturæ? *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea*. Tu diabole peccas ex malitia ſine ſtimulo, & Tu Deus vincas diabolum, cum iudicat te de iniuſtitia. Vel dices iſte homo loquitur ad Chriſtum in paſſione, Tu Domine vincas cum iudicaris, ideſt iudicatus viciſti diabolum. *Ecce enim veritatem dilexiſti*, Tu Domine amas veritatem, & tu reuelaſti mihi occulta Incarnationis tuæ, & Prophetias.

Aſperges me hyſſopo, & mundabor: hic interponit paſſionem Chriſti, & baptiſmum futurum ad ſanandum genus humanum, & impetrandam remiſſionem iuſtius, & facilius. *Et auditui meo dabis gaudium, & lætitiam*, in Lege noua. *Et exultabunt oſſa humiliata*, in tam longa peregrinatione, & captiuitate peccati. *Auerte faciem tuam à peccatis meis*, ſed reſpice miſericordiam tuam, mittendo ſalutare tuum, qui delet omnia peccata.

2. pars ibi. *Cor mundum crea in me Deus* per 8. verſic. petit iſte homo perditam gratiam in Adam, reſtitui ſibi per paſſionem Chriſti, 1. perdidit originalem iuſtitiam cum gratia gratifica, 2. perdidit ſcientiam omnium diuinorum, quam habebat, & ſpiritum prophetiæ; vnde per aduentum Chriſti. Loco iuſtitiæ originalis recuperauimus Fidem, & Charitatem, & loco ſcientiæ recuperauimus intelligentiam ſcripturarum; Ideo dicit crea in me cor mundum ab omni culpa, & renoua in me ſpiritum rectum, ideſt illam iuſtitiam, & gratiam perditam. *Ne proijcias me à facie tua*, ſapientiæ, & ſcientiæ tuæ, & Spiritum Sanctum ne auferas à me; ſed da mihi ſeptem dona Spiritus Sancti, & ne ſinas me relabi in peccatum; ſed dà gratiam. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui*, ideſt gaudium verum ſpirituale. *Et ſpiritu principali confirma me*, ideſt peto, vt ſtabilitas me per ſpiritum inſpiratum à te mihi, & totæ Eccleſiæ. Et nota, quod hic inuocat Trinitatem ad liberandum genus humanum. Spiritus principalis eſt Pater; Spiritus rectus eſt Filius, Spiritus Sanctus eſt tertia Perſona, ideſt Spiritus. Et vna eſſentia in Deo, cum dicit Cor mundum crea in me Deus, verbum eſſentiale.

Do-

Domine Ieſu Chriſte, ſi tu aſperſeris me hyſſopo Spiritus Sancti per gratiæ infuſionem, quatuor bona ſequentur, 1. docebo iniquos, & peccatores vias tuas, ideſt viam pœnitentiæ, virtutes Sacramentorum, 2. libera de ſanguinibus per paſſionem tuam, ideſt de peccatis mortalibus, quæ dicuntur ſaguines, quia merentur mortem; tunc lingua mea exultabit iuſtitiam, & miſericordiam tuam, 3. *Domine labia mea aperies*, 1. cum Chriſtus, *Aperuit ſenſum Apoſtolis, vt intelligerent ſcripturam*. Lucæ cap. 24. interpretabatur eis quæcumq; ſcripta erant in Lege, Prophetis, & Pſalmis de eo, 2. Aperuit labia Apoſtolorum, & totius Eccleſiæ, quando miſit Spiritum Sanctum in Diſcipulos. Ideo Eccleſia in officio in omnibus horis, repetit hunc verſiculum 4. *Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium dediſſem*, ideſt acceptaſſes ſacrificia veteris Legis ex animalibus ego dediſſem in magno numero; ſed tu Domine non delectaberis in holocauſtis peccatoris, ideo non offero. Sed ſcio, quod ſacrificiũ Deo gratũ, eſt ſpiritus contribulatus, cor contritũ, & humiliatum per pœnitentiam In virtute Sacramentorum nouæ Legis, tu non deſpicies.

3. pars eſt ibi. *Benigne fac Domine in bona voluntate tua Sion*: por 2. verſic. 1. petit adimpleri promiſſionem ſibi factam de Cœleſti fœlicitate, 2. prædicit ædificationem nouæ Hieruſalem, & dilatationem Eccleſiæ diffuſæ toto orbe, 3. prædicit inſtitutionem ſacrificij per ſe acceptabilem, quod in tota Eccleſia offertur, quod eſt Euchariſtia, ſacrificium iuſtitiæ de ſe ſemper iuſtũ, offertur pro viuis, & defunctis, & in Sion incæpit Eccleſia in illis 120. hominibus congregatis. Chriſtus eſt ſacrificium, oblatio, holocauſtũ, vitulus, &c.

Ex dictis colliguntur plura notanda, 1. Adam reliquit nobis per generationem ſuum peccatum, 2. ille fomes principaliter incitat ad ſuperbiam, auaritiam, & luxuriam, 3. quæ peccata non poſſunt remitti, niſi per hyſſopũ Sanguinis Chriſti, 4. Sacramenta Eccleſiæ remittunt culpam, & reſtituunt gratiam ex parte ſui, 5. Sacrificia veteris Legis non poterant iuſtificare hominem, 6. Sacrificium acceptum Deo, eſt cor contritum, & humiliatum 7. ſacrificium ſemper de ſe bonum, & acceptabile eſt Euchariſtia in quo eſt realiter Chriſtus, 8. Vera Hieruſalem, & Sion eſt Eccleſia Catholica, 9. cũ morte Chriſti fuerunt extincta omnia ſacrificia, omnia illa animalia figurabant Chriſtum.

§. 3. *Expoſitio ſpiritualis, & moralis.*

EXponitur pſalmus iſte, ſpiritualiter, & moraliter de quolibet peccatore pœnitente, ideo collocatus eſt in numero 50. qui eſt numerus Iubilæi dicatus remiſſioni. Nam in anno 50. terra non arabatur; ſerui habebant libertatem; Exules redibant in Patriam ſuam. Poſſeſſiones reſtituebantur dominis ſuis. In Archa Noe latitudo erat 50. cubitorum, quia in Eccleſia Catholica eſt latitudo indulgentiæ; vnde in 50. die poſt Reſurrectionem miſſus eſt Spiritus Sanctus in Diſcipulos.

Peccator peccando tria damna incurrit, 1. perdit gratiam gratificam, quam recepit in baptiſmo, 2. incurrit culpam, per quam eſt in ira Dei, & debitor pœnæ æternæ, 3. cum non ſit in gratia Dei, nulla bona, quæ agit dum eſt in peccato ſunt grata Deo.

Tria facit Dauid in hoc pſal. in perſona pœnitentis, 1. petit culpam ſibi remitti, 2. gratiam perditam reſtitui, 3. quæ facturus à Deo acceptari. Vel dicendum, quod cum ſint tres partes pœnitentiæ, 1. cordis contritio, 2. oris

confeſſio, 3. operis ſatisfactio, 1. petit ſibi culpam remitti, & gratiam reſtitui per cordis contritionem, & oris confeſſionem, 2. promittit pro reatu ſatisfacere, cum dicit, *Docebo iniquos vias tuas.*

Dauid ſeruat ordiné boni rectoris in perſuadendo, 1. præmittit exordium in quo captatur beneuolentia auditoris, 2. fit petitio, & narratio rei intentæ, in qua diſputatur cauſa, & poſſibilitas eius, & fiunt obiectiones, & confutationes, 3. ponitur concluſio.

1. Vt moueat Deum, & reddat ſibi beneuolum commendat ſuam miſericordiam dicens, *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam*, magna iuſtificans peccatorem.

2. *Secundum multitudinem miſerationum tuarum: dele iniquitatem meam*, ſicut liberaſti Noe de diluuio, Suſannã de falſo crimine, Magdalenam, & Latronem de peccato.

3. *Amplius laua me, & à peccato meo munda*. Nota quod dicat hic pœnitens, in tribus verbis, Dele, laua, munda, Reſpondetur, quod ſicut peccatum Dauid, fuit triplex Adulterium, furtum, & homicidium, ita omne noſtrum eſt triplex, 1. Adulterium, quia anima noſtra fuit diſponſata cum Chriſto in baptiſmo, & copulata per fidem, ſpem, & charitatem, peccando fornicatur cum Diabolo, 2. committit furtum furans gloriam Deo, 3. committit homicidium, occidit animam morte æterna. Vnde, 1. contra Deum, 2. contra proximum, 3. contra ſeipſum. In tribus inſtrumentis corde, ore, opere, vel omnia peccata reducuntur ad tria; 1. concupiſcentia carnis, 2. concupiſcentia oculorum, 3. ſuperbia vitæ, 1. peccator in ſtatu peccati, eſt in ira Dei, & debitor pœnæ æternæ, Ideo ſolus Deus poteſt tale debitum remittere. Vnde Iſaias, 34. *Solus ego deleo iniquitates, & peccata populi*, Ideo delere refertur ad Diuinam memoriam, ideſt Deum peccata demittere, & delere nihil aliud eſt niſi peccatorum non recordari ait Auguſt., 2. petit lauari per fontem lacrimarum à culpa, quam commiſit, quia anima fuit deturpata, & maculata deformis per abſentiam gratiæ. Ideo petit lauari per paſſionem Chriſti, & virtutem Sacramentorum per contrictionem.

3. Petit mundari per confeſſionem, & ſatisfactionem, in cogitationibus verbis, & operibus. Vel dicendum, quod pœnitentia delet ſuperbiam, lauat luxuriam, & mundat auaritiam. Vel delet iniquitatem à memoria Dei, lauat ſenſualitatem à turpidine, & mundat cor, & conſcientiam à macula, vel delet à propoſito, lauat a locutione, mundat ab opere.

4. Verſic. *Quoniam iniquitatem meam. Ego cognoſco*, Explicat primam partem pœnitentiæ quæ eſt cordis contritio, cum cognoſcit ſe peccatorem dolet, & conterit ſe, *& peccatum meum contra me eſt ſemper*; conterendo, accuſando, & mordendo conſcientiam meam.

5. Verſic. *Tibi ſoli peccaui*. Explicat, 2. partem pænitentiæ, quæ eſt oris confeſſio ideo dele, laua, munda me. Sed dubitatur, Adulter, latro homicida, & inuidus non ſolum peccant Deo; ſed proximo. Reſpondetur, 1. peccare vno modo dicitur offendere, & ſic offendit Deum, & proximum, 2. modo dicitur ab aliqua lege deuiare, ex qua meretur puniri, & ſic perſona priuata non ſolum peccat contra Deum; ſed etiam contra regem, principem, & magiſtratum, quorum legem violat, & iſto modo Rex, & princeps ſoli Deo peccant, quia non habent ſuperiorem, 3. modo peccare eſt violare legem

quæ

temporalem, & æternam, & iſto modo ſoli Deo peccamus, qui poteſt punire, & miſereri.

Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, hic incipit pœnitens probare poſſibilitatem ſuæ remiſſionis, & petitionis, & confutat obiectiones, ideſt, 1. Deus promiſit remiſſionem pœnitentibus, 2. compatiendo humanæ fragilitati, quia ſenſus hominis, pronus eſt ad malum à natiuita, 3. acceptando mortem filij ſui pro remiſſione peccatorum. Et vincas cum iudicaris, a Diabolo, quia non remittit peccatum ſuum, 2. ab odioſis, qui accuſant Deum de iniuſtitia, quia non caſtigat ſuos offendentes: ſed neſciunt occulta Dei iudicia, 3. Iudicatur ab hypocritis, Deus qui volunt videri iuſti, & murmurant Deum, qui non punit ſuos contrarios. Sed Deus iuſtificatur, 1. quia Diabolus peccauit ex malitia, non ex fragilitate, 2. quia ipſe eſt impenitens. Odioſi locuntur ex ira, & præter rationem. Hypocritæ loquuntur ex falſo iudicio, putantes ſe iuſtos, ſpernunt omnes.

6. Verſic. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum*, 4. ratio allegat fragilitatem, ex natura corrupta in Adam, & ex inde traxi fomitem, & concupiſcentiam, & pronitatem ad peccandum, & ſic *inuenio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.*

7. Verſic. Ecce enim veritatem dilexiſti, 5. ratio allegat veracitatem Diuinam, nam quaſi per omnes Prophetas, & in Ezech. 18. dixit *Quandocumq; peccator ingemuerit, & egerit pœnitentiam non recordabor amplius?* Ergo tu non es mendax; ſed ſumma veritas. Nam tu incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi, ideſt incertum eſt nobis, & occultum ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, vt Niniuitis, latroni, Paulo, Magdalenæ. Sunt enim theſauri occulti ſapientiæ Dei.

8. verſic. *Aſperges me hyſſopo, & mundabor*, 6. ratio, omni peccato debetur pœna æterna infinita, cum infinita ſit offenſa Dei, & nemo poteſt ſatisfacere; niſi per paſſionem Chriſti, & valorem pretij ſanguinis eius, applicatum in Sacramentis; hunc valorem, & pretium petit pœnitens in aſperſione hyſſopi pœnitentiæ in ſanguine immenſo paſſionis Chriſti, in virtute cuius mundatur, & lauatur omnis macula, & erit pœnitens albior niue, in puritate.

9. verſic. *Auditui meo dabis gaudium*, in virtute remiſſionis anima lætatur, & oſſa humiliata per pœnitentiam, vires animæ exultabunt.

10. *Auerte à faciem tuam à peccatis meis*, cum me videris ſanguine paſſionis per pœnitentiam aſperſum, & lotum; Iam non amplius aſpicias peccata mea; ſed reſpicies in ſanguinem filij tui, & omnes iniquitates meas dele de libro tuo.

2. Pars eſt verſic. vndecimo ibi. *Cor mundum crea in me Deus*, in qua petit reſtitui ſibi gratiam amiſſam. Gratia triplex eſt, prima rectificat voluntatem, & dirigit, vt velimus bonum, 2. cooperatur, vt proficiamus, & exequamur, 3. confirmat, & perficit voluntatem in ſua operatione, 1. rectificat hominem, 2. ſanctificat, 3. præmiat ad gaudium, & hanc triplicem gratiam, petit hic pœnitens, & gratia confirmata dicitur ſpiritus rectus in quantum rectificat voluntatem.

12. verſic. *Ne proijcias me à facie tua*. petit gratiam proficientem, & cooperantem, nam cum Deus aufert gratiam proijcit hominem à facie ſua, ideo ſubdit,

Digitized by Google

ſubdit, Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me, quia ſi auferas gratiam ſanctificantem, tunc proiectus ſum.

13. verſic. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui*, petit gratiam perficientem, & confirmantem, vt perficere poſſit curſum, & opus inceptum. *Et ſpiritu principali confirma me*, ideſt finalis pœnitentia, quæ dat vitam æternam, & Beatitudinem, & faciam quartum fructum.

3. Pars eſt in verſic. 14. *Docebo iniquos vias tuas*, pœnitens in 3. parte promittit facere ſatisfactionem, & fructus dignos pœnitentiæ explicat quatuor vtilitates, quæ ſequuntur ex pœnitentia, & gratia confirmata; Nam peccatum quatuor mala facit in peccatore, 1. quia docet alios peccare, 2. laus, & doctrina eius eſt Deo, & hominibus contemptibilis, 3. quia eius ſacrificia non ſunt Deo accepta, 4. quia anima peccatoris facta eſt habitatio peccati. Ita per oppoſitum quatuor fructus ſequuntur ex pœnitentia. 1. fructus ſicut peccator docebat alios peccare, ita poſt pœnitentiam audacter docet alios conuerti ad Deum per pœnitentiam, & relinquere peccata, & prædicat contra vitia, & exaltat miſericordiam Dei. Ideo docebo iniquos.

15. verſic. *Libera me de ſanguinibus*, ſecundus fructus, ſi oratio non erat accepta Deo in peccato, poſt pœnitentiam omnis laus, & oratio eſt ſpecioſa, & grata, & accepta Deo ad prœmium æternum, & ideo ait, *Libera me de ſanguinibus*, ideſt de peccatis mortalibus, quæ primo procedunt à fomite, & concupiſcentia carnis, 2. quia merentur ſanguinem, ideſt mortem æternam.

16. Et lingua, quæ ante erat maledica poſtea exaltabit iuſtitiam cum miſericordia tua, os meum clauſum propter peccatum per gratiam apertum.

17. verſic. *Si voluiſſes ſacrificium dediſſem*: Tertius fructus eſt acceptatio ſacrificiorum, & operum omnium aliorum bonorum apud Deum, nam dum homo erat in peccato, non erant accepta Deo ad vitam æternam, nam Deus acceptat prius animam, & voluntatem bonam, quam ſacrificium, & oblationem rerum externarum, quæ non ſunt noſtra; ſed Dei, ſola voluntas eſt noſtra; ergo ſi tu Domine remittis culpam offero Tibi opera dicenda in fine pſal.

18. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies*, quod tibi ſemper fuit gratum, & nunquam deſpicies.

19. verſic. *Benignè fac Domine, in bona voluntate tua ſion*; quartus fructus eſt quia anima fit vera Hieruſalem, habitaculum, & templum Dei, & verum altare, in quo omnia, quæ offeruntur ſunt grata Deo, nam anima per peccatum fit atrium diaboli, Lucæ cap. 11. & Babylon. ideſt confuſio; ſed per pœnitentiam fit Hieruſalem, ideſt viſio pacis. *Vt ædificentur muri Hieruſalem*, ideſt fides, ſpes, & Charitas, in cuius figura Hieruſalem terrena circundata fuit triplici muro.

20. Verſic. *Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ*, ideſt cum perfectè iuſtificatus fuero acceptabis bona opera mea Spiritualia, & corporalia, 1. ſacrificium quod triplex eſt, 1. Dominici corporis, 2. contriti cordis, 3. mortificatæ carnis, 2. oblatione, cum dedero ex charitate bona mea eleemoſynas erogando, 3. holocauſtum quod totum comburabatur, cum dedero totum me ipſum in obſequium Dei.

Tunc imponent ſuper altare tuum vitulos, ideſt cum anima veri pœnitentis

Digitized by Google

tis facta eſt altare mundum Deo, Altare, ideſt altum, & eleuatum à terra, offertur ſuper illud, Vitulus, ideſt cor mundum, Agnus, ideſt intellectus, vel humilitas. Turtur, ideſt caſtitas.

Pœnitentia parit octo fructus dignos merito, & præmio, 1. peccator poſt pœnitentiam audacter arguit peccata, 2. eius exemplo alij peccatores conuertuntur, 3. peccator liberatus à peccatis exaltat iuſtitiam, & miſericordiam Dei, 4. pœnitentia aperit labia muta pœnitentis ad bonum, quæ erant aperta ad malum, 5. pœnitens offert Deo, *Cor contritum, & humiliatum*, verum ſacrificium Deo, 6. Anima pœnitentis, quæ prius erat Babylon habitatio Dæmonum; facta eſt Hieruſalem, ideſt habitatio Dei, & virtutum, 7. anima facta eſt *Sion*, ideſt verum templum Dei, 8. facta eſt altare Dei, in quo offertur ſacrificium iuſtitiæ.

Dictum eſt quod Deus non acceptat ſacrificium peccatoris. Vtrum bona facta in ſtatu peccati valeant ad vitam æternam? 1. videtur quod non, quia veniunt à principio mortuo, nam extra charitatem, 2. quia, 1. Corin. cap. 13. *dicitur ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem non habeam nihil mihi prodeſt.*

Sed Notandum, in vita Chriſtiana ſunt, 4. genera operationum, 1. quædam procedunt à charitate fide formata, & iſta ſunt bona totaliter, & meritorie vitæ æternæ, 2. quædam ſunt contra legem, & charitatem, vt ſunt peccata totaliter mala, procedunt à malo principio, 3. quædam ſunt naturales non à charitate, neq. contra Deum, & charitatem, neq. propter Deum non meritoria, nec demeritoria, 4. ſunt opera bona facta ſecundum Legem Diuinam, & propter Deum, vt facere eleemoſynam, orationem, & ſimilia, ſed facta à peccatore in ſtatu peccati; ſed ſperante agere pœnitentiam, & non manere in illo ſtatu, quæ opera, quamuis non procedant à gratia gratum faciente, quæ non eſt in peccatore, tamen procedunt à gratia præueniente, & diſponente hominem facere bonum, & euitare malum, ſine qua gratia nemo poteſt facere bonum, & euitare malum, ideo dicendum, 1. quod iſta opera non totaliter ſunt mortua, ſed mortificata prouenientia à bona diſpoſitione. 2. iuſtificato homine per pœnitentiam, illa bona opera reuiuiſcunt, & poteſt mereri augumentum gloriæ per illa bona opera, 3. iuſtificatus per pœnitentiam, eſt gratus Deo, ergo, & omnia bona ſua opera ſunt grata Deo, 4. Dum iuſtificatus eſt in gratia offert ſua bona denuo Deo. Homo in ſtatu peccati nõ debet ceſſare à bono opere, quia nullum malum impunitum, nullum bonum irremuneratum, 1. iſta opera proſunt ad multiplicationem bonorum temporalium, 2. ad diminutionem pœnæ temporalis, 3. ad gratiæ impetrationem, & diſpoſitionem, 4. ad aſſuefationem bonæ vitæ, 5. ad reſiſtentiam peccatorum, 6. ad tolerabiliorem pœnitentiæ æternæ, 7. ad mitigandum fomitem, & remorſum conſcientiæ, 8. exiſtens in gratia magis gaudet.

REGV-

Digitized by Google

REGVLÆ POENITENTIÆ CORPORALIS.

1. *SIT tibi potus aqua, cibus aridus, aſpera veſtis.*
2. *Dorſo virga, breuis ſomnus, durumque cubile.*
3. *Flecte genu, tunde pectu, nudaque caput orans.*
4. *Hæreat os terræ, mens cælo, lingua loquatur.*
5. *Cor dictat, ſit larga manus, ieiunia crebra.*
6. *Mens humilis, ſimplex oculus, caro munda, pium cor.*
7. *Recta fides, ſit firma ſpes, dilectio ſemper.*
8. *Ferueat aſſiduis precibus, iuſtis tamen ora.*
9. *Hæc peccator age, quæ verè pœnitet à te.*
10. *Nunc potius pœnas peccatis exige dignas.*
11. *Quam te perpetuis addicat iudicis ira.*

PSALMVS LI.

Quid gloriaris in malitia tua: qui potens &c.

TItulus: *In finem intellectus Dauid, cum venit ad eum Doech Idumæus, & nuntiauit Sauli: & dixit ei, venit Dauid in domum Abimalech*, 1. Regum cap. 22.

Abimalech interpratatur regnum patris mei. Dauid fortis manu, & Chriſtus venit in regnum Iudæorum. Doech auerſarius, ſignificat Antichriſtum, qui totum orbem mouebit per ſigna, & miracula ante aduentum iudicij, & auxilium à Saule, ideſt a Diabolo potens: nunciabit ueniſſe Dauid, ideſt Chriſtum in domum Abimalech ad Eccleſiam, quæ eſt regnum patris.

Materia pſalmi ſecundum literam eſt, reprahenſio Doech Idumœi, qui accuſauit Dauid, & Abimalech ſacerdotem apud regem Saul, vnde ſecuta fuit mors omnium ſacerdotum, & vxorum, & filiorum, & ciuitatis diſtructio.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in 1. per 7. verſic. tria facit, 1. Dauid repræhendit malitiam Doech, & iniquitatem, quam potenter exercuit tota die cogitando iniuſtitiam contra Dauid, & Sacerdotes apud Saulem, loquendo male, & accuſando, & acuendo linguam, ſicut nouaculam tonſoris, amando malitiam, & verba præcipitationis, & mortis religioſorum.

2. ibi. *Propterea Deus deſtruet te in finem*; prædicit pœnam ipſi Doech; quod Deus deſtruet eum in corpore, & anima in monte Gelboe, quando iuſto Dei iudicio Doech, interfecit ſeipſum, & radicem tuam de terra, quando Dauid fecit interficere filium Doech, 1. Regum cap. vlt.

3. ibi. *Videbunt Iuſti, & timebunt*: ponitur vtilitatis conſequentia, quia Iuſti videntes punitionem peccatorum, & iniquorum; ex hoc magis firmantur in bono, & contemnunt proſperitatem malorum, & in diuitijs malè acquiſitis per fraudem, & adulationem, & vſuris.

2. pars ibi. *Ego autem ſicut oliua fructifera*: hic oſtenditur innocentia ipſius Dauid, qui propter Doech, & Saulis malitiam non reliquit ſuam innocentiam, & ſenſus eſt, ſicut fructus oliuæ eſt fomentum luminis continuè in domo Dei; ſic innocentia lucebit coram Deo, neque eſtinguetur per Doech, & Saulis nequitiam. Dauid bis poterat necare Saulem, & non occidit, quia ſperabat in Deo.

Mora

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte, de lingua maledica, & de quolibet iniquo detractore, qui per detractiones, & adulationes ſuas, excitat aliquem potentem ad innocentum perſecutiones; pro quo conſequitur finaliter pœnam æternam, & adhuc aliquando temporalem, & de his faciliter poteſt applicari litera huius pſalmi.

Myſticè exponitur pſal. iſte de Synagoga accuſatura iniquè Chriſtum coram Pilato, & Eccleſiam coram Tyrannis.

Senſus tituli eſt Doech, qui interpretatur motus, ſiuè ſollicitus, deſignat Synagogam motam ex inuidia, & ſollicitam accuſare Chriſtum coram Pilato, Saul, interpretatur abutens, deſignat Pilatum, qui abuſus eſt iudiciaria poteſtate in Chriſtum.

Materia pſalmi eſt, de accuſatione facta à Synagoga Iudæorum, contra Chriſtum coram Pilato; vel de accuſatione Eccleſiæ coram tyrannis; loquitur Eccleſia in pſalmo.

Diuiditur pſal. in tres partes, in prima per quatuor verſic. exprobrat, & arguit malitiam Iudæorum, & Synagogæ accuſantis Chriſtum, dicens ò Synagoga quid gloriaris in malitia tua; quæ potens es in iniquitate, tota die lingua tua doloſa loquuta eſt malitiam contra Chriſtum ante Pilatum; ſicut nouacula, quæ facit pulchram faciem in apparentia; ſed intus dilexiſti malitiam ſuper benignitatem: quia fuiſti Chriſto ingrata, loquendo iniquitatem magis, quam æquitatem, ideſt iuſtitiam, clamando, reus eſt mortis.

2. Pars ibi. *Propterea Deus deſtruet te in finem*, hic per 3. verſic. prædicit reprobationem, & deſtructionem Synagogæ, quia fuiſti ingrata Regi Meſſiæ; Ideo deſtruet te per Romanos, euellet radicem tuam, ideſt tuam poſteritatẽ, & emigrabit te per mundum per omnes nationes. Quam diſperſionem, & ſeruitutem, & deſtructionem, videbunt iuſti Chriſtiani, & timebunt iram, & vindictam Dei. Et ſuper eum redibunt, ideſt irridebunt illum maledictum populum, qui noluit ſperare, & credere in Chriſtum verum Meſſiam; & dicent vnus alteri. Ecce Homo, illa verba, quibus ipſi irridebant Chriſtum nudum coram Pilato, dicunt nunc populi Chriſtiani in irriſione populi Iudaici, qui non poſuit Deum Chriſtum adiutorem ſibi, ſed negauit eum coram Pilato dicens, non habemus Regem, niſi Cæſarem, ſed ſperauit in diuitijs, & vanitatibus ſuis, quæ tranſeunt.

3. Pars ibi. *Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei*. per duos verſic. prædicit electionẽ, & ſubſtitutionẽ Eccleſiæ loco Synagogæ, quæ erat Oleaſter infructifera, nunc Eccleſia per receptionem, & Fidem Chriſti eſt fructifera virtute Sacramentorum. Ideo confitebor tibi in ſæculum, ideſt confeſſione laudis, & fidei, quia feciſti me fructificare in Eccleſia, & expectabo nomen, ideſt Ieſum Saluatorem, in virtute cuius ſaluatur omnis, qui ſaluatur, quoniam bonum eſt in conſpectu Sanctorum tuorum, & non in conſpectu Iudæorum, & Hæreticorum à quibus nos Deus liberet.

PSALMVS LII.

Dixit inſipiens in corde ſuo; non eſt Deus.

Titulus. *In finem pro Abimalech intellectus Dauid.* Amalech interpretatur dolens, vel parturiens, Corpus Chriſti intelligitur, & Dominus do-

Digitized by Google

luit pro peccatis noſtris, quia verum Corpus fuit, & parturiuit Filios. Et Eccleſia Corpus Chriſti dolet pro peccatis ſuorum filiorum, & parturiuit filios per Verbum prædicationis. In finem, ideſt ducit nos in Chriſtum, vel in Eccleſiam, quæ gemit inter tyrannos, & anguſtias ſæculi.

In Hebræo hic pſal. habet talem titulum. *Ad victoriam ſuper Mahalat, eruditio Dauid.* Ideſt ad victoriam cum conatu vocum cantabatur iſte pſalmus ſuper Mahalat. Aliqui dicunt, quod ſit inſtrumentum muſicum, ſuper quod cantabatur pſalmus. S. Hieronymus exponit chorus, ideſt chorus leuitarum, cui datus eſt pſalmus cantandus.

Materia pſalmi ſecundum literam (omiſſis varijs) eſt de afflictione Iudæorum, tempore Græcorum, & maxime tempore Antiochi illuſtris, à quo multi Iudæi fuerunt interfecti, multi captiui, & multi fugerunt ad montes, relinquentes omnia, quæ habebant, vt legitur 1. Machabæorum cap. 2.

Ab hac autem miſeria, ſeu captiuitate fuerunt ſubleuati per Machabæos, qui ciuitatem, & templum recuperauerunt, & eiecerunt inimicos. Hic pſalmus eſt ſimilis pſalmo 13. in verbis; ſed ille de Nabucdonoſor.

Diuiditur pſal. in quatuor partes in 1. per duos verſic. deſcribitur Græcorum, & ſpecialiter Antiochi malitia, qui dixit in corde ſuo, non eſt Deus, tollendo cultum veri Dei de Hieruſalem, & poſuit Idolum ſuper Altare.

2. Pars ibi. *Deus de Cœlo proſpexit ſuper filios hominum*, per duos verſic. ponitur examinatio malitiæ, quæ Deus omnia ſcit, & nouit. Non eſt qui faciat bonum vſque ad vnum, ſcilicet populus Hebræus, qui habebat Legem Diuinam.

3. Pars ibi. *Nonne ſcient omnes, qui operantur iniquitates*, per tres verſic. ponitur determinatio pœnæ debitæ, quod peccatores in ſe portant pœnam peccati, & timorem pœnæ infligendæ à Deo, ideo negant Deum.

4. Pars ibi, *Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael*, In vltimo verſic. deſcribitur populi liberatio ex Dei miſericordia; quando Deus dedit audaciam Matatiæ Patri Machabæorum cum filijs ſuis inſurgere contra inimicos.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte, de quolibet peccatore in malitijs ſuis obſtinato, qui licet confiteatur Deum verbis, negat tamen factis. Cuius malitiam Deus examinat, & punit, & innocentem de manu eius eripit.

Myſticè iſte pſal. exponitur de Chriſto Rege Meſſia, nam vbi in titulo ponitur in finem, vel ad victoriam eſt ſignum, quod ille pſalmus dirigit nos in Chriſtum, & Eccleſiam, qui eſt finis Legis. Et vbicunque ponitur eruditio, ſiuè intellectus eſt ſignum, quod Dauid fuit eruditus à Spiritu Sancto de aliquo Myſterio de Chriſto, & Eccleſia. Ideo iſte pſal. ponitur inter duos pſalmos, qui ſunt de Rege Meſſia, ideo Eccleſia non canit hunc pſal. ſicut ſimplicem hiſtoriam de Rege Antiocho; ſed vt prophetia, contra omnes Iudæos perſecutores Chriſti, in capite, & Eccleſiæ in membris, & hoc fuit eruditus Dauid, & erudit nos.

Materia pſalmi eſt de corruptione Iudæorum, de Chriſto comminante, & Eccleſia.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. prædicit corruptionem quam incurrerunt quatuor genera perſonarum negantium Chriſtum eſſe Deum. Nam negato primo principio in vna diſciplina, tota ſcientia deſtruitur, & corrumpitur, 1. principium totius Sacræ Scripturæ veteris, & noui

& noui Teſtamenti eſt, quod Chriſtus in Lege promiſſus erat futurus Deus, & homo, & finis totius Legis in cuius lumine Euangelico, omnes debebamus videre lumen Legis veteris, in ſuo lumine omnes erant ſaluandi, 1. generatio negans Chriſtum fuit gens Iudæorum, & facta eſt corrupta, & abominabilis in vita, & moribus iniquitatibus, & ſceleribus, nam propter auaritiam, & inuidiam negarunt Chriſtum eſſe Deum verum, & Meſſiam in Lege promiſſum, & ſic negarunt eius doctrinam, & corrupti ſunt in ſcientia, & vera intelligentia Legis Diuinæ, 2. generatio negans Chriſtum Deum, fuerunt Imperatores, & Tyranni gentiles propter zelum Idolorum, nolentes dimittere carnales voluptates, contra quos Apoſtoli prædicabant.

3. Generatio negans Chriſtum Deum, fuerunt Arriani, & quidam alij hæretici negantes conſubſtantialitatem filij cum patre, & conſequenter articulum Trinitatis, & hoc propter ambitionem honorum, & ſic tota ſcientia veritatis theologicæ fuit corrupta, 4. generatio negans Chriſtum Deum, erit Antichriſtus in fine mundi ex nequitia ſua, & auiditate propriæ excellentiæ.

Vnde Dominus de Cœlo proſpexit ſuper filios hominum, ideſt homines carnales corruptos, qui dicũtur homines, nam Chriſtiani ſunt filij Dei adoptiui in Chriſto regenerati. Vt videat ſi eſt intelligens, ideſt Sacram Scripturam cum ſuo fructu, qui eſt Chriſtus, & Sacramenta. Ex his non eſt, qui faciat bonum, ideſt voluntatem Patris mei, vſque ad vnum, ideſt Populus Chriſtianus, qui habet veram ſapientiam de Deo; alij ſunt inutiles Deo, quia qui viuunt extra Eccleſiam Catholicam non faciunt opus gratum Deo, cum ſint corrupti mente, & opere, & moribus.

2. Pars ibi. *Nonne ſcient omnes, qui operantur iniquitatem*: per 3. verſic. Chriſtus comminatur punitionem his, qui negarunt eum, & perſecuti ſunt, & deuorant Eccleſiam, vt fuerunt Iudæi, qui timebant perdere Regnum, & ideo perdiderunt, quia Deum verum non innocauerunt Chriſtum Deum, & hominem verum Meſſiam non receperunt. Ideo Dominus noſter Ieſus Chriſtus diſſipabit oſſa eorum, ideſt virtutem, robur, & Sacerdotium, & potentiam; & hoc quia magis placuerunt hominibus, quam Deo. Ideo quod timebant euenit eis, & Deus ſpreuit eos temporaliter, & æternaliter per mundum diſperſi, ſicut ipſi ſpreuerunt Deum ſuum.

3. Pars ibi. *Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael?* in iſto vltimo verſic. prædicit liberationem Eccleſiæ per Chriſtum, 1. liberauit genus humanum per mortem ſuam, 2. liberauit Eccleſiam, 1. à Iudæis, 2. à Tyrannis, 3. ab Hæreticis, 4. liberabit ab Antichriſto, quia ſolus Chriſtus dabit ſalutem populo ſuo ex Sion, vbi paſſus eſt, & dedit Legem Euangelicam, & tunc lætabitur, & exultabit populus Chriſtianus verus Iſrael, ideſt videns Deum per Fidẽ, & Iacob; quia ſupplantauit Synagogam. Domine concede nobis ſupplantare vitia Amen.

PSALMVS LIII.
Deus in nomine tuo ſaluum me fac.

Titulus: *In finẽ carminibus intellectus Dauid, cum veniſſent Ziphei, & dixiſſent ad Saul. Nonne Dauid abſconditus eſt apud nos?* 1. Reg. c. 23. Ziphei fuerunt proditores Dauidis, qui apud eos, tanquam apud amicos

Digitized by Google

confeſſio, 3. operis ſatisfactio, 1. petit ſibi culpam remitti, & gratiam reſtitui per cordis contritionem, & oris confeſſionem, 2. promittit pro reatu ſatisfacere, cum dicit, *Docebo iniquos vias tuas.*

Dauid ſeruat ordinẽ boni rectoris in perſuadendo, 1. præmittit exordium in quo captatur beneuolentia auditoris, 2. fit petitio, & narratio rei intentæ, in qua diſputatur cauſa, & poſſibilitas eius, & fiunt obiectiones, & confutationes, 3. ponitur concluſio.

1. Vt moueat Deum, & reddat ſibi beneuolum commendat ſuam miſericordiam dicens, *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam*, magna multificans peccatorem.

2. *Secundum multitudinem miſerationum tuarum: dele iniquitatem meam*, ſicut liberaſti Noe de diluuio, Suſannã de falſo crimine, Magdalenam, & Latronem de peccato.

3. *Amplius laua me, & à peccato meo munda.* Nota quod dicat hic pœnitens, in tribus verbis, Dele, laua, munda, Reſpondetur, quod ſicut peccatum Dauid, fuit triplex Adulterium, furtum, & homicidium, ita omne noſtrum eſt triplex, 1. Adulterium, quia anima noſtra fuit diſponſata cum Chriſto in baptiſmo, & copulata per fidem, ſpem, & charitatem, peccando fornicatur cum Diabolo, 2. committit furtum furans gloriam Deo, 3. committit homicidium, occidit animam morte æterna. Vnde, 1. contra Deum, 2. contra proximum, 3. contra ſeipſum. In tribus inſtrumentis corde, ore, opere, vel omnia peccata reducuntur ad tria; 1. concupiſcentia carnis, 2. concupiſcentia oculorum, 3. ſuperbia vitæ, 1. peccator in ſtatu peccati, eſt in ira Dei, & debitor pœnæ æternæ, Ideo ſolus Deus poteſt tale debitum remittere. Vnde Iſaias, 34. *Solus ego deleo iniquitates, & peccata populi*, Ideo delere refertur ad Diuinam memoriam, ideſt Deum peccata demittere, & delere nihil aliud eſt, niſi peccatorum non recordari ait Auguſt., 2. petit lauari per fontem lacrimarum à culpa, quam commiſit, quia anima fuit deturpata, & maculata deformis per abſentiam gratiæ. Ideo petit lauari per paſſionem Chriſti, & virtutem Sacramentorum per contrictionem.

3. Petit mundari per confeſſionem, & ſatisfactionem, in cogitationibus verbis, & operibus. Vel dicendum, quod pœnitentia delet ſuperbiam, lauat luxuriam, & mundat auaritiam. Vel delet iniquitatem à memoria Dei, lauat ſenſualitatem à turpidine, & mundat cor, & conſcientiam à macula, vel delet à propoſito, lauat à locutione, mundat ab opere.

4. Verſic. *Quoniam iniquitatem meam. Ego cognoſco*, Explicat primam partem pœnitentiæ quæ eſt cordis contritio, cum cognoſcit ſe peccatorem dolet, & conterit ſe, *& peccatum meum contra me eſt ſemper*; conterendo, accuſando, & mordendo conſcientiam meam.

5. Verſic. *Tibi ſoli peccaui*. Explicat, 2. partem pænitentiæ, quæ eſt oris confeſſio ideo dele, laua, munda me. Sed dubitatur, Adulter, latro homicida, & inuidus non ſolum peccant Deo; ſed proximo. Reſpondetur, 1. peccare vno modo dicitur offendere, & ſic offendit Deum, & proximum, 2. modo dicitur ab aliqua lege deuiare, ex qua meretur puniri, & ſic perſona priuata non ſolum peccat contra Deum; ſed etiam contra regem, principem, & magiſtratum, quorum legem violat, & iſto modo Rex, & princeps ſoli Deo peccant, quia non habent ſuperiorem, 3. modo peccare eſt violare legem,

quæ

Digitized by Google

quæ obligat ad mortem temporalem, & æternam, & iſto modo ſoli Deo peccamus, qui poteſt punire, & miſereri.

Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, hic incipit pœnitens probare poſſibilitatem ſuæ remiſſionis, & petitionis, & confutat obiectiones, ideſt, 1. Deus promiſit remiſſionem pœnitentibus, 2. compatiendo humanæ fragilitati, quia ſenſus hominis, pronus eſt ad malum à natiuitate, 3. acceptando mortem filij ſui pro remiſſione peccatorum. Et vincas cum iudicaris, à Diabolo, quia non remittit peccatum ſuum, 2. ab odioſis, qui accuſant Deum de iniuſtitia, quia non caſtigat ſuos offendentes: ſed neſciunt occulta Dei iudicia, 3. Iudicatur ab hypocritis, Deus qui volunt videri iuſti, & murmurant Deum, qui non punit ſuos contrarios. Sed Deus iuſtificatur, 1. quia Diabolus peccauit ex malitia, non ex fragilitate, 2. quia ipſe eſt impenitens. Odioſi locuntur ex ira, & præter rationem. Hypocritæ loquuntur ex falſo iudicio, putantes ſe iuſtos, ſpernunt omnes.

6. Verſic. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum*, 4. ratio allegat fragilitatem, ex natura corrupta in Adam, & ex inde traxi fomitem, & concupiſcentiam, & pronitatem ad peccandum, & ſic *inuenio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.*

7. Verſic. Ecce enim veritatem dilexiſti, 5. ratio allegat veracitatem Diuinam, nam quaſi per omnes Prophetas, & in Ezech. 18. dixit *Quandocumq; peccator ingemuerit, & egerit pœnitentiam non recordabor amplius?* Ergo tu non es mendax; ſed ſumma veritas. Nam tu incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi, ideſt incertum eſt nobis, & occultum ſi conuertatur, & ignoſcat Deus, vt Niniuitis, latroni, Paulo, Magdalenæ. Sunt enim theſauri occulti ſapientiæ Dei.

8. verſic. *Aſperges me hyſſopo, & mundabor*, 6. ratio, omni peccato debetur pœna æterna infinita, cum infinita ſit offenſa Dei, & nemo poteſt ſatisfacere; niſi per paſſionem Chriſti, & valorem pretij ſanguinis eius, applicatum in Sacramentis; hunc valorem, & pretium petit pœnitens in aſperſione hyſſopi pœnitentiæ in ſanguine immenſo paſſionis Chriſti, in virtute cuius mundatur, & lauatur omnis macula, & erit pœnitens albior niue, in puritate.

9. verſic. *Auditui meo dabis gaudium*, in virtute remiſſionis anima lætatur, & oſſa humiliata per pœnitentiam, vires animæ exultabunt.

10. *Auerte à faciem tuam à peccatis meis*, cum me videris ſanguine paſſionis per pœnitentiam aſperſum, & lotum; Iam non amplius aſpicias peccata mea; ſed reſpicies in ſanguinem filij tui, & omnes iniquitates meas dele de libro tuo.

2. Pars eſt verſic. vndecimo ibi. *Cor mundum crea in me Deus*, in qua petit reſtitui ſibi gratiam amiſſam. Gratia triplex eſt, prima rectificat voluntatem, & dirigit, vt velimus bonum, 2. cooperatur, vt proficiamus, & exequamur, 3. confirmat, & perficit voluntatem in ſua operatione, 1. rectificat hominem, 2. ſanctificat, 3. præmiat ad gaudium, & hanc triplicem gratiam, petit hic pœnitens, & gratia confirmata dicitur ſpiritus rectus in quantum rectificat voluntatem.

12. verſic. *Ne proijcias me à facie tua*. petit gratiam proficientem, & cooperantem, nam cum Deus aufert gratiam proijcit hominem à facie ſua, ideo

ſubdit,

Digitized by Google

ſubdit, Spiritum Sanctum tuum ne auferas à me, quia ſi auferas gratiam ſanctificantem, tunc proiectus ſum.

13. verſic. *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui*, petit gratiam perficientem, & confirmantem, vt perficere poſſit curſum, & opus inceptum. *Et ſpiritu principali confirma me*, ideſt finalis pœnitentia, quæ dat vitam æternam, & Beatitudinem, & faciam quartum fructum.

3. Pars eſt in verſic. 14. *Docebo iniquos vias tuas*, pœnitens in 3. parte promittit facere ſatisfactionem, & fructus dignos pœnitentiæ explicat quatuor vtilitates, quæ ſequuntur ex pœnitentia, & gratia confirmata; Nam peccatum quatuor mala facit in peccatore, 1. quia docet alios peccare, 2. laus, & doctrina eius eſt Deo, & hominibus contemptibilis, 3. quia eius ſacrificia non ſunt Deo accepta, 4. quia anima peccatoris facta eſt habitatio peccati. Ita per oppoſitum quatuor fructus ſequuntur ex pœnitentia. 1. fructus ſicut peccator docebat alios peccare, ita poſt pœnitentiam audacter docet alios conuerti ad Deum per pœnitentiam, & relinquere peccata, & prædicat contra vitia, & exaltat miſericordiam Dei. Ideo docebo iniquos.

15. verſic. *Libera me de ſanguinibus*, ſecundus fructus, ſi oratio non erat accepta Deo in peccato, poſt pœnitentiam omnis laus, & oratio eſt ſpecioſa, & grata, & accepta Deo ad prœmium æternum, & ideo ait, *Libera me de ſanguinibus*, ideſt de peccatis mortalibus, quæ primo procedunt à fomite, & concupiſcentia carnis, 2. quia merentur ſanguinem, ideſt mortem æternam.

16. Et lingua, quæ ante erat maledica poſtea exaltabit iuſtitiam cum miſericordia tua, os meum clauſum propter peccatum per gratiam apertum.

17. verſic. *Si voluiſſes ſacrificium dediſſem*: Tertius fructus eſt acceptatio ſacrificiorum, & operum omnium aliorum bonorum apud Deum, nam dum homo erat in peccato, non erant accepta Deo ad vitam æternam, nam Deus acceptat prius animam, & voluntatem bonam, quam ſacrificium, & oblationem rerum externarum, quæ non ſunt noſtra; ſed Dei, ſola voluntas eſt noſtra; ergo ſi tu Domine remittis culpam offero Tibi opera dicenda in fine pſal.

18. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies*, quod tibi ſemper fuit gratum, & nunquam deſpicies.

19. verſic. *Benignè fac Domine, in bona voluntate tua ſion*; quartus fructus eſt quia anima fit vera Hieruſalem, habitaculum, & templum Dei, & verum altare, in quo omnia, quæ offeruntur ſunt grata Deo, nam anima per peccatum fit atrium diaboli, Lucæ cap. 11. & Babylon. ideſt confuſio; ſed per pænitentiam fit Hieruſalem, ideſt viſio pacis. *Vt ædificentur muri Hieruſalem*, ideſt fides, ſpes, & Charitas, in cuius figura Hieruſalem terrena circundata fuit triplici muro.

20. Verſic. *Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ*, ideſt cum perfectè iuſtificatus fuero acceptabis bona opera mea Spiritualia, & corporalia, 1. ſacrificium quod triplex eſt, 1. Dominici corporis, 2. contriti cordis, 3. mortificatæ carnis, 2. oblatione, cum dedero ex charitate bona mea eleemoſynas erogando, 3. holocauſtum quod totum comburabatur, cum dedero totum me ipſum in obſequium Dei.

Tunc imponent ſuper altare tuum vitulos, ideſt cum anima veri pœnitentis

Digitized by Google

tis facta eſt altare mundum Deo, Altare, ideſt altum, & eleuatum à terra, offertur ſuper illud, Vitulus, ideſt cor mundum, Agnus, ideſt intellectus, vel humilitas. Turtur, ideſt caſtitas.

Pœnitentia parit octo fructus dignos merito, & præmio, 1. peccator poſt pœnitentiam audacter arguit peccata, 2. eius exemplo alij peccatores conuertuntur, 3. peccator liberatus à peccatis exaltat iuſtitiam, & miſericordiam Dei, 4. pœnitentia aperit labia muta pœnitentis ad bonum, quæ erant aperta ad malum, 5. pœnitens offert Deo, *Cor contritum, & humiliatum*, verum ſacrificium Deo, 6. Anima pœnitentis, quæ prius erat Babylon habitatio Dæmonum; facta eſt Hieruſalem, ideſt habitatio Dei, & virtutum, 7. anima facta eſt Sion, ideſt verum templum Dei, 8. facta eſt altare Dei, in quo offertur ſacrificium iuſtitiæ.

Dictum eſt quod Deus non acceptat ſacrificium peccatoris. Vtrum bona facta in ſtatu peccati valeant ad vitam æternam? 1. videtur quod non, quia veniunt a principio mortuo, nam eſtra charitatem, 2. quia, 1. Corin. cap. 13. *dicitur ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem non habeam nihil mihi prodeſt.*

Sed Notandum, in vita Chriſtiana ſunt, 4. genera operationum, 1. quædam procedunt à charitate fide formata, & iſta ſunt bona totaliter, & meritorie vitæ æternæ, 2. quædam ſunt contra legem; & charitatem, vt ſunt peccata totaliter mala, procedunt à malo principio, 3. quædam ſunt naturales non à charitate, neq. contra Deum, & charitatem, neq. propter Deum non meritoria, nec demeritoria, 4. ſunt opera bona facta ſecundum Legem Diuinam, & propter Deum, vt facere eleemoſynam, orationem, & ſimilia, ſed facta à peccatore in ſtatu peccati; ſed ſperante agere pœnitentiam, & non manere in illo ſtatu, quæ opera, quamuis non procedant à gratia gratum faciente, quæ non eſt in peccatore, tamen procedunt à gratia præueniente, & diſponente hominem facere bonum, & euitare malum, ſine qua gratia nemo poteſt facere bonum, & euitare malum, ideo dicendum, 1. quod iſta opera non totaliter ſunt mortua, ſed mortificata prouenientia à bona diſpoſitione, 2. iuſtificato homine per pœnitentiam, illa bona opera reuiuiſcunt, & poteſt mereri augumentum gloriæ per illa bona opera, 3. iuſtificatus per pœnitentiam, eſt gratus Deo, ergo, & omnia bona ſua opera ſunt grata Deo, 4. Dum iuſtificatus eſt in gratia offert ſua bona denuo Deo. Homo in ſtatu peccati nō debet ceſſare à bono opere, quia nullum malum impunitum, nullum bonum irremuneratum, 1. iſta opera proſunt ad multiplicationem bonorum temporalium, 2. ad diminutionem pœnæ temporalis, 3. ad gratiæ impetrationem, & diſpoſitionem, 4. ad aſſuefationem bonæ vitæ, 5. ad reſiſtentiam peccatorum, 6. ad tolerabiliorem pœnitentiæ æternæ, 7. ad mitigandum fomitem, & remorſum conſcientiæ, 8. exiſtens in gratia magis gaudet.

REGV-

REGVLÆ POENITENTIÆ CORPORALIS.

1. *SIT tibi potus aqua, cibus aridus, aſpera veſtis.*
2. *Dorſo virga, breuis ſomnus, durumque cubile.*
3. *Flecte genu, tunde pectu, nuda caput orans.*
4. *Hæreat os terræ, mens cœlo, lingua loquatur.*
5. *Cor dictat, ſit larga manus, ieiunia crebra.*
6. *Mens humilis, ſimplex oculus, caro munda, pium cor.*
7. *Recta fides, ſit firma ſpes, dilectio ſemper.*
8. *Ferueat aſſiduis præcibus, iuſtis tamen ora.*
9. *Hæ peccator age, quæ verè pœnitet à te.*
10. *Nunc potius pœnas peccatis exige dignas.*
11. *Quam te perpetuis, addicat iudicis ira.*

PSALMVS LI.

Quid gloriaris in malitia tua: qui potens &c.

TItulus: *In finem intellectus Dauid, cum venit ad eum Doech Idumæus, & nuntiauit Sauli: & dixit ei, venit Dauid in domum Abimalech*, 1. Regum cap. 22.

Abimalech interpretatur regnum patris mei. Dauid fortis manu, & Chriſtus venit in regnum Iudæorum. Doech auerſarius, ſignificat Antichriſtum, qui totum orbem mouebit per ſigna, & miracula ante aduentum iudicij, & auxilium à Saule, ideſt a *Diabolo potens*: nunciabit ueniſſe Dauid, ideſt Chriſtum in domum Abimalech ad Eccleſiam, quæ eſt regnum patris.

Materia pſalmi ſecundum literam eſt, repræhenſio Doech Idumœi, qui accuſauit Daujd, & Abimalech ſacerdotem apud regem *Saul*, vnde ſecuta fuit mors omnium ſacerdotum, & vxorum, & filiorum, & ciuitatis diſtructio.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in 1. per 7. verſic. tria facit, 1. Dauid repræhendit malitiam Doech, & iniquitatem, quam potenter exercuit tota die cogitando iniuſtitiam contra Dauid, & Sacerdotes apud Saulem, loquendo male, & accuſando, & acuendo linguam, ſicut nouaculam tonſoris, amando malitiam, & verba præcipitationis, & mortis religioſorum.

2. ibi. *Propterea Deus deſtruet te in finem*; prædicit pœnam ipſi Doech; quod Deus deſtruet eum in corpore, & anima in monte Gelboe, quando iuſto Dei iudicio Doech, interfecit ſeipſum, & radicem tuam de terra, quando Dauid fecit interficere filium Doech, 1. Regum cap. vlt.

3. ibi. *Videbunt Iuſti, & timebunt*: ponitur vtilitatis conſequentia, quia Iuſti videntes punitionem peccatorum, & iniquorum: ex hoc magis firmantur in bono, & contemnunt proſperitatem malorum, & in diuitijs malè acquiſitis per fraudem, & adulationem, & vſuris.

2. pars ibi. *Ego autem ſicut oliua fructifera*: hic oſtenditur innocentia ipſius Dauid, qui propter Doech, & Saulis malitiam non reliquit ſuam innocentiam, & ſenſus eſt, ſicut fructus oliuæ eſt fomentum luminis continuè in domo Dei; ſic innocentia lucebit coram Deo, neque eſtinguetur per Doech, & Saulis nequitiam. Dauid bis poterat necare Saulem, & non occidit, quia ſperabat in Deo.

Digitized by Google

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte, de lingua maledica, & de quolibet iniquo detractore, qui per detractiones, & adulationes ſuas, excitat aliquem potentem ad innocentum perſecutiones; pro quo conſequitur finaliter pœnam æternam, & adhuc aliquando temporalem, & de his faciliter poteſt applicari litera huius pſalmi.

Myſticè exponitur pſal. iſte de Synagoga accuſatura iniquè Chriſtum coram Pilato, & Eccleſiam coram Tyrannis.

Senſus tituli eſt Doech, qui interpratatur motus, ſiuè ſollicitus, deſignat Synagogam motam ex inuidia, & ſollicitam accuſare Chriſtum coram Pilato, Saul, interpratatur abutens, deſignat Pilatum, qui abuſus eſt Iudiciaria poteſtate in Chriſtum.

Materia pſalmi eſt, de accuſatione facta à Synagoga Iudæorum, contra Chriſtum coram Pilato; vel de accuſatione Eccleſiæ coram tyrannis; loquitur Eccleſia in pſalmo.

Diuiditur pſal. in tres partes, in prima per quatuor verſic. exprobrat, & arguit malitiam Iudæorum, & Synagogæ accuſantis Chriſtum, dicens ò Synagoga quid gloriaris in malitia tua; quæ potens es in iniquitate, tota die lingua tua doloſa loquuta eſt malitiam contra Chriſtum ante Pilatum; ſicut nouacula, quæ facit pulchram faciem in apparentia; ſed intus dilexiſti malitiam ſuper benignitatem: quia fuiſti Chriſto ingrata, loquendo iniquitatem magis, quam æquitatem, ideſt iuſtitiam, clamando, reus eſt mortis.

2. Pars ibi. *Propterea Deus deſtruet te in finem*, hic per 3. verſic. prædicit reprobationem, & deſtructionem Synagogæ, quia fuiſti ingrata Regi Meſſiæ; Ideo deſtruet te per Romanos, euellet radicem tuam, ideſt tuam poſteritatẽ, & emigrabit te per mundum per omnes nationes. Quam diſperſionem, & ſeruitutem, & deſtructionem, videbunt iuſti Chriſtiani, & timebunt iram, & vindictam Dei. Et ſuper eum redibunt, ideſt irridebunt illum maledictum populum, qui noluit ſperare, & credere in Chriſtum verum Meſſiam, & dicent vnus alteri. Ecce Homo, illa verba, quibus ipſi irridebant Chriſtum nudum coram Pilato, dicunt nunc populi Chriſtiani in irriſione populi Iudaici, qui non poſuit Deum Chriſtum adiutorem ſibi, ſed negauit eum coram Pilato dicens, non habemus Regem, niſi Ceſarem, ſed ſperauit in diuitijs, & vanitatibus ſuis, quæ tranſeunt.

3. Pars ibi. *Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei*. per duos verſic. prædicit electionẽ, & ſubſtitutionẽ Eccleſiæ loco Synagogæ, quæ erat Oleaſter infructifera, nunc Eccleſia per receptionem, & Fidem Chriſti eſt fructifera virtute Sacramentorum. Ideo confitebor tibi in ſæculum, ideſt confeſſione laudis, & fidei, quia feciſti me fructificare in Eccleſia, & expectabo nomen, ideſt Ieſum Saluatorem, in virtute cuius ſaluatur omnis, qui ſaluatur, quoniam bonum eſt in conſpectu Sanctorum tuorum, & non in conſpectu Iudæorum, & Hæreticorum à quibus nos Deus liberet.

PSALMVS LII.

Dixit inſipiens in corde ſuo; non eſt Deus.

TItulus. *In finem pro Abimalech intellectus Dauid.* Amalech interpratatur dolens, vel parturiens, Corpus Chriſti intelligitur, & Dominus do-

luit pro peccatis noſtris, quia verum Corpus fuit, & parturiuit Filios. Et Eccleſia Corpus Chriſti dolet pro peccatis ſuorum filiorum, & parturiuit filios per Verbum prædicationis. In finem, ideſt ducit nos in Chriſtum, vel in Eccleſiam, quæ gemit inter tyrannos, & anguſtias ſæculi.

In Hebræo hic pſal. habet talem titulum. *Ad victoriam ſuper Mahalat, eruditio Dauid*. Ideſt ad victoriam cum conatu vocum cantabatur iſte pſalmus ſuper Mahalat. Aliqui dicunt, quod ſit inſtrumentum muſicum, ſuper quod cantabatur pſalmus. S. Hieronymus exponit chorus, ideſt chorus leuitarum, cui datus eſt pſalmus cantandus.

Materia pſalmi ſecundum literam (omiſſis varijs) eſt de afflictione Iudæorum, tempore Græcorum, & maxime tempore Antiochi illuſtris, à quo multi Iudæi fuerunt interfecti, multi captiui, & multi fugerunt ad montes, relinquentes omnia, quæ habebant, vt legitur 1. Machabæorum cap. 2.

Ab hac autem miſeria, ſeu captiuitate fuerunt ſubleuati per Machabæos, qui ciuitatem, & templum recuperauerunt, & eiecerunt inimicos. Hic pſalmus eſt ſimilis pſalmo 13. in verbis; ſed ille de Nabucdonoſor.

Diuiditur pſal. in quatuor partes in 1. per duos verſic. deſcribitur Græcorum, & ſpecialiter Antiochi malitia, qui dixit in corde ſuo, non eſt Deus, tollendo cultum veri Dei de Hieruſalem, & poſuit Idolum ſuper Altare.

2. Pars ibi. *Deus de Cælo proſpexit ſuper filios hominum*, per duos verſic. ponitur examinatio malitiæ, quæ Deus omnia ſcit, & nouit. Non eſt qui faciat bonum vſque ad vnum, ſcilicet populus Hebræus, qui habebat Legem Diuinam.

3. Pars ibi. *Nonne ſcient omnes, qui operantur iniquitates*, per tres verſic. ponitur determinatio pœnæ debitæ, quod peccatores in ſe portant pœnam peccati, & timorem pœnæ infligendæ à Deo, ideo negant Deum.

4. Pars ibi, *Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael*, In vltimo verſic. deſcribitur populi liberatio ex Dei miſericordia; quando Deus dedit audaciam Matatiæ Patri Machabæorum cum filijs ſuis inſurgere contra inimicos.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte, de quolibet peccatore in malitijs ſuis obſtinato, qui licet confiteatur Deum verbis, negat tamen factis. Cuius malitiam Deus examinat, & punit, & innocentem de manu eius eripit.

Myſticè iſte pſal. exponitur de Chriſto Rege Meſſia, nam vbi in titulo ponitur in finem, vel ad victoriam eſt ſignum, quod ille pſalmus dirigit nos in Chriſtum, & Eccleſiam, qui eſt finis Legis. Et vbicunque ponitur eruditio, ſiuè intellectus eſt ſignum, quod Dauid fuit eruditus à Spiritu Sancto de aliquo Myſterio de Chriſto, & Eccleſia. Ideo iſte pſal. ponitur inter duos pſalmos, qui ſunt de Rege Meſſia, ideo Eccleſia non canit hunc pſal. ſicut ſimplicem hiſtoriam de Rege Antiocho; ſed vt prophetia, contra omnes Iudæos perſecutores Chriſti, in capite, & Eccleſiæ in membris, & hoc fuit eruditus Dauid, & erudit nos.

Materia pſalmi eſt de corruptione Iudæorum, de Chriſto comminante, & Eccleſia.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. prædicit corruptionem quam incurrerunt quatuor genera perſonarum negantium Chriſtum eſſe Deum. Nam negato primo principio in vna diſciplina, tota ſcientia deſtruitur, & corrumpitur, 1. principium totius Sacræ Scripturæ veteris, & noui

& noui Teſtamenti eſt, quod Chriſtus in Lege promiſſus erat futurus Deus, & homo, & finis totius Legis in cuius lumine Euangelico, omnes debebamus videre lumen Legis veteris, in ſuo lumine omnes erant ſaluandi, 1. generatio negans Chriſtum fuit gens Iudæorum, & facta eſt corrupta, & abominabilis in vita, & moribus iniquitatibus, & ſceleribus, nam propter auaritiam, & inuidiam negarunt Chriſtum eſſe Deum verum, & Meſſiam in Lege promiſſum, & ſic negarunt eius doctrinam, & corrupti ſunt in ſcientia, & vera intelligentia Legis Diuinæ, 2. generatio negans Chriſtum Deum, fuerunt Imperatores, & Tyranni gentiles propter zelum Idolorum, nolentes dimittere carnales voluptates, contra quos Apoſtoli prædicabant.

3. Generatio negans Chriſtum Deum, fuerunt Arriani, & quidam alij hæretici negantes conſubſtantialitatem filij cum patre, & conſequenter articulum Trinitatis, & hoc propter ambitionem honorum, & ſic tota ſcientia veritatis theologicæ fuit corrupta, 4. generatio negans Chriſtum Deum, erit Antichriſtus in fine mundi ex nequitia ſua, & auiditate propriæ excellentiæ.

Vnde Dominus de Cœlo proſpexit ſuper filios hominum, ideſt homines carnales corruptos, qui dicũtur homines, nam Chriſtiani ſunt filij Dei adoptiui in Chriſto regenerati. Vt videat ſi eſt intelligens, ideſt Sacram Scripturam cum ſuo fructu, qui eſt Chriſtus, & Sacramenta. Ex his non eſt, qui faciat bonum, ideſt voluntatem Patris mei, vſque ad vnum, ideſt Populus Chriſtianus, qui habet veram ſapientiam de Deo; alij ſunt inutiles Deo, quia qui viuunt extra Eccleſiam Catholicam non faciunt opus gratum Deo, cum ſint corrupti mente, & opere, & moribus.

2. Pars ibi. *Nonne ſcient omnes, qui operantur iniquitatem*: per 3. verſic. Chriſtus comminatur punitionem his, qui negarunt eum, & perſecuti ſunt, & deuorant Eccleſiam, vt fuerunt Iudæi, qui timebant perdere Regnum, & ideo perdiderunt, quia Deum verum non inuocauerunt Chriſtum Deum, & hominem verum Meſſiam non receperunt. Ideo Dominus noſter Ieſus Chriſtus diſſipabit oſſa eorum, ideſt virtutem, robur, & Sacerdotium, & potentiam; & hoc quia magis placuerunt hominibus, quam Deo. Ideo quod timebant euenit eis, & Deus ſpræuit eos temporaliter, & æternaliter per mundum diſperſi, ſicut ipſi ſpreuerunt Deum ſuum.

3. Pars ibi. *Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael*? in iſto vltimo verſic. prædicit liberationem Eccleſiæ per Chriſtum, 1. liberauit genus humanum per mortem ſuam, 2. liberauit Eccleſiam, 1. à Iudæis, 2. à Tyrannis, 3. ab Hæreticis, 4. liberabit ab Antichriſto, quia ſolus Chriſtus dabit ſalutem populo ſuo ex Sion, vbi paſſus eſt, & dedit Legem Euangelicam, & tunc lætabitur, & exultabit populus Chriſtianus verus Iſrael, ideſt videns Deum per Fidẽ, & Iacob; quia ſupplantauit *Synagogam*. Domine concede nobis ſupplantare vitia Amen.

PSALMVS LIII.

Deus in nomine tuo ſaluum me fac.

TItulus: *In finẽ carminibus intellectus Dauid, cum veniſſent Ziphei, & dixiſſent ad Saul. Nonne Dauid abſconditus eſt apud nos?* 1. Reg. c. 23. Ziphei fuerunt proditores Dauidis, qui apud eos, tanquam apud amicos

manens declinabat perſecutionem Saulis. Ipſi enim Sauli manifeſtarunt Dauidem apud ſe latere. Vnde factum eſt, vt Saul cùm maximo exercitu ad eos accederet, & quaſi in modo coronæ totum locum cingeret, vt Dauid penè de vita deſperaret. Ziphei, interpretantur, florentes deſignant peccatores; Hypocritas, Hæreticos, Scribas, & Phariſæos. Fuerunt proditores Dauid, ſicut illi maledicti flores, qui apparuerunt in terra noſtra. Flos oſtēdit luxuriam arborum. Flos dicitur a fluendo, eo quod faciliter defluit, & ſiccatur. Dat ſpem fructuum, ſed non certam. Flos in Ortu Solis ſe aperit in Occaſu ſe recludit, ſic noſtrati in ſua vtilitate aperiuntur, in aliena clauduntur. Flos eſt quoddam nobiliſſimum, & fragiliſſimum, quod modico vento diruitur, modica nebula corrumpitur, modico calore ſiccatur; ſic vera proſperitas mundi, vt flos fœni in pſal. 102. & in pſal. 89. mane floreat, & tranſeat, quia eſt cibus iumentorum hæc Bercorius.

Materia, occaſione igitur tam imminentis periculi, Dauid ad Deum per orationem confugit, & hunc pſalmum Deo inſpirante compoſuit.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in prima per 5. verſic. ponit Dauid ſuā deprecationem dicens, Deus in nomine tuo, ideſt in virtute nominis tui, ſaluum me fac, litera clara eſt.

2. Pars ibi. *Voluntariè ſacrificabo tibi*: per 2. verſic. vt ſua oratio ſit magis exaudibilis Dauid promiſſionem, ſeù votum Deo fecit, vt quando poſſet ſacrificium laudis, & honoris offerre Deo; nam nunc exul erat.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, contra relatores peſſimos excitantes potentes contra innocentes; quorum inſidias innocentes euadunt ex Diuina Bonitate.

Myſticè exponitur. Ziph. vicus eſt in ſorte Iudæ, & inde dicuntur Ziphei, qui interpretantur florentes, ideſt peccatores, qui quaſi florentes, & virides ſunt in præſenti vita, in die iudicij areſcent, & ad ignem deſtinabuntur. Dauid abſconditus, eſt Chriſtus in vtero Virginis Mariæ. Deitas abſcondita in carne, & corpus abſconditum in ſepulchro.

Materia pſalmi de qua fuit eruditus Dauid, & vt Propheta erudit nos de perſecutione Chriſti, & Eccleſiæ, & de ſua liberatione, quæ ſunt res magnæ inſpiratæ à Spiritu Sancto. Et perſecutio Dauid fuit exemplar.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 5. verſic. petit liberari Chriſtus, 1. in capite, 2. in membris. Dicit Chriſtus ad Patrem Deus in nomine tuo quod eſt Adonai Ieſus nomen ſalutis, & non dicit in nomine meo, quia quidquid habet Filius, habet à Patre. Et Ieſus eſt nomen Adonai quatuor literis Tetagrammaton, ideſt Deus quod nomen communicauit Pater Filio. Et in virtute tua iudica me, ideſt libera me per reſurrectionem, & membra mea à perſecutione Iudæorum, Tyrannorum, & Hæreticorum.

Et erat Chriſtus, vt perſona publica, orat pro ſe, & pro membris, & affert neceſſitatem, quia Iudæi fratres eius, ſecundum carnem, facti ſunt alieni, & extranei Chriſto, & perſecuti ſunt eum ad mortem iniuſtam, & non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum, ideſt ſine vllo Dei timore. Sic fuerunt Tyranni, & Hæretici contra Eccleſiam. Ecce enim Deus adiuuat me; ponit liberationem, & effectum orationis, & punitionem inimicorum perſequentium.

2. Pars ibi. *Voluntariè ſacrificabo tibi*, per duos verſic. promittit agere gra-

gratias pro liberatione, & victoria ſua. Chriſtus voluntariè ipſe Sacerdos, & Hoſtia pro delictis populi ſe obtulit patri. Et Eccleſia voluntariè omnes Feſtiuitates, & Officia Diuina, quæ colebat, & cantabat, & oblatio Eucharistiæ, & prædicatio, nihil aliud ſunt, niſi gratiarum actiones, in memoriam Paſſionis Chriſti, & Reſurrectionis, & Aſcenſionis, & paſſionum omnium Martyrum, & hoc quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me. Quia tu Pater feciſti, quod poſtulaui in principio pſalmi. Et ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus ſuſpicere eſt eleuatio oculorum in Cœlum, & hoc in oratione. Deſpicere eſt in terram aſpicere, ideſt inimicos deiectos, victos, & diſperſos aſpicere.

Eſt aduertendum, quod ſicut Chriſtus orauit in hoc pſalmo pro ſe, & membris ſuis, ita tota Eccleſia quotidie orat ad eumdem Patrem in hora primæ. Dicens, ò Deus Pater ſaluum me fac in nomine tuo, ideſt per Filium tuum, Ieſum, & in virtute tua, contenta in hoc nomine Ieſu, libera me ab omnibus infidelibus, & inimicis Eccleſiæ viſibilibus, & inuiſibilibus. Et Eccleſia dirigit hanc orationem ad Chriſtum. O Ieſu Chriſte Deus ſaluum me fac in nomine tuo, ideſt per virtutem nominis tui, ad quod diriguntur omnes orationes.

Dicitur ad primam, quia ſicut Ziphei, qui ſunt figura Diaboli volebant perdere Dauid, ita volunt inſidiari nobis. Ideo ad Deum recurrendum in illa prima hora, in qua primum quærite Regnum Dei. Chriſtus Reſurrexit. Præſentatus fuit Pilato. Angelus nuntiauit mulieribus orto iam Sole. In illa in templo prædicabat Chriſtus.

PSALMVS LIV.

Exaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris, &c. pſal. 3. de Paſſione, & Reſurrectione.

Titulus: *In finem in carminibus intellectus Dauid*. In finem, ſemper de Chriſto intelligitur; in carminibus, ideſt in laudibus Dei. Intellectus Dauid, ideſt Dauid fuit à Spiritu Sancto eruditus, vt erudiret nos. Myſteria figurata in Dauid figuram Chriſti gerente.

Materia ſecundum literam eſt, quod Dauid fecit hunc pſal. agens Deo gratias, quando fugiens de Ceila ſaluatus fuit de manibus Saulis, qui volebat eum in Ceila obſidere: de manibus populi Ceilæ, qui diſponebat eum Sauli tradere, vt legitur, 1. Regum cap. 23. cum ipſe Dauid ſaluaſſet populum illum de manibus Philiſtinorum.

Diuiditur pſal. in tres partes, in prima per 8. verſic. exprimit orando Dauid ſuum periculum, & 1. inuocat Dei auxilium, dicens: Exaudi Deus orationem meam, & diuerſis verbis quater eamdem ſententiam replicat ad oſtēdendum magnum affectum, timorem in corde, tremorem in corpore.

In 2. parte ibi. *Præcipita Domine, diuide linguas eorum*; per 9. verſic. Arguit populum Ceilæ, 1. eorum culpam, & ingratitudinem dicens præcipita Domine, ideſt fac habitatores Ceilæ, ita præcipitanter loqui, & diſcordantes adinuicem, quod non poſſint perficere ſuam proditionem, tradendo me manibus Saulis.

a. Ibi.

Digitized by Google

2.Ibi. *Veniat mors ſuper illos*, prædicit pœnam debitam non zelo vindictæ; ſed zelo Diuinæ Iuſtitiæ.

In 3. parte ibi. *Ego autem ad Deum clamaui*, per 10. verſic. Dauid duo facit, 1. recolit diuinum beneficium circa ſe tanquam gratus veſpere, & mane, & meridie, ideſt tribus temporibus per diem narrabo, & annunciabo Diuina Beneficia mihi collata, 2. iacta ſuper Dominum curam tuam. Dauid loquitur de ſe ipſo, vt in Deo ponat ſpem ſuam.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte de quolibet iuſto in perſecutione poſito, contra quem etiam ab ingratis fabricantur machinationes doloſæ, propter quod orat deuotè ab iſtis liberari, quem Dominus exaudit, & aduerſarios eius punit, & ipſe reddit gratias Deo.

Myſticè exponitur pſal. iſte de Paſſione, & Reſurrectione Chriſti, nam Iudæi debebant eſſe grati ipſi Chriſto, qui liberauit eos, à diuerſis infirmitatibus, & etiam ad ſaluandum eos venerat à morte perpetua, & tamen ipſi ingrati circundederunt eum in templo, vt apprehenderent, & lapidarent eum, ſed Ieſus de templo, &abijt in deſertum, vt Dauid iuit ad Ceilitas.

Materia eſt, quod Chriſtus loquitur in iſto pſal. non ſolum in perſona propria; ſed loquitur etiam in perſona membrorum, & Eccleſiæ, ideo dicebat *Saule, Saule, quid me perſequeris*.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 8. verſic. Exponit Chriſtus querelam ſuam apud Patrem, explicando pericula, & perſecutiones, 1. petit exaudiri, 2. contriſtatus ſum, non triſtitia, quæ vincit rationem, ſed triſtitia moderata, & correcta à ratione. Ideo dicebat patri *fiat voluntas tua, & non ſicut ego volo, ſed ſicut tu*. Sed dicet aliquis, Triſtitia eſt de malo præſenti. Timor de malo futuro, quomodo Chriſtus in Horto habuit triſtitiam dicens, *Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem*? dum malum erat futurum: omitto breuitatis cauſa quæſtionem difficilliſſimam. Solum dico, quod pro certitudine infallibili malum futurum, erat tanquam præſens in maginatione Chriſti, 3. in exercitatione mea, ideſt in paſſione, in opprobrijs, & flagellis, & tormentis, & alapis, colaphis, & clauis, vſque ad enumerationem oſſium, 4. conturbatus à voce inimici, ideſt blaſphemias ſentiendo, falſa teſtimonia, & cachinationes, 5. quoniam declinauerunt in me iniquitates: falſa crimina imponendo: moleſtabant me ex odio, & inuidia abſque ratione, 6. cor meum conturbatum eſt in me, non perturbatione contra rationem, ſed perturbatione paſſionis, & doloris, 7. Timor in corde, & tremor in corpore, 8. contexerunt me tenebræ, ideſt mali homines, qui perſequuntur Eccleſiam, vel tenebræ ſunt aduerſitates, & confuſiones. Et dixi, quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, hic per tres verſic. petit liberationem ſuam, per reſurrectionem, & aſcenſionem, cum me vidi in tanta afflictione, quod Iudæi volebant me lapidare, volaui ſicut columba habens alas. Animal ſimplex abſque felle, oſculum charitatis animæ ſignificat; exiui ab eis, & abij trans Iordanem, & manſi in ſolitudine. Vel in tanto timore (ait Chriſtus) me vidi, quod oraui, & petij reſurrectionem, & pennas columbæ, ideſt dotes Corporis Glorioſi, ſcilicet agilitatem, claritatem, & impaſſibilitatem, & volabo in Cœlum, & requieſcam à labore. Vel Eccleſia Colūba vnica Sponſa Chriſti habet duas alas, amorem Dei, & proximi, vitam actiuam, & contemplatiuam, fugiens à conſortio hominum malorum, & manet in ſolitudine contemplationis il-

lumi-

Digitized by Google

luminata à Spiritu Sancto, figurato in columba. Vel Eccleſia tempore Martyrum fugiens in ſolitudinem in cauernis, &c. Expectabam eum, qui ſaluum me fecit, ideſt Patrem meum, qui ſaluum me fecit à puſillanimitate ſpiritus.

In 2. parte ibi. *Præcipita Domine, diuide linguas eorum*; 1. per 10. verſic. petit Chriſtus vltionem de inimicis perſecutoribus, ideſt poſtquam Chriſtus elongauit ſe à Hieruſalem, quæ viſio pacis dicitur, & poſtquam illa ciuitas perdidit fidem Chriſti per obſtinationem, & Apoſtoli receſſerunt; Euaſit Babylonia, ideſt confuſio. Nam per totos illos, 40. annos à morte Chriſti vſq. ad deſtructionem per Titum, & Romanos, fuerunt in illa ciuitate omnia mala, 1. diuiſiones linguarum per contrarias opiniones, contradictiones inter ciues, & iniquitates, 2. Die, ac nocte iniquitas circuibat intra, & extra Ciuitatem, 3. in medio eius iniuſtitia, & ſeditio, & violentia, 4. In plateis vſura, & dolus vigebant.

2. ibi. *Quoniam ſi inimicus maledixiſſet mihi*, probat Chriſtus quod iuſto Dei iudicio Iudæi paſſi ſunt tot mala, & bella inteſtina; quia cum dolo tradiderunt eum Pilato, nam ſi aliquis gentilis, & extraneus maledixiſſet mihi ſuſtinuiſſem vtiq. Et ſi is, qui oderat me, ideſt ſi aliquis gentilis, vel alius, qui non cognouit me, per legem fuiſſe locutus magna crimina, & falſa teſtimonia ſuper me, abſcondiſſem me forſitan ab eo, ideſt habuiſſem cauſam fugiendi ab eo.

Sed Tu homo vnanimis, ideſt Iudæus eiuſdem legis, & naturæ, & tribus notus meus, quia quotidie eram in templo docens, & cognoſcebas matrem meam de tribu Iuda, & fuiſti dux meus, quantum ad Sacerdotium. *Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos*, ideſt eras mecum familiaris, & commenſalis, vt in domo Simonis leproſi, in Cana Galileæ, in Domo Magdalenæ, &c. Ambo in domo Dei ambulauimus cum conſenſu, ideſt in vna lege nutriti, in templo cum prædicabam, ſine vllo diſcrimine, & tu ſub Zelo amicitiæ proditoriè tradidiſti me Pilato ad mortem. Totum hoc poteſt intelligi de Iuda Iſchariot.

In 3. parte ibi. *Ego autem ad Deum Clamaui*, 1. per 9. verſic. Agit gratias de beneficio reſurrectionis receptæ, veſpere crucifixus, mane reſurrexi, meridie aſcendi ad Cœlum, & ſemper laudans, & annuncians tuam miſericordiam, & iniurias mihi factas.

2. *Redimet in pace animam meam*, ideſt in gloria, vbi pax ſumma, cum liberabit me Deus de manibus Iudæorum, qui appropinquabant mihi amicitia ficta, & ſanguine, & non Corde. Inter multos erant mecum, ideſt in conuerſationibus, vel in Sacramentis, ſed non in fide, ſpe, & charitate, 3. *Deus, qui eſt ante ſæcula exaudiet me* orantem, & humiliabit illos, ideſt Iudæos auferendo illis Sacerdotium, ciuitatem, & bona temporalia, libertatem, & templum.

4. *Non enim eſt illis commutatio*, ideſt ſenſus, & opinio perfidorum incommutabilis nec erit illis redẽptio, nec conuerſio de peccatis; quia non timuerunt Deum; ſed occiderunt filium eius, condemnando ſanguinem Iuſti. Ideo Deus extendit manum ſuam in retribuendo vindictam pro Deicidio.

5. *Contaminauerunt teſtamentum eius*, ideſt non recipiendo Chriſtum promiſſum, & prophetatum, à Prophetis, & negando Chriſtum negauerunt totum teſtamentum: & fecerunt Deum mendacem. Diuiſi ſunt ab ira vultus eius.

Digitized by Google

eius, ideſt in die iudicij ſeparabuntur à iuſtis, cum dicet, ite maledicti, vel Iudæi diſperſi ſunt per mundum ab ira vultus Dei. Et appropinquauit cor illius, ideſt Cor Chriſti appropinquauit Iudæis benefaciendo, vel Cor Dei appropinquauit illis puniendo.

6. *Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum*, .i. Sermones Chriſti fuerũt ſuaues, & blandi erga illos, magis quam oleum; ſed ipſi Iudæi fuerunt iacula, & lanceę contra Chriſtum, dum clamabant *crucifige eum*, vel quamuis ſermones Chriſti ſint molles ſicut oleum; tamen fuerunt iacula inflammando fideles, & confundendo Iudæos.

7. *Iacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet*. Chriſtus exhortatur iuſtos, & fideles ad patientiam in aduerſis, & committent ſe Diuinæ miſericordiæ, & prouidentiæ, quia ipſe Deus te enutriet temporaliter, & ſpiritualiter, & non permittit perire iuſtum.

8., & 9. *Tu vero Deus deduces eos in puteum*, ideſt Iudæos, & Tyrannos, & omnes perſecutores Eccleſiæ, in puteum interitus Gehennæ mortis æternæ, quia viri ſanguinum, homicidæ, & doloſi moriuntur breuiter. Crucifixores Chriſti non venerunt ad dimidium temporis, eo quod fuerunt diſtructi à Romanis. Non dimidiabunt dies ſuos; ſed iuſti ſperabunt in domino, & cupiunt diſſolui, & eſſe cum Chriſto, quod Deus nobis præſtet. Amen.

Eccleſia in iſto pſalmo orat, vt Deus conterat perfidiam, & potentiam Iudæorum, hæreticorum, & infidelium, vt conuertat eos ad viam veritatis, & ſalutis.

PSALMVS LV.

Miſerere mei Deus, quoniam conculcauit me homo, &c.

Titulus. *In finem pro populo, qui à Sanctis longè factus eſt ipſi Dauid in tituli inſcriptione cum tenuerunt eum Allophyli in Geth*. 1. Reg. 21. in finem, ideſt ducit nos ad Chriſtum finem Legis, vel ad Eccleſiam, vel ad victoriam vocum, pro populo, qui à Sanctis longè factus eſt, ideſt vel pro Philiſtæis perſequentibus ipſum Dauid, vel pro Hebræis, quæ noluerunt recipere Chriſtum in Regem, & Meſſiam, vel pro Tyrannis, & Hæreticis, & malis Chriſtianis perſequentibus Eccleſiam, iſte eſt populus, qui longè factus eſt à Sanctis Apoſtolis. Ipſi Dauid, ideſt Auctoris Pſalmi, & figura Chriſti, & Eccleſiæ. Vnde iſte pſalmus legitur ab Eccleſia tanquam prophetia. In Tituli inſcriptione, ideſt ad æternam memoriam, pſalmus inſcriptus eſt ad memoriam, vt oſtenderet duritiam populi, ab Allophylis, ideſt ab alienis, & longe à Sanctis, & Fide, in Geth, ideſt in torculari, ideſt præſſuris, & anguſtijs. Sãctus Hieronymus ait in iſto Titulo, ad victoriam ſuper Columbam mutam. Si de Dauid intelligitur, quia fuit humilis, patiens, & ſinè quærela, vel finxit ſe mutum. Vel de Chriſto, qui obmutuit in flagellis, & ſæpè fugiebat de Ciuitate, in Ciuitatem; quia non dum venerat tempus eius; Vel de Eccleſia, vna eſt Columba mea, quæ patienter tolerauit cruciatus, & perſecutiones, ſine quærela, & fugiebat de Hebræis ad gentiles, & à gentilibus Tyrannis perſequebatur.

Occaſio huius pſal. eſt illa, quæ dicta eſt in pſalmo 33. cum hac differentia, quod ille pſalmus reſpicit euaſionem Dauid ad mandatũ Achis Regis Geth,

cum

Digitized by Google

tum putauit eum eſſe inſanum, & ille pſalmus eſt gratiarum actio, cum incipit Benedicam Dominum. Iſte reſpicit imminentem periculum in captura, nam bellabant aduerſus Dauid, ſperantes mortem eius, vt legitur, 1. Reg. 21.

Materia pſalmi litiraliter eſt, imploratio Diuini auxilij à Dauid, quando ſe vidit captus ad manum Achis regis, vt liberaretur.

Diuiditur pſal. in tres partes in 1. per 6. verſic. ponitur depræcatio ipſius Dauid, Ideo ait, Miſerere mei Deus adiungit cauſam, quia conculcauit me homo, ideſt homines; tota die impugnans tribulauit me; & multi bellantes aduerſum me. Ab altitudine diei timebo, ideſt in die non poſſum me abſcondere ab inimicis philiſtæis, ſicut in nocte, nam ſemper cogitabant malum contra Dauid, & querebant ſupplantare eum.

2. pars ibi. *Sicut ſuſtinuerunt animam meam, pro nihilo. Saluos facies illos*, per 4. verſic. deſcribitur exauditio Dauid depræcantis in quantum ad repræſſionem aduerſariorum, ideſt ſaluabis aduerſarios meos pro nihilo? ideſt quod nihil boni fecerunt. Tu Domine poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo, vt recorderis.

3. pars ibi. *In Die laudabo verbum, in Domino, laudabo*: per 3. verſic. ponitur gratiarum actio ipſius Dauid pro ſua liberatione.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quocumq. fideli, qui poſitus in mortis periculo, orat Deum deuotè pro ſua liberatione, & à Deo exauditus agit gratias Deo tanquam gratus.

Myſticè iſte pſalmus exponitur de Eccleſia, quæ vexata à populo Hebræo fugit ad gentiles, qui non ceſſarunt proſequi illam. Ideo Apoſtoli, & Martyres fugiebant de vna ciuitate in aliam; ſicut Dauid de ſuo populo in alium. Totus pſalmus eſt vox Eccleſiæ, in quo quaſi columba ſimplex, & humilis, & pacifica non reddit malum pro malo; ſed bonum pro malo.

Diuiditur in tres partes, in 1. per 6. verſic. Explicando ſuas perſecutiones, & afflictiones petit liberari. Recurrit ad Chriſtum ſponſum ſuum dicens Miſerere mei Deus releua me à multitudine miſeriarum; quoniam homo, ideſt vnus homo vnitate malitiæ, omnis homo terrenus, ſiuè Diabolus cum ſuis membris, ideſt Iudæis, Tyrannis, & hæreticis, & Antichriſto, tota Die impugnans tribulauit me, ideſt per totum tempus à reſurrectione tua, vſq; ad iudicium tribulauit me ſeminando Zizania, & ſciſmata.

2. Conculcauerunt me inimici mei tota Die; Nam 1. Diabolus ſugerendo, 2. hebræi lapidando, 3. Tyranni occidendo, 4. hæretici inſidiando, corrumpendo Doctrinam.

3. Ab altitudine Diei timebo, 1. negatiuè non timbo ſuperbos mundanos, 2. affirmatiuè timebo altitudinem diuinitatis, 3. vel altitudinem, ideſt longitudinem perſecutionum, ſed ego in te ſperabo.

4. In Deo laudabo ſermones meos, ideſt dirigam orationes meas ad Deum, in Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi homo carnalis, & Tyrannus.

5. Tota die verba mea execrabantur, ideſt Explicat malitiam aduerſariorum ſuorum, qui non ceſſabant vituperare verba Prædicationis Euangelicæ, & omnes cogitationes eorum erant quomodo extinguerent nomen Eccleſiæ, & Chriſtianorum.

6. Inhabitabunt, & abſcondent, ideſt ſimul ſolebant habitare mecum, ſicut amici vt hæretici, & interim machinabantur dolos, & necem contra me ſponſam Chriſti.

Digitized by Google

2. Pars ibi. *Sicut ſuſtinuerunt animam meam:* per 4. verſic. petit vltionem de inimicis. Expectauerunt vt perderent animam meam per deſtructionem. Et Deus pro nullo bono opere ſaluos faciet illos? nullo modo ſaluabit; ſed in ira tua populos illos confringes, quod impletum eſt in deſtructione Iudæorum à Romanis.

8. Deus vitam meam annunciaui tibi. Reuertitur ad deprecandum pro ſe, ideſt Ego dicit Eccl. manifeſtaui omnes perſecutiones meas, & tu poſuiſti lacrymas meas in conſpectu tuo, 1. vt exaudias me, 2. vt pœnitentes recipies. 9. Sicut in promiſſione tua, quod exaudies viros pœnitentes cum lacrymis, tunc conuertentur inimici retrorſum, ideſt confuſi fugati, & diſipati peribunt. Vel de mala ſua vita, ad fidẽ conuertuntur 10. *In quacunque die inuocauero te*, ideſt, ſiuè in pueritia, ſiuè in media etate, ſiuè in fine vitæ, magna Clementia, quæ quodlibet tempus conuerſionis expectat. Ecce cognoui quoniam Deus meus es, 1. quia creaſti, 2. quia redemiſti, 3. quia parcis, 4. quia nutris animam, & corpus.

3. pars ibi. *In Deo laudabo verbum:* per tres verſic. Eccl. agit gratias Deo de beneficijs receptis, & laudat Sanctiſſimam Trinitatem per tria verba, quæ ponit, in Deo patre laudabo verbum, ideſt Filium bis nominatum, quia Deus, & homo, laudat ſermonem hoc eſt Euangelium, & doctrinam Chriſti Dei, & hominis. In Deo ſperaui non timebo quid faciat homo, ſiuè Iudæus ſiuè gentilis, ſiuè hæreticus, ſperno mundana, quæ poteſt eripere mihi homo. *In me ſunt Deus vota tua*, ideſt Eccleſia iam de malis ſæculi liberata in futura beatitudine, vel etiam hic laudes Dei ſe cantaturam. Dicit. *Quoniam eripuiſti animam meam de morte*, ſcilicet æterna moriendo pro me, pedes meos de lapſu, peccati, ſiue hæreſis; Vnde portæ Inferi non præualebunt aduerſum me. Vt placeam coram Deo in lumine viuentium, ideſt in æterna beatitudine laudans Deum. Nos deprecamur, vt compreſſis bellis corporeis, ſuperatis ſæculi tentamentis mereamur Ieſum Chriſtum in ipſo lumine complacere. Amen.

PSALMVS LVI.

Miſerere mei Deus miſerere mei quoniam in te conf. &c.

TItulus. *In finem, ne diſperdas David in tituli inſcriptione cum fugeret à facie Saul in ſpelunca.* In finem, ideſt in Chriſtum, vel ad victoriam vocum Nè diſperdas, cum virgula habet ſenſum obſcurum, ſed ſi iungitur, ne diſperdas Dauid, Clarus eſt ſenſus. Ne diſperdas Dauid humilem manſuetum, & pium, vel nè occidas; In tituli inſcriptione Theodoretus intelligit de Dauid pio, qui noluit occidere Saulem; quia amittebat hunc titulum pium. Sanctus Hieronymus explicat de titulo Crucis Chriſti, Ieſus, Nazarenus, Rex Iudæorum. Quem Pilatus noluit mutare ad petitionem Iudæorum, ſed dixit quod ſcripſi ſcripſi cum Iudæi volebant mutare illũ. Cũ fugeret à facie Saul in ſpelunca. Indicat materiam pſalmi, ſecundum literam, & ſecundum allegoriam, nam ſpelunca eſt locus ſub terra. Et Dominus Ieſus figuratus in Dauid erat abſconditus ſub carne, quò ad Diuinitatem, & quo ad humilitatem fuit abſconditus in Sepulchro, & ſicut Dauid exiuit illeſus à ſpelunca, ſic Chriſtus exiuit illeſus, & immortalis à ſepulchro. Et illud ne diſperdes, ideſt ne corrumpas Carnem Chriſti.

Digitized by Google

Materia pſalmi ſecundum literam eſt oratio Dauid de fuga ſua; nam legitur bis fugiſſe in ſpeluncam a facie Saul, 1. in ſpelunca Odollam, vt legitur, 1. Regum cap. 22., & de iſta non loquitur hic. Sed in alio pſalmo.

2. Quando Saul perſequebatur Dauid in Spelunca Engaddi, vt legitur, 1. Regum cap. 24. vbi Dauid cum ſuis erat abſconditus, & Saul intrauit ſolus ſpeluncam ad purgandum ventrem: tunc viri Dauid voluerunt occidere Saulem; ſed Dauid noluit, ſed ſolum abſcindit partem veſtis clam, & ſilenter, & cum Saul exiuit, Dauid aſcendit cum ſuis cacumen montis, & clamans oſtendit ei pannum præſciſſum, & monſtrauit, quod ſi voluiſſet poterat eum occidere, vnde Saul hoc recognoſcens gratias egit ipſi Dauid, & abijt. De hoc loquitur pſalmus.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 3. verſic. ponitur anxia deprecatio ipſius Dauid ſperantis in protectione, & beneficentia Dei.

In 2. parte ibi. *Miſit de Cœlo, & liberauit me*, per 3. verſic. deſcribitur Diuina exauditio, quia de Cœlo omne bonum, & punitio ſuorum perſequentium ſicut Leones feroces, & detractores habent dentes, ſicut arma, & ſagittas acutas, & linguam ſicut gladium vtraq. parte acutum.

In 3. parte ibi. *Exaltare ſuper Cœlos Deus*, per 8. verſic. ponitur gratiarum actio, 1. laus tua magnificetur ab Angelis in Cœlis, 2. à cunctis hominibus deuotis in terra: quia inimici mei poſuerunt laqueum ante pedes, ideſt inſidias, & foderunt foueam; ſed ipſi inciderunt in eam, quia perierunt in Monte Gelboe; Ideo ego promptè, ex toto Corde cum pſalterio, & cithara confitebor tibi.

Moraliter poteſt exponi de quolibet iuſto poſito in perſecutione, contra quem inimici fabricant dolos, ideo orat Deum; quem Deus exaudit, & ipſe reddiſſet Deo gratias.

Myſticè exponitur de Eccleſia, & ſepultura, Reſurrectione, & Aſcenſione Chriſti præuiſa à Dauid in ſua fuga, & liberatione.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in prima, per 2. verſic. in perſona totius Eccleſiæ, & corporis myſtici, petit liberari per Chriſtum; *Vnde ait Miſerere mei Deus*. Pater cui proprium eſt miſerere. Miſerere quantum ad Chriſtum hominem, *quoniam in te confidit anima mea*, & ſperabo in vmbra alarum tuarum, ideſt paſſione, & reſurrectione tua. Alæ ſunt, vel duo Teſtamēta, vel duo Præcepta Charitatis, donec trāſeat iniquitas, ideſt deſtruatur omnem peccatum.

In 2. parte ibi. *Clamabo ad Deum altiſſimum Deum qui benefecit mihi*, per 7. verſic. narrat beneficia, quæ recepit per paſſionem Chriſti, & gaudet ſe exauditum. Miſit filium ſuum de occulta cognitione Angelorum qui liberauit me, 1. de ſpelunca, & fouea peccati, ideo dicit *miſit Deus miſericordiam ſuam, & veritatem ſuam, eripuit animam meam*, de medio catulorum leonum, ideſt de dæmonibus, vel leones Principes Sacerdotum, catuli, ideſt plebs popularis. Dormiui ſomno paſſionis, 2. ſuſcitauit nos de mortalitate, & ſpelunca miſeriæ per ſuam Reſurrectionem. Vnde dicit. Filij hominum dentes eorum, ideſt ab Hebræis, à Tyrannis, & ab Hæreticis, qui ſunt dentes, arma, & ſagittæ Diaboli, & lingua eorum gladius acutus debebat dicere linguæ, ſed quia loquebantur vna voluntate. Crucifige, crucifige eum, & reus eſt mortis, 3. ſuſcitauit nos de ſpelunca perſecutionum infidelium, per ſuam

Aſcenſionem, ideo ait. Laqueum parauerunt pedibus meis, quando inferebant interrogationes doloſas, incuruauerunt animam meam, 1. in peccato primorum parentum debilitatæ ſunt vires, & potentiæ animæ, per fomitem, 2. In Chriſto voluerunt Iudæi extinguere nomen ſuum foderunt foueam, idest dolos, & ipſi Hebræi inciderunt in eam, in diſtructione Regni eorum Diabolus fecit foueam Chriſto, & Eccleſiæ, Hebræi, & gentiles, ſed ipſi inciderunt in eam.

In 3. parte ibi. *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum*, per quinque verſic. Eccleſia vocat Chriſtum de ſpelunca ſepulchri, & excitat ipſum ab inferis: exultat de triumpho mortis illius cantabo, prædicabo, pſalmum dicam opere complebo. *Exurge gloria mea*, idest Chriſte qui es gloria mea, à ſepulchro ferens tecum Patres Sanctos. Ecce pſalterium decem cordarum, exurge, 1. corda eſt Myſterium Trinitatis, 2. Incarnatio, 3. Natiuitas, 4. Baptiſmus, 5. vitæ; miracula, & Doctrina, 6. paſſio, 7. Reſurrectio, 8. Aſcenſio, 9. Miſſio Spiritus Sancti, 10. Iudicium. Quæ omnia erant figurata in Lege veteri, quæ erant cum Chriſto mortua, & cum Chriſto reſurrexit noua Lex. Iſtud pſalterium erat Chriſtus operans miracula.

Exurge Cithara, idest Lex Euangelica. Cithara triangularis eſt, & Lex Euangelica tria docet, 1. quid ſperandum ſpem, quid credendum Fidem, quid amandum Charitatem, quæ ſepulta erant cum Chriſto, Chriſtus eſt Githara, quæ pulſata in flagellatione, & poſt reſurrectionem fuerunt pulſata, hæc Myſteria per Apoſtolos, per totum mundum manifeſtata. *Exurgam diluculo*, quaſi reſpondit Chriſtus de mane reſurgam cum adhuc ſunt tenebræ. Confitebor tibi in populis: poſt reſurrectionem per Apoſtolos prædicabo, & laudabo, pſalmum dicam, opere complebo in gentibus. *Quoniam magnificata eſt vſque ad Cælos miſericordia tua*; idest redemptio generis humani per Chriſtum facta, reparauit in Cœlis ruinas Angelorum. Cœli miſerunt nouam Stellam in Natiuitate, obſcurauerunt lumina in morte. Et vſque ad nubes veritas tua, idest homines prædicatores, quia adhuc in caligine carnis, pluit doctrina, quaſi de nube. Multitudo Angelorum in nube facta eſt in Natiuitate dicentium Gloria. In nube aſcendit in Cœlum. In nube veniet in Iudicio.

Exultare ſuper Cœlos Deus, in die Aſcenſionis, & ſede ad dexteram Patris & aſſume iudiciariam poteſtatem, & ſuper omnem terram gloriam tuam, cum effunderis donum Spiritus Sancti, ſuper omnem carnem, & omnes Apoſtoli, & Fideles prædicabunt Legem Euangelicam per totum mundũ. Oramus nos Dominum Ieſum Chriſtum, vt donet nobis virtutem Spiritus Sancti, vt victis tentationibus præparemus nos, vt concedat nobis futuram gloriam. Amen.

PSALMVS LVII.

Si verè vtique iuſtitiam loquimini, &c.

Titulus: *In finem ne deſperdas, Dauid in tituli inſcriptione*. Hic titulus ſimilis eſt ſuperiori: ideo nihil dicendum, niſi quod Chriſtus eſt figuratus in Dauid, & populus Hebræus in Saul: Ergo dicendum in finem, idest in Chriſtum, vel ad victoriam. Ne deſperdas Dauid humilem, & ſimplicem

in tri-

in tribulatione poſitum; ſed potius diſperdas aduerſarios eius Abner, & Doech conſiliarios Saulis. Vel monet ne quis Regno Chriſti contradicat, in tituli inſcriptione, non in voluntate iudæorum negantium Chriſtum; ſed quod ſcripſi, ſcripſi, ideſt fortes in Fide.

Materia pſalmi ſecunda literam, & occaſio eſt, quando Ziphei annuntiarũt Sauli, quod Dauid erat apud illos abſconditus: Tunc Saul cum tribus millibus virorum exiuit quærere Dauid, qui cognita fraude fugit, poſtea de nocte omnibus dormientibus, intrauit Dauid cum Abiſai, & Achimalech ad Saulem dormientem, & Abiſai volebat occidere Saulem. Dauid noluit, ſed prohibuit, ſed aſſumpta haſta, & vaſe aquæ, quæ erant ad caput Saulis receſſerunt, & poſiti in loco tuto à longe. Dauid clamauit fortiter increpando ſeruos Regis, quod male cuſtodierant Dominum ſuum oſtendens haſtam, & ſciphum aquæ, quod ſi voluiſſet, poterat Saulem occidere, & declarauit malitiam Saulis, & aliorum perſequentium ipſum innocentem, 1. Reg. cap. 26. & de hoc fecit hunc pſal. loquens cum conſulibus Saul, Abner, & Doech, qui ſemper accuſabant eum apud Regem.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 5. verſic. oſtendit Saulis, & ſatellitum eius malitiam, nam in corde iniquitates, in manibus iniuſtitias concinnãt, ideſt ornant, & componunt, & hoc ex malo habitu, quia à natiuitate peccare cœperunt, & indurati in peccato quaſi aſpides ſurdi ad correctionem, & ſemper venenoſi.

In 2. parte ibi. *Deus conteret dentes eorum:* per 4. verſic. prædicit pœnam debitam talibus operantibus dentes, ideſt verba iniurioſa, & infamatoria, molas leonum, ideſt Saulis, Doech, & aliorum, qui mortui ſunt mala morte in Gelboe, Monte. Ad nihilum deueniet; quod Regnum fuit amotum à Saule, & hæredibus, & arcus ſuæ malitiæ non durauit, fluit ſicut aqua, & cera ſuperueniendo eis ignis infernalis, & non viderunt Solem Iuſtitiæ in Inferno. Priuſquam intelligerent ſpinæ veſtræ rhamnum, ſicut viuentes, ſic in ira abſorbet eos, ideſt antequam filij veſtri paruuli haberent tantum intellectum, quod poſſent ita male agere, ſicut adulti, Deus auferet eos ſubito de præſenti vita; ſpinæ tenere non nocent, ſed duræ.

In 3. parte ibi. *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam:* per duos verſic. ponitur vtilitas ſequens ex malorum punitione, remoto zelo vindictæ propriæ; ſed zelo Diuinæ Iuſtitiæ, manus ſuas lauabit in ſanguine peccatorum, ideſt opera ſua magis iuſtificabit, in punitione peccatoris, quæ eſt occaſio meliorationis vitæ ſuæ. Et dicet homo, ſi vtique eſt fructus iuſto, vtique eſt Deus iudicans eos in terra, ideſt nullum bonum irremuneratum, quod eſt fructus iuſto, nullum malum impunitum iudicio Dei.

Myſticè, exponitur pſal. iſte de Iudæis perſequentibus Chriſtum, ſicut literaliter exponitur de conſiliarijs Saulis.

Materia pſalmi eſt acris repræhenſio, & obiurgatio contra iniquum conſilium Iudæorum contra Chriſtum innocentem.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in prima per 5. verſic. explicat iniquũ conſilium, & iudicium Iudæorum contra Chriſtum, vnde ait. *O filij hominum*, & nõ Dei, crucifixores Chriſti Scribæ, & Phariſæi, *ſi vere loquimini iuſtitiã*, iudicate rectè ſecundũ Legẽ, ne condemnetis Chriſtum innocentem, & ne liberatis Barabbã latronem. *Etenim in corde iniquitatem operamini*, falſificãdo

Lege Diuina, negando Meſſiam, *in terra iniuſtitias manus veſtræ concinnāt*, i. opera veſtra iniquitate repleta ſunt, cor ſequitur manus quidquid vis, & nō præces, Deus factum putat; concinnāt, ideſt palliant, vel colorant. *Alienati ſunt peccatores à vulua, errauerunt ab vtero, locuti ſunt falſa*. Lex vetus dicitur vterus plenus Chriſto. Hebræi non recipientes Chriſtum, Dupliciter alienati ſunt à vulua, & errauerunt ab vtero legis, vel Eccleſiæ, 1. non credendo Chriſtum meſſiam, 2. conſequenter non ſunt diſcipuli Moyſis, Ideo locuti ſunt falſa, quia faciunt legem mendacem, Ideo ſunt cæci, & ſurdi, vterus eſt baptiſmus, vterus eſt latus Chriſti, vnde orta ſunt Sacramenta, vterus eſt Spiritus Sanctus. Hebræi hæc omnia negarunt. Ideo errauerunt ab vtero. *Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis*. Quia ſuperius dixit, quod Iudæi alienati ſunt à vulua legis, & facti ſunt cæci, & ſurdi. Nunc comperat eos, 1. viperæ in cæcitate, & iniquitate; 2. Aſpidi in ſurditate voluntaria. Vipera habet ſeptem proprietates deteſtabiles, 1. eſt venenoſa, 2. eſt matricida, 3. fratricida, 4. eſt abortiua, quia naſcitur à matre mortua, 5. eſt mendax, quia non à vulua naſcitur, 6. à ſuperabundantia veneni, & malitiæ efficitur cæca, 7. eſt iniqua, & doloſa, ſemper cupit figere venenum, ſic ſunt aliqui Domini erga ſubditos, ita pariter fuerunt Hebræi erga Chriſtum, & legem; vnde Ioannes Baptiſta vocabat eos *genimina viperarum*, Matth. cap. 3.

Sicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas. Aſpis eſt ſerpens venenoſus aſtutus, & malitioſus, quod quando incantator, ſiuè marſus vult illum incantare, ipſe vnam aurem figit in terram, & aliam obturat cauda, & remanet incantatus, & ſurdus. Sic Iudæi, venit Chriſtus medicus de Cœlo, & ipſi noluerunt audire illum, & abijcere venenum peccati, ſed ſurdi remanſerunt, vnam aurem obturauerunt auaritia, & cupiditate rerum terrenarum, aliam obturauerunt cauda ſuperbiæ, & inuidiæ, & noluerunt obedire Chriſto, & audire vocem incantantis ſapienter, & ſic ex ſua voluntate remanſerunt ceci, & ſurdi, & obſtinati.

In 2. parte ibi. *Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum*, per 4. verſic. prædicit punitionem Iudæorum ſcribarum, & phariſæorum, dentes eorum erant, poteſtas ſacerdotalis, quibus dentibus rapiebant decimas, & primitias, vel doloſa verba, molæ leonum ſunt poteſtas Iuriſdictionis ciuilis, & inclamationes dicentes reus eſt mortis, quibus opprimebant pauperes. Sed Deus contriuit eos, per Romanos auferendo eis regnum, & Sacerdotium, & poteſtatem, & legem, & ſacrificium, & decimas.

Dat in his, verſiculis ſex maledictiones Iudæis, 1. conteratur eorum poteſtas, & auctoritas erga alios, 2. adnihiletur eorum ſtatus ſicut aqua, 3. vt in tantum vulnerentur arcu, & ſaggitis diuinæ vindictæ vſquequo totaliter deficiant, vel potentia infirmatur, & deficiat, 4. conſumentur, & deficiant, quaſi cera, 5. cadat ſuper eos ignis, & comburat eos, ne videant amplius ſolem iuſtitiæ, gratiæ, & gloriæ. Dum noluerunt Chriſtum, 6. ne ſpinæ, ideſt filij eorum, & poteſtas creſcant in rhamnum, vt noceant, abſorbeat eos ira Dei.

In 3. parte ibi. *Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam*, per duos verſic. oſtendit lætitiam iuſtorum de vindicta malorum. Sed cautè intelligendum, cum Deus præcipit amare inimicos. *Orate pro perſequentibus vos*, & Chri-

ſtus orauit pro inimicis, oſculatus eſt Iudam. Stephanus orauit pro lapidantibus, & S. Auguſtinus ait vſq. ad mortem debemus orare pro peccatoribus, quia hodie peccator cras iuſtus.

Sed 4. debet facere iuſtus cum Deus punit peccatorem, 1. debet laudare Diuinam Iuſtitiam, 2. debet timere iuſtum Dei iudicium, 3. lætari, & laudare Deum, quia non permiſit eum cadere in ſimile peccatum; ſed ipſum præſeruauit, 4. lauare manus ſuas in ſanguine illius peccatoris, ideſt corrigere ſeipſum, & præſeruare ne cadat in tali peccato, lauare manus, idem eſt, quod innocentem ſe reddere: Vnde lœtabitur iuſtus, ideſt Cætus Apoſtolorum, & fidelium, videndo ruinam Hebræorum, lætati ſunt quod non manſerunt in illa obſtinatione, ſed ſecuti ſunt Chriſtum. Et dicet homo iuſtus quod Deus eſt iuſtus remunerator bonorum, & punitor malorum.

PSALMVS LVIII.

Eripe me de inimicis meis Deus meus, &c.

TItulus: *In finem, ne diſperdas Dauid in tituli inſcriptione, quando miſit Saul, & cuſtodiuit Domum eius, vt interficeret eum*, 1. Regum cap. 19. pro intelligentia huius tituli breuiter tangam hiſtoriam, Saul indignatus cōtra Dauid, quia mulieres canebant; percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia, iratus Saul inuidia dum Dauid pulſabat citharam coram eo, voluit percutere eum lancea, ſed Dauid declinauit ictum, & iuit in domum ſuam, & tūc Saul miſit ſatellites ſuos, & cuſtodiuit domum tota nocte volens mane interficere eum, quod cognoſcens Michol vxor Dauidis depoſuit eum per feneſtram, & ſic euaſit, & aufugit è manibus Saulis; ideo dicit ne diſperdas Dauid. De hoc agit pſalmus ſecundum literam.

Diuiditur pſalmus ſecundum literam in ſex partibus, in prima per tres verſic. Dauid in ſua patientia, & petitione allegat ſuam anguſtiam ex inimicis præſentibus iniquis, & ſanguinolentis.

In 2. parte ibi. *Neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine*, per 2. verſic. allegat ſuam innocentiam, quod non peccauit, nec contra Deum, neque contra proximum in vita.

In 3. parte ibi. *Intende ad viſitandas omnes gentes*, per 3. verſic. vt ſua oratio ſit exaudibilis allegat aduerſariorum malitiam ex ſua culpa; nam Diuina Prouidentia ſe extendit ad omnes, tàm iuſtos, quam iniuſtos ad reddendum eis ſecundum merita, & demerita. Conuertentur ad veſperam, ideſt ſatellites Saulis venerunt ad veſperam ad cuſtodiendam domum Dauid, & magno deſiderio, vt famelici vitæ eius per totam noctem circuerunt Ciuitatem, quærentes eum, poſtquam ſciuerunt quod fugiſſet.

In 4. parte ibi. *Et tu Domine deridebas eos*, per duos verſic. deſcribitur exauditio petitionis, quantum ad liberationem ipſius Dauid, quia Deus fortitudo, & miſericors eſt.

In 5. parte ibi. *Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos*, per 7. verſic. ponitur exauditio petitionis Dauid, quantum ad punitionem aduerſariorum, quod Dauid noluit accipere vindictam manibus ſuis, ſed Deus puniuit ſuos inimicos bello, & fame, vnde reuertentes à bello famelici non poterant ſaturare ſe in domo ſua, & quærebant aliundè;

Digitized by Google

In 6. parte ibi. *Ego autem cantabo fortitudinem tuam*, per tres verſic. ponitur ipſius Dauidis gratiarum actio pro ſua liberatione.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, de quolibet fideli iuſto exiſtente in anguſtia, qui per ſuas præces meretur liberari, & perſecutores ſuos puniri.

Myſticè exponitur de Chriſto cuſtodito in ſepulchro, nam Dauid fuit figura Chriſti, ex occaſione ſuarum afflictionum prauidebat, & prophetabat labores Chriſti. Et ſicut Dauid cuſtodiebatur à ſatellitibus in Domo, ſic Chriſtus, à ſatellitibus, fuit cuſtoditus in ſepulchro, 1. vt impediretur eius reſurrectio, 2. prædicatio Apoſtolorum, 3. ædificatio Eccleſiæ. Sed Chriſtus reſurrexit non aperto ſepulchro relictis ſindonibus ſicut Dauid euaſit relictis in lecto pellibus caprinis. Chriſtus loquitur.

Diuiditur pſal. in tres partes in 1. per 5. verſic. petit liberari, & reſurgendere à mortuis, dicens *Eripe me de inimicis meis* Iudæis, qui ſemper operati ſunt effundere ſanguinem, & ceperunt animam meam, idest vitam meam, eripe me ò Pater à cuſtodibus ſepulchri, & à morte per reſurrectionem, quia irruerunt in me fortes cuſtodire ſepulchrum, quia neq. iniquitas mea, neq. peccatum meum Domine, quia ſolus Chriſtus curſum vitæ ſuæ duxit ſine peccato, & iniquitate, Ideo non fuit dignus pati talem mortem. *Sine iniquitate cucurri, & direxi*, ſolus Chriſtus cucurrit de Cœlo venit in Vterum Virginis, de vtero in præſepe, de præſepi venit in Crucem, de Cruce in ſepulchrum, de ſepulchro ad inferos, de inferis victor remeauit ad Cœlos, direxit ſenſus noſtros corruptos ad viam veritatis, & ſalutis. *Exurge in occurſum meum, & vide*. O pater exurge, ideſt fac me reſurgere, & vide, ideſt facias tu eos videre errorem ſuum, & vt eredant me eſſe æqualem tibi.

In 2. parte ibi. *Intende ad viſitandas omnes gentes*, per 12. verſic. prædicit punitionem temporalem, & ſpiritualem Iudæorum, ad viſitandas omnes gentes, per prædicationem Apoſtolorum, & non miſerearis omnibus qui operantur iniquitatem, vt Iudæi qui indigni ſe fecerunt regno Dei. *Conuertentur ad veſperam*, 1. poſtquam auerſi ſunt à veritate, & lumine Euangelico, poſt mortem Chriſti per 40. annos manſerunt in ſua prima obſtinatione; ſed poſt tot ſtrages, & cædes, ſeditiones, & fames conuerſi ſunt in ſe, & dixerunt quod hæc omnia venerunt ſibi, vel propter mortem Chriſti, vel Ioannis Baptiſtæ, Iacobi fratris Domini, vt ait Ioſep Hebræus. Sed ſerò, & tardè, & propter famem comedebant filios proprios, quamuis de vna ſola muliere narrat Ioſeph, edebant ſtercora, pelles aridas, & omnia animalia; Nam ſicut ipſi Iudæi, per 40. horas cuſtodierunt Chriſtum in ſepulchro, ità in pœnam peccati per 40. annos paſſi ſunt ſeditiones, & iacturas, & circuibant ciuitatem, vt canes famelici, per 40. annos, datus eſt eis annus pro hora ad pœnam, 2. *Conuertentur ad veſperam*, ideſt ad cæcitatem mentis, & ignorantiam, vnde non intrant in Eccleſiam per baptiſmum, qui eſt porta, & remanent Iudæi famelici, & ieiuni a refectione Sacramentorum patiuntur, vt canes, & famelici intelligentiæ Sacræ Scripturæ, quia extra Eccleſiam non eſt ſalus inuanum circuibant, 3. *Conuertentur ad veſperam*, ideſt ad veſperam mundi, ideſt in fine mundi conuertentur ad fidem, ſed interim famem verbi Dei, & Eccleſiaſticorum Sacramentorum patientur vt canes, non intrant Eccleſiam, neq. per Baptiſmum, neq. per fidem, ſed diſperſi per mundum, & dicunt aliqui, quod Deus dedit iubileum 50. annorum pro hora Hebræis, vt

conuer-

Digitized by Google

conuertantur 40. horis fuit Chriſtus in ſepulchro 40. Iubilei ſunt duo mille anni, ad veſperam mundi. *Ecce loquentur in ore ſuo*, murmurant, & blaſphæmant Chriſtianos, & maledicunt, 1. quia ſunt diſperſi per mundum ſerui, 2. quia non intrant in verum ſenſum ſpiritualem legis, & Eccleſiam Catholicã, vbi ſatiarentur Sacramentis, 3. quia hæc ſua captiuitas eſt ſatis longa, 4. quãdo in iudicio ſcient, quia Deus, ideſt Chriſtus dominabitur Iacob, & finium terræ, conuertentur ad veſperam, ideſt ad tenebras inferni, & circuibunt Ciuitatem infernalem, patientur famem gratiæ, & gloriæ, & ſicut canes diſpergentur, & quia non guſtabunt bona ſpiritualia gloriæ murmurabunt contra Deum.

In 3. parte ibi. *Ego autem cantabo fortitudinem tuam*, per 3. verſic. agit gratiam de beneficijs receptis de protectione, miſericordia, & reſurrectione, &c. quod nobis concedat Deus, ſemper agere ſibi gratias. Amen.

Vnde Eccleſia recitat hunc pſalmum in die paraſceue, quando Chriſtus erat cuſtoditus in ſepulchro.

PSALMVS LIX.

Deus repuliſti nos, & deſtruxiſti nos, &c.

Titulus: *In finem pro his, qui commutabuntur in tituli inſcriptione, ipſi Dauid in doctrinam cum ſuccendit Meſopotamiam Syriæ, & Syriam Sobal, & conuertit Ioab, & percuſſit Edom in Valle Salinarum duodecim millia*, 2. Regum cap. 8. & 10. & 1. Paralip. 18.

Ne terreat nos longitudo huius tituli, cui non eſt ſimilis in toto pſalterio, quoniam Myſteria, & Sacramenta nos delectantur.

Literaliter iſte titulus exponitur de Dauid, nam Dauid de ſuis actibus propheta batur res gerendas p Chriſtũ Meſſiã, & Eccleſiã nã legitur 2. Regũ 10. quod cum moriretur Naas Rex filiorum Amon, regnauit Hannon filius eius pro eo, cui miſit Dauid nuntios ad conſolandum eum de morte patris ſui; ſed milites Hannon perſuaſerunt Domino ſuo, vt affligeret, & illuderet nuntijs, quia exploratores erant, Hannon ſemiraſit barbam, & præſcidit veſtes eorũ vſque ad nates, & dimiſit eos ad Dauid. Videns poſtea Hannon male egiſſe, & timens, nè Dauid vellet iniurias vendicare, conuocauit quoſdam Reges Syriæ in auxilium ſuum, inter quos fuerunt Sobba, & Rohob, & Iſtob, & Maacha cum innumera multitudine peditum, & equitum, contra quos miſit Dauid Ioab Principem Militiæ, & Abiſai fratrem eius, qui vicerunt omnes illos Reges, & multas alias nationes Idumæam, Meſopotamia, & Moab vaſtauit, & ſic facta eſt Idumæa tributaria Dauidi, ſicut Damaſcus, & magna pars Syriæ, & Aram, quæ eſt inter Euphratem, & Tigrem flumina, & ſic nationes, quæ affligebant populum Iſrael per Dauid factæ ſunt ſubditæ, & tributariæ. Ideo fecit hunc pſalmũ, in quo dicit bella facta à nationibus alienigenis populo Iſrael, quæ fuerunt decem aut duodecim. Prædicit in his bella ventura Eccleſiæ Dei, poſt Aſcenſionem Chriſti ab Imperatoribus, Hæreticis, & Tyrannis vſque ad Magnum Conſtantinum, ſub quo totus mundus credidit Fidei Chriſtianæ quæ bella fuerunt 10. aut 12.

Et ſic Titulus dicit in finem, ideſt ad victoriam, pro his, qui commutabuntur, ideſt, qui tranſeunt ab vno tributo ad aliud, ideſt qui erãt vno Regi ſub-

Digitized by Google

lecti, facti ſunt alteri. *Ipſi Dauid in doctrinam*, quia ſicut Dauid prius factus fuit Rex paucorum, & poſtea multorum, ſic Chriſtus prius rex paucorum diſcipulorum, poſtea multorum, in doctrinam, quia Dauid fuit abſolutus à iuramento, & voto à ſapientibus, vt poſſit facere bellum contra *Syros*. Dauid mittens nuntios ad Hannon, deſignat Chriſtum mittentem diſcipulos ad gentes ad Euangelizandum Regnum Dei: & ab illis fuerunt illuſi, & occiſi.

In finem, idest pſal. ducit nos ad Chriſtum finem Legis, & noſtrum, pro his, qui immutabuntur, ideſt, qui à veteri vita peccati, in nouam vitam gratiæ tranſeunt, in tituli inſcriptione, titulus Chriſti erat I. N. R. I. quem noluerunt recipere Hebræi, & omnes, qui non ſunt Chriſtiani. Ideo titulus eſt illis, qui à regno diaboli tranſeunt ad Regnum Chriſti. Ipſi Dauid in doctrinam, ideſt Doctrina Chriſti mutabuntur, *vnde ait Regnum meum non eſt de hoc mundo* Io. 18. Ideo mutantur in vitam cœleſtē de terrena. Cū ſuccēdit, cum Chriſtus ait Lucæ cap. 12. *ignem veni mittere in mundum*, ignem Spiritus Sancti. *Meſopotamia*, quæ interpretatur eleuata vocatio, totus mūdus vocatus eſt, quæ Prouincia inter duo flumina poſita eſt, ideſt Eccleſia inter duo Sacramenta Baptiſmum, & pœnitentiā, *Syriæ*, ideſt ſublimis, ideſt gentilitas humiliata in Fide Chriſti exaltata eſt, *Sobal*, ideſt vana vetuſtas. Gratias agamus Chriſto, qui eam ſuccendit, vt naſcantur noua virgulta, & recedant vetera. Et conuertit *Ioab*, ideſt inimicus, ideſt conuerſus eſt in fugam Diabolus noſter inimicus, & gentilis primo inimicus, conuerſus eſt ad fidem. Et percuſſit *Idumæā*. ideſt terrena, interfecta eſt vita terrena, viuat vita cœleſtis. *mortificate membra veſtra*. *In valle ſalinarum*, vallis humilis eſt, ſalinæ ſaporem ſignificat, nam non humiliatur propter terrena, vt auri, & argenti. Sed propter cœleſtia, quæ ſapiunt diuina, 12. *millia* numerus perfectus, vnde 12. Apoſtoli, quia quatuor ſunt partes mundi ter quater ducti 12. efficiunt, vt indicaret quod fides, & confeſſio Trinitatis per quatuor mundi partes propaganda erat, & omnes gentes tranſirent ad Fidem Chriſti. Verba tituli ſic videntur ſonare. Chriſtus finis Legis ſua Doctrina facit tranſire à veteri vita peccati ad nouam gratiæ, & immutabilis, quando igne Spiritus Sancti accendit eleuatam vocationem mundi, ſublimis per ſuperbiam, & per vanam vetuſtatem, conuertit inimicum percuſſit, terrenam in ſapore humilitatis totum mundum in Fide Trinitatis.

Materia pſalmi ſecundum literam eſt, de varijs afflictionibus populi Iſrael, & ipſius Dauid.

Diuiditur pſal. in duas partes, in prima per quatuor verſic. plangit vaſtationem Regni Iſrael, propterea quod gentiles in circuitu Regni Iſrael multipliciter vallauerunt illud, quia non habebat validam reſiſtentiam; Ideo dicit *Deus repuliſti nos, deſtruxiſti nos, iratus es nobis* propter peccata noſtra. *Et miſertus es nobis*, quia conſeruaſti in parte Regnum, & non deleuiſti in totum. Commouiſti terram, ideſt habitantes vicinos, contra nos, ſana contritiones eius, tempus meum reſtituendo, oſtendiſti populo tuo dura, ideſt tribulationes propter peccata ſua. *Potaſti nos vino compunctionis*, ideſt mœroris, & doloris. Dediſti metuentibus te ſignificationem: vt fugiant à facie arcus, ideſt Deus mittit tribulationes iuſtis, vt fugiant vindictam, & iram Dei in finali Iudicio.

In 2.

In 2. parte ibi. *Vt liberentur dilecti tui*, per 5. verſic. prædicit reſtitutionẽ, & ampliationem Regni, dilecti populi Iſrael; exaudi me orantem, Deus locutus eſt Sancto ſuo Samueli, cui omnia futura reuelauit de Regno Iſrael tẽpore Dauid, & numerat Prouincias, & oſtendit ſe exauditum. Et ego lætabor cum vincam, 1. *Sicchimam*, ideſt Samariam, & partibor ſpolia meis militibus, & terram filijs Iſrael, 2. *Et conuallem tabernaculorum metibor*, quæ eſt regio propè Iordanem, vbi Iacob fixit tentoria, 3. *Meus eſt Galaad*, ideſt Regio Galaad, 4. *Meus eſt Manaſſes*, ideſt regio, 5. *Ephraim*, regio, 6. *Iuda*, ideſt regio Iudæa, & ab hac trubu venerunt Reges, 7. *Moab olla*, ſpei meæ, ideſt ſpero quod terra Moab erit mihi ſubdita, 8. *Idumea*, ideſt calcabo, ve meam, & aliæ regiones alienigenæ ſunt mihi ſubditæ.

In 3. parte ibi. *Quis deducet me in Ciuitatem munitam*, per quatuor verſic. oſtendit quod prædictæ victoriæ ſunt Deo attribuendæ.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quolibet verè pœnitente, qui conſiderans regnum animæ ſuæ, per peccata prætærita diſſipatum lamentatur, & pro reſtitutione ipſius ad ſtatum virtutis, & gratiæ deprecatur, ad hoc autem adiuuatur per quatuor verſic. 1. eſt pura confeſſio, quæ per Iudam deſignatur, qui dicitur confeſſio, 2. eſt à recediuo perſeruatio, quæ per Manaſſem intelligitur; qui interpretatur obliuio, 3. eſt boni operis multiplicatio, quæ deſignatur, per Ephraim, qui interpretatur creſcens, aut fertilitas, 4. propriæ conſcientiæ teſtificatio, & figuratur per Galaad, qui interpretatur aceruus, teſtimonij, & talis ſubijcit ſibi concupiſcentiam carnis, per Moab deſignatam, quæ interpretatur ex patre, hæc autem concupiſcentia trahitur ex carnali generatione, & concupiſcentia oculorum, quæ figuratur per Idumæam, quæ terrena interpretatur, & ſuperbia vitæ, quæ per Philiſteam deſignatur, quæ dicitur ore contendens. Omnia iſta emanant à Deo: Ideo ipſi eſt tota victoria attribuenda.

Myſticè exponitur de Chriſto capite, & Eccleſia membro, mutati in tituli inſcriptione.

Diuiditur in tres partes, in prima per quatuor verſic. prædicit perſecutiones primitiuæ Eccleſiæ, 2. petit liberari, ideſt mutari in melius in vita, in Fide, & in Doctrina.

1. *Deus repuliſti nos*, primus Adam de Paradiſo. Nunc dicit Eccleſia repuliſti me, & permittis ita vexari à Tyrannis. Deſtruxiſti ab immortalitate, in mortalitatem, deſtruxiſti, vt ædificares in melius de veteri in nouam creaturam. Iratus es contra vetuſtatem, & vitia, miſertus es nobis, mutando in melius in nouam vitam.

2. *Commouiſti terram, & conturbaſti eam*, ideſt conſcientiam peccatorum, ſana per pœnitentiam; commota eſt per contritionem, & ſtimulos.

3. *Oſtendiſti populo tuo dura*, ideſt Eccleſiæ tuæ decem perſecutiones diras ſuſtinendo, tot Martyres paſſos crudelitatem, carceres, famem, fugam, mortem, potaſti nos vino compunctionis, ideſt tribulationis ad meliorandũ, & reſipiſcendum.

4. *Dediſti metuentibus te ſignificationem*, ideſt ſignum Crucis, in quo vincunt, vt fugiant à facie arcus, ideſt per tribulationes temporales ſignificaſti tuis fugere ab ira ignis ſempiterni, arcus eſt iudicium Dei, quod quanto magis differtur tanto grauius venturum eſt.

Digitized by Google

In 2. parte ibi. in 5. verſic. *Vt liberentur dilecti tui: ſaluum fac dextera tua*, per 5. verſic. petit liberari, ideſt Chriſtus; qui eſt dextera Patris liberat ſuos fideles commutatos, & ſaluat. *Exaudi me*, vt eſſemus in gratia & ſtemus ad dexteram Dei in die Iudicij.

6. *Deus locutus eſt in ſancto ſuo*, ideſt Pater locutus in filio Chriſto, qui locutus eſt nobis Legem Euangelicam; *Lætabor*, & *partibor Sicchimam*: quæ humeri interpretatur, eſt locus vbi Iacob abſcondit Idola rediens à Laban ſocero ſuo. Significat gentes, Eccleſia diuidit humeros gentium, ideſt qui tollit iugum Chriſti in humeris vocat ad ſe ad gratiam, ad cœlum, qui vero grauant humeros ſuos peccatis non credentes in iudicio ibunt ad ſiniſtrã in infernum; ſic diuidit conuallem tabernaculorum, demetiar. Sunt Hebræi diuiduntur aliqui crediderunt, aliqui non.

7. *Meus eſt Galaad*, ideſt aceruus teſtimonij, ideſt martyres, & per aceruũ teſtimoniorũ dilatata eſt Eccleſia Chriſti in charitate. *Meus eſt Manaſſes*, qui ſignificat oblitus Eccleſia nunc oblita eſt ignominiæ, & tribulationum ſuorum in tempore Tyrannorum. *Ephraim fortitudo capitis mei*, interpretatur, Ephraim, fructificatio, caput Chriſtus eſt, cecidit Chriſtus in paſſione, vt granum frumenti, & ſecuta eſt fructificatio in reſurrectione; & habebat Chriſtus pendens in Cruce fortitudinem trahendi omnia ad ſe, hic Chriſtus eſt fortitudo Eccleſiæ.

8. *Iudas Rex meus*, Chriſtus de Tribu Iuda vicit Leo de Tribu Iudæ Rex Eccleſiæ. *Moab olla ſpei meæ*, ideſt ex patre maledicto, populus gentilis eſt, qui Idolatra, ſed facti ſunt olla ſpei, quando poſt conuerſionem vrentes crudelitatem peccati, ſpe enim Dei de peccatoribus euadunt iuſti, hoc eſt, vt decoctis peccatis conuertantur, & viuant. Gentiles aliqui conuerſi ſunt, & ſunt vſti igne Spiritus Sancti, & tribulationibus, alij non ſunt conuerſi, qui vrunt alios tribulatione, vtr que vrentes, & iſti ſunt olla, ideſt refectio Chriſti, & Eccleſiæ, quia de vſtis conſolatur, & de vrentibus perficitur.

9. *In Idumæam extendam calciamentum meum*, Idumæa, ideſt terrena, quaſi dicat Eccleſia ſæueant tribulationes, & Tyranni extendam Euangeliũ (quod eſt veſtigium Chriſti) per totam terram: mihi alienigenæ ſubditi ſunt, ideſt gentiles obediunt Eccleſiæ.

In 3. parte in 10. verſic. ibi. *Quis deducet me in Ciuitatem munitam*, per 4. verſic. oſtendit quod ſolus Deus dat victoriam, & proſperitatem, & deducet Eccleſiam munitam Sacramentis, Fide, Spe, & Charitate, & poſtea ad Ciuitatem munitam Ieruſalem Cœleſtem.

11. *Nonne tu Deus, qui repuliſti nos* propter tranſgreſſiones, non egredieris Deus in virtutibus noſtris, ideſt tu das robur, & auxilium intus operando, & non externè, quia nos infirmi ſumus.

12. *Da nobis auxilium*, ideſt omnis humana fiducia eſt vana, vires, diuitiæ, nobilitas, &c.

13. *In Deo faciemus virtutem*, ideſt in ipſo ſit virtus noſtra, in ipſo omnis gloria ipſe ad nihilum redigit vitia, & Dæmones, ipſe eſt noſtra ſalus. Amen.

PSAL-

PSALMVS LX.

Exaudi Deus depræcationem meam: intende orationem, &c.

TItulus: *In finem, in hymnis pſalmus David*, ideſt ad victoriam vocum. Vel dirigit nos in Chriſtum finem legis, laudibus exhibitis, vel exhibendis ſuper organum.

Materia pſalmi ſecundum literam eſt, quod Dauid fecit hunc pſalmum tanquam orationem deuotam, de euaſione periculi de manu Saulis, quando cinxit eum in modum coronæ, vt habetur 1. Regum cap. 24. & etiam pſalmus 4. eſt de eadem materia; ſed ille eſt de imminente periculo, iſte de hoc beneficio, iam exhibito, & exhibendis, illum fecit Dauid immediatè poſt receſſum Saulis, iſte verò poſtquam Dauid iam elongatus erat à Saule.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per 3. verſic. recolit Dauid Diuina beneficia ſibi exhibita; incipit ab oratione deuota, ſicut gratus. A finibus terræ ad te clamaui. Fugitiuus in fine terræ Iſrael. Dum anxiaretur cor meum, recolit periculum in euaſione, dum deſperabat de fuga, & euaſione; niſi quod Diuina prouidentia factum eſt, vt quidam nuntius venit ad Saul, & dixit ei feſtina, & veni; quia Philiſtym effuderunt ſe ſuper terram, & ſic receſſit ab eo, & vocauerunt locum illum petram diuidentem. Vt in libro 1. Reg. 24. Ideo tu Deus ſpes mea, & fortitudo mea.

In 2. parte ibi: *Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſæcula*: per 4. verſu prophetice prædicit beneficia à Deo ſibi præſtanda, 1. in exhibendo Deo Diuino Cultu in præſenti vita, & in futuro ſæculo, 2. in ſucceſſione regni ibi, quoniam tu Deus meus exaudiſti orationem meam, 3. ibi Dies ſuper Dies quantum ad vitæ ſuæ curſum longum, & proſperum, nam vixit Dauid 70. annis.

In 3. parte ibi. *Sic pſalmum dicam nomini tuo, in ſæculum ſæculi*, in hoc verſiculo agit gratias pro beneficijs receptis, & pſalmi Dauid Cantabũtur ab Eccleſia vſq. ad finem mundi, ſed ea, quæ dicuntur in hoc pſalmo non conueniunt Dauid.

Myſticè Exponitur de Eccleſia. Nam eſt vox Eccleſiæ laborantis in terra, quaſi vnius hominis; ſed tamen non vnius, quia à finibus terræ clamat.

Materia eſt oratio deuota Eccleſiæ agentis gratias, liberatæ de periculis.

Diuiditur pſalmus, in tribus partibus, in 1. in vno verſic. Eccleſia petit orationem, & depracationem ſuam exaudiri. Depræcatio, petit ab aliquo malo liberari; ſed oratio petit aliquam gratiam ſibi dari; Vnde Eccleſia primitiua vſq. ad Magnum Conſtantinum ſemper petebat liberari à perſecutoribus Iudæis, & tyrannis, & tunc liberata fuit, ſed poſtea ab hæreticis infeſtata fuit, & erit liberata in Iudicio.

In 2. parte ibi. *A finibus terræ ad te clamaui*, per ſex verſic. gaudet ſe exauditam in ſua deprecatione, & oratione, explicando mala do quibus liberata, & hæreditatem, quam eſt conſecuta. Vnde in 2. verſic.

2. A finibus terræ, ideſt totum mundum diffuſa ſum, & vndiq. ſum afflicta tentationibus tribulationibus, & perſecutionibus Tyrannorum, in India Thomas, in Æthiopia Mattheus, in Hiſpania Iacobus, in Græcia Andreas, in maiori Armenia Bartholomeus, & ſic de tot martyribus varia tormenta paſſis, & mortui ſunt, & ſic anxiatum cor meum clamauit ad te, ſed tu Deus

in pe-

in petra exaltaſti me, ideſt fundaſti me ſuper petram; qui eſt Chriſtus petra autem erat Chriſtus, in fide ſua ſum fundata, & exaltata, & portæ inferi non præualebunt aduerſum me.

3. Tu Domine deduxiſti, & liberaſti me de tot tribulationibus, & factus es ſpes mea, & turris fortitudinis, contra Demones, vitia, & tyrannos, & hæreticos,

4. Inhabitabo in tabernaculo tuo, hic per fidem, & gratiam, & in futuro per gloriam, dum protegar, ideſt defendar in velamento alarum tuarum, ideſt protectione diuinitatis tuæ. Duæ alæ, duo teſtamenta, quibus protegitur Eccleſia contra hæreticos, & dirigit ad bonos mores.

5. Quoniam tu Deus meus exaudiſti orationem meam: Ideo dediſti hæreditatem fidelibus timentibus, & colentibus nomen tuum, quod eſt Ieſus hæreditatem dico ampliationem Eccleſiæ, & regni tui vſq. ad fines terræ, & poſtea gloriam in Cœlo.

6. Dies ſuper Dies Regis adijcies: Generatio, 1. huius regis eſt, qua de Deo Patre ineffabiliter naſcitur, 2. quando factus eſt homo, quæ extenditur ad futurum iudicium, cui adijciuntur dies, & anni. Victis inimicis, & congregatis electis, viuunt in æternitate, quæ eſt tota ſimul ſine fine, vt ſequitur.

7. Permanet in æternum in conſpectu Dei, ideſt Chriſtus ſedit ad dexteram Patris, per æqualitatem, & in quantum homo in potioribus bonis, & in electis ſine mutatione; Miſericordiam, & veritatem eius quis requiret? miſericordiam, qua redemit genus humanum, & veritatem, qua promiſſa ſeruauit, & ſeruat quis inueſtigabit? ſunt enim abyſſus multa, vel nullus poterit inueſtigare.

In 3. parte ibi. *Sic pſalmus dicam nomini tuo in ſæculum ſæculi*, in iſto 8. & vltimo verſic. promittit agere gratia de tantis beneficijs receptis, & continuè, vt reddam vota mea de Die in Diem, 1. beneficium liberata de inimicis, 2. de tribulationibus, & tentationibus, 3. conſeruata eſt in gratia, 4. quia facta eſt hæres æternitatis.

Ideo Eccleſia in terra cantat pſalmodiam per totum annum quotidiè in omnibus feſtiuitatibus, dum militat ad Deum, & poſtea laudabit Deum in æternitate in gloria, quod Deus nobis concedat. Amen.

PSALMVS LXI.

Nonne Deo ſubiecta erit anima mea? &c.

TItulus. *In finem pro Idithum pſalmus Dauid*. In finem, vel ad victoriam vocum, vel ad Chriſtum finem legis. Idithum, ideſt tranſiliens eos, vnus fuit de cantatoribus tribus principalibus vt dictum fuit pſal. 38.

Materia literaliter pſalmi eſt de Dauid in perſecutione Saulis, poſtquam ad verbum prophetæ Gad de terra Moab rediji ad terram Iuda, vt 1. Regum 22. de qua materia etiam fecit pſalmum Decimum. Illum tamen fecit de reditu ſuo, iſtum poſtquam manſit in terra Iuda per aliquod tempus.

Diuiditur pſal. in quinq. partes, in 1. per duos verſic. deſcribitur confidentia ipſius Dauid de Deo, quia obediuit mandato Dei per Gad Prophetã, quia ipſe ſalus, Deus meus, ſuſceptor meus, non mouebor amplius à terra Iſrael.

Digitized by Google

In 2. parte ibi. *Quouſq; irruitis in hominem*: per 2. verſic. arguit malitiam ſuorum aduerſariorum, & 1. crudelitatem, & ſæuitiam Saulis, & ſuorum cõtra hominem, ideſt ſeipſum ad mortem quæſitum, tanquam parietem cadentem, pretium repellere. ſunt duæ vxores Dauid filiæ Saulis, quas meruit, vnã pro morte Gigantis Goliath. Alteram pro centum præputijs Philiſtinorũ, quas vxores Saul abſtulit à Dauide, vnam dedit in vxorem Adriel. Alteram Phalthiel, & Dauid cucurrit in ſiti ad bella, vt eſſet gener Regis. Ore ſuo benedicebant, in victorijs Dauidis, vel laudabant adulando, ſed corde ſuo maledicebant quærentes occidere eum.

In 3. parte ibi. *Veruntamen Deo ſubiecta eſto anima mea*, per 4. verſic. Dauid repetit ſuam confidentiam in Deo (exponitur, vt ſupra) nam ipſe eſt Deus ſaluator, adiutor, gloria, auxiliator, & ſpes mea in Deo eſt, & omnes ſperate in eo.

In 4. parte ibi. *Veruntamen vani filij hominum*, per 2. verſic. Dauid arguit perſecutores ſuos, de cupiditate, & auaritia, ſunt vani homines, qui non ordinant opera ſua ad debitum finem, vt ſunt auari, mendaces in ponderibus, & menſuris, vt decipiant proximum, & ſunt res vanæ, non ſperandum in iniquitate, non concupiſcendam rapinam, cor non apponendum diuitijs, vt vltimus finis.

In 5. parte ibi. *Semel locutus eſt Deus*, in hunc vltimum verſic. reddit cauſam prædictorum in duobus, 1. ex rigore Diuinæ Iuſtitiæ ad puniendos malos in poteſtate, 2. in miſericordia in præmiando bonos, quia tu reddis vnicuique iuxta opera ſua.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte, de quolibet iuſto, qui ex obedientia ad Deum perſecutiones iniuſtas patienter tolerat, & vitia perſecutorum arguens coram Deo, memorat, & æquitatem Diuinæ retributionis pro vtriſque expectat.

Myſticè, Dauid, qui fuit figura Chriſti, decies fuit expoſitus ad periculũ mortis à Saule propter odium, & inuidiam, 1. euaſit quando Saul traiecit lanceam, vt tranſfigeret eum, 2. quando miſit eum, vt auferret centum præputia Philiſtinorum, & ipſe interfecit 200. 3. quando Saul voluit transfigere eum pſallentem; 4. quando ſatellites Saulis circumdederunt eum, vt occiderent, & Michol ſeruauit eum, 5. quando in Ramata non occidit eum, quia prophetabat, 6. quando expectabat eum pacificè ad Kalendas, 7. quando finxit ſe inſanum coram Ache Rege, 8. quando euaſit de ciuibus Ceilæ, 9. quando euaſit de ſpelunca Engaddi, 10. quando euaſit de Zipheis; de quibus omnibus euaſit propter obedientiam Dei, humilitatem, & patientiam. Et ex his præuidit decem perſecutiones futuras Eccleſiæ à Tyrannis Imperatoribus, & ſemper fuit, & erit liberata propter firmam Spem, & Fidem in Chriſto humilitatem, & patientiam.

Materia eſt, quod Eccleſia ſiuè homo myſticus, ſeù genus humanum arguit peccatores, & exhortatur iuſtos ad patientiam.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 7. verſic. in perſona Eccleſiæ inuehitur, & arguit tyrannos, & peccatores inuidos, & odioſos conantes peruertere Eccleſiam Dei, & auferre ei præmium æternum.

1. *Anima mea ſubiecta eſto Deo*, per humilitatem, patientiam, & fidem ab ipſo enim ſalutare meum, 2. nam ipſe Chriſtus Ieſus, *eſt mea ſalus*, *& ſuſceptor*,

Digitized by Google

ſceptor, & defenſor meus in tribulationibus. Ideo non mouebor amplius à propoſito veræ fidei, ero firmus, 3. ſi ita eſt *quouſque irruitis in hominem, & interficitis vniuerſi vos?* tanquam parieti inclinato, dicit ad Dæmones tentantes homines in varijs peccatis necantes animas, quia poſt lapſum Adæ natura humana eſt debilis, & fragilis, tanquam paries cadens, & loquitur ad Tyrannos ſæuientes contra Eccleſiam, humilem, & innocentem; Ideo dicit hominem ſingularem vnicam Columbam in toto mundo, putatis quod ſit paries inclinatus debilis in vanum laboratis, imo cognoſcetis, quod eſt murus inexpugnabilis.

4. *Veruntamen pretium meum cogitauerunt expellere*, ideſt Diabolus tentationibus ſuis, & Tyranni ſuis perſecutionibus conati ſunt facere, vt iuſti perdant prœmium vitæ æternæ, & gloriæ. Vel Chriſtus noſtra merces, & prœmium æternæ vitæ, ne tolleretur, cucurri in ſiti, ideſt in deſiderio ſuæ paſſionis, ſicut oſtendit cum ſitiuit in cruce noſtram ſalutem, & magno curſu venit de Cælo. Sic homo iuſtus, & Eccleſia militans currit magno deſiderio, & ſiti ſalutis. beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. *Ore ſuo benedicebant*, ideſt inimici adulando, promittendo vana, bona verba, ſed corde ſuo maledicebant, ideſt malum finem, & peruerſa intentione, 5. *Veruntamen Deo ſubiecta eſto anima mea*, 6. quia *ipſe Deus meus, & Saluator meus*, 7. *in Deo ſalutari meo*, & exponuntur ſicut ſupra, nam Chriſtus dat patientiam, ipſe eſt Deus Saluator, adiutor, gloria mea, auxilium, & ſpes noſtra firma in eo ponenda.

In 2. parte ibi. *Sperate in eo omnis congregatio populi*, in 8. verſic. & duobus ſequentibus exhortatur, 1. fideles omnes ad Fidem, & ſpem in Deum, monet omnes, qui ſuperſtitionibus laborabant ſperare in Domino, & quia omne donum optimum deſurſum eſt; Ideo effundite coram illo corda veſtra. Cor per lachrymas effunditur; ideſt virus peccati intus nolite retinere, Vel corda, ideſt prauas cogitationes manifeſtate, & orate, vt Deus det vobis gratiam præuenientem, & cooperantem, & perficientem, quia ipſe eſt adiutor noſter.

9. *Veruntamen vani filij hominum*, 2. dehortatur peccatores à vitijs. Vanitas apud Hebræos tria nomina habet, 1. Eelil, ideſt nihilum, res nullius momenti, 2. Hebel, ideſt res vana vilitas, 3. Gazab, ideſt fraus, mendacium, vnde peccator eſt vanus, 1. in ſenſu, & cogitatione, 2. in corde, & affectione, 3. in verbo, & locutione, 4. in mente, & cogitatione, 5. in manu, & operatione, ſic vani filij hominum, 2. *mendaces filij hominum in ſtateris*. Mendaces 1. imitantur Dæmones, 2. Deo contrariantur, 3. ſibimet aduerſantur, 4. bonis perſonis inimicantur 5. in infernum deducantur, 6. paradiſo priuantur, maximè decipientes alios in ponderibus, & menſuris, qui propter temporalia amittunt æterna.

10. *Nolite ſperare in iniquitate*: dehortatur omnes vanos à quacunque fraude propter auaritiam, & vt non ponant ſpem in diuitijs.

11. In 3. parte ibi. *Semel locutus eſt Deus duo hæc audiui*, explicat in hoc verſiculo prœmium vtriuſq; ſcilicet iuſtorum in miſericordia, & peccatorum in poteſtate iudiciaria; quia tu Deus retribuens vnicuique iuxta opera ſua. Semel locutus eſt Deus, ideſt firmiter, & ſtabiliter, vel ſemel in duo teſtamenta, quæ ſunt vnum, vel ſemel pater locutus eſt ad intra, & generat filium.

Digitized by Google

lium. Semel Deus locutus eſt ad extra, & produxit vnum mundum, cum omnibus creaturis per filium. Duo audiui, ideſt amorem Dei, & proximi, in quibus tota lex pendet, & Prophetæ. Vel duo audiui iuſtitiam, & miſericordiam in te Deus. Vel inter multa hæc duo audiui fructuoſiora, & vtiliſſima, poteſtatem in iuſtitia, vt timeamus, & miſericordiam, vt amemus, quod concedat nobis Deus.

PSALMVS LXII.

Deus Deus meus ad te de luce vigilo &c.

TItulus. *Pſalmus Dauid cum eſſet in deſerto Idumeæ*, 2. Regum cap. 22. aliqui dicunt Iudeę ſed duplici de cauſa dicitur Idumeę, 1. quia deſertum Idumeæ. Eſt longe maius deſerto Iudeæ, imo tota Idumæorum regio eſt in montibus, & ſolitudine, 2. quia Idumæa deſignat mundum iſtum ſublunarem, qui deſertum vocatur. In quo inuenitur Eccleſia quæ ſitit in ariditate ſæculi, & miſericordiam expetit, donec æterna capiat: docens benè viuere, & conuerſare in medio prauæ nationis, ſic canitur quotidie.

Materia ſiue occaſio componendi iſtum pſalmum fuit, quod Dauid fugiens à facie Saulis, venit ad Regem Moab, vt habetur 1. Regum cap. 22. ſed inde ad dictum Gad Prophetæ rediiſt ad terram Iuda, & habitauit in locis deſertis, quia in ciuitatibus non poterat habitare; propter perſecutionem Saulis. Ideo indiguit conſolationibus ſpiritualibus diuinis, tum quia erat in terra ſui perſecutoris, tum quia erat in locis deſertis, & ſterilibus omnibus bonis: decens fuit, quod Deus eum conſolaretur, quia ad eius mandatum veniret ad locum illum: Et de his fecit Dauid pſal. iſtum.

Diuiditur pſal. in tres partes in prima per 8. verſic. gloriatur de conſolatione Diuina. Dicens 1. *Deus Deus meus ad te de luce vigilo*, ideſt multo mane conſurgebat ad Diuinas Laudes, hoc eſt contra principes, qui vſque ad altam diem volunt dormire, 2. *Sitiuit in te anima mea*: ideſt ego, & mei cognati deſiderantes conſolationem tuam in hoc deſerto, & maximè de Chriſto Meſſia de mea progenie, 3. *In terra deſerta inuia, & inaquoſa*, ideſt in deſerto carente viis, & aquis, ſic in Sancto apparui tibi, ideſt in tali loco habui conſolationem, & reuelationem, ſicut fiebat in loco Sanctuarii. Vt viderem virtutem tuam protegentem me in perſecutione Saulis. Et gloriam tuā, ideſt mea perſecutio, ſit ad gloriam tuam: Vel Chriſtus de me naſciturus, qui eſt virtus Dei, & gloria noſtra, 4. *Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas*, ideſt vita naturæ, vita gratiæ, & vita gloriæ dependunt ex Dei miſericordia. Labia mea laudabunt te, pro conſolationibus mihi exhibitis, 5. *Sic benedicam te in vita mea*, ideſt in tota vita mea. In nomine tuo lauabo manus meas, ideſt in virtute nominis tui, & in oratione deuota, & in operibus bonis, 6. *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea*, ideſt ſicut corpus reficitur pinguibus, ſic anima tuis illuminationibus. Et labiis exultationis laudabit os meum, ideſt non ero ingratus de tantis beneficiis continue reddam gratias, 7. *Si memor fui tui ſuper ſtratum meum*, ideſt cogitans die, & nocte de tua bonitate, 8. *Et in velamento alarum tuarum exultabo*, ideſt gaudebo de tua protectione, Anima mea feruenti dilectione adhæſit poſt te: me ſuſcepit dextera tua: in protectione.

2. Pars eſt ibi, 9, verſic. *Ipſi vero in vanum quæſierunt animam meam*, in quo

in quo verſiculo deiectionem ſuorum aduerſariorum, ideſt Saulis, & ſuorum complicum, qui 1. intrarunt in cauernis quærentes Dauid ad necem. Ideo poſtea intrauerunt in Gehennam ignis æterni, 2. tradentur in manus gladij, quia omnes occiſi ſunt in Monte Gelboe, 3. partes vulpium erunt, ideſt cadauera eorum remanſerunt inſepulta feris, & vulpibus.

3. Pars in 10. verſic. ibi. *Rex vero lætabitur in Deo,* Dauid lætatur de conſolationibus diuinis.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quolibet iuſto in perſecutione hominum poſito, qui tamen fouetur diuinis conſolationibus, & eius aduerſarij finaliter diſtruuntur propter quod in Domino lætatur nō zelo propriæ vindictæ; ſed Iuſtitiæ Diuinæ.

Myſticè exponitur de Chriſto, & Eccleſia, Titulus eſt *pſalmus Dauid cum eſſet in deſerto Idumeæ.* Dauid manu fortis, ſiuè deſiderabilis, eſt Chriſtus, vt caput, & Eccleſia, vt corpus; cum eſſet in deſerto, hoc eſt, in hoc ſæculo. Idumea ſanguinea interpretatur, ſiuè terrena, populus Iudaicus, vel Gentilis, qui in ſanguine, vel terrenis videtur commorari.

Materia, pſalmus declarat myſterium aduentus Chriſti: de quo Eccleſia exultat. Dauid ex ſua perſecutione præuidit ſtatum Eccleſiæ in penuria maximè ante aduentum Chriſti, priuata tot bonis ſpiritualibus, poſteaquam fuerit eiecta ab illa fęlicitate Paradiſi Terreſtris, & poſt aduentum Chriſti, inter tot anguſtias: ſed poſt conuerſionem magni Conſtantini acquiſiuit vniuerſalem pacem. Loquitur Eccleſia, quæ in ariditate ſæculi, ſitit, & miſericordiam expetit; Donec æterna capiat, docens bene conuerſari in medio prauæ nationis.

Diuiditur pſalmus in tres partes in 1. per 3. verſic. explicat deſiderium Eccleſiæ bonorum ſpiritualium, & gratiæ ante aduentum Chriſti dicens.

1. *Deus* per creationem, *Deus meus,* per redemptionem, *ad te de luce vigilo,* ſomnus corporis eſt bonum naturæ, ſomnus animæ eſt malus cū ſit peccatum, ideo vigilo diluculo, 1. vt fugeam occaſionem peccati, 2. vt videam te ſponſum, quando reſurrexiſti, 3. matutinali hora, vt primum quæram Regnum Dei, 4. niſi Diuina Lux Spiritus Sancti me excitet, non vigilarem, 5. Chriſtus lux animæ.

2. *Sitiuit in te anima mea,* magno deſiderio teneor te videre, & anima ſitit, 1. gratiam Chriſti in Sacramentis Baptiſmi, pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & aliorum, 2. ſitit anima mea Verbum Dei, Doctrinam Sanctam. Caro, ideſt corpus deſiderat reſurrectionem Chriſti, qui fuit arra noſtræ, ſic liberatur à pœnalitatibus, & corruptione.

3. *In terra deſerta, & inuia, & inaquoſa,* 1. ſi anima deſiderat Deum, ad deſideratum finem venit per magnos labores, ieiunia, vigilias, & tormenta. Sic in Sancto apparui, ante aduentum Chriſti, hic mundus erat deſertus ſine conſortio Angelorum, erat inuius ſine lege gratiæ, quæ ducit ad Cœlum, ſine Chriſto, qui eſt via; erat inaquoſus, ideſt ſterilis, vel deſerta propter peccatores.

2. Pars eſt ibi. *Sic in Sancto apparui tibi,* in qua per 5. verſic. explicat reuelationem, & promiſſionem ſibi factam de copia bonorum ſpiritualium in hac Eccleſia, per gratiam, & in cœleſti per gloriam; ergo in ſancto deſiderio apparui tibi, & apparebit Chriſti maieſtas. In ſolitudine per eleuationem

mentis,

Digitized by Google

mentis, apparui tibi, ideſt coram te in Eccleſiæ Sanctuario, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam, ideſt poteſtatem, & maieſtatem, vel Chriſtum, qui eſt virtus, & claritas patris, virtutem, qua vicit diabolum, liberauit genus humanum, & gloriam tuam, ideſt gloriam reſurgentis, & ſedētis ad dexteram Patris.

4. *Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas*. Miſericordia præſtat vitam æternam. Miſericordia liberat à Diabolo, ſine miſericordia deficiunt vita vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua, vel vitas, varia negotia vitæ, labia mea laudabunt te. Dignum poſt tanta beneficia reddere gratias.

5. *Sic benedicam te in vita mea*, in tota vita mea gratias in proſperis, & in aduerſis, & in nomine tuo leuabo manus meas, ideſt in nomine Ieſu eſt omnis ſalus, & opera mea purificabo, ſicut Chriſtus eleuauit manus in Cruce, & nos eleuamus.

6. *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea*, non pinguedine agnorum, & hircorum; ſed de pinguedine gratiæ Spiritus Sancti, Fides, Spes, & Charitas, & omnia dona, & ſic os meum laudabit te labijs, & canticis exultationis, & gratiarum actionis, hic per gratiam, & in futuro per canticum gloriæ.

7. *Si memor fui tui ſuper ſtratum meum*, ſtratū in quo quieſcimus eſt proſperitas huius vitæ, quæ obliuionem facit, vel in lectulo pudicitiæ, & caſtitatis, & ſanctitatis, memor ſum tui, quia immemor ſum delectationis mundanæ, & Eccleſia in requie, & in tribulationibus non eſt tui oblita. In matutinis meditabor in te, ideſt ſurgam ante lucem, & oro ſiuè in lecto, ſiuè extra, meditabor, quia fuiſti adiutor meus in vita, & in morte, in matutinis, ideſt in luce Chriſti, auctoris lucis.

8. *Et in velamento alarum tuarum exultabo*. Exultat Eccleſia, & anima, quia relictis cæremonijs legalibus, & relictis Idolis, adhæſit Præceptis Euāgelicis, & ambulauit poſt te Chriſte, quia dextera tua, & miſericordia tua ſuſcepit me ad fidem.

3. Pars ibi. *Ipſi vero in vanum quæſierunt animam meam*, in 9. verſic. prædicit miſerabilem exitum perſecutorum Chriſti, & Eccleſiæ, 1. Hebræi occidentes Chriſtum fuerunt facti in tres partes, vna abſcondebatur in cauernis terræ, quorum vnus fuit Ioſeph Flauius ſcriptor illius hiſtoriæ de bello Iudaico, 2. pars fuit occiſa gladio, & fame, & cadauera eorum inſepulta remanſerunt vulpibus, & alijs feris, 3. fuit diſperſa per mundum ſerua. Igitur in vanum quæſierunt Animam Chriſti perdere, & Eccleſiam, 2. Tyranni imperatores perſequentes Eccleſiam mirabiliter moriebantur gladijs, & intrabant infernum, & cadauera eorum data ſunt feris.

10. *Rex vero lætabitur in Domino*, ideſt Chriſtus lætatur ſedens ad dexteram patris in gloria, & omnes chriſtiani fideles, qui iurant in eo, ideſt qui promiſerunt in Baptiſmo fidem, ſpem, & charitatem ipſi Chriſto, & profitentes Legem Euangelicam, & Chriſtum eſſe Deum, & Meſſiam, laudabuntur, & à Deo acceptabuntur, hic per gratiam, & in futuro per gloriam, quod nobis concedat. Quia obſtructum eſt os loquentium iniqua, ideſt Iudæi, & tyranni obmuteſcerunt videntes Chriſtum reſuſcitatum, & Eccleſia proſperatam.

Iſte pſalmus cantatur quotidie in laudibus matutinis, quia promittit Eccleſia

Digitized by Google

cleſia ſurgere ante lucem, & in matutinis laudare, pro gratiarum actione de beneficijs gratiæ, & gloriæ per Chriſtum nobis collatis, & in fine huius pſalmi non dicitur. Gloria Patri, 1. quia in iſto pſal. ſignificat ſitim ad Deum, in ſequenti, ſcilicet pſal. 66. Deus miſereatur noſtri, notatur trinitas, ideo non diuiditur ſitis, & deſiderium continuum ad Deum, ſine intermiſſione, 2. quia in iſto pſal. recolitur gentilitas, in illo Iudaicus, in fine mundi omnes conuertentur ad vnam fidem, ideo non diuiditur, 3. quia in iſto pſal. deſignatur amor Dei, in illo amor proximi, ideo non ſeparatur, 4. in iſto Eccleſia petit gratiam, in illo, collocata eſt; ideo dicitur, Gloria Patri, in fine illius, 5. quia in iſto pſal. agitur de miſeria humani generis, in illo de miſericordia, ideo in iſto non eſt gloria, & in illo ſic.

PSALMVS LXIII.

Exaudi Deus orationem meam cum deprӕcor à timore &c.

TItulus. *In finem pſalmus Dauid*, Clarus eſt, vel ad Chriſtum, vel ad victoriam vocum. Materia pſal. ſecundum literam eſt, quod Dauid præuidens in ſpiritu, quod Daniel de ſuo ſemine erat naſciturus, & per inuidiam malignantium foret in lacum leonum proijciendus, & inde mirabiliter liberandus fecit hunc pſalmum loquens in perſona Danielis, hæc eſt opinio hebrçorum, qui ſemper conantur peruertere ſenſum Scripturæ Diuinæ.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per 2. verſic. recolitur Diuinum beneficium, quia miſit Deus Angelum ſuum, & concluſit ora leonum.

In 2. parte ibi. *Quia exacuerunt, vt gladium linguas ſuas*, per 6. verſic. deſcribitur malum aduerſantium Danieli, 1. malum culpæ, tractantes de morte innocentis linguis, vt arcus, ſermones nequam, 2. malum pœnæ, ibi ſcrutati ſunt iniquitates, ſed defecerunt ſcrutantes ab intentu, quia Daniel fuit liberatus. Accedit homo ad cor altum, ideſt profundum. Iſte homo fuit Darius Rex, qui conſiderando opera Diuina in Daniele liberauit eum, & dedit gloriam Deo Iſrael. Sagittæ paruulorum, ideſt verba inuidentium, accuſantium Danielem, qui vocantur paruuli propter inuidiam, factæ ſunt plagæ eorum, quia Daniel ſanus, & viuus exiuit de lacu leonum, & ipſi in momento deuorati ſunt à leonibus.

In 3. parte ibi, *Conturbati ſunt omnes, qui videbant* per 3. verſic. deſcribitur bonum conſiderantium; quod omnes videntes liberationem Danielis mirabilem, & punitionem aduerſariorum eius, terribiliter fuerunt mirati, & timuerunt Deum Danielis.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte de quolibet iuſto ab iniquis vſq. ad mortem calumniam ſuſtinente, qui tamen pro ſua iuſtitia, ſtatim Diuinitus liberatur, & eius aduerſarij condemnantur.

Myſticè pſalmus iſte breuiter agit de paſſione, & reſurrectione Chriſti, in quo totus Chriſtus caput, & corpus loquitur.

Diuiditur pſalmus in 4. partes, in 1. per 2. verſic. Chriſtus petit liberari ab iniquo conſilio, & Malipolio Iudæ, & Iudæorum facto contra eum. Dicens ò Deus pater, exaudi orationem meam, cum deprӕcor in horto, & in Cruce,

vt paſ-

vt paſſio mea ſortiatur effectum, à timore inimici populi Iudæorum, & non dicit à timore mortis, eripere animam meam, id eſt vitam meam vel Eccleſiam meam, 2. protexiſti me à conuentu malignantium Iudæorum, & Eccleſiam à Diabolo, tyrannis, & hæreticis.

In 2. parte ibi. Quia exacuerunt, vt gladium linguas ſuas; per 3. verſic. iniquum conſilium explicat, & coniurationem factam contra ipſum, ò pater protege me, quia acuerunt, vt gladium acutum linguas ſuas; accuſando detrahendo, & blaſphemando, in die Mercurij collegerunt conſilium, vbi à diſcipulo meo venditus ſum. Vnde multi deuoti hodie non comedunt carnes in Die Mercurij, in quo vendita fuit caro Chiſti. Intenderunt arcum rem amaram, id eſt mortem, & falſa teſtimonia, vel arcum, id eſt occultas inſidias vt per diſcipulum, quod erat res amara, vt conuiua ſit proditor; vt ſagittent in occultis immaculatum, me innocentem, ſanctum, & purum. Arcus occulte ferit, gladius aperte.

Subitò ſagittabunt eum & non timebunt: ò maxima violentia, ò admiranda celeritas in ſagittare Chriſtũ, in nulla hiſtoria in nulla crudelitate in toto mũdo talis legitur. *Si* cũ Patre Frãciſco Quareſmio in tomo 2. de vulneribus Ieſu Chriſti dici voluerimus Chriſtus die Mercurij venditus die Iouis in hora.

Tertia noctis circiter captus ductus, ad Annam interrogatus de doctrina; & diſcipulis recepit alapam, ter ab Apoſtolo Petro ſimpliciter negatus.

In hora 6. noctis ductus ad Caipham ſummum Sacerdotem ibi, interrogatus capiuntur falſi teſtes, formant proceſſum cum conſilio, Caiphas ſcidit veſtes ſuas. Petrus negat ter 1. ſimpliciter, & eſt vna cum ſuperioribus, 2. cum iuramento, 3. cum iuramento, & imprecatione ſuper ſe.

In hora 9. noctis traditur miniſtris iuſtitiæ ad illudẽdum in carceribus ſpiritualibus vſque mane, in quà intimatum fuit totum magnum conſilium Sinadrim ex ſeptuaginta duobus, quamuis ſexaginta ſex conuenerint, Ioſeph ab Arimathæa, & Nicodemus fuerunt expulſi à Summo Sacerdote, tanquam partiales Chriſti. Petrus in ſe reuerſus exiuit foras, Ioannes iuit ad Beatam Mariam, & omnia annunciauit, in aurora fit conſilium, & remittitur ad tribunale ſeculare. Iudas ſuſpenditur.

In hora 12. ducitur ad Pilatum Præſidem interrogatur, & recepit proceſſum, & accuſationes. *In hora* 2. remittitur ad Herodem, interrogatus illuſus, & reditur per 1350. paſſus. *In hora* 3. Coram Pilato interrogatur comparatur Barabbæ clamant, Crucifige eum; *In hora* 4. Flagellatur, coronatur corona ſpinea, illuditur, & ſpernitur à militibus. *In hora* 5. Monſtratur ad Ecce Homo. Pilatus lauat ſibi manus poſtea damnat. *In hora* 6. Ducitur ad Caluarium, fiunt ſtationes, 1. *cadit in Cauro*, 2. *obuiat matri*. 3. *Obuiat Veronicæ*, 4. *Cadit in Porta Iudiciaria* 5. *Obuiat Simoni Cireneo*. 6. *Loquitur ad mulieres ſequentes ſe*. 7. *bibit vinum myrratum*, & *poſitus eſt in Cruce in hora 7. fiunt tenebræ*, & *alia ſigna*. *In hora* 8. & 9. *viuus pendit in Cruce, loquitur, ſeptem verba*. *In hora 9. expirauit*, & *hora* 10. & 11. *pendit mortuus*. *In* 12. *ſepelitur*. Vidiſti Chriſtiane Lector, quam citò ſagittabant ſine Dei timore, & iuſtitiæ firmauerunt ſibi ſermonem nequam, obſtinationis, & duritiei cordis, cum dicebant, *reus eſt mortis*, *vel expediat*, *vt vnus moriatur. Sanguis eius ſuper nos*, & *filios noſtros*, ad vindictam petierunt.

Narrauerunt, vt abſconderent laqueos: Dicebant intra ſe, nos abſcondamus

ſtruũ inſidias contra Chriſtum, fingamus nos moueri zelo Legis, & ob iniuſtam ſectam Legis Diuinæ, quod fecit ſe Filium Dei, 2. ob iniuriam Cæſaris, quis videbit hanc ſimulationem? quis nos puniet? quaſi nemo videat, nec poteſt punire.

In 3. parte ibi. *Scrutati ſunt iniquitates*: per 6. verſic. prædicit cæcitatē Iudæorum, quod ex odio, inuidia, & ſuperbia conſpirauerunt in mortem Chriſti, ideo incurrerunt triplicem pœnam, confuſionem, captiuitatem, & cæcitatem mentis, quapropter non potuerunt cognoſcere Chriſtum eſſe Meſſiam, verum Deum, & hominem, 1. nec ex miraculis, 2. nec ex ſanctitate vitæ, 3. nec ex ſcripturis Prophetarum, quæ prædixerunt Meſſiam eſſe Deum, & hominem, Prophetam, Doctorem, portantem verba Dei. Et quia ex paſſionibus excæcati fuerunt defecerunt ſcrutantes Scrutinio, ideſt ſcripturam veteris Teſtamenti, vitam, & miracula Chriſti. Sed quærebant falſa teſtimonia, ponebant cuſtodes ad ſepulchrum. Ideo omnia fuerunt vana, & ipſi cæci remanſerunt.

Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus, 1. Iudæi cum ſuperbia quæſierunt ſcripturas de meſſia cor altum, ideſt ſuperbum, & Deus exaltatus, quia excæcauit eos, vt videntes non videant, & audientes non intelligant, 2. acceſſerunt Iudæi ad cor altum, quando carnaliter, & non ſpiritualiter quæſierunt ſcripturam de Chriſto; ſed Deus exaltatur, cœlando eis myſteria veteris legis, eſſe in Euangelica lege ſpiritualiter, 3. qui ſcrutatur iniqua deficit; ſed qui res diuinas perquirit, quod eſt ad cor altum ire, non deficit ſed creſcit, & peruenit ad Deum, & Deus non in ſe, ſed in corde creſcit, & exaltatur, 4. vel accedit Chriſtus quia homo eſt, & infirmus, & offeret ſe quaſi neſciens ad omnes illas paſſiones, quas illi Iudæi profundo, & prauo corde machinati ſunt, & exaltatur Deus propter humilitatem, propter quod, & Deus exaltauit illum, 5. vel cor altum ipſius Chriſti, ideſt ingreditur cor ſuum profundum, & inſcrutabile, quò diſpoſuit obijcere Iudæis formam ſerui percutiendam, intus retinens formam Dei, quando reſurrexit, fuit exaltatus Deus.

Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum, ideſt 1. Apoſtoli dicti paruuli propter puritatem, in die Pentecoſtes miſerunt verba diuina tanquam ſagittas acutas, & alios conuerterunt ad Fidem, & alios ſapientes conuinxerũt, & infirmatæ ſunt linguæ eorum ſapientum: 2. vel iniquitates, & plagæ, quas Iudæi inflixerunt in Corpus Chriſti, fuerunt ſicut ſagittæ paruulorum ex feſtucis leuibus, & manibus teneris impulſæ, quia nihil nocuerunt, & poſt triduum reſurrexit glorioſus, & immortalis, ipſi remanſerunt confuſi, & obmutuerunt.

Conturbati ſunt omnes, qui videbant eos, ideſt Iudæi, Scribæ, & Phariſæi videntes Apoſtolos loquentes varijs linguis, timuerunt, & conturbati ſunt de diuinis operibus.

Et annuntiauerunt opera Dei, ideſt Apoſtoli reſurrectionem, & miracula Chriſti per mundum, & intellexerunt omnia myſteria de Chriſto Meſſia.

Lætabitur iuſtus in Domino, concludit præmium Iuſtorum Fidelium, quod eſt 1. lætitia ſpiritualis hic, & in futuro, 2. firma ſpes in Deo, 3. laus vniuerſalis in hac vita & in iudicio ab Angelis, hominib⁹, & à Deo, q̃ nobis cõcedat.

Eccleſia cantat hunc pſal. in Feſtiuitatibus Apoſtolorum, quia ipſis conue-

nit propter prædicationem per mundum, & martyrium, vt ſagittæ paruulorum poteſt etiam exponi de Eccleſia aſſlicta à Tyrannis; ſed poſtea triũphauit.

Ego recito quotidie hunc pſalmum non ſolum quia continet Chriſti paſſionem, ſed quia continuè ago Deo gratias, & D. Marco Euangeliſtæ, quia liberauerunt me de repentina morte per manus amicorum inimicorum meorum. Nam Anno Domini 1665. in Vigilia Sancti Marci dormiebam in meo cubili, & cubiculo, & in alio cubili, & cubiculo dormiebat mea fratria, ſeu ſororia Ioanna primis, & Sacconea, quæ eſt mater mea, intelleximus rumorem in domo, & neſciebamus, quid erat. Erant enim octo ſatellites, ſeu ſocij Deæ Lauernæ, 1. Iudas Iſcariotes, 2. Aper de ſylua, 3. ſingularis ferus, 4. erat Cacus, 5. Giſmas, 7. Vannis fuccis, 7. quidam cingalus ſeù Ægyptius, 8. Promothæus habebant ſcriptum in ſuo vexillo.

Pulchra Lauerna da mihi fallere
Da Sanctum iuſtumque videri.

Et quia fures, & latrones non intrant per oſtium, ſed aliundè, aſcenderunt per tegulas in domum meam terraneam, & inuenientes ianuam mediam clauſam incendebant, volebant enim rapere, furari, & occidere, ſed Deus, & D. Marcus dederunt nobis vires, & vigilantiam, vt exilientes de cubilibus vociferantes latrones, latrones, Iuſtitia, iuſtitia, in momento venerunt pluſquam centum perſonæ; & iuſtitia ſic liberati ſumus gratia Dei, & D. Marco. Mane facto iui ad celebrandam Miſſam Sancto Marco, cuius introitus eſt. *Protexiſti me Deus à conuentu malignantium, &c.* Latrones in Scriptura Sacra ſemper in malam partem accipiuntur, 1. pro hæreticis, 2. pro vſurarijs 3. pro ſimoniacis, 4. pro peccatore, 5. pro diabolo, qui excluduntur à Regno Dei, à S. Paulo 1. Corin. cap. 6. Et Dominus locè non curauit caſtigare eos, imo honorauit officijs, ſed Deus auxiliabitur.

PSALMVS LXIV.

Te decet hymnus Deus in Sion, &c.

TItulus: *In finem pſalmus Dauid: Canticum Aggæi, Ieremiæ, & Ezechielis populo tranſmigrationis quando incipiebat proficiſci.*

Notandum quod pſalmum iſtum compoſuit Dauid, qui obijt anno mundi 2929. ante captiuitatem Babylonicam 600. annis, & ſecundùm literam prædixit reditum populi captiui dimiſſi de Babylonia ad Hieruſalem per Cyrum Regem; Ieremias, & Ezechiel floruerunt in tempore inceptæ captiuitatis anno mundi 3363. & hi duo Prophetæ prædixerunt reditum eumdem poſt 70. annos, & debebat populus reædificare templum, ideo poſiti ſunt in titulo ab aliquo interprete non ſicut auctores, vel cantores; ſed vt Prophetæ de eadem materia; quia in tempore reditus populi erant defuncti, & prophetantes hanc captiuitatem fuerunt differentes in verbis, ſed pares in ſenſu. Ieremias numqua fuit in Babylone, ſed in Iudæa, & prophetabat, quod Sedechias Rex Hieruſalem captiuus duceretur in Babylonem: Sed Ezechiel dicebat, quod Sedechias non erat viſurus Babylonem; Ideo populi non credebant eis, & noluerunt pacem cum inimicis; Vnde poſtea captus Sedechia à Babylonijs eruerunt ei ambos oculos, & ductus captiuus in Babylonem, nõ vidit Babylonem, quia cæcus erat ductus, & prophetiæ ambæ veræ. Ag-

gæus

gæus autem viuebat in tempore reditus populi, & ipſe cantauit iſtum pſalmum, & hic ponitur, vt cantor, & reædificator templi.

Diuiditur pſal. ſecundum literalem ſenſum in duas partes, in 1. per 8. verſic. agitur de reditu à captiuitate, *Te decet hymnus Deus in Sion*, eo quod illum locum elegit Deus ad cultum ſuum, & vota ibi, & ſacrificia. Ad te omnis caro veniet, id eſt de omni natione. Verba iniquorum, id eſt verba iniurioſa Babyloniorum propter noſtra peccata præualuerunt ſuper nos, & beatus, qui habitat in atrijs tuis, replebitur bonis tuis, id eſt decimis, & oblationibus, quia Sanctum eſt templum tuum.

In 2. parte ibi. *Viſitaſti terram, & inebriaſti eam*, per 6. verſic. prophetat de ſtatu fertilitatis futuræ, poſt reditum a captiuitate. Viſitaſti terram, ſcilicet Paleſtinæ, & inebriaſti eam pluuijs, fertilitate terrę naſcentium &c. litera plana.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quolibet verè pœnitente, tanquam recedente de Babylonica captiuitate ad fertilitatem bonorum operum, totis viribus anhelante tam in ſe, quam in alijs, & conſideratis prædictis poteſt litera applicari, quantus ſit malus ſtatus peccati, & quam bonus ſtatus gratiæ.

Myſticè exponitur de Eccleſia, 1. ex Titulo Ieremias in Iudæa, & Ezechiel inter captiuos prophetarunt, poſt, 70. annos quod rediturus erat populus de captiuitate, & reſtitutum templum, figura eſt noſtri, qui de Babylonia ad Hieruſalem ſuſpiramus, de ſæculo, & corpore peccati ad Cœlum, de infidelitate ad fidem; de lege veteri ad nouam; de exilio ad patriam, cum proficiſcimur à vitijs ad virtutem. Sunt, 70. anni curſus vitæ, in carne mortali, in laboribus, & tentationibus, poſt pericula verum, & legitimum ſeptem decadarum ſabbatum conſequamur: vt ſit nobis æterna requies. Vel 70. anni totum tempus Eccleſiæ deſignat, nam 70. anni cuilibet anno tribue centum ſunt ſeptem millia anni. Ab origine mundi vſq; ad Chriſtum computantur ſex mille anni inceptis, id eſt 5200. à Chriſto vſq; ad finem mundi, mille quid, quid ſit de reliquo tempore comprehenditur ſub millenario numero, vt ait Guljelmus Durandus. In illa captiuitate non canebant Hebræi canticum lætitiæ, & nos in Eccleſia ſemper timidi, ſemper pauidi, & ſoliciti de noſtra ſalute eſſe debemus, vt in octauo millenario gloriæ poſſimus hymnum cantare æternaliter cum Angelis amen. Per ſeptem hebdomadas, ſeptem modi ſignificantur, quibus crimina in hac vita remittuntur, 1. Baptiſmo, 2. Martyrio, 3. Pœnitentia, 4. Eleemoſyna, 5. Indulgentia, 6. Prædicatione, 7. Charitate.

Hieremias, i. Excelſus ſignificat eos, qui dicunt noſtra conuerſatio in Cœlis eſt. Aggæus, id eſt feſtiuus deſignat eos, qui ſunt ſpe gaudentes.

Ezechiel, id eſt roborauit me Dominus, ſignificat eos, qui ſunt roborati in Domino. Nabuchodonoſor, id eſt plantus iudicij, id eſt Diabolus, Babylonia, id eſt mundus ſiuè infernus, populus, id eſt genus humanum. Cyrus qui dictus eſt Chriſtus deſignat ſaluatorem noſtrum Ieſum Chriſtum, qui liberauit genus humanum à ſeruitute peccati. Hieruſalem, id eſt viſio pacis Paradiſum deſignat.

Materia pſalmi eſt renouatio Eccleſiæ per paſſionem, mortem, & reſurrectionem Chriſti, & vocatio gentilium in nouam Hieruſalem, quæ eſt figura Eccleſiæ, 1. militantis, 2. triumphantis. Illa Hieruſalem terrena non eſt

amplius

Digitized by Google

amplius poſt mortem Chriſti, niſi quoad nomen. *Sed* Eccleſia fuit reædificata per Chriſtum, & eſt nobilior illa in multis, 1. quia in Eccleſia cantantur hymni delectabiles accepti Deo, 2. quia in hac offertur verum, & acceptum ſacrificium, & votum Euchariſtiæ: quod in illa minimè offerebatur, 3. quia in hac exaudiuntur orationes, & non in illa, cum ſit totaliter mortua, & reprobata, 4. quia iſta eſt ampliata, & diffuſa in toto orbe terrarum, vſq; ad fines terræ, & illa eſt arctata, & ſita in illo monte lapidoſo Paleſtinæ, 5. in hac offertur Euchariſtiæ ſacrificium, in illa offerebantur ſacrificia veteris legis figuratiua huius, 6. in hac offertur iugiter in omni hora, & tempore per totum mundum, in illa matutinum, & veſpertinum tantum ſacrificium, 7. *Iſta* abundat vbertate infinita bonorum ſpiritualium, *illa* tantum bonorum temporalium, 8. illa erat figura, hæc figurata, & Eccleſia eſt figura Hieruſalem Cœleſtis.

Diuiditur pſalmus, in 3. partes, in 1. per 5. verſic. monſtrat ſanctitatem loci quo ad *Diuinum* Cultum, quod in tribus conſiſtit, 1. in hymnis, pſalmis, & canticis in quibus Deus laudatur, & magnificatur in beneficijs cum gratiarum actione, 2. in ſacrificijs, & oblationibus, 3. in orationibus in quibus petunt beneficia, ideo dicitur Sion hoc eſt ſpecula, ideſt in contemplatione Fidei. Votum, ideſt ſacrificium de noſtra anima, & corde, & carne, & lingua. Ad te omnis caro veniet, ideſt homo de omni conditione diues, pauper, nobilis, ignobilis, mas, fœmina, Scita, & Indus. Vel omnes homines ad te conuertentur.

Verba iniquorum præualuerunt ſuper nos, ideſt tentationes Dæmonum ab Adam huculque præualuerunt ſuper nos; ſed modo in Eccleſia per tuum ſacrificium propitiaberis peccatis noſtris; vel opera iniquorum noſtrorum Parentum Adam captiuarunt nos, Tu Chriſte libera.

Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti, ideſt Beatus enim homo, quem tu elegiſti, ideſt quo indutus es in tempore, qui eras in principio verbum, & aſſumpſiſti in vnitate perſonæ, qui talis habitat in tuo conſenſu in atrijs tuis, & per eum replebimur bonis gratiarum in Eccleſia tua, quod eſt templum ſanctum tuum, vel Corpus Chriſti templum Dei; bona ſunt ſanctitas in ſe, & æquitas ad proximum. Vel Beatus, quem elegiſti, ideſt ille, quem ab æterno prædeſtinaſti, inhabitabit in Eccleſia per gratiam, & in Cœlo per gloriam.

2. Pars ibi. *Exaudi nos Deus ſalutaris noſter*: per 3. verſic. commendat Eccleſiam, & nouam Hieruſalem quantum ad magnitudinem ambitus, & poteſtatem in õibus finibus terræ & ait. O Chriſte Deus, & ſalutaris noſter, ideſt Ieſus exaudi nos, quia tu es ſpes omnium finium terræ, & ponit quatuor nomina partium terræ, per quæ intelliguntur quatuor conditiones ciuium, & Fidelium Eccleſiæ, ſcilicet Montes, colles, valles, & campi, quæ ſpiritualiter intelligenda ſunt, 1. Montes ſunt Apoſtoli, & Martyres, 2. Colles Doctores, & Prædicatores, 3. Valles ſunt heremitæ, & continentes, 4. Campi communis ſtatus coniugatorum. Chriſtus præparauit Apoſtolos in die Pẽtecoſtes in virtute miraculorum, & accinctus potentia conturbauit corda Imperatorum, Regum, & Principum voce prædicationis, & profundum maris ſuperbiæ turbabis.

Turbabuntur gentes, & timebunt, ideſt omnes gentes, & omnes, qui habitant terminos mundi, Indi ab Oriente. Æthiopes ab Auſtro; Scitæ ab A-

quilone Hiſpani, & Mauri ab Occidente, & noui Indiani in nouo Orbe, turbabuntur à ſignis tuis, ideſt miraculis. Vnde ſic admirati, & conturbati conuertuntur ad Fidem, in nomine tuo Dœmonia eijciunt, ægros ſanant, mortuos reſuſcitant, &c.

Exitus matutini, & veſpere delectabis, 1. temporaliter, exitus matutini eſt progreſſus diei ab aurora vſq; ad veſperam, in quo tempore dicuntur horæ Canonicæ, 1.3.6.9. Veſpera, & Completorium. Exitus Veſperis eſt progreſſus noctis à Veſperæ vſque ad auroram in quo tempore dicuntur horæ nocturnæ, ideſt tres nocturni matutinales, & laudes. Et ſic tota dies naturalis 24. horarum ſemper laudatur Deus per vniuerſum Orbem; tàm vbi eſt dies, quàm vbi eſt nox, & ſic delectabis in *Sion* vniuerſali, 2. poteſt exponi localiter, per exitum matutinum tota terra ſita ab Ortu Solis, vſque ad Occaſum, per Veſpertinum tota terra occidua ab occaſu ad ortum Solis. Vel Matutinum, ideſt proſperitas temporalis, Veſpere tempus tribulationis, homo ſemper debet Deum laudare, & ſic exire de tentationibus, exire de vitijs, exire de hac vita *Sanctè*, quæ ſunt delectabilia Deo, offerre Sacrificium Euchariſtiæ, canere laudes Deo hymnos, pſalmos, orationes delectabiles Deo.

3. Pars ibi. *Viſitaſti terram, & inebriaſti eam*: per 6. verſic. commendat nouam Hieruſalem in abundantia reſurrectionis, & ciborum ſpiritualium. Tu Chriſte non ſolum ampliaſti iſtam Hieruſalem per totum mundum; ſed viſitaſti eam per tuum aduentum in carne, & per prædicationem Apoſtolorum inebriaſti eam; Sapientia, & Doctrina Euangelica, & donis Spiritus Sãcti, multiplicaſti locupletare eam, diuitijs, & fructibus ſpiritualibus, quæ sũt 7. Sacramenta.

Flumen Dei, ideſt Spiritus Sancti repletum eſt aquis, ſapientiæ, & gratiæ ſinè menſura. Vel flumen Dei eſt miſericordia Dei, qui parauit cibum nobis, ideſt corpus ſuum, & potum ſanguinem. Vel flumen Dei eſt Baptiſmus ſupra quem fundantur omnia dona gratiarum.

Riuos eius inebrians multiplica genimina eius. Riui ſunt Apoſtoli inebriati in die Pentecoſtes, & ex inde multiplicati Doctores genimina eius, ideſt omnes Fideles renati in Eccleſia per Baptiſmum, quibus infantibus in fide iſtillantur quædam minora, & ſemper augendo maiora vſque ad perfectionẽ, & germinans ſemper lætabitur. Vel ſtillicidia dona gratiarum, ſermo ſapientiæ, prophetia, curatio, interpretatio, varietas linguarum, & reliqua in quibus lætatur Eccleſia.

Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. Status Legis Euangelicæ dicitur annus benignitatis miſericordiæ, & gratiæ, quia germinat, & fructificat in martyribus, doctoribus, & reliquis Sanctis, qui coronantur corona gloriæ, & per totum annum celebrantur Feſtiuitates.

Pingueſcent ſpecioſa deſerti, ideſt populi gentiles facti ſpecioſi per baptiſmum pingueſcent per pinguedinem ſacramentorum, & colles accingentur, ideſt Doctores armabuntur exultatione, quia maior pars doctorum erat ex gentilibus vt Origenes, Hieronymus, Ambroſ. Auguſt. Gregor. Nazianzenus, Baſil. Chriſoſtom. &c.

Induti ſunt Arietes ouium, ideſt Prælati, & paſtores Eccleſiæ, induti ſunt veſtem nuptiale, vel veſtimenta conuenientia ſuæ dignitati, & poteſtati. Valles abundabunt frumento, ideſt fideles humiles, ſimplices, & innocentes

abun-

Digitized by Google

abundabunt fructibus æternæ vitæ. Clamabunt etenim hymnum dicant, ideſt gratias agendo Deo trino, & vno, qui nobis dabit ſuam gratiam. Amen.

Iſte pſalmus dicitur ab Eccleſia, in officio defunctorum ad laudes, quia agitur de reditu Babyloniæ huius mundi ad patriam Cœleſtem, ſic fideles qui ſunt in purgatorio detenti, qui iam fuerunt refecti bonis gratiæ in hac Hierusalem, deſiderant liberari, vt perfruantur bonis Gloriæ in Cœleſti Hieruſalem, quod nobis Dominus concedat. Amen.

Dicitur etiam feria quarta ad laudes in figura Eccleſiæ gentilium egreſſa de idolatria, & venit ad veram fidem, de tenebris ad lumen.

PSALMVS LXV.

Iubilate Deo omnis terra, pſalmum dicite &c.

Titulus. *In finem, canticum pſalmi reſurrectionis*. *In finem*, ideſt ad Chriſtum, canticum, quia prius incipiebat vox humana, & poſtea inſtrumentum muſicum, per canticum intelligentia ſpiritualis intelligitur: per pſalmum opus reſurrectionis, quia iſte pſal. ad reſurrectionē Chriſti pertinet.

Materia ſecundum literam eſt gratiarum actio pro liberatione populi de Ægypto, de qua liberatione multi pſalmi faciunt mentionem.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 3. verſic. inuitat omnes ad laudationem Dei, Dicens. *Iubilate*, quod eſt gaudium cordis, *omnis terra*, ideſt omnes habitatores terræ, *pſalmum dicite*, in laudibus Dei, *date gloriam*, ideſt claram notitia cum laude. *Dicite Deo, quam terribilia ſunt opera tua*, multitudine percuſſionum Ægyptiorum, & verſic. 3. eſt repetitio, 1. præ effecto.

2. pars ibi. *Venite, & videte opera Dei*, per 16. verſic. vſq; ad finem, tria facit, 1. per 3. verſic. adducitur ratio ex operatione mirabilium, 1. in conſilijs Diuinis ſuper Ægyptios percutiendo, 2. in diuidendo mare, Hebræi tranſierunt, & Ægyptij merguntur, 3. in diuidendo flumen Iordanem ibi populus lætatus eſt in Deo, 4. poteſtas Dei monſtratur in ſua virtute æterna, & omnia aperta, & nuda eſſe oculis Dei, qui exaſperant non exaltentur, ideſt quia qui ſe humiliat exaltabitur, & qui ſe exaltat humiliabitur.

2. ibi. *Benedicite gentes Deum noſtrum*, per 8. verſic. Adducit rationem Diuinæ laudis ex liberationie populi à laboribus duris in exitu de Ægypto laudate Deum, 1. quia multiplicauit animas noſtras in laboribus, 2. quia pedes noſtri ſteterunt firmi in fide Dei inter Idolatras, 3. quia probaſti nos igne coquendo lateres in fornacibus, 4. induxiſti nos in laqueum, ideſt Pharao ſemper implicat nos in maioribus laboribus, 5. poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro, portando onera luti, & laterum, impoſuiſti homines ſuper capita noſtra, ideſt Exactores Pharaonis flagellantes nos, 6. tranſiuimus per ignem, & aquam; coquendo lateres, & tegulas, & aquam portando ad commiſcendum cum terra, 7. & eduxiſti nos in refrigerium, ideſt de ſeruitute in libertatem; vel per ignem in deſerto, & aquam in Iordane, & refrigerium, ideſt terram promiſſam, 8. Introibo in domum tuam, ideſt locum tui cultus vel tabernaculum, vel templum offeram tibi Holocauſta, quæ voui in afflictione mea. Holocauſta medullata pinguia, arietes. boues, & hircos.

3. Ibi. *Venite audite, & narrabo*, per 5. verſic. Inducitur ratio Diuinæ laudis ex ſpirituali conſolatione, quia beneficia Dei ſunt narranda, & amplianda, & nota quod peccatores Deus non exaudit.

Digitized by Google

Moraliter exponi poteſt pſal. iſte de quolibet educto de ſeruitute peccati tanquam de Ægypto, qui tenebra interpretatur, ad Dei laudem inſurgit ex ſua mirabili liberatione, & ex grauium laborum euaſione, qui ſunt in operibus peccatorum, & etiam ex diuina conſolatione, quæ frequenter magis ſentitur poſt veram pœnitentiam de peccatis, quam ante peccatorum perpetrationem.

Myſticè Exponitur de Chriſto, & Eccleſia in quo inuitat populum gentilem ad iubilandum Deo pro gratiarum actione: eo quod reprobatis Iudæis, venit ad agnitionem veritatis, & fidei.

Diuiditur, in 4. partes pſal. iſte, in 1. per ſex verſic. inuitat gentiles laudare Deum, pro operibus mirabilibus incarnationis, dicens. *Iubilate Deo omnis terra*, tria vult exhiberi, Iubilum, ſonum pſalterij, & vocem humanam. Iubilum affectum monſtrat, pſalmus gloriam Dei, & laudes dare nomini eius Ieſu ſaluatori. *Opera Dei terribilia multa*, 1. Electio ad gloriam, ſæpè peccatores ſaluantur, vt populus gentilis, Paulus, Latro, Magdalena, &c. Alij qui videntur quaſi ſancti reprobati, vt Populus Hebræus, Iudas, Saul, & mirabile eſt, 2. *mirabilia in natiuitate*, in vita, & in morte in Sole, Luna, & reſurrectione. *In multitudine virtutis tuæ*, & inimici tui Iudæi ſemper mentiti ſunt. Ideo omnis terra adoret te meſſiam, & redemptorem, venite, & videte opera Dei terribilis, 1. in conſilijs ſupra capacitatem humanam, 2. conuertit mare in aridam, ideſt aquæ tribulationum, vel mundus amarus falſitate doctrinæ, nunc ſitit aquam ſalutaris doctrinæ, animæ gentilium erant terra arida, & flumine baptiſmi tranſimus de gentilitate ad fidem Chriſti, de morte ad vitam, de paganis ad Chriſtianos, de Idolatria ad verum cultum veri Dei, & ibi lætabimur in ipſo Chriſto, poſtquam prædicatores tranſibunt pede Euangelizando fidem illius, qui dominatur in virtute ſua in æternum, & oculi eius omnia vident, ideo Iudæi, tyranni, & hæretici, qui negant, & exaſperant Chriſtum, non exaltentur in ſemetipſis, imo Deijciantur, & ſubijciantur in captiuitatem temporalem, & ſpiritualem in inferno æternaliter.

2. Pars ibi. *Benedicite gentes Deum noſtrum*, per 5. verſic. monet gentes benedicere Deum, qui licet probet tribulationibus, tamen ducit ad regnum, hæc enim videntur obuiare promiſſæ reſurrectioni, 1. vos gentiles benedicite Deum noſtrum Ieſum Chriſtum, & prædicate eum, quia poſuit animam meam ad vitam, ideſt eduxit animam ad gratiam, & ad vitam gloriæ. 2. Et non dedit pedes meos in commotionem à recta, & vera fide, 3. *quia probaſti nos igne*, nos examinaſti Charitate, & amore erga te, vel igne furor, & ira tyrannorum, & igne martyrij, vt Diuus Laurentius, & alij, 4. *induxiſti nos in laqueum* tentationum, & tribulationum intolerabilium, impoſuiſti homines ſuper capita noſtra, ideſt decem imperatores tyrannos, vt Neronem, Domitianum, Maximianum, & alios perſequentes Eccleſiam, 5. Tranſiuimus per ignem, & aquam, ideſt aduerſa, & ſuauia, vel paſſi ſumus per hæc elementa, ideſt igne vt Ioannes Euangeliſta, Apollonia, & alij, & aqua vt Clemens, & alij. Sed vas per ignem ſolidatur, aquam tribulationum, & proſperitatis non timet, & eduxiſti nos in refrigerium, 1. per Conuerſionem magni Conſtantini quando Eccleſia acquiſiuit vniuerſalem pacem, 2. per fruitionem gloriæ poſt labores, & tormenta.

Digitized by Google

3. Pars ibi. *Introibo in domum tuam in holocauſtis*, per 3. verſic. promittit reddere vota poſt gratiarum actiones, ideſt poſt liberationem à tyrannis 1. introibo Eccleſiam tuam Catholicam in holocauſtis, ideſt corde contrito, & humiliato, vel toto meipſo cremato igne Charitatis, nihil retinente de temporali, & peccatis, 2. *tibi reddam vota mea* promiſſa in baptiſmo fidem, ſpem, & charitatem, vel promiſſa in tribulatione, cum non poteram ſacrificare fugiens per antra, & ſpeluncas, & cauernas terræ. *Sed* nunc offeruntur ſpiritualia holocauſta Deo, Agnus Chriſtus in Cruce, & in Euchariſtia quotidie in ſui memoriam; Arietes *Sacerdotes* offerentes ſeipſos cum odore ſanctitatis, & bonorum operum. Boues, & hirci, pœnitentes, qui relicto fætore peccati, & ſuperbia vitæ, mortificatos, humiles, ſanctos, & immaculatos ſe offerunt Deo.

4. Pars ibi. *Venite audite, & narrabo*: per 5. verſic. Eccleſia prorumpens in gaudium conuocat omnes timentes Deum, ad congaudendum ſecum de beneficijs collatis vniuerſaliter, gratias agentes Deo, ſinè labe peccati quia peccatores Deus non exaudit, præcamur vt non amoueat miſericordiam ſuam à nobis. Amen.

PSALMVS LXVI.

Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis, &c.

TItulus: *In finem in hymnis pſalmus Cantici ipſi Dauid*. In finem tria ſignificat, 1. conatus vocum cantorum vſque ad finem pſalmi ad victoriam, 2. ducere nos ad Chriſtum finem Legis, 3. ducere nos ad Eccleſiam Matrem noſtram, in hymnis, ideſt in laudibus Dei, pſal. Cantici ad denotandum, quod prius incipiebat inſtrumentum muſicum, & poſtea vox humana; quæ res duo importat, 1. Diuinitate Chriſti iuncta humanitati, 2. voces Fidelium iunctas actionibus, & actibus humanis. Dauid denotat Chriſtum, vel auctor eſt pſalmi.

Materia pſal. ſecundum literam, dicunt aliqui, quod ſit gratiarum actio pro fertilitate cuiuſdam anni. Iudæi enim collectis fructibus conueniebant in menſe Septembris in Hieruſalem, qui menſis erat quaſi totus feſtiuus, quoniam in illo menſe erat 1. feſtum tubarum, 2. feſtum expiationis, & tabernaculorum, 3. feſtum cœtus, ſiuè collectæ, vt habetur in Leuitico cap. 23. & quando annus erat fertilis aliquis vir ſanctus, & deuotus faciebat canticum ſpirituale pro gratiarum actione, & ſic fuit de iſto pſalmo, & non dicunt auctorem pſalmi, & ſecundum hanc materiam.

Diuiditur pſal. in 2. partes, in 1. per 4. verſic. ponitur ampliatio, ſiuè petitio iſtius fertilitatis dicens; *Deus miſereatur noſtri*, peccata remittendo, & benedicat nobis, dando bona ſpiritualia, & temporalia illuminat voltum ſuũ ſuper nos, hilariter, & iucundè in largiendo bona. *Vt cognoſcemus in terra viam tuam*, ideſt videamus veſtigia tuæ gratiæ in fertilitate terræ, vt ſit notum omnibus gentibus, quod habes ſpecialẽ curam de nobis. *Confiteantur tibi populi Deus*, per effectum nobis conceſſum confiteantur tuam bonitatem. *Lætentur, & exultent gentes*. vt fuerunt gentiles in abundantia directi.

2. Pars ibi. *Confiteantur tibi populi Deus* per duos verſic. ponitur gratiarũ actio pro fertilitate adepta, quia terra dedit fructum ſuum in magna abun-

dantia

Moraliter exponi poteſt pſal. iſte de quolibet educto de ſeruitute peccati tanquam de Ægypto, qui tenebra interpratatur, ad Dei laudem inſurgit ex ſua mirabili liberatione, & ex grauium laborum euaſione, qui ſunt in operibus peccatorum, & etiam ex diuina conſolatione, quæ frequenter magis ſentitur poſt veram pœnitentiam de peccatis, quam ante peccatorum perpetrationem.

Myſticè Exponitur de Chriſto, & Eccleſia in quo inuitat populum gentilem ad iubilandum Deo pro gratiarum actione: eo quod reprobatis Iudæis, venit ad agnitionem veritatis, & fidei.

Diuiditur, in 4. partes pſal. iſte, in 1. per ſex verſic. inuitat gentiles laudare Deum, pro operibus mirabilibus incarnationis, dicens. *Iubilate Deo omnis terra*, tria vult exhiberi, Iubilum, ſonum pſalterij, & vocem humanam. Iubilum affectum monſtrat, pſalmus gloriam Dei, & laudes dare nomini eius Ieſu ſaluatori. *Opera Dei terribilia multa*, 1. Electio ad gloriam, ſæpè peccatores ſaluantur, vt populus gentilis, Paulus, Latro, Magdalena, &c. Alij qui videntur quaſi ſancti reprobati, vt Populus Hebræus, Iudas, Saul, & mirabile eſt, 2. *mirabilia in natiuitate*, in vita, & in morte in Sole, Luna, & reſurrectione. *In multitudine virtutis tuæ*, & inimici tui Iudæi ſemper mentiti ſunt. Ideo omnis terra adoret te meſſiam, & redemptorem, venite, & videte opera Dei terribilis, 1. in conſilijs ſupra capacitatem humanam, 2. conuertit mare in aridam, ideſt aquæ tribulationum, vel mundus amarus falſitate doctrinæ, nunc ſitit aquam ſalutaris doctrinæ, animæ gentilium erant terra arida, & flumine baptiſmi tranſimus de gentilitate ad fidem Chriſti, de morte ad vitam, de paganis ad Chriſtianos, de Idolatria ad verum cultum veri Dei, & ibi lætabimur in ipſo Chriſto, poſtquam prædicatores tranſibunt pede Euangelizando fidem illius, qui dominatur in virtute ſua in æternum, & oculi eius omnia vident, ideo Iudæi, tyranni, & hæretici, qui negant, & exaſperant Chriſtum, non exaltentur in ſemetipſis, imo Deijciantur, & ſubijciantur in captiuitatem temporalem, & ſpiritualem in inferno æternaliter.

2. Pars ibi. *Benedicite gentes Deum noſtrum*, per 5. verſic. monet gentes benedicere Deum, qui licet probet tribulationibus, tamen ducit ad regnum, hæc enim videntur obuiare promiſſæ reſurrectioni, 1. vos gentiles benedicite Deum noſtrum Ieſum Chriſtum, & prædicate eum, quia poſuit animam meam ad vitam, ideſt eduxit animam ad gratiam, & ad vitam gloriæ. 2. Et non dedit pedes meos in commotionem à recta, & vera fide, 3. *quia probaſti nos igne*, nos examinaſti Charitate, & amore erga te, vel igne furor, & ira tyrannorum, & igne martyrij, vt Diuus Laurentius, & alij, 4. *induxiſti nos in laqueum* tentationum, & tribulationum intolerabilium, impoſuiſti homines ſuper capita noſtra, ideſt decem imperatores tyrannos, vt Neronem, Domitianum, Maximianum, & alios perſequentes Eccleſiam, 5. Tranſiuimus per ignem, & aquam, ideſt aduerſa, & ſuauia, vel paſſi ſumus per hæc elementa, ideſt igne vt Ioannes Euangeliſta, Apollonia, & alij, & aqua vt Clemens, & alij. Sed vas per ignem ſolidatur, aquam tribulationum, & proſperitatis non timet, & eduxiſti nos in refrigerium, 1. per Conuerſionem magni Conſtantini quando Eccleſia acquiſiuit vniuerſalem pacem, 2. per fruitionem gloriæ poſt labores, & tormenta.

3. pars

3. Pars ibi. *Introibo in domum tuam in holocauſtis*, per 3. verſic. promittit reddere vota poſt gratiarum actiones, ideſt poſt liberationem à tyrannis 1. introibo Eccleſiam tuam Catholicam in holocauſtis, ideſt corde contrito, & humiliato, vel toto meipſo cremato igne Charitatis, nihil retinente de temporali, & peccatis, 2. *tibi reddam vota mea* promiſſa in baptiſmo fidem, ſpem, & charitatem, vel promiſſa in tribulatione, cum non poteram ſacrificare fugiens per antra, & ſpeluncas, & cauernas terræ. Sed nunc offeruntur ſpiritualia holocauſta Deo, Agnus Chriſtus in Cruce, & in Euchariſtia quotidie in ſui memoriam; Arietes Sacerdotes offerentes ſeipſos cum odore ſanctitatis, & bonorum operum. Boues, & hirci, pœnitentes, qui relicto fœtore peccati, & ſuperbia vitæ, mortificatos, humiles, ſanctos, & immaculatos ſe offerunt Deo.

4. Pars ibi. *Venite audite, & narrabo*: per 5. verſic. Eccleſia prorumpens in gaudium conuocat omnes timentes Deum, ad congaudendum ſecum de beneficijs collatis vniuerſaliter, gratias agentes Deo, ſine labe peccati quia peccatores Deus non exaudit, precamur vt non amoueat miſericordiam ſuam à nobis. Amen.

PSALMVS LXVI.

Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis, &c.

Titulus: *In finem in hymnis pſalmus Cantici ipſi Dauid*. In finem tria ſignificat, 1. conatus vocum cantorum vſque ad finem pſalmi ad victoriam, 2. ducere nos ad Chriſtum finem Legis, 3. ducere nos ad Eccleſiam Matrem noſtram, in hymnis, ideſt in laudibus Dei, pſal. Cantici ad denotandum, quod prius incipiebat inſtrumentum muſicum, & poſtea vox humana; quæ res duo importat, 1. Diuinitate Chriſti iuncta humanitati, 2. voces Fidelium iunctas actionibus, & actibus humanis. Dauid denotat Chriſtum, vel auctor eſt pſalmi.

Materia pſal. ſecundum literam, dicunt aliqui, quod ſit gratiarum actio pro fertilitate cuiuſdam anni. Iudæi enim collectis fructibus conueniebant in menſe Septembris in Hieruſalem, qui menſis erat quaſi totus feſtiuus, quoniam in illo menſe erat 1. feſtum tubarum, 2. feſtum expiationis, & tabernaculorum, 3. feſtum cœtus, ſiuè collectæ, vt habetur in Leuitico cap. 23. & quando annus erat fertilis aliquis vir ſanctus, & deuotus faciebat canticum ſpirituale pro gratiarum actione, & ſic fuit de iſto pſalmo, & non dicunt auctorem pſalmi, & ſecundum hanc materiam.

Diuiditur pſal. in 2. partes, in 1. per 4. verſic. ponitur ampliatio, ſiuè petitio iſtius fertilitatis dicens; *Deus miſereatur noſtri*, peccata remittendo, & benedicat nobis, dando bona ſpiritualia, & temporalia illuminat vultum ſuũ ſuper nos, hilariter, & iucundè in largiendo bona. *Vt cognoſcemus in terra viam tuam*, ideſt videamus veſtigia tuæ gratiæ in fertilitate terræ, vt ſit notum omnibus gentibus, quod habes ſpecialẽ curam de nobis. *Confiteantur tibi populi Deus*, per effectum nobis conceſſum confiteantur tuam bonitatem. *Lætentur, & exultent gentes*. vt fuerunt gentiles in abundantia directi.

2. Pars ibi. *Confiteantur tibi populi Deus* per duos verſic. ponitur gratiarũ actio pro fertilitate adepta, quia terra dedit fructum ſuum in magna abundantia

dantia. *Benedicat nos Deus*, de futuro, ſicut de præterito dedit abundantiã, & metuant eum omnes fines terræ, tanquam iuſtum Iudicem omnium.

Sed licet hæc expoſitio in pluribus concordat literæ, tamen videtur erronea, quod pro fertilitate in Iudæa, quæ eſt parua terra, inuitarentur omnes gentes, & populi totius mundi ad confeſſionem diuinæ laudis, & maximè quod talis fertilitas non erat in alijs terris, & prouincijs.

Myſticè igitur materia pſalmi eſt prophetia de Chriſti incarnatione, & eius conuerſatione inter homines: quod quidem beneficium fuit à Sanctis Patribus ſummè deſideratum; continet duo altiſſima Myſteria Incarnationem Verbi, & Myſterium Trinitatis, quamuis ſit paruus in verbis eſt maximus in myſterijs.

Diuiditur pſal. in duas partes, in prima per 5. verſic. Eccleſia petit Saluatorem, vt veniat in carnem, vt ſaluet mundum per miſericordiam, & paſſionem, & mortem ſuam, 2. quia licet iſte incarnatio terminetur ad Filium; tamen efficienter fit à tota Trinitate; Ideo in vltimo verſiculo ibi. Benedicat nos Deus exprimit omnes tres perſonas per Myſterium Trinitatis.

Nota actus miſericordiæ, & noſtræ redemptionis, 1. & principaliter attribuitur Patri, & toti Trinitati efficienter; ſed inſtrumentaliter, & meritoriè attribuitur humanitati Chriſti; eo quod illa facta eſt noſtra iuſtificatio, & punitio noſtri ſceleris, & ſic totus Chriſtus dicitur Redemptor, & Saluator; ſed quia in illa humanitate Deus Pater fuit nobis notificatus in quantum Chriſtus per humanitatem nobis loquebatur dum prædicabat, reuelauit Diuinitatem, & notificauit voluntatem Patris in Lege Euangelica, ideo Chriſtus dicitur vultus, & facies Patris in ſcriptura, quia per faciem cognoſcimus aliquem.

1. *Deus miſereatur noſtri*, ideſt Pater, quia per magna tempora ab Adam hucuſque fuimus in miſeria, & captiuitate peccati miſereatur noſtri, mittendo Saluatorem, & benedicat nobis abſoluendo nos à maledictione ſententiæ datæ contra Adam, benedicat conferendo gratiam ſuam, & tollendo à nobis legem membrorum, vt regnet in nobis lex rationis, & obſeruatio Legis Diuinæ. *Illuminet vultum ſuum ſuper nos*, ideſt oſtendat nobis filium ſuum in humanitate, *qui eſt lux vera illuminans omnem hominem venientem in hũc mundum*, illuminat dando Legem Euangelicam, & miſereatur noſtri, quia ipſe eſt via perueniendi ad te Deus; *vt cognoſcamus in terra viam tuam*, ideſt mittendo filium tuum, qui eſt via, veritas, & vita, & dando Legem Euãgelicam cognoſcamus te, & nemo poteſt venire ad Patrem, niſi per Filium, cognoſcamus in terra, faciendo eius voluntatem, & in omnibus gentibus ſalutare tuum, ideſt Filius tuus Ieſus eſt vniuerſalis Saluator, & Redemptor in toto mundo, in omnibus gentibus per prædicationem Apoſtolorum manifeſtatum. *Confiteantur tibi populi Deus*, 1. confeſſione fidei, 2. confeſſione laudis, 3. dando Deo ſeruitutem latriæ, vt vero filio Dei. *Lætentur, & exultẽt gentes*, ideſt gentiles conuerſi ad fidem, 1. de ſua vocatione lætentur, 2. quia exierunt de ſeruitute peccati, 3. de Idolatria, 4. quia iudicas populos in æquitate, non es acceptator perſonarum; ſed ſaluos facis Iudæos, & gentiles venientes ad te cum fide, 5. quia gentes in terra dirigis: per Præcepta, & Legem Euangelicam in via ſalutis æternæ. *Confiteantur tibi populi Deus*, iterum repetit exhortationem, vt populi omnes Deum laudent lingua,

Digitized by Google

gua, & opere te eſſe iuſtum, & verum Meſſiam, & addit nouam rationem, quia terra dedit fructum ſuum, ideſt Beata Virgo Maria, terra virgo de qua Iſaias ait. Aperiatur terra, & germinet Saluatorem: fructus quo nutrimur, Virgo de Virgine. Dominus de Ancilla, Deus ex homine, quod Eua perdidit, Maria peperit.

2. Pars in 6. & vltimo verſic. *Benedicat nos Deus Deus noſter, Benedicat nos Deus*, explicat Myſterium Trinitatis, nam in 1. verſic. mentionem fecit de Patre, & Filio, qui eſt vultus Patris, & quia opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, ideo hic nominat Tres Perſonas in dando benedictionem. Benedicat nos Deus Pater. Deus noſter Filius, & Deus Spiritus Sanctus, & vna eſſentia in verbo ſingulari, metuant (eum) ideſt illum vnam eſſentiam.

Iſte pſal. dicitur quotidie ad laudes, 1. quia in eo laudatur Sancta Trinitas, 2. quia notatur vltima conuerſio Iudæorum, vide pſal. 62.

PSALMVS LXVII.

Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, &c.

TItulus: *In finem, pſalmus cantici Dauid*. Titulus monſtrat, quod Dauid eſt auctor pſalmi, & dirigit nos in finem, ideſt in Chriſtum, & Eccleſiam finem Legis, & dedit eum cantoribus, vt cantarent eum cum magno conatu vocum, & inſtrumento muſico incipiente. Significat deſiderium populi, vt Chriſtus veniret ad Eccleſiam Sponſam ſuam.

Iſte pſalmus eſt difficilior inter omnes ad intelligendum, & exponendum, 1. propter ſcabroſitatem, & diuerſitatem traslationum, 2. quia vtitur vocabulis metaphoricis, 3. quia vtitur multis figuris grammaticalibus, ideo morandum aliquantulum præter noſtrum inſtitutum.

Materia pſalmi, maior pars expoſitorum conueniunt cum Diuo Paulo ad Epheſeos cap. 4. allegat ſcripturam huius pſal. de donis gratiarum in die Pentecoſtes, agit de Reſurrectione, Aſcenſione, & Miſſione Spiritus Sancti.

Diuiditur pſal. in 8. partes, in prima per 3. verſic. excitat Chriſtum, vt reſurgat à mortuis, & omnes fideles, vt celebrent cum lætitia Chriſti Reſurrectionem. Et nota quod quoties mouebatur tabernaculum, ſiuè Archa teſtamenti de loco vno, ſiuè de vna manſione ad aliam (quæ manſiones 42. enumerantur.) Leuites cantabant hunc pſalmum, & inimici timebant, & fugiebant. Sic in Reſurrectione Chriſti fugati, & diſſipati ſunt Dæmones, infernus ſpoliatus, Iudæi diſperſi, & peccatores. *Sicut fumus, & cera à facie ignis*, & iuſti fideles epulentur Euchariſtiam; & exultent, & delectentur hic per gratiam, & in Cœlo cum Sanctis Patribus per gloriam.

2. Pars ibi. *Cantate Deo, & pſalmum dicite*, per 4. verſic. inuitat, & excitat omnes comites Angelos, & omnes Fideles redemptos ad Canticum triũphale pro victoria, quam Chriſtus habuit de Diabolo, & de morte per reſurrectionem, & aſcenſionem. Nota ſicut Moyſes quinque fecit in figura Chriſti in illo exitu de Ægypto, 1. multa mirabilia in nomine Dei Tetragrãmaton, 2. interfecit omnia primogenita Ægypti, 3. liberauit omnes filios Iſrael de illa morte, 4. eduxit omnes conditiones hominum de illa captiuitate, 5. congregauit totum illum populum ſub vna lege, & poſtea cantauit Canticum triumphale. Cantemus Domino glorioſè enim magnificatus eſt.

Ita

Ita Chriſtus nomen Dei Ieſus quinque fecit in expoliatione inferni in ſua reſurrectione, 1. deſcendens ad inferos factus eſt terremotus per vniuerſam terram, & ſol obſcuratus eſt, 2. confregit infernum, & trimphauit de Diabolo, 3. Expoliauit infernum, & liberauit patres ſanctos, 4. triumphauit de morte, quia per reſurrectionem mortem ſuperauit, & vicit, 5. cum magno triumpho ſanctos patres in Cœlum introduxit. Ideo Angeli cantate ei canticum triumphale, Iter facite ei, ideſt comitemini, date locum ſeruite ei, 1. quia aſcendit ſuper occaſum, ideſt ſupra mortem, 2. quia Dominus eſt nomen eius, 3. quia omnes fideles exultant in iſto triumpho; nam inimici eius Dœmones, & Iudæi turbabuntur à facie eius ſcilicet Chriſti, qui eſt pater orfanorum, & iudex viduarum, cuius eſt proprium miſereri, 4. debetur Chriſto triumphus, quia omnes, quos de peccato, & inferno liberauit, fecit habitare in loco ſancto ſuo, in domo vnius moris, vnius legis, vnius charitatis, vnius fidei, vnius gloriæ. Eccleſia Catholica ſola ſancta, 5. quia eduxit vinctos in fortitudine, 1. Iudæos à vinculo Veteris Legis, & Sanctos Patres à Limbo, 2. quoſdam exaſperantes contra Legem Euangelicam, & Chriſtum vt gentiles, & Paulum Apoſtolum, 3. multos eduxit, & educit de ſepulchro peccatorum, vt Magdalenam, Mattheum, & alios, & induxit in domum vnius moris in toto mundo.

3. Pars ibi. *Deus cum egredereris in conſpectu populi tui*, per 10. verſicu prædicit, & explicat bona ſpiritualia, quæ contulit Chriſtus Eccleſiæ ſponſæ, & ornamenta, quibus eam ornauit, figurata in illis bonis, quæ Deus inter cætera contulit populo Iſrael in deſerto, 1. pluit illis manna de Cœlo, 2. dedit illis legem in Monte Sinai, vt cognoſcant Deum, 3. præcepit fieri Tabernaculum, & ornauit ipſum, 4. diuiſit gradus Sacerdotum, & miniſtrorum, 5. introduxit illum populum, & tabernaculum in montibus pinguibus terræ promiſſionis.

Idem Chriſtus volens implere ſcripturas, alia quinq. vel ſex dedit Eccleſiæ ſuæ ſponſæ, poſt reſurrectionem, poſtquam liberauerat eam à captiuitate peccati, 1. dedit illi Sacramentum Euchariſtiæ ad refectionem ſpiritualem, 2. dedit Apoſtolis Spiritum Sanctum, per quem receperunt dona gratiarum, & intelligentiam Sacræ Scripturæ, & hæc in Die Pentecoſtes, 3. dedit ei dona virtutum Moralium, & Theologalium ad ornatum, 4. diuiſit gradus ſanctitatis in Eccleſia, ſecundum diuerſitatem virtutum, 5. diuiſit in Eccleſia gradus ordinum, & miniſtrorum, & officiorum, 6. Fundauit Eccleſiã in monte pingui Sacramentorum, vbi paſcuntur oues Chriſti, populi in Eccleſia.

Cum tu Deus Chriſte et homo egredereris incarnatus in conſpectu populi tui, 1. in deſerto in nube de Die, & igne de nocte, terra mota eſt, Cœli diſtillauerunt manna, & in monte Sina caligo, & tonitrua; ita in Die Iouis ſancta, quando inſtituiſti Euchariſtiam diſtribuendo Apoſtolis in Sion vbi erat Cœnaculum, & in morte terra tremuit, & in reſurrectione, & in Die Pentecoſtes ſegregabis pluuiam voluntariam gratiarum hæreditati tuæ, illis Chriſtianis congregatis in Cœnaculo in monte Sion, quæ hæreditas ante infirma, & fragilis propter metum Iudæorum, & propter infirmitatem peccati. Tu vero perfeciſti eam; fortificando eam gratia tua, & Sacramentis tuis. Animalia tua, ideſt fideles, qui dicuntur oues, habitabunt in ea, ideſt in Domo tua, ideſt Eccleſia tua hæreditate; eo quod tu Chriſte Deus, & homo paraſti

pauperi

pauperi populo iſtum cibum Sacramentalem cum magno ſapore, & dulcedine ſpirituali.

Dominus dabit Verbũ Euãgelizantibus virtute multa, .i. dedit Chriſtus Eccleſiæ, & Apoſtolis, & Martiribus dona ſapientiæ, & doctrinæ, & omnium virtutum, & virtutem miraculorum ad confirmandam Doctrinam Euangelicam.

Rex virtutũ dilecti dilecti, & ſpeciei domus diuidere ſpolia, S. Auguſtinus ex Hieron. ait. Pater, rex virtutũ dilecti filij ſui: dilecti etiam ſpeciei domus diuidere ſpolia, ideſt dilecti etiam ad diuidenda ſpolia. Dilecti Chriſti ſunt Apoſtoli. S. Hierony. ſi quis aliquem diligit, ſemper in ore eum habet. Ergo Spiritus Sanctus propter amorem, quem habet in filium frequenter eius meminit dilecti. Caſſiodorus, repetitio dilecti, dilecti ad cõmendationẽ eſt. Lyra. Rex. ſingulare pro plurali Reges potentes per conuerſionem ad fidem facti ſunt dilecti ipſius Chriſti, qui eſt dilectus patris. Valentia ſic conſtruit. Dominus Ieſus Chriſtus Rex, ideſt rector virtutum dilecti Patris ſui, ſupple, dabit Verbum Euangelizantibus virtute multa, & dabit diuidere ſpolia ſpeciei domus Dilect. Bellarminius ait Chriſtus dilectiſſimus Deo, & Dilectiſſimus hominibus, poſſumus etiam, ſic conſtrui. Rex pater virtutum dilecti filij. Dilecti eſt diuidere ſpolia ſpeciei Domus. Nam Chriſtus dedit dona Eccleſiæ, & Iudicis eſt diſponere omnia, vt ſupra.

Si dormiatis inter medios cleros pennæ Columbæ deargentatæ, prædicit diuerſitatem graduum Eccleſiæ. Nota quod Eccleſia in hoc pſalmo appellatur à Dauid quinque nominibus, 1. populus Dei, 2. hæreditas Chriſti, 3. Domus ſpeciei, 4. mons Dei, 5. Columba, quæ Columba habet partes. Caput eſt Chriſtus à quo deſcendunt omnes virtutes, corpus eſt Beata Virgo, quæ mediatrix eſt inter Deum, & homines. Alæ duo Præcepta Charitatis, amor Dei, & proximi; varietas in pennis, varietas donorum; Rubeæ, & deauratæ Apoſtoli, & Martyres, albæ, & deargentatæ; virgines, & contemplatiui; virides confeſſores. Cæteræ ſunt populi. Cleros, ideſt ſors, ſiuè termini à quò, ad quem volat, ſunt duo teſtamenta; vetus à quò recedit accipiendo figuras, & prophetias, ad nouum in quo terminatur volatus Columbæ; Medium iſtorum teſtamentorum eſt Chriſtus in quo omnia terminantur, 1. Chriſtus eſt medium eſſentiæ, 2. medium naturæ, 3. medium diſtantiæ, 4. medium doctrinæ, 5. medium modeſtiæ, 6. medium iuſtitiæ, 7. medium concordiæ, ait D. Bonauent. vel duo termini ſunt duo Eccleſiæ, militans in terra laborans, & triumphans in Cœlo, vbi quieſcit à laboribus, & ibi tranſmittit filios ſuos Eccleſia militans. Dormire eſt contemplari. Dicit ergo Rex virtutum diuiſit ſpolia Eccleſiæ, & vos pennæ deargentatæ, ideſt fideles contemplatiui, puri, & mundi, & leues ab omni onere terreno dormiatis, & quieſcitis inter medios terminos huius Columbæ, ideſt duo teſtamenta.

Dum diſcernit Cœleſtis Reges ſuper eam niue dealbabuntur in Selmon, ideſt dum Chriſtus Rex Cœleſtis diſcernit, diuidit, & ordinat Reges Apoſtolos, & Doctores rectores ſuper prouincias mundi, ſuper eam Columbam, ideſt Eccleſiam. Gentiles Idolatræ, & peccatores dealbabuntur in Selmon monte altiſſimo ſuper quem quaſi ſemper ſunt niues interprætatur ombroſus propter errorem, ideſt gentilitas, quando enim gentiles baptizabantur ab Apoſtolis, & Epiſcopis, & conuertebantur ad fidem dealbabantur, niue gratiæ

baptiſmalis, & aliorum Sacramentorum. Mons Dei eſt Eccleſia mons pinguis, mons coagulatus propter abundantiam gratiæ, & omnium Sacramentorum. Vt quid ſuſpicamini montes coagulatos? loquitur ad hebræos, qui tenebant alios montes Iudææ eſſe fertiles in bonis temporalibus, non ſperātes in Meſſiam venturum, & in verum montem pinguem, ideſt Eccleſiam refectam cibis ſpiritualibus, & Gentiles tenebant plures Deos terrenos. Et Hæretici tenent, quod extra Eccleſiam Catholicam poſſunt ſalui fieri. O cæci, & duces cæcorum quid ſuſpicamini eſſe aliam Eccleſiam? vna eſt Columba mea vnica mea, vna eſt Eccleſia Catholica in totum mundum diffuſa, mons ſuper omnes montes, in quo beneplacitum eſt Deo habitare in eo vſque in finem mundi per gratiam, & non in alijs Eccleſijs, conuenticula hæreticorū. Vel mons eſt humanitas Chriſti, in qua Deus habitat in æternum in vnitate perſonæ, in qua ſunt tot paſcua gratiarum, & fruitio beatorum.

4. Pars ibi. *Currus Dei decem millibus multiplex*, per 3. verſic. deſcribitur modus Aſcenſionis Chriſti. Comparat Propheta deſcenſum Dei in montē Sina, quando dedit Legem populo Iſrael, cum Aſcenſione Chriſti in Cœlum, vt inde mitteret donum Spiritus Sancti, & Legem nouam populo Chriſtiano, vnde ait, quod ſicut currus Dei fuit multiplex decem millibus in Sina in Sācto, ideſt in Monte Sancto Sinai, fuerunt multa millia Angelorum, lætantiū cum Deus dedit Legem, Deuter. cap. 34. ita tu pariter Chriſte Deus, & homo aſcendiſti in altum Cœlum cum multis millibus Angelorum lætantium, cum magno triumpho, & cæpiſti, & tuliſti tecum captiuam captiuitatem Sanctorum Patrum abſtractam à Lymbo inferni. Sicut Imperatores Romani triumphantes portabant captiuos, ſpolia, & copiam magnā militum ante, & retro, ita tu Chriſte propter quam victoriam meruiſti talem triumphum, & ſediſti ad dexteram Patris tui, à quo accepiſti vniuerſalem poteſtatem, & accepiſti dona hominibus tuis fidelibus diſtribuenda, 1. in Pentecoſten Spiritū Sanctum, donum linguarum, miraculorum, charitatem. Legem Euangelicā, & poteſtatem diſpenſandi Sacramenta ligandi, & abſoluendi, indulgentias dandi, 2. etenim non credentes inhabitare Dominum Deum, ideſt gentiles, & infideles prius non credentes in vnum Deum, poſtea conuerſi ad Fidem per donum Spiritus Sancti facti ſunt templum Dei, & ipſi habitant in Domino Deo, & Deus in eis, dedit eis poteſtatem Filios Dei fieri, & habitantur à Deo.

5. Pars ibi. *Benedictus Dominus die quotidie*, in duobus verſic. agit Deo gratias, & oſtendit quibus meritis Chriſtus accepit illa dona ſupradicta vnde Eccleſia proſperatur, & dicit quod fuit per ſuam mortem, & paſſionem, quia humiliauit ſe vſque ad mortem. Ait benedictus ſit, Dominus noſter Ieſus Chriſtus die quot die, ideſt per ſingulos dies, ideſt ſemper. Nam ipſe faciet proſperum iter, ideſt curſum vitæ noſtræ cum ſit dux ſalutis, dando Legem Euangelicam, & medicinam Sacramentorum. Deus ſaluatarium noſtrorū, Deus noſter, Deus ſaluos faciendi, & Domini exitus mortis. Voluit enim recipere in ſe mortem. Ideo deſtruxit noſtram mortem, immo fecit dulcem noſtram mortem corporalem, quia exitus Domini noſtri Ieſu Chriſti fuit exitus mortis, & fecit proſperum iter ad vitam æternam, & cum eſſet cœlū clauſum, aperuit nobis, & ſic meruit dici Deus ſaluos faciendi.

6. Pars ibi. *Veruntamen Deus confringet capita inimicorum ſuorum*, per

3. verſ.

3. verſic. oſtendit qualiter illa, & eadem mors Chriſti fuit ſcandalum, & cauſa damnationis animæ, & corporis, & cauſa captiuitatis, & deſtructionis Iudæorum, quia poſtquam Deus expectauit eos ad pœnitentiam per 40. annos videns ſuam obſtinationem, miſit Titum Romanum cum ſuo exercitu, & cōfregit capita inimicorum, 1. Hieruſalem caput Regni, 2. ſummos Sacerdotes capita plebis, 3. verticem capilli perambulantium in delictis ſuis, ideſt ſuperbos, elatos, & obſtinatos in delictis ſuis, vel verticem, ideſt templum, & turres, quæ omnia fuerunt deſtructa, & incenſa, verticem capilli ſunt ſucceſſores crucifixorum Chriſti, qui portant pœnas parentum diſperſi, & ſerui, vel Imperatores.

Dixit Dominus ex Baſan conuertam: conuertam in profundum maris. Vna legio militum Romanorum 6666. intrauit Paleſtinam per terram Baſan, quæ eſt ex parte Orientis iuxtà Iordanem, & cœperunt vaſtare, & deſtruere omnes Ciuitates, & oppida vſque ad profundum mare mediterraneum in parte Occidentali Paleſtinæ, in vindictam mortis Chriſti, vel aggregauit exercitum ex vtraq; parte ex Baſan Oriente, & ex mare Occidenti. Vel iſta eſt conuerſio gentilium ex obſcuritate peccati. Vt intingatur pes tuus in ſanguine; lingua canum tuorum ex inimicis ab ipſo, hoc eſt tanta fuit occiſio Iudæorum in deſtructione Hieruſalem, quod pedes ambulantium tingebantur in ſanguine; & canes ſecundum ſuum appetitum poterant ſanguinem occiſorum lingere, quia fuerunt Iudæi mortui fame, & gladio decies centena millia; vt ait Ioſeph.

7. pars ibi. *Viderunt ingreſſus tuos Deus ingreſſus Dei mei*, per 9. verſic. ponitur laudatio Chriſtianorum, quæ proceſſit non ex zelo vindictæ; ſed Diuinæ Iuſtitiæ, & prædicit conuerſionem gentilium, & dilatationem Eccleſiæ factam per totum Orbem. Nam ſicut electi ſunt duodecim Principes ſuper 12. tribus Iſrael, quando populus tranſiuit Iordanem, & intrauit Terram Promiſſionis, Ioſue cap. 4. ſic Chriſtus elegit 12. Apoſtolos ex tribubus Iſrael, vt introducerent populum gentilem in Eccleſiam Catholicam. Viderūt Iudæi, ſcilicet ingreſſus Chriſti prædicando, ſanando per totam terram eorum, & non crediderunt, vnde magis puniendi erant. Sed Chriſtiani viderunt ingreſſum, vel greſſus Chriſti in mundum, & confitentur deitatem in Chriſto, ingreſſus Dei mei, & Regis mei, per incarnationem, & humanitatem, qui eſt in Sancto Corpore Deitas, in Eccleſia, & in Cœlo.

Præuenerunt Principes, ideſt Apoſtoli, & Chriſtiani moniti ab Angelo antequam venerunt Romani ad Paleſtinam deſtruendam, tranſierunt in Regnum Agrippæ, qui erat confederatus Romanis, vt habetur in Eccleſiaſtica hiſtoria coniuncti pſallentibus in medio iuuencularum tympaniſtriarum, ideſt ibi coniuncti pacificè in Eccleſijs cum Virginibus ſanctis, & deuotis pſallebant, & orationes fundebant in laudem, & benedictionem Dei. Apoſtoli ſunt tibicinantes Euangelium. Doctores, & Martyres pſallentes, Virgines tympanizantes, tympanus fit ex corio deſiccato, vt adnotatur carnis mortificatio. Benedicite Domino de fontibus Iſrael, ideſt de Baptiſmo qui eſt porta aliorum Sacramentorum, vel de Apoſtolis fontes veræ Doctrinæ Euangelicæ, ex qua totus mundus bibit.

Ibi. *Beniamin adoleſcentulus in mentis exceſſu*, ideſt inter fontes Iſrael, eſt Paulus Apoſtolus adoleſcens, vel quia talis erat, vel quia vltimus fuit ad

Digitized by Google

Apoſtolatum vocatus erat enim de Tribu Beniamin vltimus filius Iacob, & Rachel, quæ mortua fuit in partu. In mẽtis exceſſu, ideſt in illo ſuo raptu, vſq; ad Tertiũ cœlũ, *raptus in Paradiſum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui*, vt ipſe teſtatur in 2. ad Corinthios cap. 12. Tertium cœlum eſt cœlum Veneris, nihil in eo poterat audire, & videre Diuus Paulus quomodo ſe gloriatur? ſed reſpondendum ad hoc dubium cum Marſilio Ficino de raptu S. Pauli. Multis modis itur ad tertium cœlum. Raptor eſt Deus, rapt⁹ eſt res amata, ille eſt magis raptus, qui magis, & ardẽtiſſimè amat raptorem. Raptor illum rapit à quo cognoſcit magis amari, & amor rapti vehementer tendit ad raptorem.

Prima intelligentia, quomodo itur ad tertium Cœlum.

Primum Cœlum eſt fides, qua firmiter creditur ſolus Deus eſſe amandus ex quò venit ſcire bene amare. Secundum Cœlũ eſt ſpes, qua ſperatur eſſe amatus ab illo, quem amat, & à quo venit verus amor. Tertium Cœlum eſt Charitas, qua amatur verum amabile, & cum ipſo vnitur ſine his tribus gradibus non ingreditur Cœlum, Fides, Spes, & Charitas, currus eſt Heliæ.

Secunda intelligentia, & ſecundus modus eundi ad tertium Cœlum.

Ex ſupradictis oriuntur tres virtutes aliæ, primum Cœlum eſt virtus ciuilis. Secundum eſt virtus purgatiua à vitijs. Tertium Cœlum eſt animus purgatus in Deo manet.

Tertia intelligentia, & modus eundi ad tertium Cœlum.

Tres ſunt ordines Cœlorum. Primus mobiles ſtelliferi ſunt octo. Secundus mobiles ſine ſtellis, & ſunt tres 9. 10. & 11. Tertius Empyreum ſolum immobilem, ſedes Dei, & Beatorum. Poſitum in gaudio, & quiete ad quem raptus eſt Paulus.

Quarta intelligentia, & modus eundi ad tertium Cœlum.

Primum Cœlum elementale aer, & ignis. Secundum corpora cœleſtia mobilia. Tertium Cœlum Empyreũ immobile, ſedes Dei, quò venit Paulus.

Quinta intelligentia, & modus veniendi ad tertium Cœlum.

Primum Cœlum ſunt ſpiritus irrationales ſub homine. Secundum ſunt ſpiritus rationales, & animæ. Tertium Cœlum ſunt ſpiritus Angelici, qui ſunt ſpeculum Dei. Sic itur ad Deum calcare ſenſualitatem, eſſe rationalis, & ſpiritualis.

Seſta intelligentia, & modus eundi ad tertium Cœlum.

Primum Cœlum eſt infima hierarchia, vbi ſunt Angeli, Archangeli, & Poteſtates. Secundum Cœlum eſt ſecunda Hierarchia. Principatus Virtutes, & Dominationes. Tertium Cœlum eſt tertia Hierarchia, Cherubin, Seraphin, & Troni, ſunt prope Deum.

Septima intelligentia, & modus perueniendi ad tertium Cœlum.

Primum ſummum bonum vnum ſolum amantiſſimum generans. Secundum Filius genitus ſe inuicem amantes ſpirant. Tertium Spiritum Sanctum. Primum omnipotentia. Secundum ſapientia. Tertium bonitas, vna eſſentia, hæc vidit Paulus.

Octaua intelligentia, & modus aſcendendi ad tertium Cœlum.

Primum Cœlum eſt conſiderare Deum in creaturis, vt Patrem Creatorem. Secundum Cœlum contemplare creaturas in Deo. Tertium conſiderare

Deum

Deum in ſeipſo, hæc de raptu Diui Pauli, craſſa Mineruа, prophetata à Dauid, tot ante annos: ſed redeam ad literam pſalmi.

Principes Iuda Duces eorum: Dominus noſter Ieſus Chriſtus fuit de Tribu Iudæ ſecundum carnem, qui fuit Rex Regum, & Princeps Principum, ex eadem tribu erant Ioannes, & Iacobus filij Zebedei conſobrini Chriſti, & Iacobus minor, Ioſeph *Iuſtus*, Simon Cananæus, & Iudas Thadæus, filij Alphei fratris Ioſeph Sponſi Beatæ Virginis Mariæ, Conſobrini Chriſti, filij ſororum B. Virginis, dictæ Maria Cleophæ, & Maria Salome, iſti Principes huius Tribus. Principes Zabulon, ideſt Petrus, & Andreas, & Philippus de Tribu Zabulon. Princepes Nephthalim, ideſt Matthæus, Bartholomæus, & Thomas, de Tribu Nephthalim, & ſic etiam dicendum, quod de alijs tribubus fuerunt alij Apoſtoli, & Diſcipuli. Iſti Principes, Iudas ideſt confeſſio. Zabulon fortitudo; Nephthalim, latitudo, ideſt Principes Fidei, Spei, & Charitatis.

Manda Deus virtuti tuæ, primitiua Eccleſia præcatur, vt Deus mittat poteſtatem, Angelicā vt protegat Eccleſiā fundatam à Chriſto, & operata eſt in nobis in die Pentecoſtes in Hieruſalem, & Reges, & Imperatores conuerſi ad fidem offerent tibi Chriſte munera in tota Eccleſia.

Increpa feras arundinis, feræ crudeles tyranni, qui necabant Martyres, & proijciebant feris, erant ſicut arundines, quia debiles mouebantur ad omnem ventum falſæ doctrinæ. Congregatio taurorum in vaccis populorum, ideſt minores populi ſequebantur mores Imperatorum, & Regum, vt vaccæ tauros in perſequendo Eccleſiam, vt excludant à fide martyres, & perfecti probati ſunt ſicut argentum in fornace.

Diſſipa gentes, quæ bella volunt, ideſt Iudæos, Tyrannos, Romanos, & Hæreticos, qui certant contra Eccleſiam venient legati in tribulationibus, & peccatis, & erroribus Idolatriæ poſiti; veniunt ad fidem Æthiopes, ideſt nigri prius peccatis, credentes quod Chriſtus Dominus ipſe eſt Deus Filius Dei, offerunt mentes puras, vel quia Ægyptus primus recepit fidem à Sancto Marco, & inſtituit ſtudia diuinarum literarum, ita vt mittebat legatos, ideſt Doctores ad docendam Fidem ad alias Prouincias. Æthiopia conuerſa à Sācto Matthæo ſtatim adorauit Chriſtum, vel ex parte intelligitur totus mundus ex his duobus.

8. Pars ibi. *Regna terræ cantate Deo*: per 3. verſic. Agit gratias, & excitat totam Eccleſiam ad agendas gratias pro omnibus beneficijs ſupradictis, 1. cantate Deo deuotè laudando, pſalite Domino opere, pſallite Deo, qui aſcendit ſuper Cœlum cæli ad orientem, ideſt 1. in Monte Oliueti, qui eſt in Oriente Hieruſalem, 2. oriens eſt ipſe Chriſtus, 3. ad orientem noſtræ illuminationis, 4. oriens Verbum à Patre genitum, 5. ad Orientem ad dexteram Patris collocata humanitas Chriſti, quæ aſcendit ad occaſum mortis crucis, 6. ſuper omnes cœlos, & Angelos, & creaturas, ſuper empyreum:

Ecce dabit vocem virtutis, quæ in paſſione fuit humilis, in Iudicio vocem virtutis terribilis, & in reſurrectione efficax. Date gloriam de tot beneficijs, ſuper Iſrael, ideſt ò Apoſtoli prædicate Euangelium, & omnia mirabilia opera Chriſti ſuper totam Eccleſiam, & virtus eius in nubibus, ideſt in Apoſtolis, vel in Angelis, qui in die Aſcenſionis in die nube dixerunt, *viri Galilæi, quid admiramini, &c.*

Mira-

Mirabilis Deus Chriſtus in mirabilibus operibus ſuis, in vita, in morte, & poſt mortem, in Sanctis ſuis Apoſtolis, & Martyribus dando virtutem, & fortitudinem plebi ſuæ Chriſtianæ. Et nobis gratiam, vt aſcribamur in loco pœnitentiæ. Benedictus Deus ſemper ab omni creatura. Amen.

Collige fructus ex pſalmo.

PRimo reſurgente Domino, infernus turbatus eſt, 2. Chriſtus aſcendit ſuper occaſum, ideſt mortis, ideſt vinxit mortem, 3. Chriſtus tres conditiones hominum eduxit Iudæos ab onere Legis, Gentiles ab Idolatria, & omnes à peccato, 4. Eccleſia Dei dicitur domus vnius moris, ideſt vnanimiter, 5. ſola Eccleſia dicitur populus Dei, 6. ſola eſt hæreditas Dei, 7. ſola Eccleſia dicitur valle Chriſti, 8. Chriſtus diſpenſator virtutum dilecti Patris ſui dedit verbum Apoſtolis Euangelizantibus, 9. Chriſtus diſpenſator bonorum dilecti Patris ſui, diſpenſauit Eccleſiæ dona virtutum, 10. Eccleſia eſt Columba habens pennas deauratas, & deargentatas, 11. Chriſtus ornauit Eccleſiam diuerſis gradibus officiorum, 12. Eccleſia ſola eſt mons pinguis pinguedine Sacramentorum, 13. Deus in ſola iſta Eccleſia habitat per gratiam, & in ſuperna per gloriam, 14. Chriſtus in ſua Aſcenſione accepit omnia dona à patre, vt daret hominibus, 15. Chriſtus moriendo dextruxit mortem, & aſcendendo fecit iter proſperum, 16. exitus Chriſti ab hac vita fuit per mortem, 17. deſtructio Iudæorum fuit vindicta mortis Chriſti, 18 Romani intrauerunt ex Baſan deuaſtando vſque ad mare, 19. ingreſſus filiorum Iſrael in terram promiſſam, fuit figura ingreſſus Apoſtolorum ad gentiles portantium Archam Euangelij cum nomine Ieſu, 20. ſicut per 12. Patriarchas fuit multiplicatus populus carnaliter. Sic per 12. Apoſtolos fuit multiplicatus populus Chriſtianus ſpiritualiter, 21. omnes Chriſtiani ſunt ſemen Abrahæ ſecundum promiſſionem, 22. virtus nominis Ieſu, & virtus *Spiritus Sancti* repreſſit crudelitatem tyrannorum, 23. Chriſtus fuit mirabilis in Sanctis ſuis, ex piſcatoribus doctoribus, &c. 24. Iſte pſalmus non poteſt intelligi de egreſſu Iſrael de Ægypto; Ideo expoſitores ad literam exponunt, ſicut nos ab illis accepimus pro ſimplicibus Sacerdotibus.

Eccleſia cantat hunc pſalmum in officio Aſcenſionis, quia de hoc Myſterio tractat, & in officio Pentecoſtes, propterea quod de miſſione Spiritu Sancti agit. Dicunt aliqui quod Salomon ex pſalmo 44. & ex iſto accepit materiam canticorum.

PSALMVS LXVIII.

Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ [illegible]
pſalmus 4. de paſſione.

TItulus. *In finem, pro his, qui commutab*[illegible]
dirigit nos in Chriſtum, qui eſt fin[illegible]
cato, vel in finem, ideſt Eccleſiam, [illegible]
ctoriam vocum, pro his, qui co[illegible]
Dei in formam hominis, vel A[illegible]
quo omnes moriuntur, vel F[illegible]

lem ſuam ...

Vnde non ...

ma, à tremore ...

paſſus, & ...

ſionem, ...

ſepulchro ...

2. perſecutionem ...

in altitudinem maris ...

mortem, & imperatorem ...

veni vt oſtendat, ...

3. perſecutionem ...

tempeſtas ...

Chriſtus ...

dem, 2. ...

ad ...

morte. ...

Multiplicat ...

tus, & ...

... Confortati ...

... Piſtatorum ...

... apoſtolorum ...

... innocenti ...

... atiā, ... oc- ... ſcri- ... pti, vel ... is inter- ... m Iudæi,

... pr*æ*ſtans ...

... ſuum pro- ... poſitum ...

pro Prophetis, vt non remaneant fruſtrati, & deluſi, & mendaces, & omnes fideles deſiderantes venire ad te per me, & meam paſſionem, 2. quoniam propter te ſuſtinui opprobrium, vt tibi ſatisfaciam, 3. operuit confuſio faciem meam, quando verba ignominioſa, & obſcena dicebant contra me; Quando milites Pilati velabant faciem meam, & percutientes dicebant propheriza quis eſt, qui te percuſſit? vel ſputa mittentes ſuper faciem meam, vel verecundia erubeſcebat facies mea ob conuitia mihi data, 4. Extraneus factus ſum fratribus meis, ideſt Iudæis de tribu Iuda, qui dixerunt neſcimus hunc vnde ſit, & peregrinus filijs matris meæ, ideſt filij ſynagogæ matris meæ, & hoc fecerunt. Quoniam zelus domus tuæ comedit me. Quando eieci vendentes de templo, & reprehendebam eorum auaritiam propter zelum honoris tui. Et opprobria exprobantium tibi ceciderunt ſuper me, ideſt miracula, quæ ego faciebam in virtute tua, Iudæi attribuebant Dæmonijs. *In Belzebub eycit dæmonia*, quamuis eſſent opera totius trinitatis, contra me irati ſunt dicentes, *quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* 5. Et operui in ieiunio animam meam: in tribus verſiculis monſtrat, quod paſſio Chriſti ſatisfecit pro multis peccatis noſtris; Ideo fuit neceſſe vt multiplicem pænitentiam in ſe contineret, 1. vitæ aſperitatem in ieiunio, 40. dierum, vt ſatisfaciat pro gula. Et Diabolus tentauit eum in opprobrium, vt adoraret eum, 6. Et poſui veſtimentum meum cilitium, ideſt veſtis inconſutilis, & veſtimenta aſpera ad carnis macerationem; ſed ſuper veſtem miſerunt ſortem, & factus ſum illis in Parabolam, 2. labores itinerum, 3. conuitia in verbis, 4. irriſiones, 5. verbera, 6. vulnera, 7. mortem in Cruce. Aduerſum me loquebantur, qui ſedebant in porta, ideſt Pontifices erant in porta templi ad docendam plebem, vel in porta ciuitatis capientes falſos teſtes contra me, vel In porta concilij vbi contra me conſultabant. Et in me pſallebant, qui bibebant vinum, ideſt bibebant bonum vinum, & lætabantur, & dabant Chriſto acetum, vel hiſtriones, & homines profani diſcurrebant per tabernas potantes vinum, & cantantes cantilenas ignominioſas de Chriſto; imo prouerbium ortum fuit in Iſrael. Caue ne eueniat tibi, ſicut Ieſu Nazareno, qui ſe Deum faciebat. Etiam ſupradicta applicari Martyribus poſſunt,

3. pars ibi. *Ego vero orationem meam ad te Domine*, per 4. verſic. Chriſtus petit liberari, & membra ſua, per reſurrectionem in tempore beneplaciti, ideſt tempus paſſionis, & gratiæ, & dicitur tempus miſericordiæ, & petit liberari de luto, 1. vt non infigatur diu morando ad reſurgere, 2. à Iudæis odioſis, 3. à morte, & perſecutionibus. Ne me demergat tempeſtas aquæ, neq; profundum abſorbeat, neq; puteus. Vnde nota, quod quoſdam demerſit tempeſtas aquæ: ſicut mortui morte corporali, quoſdam abſorbuit profundum, ideſt purgatorium; ſeù limbus quos liberauit Chriſtus, quoſdã clauſit infernus, & nunquam inde exierunt, vt Iudas, & cæteri damnati, & de omnibus his petit Chriſtus liberari, & fuit liber.

Moraliter, 1. tentationes demergunt peccatorem cum proponit peccare, 2. abſorbet ipſum profundum, quando actualiter peccat, 3. claudit ſuper eum infernus os ſuum, quando moritur in peccato, ſine pœnitentia. Igitur ò peccator ne claudas os tuum in confeſſione, ne infernus claudat os ſuum ſuper te, de his petit Chriſtus liberari, etiam membra ſua.

4. pars eſt ibi. *Exaudi me domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua*,

per

Digitized by Google

per 7. verſic. Chriſtus adducit quatuor rationes perſuaſiuas ad inclinandum Deum Patrem ad miſericordiam, vt liberet eum. 1. accipitur ex parte miſericordiæ Dei benigni, 2. accipitur ex parte puritatis, & innocentiæ Chriſti tribulati iniuſtè, 3. quia non eſt alius qui poſſit eum liberare, & non inueni, 4. propter ſufficientem ſatisfactionem factam. Nam Adam peccauit de gula, & mihi inimici mei dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea acetum, id eſt vinum cum felle miſtum, & quia fel eſt denſum dicitur eſca. Matthæus cap. 27. acetum: Ioan. cap. 19. ſignificat amaritudinem peccatorum, & corruptionem Synagogæ, ex vino acetum, & ſic ſatisfeci pro peccato ſufficienter: ille guloſus, ego abſtinens, ille fur, ego ſoluo pro eo, ille ſuperbus, ego humilis &c.

5. pars ibi. *Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum*, per 7. verſic. Chriſtus petit vltionem de crucifixoribus, ſicut Iudæi multipliciter afflixerunt Chriſtum: ita multiplici pœna punit eos Deus, & ſicut Iudæi addiderunt Chriſto dolorem ſuper dolorem, ita Deus, addidit eis pœnas ſuper pœnas, 1. ſicut Iudæi rebellarunt contra Chriſtum: ſic ipſi rebellarunt contra Cæſarem, & fuerunt deſtructi, & exterminati, 2. ſicut in tempore Paſchæ comprehenderunt Chriſtum ad necem: ita ipſi tempore Paſchæ fuerunt clauſi in obſedione à Tito, & menſa agni paſchalis fuit eis in laqueum. Iudæi erant vniti, & conuenerunt ad celebrandum paſchale conuiuium, ideo fuerunt laqueati, ſicut aues in retibus, 3. ſicut in paſchate crucifixerunt Chriſtum ſic in dolore manducarunt paſcha obſeſſi, 4. ſicut velauerunt faciem Chriſti, ita ipſi velati ſunt ignorantia ne caperent myſteria Dei, & obſtinati in duritia peccatorum, 5. ſicut poſuerunt Crucem ſupra Chriſtum, ita ipſi portant iugum ſeruitutis, & captiuitatis, & pondus peccatorum. *Et dorſum eorum ſemper incurua*, 6. ſicut ipſi Iudæi dederunt ſententiam mortis ſupra Chriſtum: ita effunde ſuper eos iram tuam 7. ſicut eiecerunt Chriſtum extra ciuitatem: ita ipſi fuerunt eiecti à ſua Ciuitate, & Regno, 8. ſicut voluerunt delere Chriſtum de mundo, & delere famam eius; ita ipſi deleti ſunt de terra, & de libro vitæ.

Qui liber vitæ duplex eſt, vnus dicitur liber diuinæ prædeſtinationis ſecundum æternum propoſitum, & eſt Diuina Voluntas beneplaciti. Eſt notitia firma ſaluandorum, & ſolum reſpicit vitam gloriæ, & primus ſcriptus in eo fuit Chriſtus homo, & Beata Virgo Maria, & omnes iuſti, & qui ſcriptus eſt in iſto libro indelebiliter ſcriptus eſt, & nunquam delebitur,

Secundus liber, dicitur liber vitæ ſecundum præſentem iuſtitiam ſiuè diſpoſitionem, & iſte eſt conſcientia cuiuslibet iuſti diſpoſita per gratiam. Iſte liber non eſt in Deo, niſi obiectiuè, in quantum Deus reſpicit in anima iuſti ſimilitudinem ſuæ bonitatis. Et in iſto libro multi nouiter delentur per peccatum, ex propria malitia, & multi nouiter ſcribuntur per nouam gratiã, & de primis dicit Chriſtus deleantur de libro viuentium per peccatum occiſionis Chriſti, & obdurationem in malum, vel deleantur, id eſt non ſcribantur, vel deleantur de libro viuentium in quo ſperabant eſſe ſcripti, vel deleantur de libro præſentis vitæ per mortem violentem à Romanis interfecti, vel deleantur de libro populi Dei, qui viuunt per gratiam, nam Iudæi, qui erant populus Dei delecti ſunt ab iſta hæreditate.

Ita pariter duplex eſt liber mortis, vnus dicitur ſecundum æternum propoſitum

poſitum in quo Deus ab æterno nouit reprobandos, & obſtinandos, & æternaliter puniendos, & ſic Eſau odio habuit. Secundus liber mortis eſt ſecundum præſentem diſpoſitionem, in quo ſunt ſcripti peccatores temporaliter, ſecundũ quod ſunt extra gratiã in peccato, & iſti libri mortis nullo modo ſunt in Deo, niſi obiectiuè, ſecundum quod in eis nouit Deus culpam, & deformitatem, ſecundum præſentem diſpoſitionem, vſquequo reſipiſcant, & liber mortis nihil aliud eſt, niſi conſcientia hominis ſubiecta peccato deformẽ à Deo, & Deus non eſt cauſa peccati; ſed homo ex voluntate corrupta, hæc ſatis de libro vitæ, redeamus ad literam pſalmi, 9. ſicut Iudæi addiderũt dolorem ſuper dolorem Chriſto, ita Deus addidit eis afflictionem ſuper afflictionem, ſuper dolorem vulnerum addere, eſt detractio famæ hominis honeſti, & probi; Blaſphemiæ, & falſa teſtimonia, quæ lædunt animam, 10. ſicut impoſuerunt iniquitatem ſuper iniquitatem contra Chriſtum, ita Deus addidit peccato mortis Chriſti obſtinationem, & obdurationem.

6. Pars ibi. *Ego ſum pauper, & dolens: ſalus tua Deus ſuſcepit me*, per 9. verſic. agit gratias patri ſuo de liberatione ſua per reſurrectionem explicãdo fructum ſuæ paſſionis, primo vocat ſe pauperem, quia natus in Præſepio vixit pauper vnam veſtem habens, mortuus eſt nudus, in alieno ſepulchro ſepultus, dolens, quia ſemper fuit in dolore; nam ſemper habuit præſens obiectum paſſionis ſuæ, & dolor paſſionis maximus fuit. *Laudabo nomen Dei cum cantico*, ideſt feſtiuitates annales, & Diuina Officia celebrando, & ſepties in die horas Canonicas recitando in Eccleſia, quod eſt prima pars latriæ, & adiungit ſecundam partem de ſacrificio.

Et placebit Deo ſuper vitulum, ideſt ſacrificia veteris legis ſunt mortua, non placent amplius Deo, ſed ſacrificium nouæ legis Euchariſtiæ, multo magis, quam vitulus nouellus ſequens nouitatem vitæ, vel vitulus Chriſtus quotidie ad altare oblatus non poteſt, non placere Deo, Chriſtus produxit cornua, & vngulas, ideſt gloriam, & poteſtatem, clauſit infernum, & aperuit Cœlum, in cruce omnia acquiſiuit.

Videant pauperes, & lætentur, ideſt Chriſtiani pauperes imitatores Chriſti inuitantur recipere Chriſtum, & ſacrificium nouæ Legis, & viuant vita gratiæ. *Et quoniam exaudiuit pauperes Deus*, ideſt patres ſanctos in limbo expectantes Chriſtum, vt liberet eos. *Laudent illum Cœli, & terra*, ideſt Angeli, quia Chriſtus reparauit eorum ruinas, & homines terreni redempti, mare ideſt omnes inſolæ, & omnia reptilia, ideſt omnes habitantes, & gradientes in eis. *Quoniam Deus ſaluam fecit Sion*, ideſt Ideo laudandus eſt Deus ab omnibus quoniam ſaluam fecit Sion, ideſt Eccleſia, quæ incępit in monte Sion, & diffuſa eſt per totum mundum, quæ dicitur Ciuitas Iuda, quia confeſſa eſt Chriſtum Deum hominem Meſſiam. *Et inhabitabunt ibi*, ideſt fideles ſuccedentes habitabunt in Eccleſia ſicut heredes de qua Iudæi ſunt expulſi. *Et ſemen ſeruorum eius*, ideſt populus Chriſtianus, qui eſt ſemẽ Apoſtolorum ſeruorum Chriſti habitabunt in ea hic per gratiam, & in futura Sion per gloriam, quod Deus nobis concedat. Amen. Colligite fructus. 1. triplici perſecutione Chriſtus fuit afflictus, 2. aquæ perſecutionum Chriſti ſeparauerunt animam à corpore, 3. Chriſtus in ſua paſſione nullum habuit adiutorem de populo ſuo, 4. Chriſtus in ſua paſſione ſoluit id quod non rapuit, 5. pœnæ Chriſti dicuntur peccata cauſaliter, quia Chriſtus paſſus eſt

pro peccatis, 6. Chriſtus ſuſtinuit opprobrium, 1. vt Patri obediret, & vt pro nobis ſatisfaceret, 7. Chriſtus pro zelo Domus Dei factus eſt extraneus fratribus ſuis Iudæis, 8. ab incarnatione Chriſti vſque ad iudicium eſt tempus acceptabile, 9. Chriſtus ſufficienter ſatisfecit Patri pro nobis, 10. Iudæi ſicut multipliciter afflixerunt Chriſtum ita multiplici pœna ſunt puniti, 11. ſicut ipſi addiderunt Chriſto dolorem ſuper dolorem, ita Deus addidit eis pœnam ſupra pœnam, 12. ipſi addiderunt iniquitates, & Deus addidit peccato, obſtinationem, 13. ſacrificium Euchariſtiæ placet Deo ſuper omnia ſacrificia, 14. ſoli pauperes, & terrena contemnentes, erant recepturi Chriſtum, 15. Eccleſia ædificata à Chriſto eſt Iudæa, Hieruſalem, & Sion, 16. populus Chriſtianus eſt ſemen Chriſti, & Apoſtolorum ſeruorum eius regeneratus per baptiſmum, poſſeſſurus ſuam hæreditatem. Eccleſia cantat hũc pſal. feria quinta quando incæpit paſſio Chriſti.

PSALMVS LXIX.

Deus in adiutorium meum int.nde, & confundantur, &c.

TItulus: *In finem pſalmus Dauid in rememoratione, quod ſaluum fecerit eum Dominus in finem*, dirigit nos in Chriſtum, vel Eccleſiam, vel ad victoriã vocẽ pſalmus Dauid auctor pſalmi, Chriſt⁹ vel figuratus in Dauid. In rememoratione de tot periculis liberatus diuinitus à Deo de Saule, & de Abſalone. Vel Chriſtus in Cruce orans pro ſalute totius generis humani. Vel eſt vox Martyrum in afflictionibus poſitorum ſperantium, ſolum in adiutorio diuino. In rememoratione: duobus modis, cum memores ſumus peccatorum, iudicium timemus: vel cum promiſſa bona corde retinemus, ſecuri ſumus. Et etiam prophetia, quod primus verſiculus huius pſalmi debebat cantari à tota Eccleſia Catholica in principio omnium horarum Canonicarum ad rememorandum, & implorandum diuinum auxilium contra aduerſarios dœmones occultos inimicos, & contra aduerſarios homines. Ideo dicitur ad Præces poſt Litanias.

Nota quod ſex verſiculi huius pſalmi ſunt idem cum vltimis ſex verſiculis pſalmi 39.

Materia pſalmi literaliter eſt, quod factus eſt à Dauid in perſecutione habita à filio ſuo Abſalone, & petit celerem liberationem à Deo.

Diuiditur pſal. in duas partes, in prima in 1. verſiculo petit à Deo celerem liberationem cum conatus fuit fugere à facie filij ſui. 2. Regum cap. 15.

In 2. parte ibi. *Confundantur, & reuereantur*, per ſex verſic. inducit multiplicem rationem, 1. factum cum Achitophel Conſiliario filij ſui Abſalonis, qui ſe ſuſpendit, & Abſalon interfectus eſt, qui quærebant animam Dauid, 2. aduertantur retrorſum: quia exercitus Abſalonis fugit retrorſum cum erubeſcentia, & dedecore, 3. qui populi ante præ multitudine dicebant contra Dauid euge euge, interiectio gaudentis, ideſt nunc habemus eum in noſtris manibus, 4. exultent, & lætentur, ideſt ego, & viri mei, qui quærimus iuſtitiam gratiam agamus de tua miſericordia, & auxilio, quia ego ſum egenus, & es tu adiutor, & ſuſceptor meus.

Myſticè exponitur de Chriſto, & Eccleſia petente feſtinanter liberari ab afflictionibus, & perſecutionibus, & orat Chriſtus pro celeri reſurrectione ſua.

Digitized by Google

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. verſic. petit liberari dicens Chriſtus, ò Deus Pater intende in adiutorium, & auxilium meum, ò Domine feſtina, & accelera ad adiuuandum me, vt ſit in breui mea reſurrectio, & liberatio meorum membrorum à perſecutionibus, & tentationibus.

2. Pars ibi. *Confundantur, & reuereantur*, per 3. verſic. petit punitionē perſecutorum Chriſti, vnde quando viderunt Chriſtum reſuſcitatum remanſerunt deluſi, qui putabant eum extinguere; Auertantur retrorſum, ideſt in infernum dum non vident quò cadunt, 2. cadant à dignitate ſua Sacerdotali, & erubeſcant facti ſerui, & diſperſi per mundum. Auertantur ſtatim, ideſt Iudæi qui irridebant Chriſtum dicentes vah, vah, & dicebant per lætitiam, euge, euge, quod idem eſt, perierunt, & deſtructi ſunt.

3. Pars ibi. *Exultent, & lætentur omnes, qui quærunt te*, per 3. verſic. petit prœmium, fidelium quærentium Deum, vt lætentur hic per gratiam, & in futuro per gloriam, quod Deus nobis præſtet. Amen. Poteſt exponi de Martyribus, & Eccleſia.

PSALMVS LXX.

In te Domine ſperaui non confundar in æternum, &c.

Titulus: *Pſalmus Dauid filiorum Ionadab, & priorum captiuorum*. Ionadab præcepit filijs ſuis, vt non biberent vinum, nec habitarent in domibus: ſed in tabernaculis, quod diligentiſſimè obſeruauerunt, & per obedientiam citò obedierunt conſilio Hieremiæ (vt ipſe narrat capite 35.) ſponte ſe tradiderunt in captiuitatem ad Præceptum Domini prædicatum per Hieremiam, Regi Babyloniæ Nabucdonoſor, reliqui filij Iſrael vi coacti ducti ſunt in captiuitatem. Ideo filij Ionadab fuerunt captiui obediendo Domino.

1. ſignificat quod Dauid patienter tulit perſecutionem à filio ſuo Abſalone in ſua ſenectute obediendo Deo. Nam Ionadab ſpontaneus interpretatur, 2. obedientium quibus cantatur, vt perſeuerent; inobedientium, vt deſiſtant à malo, 3. obediendum parentibus docemur; ſicut Deo, qui hoc præcepit, 4. primi captiui fuerunt primi parentes, in quibus omnes peccauerunt, quia omnis inobedientia culpa eſt, qui per ſecundum Adam liberati ſunt ideo gratias agendum liberatori per obedientiam, 5. priores captiui ſunt in mundo vnde euadere poſſunt, ſecundi in inferno in æternum, 6. priores captiui, qui erant in lege peccati, & capti vitijs; ſed cōuerſi filij Chriſti.

Materia pſal. ſecundum literam eſt eadem cum præcedenti, quod erat liberari à perſecutione filij ſui Abſalonis in ſenectute, & inducit multiplicem rationem.

Diuiditur pſal. in ſex partibus, in 1. per quatuor verſic. adducit rationē acceptam à magnificentia Dei, cuius eſt adiuuare confidentem in ſe, & maximè quando habet iuſtitiam pro ſe, quia Deus eſt iuſtus habet aures miſericordiæ, eſt protector, & refugium tribulatorum.

2. ibi. *Deus meus eripe me de manu peccatoris*, per 3. verſic. allegat Diuinam Iuſtitiam ad quam partinet iniquos punire, quales erant perſecutores Dauid, nam tu Domine es patientia mea, & ſpes mea.

3. ibi. *In te cantatio mea ſemper*, per 7. verſic. adducit rationem ſumptam ex par-

Digitized by Google

ex parte ſui ad oſtendendum, quod oratio ſua ſit exaudibilis, & accipitur 1. oratio ex ſua deuotione, nam ad Deum pertinet audire orationem deuotorum, 2. ratio accipitur ex defectione corporis ibi. Ne proijcias me in tempore ſenectutis, quia Dauid erat ſenex, & ad Deum pertinet cum ſit fortiſſimus adiuuare deficientes maxime in cauſa iuxta.

2. Pars principalis, & 4. in ordine eſt ibi. *Ego autem ſemper ſperabo*, per 2. verſic. poſtquam adduxit rationes, nunc promittit gratiarum actiones pro dicta exauditione, quia ait ſemper ſperaui liberari per tuum auxilium.

5. Ibi. *Quoniam non cognoui literaturam*, per 7. verſic. oſtendit principiũ impletum huius promiſſionis, non enim poteſt aliquis tales laudes excellentes Deo ſoluere: niſi habeat notitiam de diuinis, quam notitiam nõ habuit Dauid per ſtudij exercitationem, ſed per diuinam infuſionem.

6. Ibi. *Nam, & ego confitebor tibi in vaſis pſalmi*, per 3. verſic. reuertitur ad propoſitum, ſcilicet laudes, & gratiarũ actiones Deo promittendo. Confitebor confeſſione laudis in vaſis pſalmi, ideſt inſtrumentis muſicis.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, de quolibet fideli exiſtente in magna tribulatione, qui tota die narrat pericula ſibi imminentia, petens ab eis velociter liberari, & promittens Deo deuotè, ac fideliter gratias agere.

Myſticè exponitur iſte pſal. de corpore myſtico, ideſt de genere humano, vel Eccleſia, quæ peregrinatur ab Adam vſque ad iudicium, vel de Chriſto capite.

Materia: Eccleſia petit, vt veniat Chriſtus in carnem ad liberandum, ſaluandum, & redimendum ipſam à ſeruitute peccati, & à iugo legis, & ab omni miſeria, ſicut fuit promiſſus omnibus Patriarchis, & Prophetis.

Diuiditur pſal. in quinque partes, in 1. per quatuor verſic. iſte homo, ſiuè Eccleſia petit cum firma ſpe liberari, & ſaluari, & redimi per Chriſtum de ſeruitute, & captiuitate peccati in ſuo primo aduẽtu; vnde vocat humanitatẽ Chriſti aurẽ Dei, quia per ipſam nos audit, & nos exaudit, & vocat, vt veniat non ſolum, vt Deus redemptor; ſed vt protector in locũ munitũ per virtutẽ Sacramentorum, & articulorum fidei. Quia tu Chriſte es illa petra firma ſupra quam fundata eſt tota Eccleſia, per te eſt firmus omnis, qui eſt firmus cõtra tentationes, & tu es refugium, quia ſine te nihil poteſt homo.

In 2. parte ibi: *Deus meus eripe me de manu peccatoris*, per 5. verſic. petit liberari in ſua iuuentute à perſecutione paganorum, & in ſua virilitate de de perſecutione hæreticorum. Nam, 1. Eccleſia poſt Aſcenſionem Chriſti fuit afflicta in ſua iuuentute à Iudæis ſcientibus legem, 2. fuit infeſtata à paganis, & gentilibus neſcientibus legem, 3. in ſua virilitate fuit vexata ab hæreticis ſcientibus vtrumq. teſtamentum, 1. contra legem agentes, intelliguntur Iudæi. Peccatores, intelliguntur gentiles. Per iniquos intelliguntur hæretici, a quibus petit liberari, de manu peccatoris populi gentilis, & tyrannorum, de manu populi agentis contra legem Dei Iudæi, & de manu cætus iniqui, hæreticorum. Addit cauſam, quoniam tu Chriſte patientia mea es, ideſt es exemplum, & das omnibus exemplum veræ patientiæ patiendo innocenter, & es ſpes mea in tua reſurrectione, & oſtendit Eccleſiam, vnde nata eſt. Ex vtero, & de ventre, Vterus Eccleſiæ triplex eſt; primus latus Chriſti, vnde orta eſt Eccleſia. Secundus Flumen Spiritus Sancti. Tertius vterus eſt fons Sacri Baptiſmi, vnde naſcimur in Spiritu in Eccleſia; Ideo pro tantis bes

Digitized by Google

Mirabilis Deus Chriſtus in mirabilibus operibus ſuis, in vita, in morte, & poſt mortem, in Sanctis ſuis Apoſtolis, & Martyribus dando virtutem, & fortitudinem plebi ſuæ Chriſtianæ. Et nobis gratiam, vt aſcribamur in loco pœnitentiæ. Benedictus Deus ſemper ab omni creatura. Amen.

Collige fructus ex pſalmo.

PRimo reſurgente Domino, infernus turbatus eſt, 2. Chriſtus aſcendit ſuper occaſum, ideſt mortis, ideſt vinxit mortem, 3. Chriſtus tres conditiones hominum eduxit Iudæos ab onere Legis, Gentiles ab Idolatria, & omnes à peccato, 4. Eccleſia Dei dicitur domus vnius moris, ideſt vnanimiter, 5. ſola Eccleſia dicitur populus Dei, 6. ſola eſt hæreditas Dei, 7. ſola Eccleſia dicitur oulle Chriſti, 8. Chriſtus diſpenſator virtutum dilecti Patris ſui dedit verbum Apoſtolis Euangelizantibus, 9. Chriſtus diſpenſator bonorum dilecti Patris ſui, diſpenſauit Eccleſiæ dona virtutum, 10. Eccleſia eſt Columba habens pennas deauratas, & deargentatas, 11. Chriſtus ornauit Eccleſiam diuerſis gradibus officiorum, 12. Eccleſia ſola eſt mons pinguis pinguedine Sacramentorum, 13. Deus in ſola iſta Eccleſiæ habitat per gratiam, & in ſuperna per gloriam, 14. Chriſtus in ſua Aſcenſione accepit omnia dona à patre, vt daret hominibus, 15. Chriſtus moriendo destruxit mortem, & aſcendendo fecit iter proſperum, 16. exitus Chriſti ab hac vita fuit per mortem, 17. deſtructio Iudæorum fuit vindicta mortis Chriſti, 18 Romani intrauerunt ex Baſan deuaſtando vſque ad mare, 19. ingreſſus filiorum Iſrael in terram promiſſam, fuit figura ingreſſus Apoſtolorum ad gentiles portantium Archam Euangelij cum nomine Ieſu, 20. ſicut per 12. Patriarchas fuit multiplicatus populus carnaliter. Sic per 12. Apoſtolos fuit multiplicatus populus Chriſtianus ſpiritualiter, 21. omnes Chriſtiani ſunt ſemen Abrahæ ſecundum promiſſionem, 22. virtus nominis Ieſu, & virtus Spiritus Sancti repreſſit crudelitatem tyrannorum, 23. Chriſtus fuit mirabilis in Sanctis ſuis, ex piſcatoribus doctoribus, &c. 24. Iſte pſalmus non poteſt intelligi de egreſſu Iſrael de Ægypto; Ideo expoſitores ad literam exponunt, ſicut nos ab illis accepimus pro ſimplicibus Sacerdotibus.

Eccleſia cantat hunc pſalmum in officio Aſcenſionis, quia de hoc Myſterio tractat, & in officio Pentecoſtes, propterea quod de miſſione Spiritu Sancti agit. Dicunt aliqui quod Salomon ex pſalmo 44. & ex iſto accepit materiam canticorum.

PSALMVS LXVIII.

Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ &c. pſalmus 4. de paſſione.

TItulus. *In finem, pro his, qui commutabuntur ipſi Dauid,* in finem, ideſt dirigit nos in Chriſtum, qui eſt finis legis, & lilium candidum ſine peccato, vel in finem, ideſt Eccleſiam, quæ eſt ſicut roſa inter ſpinas, vel ad victoriam vocum, pro his, qui commutabuntur, vel Chriſtus, qui ex forma Dei in formam hominis, vel Adam in deterius ex immortali, in mortalem in quo omnes moriuntur, vel fideles de malo in bonum, & de bono in melius

per

per gratiam in paſſione Chriſti, qui tranſiuit de mundo ad patrem, in quo, & nos tranſire fecit de morte ad vitam, de terra ad Cœlum, vnde deſcendit ad eos, qui ceciderant, vt eos ſubliuaret, ipſi David, ideſt Chriſto.

Materia pſalmi (vt omnes expoſitores conueniunt) eſt de paſſione Chriſti ad literam, nec non de euerſione, & deſtructione Iudæorum, & de ædificatione Eccleſiæ quæ conſtat ex ijs, qui fæliciter commutabuntur, de iniquitate ad iuſtitiam, & de miſeria temporali ad gloriam ſempiternam. Quod hæc ſit materia pſalmi ſciendum, quod quando oritur dubium in veteri teſtamento recurrendum eſt ad nouum, de quo non eſt maior auctoritas. Apoſtoli enim affirmant de Chriſto prædicta eſſe illa verba in hoc pſalmo. *Qui oderunt me gratis*. Ioan. cap. 15. & illa *Zelus domus tuæ comedit me*. Ioan. cap. 2. & illa. *Opprobria exprobantium tibi ceciderunt ſuper me*. Rom. cap. 15. & illa *in ſiti mea potauerunt me aceto*. Ioan. cap. 19. & illa, *fiat habitatio eorum deſerta*. Actuum cap. 1. & illa, *fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum*. Rom. cap. 11.

Diuiditur pſal. in ſex partes, in 1. per 7. verſic. Exponit Chriſtus quærelam ſuam, narrando totam ſuam perſecutionem, & paſſionem. Periculum aquarum triplex; vnum in torrente, ſiuè flumine tempore pluuiæ, 2. in lacu profundo, & limoſo, ſiue cœnoſo, 3. in tempeſtate maris. Tribulationes, & perſecutiones per aquam intelliguntur in ſcriptura ſæpè. Chriſtus paſſus eſt triplicem perſecutionem, 1. hipocritarum, ſcribarum, & phariſæorum, intellectam per lacum limoſum profundum ſinè motu, ſed infixus vnde non poteſt euadere vſq; ad animam meam, ideſt ad ſeparationem animæ, à corpore. In limo de limo factus eſt homo, qui peccauit, & Chriſtus paſſus, & mortuus eſt, & non eſt ſubſtantia, ideſt virtus carnis euadendi paſſionem, vel diuitiæ, quia nudus Crucifixus, vel fixus in limo profundi in ſepulchro clauſus, & Martyres in carceribus.

2. perſecutionem paſſus eſt Chriſtus à Regibus intellectam per mare. Veni in altitudinem maris. Vnde Pilatus flagellauit eum, & condemnauit eum ad mortem, & imperatores tyranni perſecuti ſunt Eccleſiam, nota quod dixit, veni vt oſtendat, quod voluntariè paſſus eſt.

3. perſecutionem paſſus Chriſtus à populis, intellectam per tempeſtatem, tempeſtas demerſit me; quando furioſè clamabant crucifige, crucifige, ſed Chriſtus laborauit Clamans, 1. in Synagogis, & templo vocando eos ad fidem, 2. in horto orando patrem pro ipſis, 3. in captura obiurgando tanquã ad latronem exiſtis, 4. in Cruce petendo veniam. Defecerunt oculi mei, in morte. Dum ſpero in Deum meum, ideſt expecto reſurrectionem.

Multiplicati ſunt inimici mei, non ſolum Iudæi; ſed etiam gentiles Pilatus, & ſui, qui oderunt eum gratis, ideſt ſine cauſa. Confortati ſunt, qui perſecuti ſunt. Hærodes cum exercitu ſuo illudendo, Pilatus cum ſua cohorte, & totus populus Iudæorum. Quæ non rapui tunc exoluebam, ideſt redemi peccatum Adæ, & totius mundi meo ſanguine innocenti, & iniuſtè paſſus ſum. Deus tu ſcis inſipientiam meam, & delicta mea, vt caput, & fideiuſſor hæc dicit, quia inſipientia Adæ, & peccata totius mundi dicit eſſe ſua, quia ſoluit pro alijs.

2. pars eſt ibi. *Non erubeſcant in me, qui expectant, te Domine*: per 8. verſic. Chriſtus petit fructum ſuæ paſſionis, per quam membra ſua liberentur & explicat pœnas ſuas, 1. orat pro patribus exiſtentibus in limbo, & præciſe

pro

Digitized by Google

pro Prophetis, vt non remaneant fruſtrati, & deluſi, & mendaces; & omnes fideles deſiderantes venire ad te, per me, & meam paſſionem, 2. quoniam propter te ſuſtinui opprobrium, vt tibi ſatisfaciam, 3. operuit confuſio faciem meam, quando verba ignominioſa, & obſcena dicebant contra me; Quando milites Pilati velabant faciem meam, & percutientes dicebant propheciza quis eſt, qui te percuſſit? vel ſputa mittentes ſuper faciem meam, vel verecundia erubeſcebat facies mea ob conuitia mihi data, 4. Extraneus factus ſum fratribus meis, ideſt Iudæis de tribu Iuda, qui dixerunt neſcimus hunc vnde ſit, & peregrinus filijs matris meæ, ideſt filij ſynagogæ matris meæ, & hoc fecerunt. Quoniam zelus domus tuæ comedit me. Quando eieci vendentes de templo, & reprehendebam eorum auaritiam propter zelum honoris tui. Et opprobria exprobantium tibi ceciderunt ſuper me, ideſt miracula, quæ ego faciebam in virtute tua, Iudæi attribuebant Dæmonijs. *In Belzebub eijcit dæmonia*, quamuis eſſent opera totius trinitatis, contra me irati ſunt dicentes, *quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* 5. Et operui in ieiunio animam meam: in tribus verſiculis monſtrat, quod paſſio Chriſti ſatisfecit pro multis peccatis noſtris; Ideo fuit neceſſe vt multiplicem pænitentiam in ſe contineret, 1. vitæ aſperitatem in ieiunio, 40. dierum, vt ſatisfaciat pro gula. Et Diabolus tentauit eum in opprobrium, vt adoraret eum, 6. Et poſui veſtimentum meum cilitium, ideſt veſtis inconſutilis, & veſtimenta aſpera ad carnis macerationem; ſed ſuper veſtem miſerunt ſortem, & factus ſum illis in Parabolam, 2. labores itinerum, 3. conuitia in verbis, 4. irriſiones, 5. verbera, 6. vulnera, 7. mortem in Cruce. Aduerſum me loquebantur, qui ſedebant in porta, ideſt Pontifices erant in porta templi ad docendam plebem, vel in porta ciuitatis capientes falſos teſtes contra me, vel in porta concilij vbi contra me conſultabant. Et in me pſallebant, qui bibebant vinum, ideſt bibebant bonum vinum, & lætabantur, & dabant Chriſto acetum, vel hiſtriones, & homines profani diſcurrebant per tabernas potantes vinum, & cantantes cantilenas ignominioſas de Chriſto; imo prouerbium ortum fuit in Iſrael. Caue ne eueniat tibi, ſicut Ieſu Nazareno, qui ſe Deum faciebat. Etiam ſupradicta applicari Martyribus poſſunt,

3. pars ibi. *Ego vero orationem meam ad te Domine*, per 4. verſic. Chriſtus petit liberari, & membra ſua, per reſurrectionem in tempore beneplaciti, ideſt tempus paſſionis, & gratiæ, & dicitur tempus miſericordiæ, & petit liberari de luto, 1. vt non infigatur diu morando ad reſurgere, 2. à Iudæis odioſis, 3. à morte, & perſecutionibus. Ne me demergat tempeſtas aquæ, neq; profundum abſorbeat, neq; puteus. Vnde nota, quod quoſdam demerſit tempeſtas aquæ: ſicut mortui morte corporali, quoſdam abſorbuit profundum, ideſt purgatorium; ſeù limbus quos liberauit Chriſtus, quoſdā clauſit infernus, & nunquam inde exierunt, vt Iudas, & cæteri damnati, & de omnibus his petit Chriſtus liberari, & fuit liber.

Moraliter, 1. tentationes demergunt peccatorem cum proponit peccare, 2. abſorbet ipſum profundum, quando actualiter peccat, 3. claudit ſuper eum infernus os ſuum, quando moritur in peccato, ſine pœnitentia. Igitur ò peccator ne claudas os tuum in confeſſione, ne infernus claudat os ſuum ſuper te, de his petit Chriſtus liberari, etiam membra ſua.

4. pars eſt ibi. *Exaudi me domine, quoniam benigna eſt miſericordia tua*,

per

Digitized by Google

per 7. verſic. Chriſtus adducit quatuor rationes perſuaſiuas ad inclinandum Deum Patrem ad miſericordiam, vt liberet eum. 1. accipitur ex parte miſericordiæ Dei benigni, 2. accipitur ex parte puritatis, & innocentiæ Chriſti tribulati iniuſtè, 3. quia non eſt alius qui poſſit eum liberare, & non inueni, 4. propter ſufficientem ſatisfactionem factam. Nam Adam peccauit de gula, & mihi inimici mei dederunt in eſcam meam fel, & in ſiti mea acetum, ideſt vinum cum felle miſtum, & quia fel eſt deorſum dicitur eſca. Matthæus cap. 27. acetum: Ioan. cap. 19. ſignificat amaritudinem peccatorum, & corruptionem Synagogæ, ex vino acetum, & ſic ſatisfeci pro peccato ſufficienter: ille guloſus, ego abſtinens, ille fur, ego ſoluo pro eo, ille ſuperbus, ego humilis &c.

5. pars ibi. *Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum*, per 7. verſic. Chriſtus petit vltionem de crucifixoribus, ſicut Iudæi multipliciter afflixerunt Chriſtum: ita multiplici pœna punit eos Deus, & ſicut Iudæi addiderunt Chriſto dolorem ſuper dolorem, ita Deus, addidit eis pœnas ſuper pœnas, 1. ſicut Iudæi rebellarunt contra Chriſtum: ſic ipſi rebellarunt contra Cæſarem, & fuerunt deſtructi, & exterminati, 2. ſicut in tempore Paſchæ comprehenderunt Chriſtum ad necem: ita ipſi tempore Paſchæ fuerunt clauſi in obſidione à Tito, & menſa agni paſchalis fuit eis in laqueum, Iudæi erant vniti, & conuenerunt ad celebrandum paſchale conuiuium, ideo fuerunt laqueati, ſicut aues in retibus, 3. ſicut in paſchate crucifixerunt Chriſtum ſic in dolore manducarunt paſcha obſeſſi, 4. ſicut velauerunt faciem Chriſti, ita ipſi velati ſunt ignorantia ne caperent myſteria Dei, & obſtinati in duritia peccatorum, 5. ſicut poſuerunt Crucem ſupra Chriſtum, ita ipſi portant iugum ſeruitutis, & captiuitatis, & pondus peccatorum. *Et dorſum eorum ſemper incurua*, 6. ſicut ipſi Iudæi dederunt ſententiam mortis ſupra Chriſtum: ita effunde ſuper eos iram tuam 7. ſicut eiecerunt Chriſtum extra ciuitatem: ita ipſi fuerunt eiecti à ſua Ciuitate, & Regno, 8. ſicut voluerunt delere Chriſtum de mundo, & delere famam eius; ita ipſi deleti ſunt de terra, & de libro vitæ.

Qui liber vitæ duplex eſt, vnus dicitur liber diuinæ prædeſtinationis ſecundum æternum propoſitum, & eſt Diuina Voluntas beneplaciti. Eſt notitia firma ſaluandorum, & ſolum reſpicit vitam gloriæ, & primus ſcriptus in eo fuit Chriſtus homo, & Beata Virgo Maria, & omnes iuſti, & qui ſcriptus eſt in iſto libro indelebiliter ſcriptus eſt, & nunquam delebitur,

Secundus liber, dicitur liber vitæ ſecundum præſentem iuſtitiam ſiuè diſpoſitionem, & iſte eſt conſcientia cuiuslibet iuſti diſpoſita per gratiam. Iſte liber non eſt in Deo, niſi obiectiuè, in quantum Deus reſpicit in anima iuſti ſimilitudinem ſuæ bonitatis. Et in iſto libro multi nouiter delentur per peccatum, ex propria malitia, & multi nouiter ſcribuntur per nouam gratiã, & de primis dicit Chriſtus deleantur de libro viuentium per peccatum occiſionis Chriſti, & obdurationem in malum, vel deleantur, ideſt non ſcribantur, vel deleantur de libro viuentium in quo ſperabant eſſe ſcripti, vel deleantur de libro præſentis vitæ per mortem violentem à Romanis interfecti, vel deleantur de libro populi Dei, qui viuunt per gratiam, nam Iudæi, qui erant populus Dei delecti ſunt ab iſta hæreditate.

Ita pariter duplex eſt liber mortis, vnus dicitur ſecundum æternum pro-

V poſitum

Digitized by Google

poſitum in quo Deus ab æterno nouit reprobandos, & obſtinandos, & æternaliter puniendos, & ſic Eſau odio habuit. Secundus liber mortis eſt ſecũdum præſentem diſpoſitionem, in quo ſunt ſcripti peccatores temporaliter, ſecundũ quod ſunt extra gratiã in peccato, & iſti libri mortis nullo modo ſunt in Deo, niſi obiectiuè, ſecundum quod in eis nouit Deus culpam, & deformitatem, ſecundum præſentem diſpoſitionem, vſquequo reſipiſcant, & liber mortis nihil aliud eſt, niſi conſcientia hominis ſubiecta peccato deformẽ à Deo, & Deus non eſt cauſa peccati; ſed homo ex voluntate corrupta, hæc ſatis de libro vitæ, redeamus ad literam pſalmi, 9. ſicut Iudæi addiderũt dolorem ſuper dolorem Chriſto, ita Deus addidit eis afflictionem ſuper afflictionem, ſuper dolorem vulnerum addere, eſt detractio famæ hominis honeſti, & probi; Blaſphemiæ, & falſa teſtimonia, quæ lædunt animam, 10. ſicut impoſuerunt iniquitatem ſuper iniquitatem contra Chriſtum, ita Deus addidit peccato mortis Chriſti obſtinationem, & obdurationem.

6. Pars ibi. *Ego ſum pauper, & dolens: ſalus tua Deus ſuſcepit me*, per 9. verſic. agit gratias patri ſuo de liberatione ſua per reſurrectionem explicãdo fructum ſuæ paſſionis, primo vocat ſe pauperem, quia natus in Præſepio vixit pauper vnam veſtem habens, mortuus eſt nudus, in alieno ſepulchro ſepultus, dolens, quia ſemper fuit in dolore; nam ſemper habuit præſens obiectum paſſionis ſuæ, & dolor paſſionis maximus fuit. *Laudabo nomen Dei cum cantico*, ideſt feſtiuitates annales, & Diuina Officia celebrando, & ſepties in die horas Canonicas recitando in Eccleſia, quod eſt prima pars lætitiæ, & adiungit ſecundam partem de ſacrificio.

Et placebit Deo ſuper vitulum, ideſt ſacrificia veteris legis ſunt mortua, non placent amplius Deo, ſed ſacrificium nouæ legis Euchariſtiæ, multo magis, quam vitulus nouellus ſequens nouitatem vitæ, vel vitulus Chriſtus quotidie ad altare oblatus non poteſt, non placere Deo, Chriſtus produxit cornua, & vngulas, ideſt gloriam, & poteſtatem, clauſit infernum, & aperuit Cœlum, in cruce omnia acquiſiuit.

Videant pauperes, & lætentur, ideſt Chriſtiani pauperes imitatores Chriſti inſtantur recipere Chriſtum, & ſacrificium nouæ Legis, & viuant vita gratiæ. *Et quoniam exaudiuit pauperes Deus*, ideſt patres ſanctos in limbo expectantes Chriſtum, vt liberet eos. *Laudent illum Cæli, & terra*, ideſt Angeli, quia Chriſtus reparauit eorum ruinas, & homines terreni redempti, mare ideſt omnes inſulæ, & omnia reptilia, ideſt omnes habitantes, & gradientes in eis. *Quoniam Deus ſaluam fecit Sion*, ideſt Ideo laudandus eſt Deus ab omnibus quoniam ſaluam fecit Sion, ideſt Eccleſia, quæ incœpit in monte Sion, & diffuſa eſt per totum mundum, quæ dicitur Ciuitas Iuda, quia confeſſa eſt Chriſtum Deum hominem Meſſiam. *Et inhabitabunt ibi*, ideſt fideles ſuccedentes habitabunt in Eccleſia ſicut heredes de qua Iudæi ſunt expulſi. *Et ſemen ſeruorum eius*, ideſt populus Chriſtianus, qui eſt ſemẽ Apoſtolorum ſeruorum Chriſti habitabunt in ea hic per gratiam, & in futura Sion per gloriam, quod Deus nobis concedat. Amen. Colligite fructus. 1. triplici perſecutione Chriſtus fuit afflictus, 2. aquæ perſecutionum Chriſti ſeparauerunt animam à corpore, 3. Chriſtus in ſua paſſione nullum habuit adiutorem de populo ſuo, 4. Chriſtus in ſua paſſione ſoluit id quod non rapuit, 5. pœnæ Chriſti dicuntur peccata cauſaliter, quia Chriſtus paſſus eſt

pro

Digitized by Google

pro peccatis, 6. Chriſtus ſuſtinuit opprobrium, 5. vt Patri obediret, & vt pro nobis ſatisfaceret, 7. Chriſtus pro zelo Domus Dei factus eſt extraneus fratribus ſuis Iudæis, 8. ab incarnatione Chriſti vſque ad iudicium eſt tempus acceptabile, 9. Chriſtus ſufficienter ſatisfecit Patri pro nobis, 10. Iudæi ſicut multipliciter afflixerunt Chriſtum ita multiplici pœna ſunt puniti, 11. ſicut ipſi addiderunt Chriſto dolorem ſuper dolorem, ita Deus addidit eis pœnam ſupra pœnam, 12. ipſi addiderunt iniquitates, & Deus addidit peccato, obſtinationem, 13. ſacrificium Euchariſtiæ placet Deo ſuper omnia ſacrificia, 14. ſoli pauperes, & terrena contemnentes, erant recepturi Chriſtum, 15. Eccleſia ædificata à Chriſto eſt Iudæa, Hieruſalem, & Sion, 16. populus Chriſtianus eſt ſemen Chriſti, & Apoſtolorum ſeruorum eius regeneratus per baptiſmum, poſſeſſurus ſuam hæreditatem. Eccleſia cantat hūc pſal. feria quinta quando incæpit paſſio Chriſti.

PSALMVS LXIX.

Deus in adiutorium meum intende, & confundantur, &c.

Titulus: *In finem pſalmus Dauid in rememoratione, quod ſaluum fecerit eum Dominus in finem,* dirigit nos in Chriſtum, vel Eccleſiam, vel ad victoriā vocāt pſalmus Dauid auctor pſalmi, Chriſt⁹ vel figuratus in Dauid. In rememoratione de tot periculis liberatus diuinitus à Deo de Saule, & de Abſalone. Vel Chriſtus in Cruce orans pro ſalute totius generis humani. Vel eſt vox Martyrum in afflictionibus poſitorum ſperantium, ſolum in adiutorio diuino. In rememoratione: duobus modis, cum memores ſumus peccatorum, iudicium timemus: vel cum promiſſa bona corde retinemus, ſecuri ſumus. Et etiam prophetia, quod primus verſiculus huius pſalmi debebat cantari à tota Eccleſia Catholica in principio omnium horarum Canonicarum ad rememorandum, & implorandum diuinum auxilium contra aduerſarios dæmones occultos inimicos, & contra aduerſarios homines. Ideo dicitur ad Præces poſt Litanias.

Nota quod ſex verſiculi huius pſalmi ſunt idem cum vltimis ſex verſiculis pſalmi 39.

Materia pſalmi literaliter eſt, quod factus eſt à Dauid in perſecutione habita à filio ſuo Abſalone, & petit celerem liberationem à Deo.

Diuiditur pſal. in duas partes, in prima in 1. verſiculo petit à Deo celerem liberationem cum conatus fuit fugere à facie filij ſui. 2. Regum cap. 15.

In 2. parte ibi. *Confundantur, & reuereantur*, per ſex verſic. inducit multiplicem rationem, 1. factum cum Achitophel Conſiliario filij ſui Abſalonis, qui ſe ſuſpendit, & Abſalon interfectus eſt, qui quærebant animam Dauid, 2. aduertantur retrorſum: quia exercitus Abſalonis fugit retrorſum cum erubeſcentia, & dedecore, 3. qui populi ante præ multitudine dicebant contra Dauid euge euge; interiectio gaudentis, ideſt nunc habemus eum in noſtris manibus, 4. exultent, & lætentur, ideſt ego, & viri mei, qui quærimus iuſtitiam gratiam agamus de tua miſericordia, & auxilio, quia ego ſum egenus, & es tu adiutor, & ſuſceptor meus.

Myſticè exponitur de Chriſto, & Eccleſia petente feſtinanter liberari ab afflictionibus, & perſecutionibus, & orat Chriſtus pro celeri reſurrectione ſua.

Digitized by Google

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. verſic. petit liberari dicens Chriſtus, ò Deus Pater intende in adiutorium, & auxilium meum, ò Domine feſtina, & accelera ad adiuuandum me, vt ſit in breui mea reſurrectio, & liberatio meorum membrorum à perſecutionibus, & tentationibus.

2. Pars ibi. *Conſundantur, & reuereantur*, per 3. verſic. petit punitionē perſecutorum Chriſti, vnde quando viderunt Chriſtum reſuſcitatum, remanſerunt deluſi, qui putabant eum extinguere; Auertantur retrorſum, ideſt in infernum dum non vident quò cadunt, 2. cadant à dignitate ſua Sacerdotali, & erubeſcant facti ſerui, & diſperſi per mundum. Auertantur ſtatim, ideſt Iudæi qui irridebant Chriſtum dicentes vah, vah, & dicebant per lætitiam, euge, euge, quod idem eſt, perierunt, & deſtructi ſunt.

3. Pars ibi. *Exultent, & lætentur omnes, qui quærunt te*, per 3. verſic. petit prœmium, fidelium quærentium Deum, vt lætentur hic per gratiam, & in futuro per gloriam, quod Deus nobis præſtet. Amen. Poteſt exponi de Martyribus, & Eccleſia.

PSALMVS LXX.

In te Domine ſperaui non confundar in æternum, &c.

TItulus: *Pſalmus Dauid filiorum Ionadab, & priorum captiuorum*. Ionadab præcepit filijs ſuis, vt non biberent vinum, nec habitarent in domibus: ſed in tabernaculis, quod diligentiſſimè obſeruauerunt, & per obedientiam citò obedierunt conſilio Hieremiæ (vt ipſe narrat capite 35.) ſponte ſe tradiderunt in captiuitatem ad Præceptum Domini prædicatum per Hieremiam, Regi Babyloniæ Nabucdonoſor, reliqui filij Iſrael vi coacti ducti ſunt in captiuitatem. Ideo filij Ionadab fuerunt captiui obediendo Domino.

1. ſignificat quod Dauid patienter tulit perſecutionem à filio ſuo Abſalone in ſua ſenectute obediendo Deo. Nam Ionadab ſpontaneus interpræta ur, 2. obedientium quibus cantatur, vt perſeuerent; inobedientium, vt deſiſtant à malo, 3. obediendum parentibus docemur; ſicut Deo, qui hoc præcepit, 4. primi captiui fuerunt primi parentes, in quibus omnes peccauerunt, quia omnis inobedientia culpa eſt, qui per ſecundum Adam liberati ſunt ideo gratias agendum liberatori per obedientiam, 5. priores captiui ſunt in mundo vnde euadere poſſunt, ſecundi in inferno in æternum, 6. priores captiui, qui erant in lege peccati, & capti vitijs; ſed cōuerſi filij Chriſti.

Materia pſal. ſecundum literam eſt eadem cum præcedenti, quod erat liberari à perſecutione filij ſui Abſalonis in ſenectute, & inducit multiplicem rationem.

Diuiditur pſal. in ſex partibus, in 1. per quatuor verſic. adducit rationē acceptam à magnificentia Dei, cuius eſt adiuuare confidentem in ſe, & maximè quando habet iuſtitiam p o ſe, quia Deus eſt iuſtus habet aures miſericordiæ, eſt protector, & refugium tribulatorum.

2. ibi. *Deus meus eripe me de manu peccatoris*, per 3. verſic. allegat Diuinam Iuſtitiam ad quam pertinet iniquos punire, quales erant perſecutores Dauid, nam tu Domine es patientia mea, & ſpes mea.

3. ibi. *In te cantatio mea ſemper*, per 7. verſic. adducit rationem ſumptam

ex par-

Digitized by Google

ex parte ſui ad oſtendendum, quod oratio ſua ſit exaudibilis, & accipitur, 1. oratio ex ſua deuotione, nam ad Deum pertinet audire orationem deuotorum, 2. ratio accipitur ex defectione corporis ibi. Ne proijcias me in tempore ſenectutis, quia Dauid erat ſenex, & ad Deum pertinet cum ſit fortiſſimus adiuuare deficientes maxime in cauſa iuxta.

2. Pars principalis, & 4. in ordine eſt ibi. *Ego autem ſemper ſperabo*, per 2. verſic. poſtquam adduxit rationes, nunc promittit gratiarum actiones pro dicta exauditione, quia ait ſemper ſperaui liberari per tuum auxilium.

5. Ibi. *Quoniam non cognoui literaturam*, per 7. verſic. oſtendit principiū impletum huius promiſſionis, non enim poteſt aliquis tales laudes excellentes Deo ſoluere: niſi habeat noticiam de diuinis; quam noticiam nō habuit Dauid per ſtudij exercitationem, ſed per diuinam infuſionem.

6. Ibi. *Nam & ego confitebor tibi in vaſis pſalmi*, per 3. verſic. reuertitur ad propoſitum, ſcilicet laudes, & gratiarū actiones Deo promittendo. Confitebor confeſſione laudis in vaſis pſalmi, ideſt inſtrumentis muſicis.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, de quolibet fideli exiſtente in magna tribulatione, qui tota die narrat pericula ſibi imminentia, petens ab eis velociter liberari, & promittens Deo deuotè, ac fideliter gratias agere.

Myſticè exponitur iſte pſal. de corpore myſtico, ideſt de genere humano, vel Eccleſia, quæ peregrinatur ab Adam vſque ad iudicium, vel de Chriſto capite.

Materia: Eccleſia petit, vt veniat Chriſtus in carnem ad liberandum, ſaluandum, & redimendum ipſam à ſeruitute peccati, & à iugo legis, & ab omni miſeria, ſicut fuit promiſſus omnibus Patriarchis, & Prophetis.

Diuiditur pſal. in quinque partes, In 1. per quatuor verſic. iſte homo, ſiuè Eccleſia petit cum firma ſpe liberari, & ſaluari, & redimi per Chriſtum de ſeruitute, & captiuitate peccati in ſuo primo aduētu; vnde vocat humanitatē Chriſti aurē Dei, quia per ipſam nos audit, & nos exaudit, & vocat, vt veniat non ſolum, vt Deus redemptor; ſed vt protector in locū munitū per virtutē Sacramentorum, & articulorum fidei. Quia tu Chriſte es illa petra firma ſupra quam fundata eſt tota Eccleſia, per te eſt firmus omnis, qui eſt firmus cōtra tentationes, & tu es refugium, quia ſine te nihil poteſt homo.

In 2. parte ibi. *Deus meus eripe me de manu peccatoris*, per 5. verſic. petit liberari in ſua iuuentute à perſecutione paganorum, & in ſua virilitate de de perſecutione hæreticorum. Nam, 1. Eccleſia poſt Aſcenſionem Chriſti fuit afflicta in ſua iuuentute à Iudæis ſcientibus legem, 2. fuit infeſtata à paganis, & gentilibus neſcientibus legem, 3. in ſua virilitate fuit vexata ab hæreticis ſcientibus vtrumq. teſtamentum, 1. contra legem agentes, intelliguntur Iudæi. Peccatores, intelliguntur gentiles. Per iniquos intelliguntur hæretici, a quibus petit liberari, de manu peccatoris populi gentilis, & tyrannorum, de manu populi agentis contra legem Dei Iudæi, & de manu cætus iniqui, hæreticorum. Addit cauſam, quoniam tu Chriſte patientia mea es, ideſt es exemplum, & das omnibus exemplum veræ patientiæ patiendo innocenter, & es ſpes mea in tua reſurrectione, & oſtendit Eccleſiam, vnde nata eſt. Ex vtero, & de ventre, Vterus Eccleſiæ triplex eſt; primus latus Chriſti, vnde orta eſt Eccleſia. Secundus Flumen Spiritus Sancti. Tertius vterus eſt fons Sacri Baptiſmi, vnde naſcimur in Spiritu in Eccleſia; Ideo pro tantis bes

tis beneficijs, 1. continuè cantabo hymnos, & pſalmos in tua laude, 2. Ego facta ſum tanquam prodigium multis, 1. in operatione miraculorum, 2. quia relinquo terrena pro cœleſtibus, 3. quia adoro te Crucifixum, & crucem mores contemptibiles, 3. Repleatur os meum laude, & gloria tua in prædicatione.

In 3. parte ibi. *Ne proijcias me in tempore ſenectutis*, per 7. verſic. petit Eccleſia liberari in ſua ſenectute de perſecutione ſaracenorum, & omnium Mahometanorum. Senectus Eccleſiæ incæpit à tempore Heraclij imperatoris, quando fides, & charitas, & feruor Spiritus cæperunt decreſcere, & minui, & refrigeſcere vſq; ad tempora noſtra. In quibus Eccleſia eſt in parua particula, & in hoc angulo mundi, & tota Aſia, & tota Africa, & magna pars Europæ, ſunt ſub lege Mahometi, qui floruit anno 616. circiter. Et Martinus Luterus qui apoſtatauit ab Eccleſia, anno 1520. circiter propter peccata Chriſtianorum, & diſcordias: vnde dicit Eccleſia, Ne proijcias me totaliter, nec ſubijcias me ſub iugo infidelium, & Saracenorum in tempore meæ ſenectutis; dum Defecerit virtus mea, & fortitudo, & charitas mea inter filios meos Chriſtianos: Ne derelinquas me, ideſt nè ſubtrahas totaliter auxilium tuum, ne inimici mei magis contra me inſoleſcant, tu Domine, ne recedas à me, neq; ſubtrahas gratiam tuam à me, quia ſic inimici mei confundantur, & deficiant, & operiantur confuſione. Et tunc ego quia ſperabo in te laudabo te, & os meum prædicabit, & magnificabit iuſtitiam, & laudem.

In 4. parte ibi. *Quoniam non cognoui literaturam*, per 5. verſic. Eccleſia tuã petit liberari à perſecutione futura Antichriſti, in decrepitate mundi, & Eccleſiæ, vnde ait, Non cognoui literaturam, ideſt nolui tantum ſiſtere in ſenſu literali, ſcripturæ veteris teſtamenti, quæ litera occidit, nec poſui ſpem, & finem in veteri teſtamento; ſed introibo in potentias Domini, ideſt ſecreta myſteria ſenſus Spiritualis veteris teſtamenti, in quo clauditur nouũ. Vel nõ cognoui literaturã, i. negotiationẽ terranã, ſed ſcire Ieſũ, & hunc crucifixum ꝓfiteor. Vnde cognoſco potẽtias tuas, & iuſtitias, quas tu Deus docuiſti me à iuuentute mea, quando aperuiſti ſenſum Apoſtolis, vt intelligerent ſcripturas Luc. cap. 24. & in Die Pentecoſtes, & ex tunc pronuntio mirabilia tua prædicando: Sed orat Eccleſia, Deus ne derelinquas me vſq; in ſenectam, & ſenium, quando totaliter deficiũt vires in tempore Antichriſti, ſenecta eſt ætas quando incipiunt decreſcere vires, vt eſt in homine anno 60. Sed ſenium eſt quando totaliter eſt amiſſus vigor, vt in anno 80. quando frigeſcit charitas, & creſcit in ſummo iniquitas, ergo ne derelinquas me. Donec annunciem brachium tuum, ideſt tuam potentiam omnibus poſteris, & iuſtitiam, vt poſſim inſtruere omnes ſimplices fideles magnalia tua miracula, doctrinam, vitam, mortem, paſſionem, & reſurrectionem.

In 5. parte ibi. *Deus quis ſimilis tibi*, per 5. verſic. promittit agere gratias de tot beneficijs; ſed prius narrat tribulationes: Quantas oſtendiſti mihi tribulationes, ideſt 1. à Iudæis, 2. à Tyrannis, 3. ab Hæreticis, 4. à Saracenis, 5. à Turcis. 6. ab Antichriſto futuro. Et ego pſallam tibi, & labia mea exultabunt, & anima mea, & lingua mea cantabit laudes, & iuſtitias tuas, quando de abyſſis terræ, iterum reduxiſti me per reſurrectionem, cum omnibus in die iudicij vniuerſalis, cum ſanctis in gloria confitebor tibi confeſſione laudis.

PSAL-

Digitized by Google

Titulus. *In Salomonem*. Aliqui dicunt, quod Dauid *fecit* hunc pſalmum de filio ſuo Salomone; quod non eſt verum. Alij dicunt, quod Salomon fecit hunc pſalmum de ſeipſo, nec hoc eſt credendum. Illud verum eſt, quod hic eſt vltimus pſalmus compoſitus à Dauid, & hic collocatus, vt daret vltimum locum pſalmis alleluiaticis. Nam in fine huius pſalmi in Biblijs ſunt hæc verba. Defecerunt laudes Dauid filij Ieſſe.

Materia huius pſalmi (ſecundum omnes) eſt de Chriſto verò Salomone figurato à Salomone filio Dauid, qui tria nomina habuit, quæ magis conueniunt ipſi Chriſto, quam Salomoni filio Dauid, 1. Nomen eſt *Salomon*, ideſt pacificus, Chriſtus eſt pax noſtra, qui fecit vtraq; vnum, & pacificauit nos cum Deo ipſe dixit *pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis*, 2. Nomen eſt *Eccleſiaſtes*, ideſt concionator, Chriſtus eſt verbum patris incarnatum ad Euangelizandum, & prædicandum regnum Dei, De ipſo Pater dixit; *ipſum audite*, & dedit veram legem, 3. Nomen eſt *Idida*, ideſt dilectus Domino de Chriſto dixit Pater, *Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene complacui*, Matthæi cap. 3. nam Salomon in fine præuaricatus eſt.

Notandum, quod octo fuerunt promiſſa Dauidi de filio ſuo, in 2. Regum cap. 7. quæ non potuerunt verificari de filio ſuo Salomoni; ſed de Chriſto, qui ſecundum carnem deſcendit de ſtirpe, & progenie Dauid, & fuit verus Salomon, 1. quod ille Rex erat naſciturus poſt mortem, & ſepulturam ipſius Dauid, 2. de carne ſua, 3. quod erat futurus Rex, 4. eius regnum æternum, 5. ædificatur[a] vniuerſalē Eccl., 6. filius Dei, 7. Iudex vniuerſalis, 8. miſericors, Quæ omnia impleta ſunt in Chriſto, & omnes auctores, quos habeo in hoc conueniunt. Caſſiodorus ait Hic pſalmus eſt quartus de duobus naturis in Chriſto. Monet vt credamus Chriſtum verum Deum, & verum hominem, & eſt prophetia de Chriſto.

Diuiditur pſal. in ſex partes: in 1. per 4. verſic. agit de poteſtate vniuerſali iudiciaria huius magni Regis Chriſti, quia pater *poteſtatem dedit filio iudicium facere, quia filius hominis eſt*. Ioan. cap. 5.

Iudicium duplex, diſcretionis, quo vſus eſt Chriſtus in primo aduentu; Et examinationis, quo vtetur in vniuerſali Iudicio, per iuſtitiam intelligit ſapientiam, vel Legem Euangelicam, per quam iuſtificat pauperes, ideſt omnes Chriſtiani, & Apoſtoli; quia omnia relinquent propter Regnum Cœlorum; Item Apoſtoli dicuntur montes: ſicut montes primi vident Solem, ſic Apoſtoli fuerunt primi illuminati à Chriſto Sole Iuſtitiæ, lumine gratiæ, & ſapientiæ, 2. cum nos non poſſumus aſpicere Solem, Aſpicimus montes illuminatos, & de illo lumine reuerberant valles. Sic Apoſtoli ſeminauerunt doctrinam, & pacem, ideſt Legem Euangelicam, & gratiam, quam à Chriſto ſuſceperunt populo, & colles, ideſt diſcipuli, & doctores acceperunt ab Apoſtolis poteſtatem, & virtutem, & Legem Euangelicam, & docuerunt populos, vt Hieronymus, Auguſtinus, &c.

Iudicabit pauperes populi, ideſt Apoſtolos. Saluos faciet filios pauperū, ideſt iuſtificat, & dat gratiam filijs ſpiritualibus Apoſtolorum regeneratis per baptiſmum. Et humiliabit calumniatorem, ideſt Diabolum, & tyrannos, & peccatorem.

2. Pars

Digitized by Google

2. Pars eſt in vno verſic. ibi. *Et permanebit cum Sole,* ponit æternitatem huius magni Regis, ideſt Chriſtus, vt Deus eſt Verbum Patris, per quem facta ſunt omnia à parte poſt permanebit cum Sole, & fuit æternaliter ante Lunam, vel permanebit cum claritate paterna: Nam huic Soli aptari iſta non poſſunt: quia cum hoc mundo diſſoluetur, & ante Lunam. Prior enim ſtabit ante omnem congregationem Eccleſiæ dictæ Luna, manebit in ſempiternum, permanebit cum Sole, ideſt quandiu tempora iſta voluuntur non deerit Eccleſia Dei, ideſt Corpus Chriſti in terris. Permanebit cum Sole: quia victo diabolo per reſurrectionem, ſedet ad dexteram Patris, & hoc ante Lunam, tanquam primogenitus à mortuis præcedens Eccleſiam in generationem, & generationem.

3. Pars ibi. *Deſcendit ſicut pluuia in vellus,* in vno verſiculo explicat mirabilem modum ſuæ incarnationis, & monſtrat quod in Chriſto non ſolum eſt humanitas à Matre; ſed Diuinitas à Patre; declarat cum figura Gedeonis cũ miſſus fuit à Deo contra Madianitas, vt liberaret populum Iſrael à tributo, & captiuitate, & ſeruitute, dedit Deus ei hoc ſignum. Ponam hoc vellus lanæ in area. Si ros in ſolo vellere fuerit, & in omni terra ſiccitas, ſciã, quod per manum meam liberabis Iſrael, & de nocte conſurgens expreſſo vellere, concham rore impleuit, & rurſus petijt. Oro vt ſolum vellus ſiccum ſit, & omnis terra rore madens, in primo ſigno incarnatio Chriſti eſt in vtero Beatiſſimæ Virginis Mariæ, 1. ſicut ros deſcendit de Cœlo; ſic Chriſtus à Patre, 2. ſicut aqua fuit expreſſa à vellere, ſine læſione velleris, ita Chriſtus exiuit de vtero Virginis ſine corruptione, & læſione Virginitatis, quod eſt ineffabile, 3. ſicut aqua cecidit inuiſibilis, & poſtea facta eſt viſibilis, & impleuit vas ſic Chriſtus inuiſibiliter incarnatus, viſibilis factus eſt nobis, & impleuit mundum. Etiam Chriſtus de vellere ſuæ humanitatis expreſſit totum ſanguinem in prætium, & liberationem noſtræ ſeruitutis, ita vt corpus remanſerit exangue & ſiccum, & area, ideſt ſynagoga remanſit arida, & ſicca bonis ſpiritualibus.

In 2. ſigno Area madefacta fuit, & vellus ſiccum, & aridum. Vellus eſt ſynagoga Hebræa de qua Chriſtus aſſumpſit carnem. Area eſt mundus totus, ſiue gentilitas; venit Chriſtus, & pluit rorem doctrinæ Cœleſtis, Legem Euangelicam, gratiam Sacramentorum; ipſi noluerunt recipere, remanſerunt aridi, & ſicci ſicut vellus, & Apoſtoli recepto rore *Spiritus Sancti* ſparſerunt totum mundum, docendo, & baptizando. Sicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram. Chriſtus venit in manſuetudine, & humilitate vt decet magno regi, ſicut venit ros.

4. Pars ibi. *Orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis:* in iſto verſiculo agit de perpetua iuſtitia, ideſt Fide Catholica & Lege Euangelica, quæ iuſtificant homines. Et abundantia pacis; Ideo Angeli cecinerunt in natiuitate Chriſti *Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax,* & homo pacificatus eſt Deo. Caro ſubijcitur ſpiritui, & ſpiritus dominatur carne, & ſic eſt ordo rectus. Donec auferatur Luna, ideſt dum durat Eccleſia, & poſtea erit pax æterna, & pro ſigno, nato Chriſto bella non erant: ſed pax ſumma.

5. Pars ibi. *Et dominabitur à mari, vſque ad mare,* per 3. verſic. prædicit vniuerſale dominium, & imperium huius magni Regis Chriſti, quod eſt totus mundus à mari, vſque ad mare, ideſt tota terra habitabilis, quæ tota eſt circũdata mari, ab Oriente mare Indico, ab Occidente Oceano, Hiſpanico, & Numidico

Digitized by Google

midico; à Septentrione à mari Noruegico, & Oceano Tartarico, & ab Auſtro Africo, qui mundus erat diuiſus in tres partes, mare Mediterraneum diuidit totam Africam ab Europa, poſtea Nilus fluuius, vel mare rubrum diuidit Africam, quæ eſt tota circundata mari, ab Aſia. Europa, quæ diuiditur ab Aſia à flumine Tanai, qui intrat in paludem Meotidem, tota eſt etiam circundata mari. Nunc additur quarta pars, ideſt nouus Orbis, vel nouus mundus, vel nouæ Indiæ, etiam totæ circundatæ mari, & hoc eſt imperium Chriſti, qui in totum mundum tranſiuit. Et à flumine vſque ad terminos orbis terræ. Dubitatur de quo flumine loquitur? de Indo? de Gange? de Eufrate in Aſia? an de Nilo in Africa? an de Danubio, vel Tanis in Europa? ſed certè tenendum eſt quod loquitur de Iordane in Paleſtina, vbi Chriſtus fuit baptizatus, & incæpit Eccleſia, & dilatata eſt per totum mundum.

Coram illo procident Æthiopes, ideſt nigri propter peccatum, conuerſi per pœnitentiam, fidem, & baptiſmum dealbati ſunt. Vel à parte accipit totum per figuram, ideſt omnes gentiles, qui per Idolatriam erant inimici: poſtea conuerſi per deuotionem, & humilitatem lingent, vbi ſcilicet ſunt veſtigia pedum Chriſti, & Apoſtolorum. Vel Iudæi in ſua fame lingebant ſterquilinia. Vel quia Æthiops Eunucus, Candaci Reginæ, fuit primus gentilis, qui venit ad fidem per Sanctum Philippum.

Reges Tharſis, & Inſulæ munera offerunt: hoc adimpletum eſt in tribus Regibus, qui venerunt adorare Chriſtum cum muneribus, qui erant de illis partibus, vel ſub nomine Tharſis, & Inſulæ intelligit de Inſolis Molucis, & Philippinis Orientalibus, quæ venerunt ad fidem, & Arabes, Sabei, & Indi adorauerunt Chriſtum.

6. Pars ibi. *Et adorabunt eum omnes Reges terræ*: per 10. verſic. prædicit latriam dandam, & debitam Chriſto. Latria eſt cultus ſoli Deo debitus ratione ſummi dominij, bonitatis, & poteſtatis, quæ latria habet tres actus, primus adoratio cum ſummiſſione, ſecundus ſacrificia, tertius hymni, pſalmi, & gratiarum actio.

Diuiditur hæc pars in tres partes, in prima per 4. verſic. prædicit adorationem ab omnibus nationibus Chriſto exibenda, 1. quia liberauit paupere populum Chriſtianum, aut genus humanum à potente diabolo, & tyrannis, 2. quia parcet pauperi peccatori, & inopi, deſtituto ope, & animas ſaluat, 3. quia redimet animas eorum ex vſuris, & iniquitate, homo contraxit peccatum originale, & diabolus incitat ad mortale, & cum vſura, & damnum creſcit pœna, de qua Chriſtus liberat. Vel quia peccator plus reddit, quam accepit modicam delectationem ſoluit pœnam æternam. Chriſtus ſoluit cum pœnitentia, & facit nomen pœnitentium, & obſeruantium ſuam Legem Euangelicam honorabile coram illo Rege Chriſto, & Deo.

2. Pars ibi. *Et viuet, & dabitur ei de auro Arabiæ*, per 2. verſic. dicit, quod debetur Chriſto oblatio, ratione ſummæ maieſtatis, & quamuis fuerit mortuus in quantum homo, viuet in æternum in quantum Deus, & homo reſuſcitatus ad vitam glorioſam, & in hoc verſiculo tanguntur omnes partes latriæ, 1. oblatio in auro Arabiæ, 2. adoratio, & adorabunt de ipſo, ſemper ideſt pro eius beneficijs, & 3. Laudes, & Hymni, tota die benedicent ei.

In 2. verſic. agit de ſacrificio. Et erit firmamentũ in terra in ſummis mõtium, ideſt Sacramentum Euchariſtiæ, in quo Chriſtus continetur vbique in

Digitized by Google

Eccleſiis, & ſub ſpecie panis triticei offertur, ideſt erit frumentum. Eucharistiæ Sacramentum quod Epiſcopi, & Sacerdotes, qui in Eccleſia Dei ſunt quaſi montes pro dignitate ſuper capita ſua eleuant hoc Sacramentum. Super extolletur ſuper Libanum fructus eius, ideſt fructus huius Sacrameti extollit homines ad altitudinem cœli, reſtaurat gratiam deperditam, reconciliat membra ad caput, multiplicat fideles, confirmat cor, augmentat virtutes: Libanus, ideſt Eccleſia, quia Libanus eſt fœcundus, ſic Eccleſia nutrit magnos arbores. Et florebunt de ciuitate ſicut fœnum terræ, deſt Chriſtiani, qui veniunt ad Eccleſiam in fide, & charitate in tempore paruo fuerunt multiplicati per totum mundum, ſicut fœnum cito creſcit.

Fuit figuratum hoc in Exodo cap. 29. vbi Deus præcepit cruſtulam panis eleuari ſupra capita Sacerdotum coram populo. Et etiam in panibus propoſitionis Leuit. 24. & Exodo 25. Sanctus Auguſtinus exponit de Chriſto in quo firmatæ ſunt omnes promiſſiones, ſumma montium ſunt Prophetæ, & Apoſtoli auctores ſcripturarum, Libanus altitudo ſæculi, ſuper quam Chriſtus manet.

3. Pars ibi. *Sit nomen eius benedictum in ſæcula*, per 4. verſic. deſcribitur tertia pars Latriæ debitæ Chriſto, ideſt hymni, laudes, & orationes dilatatio nominis Chriſtianorum. Chriſto debetur latria propter tria, 1. ratione æternitatis, quia ante ſolem manet nomen eius, 2. ratione ſummæ bonitatis, & miſericordiæ; quia in ipſo erant benedicendæ, & redimendæ omnes gentes, 3. ratione omnipotentiæ, quia ipſe ſolus operaturus eſt mirabilia creando omnia ex nihilo, & operando miracula.

Manifeſtum eſt, quod hic pſalmus de ſolo Chriſto verificatur, & non de Salomone, 1. quia Chriſtus eſt Filius Dei Patris, ab æterno, & quo ad humanitatem in tempore, 2. Pater dedit Filio iudiciariam poteſtatem iudicij diſcretionis, & examinationis, 3. quod erat electurus pauperes, 4. quod montes, ideſt Apoſtoli, & colles, ideſt doctores erant accepturi legem gratiæ ad docendum, 5. Chriſtus erat ſaluaturus pauperes, & filios pauperum, per mortem, & paſſiones, & Sacramenta, 6. Chriſtus erat debellaturus, & deiecturus calumniatorem Diabolum de mundo, 7. Chriſtus æternaliter fuit ante Lunã, & permanebit incorruptibilis, ſicut Sol, 8. Chriſtus erat diſcenſurus in vterum Virginis, ſicut pluuia in vellus, 9. In Diebus eius erit oritura iuſtitia, & abundantia pacis, 10. Chriſtus debebat dominari à mari vſq; ad mare, 11. Omnes Æthiopes, & tyranni debebant conuerti ad Chriſtum, & offerre munera, 12. Chriſtus erat liberaturus pauperem, ideſt genus humanum à potente Diabolo, 13. Debebat eijcere omnem vſuram, & iniquitatem, & iniquum de mundo, 14. Nomen Chriſtianorum debebat eſſe honorabile coram Deo, 15. Chriſtus poſt reſurrectionem ſemper viuet, & regnabit, & adorabitur, 16. Chriſtus erat offerendus in Eccleſia ſub forma panis, & vini ſuper capita Sacerdotum, 17. Fideles erant multiplicandi in Ciuitate Eccleſiæ ſicut fœnum terræ, 18. Chriſti nomen erat benedicendum, & adorandum, quia manet in æternum ante ſolem, 19. Chriſtus erat adorandus ratione omnipotentiæ, 20. Ratione ſummæ bonitatis, 21. Ratione ſummæ maieſtatis, Eccleſia cantat hunc pſal. in nocte natiuitatis Domini, propter incarnationem in eo memoratam.

PSAL.

Digitized by Google

IN PSAL. LXXII.
Quam bonus Iſrael Deus &c.

TItulus: *Pſalmus Aſaph*. De hoc titulo dictum eſt in pſalmo 49. Aſaph ideſt Synagoga. Sed Synagoga Duplex, vna carnalis, & terrena. Altera Cœleſtis,& Spiritualis,qui eſt populus Dei,ad quem derigitur hic pſalmus, & decem ſequentes, qui ſic intitulantur, quia Aſaph figurat Eccleſiam congregatam ex omnibus gentibus,& eſt vnus de principalibus cantoribus, & non auctor pſalmi.

Materia pſalmi eſt,quæſtio illa ab ignaris,& impatientibus hominibus terrenis agitata, qui dicunt, quare homines mali, iniqui, & peccatores proſperantur in hoc mundo in vita ſua; Boni vero, & iuſti flagellantur, tribulantur,& opprimuntur,& a malis ſemper vexantur? hoc dicunt euenire, aut quia Deus non habet prouidentiam; aut quia non curat de nobis, & mouet hanc quæſtionem in perſona corporis myſtici, in quo ſunt diuerſa membra, quorum aliqua ſunt ſana, & firma, Alia infirma, & debilia.

Diuiditur pſalmus in duas partes, prima in perſona membrorum ſanorũ in 1. verſic. ponit, & iacit ſolidum, & ſtabile fundamentum, quod Deus eſt valde bonus his, qui ſunt iuſti, & recti corde, qui ſunt verè Iſraelitæ, ideſt præualentes Deo, eſtirpando vitia, nam mali ſemper malè agunt.

2. Pars incipit in 2. verſic. ibi. *Mei autem penè moti ſunt pedes*, vſq; ad finem ſex facit,in 1.per 8.verſic. Duo facit 1. ponit proſperitatem malorum, 2. ibi. tenuit eos ſuperbia ponit eorum nequitiam, 1. Propheta loquitur in perſona populi infirmi,& vacillantis dicens, mei autem penè moti ſunt,ideſt ferè cecidi à rectitudine ſentiendi de bonitate Diuinæ Prouidentiæ, pedes animæ ſunt affectus,greſſus ſunt cogitationes, *quia Zelaui ſuper iniquos* ideſt habui zelum, & inuidiam volens ſequi peccatores, 1. proſperantes, & pacificos, 2. quia habent longam vitam non eſt reſpectus morti eorum, nam non laborant diù, & diuitiæ omnia mala ſuperant, medicamentis, & bonis cibis, 3. quia in labore hominum non ſunt; ſed in delitijs, & voluptatibus, 4. neq; flagellabuntur tribulationibus cum hominibus iuſtis.

2. ibi. *Ideo tenuit eos ſuperbia*. deſcribitur eorum nequitia, 1. Ecce cauſa ſuperbiæ diuitiæ, ſanitas, proſperitas,& 2. *operti ſunt iniquitate*,cõtra proximum, vexando, affligendo, & ſpoliando, 3 *& impietate*, contra Deum, non cognoſcendo, nec adorando Deum. 4. *prodijt quaſi ex adipe iniquitas eorum*, ideſt ex diuitiarum pinguedine, quæ præſtat fomitem omnibus vitijs; quia pecuniæ obediunt omnia: *tranſierunt in affectum cordis*, ideſt fecerunt habitum in malum, 5. *Cogitauerunt, & locuti ſunt nequitiam*, contra proximum, damnificando, & infamando eum, 6. *iniquitatem in Excelſo locuti ſunt*, ideſt dicendo quod Deus non ſit, & ſi eſt non curat de nobis,aut non poteſt punire ſicut Pharao, Sennacherib, & Tyranni, 7. *poſuerunt in Cœlum os ſuum*, ideſt faciendo adorare ſe, ſicut Dij, vt Nabucdonoſor, vel maledicendo de Deo, Angelis, & Sanctis, 8. *Lingua eorum tranſiuit in terra*, ideſt vrit Sanctos terræ detrahendo famam eorum, & vocando eos hypocritas, infamando proximum, & præcipiendo mala ſuis ſeruis, & ſatellitibus.

2. Pars ibi. *Ideo conuertetur populus meus*, per 5. verſic. oſtendit quod populus infirmus conuertitur ad conſiderandum, & meditandum die, ac nocte proſperitatem malorum, & aduerſitatem bonorum, dixit *quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo?* ideſt mirantur, quomodo Deus ſciat iſta, & non puniat, & prouideat. *Ecce ipſi peccatores abundantes in ſeculo obtinuerunt diuitias*, bona temporalia, dignitates, & delicias. Vnuſquiſq; iuſtus dixit concludendo, *Ergo ſine cauſa ego iuſtificaui cor meum*, cauendo ab omni malo, & peccato cordis, *& laui inter innocentes manus meas*, cauendo à peccatis operum, ideſt non proponere, & non facere malum. *Et fuit flagellatus tota Die*, ideſt continuè, & toto tempore vitæ meæ flagella, & aduerſitates patiendo. *Et caſtigatio mea in matutinis*; ideſt citò, velociter, & ſtatim punitus in præſenti vita.

3. Pars ibi. *Si dicebam narrabo ſic*, in vno verſiculo; reuocat falſam opinionem, quam per fragilitatem habuit, dubitando de prouidentia, & iuſtitia Dei, & appetendo cum peccatoribus temporalem proſperitatem, & vitam delitioſam. Et ſi ſic prædicauero, & narrauero *Ecce nationem filiorum tuorum reprobaui*, ideſt condemnabo omnes ſanctos, qui ſunt filij per gratiam, quòd malè egerunt, relinquendo terrena, & patiendo aduerſa propter regnum Cœlorum, vt fuerunt Abel, Noe, Abraam, Iſaac, Iacob, Iob, Iſaias ſecatus, Ieremias lapidatus, Daniel in lacu leonum, & omnes Apoſtoli, & Martyres. Deus quos amat caſtigat, & qui placuerunt Deo: per multas tribulationes fuerunt fideles, & grati, ſic omnes prædicauerunt. Ergò ſic ego teneo.

4. Pars ibi. *Exiſtimabam vt cognoſcerem hoc: labor eſt ante me*. In duobus verſic. oſtendit difficultatem, quam habet hæc quæſtio ad manifeſtandam veritatem, per humanam inueſtigationem, quod eſt impoſſibile, niſi 1. per Diuinam Reuelationem, 2. *Donec intrem in Sanctuarium Dei*, ideſt per ſtudium Diuinæ Scripturæ, quæ dicitur Sanctuarium Dei, in qua leguntur præmia iuſtorum, & pœnas malorum, 3. *intelligam in nouiſſimis eorum*, conſiderando finem malum eorum, vt Cain, Pharaonis, Zeb, Zebeç, Salmonæ, Saulis, Neronis, Domitiani, & Cæterorum Tyrannorum. Nam ſcriptura narrat quod propter quinq; veniunt tribulationes, vt omittam breuitatis cauſa vtilitates tribulationum, 1. vt Chriſtus glorificetur, exemplum Cæci nati. Ioan. cap. 9. 2. vt tribulato augetur meritum, exemplum Iob, & Ioannis Baptiſtæ, Iob. cap. 2. 3. vt fauſtus, & ſuperbia non dominentur Exemplum Pauli, cui datus eſt ſtimulus carnis, ne magnitudo reuelationũ extollat, 2. Corin. cap. 12. 4. vt pœnis culpa expiatur. Exemplum Mariæ ſororis Moyſis leproſæ. Exod. cap. 21. 5. vt Dupliciter crucietur hic, & in futuro. Exemplum Herodis Aſcalonitæ, Actuum cap. 12.

5. Pars ibi. *Veruntamen propter dolos poſuiſti eos*, per 3. verſic. declarat dictam determinationem, 1. quantum ad pœnam malorum, 1. tu Deus poſuiſti finem ſuæ proſperitatis, 2. *Dum ſalleuarentur*, in fœlicitate deiecisti eos in exterminium, 3. deſolantur in morte, & ſuæ habitationes, & poſſeſſiones, 4. *ſubito defecerunt*, de præſenti vita, 5. perierunt in Gehenna propter iniquitatem, 6. *facti ſunt mali, & bona ſua*, velut ſomnum ſurgentium; Dum dormiunt multa videntur habere, ſurgentes nihil inueniunt, 7. *Domine in Ciuitate tua imaginem ipſorum ad nihilum rediges*, ideſt ſtatuæ malorum

poſt

poſt ſuam mortem ignominioſam confringebũtur per ludibrium. Vel filij eorũm qui ſunt imagines patrum, ſæpè deſolantur cum tota familia, & mendicent, & floræs in ſterquilinium eunt.

6. Pars ibi: *Quia inflammatum eſt cor meum*: per 8. verſic. declarat præmiationem iuſtorum; in præſenti in quantum ad bona gratiæ, & in futuro quãtum ad bona gloriæ, 1. propter amorem Diuinum cor ardet, 2. renes per continentiam, 3. ad *nihil redactus*, per humilitatem, 4. *neſciui*, me reputando ignarum, 5. *vt iumentum factus ſum*, in comperatione tuæ ſapientiæ, 6. *& ego ſemper tecum*, ideſt me remitto tuæ voluntati, ſemper vnitus tuæ voluntati, 7. *tenuiſti manum dexteram meam*, ideſt meam voluntatem, meum intellectum, vt ſemper manerem in gratiam, & non errarem, 8. *cum gloria ſuſcepiſti me*, ideſt recipiet hominem ad gloriam, eſt maximum bonum, 9. *quid mihi eſt in Cælo*, ideſt neq; in Cœlo, neq; in terra eſt aliqua creatura, quæ mihi ſufficiat pro mea beatitudine, quæ in ſolo Deo eſt. Vel quid aliud volo à te niſi gratiam in terra, & gloriam in Cælo? 10. *defecit caro mea, & cor meum*: In conſideratione bonitatis tuæ, quæ ſuperat omnes ſenſus. Vel ſenſualitas mea defecit inquirendo, & aliam quietem, ſtabilitatem, & ſecuritatem non inuenio, niſi in te Deus cordis mei, pars mea in æternum.

Quia ecce, qui longant ſe à te, per peccatum mortale, peribunt perditione Gehennæ, perdidiſti omnes, qui fornicantur abs te, per Idolatriam, quæ dicitur fornicatio.

Concludit, *mihi autem adhærere Deo bonum eſt*, per Fidem, Spem, & Charitatem, in hac vita, & per gloriam in alia vita laudando Deum, qui non noſtris meritis; ſed ſua miſericordia, & bonitate faciat nos digni. Amen.

Vtilitates tribulationis, vt eam amplectamur, & non deſperemus.

PRimo, Tribulatio eſt à Deo Patre bono amante, propter quatuor bona miſſa, 1. vt fugamus pœnas æternas, 2. vt conſideremus æternum prœmium, 3. vt meditemur paſſionẽ Chriſti, 4. vt cogitemus ſuas vtilitates, quæ ſunt innumeræ, 1. illuminat ad videndum errores commiſſos, 2. emollit cor durum, vt recipiat formam iuſti, 3. roborat ad tolerantiam, 4. diſſoluit vincula terreni amoris, 5. probat hominem ſi eſt perfectus an non 6. purgat à malis, 7. deſiccat abundantiam delitiarum, 8. claudit viam inferni, 9. paradiſum aperit, 10. ſanat eos, qui ſpontè eam recipiunt, 11. facit homines Filios Dei, 12. Comites Chriſti, 13. hoſtem debilitat, 14. dat occaſionem coronæ gloriæ, 15. exaltat tribulatum vt Ioſeph, 16. multiplicat bona ſpiritualia, 17. errantem reducit ad viam, 18. pigrum facit ſolicitum, &c.

PSALMVS LXXIII.

Vt quid Deus repuliſti in finem: iratus, &c. Pſalmus primus lamentationis, ſequuntur alij duo, ideſt 78. & 136.

TItulus, *Intellectus Aſaph*, ideſt Dauid, qui eſt factor pſal. eruditus eſt à Deo per reuelationem de contentis in hoc pſalmo, Aſaph eſt cantor. Materia pſalmi ſecundum literam loquitur de captiuitate Babylonica, quã prævidit

prævidit futuram, & in hoc pſalmo orauit pro liberatione ab ea

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. per 3. verſic. allegat priſtinam Dei amicitiam: nam ad magnanimum pertinet condonare amicũ, Deus elegit in amicum populum Iſrael; Ideo debet parcere erroribus eius, & offenſis priſtinis, & ideo petit reconciliationem, & non obliuiſcaris, ſed memor eſto congregationis tuæ; quomodo eum pauiſti in deſerto, & dediſti Regnum, & ſceptrum, & templum in Sion.

In 2. parte ibi. *Leua manus tuas in ſuperbias eorum*, per ſeptem verſic. 1. allegat aduerſantium malitiam, propter quam decens eſt quod Deus eam puniat, & liberet detentos à Babylonijs, qui gloriabantur de virtute ſua, & poſuerunt ſigna ſua, ideſt vexilla victoriæ in diebus feſtiuis ſuper portas ciuitatis, & templi: Excidentes ianuas ciuitatis, & templi ſecuri, & aſcia, ſicut in ſiluis, incenderunt templum, & polluerunt ſacrificando Idolis ſuis volendo extinguere ibi, Cultum Dei Iſrael, 2. ibi ſigna noſtra non vidimus allegat malitiam Iudæorum apoſtatantium à Iudaiſmo, qui tranſierunt ad Caldæos, qui erant acriores contra ciuitatem, & templum, qui dicebant ſigna noſtra non videmus, ideſt ſigna, quæ fecit Deus in exitu de Ægypto, & iam non eſt Propheta, qui annunciet nobis Dei veritatem, & nos non cognoſcit amplius, ideſt Deus totaliter reliquit, & nos derelinquamus eum.

Et ſi diceret aliquis, quod tunc habebant Hieremiam Prophetam Domini reſpondetur, quod non reputabant eum Prophetam Domini: ſed dicebant ei, non miſit te Dominus mendacium loqueris, Hierem. cap. 53.

In 3. parte ibi. *Vſquequo Deus improperabit inimicus?* per 9. verſic. allegat Dei potentiam, quæ tanta eſt, quod ſolo nutu poterat deſtruere illos, qui tantum vituperium fecerãt ciuitati, & loco ſuo nomini dedicato, vnde ait inimicus improperat, ideſt Caldæi, quod Deus Iſrael non poteſt liberare Iudæos, & irritat nomen tuum, & tu ò Deus, vt quid auertis manum tuam ad puniendum eos? Deus autem Rex noſter ante ſæcula, ideſt ab æterno eſt Deus Rex noſter poſt creationem. Vel ſæcula, ideſt reuolutiones multorum Iubilæorum, ſæpè ſæculum in ſcriptura accipitur pro reuolutione 50. annorum, & ſecundum Hebræos ab exitu de Ægypto vſque ad ædificationẽ templi fluxerunt 480. anni, & vſque ad captiuitatem Babylonicam, & deſtructionem templi, tranſierunt alij anni 410. ita vt ante 18. Iubilæos, operatus ſit ſalutem in medio terræ, ideſt adducendo filios Iſrael in ſignis, & prodigijs in Hieruſalem, & terram promiſſionis, quæ eſt in medio terræ habitabilis, cum ſit in quarto climate, ſunt enim climata ſeptem. Tu confirmaſti in virtute tua mare; quando Deus firmauit aquas maris Rubri, contribulaſti capita draconum, ideſt principales ægyptios in aquis. Tu confregiſti capita Draconis, ideſt Pharaonis, in Ezech. cap. 29. Ægyptij dicuntur Dracones. Dediſti eum eſcam populis Æthiopum, vel quia in aliqua parte Æthiopiæ homines edunt carnem humanam; Vel Æthiopes vocat coruos propter nigredinem, qui comederunt ægyptios, vel Diabolis nigris. Tu dirupiſti fontes, cum in deſerto ex petra fluxerunt aquæ. Tu ſiccaſti fluuios Ethan, ideſt Iordanem, tuus eſt dies, tua nox, tua aurora, & ſol, & omnia tempora tu feciſti omnes terminos terræ, ideſt totum mundum. Quaſi diceret tu Deus es factor omnium temporum, & rerum omnium, & Babylonij te blaſphemant; ergo accipe vindictam de inimicis noſtris, & excitetur iuſtitia tua.

In 4.

Digitized by Google

In 4. parte ibi. *Ne tradas beſtijs animas confitentes tibi*, per 5. verſic. allegat miſeriam populi Iſrael, qui in Babylonia frequenter dabantur morti ſine cauſa, & dabantur beſtijs ad deuorandum, vt patet de Daniele, & tribus pueris, vel beſtijs, ideſt Babylonis beſtialibus viuentibus, addit confitentes nam promittit agere gratias.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, vt ſit oratio Eccleſiæ pro populo Catholico, qui aliquando per Dæmones retinetur in captiuitate peccati ad cuius liberationem allegat Eccleſia, 1. Dei amicitiam, qua populum Catholicum recepit per gratiam baptiſmalem, 2. allegat obſtinatam malitiam Dæmonũ, 3. Dei potentiam ad peccatorum iuſtificationem, 4. populi miſeriam quandiù detinetur in captiuitate peccati, quod per Babylonem ſignificatur, quæ dicitur confuſio.

Myſticè iſte pſalmus loquitur de Eccleſia, quæ primo exponit querelam ſuam apud Deum, & in 10. verſic. prædicit ſtragem, quam facturus eſt Antichriſtus in finem mundi, 2. inuocat Chriſtum, vt veniat ad liberandum eam, & nota quod ſicut Eccleſia habuit quatuor ædificatores, primi Apoſtolos prædicatione, 2. Martyres ſanguine ſuo, 3. Doctores doctrina ſua, 4. Sanctos viros Confeſſores. Deſtructores fuerunt illa quatuor animalia figurata per Danielem cap. 7. primo Leæna, ideſt Tyranni, 2. Vrſus, ideſt hæretici, 3. Pardus perſecutio Saracenorum, ideſt Turcarum, quæ incæpit poſt Heraclium Imperatorem circa annos Chriſti 700. 4. Beſtia eſt ſine nomine; ſed dicitur terribilis, quæ omnes alias beſtias deuorauit, quæ expectatur, & eſt Antichriſtus, & de hoc ait pſalmus.

O Deus homo Chriſte, *vt quid repuliſti Eccleſiam tuam in finem?* ideſt totaliter, vel in fine, ideſt à principio vſque in finem permiſiſti Eccleſiam vexari ab his quatuor beſtijs, *iratus eſt furor tuus ſuper nos, qui ſumus oues paſcuæ tuæ*, nutriti Sacramentis tuis. *Memor eſto, igitur familiæ tuæ antiquæ*, cui redemiſti virgam, ideſt ſceptrum Regni, vel Chriſtum, vel Eccleſiam, quæ dicitur Sion, vbi incæpit.

Leua manus tuas in ſuperbias eorum, ideſt potentiam tuam contra talem inimicum, qui tanta mala fecit in Sancto, ideſt in Eccleſia, quæ eſt Sanctuarium Dei, & locus ſanctus.

Et gloriati ſunt in medio Eccleſiarum, vbi celebrantur Feſtiuitates Dei, in tuo dedecore.

Poſuerunt ſigna ſua, ideſt Idola, & ſtatuas, & non cognouerunt auctorem Deum, ſicut in exitu ſuper ſummum, ideſt poſuerunt vexilla, & inſignia in locis eminentioribus pro bono exitu, & fine belli. Sed ponamus nos ſignum Crucis in cordibus noſtris, & non aduerſarij ſignum. Ne eius ſecuri, & aſcia excidantur quiq; à gratia, ſed falce Euangelica purgemur ad gloriã. Iſte Antichriſtus excidet Eccleſiam ſicut fabri ſiluam ſecuri, & aſcia, & dolabra, & igne.

Non incendantur in concupiſcentia; ſed accendantur Sacramentis ſpiritualibus, non polluantur vitijs corda fidelium, qui ſunt templum Spiritus Sãcti, ſed virtutibus repleantur, & miniſtri Mahometis incenderunt Eccleſiam.

Cognatio eorum, ideſt Antichriſti, & Turcarum ſimul dixerunt in corde ſuo faciamus ceſſare in terra dies feſtos Chriſtianorum, ideſt extirpemus.

Signa noſtra non videmus, dicunt Chriſtiani apoſtatæ à fide, non videmus miracula

Miracula Chriſti ſicut in primitiua Eccleſia, nec eſt Propheta immo Religioſi ſunt dediti luxuriæ, auaritiæ, voluptatibus, ſuperbiæ, & ambitioni ſequamur ergo nos ſectam Antichriſti.

In 2. parte ibi. *Vſquequo Deus improperabit inimicus*, per 14. verſic. cœtus, & congregatio fidelium remanentium in fide Chriſti conquæritur apud Chriſtum allegando eius omnipotentiam, quod inimicus improperat eius nomeni, & Eccleſiæ, & ipſe non punit, ideo dicitur habere manum in ſinu, Chriſtus ſæpè dicitur manus dextera Dei Patris, manẽs in ſinu Patris, Deus ante ſæcula, qua Deus fecit mundum, & tunc Deus Pater miſit manum ſuam de ſinu ſuo, quando miſit Verbum in carnem, per quod liberauit genus humanum, vicit diabolum, & ſubiecit populum gentilem iugo fidei, *ipſe eſt Rex noſter; qui ante ſæcula eſt Deus Verbum Patris*. ipſe poſtea factus homo, operatus eſt ſalutem in medio terræ, ideſt mortuus eſt in Hieruſalem, quæ eſt in medio Paleſtinæ, in medio terræ habitabilis in 4. climate, vel in vtero Virginis, terra benedicta.

Confirmaſti in virtute tua mare, ideſt dediſti virtutem aquis, vt in baptiſmo contribulaſti capita draconum, ideſt ſeptem vitia capitalia, quæ dicuntur capita draconum.

Confregiſti capita draconis, ideſt tria peccata principalia, ſcilicet originale, mortale, veniale, ſed mortale habet ſeptem capita. *Dediſti eum eſcam populis Æthiopum*, ideſt congregatus populus fidelis in Eccleſia, infidelis relictus eſt cibus dæmonum nigrorum.

Tu dirupiſti fontes, ideſt ſicut Moyſes percuſſit petram, & fluxerunt aquæ ad ſatiandum populum, ita tu Chriſte percutiendo latus tuum lancea fluxerunt Sacramenta ad ſatiandam Eccleſiam. Tu ſiccaſti fluuios Ethan, ſicut virga Moyſis ſiccauit mare, & traxit aquam de petra; ita virtus Chriſti præbet gratiam, & deſtruit peccatum, refrigerat fideles, & conterit diabolum.

Tuus eſt dies, ideſt lux, & claritas Euangelij, & tẽpus gratiæ, *tua eſt nox*, ideſt obſcuritas veteris Legis, & tempus eius, *tu fabricatus es auroram*, ideſt Beatam Virginem, vel Eccleſiam, vel tempus propinquum Chriſto, & Solem, ideſt humanitatem Chriſti, Sol Iuſtitiæ.

Tu feciſti omnes terminos terræ, ideſt Apoſtolos, vel nouellos in fide, terminos veteris Legis, æſtatem, & ver tu plaſmaſti ea. In toto vniuerſo ſignātur tres partes Cœlum, elementa; & elementata; ita in Eccleſia aſſignantur tres partes, Sancti Apoſtoli, qui ſunt Cœlum, Doctores ſunt, vt elementa, ſimplices fideles, elementata: Sicut in mundo aſſignantur quatuor tempora; ita pariter in Eccleſia. Nam primum tẽpus fuit hyems poſt peccatum Adæ, 2. fuit ver in Lege Moyſis, 3. tempus gratiæ; æſtas tempore Chriſti, quando fructus legis fuerunt maturi, 4. Autumnus tempus Antichriſti, quando folia decidunt, & refrigeſcit Charitas. Ideo hic tacet hyemem, & Autumnum, quia deſignant peccatum Adæ, & Antichriſti filij perditionis; ſolum nominantur ver tempus veteris, & æſtas tempus gratiæ. Ver cum Iuſti in hac vita bonis operibus florent, Æſtas cum fructus laboris ſui ſuſcipiunt. *Memor eſto huius*, ideſt populi fidelis patientis, Eccleſiæ vexatæ, & Martyrum laceratorum. improperat inimicus Diabolus, vel gentilis nomini tuo. *Ne tradas beſtijs animas confitentes tibi*, ideſt Diabolo, & membris eius beſtialiter viuentibus. *Reſpice in teſtamentum tuum*, quia in vtroq; teſtamento promi-

ſiſti

Digitized by Google

ſiſti defendere tuos fideles ab inimicis, qui cœci ſunt, & habent corda iniqua. *Ne auertatur humilis factus confuſus*. ideſt oro ne populus tuus humiliatus repellatur confuſus; ſed exauditus pauper, & inops laudabunt nomen tuum. *Exurge Deus iudica cauſam tuam*, veni ad puniendum inimicos pro improperijs, quæ tu ſuſtinuiſti pro nobis, vel nunc Eccleſia ſuſtinet, vt in iudicio confundantur. *Ne obliuiſcaris voces inimicorum tuorum*, ideſt ne obliuiſcaris punire voces, & blaſphemias inimicorum tuorum; quia ſuperbia eorum aſcendit ſemper, 1. in Cœlum poſtulare vindictam, 2. quia ſemper creſcit in pœnam.

PSALMVS LXXIV.

Confitebimur tibi Deus confitebimur, &c.

Titulus: *In finem ne diſperdas pſalmus cantici Aſaph*, omnes partes iſtius tituli alibi explicatæ ſunt, ſi tamen explicari poſſunt, an potius diuinari, propter varietatem titulorum. Illud verbum, ne diſperdas. Aut intelligitur ne Eccleſia Catholica diſpergatur per tyrannos. Vel ne populus deficiat à fide. Ne violes ſpem, quæ habetur in promiſſione Dei; ſed ſit certa promiſſio Dei.

Materia pſal. ad literam eſt de populo redeunte de captiuitate Babylonicà, & redditio gratiæ, ſicut præcedens erat oratio populi de liberatione. Ideo propoſuit agere gratias.

Diuiditur pſal. iſte in tres partes, 1. in tribus verſic. deſcribitur reuerſorum conditio. *Confitebimur tibi Deus*, quod iuſtè nos captiuaſti pro peccatis noſtris, *Confitebimur, & inuocabimus nomen tuum*, quod miſericorditer nos reuocaſti vnde Neemiæ cap. 9. dicitur de reuerſis à captiuitate Babylonica, quod quater in die, & quater in nocte confitebantur, & adorabant, de nocte confitentes Dei iuſtitiam. De die eius miſericordiam. *Cum accepero tempus ego iuſtitias iudicabo*. Hæc ſunt verba Dei, ideſt cum venerit tempus diſpoſitum ſecundum ordinem ſapientiæ meæ, ſententias iuſtitiæ ponam in effectum. *Liquefacta eſt terra, Iſrael, &c.* columnæ erant Zorobabel, & & Ieſus filius Ioſedech.

In 2. parte ibi. *Dixi iniquis nolite iniquè agere*, per 5. verſic. ponitur punitio aduerſariorum Babyloniorum, qui captiuarunt populum Iſrael. Sed ipſi poſtea fuerunt deſtructi, & ſubiugati per Cyrum nutritum in humili conditione, & poſtea exaltatum ad Monarchiam, quia Deus humiliat, & exaltat.

In 3. parte ibi. *Ego autem annunciabo in ſæculum*, per duos verſic. ponitur gratiarum actio pro populi liberatione, & aduerſariorum punitione, cũ dicitur ego autem annuntiabo, ſcilicet Dei virtutem, & laudem.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quolibet verè pœnitente, qui egreſſus de captiuitate peccati confitetur Dei iuſtitiam, & eius miſericordiam: & poteſtatem Dœmonum contemnit, & Deo gratias agit.

Monet hic pſalmus nè quis ſuperbè de ſe præſumat, ne humiliter de Deo diſperet, quem, & ſi affligitur, certa conſolatur promiſſio, pſalmus eſt contra tumorem ſuperbiæ, medicinam humilitatis apportat. In quo Chriſtus verus Deus, & verus homo, Iudex viuorum, & mortuorum, vt Iudæi credant, & non corrumpant fidem, hæc eſt regula ſanctæ deuotionis prius confi-

teri peccata, poſt inuocare Deum in auxilium, tandem narrare neceſſaria.

Myſticè. Aliqui Catholici dicunt hūc pſalmum eſſe dialogum in quo Dauid dicit in perſona totius Eccleſiæ, & Chriſtus reſpondet, 1. dicit Eccleſia ſuum officium eſſe, primo laudare Deum, 2. orare eum, 3. prædicare. *Confitebimur tibi Deus*, corde, & pura mente, 2. *Confitebimur opere, & inuocabimus nomen tuum*, puro ore, 3. *narrabimus mirabilia tua*, ideſt incarnationem, natiuitatem, vitam, miracula, paſſionem, ſacramenta, mortem, reſurrectionem, aſcenſionem, miſſionem Spiritus Sancti, & futurum iudicium.

Reſpondet Chriſtus in hac ſecunda parte in qua tria facit, 1. dimidium ſecundi, & tertium verſic. ibi *Cum accepero tempus*, promittit venire in carnem ad iudicium diſcretionis. Accipere tempus eſt 1. quando factus eſt homo, 2. in iudicio diſcretionis in die mortis cuiuslibet, 3. in die iudicij per examinationem, & retributionem, & punitionem. *Liquefacta eſt terra*, ideſt corda Iudæorum, & gentilium ante aduentum Chriſti erant lapidea, & rigida; ſed poſtea facta ſunt carnea, & mollia, & erant prona ad malum, vt Petrus negando, Paulus perſequendo, &c. *Ego confirmaui columnas eius*, mittendo Spiritum Sanctum in Apoſtolos, qui ſunt columnæ, & fundamenta Eccleſiæ, & confirmaui eos.

2. Ibi. *Dixi iniquis nolite iniquè agere*, per 2. verſic. promittit dare legem iuſtificantem prohibentem omnem violentiam, & iniuſtitiam. Dixi in mea Lege Euangelica, nolite agere contra Deum, & proximum in dictis, & factis.

3. Ibi. *Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente*, per 3. verſic. promittit facere vltionem de ſuperbis, & transgreſſoribus Legis Euangelicæ, 1. Deus eſt vbiq; 2. Fides Chriſtiana per totum mundum eſt diffuſa, 3. Chriſtus eſt Iudex vniuerſalis. Nota quod nominat Orientem, & Occidentem, & non nominat Septentrionem, & Auſtrum, 1. an quia comprehenduntur ſub nomine, deſertis mōtibus? qui ſunt inhabitabiles propter frigus, 2. an deſignant hæ duæ partes extremæ mundi infernum, vbi non operatur gratia diuina, niſi ſola iuſtitia, imò ſeptentrio, ſiuè aquilo ſemper accipitur in malam partem in Diuina Scriptura, deſignat, enim diabolum, & regnum eius, infernum, gentilitatem, ſtatum peccati, extinctionem charitatis, ſuperbiam, ignorantiam, tribulationem, decrepitatem, 3. an quia ſub illis nominibus comprehenduntur omnes gentes, oriens, ideſt iuſti, quibus oritur Sol Iuſtitiæ. Occidens, ideſt peccatores, quibus occidit gratia, deſerti montes, ideſt falſi prædicatores, ſuperbi, hæretici, & deſerti à Deo.

Calix triplex in ſcriptura, 1. paſſionis, vnde Chriſtus aiebat, *tranſeat à me Calix iſte*, 2. punitionis, vnde Apocal. cap. 18. *Date illi calicem indignationis iræ Dei*, 3. Calix fruitionis, & gloriæ, *Calix meus inebrians*, item vinum triplex, paſſionis, punitionis, & fruitionis, vnde vinum peccatorum eſt plenum miſto vino, ideſt in hac vita eſt plenum fælicitate, & delicijs mundanis, in alia vita fœcibus damnationis, & pœnæ æternæ, ergo in manu Dei eſt præmium, & pœna vnicuique ſecundum meritum, & demeritum.

4. Ibi. *Ego autem annuntiabo*; eſt vox Prophetæ, vel Eccleſiæ promittēs annuntiare laudes Dei de mirabilibus ſuis. Et omnia cornua peccatorum confringat, vox Dei concludens punitionem peccatorum, oremus, vt gratia Dei nos inter iuſtos computet. Amen.

Eccle-

Eccleſia recitat hunc pſal. in officio Apoſtolorum, quia ipſi ſunt columnæ Eccleſiæ confirmati per virtutem Spiritus Sancti.

PSALMVS LXXV.

Notus in Iudæa Deus in Iſrael magnum, &c.

TItulus: *In finem in carminibus pſalmus Aſaph Canticum ad Aſſyrios.* In finem dirigit nos in Chriſtum, quia agit de bonis eius, quod notus, quod habitat: quod illuminat: quod ſaluat. In carminibus pſalmus Aſaph, ideſt in laudibus ad quas monet fidelis Synagoga, ideſt Aſaph cantor, ideſt, Eccleſia, ad Aſſyrios, ideſt contra Iudæos, qui non ſe dirigunt errantes; ſed erigunt ſe contra Chriſtum. Perſequuntur Eccleſiam, vt olim Aſſyrij perſequebantur Iudæos, Aſaph, ideſt Synagoga, ideſt Eccleſia.

Materia pſal. eſt ſecundum literam de afflictione Regni Iudeæ tempore Ezechiæ Regis, per Sennecherib Regem Aſſyriorum; cuius exercitus fuit percuſſus ab Angelo in vna nocte, necati ſunt centum octuaginta quinque millia, vt legitur 4. Regum cap. 19. Et Sennecherib miſerabiliter fugit, & poſtea necatus eſt à proprijs filijs ſuis.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per duos verſic. deſcribitur conditio Regni Iudeæ, in quo Metropolis erat Hieruſalem, in qua erat templũ, propter quod vigebat ibi, Diuinus Cultus, & ſcientia legis, & Prophetarum, & hoc eſt quod dicit. Notus in Iudæa Deus, & non in alijs terris Idolatris. Locus in pace eſt templum ædificatum a Salomone Rege Pacifico in tempore pacis.

In 2. Parte ibi. *Ibi confregit potentias, & arcum*, per 7. verſic. deſcribitur, delectio ipſius Sennecherib, eo quod volebat deſtruere Ciuitatem Hieruſalem, & templum in ea ædificatum, Cultui Diuino deputatum. Potentias. ideſt bellatores, arcum, ideſt inſtrumenta bellica. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.* Montes æterni hic dicuntur Angeli, qui ſunt immortales, quia miniſterio Angelico facta eſt proſtratio exercitus Sennacherib, & factum eſt hoc mirabiliter, quia corpora eorum redacta fuerunt in cineres: veſtibus eorum, & armis remanentibus illæſis: vnde inimici ſui, ſine difficultate poterant colligere arma, & ſpolia. Per hoc illuminati ſunt in cognitione Diuinæ virtutis: *Omnes inſipientes turbati ſunt*, ideſt milites Sennacherib. Dormierunt ſomnum, ideſt mortis æternæ: *& nihil inuenerũt in manibus ſuis*, ſcilicet de diuitijs acquiſitis in bello. *Ab increpatione tua Deus*, ideſt mortui ſunt non morte naturali, ſed virtute diuina. *Tu Deus es terribilis*, & nullus poteſt tibi reſiſtere. *De Cælo auditum feciſti*, quando per Iſaiam Prophetam annuntiaſti punitionem Sennacherib Ezechiæ Regi, 4. Reg. 19. *Terra tremuit*, ideſt habitantes terram Iſrael in aduentum Sennacherib, *& quieuit*, audientes mortem, & fugam exercitus eum. Deus fecit iudicium.

3. Pars ibi. *Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi*, per 3. verſic. ponitur gratiarum actio pro populi liberatione; & ſuperborum punitione, cogitatio hominis, ideſt conceptio voti Ezechiæ regis confitentis Deo confeſſione laudis, & *reliquiæ cogitationis eſt* redditio voti, & memoria de beneficio liberationis, *Diem feſtum agent tibi*, vnde fuerunt inſtituta aliqua

ſeſta ad recolenda beneficia Diuina, Ideo inuitat omnes ad vota reddenda Deo, *vouete, & afferte munera*, ab omni parte, *quia Deus eſt terribilis*.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte de qualibet communitate fideli, ſeu perſona ſingulari, quæ de afflictione magna corporali, temporali, vel Spirituali à Deo magnificè liberatur, & hic ad Dei laudem deuotè excitatur.

Myſticè, materia pſalmi iſtius, eſt de victoria Chriſti meſſiæ in lege promiſſi, quam habuit in Hieruſalem, & Iudæa, & tota terra promiſſionis vbi Chriſtus fuit natus; conuerſatus, & notus. Per Iudæam, & Iſrael poteſt etiam intelligi Eccleſia Catholica a ſolis ortu, ad occaſum vſq; diffuſa, vbi Chriſtus notus eſt per fidem, ibi Chriſtus natus, & Angeli cecinerunt gloriam in Excelſis Deo, Circunciſus, & Simeon, & Anna Prophetarunt. Magi venerunt ab Oriente, & adorauerunt, Herodes necauit infantes pro ipſo, Baptizatus, vox de Cœlo audita eſt, prædicauit, miracula fecit per totam Paleſtinam, Sacramenta inſtituit, paſſus eſt, mortus ſepultus reſurrexit conuerſatus eſt per 40. dies, aſcendit ad Cœlum, miſit Spiritum Sanctum. Ecce quomodo notus in Iudæa.

Diuiditur pſal. in Duas partes, in 1. per 9. verſic. prædicit, & deſcribit, multiplicem notitiam, qua Deus in carne erat cognoſcendus in Sion, qui eſt mons, & arx in Hieruſalem, quæ eſt Ciuitas in Iudæa, quæ regio in Iſrael, ideſt tota Paleſtina, & Terra Sancta diuiſa, per 12. tribus Ideo iſta quatuor nomina amplectuntur, Iſrael, Iudæam, Sion, & Hieruſalem.

1. *Notus in Iudæa*, ideſt Natus eſt Chriſtus in Betleem terra Iudæ, & ibi cantabant Angeli gloriam, adorant magi, & paſtores, magnus in Iſrael in miraculis, 2. *Et factus eſt in pace locus eius*, ideſt in Hieruſalem vbi prædicauit, miracula fecit, & ibi fuit ſepulchrum eius, in quo dormiuit Chriſtus in pace cum ſpe reſurrectionis, 2. in Sion, vbi erat cœnaculum, & inſtituit, Sacramentum Euchariſtiæ, & ordinauit Sacerdotes, Sion poteſt intelligi anima, 3. *Ibi confregit potentiam*, diaboli, arcum tentationum, ſcutum, ideſt, Chirographum venditionis humanæ, Confregit gladium, ideſt peccatum originale, & bellum, ideſt ſeptem vitia capitalia, hanc victoriam perfecit in cruce, 4. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis*, notus in Iudæa; mittendo Spiritum Sanctum in Apoſtolos dictos montes, ſcribæ, & phariſæi, & Iudæi inſipientes turbati ſunt, & admirati videntes linguas igneas ſuper cœnaculum, 5. *Dormierunt ſomnum ſuum*, ideſt Iudæi obſtinati nolentes ſequi Chriſtum, ſed intenti diuitijs mortui ſunt in peccato mortali, & diuitiæ nihil eis profuerunt nam Diues eſt velut ſomniator, qui ſomniat multos numos habere, & eſt pauper, 6. *Ab increpatione tua Deus*, 1. ſic interpretatur omnes ſuperbi, tyranni, bellatores contra Eccleſiam, & Chriſtum, mortui ſunt morte æterna, 2. vel cuſtodes ſepulchri Chriſti dormierunt voluntate Dei, & nihil potuerunt retinere Chriſtum, 3. vel equi Dei ſunt Angeli, & animæ iuſtorum, vtinam nos eſſemus equi Dei, 7. *Tu terribilis es*, tu Chriſte es terribilis, & potens, nullus poteſt reſiſtere tibi. Ex tunc ira tua, ideſt in die Iudicij ira tua concitatur contra nos, 8. *De Cælo auditum feciſti*, in reſurrectione terra tremuit, & in iudicio finali, erunt ſigna in Sole, & Luna, & terremotus magni erunt, areſcentibus hominibus, 9. *Cum exurgeret in iudicium Deus*, præcedent, 15. ſigna, & poſt ſaluantur Iuſti.

In 2. parte ibi. *Quoniam cogitatio hominis*, per 3. verſic. prædicit Diui-

num

num Cultum latriæ debitum Chriſto à fidelibus pro beneficio redemptionis. 2. cogitatio hominis, eſt fides interna, qua laudamus, & confitemur Chriſtum Deum, & hominem triplici confeſſione, 1. peccatorum, 2. fidei, 3. laudis. *Et reliquiæ cogitationis ſunt opera externa*, in celebrando feſtiuitates Chriſti, & Sanctorum, ad hoc ordinatas, *Vouete, & reddite Domino*, Deo, ideſt omnes fideles celebrate feſtiuitates offerendo munera Chriſto, ideſt reddite votum factum in Baptiſmo, *Terribilis*, Ideo datur Chriſto latria, ideſt, adoratio, munera, & laudes, *quia eſt ſuper omnes reges terræ*, & omnipotens, & æternus aufert Spiritum Sanctum peccatoribus. Eccleſia cantat hunc pſal. in Sabbato Sancto, quia agit de morte, & ſepultura Chriſti.

PSALMVS LXXVI.

Voce mea ad Dominum Clamaui, voce mea &c.

Titulus. *In finem pro Idithum pſalmus Aſaph.* In finem, ideſt dirigit nos in Chriſtum finem legis, vel ad victoriam finalem vocum cantorum, vt dictum eſt ſæpe, ſed pro Idithum difficile eſt diuinare. Euthymius putat pſalmum datum eſſe ad cantandum ipſi Aſaph pro Idithum, qui forte cantare impediebatur, friuola expoſitio eſt. Neque verum eſt quod alij dicunt pſalmum compoſitum ab Aſaph, & datum ipſi Idithum ad cantandum. Neque verum eſt Iditum eſſe inſtrumentum muſicum ſuper quod cantabatur pſalmus, vanæ mihi videntur hæ expoſitiones. Sed hoc verum eſt, quod Aſaph, ideſt, Synagoga, ſeu cœtus fidelium. Idithum, ideſt tranſcendens, ideſt homo myſticus, aut congregatio fidelium relinquendo terrena; tranſcendit ad cœleſtia, & contemplatur diuina beneficia, ſupra humanam facultatem, & dirigit nos in Chriſtum; Ideo voluit Dauid quod pſal. cantaretur cum magno conatu vocum à Choro Aſaph, & Idithum.

Materia pſalmi ſecundum literam eſt de captiuitate Babylonica futura propter peccata populi Iſraelitici, & eam terminandam per orationes Sanctorum virorum illius temporis, vt Danielis, Ezechielis, & aliorum.

Diuiditur pſal. in duas partes principales, in 1. verſic. proponit intentũ. *Voce mea ad Dominum clamaui*, quia erat longè à peccatoribus. Et intendit mihi, & omnes Sancti, & Iuſti orantes ſunt exauditi, & peccatores conuerſi, & poſt 70. annos fuerunt liberati.

In 2. parte ibi. *In die tribulationis meæ*, vſque in finem quatuor facit, 1. per 5. verſic. ponit orationem Sanctorum pro liberatione captiuitatis deprecantium, in die tribulationis, ideſt in tempore captiuitatis. *Exquiſiui Deum*, diligenter, manibus extenſis, nocte meditando, contra eum, ideſt verſus Hieruſalem, & non ſum deceptus, quia fuit finaliter exauditus. *Renui conſolari anima mea*, fugiendo delitias terrenas, plorando, & ieiunando, memor fui Dei, & delectatus ſum, ſpiritualibus conſolationibus *excitatus ſum*, in Diuinis Laudibus, *& defecit ſpiritus meus*, in extaſi contemplationis. *Anticipauerunt vigilias oculi mei*, ideſt excitatus à ſomno ante tempus vigiliæ, *turbatus ſum de ira Dei, & non ſum locutus*, ideſt non habui audaciam aliquid petere. *Cogitaui dies antiquos*, ideſt creationis mundi quãdo Adam creatus in gratia peccando fuit expulſus à Paradiſo, ſic nos à patria noſtra propter peccata noſtra, *& annos æternos*, ideſt prima tempora. *Meditatus*

noſte,

Digitized by Google

nicle, recolens culpam noſtram, & Diuinam Iuſtitiam. Exercitabar in talibus meditationibus. *Et ſcopebam ſpiritum meum*, ideſt ne in anima mea iaceret aliqua grauis culpa, ideſt examinabam conſcientiam, quod debet facere omnis tribulatus, & non dicere inimicus fecit perſecutionem, malus cibus infirmitatem, &c.

2. Ibi. *Nunquid in æternum proyciet Deus*, per 4. verſic. deſcribitur iuſtorum afflictio ex fragilitate humana, ſpes quæ differtur affligit animam. Prouer. cap. 13. 1. quaſi illa afflictio non eſſet tranſitura, 2. *aut non apponat, vt complatitior ſit adhuc*, ideſt ſit benignus cum abiecit populum ſuum captiuum, 3. *Aut in finem miſericordiam ſuam abſcondit*, ideſt ſemper, 4. *Aut obliuiſcetur miſereri Deus*, 5. *Aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas?* vt non extendat eas amplius ad nos. Et dixi, hoc quod patior, non eſt de crudelitate Dei; ſed de peccatis meis, *hæc mutatio dexteræ excelſi*, ideſt vt Dominus miſereatur, vt det gratiam ſuam vniuerſo mundo, vt non retineat in ira ſua miſericordias ſuas, vel dextera Dei eſt miſericordia, qua nos introduxit in terram promiſſam. Siniſtra Dei eſt iuſtitia, qua nos expulſit à patria noſtra propter peccata noſtra, hæc mutatio.

3. Ibi. *Memor fui operum Domini*, per 4. verſic. declarat liberationem populi per ſimilitudinem liberationis captiuitatis Ægyptiacæ, quæ fuit grauior, & durior Babylonica, & tamen ab illa fuit populus liberatus orationibus Sanctorum, & multo fortius liberabitur ab iſta per orationes Sanctorum. Ideo ait memor fui operum Domini, qui fecit in liberatione populi de Ægypto percutiendo Ægyptum multis plagis. *Quia memor ero ab initio mirabilium tuorum*, ideſt de electione Moyſis, de rubro ardente, de virga in ſerpente, de manu eius leproſa, de aqua in ſanguinem, &c. *Meditabor in omnibus operibus, & in adinuentionibus tuis*, ideſt in Præceptis Legis exercebor, *Deus in ſancto via tua*, ideſt in Angelo Sancto tuo, qui præcedebat caſtra filiorum Iſrael in columna ignis de nocte, & nubis de die oſtendendo eis viam. Vnde exclamans Propheta ait. *Quis Deus magnus ſicut Deus noſter*, qui facis mirabilia in Angelis, hominibus, & creaturis. Et virtus tua eſt nota in toto mundo à Prophetis, & Hebræis. Redemiſti in brachio tuo, ideſt potentia tua, & fortitudine Populum tuum, Iudæos deſcendentes à Iacob extra Ægyptum, & filios Ioſeph natos in Ægypto.

4. Ibi. *Viderunt te aquæ Deus*: per 6. verſic. deſcribitur liberatio populi de Ægypto magis in ſpeciali per diuiſionem maris rubri, vnde aquæ timuerunt, & abyſſi ſteterunt ſicut murus à dextris, & ſiniſtris. *Multitudo ſonitus aquarum*, quod aquæ maris rubri cum magno fragore reuerſæ ſunt ſuper Ægyptios. *Vocem dederunt nubes*, ideſt de nube procedebant fulgura, & tonitrua contra Ægyptios, & erant ſicut ſagittæ miſſæ à Deo, & vox tonitrui, ſicut ſonitus rotarum. *Illuxerunt coruſcationes*, in toto mundo. *Commota eſt, & contremuit terra*, ideſt aliqui habitantes terram, moti ſunt ad diuinum timorem, & reuerentiam. In mari via tua, ideſt fecit viam populo per mare. *Et veſtigia tua non cognoſcentur reuerſæ aquæ*. Deduxiſti ſicut oues, ideſt per deſertum. *Moyſes*, erat Dux, *Aaron*, Summus Sacerdos.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, de quacunque Congregatione Fideli, ſeu perſona ſingulari exiſtenti in tribulatione temporali, ſeu ſpirituali, rogante Deum deuotè ab ea liberari: & quantumcunque ex infirmitate humana te-

Digitized by Google

na tedio efficiatur : tamen ſperat diuinitus liberari exemplo præcedentium Sanctorum, quos Deus liberauit de manibus tyrannorum per gloriam martyrij ad æternam Beatitudinem transferendo, & aliquando etiam in præſenti vita ad tempus reſeruando ad confirmationem Chriſtianorum in fide : qui videntes aliquando martyres liberari de manibus tyrannorum miraculosè, per hoc magis confirmabantur in fide.

Myſticè iſte pſal. exponitur de homine myſtico, ſeu genere humano, quod eſt multitudo fidelium expectantium Chriſtum : ſiuè in fide, & ſpe Chriſti venientium. Et ſic Adam cum tota ſua poſteritate dicitur homo myſticus, ſiuè Eccleſia, ſiuè ciuitas Dei, ſiuè populus Dei.

Materia pſalmi eſt, quod genus humanum poſtulat redemptorem, & conſolatur. Diuiditur pſal. in duas partes, in prima per 9. verſic. ponit quandam exclamationem propter dilationem aduentus Chriſti, 2. ibi. Et dixi nunc cæpi, explicat cauſam ſuæ conſolationis.

Nota, quod poſtquam Adam expulſus fuit à paradiſo, & egit pœnitentiā de ſuo peccato, fuit ei facta promiſſio de aduentu Meſſiæ in carne ad liberandum eum, & ſuam poſteritatem de malo incurſo propter peccatum, & ſic incæpit habere fidem, ſpem, & charitatem in Chriſtum naſciturum ex Virgine, & tota ſua poſteritas fidelis, & iuſti edocti à parentibus ſteterunt in iſta fide, ſpe, & charitate; vt Abel, Enos, Noè, Abraham, cui facta fuit promiſſio ſpecialis : ſic Iſaac, Iacob, & alij iuſti dicti corpus myſticum, vide Auguſt. Steucum de perenni Philoſophia.

Hic in hoc pſalmo introducitur homo myſticus, qui deflet caſum, & miſeriam ſuam, & petit accelerari aduentum Meſſiæ, id eſt Chriſti, & cognoſcit quatuor mala, quæ patitur, 1. videbat ſe exulem à paradiſo terreſtri, & priuatum à Beatitudine Cœleſti, 2. videbat ſe in captiuitate diaboli; 3. videbat ſe vexatum ab ipſa carne, & mūdo, & diabolo multipliciter, 4. videbat longam moram aduentus Chriſti, & illa tarditas magis affligebat : ideo Aſaph, & Idithum alta voce canebant ad Dominum, 1. orat homo iſte ore, & opere, & corde; 2° *In die tribulationis*, id eſt ante aduentum Chriſti Patriarchæ, & Prophetæ clamabant, & eleuabant manus ſuas ad Deum, 3. ibi. *Renuit cōſolari anima mea*, agit multipliciter pœnitentiam ieiunando, & orando, & meditando, Meſſiam expectando, *memor fui Dei, & delectatus ſum*, quia non habebam aliam conſolationem. Vigilando, & meditando, 4. *Cogitaui dies antiquos*: perlegendo hiſtorias, & annales antiquorum Patrum, quærēdo vnde venit hoc malum hominibus? *Et annos æternos in mente habui*, id eſt quod agimus in diebus vitæ noſtræ, in æternum manet, vel meditabar ſi quomodo poſſim tranſire ad annos æternos glorioſè. Ideo *exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum*, id eſt fodebam, purgabam, & mundabam à peccatis tollendo occaſionem peccatorum, 5. ibi. *Nunquid in æternum proyciet Deus*? per 3. verſic. Erumpit meditando in talem clamorem. *Nunquid Deus repudiauit genus humanum à ſe in æternum*? quia tot damnantur, cur non eſt magis placabilis? ſemper erit nobis iratus? aut abſcindet, id eſt auferet in finem, id eſt totaliter miſericordiam ſuam, per omnes generationes aut obliuiſcetur miſereri, aut continebit miſericordias in ira, quod eſt impoſſibile veni ergo noli tardare, rumpe moras, adiuua genus humanum.

In 2. parte ibi. *Et dixi nunc cæpi*: per 11. verſic. ponit ſuam conſolatio-

nem

Digitized by Google

hem poſt ſuperiorem anguſtiam, & dixi meditando, Deus liberauit Noe de diluuio, Abraam de Hur Caldæorum, Iſaac de ſacrificio, Iacob de manu Eſau, & totum Iſrael de Ægypto. Ergo poterit eſſe, quod non liberet nos de hac captiuitate peccati, & de poteſtate diaboli? Incredibile eſt, quod non fiet. *Nunc cœpi*, ſcilicet reſpirare. (hæc verba poſſunt intelligi de peccatore reſipiſcente, relinquendo mundum, peccatum, & malum ſtatum, & incipit viuere Spiritualiter. *Hæc mutatio dexteræ excelſi*, ideſt gratiæ Dei). *Et dixi nunc cœpi*, intelligere, ſcilicet Sacramenta Sacræ Scripturæ veteris teſtamenti, quod ſunt tot figuræ noui teſtamenti. *Hæc mutatio dexteræ excelſi*. Dextera Dei eſt Chriſtus, per quem Deus Pater omnia fecit, 1. mutauit res creatas de non eſſe ad eſſe, 2. mutauit ſtatum Eccleſiæ, qui triplex eſt, primus ſtatus legis, vmbræ, figuræ, captiuitatis, iræ, & iuſtitiæ veteris legis. Chriſtus factus homo mutauit hunc ſtatum in 2. ſtatum veritatis, & luminis Euangelici, libertatis, gratiæ, & ſapientiæ, & Dei, in quo ira Dei eſt mutata in miſericordiam, iniquitas hominum, in iuſtitiam, captiuitas in redemptionem. Et poſtea ſecundus ſtatus mutabitur in 3. ideſt ſtatum gloriæ, & præmij. Vnde omnes Sancti Patres, qui erant in 1. ſtatu, deſiderabant eſſe in ſecundo, & qui ſumus in ſecundo, deſideramus, eſſe in 3. ſtatu gloriæ, *hæc mutatio dexteræ Excelſi Chriſtus*, Dextera Dei patris incarnatus omnia mutauit. In 1. loco, *Memor fui operum Domini*, ideſt opera facta antiquitus figurabant opera Chriſti figurati per Moyſen, ſi ſuffocauit Pharaonem, Chriſtus Diabolum. Si Deus in Sancto in via, ideſt Angelus ducebat populum, Chriſtus factus eſt dux populi fidelis, qui fecit mirabilia maiora, quam facta ſunt tunc in illo populo. *Notam fecit virtutem ſuam*, in humanitate per totum mundum. *Redemit in brachio ſuo*, ideſt in potentia ſua populum, à ſeruitute peccati. Angelus inuiſibilis dux illius populi figurabat Diuinitatem Chriſti, Moyſes viſibilis figurabat humanitatem, Iacob, & Ioſeph figurabant Chriſtum, qui inuidia fratrum paſſi ſunt, *filij Iacob, & Ioſeph*, ſunt Iudæi, & gentiles, Iacob genuit in Iudæa, Ioſeph in gentilitate.

In 2. loco ibi. *Viderunt te aquæ Deus*, adducit miraculum in tranſitu maris rubri, per 6. verſic. 1. aquæ baptiſmales per contactum Corporis Chriſti figurati in Virga Moyſis receperunt virtutem regeneratiuam liberandi fideles à poteſtate Diaboli timentis, & abyſſi infernales turbati ſunt, aquæ ſuper quas Chriſtus ambulat multitudo ſonitus aquarum, ſuæ ſapientiæ, vel populi. Vocem dederunt nubes, ideſt Apoſtoli, & doctores ſunt nubes portantes pluuias Doctrinæ Euangelicæ, quæ verba Euangelica, tranſierunt ſicut ſagittæ acutæ per totum mundum, vox tonitrui tui in rota, ideſt vox Euangelica intonuit in toto orbe, in rota Euangelica, quam ducunt quatuor Euangeliſtæ. Et ſic coruſcationes Euangelicæ alluxerunt ex monte Sion in die pentecoſtes toti orbi terræ, quia ibi Apoſtoli receperunt coruſcationes ſapientiæ, donorũ, & gratiarum, & ſic commota eſt, & contremuit terra, ad prædicationẽ Apoſtolorum, & Idola ceciderunt, & peccatores terreni confuſi ſunt, vel rota ſũt duo teſtamẽta, vel vir Sãctus, qui parũ tangit terrã, & voluitur ad ſublimia.

In mari via tua, 1. tu Chriſte per Mariam Virginem intraſti, in hunc mundum, 2. in mari, ideſt in mundo vita tua, 3. in mari via tua, ideſt in cordibus hominum quos ſibi ſubdidit, 4. vel per terram Iudæi: per mare gentiles accipiuntur à quibus gentilibus Chriſtus receptus eſt. Et ſemitæ tuæ

in aquis

in aquis multis, ideſt vita tua in terra ò Chriſte fuit in multis tribulationibus, & anguſtiata in multa pœnitentia. Et veſtigia tua non cognoſcentur, 1. quando deſcendit de Cœlo in vtero Virginis, 2. virtus miraculorum nobis incognita, 3. quando exiuit de ſepulcro, 4. quando exiuit de vtero Virginis, 5. quando ambulauit ſuper aquas, 6. quando aſcendit ad Cœlum, 7. quando eſt in anima per gratiam, cum nemo ſcit an odio vel amore dignus ſit.

In 3. loco in vltimo verſiculo ponit ducatum populi per deſertum. *Deduxiſti ſicut oues populum tuum in manu Moyſi, & Aaron*, qui fuerunt figura Chriſti, qui fuit dux, & legislator ſicut Moyſes, & fuit Sacerdos: ſicut Aaron. Moyſes aſſumptus de flumine dicitur deſignans per baptiſmum populum liberari. Aaron mons fortitudinis interpretatur deſignat Eccleſiam, quæ monti comparatur. Moyſes, & Aaron mortui ſunt in deſerto. Et Ieſus Naue introduxit populum in terram promiſſam, 1. quia lex Moyſis, & Sacerdotium Aaronis vſq; ad Chriſtum habuerunt vim, & efficaciam, & non poterant introducere populum ad gloriam; ſed Ieſus, nunc dux noſter gladium tenet, & ſemper nos præcedit, & pugnat pro nobis, & vincit aduerſarios, introducit nos in Eccleſiam abundantem Sacramentis, & poſtea in gloriam ſempiternam. Amen.

PSALMVS LXXVII.

Attendite popule meus Legem meam, &c.

TItulus: *Intellectus Aſaph*, ideſt Aſaph, cui datus eſt pſalmus ad cantandum, intelligeret, & alios intelligere faceret myſterium futuri Meſſiæ, & hoc indicant nomina parabolarum, & propoſitionum in 2. verſic. pſalmi, hic pſal. longiſſimus omnium eſt.

Videtur enim pſalmus totus hiſtoricus eſſe ad hoc ſolum compoſitus, vt populus agnoſcat beneficia Dei, & ingratitudinem veterum Iſraelitarum: qui propterea grauiter puniti ſunt, diſcat ſequi potius Legem Dei, quam exempla maiorum. Cæterum non hoc ſolum Dauid propoſitum eſt in pſal. hoc: ſed etiam adumbrare Regnum Chriſti, qui ex tribus Iuda, & familia Dauid exiſtens finem dedit veteri Teſtamento, & nouum longe excellentius, & fælicius inchoauit: id enim ſignificat Dauid in fine pſal.

Diuus Auguſtinus in hoc pſal. dum hiſtoria refertur, noui Teſtamenti gratia declaratur: ſic Iudæos pro ſuis delictis expulſos, & Chriſtianos aſſerit intromiſſos, vt vtriuſque legis intentionem in vnum faciat pendere: Et per acta in veteri populo. intendit monere nouum populum, ne ſint ingrati beneficijs Dei, & iram eius prouocent.

Materia pſal. ſecundum literam eſt, quod Dauid ex ſcripturis, & hiſtorijs antiquis vult oſtendere, quod Regnum Iſrael pertinebat ad eum, & poſteritatem eius de Tribu Iuda ex diuina electione, 1. quia Ephraim magis aſpirabat ad Regnum inter alias tribus, 2. quia Ephraim fuit filius Ioſeph, qui habuit dominium ſuper omnes fratres ſuos in Ægypto, 3. quia Iacob Patriarcha adoptauit Ephraim, & Manaſſen in filios; & benedicendo eos, antepoſuit Ephraim cum eſſet iuniorem Manaſſe maiori. Geneſ. cap. 49. vnde Ieroboam, qui inuaſit regnum quantum ad decem tribus fuit de Tribu Ephraim.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in procemium, & tractatũ, in 1. per duos

verſic. præmittit præfationem quamdam, in qua primo reddit auditores beneuolos in perſona Domini dicens. *Attendite popule meus* mihi carus, & electus, 2. reddit dociles. *Inclinate aurem veſtram*, ideſt humiliter audite, 3. reddit attentos, ex difficultate dicendorum. *In parabolis*, ideſt dictis, & factis veteris Teſtamenti figuræ noui Teſtamenti, & propoſitionibus, & enigmatibus enarratio, quæ eſt longiſſima inter omnes pſalmos, excepto pſalmo 118. diuiſus 22. octonarios, hic ſolus habet 78. verſic. qui cor pſalterij totius eſt. Diuiditur in ſeptem partes, in 1. per 9. verſic. ibi. *Quanta audiuimus, & cognouimus*, deſcribitur bonitas Dei, & ingratitudo populi in generali, quod beneficia Dei erant manifeſta, & patres narrabant ea filijs ſuis: vt ponant in Deo ſpem ſuam, & non ſint ingrati, & increduli.

2. Pars ibi. *Filij Ephrem intendentes, & mittentes arcum*: per 8. verſic. quatuor facit, 1. per duos verſic. oſtendit Dei bonitatem, & populi ingratitudinem in ſpeciali quantum ad Ephraim, qui voluit ante tempus ingredi terram promiſſam auiditate regnandi, & debellati ſunt à Philiſtæis; quia côtumaces Num. cap. 14. 2. ibi *Obliti ſunt beneficiorum eius*, per duos verſic. deſcribuntur beneficia Dei præſtita populo in Ægypto, flagellando populos Ægyptios tot plagis in campo Thaneos. Thanis eſt Ciuitas Regia in Ægypto. 3. ibi. *Interrupit mare, & perduxit eos*: per duos verſic. deſcribit beneficia facta in mari rubro, firmauit aquam, ſicut murum, & columna ignea, 4. ibi. *Interrupit petram in heremo*: per 2. verſic. ponit aliqua beneficia in deſerto, vt ex petra eduxit aquas abundantes, nam filij Iſrael erant ſexcentum millia, abſq; mulieribus, & paruulis, & pecoribus.

3. pars ibi. *Et appoſuerunt adhuc peccare ei*, per 25. verſic. quinque facit, 1. per 5. verſic. oſtenditur ingratitudo populi, quantum ad magnitudinem; vnde dicit. Et appoſuerunt peccare adhuc, eſt recidiuum addere peccata peccatis, quod eſt obſtinatio, & dicere male de Deo, hæreſis eſt, hoc fuit ante miſſionem exploratorum, 2. ibi. *Ideo audiuit Dominus, & diſtulit*, per duos verſic. deſcribitur manſuetudo Domini, quia non ſtatim puniuit eorũ ingratitudinem, ſed prius impleuit eorum petitionẽ, poſtea dedit pœnam tempore debito, 3. ibi. *Et mandauit nubibus deſuper*, per 7. verſic. deſcribitur diuinæ ordinationis executio, quantum ad petitionis exauditionem, nam pluit eis panem Cœli, ideſt manna, & carnem, coturnices, &c. 4. ibi. *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum*, per duos verſic. oſtendit executionem diuinæ ordinationis quantum ad eorum punitionem, quod ſaturati mortui sũt diuites, ideſt pingues, & pauperes, 5. ibi. *In omnibus his peccauerunt adhuc*, per 9. verſic. oſtendit ingratitudinem populi vſq; ad eum verſic. Cor autem eorum non erat rectum cum eo. Ipſe autem eſt miſericors.

Si diuidas, vt dimidium pſalterij inuenias pro numero verſuum ſicuti omnes verſus ſunt 2606. ita dimidium verſuum erit inter hos duos verſiculos ipſe autem eſt miſericors; quaſi centrum pſalterij ſit ſumma malitia hominum, & ſumma bonitas Dei.

Et nota in illo verſiculo. *Et defecerunt in vanitate dies eorum*, ideſt omnes, qui egreſſi ſunt de Ægypto à 20. anno, & ſupra ex Diuina ſententia mortui ſunt in deſerto propter peccatum, præter duo *Caleph filius Iephone, & Ioſuel filius Nun*, qui non conſentiebant infidelitati populi: ſed animabant populum ad bonum.

4. Pars

4. Pars ibi. *Quoties exacerbauerunt eum in deſerto*: per 14. verſic. deſcribit multitudinem peccatorum populi in committendo, ideſt peccata commiſſionis, 2. omittendo, 1. Nota quod Hebræi multoties reiterauerunt peccata ſua. Vnde Deus dixit, Numer. cap. 14. *Tentauerunt me iam per decem vices*, & tamen dixit illud anno ſecundo egreſſionis de Ægypto à quo tempore, vſque ad ingreſſum terræ promiſſionis fluxerunt anni 40. ex quo patet, quod in reſiduo tempore 38. annorum multis vicibus offenderunt Deum.

2. ibi. *Non ſunt recordati manus eius*: in 12. verſic. oſtendit peccata omiſſionis, qui a tenebātur recordari beneficia eis præſtita in Ægypto quod omittebant pro ſua ingratitudine, & dicit ſigna quæ fecit Deus pro ſua liberatione, ideſt decem plagas, 1. fluuius verſus eſt in ſanguinem, 2. Cynomia, ideſt muſcæ caninæ, 3. Ranæ, 4 Erugo, 5. Locuſtæ, 6. grādines, 7. pruina, 8. ignis, 9. mors animalium 10. mors primogenitorū. In tabernaculis Cham pater Ægyptiorū. Nā Ægyptij deſcēderūt à Miſraim filio Chā. Genes. cap. 10. & liberauit populū cuſtodiuit, pauit in deſerto in ſpe, ſine timore & tñ nō ſunt recordati.

5. Pars ibi. *Et induxit eum in montem ſanctificationis ſuæ*, per 12. verſic tria facit, 1. per tres verſiculos, oſtendit bonitatem Dei poſt ingreſſum terræ promiſſionis, induxit enim populum in Hieruſalem ædificatam in Monte Morea, quæ eſt Metropolis Iudeæ, acquiſitus hic mons virtute diuina, expulſis Cananæis, &c. 2. ibi. *Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum exelſum*, in tribus verſic. oſtendit malignitatem populi exercendo peccata antiqua patrum ſuorum diffidentes de diuina virtute prouocando Deū ad iram, non obſeruando Præcepta, immolando in montibus Idolis, quod nō erat licitum immolari niſi in templo, 3. ibi. *Audiuit Deus, & ſpreuit eos*, per 6. verſic. deſcribitur pœnæ acerbitas, 1. ſpreti à Deo, 2. ſubditi alijs populis, 3. capta Archa Domini decorum Iſrael, quæ erat in Silo à Philiſtijs, 4. ſerui facti, & mortui inter eos non ſepeliebantur, nec plangebantur, 5. & Ophni, & Phinees Sacerdotes occiſi ſunt.

6. Pars ibi. *Et excitatus eſt tanquam dormiens Dominus*, per 2. verſic. ponitur diuina conſolatio, quia quandiù dimiſit populum affligi videbatur dormire, & percuſſit Philiſtæos morte, & morbo in naribus vſquequò dimiſerūt Archam, 1. Reg. 5.

7. Pars ibi. *Et repulit tabernaculum Ioſeph*, per 6. verſic. ponitur intenta concluſio in hoc pſalmo, ſcilicet, quod dignitas regia pertineat ad Dauid, & eius poſteritatem ex diuina electione, & non ad Tribum Ephraim, & repulit tabernaculum Ioſeph, ideſt ſuſtulit Archam de Silo, quæ erat ciuitas in ſorte Ephraim filij Ioſeph, ſed elegit Tribum Iuda, & Dauid, qui erat de Tribu Iuda.

Myſticè hic pſalmus loquitur in perſona Chriſti in quantum eſt auctor veteris Legis, & nouæ, & eſt Dominus populi. Contemplando tres translationes factas in populo Hebræo, 1. fuit translatio Archæ in manu Philiſtæorum, 2. translatio Sacerdotij à Tribu Ephraim ad Heli, & filios eius propter peccatum ingratitudinis, & rebellionis, & infidelitatis, quia omnes montes Ephraim erant pleni Idolis, & collatum fuit dictum Sacerdotium in Samuelem de Tribu Iuda, qui deſtruxit Idola, 3. translatio fuit Regni à Saule, & collatum ipſi Dauid, & populus Iudaicus propter peccata prædicta perdere debebat Templum, Sacerdotium, & Regnum. Ideo Chriſtus loquitur

exhortans, & vocans populum Iudaicum ad Legem Euangelicam, & gratiã ſub comminatione perdendi templum, Sacerdotium, & regnum, hæc eſt materia.

Diuiditur pſalmus in duas partes principales, 1. præmittit procemium, ſeu præfationem. 2. ſequitur enarratio ibi. Filij Ephraim intendentes.

In Proemio quatuor facit 1. oſtendit cauſam efficientem huius pſalmi, ideſt Chriſtus loquens auctor legis, & populi, vnde ait *legem meam*, non Moyſis, & facit attentos, 2. oſtendit cauſam formalem, in 2. verſic. ideſt modus dicendi *in parabolis, & propoſitionibus*. *Parabola Græcè*, latinè ſimilitudo dicitur, per quam veritas demonſtratur, & in qua aliud dicitur, & aliud rationabiliter intelligitur. *Propoſitio eſt*, Enunciatio affirmatiua, aut negatiua ad inferendam concluſionem intentam. Ideo proponuntur hic in quantum figurant myſteria noui teſtamenti, 3. per 4. verſic. ibi. *Quanta audiuimus, & cognouimus*, oſtendit cauſam materialem; ſcilicet omnia myſteria veteris Teſtamenti in Geneſi, & Exodo, & alijs in quibus ſunt figurata omnia myſteria Chriſti. 1. fuit teſtificata ab Angelo in Monte Sina, 2. fuit repoſita in arca, 3. quia tota Lex, & Prophetæ teſtificantur de Chriſto, 4. per 5. verſic. ibi. *Quanta mandauit patribus noſtris*: oſtendit cauſam finalem huius pſalmi, quia vult inducere Iudæos, qui erunt tempore Chriſti, vt recipiant Chriſtum Meſſiam, & Legem eius, quæ teſtimonium Iacob, ne ſint obſtinati, rebelles, & increduli, vt patres eorum, & vt ponant ſpem ſuam in Chriſto Deo, & homine, qui ſolus poteſt ſaluare, aliter amittent omnia bona. Et omnia ſupradicta dicuntur Chriſtianis, qui ſucceſſerunt patribus illis.

2. Pars *eſt enarratio*, quæ diuiditur in duas partes, in 1. per tres verſic. oſtendit contumaciam, & rebellionem, & incredulitatem populi ibi. *Filij Ephraim intendentes, & mittentes arcum*, ideſt quando pugnantes cum Philiſtæis vna die perierunt quatuor millia, & alia die triginta millia, & capta eſt archa, & hoc quia erant Idolatræ. *Filij Ephraim intendentes, & mittentes arcum, & ſagittas*. Sunt promittentes facere omnia quæcumq; dixerit nobis Dominus faciemus, & audiemus conuerſi ſunt, & defecerunt in die belli, ideſt in tempore tentationis, defecerunt non obedientes mandatis Dei. Ab Oſeæ Propheta, *Ephraim dictus eſt columba inſipiens*, cap. 7. Ephraim factus eſt, quaſi columba inſipiens. Columba inſipiens relinquit templum, & habitat in ſiluis, ſunt hic deſignati hæretici, qui Idolatræ facti inſurgunt contra Deum, & ſcripturam ſacram hæretici obliti ſunt patris ſui, qui ſcilicet Chriſtus fecit mirabilia in terra Ægypti, ideſt miracula in tenebris huius ſæculi.

3. Pars quæ eſt 2. pars narrationis diuiditur in quinque partes, 1. narrat illa beneficia, quæ fecit in Ægypto, 2. quæ fecit in deſerto, 3. repetit ſpecificè illa in Ægypto, 4. quæ fecit in terra promiſſa, 5. punitionem traslationũ, 1. ibi. *Coram patribus eorum*: in vno verſiculo ſolum commemorat mirabilia, quæ fecit in loco manifeſto in campo *Taneos ciuitas regia*, coram patribus, coram omnibus, ideſt miracula Chriſti facta fuerunt intra contrarietates Iudæorum.

2. Pars ibi, *Interrupit mare, & perduxit eos*, per 31. verſic. narrat beneficia facta in deſerto, 1. tranſitum maris rubri, 2. nubem lucentẽ de nocte, & tegentem de die, 3. aquam de petra, 4. manna, 5. coturnices. *parabolæ* 1. *Mare mun-*

re mundus, Chriſtus eduxit nos de tenebris Idolatriæ ad Eccleſiam Catholicam per baptiſmum, in quo ſummergitur Pharao cum exercitu ſuo, ideſt Diabolus, 2. *Nubes continebat Angelum*, ideſt humanitatem Chriſti, *in Beata Virgine deſignata per nubem*, & ſicut nubes ſemper erat lucida, *ſic Beata Virgo nunquam fuit in peccato origioale*, ait Diuus Hieronymus hic, illuminauit mundum, 3. *Percuſſa petra in Oreb, miſit copiam aquarum*, bis percuſſa. Petra autem erat Chriſtus percuſſus in latere mandauit ſanguinem, & aquam, ideſt ſanguis martyrium, aqua baptiſmum figurauit, vnde Sacramenta affluxerunt, ſecunda percuſſio emanauit ſacra doctrina de obſcuritate veteris Teſtamenti.

Interponit per 7. verſic. ibi. *Et appoſuerunt adhuc peccare ei*, ingratitudinem populi, quod inter tot beneficia non crediderunt, loquentes malè de Deo dicendo, quod erat impotens, & hodie multi tales ſunt in mundo inter Chriſtianos, ſed Deus quamuis ne videretur non poſſe dare rogata diſtulit pœnam, ſed terrenus ignis concupiſcentiæ accenſus eſt in Iacob, & ira in vltione diuina, ſuper Iſrael carnalem aſcendit, quia nec patrem, nec filium, qui ſalus mundi eſt crediderunt, nam Deus non citò punit, ſed malum non relinquit impunitum, 4. *Beneficium fuit manna*. *Mandauit nubibus*, ideſt prædicatoribus. Ianuas Cœli aperuit, ideſt Sacram Scripturam, vel Spiritū Sanctum Apoſtolis, vt intelligerent ſcripturas, & pluit illis manna, ideſt Sacramentum Euchariſtiæ. *Manna, quid eſt hoc?* dicitur quaſi admirandus panis de Cœlo, Panis Angelorum, reficiuntur contemplatione, 5. *Beneficium ſunt coturnices*, & volucres, quæ ceciderunt in caſtris, & tabernaculis ad mãducandum. *In vento Spiritus Sanctus*, intelligitur, in puluere ſubtilitas intelligentiæ. *Arena, copia prudentiæ, volucres cæleſtia deſideria*, quibus anima paſta pingueſcit; ceciderunt, ideſt ſpontè veniunt, in tabernacula, ideſt in Eccleſiam. *Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei*, per 8. verſic. tria facit; 1. oſtendit punitionem Iudæorum poſt aduentum Chriſti, qui propter bona temporalia contempſerunt Chriſtum, Sacramenta, & eſcas ſpirituales; Ideo ira Dei deſcendit ſuper eos, 1. ſuper malè ſuſcipientes Euchariſtiam, vnde D. Paulus 1. Corin. cap. 11. *Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi*, ideſt mortui ſunt, 2. per Titum, & romanos occiſi ſunt, & ciuitas deſtructa, & ipſi diſperſi per mundum. Chriſtus prædicauit aquam ſapientiæ, & cibum ſpiritualem Legis Euangelicæ; ſaturauit in deſerto vna die ex ſeptem panibus, & paucis piſcibus quatuor millia, 2. alio die ex quinque panibus, & duobus piſcibus quinque millia hominum præter pueros, & mulieres, Ioan. 6. 2. aſſignat ingratitudinem, & incredulitatem videndo tot mirabilia, & mortuos reſuſcitatos, ibi. *In omnibus his peccauerunt adhuc*. Non credendo Chriſtum Meſſiam, 3. ibi. *Cum occiderunt eos*, ideſt ſerpentes, vel inimici, oſtendit falſam pœnitentiam in ore, & non in corde, vnde Iſaias cap. 29. *hic populus labijs me honorat: cor autem eius longè eſt à me*. Reuertebantur non amore virtutis, ſed formidine pœnæ: *Cor autem eorum non erat rectum cum eo Deo*, ſcilicet nec fideles habiti ſunt in teſtamento eius.

Hic finit medium pſalterij, ſed quia in omnibus rebus Chriſtus eſt in medio, vt Creator, gubernator, & redemptor, hic in tribus verſic. apparet in medio pſal-

Digitized by Google

pſalterij, vt miſericors, propitius conſeruator, medius inter iram Diuinam, & humanam miſeriam, quia caro ſumus fragiles; & iniqui; ipſi autem eſt miſericors.

3. Pars ibi. *Quoties exacerbauerunt eum in deſerto*, per 14. verſic. narrat ingratitudinem populi, quod ſæpè prouocabant Deum ad iram, obliti de tot beneficijs, & enumerat ſpecificè ſigna, quæ fecit in Ægypto, ſigna enim dicuntur à ſignificando, prodigia à prodendo, monſtrant Deum Omnipotentē.

Moyſes dedit decem plagas Ægyptijs, contra transgreſſiones decem Præceptorum, & quia hæ parabolæ aliud ſignificant.

1. Aqua omnis verſa in ſauguinem, *deſignat doctrinam ſacram*, verſam eſſe in ſapientiam falſam philoſophorum necantem animas, vel de rerum cauſis carnaliter ſentire, 2. *Cynomia*, Doctrina Cinicorum, qui ſummum bonum in voluptate luxuriæ, & gulæ ponebant, vel mores caninos deſignant. 3. *Ranæ loquaces*, poetarum carmina; vel vanitas, & garrulitas ſignatur, 4. *Erugo*, forma fornicationis monſtratur, quæ fructus arborum deuorat, vel occulta vitia, & hypocriſis, quia occultè nocent, 5. *Locuſtæ*, diſcordiæ ſignantur, qu a ſine ordine incedunt; malitia ore lædens infideli teſtimonio, detractores famæ alienæ, 6. *Grando*, caſtigatio diuina monſtrantur, quæ inducit ſterilitatem fructuum, ſunt furta, rapinæ, bonum alienum tollere. *Moros calidos* charitas, quæ occiditur per pruinam, 7. *Mors beſtiarum*, ſtultitiam, & inſipientiam deſignat, non cognoſcendo Deum, vel mortem ſtultorum, vel pudicitiæ damnum ſignificat, 8. *Ignis* ad deuoranda vitia, & ad illuminanda corda mittitur; per ignem, vel cupiditas, quæ ſtatum mentis vaſtat: vel furor iracundiæ. *Miſſiones per Angelos malos*, vt qui diuinis plagis non arguebantur, diabolicis inſidijs tundarentur. Deus punit per Angelos malos bonos in hac vita, & malos in hac vita, & in alia omnibus tribulationibus, 9. *Dominus fecit viam iræ ſuæ*. Diuina ira habet viam, cum quis traditur in vltionem peccati in pœnam æternam, & temporalem, 10. *Mors primogenitorum*: eſt amiſſio iuſtitiæ, qua cuiq; humani generis ſocialis eſt, omnia iſta oſtendunt Dei omnipotentiam, & ibi. Et abſtulit ſicut oues populum ſuum, figurat liberationem populi fidelis de poteſtate diaboli per Chriſtum Meſſiā.

4. Pars ibi. *Et induxit eos in Montem Sanctificationis ſuæ*, per 6. verſic. narrat ea beneficia, quæ in terra promiſſionis fecit, 1. in tribus verſic. monſtrat, qualiter Chriſtus debebat nos introducere in hanc Eccleſiam militantem per gratiam, quæ dicitur Mons ſanctificationis, in qua ſanctificatur homo, quam acquiſiuit Chriſtus dextera Patris, & eiecit gentiles, & diuiſit totum mundum 12. Apoſtoli, *& Iſrael ideſt præualens Deo*, ideſt in Sacramētis habitat in Eccleſijs, 2. ibi. *Et tentauerunt, & exacerbauerunt Deum excelſum*, in tribus verſic. monſtrat quod Iudæos, nec virtus, nec beneficia diuina mollierunt: ſed ſicut patres eorum occiderunt Prophetas; ita, & iſti ipſum Dominum Ieſum Chriſtum: & iaculantur iniquas ſagittas verborum in Deum liberatorem ſuum, ideo ſunt arcus praui, & relicto Chriſto Meſſia Deo, & homine inſeruierunt Idolis, adorantes ſimulacra vana in montibus. *Arcus prauus intentio peruerſa eſt*.

5. Pars ibi. *Audiuit Deus, & ſpreuit*: per 14. verſic. ponitur intenta cōcluſio, ideſt translationes, 1. *Archæ à Silo*, quæ erat in ſorte Ephraim in Hieruſalem, quæ erat de Tribu Iuda, 2. *Translatio Sacerdotij ab Heli*, & filijs

eius

eius in Samuelem, 3. translatio *regni à Saule in Dauid*, 1. proponit punitionem tribus Ephraim pro Idolatria, repulſionem tabernaculi de Silo, in quà fiebant ſacrificia, poſtea ceſſarunt ibi fieri, & fiebant in templo. Sed Chriſtus habitauit cum hominibus in tabernaculo Virginis Mariæ, vel in Eccleſia ex gentibus collata, 2. ponitur, punitio Iudæorum ibi. *Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum.* Hic manifeſtè prophetauit excidium illum Hieroſolimitanum per Titum, & Romanos in quo in gladio, & fame mortui ſunt, & viui non plangebant mortuos, propter mortem Chriſti, vel virtute Chriſti deſtructa ſunt vitia, & Diabolum, & erectæ ſunt virtutes. *Et excitatus eſt tanquam dormiens Dominus*, vt dormiens, & quaſi ebrius, habetur Dominus in Cordibus iniquorum peccatorum, cum autem pœnitentiam agere cœperint excitatur, & percuſſis vitijs vſq; in poſteriora tempora traditiſq; in opprobrium ſempiternum, vigilat in eis.

3. Electio tabernaculi: ibi. *Et repulit tabernaculum Ioſeph*, ideſt noluit Chriſtus ſuſcipere carnem de tribu Ioſeph, vel Ephraim; ſed de tribu Iuda, de qua Beata Virgo Maria procederet ex qua naſceretur ipſe, vt dilectionis ſuæ montem, ideſt Eccleſiam eleuaret. Et ædificauit ſic vt vnicorniun:Iam Eccleſiam ſuam ſingulari virtute firmauit, vt immobilis in ſæcula ſempiterna perſiſteret. Vnicornis elegit ſibi antrum ad habitandum, & non mutat, nec permittit alter ibi habitare, ſic Chriſtus elegit Eccleſiam ſibi, & animam deuotam ad habitandum.

4. Electio regni ibi. *Et elegit Dauid ſeruum ſuum.* Omnia hæc ad Chriſtum Dominum, referenda ſunt, qui à paterno conſilio ad redemptionem noſtram electus eſt de grege mortalium: carnem aſſumens paſcens Chriſtianum populum, ſiuè ſupplantatorem vitiorum, ſiue mente videntem Deum. Qui nunc Eccleſiam ſuam ſuis voluntatibus inhærentem, in bonitate cordis ſui paſcere, & in Cœleſti Hieruſalem collocare dignetur. Ipſi gloria cum æterno patre, & Spiritu Sancto in ſæcula ſæculorum. Amen.

PSALMVS LXXVIII.

Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam, &c. pſalmus ſecunlamentationis, 1. fuit 73. 3. erit 136.

Titulus, *Pſalmus Aſaph*, ideſt pſalmus datus eſt ad cantandum Aſaph, & Choro eius, vt doceret nos, ideſt Eccleſia docet nos.

Materia pſalmi ſecundum literam (omiſſis varijs opinionibus) eſt de deſtructione Ciuitatis Hieruſalem, & templi facta per Nabucdonoſor regem Babylonis, vt 4. Regum cap. vltimo, & de eius reparatione per Cyrum Regem Perſarum, qui dedit licentiam reædificandi templum, 1. Eſdræ, 1.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per 5. verſic. pſalmiſta ponit lamentationem pro dicta deſtructione; in qua venerunt gentiles Babylonij, in Iudæam tuam hæreditatem deſtruendo templum, & vaſa tuo Diuino Cultui dedicata vſui humano applicando. Poluerunt Hieruſalem in pomorum cuſtodiam, ideſt fecerunt eam aceruum lapidum, relinquendo cadauera plebis, & tuorum Sanctorum, ideſt Sacerdotum inſepulta beſtijs, & Sanguinem effuderunt, & nos ſumus vicinis noſtris opprobrium, & deriſio, & ſubſannatio, eſt

.0, ideſt rugatio naſi, & tu Domine, vſquequo eris iratus nobiſcum.

2. pars ibi. *Effunde iram tuam in gentem, quæ te non nouerunt*: duo facit 1. in duobus verſic. implorat Diuinam Iuſtitiam, contra hoſtes, ideſt effunde effectum iuſtitiæ tuæ per vindictam contra gentem, quæ nomen tuum non nouerunt per fidem, 2. ibi. *Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum*, per 6. verſic. implorat Diuinam Miſericordiam erga ciues ſpoliatos, & afflictos, & propter gloriam nominis tui, ne glorientur inimici tui.

3. pars ibi. *Nos autem populus tuus, & oues paſcuæ tuæ*, in duobus verſic. ponitur gratiarum actio pro depræcationis exauditione, quam vidit Propheta futuram, & iungit ſe cum populo tempore liberationis futuræ, eo quod eſt de eadem lege.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte; vt ſit oratio Eccleſiæ contra infideles prophanantes Eccleſias, & loca Sancta, occidentes populum Chriſtianum, & eius terram deſtruentes; propter quod Eccleſia in principio huius pſalmi, hanc deuotionem lamentatur, 2. deuote, & humiliter pro reſtauratione deprecatur; ibi, effunde iram tuam in gentes: implorando Dei iuſtitiam contra infideles, & eius miſericordiam erga fideles, 3. agit gratias in ſpe exauditionis, ibi. nos autem populus, & oues, &c.

Myſticè pſalmus iſte poteſt exponi de Anima, quæ in ſcripturis dicitur hœreditas Dei cum ſit creatura ſua. Dicitur templum Dei. Ait enim Apoſtolus, 1. Corin. cap. 3. *Vos eſtis templum Dei, & Spiritus Sanctus habitat in vobis*. Dicitur etiam Hieruſalem. Ergo ſi increſcentibus vitijs ſuccumbit anima Chriſtiana; tunc hæreditas, quæ Dei eſſe deberet, aduerſario ſubditur, & tunc templum Spiritui Sancto dedicatum coinquinatum à criminibus gentium diſperditur. Ponere Hieruſalem cuſtodiam, ideſt noſter aduerſarius irruentibus vitijs, cuſtodit ſibi conſentientem animam, donec eam ad plenum conſenſum voluntatis ſuæ adducit, ne reſipiſcat. *Morticinum* eſt peccator mortuus per peccatum. *Sanguis* Diuinam vindictam ſignificat. Vnde cum anima recognoſcit malum ſtatum, in quo eſt præcatur liberari.

IN PSAL. LXXIX.

Qui Regis Iſrael intende: qui deducis &c.

Titulus: *In finem pro his, qui commutabuntur; teſtimonium Aſaph pſalm.* in finem dirigit nos in Chriſtum, vel ad victoriā vocum, pro his qui cōmutabuntur, ideſt qui reſipiſcunt, & mutant vitam, & tranſeunt à ſeruitute diaboli, ad gratiam Dei, vel qui tranſeunt à gentilitate ad fidem Chriſti. Teſtimonium Aſaph. ſignificat hunc pſalmum eſſe teſtimonium per Aſaph cantatum fuiſſe, in quo Spiritus Sanctus teſtificatur captiuitatem Iſrael, & liberationem, *Aſaph*, ideſt Congregatio, ſignificat Eccleſiam docentem nos.

Materia (vt omnes volunt) Dauid in hoc pſalmo explicat tres præſſuras Eccleſiæ, quas præuidit in Spiritu, 1. fuit ante aduentum Chriſti, in qua totum genus humanum erat in tenebris peccatorum, & captiuitate diaboli, de quà liberata fuit Eccleſia per incarnationem, & paſſionem, & mortem Chriſti, 2. fuit in perſecutione tyrannorum, & hæreticorum, & ſaracenorum, ideſt Mahometi, de qua expectat liberari per virtutem Chriſti, cuius

modus

Digitized by Google

modus ignoratur. 3. erit in tempore Atichriſti de qua liberabitur per ipſum Chriſtum finaliter per aduentum ſuum ad iudicium; Ideo in hoc pſalmo ter dicitur Deus conuerte nos oſtende faciem tuam, & ſalui erimus in verſiculo 4. 8. & vltimo, ideſt 20.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per 8. verſic, duo facit per 4. verſic. petit liberari ab vniuerſali peccato per primum aduentum Chriſti, & mortem, & paſſionem, ideo dicit, *qui ſedes ſuper Cherubin*, tàm in Cœlo, quàm in Archa Teſtamenti, in qua dabantur reſponſa à parte Occidentali, vbi erat collocatæ hæ tribus Ephraim, Beniamin, & Manaſſem, per quos notatur myſterium incarnationis, nam diuinitas Chriſti ſedit ſuper duos Cherubinos, ideſt anima, & corpus Chriſti, & apparere in populo Chriſtiano ſignificato per has tribus, *Ephraim ideſt augmentum*, ſignat populum Chriſtianum per totum mundum augmentatum, *Beniamin. ideſt filius dexteræ*, idem ſignificat eſſe in gratia. *Manaſſes, ideſt obliitus*, ſignificat populum gentilem, olim oblitus poſtea vocatus ad fidem. Vel Beniamin poſitus inter duos fratres, deſignat Paulum Apoſtolum de Tribu Beniamin ſociatum inter Chriſtianos. Vel Ephraim, & Manaſſes fortitudinem notat, Eccleſiam ſignificant. Reſponſa Chriſti ſunt præcepta Euangelica, vnde Eccleſia vocat Chriſtum, vt veniat in carnem, & oſtendat faciem ſuam in humana natura, & ſalui erimus à peccato, 2. ibi. *Domine Deus virtutū quouſq; iraſceris*, per 4. verſic. petit liberari ab omnibus perſecutionibus, & afflictionibus corporalibus, & hoc impletum fuit in liberatione Babylonica per Cyrum ſub ducatu Zorobabel, quæ figurabat liberationem Sanctorum Patrum ex Lymbo, vnde dicit, 2. vice oſtende faciem tuam, 1 in humanitate mortali, 2. nunc in reſurrectione immortali per quadraginta dies apparens diſcipulis.

2. Pars ibi. *Vineam de Ægypto tranſtuliſti*, per 4. verſic. petit Eccleſiam liberari ab omnibus perſecutoribus inimicis, qui quatuor fuerunt, 1. Iudæi, 2. Tyranni, 3. Hæretici, & Saraceni, 4. Antichriſtus, & ſub nomine vineæ exponit beneficia facta populo Iſraelitico, ſeu Synagogæ, quam ſub metaphora vineæ nominat tranſlationem ex Ægypto ad terram promiſſam, fuit Deus dux eius in itinere, plantauit, & multiplicauit, &c. quæ ſunt prophetiæ de Eccleſia Chriſtiana, quam Chriſtus traxit de tenebris peccatorum, & eiecit Idolatriam, & plantauit in populo gentili Doctrinam Euangelicam, & *fuit dux itineris*, operando miracula, *& plantauit radices eius*, ideſt articulos 12. fidei plantatos à duodecim Apoſtolis, & impleuit totam terram à Solis Ortu, vſque ad Occaſum, *& vmbra eius operuit montes*, ideſt omnes Sanctos Prophetas, qui obſcurè locuti in vmbra, *& arbuſta eius cedros Dei*, ideſt vel Doctores Dei, vel Reges, Principes, & Philoſophos, *& extendit palmites ſuos*, ideſt Apoſtolos per totum mundum, vſque ad mare Oceanum Orientale, & Occidentale, ideſt à China ad Numidiam, *& propagines eius*, ideſt martyres, vſque ad flumen, ideſt Nilus, Indus, Tanais, &c. 2. ibi. *Vt quid deſtruxiſti maceriem eius:* per duos verſic. oſtendit aduerſitatem in progreſſu. Tunc enim munitio Synagogæ depoſita eſt cum ei cæcitas contingit, contra Chriſtum, tolle crucifige eum clamando. Tunc lex vetus amiſit virtutem. Cuſtodia Angelica relinquit eos, dicendo deſcendamus hinc, *& vendemiauerunt eam*, gentes hic prædicitur ſtatus Eccleſiæ tempore Mahometi, qui dicitur *Aper de Sylua*, quia ſui ſequaces, ideſt Arabes, Tartari, & Turcæ ſunt

 paſto-

Digitized by Google

paſtores homines ſylueſtres, iſti exterminauerunt Eccleſiam per totam Aſiā, & Africam, & partem Europæ. *Aper eſt porcus ſylueſter. Singularis ferus eſt Antichriſtus*, quia eſt crudeliſſimus omnium, vel Diabolus intelligitur, 3. ibi. *Deus virtutum conuertere reſpice de Cœlo*, per quatuor verſic. inuocat Diuinum auxilium, vt de cœlo reſpiciat oculo miſericordiæ ſuper vineam, id eſt Eccleſiam Catholicam, quam plantauit dextera tua, id eſt Ieſus Chriſtus, qui eſt dextera Patris. Super filium hominis, id eſt Filius Virginis Mariæ, quem confirmaſti tibi, humanitatem Chriſti vniſti Verbo. Vel immobiliter aſſumpſiſti, vel quem deuicta morte ad tuam dexteram collocaſti, vel cum dixiſti hic eſt filius meus dilectus. *Incenſa igni*, id eſt incenſa mala, quæ igne concupiſcentiæ fiunt, vel incenſa igni Synagogam non credentē in deſtructione Hieruſalem, quando combuſto templo multi Sacerdotes mortui fuerunt. Suffoſſa, id eſt deſtructa eſt iſta vinea à quatuor ſupradictis malis exterminatoribus, *quæ ab increpatione tua peribunt*, id eſt ab ira tua, vel iuſtitia propter mortem Chriſti, *Fiat manus tua ſuper virum dexteræ tuæ*. Vir iſte eſt Chriſtus homo ad dexteram Dei Patris aſſumptus. Et ſuper virum iſtum facta eſt manus Domini in die reſurrectionis, & aſcenſionis oſtendendo potentiam ſuam, & in operatione miraculorum in nomine Ieſu.

3. Pars ibi. *Et non diſcedimus à te, viuificabis nos*, per duos verſic. oſtendit fortitudinem fidelium, id eſt quamuis multi ſequantur Mahometum, & Antichriſtum decepti à bonis temporalibus: Nos tamen firma fide, & perfecta charitate non diſcedimus à te, per auerſionem à fide. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio? fames? nuditas? an gladius? &c.* tu viuificabis nos vita gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro. Et nomen tuum inuocabimus, id eſt Ieſus Saluator, tu Domine da fortitudinem, da gratiam, vt hic, & in futuro laudemus, benedicamus, & glorificemus nomen tuum: & tu Domine oſtende faciem tuam glorioſam, & ſalui erimus. Amen.

PSALMVS LXXX.

Exultate Deo adiutori noſtro: Iubilate Deo &c.

TItulus: *In finem pro torcularibus ipſi Aſaph quinta Sabbati*: in finem notum eſt ex dictis, pro torcularibus eſt obſcurum. Aliqui dicunt, quod Dauid dedit pſalmum Cantandum ipſi Aſaph in menſe Septembris pro gratiarum actione de collectione frugum vuarum, & vini. Aliqui myſtice dicūt quod torcular intelligitur paſſio Chriſti, & Martyrum, quinta Sabbati, id eſt quinta die creati ſunt piſces ex aquis, id eſt pro illis qui renati ſunt ex aqua, & Spiritu Sancto in Baptiſmo.

In tribus pſalmis inſcribitur pro torcularibus, in 8. in 80. & in 83. non eſt torcular, niſi vbi eſt vinea, vbi eſt vinea eſt ebrietas. Noe poſt diluuium inebriatus eſt, nudatus, & ſpretus à filio maiore, figura Chriſti, qui poſt diluuium peccatorum inebriatus nimio amore in paſſione nudatus in Cruce, & ſpretus à filio maiore, id eſt populo Hebræo, & minor operuit eum, id eſt populus gentilis, octauus pſalmus deſignat reſurrectionem, octuogeſimo, id eſt octo decades deſignant octauam, id eſt gloriam, 83. ad trinitatem pertinet, in 8. canit Dauid, qui fortis manus dicitur, in 80. canit Aſaph, id eſt congregatio, ſiue Eccleſia, cum Domino congregamur, in 83. canit Core,

qui

qui caluitium dicitur, deſignat Chriſtum in Caluario inebriatum amore generis humani. quem laudare debemus, hæc S. Hieron.

Sed tria videnda ſunt, primum quid eſt tempus torcularium? ſecundum cur in tali tempore præcepit cantari hunc pſalmum? tertium quare cantandum cum talibus inſtrumentis muſicis?

Quo ad 1. menſis Septembris eſt ſeptimus menſis anni, qui annus incipit à martio ſecundum Hebreos, qui dicitur tempus torcularium; in quo menſe Deus præcepit celebrari tria feſta, Primum, die 1. menſis in nouilunio, qui dicitur Neomenia: feſtum tubarum in memoriam liberationis Iſaac de ſacrificio, & aries immolatus loco illius, 2. feſtum decimo die eiuſdem menſis, propitiationis, in memoriam, quando Deus propitiatus eſt filijs Iſrael pro peccato vituli conflatilis, 3. die 15. eiuſdem menſis præcepit feſtum tabernaculorum celebrari in memoriam peregrinationis in deſerto, quarum octauus dies, ideſt 22. eiuſdem menſis erat ſolemnis dicebatur feſtum collectæ.

Quo ad 2. Dicunt Hebræi, quod Dauid præcepit cantari iſtum pſal. in tali ſeptimo menſe, quia in illo Deus creauit mundum, ſed iſta opinio non eſt tuta, nam verior opinio eſt, quod fuit creatus mundus in menſe martij, ſed melius dicendum eſt, quod omnia in figura contingebat illis. & omnia tendebant ad Chriſtum, Tabernaculum, Templum, & ciuitas Hieruſalem erat figuræ Eccleſiæ Catholicæ per totum mundum diffuſæ, ſic omnia illa feſta figurabant totum tempus Meſſiæ, & ſuas feſtiuitates. Ideo fuerunt ordinatæ omnes feſtiuitates in vltimo alicuius ſeptenarij. Sabbatum vſuale in fine in die vltimo hebdomadæ. Feſtum pentecoſtes in fine ſeptimæ ſeptimanæ poſt Paſcha in memoriam dationis legis; Feſtum tubarum, expiationis, tabernaculorum, collectarum in ſeptimo menſe, & Sabbatum terræ in ſeptimo anno. Et ſicut omnia erant figuratiua, ſic iſte, numerus ſeptenarius erat figuratiuus totius temporis Eccleſiæ, nam vna eſt Eccleſia ab Adam vſq; ad iudicium habens diſtincta tempora, & annos, & menſes, & dies. Septem ſunt etates mundi. 1 *ab Adã vſq; ad Noe. 2. à Noe vſq; ad Abrahã 3. ab Abrahã vſq; ad Moyſẽ 4. à Moyſe vſq; ad Dauid, 5. à Dauid vſq; ad Captiuitatẽ Babylonicam. 6. à Captiuitate vſq; ad Chriſtum 7. à Chriſto vſq; ad iudicium.* Igitur totum iſtum tempus poſt Chriſtum dicitur ſeptimus Dies, ſeptimus menſis ſeptimus annus mundi. Et Sabbatum in lege figuratum, & tempus gratiæ, & tempus Euangelij, in quo ſumus, tempus acceptabile.

Hoc figurabant illæ quatuor feſtiuitates eſſe complendæ in Chriſto, & iam ſunt complectæ, 1. Sacrificium Abrahæ *per Chriſtum in Cruce*, 2. myſterium propitiationis, & expiationis noſtrorum omnium peccatorum *per Sacramenta*, 3. myſterium tabernaculorum in hac militante Eccleſia, in qua per gratiam habitamus, 4. Myſterium torcularium, & collectæ aliorum fructuum; *in morte, & paſſione Chriſti*, qui expreſſit vinum, & oleum Eccleſiaſticorum Sacramentorum, & ſeparauit, & ſeparabit vinum à fęcia, & vinaceijs. Et oleum à murca. Et triticum à palea. Et bona repoſuit in Eccleſia quibus nos fruimur; ſic illa feſta, quæ illi in figura ſemel in ſeptimana, ſemel in anno celebrabant; Nos ſemper, & iugiter, & continuè obſeruamus, & celebramus in veritate, & realiter.

Quo ad 3. dicendum, quod omnia illa inſtrumenta muſica quibus præce-

lus meus audiſſet me cum ego, & Apoſtoli prædicauimus, & ambulaſſet in Præceptis meis. Ego præſſiſſem inimicos eius, temporales Romanos, & tyrannos, & ſpirituales dæmones, & non præualuiſſent aduerſus eum, vbi eſt manus Dei. *Inimici Domini mentiti ſunt ei*, 1. Iudæi negando Chriſtum Meſſiam, ideo pœna eorum erit in ſæcula, id eſt æterna, 2. quia volunt vocari filij Abrahæ, & non ſunt, 3. dicunt ſe ſeruare Legem, & non ſeruant non credunt Meſſiam, 4. quia falsè gloſant Scripturam Sacram, & hæc omnia cõueniunt falſis Chriſtianis. *Cibauit eos ex adipe frumenti*: qui re inquunt vitia, & peccata, & ſequuntur Chriſtum cibantur bonis ſpiritualibus in pinguedine gratiæ pane Euchariſtiæ, & melle de petra, qui eſt Chriſtus Doctrina ſua. Cui gloria in ſæcula. Amen.

PSALMVS LXXXI.

Deus ſtetit in Synagoga Deorum; in medio, &c.

TItulus: *Pſalmus Aſaph*, id eſt iſte pſalmus dirigitur totæ Eccleſiæ. Caſſiodorus dicit. Pſalmus eſt de duabus naturis in Chriſto, in quo Chriſtus, vel Propheta loquens exprobrat ipſi Aſaph, id eſt Synagogæ, quæ Dominum corporaliter vidit, & tamen eum non cognouit.

Lyra, & multi Catholici dicunt, hunc pſalmum eſſe contra Iudices peruerſos, arguens eorum nequitiam, & petens ſuper hoc Diuinam Iuſtitiam ad lineam æquitatis omnia reducentem. *Deus ſtetit in congregatione iudicum, in medio autem Deos diiudicat*, id eſt diſcernit vtrum iudices iuſtè, vel iniuſtè iudicent, & ideo Aſaph ſubdit contra Iudices malos. *Vſque quo iudicatis, &c.*

Dicit amplius, myſticè poteſt exponi contra Sacerdotes, & Scribas Iudæorum, qui Chriſtum pauperem, & humilem condemnauerunt ad mortem, propter quod per diuinum iudicium a Romanis fuerunt temporaliter occiſi, & captiuati; & in iudicio extremo erunt æternaliter damnati.

Sed aliter exponendo. Materia pſalmi eſt, quod Chriſtus Filius Dei, cum ab æterno eſſet Deus venit in mundum, & factus eſt homo, vt ex hominibus faceret Deos per gratiam, & participationem, & ex filijs Adam carnalibus, & peccatoribus, & ſeruis, faceret Filios Dei adoptiuos: ſed Iudæi noluerũt Chriſtum intelligere, nec lumen eius recipere; ſed in primo peccato ipſius Adæ tanquam homines carnales manere, & ſupra peccatum Adæ addiderũt homicidium iniuſtum occidendo Chriſtum, & ſic facti ſunt filij Diaboli, & membra eius, qui fuit homicida ab initio, & ideo ceciderunt à gratia, & in eius locum ſucceſſerunt gentiles, & hoc prauidens Dauid introducit Chriſtum loquentem.

Diuiditur pſal. in tres partes in 1. per 4. verſic. Exprobrat, & reprehendit prauum; & peruerſum conſilium, & iudicium Iudæorum, ſcribarum, & phariſæorum, quod fecerunt contra Chriſtum, & cæteros pauperes maximè quod tempore Chriſti vigebat hoc conſilium phariſæorum. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum*. Inter metaphoras de Deo frequenter dicitur ſtare, ſedere, Dormire, ambulare, &c. pro varietate hominum. Deus ſtat in ſanctis, & ſi peccant Deus ambulat, quia diſcedit, nam poſt peccatum Adæ ambulabat Deus in paradiſo. Sedit autem, vt iudex, aut vt Rex. Dormit quando re-

do relinquit nos in tentationibus, vt probet nos, vt quando Chriſtus dormiebat in naui naufraganti, hic ſtat Deus vt videat.

1. Nota: quod Deus eſt iudex ſupremus, & ſemper eſt præſens, ſed in iudicio iudicum temporalium, & Spiritualium in congregatione Deorum, ideſt iudicum ſtat, non ſedet, non dormit. Vt omnis iudex aduertat quid agat in illo tunc, quando fert ſententiam, vt ſit iuſta, ſancta, & ſine dolo, aut lucro, quoniam Deus adeſt; vt poſtea iudicet ipſos iudices, vt alibi ait cum accepero tempus &c.

2. Nota: Chriſtus dicitur in quatruplici ſynagoga iudicare, 1. in congregatione Apoſtolorum diſcernendo veram intelligentiam legis, iudicio diſcretionis, 2. iudicauit in ſynagoga ſcribarum, phariſæorum, & ſacerdotum iudicio exprobationis, & repræhenſionis, vt patet in Euangeliſtis, 3. Dijudicat Chriſtus in Synagoga beatorum in Cælo, & occulto iudicio obſtinatos Iudæos ad perpetuam captiuitatem corporalem, & Spiritualem, 4. Iudicabit in fine mundi in medio 12. Apoſtolorum, iudicando, 12. tribus Iſrael Vnde Chriſtus, *in medio autem Deos dijudicat*, res formidabilis, & terrore plena dijudicare Deos, ideſt Sanctos quid erit de peccatoribus? loquitur Chriſtus. *Vſquequo iudicatis iniquitatē*, dicit regibus, principibus, iudicibus, Epiſcopis, Sacerdotibus feci vos iudices, vos vero lupi eſtis, *faciem peccatorum ſumitis* non conſideratis cauſam iuſtam pauperis, ſed perſonam diuitis, & potentis, vel vos ſumitis faciem peccatoris aſpiciendo lucrum, & veſtrum commodum. Iudicate egeno, & pupillo. ipſis iuſtitiam miniſtrando, & iniuriam non inferendo, ſed in ſua iuſtitia fauendo: & humilem, & pauperem iuſtificate, ideſt in iudicio iuſto oſtendite. Sed inter cæteros nolite me ex inuidia iniuſtè ad mortem iudicare, & *Eripere me pauperem, & egenum*, & liberate me de manu Pilati: cui me crucifigendum tradidiſtis.

2. Pars ibi. *Neſcierunt neque intellexerunt* in vno verſic. prædicit eorum cæcitatem, & obſtinationem. Ignorantia triplex eſt, 1. negationis, & ſic fuerunt Saducæi qui non tenebant, niſi quinq; libros Moyſis, & non alios libros Prophetarum. Ideo non ſciebant de Chriſto vitam, mortem, & paſſionem, & ſic Pilatus neſciebat legem Iudæorum, cum eſſet gentilis, 2. ignorantia prauæ diſpoſitionis, quia Sacerdotes, & leuitæ non dabant operam ſtudio legis, & Prophetarum, niſi ad recipiendas decimas, & oblationes, 3. ignorantia affectata, & craſſa, ſponte, & ex induſtria, ex malicia, ex inuidia ex odio, & malitia obcæcauit eos, ne intelligerent Sacramenta Dei in ſcripturis, & in prædicatione Chriſti, ſic fuerunt ſcribæ, & phariſæi. *Ideo tres conditiones perſonarum* conſpirauerunt ad mortem Chriſti; Pilatus, & miniſtri eius gentiles ex ignorantia negationis, 2. populares Iudæorum non intelligentes legem, quam tenebantur diſcere, 3. ſaducæi, ſcribæ, & Phariſæi ex odio, inuidia, & auaritia; alios ſeducentes obſtinatione, 1. neſcierunt legem Chriſti, 2. neſcierunt iudicium Dei, ideo in tenebris ambulant peccatorum male iudicando. *Mouebuntur fundamenta terræ*, 1. quia durabit illa obſtinatio vſq; ad deſtructionem Hieruſalem, quando tota Paleſtina pauebit, 2. Vel vſq; ad iudicium 3. vel fundamenta terræ mouebuntur propter malos iudices, 4. vel Deus ſubuertens Iudices malos, qui poſuerunt fundamenta ſua in terra malè iudicando.

3. pars ibi. *Ego Dixi Dij eſtis, & filij Excelſi omnes*, per 3. verſic. prædicit puni-

pit Dauid cantari pſalmos figurabant Diuina Myſteria futura Chriſti, & Eccleſiæ. Nam 1. *Tympanus*, ſignificabat paſſionem Chriſti, qui erat percutiendus, & flagellandus, 2. *Cornu*, figurabat imperium, & crucem cum qua debellauit diabolum, 3. *Pſalterium*, cum decem cordis figurabat decem Præcepta decalogi, 4. *Cithara* triangularis ſignificabat fidem Trinitatis, articulorum, obſeruantiam præceptorum, & gratiam Sacramentorum in quibus conſiſtit tota perfectio, 5. *Tuba*, ſignificabat Euangelicam Prædicationem, & vocationem gentium ad fidem Chriſti.

Materia ſecundum literam eſt, quod iſte pſalmus cantabatur in feſto tubarum in primo Septembris pro gratiarum actione de fructibus anni collectis, quorum collectio tunc erat completa cum Paleſtina ſit regio calida.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. per 3. verſic. incitatur populus ad Dei laudes cum exultatione, & iubilo cum dictis inſtrumentis muſicis, *in Neomenia, ideſt in nouilunio* à neos græcè, quod eſt nouum latinè in die ſolemni.

2. Pars ibi. *Quia præceptum in Iſrael eſt*, per 3. verſic. inducit rationes, cur debebant ſic iubilare, & ſolemnizare? 1. pro collectione fructuum, 2. quia erat Præceptum Dei in memoriam liberationis Iſaac de manibus patris ſui in ſacrificio, & loco eius inuenit ibi arietem, ideo ſonabant cornua, & in eodem die, poſt reuolutionem annorum Ioſeph fuit eductus de carcere in Ægypto, & poſtea factus Princeps exiuit per Regnum ad prouidendũ de frumento, vel populus Hebræus dicitur Ioſeph, quia ab ipſo fuit liberatus in tempore famis. Linguam quam non nouerat audiuit, quia in deſerto audiuit linguam Dei dantem Legem, & Præcepta, & liberatus à ſeruitute Ægypti portandi onera in humeris, & cophinos in manibus.

3. Pars ibi. *In tribulatione inuocaſti me*: per 4. verſic. deſcribitur ingratitudo populi, quantum ad culpam contra Deum: qui commemorat eis præſtita beneficia, 1. liberationem à tribulationibus, 2. exaudiui te abſcondendo de pœnis Ægyptiorum probaui te, & inueni te ingratum, 3. ſi audis me, non adorabis Idola falſa, 4. ego ſum Dominus Deus tuus, qui liberaui te, 5. dilata os tuum petendo vtilia, & implebo illud, dando petitionem tuam, & non audiuit.

4. Pars ibi. *Et dimiſit eos ſecundum deſideria cordis eorum*: per 5. verſic. ponitur multiplex pœna dictæ ingratitudinis, 1. eſt priuatio gratiæ ſpiritualis, quæ notatur cum dicitur, dimiſi eos, mira, & horrenda ſententia currere ad malum ſine Dei timore, & ſine auxilio gratiæ diuinæ. Nihil peius, 2. pœna eſt ſubtractio ſubſidij temporalis, ibi. *Si populus meus audiſſet me*, 3. pœna eſt ſupplicium pœnæ gehennalis, ibi. *Inimici Domini mentiti ſunt ei*, & non obſtante tali ingratitudine cibauit eum populum pane, & melle.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte, quod ſit gratiarum actio Eccleſiæ pro aliquibus beneficijs à Deo exhibitis populo Chriſtiano in quo ſunt boni cum malis commiſti, ſicut ſagena cum piſcibus bonis, & malis. Ideo conſiderans gratitudinem bonorum erga Deum: 1. in hoc pſal. eleuatur in Deũ per exultationem, & iubilum, 2. ingratitudinem malorum conſiderans eos in perſonam Domini deteſtatur ibi: in tribulatione inuocaſti me.

Myſticè iſte pſalmus exponitur, quod Aſaph, ſiue congregatio, ſeu Eccleſia docet fideles, qui relinquerunt Ægyptum, ideſt tenebras peccatorum, ambulent

bulent per deſertum pœnitentiæ, vt intrent in terram promiſſam, ideſt in gloriam.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 6. verſic. exhortantur Chriſtiani liberati à ſeruitute diaboli, vt exultent ipſi Chriſto vero Deo adiutori noſtro. *Iubilate vero Deo noſtro Iacob*, 1. quia eſt ſupplantator vitiorum, 2. quia eſt figura populi Chriſtiani, nam cum eſſet minor habuit benedictionem, & hæreditatem, maiore reprobato, & Chriſtus transplantauit Synagogam in Eccleſiam, legem ſeruitutis in libertatem, & nos à peccato in gratiam. *Sumite pſalmum*, ideſt laudem Euangelicam, & hymnum ex puro corde, date tympanum meditando paſſionem Chriſti, & macerando carnem veſtram. Pſalterium iucundum adimplendo Diuina Præcepta. Cum Cythara, ideſt cum hymnis ſepties in die. *Buccinate in Neomenia*, ideſt in nouitate vitæ reſurgendo à peccato, vel reſurrectione Chriſti, quod eſt dies ſolemnis, vel vocate gentes ad Eccleſiam in die gratiæ. *Quia præceptum in Iſrael eſt*, quod nemo ſaluatur ſine gratia Dei. *Teſtimonium in Ioſeph poſuit*, quia ſicut ille venditus fuit à fratribus propter inuidiam, ſic Chriſtus figuratus pro nobis venditus fuit à fratribus, cum exiret de terra Ægypti, ideſt quando populus gentilis exiuit de tenebris ignorantiæ, idolatriæ, vel de peccatis, audiuit Præcepta Dei, myſteria fidei, ignota illis. *Diuertit ab oneribus peccatorum*, quia qui facit peccatum ſeruus eſt peccati, & peccatum aggrauat animam, & manus eius in cophino, ideſt erant in immunditijs peccatorum, ſeruiebāt Pharaoni, ideſt Diabolo; ſed Chriſtus ait *venite ad me, qui onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Vel cophini ſunt peræ, marſupia, & crumenæ Chriſtianorum facientium eleemoſynam; vel cophini ſunt 12. Apoſtoli pleni fragmentis Doctrinæ Chriſti, qua ſatiauerunt totum mundum, & quod perierat in 12. tribubus ſaluauerunt in 12. Apoſtolis.

2. Pars ibi. *In tribulatione inuocaſti me*: per 3. verſic. oſtendit tria mirabilia, quæ fecit Chriſtus nobis, 1. quia eduxit nos de tenebris peccatorum per mortem ſuam, 2. quia liberauit Sanctos Patres de abſcondito tempeſtatis inferni, 3. quia probauit nos per aquam baptiſmi, quæ exiuit de latere Chriſti, quæ dicitur aqua contradictionis, quam multi Hæretici, & Turcæ contradicunt, vel fictè accipiunt. *Audi popule meus*, Chriſtus loquitur nobiſcum, vt audiamus, & obſeruamus eius Præcepta, 1. non adorando Deum recentem, ideſt pecuniam auari, mulierem luxurioſi, cibaria guloſi, & quotcumque vitia habemus quotcumque peccata, tot recentes habemus Deos. Deus alienus, ſunt vitia. Vel tenere Chriſtum verbum Patris alienum à vero Deo. Sed ego ſum illemet, *Deus qui eduxi te de Ægypto*, ideſt de tenebris peccatorum (ſi tamen relinquimus peccata) dilata os tuum ſine peccatis, & implebo illud Sacramentis gratia, doctrina, donis Spiritus Sancti, quantum dilatamus in Domino, tantum accipimus.

3. Pars ibi. *Et non audiuit populus meus*, per 5. verſic. ponit reprobationē malorum, 1. prædicauit ipſe Chriſtus per tres annos Hebræis, 2. prædicauerunt Apoſtoli, & ipſi noluerunt intelligere, & quotidie prædicatur Chriſtianis, & nolunt intelligere agere bonum. *Et dimiſi eos ſecundum deſiderium cordis eorum*. O Chriſticolæ Deus ſæpiſſimè vocat, & non relinquimus vitia, & peccata, habitum fecimus in vitijs. Deus ſubtrahit gratiam ſuam, ſine qua non poſſumus reſurgere à vitijs propter noſtram duritiem. *Si popu-*

lus

Digitized by Google

pit Dauid cantari pſalmos figurabant Diuina Myſteria futura Chriſti, & Eccleſiæ. Nam 1. *Tympanus*, ſignificabat paſſionem Chriſti, qui erat percutiendus, & flagellandus, 2. *Cornu*, figurabat imperium, & crucem cum qua debellauit diabolum, 3. *Pſalterium*, cum decem cordis figurabat decem Præcepta decalogi, 4. *Cithara* triangularis ſignificabat fidem Trinitatis, articulorum, obſeruantiam præceptorum, & gratiam Sacramentorum in quibus conſiſtit tota perfectio, 5. *Tuba*, ſignificabat Euangelicam Prædicationem, & vocationem gentium ad fidem Chriſti.

Materia ſecundum literam eſt, quod iſte pſalmus cantabatur in feſto tubarum in primo Septembris pro gratiarum actione de fructibus anni collectis, quorum collectio tunc erat completa cum Paleſtina ſit regio calida.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. per 3. verſic. incitatur populus ad Dei laudes cum exultatione, & iubilo cum dictis inſtrumentis muſicis, *in Neomenia, ideſt in nouilunio* à neos græcè, quod eſt nouum latinè in die ſolemni.

2. Pars ibi. *Quia præceptum in Iſrael eſt*, per 3. verſic. inducit rationes, cur debebant ſic iubilare, & ſolemnizare? 1. pro collectione fructuum, 2. quia erat Præceptum Dei in memoriam liberationis Iſaac de manibus patris ſui in ſacrificio, & loco eius inuenit ibi arietem, ideo ſonabant cornua, & in eodem die, poſt reuolutionem annorum Ioſeph fuit eductus de carcere in Ægypto, & poſtea factus Princeps exiuit per Regnum ad prouidendũ de frumento, vel populus Hebræus dicitur Ioſeph, quia ab ipſo fuit liberatus in tempore famis. Linguam quam non nouerat audiuit, quia in deſerto audiuit linguam Dei dantem Legem, & Præcepta, & liberatus à ſeruitute Ægypti portandi onera in humeris, & cophinos in manibus.

3. Pars ibi. *In tribulatione inuocaſti me*: per 4. verſic. deſcribitur ingratitudo populi, quantum ad culpam contra Deum: qui commemorat eis præſtita beneficia, 1. liberationem à tribulationibus, 2. exaudiui te abſcondendo de pœnis Ægyptiorum probaui te, & inueni te ingratum, 3. ſi audis me, non adorabis Idola falſa, 4. ego ſum Dominus Deus tuus, qui liberaui te, 5. dilata os tuum petendo vtilia, & implebo illud, dando petitionem tuam, & non audiuit.

4. Pars ibi. *Et dimiſit eos ſecundum deſideria cordis eorum*: per 5. verſic. ponitur multiplex pœna dictæ ingratitudinis, 1. eſt priuatio gratiæ ſpiritualis, quæ notatur cum dicitur, dimiſi eos, mira, & horrenda ſententia currere ad malum ſine Dei timore, & ſine auxilio gratiæ diuinæ. Nihil peius, 2. pœna eſt ſubtractio ſubſidij temporalis, ibi. *Si populus meus audiſſet me*, 3. pœna eſt ſupplicium pœnæ gehennalis, ibi. *Inimici Domini mentiti ſunt ei*, & non obſtante tali ingratitudine cibauit eum populum pane, & melle.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte, quod ſit gratiarum actio Eccleſiæ pro aliquibus beneficijs à Deo exhibitis populo Chriſtiano in quo ſunt boni cum malis comiſti, ſicut ſagena cum piſcibus bonis, & malis. Ideo conſiderans gratitudinem bonorum erga Deum: 1. in hoc pſal. eleuatur in Deũ per exultationem, & iubilum, 2. ingratitudinem malorum conſiderans eos in perſonam Domini deteſtatur ibi: in tribulatione inuocaſti me.

Myſticè iſte pſalmus exponitur, quod Aſaph, ſiue congregatio, ſeu Eccleſia docet fideles, qui relinquerunt Ægyptum, ideſt tenebras peccatorum, ambulent

bulent

Digitized by Google

bulent per deſertum pœnitentiæ, vt intrent in terram promiſſam, ideſt in gloriam.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 6. verſic. exhortantur Chriſtiani liberati à ſeruitute diaboli, vt exultent ipſi Chriſto vero Deo adiutori noſtro. *Iubilate vero Deo noſtro Iacob*, 1. quia eſt ſupplantator vitiorum, 2. quia eſt figura populi Chriſtiani, nam cum eſſet minor habuit benedictionem, & hæreditatem, maiore reprobato, & Chriſtus transplantauit Synagogam in Eccleſiam, legem ſeruitutis in libertatem, & nos à peccato in gratiam. *Sumite pſalmum*, ideſt laudem Euangelicam, & hymnum ex puro corde, date tympanum meditando paſſionem Chriſti, & macerando carnem veſtram. Pſalterium iucundum adimplendo Diuina Præcepta. Cum Cythara, ideſt cum hymnis ſepties in die. *Buccinate in Neomenia*, ideſt in nouitate vitæ reſurgendo à peccato, vel reſurrectione Chriſti, quod eſt dies ſolemnis, vel vocate gentes ad Eccleſiam in die gratiæ. *Quia præceptum in Iſrael eſt*, quod nemo ſaluatur ſine gratia Dei. *Teſtimonium in Ioſeph poſuit*, quia ſicut ille venditus fuit à fratribus propter inuidiam, ſic Chriſtus ſiguratus pro nobis venditus fuit à fratribus, cum exiret de terra Ægypti, ideſt quando populus gentilis exiuit de tenebris ignorantiæ, idolatriæ, vel de peccatis, audiuit Præcepta Dei, myſteria fidei, ignota illis. *Diuertit ab oneribus peccatorum*, quia qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. & peccatum aggrauat animam, & manus eius in cophino, ideſt erant in immunditijs peccatorum, ſeruiebãt Pharaoni, ideſt Diabolo; ſed Chriſtus ait *venite ad me, qui onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Vel cophini ſunt peræ, marſupia, & crumenæ Chriſtianorum facientium eleemoſynam; vel cophini ſunt 12. Apoſtoli pleni fragmentis Doctrinæ Chriſti, qua ſatiauerunt totum mundum, & quod perierat in 12. tribubus ſaluauerunt in 12. Apoſtolis.

2. Pars ibi. *In tribulatione inuocaſti me*: per 3. verſic. oſtendit tria mirabilia, quę fecit Chriſtus nobis, 1. quia eduxit nos de tenebris peccatorum per mortem ſuam, 2. quia liberauit Sanctos Patres de abſcondito tempeſtatis inferni, 3. quia probauit nos per aquam baptiſmi, quæ exiuit de latere Chriſti, quæ dicitur aqua contradictionis, quam multi Heretici, & Turcæ contradicunt, vel fictè accipiunt. *Audi popule meus*, Chriſtus loquitur nobiſcum, vt audiamus, & obſeruamus eius Præcepta, 1. non adorando Deum recentem, ideſt pecuniam auari, mulierem luxurioſi, cibaria guloſi, & quotcumque vitia habemus quotcumque peccata, tot recentes habemus Deos. Deus alienus, ſunt vitia. Vel tenere Chriſtum verbum Patris alienum à vero Deo. Sed ego ſum illemet, *Deus qui eduxi te de Ægypto*, ideſt de tenebris peccatorum (ſi tamen relinquimus peccata) dilata os tuum ſine peccatis, & implebo illud Sacramentis gratia, doctrina, donis Spiritus Sancti, quantum dilatamus in Domino, tantum accipimus.

3. Pars ibi. *Et non audiuit populus meus*, per 5. verſic. ponit reprobationẽ malorum, 1. prædicauit ipſe Chriſtus per tres annos Hebræis, 2. prædicauerunt Apoſtoli, & ipſi noluerunt intelligere, & quotidie prædicatur Chriſtianis, & nolunt intelligere agere bonum. *Et dimiſi eos ſecundum deſiderium cordis eorum*. O Chriſticolæ Deus ſæpiſſimè vocat, & non relinquimus vicia, & peccata, habitum fecimus in vitijs. Deus ſubtrahit gratiam ſuam, ſine qua non poſſumus reſurgere à vitijs propter noſtram duritiem. *Si popu-*

lus

pit Dauid cantari pſalmos figurabant Diuina Myſteria futura Chriſti, & Eccleſiæ. Nam 1. *Tympanus*, ſignificabat paſſionem Chriſti, qui erat percutiendus, & flagellandus, 2. *Cornu*, figurabat imperium, & crucem cum qua debellauit diabolum, 3. *Pſalterium*, cum decem cordis figurabat decem Præcepta decalogi, 4. *Cithara* triangularis ſignificabat fidem Trinitatis, articulorum, obſeruantiam præceptorum, & gratiam Sacramentorum in quibus conſiſtit tota perfectio, 5. *Tuba*, ſignificabat Euangelicam Prædicationem, & vocationem gentium ad fidem Chriſti.

Materia ſecundum literam eſt, quod iſte pſalmus cantabatur in feſto tubarum in primo Septembris pro gratiarum actione de fructibus anni collectis, quorum collectio tunc erat completa cum Paleſtina ſit regio calida.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. per 3. verſic. incitatur populus ad Dei laudes cum exultatione, & iubilo cum dictis inſtrumentis muſicis, *in Neomenia, ideſt in nouilunio* à neos græcè, quod eſt nouum latinè in die ſolemni.

2. Pars ibi. *Quia præceptum in Iſrael eſt*, per 3. verſic. inducit rationes, cur debebant ſic iubilare, & ſolemnizare? 1. pro collectione fructuum, 2. quia erat Præceptum Dei in memoriam liberationis Iſaac de manibus patris ſui in ſacrificio, & loco eius inuenit ibi arietem, ideo ſonabant cornua, & in eodem die, poſt reuolutionem annorum Ioſeph fuit eductus de carcere in Ægypto, & poſtea factus Princeps exiuit per Regnum ad prouidendũ de frumento, vel populus Hebræus dicitur Ioſeph, quia ab ipſo fuit liberatus in tempore famis. Linguam quam non nouerat audiuit, quia in deſerto audiuit linguam Dei dantem Legem, & Præcepta, & liberatus à ſeruitute Ægypti portandi onera in humeris, & cophinos in manibus.

3. Pars ibi. *In tribulatione inuocaſti me*: per 4. verſic. deſcribitur ingratitudo populi, quantum ad culpam contra Deum: qui commemorat eis præſtita beneficia, 1. liberationem à tribulationibus, 2. exaudiui te abſcondendo de pœnis Ægyptiorum probaui te, & inueni te ingratum, 3. ſi audis me, non adorabis Idola falſa, 4. ego ſum Dominus Deus tuus, qui liberaui te, 5. dilata os tuum petendo vtilia, & implebo illud, dando petitionem tuam, & non audiuit.

4. Pars ibi. *Et dimiſit eos ſecundum deſideria cordis eorum*: per 5. verſic. ponitur multiplex pœna dictæ ingratitudinis, 1. eſt priuatio gratiæ ſpiritualis, quæ notatur cum dicitur, dimiſi eos, mira, & horrenda ſententia currere ad malum ſine Dei timore, & ſine auxilio gratiæ diuinæ. Nihil peius, 2. pœna eſt ſubtractio ſubſidij temporalis, ibi. *Si populus meus audiſſet me*, 3. pœna eſt ſupplicium pœnæ gehennalis, ibi. *Inimici Domini mentiti ſunt ei*, & non obſtante tali ingratitudine cibauit eum populum pane, & melle.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte, quod ſit gratiarum actio Eccleſiæ pro aliquibus beneficijs à Deo exhibitis populo Chriſtiano in quo ſunt boni cum malis commiſti, ſicut ſagena cum piſcibus bonis, & malis. Ideo conſiderans gratitudinem bonorum erga Deum: 1. in hoc pſal. eleuatur in Deũ per exultationem, & iubilum, 2. ingratitudinem malorum conſiderans eos in perſonam Domini deteſtatur ibi: in tribulatione inuocaſti me.

Myſticè iſte pſalmus exponitur, quod Aſaph, ſiue congregatio, ſeu Eccleſia docet fideles, qui relinquerunt Ægyptum, ideſt tenebras peccatorum, am-

bulent per deſertum pœnitentiæ, vt intrent in terram promiſſam, ideſt in gloriam.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 6. verſic. exhortantur Chriſtiani liberati à ſeruitute diaboli, vt exultent ipſi Chriſto vero Deo adiutori noſtro. *Iubilate vero Deo noſtro Iacob*, 1. quia eſt ſupplantator vitiorum, 2. quia eſt figura populi Chriſtiani, nam cum eſſet minor habuit benedictionem, & hæreditatem, maiore reprobato, & Chriſtus transplantauit Synagogam in Eccleſiam, legem ſeruitutis in libertatem, & nos à peccato in gratiam. *Sumite pſalmum*, ideſt laudem Euangelicam, & hymnum ex puro corde, date tympanum meditando paſſionem Chriſti, & macerando carnem veſtram. Pſalterium iucundum adimplendo Diuina Præcepta. Cum Cythara, ideſt cum hymnis ſepties in die. *Buccinate in Neomenia*, ideſt in nouitate vitæ reſurgendo à peccato, vel reſurrectione Chriſti, quod eſt dies ſolemnis, vel vocate gentes ad Eccleſiam in die gratiæ. *Quia præceptum in Iſrael eſt*, quod nemo ſaluatur ſine gratia Dei. *Teſtimonium in Ioſeph poſuit*, quia ſicut ille venditus fuit à fratribus propter inuidiam, ſic Chriſtus figuratus pro nobis venditus fuit à fratribus, cum exiret de terra Ægypti, ideſt quando populus gentilis exiuit de tenebris ignorantiæ, idolatriæ, vel de peccatis, audiuit Præcepta Dei, myſteria fidei, ignota illis. *Diuertit ab oneribus peccatorum*, quia qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. & peccatum aggrauat animam, & manus eius in cophino, ideſt erant in immunditijs peccatorum, ſeruiebãt Pharaoni, ideſt Diabolo; ſed Chriſtus ait *venite ad me, qui onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Vel cophini ſunt peræ, marſupia, & crumenæ Chriſtianorum facientium eleemoſynam; vel cophini ſunt 12. Apoſtoli pleni fragmentis Doctrinæ Chriſti, qua ſatiauerunt totum mundum, & quod perierat in 12. tribubus ſaluauerunt in 12. Apoſtolis.

2. Pars ibi. *In tribulatione inuocaſti me*: per 3. verſic. oſtendit tria mirabilia, que fecit Chriſtus nobis, 1. quia eduxit nos de tenebris peccatorum per mortem ſuam, 2. quia liberauit Sanctos Patres de abſcondito tempeſtatis inferni, 3. quia probauit nos per aquam baptiſmi, quæ exiuit de latere Chriſti, quæ dicitur aqua contradictionis, quam multi Heretici, & Turcæ contradicunt, vel fictè accipiunt. *Audi popule meus*, Chriſtus loquitur nobiſcum, vt audiamus, & obſeruamus eius Præcepta, 1. non adorando Deum recentem, ideſt pecuniam auari, mulierem luxurioſi, cibaria guloſi, & quotcumque vitia habemus quotcumque peccata, tot recentes habemus Deos. Deus alienus, ſunt vitia. Vel tenere Chriſtum verbum Patris alienum à vero Deo. Sed ego ſum illemet, *Deus, qui eduxi te de Ægypto*, ideſt de tenebris peccatorum (ſi tamen relinquimus peccata) dilata os tuum ſine peccatis, & implebo illud Sacramentis gratia, doctrina, donis Spiritus Sancti, quantum dilatamus in Domino, tantum accipimus.

3. Pars ibi. *Et non audiuit populus meus*, per 5. verſic. ponit reprobationẽ malorum, 1. prædicauit ipſe Chriſtus per tres annos Hebræis, 2. prædicauerunt Apoſtoli, & ipſi noluerunt intelligere, & quotidie prædicatur Chriſtianis, & nolunt intelligere agere bonum. *Et dimiſi eos ſecundum deſiderium cordis eorum*. O Chriſticolæ Deus ſæpiſſimè vocat, & non relinquimus vitia, & peccata, habitum fecimus in vitijs. Deus ſubtrahit gratiam ſuam, ſine qua non poſſumus reſurgere à vitijs propter noſtram duritiem. *Si popu-*

Digitized by Google

pit Dauid cantari pſalmos figurabant Diuina Myſteria futura Chriſti, & Eccleſiæ. Nam 1. *Tympanus*, ſignificabat paſſionem Chriſti, qui erat percutiendus, & flagellandus, 2. *Cornu*, figurabat imperium, & crucem cum qua debellauit diabolum, 3. *Pſalterium*, cum decem cordis figurabat decem Præcepta decalogi, 4. *Cithara* triangularis ſignificabat fidem Trinitatis, articulorum, obſeruantiam præceptorum, & gratiam Sacramentorum in quibus conſiſtit tota perfectio, 5. *Tuba*, ſignificabat Euangelicam Prædicationem, & vocationem gentium ad fidem Chriſti.

Materia ſecundum literam eſt, quod iſte pſalmus cantabatur in feſto tubarum in primo Septembris pro gratiarum actione de fructibus anni collectis, quorum collectio tunc erat completa cum Paleſtina ſit regio calida.

Diuiditur pſal. in quatuor partes, in 1. per 3. verſic. incitatur populus ad Dei laudes cum exultatione, & iubilo cum dictis inſtrumentis muſicis, *in Neomenia, ideſt in nouilunio* à neos græcè, quod eſt nouum latinè in die ſolemni.

2. Pars ibi. *Quia præceptum in Iſrael eſt*, per 3. verſic. inducit rationes, cur debebant ſic iubilare, & ſolemnizare? 1. pro collectione fructuum, 2. quia erat Præceptum Dei in memoriam liberationis Iſaac de manibus patris ſui in ſacrificio, & loco eius inuenit ibi arietem, ideo ſonabant cornua, & in eodem die, poſt reuolutionem annorum Ioſeph fuit eductus de carcere in Ægypto, & poſtea factus Princeps exiuit per Regnum ad prouidendũ de frumento, vel populus Hebræus dicitur Ioſeph, quia ab ipſo fuit liberatus in tempore famis. Linguam quam non nouerat audiuit, quia in deſerto audiuit linguam Dei dantem Legem, & Præcepta, & liberatus à ſeruitute Ægypti portandi onera in humeris, & cophinos in manibus.

3. Pars ibi. *In tribulatione inuocaſti me*: per 4. verſic. deſcribitur ingratitudo populi, quantum ad culpam contra Deum: qui commemorat eis præſtita beneficia, 1. liberationem à tribulationibus, 2. exaudiui te abſcondendo de pœnis Ægyptiorum probaui te, & inueni te ingratum, 3. ſi audis me, non adorabis Idola falſa, 4. ego ſum Dominus Deus tuus, qui liberaui te, 5. dilata os tuum petendo vtilia, & implebo illud, dando petitionem tuam, & non audiuit.

4. Pars ibi. *Et dimiſit eos ſecundum deſideria cordis eorum*: per 5. verſic. ponitur multiplex pœna dictæ ingratitudinis, 1. eſt priuatio gratiæ ſpiritualis, quæ notatur cum dicitur, dimiſi eos, mira, & horrenda ſententia currere ad malum ſine Dei timore, & ſine auxilio gratiæ diuinæ. Nihil peius, 2. pœna eſt ſubtractio ſubſidij temporalis, ibi. *Si populus meus audiſſet me*, 3. pœna eſt ſupplicium pœnæ gehennalis, ibi. *Inimici Domini mentiti ſunt ei*, & non obſtante tali ingratitudine cibauit eum populum pane, & melle.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte, quod ſit gratiarum actio Eccleſiæ pro aliquibus beneficijs à Deo exhibitis populo Chriſtiano in quo ſunt boni cum malis comiſti, ſicut ſagena cum piſcibus bonis, & malis. Ideo conſiderans gratitudinem bonorum erga Deum: 1. in hoc pſal. eleuatur in Deũ per exultationem, & iubilum, 2. ingratitudinem malorum conſiderans eos in perſonam Domini deteſtatur ibi: in tribulatione inuocaſti me.

Myſticè iſte pſalmus exponitur, quod Aſaph, ſiue congregatio, ſeu Eccleſia docet fideles, qui relinquerunt Ægyptum, ideſt tenebras peccatorum, ambulent

Digitized by Google

bulent per deſertum pœnitentiæ, vt intrent in terram promiſſam, ideſt in gloriam.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 6. verſic. exhortantur Chriſtiani liberati à ſeruitute diaboli, vt exultent ipſi Chriſto vero Deo adiutori noſtro. *Iubilate vero Deo noſtro Iacob*, 1. quia eſt ſupplantator vitiorum, 2. quia eſt figura populi Chriſtiani, nam cum eſſet minor habuit benedictionem, & hæreditatem, maiore reprobato, & Chriſtus transplantauit Synagogam in Eccleſiam, legem ſeruitutis in libertatem, & nos à peccato in gratiam. *Sumite pſalmum*, ideſt laudem Euangelicam, & hymnum ex puro corde, date tympanum meditando paſſionem Chriſti, & macerando carnem veſtram. Pſalterium iucundum adimplendo Diuina Præcepta. Cum Cythara, ideſt cum hymnis ſepties in die. *Buccinate in Neomenia*, ideſt in nouitate vitæ reſurgendo à peccato, vel reſurrectione Chriſti, quod eſt dies ſolemnis, vel vocate gentes ad Eccleſiam in die gratiæ. *Quia præceptum in Iſrael eſt*, quod nemo ſaluatur ſine gratia Dei. *Teſtimonium in Ioſeph poſuit*, quia ſicut ille venditus fuit à fratribus propter inuidiam, ſic Chriſtus figuratus pro nobis venditus fuit à fratribus, cum exiret de terra Ægypti, ideſt quando populus gentilis exiuit de tenebris ignorantiæ, idolatriæ, vel de peccatis, audiuit Præcepta Dei, myſteria fidei, ignota illis. *Diuertit ab oneribus peccatorum*, quia qui facit peccatum ſeruus eſt peccati, & peccatum aggrauat animam, & manus eius in cophino, ideſt erant in immunditijs peccatorum, ſeruiebāt Pharaoni, ideſt Diabolo; ſed Chriſtus ait *venite ad me, qui onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Vel cophini ſunt peræ, marſupia, & crumenæ Chriſtianorum facientium eleemoſynam; vel cophini ſunt 12. Apoſtoli pleni fragmentis Doctrinæ Chriſti, qua ſatiauerunt totum mundum, & quod perierat in 12. tribubus ſaluauerunt in 12. Apoſtolis.

2. Pars ibi. *In tribulatione innocaſti me:* per 3. verſic. oſtendit tria mirabilia, quæ fecit Chriſtus nobis, 1. quia eduxit nos de tenebris peccatorum per mortem ſuam, 2. quia liberauit Sanctos Patres de abſcondito tempeſtatis inferni, 3. quia probauit nos per aquam baptiſmi, quæ exiuit de latere Chriſti, quæ dicitur aqua contradictionis, quam multi Hæretici, & Turcæ contradicunt, vel fictè accipiunt. *Audi popule meus*, Chriſtus loquitur nobiſcum, vt audiamus, & obſeruamus eius Præcepta, 1. non adorando Deum recentem, ideſt pecuniam auari, mulierem luxurioſi, cibaria guloſi, & quotcumque vitia habemus quotcumque peccata, tot recentes habemus Deos. Deus alienus, ſunt vitia. Vel tenere Chriſtum verbum Patris alienum à vero Deo. Sed ego ſum illemet, *Deus, qui eduxi te de Ægypto*, ideſt de tenebris peccatorum (ſi tamen relinquimus peccata) dilata os tuum ſine peccatis, & implebo illud Sacramentis gratia, doctrina, donis Spiritus Sancti, quantum dilatamus in Domino, tantum accipimus.

3. Pars ibi. *Et non audiuit populus meus*, per 5. verſic. ponit reprobationē malorum, 1. prædicauit ipſe Chriſtus per tres annos Hebræis, 2. prædicauerunt Apoſtoli, & ipſi noluerunt intelligere, & quotidie prædicatur Chriſtianis, & nolunt intelligere agere bonum. *Et dimiſi eos ſecundum deſiderium cordis eorum*. O Chriſticolæ Deus ſæpiſſimè vocat, & non relinquimus vitia, & peccata, habitum fecimus in vitijs. Deus ſubtrahit gratiam ſuam, ſine qua non poſſumus reſurgere à vitijs propter noſtram duritiem. *Si populus*

dus meus audiſſet me: cum ego, & Apoſtoli prædicauimus, & ambulaſſet in Præceptis meis. Ego præſſiſſem inimicos eius, temporales Romanos, & tyrannos, & ſpirituales dæmones, & non præualuiſſent aduerſus eum, vbi eſt manus Dei. *Inimici Domini mentiti ſunt ei*, 1. Iudæi negando Chriſtum Meſſiam, ideo pœna eorum erit in ſæcula, ideſt æterna, 2. quia volunt vocari filij Abrahæ, & non ſunt, 3. dicunt ſe ſeruare Legem, & non ſeruant non credunt Meſſiam, 4. quia falsè gloſant Scripturam Sacram, & hæc omnia cõueniunt falſis Chriſtianis. *Cibauit eos ex adipe frumenti*: qui relinquunt vitia, & peccata, & ſequuntur Chriſtum cibantur bonis ſpiritualibus in pinguedine gratiæ pane Euchariſtiæ, & melle de petra, qui eſt Chriſtus Doctrina ſua. Cui gloria in ſæcula. Amen.

PSALMVS LXXXI.

Deus ſtetit in Synagoga Deorum; in medio, &c.

TItulus: *Pſalmus Aſaph*, ideſt iſte pſalmus dirigitur totæ Eccleſiæ. Caſſiodorus dicit. Pſalmus eſt de duabus naturis in Chriſto, in quo Chriſtus, vel Propheta loquens exprobrat ipſi Aſaph, ideſt Synagogæ, quæ Dominum corporaliter vidit, & tamen eum non cognouit.

Lyra, & multi Catholici dicunt, hunc pſalmum eſſe contra Iudices peruerſos, arguens eorum nequitiam, & petens ſuper hoc Diuinam Iuſtitiam ad lineam æquitatis omnia reducentem. *Deus ſtetit in congregatione iudicum, in medio autem Deos diiudicat*, ideſt diſcernit vtrum iudices iuſtè, vel iniuſtè iudicent, & ideo Aſaph ſubdit contra Iudices malos. *Vſque quo iudicatis, &c.*

Dicit amplius, myſticè poteſt exponi contra Sacerdotes, & Scribas Iudæorum, qui Chriſtum pauperem, & humilem condemnauerunt ad mortem, propter quod per diuinum iudicium a Romanis fuerunt temporaliter occiſi, & captiuati; & in iudicio extremo erunt æternaliter damnati.

Sed aliter exponendo. Materia pſalmi eſt, quod Chriſtus Filius Dei, cum ab æterno eſſet Deus venit in mundum, & factus eſt homo, vt ex hominibus faceret Deos per gratiam, & participationem, & ex filijs Adam carnalibus, & peccatoribus, & ſeruis, faceret Filios Dei adoptiuos: ſed Iudæi noluerũt Chriſtum intelligere, nec lumen eius recipere; ſed in primo peccato ipſius Adæ tanquam homines carnales manere, & ſupra peccatum Adæ addiderũt homicidium iniuſtum occidendo Chriſtum, & ſic facti ſunt filij Diaboli, & membra eius, qui fuit homicida ab initio, & ideo ceciderunt à gratia, & in eius locum ſucceſſerunt gentiles, & hoc prauidens Dauid introducit Chriſtum loquentem.

Diuiditur pſal. in tres partes in 1. per 4. verſic. Exprobrat, & repræhendit prauum, & peruerſum conſilium, & iudicium Iudæorum, ſcribarum, & phariſæorum, quod fecerunt contra Chriſtum, & cæteros pauperes, maximè quod tempore Chriſti vigebat hoc conſilium phariſæorum. *Deus ſtetit in Synagoga Deorum.* Inter metaphoras de Deo frequenter dicitur ſtare, ſedere, Dormire, ambulare, &c. pro varietate hominum. Deus ſtat in ſanctis, & ſi peccant Deus ambulat, quia diſcedit, nam poſt peccatum Adæ ambulabat Deus in paradiſo. Sedit autem, vt iudex, aut vt Rex. Dormit quando re-

do relinquit nos in tentationibus, vt probet nos, vt quando Chriſtus dormiebat in naui naufraganti, hic ſtat Deus vt videat.

1. Nota: quod Deus eſt iudex ſupremus, & ſemper eſt præſens, ſed in iudicio iudicum temporalium, & Spiritualium in congregatione Deorum, ideſt iudicum ſtat, non ſedet, non dormit. Vt omnis iudex aduertat quid agat in illo tunc, quando fert ſententiam, vt ſit iuſta, ſancta, & ſine dolo, aut lucro, quoniam Deus adeſt; vt poſtea iudicet ipſos iudices, vt alibi ait cum accepero tempus &c.

2. Nota: Chriſtus dicitur in quatruplici ſynagoga iudicare, 1. in congregatione Apoſtolorum diſcernendo veram intelligentiam legis, iudicio diſcretionis, 2. iudicauit in ſynagoga ſcribarum, phariſæorum, & ſacerdotum iudicio exprobationis, & reprahenſionis, vt patet in Euangeliſtis, 3. Dijudicat Chriſtus in Synagoga beatorum in Cælo, & occulto iudicio obſtinatos Iudæos ad perpetuam captiuitatem corporalem, & Spiritualem, 4. Iudicabit in fine mundi in medio 12. Apoſtolorum, iudicando, 12. tribus Iſrael Vnde Chriſtus, *in medio autem Deos dijudicat*, res formidabilis, & terrore plena dijudicare Deos, ideſt Sanctos quid erit de peccatoribus? loquitur Chriſtus. *Vſquequo iudicatis iniquitatē*, dicit regibus, principibus, iudicibus, Epiſcopis, Sacerdotibus feci vos iudices, vos vero lupi eſtis, *faciem peccatorum ſumitis* non conſideratis cauſam iuſtam pauperis, ſed perſonam diuitis, & potentis, vel vos ſumitis faciem peccatoris aſpiciendo lucrum, & veſtrum commodum. Iudicate egeno, & pupillo, ipſis iuſtitiam miniſtrando, & iniuriam non inferendo, ſed in ſua iuſtitia fauendo: & humilem, & pauperem iuſtificate, ideſt in iudicio iuſto oſtendite. Sed inter cæteros nolite me ex inuidia iniuſtè ad mortem iudicare, & *Eripere me pauperem, & egenum*, & liberate me de manu Pilati: cui me crucifigendum tradidiſtis.

2. Pars ibi. *Neſcierunt neque intellexerunt* in vno verſic. prædicit eorum cæcitatem, & obſtinationem. Ignorantia triplex eſt, 1. negationis, & ſic fuerunt Saducæi qui non tenebant, niſi quinq; libros Moyſis, & non alios libros Prophetarum. Ideo non ſciebant de Chriſto vitam, mortem, & paſſionem, & ſic Pilatus neſciebat legem Iudæorum, cum eſſet gentilis, 2. ignorantia prauæ diſpoſitionis, quia Sacerdotes, & leuitæ non dabant operam ſtudio legis, & Prophetarum, niſi ad recipiendas decimas, & oblationes, 3. ignorantia affectata, & craſſa, ſponte, & ex induſtria, ex malitia, ex inuidia ex odio, & malitia obcæcauit eos, ne intelligerent Sacramenta Dei in ſcripturis, & in prædicatione Chriſti, ſic fuerunt ſcribæ, & phariſæi. *Ideo tres conditiones perſonarum* conſpirauerunt ad mortem Chriſti; Pilatus, & miniſtri eius gentiles ex ignorantia negationis, 2. populares Iudæorum non intelligentes legem, quam tenebantur diſcere, 3. ſaducæi, ſcribæ, & Phariſæi ex odio, inuidia, & auaritia, alios ſeducentes obſtinatione, 1. neſcierunt legem Chriſti, 2. neſcierunt iudicium Dei, ideo in tenebris ambulant peccatorum male iudicando. *Mouebuntur fundamenta terræ*, 1. quia durabit illa obſtinatio vſq; ad deſtructionem Hieruſalem, quando tota Paleſtina pauebit, 2. Vel vſq; ad iudicium 3. vel fundamenta terræ mouebuntur propter malos iudices, 4. vel Deus ſubuertens Iudices malos, qui poſuerunt fundamenta ſua in terra malè iudicando.

3. pars ibi. *Ego Dixi Dij eſtis, & filij Excelſi omnes*, per 3. verſic. prædicit puni-

punitionem Iudæorum, & malorum iudicum. Eſt ſciendum, quod licet ſola Sancta Trinitas ſit vnus, & verus Deus trinus in perſonis, & vnus in eſſentia, per naturam. Tamen quatrupliciter aliqua creatura poteſt fieri, & dici Deus, & filius Dei, 1. per perſonalem vnionem ſic ſolus Chriſtus Homo dicitur Deus, & factus Deus quia fuit aſſumptus a verbo in vnitate perſonæ, 2. poteſt aliquis fieri, & dici Deus, per myſticam incorporationem ad Chriſtum, & per vnionem gratiæ, fidei, & charitatis, & ſic omnes fideles tanquam membra Chriſti, qui eſt Deus, dicuntur Dij, & facti Dij per vnionem myſticam, 3. modo; quis poteſt fieri, & dici Deus per participationem gloriæ, & ſic ſoli beati in gloria poſſunt dici Dij, tam homines, quam Angeli, 4. modo: poteſt quis dici Deus per participationem, & officium, in quantum Deus communicat alicui poteſtatem regendi, gubernandi, & iudicandi in terra, & ſic omnes imperatores, Reges, principes, & iudices, Apoſtoli, prælati, & iuſti dicuntur Dij in ſcriptura, inter iſtos Deus iudicat.

Item Deus fecit homines filios Dei tripliciter, 1. Deus fecit Chriſtum hominem filium Dei naturalem per vnionem hyppoſtaticam, 2. fecit omnes fideles filios Dei adoptiuos per adoptionem, 3. fecit fideles iuſtos filios Dei per gloriæ participationem.

Vos autem ſicut homines moriemini. Ait Chriſtus Iudæis, hæreticis, & peccatoribus, ego veni in mundum factus ſum homo, dedi legem, veni vt lux, vt facerem vos Deos, vos vero amauiſtis magis tenebras, quam lucem, 1. ſecuti eſtis primum hominem Adam mortalem ideo moriemini. *Et ſicut vnus de principibus cadetis*, ideſt vt Diabolus vnus de principibus paradiſi cecidit irreparabiliter, ſic vos Iudæi, & peccatores obſtinati, & iudices falſi. *Surge Deus iudica terram.* Inuocat Chriſtum, vt veniat, tanquam iuſtus Iudex, 1. vt iudicet falſos iudices terrenos, 2. homines terrenos, 3. Iudæos imitatores Diaboli. *Quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus*, ideſt ſicut duæ ruinæ fuerunt, Angeli, & hominis, Luciferi, & Adæ. Chriſtus reparauit vtramque, vt repararet ruinam angelicam, elegit ex omnibus gentibus ſynagogam hebræam, quæ in fide Chriſti ſaluabatur, quæ ſynagoga obſtinata in morte Chriſti cecidit in infidelitatis ruinam, & Chriſtus vocauit populum gentilem, & ſic hæreditauit in omnibus gentibus. Vel in gloria hæreditabit de omnibus gentibus, ò vtinam de nobis. Amen. hæc omnia Iacob de volentia, vbi etiam diſputat de peccato Adæ, Diaboli, & ſynagogæ, & de Doctrina Maior, & Miſnalex, & Talmud.

PSALMVS LXXXII.

Deus quis ſimilis erit tibi; ne taceas, &c.

Titulus. *Canticum pſalmi Aſaph*, hic pſalmus eſt vltimus inſcriptus Aſaph, canticum pſalmi ſignificat, quod pſalmus cantabatur voce humana cum inſtrumento muſico. Aſaph, quod dirigitur toti Eccleſiæ, quæ petit vltionem de inimicis.

De Materia refero opiniones; aliqui volunt quod ſit oratio Regis Ioſaphat, 1. aduerſus Moabitas, Ammonitas, & Idumæos, qui contra eum conſpirauerunt, vt 2. Paralip. cap. 20. ſed in hoc pſal. plures gentes nominantur, 2. Euthymius, & Theodoretus dicunt quod loquitur de gentibus, quæ erant in circui-

Digitized by Google

circuitu terræ promiſſionis, quæ inſurrexerunt contra Iudæos 3. Alij dicunt hæc omnia contigiſſent tempore Machabæorum, vt patet, ex ſuis libris. 4. Nicolaus de Lyra exponit de Sennecherib, qui fuit perſuaſus à gentibus, quæ nominantur in hoc pſalmo, vt veniret contra Iudæos, tàm propter odium, quàm propterea quod erant ſubditi ipſius, 4. Regum cap. 19.

Diuidit igtiur in duas partes, in prima per 7. verſic. depræcando narrat hoſtium nequitiam, in 2. ibi. *Facilis ſicut Madian.* per 10. verſic. contra eos implorat Diuinam Iuſtitiam, 5. Sanctus Auguſtinus dicit hic pſalmus eſt de perſecutione Eccleſiæ tempore Antichriſti, cui adhærebunt omnes gentes orientales, quæ nominantur in hoc pſalmo, & eſt probabiliſſima ratio, 6. Iacobus de Valentia dicit, quod fuit prophetia de Secta Mahometica, qui vaſtauit Iſrael, Hieruſalem, & Eccleſiam Catholicam, nam anno Domini 620. Imperante Conſtantino filio Heraclij. Orſmida Rex Perſarum rebellauit contra Conſtantinum, qui Imperator miſit ſuos Capitaneos, & Conductores in Damaſcum, & Antiochiam, vt conducerent milites contra Regem Perſiæ, tunc venerunt multæ gentes ex Arabia, Idumæi, Sarraceni, Iſmaelitæ, & aliæ nationes, vt conducerentur, & acciperent ſtipendium à Romanis: ſed Conductores, & capitanei Romani dixerunt illis, quod aurum Romanorum non erat dandum canibus, & ſeruis, quales erant Arabes, qui Arabes indignati, regreſſi in Arabiam, annunciauerunt, hoc verbum omnibus nationibus Arabũ, qui omnes congregati in finibus Syriæ, & iuxta Iordanem, rebellauerunt cõtra Romanos, & adhæſerũt eis multi Hæretici excõmunicati à Pontifice Romano, & à Patriarca Gregorio, vt erant Neſtoriani, Berilliani, & Iacobitæ, & Manichei, qui omnes rebellati elegerunt Principem, & Ducem Mahometum hominem malitioſum callidum, & impurum, & ſic in breui Sarraceni occuparunt Hieruſalem, & totam Syriam, & omnes tres Arabias, & Ægyptũ, vaſtando omnes Eccleſias Chriſtianorum, occupando Ciuitates Imperij Romani, & necando Chriſtianos. Ideo dicit Propheta in prima parte. *Quoniam ecce inimici tui,* Mahometus, vel Antichriſtus extulerunt caput ſuperbiæ ſuæ, contra populum tuum Chriſtianum, malignauerunt conſilium malum, ideſt venite, & diſperdamus eos de gente, ita vt non memoretur amplius nomen Iſrael, ideſt populi Chriſtiani, *& teſtamentum diſpoſuerunt,* ideſt Mahometus compoſuit ſuam Legem in ſuo Alcorano plenam omnium hæreſum, cui omnes gentes hic nominatæ obedierunt: cum eſſent Arabes, 1. *Idumæi,* habitant in principio Arabiæ petreæ, deſcendentes ab Edon fratre Iacob habitant in tabernaculis, 2. *Iſmaelitæ,* ſunt filij Iſmaelis, filij Abraham de ancilla, 3. *Moab, &* 4. *Ammon,* ſunt filij Lot, omnes habitabant in Arabia petrea, *& Ammonitæ, & Moabitæ,* 5. *Agareni,* ſunt filij Agar Ancillæ Abraham, poſtea appellati ſunt Sarraceni à Sara vxore Abrahæ, 6. *Gebal, &* 7. *Amalech,* habitabant in Arabia propè terram promiſſionis, 8. *Alienigenæ,* ſunt Philiſtæi, 9. *Habitantes Tyrum,* 10. *Aſſur,* ſiuè Syrij, ſiuè Aſſyrij, omnes iſti adhæſerunt Mahometto ad deſtructionem Eccleſiæ Anno Domini 1063. Turcæ receperunt Sectam Mahometicam, & occuparunt ambas Armenias, Aſiam minorem, ſiuè Natholiam, & totam Græciam deſtruendo omnes Eccleſias Chriſtianorum, & imagines Sanctorum. Abdella Matalif, poſt mortem Mahometi occupàuit totam Africam, & Hiſpaniam, necando omnes Chriſtianos, & cogendo obſeruare legem Mahometi. Anno Domini

Digitized by Google

1212. ſurrexerunt Tartari, & ſubiecerunt ſibi omnes Indias, & totam Scythiam vſque ad Tanaim, & Boriſthenem, & intendit hoc prædicere Dauid in prima parte.

In 2. parte ibi. *Fac illis ſicut Madian*, per 10. verſic. petit vltionem, & vindictam de ſupradictis perſecutoribus Eccleſiæ, ideſt ò Domine, Ieſu Chriſte fac illis ſcilicet Mahometanis, qui vaſtauerunt Eccleſiam tuam, ſicut feciſti Madianitis tempore Gedeonis Iudicis, vt habetur in libro Iudicum cap. 6. & 7. quando diſperierunt in loco, qui dicitur Endor perierunt Siſara per manũ Iahel, mulieris, & Iabin Rex fugatus, & mortuus. Iudicum cap. 4. per manum Barac Iudicis, & facti ſunt ſtercus terræ fætidi. Pone ò Chriſte Principes Mahometi, ſicut tempore Gedeonis poſuiſti duos Principes Oreb, & Zeb, & duos Reges Zebeæ, & Salmana. Iudicum cap. 7. & 8. & omnes inimicos pone, vt Rotam, quæ ſemper voluitur, ſicut ſtipulam ante faciem venti, quæ ſemper iactatur, ſicut ignem ardentem, vt deuorentur, & remanent confuſi, & pleni ignominia, & finaliter conuertantur ad Te, & quærent nomen tuum, quia tu ſolus verus Deus. Sicut dictum eſt de Mahometo, poſſunt omnia applicari Antichriſto, & ſuis adhærentibus, quem Dominus interficiet ſpiritu oris ſui 2. Teſſal. 2. & omnes remanebunt confuſi, & in fine ſæculi conuertẽtur ad Dominum ſolum altiſſimum. Auguſtinus Doctor, & Maximus Eccleſiæ D. Hieronymus Sãctus exponit pſalmũ iſtum moraliter, de quacumque perſecutione Eccleſiæ, vel cuiuslibet viri iuſti, facta per Diabolũ, & eius membra, quæ intelliguntur per illa nomina vndecim numerus imperfectus non perueniens ad duodecimum perfectum? tabernaculum quod non habet fundamentum, 1 *Idumæa*, interpratatur dupliciter ſanguinea, & terrena, 2. *Iſmaelitæ*, obediens ſibi, ideſt mundo, vel ſenſui, 3. *Moab*, ſine lege, vel ex patre, ideſt recedens à Deo Patre, 4. *Agareni*, ideſt aduenæ, 5. *Gebal*, ideſt vallis vana, 6. *Ammon*, ideſt populus turbidus, ideſt confidens in ſe 7. *Amalech*, ideſt lingens terram, 8. *Alienigenæ, ideſt Philiſtym*, ideſt cadentes potione, hoc eſt inebriati cadũt. 9. *Tyrus*, ideſt tribulatio, & anguſtia, 10. *Aſſur*, ideſt deprimens, 11. *Lot*, .i. declinans, vel *Aſſur* Diabolus, Dæmones fuerunt Angeli, & ceciderunt omnes iſti venerunt contra populum Chriſti. Diabolus, & membra eius.

Sed videamus ergo, quid eis impræcatur pſalmiſta. Madian, ideſt relinquens conſilium, ſcilicet Dei. Siſara, ideſt equi viſio non ſunt oues Chriſti: ſed equi inſani parati ad bellum. Iabin, ideſt intellectus confidens in ſua ſapientia. Ideo facti ſunt, vt ſtercus terræ. Nomina Principum Madian. Oreb, ideſt foramen, in quo coluber ingreditur Zeb, ideſt lupus. Zebeæ; hoſtia hoc eſt quos lupus deuorauit. Salmana, ideſt perfectus in malitia.

Nicolaus de Lyra dicit, hic pſalmus poteſt eſſe oratio Eccleſiæ contra hoſtes fidelium, referens humiliter coram Deo eorum nequitiam, & ſuper hoc petens deuotè Diuinã vindictam exemplo malorum antiquorum à Deo iuſtè punitorum.

PSAL-

Digitized by Google

PSALMVS LXXXIII.

Quam dilecta tabernacula tua Domine; &c.

TItulus: *In finem pro torcularibus filij Core pſalmus*, in finem, ideſt ad Chriſtum, vel ad victoriam vocum: pro Torcularibus explicatum pſal. 8.& 80. vel pro paſſione Chriſti, vel pro martyrio Martyrum, vel pro Myſterijs Sacræ Scripturæ, filij Coræ, ideſt filij Calui, hoc eſt filij Chriſti, qui in Caluario paſſus, & mortuus eſt, S.Hieronymus ait. Eliſæus fuit figura Chriſti. Eliſæus fuit illuſus 42. pueris Hebræis, qui maledicti à Propheta iniuriato, diſcede Calue, diſcede calue. Necati ſunt omnes à duobus Vrſis. Sic Chriſtus illuſus eſt ab Hebræis, & crucifixus in Caluario, Hebræi vero poſt 42. annos interfecti ſunt à Tito, & Veſpeſiano Romanis, & non intrauerunt in æterna tabernacula niſi filij Coræ, quibus datus eſt pſalmus cantandum. Et vbi pſalmus intitulatur filij Coræ, ſemper in bonam partem accipiendus eſt, non conſentientes ſceleribus patrum ſuorum. Caſſiodorus ait pſalmus 2. de charitate, & primus de ineſtimabile deſiderio æternæ domus. Materia pſalmi ſecundum Hebræos eſt deſiderium filiorum Iſrael exiſtentium in captiuitate ad templi ædificationem: ſed refellitur hæc opinio. Vera opinio eſt ad literam, quod exprimit deſiderium Sanctorum, adhuc in hac valle miſeriæ degentium deueniendi ad gaudium ſupernorum ciuium, de quorum numero erant filij Coræ, ideſt filij Calui, aut Crucis, egreſſi quaſi de torcularibus preſſurarum huius vitæ.

Diuiditur pſal. in duas partes, in prima per 5. verſic. oſtendit quod fælicitas ſuperna debet ſuper omnia concupiſci omni amore, & deſiderio.

In 2. parte ibi. *Beatus vir cuius eſt auxilium abs te*, per 8. verſic. tria facit, 1. oſtendit qualiter homo beatitudinem ſupernam valeat adipiſci, quod non poteſt fieri ſine ſpeciali Dei adiutorio, & Dei benedictione, 2. ponitur deprecatio pro auxilio diuino impetrando ad hanc beatitudinem conſequendã ibi. *Domine Deus virtutum*, ideſt Angelorum exaudi orationem, 3. ibi. *Quia melior eſt dies vna in atrijs tuis*, oſtendit excellentiam ſupernæ Beatitudinis propter quod eſt ſummè deſiderabilis.

Dicimus aliter. Dauid vidit in ſpiritu totum diſcurſum noui, & veteris Teſtamenti, quod illa feſta, quæ celebrantur in veteri Teſtamento, erant figuræ illorum, quæ celebrantur in nouo Teſtamento, & lex vetus perducebat ad Chriſtum, & Legem Euangelicam, & hæc ducit ad æterna tabernacula, vbi ſunt variæ manſiones, ſecundum merita cuiuslibet, vbi celebratur verum feſtum tabernaculorum, & fœlicium Beatorum manſionum, vbi ſunt vera gaudia, quò tendunt omnes rationales creaturæ, ſed non omnes vtuntur veris medijs. Ideo fecit hunc pſal.

Diuiditur in duas partes, in 1. per 5. verſic. exponit deſiderium ſuum, & totius Eccleſiæ petendo quietem, & manſionem, & fruitionem in cœleſtibus tabernaculis, ſed quia ad illa cœleſtia tabernacula nemo poteſt peruenire, niſi per Chriſtum, & Legem Euangelicam: ideo.

In 2. parte ibi. *Beatus vir cuius eſt auxilium abs te*, per 8. verſic. petit accelerari aduentum Chriſti, & Legis Euangelicæ.

1. Nota *Paſſer*, ſignificat Deum, qui præparauit ſuis Sanctis filijs domum, ideſt æterna tabernacula, & manſiones in Cœlo, quæ nec oculus vidit, nec

auris audiuit, &c. ſignificat etiam Chriſtum, qui præparauit nobis ſua Altaria vbi quotidie ſumitur cibus ſpiritualis Euchariſtiæ iſte eſt Paſſer in quo mundatur leproſus, ideſt peccator. Paſſer petit ad alta, Chriſtus aſcendens in Cœlum. Paſſer canorus prædicator in Eccleſia. Significat animam ſperantem gloriam; & omnes tendentes ad gloriam, vbi inueniunt firmam domum. Paſſer ſolitarius eſt contemplatiuus, & eremita. *Turtur* deſignat Eccleſiam militantem, quæ habet nidum ad tempus in terra, in quo nutrit pullos pro cœlo. Turtur cum pullis, eſt caro cum bonis operibus. Turtur caſtam Eccleſiam, & virgines deſignat, ſeruantes caſtitatem ſuam Chriſto. Turtur gemens pœnitentes demonſtrat.

2. Nota in ſecunda parte poſtquam Chriſtus Legiſlator dedit benedictionem, & auxilium, ſine quo nihil ſumus, & poſſumus, quislibet deuotus Aſcẽſiones in corde ſuo diſpoſuit in valle lachrymarum, ideſt in hac vita, loco pœnitentiæ, quid, & quotuplex ſunt gradus aſcenſionis? Aſcendere propriè eſt à loco inferiori ad ſuperiorem, ſunt autem gradus quatuor.

Primus gradus Aſcenſionis, continet quatuor, 1. fidem in ſuſcepto baptiſmo inhærentem Deo Trino, & Vno, & Filio ſuo incarnato, 2. per fidem cognoſcimus Deum Creatorem, & ſummum bonum, & Redemptorem noſtrum glorificatorem, & ſuper omnia diligimus eum, 3. videndo quod promiſit nobis gloriam futuram, Ideo contemptis omnibus rebus mundanis totam noſtram ſpem, & deſiderium ponimus in Deo, 4. eſt operatio bona propter cœleſtia nobis promiſſa, & propter Deum creditum, & amatum, & deſideratum, & charitas operando.

Secundus Gradus Aſcenſionis eſt per dona Spiritus Sancti, 1. in confirmatione recipimus donum ſapientiæ, 2. donum intellectus in intelligentia Lectorum, 3. donum conſilij, vt rectè viuamus, 4. donum fortitudinis ad reſiſtendum, 5. donum ſcientiæ, vt diſcernamus inter bonum, & malum, 6. donum pietatis, vt Deo verum cultum, & latriam exhibeamus, & parentibus honorem debitum, 7. donum timoris, vt timore filiali diuina mandata ſeruemus.

Tertius Gradus Aſcenſionis eſt gratiarum, 1. datur nobis à Deo gratia præueniens, vt bonum velimus, & ſic incipimus bonum agere, 2. datur gratia cooperans, & ſic perficimus in operando bonum, 3. datur gratia perfectè perſeuerans in nobis, & ſic perficimus operationem, quam incæpimus primus gradus dicitur incipientium, 2. proficientium, 3. perfectorum, & ſic eſt aſcenſus ad ſtatum perfectum.

Quartus gradus Aſcenſionis eſt, ſecundum gradum ſtatuum Eccleſiæ, & fidelium, 1. eſt profeſſio fidei formatæ per baptiſmum, & hic ſtatus conuenit omnibus Chriſtianis, 2. gradus in Eccleſia eſt religionis, in quo profitentur religioſi obedientiam, paupertatem, & caſtitatem, 3. gradus eſt Sacerdotum, vnde aſſumunt poteſtatem adminiſtrandi Sacramenta, & recitare ſeptem horas canonicas per totam vitam, 4. gradus Epiſcoporũ, qui omnes alios præſupponit, & in ſummo conſtituitur.

Item poſt benedictionem, & gradus Aſcenſionis, ibunt iuſti de virtute in virtutem videbitur Deus Deorum in Sion. Quæ ſunt iſtæ virtutes? & quid eſt virtus? prius diſtinguendum. Virtus, vel Diuina, vel humana, Diuina triplex, Fides, Spes, & Charitas, quam Trinitatem alia comitatur Trinitas, quæ

eſt pie-

eſt pietas, religio, & ſanctitas. Humana duplex eſt. Aut mentis, ſeu rationis, qua ratione acquiritur rectum in ſe includit, & hæ ſunt quinque, Scientia, Sapientia, Intelligentia, Prudentia, & Ars. Aut virtus in more poſita, quæ ſunt decem virtutes morales ex Ariſtotele in libris moralium, & ſuper addita virtute heroica ſunt vndecim, ſic definitur. *Virtus eſt habitus præeligendi in mediocritate poſitus, quæ ad nos refertur rectaque ratione prudentiæ eſt definitus.* Vniuerſæ virtutis parens eſt Deus, officium virtutis eſt ducere ad Deum, eſt tranquillitas animæ, eſt arra hæreditatis æternæ, habet cum Deo affinitatem.

Virtuoſus tripliciter vim facit ſibi, 1. ardua aggrediendo, & quæ ſupra hominem, 2. aduerſa patiendo, 3. à placitis abſtinendo. Alio modo virtus triplex eſt, 1. moralis, quæ paſſiones animi emollit, firmat, &c. 2. purgatrix, quæ extirpat vitia, & exit ab eis, 3. purgati animi, quæ non recordatur amplius de vitijs, & ſolum in Deum eleuatur, & exemplaris in Deo. Sed eſt ſciendum, quod in homine ſunt duo appetitus, vt duo equi, vnus albus alter niger dicebat Plato, & ſub ſe continent vndecim paſſiones, quæ ſunt materia virtutum, quando ſunt à ratione benè moderatæ, & rectæ, quando vero non ſunt benè rectæ oriuntur inde omnia vitia, hoc modo

APPETITVS.

	Iraſcibilis	*Concupiſcibilis*	ſub hoc ſunt
Sub hoc ſunt hæ perturbationes.	*Spes*	*Amor*	hæ perturbationes.
	Diſperatio,	*Odium.*	
	Timor	*Cupiditas.*	
	Audacia,	*Abominatio,*	
	Et Ira.	*Dolor,*	
		Et voluptas.	

In nobis paſſiones hoc modo generantur. Obiectum immaginatum aut eſt bonum, aut malum.

Primo, Si bonum mouetur appetitus cum complacentia, ſeu inclinatione naturali in eum. *Oritur Amor.*

2. Si hoc obiectum eſt abſens oritur deſiderium fruendi. *Eſt Cupiditas.*

3. Si hoc obiectum amatum factum præſens adeptum oritur. *Gaudium hoc eſt Voluptas.*

4. Si obiectum eſt malum, & moleſtum oritur diſplacentia, hoc eſt *Odium*

5. Si hoc obiectum malum eſt abſens. *Oritur Abominatio.*

6. Si hoc obiectum eſt præſens, ita vt non poteſt euadere. *Oritur Dolor.* Hæ paſſiones ſunt in appetitu concupiſcibili.

Si hoc obiectum conceptum ſub ratione iucundi, vel moleſti, aut eſt difficile ad conſequendum, vel fugiendum, vel facile.

Primo, Si facile eſt ſuperare medium impediente. *Oritur Spes.*

2. Si medium impediens non poteſt ſuperari. *Oritur Diſperatio.*

3. Si medium impediens cum difficultate tollitur. *Oritur Audacia.*

4. Si medium impediens omnino non poteſt ſuperari. *Oritur Timor ſiue Triſtitia.*

5. Sed

5. Sed ſi malum eſt præſens inducens timorem, vt ſuperatur timor. *Naſcitur Ira*. Hæ paſſiones ſunt in Iraſcibili.

Hæ paſſiones ſunt communes nobis, & beſtijs: ſed in nobis eſt ratio moderatrix, & refrenatrix, in feris minimè, 1. quia non habent rationem, 2. nō prælectionem 3. non faciunt gratia ſui, ſed alterius, 4. quia illa eſt aſſuefatio non mos. Optima victoria eſt ſeipſum vincere, ſalutaris pugna eſt dimicare cum ſenſu, moderari perturbationes animi, qui eſt vſus virtutis.

VIRTVTES MORALEIS SVNT DECEM

poſitæ inter viginti vitia, quælibet inter duo ſic.

Prima virtus.

Contraria cum exceſſu.		Contraria cum defectu.
Intemperantia.	*Temperantia.*	*Inſenſatio.*
Prodigalitas.	*Liberalitas.*	*Auaritia.*
Momentanea cōſumptio.	*Magnificentia.*	*Indecora porſimonia.*
Audacia.	*Fortitudo.*	*Timor.*
Tumor ſuperbia.	*Magnanimitas.*	*Puſillanimitas.*
Ambitio.	*Moderata honoris appetitio.*	*Agreſtis.*
Iracundia.	*Manſuetudo.*	*Vacuitas iræ.*
Litigatio.	*Affabilitas.*	*Adulatio.*
Falſitas, mendacium.	*Veracitas.*	*Simulatio.*
Scurrilitas.	*Facetudo.*	*Taciturnitas.*

Non eſt ſatis pinxiſſe tabellam virtutum, niſi dicamus quid ſint, acquiruntur ab hominibus perfectis longo vſu, conſuetudine, & aſſuefactione.

1. *Temperantia verſatur circa tactus, & guſtus.*

Temperantia eſt virtus moderatrix voluptatis, & doloris, ad ſenſum tactus, & guſtus pertinentis appetitui concupiſcendi competens, vt inde honeſtæ prodeant actiones.

2. *Liberalitas, in pecuniæ mediocris acceptione, & ſumptu.*

Liberalitas eſt mediocritas rectè componens appetitum cupiendi in erogandа, & recipienda mediocri pecunia, vt in his aſſequatur honeſtum.

3. *Magnificentia in magnis ſumptibus, & pecunijs.*

Magnificentia eſt mediocritas in magnis ſumptibus, ac pecuniæ receptationibus occupata, appetitui cupiendi competens, vt in ea aſſequatur quod decet.

4. *Fortitudo, verſatur præſertim in formidine.*

Fortitudo eſt moderatio formidinis, & confidentiæ erga ea terribilia, quæ ad ſalutem corporis pertinent, appetitui iraſcendi competens, vt inde honeſtæ prodeant actiones, hanc habuerunt omnes Martyres.

5. *Magnanimitas, verſatur in magnis honoribus.*

Magnanimitas eſt mediocritas rectè componens appetitum iraſcendi, vt in magnis honoribus conſtanter præligat id quod decet.

6. *Moderata honoris appetitio verſatur in honore.*

Moderata honoris apppetitio eſt mediocritas rectè componens appetitū iraſcendi, vt in mediocri honore conſtanter præeligat id quod decet;

7. *Manſuetudo, reperitur in vniuerſa iræ latitudine.*

Man-

Digitized by Google

Manſuetudo, ſiuè clementia eſt mediocritas rectè componens appetitum irafcendi, vt in attinentibus ad iram conſtanter præligat, quod decet.

8. *Affabilitas eſt in congreſſibus hominum in actionibus, & ſermonibus ſerijs omnes tres ſequentes virtutes, vt veracitas, & facetudo.*

Affabilitas amicitiæ ſimilis, eſt mediocritas rectè componens appetitum iraſcendi, vt cum in ſermonibus, tum in actionibus ſerijs nos alijs faciles, vel difficiles ita præbeamus, vt decet.

9. *Veracitas, in conuerſationibus hominum dum loquimur de nobis, vel de alijs, vel agamus.*

Veracitas eſt mediocritas rectè componens appetitum iraſcendi, vt in cõgreſſibus hominum de attinentibus ad nos, vel ad illos veritatem (vt decet) patefaciamus.

10. *Facetudo in congreſſibus hominum dandus eſt locus iocis, & ſalibus.*

Facetia eſt mediocritas rectè componens appetitum iraſcendi, vt in congreſſibus hominũ in attinentibus ad ſales, & iocos nos conſtanter præbeamus, vt decet.

Sunt aliquæ aliæ virtutes. Vt iuſtitia, quæ omnes virtutes amplectitur. *Iuſtitia* eſt moderatio appetitus iraſcendi, vt in omni commutatione, & diſtributione externorum bonorũ æquum, & id quod decet expectamus, ac conſtanter prælegamus. *Vel eſt ius tribuens vnicuique quod ſuum eſt.* Si vniuerſalis eſt, ius naturæ, ius gentium, & ius ciuile. Si eſt particularis, eſt Domini ad ſeruos, patris ad filios, & viri ad vxorem.

Obedientia eſt diſpoſitio conſtans implendi pro facultate mandata ſui legitimi ſuperioris gratia honeſti. Hæ vocantur ſemiuirtutes.

Continentia eſt affectio proba ſequens rationem rectam, qua homo ſe abſtinet à voluptatibus repugnante cupiditate.

Tolerantia eſt affectio proba rationem rectam ſequens, qua homo perfert dolores repugnante iraſcendi appetitu.

Verecundia eſt timor iuſtæ reprahenſionis ob perpetratos defectus præſentes, præteritos, & futuros cum ſpe emendandi.

Eſt inſuper virtus Heroica, quæ eſt ſplendor moralium virtutum, nam Heroes ex humana, & diuina natura, ſiuè conditione dicuntur orti. In eis cuncta fulgent magna, ſupraq; humanam conditionem micantia, 1. habeat pietatem ſummam ergo Religionem Chriſtianam, & religioſos, 2. ſummam curam habent, vt ſui ſubditi incumbant literis, & artibus honeſtis, 3. habent ſplendorem militaris diſciplinæ, 4. ornamenta heroicæ prudentiæ, magnificentiæ, & magnanimitatis, 5. vſum perfectæ Iuſtitiæ, 6. magnam Charitatem erga pauperes, 7. ſeueritatem contra vitioſos, quæ virtus ſic deffinitur: *Virtus Heroica eſt ſplendor, & eminentia virtutis moralis, per quam homo ob eminentiam honeſti dilectionem in præclariſſimis ſuorum munerum functionibus, ſupra communem hominum conditionem adeo eleuatur, vt inter homines, & Deum mediare videtur.* Sunt Heroes illuſtres homines. Dicti ſunt ducere genus à dijs, 1. quia abſque diuino afflatu non liceret homini ad diuina eleuari, 2. vt pateat ex ſola eximia dilectione diuinorum, quaſi exuperanti charitate, flagrantiq; deſiderio boni, & honeſti, præclaras, ac generoſas hominum actiones prodire. Sed heu me, heu me, plorate mecum corruptelam noſtri temporis. Nobilitas ad lucrum intenta ſubditos vexant, ſolidas diſcipli-

ſcipli-

Digitized by Google

ſciplinas ſpernunt. Vanos Poetas legunt, aſtronomias iudiciarias magnificiunt, vbi vanitas, & mendacia, &c.

Hæ ſunt alæ, quæ ducunt animam ad Deum, hæ ſunt virtutes, quæ faciunt aſcenſiones ad Deũ, hæ exterminãt omnia vitia, hæ ſunt gradus ſcalæ ad cœlũ ducentes, aſcenſus de virtute in virtutẽ videbitur Deus in Sion. Circumſtantiæ humanorum actuum, cum quibus exercendæ ſunt virtutes morales, ſunt decem, 1. agens, 2. quod agitur, 3. in quod agens agit, 4. quo inſtrumento, 5. quomodo, 6. gratia cuius finis, 7. quãdo, 8. vbi, 9. corãm quo, 10. quãdiu.

In vltima parte pſalmi ibi, Domine Deus virtutum exaudi orationem meã; petit aduentum Chriſti; vnde humanitas Chriſti dicitur facies Chriſti, qui eſt medium neceſſarium ſimpliciter ad acquirenda æterna tabernacula, cum humilitate, & innocentia.

Ex tota intelligentia huius pſalmi colliguntur octo Concluſiones.

1. Concluſio. Omnis verus Chriſtianus quamuis habitet in tabernaculo corporis: tamen toto deſiderio deſiderat habitare in cœleſtibus, & æternis Tabernaculis.

2. Sicut Paſſer, & Turtur fecerunt nidum ad reponendum pullos ſuos: ſic Chriſtus fabricauit Altaria, & manſiones, vbi fideles ſui quieſcant, & laudẽt Deum æternum.

3. Nemo poteſt aſcendere ad illa tabernacula niſi aſcendat per gradus virtutum hic.

4. Nemo poteſt videre Deum Deorum in Sion. Cœleſti, niſi per exercitium virtutum, in vita.

5. Nemo poteſt ambulare de virtute in virtutem, & agere pœnitentiam niſi per merita Chriſti.

6. Melior illa dies æterna ſine nocte eſt, quam multa millia huius vitæ.

7. Melius eſt eſſe abiectum, & viuere cum humilitate, & paupertate in hac vita, & videre Deum, quam cum ſuperbia, & copia bonorum in domibus regum, & perire, nam Deus dat humilibus, & iuſtis gratiam, & gloriam.

8. Deus non priuabit innocentes, & ſimplices bonis cœleſtibus, & beatus homo, qui ſperat in Deo.

Eccleſia recitat hunc pſal. in dedicatione Eccleſiæ, quia agit de æterno tabernaculo.

IN PSAL. LXXXIV.

Benedixiſti Domine terram tuam: auertiſti, &c.

Titulus: *In finem filijs Coræ*, clarus ex dictis. Auguſt. pſalmus de noua benedictione per Chriſtum. Monet per fidem ad Chriſtum accedere, vt habeatur benedictio. Pſalmus 3. de primo aduentu per quem fit benedictio omnium gentium, quæ per peccatum Adæ maledictioni ſubiacebant, & 1. de auerſione iniquitatis.

Materia pſalmi eſt non ſolum gratiarum actio de reditu captiuitatis Babylonicæ, quam prophetia de liberatione perfecta per Chriſtum fienda, nam captiuitas Babylonica fuit figura captiuitatis peccati, & illa liberatio figurabat liberationem à peccato per Chriſtum.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in prima per 3. verſic. ponitur gratiarũ actio pro liberatione temporali per Cyrum benedixiſti Iudæam, & liberaſti

ſti à captiuitate, remiſiſti iniquitatem, & mitigaſti iram.

In 2. parte ibi. *Conuerte nos Deus ſalutaris noſter*: per 4. verſic. ponitur deprecatio pro liberatione ſpirituali fienda per Chriſtum, conuerſus eſt Deus, & viuificabis nos, per incarnationem, & plebs tua, id eſt paſtores ſimplices in Natiuitate Chriſti lætati ſunt, & in die palmarum, oſtenſa eſt miſericordia.

In 3. parte ibi. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*, per 7. verſic. duo facit, 1. pronunciat incarnationem filij Dei, 1. quia loquetur pacem in Lege Euangelica, 2. Angeli in ſua natiuitate, pax hominibus bonæ voluntatis, & ſuper Sanctos ſuos, id eſt Doctores maiores, Dei miniſtros, & in eos, qui conuertuntur ad Cor .i. gentiles conuerſi ad Chriſtum toto corde; & timentes eum, & gloria Patris, qui eſt filius habitat in terra noſtra incarnatus. Nam ex Miſericordia Dei Verbum Caro factum eſt, & veritas promiſſionum vnitæ ſunt in Chriſto. Iuſtitia ſatisfacta fuit in morte Chriſti, & pax nata eſt inter Deum, & hominem. Omnes vnitæ in perſona Chriſti oſculatæ ſunt. 2. ibi. *Veritas de terra orta eſt.* Deſcribit modum incarnationis Chriſti, quia natus eſt de Virgine. Nam veritas eſt Chriſtus. Terra Beata Virgo. Iſaias cap.45. *aperiatur terra, & germinet Saluatorē ſicut terra*, germinat ſine commiſtione maris, & fœminę, ſic Beata Virgo ſine maris cōmiſtione. *Et Iuſtitia de Cælo proſpexit*, id eſt Sancta Trinitas ordinauit. Dominus dabit benignitatem, id eſt ſuam gratiam, & terra dabit fructum ſuum, id eſt Beata Virgo ante partum, in partu, & poſt partum fuit virgo. *Iuſtitia ante eum ambulabit*, id eſt Ioannes Baptiſta dicitur iuſtitia, quia prædicauit pœnitentiam, quæ iuſtificat, & ipſe aſperam vitam agebat.

Nota pro maiore intelligentia, quod Chriſtus dicitur fructus, 1. quia erat dandus nobis in ſupplementum fructus ligni vitæ, 2. in quantum erat dandus in antidotum, & medicamentum contra venenum fructus prohibiti, quem comedit Adam, & Chriſtus fuit figuratus per lignum vitæ, & fructum ligni vitæ, qui comeſtus attulit mundo ſeptem maledictiones, 1. attulit mortem corporalem, 2. labores, miſerias, & infirmitates, 3. peccatum, & mortem animæ, 4. iram, & indignationem Dei, 5. exilium, & ſeparationem à Deo, 6. ignorantiam, 7. pœnam æternam. Sed Chriſtus fructus terræ Benedictæ Mariæ mutauit in benedictiones, 1. ille fructus necauit, iſte viuificauit, 2. ille attulit miſerias, iſte delitias, 3. ille mortem animæ, iſte vitam, 4. ille iram Dei, iſte mitigauit, 5. ille ſeparauit, iſte vniuit Deo, 6. ille ignorantiam, iſte lumen ſapientiæ, 7. ille pœnam æternam, iſte vitam æternam.

Nota 2. *Maria* fuit figurata, & benedicta in illa benedicta terra, de qua fuit formatus Adam, & productum fuit lignum vitæ, ex illa terra inuiolata, & Virgine ex qua naſcendus erat ſecundus Adam, & lignum, & fructus vitæ. Item fuit figurata Maria Benedicta, in illa benedictione, quam Iſaac dedit Iacob filio ſuo in illo agro pleno odorifero Genes. cap.27. hæc eſt terra de qua dicitur. Benedixiſti Domine terram tuam.

Nota 3. quod noſtra remiſſio fuit figurata in liberatione populi ex Ægypto, ideo dicitur auertiſti captiuitatem Iacob, & in remiſſione peccati impietatis quando fecerunt vitulum aureum, & quando populus fornicatus eſt cū Madianitis, & adorauit Beelphegor, & millies.

2. Pars ibi. *Conuerte nos Deus ſalutaris noſter*, petit vt veniat Meſſias, vt

nos clarius cognoſcamus te, & perfectius amemus, quod factum eſt per doctrinam Chriſti, qua figuras veteris Teſtamenti aperuit. *Numquid in æternum iraſceris nobis?* cum ſis miſericors, & proprium ſit tibi parcere. Deus tu conuerſus explicat totum myſterium noſtræ redemptionis, & appellat, & petit Chriſtum fructum ſalutiferum natum ex illa benedicta terra Maria, ſeptem nominibus ſignificatiuis, ideſt 1. fructus, 2. miſericordia, 3. iuſtitia, 4. veritas, 5. benignitas, 6. pax, 7. gloria.

Primo fructus in quantum nos ſanauit, & viuificauit à morte, & fructificamus, 2. Miſericordia in quantum nos ab omni miſeria releuauit, & eleuauit, 3. Iuſtitia in quantum nos ab omni peccato iuſtificauit, & reddit iuſtos. 4. Veritas in quantum nos ab omni ignorantia illuminauit, & omnia quæ erat ſcripta in Lege, & Prophetis verificauit, & nos verum cognoſcimus. 5. Benignitas, in quantum iram, & indignationem Dei erga nos mitigauit 6. Pax, in quantum nos Patri reconciliauit, & nos ad inuicem ſub vna fide, & charitate in vna Eccleſia congregauit, & ligauit. 7. Gloria noſtra, in quantum nos in gloria cœleſti beatificabit. Amen. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*, Chriſtus Deus, & homo per inſpirationes bonas loquitur in nobis, vt credamus, & bonum faciamus, & ipſe locutus eſt pacem in plebem ſuam, ideſt Legem Euangelicam Apoſtolis, & Iudæis, conuerſis ad fidē Chriſti, & gentiles relinquentes Idolatriam, & peccata, iſti cōuertuntur ad Cor, ſpernentes malum, & adhærentes bono Ieſu propè timentes eum, ideſt Deus verus ſolum à Iudæis timebatur ibi. Chriſtus veras ſalus natus eſt, ibi habitauit, ibi prædicauit. Gentiles omnes Idolatræ. Ideo miſericordia, & veritas obuiauerunt ſibi, ideſt miſericordia eſt in populo gentili, qui Deum verum ignorabat. Veritas in Iudæis, qui habebant promiſſa de Meſſia, vel ò homo es peccator, ne diſperes vide miſericordiam? es Iuſtus ne ſuperbias. Iuſtitia, & pax oſculatæ ſunt, ideſt populus gentilis, & Iudaicus ſub vno paſtore Chriſto coniuncti ſunt in vna Eccleſia in oſculo pacis. Veritas de terra orta eſt, ideſt Chriſtus de Maria Virgine. Et Iuſtitia de Cœlo proſpexit, ideſt Chriſtus, vt Deus eſt in Cœlo, & vbique, & ſic Deus, & homo. Etenim Dominus dabit benignitatem. Ideo de Cœlo proſpexit, vt miſereatur noſtri. Et terra noſtra dabit fructum ſuum. Si veritas de terra orta eſt. Hoc de præterito. Nunc de futuro dicitur dabit fructum ſuum? Reſpondetur, cum Dominus dabit benignitatem, ideſt gratiam, & miſericordiam; anima noſtra & perſona noſtra, poteſt parere Chriſtum; per bona opera, bona verba, & bonas cogitationes, & erimus Chriſtiferi, & Mater Chriſti. Iuſtitia ante eum ambulabit, & ponet in via greſſus ſuos, ideſt tollamus lapides obſtinationis, & ſpinas peccatorum de anima noſtra, & agamus pœnitentiam, & ſic Deus ambulabit in nobis.

Eccleſia cantat hunc pſal in die natiuitatis, quia Chriſtus fructus ſalutifer, & benedictus natus eſt de illa benedicta terra Maria Virgine, & etiam dicitur in officio ipſius B. V. terra benedicta, quæ dedit nobis talem fructum ſemper à nobis laudatus.

PSAL.

Digitized by Google

PSALMVS LXXXV.

Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me, &c.

TItulus: *Oratio Dauid.* Clarus eſt titulus iſte, pſalmus ait D. Hieronym. vocem continet noſtri mediatoris venientis ad paſſionem, prophetia de oratione.

Materia pſalmi dicunt, quod ſit oratio Dauid exiſtentis in perſecutione Saulis, pro ſua liberatione Deum orans. Nam oratio eſt petitio decentium à Deo.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in prima per 9. verſic. duo facit vnum ex parte ſui, alterum ex parte Dei. Ex parte ſui inducit tres rationes pro decentia exauditionis Diuinæ, inducit ad hoc tres rationes ſumptas ex parte ſui, 1. allegat ſuam indigentiam, ibi. *Exaudi me quoniam inops, & pauper ſum ego*, 2. accipit rationem ex ſua innocentia, ibi. *Cuſtodi animam meam quoniam ſanctus ſum.* 3. ſumitur ratio ex inſtantia orationis, quia eſt pia, & perſeuerans, ibi. *Miſerere mei Domine, quoniam ad te clamaui tota die*, 2. inducit rationes ſumptas ex parte Dei, & ſunt quatuor, 1. allegat clementiam Dei ibi. *Quoniam tu Domine ſuauis, & mitis*, 2. allegat magnificentiam Dei, ibi. *In die tribulationis meæ clamaui ad te*, quia exaudiſti me, in victoria Goliath, Vrſi, & Leonis, 3. allegat Diuinam Potentiam, ibi. *Non eſt ſimilis tui in dijs Domine*: tàm de dijs gentilium, quàm de Angelis, quàm de hominibus ſanctis, 4. allegat Diuinam honorificentiam, ibi. *Omnes gentes quaſcunque feciſti venient, & adorabunt coram te*, de oratione in templo Salomonis.

In 2. parte ibi. *Deduc me Domine in via tua*, per 7. verſic. ponit formam ſuæ petitionis, 1. reſpectu boni operandi, ibi. *Deduc me Domine in via tua*, quia ſine te nihil poſſum, 2. reſpectu mali amouendi, vt ſit magis exaudibilis, ibi. *Quia miſericordia tua magna*, 3. format petitionem de adeptione Regni, 1. allegat Diuinam Miſericordiam, ibi. *Et tu Domine miſerator, & miſericors*, 2. ſuam veracitatem, quam pollicitus eſt Samueli, de Regno Dauid, ibi. *Et verax*.

Moraliter poteſt exponi pſal. de quolibet fidel: poſito in afflictione corporali excitata ab hominibus, vel ſpirituali à dæmonibus, qui pro ſua liberatione orat Deum deuotè allegans, 1. decentiam exauditionis Diuinæ, 1. ex parte ſui allegans, 1. indigentiam, 2. innocentiam, & 3. inſtantiam orationis, 2. ex parte Dei allegát, 1. clementiam, 2 magnificentiam, 3 potentiam, 4. honorificentiam, & poſtea format petitionem ibi. *Deduc me Domine in via tua*; vt in bono opere perſeueret, & à malo culpæ, & pœnæ præſeruetur, & ſic tandem in Regno gloriæ coronetur, & ſic poteſt explicari tota litera.

Myſticè S. Hieron. & Iacobus de Valentia, & alij exponunt hunc pſal. de oratione Chriſti in horto, quam fecit in nocte ſuæ paſſionis, vt legitur Ioannis cap. 17. in qua Chriſtus quatuor facit.

Diuiditur igitur oratio Chriſti in quatuor membra, 1. petit clarificari per reſurrectionem cum dicit, *Clarifica me Pater*, 2. orat pro Apoſtolis, & Diſcipulis, ibi. *Ego pro illis rogo, quos dediſti mihi*, 3. orat pro populo gentili, qui erat venturus ad fidem, cum dicit, *Non pro eis rogo tantum, ſed pro his, qui credituri ſunt*, 4. Reprobat incredulos cum dicit. *Mundus te non cognouit.*

nit. Et quoniam pſalmus eſt prophetia orationis Chriſti,& tota oratio Chriſti continetur in hoc pſalmo. Nam iſdem Chriſtus inſpirauit pſalmum Prophetæ,& ore ſuo compoſuit orationem.Orat in nobis in forma Dei, vt Deus noſter, orat pro nobis, vt Sacerdos noſter, orat in nobis, vt caput noſtrum, docet nos orare.

Diuiditur pſal. in quinque partes, in prima per 6. verſic. petit à patre reſurrectionem pro ſe, & pro ſuis membris orando patrem, vt inclinet aurem ſuæ miſericordiæ, cuſtodi animam meam, ideſt Apoſtolos,& Diſcipulos fragiles tunc, nam ſum Sanctus cum eis, non ſum dignus morte.

In 2. parte ibi. *Non eſt ſimilis tuis in dijs Domine*, per 2. verſic. orat pro populo gentili, qui erat ad fidem venturus, nam in dijs gentium non eſt aliquis ſimilis tibi; Ideo omnes gentes relictis Idolis venient conuerſi, & adorabunt coram te in Eccleſia Catholica.

In eadem parte ibi. *Quoniam magnus es tu*, per 2. verſic. orat Patrem, vt conſeruet, & dirigat populum Chriſtianum in Lege Euangelica, & in via ſalutis æternæ, in lætitia timore filiali, timebo nomen tuum Ieſus.

In 3. parte ibi. *Confitebor tibi Domine Deus meus*, per 2. verſic. promittit ſe acturum gratias, 1. in perſona ſui pro ſua reſurrectione, & liberatione Sãctorum Patrum de Lymbo eruiſti animam meam ex inferno inferiori, præteritum, pro futuro ponit ex certitudine prophetiæ, 2. pro toto populo fideli ex gentilibus, & Hebræis conuerſis.

In 4. parte ibi. *Deus iniqui inſurrexerunt ſuper me*: per 2. verſic. reprobat populum incredulum Iudæorum, & explicat malignitatem eorum, & iniquitatem contra Chriſtum ſine Dei timore.

In 5. parte ibi. *Reſpice in me, & miſerere mei*, per 2. verſic. petit imperiũ, & iudiciariam poteſtatem ad retribuendũ vnicui quę ſecundum opera ſua, & nominat filium ancillæ ſuæ ſe ipſum, ideſt Filium Beatæ Virginis Mariæ, quæ ſe vocauit Ancillam Domini, vel Eccleſiæ ancillæ Domini. Fac mecum ſignum in bonum, ideſt ſignum Ionæ Prophetæ poſt triduum reſurgere, vel terremotus in reſurrectione, vel apparitio Angelorum ſunt ſigna in bonũ, quibus ſignis Iudæi confuſi ſunt, & aliqui conuerſi ſunt.

Eccleſia cantat hunc pſal. in Epiphania, quia Chriſtus orat pro gentilibus quorum primitiæ ſunt Reges magi adorantes Chriſtum.

PSALMVS LXXXVI.

Fundamenta eius in Montibus Sanctis &c.

TItulus: *Filijs Coræ pſalmus Cantici*, ideſt pſalmus datus eſt ad cantandum voce humana, & muſico inſtrumento filijs Coræ, ideſt toti Eccleſiæ congregatæ ex gentilibus, & Hebræis. Ideo ſunt altioris intelligentiæ.

Materia pſalmi, aliqui dicunt quod loquitur de Ciuitate Hieruſalem, quã Salomon circundauit triplici muro, & templum in ea: ſed hæc fuit diſtructa. Alij dicunt ꝙ loquitur de ciuitate ædificanda per Meſſiam: ſed errant, quia Meſſias iam venit, & templum 420. annis poſt ædificationem fuit deſtructum à Nabucdenoſor.

Ideo Lyra dicit ſecundum S. Hieronymum, Auguſt, Caſſiod. & alios,

quod

Digitized by Google

quod pſalmus loquitur de Myſterio Chriſti, & Eccleſiæ, quæ deſignatur per Sion, ideſt Hieruſalem ibi. Fundata per Chriſti oblationem, prædicationem Euchariſtiæ inſtitutionem, paſſionem, mortem, reſurrectionem, Spiritus Sancti miſſionem, &c.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. agit de Eccleſia militanti, in qua per 6. verſic. tria facit, 1. deſcribitur huius Ciuitatis S. Eccleſiæ militantis faſtigium: dicens. Fundamenta eius, iſtud (eius) eſt ſine antecedente, 1. per Antonomaſiam magnitudinis huius Ciuitatis, 2. quia refertur ad illam Ciuitatem immaginatam a propheta. Fundaměta, primum Chriſtus ordinatus à Tribus Diuinis Perſonis, quæ dicuntur Mõtes Sancti, 2. Apoſtoli, 3. Mons Sion, Tabor, & vbi Chriſtus prædicauit.

2. agit de multiplicatione Ciuium huius Ciuitatis, ibi. Memor ero Raab, & Babylonis, & per hæc nomina intelliguntur omnes gentiles venientes ad fidem.

3. Agit de vtriuſque effectiuo principio, quod eſt Chriſtus verus Deus, & verus homo ibi. Nunquid Sion dicet homo, hic poteſt intelligi de Ioanne Baptiſta vnus homo, & alter de Chriſto. Sion eſt datiui caſus.

In 2. parte ibi. *Sic lætantium omnium habitantium*, in vno verſic. agit de cœleſti Hieruſalem Eccleſia triumphanti, ibi eſt ſumma pax, ſumma lætitia, ſumma fœlicitas, ſummum gaudium, quod Deus nobis præſtet. Amen.

Myſticè aliter dicendum, quod Dauid præuidit, ſicut fuit inſtructus ab Angelo de exemplari templi ædificandi cognouit ſepte myſteria de Eccleſia, & Ciuitate Dei per Chriſtum ædificanda. Nam

1. Præuidit quod Eccleſia Chriſti erat ædificanda in populo gẽtili, eo quod templum Salomonis per quod figurabatur Eccleſia Chriſti, fuit ædificatum in prædio, ſiuè poſſeſſione illius gentilis hominis nominati Iebuſæi in area eius in Monte Morea, 2. Regum vltimo, vbi prius conſtructum fuit Altare Domino, vt ceſſaret peſtilentia, 2. quod Eccleſia Chriſti ex parua erat in magnã ampliandam, eo quod Salomon, vt haberet templum intra Ciuitatem habuit dilatare eam, & ampliare muros eius, 3. præuidit quod nullus poterat ſaluari à morte peccati, niſi per Eccleſiam Dei, & eius Sacramenta, eo quod illicò poſt conſtructionem Altaris in illa area ceſſauit peſtilentia, 4. præuidit, quod Myſterium Incarnationis erat operandũ in illa Eccleſia Chriſti, 5. præuidit, quod illa Eccleſia erat ædificanda per conuerſos de populo gentili, 6. præuidit magnam proſperitatem, & lætitiam illius Eccleſiæ, 7. hæc omnia vidit in exemplari ſibi dato à Spiritu Sancto, 1. Paralyp. cap. 28. in domo ſua, quam ædificauit in Monte Sion, quod ibi Meſſia debebat inſtituere Sacramẽtum Euchariſtiæ, & dare finem Legi veteri, & incipere nouam, & in eodem loco debebat ædificare Eccleſiam ex viuis lapidibus ſuper ædificia ſpiritualia, mittendo ibi Spiritum Sanctum in Apoſtolis. Hoc præuidens Dauid fecit hunc pſal. in quo prædicit, 7. reuelationes ſibi reuelatas de iſta Sanctiſſima Eccleſia, & glorioſa Ciuitate Dei militante, & triumphanti, ad inſtar Ciuitatem deſcriptam à S. Ioan. in Apoc. cap. 21.

Diuiditur pſal. in ſeptem partes, quot ſunt eius verſiculi, in 1. oſtendit primam dignitatem, quod iſta Ciuitas erat fundata in Montibus Sanctis, ideſt 12. Apoſtolis, qui ſunt hoc ordine ſcripti à S. Luca in cap. 1. Actuum, reſpondentes in illis lapidibus pratioſis fundamentalibus in Apoc. cap. 21.

1. *Petrus, qui interpretatur ſaxum, Iaſpis, ideſt fides ſemper virens,* 1. *fundamentum.*

2. *Ioannes, ideſt idem. Saphyrus coloris cœleſtis, ſpes æternorum,* 2. *fundamentum.*

3. *Iacobus, ideſt ſupplantator. Calcedonius ſimilis lucernæ pallenti, charitas,* 3. *fundamentum.*

4. *Andreas, ideſt fortiſſimus. Smaragdus viridis, Virginitas ſumma virtus,* 4. *fundamentum.*

5. *Philippus, ideſt os lampadarum. Sardonyx, candor, & rubor, patientia Sanctorum,* 5. *fundamentum.*

6. *Thomas, ideſt Abyſſus. Sardius ſanguinei coloris conſtantia Martyrij,* 6. *fundamentum.*

7. *Bartholomæus ideſt filius ſuſpendentis aquas. Cryſolitus auro ſimilis ſapientia,* 7. *fundamentum.*

8. *Matthæus, ideſt donatus. Beryllus pallidus, & calidus virtus miſericordiæ,* 8. *fundamentum.*

9. *Iacobus, ideſt ſudplantator. Alphei, ideſt ſuper os. Topatius omnium colorum, contemplatio,* 9. *fundamentum.*

10. *Simon Zelotes, ideſt obediens æmulator. Chryſopaſus purpureus, ideſt deſiderium cæleſtis Patriæ,* 10. *fundamentum.*

11. *Iudas, ideſt confeſſio, ſiuè laudatio. Hyacinthus color eius mutatur cũ aere, ideſt diſcretio Sanctorum, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus,* 11. *fundamentum.*

12. *Matthias, ideſt donum Domini. Amathyſtus purpureus, cum viride humilitas Sanctorum,* 12. *fundamentum.*

Hæc ſunt fundamenta Eccleſiæ. Fundamenta eius in montibus Sanctis, qui ſeminauerunt per totum mundum 12. articulos Fidei Chriſtianæ.

Diligit Dominus portas Sion, iſtæ portæ ſunt 12. vt ait Ioan. Apoc. cap. 21. ſunt 12. Patriarchæ per quorum exempla, alij ad fidem introducuntur, & in portis 12. Angeli, ideſt 12. Apoſtoli, vel Prophetæ, qui dicuntur Angeli quaſi anguli duo præcepta charitatis, ab Oriente portæ tres, ab Aquilone portæ tres, ab Auſtro portæ tres, & ab Occaſu portæ tres. Oriens eſt Chriſtus Sol Iuſtitiæ.

Ab Oriente portæ tres, ideſt intrauerunt primi Iudæi conuerſi Apoſtoli, & plebs conuerſa, & prima ætas hominis in fide trinitatis, & portæ tres ſunt tres virtutes theologicæ fides, ſpes, & charitas.

Ab Aquilone (parte frigida) *portæ tres*, intrant gentiles, qui erant frigidi in amore veri Dei, quia erant Idolatræ, ſed conuerſi caluerunt in vera fide trinitatis, & pœnitentes intrauerunt per cordis contritionem, oris confeſſionem, & operis ſatisfactionem.

Ab Auſtro portæ tres, .i. Iuuentus Eccleſiæ totum tempus à Chriſto vſq; ad Antichriſtum per fidem trinitatis, intrat iuuentus per paupertatem, relinquendo fœditatẽ, & imbecillitatẽ in male operando, & feruẽter Deũ amãdo.

Ab Occaſu portæ tres, ab Antichriſto, vſque ad finem mundi in fide Trinitatis intrant cogitando incertitudinem mortis, dolorem in hac, & in alia vita, & formidinem pœnæ æternæ. Et ſic oſtenditur quod in omni tempore, & in omni ætate patet introitus in Eccleſiam, ideo Dominus quater clamat

Digitized by Google

mat in Cantica, Reuertere reuertere ſunamitis, Reuertere reuertere, vt intueamur te. Sed in morte in peccato clauduntur iſtæ portæ. Vel 12. portæ ſunt partes prædicationis per quas intrant fideles.

Ab Oriente portæ tres, prima ad nonitio ad pugnandum incipientes, 2. ad progrediendum, proficientes, 3. ad perſeuerandum perfecti, 1. ammonitio fit ad coniugatos, 2. ad continentes, 3. ad prælatos.

Ab Aquilone portæ tres, id eſt prædicatio monitoria, 1. comminatio incertæ mortis, 2. comminatio diſtricti iudicij, 3. comminatio æterni ſupplicij.

Ab Auſtro portæ tres, prædicatio conſolatoria, 1. promiſſio veniæ, 2. promiſſio gratiæ, 3. promiſſio gloriæ.

Ab Occaſu portæ tres, prædicatio redargutoria, 1. de peccato cordis, 2. de peccato oris, 3. de peccato operis, vel prima de concupiſcentia carnis, 2. de concupiſcentia oculorum, 3. de ſuperbia vitæ, vel 1. de peccatis in Deum, 2. de peccatis in proximum, 3. de peccatis in ſeipſum. Vel 12. portæ ſunt cognitiones prælatorum, vt intromittant populos in Eccleſiam.

Ab Oriente portæ tres, 1. cognitio mundi ad contemnendum, 2. cognitio cœli ad conſiderandum, & deſiderandum, 3. cognitio inferni ad fugiendum.

Ab Aquilone portæ tres. Fortitudo ſine timore, qui frigidus eſt, 1. cognitio timoris de conuerſatione mundi, 2. de amiſſione cœli, 3. de inuentione inferni.

Ab Auſtro portæ tres. Feruor dilectionis, 1. amor Dei, 2. amor ſui, 3. amor proximi.

Ab Occaſu portæ tres. Luctus, & meſtitiæ, 1. luctus de ignorantia mundi, ſic fuit luctus Chriſti ſuper Hieruſalem, 2. luctus de miſeria hominis, vt luctus Chriſti ſuper Lazarum. 3. luctus de obſtinatione, vt luctus Chriſti in Cruce pro Iudæis. Si Prælati haberent triplicem cognitionem, triplicem timorem, & triplicem amorem, tunc pateret introitus Ciuitatis: ſed heu hodie pauci habent hæc, has portas benè diſpoſitas diligit Dominus ſuper omnia tabernacula Iacob, id eſt Chriſtus debet amare plus has portas Eccleſiæ, quam fundauit ipſe ſuo ſanguine, quam tabernacula, & figuras veteris Teſtamenti. Portæ ad intrandum eſt Baptiſmus in oriente, ad redeundum, pœnitentia in Aquilone, ad aſcendendum ordines in Auſtro, ad exeundum extrema vnctio in Occaſu. Claues portarum eſt fides 12. Articulorum, vel poteſtas Eccleſiaſtica. Portæ inferi ſunt ſeptem vitia capitalia, quæ non præualebunt contra Eccleſiam.

2. Dignitas huius Ciuitatis eſt, quod Deus diligit, & diſpenſauit ſibi Eccleſiam, & amauit eam pluſquam Synagogam, quam repudiauit, & redemit Eccleſiam ſanguine ſuo.

3. Dignitas, ibi. *Glorioſa dicta ſunt de te Ciuitas Dei*. Nam omnia excelſa dicta, & figurata ſunt de iſta Ciuitate, id eſt Eccleſia in veteri Teſtamento. Nam fabrica mundi, Mulier creata de latere Adæ dormientis, Archa Noe in qua ſaluantur animæ, Scala Iacob, Tabernaculum, templum, & mille figuræ de iſta Eccleſia dictæ ſunt, & in nouo, vinea, nauis, retis, ouile, campus, &c.

4. Dignitas eſt ibi. *Memor erat Raab, & Babylonis ſcientium me*, id eſt iſtæ gentes peccatores conuerſæ per fidem, & ſciũt me per bona opera erit multiplicatio ciuium, & dilatatio, & diffuſio per totum Orbem. *Nationes* quatuor nominantur hic, 1. *Raab*, quæ interpretatur lata, ſiuè ſuperba, mere-

Digitized by Google

trix illa, quæ ſaluauit exploratores in Ciuitate Hierico, quæ ciuitas volebat occidere exploratores, ipſa Raab recipit eos, & ſaluauit. Iſta meretrix ſignificat Eccleſiam de gentilibus congregatam, quæ prius erat fornicata cum Idolis poſtea recepit duos exploratores Petrum, & Paulum, & recepit fidẽ, & ſalua facta eſt, ſicut Raab ſalua facta eſt in deſtructione Hierico, & poſtea nuptię Salmon Hebræo, & genuit Booz, ex quo deſcendit Ieſus. Sic gentiles relicta via lata, & ſuperbia, pœnitentes, & humiles fiunt populus Dei, 2. *Babylon*, confuſio dicitur, quæ gentilitas confuſa erat in peccatis; ſed relictis peccatis, & conuerſa per fidem ad Chriſtum. Deus memor erit ſcientiũ eum, 3. *Ecce alienigine*, ideſt omnes gentiles, qui erant extra populum Hebræũ vocati ad Eccleſiam Chriſti, Tyrus dicitur tribulatio, qui eſt in peccatis, eſt in magnis tribulationibus. 4. *Et populus Æthiopum*, ideſt niger omnes peccatores ſunt nigri, vocati ſunt ad Eccleſiam intelligitur tota Africa vbi prædicauit S. Matthæus omnes iſtæ gentes fuerunt illic, ideſt congregati in Eccleſia Catholica.

5. Dignitas eſt ibi. *Nunquid Sion dicet homo: & homo natus eſt in ea*, explicat Myſterium Incarnationis Chriſti, vbi ſunt quatuor admiranda, & incredibilia dictu, 1. quod Deus factus eſt homo, 2. quod Deus factus homo ſit natus in hac Ciuitate Sion, ideſt ſpecula Eccleſia Catholica, & Apoſtolica, 3. quod Deus factus homo, ipſe altiſſimus fundauit ipſam Ciuitatem in qua natus eſt, & ipſe caput, vel in ea naſcitur nouus homo ſpiritualis per Baptiſmum, 4. quod aliquis homo poſſit perſuadere alteri, vt crederet iſta tria ſupradicta mirabilia. Nam in illo inſtanti, quo Chriſtus conceptus, & incarnatus fuit caput Eccleſiæ, Maria verum membrum Eccleſiæ fecit Ioannem Baptiſtam membrum, Zachariam, Eliſabeth, ergo tunc fundauit eam, & natus eſt in ea corporaliter, & ſpiritualiter.

6. Dignitas eſt ibi. *Dominus narrabit in ſcripturis populorum*, quod in ea Eccleſia manifeſtanda erat Lex Euangelica in ore Chriſti, & in Euangelijs, & Epiſtolis Apoſtolorum, & eſt Notandum, quod dicitur in ſcripturis populorum, 1. Prophetiæ Prophetarum, 2. in ſcripturis principum populorum, qui ſunt Apoſtoli, 3. in ſcripturis populorum, ideſt Sanctorum Doctorum, etiam Sybillarum in quibus ſcripturis continebantur incarnatio, vita, mors, reſurrectio, miracula Chriſti, &c.

7. Dignitas eſt ibi. *Sicut lætantium omnium habitatio eſt in te*, hæc habitatio eſt æterna fœlicitas in Cœleſti Hieruſalem, quæ eſt Eccleſia Triumphãs, quæ eſt finis, & quietis militantis Eccleſiæ propter tria, 1. ratione ſubiecti. Corpora glorioſa ſine miſtione terrena, 2. ratione obiecti, quod eſt Deus glorioſus, & Angeli, & Sancti, ſine vlla miſeria, 3. ratione vnionis cum 1. principio in quo ſunt omnia bona incomprahenſibilia, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, &c. muri ciuitatis ex auro ſapientiæ. Lumen eſt claritas Dei, templum in ea eſt Agnus, ideſt verbum, ſponſa eſt Eccleſia, habitantes ſunt Angeli, & Sancti, oremus, vt intercedant pro nobis apud Tres Diuinas Perſonas, vt pro ſua miſericordia faciant nos ciues illius ciuitatis ſicut ſumus in hac terrena.

Eccleſia recitat hunc pſal. in Dedicatione ſua, quia de ipſa agit, & in Officio B. Virginis Mariæ, quia Chriſtus homo natus eſt in ea.

PSAL.

Digitized by Google

PSALMVS LXXXVII.

Domine Deus ſalutis meæ: in die clamaui &c.

TItulus: *Canticum pſalmi filijs Core, in finem pro Mahelet ad reſpondendum intellectus Eman Ezrahite.* Titulus obſcurus,& interpretes communiter affirmant,quod intelligentia Titulorum eſt diuinare. Diuus Auguſtinus,ait aliam non ſatis notam cauſam. Dicendum (craſſa Minerua) quod Dauid fecit iſtum pſalmum, & dedit ipſum cantandum filijs Core, in quo Eman princeps vnius Chori incipiebat verſum, & cæteri filiorum Core reſpondebant cum eleuatione vocum, & cantabant ipſum cum inſtrumento muſico dicto Mahelech, quod tres ſignificationes habet 1. eſt inſtrumentum muſicum. ſuper quod cantabatur pſalmus, 2. dicitur Chorus à quo cantabatur pſal. a Choro læuitarum reſpondentium cum Eman Ezrahite, nomen patriæ ſuæ incipiente cum omni conatu vocum vſq; in finem, ideſt vſq;ad Chriſtum, 3. interpretatur Mahaleth infirmitas vel afflictio, vnde dicunt Hebræi quod pſalmus loquitur de aliqua afflictione Populi.

Materia pſalmi ſecundum literam eſt, quod loquitur de afflictione populi in captiuitate Babylonica.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in 1. per duos verſic. loquitur populus, & implorat diuinum auxilium vt à Domino, creatore, & ſaluatore.

In 2. parte ibi. *Quia repleta eſt malis anima mea.* per 17. verſic. allegantur multæ rationes vt exaudiatur, 1. per 4. verſic. ex horrore illati ſupplicij, & pœnarum tam corporalium,quam Spiritualium, 2. ibi. *Super me confirmatus eſt furor tuus* per 4. verſic. allegatur ratio ex rigore Diuini Iudicij, ſecundum, quem populus Iudaicus, tunc fuit punitus, & ideo decens erat, vt rigor iuſtitiæ temperetur per dulcorem miſericordiæ, 3. ibi. *Nunquid mortuis facies mirabilia?* per 3. verſic. allegat rationem diuini decoris,& obſequij ad quod terra Iudeæ erat electa à Deo, quaſi quod nulli reddent debitas laudes tibi Domine, ideſt ſuſcitabis mortuos Iudæos, & ſepultos ad ſeruiendum tibi? neq; qui ſunt in ſepulchris, neq; qui ſunt in tenebris, 4. ibi. *Et Ego ad te Domine clamaui:* per 6. verſic. allegat rationem ex parte humani deſiderij. Iudæi deuoti, qui erant in Babylone cupiabant feruenti deſiderio redire in Iudæam propter cultum Diuinum. Hæc Lyra, qui magis laudat ſequentem ſenſum D. Hieronymi, & aliorum cum Valentia.

Myſticè exponitur pſal. iſte de paſſione Chriſti, Ideo inſtrumentum Maheleth. 1. interpretatur Chorus, ideſt populus Chriſtianus concordans cum vita, paſſione, & morte Chriſti, 2. interpretatur infirmitas, ideſt illas paſſiones,& pęnalitates,quas Chriſtus pro nobis ſumpſit,& Chorus Chriſtianus reſpondet fide, & opere.

Diuiditur pſal. in duas partes in 1. per 6. verſic. Chriſtus deflet apud patrem infirmitates, paſſiones ſuas, & perſecutiones ſuas, & ſuorum membrorum, quibus repleta eſt anima ſua, ita vt appropinquauerit vſq; ad infernũ, 1. quia ibi non manſit, 2. non iuit illhuc vt reus, 3. quia iuit vt victor, & iudex, nam à Iudæis æſtimatus cum omnibus hominibus deſcendentibus in lacum inferni, ideſt quod eſſem peccator, & in numero aliorum hominum. Et ego, qui ſum liber à peccato inter omnes mortuos,ſed ſolus ſum liber à peccato originali per naturam, & mater mea ſola per gratiam. Et fuit exi-

Digitized by Google

ſtimatus à Iudeis ſicut homines vulnerati vulnere Spirituali peccati, & corporali, dormientes in ſepulchris morte æterna, quorum non es memor amplius, vt eos ſuſcites. Ita vulnerauerunt me poſt mortem, vt experirentur ſi mortuus eram, & putabant de me non reſurgere ad vitam glorioſam. Poſuerunt me in lacu inferiori, ideſt in carcere ſubterraneo horrido in domo Caiphæ in nocte paſſionis ab hora 9. vſq; ad mane, vel mortuus in ſepulchro per 40. horas, locus tenebroſus.

2. ibi *Super me confirmatus eſt furor tuus*, in tribus verſiculis cõmemorat quod omnes pœnalitates, & pœnæ, & dolores debiti Adæ, & ſuæ poſteritati pro peccatis, fuerunt inducti ſuper Chriſtum, & ita ait. O Pater furor tuus, ideſt pœna, & ſententia mortis data Adæ cecidit ſuper me, & omnes fluctus, ideſt perſecutiones, afflictiones, & dolores induxiſti ſuper me. Longe feciſti notos meos à me. Diſcipuli omnes fugerunt, & Iudæi mei contribuli, poſuerunt me abominationem ſibi, negando me, vocando incantatorem, & maleficum, & inimicum Cæſaris. Traditus ſum à Iuda traditore in manus Iudæorum ligatus percuſſus, & ante Annam, & Caipham opprobrijs, & contumelijs affectus, & in omnibus his. Non egrediebar, vltra limites rationis, in vindictam, iram, vel odium; ſed patienter tolerabam, & oculi mei languierunt præ inopia lacrymarum, vel mei diſcipuli defecerunt.

3. ibi. *Clamaui ad te Domine tota die*, per 4. verſic. commemorat orationem ſuam, quam fecit in Cruce ſpanſis manibus, vel bona opera à patre petit reſurrectionem ſuam, & ſuorum membrorum, tota die, vel tota vita ſua intelligitur, vel pars pro toto, quia tribus horis fuit viuus in Cruce. *Nunquid mortuis facies mirabilia?* ideſt 1. magis mirabilius eſt iuſtificare peccatorem mortuum peccato, quam creare mundum, 2. ait Chriſtus ò Pater maiora miracula facies in conuerſis ad fidem, & per eos conuertendo alios, vt fuit de Paulo Apoſtolo, & multis alijs, quam creare Cœlum, ne relinquas eos mortuos peccato, obſtinati ſunt mortui, ſola gratia Dei ſuſcitare poteſt. Aut Medici ſuſcitabunt? Nam Medici corporales non habent poteſtatem reſuſcitare mortuos à peccato, nec à morte corporali; ſed tu ſolus Domine potes hoc facere, reſuſcita me, & eos. *Nunquid narrabit aliquis in ſepulchro?* 1. vel mortui in ſepulchris non poſſunt narrare mirabilia Dei, cum ſolum corpora ſunt ibi, vel mortui peccato in ſepulchro corporis (*dealbata ſepulchra vocat Chriſtus*) non poſſunt narrare mirabilia Dei, quia non cognoſcunt, ſed viuificati gratia Dei, cognoſcunt, & narrant, accenſi amore Dei, ſed qui facit peccatum odit lucem. *Nunquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua?* Idem ſunt mortui in tenebris, in ſepulchro, & terra obliuionis, ideſt in inferno extra memoriam Dei. Quaſi dicat Chriſtus ad Patrem oportet, quod tu ſuſcites me à morte corporali, vt ego ſuſcitem eos, à morte ſpirituali, cum ego ſim primitia dormientium, vt ſuſcitati poſſint te laudare, & narrare mirabilia tua.

2. Pars principalis ibi. *Et ego ad te Domine clamaui*, per 6. verſic. monſtrat paſſionem ſuam non eſſe mutandam ex Diuino Decreto. Quæ paſſio durauit per totum tempus vitæ ſuæ à iuuentute cum ſemper habuerit præſentes pœnas, & flagella, & fatetur non eſſe exauditum, quia pro nobis paſſus eſt non pro ſe, quia iræ tuæ à peccatoribus in me tranſierunt. Mane oratio præueniat te me reſuſcitando. Et nos docemur mane orare Deum ante

opus. Vt quid Domine repellis orationem meam? vt non tranſire poſſit à me, & nos docemur ſi non ſumus exauditi in noſtris orationibus ſemper tamen debemus perſeuerare. Exaltatus ſum, & humiliatus, ideſt exaltatus in cruce, & humiliatus in ſepulchro. Pauper ſum, à tempore incarnationis. Circundederunt me ſicut aqua, ideſt Iudæi perſequentes, cum Pilato. Elongaſti à me amicum, & proximum, Apoſtoli fugerunt, & nos non triſtemur cum ſumus ab amicis decepti. Oremus Deum, vt liberet à peccatis, & ab inferno, & perducat nos in Cœlum. Amen.

Eccleſia cantat hunc pſal. in Paraſceue, quia de paſſione Chriſti agit.

PSALMVS LXXXVIII.

Miſericordias Domini: in æternum cantabo, &c.

Titulus. *Eruditio Ethan Ezrahitæ*. Iſte Ethan eſt vnus de principalibus cantoribus, vt 1. Paralip. cap. 6. Aliqui volunt, quod ſit binominus, & vocatur etiam Idithum, & erat oriundus à quodam vico dicto Ezra, & erant conterranei cum Eman dicto, etiam Ezrahita, & non à Iuda de Zaram. Senſus eſt, quod Dauid fecit hunc pſalmum in quo fuit eruditus à Spiritu Sancto, & dedit ipſum cantandum ipſi Ethan, & vt interpretaretur ipſum, & erudiret populum de Myſterijs in eo contentis.

Materia pſal. ſecundum auctores, quos ego vidi, eſt de promiſſione facta à Deo ipſi Dauid, vt legitur 2. Reg. cap. 7. vnde tria fuerunt promiſſa, 1. quod Chriſtus Meſſias in Lege promiſſus debebat eſſe de ſua generatione ſecundũ carnem, & quod nunquam deficeret ſemen ſuum vſque ad Chriſtum, 2. quod Regnum ſuum debebat eſſe æternum & firmum, 3. quod Chriſtus Filius ſuus debebat ædificare domum Domino, quæ omnia in Chriſto ſunt impleta. & in nullo alio. Vnde Angelus dixit Mariæ, Lucæ 1. *Dabit illi Dominus Deus Sedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius nõ erit finis*.

Diuiditur pſalmus in generali diuiſione, in tres partes, in 1. à principio pſal. vſque ad 37. verſiculum explicatur promiſſio facta Dauid de perpetuitate. Regni ipſius à 37. verſiculo vſque ad 45. oſtenditur eam promiſſionem non fuiſſe adimpletam in filijs carnalibus, & Regno temporali Dauid. Deinque à verſiculo 45. vſque ad finem, qui eſt verſic. 52. ponitur deſiderium, & oratio, vt promiſſio adimpleatur in Chriſto vero, & ſempiterno Rege, de quo intelligenda erat, non autem de terreno Regno.

Sed aliter diuiditur in tres partes principales in prima per 18. verſic. Tria facit, 1. excitat ſe Propheta in laudem Dei, & agit gratias de ſupradicta promiſſione. *Et nota promiſſiones hic dicit miſericordias* ſed adimpletio promiſſionum in nouo Teſtamento dicitur veritas, 1. reddit cauſam cur intendit cantare miſericordias Domini, & annũciare veritatem, quia à Domino multiplex facta fuit promiſſio, ibi. Quoniam dixiſti, & mihi Prophetæ tuo, & Patriarchis, & Prophetis, in æternum miſericordia ædificabitur in Cœlis, ideſt effectus miſericordiæ operatæ per Chriſtum eſt in Cœlis, & in bonis cœleſtibus, vel Cœli ſunt Apoſtoli in quibus præparauit Legem Euangelicam, & eos iuſtificauit; & veritas tua, eſt fruitio æternæ gloriæ. Diſpoſui Teſtamentum electis meis, ideſt promiſſiones factæ Abrahæ, Iſaac, Iacob, & Moy-

ſi, fuerunt, quædam diſpoſitiones ad nouum teſtamentum, vt illi ponerent ſpem ſuam in Chriſto. Cœremoniæ, figuræ, & omnia erant ordinata ad ad Chriſtum, & Eccleſiam. Iuraui Dauid ſeruo meo, ideſt cum firmo pacto promiſi, 1. Reg. cap. 7. Dauid, ideſt Chriſto, qui eſt ex genere Dauid, Semen tuum, ideſt credentes in Eccleſia, ſedem tuam, ideſt Eccleſiam in qua Chriſtus, vt Rex ſedebit vel iudiciariam poteſtatem.

2. Ibi *Confitebuntur Cœli mirabilia tua Domine*, admiratur propheta de myſterio ineffabili incarnationis, 1. quia in natiuitate apparuit noua ſtella, 2. Angeli cantabant Gloriam, 3. in Baptiſmo audita eſt vox patris, hic eſt filius meus, 4. in paſſione ſol obſcuratus eſt, 5. in reſurrectione factus eſt terremotus, & Angelus reuoluit lapidem, 6. in Aſcenſione Angeli dicunt, viri Galilæi, 7. Cœli, ideſt homines Cœleſtes, ideſt Apoſtoli per totum mundum prædicando tuam natiuitatem, vitam, paſſionem, mortem, & reſurrectionem, & veritatem tuæ Diuinitatis, in Eccleſia Sanctorum. *Quoniam quis in nubibus æquabitur Domino?* admiratur de aſcenſione Chriſti, & ſedere ad dexteram patris, quaſi dicat, quod nemo poteſt ſimilia facere neq; inter homines, nec inter Angelos, dicti filij Dei, Deus qui glorificatur in Concilio Sanctorum, ideſt Chriſtus Deus, & homo glorificatur in Concilio Sanctorum Angelorum, & hominum, ille magnus in potentia, ille terribilis in poteſtate iudiciaria. Deus virtutum, potens, & verax, & nullus æqualis, & ſimilis tibi. Ibi. *Tu dominaris poteſtati maris*, oſtendit Dominium Chriſti ſuper omnes creaturas per 4. verſic. 1. ſuper mare ſummergendo Pharaonem, vel ſęculum mitigando tribulationes, vel ambulando ſuper aquas, 2. Tu humiliaſti ſuperbum, ideſt Diabolum cuius poteſtatem abſtuliſti, & inimicos, ideſt ſatellites Diaboli diſperſiſti in brachio virtutis tuæ, 3. tui ſunt Cœli, tàm iſti Cœli materiales, quam Apoſtoli, & doctores, & terra tua eſt iſta materialis, & populi in Eccleſia, & homines terreni, 4. Orbis terræ, ideſt totus mundus, & tota Eccleſia catholica diſparſa per mundum, 5. Aquilonem tu creaſti, ideſt Antichriſtum, qui faciet ſe Deum, vel Diabolum. *Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt*. Tabor mons eſt Paleſtinæ, interpratatur veniat lux, in quo transfiguratus eſt Ieſus, & tunc lætatus eſt quando audiuit vocem patris, & glorioſam faciem Chriſti. Hermon. Monticulus eſt prope Iordanem, interpretatur Anathema, & tunc lętatus eſt quando baptizato Chriſto vox patris intonuit, hic eſt filius meus, vel Thabor vetus teſtamentum ſignificat, quod veram lucem expectabat. Hermon vero nouū teſtamentum deſignat in quo peccata anathematizantur in nomine Chriſti, & ambo lætantur in brachio, ideſt in humanitate Chriſti, & in potentia Diuinitatis, 3. ibi. *Firmetur manus tua*, per 5. verſic. petit accelerari aduentum Chriſti, vt expediat redemptionem noſtram. Firmetur manus tua contra inimicos diabolos, & delendo peccata noſtra, exaltetur dextera tua per reſurrectionem, iuſtitia, & iudicium erit præparatio ſedis tuæ, per aſcenſionē, & iudiciariam poteſtatem, & poſt aduentum Chriſti; miſericordia, & veritas præcedent faciem tuam ò Chriſte. Et Beatus populus ſcilicet Chriſtianus, qui ſcit iubilationem, pro beneficio redemptionis, & gratiarum actione. In lumine vultus tui ambulabunt, ideſt in lumine Legis Euangelicæ, in lumine gratiæ, illuminatione, intellectus. Et in nomine tuo exultabunt, ideſt *in nomine Ieſu Dæmonia eijcient, linguis loquentur nouis, &c.* Quoniam glo-

Digitized by Google

ſiâ virtutis eorum tu es. Nam omnis gratia,& robur à Deo eſt: & in virtu-
te Sacramentorum, quæ veniunt à beneplacito Dei, & non à nobis. Quia
Domini, eſt aſſumptio noſtra, ideſt aſſumptio noſtræ humanitatis, eſt facta à
Domino Filio Dei, qui eſt Sanctus Iſrael, & Rex noſter, Dux noſter, caput
Eccleſiæ.

In 2. parte ibi. *Tunc locutus es in viſione*, per 18. verſic. tria facit, primo per 7. verſic. petit æternam ſucceſſionem ſui Regni, explicando particulariter totam promiſſionem ſibi factam. O Deus Pater. Tunc locutus es in viſione Sanctis tuis, 1. Samueli, 2. Natan, 3. Dauid manus fortis figura Chriſti. Et dixiſti poſui adiutorium in potente, ideſt dedi omnipotentiam ipſi Filio meo Chriſto,& exaltaui ipſum de plebe mea, ſicut exaltaui Dauid de grege pauperum; ſic fecit Deus naſci Chriſtum de matre paupere. Inueni Dauid ſeruum meum. Sicut Dauid fuit vnctus in Regem à Samuele: Sic Chriſtus electus obediens Patri, vnctus fuit oleo lætitiæ, & in Iordane baptizatus à Ioanne, & Pater in voce, Spiritus Sanctus in Columba vnxerunt eum. Manus enim mea auxiliabitur ei, ideſt poteſtas mea auxiliabitur: nam Chriſtus dicitur manus, & brachium Patris à quo procedit. Nihil proficiat inimicus in eo, ideſt Diabolus nihil poteſt, & habet contra Chriſtum, qui per naturã eſt impeccabilis: Et Filius iniquitatis, ideſt Iudas non nocebit Chriſto; ſed ſibi ipſi. Et concidam à facie eius inimicos, ideſt Dœmones, & Iudæos. Sicut Dauid figura Chriſti, proſtrauit Gigantem Goliath. Chriſtus conuertit inimicos in fugam, 1. quando fugauit dæmones à vexatis, 2. quando abſtraxit Sanctos Patres à Lymbo, 3. quando deleuit peccata per Sacramenta: 4. quando deleuit Idolatriam de mundo, 5. quando diſperſit Iudæos per mundum. Et veritas mea, & miſericordia mea cum ipſo, ideſt veritas in Euangelio, & in impletione figurarum, & promiſſionum. Miſericordia in paſſione, vnde parcit. Et in nomine meo exaltabitur cornu eius, ideſt potentia, & imperium eius. Et ponam in mari manum eius, ideſt dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos terræ, ideſt habebit vniuerſale dominium.

2. ibi. *Ipſe inuocabit me Pater meus es tu*, per quatuor verſic. deſcribit 7. dignitates huius Regis, 1. quia eſt Filius naturalis Dei Patris, & hæc ſunt verba Patris de Filio, qui non ſolum eſt Filius naturalis in quantum Deus, ſed etiam in quantum homo, quia non habet Patrem in terra, ſed formatus à Spiritu Sancto, 2. Dignitas, quia eſt primogenitus non ſolum quò ad Diuinitatem; ſed etiam, quò ad humanitatem, 2. quò ad hæreditatem acquiſitam, vſque ad terminos terræ in mari, fluminibus, ideſt toto mundo, & inſolis, 3. Dignitas, quia excelſus poſitus eſt, præ omnibus Regibus terræ; ſedens ad dexteram Dei Patris, 4. Dignitas, & ſequentes accepit à Patre pro membris ſuis. Accepit à Patre vniuerſalem miſericordiam, & remiſſionem per mortem, & paſſionem, 5. Accepit Teſtamentum, ideſt Legem Euangelicam, quã dedit per prædicationem, 6. ponere ſemen eius in ſæculum ſæculi, per Sacramenta, & regenerationem,& Nota quod ſemen Abraham, Iſrael, & Dauid, reſpicit ſucceſſionẽ carnalẽ, de qua natus eſt Chriſtus: q̃a Chriſtus nõ eſt genitus ſecundũ carnẽ, neque genuit filios carnales; ſolũ remanet generatio ſpiritualis, & genuit 12. filios primos Apoſtolos, vt Iacob genuit 12. filios carnales, 7. Dignitas,& thronum eius ſicut dies cœli, ideſt poteſtatem ordinis, & iuriſ-

Iuriſdictionis, vnde Eccleſia dicitur domus Regnũ, & ſedes Dauid, & thronus.

3. ibi. *Si autem dereliquerint filij eius Legem meam*, per 7. verſic. remouit quoddam dubium. Si filij Dauid, & ſucceſſores eius præuaricabunt per peccata contra Legem Diuinam, vel per Idolatriam, &c. vtrum promiſſio ſtet an non? Reſpondet; Viſitabo in virga iniquitates eorum: 1. virga comminationis peccata eorum leniter puniendo, 2. & ſi procedunt in vlteriora peccata, viſitabo in verberibus, & plagis peccata eorum, per bella, & captiuitates. Non tamen diſpergam miſericordiam meam ab eo, nec profanabo teſtamentum meum. Non tamen diſpergam miſericordiam meam ab eo, ideſt ab illo populo fideli: ſed ſemper vtar miſericordia, quoties aget pœnitentiam de peccatis ſuis, ſemel iuraui; ſemen eius in æternum manebit, ideſt Chriſtus cuius thronus erit ſicut Sol, & Luna, ideſt Eccleſia, & ipſe Chriſtus erit teſtis fidelis in iudicio.

In 3. parte ibi. *Tu vero repuliſti, & diſpexiſti*, vſque ad finem per 15. verſic. quatuor facit, 1. per 8. verſic. exponit quærelam ſuam Dauid apud Deũ de deſtructione regni temporalis à Caldæis, 2. ſpiritualiter, ait ergo. Tu vero repuliſti, &c. conqueritur propheta de apparenti impedimento prædictarum promiſſionum; Nam promiſſa fuerunt, 1. Rex æternus, 2. perpetuitas regni, 3. omnipotentia Regis. Sed poſtea fuerunt reuelata tria oppoſita, 1. deſtructio Templi, Ciuitatis, & totius Regni Iudeæ, 2. ablatio ſcepter regalis de ſuo ſemine, quia in Rege Sedechia finiuit, 3. quod iſte Rex perpetuus occidendus erat, qui omnia videntur contraria promiſſis; ergo regnum non erit æternum, & perpetuum, de hoc conquæritur. 1. *Tu vero repuliſti, & deſtruxiſti Chriſtum tuum*, ideſt Regem vnctum ex Regno, quia in Sedechia defecerunt Reges de Tribu Iuda, & Stirpe Dauid, ponitur Chriſtus indefinitè pro omnibus Regibus, qui fuerunt 22. à Dauid vſque ad Sedechiã, & regnauerunt annis 480. cui Sedechiæ eruerunt oculos.

REGES IVDÆ

Reges Iudæ	Anni				
1 *Dauid*	40.	8 *Ochozias*	1.	16 *Manaſſes*	50.
2 *Salomon*	36.	9 *Athalia*	7.	17 *Amon*	12.
3 *Roboam*	17.	10 *Ioas*	40.	18 *Ioſias*	30.
4 *Abias*	3.	11 *Amaſias*	29.	19 *Ioachaz*	3.
5 *Aſa*	41.	12 *Ozias*	52.	20 *Eliachim*	11.
6 *Ioſaphat*	25.	13 *Ioathan*	16.	21 *Ieconias*	3.
7 *Ioram*	8.	14 *Achaz*	16.	22 *Sedechias*	11.
		15 *Ezechias*	29.		

2. *Auertiſti teſtamentum ſerui tui Dauid*, ideſt promiſſum mutaſti in deterius prophanaſti in terra Sanctuarium tuum, ideſt Babylonij ſanctificabant in templo Dijs ſuis, 3. *Deſtruxiſti omnes ſepes eius*, ideſt muros ciuitatis, vnde ſine muro, ſecuritas ciuitatis fortitudo, & ſalus verſa eſt in formidinem habitantium, 4. *Diripuerunt eũ omnes tranſeuntes viam*, ideſt illum Regem, & Regnum; factus eſt opprobrium vicinis ſuis, quia omnes prædabantur, & necabant habitantes, 5. *Exaltaſti dexteram*, ideſt potentiam deprimentium eum, dando eis victoriam, de qua lætabantur 6. *Auertiſti adiutorium gladij eius*, ideſt homines bellatores fugere feciſti, & non es auxiliatus, 7. *Deſtruxiſti eum ab emundatione*, ideſt tunc ceſſarunt omnia ſacrificia purgatiua, quæ fiebant in templo ad emundandum. Sedem eius in terra colliſiſti, ideſt

maie-

Digitized by Google

maieſtatem Regni, & Sceptrum deſtruxiſti, 8. *Minoraſti dies temporis eius*, quia multi viuentes vtriuſq; ſexus fuerunt occiſi. Omnia facit Deus permiſſiuè, 2. Sed Dauid ſub deſtructione Regni ſui, præuidit mortem Chriſti Regis Meſſiæ, 1. *Tu vero repuliſti, & deſpexiſti Chriſtum tuum*, ideſt Chriſtum Regem Meſſiam in patibulo crucis repelli, & necari à Iudæis permeſiſti, nos cum peccamus elongamur à Deo, 2. *Auertiſti teſtamentum*, vt à Iudæis non reciperetur in verum Meſſiam Regem. de quo totum vetus Teſtamentũ eſt plenum, & Iudæi peruer unt illud, & ſic prophanant ſanctuarium eius. Sacra Scriptura dicitur Sanctuarium,) vel tu dixiſti, quod non dare Sanctum tuum videre corruptionem, & nunc iam in ſepulchro tegitur Chriſtus, vel prophanarunt Sanctuarium Chriſti, quando carnem eius percuſſerunt palmis, pugnis, & flagellis, 3. *Deſtruxiſti omnes ſepes eius*, ideſt verba legis, & prophætarum, quæ de illo loquebantur, vel omne auxilium diuinum ſubtrahendo ad mortem reducendo, & ipſe, qui firmabat omnia, factus eſt in formidine mortis, cum dixit triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, 4. *Diripuerunt eum omnes tranſeuntes viam*, quando Miniſtri Pontificum, & Pilati ligauerunt eum in horto, & traxerunt per terram, & coram Pontifice percuſſerunt. & opprobria, & conuitia ei intulerunt, 5. *Exaltaſti dexteram deprimentium eum*: cum in illo triduo paſſionis Chriſti, data eſt Iudæis poteſtas, & victoria. Ideo Iudæi, & Pilatus lætati ſunt, 6. *Auertiſti adiutorium gladij eius*, quia in illo triduo ſubtractum fuit adiutorium humanum, 7. *Deſtruxiſti eum ab emundatione*, quia cum iniquis reputatus eſt, & inter latrones crucixus. Nam Iudæi reputarunt Chriſtum immundum agentem contra Legem, & ſic alienum ab emundatione legis, & innocentiæ. *Sedem eius in terra colliſiſti*, quo ad opinionem Iudæorum cum viderunt eum mortuum, putarunt eum nunquam regnaturum amplius, vel Animæ Sanctæ, quæ dicuntur ſedes Dei, conturbatæ erant de nece Chriſti, 8 *Minoraſti dies temporis eius*, ideſt quia in magna iuuentute ipſum occidi permiſiſti anno ætatis ſuæ 33. & tribus menſibus, perfudiſti eum confuſione, ideſt mortis terror, vel Apoſtoli dubitantes de reſurrectione Chriſti, 3. ibi. *Vſquequò Domine auertis in finẽ*, per 3. verſic. ſiuè propheta, ſiuè Eccleſia petit remoueri ſupradictum impedimentum per reſurrectionẽ Chriſti, vt impleantur promiſſa. Nam ſi Chriſtus non reſurrexiſſet: vana eſſet noſtra ſpes. Nam Deus creauit hominem, vt Deum cognoſceret, & cognoſcendo amaret, & amando frueretur, & beatificaretur in ſuperna Patria, nullus homo non moritur, & nullus homo poteſt ex ſe reſurgere; ſed Deus reſuſcitat, ceſſet ergo ira tua, reſuſcita Chriſtum, & nos cum illo. 4. tandem ibi. *Vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ Domine*, exclamat ad Patrem allegando promiſſum, vt excitet ipſum ad reſuſcitandum Chriſtum, & memorari opprobrium ſeruorum tuorum Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, & à gentilibus exprobrantibus de vana ſpe. In vltimo verſiculo concludit certitudinem ſuæ prophetiæ dicens, Benedictus Dominus in æternum fiat, fiat. Ecce glorioſus cum redit ex inferis, cum ſe præbet diſcipulis, cum Eccleſiæ vota, & pia deſideria reſtituit, dicens Ecce ego vobiſcum, vſque ad conſummationem ſæculi, & nos cũ illo. Amen

Eccleſia recitat hunc pſal. in Natiuitate Chriſti, quia de eius Regno agit, & de Natiuitate, & domicilio.

Digitized by Google

IN PSAL. LXXXIX.

Dominus refugium factus es nobis: à generatione &c.

TItulus: *Oratio Moyſi hominis Dei.* S. Hieronymus in Epiſtola ad Cyprianum tenet hunc pſalmum, & decem ſequentes à Moyſe fuiſſe compoſitos. Sed Iacobus de Valentia dicit, quod locutus eſt de opinione magiſtri ſui Barrabam Hebræi. Et ſic tenet Nicolaus de Lyra de Moyſe auctore. Diuus Auguſtinus Iacobus de Valentia, Bellarminus, & alij tenent, quod Dauid fecit hunc pſal. Et S. Hieronymus in Expoſitione huius pſalmi dicit, quod Moyſes eſt introductus à Spiritu Sancto, quia ipſe ſcripſit in Geneſi principium generis humani, quomodo homo factus ſit, & peccauit, & quomodo punitus fuit à Deo, 1. ſi eſſent hi pſalmi à Moyſe compoſiti, in ſuis operibus poſiti fuiſſent, ideſt in Pentateucho, 2. vita hominis temporibus Moyſis erat longior, quam 70. & 80. annis cum ipſe eſſet annorum 80. quando electus fuit dux populi, & Aaron, 83. annorum, & erant tanquam iuuenes, 3. Nec probabile eſt decem pſal. compoſitos à Moyſe fuiſſe.

Gloſſa ſuper hunc pſal. dicit quod non intitulatur à Moyſe tanquam ab auctore ſed quod fuit legislator veteris teſtamenti, & Propheta noui teſtamenti.

Materia pſalmi ſecundum literam eſt oratio Moyſis hominis Dei ad impetrandum beneficia Dei populo Iſrael, quem eduxit de terra Ægypti. Et quia ad impetrandum beneficia neceſſe eſt vt ſit gratus de beneficijs receptis.

Diuiditur pſalmus in Duas partes principales, in 1. per 12. verſic. recolit beneficia præterita recepta tanquam gratus, 2. remouet quodam dubium.

In 1. parte eſt ſciendum, quod duo beneficia fuerunt collata homini ante lapſum, 1. beneficium creationis ad imaginem, & ſimilitudinem Dei ſecundum animam, & capacitatem ipſius per cognitionem, & amorem, 2. beneficium eſt gubernationis, quod homo vltra alias creaturas corporales ordinatur ad beatitudinem ſuper naturalem, ad quam conſequendam indiget gubernatione ſpirituali, & prouidentia Dei. Ideo ait. Domine refugium factus es nobis, in 2. verſic. *Priuſquam montes fierent: aut formaretur terra.* Remouet hæreſes eorum, qui dicunt, vel quod Deus ſit mutabilis, vel quod animæ erant, quod eſt falſum, quia antequam mundus crearetur Deus erat, & ſemper fuit, & eſt, in 3. verſic. *Ne auertas hominem; ponit,* 2. beneficium humanæ naturæ poteſt lapſum hominis in peccato, quod eſt reuocatio de culpa ad gratiam, quod ſemper facit Deus ammonitione, beneficijs, flagellis, & alijs modis, ſecundum ſuam infinitam ſapientiam, Ideo dixiſti peccatoribus conuertimini. Adam obiurgando, Cain interrogando. Et hæc vocatio facta eſt aut per ſe, aut per Angelos, aut per Patriarchas, Prophetas, & nouiſſime per ſeipſum Chriſtum, & Apoſtolos.

In 4. Verſic. *Quoniam mille anni.* Remouet errorem humanum, 1. ante diluuiũ homines non conuertebantur ad pœnitentiam ſperantes longam vitam quia tunc viuebant 900. & 800. annis, vt patet Gen. cap. 5. hoc remouet dicens quod reſpectu æternitatis Dei, mille anni, ſunt tanquam Dies externa, quæ præterijt, ideſt tempus quantumcumq; comparatum æternitati nihil eſt. Et ſubdit, Cuſtodiam noctis, ideſt vita humana eſt breuiata ſicut

cuſto-

cuſtodiâ noctis, quam milites diuidunt in quatuor partes, tres horæ per vigiliam, quæ cito tranſeunt ſucceſſiue, & præſertim tempore æſtiuo.

In 5. verſic. *Quæ pro nihilo habentur eorum anni erunt*: vſq; ad 2. partem remouet ſecundum dubium de fiducia longioris vitæ poſt diluuium, quia vita fuit breuiata quaſi in nihilum, & comparat tam herbæ, de mane, quod eſt principium vitæ, & veſpere finis, quam cito tranſit. Et, in ira Dei defecimus per peccata noſtra, quia Deus habet peccata noſtra ante oculos ſuos ad puniendum. Et vita hominis eſt ſicut tela aranearum, quæ citò frangitur, & perdit operam, & laborem, ſic homo in operibus mundanis. Et conſtituit numerum annorum noſtrorum, 70 & 80. annos, & ſi amplius labor, & dolor, & ægritudo, quia venit manſuetudo, & corripiemur, ideſt mors. Et iudicium, vel anni 70. vetus teſtamentum, 80. nouum teſtamentum deſignant.

In 2. parte ibi. *Quis nouit poteſtatem iræ tuæ?* in qua per 7. verſic. porrigit orationem ad impetranda alia beneficia, 1. de datione Legis Euangelicæ, quia ſi vita hominis eſt ita breuiata, & ſcientia acquiritur per experientiam longi temporis, igitur per tuam Legem cognoſcimus excellentiam tuæ vindictæ, & poteſtatis. Conuerte nos gratia tua, ſine quâ nihil poſſumus, 2. ibi. *Reſpice in ſeruos tuos* petit conſtructionē tabernaculi, ſeruos operarios.

Moraliter poteſt exponi, vt ſit oratio cuiuslibet fidelis, qui vt oratio ſua ſit exaudibilis, 1. recolit Diuina Beneficia humano generi præſtita, & ſic vlterius petit Diuina Sapientia illuſtrari interius in mente, & in operibus ſuis, exterius dirigi diuina virtute.

Diuus Hieron. Auguſt. Iacobus de Valentia, Bellarminius, & alij, exponunt hunc pſal. Myſticè de Chriſto, & introducitur Moyſes, quod ipſe orauit Deum in cap. 33. Exodi, & in illa oratione tria petijt, 1. vt Deus veniat in perſona ad deducedum, & dirigendum totum illum populum in terram promiſſionis, 2. petijt, vt Deus oſtendat ſibi faciem, & diuinitatem, ideſt claram viſionem, 3. petijt, vt oſtendat ſibi gloriam ſuam. Et Deus promiſit ei, 1. quod dabit ei omne bonum, 2. quod veniet in perſona, & diriget populum in Lege Euangelica, & erit caput, & dux populi.

Materia igitur pſalmi eſt, quod Dauid in eo petit, ea, quæ Moyſes petijt. Diuiditur pſal. in quinque partes, in 1. per 13. verſic. petit, vt Deus recipiat ſub ſuum refugium, & præſidium hominem in multas miſerias deiectum, vt liberet eum ab illis miſerijs. Nota 1. quod Chriſtus dupliciter eſt factus refugium omnibus fidelibus filijs Adam à generatione in generationem vſque ad iudicium, 1. in ſpe in qua omnes Patriarchæ ſalui facti ſunt, 2. in Re, poſt aduentum liberando homines ſpiritualiter, & corporaliter. Nota 2. prima miſeria hominis fuit deiectio à paradiſo poſt peccatum: 1. quia vita eius fuit multis modis abbreuiata, & debilitata, ibi mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna, in quibus verbis Diuus Hieronymus. Ad Cyprianum exponendo hunc pſal. ait. Ego arbitror ex hoc loco, & ex Epiſtola, quæ nomine Petri Apoſtoli inſcribitur: mille annos pro vna die ſolitos appellari: vt ſcilicet, quia mundus in ſex diebus fabricatus eſt, ſex millibus annorū tantū credatur ſubſiſtere, & poſtea venire ſeptenariū numerū Iudiciū, & octonarium, in quo verus exercetur ſabbathiſmus, & circumciſionis puritas redditur, vnde & octo beatitudinibus bonorum operum prœmia pro-

mittuntur. S. Petrus 2. Epiſtola cap.3. hoc modo ſcribit. Vnum hoc vos nõ prætereat dilectiſſimi, quia vna dies apud Deum, quaſi mille anni, & mille anni quaſi vnus dies. Non moratur Dominus in promiſſo, vt quidam exiſtimant. Et oraculum Heliæ (ait Franciſcus Giorgius Tomo 3. problema 142.) erunt duo millia in vacuum, ideſt ſine lege. Duo millia in lege: duo millia in Meſſia. Et pſal. 58. idem de Iubileo Hebræorum. Hoc nemo ſcit, cum Deus non reuelauerit, ſed vult quod ſemper parati ſimus, & benefacientes. 2. *vita hominis*, tranſit ab infantia in pueritiam, adoleſcentiam, iuuentutem, virilitatem, ſenectutem, decrepitatem ſemper in labore, vt vigiliæ noctis, velut fœnum, & telæ aranearum, plena miſerijs, laboribus, & infirmitatibus, 3. ibi. *Quia defecimus in ira tua*, reddit cauſam vnde hoc malum euenit nobis, quia euenit ex ira Dei, diuinæ ſententiæ datæ Adæ, maledicta terra in opere tuo, propter peccata noſtra, quæ poſita ſunt in conſpectu Dei.

In 2. parte ibi. *Dexteram tuam ſic notam fac*. in vno verſic. petit, vt Chriſtus in lege promiſſus manifeſtetur, & veniat in humanitate, qui Chriſtus dicitur dextera Patris, qua debet protegere nos.

In 3. parte ibi. *Conuertere Domine vſquequo*, in duobus verſic. petit, vt repleat nos miſericordia ſua, quam promiſit ipſi Moyſi pro toto genere humano, eſto placabilis.

In 4. parte ibi. *Lætati ſumus pro diebus*, in vno verſic. petit gloriam, quã promiſit ipſi Moyſi in perſona noſtri, cum dixit oſtendam tibi omne bonum.

In 5. parte ibi. *Reſpice in ſeruos tuos*: petit totam Eccleſiam fidelium dirigi in hac vita per lumen gratiæ, & Euangelicæ Doctrinæ. Nota verba illa. Et ſit ſplendor Domini Dei noſtri ſuper nos. D. Hieron. imago Dei recreatis menti, vel ſplendor Domini ſuper nos eſt, dum Crucis impreſſione decoramur, & vexillum triumphi in fronte portamus. Caſſiodorus ait triplex quippè eſt imago, 1. creationis in qua creati ſumus, ideſt ratio, 2. imago recreationis, gratia, per quam reformatur imago creata, ideſt ratio, 3. imago ſimilitudinis ad quam facti ſumus, ideſt Deus Trinitas, per memoriam ſimiles Patri, per intellectum Filio, per dilectionem Spiritui Sancto, vnde meminerim te, intelligam te, diligam te.

Eccleſia cantat hunc pſal. feria quinta ad laudes, quia reſpicit reſipiſcentiam Iudæorum in fine mundi, ideo intitulatur oratio Moyſis. Vide de canticis.

PSALMVS LXXXX.

Qui habitat in adiutorio altiſſimi, &c.

ISte Pſalmus apud Hebræos non habet titulum. Vnde multi dicunt quod ſit pars ſuperioris pſalmi, & quod ſit compoſitus à Moyſi, nam in præcedenti petijt ea, quæ fuerunt promiſſa Moyſi in illa oratione Exodi cap. 33. & in fine huius pſal. introducit Chriſtum omnia ſupradicta confirmantem, & adimplere promittentem. In noſtris Biblijs, titulus eſt. *Laus cantici Dauid*, quo titulo monſtratur, 1. Auctor pſalmi, 2. modus cantandi cum inſtrumento muſico, & dicunt, quod hic titulus poſitus fuit ab aliquo doctore ex ſua voluntate, vt oſtendat auctorẽ pſalmi Dauid. Sed Hebræi dicunt, quod Moyſes fecit vndecim pſalmos à præcedente vſque ad centeſimum. Correſpondentes illis vndecim benedictionibus datis à Moyſi populo Dei, vt legitur, cap. 33.

cap.33. Deuteronomij. Dicant quid velint de au..ore, probabilius eſt omnes pſalmos compoſitos eſſe à Dauid.

Materia pſal. ſecundum literam, eſt quod ſicut Moyſes in pſalmo præcedenti petijt beneficia Dei populo exeunti de Ægypto: ita in hoc pſalmo denuntiat multiplex beneficium Dei ſuper populum.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in prima per 6. verſic. demonſtrat eis adeſſe Diuinam protectionem Dei Cœli, vſque ad ingreſſum terræ promiſſionis, quia ipſe Deus liberauit populum de laqueo Ægyptiorum, & a verbo aſpero Pharaonis, &c.

In 2. parte ibi. *Cadent à latere tuo mille*, per 7. verſic. denuntiat populo aduerſariorum deiectionem, hoc fuit adimpletum, quando Seon Rex Amorrhæorum, & Og Rex Baſan venerunt ad pugnam cum populo Dei, & fuerũt debellati magis Diuina virtute, quam humana. Numer. cap.31. & gladius inimicorum non appropinquauit populo Iſrael, immo Angeli præcedebant caſtra Iſrael in columna ignis, & nubis, & ſic deducebatur populus ſecurus.

In 3. parte ibi. *Quoniam in me ſperauit liberabo eum*: per 3. verſic. denũtiatur exultatio populi, quæ maximè fuit quando intrauerunt terram promiſſionis cum gloria, & triumpho, & per hoc figurabatur ingreſſus terræ viuentium apertus per Chriſtum. Ideo Eccleſia canit hunc pſal. quotidie ad Completorium, vt cũ Diuino adiutorio, victis inimicis, ingreditur in Cœlũ.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte de quolibet fideli ſperante in Domino, ſpe firmata Charitate, quæ eſt ex gratia, & meritis, præuenie..te, corã quo cum Dei adiutorio exercitus Dæmonum debellatus cadit, & ſic finaliter exaltatur in cœleſtibus coronatus gloria, & honore.

Myſticè, Diuus Hieronymus dicit. Iſte pſalmus non habet titulũ, eo quod de capite, & membris cantatur, caput in Cœlo: membra in terra: & propriè intelligitur de ieiunio, & illa tentatione Eremi: præuidebat Propheta, quod venturus erat Chriſtus in carne, vt tentaretur à Diabolo, S. Matth. c.4.

Materia pſal. eſt inuitatio, & exhortatio totius generis humani ad recurrendum, & confugiendum ad veram petram & domum refugii, qui eſt Chriſtus sub cuius tutela omnes confugientes erant liberandi à captiuitate Diaboli, & ab omni humana miſeria, & ille, qui habitat in adiutorio altiſſimi, & commorabitur in protectione eius firma, & vera ſpe, & fiducia in Eccleſia ſua conſequetur octo vtilitates, & liberabitur de ſeptem periculis.

Dupliciter ſperabit in Chriſto, 1. ponendo ſpem ſuam in paſſione Chriſti, & Sacramentis Eccleſiæ, 2. ponendo totam ſpem in cœleſtibus præmijs contemnendo terrena: hoc eſt ſe committere diuino adiutorio. Hic dicat Chriſto: tu es ſuſceptor meus, quia liberaſti me paſſione tua; Tu es refugiũ meum, quia ad te confugio, vt ſanes per Sacramentorum medicationem, & tu es Deus meus per ſpecialem cultum, adorationem, & amorem. *Et liberabitur de laqueo venantium, & à verbo aſpero*, laqueus eſt peccatum primi parentis, venator fuit diabolus, cum dixit primis parentibus nequaquam moriemini. Verbum aſperum fuit verbum egreſſum ab ore Dei, cum data eſt ſententia, & maledictio primis parentibus, & expulſi ſunt a Paradiſo, & repleti ſunt infœlicitatibus, & miſerijs, à quibus ſolus Chriſtus poteſt liberare, eſt etiam verbum aſperum ſententia in Iudicio vniuerſali.

2. Vtilitas, fidelis *obumbrabitur ſcapulis Chriſti, & ſub pennis eius ſperabit.*

Digitized by Google

rabit. Nota quod triplex eſt protectio, 1. cum quis ponit ſe, inter protectũ, & inimicum; ſic Chriſtus poſuit ſcapulas ſuas in cruce, & poſuit nos à tergo, & ipſe recepit ictus, vulnera, paſſionem, & mortem, vt defenderet nos ab inimico diabolo, & liberaret, 2. protegit aliquis recipiendo ſub alis; ſicut gallina, 1. recipit oua aliena, & facit pullos ſuos, 2. fouet proprio calore, & tanto amore proſequitur, quod remanet penè mortua, 3. protegit à miluis, & cœteris animalibus, 4. paſcit eos, & dirigit in paſtum. Sic Chriſtus protexit nos, qui eramus filij Adæ, & fecit nos filios ſuos, 2. mortuus eſt propter nos, 3. protexit nos à diabolo, 4. pauit nos Sacramentis, 3. protegit aliquis alium, quando cooperit amicum ſuum ſcuto, & Chriſtus protexit nos gratia ſua, & lege Euangelica.

3. Vtilitas, *Circundabitur ſcuto Chriſti, & ſic nihil timebit*: Arma, & ſcutum Chriſti tripliciter ſunt, quibus defendit nos, 1. paſſionis, vt ab vniuerſali ſeruitute liberaremur, 2. armis, & medela Sacramentorum, vt à vulneribus peccatorum Sanaremur, 3. armis, & ſcuto legis Euangelicæ, vt futura peccata caueamus. Nota quod peccatum conſiſtit in quatuor gradibus, 1. cogitatione, 2. propoſito, 3. actu peccandi, ideſt opere, 4. executione, 1. cogitatio comparatur Nocti, 2. propoſitum comparatur crepuſculo, ſiuè tenebris, 3. operatio comparatur Diei, 4. executio, & obſtinatio meridiei quia opus eſt manifeſtum, & peccator non timet amplius famam ſuam. Et hæc ſunt arma diaboli, quibus hominem inuadit. Sed Chriſtus dedit nobis arma, & ſcutum legis Euangelicæ, vt vincamus omnia tela inimici, 1. repellendo malas cogitationes, ideſt non timebis à timore nocturno, 2. repellendo malum propoſitum peccandi, non timebis à negotio perambulante in tenebris, 3. cauendo ab actu peccandi gratia Chriſti: non timebis à ſagitta volante in Die, cum opus non ſit, 4. non faciendo habitum in peccatis, & malam conſuetudinem, non timebis ab incurſu, & Dœmonio meridiano, ideſt non timebis infamiam, vel 1. per timorem nocturnum intelligitur peccatum ignorantiæ neglectæ, 2. per negotium tenebroſum peccatum auaritiæ, per ſagittam volantẽ in Die; peccatum luxuriæ, per dæmonium meridianum intelligitur peccatum ſuperbiæ, quia ſuperbus ab omnibus vult videri. Timor nocturnus, eſt ſtatus peccati mortalis, quod ſcuto pœnitentiæ deletur, ſagitta volans in die, ſunt verba hæreticorum, delentur ſcuto ſcriptu arum, hæc verba habent negotium in tenebris, quæ ſemper ſunt cum dolo, & fraude, Dæmon meridianus, ſunt bona promiſſa hæreticorũ in apparẽtia ſed mala.

4. Vtilitas monſtratur, quod ſine Lege Euangelica, & paſſione Chriſti nemo poteſt ſaluus fieri: *Ideo cadent à latere, & dextris, & ſiniſtris hominis iuſti milie* Iudæi, & decem millia infideles ſauciati, & venenati veneno peccati, tamen non appropinquabit viro iuſto, & ſancto talis peſtis, & venenum.

5. Vtilitas, *ſlagellum non appropinquabit tabernaculo iuſti*: quamuis infideles flagellabuntur multis plagis, & pænis, ad iuſtum non accedet malum culpæ, & pœnæ æternæ. Ideo non accedet ad te malum, vel tentationes externæ martyrum, non acceſſerunt ad animas, quæ erant tabernaculum Dei: ſed externæ fuerunt. Vel flagellum perſecutionum non acceſſit tabernaculo Dei, ideſt Eccleſiæ, niſi corporaliter, & externe, & ſemper Creuit, & floruit in anguſtijs, quia ſpem ſuam poſuit in ſolo Chriſto, & Ideo vidit retribu-

tribu-

Digitized by Google

tributionem peccatorum Iudæos diſperſos, tyrannos, mala morte perierunt, & æternaliter damnati ſunt.

6. Vtilitas *quia Angeli eum cuſtodient ab omni malo perichuloſo*. Nam omnis anima ab ortu ſuæ natiuitatis habet Angelum deſtinatum à Deo ad ſuam tutelam, & ciuitates, & regna, & communitates etiam habent Angelum ſuum, & hoc aſſignabat diabolus tentans Chriſtum, quod erat falſum: cum Chriſtus ſit ſuper Angelos, qui Angeli defendunt homines ne offendant ad lapidem pedem ſuum, per pedem intelligitur pars corporalis, ideſt corpus nam Angeli corpus, & animam cuſtodiunt, per lapidem intelligitur, vel læſio corporalis parata per Dæmones, vel tentatio ſugeſtam per diabolum in cogitatione, & conſenſu, à quà Angelus ſemper conatur aduertere, vel lapidem intelligitur Chriſtus quem offendimus peccando. Effectus Angelicæ cuſtodiæ multiplex, 1. eſt, impedimenta boni, & occaſiones mali, & occaſiones peccandi remouere, 2. tentationes mitigare, 3. eſt contra hoſtes viſibiles adiuuare, 4. eſt orationes noſtras, & eleemoſynas noſtras Deo præſentare, & pro nobis orare, 5. vias veritatis oſtendere 6. in agendis docere, 7. ſeipſum, & alia ſecreta reuelare, 8. à peccatis deſuadere, 9. ad feruorem excitare, 10. conſolare, 11. de peccatis increpare, 12. contrarias poteſtates arcere.

7. Vtilitas eſt, *qui poſuit ſpem ſuam firmam in Chriſto, & habitat in adiutorio altiſſimi*. Conculcabit quatuor principalia vitia, deſignata per quatuor animalia, quæ ſun: *Aſpis, baſiliſcus, Leo, & Draco,* quæ nomina conueniunt Diabolo, 1. Aſpis, quia reddit peccatorem ſurdum, & cæcum, 2. Baſiliſcus qui ſuo veneno inficit hominem in peccato, 3. Leo, qui iraſcitur, 4. Draco qui occulte inſidiatur, vel dic 1. Aſpis, ideſt ignorantia craſſa 2. Baſiliſcus, ideſt Luxuria, 3. Leo, ideſt ira, & ſuperbia, 4. Draco, ideſt Auaritia, & ambitio; vnde Angelus Cuſtos per oppoſitum perſuadet hominem ad fortitudinem, & ad reſiſtendum, & conculcandum diabolum, & ſuos, ſcuto Chriſti, Sacramentis, & Lege Euangelica, vel dicendum, quod quatuor animalia deſignantur quatuor monſtra inimica Eccleſiæ Catholicæ, 1. Aſpis Synagogam Iudæorum, 2. Baſiliſcus hæreticos, 3. Leo tyrannos, 4. Draco Antichriſtum, quos Iuſtus omnes ſpernit, ſuper quos ambulabit, & conculcabit innixus Chriſto.

8. Vtilitas eſt in 2. parte pſalmi ibi. *Quoniam in me ſperauit liberabo eum*: in qua parte loquitur Chriſtus promittens adimplere omnia ſupradicta in pſalmo præcedenti, & in iſto. Quia omnis vir iuſtus, qui inuocauerit Dominum Ieſum Chriſtum Saluatorem, & ſeruauerit legem eius finaliter, dabit illi vitam æternam, & glorificabit eum in longitudine dierum. Ergo ille, qui poſuit ſuam ſpem firmam, & habitat in adiutorio Chriſti, & Eccleſiæ conſequetur octo bona, 1. libertatem, 2. protectionem in hac vita, 3. exauditionem. Alia tria 1. eſſe cum ipſo in tribulatione, 2. eripiam eum, 3. glorificabo eum, & hæc tria mirabiliter reſpondent tribus diebus celeberrimis totius anni, 1. feriæ 6. in qua Chriſtus fuit in maxima tribulatione, 2. Sabbato in quo fuit erutus ab omni tribulatione, & requieuit in pace, 3. Diei Dominico in quo glorioſus reſurrexit ad vitam beatam, hæc conueniunt omni iuſto. Alia duo promiſſa, 1. longitudine dierum replebo eum eſt complimentum veræ gloriæ, 2. oſtendam illi ſalutare meum, ideſt gloriam conſummatam ſanctorum, & Saluatorem glorioſum.

Dicit

Digitized by Google

Dicit Gloſſa, quod Eccleſia frequentat hunc pſalmum, quod cum Chriſtus ieiunaret, Diabolus de hoc pſalmo tentauit eum, & eius tentationibus à Chriſto ſuperatis, victus abſceſſit: vt & nos quo tempore diabolus magis innititur ad decipiendum, eo tempore magis nos laboremus ad reſiſtendum.

Valentia ait, quod nos cantamus hunc pſalmum quotidie moraliter in completorio, quia continuè nos committimus adiutorio Chriſti, vt poſtquam nos redemit, & liberauit à tentationibus inimici, totaliter in ſua gloria collocaret.

PSALMVS LXXXXI.

Bonum eſt confiteri Domino, & pſallere nomini, &c.

TItulus: *Pſalmus Cantici in die Sabbathi*. Notat hic titulus, quod pſalmus iſte cantabatur cum muſicis inſtrumentis, 2. tempus cantandi in die Sabbathi, ideſt ſeptima die. Nam ſex diebus laboramus in rebus mundanis, ſeptimo die quieſcendum, vt Deus fecit fabricam mundi, & poſtea in lege præcepit, & nos diebus feſtiuis vacare confeſſionibus peccatorum, laudare Deum, & agere gratias de beneficijs acceptis à Deo. Eſt falſum, quod Moyſes fecit hunc pſal. Materia ſecundum literam eſt laudare Deum in memoriam beneficij creationis, ſecundum, quod dicitur Gen. s. cap. 2. de quo beneficio creationis agit pſalmus de admirandis operibus Dei.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per 5. verſic. introducit homines ad gratiarum actiones pro beneficio creationis, dicens, *Bonum eſt confiteri Domino*. Confeſſione laudis diuinæ, & pſallere ad gloriam nominis tui altiſſimi. Ad annunciandum mane miſericordiam tuam in tempore proſperitatis, vel cum ſimus ſine peccato, & lux gratiæ eſt in nobis, & veritatem tuam per noctem, ideſt iuſtitiam tuam. In nocte canebant diuinas laudes; vel in tempore tribulationis, vel in nocte peccati, per confeſſionem, vel in tempore Legis veteris, quæ dicitur nox, & has laudes cantabant non ſolum voce; ſed decachordo, pſalterio, & cithara. Quia delectaſti me Domine in factura tua, ideſt quia creaturæ à Deo productæ ſunt cauſa exultationis, & delectationis homini, tum quia ſunt ad eius ſeruitium, tum quia per creaturas venimus in cognitionem Creatoris, vnde Ariſtoteles in puris naturalibus ad tollendam multitudinem Deorum, dixit, & cognouit in 12. Metaph. multitudo principatuum mala, vnus ergo Princeps, quamuis ſola natura non ſufficit ad Deum perfectè cognoſcendum. Et admiratiuè ait. *Quã magnificata ſunt opera tua Domine*: ex hoc apparet magnitudo diuinæ potentiæ, quæ ex nihilo cuncta creauit, quaſi in octo gradibus in infimo gradu, 1. quatuor elementa ſimplicia cũ duobus qualitatibus, ex quibus omnia miſta 2. miſta imperfecta, vt pluuiæ, grandines, nix, ventus, &c. in 3. miſta perfecta, vt lapilli precioſi, margaritæ, metalla, foſſilia omnia, &c. in 4. viuentia vita vegetatiua, vt herbæ fructices, plantæ, arbores, &c. in 5. animalia imperfecta, vt oſtrichæ, &c. in 6. animalia perfecta cum motu, vt omnia animalia, &c. in 7. eſt homo cum ratione, in 8. eſt Angelus ſupra homines, quam ordinata eſt natura? quot ſpecies colorum ad delectandum viſum? quot ſpecies ſaporum ad delectum guſtus? quot ſpecies odorum ad delectum olfactus? quot ſpecies ſonorum, & cantus ad delectum auditus? quot ſpecies, & delectationes

tiones in tactu, cur peccamus ô homines? offendimus illum, qui tantum pro nobis fecit, &c.

In 2. parte ibi. *Vir inſipiens non cognoſcet*, per 4. verſic. oſtendit ingratorum punitionem in hac, vel in alia vita. Inſipiens eſt ille, qui non ſapit beneficium ſuæ creationis, qui ſicut ſtulti, ſunt ſicut fœnum per aliquod tempus videntur florere, & ſed flores ſtatim decidunt tales ingrati.

In 3. parte ibi. *Et exaltabitur ſicut vnicornis cornu meum*: per 6. verſic. duo facit, 1. deſcribitur gratorum promotio, 1. quantum ad temporale dominium, 2. quantum ad diuinum obſequium, circa primum fuit exaltatum dominium tempore Ioſue, quando 31. Reges inimici debellati ſunt à populo Iſrael. Ioſue cap. 12. & tempore Dauid miſericordia quando vnctus fuit. 2. ibi. *Iuſtus, vt palma florebit*, loquitur de Dauid, qui fuit Deo acceptus, qui floruit in fama, & ſublimatus honore. Plantatus in domo Domini, eſt exaltatio populi, quantum ad Cultum Diuinum, qui tempore Dauid fuit valde augmentatus in Sacerdotibus, & ordine, Paralip. cap. 23.

Myſticè pſalmus iſte loquitur de Chriſto, & Eccleſia. Materia eſt, quod cantat Propheta miſericordiam, qua Chriſtus exaltauit Eccleſiam, & humiles fideles ſuos, poſt multas, & magnas perſecutiones, & maximè decantat proſperitatem Eccleſiæ, & iuſtitiam, & punitionem, qua puniuit, & depreſſit ſuperbos Iudæos, & Tyrannos perſecutores Eccleſiæ.

Diuiditur pſal. in 3. partes, in 1. per 3. verſic. promittit cantare iſtam miſericordiam in aduentu Chriſti in perſona hominis myſtici, dicens 1. *Bonum eſt confiteri Domino*, ideſt iuſtum, dignum, & debitũ eſt confiteri, & laudes exhibere tibi Domine Ieſu Chriſte, corde, ore, & opere, nomini tuo Ieſu altiſſime cantare, 2. manifeſtat tempus confitendi, ideſt mane, & nocte, quaſi dicat ſemper orandum; ſed mane præcipuè, ideſt tempore gratiæ, ideſt poſt incarnationem, quod eſt tempus lætitiæ. Et poteſt intelligi tempus proſperitatis, & diuitiarum, & ſanitatum. Semper laudandus eſt Deus, & mane diei naturalis quando fit ſacrum, primum quærite Regnum Dei. Nox vero intelligitur tempus Legis veteris, vel tempus iudicij, vel tempus in quo homo eſt in peccato ignorantiæ, & quamuis oratio non ſit Deo accepta tunc, tamen ex debito ſemper orandum, vel ad præparandum nos ad gratiam, vel ad habenda bona temporalia, vel ad non faciendum habitum in vitijs. Aut tempore noctis in quo debemus pſallere in matutino, 3. dicit cum quibus muſicis inſtrumentis cantandum. In decachordo, pſalterio, cum cantico in cithara. 1. *In pſalterio decachordo*, quod eſt inſtrumentum cum decem cordis, ideſt confiteri Domino in fide, ſpe, & charitate decẽ myſteriorum Chriſti in Euangelijs, quæ ſunt 1. Incarnatio Verbi, 2. Natiuitas, 3. Baptiſmus, 4. Prædicatio, 5. Miraculorum operatio, 6. Paſſio, & mors, 7. Reſurrectio, 8. Aſcenſio, 9. Miſſio Spiritus Sancti, 10. promulgatio Euangelij per totum mundum. 2. *Pſalterium decem cordarum* eſt canticum Beatæ Virginis Mariæ compoſitum decem verſibus, quod canticum, ſcilicet Magnificat, quaſi continet materiam huius pſalmi prophetatum à Dauid, 2. cum *cantico in Cithara*, quod eſt inſtrumentum triangulare denotat fidem Sanctiſſimæ Trinitatis, tres Perſonæ, & vna eſſentia.

In 2. parte ibi. *Quia delectaſti me Domine in factura tua*, per 6. verſic. ideſt delectaſti in creatione mundi, & hæc eſt cauſa, quare mouetur ad pſallendũ,

& con-

& confitendum Domino, & non ſolum lætificas in creatione, ſed in operibus redemptionis humanæ. *Quam magnificata ſunt opera tua Domine*. Nota quod opera admiranda, & magnifica Dei, aut à magnitudine monſtrantur, vt ſunt corpora cœleſtia tàm maxima, & ordinatiſſima in ſuo motu, vt gigas inter homines, Cœtus inter piſces, Grypho inter aues, & Elefans inter animalia, Drago inter ſerpentes. Aut à paruitate monſtrantur, gratia exempli, vt eſt formica, quæ in tàm paruo corpore habet oculos, nares, aures, tactũ, guſtum, inteſtina, dentes, pedes, caput, aluum, & ſimilia, habet prudentiam, cognitionem tempeſtatum, & ſerenitatis, habet parſimoniam in victu, ordinatiſſimam reſpublicam, habet horreum, ſepellit mortuos ſuos. Si triticus quem habet in horreo madeſcit, ſiuè humeſcit extrahit ad Solem, vt areſcat, & ne germinet corrodit lilium, vnde Salomon, ò piger vade ad formicam. Si magnus eſt Deus in rebus magnis, Maximus in paruis, vbi eſt admirabile artificium, & ſi hæc animalia mordent, commemorant nobis pœnas inferni,

Opera Diuina ſunt in quatruplici genere, 1. opera creationis, vt ſunt cœli, elementa, & ornatus eorum, vt in Geneſi cap. 1. & 2. opera ſex dierum, monſtrant Dei omnipotentiã, 2. opera permiſſionis, ſcilicet quare Deus permittit proſperare malos in hac vita, & affligi bonos: pertinent ad profundiſſimam, & abyſſalem ſcientiam Dei. *Vir inſipiens non cognoſcit hæc*, 3. opera punitionis malorum, qui comparantur fœno, quod hodie eſt, & cras ſiccatur, pertinent ad Dei iuſtitiam; demonſtrant Deũ eſſe iuſtiſſimum, 4. opera iuſtificationis bonorum pertinent ad Dei miſericordiam, qua exaltat bonos non ex meritis: ſed per ſuam miſericordiam, & ſunt opera ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, hoc agit in 3. parte pſalmi vſque ad finem.

In 3. parte ibi. *Et exaltabitur ſicut vnicornis cornu meum*: per 6. verſic. oſtendit qualiter tota Eccleſia tenetur confiteri Domino: eo quod ſicut deiecit inimicos ſuos per iuſtitiam: ita exaltauit eam per miſericordiam, & iuſtificauit fideles. Vnicornis, & ſi alibi ſuperbiam ſignificet hic Chriſtus eſt, & cornu eſt Regnum, & Rex. Eccleſia enim vnum caput habet Chriſtum, & vnum Regnum, ſicut vnicus eſt vnicornis, vnum cornu habens, & non permittit habitare aliquem ſecum in ſuo habitaculo; ita tota Eccleſia vnum caput, vnum Regem habet, & vnum Regnum eſt. Chriſtus eſt, qui exaltatus ſuper Angelos, & homines in toto mundo. *Et ſenectus mea in miſericordia vberi*. Eccleſia ab Abel iuſto incæpit, ſenuit tempore primi aduentus Chriſti, & tunc pinguis facta eſt miſericordia Sacramentis, Lege Euangelica, & gratia, in fine Legis veteris. *Et deſpexit oculus meus ſuper inimicos meos*, ideſt poſt deſtructionem Iudæorum, & Tyrannorum, & Hæreticorum. Iuſtus, ideſt populus Chriſtianus iuſtorum florebit, vt palma, quæ eſt ſignum victoriæ, & habet vitam longiſſimam. Sic Eccleſia, & populus Chriſtianus, & homo iuſtus, florebunt in gratia; & ſicut Cedrus multiplicabuntur, quæ ligna ſunt altiſſima, oſtendunt quod Iuſti habent radices in terra: ſed mens, & intentio in cœlo, viuunt in æternum vitam beatam, ſunt imputriſactibilia, ſeruiunt fabricis Eccleſiarum, & Iuſti, & populus Chriſtianus deuotus ſunt plantati in domo Domini hic per gratiam, & in futuro per gloriam. Adhuc multiplicabuntur in ſenecta vberi, ideſt in fine mundi poſt mortem Antichriſti. Eccleſia tunc in ſenecta; & in vltima ætate, & in fine multiplicabitur in prole, & filijs, quia tunc omnes nationes conuertentur, & venient ad Fidem Catholi-

cam,

Digitized by Google

cam, & in die Iudicij, omnes Chriſtiani erunt benè patientes, ideſt bonum præmium recipientes, vt annuncient, ideſt in iudicio. Quoniam Dominus Deus noſter eſt rectus, & iuſtus Iudex, & non eſt iniquitas in eo: Rogemus, vt nobiſcum vtatur miſericordia. Amen.

Eccleſia cantat hunc pſal. in Sabbato ad laudes, quia arguit Iudæos ingratos, inſipientes, qui non cognoſcunt opera Dei, & incarnationem, & ſero conuertentur.

PSALMVS LXXXXII.

Dominus regnauit decorem indutus eſt &c.

Titulus: *Laus Cantici ipſi Dauid in die ante Sabbathum, quando fundata eſt terra*. Dicunt doctores, quod hic titulus fuit poſitus ab aliquo doctore, quia in Hebræo eſt ſine titulo. Vt oſtenderetur, quod pſal. iſte debet cantari feria 6. quando firmata eſt terra, & inhabitata ab hominibus quando creati ſunt Adam, & Eua, & homo factus eſt Dominus omnium rerum. Et in Sabbatho requieuit Deus, Eodem die renouatus eſt mundus cum in eo paſſus eſt Chriſtus, fundata eſt Eccleſia, liberatus eſt homo à ſeruitute peccati, victus eſt diabolus, victa eſt mors, & Sabbatho requieuit in ſepulcro. Si dicunt quod Moyſes fecit pſal. hunc, verior eſt quod Dauid fecit omnes pſalmos.

Materia pſal. ſecundum literam, eſt de regno Chriſti in toto mundo diffuſo. Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 3. verſic. deſcribitur regni Chriſti inchoatio. Dicens Dominus Ieſus Chriſtus verus Deus, & verus homo, in die ſuæ reſurrectionis regnauit, ideſt poteſtatem accepit ſuper omnes creaturas, indutus decorem immortalitatis, & gloriæ &c.

In 2. parte ibi. *Eleuauerunt flumina Domine*. in duobus verſic. deſcribitur impugnatio Regni Chriſti à principibus Sacerdotum volentibus impugnare Chriſti reſurrectionem, & aſcenſionem, & Chriſti regni prædicationem, 2. per Imperatores Romanos, & alios Tyrannos volentes extirpare nomen, & populum Chriſtianum. Nomine flumina, intelliguntur potentes huius mundi, per voces intelliguntur decreta, præcepta, & iura contra Chriſtianos: Per fluctus intelliguntur atroces perſecutiones, aqua tribulatio.

In 3. parte ibi. *Mirabiles elationes maris*: per duos verſic. deſcribitur Regni Chriſti confirmatio, quæ facta eſt per duo, 1. quod in maximis perſecutionibus tyrannorum, maximus numerus Chriſtianorum creuit, vt patet ex Cronicis temporum, 2 fuit magnitudo, & multitudo miraculorum ad confirmationem veritatis prædicatæ per Apoſtolos, & viros Apoſtolicos. Ideò teſtimonia tua credibilia facta ſunt, &c. Caſſiodorus dicit Dominus regnauit. Laus Chriſti hìc cantatur demonſtratiuo genere, primus locus à pulchritudine eius, gloriam, & maieſtatem regiam indutus, 2. locus à fortitudine, ideſt potentiam indutus eſt, 3. ab operibus ibi etenim firmauit orbem. 4. à poteſtate ibi. parata ſedes tua, 5. à laudibus vniuerſitatis ibi. eleuauerunt flumina, 6. à veritate doctorum ibi, teſtimonia tua credibilia, 7. à laude domus ibi; domum tuam.

Myſticè, Dauid in hoc pſalmo cantat dotes Chriſti, & Eccleſiæ, igitur materia pſalmi eſt pulchritudo, & decor, quem Chriſtus, in quantum homo

 adep-

adeptus eſt. Diuiditur pſalmus in duas partes, in 1. per 3. verſic. narrat pulcritudinem, & Decorem, quem Chriſtus acquiſiuit in ſua reſurrectione. 1. Chriſtus quatuor adeptus eſt in ſua reſurrectione, quæ omnia decorant ſuã maieſtatem. *Induit decorem*, ideſt immortalitatem, incorruptibilitatem, agilitatem, ſubtilitatem, & omnes dotes, & perfectiones corporis glorioſi. 2. *Indutus eſt fortitudinem*, & potentiam, qua vinxit diabolum, & mortem, & infernum. *Præcinxit ſe virtute*, quando multitudine Angelica circundatus remeauit ad Patrem, dixit præcinxit, non cinxit, vel ſuccinxit, vel accinxit. Cingimur enim operaturi. Accingimur pugnaturi. Vnde accinge gladio tuo circa femur. Succingimur ituri; Præcinxit miniſtraturus, vnde præcinxit ſe linteo, & lauit pedes diſcipulorum, præcinxit ſe vt fundaret Eccleſiam. 3. *Firmauit orbem terræ*, ideſt fundauit totam Eccleſiam ſuper firmam petram, ideſt ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum diffuſam per totum orbem terrarum: ideo non commouebitur in æternum, & portæ inferi non præualebunt, 4. *Parata ſedes tua*, ideſt adeptus eſt Chriſtus ſedem, 1. iudiciariam poteſtatem ſuper omnes Angelos, & homines, & 2. ſediſti ad dexteram Patris, in quantum homo, quia vt Deus à ſæculo tu es, ante mundi conſtitutionem æternus. Vel ſedes tua Deus eſt anima iuſti, quã prælegiſti ante mundi conſtitutionem.

In 2. parte ibi. *Eleuauerunt flumina Domine*, per 4. verſic. cantat quatuor dotes Eccleſiæ, 1. dos qua Chriſtus decorauit Eccleſiam Sponſam ſuam, ſunt flumina gratiarum, quæ ſunt ſeptem dona Spiritus Sancti. Eleuauerunt vocẽ ſuam, quando Apoſtoli poſt receptum Spiritum Sanctũ prædicauerunt Euãgelium per totum mundum, & loquebantur varijs linguis, 2. dos ibi. *Eleuauerunt flumina fluctus ſuos*, ideſt flumina Sacramentorum, quæ adminiſtrauerunt fidelibus, quæ Sacramenta abluunt homines à ſordibus peccatorum, 3. dos Eccleſiæ fuit ibi. *Mirabiles elationes maris*, ideſt licet crudeles fuerint perſecutiones tyrannorum, & hæreticorum: tamen magis fuit mirabilis Dominus in altis, oſtendendo multitudinem, & magnitudinem miraculorum vnde victi ſunt tyranni, & pagani, & omnes tribulationes ſæculi, 4. dos eſt ibi. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis*: eſt veritas teſtimoniorum doctrinæ, & Legis Euangelicæ, hæc teſtimonia ſunt quaſi innumerabilia. 1. Patriarchæ, 2. Prophetæ, 3. Angeli in natiuitate, 4. Idola dixerunt Regem pacis eſſe natum, 5. Sybillæ, 6. Stella noua in ſua natiuitate, 7. Magi ab Oriente, 8. Ioannes Baptiſta Ecce Agnus Dei, 9. vox Patris in Baptiſmo, 10. ſua miracula, quæ nullus fecit, 11. cognitus fuit in morte, reſurrectione, & aſcenſione, 12. Elementa, & Cœli, 13. Dœmonia clamantia *Ieſu Fili Dei cur veniſti ante tempus torquere nos?* 14. omnes Doctores Eccleſiæ, 15. Apoſtoli teſtes fideles de viſu, 16. potẽtia in ſuo nomine Ieſu ſubiecit mundũ &c. *Domum tuam decet ſanctitudo Domine*, in longitudine dierum, ideſt ſanctitudo, quæ decorat domum Dei, ideſt Eccleſiam conſiſtit in quinque dotibus, 1. dona gratiarum, 2. virtus Sacramentorum, 3. magnitudo miraculorum, 4. veritas Legis Euangelicæ, 5. puritas ſanctitatis Eccleſiæ, & hæc durat in longitudinem dierum vſque ad conſummationem ſæculi. O Chriſte miſericordia tua conuerte nos hic per veram pœnitentiam, & poſtea duc nos in gloriã. Amen.

Eccleſia cantat hunc pſalmum in laudibus Matutinis quotidie, 1. quia agit de de-

de decore, & pulchritudine Chriſti, & Eccleſiæ, 2. quia ſi Chriſtus acquiſiuit Regnum in feria 6. tamen poſſeſſionem Regni accepit quando reſurrexit; & tunc induit fortitudinem, & decorem, quod fuit in aurora Dominicæ diei, & eſt pſalmus lætitiæ, ideo in ferijs mutatur cum miſerere mei Deus, qui eſt pſalmus pœnitentiæ.

PSALMVS LXXXXIII.

Deus vltionum Dominus Deus vltionum libere egit, &c.

TItulus. *Pſalmus Dauid quarta Sabbathi.* In Hebræo non hic titulus eſt. Lyra dicit quarta Sabbathi eſt dies tertius creationis, quando diſtincta ſunt elementa. Bellarminus ait, quarta Sabbathi, quia ſoliti erant Hebræi cantare iſtum pſalmum quarta die poſt Sabbathum, ideſt in medio hebdomadæ. S. Hieronymus dicit, quarta Sabbathi, ideſt medium hebdomadæ tres dies ex vtroque latere duplici trinitate firmatur. Simulq; conſiderandum, quia quartus numerus in virtute decimus eſt, ideſt 1. 2. 3. 4. decem efficiunt. Conſiderate ex hoc, quia quatuor Euangelia in decalogo computantur, vt non diſſentiat lex vetus ab Euangelica Dignitate. S. Auguſtinus quarta Sabbati eſt in die quo creata ſunt luminaria Cœli, Solem, Lunam, & ſydera, & ſicut illa videntes facere tot, tantaq; mala in terra non mutant, neque corrumpunt curſum, quem illis conſtituit creator ſuus Deus. Sic iuſti quorum conuerſatio in Cœlis eſt, non mutant vitam inter aduerſa, & proſpera ſemper firmi tolerantes, & patientes, quorum cor fixum eſt in Cœlo, & meditatio eorum in Lege Domini, die ac nocte, omnes iniquitates, quæ fiũt in terra ad tempus, & omnes fœlicitates malorum vident, & expectant tempus tolerant, & beati erunt.

Materia huius pſalmi variè aſſignatur. Hebræi dicunt, quod Moyſes fecit hunc pſal. de captiuitate in qua modo ſunt diſperſi, & expectant liberari à Meſſia venturo, ideo interpellant in hoc pſal. diuinam vindictam, quod eſt falſum, 1. quia pſalmus non eſt a Moyſe factus, 2. quia Meſſias venit.

Lyra dicit, quod in hoc pſal. remouetur, & extirpatur ille error aliquorũ in tempore Moyſis, & Iob, qui fuerunt contemporanei, patet ex hoc quod Heliu Buzites vnus ex quatuor amicis Iob erat Balaam Propheta, qui fuit tempore Moyſis, & etiam Iob affert hunc errorem cap. 22. dicebant aliqui proni ad malum, quod Deus non curat, nec prouidet de rebus humanis, & negabant diuinam prouidentiam, & præcipuè in rebus pendentibus à libero arbitrio, & voluntate humana. Et ideo fecit hunc pſalmum volens reuocare eos ex errore prædicto, oſtendens punitionem malorum.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 15. verſic. tria facit 1. in ſeptem verſic. monſtrat errorẽ fuiſſe in Ægyptijs, ſuperbis, peccatoribus vexantibus populum Dei, occidendo viduam, & aduenam, & pupillos, quibus deberent compati. Dixerunt in corde ſuo tenendo, & ore proferendo. *Non videbit Dominus nec intelligit Deus Iacob*, negando prouidentiam, vnde vindictam poſtulat, 2. ibi. *Intelligite inſipientes in populo, & ſtulti aliquando ſapite*, per 4. verſiculos excludit hunc errorem à populo Iſrael, qui diù moratus eſt cum Ægyptijs, & plures eorum infecti erant eorum vitijs, patet quod declinauerunt citò ad Idolatriam adorando vitulum aureum. Sapientia

eſt de Diuinis, inſipientia contra Diuina. Reſpondit ad illud, *Non videbit, Dominus qui finxit oculum non conſiderat?* ad illud Nec intelligit, Reſpondit, *qui plantauit aurem non audiet?* qui alium facit audire, ergo ipſe non audiet? qui mihi dedit oculos, ergo ipſe non videt qui corripit gentes, non arguet? qui alios docet, ergo ipſe non nouit. Deus ſcit cogitationes hominum, idest Deus ſcit cogitationes internas in mente, quonia vanæ ſunt, ideſt pronæ ad malum. O ſtulti nos, Deus eſt oculus, eſt auris, eſt manus, eſt pes &c.

3. ibi. *Beatus homo, quem tu erudieris Domine*, per 4. verſic. concluditur hic quoddam Corollarium ex dictis. Ex quo .n. cogitationes hominum vanæ ſunt, & ad malum pronæ, cito declinant ad errores, niſi adeſſet Diuina correctio. Ideo Beatus homo, quem tu erudieris, & de lege tua docueris eum, ſeruare mandata, ſequi dictamen legis naturalis, & euadet pœnam æternam.

2. pars ibi. *Quis conſurget mihi aduerſus malignantes*, per 8. verſic. Duo facit 1. per 4. verſic. oſtendit Diuinam prouidentiam ſe extendere ad actus humanos per punitionem hebræorum. Et licet multoties puniti fuerint: tamen Duplex punitio notabilis in deſerto fuit, vna pro fabricatione vituli, & adoratione, quæ hic deſcribitur, quando Moyſes in cap. 33. Exodi dixit: ſi quis eſt Domini, iungatur mihi. Ponat vir gladium ſuper femur ſuum, & occidat vnuſquiſq; fratrem, & amicum, & proximum ſuum, & ceciderunt in die illa quaſi 23. millia, hic ſepulchrum dicitur infernus, & volens Moyſes deſcendere de monte Sina timebat furorem populi. Si dicebam motus eſt pes, meus miſericordia Domini adiuuabat.

2. ibi. *Nunquid adheret tibi ſedes iniquitatis*, per 4. verſic. ponitur, 2. punitio hebræorum, quando Hebræi in reuerſione exploratorum territi volebant reuerti in Ægyptum, & ideo data fuit à Deo ſententia, quod illi, qui exierunt de Ægypto à 20. annis ſupra morerentur omnes ante ingreſſum terræ promiſſæ, & exploratores, quia terruerunt populum mortui ſunt morte repentina exceptis tribus.

Diuus Auguſt. ait, hic pſalmus docet patientiam iuſtorum in laboribus contra iniquorum fælicitatem, patientiam docet, patientiam ædificat, hoc habet à capite vſq; ad finem. Bellarminus ait Argumentum huius pſalmi eſt prouidentia Dei punientis tandem malos, & remunerantis bonos, quamuis aliquando iuſto iudicio Dei, ſinat proſperari malos, & opprimi bonos.

Myſticè Dauid fecit hunc pſal. præuidens in Spiritu perſecutionem Chriſti, & Eccleſiæ, & omnium iuſtorum faciendam per homines incredulos, & iniquos negantes Diuinam prouidentiam in quo prædicit vltionem quam Chriſtus erat facturus de perſecutoribus Eccleſiæ, & iuſtorum.

Diuiditur pſal. in 4. partes in 1. per 6. verſic. concitat Chriſtum vt veniat, ad iudicium ad vendicandam Eccleſiam, & omnes iuſtos de perſecutoribus, qui gloriantur de ſuis malis operibus, & loquuntur contra Deum, & proximum. O Chriſte populum tuum Chriſtianum humiliauerunt, qui iam humilis eſt, & hæreditatem tuam Eccleſiam vexauerunt. Viduam, & aduenam interfecerunt. Vidua eſt, quæ habet maritum mortuum, & viuit in Deo. aduena, qui non habet hic manentem ciuitatem; ſed futuram inquirit. Et pupillus qui reliquit patrem diabolum, vidua anima peccatoris.

In 2. parte ibi. *Et dixerunt non videbit Dominus*, per 5. verſic. ponit falſam opinionem malorum perſequentium de Diuina prouidentia, vnde mouens

nentur ad opprimendum, & perſequendum bonos, & iuſtos ſine timore, quòd Deus non vidit neque curat de humanis. Ideo Propheta inuehitur, & iraſcitur contra iſtos prauos, dicens, Intelligite inſipientes. Si Deus Expulſit Adam de paradiſo propter peccatum. Cain exul factus, mundus totus perijt in diluuio, Sodoma combuſta, Pharao abſortus eſt à mari, Datan, & Abiron à terra &c. quommodo non videbit Deus? quommodo non intelligit? puniet, puniet occiſores Chriſti Iudæos, Perſecutores Eccleſiæ Tyrannos, & hæreticos. Deus miſit filium Ieſum, qui arguit mundum de malitia, docuit veram Legem Euangelicam, cognouit Cogitationes hominum vanas *cogitatio triplex eſt*, 1. illapſa à Deo ſemper bona, 2. ſugeſta à Diabolo ſemper mala; & deceptoria, 3. orta ab ipſo homine, & eſt inanis, & vana quando de mũdo cogitat, & ſicut capillus de capite non peribit, ſic nulla bona cogitatio remanebit irremunerata, neq. minima mala cogitatio remanebit impunita.

In 3. parte ibi. *Beatus homo, quem tu erudieris Domine*: per 5. verſic. conſolatur Iuſtos, & oppreſſos exhortando eos ad patientiam, & gratiam auxiliatiuam petendam, beatus qui obſeruat legem tuam, & ſequitur Diuinas inſpirationes, & doctrinam Sacræ Scripturæ, & Euangelij, quæ mitigant afflictiones in tempore tribulationum, exemplo Sanctorum: Donec fodeatur peccatori fouea, ideſt tolerat patienter, vſque quò peccator moriatur, & ſepelliatur in fouea terræ, & inferni, vſque quò fiat punitio particularis à Deo in Iudicio. Vnde ſi peccator non agit pœnitentiam: Deus tunc conuertit iuſtitiam in iudicium. Et quis iuxta illam? ſcilicet iuſtitiam, vel ſententiam in iudicio. Reſpondet, omnes, qui recto ſunt Corde, ideſt omnes Sancti, & iuſti erunt Socij Chriſti iudicis iudicantis in iudicio. *Quis conſurget mihi aduerſus malignantes*? hic loquitur Chriſtus, ideſt quis conſurget mihi in auxilium in die iudicij aduerſus malignantes, & perſecutores meos, & Eccleſiæ meæ, quando in Die iudicij condemnabo eos, vel quis poteſt reſurgere virtute propria? ſicut Ego, ideſt nemo, Niſi quia Dominus adiuuit me, ideſt ſi Deus non dediſſet mihi gratiam, & fidem, incidiſſem in deſperationem, & errorem; & ſic anima fuiſſet in inferno, vel ſi tu Chriſte non reſurrexiſſes anima non reſurrexiſſet à vitijs, & morte, ſi dicebam motus eſt pes meus, ideſt quando mea ſenſualitas fatigabat, & dubitabat de tua Diuina prouidentia: tunc tua miſericordia adiuuabat me. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo: ideſt ſecundum labores, & miſerias, quas in iſto ſæculo patimur, habemus mercedem apud Deum in Cœlis, quot patimur vulnera, tot meremur, & coronas.

In 4. parte ibi. *Nunquid adhæret tibi ſedes iniquitatis*? per 4. verſic. prædicit punitionem, & damnationem impiorum, & perſecutorum Chriſti, & Eccleſiæ, & iuſtorum. Ait ò Chriſte tu es verè iuſtus iudex, & non ſedes in ſede iniquitatis; Iudæi iniqui captabunt occaſionem tollendi animam Chriſti iuſti, & condemnabunt ſanguinem innocentem, ſine cauſa, & Tyranni condemnabunt martyres. Sed Dominus pater factus eſt mihi in refugium, & in adiutorium ſpei meę, ſuſcitando me à mortuis, & liberando Eccleſiam à tyrannis, & præmium æternum dedit Iuſtis ſed Redde illis iniquitatem eorum, fame, peſte, bello, & pœna æterna. Nota Quis fingis laborem in præcepto? ideſt nemo Coronatur: niſi qui legitimè certauerit, & nemo dormiens coronatur, Omnia præcepta Domini laborem habent. Sine

labore

labore non poſſumus poſſidere regna Cœlorum, qui gloriam conſequi vult oret, vigilet, ieiunet, iaceat in ſacco &c. ſic noſtri inimici dæmones non captabunt animam iuſti, & non iniuſti, qui iam decepti ſunt.

Ex pſalmo hoc colliguntur, 4 concluſiones, 1. quod Chriſtus eſt Deus vltionum, quia habet iudiciariam poteſtatem, 2. hæc poteſtas apparebit in iudicio finali, tunc reddet vnicuiq; ſuum, 3. licet impij contemnant Diuinam prouidentiam, & proſperentur in hac vita, tamen in die iudicij iuſtitia Dei conuertetur in iudicium contra malos, 4. Beatus homo eſt, qui eſt eruditus in lege Domini, & ſtat firmus bene operans. Eccleſia legit hunc pſal. in die paraſceue, quia prædicit punitionem malorum perſequentium, ſine timore Dei iuſtos, quorum caput Chriſtus eſt, & Eccleſiam ſponſam ſuam.

IN PSAL. LXXXXIV.
Venite exultemus Domino, iubilemus Deo, &c.

Titulus: *Laus Cantici ipſi Dauid.* Caſſiodorus ait. Laus deuotionẽ, Canticum ilaritatem ſignificat. In Hebræo eſt ſine titulo, & dicunt Hebræi quod Moyſes fecit hunc pſal. in fine vitæ ſuæ. Sed magis credendum eſt D. Paulo Apoſt. q dicit ꝙ auctor huius pſal. eſt Dauid in Epiſt. ad Rom. cap. 3. & 4.

Materia pſal. ſecundum Lyram eſt, quod pſalmus non loquitur de ingreſſu terræ promiſſionis, vt dicunt Hebræi; ſed de ingreſſu terræ viuentiũ aperiendo per Chriſtum tempore gratiæ, qui per ſuam benedictam paſſionem, & mortem amouit impedimentum, vt dicit D. Paulus.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per duos verſic. inducitur populus, & maximè Hebræus ad Chriſti laudem in ſuo aduentu in carne, in quo ſi Angeli exultauerunt, quanto magis homines debebant exultare, tum quia venit in natura humana, & non aſſumpſit Angelum, tum quia venit ſatisfacere pro peccato generis humani, non Angeli, quod eſt irremediabile. Ideo 1. dicit venite non paſſibus corporis: ſed affectibus mentis per fidem, & deuotionem. Exultemus Domino, non ſolum internè, ſed externè. *Exultatio*, quaſi dicitur extra ſaltatio, fit quando mentis deuotio reſultat exterius in ſigno ſenſibili. Iubilemus Deo ſalutari noſtro. *Iubilus dicitur* cordis gaudium, ita intenſum, quod non poteſt interius contineri, ad laudem Ieſu Chriſti, qui eſt Deus verus, & noſtra ſalus, Ieſus, id eſt Saluator, 2. *præoccupemus faciem eius in confeſſione*, id eſt 1. antequam alij ſurgant, nos primi ſimus ante faciem Domini, & hoc ſatis conuenit tempori, quo hunc pſalmum in Eccleſia canimus ad matutinum, 2. antequam Dominus ad iudicandũ venerit, & vindictam de peccatis ſumat, præueniamus eum confitendo peccata noſtra, antequam iraſcatur, & ſimul iubilemus in pſalmis, magnis vocibus extollendo miſericordiam eius, & Deitatẽ, 3. vel anticipemus tentationẽ Diaboli nitentis nos impedire ab hac confeſſione, hac confeſſione Deum laudamus, & nos accuſamus.

In 2. parte ibi. *Quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus*: per 5. verſic. adducit quinque rationes, cur Deus à nobis laudandus ſit? 1. ratio eſt à Regia Dignitate, id eſt benè debemus ſubijci Chriſto, quoniã ipſe eſt Deus, & magnus Dominus, & Rex magnus ſuper omnes Deos, id eſt ſuper Angelos, vel ſanctos, qui dicuntur Dij per participationem, vel falſos Deos, &

Idola

Digitized by Google

Idola apud gentiles, vel Reges terræ,qui dicũtur Dij participatiuè,vel Dœmonia omnes Dij gentium Dœmonia, 2. ratio, ex eius poteſtate. *Quia in manu eius ſunt omnes fines terræ,* id eſt tota terra, & partes eius, & animalia, & homines in ſua poteſtate ſunt, & altitudines montium ipſius ſunt, quia omnia à longe videt, 3. ratio à creatione maris, *nam ipſius eſt mare*; non ſolum terram: ſed mare, & piſces ſunt in ſua poteſtate, vnde omnia tenentur laudare Deum, 4. Ratio ex beneficijs humanæ naturæ collatis, primum eſt beneficium creationis ad imaginem, & ſimilitudinem Dei, quod non conuenit alijs corporalibus creaturis, & in recognitione huius dicit. *Venite adoremus,* adoratione latriæ interna, *& procidamus,* proſtratione, latria externa humiliter, & ploremus ante Dominum peccata noſtra confitendo, quia per peccatum longe eramus à Deo, dicit. Venite, ecce vocatio, quia per ſuperbiam erecti eramus procidamus, quia impenitentes, ploremus, nam lacryma extinguit iram. Qui fecit nos. Ideo eſt Dominus noſter, eſt pater, ergo eſt miſericors, diligit opera ſua, 5. Ratio eſt gubernatione Diuina, quæ ſpeciali modo ſe extendit ad humanam naturam, vltra bruta animalia. Ideo ait. *Quia ipſe eſt Dominus Deus noſter, nos populus paſcuæ eius,* & oues manus eius, quia in deſerto cibauit populum manna, & factus homo paſcit Eccleſiam Catholicam Sacramento Altaris.

In 3. parte ibi. *Hodie ſi vocem eius audieritis*, per 4. verſic. inducit populum maximè Hebræum ad obediendum Chriſto humiliter, & deuotè ne impediantur ab ingreſſu terræ viuentium, ſicut impediti fuerunt patres eorum ab ingreſſu terræ promiſſionis, propter rebellionem ipſorum, 2. ponit exẽplum, 3. exprimit pœnam illatam. Hebræis fuit promiſſus Meſſias in Exodo cap. 13. Prophetam ſuſcitabo de medio fratrum tuorum .ſ. qui erit verus Deus, & verus homo de Tribu Iuda, 2. quod Pater Deus poneret verba ſua in ore eius, & proceſſio in Deo, 3. iſte Meſſias Doctor erit declaraturus Legem, & Prophetas, & cęremonias, 4. Iudæi rebelles non audientes Chriſtũ, iſtum Prophetam erunt puniendi. Dauid hic introducit patrem loquentem populo Iudæo. O Iudæi, qui hucuſque fuiſtis in nocte ignorantiæ, vel ſub nocte Legis veteris. Sed hodie, id eſt tempore gratiæ, tempore nouæ Legis, tempore Chriſti, nox proceſſit, ſi pro quando vocem Chriſti audieritis. *Nolite obdurare corda veſtra,* Legem Euangelicam repellendo. *Obduratio* enim cordis humani in malo non prouenit ex parte Dei, ſed ex parte liberi arbitrij hominis à Deo ſe auertente, & ideo communiter iuſtè Deus retrahit gratiam ſuam, & ſic obduratur in malo.

2. Dat exemplum de illis, qui territi verbis exploratorum rebelles fuerunt Domino, & Moyſi, & voluerunt reuerti in Ægyptum dubitantes de potentia Dei. Ideo dicit. *Sicut in irritatione, vel exacerbatione ſecundum diem tentationis in deſerto,* id eſt ò Hebræi cum venit Chriſtus, & prædicat, & declarat Legem, & dat Euangelium, & mittit 12. exploratores Apoſtolos, nolite obdurare corda, ſicut illi, quia non intrabitis in terram viuentium, illud peccatum vocatur, irritatio Domini, quia viderant tot mirabilia eius in trãſitu maris rubri, aqua de petra, pluuiam mannæ, coturnicum, dationem legis, terram apertam in interitu Abiron, & Datan, &c. quod nullo modo debebãt dubitare de impletione promiſſionis Diuinæ. *Vbi tentauerunt me Patres veſtri,* vnde Num. cap. 14. dicitur. Iam tentauerunt me per decem vices. Probaue-

Digitized by Google

bauerunt, & viderunt opera mea, ideſt tot mirabilia, quæ nullus poterat facere, niſi ſolus Deus Omnipotens. Dies, hic accipitur pro tempore illo.

3. ibi. *Quadraginta annis offenſus, vel proximus fui generationi illi*, ponitur pœna debita, quia 40. annis fuit populus Iſrael impeditus ab ingreſſu terræ promiſſionis in quibus omnes mortui fuerunt in deſerto à 20. annis ſupra, qui egreſſi ſunt de Ægypto, præter Ioſue, & Caleph, quod viderant tot, & tanta mirabilia Dei, & increduli fuerant, vt Num. 14. dicitur 40. annis offenſus fui generationi illi, ideſt retardans eos ab impletione promiſſi, vel proximus fui, ideſt appropinquaui illi audiendo querelas, & vt audirem, quid agerent. *Et dixi: ſemper hi errant corde*, ideſt ducuntur varijs carnalibus, & terrenis deſiderijs: ideo errant, & vagantur extra rectam viam ſalutis: Et iſti non cognouerunt vias meas, ideſt præcepta mea in quibus debebant ambulare, & hoc malitia ſua. Vt iuraui in ira mea, ideſt irreuocabiliter definiui in effectu vindictæ meæ. Si introibunt in requiem meam, ideſt non introibunt in terram promiſſionis. Sed in locum hebræorum, intrauerunt gentiles in Eccleſiam, per gratiam, & in terram viuentium per gloriam, & Chriſtus poſtquam per 40. annos expectauit Iudæos ad pœnitentiam, & noluerunt cognoſcere errorem ſuum de morte Chriſti per Titum, & Romanos deſtruxit eos, & nos relinquamus peccata ſi volumus introire terram promiſſam viuentium.

Eccleſia Catholica hunc pſalmum poſuit rectiſſimè initium nocturnæ pſalmodiæ, quæ vt longiſſima eſt, ita iſta præparatione, & exhortatione indigebat. Pſalmus iſte omni tempore, omnibus locis, omnibus fidelibus, tum Iudæis, tum Chriſtianis conuenit. Continet enim inuitationem ad laudandum Deũ corde, voce, & opere. In Epiphania non dicitur, 1. quia ſtella inuitat ad laudem Dei, 2. quia Herodes quærit Chriſtum ad necem, nos non inuitamus, vt ipſe ſciat, 3. quia iſte pſalmus dicitur in tertio nocturno. Non dicitur etiam in paraſceue, quia tunc Chriſtus captus erat, & Apoſtoli diſperſi tacebant.

PSALMVS LXXXXV.

Cantate Domino Canticum nouum. Cantate Domino, &c.

Titulus: *Ipſi Dauid, quando domus ædificabatur poſt captiuitatem*, in Hebræo eſt ſine titulo, forſitan putant eſſe iſtum pſalmum partem pſalmi 104. & Dauid fecit, & dedit cantandum cum pſalmo 105. in reductione Arcæ in Hieruſalem, vt patet, 1. Paralip. cap. 16. & Eſdra iuſſit cantari eundem pſalmum in reædificatione templi, poſt captiuitatem Babylonicam. Et forſitan ipſe poſuit hunc titulum. Sed S. Hieronymus impugnat hoc dictum, 1. quia pſalmus in principio dicit Cantate Domino Canticum nouum, quod non eſt verum, imò canticum antiquum, cum Dauid fuit ante dictam reædificationem 500. annos à prima ædificatione templi à Salomone vſque ad deſtructionem factam à Babylonijs fluxerunt anni 410. captiuitas durauit annis 70. & poſtea data fuit à Cyro licentia redeundi, & reædificandi templum, 2. quia pſalmus dicit. Annuntiate inter gentes. Nam gentiles fuerunt excluſi, & repulſi ab illa reædificatione.

Materia pſalmi igitur dicendum eſt verum cum D. Hieron. Ambroſ. & Auguſt. latinis, & Theodoreto, & Euthymio græcis, & communi omnium conſen-

Digitized by Google

conſenſu, quod primaria intentio Dauid, & ipſius Spiritus Sancti fuiſſe prædicare aduentum Chriſti, & Regnum eius vniuerſale, quando Deus eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis ſuæ. Coloſ. cap. 1. incæpit hæc reædificatio à principio prædicationis Euangelij ex tunc incæpit templum reædificari per Chriſtum, non ex lapidibus inſenſibilibus, ſed ex Chriſti fidelibus, qui lapides viui in ædificio Cœleſtis Hieruſalem, ſunt collocandi. Primum ædificium fuit deſtructum à Diabolo in terreſtri Paradiſo, quando deiecit Adam per peccatum.

Dicit Caſſiodorus præmonuit in præcedenti pſalmo Iudæos, vt depoſita duritia Chriſtum crederent; ſed quia erat manſura. Nunc omnes gentes monet, Secundus pſalmus de vtroque aduentu. Primum monet prælatos, vt ipſi cantent, & annuntient; ſic creſcit ædificium domus, 2. vbi. Afferte. Domino ad ſubditos loquitur, vt non ſint in homine, ſed in Deo.

Diuiditur pſal. in quinque partes in 1. per duos verſic. inuitat omnes gentes, & nationes ad cantandum omnipotentiam, excellentiam, & mirabilia opera, quæ fecit Chriſtus ſuo aduentu. Nouus Rex, noua Lex, nouum Canticum, noua gaudia, & Angeli canunt nouam gloriam, ter repetit cantate, & ter repetit Domino; 1. vt inſinuaret Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, 2. vt Deo ſeruiamus voce, corde, & opere. Canticum nouum, 1. pro nouo beneficio, 2. à rinouatis hominibus cantandum in quibus non amplius regnat cupiditas; ſed charitas, 3. nouum egreditur per totum mundum. *Cantate Domino omnis terra*, ideſt omnes habitatores terræ, quibus aduentus Chriſti fuit cauſa lætitiæ, *& Benedicite nomini eius*, nomen Dei eſt Adonai quadriliterum, ſiuè Eloim, quod eſt nomen Ieſu, ideſt Saluator, à potentia ſaluandi, ab habitu ſaluandi, & ab actu ſaluandi. Magna eſt dignitas huius nominis, 1. ab æterno conſecratum, 2. Diuino ore nominatum, 3. ab antiquis Patribus deſideratum, 4. à Prophetis prophetatum, 5. in Ieſu Naue figuratum, 6. ab Angelo pronuntiatum, 7. à Beata Virgine prædicatum, 8. à Ioſeph impoſitum, 9. ab Angelis diuulgatum, 10. ab Apoſtolis magnificatum, 11. à martyribus teſtificatum, 12. à Confeſſoribus collaudatum, 13. à Sanctis Virginibus prægustatum, 14. à fidelibus veneratum, 15. à Dœmonibus formidatum. Benedicite gratias agendo de tot beneficijs. *Annuntiate de die in diem ſalutare eius*, ideſt continuate laudare ſemper nomen Ieſu ſalutiferum, vel de die in diem annuntiat, qui vtriuſque teſtamenti auctoritate vtitur, in annunciatione Saluatoris illa duo teſtamenta tanquam duo dies vnam lucem faciunt, non lucet vnum ſine altero. Sed cur non dixit; Annuntiate die, ac nocte cum in nocte magis debemus laudare Deum? Reſpondet, qui Deum laudat ſemper in die debet eſſe, ideſt in gratia, & non in tenebris peccatorum.

In 2. parte ibi. *Annuntiate inter gentes gloriam eius*, per 3. verſic. inducit ad prædicationem Euangelij non ſolum Iudæis: ſed etiam gentilibus per orbem diſperſis gloriam reſurrectionis, aſcenſionis, & Spiritus Sancti miſſionem. In omnibus mirabilia eius, ideſt opera mirabilia, & miracula Chriſti, & doctrinam. Ideo magnus Dominus in potentia, & laudabilis nimis, quia illi ſoli, & ſemper conuenit vera laus, & cultus terribilis ſuper omnes Deos homines ſuperbos, qui dicuntur dij terræ, vel ſuper Angelos Sanctos, & falſos deos. Quoniam dij gentium dœmonia ſunt. Dominus autem Cœlos fecit, corpora vaſtiſſima, & regolariſſima, & Apoſtolos.

In 3. parte ibi. *Confeſſio , & pulchritudo in conſpectu eius* , per 3. verſic. inducit omnes nationes ad exhibendum cultum , & obſequium verę latriæ, Chriſto , quæ in tribus conſiſtit , 1. in confeſſione veræ fidei in laude interna, & externa cum munditia cordis , 2. in oblatione pura, 3. in adoratione vera, & debito modo ſecundum Legem Euangelicam. Offeratur in cōſpectu Dei, Confeſſio laudis , & pulchritudo iuſtitiæ, & ſanctitatis vitæ, & magnificentiæ operum bonorum , vel confeſſio peccatorum facit hominem pulchrum , ſanctum, placentem Deo ſanctiſſimo, in ſanctificatione eius , ideſt in cultu nouæ Legis, qui ſanctificatio dicitur , nam ſanctificat cultores , quod non faciebant ſacrificia Legis veteris, & ineſt magnificentia Euchariſtiæ, vbi continetur totus Chriſtus. *Afferte Domino patriæ gentium* , & regna, & prouinciæ conuerſæ ad Chriſtum. *Afferte Domino gloriam , & honorem* , ideſt prædicate vitam, mortem, & reſurrectionem glorioſam , & aſcenſionem honorificam. *Afferte gloriam nomini eius* , Ieſu Chriſti, vnde ter afferte , correſpondent tribus actibus latriæ. Tollite hoſtias, introite in atria eius , ideſt laudibus diuinis extollite corpus, & ſanguinem Ieſu Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini, quæ dicuntur hoſtiæ in plurali, quia licet ſit vnum Sacramentum perfectè: tamen ſunt ibi duæ cōſecrationes diſtinctæ , quarum vna alteram non expectat. Vel dicitur in plurali, quia licet ſit vnum ſacrificium , & vnum corpus tamen offertur in diuerſis,& multis Eccleſijs. Ideo dicit introite in atria, pluraliter, & ſubdit. *Adorate Dominum in atrio ſancto eius* , vna eſt Eccleſia Catholica vna eſt Columba mea, vel hoc ſacrificium Euchariſtiæ in atrijs fuit figuratū, & prophetatum, ideſt in Lege , & Prophetis , & in vno atrio manifeſtatum, ideſt in Euangelio.

In 4. parte ibi. *Commoueatur à facie eius vniuerſa terra* : per 2. verſic. adducit motiuum ad timorem Chriſti , ideſt omnes habitatores vniuerſæ terræ commoueantur commotione timoris , & reuerentiæ ante faciem Domini, Ieſu Chriſti venientis in ſuo 1. aduentu ſaluare genus humanum, & fuit commota terra in morte Chriſti , petræ ſciſſæ , velum templi ſciſſum eſt, tenebræ factæ ſunt, monumenta aperta ſunt, & tunc Chriſtus ſe oſtendit Dominum, vniuerſalem mundi, & ſubdit, *Dicite in gentibus quia Dominus regnauit*, ideſt data eſt ei omnis poteſtas in cœlo, & in terra, Matth. vltimo. Origenes, Hilarius, Ambroſ. Auguſt. & Caſſiodorus, addunt , Dominus regnauit à ligno, ideſt Crucis. Et ideo Ambroſius ſecutus literam Origenis dixit in hymno paſſionis.

Impleta ſunt, quæ concinit
Dauid fideli carmine — quod verbum
Dicens in nationibus — ligno non eſt
Regnauit à ligno Deus — in Bibrijs.

Ideo vos Apoſtoli , & Doctores , & fideles dicite , & prædicate in gentibus, quia Dominus regnauit à ligno Crucis. Ad Philip. cap. 2. *Humiliauit ſemetipſum Dominus Ieſus Chriſtus factus obediens vſq ad mortem , mortem autem Crucis , propter quod , & Deus exaltauit illum &c.* ideo accepit vniuerſalem poteſtatem. Etenim correxit orbem terræ. Idola conterendo, dando Legem Euangelicam , ſic correxit populum gentilem , de malis ad bonos mores , ab errore Idolatriæ , quæ fides Chriſtiana , & Lex Euangelica non

com-

commouebitur vſq; ad finem mundi. Iudicabit populos in æquitate. Iudicio diſcretionis ſeparando fideles ab infidelibus.

In 5. parte ibi. *Lætentur Cæli, & exultet terra*, per 3. verſic. ponitur exultatio fidelium, quia Aduentus Chriſti in mundum, non ſolum fuit cauſa exultationis fidelium: ſed etiam omnium creaturarum, 1. Cœli miſerunt nouam ſtellam, 2. Apoſtoli dicti Cœli gaudentes in conſpectu Regum, 3. Angeli canunt gloriam, 4. exultet terra, id eſt Reges terræ veniunt adorare Chriſtum, 5. commoueatur mare, quando Chriſtus, & Petrus ambulauerunt ſuper aquas, 6. Gaudebunt campi, quando paſtores inuenerunt Chriſtum natum, & gaudentes adorauerunt eum, 7. Tunc Exultabunt omnia ligna Syluarum, id eſt in die palmarum quando pueri cedentes ramos de arboribus Canebant *Oſanna fili Dauid*, vel gentes conuerſæ, & quando Chriſtus ſatiauit turbam in campis, 8. quoniam iudicabit terram. Iudicio diſcretionis ſeparando fideles ab infidelibus, Iudicabit orbem terræ, & populos in æquitate. In futuro loquitur de iudicio examinis in finali iudicio. Orbem terræ, id eſt omnes filios Adam, quod ſignificat hoc nomen Adam, quatuor literis conſtat, *Alpha*, *Delta*, *Alpha*, *Mem*, & quatuor partes orbis, has in capite literas habent. Anatholi: dicunt orientem, Diſis occidentem, Arton, Aquilonem, Meſembria Meridiem, & tunc iudicabit omnes populos ſumma iuſtitia, & ſumma veritate, vbi non erit appellatio, rogemus Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt ſtatuat nos ad dexteram, dicens venite &c.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quolibet fideli, qui eſt Dei filius per gratiam, & adoptionem, ſicut Chriſtus eſt Dei filius per naturam, Ideo ſicut Chriſto Competit iudicium diſcretionis ſuper alios, modo prædicto: ita cuilibet fideli impoſitum eſt iudicium diſcretionis ſuper proprias cogitationes, locutiones, & operationes: vt nulli iniuſto conſentiat Corde, nullum iniuſtum proferat ore, nec exerceat opere.

Et quia pſalmus agit de Regno Chriſti; Ideo Eccleſia cantat illum in feſtiuitatibus Chriſti, in Natiuitate, Circuncißione, Epiphania, & quia facit mentionem de Sanctiſſima Trinitate dicitur in eius feſto, in commune Virginum quia ſunt ſponſæ Chriſti regis, & Beata Virgo prima fuit, quæ cantauit canticum nouum. Magnificat, & annuntiauit Chriſtum in carne.

PSALMVS LXXXXVI.

Dominus regnauit exultet terra: lætentur &c.

Titulus: *Pſalmus ipſi Dauid quando terra eius reſtituta eſt*. In Hebræo eſt ſine titulo. Aliqui dicunt, quod pſalmus iſte, eſt gratiarum actio ipſius Dauid, quando debellatis Philiſtæis, qui regnum eius inuaſerunt, terra ſua fuit reſtituta in quietem, & pacem. Alij dicunt quod mortuo Abſalon iniquo filio Dauid: qui viuens patrem perſequebatur: Dauid reſtituta eſt terra in pace. Sed litera pſalmi non concordat cum hac materia: Dauid Chriſtum ſignificat; quem iniqui filij, id eſt Iudæi crucifixerunt, atque regnum abiurauerunt ei: ſed reſtituta eſt terra ei: quando Iudæa, quæ crucifixerat credidit: & Apoſtoli, qui titubauerant ſunt confirmati. Vel reſtituta eſt terra: cum caro eius reſurrexit, poſt quam reſurrectionem hæc omnia, quæ hic cantantur facta ſunt. S. Hieronymus dat triplicem ſenſum huic pſalmo, 1. lite-

Digitized by Google

raliter de terra Iuda in pace reſtituta poſt bella, 2. moraliter quod terra iſta, quæ reſtituitur corpora noſtra ſunt, cantamus Domino, quando corpora noſtra ſunt compoſita, ideſt in gratia Dei ſumus, 3. intelligi. Myſticè de Regno Chriſti, qui eſt verus Dauid, ideſt manus fortis quando diabolum vinxit, Idola diſtruxit, vexillum crucis eleuatum eſt, & omnis terra reſtituta eſt ei, Caſſiodorus dicit, quod eſt quartus pſalmus de primo aduentu Chriſti, & Regno eius quo mundus liberatus eſt. Deſcribit 1. virtutes Domini, & oſtẽdit omnia reſtituta ei, & arguit Idolatras.

Materia pſalalmi eſt de primo aduentu Chriſti, & Regno eius poſt reſurrectionem, & aſcenſionem, quando data eſt ei omnis poteſtas in Cœlo, & in terra. Matth. vltimo.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 7. verſic. inuitat, & excitat omnes nationes ad recipiendum Chriſtum in ſuo aduentu, & profitendam nouam Legem Euangelicam, & deſcribit Regnum Chriſti, dicit ergo. *Dominus regnauit exultet terra*, ideſt Dominus Ieſus Chriſtus Deus, & homo regnauit in forma humana glorioſa, & immortalis poſt reſurrectionem ſuam, accepit vniuerſalem poteſtatem, victo diabolo, & morte, & expulſa Idolatria de mũdo, tota terra habitabilis, & ſui habitatores exultent de tanto beneficio. *Lætentur Inſulæ multæ*, non omnes propter Idolatras remanentes. Vel Inſolæ, ideſt Eccleſiæ in er tentationes, & perſecutiones ſæculi, ſed non ſubmerguntur. *Nubes & caligo in circuitu eius*: ideſt quando Chriſtus, vt Rex, & Dominus aſcendit ad Cœulm, nubes lucida obumbrauit eum, vel quando transfiguratus eſt in Monte Thabor operuit eos. Vel nubes ſunt Apoſtoli, qui pluuiam doctrinæ portant per mundum. Caligo obſcuritas Myſteriorum Dei. Iuſtitia, & Iudicium ſtabilitas ſedis eius, vel directio ſedis Dei conſiſtit in iuſtitia, & iudicio, quia ſemper recte iudicat. *Ignis ante ipſum præcedet*, ideſt ignis charitatis, & donorum Spiritus Sancti ante ipſum inflammando corda gentilium, & idolatrarum in circuitu per totum mundum conuertendo ad Fidem Chriſti illos, qui ante erant inimici. Vel ignis ante ipſum, ſunt Angeli adminiſtrantes, ignis iſte Sanctos purgat. *Illuxerunt fulgura eius orbi terræ*, ideſt fulgura ex nubibus veniunt, verba Euangelica, & miracula Chriſti ab Apoſtolis prædicata illuminationem dederunt toti orbi terræ, & commota eſt tota terra, & conuerſa ab infidelitate ad fidem, & ad verum cultum latriæ Chriſti, *Montes ſicut cera fluxerunt à facie Domini*, ideſt Imperatores, Reges, Tyranni, Potentes, & Philoſophi videntes illa miracula fluxerunt, & mollificati ab illa duritia ſua ſunt, & omnis terra, ideſt gentes populares à calore ignis Spiritus Sancti, facti ſunt humiles ſub iugo Fidei Chriſti. *Annunciauerunt Cœli Iuſtitiam eius*, ideſt Apoſtoli prædicauerunt Iuſtitiam, & Legem Euangelicam, & ſic omnes populi viderunt gloriam Chriſti per miracula. *Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & Idola*, ideſt tunc cognouerunt ſuum errorem, & vanitatem, & deleuerunt Idola, & coluerunt Chriſtum.

2. Pars ibi. *Adorate eum omnes Angeli eius*, per tres verſic. demonſtrat, quomodo poteſtas Chriſti non ſolum eſt ſuper homines, ſed etiam ſuper Angelos. Angeli annuntiarunt natiuitatem, & reſurrectionem, & aſcenſionem Chriſti, tanquam ſerui, & miniſtri, & Sion, ideſt Eccleſia tunc in Monte Sion, erat Maria Mater Ieſu, & aliæ Mariæ, & Fideles, & Apoſtoli, & Diſcipuli,

Iata-

Digitized by Google

lætata eſt: *Et filiæ Iudæ*, ideſt Maria, & ſorores ſuæ, & Magdalena, & Martha, & multi Apoſtoli de Tribu Iudæ exultauerunt, & Animæ confitentes Chriſtum dicuntur filiæ Iudæ, propter occulta iudicia Dei, & quia iuſtè iudicas Dominus Chriſtus. *Quoniam tu Dominus es altiſſimus*, Iudex vniuerſalis, ſuper terram, & omnes Deos Angelos.

3. Pars ibi. *Qui diligitis Dominum odite malum*, per 3. verſic. exhortantur omnes fideles ad recipiendam Legem Chriſti, quæ conſiſtit in fugere malum, & facere bonum. Odite malum, ideſt diabolum, & peccatum, agite pœnitẽtiam; quia Dominus cuſtodit vos. Lux Legis Euangelicæ, & gratia Sacramentorum, & Chriſtus Sol ortus eſt populo Chriſtiano iuſto, & lætitia orta eſt rectis corde, per Sacramenta, & mortem Chriſti. *Lætamini iuſti in Domino*, ideſt omnes, qui regenerati eſtis in Chriſto, & renouati, ſitis memores quomodo eſtis ſanctificati, & eſtote grati.

Secundo iſte pſalmus exponitur de ſecundo aduentu Chriſti, ideſt de finali iudicio, quando omnis creatura rationalis ſtabit ante Tribunal Chriſti ad reddendam rationem, etiam de minimo verbo otioſo. hæc eſt materia.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per vnum verſiculum deſcribitur ipſius Chriſti generale dominium, quod accepit in ſua aſcenſione, ideo exultet terra, ideſt habitatores, & Inſolæ, quia Fides Catholica prædicata eſt.

2. Pars ibi. *Nubes, & caligo*, per 6. verſic. deſcribitur iudicium, & ſigna iudicij, 1. in nube veniet cum poteſtate magna, 2. ex ſede iudiciaria feret ſententiam in iuſtitia, & iudicio, & correctio in poteſtate, 3. ignis conflagrationis præcedet; qui data ſententia à Iudice inuoluet omnes peccatores, 4. ante iudicium multæ impreſſiones igneæ fient, & fulgura, 5. montes fluxerunt, profluent, nam terremotus magni erunt per loca, in quibus ruent montes, 6. Annunciauerunt Cœli, pro annunciabunt, propter certitudinem prophetiæ, nam erunt ſigna in Sole, Luna, & Stellis, 7. Et videbunt omnes populi Chriſtum hominem venientem cum poteſtate magna, 8. confundantur tunc omnes idolatræ, qui tollerunt honorem vero Deo.

3. Pars ibi. *Adorate eum omnes Angeli eius*, per 6. verſic. duo facit, primo per tres verſic. deſcribitur exultatio fidelium, nam iudicium erit terribile reprobis, Iuſtis autem erit delectabile, 1. Angeli adorate Chriſtum Deũ, & hominem Dominum Iudicem, 2. Sion, ideſt Eccleſia, quæ audiuit hoc iudicium à Chriſto, & ab Apoſtolis prædicatum lætata eſt, & fideles filiæ Iudæ exultauerunt propter iudicia, ideſt duplicem ſententiam, 3. quoniam tu Domine es altiſſimus ſuper omnes homines, & ſuper omnes Angelos, qui dicuntur Dij, 2. ibi. *Qui diligitis Dominum odite malum*, per 3. verſic. concludit quoddam corollarium, in quo hortatur homines ad iuſtitiam, & ab iniuſtitia retrahit, iuſtus odit malum culpæ, & Dominus liberat eum à Diabolo, & lux gratiæ oritur ei, quod nobis Deus concedat. Amen.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quolibet fideli, qui eſt Filius Dei per adoptionem, ſicut Chriſtus eſt Filius Dei per naturam, ideo ſicut ad Chriſtũ pertinet iudicium diſcuſſionis generale: ita ad quemlibet fidelem pertinet iudicium diſcuſſionis ſingulare per propriam conſcientiam diſcutiendo, vt quod ibi inuenit de male dictis, actis, & cogitatis ſic per pœnitentiam puniat, vt pœnam Iudicij futuri euadat. Secundum quod dicit Apoſtolus, 1. Corin. cap. 10. *Si noſmetipſos iudicaremus non vtique iudicaremur.*

Eccle-

Eccleſia cantat hunc pſal. in Die Epiphaniæ, quia de regno Chriſti agit, & Reges terræ, vt ſubditi venerunt adorare eum. In aſcenſione, quia accepit vniuerſale Dominium; in die Trinitatis quia opera eius adextra ſunt indiuiſa. In officio de Angelis, quia inuitantur adorare Chriſtum. In officio de Virginibus, quia ipſæ ſunt filiæ Iudæ, & ſponſæ Chriſti Regis.

PSALMVS LXXXXVII.

Cantate Domino canticum nouum: quia mirabilia &c.

TItulus: *pſalmus Dauid*. oſtendit auctorem pſalmi. Caſſiodorus Tertius pſalmus eorum, qui de vtroq; aduentu agunt, in quibus eſt cauſa ſpei per miſericordiam primi aduentus, & cauſa timoris per iudicium ſecundi aduentus.

Materia pſal. eſt de duplici aduentu Chriſti. vt volunt Catholici Doctores, nam in ſua incarnatione mirabilia fecit, ideſt natus de virgine, nouam ſtellam produxit, nouam legem dedit, tot mirabilia fecit, ſanauit omnes infirmitates, ambulauit ſuper aquas, miſit Spiritum Sanctum, fecit idiotas perſonas doctores, hic pſal. eſt ſimilis pſalmo 95.

Diuiditur pſal. in duas partes in prima per 5. verſic. Excitat, & inuitat omnes nationes ad recipiendum Chriſtum in ſuo aduentu, & nouam Legem Euangelicam. Et ponuntur quinq. nomina, eamdem rem ſignificantia realiter, ſed differunt ſecundum modum ſignificandi, 1. *Dextera*, Chriſtus eſt dextera patris ratione mirabilium factorum, 2. *Brachium*, ratione victoriæ contra Diabolum, 3. Dicitur *Salutare*, ratione noſtræ medicationis, filius patris pro ſalute noſtra humanatus, 4. *Iuſtitia*, ratione noſtræ iuſtificationis, & Legis Euangelicæ iuſtificantis omnes gentes, 5. *Veritas*, Chriſtus, ratione prædicationis Euangelicæ veritatis, & ratione Scripturarum adimpletionis. Omnia hæc nota facta ſunt omnibus gentilibus, & Iudæis in primo aduentu Chriſti, quando Deus recordatus eſt miſericordiæ ſuæ mittendo filium ſuum pro noſtra ſalute, tunc omnes fines terræ, viderunt ſalutare Dei, ideſt Filium eius in Euangelio, in Sacramentis, in virtute miraculorum, in effectibus gratiæ, per paſſionem Chriſti.

In 2. parte ibi. *Iubilate Deo omnis terra cantate*, per 5. verſic. Aliqui dicunt quod loquitur de Iudicio vniuerſali, ſed Lyra dicit quod eſt gratiarum actio de beneficio vocationis gentium ad fidem, & gratiam Chriſti de omnibus mundi partibus. Vnde S. Hieron. potentiam narrat Dominici nominis, & miraculorum. Sed dicendum quod inuitat nos ad modum recipiendi Chriſtum, Iubilare cum gaudio intrinſeco, cantare cum expreſione vocis, exultare oſtenſione corporali, & pſallere muſicis inſtrumentis magna beneficia redemptionis, ponuntur quatuor inſtrumenta, *pſalterium*, *Cithara*, *Tuba ductilis*, *& tuba cornea*, quibus Deo pſallere debent, qui viderunt ſalutare Dei per fidem, & videre cupiunt per gloriam. In Cithara prudentia intelligitur. In pſalterio iuſtitia; In tuba ductili fortitudo. In tuba cornea temperantia. Sex modis nos colimus Chriſtum in Eccleſia, 1. Iubilo interioris gaudij pro noſtra liberatione, & vocis expreſſione confitendo beneficia. Iubilate &c. 2. cum cithara fidei Trinitatis, ſpei, & charitatis, ſine quibus mereri non poſſumus, 3. cum pſalterio decem cordarum, ideſt Decem præcepta obſer-

obſeruando, & credendo decem articulos, 1. Trinitatis, 2. incarnationis, 3. prædicationis, 4. miraculorum, 5. Chriſti paſſionis, & mortis, 6. reſurrectionis, 7. Aſcenſionis, 8. Spiritus Sancti miſſionis, 9. vocationis gentium, 10. Iudicij vniuerſalis hæ ſunt decem corde pſalterij, 4. Colimus Chriſtum cum fide, & charitate formata operari, & implere præcepta, quod conuenit omnibus chriſtianis, 5. cum tubis ductilibus, ex argento ſapientiæ, quæ percutiuntur malleo, vt ſimus fortes in tribulatione, & tentationibus, 6. cum tubis corneis, id eſt ſacrificijs figuratis in vitulis, arietibus, & hircis, & cura paſtoralis, quæ prælatis conuenit.

2. ibi. *Iubilate in conſpectu regis Domini*, per 3. verſic. inuitat omnes iuſtos iubilare in 1. aduentu, & annunciare iudicium vniuerſale, quaſi dicens ò vos Apoſtoli, Doctores, Prædicatores, & Prælati prædicate cum Iubilo in conſpectu regis Chriſti Domini, Legem Euangelicam, quia moueatur mare huius mundi, & plenitudo eius, id eſt omnes habitatores terræ, & Inſularum per conuerſionem ad fidem, vel moueatur terrore iudicij vniuerſalis, flumina plaudent manu, vel quando Chriſtus tetigit aquam Iordanis in baptiſmo, & omnes aquæ acceperunt virtutem regeneratiuam. Vel quando fides catholica penetrauit in habitantes ripas fluminum, id eſt Nili vſq; ad montes Lunæ, Eufratis, Gangis, Tanais, Indi, Tigris &c. Similiter Montes exultabunt à conſpectu Domini, quando habitantes montes Atlantis, Caucaſi, Tauri, Antitauri, montium Æthiopiæ, Pireneorum, Ripheorum, Tineriſi &c. vel montes, id eſt Apoſtoli exultantes in iudicio, quando Chriſtus iudicabit in iuſtitia. Moraliter exponitur ſicut pſalmus 95.

Eccleſia recitat hunc pſalm. in Natiuitate Domini, quia de eius aduentu agit, in feſto Trinitatis quia iudex. In Dedicatione Eccleſiæ, quia in ea mirabilia fecit, in officio Beatæ Mariæ, quia iſte rex, & iudex de ipſa carnem aſſumpſit. In officio virginum, quia cum agit de aduentu Chriſti ipſas præparatas inuenit cum lampadibus.

IN PSAL. LXXXXVIII.

Dominus regnauit iraſcantur populi &c.

Titulus. *Pſalmus Dauid*. Oſtendit auctorem pſalmi, & figuram, nam Dauid Chriſtum ſignificat S. Hierony. ait vox Prophetæ ſacerdotis Domini commonentis ad Dei omnipotentis gratiam referendam. Caſſiodorus inquit. Propheta deſcribit Chriſtum Regem bona dantem; cui antiqui ſeruierunt ſcilicet Moyſes, Aaron, & Samuel his tribus; tres admonitiones ſubijcit. Monet vt Chriſtum tanquam Deum adoremus; & velut regem exultemus, vt faciebant antiqui patres. Tres pſalmi idem habent principium 92. 96. & 98. ſed in fine verſiculi diuerſi ſunt, in 92. Dominus regnauit decorem indutus eſt, id eſt 1. indutus eſt Patriarchis, & Prophetis populo credenti, 96. Dominus regnauit exultet terra: lætentur inſulæ multæ, id eſt tota terra quando gentiles conuerſi ſunt ad fidem, in 98. Dominus regnauit iraſcantur populi, ſiuè de gentibus, ſiuè de Iudæis ſunt: quicumq; non credunt iraſcantur. Quare fremuerunt gentes, pſal. 2. hæc S. Hierony. Materia pſalmi ſecundum literam, eſt inuitatio ad Dei cultum ſecundum modum veteris legis, & fuit poſtquam debellatis philiſtæis, & alijs inſurgentibus contra re-

gnum

Digitized by Google

gnum Dauid, ipſe adduxit Arcam Domini, in montem Sion, & conſtituit ibi Sacerdotes, & leuitas ad Cultum Dei Celebrandum.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per duos verſic. incitat populum ad Cultum Diuinum; & 1. declarat conſtitutionem Regni ſui dicens. *Dominus regnauit*, ideſt regnare me fecit, iraſcantur populi, ideſt Philiſtæi audita vnctione Dauid fuerunt irati, & conati ſunt deſtruere Regnum eius, qui ſedet ſuper Cherubin: moueatur terra; ideſt ille Deus, qui ſedebat ſuper propitiatorium, quod ſuſtentabatur à duobus Cherubin, dicebatur ſedes Dei, & inde dabat reſponſa Diuina, habitantes terram inimicorum noſtrorum concutiantur timore. Dominus in Sion magnus, qui colitur à nobis in monte Sion, vbi eſt Archa, & excelſus ſuper omnes populos terræ.

In 2. parte ibi. *Confiteantur nomini tuo magno*: per 3. verſic. inducit populum ad Cultum Dei, dirigens ſermonem ad Deum dicens: Confiteantur Confeſſione laudis debitæ, quia terribile; ideſt venerabile, & ſanctum, quia ab eo nomine Dei venit omnis ſanctitas, & honorari, ſicut Rex, & Imperator diligens iudicium, & iuſtitiam. *Tu paraſti directiones*, ideſt præcepta moralia, *iudicium*, ideſt præcepta iudicialia, & *iuſtitiam*, ideſt ceremonialia data populo Iſrael, ideſt Iacob. Exaltate Dominum Deum noſtrum, ideſt extollite quantum poteſtis laudibus pro recognitione ſuorum beneficiorum adorate ſcabellum pedum eius, ideſt ante arcam coram propitiatorio quoniam ſanctum eſt, dicebatur ſancta quia continebat Tabulas legis ſcriptas digito Dei. Virgam Aaron. Et vrnam auream manna plenam.

In 3. parte ibi. *Moyſes, & Aaron in Sacerdotibus eius*: per 5. verſic. Adducit exempla ſanctorum Patrum, qui fuerunt fideles, inter eos, qui inuocabant nomen eius; & ipſe Deus exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos, vt patet in Exodo, & de Samuele, 1. Regum cap. 3. & hoc quia cuſtodiebant præcepta moralia, Iudicialia, & cæremonialia: Domine Deus noſter tu exaudiebas eos. Domine ratione gubernationis generalis. Deus ratione creationis, noſter ratione cultus ſpecialis. Adorate in monte Sancto eius, ideſt in Monte Sion.

Myſticè exponitur pſal. iſte de Regno Chriſti, quod accepit in ſua reſurrectione, & aſcenſione, quod quidem Regnum, Principes Iudæorum irati conati ſunt deſtruere, & poſtea Principes Romanorum. Sed econtrario factum eſt, quod Principes Romani voluntariè ſubmiſerunt colla ſua Regno Chriſti à tempore Conſtantini Magni, & Iudæi in ſeruitutem Chriſtianorum Principum redacti. Materia pſalmi eſt, quod Dauid ex quietitudine Regni ſui, præuidit in ſpiritu Regnum Chriſti ſtabilitum poſt ſuam reſurrectionem.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. ſtabilit Regnum Chriſti, & inuitat omnes, & principaliter Iudæos ad cultum, & obedientiam Regis Chriſti in ſuo aduentu. Dicens Dominus regnauit iraſcantur populi. ideſt quando Chriſtus regnauit poſt reſurrectionem ſuam; tunc populi Iudæorum, & Principes Sacerdotum fremuerunt, quod viderunt eum reſurrexiſſe, qui putabant eum penitus extinctum, & poſtea Propheta conuerſus ad Chriſtum ait. *O Chriſte, qui ſedes ſuper Cherubin*: ad dexteram Patris, & adeptus es dominiũ ſuper omnes poteſtates Angelicas. Sedes ſicut Archa ſuper duos Cherubin, qui interpretantur plenitudo ſcientiæ. Tu es ſcientia Patris, 1. ſedes ſuper duas naturas intellectuales, humanam, & angelicam, 2. ſuper duo

teſta-

teſtamenta, 3. in humanitate Diuinitas ſedebat ſuper animam, & corpus, 4. ſuper duos populos Hebræum, & gentilem. *Moueatur terra*, id eſt ad prædicationem Apoſtolorum tota terra mota eſt, totus populus gentilis, & idola, & in reſurrectione terræmotus factus eſt magnus. Dominus in Sion magnus, & excelſus ſuper omnes populos, nam poſt Pentecoſtem Petrus in vna die baptizauit 4000. perſonas, alia die 5000. in Sion receperunt Spiritum Sanctum figurat Eccleſiam. Chriſtus magna operatur. O Chriſte, *omnes gentiles confiteantur nomini tuo magno*, id eſt Ieſus Saluator, quia terribile, & ſanctū eſt, nam in nomine Ieſu omne genuflectatur, &c. Et honor Regis eſt diligere iudicium, vel meretur iudiciariam poteſtatem. Tu paraſti directiones, id eſt vias humanas direxiſti, dando regulas, & Legem Euangelicam, & præcepta, & conſilia humanæ vitæ directiua. Tu feciſti iudicium, & iuſtitiam in Iacob, id eſt puniendo peccata, & remunerando beneficia in tota religione Chriſtiana, & Eccleſia, quæ Regnum Iacob dicitur.

In 2. parte ibi. *Exaltate Dominum Deum noſtrum*, per 6. verſic. inuitat omnes gentes ad verum cultum, & latriam, id eſt veram adorationem diuinitatis, & humanitatis Chriſti, quam humanitatem vocat ſcabellum pedum eius, 1. quia de terra ſumpta eſt, ex Beata Virgine, 2. quia eſt ſedes Diuinitatis, vel ſcabellum Chriſti crux eſt, in qua pependit, vel anima ſancta eſt, quoniã ſanctum eſt, id eſt corpus Chriſti in Euchariſtia adorandum. *Moyſes, & Aaron in Sacerdotibus eius, & Samuel, inter eos, qui inuocant nomen eius*, id eſt adducit exempla de antiquis Patribus, qui adorabant, & inuocabant nomen Dei, quod eſt *Ieſus*, nam nomen Dei ſcribebatur quatuor literis in Hebræo, *Ioth, He, Vau, He*, quæ reddunt hoc nomen Iohetſua, quod eſt Ieſus, & Saluator latinè, & ſic eſt nomen Dei Adonai, quod omnes Patriarchæ, & Prophetæ inuocabant in veteri Teſtamento, & expectabant ad ſaluandum eos, & in fide Meſſiæ ſalui facti ſunt, & hoc nomen Verbi incarnati notificat mundo quatuor perfectiones Dei, id eſt omnipotentiam, ſapientiam, miſericordiam, & iuſtitiam. Igitur ò Hebræi non dubitate adorare Chriſtum Meſſiam, quia Chriſtus eſt ille Deus, quem Moyſes, Aaron, & Samuel inuocauerunt, & adorauerunt in veteri Teſtamento, & ipſe Chriſtus exaudiebat eos de tabernaculo, & Archa, & hoc quia illi cuſtodiebant teſtimonia, & præceptum, quod dedit illis, & conuerſus Propheta ad Chriſtum ait, *Dominus Deus noſter tu exaudiebas eos*, cum iuſta peterent. Deus tu propitius fuiſti, id eſt facilis ad ignoſcendum cum in te peccarent, & vlciſcens in omnes ad inuentiones eorum, id eſt non ſinens impunita peccata eorum, non quod Moyſes, Aaron, & Samuel haberent peccata, imò de Samuele nullum peccatum legitur, 1. vel dicitur de pœna, quam patiebantur, dum videbant peccata populorum, 2. vel refertur hæc pœna ad Moyſen, & Aaron, quam dedit Deus de non intrare in terram promiſſam. Num. cap. 20. vel 3. vlciſcens in omnes adinuentions eorum, id eſt vlciſcens fuiſti omnes iniurias, quas ipſi patiebantur ab iniquis, 4. vel adinuentiones eorum, id eſt populorum.

Sed cur Dauid hos tres maximè adduxit in teſtimonium Regni, Sacerdotij, & Legis Chriſti? Reſpondetur, quia fuerunt figuræ de Chriſto. Nam ſi Moyſen fabricauit Archam, Chriſtus plantauit Eccleſiam. Si Aaron offerebat ſacrificium: Chriſtus obtulit ſemetipſum, & fuit Sacerdos, & Hoſtia; ſicut Samuel repudiauit Saul Regem, ſic Chriſtus repudiauit Synagogam Hebræam.

Digitized by Google

Si Moyſes fuit Legiſlator, Chriſtus fuit maximus Legiſlator. Nam adueniente Chriſto ceſſauit Lex vetus, Sacerdotium antiquum, & Regnum Iſrael. Ideo concludit Propheta dicens. *Exaltate Dominum Deum noſtrum, & adorate in monte ſancto eius*, 1. mons ſanctus eſt humanitas Chriſti aſſumpta, quæ dicitur mons Dei, mons pinguis, mons in quo habitat Verbum Dei, 2. Mons Sanctus eſt Eccleſia, 3. Mons Sanctus eſt Cœlum, vbi adoratur Chriſtus cum Patre, & Spiritu Sancto, 4. Mons Sanctus eſt Euchariſtia, 5. Mons Sanctus eſt Crux, quæ ſaluabit nos.

Eccleſia cantat hunc pſal. in die Circuncifionis, quia ibi inuocatur nomen Domini, quod eſt Ieſus Saluator. In officio Aſcenſionis, quia agit de Regno Chriſti in tali die ſtabilitum. In dedicatione Eccleſiæ, quia de eius ſtabilitate, & fundatione agitur.

PSALMVS LXXXXIX.

Iubilate Deo omnis terra: ſeruite Domino, &c.

TItulus: *Pſalmus in confeſſione*. Ex titulo ſecundum literam apparet, quod pſal. iſte factus fuit, vt cantaretur in oblatione hoſtiæ pacificæ, in figura Chriſti venturi, pro gratiarum actione pro aliquo beneficio obtento, vel obtinendo, vt dicitur Leuit.cap.7. Hortatur enim Propheta populum Dei in omni terra commorantem, vt frequenter, & diligenter Deo confiteatur, confeſſione laudis, tum quod Deus nos creauit, tum quod paſcat nos, tū quod dulciſſima ſit eius commemoratio, & perpetua erga nos eius miſericordia, & fidelitas. Caſſiodorus ait confeſſio duplex eſt, 1. confeſſio laudis, quæ iuſtorum, & perfectorum eſt, 2. confeſſio peccatorum, quæ incipientium eſt, hic pſal. docet nos, & Deum incenſanter laudare, & peccata noſtra incenſanter plangere. Materia pſalmi eſt inuitatio omnium generaliter ad Dei laudes.

Diuiditur pſal. in tres partes in primo verſic. inducuntur in Dei laudes omnes homines generaliter, qui receperunt à Deo ſpeciale beneficium, ſcilicet memoriam, intellectum, & voluntatem, & rationem, per quæ eſt capax ipſius Dei. *Ideo iubilate Deo*, ſeruite in lætitia cum amore.

In 2. parte ibi. *Introite in conſpectu eius in exultatione*, per 2. verſic. inducitur ſpecialiter populus Hebræus, qui offerebat hoſtias pacificas ad oſtium Atrij Sacerdotum, ita quod videbat oblationem ſui ſacrificij in exultatione, id eſt in mentis deuotione, quia ipſe eſt Deus, ipſe fecit nos. Dando animā intellectualem, quæ nō educitur de potentia materiæ, vnde dicit Philoſophus in libris de anima, quod intellectus eſt ab extrinſeco, Aduena eſt, deforis venit, eſt ſicut nauta in naui, qui ſeparatur à naui, tantum cognouit iſte maximus Ariſtoteles, nam ignorauit creationem. Et ſic per creationem, quæ ſoli Deo competit, qui eſt virtutis infinitæ, quæ ad creationem requiritur: eo quod inter ens, & nihil, nulla eſt proportio: & ex hoc ſequitur quod ſit creator omnium, quia virtus infinita multiplicari non poteſt: ſed eſt vna tantum.

In 3. parte ibi. *Populus eius, & oues paſcuæ eius*, per 2. verſic. inducitur cœtus miniſtrorum, id eſt Sacerdotū ſpecialiter: quia in oblatione hoſtiæ pacificę Sacerdotes, & Leuitæ intrabant ad Altare, Sacerdotes ad offerendum, & leuitæ ad cantandum: ideo populus ſpecialiter electus, oues paſcuæ eius,

quia

Digitized by Google

quia de decimis, & oblationibus Deo oblatis erant nutriti, introite portas eius, ideſt Altare in confeſſione laudis diuinæ, Atria eius, ideſt in Atrium Sacerdotum vbi erat Altare holocauſtorum, in hymnis, & confeſſionibus, ideſt laudes diuinas ad hoc compoſitas à Sanctis Prophetis, laudate nomen eius, quia eſt ſuauis Dominus, & miſericors.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, vt ſit inuitatio ad Dei laudes populi communis, & miniſtrorum Eccleſiæ in oblatione Euchariſtiæ, quæ cum Diuinis Laudibus debet offerri Deo Patri, quia hæc eſt hoſtia, verè pacifica per cuius oblationem ſummus Sacerdos Chriſtus pacificauit omnia quæ in Cœlo ſunt, & in terra.

Myſticè exponitur de Chriſto, qui fuit hoſtia pacifica. Nam ſæpè dictum eſt, quod omnia in figura contingebant illis antiquis Patribus. Materia pſal. eſt inuitatio totius Eccleſiæ Catholicæ ad laudandum Chriſtum.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 2. verſic. inuitat omnes dicens. *Iubilate Deo omnis terra*, ideſt tota Eccleſia congregata ex hebræis, & gentilibus ſparſa per omnem terram, per totum mundum. Seruite Chriſto Deo, & homini in lætitia, ideſt ſi vox iubilat exterius, cor intelligat interius. *Iubilus eſt ſonus lætitiæ ſine verbis*, quia eis lætitia animi non poteſt explicari, & ſéper accipitur in bonam partem, 1. Iubilant de euaſione peccati, 2. de adeptione meritorum, ideſt ſunt recepti ad Regis amicitiam, 3. de receptione meritorum. Seruite Domino in lætitia, ideſt cum puritate cordis charitate, & humilitate, 1. quia liberati à iugo Legis veteris, 2. à Diabolo. Introite in conſpectu eius, ideſt introite in Eccleſiam, 1. per Baptiſmum, & alia Sacramenta, vbi Deus eſt præſentialiter. Vel introite in veſtram conſcientiam, in qua offerimus ſacrificium laudis cordis contriti, & humiliati, quia ibi ſumus in conſpectu Dei.

In 2. parte ibi. *Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus*, per 3. verſic. reddit cauſam cur debetur Chriſto cultus latriæ? 1. ratione ſummi dominij, quia ipſe eſt Deus creator, qui nos creauit, & redemit, ipſe noſter Paſtor, nos populus eius, & oues paſcuæ eius nutrit nos pabulo Sacramentorũ, & Doctrinæ, cui datum eſt vniuerſale dominium ſuper omnes creaturas. Ideo ei adoratio debetur. Introite portas eius ad ſacrificandum competit Chriſto ratione ſũmæ poteſtatis. Porta Patris Chriſtus eſt: *per me ſi quis introierit ſaluabitur*, Apoſtoli ſunt portæ eius, per quas nemo introire poteſt, niſi per confeſſioné, 1. peccatorum, 2. laudis, quia ex nihilo nos fecit. *Laudate nomen eius* Chriſto competit laus, ratione ſummæ bonitatis, quia ſuauis eſt Ieſus, qui paſſus eſt pro nobis, & miſericors ad parcendum peccatoribus inter quos rogamus, vt parcat nobis. Amen.

Eccleſia cantat hunc pſal. in laudibus quotidie in diebus feſtiuis, nam in ferijs mutatur, vide de canticis, 1. quia eſt iubilus ſpiritualis, qui conuenit in feſtiuitatibus, 2. quia pertinet ad Cõfeſſores, ideo dicitur introite portas eius in confeſſione laudis, & fidei, 3. quia pertinet ad Apoſtolos intrantes ad gétiles per prædicationem cum iubilo recipere fidem Chriſti, ideo dicitur promane.

Digitized by Google

PSALMVS C.

Miſericordiam, & iudicium cantabo tibi Domine, &c.

TItulus: *Pſalmus Dauid*, dicunt auctores literaliter, quod Dauid fecit hunc pſal. quando vidit ſe ſtabilitum in Regno Iſrael à Deo, & tunc propoſuit bene vti Regia poteſtate ad ſui meritum, & aliorum exemplum, licet ex propria fragilitate ceciderit, tam in adulterium, quam in mortem Vriæ, & in numerationem populi, de quibus verè pœnituit. Explicat exemplo ſuo, qualis debeat eſſe bonus Princeps, tàm erga familiares, & priuatam ſuam domum, quàm ergà rempublicam.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per duos verſic. oſtenditur qualiter Dauid ſe habuit deuotè erga Deum cantando miſericordiam Dei, erga ſe promotum ad Regnum, & Iudicium, quo Saulem, & domum eius abiecit.

In 2. parte ibi. *Perambulabam in innocentia cordis mei*, in vno verſic. oſtendit quomodo mundè, & ſimpliciter ſe habuit in ſe ipſo, cuſtodiendo ſe à malo, vt cæteri imitentur, tum ſucceſſores, tum ſubditi.

In 3. parte ibi. *Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam*, per 7. verſic. tria facit, 1. per 4. verſic. oſtendit iuſtitiam erga populum, non concupiſcendo aliquod iniuſtum, odium habendo præuaricantes Legis Diuinæ, non morabatur malitia in me, vicioſos non cognoſcebam, ideſt non approbabam, ſed odiui, & 2. ibi. *Oculi mei ad fideles terræ*, in vno verſic. oſtenditur qualiter ſe habuit ad bonos, quia cum bonis ſociatus, & cum eis in conſilijs ſedebat, & in iudicijs, & menſis, quærens bonos miniſtros, ambulans in via immaculata, per vitæ ſanctitatem, & honeſtatem, hic erat miniſter meus, 3. ibi. *Non habitabit in medio domus meæ*, per 2. verſic. reuertitur ad oſtendendum qualiter ſe habuit ad malos, eos à ſe repellendo, non ſuperbi in domo ſua, neque qui loquitur iniqua, contra proximos in conſpectu ſuo, male loquentes, non audiebant maladicere de proximo. Hoc debent facere omnes Principes caſtigare maledicos. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ*, ideſt celeriter: qui pro peccatis ſuis erant digni morte, vt patet de Amalachita, qui interfecit Saulem de Rachab, & Baana, qui proditorie necarunt Isboſeth, &c. ſi non puniuit Ioab fuit cum iuridica cauſa, malos puniebat, 1. quia in ciuitate dedicata diuino cultui non eſſent mali, 2. ne corrũperent bonos.

Moraliter. Hic pſalmus eſt forma viuendi omnis Principis, & Regis, 1. deuote ſe gerere erga Deum, 2. mundè, & honeſte in ſe, 3. iuſte, & zelans ad populum. Caſſiodorus ait, pſalmus iſte continet formam perfectæ ſanctitatis, vt centeſimus numerus perfectus eſt. Hic docemur bona appetere, mala renuere, quæ eſt perfecta conuerſatio vitæ. Ipſi Dauid, vt totum quod hic docetur virtutibus Chriſti applicetur: nihil terreno Regi. Centeſimus numerus (ait Origenes) perfectus continet intra ſe Sacramentum totius rationalis creaturæ. Diuus Hierony. virginibus martyribuſq; datur præmium centeſimum. Iſaac homo perfectus natus eſt anno centeſmo ætatis patris ſui Abrahæ. Et Iſaac cum ſeminaſſet fructum centuplum inuenit. Ægyptij à manu ſiniſtra non tranſiunt ad dexteram, niſi in centenario numero. Et Chriſtus Dominus auctor vtriuſq; vitæ, poſuit præmium æternæ beatitudinis in nume-

ro centeſimo, cum dixerit, *centuplum accipietis, & vitam æternam poſſidebitis* Matthæ. cap. 19. Ille homo qui habebat centum oues, & vnam amiſit, vt non remaneret diminutus centenarius numerus dimiſit nonaginta nouem in deſerto, & iuit ad illam amiſſam, donec inueniat eam, & inuentam, ponit ſuper humeros ſuos gaudens reuertitur Lucæ cap. 15. hic homo Deus eſt, nonaginta nouem oues, ſunt nouem chori Angelorum, ouis amiſſa eſt humana natura, propter quam Deus factus eſt homo, vt nos redimeret, & ſociaremur nouem choris Angelicis, dum perfecti, & mundi ſumus. Similiter Centurio ille, qui laudatus fuit à Chriſto in Euangelio Matthæi cap. 8. homo perfectus erat, quia habebat ſub ſe milites, & dicebat huic vade, & vadit, & alio veni, & venit, qui ſunt illi milites, qui vadunt? niſi vitia oppoſita virtutibus? & qui ſunt illi milites, qui veniunt? niſi virtutes, & habitus, qui faciunt hominem perfectum? quia prius luctandum eſt cum vitijs, & poſt affirmatæ, & ſtabilitæ ſunt virtutes. Sed quot ſunt virtutes, & habitus, qui faciunt hominem perfectum? niſi quinquaginta? & tot ſunt vitia oppoſita. Quia data, & poſita vna virtute, depellitur vitium, ſibi contrarium, gratia exempli, poſita fide, non remanet infidelitas, data ſpe, non remanet deſperatio, poſita humilitate non remanet ſuperbia, & ſic de ſingulis. Igitur perfectus eſt centurio, & numerus centenarius, & homo perfectus deſcriptus in hoc pſalmo 1. qui eſt Deuotus, erga Deum, 2. perfectus in ſemetipſo, 3. iuſtus erga proximum. Sed quæ ſunt hæ virtutes quinquaginta?

Tres Virtutes theologales, 1. *fides*, 2. *ſpes*, 3. *charitas*, 1. Corint. cap. 13.

Quatuor Virtutes Cardinales, 1. *iuſtitia*, 2. *prudentia*, 3. *fortitudo*, 4. *temperatia*, ſapien. cap. 8.

Septem Dona Spiritus Sancti, 1. *ſapientia*, 2. *intellectus*, 3. *conſilium*, 4. *fortitudo*, 5. *ſcientia*, 6. *pietas*, 7. *timor Domini*, Iſaia cap. 11.

Octo Beatitudines, 1. *paupertas*, 2. *manſuetudo*, 3. *luctus*, 4. *fames*, 5. *miſericordia*, 6. *puritas cordis* 7. *pax*, 8. *patientia*, S. Matthæ. cap. 5.

Duodecim Fructus Spiritus Sancti, *Charitas*, 2. *gaudium*, 3. *pax*, 4. *patientia*, 5. *Benignitas*, 6. *bonitas*, 7. *longanimitas*, 8. *manſuetudo*, 9. *fides*, 10. *modeſtia*, 11. *continentia*, 12. *caſtitas*, S. Paulus ad Galatas cap. 5.

Quinq; Senſus Spirituales, 1. *viſus*, 2. *auditus*, 3. *guſtus*, 4. *odoratus*, 5. *tactus*, S. Paul. Phil. cap. 2.

Nouem Diuiſiones gratiarum, 1. *ſermo ſapientiæ*, 2. *ſermo ſcientiæ*, 3. *fides*, 4. *gratia ſanitatum*, 5. *operatio virtutum*, 6. *prophetia*, 7. *diſcretio ſpirituum*, 8. *genera linguarum*, 9. *interpretatio ſermonum*, 1. Corin. cap. 12.

Duo Præcepta Charitatis, 1. *Dilige Deum*, 2. *Dilige proximum*, ſunt omnes, 50. milites venientes, & tot milites recedentes, ideſt vitia oppoſita expulſa.

Si Aliter volumus incedere pro meliore intelligentia huius pſalmi dicendum, quod Dauid cantat in hoc pſalmo diſpoſitionem Legis Euangelicæ, quæ per Chriſtum erat danda, quæ ordinat totam domum, ideſt Eccleſiam, quæ lex continet miſericordiam in hac vita à 1. aduentu vſq; ad iudicium.

Diuiditur in quinq; partes in primis duobus verſic. quaſi proœmium, dicit ea quæ pertinent ad Diuinum cultum, qui conſiſtit in confeſſione laudis Diuinæ, in deuotione, & ſummiſſione, & in ſacrificio. *Ideo cantare*, ideſt laudare Deum *pſallere*, ideſt obſeruare decem præcepta, intelligere, ideſt *ſacrificare*

cor meum purum. Miſericordiam cantabo in 1. aduentu vſq; ad iudicium, vel in tempore vitæ meæ, quòd dicitur tempus miſericordiæ, qua nunc viuant Deus. Et cantabo Iudicium, quando venies ad me in carne in primo aduentu, vel veniens ad me in tempore mortis meæ, vt iudex particularis; vel venies in Iudicio vniuerſali. Miſericordiam cantabo, non deſperentur peccatores, & Iudicium timeant peccatores, & reſipiſcant, & pœnitentiam agant, vel ordina ſic. O Chriſte quando tu venies in tuo 1. aduentu, in via immaculata, ideſt ſine peccato per naturam, vel quia mundum tranſiuiſti ſine peccato, & dediſti legem gratiæ, ideſt Euangelicam, & declarauiſti figuras veteris legis, quas ignorabam. *Ego cantabo miſericordiam tuam*, quia pro me, & genus humanum, factus es homo, & cantabo iudicium tuum rectum, quod tribuit cuiq; ſecundum merita ſua. Tunc pſallam, ideſt hilariter operabor, Et intelligam myſteria clauſa in veteri Lege, & Myſteria noui teſtamenti, vel Dic, quod altiſſima Dei myſteria non intelligantur, niſi in conſcientia pura, & ſancta nam in animam maleuolam non intrabit ſapientia, & margaritæ non ſunt dandæ porcis. Ideo intelligam in via immaculata.

In 2. parte ibi. *Perambulabam in innocentia cordis mei* per 2. verſic. Chriſtus exemplo ſuo docet omnes Chriſticolas. Nam ſicut Chriſtus cœpit facere, & docere, ſic præcipio in Lege Euangelica omnibus Chriſtianis fidelibus, vt perambulent in eccleſia, & vita huius mundi, quæ eſt domus Dei in puritate, innocentia, iuſtitia, munditia cordis, odire malos, & diligere bonos.

In 3. parte. *Non adhæſit mihi cor prauum*. Chriſtus in tribus verſic. docet excludere à ſua ſocietate, hæreditate, merito, gratia, & gloria octo genera perſonarum, 1. Iniuſtos, 2. præuaricatores Diuinæ Legis, 3. prauos corde, 4. hipocritas, 5. Rebelles contra Deum, 6. Detractores, 7. ſuperbos, & 8. auaros, Omnes iſti declinant à voluntate Chriſti.

In 4. parte ibi. *Oculi mei ad fideles terræ*, in duobus verſic. Chriſtus docet quod Deus diligit fideles, & immaculatos, & mundos, & puros, quia omne ſimile diligit ſimile, qui ingreditur ſine macula habitat cum Chriſto.

In 5. parte, ibi. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ*, in vltimo verſic. Chriſtus docet, quod interficiet omnes peccatores impœnitentes in mortem, & pœnam perpetuam in Die iudicij, quando dicet, ite maledicti, hoc eſt iudicium quod cantabit, poſt cantatam miſericordiam, 1. dicitur matutinum, quia omnia erunt clara, & aperta, quæ nunc ſunt occulta, 2. in matutino, ideſt in principio tentationis, & ſugeſtionis diabolicæ, ſtatim in principio expellenda, ſic interficitur peccator, ideſt diabolus oratione in crepuſculo, quod Deus nobis præſtat. Amen.

PSALMVS CI.

Domine exaudi Orationem meam, & clamor meus, &c.

Quintus pſal. pœnitentialis.

TItulus: *Oratio pauperis cum anxiaretur, & in Conſpectu Domini, effundit precem ſuam*. Chriſtus pauper in nobis, & nobiſcum, & propter nos hic orat, in perſona pœnitentis ſuam dilectionem, & dilectionis cauſam recognoſcentis, & à peccatis liberari, atq; in priſtinum ſtatum reſtitui peten-

petentis: monet ergo ſuam miſediam aduertere, & Dei petere miſericordiam, hoc Auguſt. Caſſiodorus ait quintus pſalmus pœnitentialis, & quartus quod oratio dicitur, quò debet vti omnis peccator frequenter ad obtinendā veniā.

Materia pſalmi variè aſſignatur ab auctoribus, 1. eſt illorum, qui dicunt quod eſt de deſiderio amicorum Dauid, vt rediret in Hieruſalem poſt fugam à filio ſuo Abſalone, Alij dicunt, quod loquitur de anxietate populi captiui in Babylonia, 3. Alij quod loquitur de tempore Chriſti venturi, 4. Alij quod loquitur de Chriſto, 5. ſed Lira ſecundum literam ait, quod loquitur de anxietate, & deſiderio populi Iſrael cum depræcaretur per aduentum Chriſti, maximè in tempore Antiochi Illuſtris, vt eſt in libris Machabeorum, & de hac exponit pſal.

Diuiditur pſal. in 3. partes, in 1. per 12. verſic. tria facit, 1. in tribus verſic. ponitur petitio afflicti populi. *Domine exaudi orationem meam*, *eſt enim oratio*, aſcenſus men[t]i[s] ad Deum. Et clamor meus, ideſt vox externa, quæ eſt oratio vocalis, ad te veniat, ideſt ſit acceptus coram te. Non auertas faciem tuam, repellendo orationem meam, ſemper, & quandocumq; inuoco, 2. ibi. *Quia deſecerunt ſicut fumus Dies mei*, per quinq; verſic. pro exauditione ponit exemplum de facto, quod pondus tribulationis populi erat maximus vt legitur, 1. Machab cap. 2. quod Antiochus nitebatur totaliter deſtruere legem Dei, dat. exemplum de vita, ſicut fumus, 2. de cremio quod venit à cremo cremas, quod eſt illud remanens de frixiorio in ſartagine, 3. de fœno quod deſiccatur ab ardore ſolis, 4. oblitus ſum comedere panem. Nam fugiebant multi in ſpeluncas vbi non erat quid manducarent, & ſic caro adhærebat oſſibus, ideſt cutis adhæſit, 5. fugitiui erant, ſicut Nycticorax, qui non apparet de Die, ſicut etiam eſt pelicanus, & paſſer ſolitarius, 3. ibi. *Tota Die exprobabant mihi inimici mei*, per 4. verſic. aſſignatur ratio exauditionis, ex verbis iniurioſis, & improperioſis, quæ ſatellites Antiochi proferebant contra Deum, & populum, quod multum affligebatur populus, cinerem tanquam panem manducabam, quia modicum habentur de paſta eam coquebant in cineribus, & lacrymæ de oculis fluebant. A facie iræ tuæ, quod propter peccata eueniunt hæc nobis.

2. pars ibi. *Tu autem Domine, in æternum permanens* per 11. verſic. tria facit, in 1. in duobus verſic. ponitur promotio Eccleſiæ per Chriſtum immediate, & hæc pars eſt conſolatio populi per aduentum Chriſti, quæ hìc per pſalmiſtam prædicitur, quod per Chriſtum fuit adimpletum, qui eſt ſtabilis, & firmus, nam ratione Deitatis permanet in æternum, & per ſuam æternam potentiam mutat tempora, & ætates, transfert regna, atq; conſtituit. Et memoriale tuum, ideſt in vno intuitu videt ſucceſſionem omnium generationum. Tu exurgens miſereberis Sion: Ecce conſolatio populi expectantis Chriſtum in Sion; quod fuit impletum, quando Chriſtus fuit in templo præſentatus, quando ibi prædicauit, & miracula fecit, & quando miſit Spiritum Sanctum ſuper Apoſtolos in monte Sion. Quia tempus miſerendi eius. Nam erat finitum tempus prædictum à Daniele de incarnatione verbi, cap. 9. 2. ibi. *Quoniam placuerunt ſeruis tuis lapides eius*, per 4. verſic. deſcribitur promotio Eccleſiæ: quæ facta eſt per Chriſtum mediantibus Apoſtolis, qui prædicauerunt fidem Chriſti in Hieruſalem, & Iudæa, lapides fundamentales Eccleſiæ ſunt Apoſtoli, & fideles de Iudæis electi, & conuerſi ad fidem,

& in

& in Iudæa multa miracula fecerunt. Et timebunt gentes nomen tuum, ideſt gentiles conuerſi per prædicationem, & Reges, & magni principes conuerſi ſunt ad fidem Eccleſiæ, quæ à Chriſto ædificata eſt, & manifeſta gloria reſurrectionis, & Sacramentis, & exaudiuit orationes eorum, qui humiliter, & deuotè petebant aduentum Chriſti, 3. ibi *Scribantur hæc in generatione altera*: per 5. verſic. concluditur gratiarum actio: quia tantum beneficium non erat dandum obliuioni, ideo ſcribantur hæc omnia in lege noua Euangelica, vt populus, qui creabitur per baptiſmum habeat memoriam, & iugiter laudent Dominum, qui proſpexit de Cœlo, & vidit miſeriam humani generis, & miſericordia motus, vt ſolueret peccatores, & gentiles de ſuis peccatis factus eſt homo, & ædificauit Eccleſiam, in qua omnes populi congregati laudent nomen Domini, in Sion, ideſt Eccleſia; & ſeruiant Domino.

In 3. parte ibi. *Reſpondit ei in via virtutis ſuæ*: per 6. verſic. deſcribitur tribulatio fidelium tempore Antichriſti, quæ erit acerbiſſima, tamen breui tempore durabit, erit enim tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi, niſi abbreuiati fuerint dies illi, hoc in duobus verſic. In via virtutis, ideſt in potentia maxima, & dies ſcilicet militantis Eccleſiæ non dimidiabuntur, ſed durabunt vſque ad finem, 2. ibi. *Initio tu Domine terram fundaſti*: per 4. verſic. deſcribitur ceſſatio vitæ præſentis, quæ erit in generali reſurrectione: motus cœli ordinatur ad completionem numeri electorum, & ideo ipſo habito ceſſabit, & hæc ſunt opera totius Sanctiſſimæ Trinitatis, ideo dicit, initio, ideſt filius, Tu, ideſt Pater, Domine, ideſt Spiritus Sanctus, & quia vna eſſentia fundaſti terram, ideſt omnes creaturas, & cœlos, qui peribunt à motu, ſcilicet locali, & elementa à generatione, & corruptione, & erunt cœli noui, & terra noua. Solus Deus immutabilis, æternus, & infinitus, & filij ſeruorum tuorum, ideſt filij regenerati per baptiſmum, & doctrinam ab Apoſtolis, & ſuorum ſucceſſoribus habitabunt æternaliter coram te, quod Deus nobis concedat.

Moraliter pſalmus iſte poteſt exponi de quolibet verè pœnitente, qui de peccatis commiſſis affligitur per pœnitentiam, & Deum depræcatur, vt ad ſe veniat per gratiam, & ipſum in aduerſis ſtabiliat per patientiam, vt ſic in termino vitæ præſentis perueniat ad gloriam.

Si aliter volumus incedere dicamus. Duo ſunt Adam, vnus de terra terrenus, alter de Cœlo cœleſtis. Primus factus in animam viuentem. Secundus factus in ſpiritum viuificantem. Primus terrenus habet filios terrenos, fragiles, portantes vaſa lutea. Secundus habet filios cœleſtes, ſanctos, & ſpirituales. Primus figuratus fuit in cœco nato, & in illo viatore, qui deſcendens à Ierico incidit in latrones, qui expoliauerunt eum, & percuſſerunt, & plagis impoſitis relinquerunt, S. Luca cap. 10. qui ante lapſum, iſte Adam fœlix, Diues, & Beatus erat: ſed poſt lapſum miſer, infœlix, & pauper euaſit.

Materia pſal. eſt, quod Dauid introducit primum Adam cum ſua poſteritate, loquentem, & conquærentem de infortunio, & infœlicitate ſua in qua eſt; petentem veniam, & quærentem reſtitui in priſtinum ſtatum, de quo eiectus fuit. Ideo dicitur in titulo huius pſalmi. *Oratio pauperis*, ideſt Adam ſuple, cum anxiaretur ante aduentum Chriſti ſecundi Adæ, exiſtens in miſeria, qui cupiebat redimi, & liberari à ſua miſeria, & paupertate per Chriſtũ ſecundũ

Adam,

Digitized by Google

Adam, Samaritanum illum, qui curam habuit de illo homine ſemiuiuo relicto. Effundit ergo precem ſuam ad Chriſtum dicens. *Domine exaudi orationem meam*, quæ verba vtitur Eccleſia ante omnes orationes.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per tres verſic. præmittit ſuam orationem, & depræcationem, vt Deus exaudiat, & intelligat orationē; & clamorem omnium Patriarcharum, & Prophetarum, qui fit continuè tota die, ideſt toto tempore ante aduentum Chriſti.

In 2. parte ibi, *quia defecerunt ſicut fumus dies mei*, per 9. verſic. deflet, & exponit ſuum infortunium, & miſeriam, quam conſecutus eſt, & enumerat octo miſerias habitas ex ſua culpa, & propter ſuum peccatum, 1. ibi. *Defecerunt ſicut fumus dies mei*, quia perdidit immortalitatem, & factus eſt mortalis ex neceſſitate, 2. ibi. *Oſſa mea ſicut cremium aruerunt*; quia incidit in multas, & infinitas infirmitates, & ægritudines. Sicut caro cum aſſatur deficit humiditas, 3. ibi. *Percuſſus ſum vt fœnum*, quia percuſſus eſt in ſenſualitate veneno concupiſcentiæ; quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſenſus contra rationem, 4. ibi. *Quia oblitus ſum comedere panem meum*, quia expulſus fuit à Paradiſo, & liberum arbitrium debilitauit tranſgreſſio mea comedendo de ligno vetito, & vox gemitus mei, fuit illa, Adam vbi es? maledicta terra, &c. 5. ibi. *Similis factus Pellicano ſolitudinis*, quia eiectus eſt à conſortio Angelorum in hanc vallem miſeriæ, & viſus eſt nudus, & verecundatus eſt pro ſuo dedecore. *Pellicanus eſt auis* in ſolitudine Ægypti latitās, quæ proprios filios contumaces interficit, & poſt per tres dies mortuos plāgit magno mœrore, proprio roſtro trahit ſanguinem calidum à ſuo pectore, & effudit ſuper mortuos filios, & reuiuiſcunt, & reſuſcitat eos. Hic eſt Deus, qui duplici morte puniuit Adam, & ſuam poſteritatem contumacem, & plorauit eum tribus diebus, ideſt tempore legis naturæ, tempore legis ſcriptæ, & in principio legis gratiæ, poſtea Chriſtus in Cruce ſua permiſione lacerato pectore lanceâ ſanguine ſuo reſuſcitauit filios Adam mortuos peccato originali, & Sanctos Patres à Lymbo liberauit. Factus ſum ſicut Nycticorax in domicilio, ideſt ſicut Bubo ſiuè coruus nocturnus, ſiuè noctua, quæ non comparet de die, quia non valet ſuſtinere lumen ſolis, & omnes aues inſurgunt contra eam, ſic peccator non valet videre lumen veritatis gratiæ, qui amat peccatum odit lucem, & omnes creaturæ, & Dœmones inſurgunt contra peccatorem, 6. ibi. *Vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer*, quia continuè laborare oportet ad acquirendum victum, & veſtitum, in ſudore vultus tui, ideo ſemper vigilandum, ſicut paſſer nidificans in tecto, & regulis cum magno periculo quærit cibum, 7. ibi. *Tota die exprobrabant mihi inimici mei*: quia acquiſiuit poſt peccatum cōtinuam perſecutionem ab extraneis, & alienis hominibus, & proximis, & amicis, 8. ibi. *Quia cinerem tanquam panem manducabam*: quia circundederunt eum infirmitates, dolores, & anguſtiæ. Et annuntiat breuitatem vitæ ſuæ, & diſpoſitionem ad agendam pœnitentiam in cinere, cilitio in hac præſenti vita.

In 3. parte ibi. *Tu autem Domine in æternum permanes*: per 17. verſic. duo facit, 1. quærit remedium, & inuocat ſecundum Adam cœleſtem, ſcilicet Chriſtum, qui eſt Deus, & homo, vt veniat ad liberandum, ibi. *Tu exurgens miſereberis Sion*, ideſt Eccleſia Catholica ædificanda ex lapidibus viuis, ideſt fidelibus Chriſtianis, 2. ibi. *Scribantur hæc in generatione altera*, promittit

agere gratias de beneficijs acceptis, & enumerat quinque beneficia, 1. ibi. *Dominus de Cœlo in terram aſpexit*, cum eſſet Deus factus eſt homo, 2. ibi. *Vt audiret gemitus compeditorum*, quia audiuit gemitus Sanctorum Patrum, cũ magno deſiderio poſtulantium Meſſiam, vt liberarentur, 3. ibi. *Vt ſolueret filios interemptorum*, ideſt filios patrum gentilium damnatorum, vt gentiles abſoluti à peccato, & ad fidem cõuerſi annunciarent laudem Domini in Sion, ideſt Legem Euangelicam in Eccleſia, 4. quia iam *Populi, & reges conuenerunt in vnum*, vt ſeruiant Domino, 5. quia Chriſtus *Reſpondit ei*, ideſt iſti homini myſtico, ſiuè Eccleſiæ ſecundum deſiderium ſuum, de acceleratione aduentus Meſſiæ ſine mora. O Domine Ieſu Chriſte, ne reuoces me in dimidio dierum meorum, ideſt non moriar ego ante aduentum tuum: *Sed nuncia mihi paucitatem dierum meorum*, ideſt abbreuia dies aduentus tui. Chriſtus reſpondit ei, in via virtutis ſuæ, ideſt in tempore incarnationis, & in Lege Euangelica, quæ dicitur via virtutis Chriſti. Vel Eccleſia in præſſura maxima tyrannorum rogabat Chriſtum, ne annihilaret eam in dimidio dierum ſuorum; ſed permitteret eam creſcere, vſquequo omnes crederent Euangelio. Sed Chriſtus reſpondit ei, & ſatisfecit iuxta petitionem ſuam. Nam tempore Conſtantini Eccleſiæ fuit liberata à perſecutionibus, & omnes venerunt ad fidem. Finaliter ibi. *Initio tu Domine terram fundaſti*. Iſte homo myſticus ſiuè Eccleſia inuocat Sanctiſſimam Trinitatem. Initio ideſt filius per quem omnia facta ſunt; Tu ideſt Spiritus Sanctus viuificans, Domine, ideſt Pater æternus, omnia potens. Sicut fundaſti terram, & cœlos, quæ omnia ſunt temporalia, tu ſolus ſtabilis, firmus, & æternus funda nunc Eccleſiam tuam Catholicam dictam terram viuentium, & Apoſtolos dictos cœlos, cum omnibus Sacramentis, quibus lauantur peccatores, & filios ſeruorum tuorum, & ſicut tu es æternus; ſic æterna ſit Eccleſia, & filij tui pœnitentes habitabunt tecum in æternum, quod nobis adueniat. Amen.

Hic eſt quintus pſalmus pœnitentialis in quo peccator petit gratiam, & promittit agere pœnitentiam de lapſu, & miſeria ſua, in qua eſt, ideo petit redemptorem, vt virtute ſua reſurgat.

IN PSAL. CII.

Benedic anima mea Domino: & omnia, &c.

TItulus. *Pſalmus ipſi Dauid*. Pſalmus iſte eſt quædam laus diuina ab ipſo Dauid compoſita, vnde S. Hieronymus ait, iſte pſalmus maximè circa pietatem, atque miſericordiam Dei commoratur.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. Dauid ad Dei laudem excitat naturam humanam, 2. naturam Angelicam ibi. Dominus in Cœlo, 3. omnem creaturam ibi. Benedicite Domino omnia opera eius, & hoc pro beneficijs receptis.

In 1. parte per 19. verſic. tria facit, 1. Dauid excitat ſe ipſum ad Dei laudem ex beneficijs ſibi collatis ſingulariter dicens. Benedic benedictione laudis. Anima mea, ideſt omnes potentiæ meæ externæ, & internæ, quæ intra me ſunt, & non ſis ingratus, 1. quia Deus liberauit te à peccato, 2. ab infirmitatibus, & periculis perſecutionum Saulis, 3. quia coronauit te Regem ſuper Iſrael in miſericordiam, 4. & in reſurrectione futura, renouabitur, vt

aquilæ

Digitized by Google

aquilæ iuuentus tua, 2. ibi. *Faciens miſericordias Dominus*, commemorat beneficia collata populo Iſrel. Et ſic excitat populum Iſrael ad laudem Dei, 1. beneficium fuit liberatio à ſeruitute Ægyptiaca, 2. beneficium datæ legis, ibi notas fecit vias ſuas Moyſi: & mandata dedit eis, quæ ſunt voluntates Dei, 3. beneficium diuinæ miſerationis, ibi. miſerator, & miſericors, liberando à peccatis, & miſerijs, quæ longant nos à Deo. Et ponit rationes diuinæ miſerationis, 1. ex parte Diuinæ Bonitatis, ibi. Quomodo miſeretur pater filiorum, 2. ex parte fragilitatis noſtræ, 1. quantum ad animum, ibi. Quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum, id eſt fomitem inclinantem ad malum, 2. quantum ad corpus, ibi recordatus eſt, quoniam puluis ſumus fœnum, flos agri, ſpiritus vadens in mortem, &c. 3. Accipit rationem laudandi Deum ex beneficijs iuſtis omnibus collatis, ibi. Miſericordia autē Domini ab æterno ſuper timentes eum, & ſeruantem teſtamentum eius corde contrito.

In 2. parte ibi. *Benedicite Domino omnes Angeli eius*, in duobus verſic. inducit Dauid naturam Angelicam ad laudem Dei, & quia Angeli ad laudandū Deum non indigent exhortatione cum ſemper ſint diſpoſiti, inuitat homines, qui coæquantur, & ſunt ſimiles Angelicis ordinibus, 1. *Qui miniſtrant, & ſeruiunt pauperibus Angelis coæquantur, & aſſimilantur*, 2. *Qui orationi, & deuotioni incumbunt Archangelis coæquantur*, 3. *Qui patientes, obedientes, & humiles, ſunt ſimiles Virtutibus*, 4. *Qui vitijs, & tentationibus Diaboli reluctant: Poteſtatibus aſſimilantur*, 5. *Qui in Eccleſia animarum curas benè regunt. Principatibus coæquantur*, 6. *Qui propter maieſtatem Dei omnia contemnunt, etiam ſenſualitatem. Dominationibus*, 7. *Qui ſedulæ meditationi inſeruiunt, & cordis munditiæ. Thronis ſimiles*, 8. *Qui ſcientia & cognitione cæteris eminent. Cherubim coæquantur*, 9. *Qui Deum toto corde, & mente diligunt. Seraphim coæquantur*, in 3. parte *in vltimo verſic. inducit omnes creaturas ad laudem Dei*.

Alia expoſitio. Poſtquam Dauid in præcedenti pſalmo introduxit Adam Myſticum plorantem caſum, & infortunium ſuum, de quibus liberatus fuit per Chriſtum; in hoc pſalmo, & ſeptem ſequentibus introducit eundem Adam laudantem, & benedicentem, & gratias agentem Deo de beneficijs collatis.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. in duobus primis verſic. format ſoliloquium cum anima ſua, excitando eam ad laudandum Deum de miſericordia, & beneficio redemptionis agendo gratias, quia per ſuam paſſionem, & reſurrectionem fuit liberatus de ſex pœnis incurſis ex peccato primorum parentum, 1. à culpa, 2. ab infirmitatibus, 3. à morte æterna, 4. à miſeria, 5. 5. à penuria, 6. à corruptione. Ideo loquitur animæ ſuæ ne obliuiſcatur talium beneficiorum propter quod laudare debet Deum.

2. ibi. *Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis*, per 5. verſic. enumerat octo beneficia recepta, 1. remiſſionem culpæ, 2. ſanitatem languorum, ibi. qui ſanat omnes infirmitates tuas, 3. præſeruauit nos à peccato, ibi. qui redemit de interitu vitam tuam, 4. dat prœmium dignis, ibi. qui coronat te in miſericordia, 5. emit nobis Regnum per ſanguinem ſuum, ibi. qui replet in bonis deſiderium tuum. 6. Adeptus eſt nobis immortalitatem corporis per ſuam reſurrectionem, ibi. Renouabitur, vt aquilæ iuuentus tua, 7. vindicat Deus inimicos noſtros, ibi. Faciens miſericordia Dominus, & iudicium, 8.

Digitized by Google

Fecit notas vias ſuas, cum dederit Legem, & Præcepta, ibi. Notas fecit vias ſuas Moyſi.

Moraliter peccatum ſex mala affert homini, 1. longat à Deo, 2. ſauciat animam, 3. captiuat in poteſtatem Diaboli, 4. reddit hominem odioſum Deo, 5. expoliat hominem omnibus bonis gratificis, & gratuitis, 6. indurat eum mala conſuetudine.

Ita pœnitentia in pœnitente ſex bona operatur, 1. facit Deum propitium, vt medicum. ibi. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, 2. ſanat ipſum à morte, ibi. Qui ſanat omnes infirmitates tuas, 3. redimit à captiuitate Diaboli, ibi. Qui redimit de interitu vitam tuam, 4. reddit Deum benignum, ibi. Qui coronat te in miſericordia, 5. reddit bona mortificata per peccatũ, ibi. Qui replet in bonis deſiderium tuum, 6. renouat eum in noua vita. & corroborat, ibi. Renouabitur, vt aquilæ iuuentus tua.

3. ibi. *Miſerator, & miſericors*, per 11. verſic. demonſtrat vnde emanarũt iſta beneficia. Et dicit quod ex miſericordia Dei, quia eſt longanimis. 2. non iraſcitur, 3. non facit ſecundum peccata noſtra. Et comparat infinitatem miſericordiæ Dei ab altitudine, & magnitudine Cœli ad infimitatem, & paruitatem terræ. Quantum ſe humiliauit in incarnatione, & Verbum caro factum, ibi. *Secundum altitudinem cœli à terra*, ideſt opera incarnationis eſt ſicut altitudo cœli, vſque ad centrum terræ, quod eſt medium diametri ab vno polo mundi ad alium polum, ita eſt miſericordia incarnationis; Sed miſericordia in iuſtificatione impij eſt maxima, quia amplectitur totum diametrũ, ibi. *Quantum diſtat Ortus ab Occidente: longe fecit à nobis iniquitates noſtras*, Ortus, & occaſus eſt à polo ad polum. Ratio eſt, quia in opere creationis, Deus nihil poſuit de ſuo: ſed in remiſſione peccati emiſit ſuum ſanguinem, vitam, & paſſus eſt pœnalitates, quæ eſt maxima & pœni, quæ eſt minor. Ponit exemplum de miſericordia Dei, ibi. *Quomodo miſeretur Pater Filiorum*, non dicit amicus, non vicinus, non proximus, non cognatos, ſed quomodo pater, qui diligit corde, ore, & opere, 1. quia cognoſcit figmentum noſtrum, ideſt noſtram fragilitatem, 2. quia puluis ſumus, 3. quia fœnũ ſumus fragiles, vt flos nullius valoris, mortales ſpiritus vadens in morte.

4. ibi. *Miſericordia autem Domini ab æterno, vſque in æternum ſuper timentes ſe*, in tribus verſic. quod miſericordia Dei eſt ſtabilis, firma ſuper timentes ſe, quia quoties peccator ingemuerit, & agit pœnitentiam, ſemper eſt parata remittere, quia Deus pronior eſt ad miſerendum, quam ad puniendum, & ſemper eſt Iuſtus Deus, ſemper eſt magis inclinatus ad miſericordiã propter multa, 1. propter animam rationalem creatam ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam, 2. quia Deus odit peccatum, quo ablato amat animam, 3. propter fragilitatem humanam, 4. propter ſuam magnanimitatem, 5. propter ſuam liberalitatem, 6. ratione paternitatis, 7. quia Filius Dei, factus eſt frater noſter, 8. propter experimentatam fragilitatem in fomite, 9. propter promiſſiones factas Prophetis, *quoties peccator ingemuerit, &c.* 10. exercet virtutes, ideſt liberalis, magnanimi, magnifici, & boni viri. Et Deus eſt Iuſtus, quia, quæ non punit in peccatore, puniuit in capite, ideſt in Chriſto.

In 2. parte ibi. *Dominus in Cœlo parauit ſedem ſuam*, per 3. verſic. oſtendit quod non ſolum natura humana tenetur laudare Deum propter beneficium aſſumptionis naturæ humanæ: ſed etiam tenetur natura Angelica, 1. tã-

quam

Digitized by Google

quam eorum redemptorem, qui præſeruauit eos à lapſu, 2. tanquam creatorem ſuum, 3. tanquam eorum caput, 4. tanquam eorum reparatorem, 5. tanquam eorum Deum.

In 3. parte in vltimo verſic. inuitat omnes creaturas ad laudandum Deum. O vtinam nos digni eſſemus inter iuſtos laudare Deum, & poſtea eo frui.

Eccleſia vtitur parte huius pſal. in præcibus ferialibus ad primam, 2. ibi. qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, commemorans beneficia recepta. Cantat eum in die aſcenſionis Domini, quia impleuit deſiderium noſtrũ tunc, in officio de Angelis, quia in eo inuitantur laudare Deum.

PSALMVS CIII.

Benedic anima mea Domino: Dominus Deus meus, &c.

ISte pſalmus eſt ſine titulo. Ideo aliqui dixerunt, quod ſit pars pſalmi ſuperioris, quod falſum eſt. Connectitur tamen cum præcedente: in illo enim aguntur gratiæ Deo pro beneficijs gratiæ diuinæ. In iſto pro beneficijs naturæ. In illo laudatur Dei miſericordia, in iſto laudatur Dei ſapientia, & 1. ex ijs, quæ ſunt in Cœlo, ibi. *Extendens Cœlum ſicut pellem*, 2. ex ijs, quæ ſunt in aere, ibi. *Qui ponis nubem aſcenſum tuum*, 3. ex ijs, quæ ſunt in terra, ibi. *Qui fundaſti terram ſuper*, 4. ex ijs, quæ ſunt in mari ibi. *Hoc mare magnum, &c.* Diuus Hieronymus ait: Iſte pſalmus ipſius creaturæ vocem continet laudantem, & benedicentem Deum: ſed hoc ipſum ſpiritualiter debemus aduertere.

Diuiditur pſalmus à Lyra in tres partes, 1. pſalmiſta inducit ſe ad laudem Dei in 1. verſic. 2. adducit rationes motiuas ad Dei laudes in 32. verſic. in 3. parte, ibi: Cantabo Domino in vita mea, in 3. verſic. reaſſumit Diuinam Laudem.

In 1. parte Dauid dicit animæ ſuæ. *Benedic Domino*, non ſolum lingua, & ore; ſed corde, & opere, quia Deus eſt tantæ excellentiæ, quod non poteſt laudari à creatura, quantum eſt laudabilis.

In 2. parte ibi. *Confeſſionem, & decorem induiſti*. Adducit rationes varias motiuas ad Dei laudem, 1. eſt ex ordinata productione mundi partium, quarum prima principaliſſima eſt Cœlum Empyreum plenum, & decoratũ congregatione Angelorum, amictus lumine, ideſt ſpiritualis creatura, 2. ibi. *Extendens Cœlum ſicut pellem*: ſecunda pars machinæ mundi eſt cœlum cryſtallinum, quod eſt aggregatum ex nono, decimo, & vndecimo cœlo, qui sũt mobiles ſine aſtro, & recipiunt nomen aquarum, ſeu aqueum, ſiuè glaciale, & cœlum ſydereum, quod continet octauum cœlum ſtelliferum, & ſeptem Planetas, ideſt Saturnus Iupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius, & Luna, quæ omnia, ſicut pellis tegunt elementa, 3. pars mundi eſt elementum ignis, & aeris, ibi. *Qui ponis nubem aſcenſum tuum*, qui motus fit impetu ventorum, ideo dicuntur habere pennas, & quia Deus adminiſtrat naturam corporalẽ per Angelos. ideſt nuntios, ideo dicit, qui facis angelos tuos ſpiritus, qui ſæpè in forma ignis videntur, 4. pars mundi eſt elementum terræ, & aquæ, ideo ait, *qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam*, ideſt ſuper centrum mundi, ſtabilem, & firmam, & ſubdit de elemento aquæ. *Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius*: quia profundum eſt mare, & aquis ſuis operit terram, excepta

parte,

Digitized by Google

parte, montuoſa propter vitam animalium, & ſupra montes aquæ pluuiales, & fontes, in nubibus tonitrua fiunt, ad terrendum mortales, ad Dei voluntatem montes aſcenderunt, & valles depreſſæ ſunt.

2. poſtquam adduxit laudes diuinas, & diſpoſitiones partium mundi, nunc ibi. *Qui emittis fontes in conuallibus*, adducit rationes diuinæ laudis ex debita prouiſione viuentium, 1. quantum ex ijs, qui habitant ſupra aquam, in prouiſione potus, ſine quo non poteſt ſuſtineri vita ſenſitiua animalium: ideo in pede montium oriuntur fontes, ex quibus generantur riuoli, & flu..j, de quibus bibunt beſtiæ, & aues habitantes in rupibus. *Rigans montes*, ideſt Deus de nubibus pluuioſis generatis ſuper montes, 2. quantum ad cibum, ibi. *De fructu operum tuorum ſatiabitur terra*, producens fœnum, & herbas animalibus, & panem, & uinum hominibus oleum condimentum, vt obſonium, & quia arbores trahunt alimentum de radicibus, ideo ait. *Saturabuntur ligna campi*, 3. quantum ad habitaculum animalium: ideo dicit. *Illic paſſeres nidificabunt*, ideſt in ramis arborum. *Hærodius eſt auis prædalis*, qui alio nomine dicitur Grifant. Herinacius animal ſpinoſum, 4. ibi. *Fecit Lunam in tempore, & Sol cognouit Occaſum ſuum*, agit de prouidentia mutationis temporis, & varietate dierum, & noctium propter mutationem Solis, & Lunæ, in nocte animalia rapacia quærunt ſibi cibum. Homo de die pergit ad laborem, 5. ibi. *Quam magnificata ſunt opera tua Domine*, ſequitur quædam admiratio prophetæ de altitudine Diuinæ Prouidentiæ nobis incomprahenſibilis, 6. ibi. *Hoc mare magnum, & ſpatioſum*, agit de prouiſione eorum, quæ viuunt intra aquam, & 1. deſcribit locum eorum, ideſt mare Oceanum, quò currunt omnes aquæ, in quo ſunt piſces diuerſorum generum, magni, & parui, quorum non eſt numerus, quo ad hominem; ſed quo ad Deum omnia ſunt cognita, illic Naues pertranſibunt: ad traſportandas merces propter humanum commercium. *Draco iſte quem formaſti*, ideſt Cætus factus à Deo in corpore, tàm magno itaut neceſſaria ſit magna cibatio ex alijs piſcibus, qui piſces videntes Cætum fugiunt ad ripam, vbi Cætus natare non poteſt, ideo remanet illuſus ſua ſpe: & ſi tentat venire ad ripam impingit, 7. ibi. *Omnia à te expectant*. Declarat prouiſionem Diuinam circa vtranq; naturam, ideſt omnia viuentia à te expectant, vt des illis eſcam, ex tua bonitate, liberalitate, abundantia, & ſpiritu viuificante.

In 3. parte ibi. *Cantabo Domino in vita mea*: in tres verſic. reaſſumit diuinam laudem inchoatam in principio pſalmi, & ſic terminatur, & dicit cantabo, & pſallam, quia laus Dei debet procedere ex corde, & ore.

Myſticè Dauid in hoc pſalmo imitatur Moyſen in fabrica mundi, & ipſe præuidit fabricam Eccleſiæ Catholicæ per Chriſtum ædificandam. Deus in mundo creauit triplicem naturam, 1. Angelicam prope ſe, quæ dicitur amictus lumine, 2. Naturam cœleſtem, quæ mittit influentiam in hæc inferiora corpora, 3. elementalem recipientem influentiam cœlorum. Ita etiam Chriſtus influxit, 1. in Apoſtolos, 2. Apoſtoli in Doctores, 3. Doctores in populos, qui ſunt elementa, & lapides Eccleſiæ. Hoc præuidens Dauid laudat prius Diuinam Sapientiam, & bonitatem poſtea enarrat.

Diuiditur pſalmus in quatuor partes, 1. commendat Diuinam Sapientiam, circa fundationem Eccleſiæ, quo ad ſuas partes per 13. verſic. 2. ibi. *Rigans montes de ſuperioribus ſuis*, per 6. verſic, commendat, quo ad ſuum ornatum,

3. ibi,

3. ibi. *Fecit Lunam in tempore*, per 12. verſic. quo ad diſpoſitionem temporum, 4. ibi: *Sit gloria Domini in ſæculum*, per 5. verſic. agit gratias de beneficijs habitis.

1. Chriſtus caput Eccleſiæ indutus eſt confeſſionem, & decorem humanitatis mundam, & immaculatam, ſpecioſus præ filijs hominum, 1. quia in eo ſedit Spiritus Sanctus cum ſeptem donis conſilij, fortitudinis, &c. 2. indutus eſt confeſſionem laudis, 3. decorem puritatis, 4. lumen virtutum omnium. *Extendens cælum ſicut pellem*: eſt fundatio Eccleſiæ, quo ad ſuas partes, nã ſicut mundus conſtat ex tribus ex cœlo, elementis, & elementatis, ſic Eccleſia mundus ſpiritualis, conſtat ex tribus, 1. Apoſtolis, qui dicuntur cœli, 2. Doctoribus, 3. Martyribus, prælatis, & populis, qui ſunt quaſi elementa, 2. *Apoſtoli dicuntur Nubes*, in quantum pluerunt imbrem Euangelicum per totum mundum, ſuper quas nubes aſcendit Chriſtus, vt portaretur per orbem in ore eorum, & in linguis ipſorum, 3. *Apoſtoli dicuntur pennæ ventorum*, quia ſicut duodecim venti perflant omnes partes terræ; ſic 12. Apoſtoli præcurrerunt totum orbem ferentes nomen Ieſu, & purgantes aereas regiones, 4. Apoſtoli comperati ad alias partes terræ dicuntur *Montes*, à quibus deſcẽderunt fontes, & flumina Euangelicæ Doctrinæ ad Doctores, & Prælatos à quibus peruenerunt ad populos, ſuper montes ſtabunt aquæ, ideſt aquæ baptiſmales, quibus abluti ſunt, & omnes ſequaces Chriſti, quia baptiſmus eſt ianua omnium Sacramentorum. *Qui fecit Angelos ſuos ſpiritus*, Angelus eſt nomen officij, ideſt nuntius ſpiritus eſt nomen commune. Angeli ſeruierunt in operatione miraculorum, quia vrentes charitate: *Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam*, ideſt Eccleſiam ſuper Chriſtum, qui eſt caput Eccleſiæ, & lapis angularis, ſuper 12. articulos fidei firmam. *Abyſſus ſicut veſtimentum amictus*, ideſt Baptiſmus veſtimentum Eccleſiæ, & veſtis candida innocentiæ, quæ delet omnia peccata. Super montes ſtabunt aquæ. Sæpè in Scriptura Sacra, aquæ ſignificant tribulationes. Ideo Tyranni, Hebræi, & Hæretici conati ſunt deſtruere Eccleſiam, & Apoſtolos, dictos montes, quibus ſuperſtabant tribulationes. Et Tyranni conati ſunt delere doctores, & Chriſtianos. *Ab increpatione tua fugient*, ideſt ò Chriſte à potentia tua à miraculis à Doctrina Euangelica, ſicut tonitrua fugati ſunt. *Aſcendunt montes, & deſcendunt campi*, ideſt eleuati ſunt montes Apoſtoli altitudine donorum, & gratiarum, & campi, ideſt populi fidelium ſunt inferiores, vel martyres ad reſiſtendum ſuperbis tyrannis. *Terminum poſuiſti, quem non traſgredientur*, ideſt poſuiſti iſtos montes Apoſtolos, Martyres, & Prælatos; ne aquæ tribulationum operirent Eccleſiam. *Qui emittis fontes in conuallibus*, ideſt Sacramenta, & Doctrinam Euangelicam decurrentia, & fructificãtia in populis, & omnibus animalibus rationalibus potabunt *omnes beſtiæ*, ideſt omnes de populo gentili, qui tanquam beſtiæ agri reputabantur, quia ſine lege viuebant, bibent Doctrinam Euangelicam. Et Onagri, ideſt aſini ſylueſtri, qui deſignat Philoſophos, & Principes gentiles expectabant in ſiti ſua, iſtam aquam Euangelicam, quam ſitiebant ad ſalutem. *Super ea volucres cæli habitabunt*, ideſt Apoſtoli volantes per Cœlum Eccleſiæ, habitabunt ſuper ea flumina, & dabunt vocem Euangelicæ prædicationis, de medio petrarum 12. Articulorum Fidei.

2. Pars eſt ibi, *Rigans montes de ſuperioribus ſuis*, in qua commendat diuinam

rinam largitatem circa ornatus Sacramentorum Eccleſiæ, & aliorum donorum Eccleſiæ, & ſpecificè intelligitur de die Pentecoſtes, quando ſuper Apoſtolos miſit pluuiam Spiritus Sancti, cum ſeptem donis, & tota Eccleſia dicta terra fœcundata eſt. O Chriſte tu eris rigans montes. id eſt Apoſtolos, & ſuper eos mittens pluuiam Spiritus *Sancti*, quia de *fructu* donorum Spiritus Sancti fuit tota Eccleſia ſatiata ſecundum omnem ſtatum, & conditionem. *Producens fœnum iumentis*, id eſt paſtum ſpiritualem Sacramentorum gentilibus, qui viuebant ſine Lege, vt iumenta, producens herbam ſeruituti hominum, id eſt intelligentiam Sacræ Scripturæ, & virtutum moralium, & theologalium ad ſeruitutem, & neceſſitatem hominum fidelium. *Vt educas panē de terra*, id eſt Euchariſtiam de Eccleſia, quæ eſt Corpus Chriſti, & vinum Sacramentale Sanguinis Chriſti lætificans cor hominis, id eſt animam hominis, id eſt in hoc Sacramento offertur Corpus Chriſti ſub formam panis, & vini. *Vt exhilaret faciem in oleo*, id eſt homo exhilaret faciem ſuam in quatuor Sacramentis, in quibus Eccleſia vtitur oleo, id eſt in baptiſmo, confirmatione, extrema vnctione, & ordine. Vnde in his verbis ſunt expreſſa quinque Sacramenta: ſed oleo miſericordiæ vnguntur pœnitentes, oleo vinculo charitatis vnguntur coniugati, & ſic ſunt omnia Sacramenta, & quinque fructus Euangelij per pluuiam Spiritus Sancti. Panis, vinum, herba, fœnum, oleum. *Saturabuntur ligna campi*: ab iſta pluuia Spiritus Sancti; nam tres ſunt ſtatus ſiuè gradus Eccleſiæ Fidelium, 1. populares, qui intelliguntur per ligna campi, 2. Principes, & Reges: qui intelliguntur per Cedros Lybani, 3. paſſares, qui intelliguntur Doctores, Religioſi contemplatiui, & Hæremitæ ſolitarij, qui omnes à pluuia Spiritus *Sancti* orti ſunt. *Herodij domus dux eorum eſt*: explicat Propheta refugium ad quod omnes iſti ſtatus Eccleſiæ refugiunt, vt ſaluentur, & liberentur ab omni periculo. Nam *Herodius, ſiuè Griſaldus*, eſt animal prædale, & rapax, & nidificat in cedris altis, & quærit cibum à longe per decem miliaria à nido ſuo, & ſic non nocet; ſed defendit aues nidificantes propè nido ſuo ab animalibus rapacibus, ita vt omnes aues veniunt ad illum, vt liberentur ab incurſibus malorum. Iſte Herodius eſt Chriſtus, qui deſcendit de Cœlo, & ſtatuit nidum ſuum in Cruce, quæ eſt refugium omnium tribulatorum, & defendit omnes venientes ad ſe ab omni periculo, & tentationibus expellendo omnes tartareas poteſtates, & Chriſtus eſt dux Chriſtianorum, & domus eius eſt conſortium Apoſtolorum, & Eccleſia in qua Chriſtus tria refugia fecit, 1. Crucis arborem, 2. montem orationis, 3. petram Articulorum Fidei. Montes refugium ſunt ceruis, Eccleſiæ Prælatis petra refugium eſt herinacijs, & leporibus, Eccleſia eſt refugium omnibus fidelibus ſimplicibus.

3. Pars ibi. *Fecit Lunam in tempore, & Sol*, in qua deſcribit diſtinctionem temporum. Sicut Luna recipit lumen à Sole, & ſemper operatur cum Sole. Sic Eccleſia recipit gratiam à Chriſto, & ſicut Luna per acceſſum, & receſſum à Sole cauſat quatuor quadras in vno menſe, duo in aſcenſu, & duo in deſcenſu: ſic Eccleſia fecit quatuor quadras, 1. Aſcendendo fuit à Chriſto vſque ad magnum Conſtantinum Imperatorem, qui poſuit Eccleſiam in pace, ſed non in toto mundo, 2. quadra in aſcenſu fuit a Conſtantino vſq; ad Iuſtinianum Imperatorem, quia tunc Eccleſia fuit plena per totum mundum, & extincta Idolatria, 3. quadra in deſcenſu fuit in tempore Heraclij

in quo

In quo incepit decreſcere vſq;ad annum 1200.tunc incepit,4.quadra, quando incepit dominium Tartarorum, qui occupauerunt maiorem partem mundi, ideſt Totam Aſiam, Africam, & partem Europæ, & Eccleſia eſt in vltima quadra, prope Antichriſtum, niſi Chriſtus ſol iuſtitiæ adaugeat ſuam gratiam, & feruorem Spiritus in fidelibus. *Sol cognouit occaſum ſuum*. Nam ſicut dum ſol eſt ſuper terram cauſat diem, quando eſt ſubtus terram cauſat noctem:ſic Dum Chriſtus fuit in abſentia per peccatum Adæ poſtquam Adam peccauit, illud tempus dicitur nox: ſed quando Chriſtus incarnatus eſt ſua præſentia facta eſt dies gratiæ, vnde D. Paulus, *nox præceſſit, dies autem appropinquauit, &c.* ſicut ſol ſuo acceſſu, & receſſu ad polos cauſat quatuor tempora: ſic Chriſtus aliquando accedit, & recedit ab Eccleſia per fauorem temporalem, & per tribulationes propter peccata noſtra, & ſic fecit ſupradictas quadras, quaſi ver, eſtatem, autumnum, & hiemem, ſicut cum eſt ſuper terra omnia relucent, quando eſt ſubtus terrã ambulant animalia rapacia viſi, Leones, Lupi, & ſic quando Chriſtus eſt in anima per gratiam, omnia ſunt munda, tranquilla, & clara, quando homo eſt in ſtatu peccati eſt ſubditus diabulo leoni peſſimo, & ante aduentum Chriſti,mundus erat Idolatra, *Catuli leonum rugientes*, rapiebant animas tam Adæ, quam populi Iſrael, quam gentilium in eſcam ſibi. nam Dæmones dabant reſponſa in Idolis, vt deciperent animas. *Ortus eſt ſol, & congregati ſunt*, ideſt Nato Chriſto, Diaboli clauſi ſunt in Inferno, in cubilibus ſuis, in antris inferni, & Idola non amplius dederunt riſponſa; *Exibit homo ad opus ſuum*, ideſt Chriſtus exiuit de ventre virginali ad opus ſuum, ideſt ad redemptionem, mortem, & paſſionem, & exiuit de ſepulchro, & homo myſticus cuius caput eſt Chriſtus exiuit ad opus ſuum, ideſt operare ſecundum Euangelium ad acquirendam gloriam, pro qua creatus fuit vſq; ad veſperam,ideſt vſq; ad finem mundi, aut ad finem vitæ ſuæ, *quam magnificata ſunt opera tua Domine*. Exclamat, & admiratur Propheta ſapientiam infallibilem Chriſti, & miſericordiam erga noſtram redemptionem, & impleta eſt terra, ideſt Eccleſia Sacramentis, donis, & Lege, quæ poſſeſſio tua eſt. *Hoc mare magnum, & ſpatioſum*. Poſtquam comparauit Eccleſiam Lunæ, hic comparat eam Naui fluctuanti in mari huius mundi, & hæc Nauis eſt leuis ab omni onere peccatorum, vt poſſit ſuperuolare mundum; portando merces Euangelicas omnibus Chriſticolis puſillis, & magnis. *Draco iſte quem formaſti*. Comparat Diabolum Draconi, qui in Iob. cap. 40. & 41. dicitur Leuiatan, & Behemot, qui habitat in profundo ſuperbiæ, & aliorum vitiorum, qui ſemper quærit deuorare Eccleſiam, & membra eius, ſed Chriſtus caput Eccleſiæ illuſit illi in tentatione in deſerto, & in Cruce, & omnes humiles, & pœnitentes, qui recurrunt ad nauem Eccleſiæ, cuius arbor, eſt Crux, Ancora eſt fides, Timon eſt ſpes, vela eſt charitas, arma ſunt Sacramenta, illudunt diabolo illi draconi potenti. Omnia a te expectant vt des illis; ſicut Deus inſpirando ſpiritum vitalem in rebus habent eſſe omnia, ſic inſpirando ſpiritu gratiæ habent homines iuſti gratiam, & viuunt vitam Spiritualem. Sed ſi Deus auertit faciem ſuam à rebus, omnia deſinunt eſſe, & annihilantur,ſic ſpirando Spiritum Sanctum in iuſtis, & fidelibus viuunt vitam Spiritualem, & ſanctam: vnde Sancti Patres expectabant Chriſtum, vt veniret, & liberaret mundum à ſeruitute diaboli, & liberaret eos de limbo, & fideles ex-

pectant gratiam à Chriſto capite. *Emitte ſpiritum tuum, & creabuntur*, ideſt Spiritum ſanctum in Apoſtolos in die Pentecoſtes, & creabuntur in ſapientia, & in gratia, & in donis, & renouabis faciem terræ, Ideſt Eccleſiæ per totum mundum.

4. pars ibi. *Sit gloria Domini, in ſæculum*, per 5. verſic. agit gratias pro tantis beneficijs receptis: dicens ſit gloria Domini, in æternum. Lætebitur Dominus in operibus ſuis, quia ſicut artifex amat opus ſuum; ſic Deus lætatur de creaturis ſuis factis ab ipſo in creatione, & ſpecificè in iuſtis redemptis. Lætabitur in fabricatione Eccleſiæ, & recreatione, & renouatione mundi per incarnationem. *Qui reſpicit terram & facit eam tremere*, ideſt in creatione, in morte, in reſurrectione, in Die pentecoſtes, & iuſti ſemper viuunt in timore, & tremore. *Qui tangit montes & fumigabunt*, ideſt Apoſtolos eructantes Euangelium, & myſteria tuæ vitæ, & mortis. *Cantabo Domino in vita mea*, ideſt Dum viuo, & pſallam in omnibus feſtiuitatibus ore, corde, & opere. *Iucundum ſit ei eloquium meum*, ideſt ſine peccato in pura conſcientia & delectabor in Domino, in conſolationibus Diuinis. *Deficiant peccatores à terra*, qui ſunt obſtinati in malitia, & iniquitate ſua, qui videntes tot beneficia Dei in creatione mundi, & in creatione Eccleſiæ, & nolunt laudare, & benedicere, & gratias agere Deo, Ideo deficiant ita vt non ſint. *Benedic anima mea Domino*, repetit principium pſalmi, vt finis bonorum operum ſimilis ſit principio. Deus det nobis ſuam gratiam. Amen.

Eccleſia cantat hunc pſalmum in Die Pentecoſten, quia agit de fabrica Eccleſiæ, & miſſione Spiritus Sancti.

In iſto pſal ſunt multæ ſimilitudines creationis mundi, & Eccleſiæ.

1. Moyſes in fabrica mundi in Geneſi intendit figurare Eccleſiam Catholicam: ſic Dauid intendit commendare Diuinam Sapientiam, in creatione Eccleſiæ, 2, ſicut in Diuinis eſt Trinitas perſonarum: ſic eſt trinitas creaturarum, ideſt Angeli, Cœli, & elementa, & in homine memoria, intellectus, & voluntas, 3. Sicut Deus impreſſit in creaturis ſimilitudinem trinitatis, ideſt ſubſtantiam, virtutem, & operationem: ſic Chriſtus in Eccleſia impreſſit triplicem caracterem, baptiſmale, confirmationis, & ordinis, & in quolibet fideli impreſſit fidem, ſpem, & charitatem, ſicut in Chriſto eſt Diuinitas, anima, & corpus, 4. Sicut Deus fundauit terram ſuper centrum mundi: ita Chriſtus fundauit Eccleſiam ſupra petram fidei, & ſupra ſeipſum lapidem angularem, 5. Sicut Deus eleuauit montes, ne terra cooperiretur à mari: ita Chriſtus eleuauit Apoſtolos, & Martyres ad reſiſtendum tyrannis in fide, ſpe, & charitate, 6. ſicut diſpoſuit valles, vt decurrerent flumina, & fontes ad potum viuentium: ita Chriſtus ex aqua ſapientiæ ſalutaris, ex Apoſtolis biberent populi, 7 Sicut Deus prouidit mundum de pluuia, vt germinaret terra frondes, flores, & fructus, & herbas: ita Chriſtus in Eccleſia ordinauit pluuiam Sacramentorum ad vitam Spiritualem omnium fidelium ad fructificandum, 8. Sicut nidus Herodij eſt refugium omnibus auibus: ſic Crux Chriſti eſt refugium ſecurum, ſic etiam montes, & petræ omnibus fidelibus currentibus ad Crucem, ad montes Euangelij, ad petram duodecim articulorum, 9. ſicut luna per acceſſum, & receſſum ad ſolem variat tempora;

pora; ſic Eccleſia per acceſſum, & receſſum ad Chriſtum variat ſtatum ſuum nunc in pace, & tribulatione, 10. Sicut, ſol ſua præſentia cauſat diem; ſic Chriſtus ſua præſentia cauſat gratiam, 11. Sicut Dies artificialis eſt tempus laborandi: ita ab aduentu Chriſti eſt Dies gratiæ in quo homo poteſt laborare ad acquirendam gloriam, nam poſt mortem non eſt tempus pœnitentiæ, nec tempus merendi, 12. Sicut in mundo eſt magna ſapientia; ſic Eccleſia ſapientia, prouidentia &c. 13. Sicut ars inuenit nauem ad aſportandas merces in mari per totum mundum: ſic Chriſtus fabricauit Eccleſiam leuem non habentem maculam nec rugam, quæ portat merces ſpirituales, Euangelium, Sacramenta, miracula, doctrinam in omnes mundi partes, 14. Sicut piſces parui fugientes ad littora decipiunt balenam, & Draconem, ſic ſimplices fideles fugientes ad humilem pœnitentiam decipiunt diabolum, 15. Sicut pater, & filius per Spiritum Sanctum ſpirant vitam naturalem in omnibus indiuiſibiliter: ita pater, & Chriſtus Verbum Incarnatum per Spiritum Sanctum ſpirant vitam Spiritualem, id eſt gratiam in omnibus iuſtis fidelibus quia opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, 16. Sicut omnia animalia expectant eſcam, & vitam naturalem à Deo: ita omnes creaturæ rationales expectant à Chriſto eſcam ſpiritualem gratiarum, donorum, & Sacramentorum, & ſicut Chriſto dante, & aperiente manum, omnes colligunt gratiam: ita Chriſto ſubtrahente manum, omnes viuentes deficiunt à vita, 17. Sicut in tempore veris terra germinat herbas, frondes, & fructus, & renouatur facies terræ: ſic in Die pentecoſtes Chriſtus miſſit Spiritum Sanctum ſuper Apoſtolos, & generauit ſeptem dona gratiarum, & ſic renouata, & corroborata fuit facies Eccleſiæ, 18. Sicut Deus delectatur in ſeipſo in rebus creatis; ſic etiam in creatione Eccleſiæ, & renouatione mundi, & iuſtificatione fidelium, 19. Sicut Deus reſpiciendo terram facit eam tremere: ita Chriſtus ſuo 1. aduentu mouit terram totam ſpiritualiter, & tetigit montes Apoſtolos ſcilicet, & fumigarunt, & fulminarunt Euangelium, 20. Et finaliter ſicut fideles viuentes per gratiam laudant Dominum, agendo gratias pro beneficijs ſupradictis acceptis: ita per oppoſitum infideles, & defectu gratiæ mortui in peccato non poſſunt Dominum laudare: Ergo anima noſtra maxime obligatur Deum laudare, & gratias agere, & benedicere. O vtinam digni eſſemus, & apti.

PSALMVS CIV.

Confitemini Domino, & inuocate nomen eius, &c.

TItulus: *Alleluia*, id eſt laudate Deum. Nota, quod ſunt duæ dictiones. Allelu, eſt verbum modi imperatiui, id eſt laudate, ia, eſt nomen accuſatiui caſus, id eſt Deum. Secundum Lyram.

Hic pſalmus eſt primus intitulatus Alleluia ex viginti, qui habent hunc titulum, in quibus 20. pſalmis magnalia Dei dicuntur, & magna in eis eſt exultatio, & gaudium ſpirituale. Nota. *Confiteri eſt aliquid*, fateri, & affirmari, & triplex eſt confeſſio, 1. laudis, 2. confeſſio peccatorum, 3. confeſſio fidei. Hic eſt confeſſio laudis. *Laudare eſt verbis extollere*, & commendare bonitatem Dei voce, corde, & opere. *Adorare eſt cum veneratione* quadam, & cultu exteriori demonſtrante interiorem affectum. *Honorare eſt reuerentia*, quam alicui exhibemus in teſtimonium virtutis ſuæ. *Glorificare eſt laudes*,

Digitized by Google

ipſius honorati largè, lateq; præconizare, & manifeſtare.

Materia pſal. eſt inuitatio, quædam ad laudem Diuinam, & etiam duo pſal. ſequentes. Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 4. verſic. duo facit, 1. inuitat, & excitat populum ad laudem Diuinam, 2. ad hoc efficacius agendum cum magna lætitia laudant, & quærant Dominum.

2. Pars ibi. *Mementote mirabilium eius*: hæc pars diuiditur in quinque partes, 1. continet tempus Abrahæ vſq; ad Iacob, qui Abraham ſemper fuit liberatus à Deo à fornace Caldæorum, Genes. cap. 11. à Pharaone propter vxorem ſuam, & Abimalech Rege Gerare Genes. cap. 12. & 20. & ſua poſteritas, quæ remanſit fidelis ſemper fuit à Deo protecta, & mali puniti, hoc agit in quinque verſic.

2. Pars ibi. *Et ſtatuit illud Iacob in præceptum*: per 6. verſic. continet tempus à Iacob vſque ad Ioſeph. Iſte Iacob dicitur ſupplantator habuit præceptum de vero Cultu Dei, & de incarnatione Verbi, & cum paucis intrauit in Ægyptum, & ibi multiplicati ſunt.

3. Pars ibi. *Et vocauit famem ſuper terram*: per 9. verſic. continet tempus à Ioſeph vſque ad Moyſen narra: omnes tribulationes Ioſeph, & exaltationes eius; vt legitur Genes. cap. 39.

4. Pars ibi. *Miſit Moyſen ſeruum eius*: per 17. verſic continet tẽpus Moyſis, 1. ponit miracula facta in Ægypto, 2. illa facta in deſerto. Miſit Moyſen ad liberandum populum: Aaron ad prædicandum cum eſſet eloquens. Hic narrantur plagæ Ægypti, quæ non ſunt poſitæ eo ordine, quo venerunt, & ſicut ſunt poſitæ in Exodo cap. 7. 8. 9. &c. Hic ſunt poſitæ, 1. tenebræ palpabiles per tres dies, 2. conuerſio aquæ in ſanguinem, 3. multitudo ranarum per totum, 4. multitudo muſcarum caninarum, & cyniſes, 5. grandines, 6. locuſtæ, & brucus, 7. mors primogenitorum. Et non fit mentio de alijs. Et eduxit eos cum argento, & auro, quod de mandato Domini acceperũt mutuo à vicinis Ægyptijs vaſa aurea, & argentea, & ſic ſpoliauerunt Ægyptum. Exod. cap. 12. Non tamen in hoc commiſerunt furtum, 1. quia de mandato Dei fuit: cuius ſunt omnia, obedierunt mandato Dei, 2. quia fuit recompenſatio, nam Ægyptij debitores erant filijs Iſrael, quos per longa tempora violenter oppreſſerant, & abſque mercede ab eis ſeruitia acceperunt, 3. quia Ægyptij abutebantur auro, & argento faciendo ex eis Idola: & filij Iſrael mutarent vſum eorum in melius faciendo vaſa ad ornatum tabernaculi, & ad Cultum veri Dei, 4. fuit figura, nam Chriſtiani abſque peccato poſſunt accipere philoſophiam naturalem, & moralem, & alias ſcientias à philoſophis, & applicare eas ad meliorem vſum. Et non erat in eis infirmus habnerunt nubem in die, pro vmbraculo, & columnam ignis in nocte. 2. ibi. *Petierunt, & venit coturnix*: deſcribit miracula facta in deſerto, 1. venerunt coturnices tempore famis, 2. panis, ideſt pluit manna, 3. petra percuſſa dedit aquam in abundantiam, hoc pro meritis Abrahæ cui promiſum erat.

5. Pars ibi. *Et eduxit populum ſuum in exultatione*, per 3. verſic. continet beneficia tempore Ioſue, qui poſt mortem Moyſis eduxit populum de deſerto, & introduxit in terram promiſſam, & poſſiderunt ciuitates, & bona populorum gentilium, per hoc figurabat poſſeſſionem æternæ requiei.

Myſtice pſal. iſte exponitur de Chriſto, qui eſt figuratus in perſonis nominatis in iſto pſalmo, 1. inuitat Propheta confiteri domino, & inuocare nomen

men eius, quod eſt. Ieſus, & narrare gentibus opera eius, miracula, vitam, mortem, Sacramenta, Doctrinam Euangelicam, cantando vocibus, & pſallendo inſtrumentis muſicis, 2. inuitat memorari mirabilium eius. & inuitat præcipuè ſemen Abrahæ, quod ſunt fideles, vt ait Diuus Paulus ad Galat. cap. 3 *Cognoſcite ergo quia, qui ex fide ſunt ij ſunt filij Abrahæ*. Eccleſia legit hunc pſalmum, vt propĥetiam, non vt hiſtoriam de Hebræis.

Ecce figuræ prima Abraham dictus eſt pater multitudinis eſt figura Chriſti, qui eſt pater vniuerſalis, 2. ſicut Abraham egreſſus eſt de terra ſua: ſic Chriſtus venit de Cœlo, 3. ſicut Abraham fuit ſponſus Saræ: ſic Chriſtus Sponſus Eccleſiæ, 4. ſicut Abraham ſemper fuit cuſtoditus à Deo: ſic Chriſtus.

Secunda Iſaac, vt dicitur riſus eſt figura Chriſti, quia attulit gaudium vniuerſo mundo, 2. natus fuit ex ſterili, & Chriſtus ex Virgine, 3. fuit Iſaac immolatus à patre, & Chriſtus oblatus à patre, 4. Iſaac non eſt paſſus: ſed aries, & Chriſtus, vt Deus non eſt paſſus, ſed ſua humanitas, 5. Iſaac fuit vnigenitus, & Chriſtus vnigenitus.

Tertia ibi. *Et ſtatuit illud Iacob in præceptum*. Iacob, vt dicitur ſupplantator figurat Chriſtum, qui ſupplantauit Diabolum, 2. abſtulit eius hæreditatem: ſicut Iacob fratri ſuo, 3. ſicut Iacob accepit in vxores Liam, & Rachelem duas ſorores: ſic Chriſtus copulàuit Synagogam, & gentilitatem ſibi in vxorem Eccleſiam ex vtroque populo, 4. Iacob fuit dictus videns Deum, vel præualens, quia fortiter dimicauit cum Angelo: ſic Chriſtus ſemper fuit beatus, vt Deus, & ſemper præualuit apud Deum, & contra Diabolum.

4. ibi. *Vocauit famem ſuper terram, &c.* venundatus eſt Ioſeph. Nam ſicut Ioſeph in odium habitus eſt à fratribus ſuis: ſic Chriſtus à fratribus ſuis Hebræis, 2. ſicut ille fuit venditus: ita Chriſtus venditus, 3. ſicut Ioſeph fuit oppreſſus, captiuus, ligatus, & poſtea exaltatus: ſic Chriſtus oppreſſus, anguſtiatus, paſſus, & mortuus, & poſtea reſuſcitatus, exaltatus, glorificatus, & reliquit Doctrinam Euangelicam, quæ erudiuit prudentiam ſenibus, & reliquit frumentum, & panem Euchariſtiæ mundo, & factus Iudex vniuerſalis in domo Dei.

Quinta ibi. *Miſit Moyſen ſeruum ſuum, & Aaron quem elegit*. Nota quod per Moyſen ſignificatur Regnum Chriſti, per Aaron Sacerdotium, 1. Moyſes fuit filius mulieris Hebrææ, & adoptatus à filia Pharaonis, & Chriſtus filius Mariæ Hebrææ, fuit ab Eccleſia regina, 2. Moyſes abſconditus ne occideretur à Pharaone, & Chriſtus abſconditus ne occideretur ab Herode, 3. Moyſes abſumptus ab aquis; & Chriſtus baptizatus eſt in aqua à Ioanne, & omnis Chriſtianus ab aqua baptiſmi aſſumptus eſt, 4. Moyſes occidit Ægyptium vexantem Hebræos: Chriſtus Diabolum vexantem genus humanum, 5. Moyſes fuit dux populi: Chriſtus dux populi Chriſtiani, 6. Moyſes Legiſlator, Chriſtus Legiſlator, 7. Moyſes mutauit aqua in ſãguinẽ. Chriſtus mutauit vinũ in ſanguinẽ, 8. Moyſes orauit pro populo, Chriſtus ſemper orauit pro populo in horto, & in Cruce, 9. Moyſes eduxit aquam de petra: Chriſtus de latere ſuo aquã, & ſanguinẽ. Aaron dicitur Montanus, & Chriſtus alta de Deo intelligẽs, 2. dicitur Archa: Chriſtus habens Legẽ, & eloquia Dei, 3. fuit ſũmus Sacerdos, Chriſtus ſũmus Sacerdos, victima, & ſacrificiũ, 4. Virga Aaronis floruit, & Virga Chriſti, i. Crux per totũ mundũ floruit. Et ſicut per Moyſen, & Aaronem fuit percuſſus Ægyptus decem plagis, quæ numerantur in hoc

pſal-

pſalmo, quamuis non omnes, neque eo ordine, quo numerantur in Exod. ſic Chriſtus dedit decem plagas cum octo Væ Hebræis in capite 23. Sancti Matthæi, 1. Væ vobis, quia clauditis Cœlorum Regnum ante homines, 2. Væ vobis, quia comeditis domus viduarum, 3. Væ vobis, quia facitis Proſelytũ filium gehennæ, 4. Væ vobis, quia iuratis in throno Dei, 5. Væ vobis, quia decimatis mentam, & anethum, 6. Væ vobis, quia mundatis quid de foris eſt Calicis, 7. Væ vobis, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis. 8. Væ vobis, quia ædificatis ſepulchra prophetarum, 9. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta, 10. Non me videbitis amodo.

Sexta ibi. *Et eduxit populum ſuum in exultatione*: memorat tempus Ioſue, qui introduxit populum in terram promiſſam: ſic Chriſtus introduxit Sanctos, & electos in gloriam, & ſicut Deus liberauit prædictos patres ab omnibus tribulationibus: ſic Chriſtus eduxit Sanctos Patres de Lymbo, Apoſtolos à Iudæis, Eccleſia à tyrannis, & cum lætitia, & exultatione eduxit ad Cœlum, & gloriam.

PSALMVS CV.

Confitemini Domino, quoniam bonus, &c.

TItulus: *Alleluia, Alleluia* quidam dicunt cum D. Hieronymo, vnum Alleluia pertinere ad finem pſalmi ſuperioris, alterum ad Principium ſequentis. Alij dicunt ambo pertinere ad ſequentem pſalmum, aliquando ſemel, aliquando bis, vt amen, amen in Euangelio. Nicolaus de Lyra dicit vnum Alleluia pertinere ad laudem Dei in præſenti vita, alterum pro laude Dei in gloria beata, in Ciuitate Cœleſti; aut duplex Alleluia vnũ ad Hebræos, aliud ad gentiles pertinet à quibus ſumpta eſt Eccleſia Catholica.

Materia; iſte pſal. coniunctus eſt cum ſuperiori: quia agunt de populo Hebræo; ſed ille de electis; iſte de iniquis & ait D. Hieronymus iſte pſal. pœnitentes roborat, negligentes arguit, miſericordiam repromittit.

Diuiditur pſal. in duas partes, 1. diuiditur in duas, in 1. per 3. verſic. exhortatur nos ad laudem Diuinam, & ad obſeruantiam Legis Diuinæ, quæ duo continent operari bonum, & non facere malum, & timere iudicium, 2. ibi. *Memento noſtri Domine in beneplacito populi tui*: petit vniuerſalem redemptionem, & miſericordiam per aduentum Chriſti, ſalutari tuo, qui tribuit electis gloriam, & Viſionem Beatam, & laudaris ab electis tuis, hoc per duos verſic.

2. Pars ibi. *Peccauimus cum patribus noſtris*. Et quia vera humilitas facit noſtram orationem efficacem, & magnanimus maximè inclinatur ad miſericordiam, cum reus cognoſcit, & confitetur peccata ſua; Ideo Dauid ſuæ deprecationi interponit peccatorum confeſſionem, & cum hoc recolit diuinorum beneficiorum exhibitionem. Vt ſic non ſolum confiteatur peccata; ſed etiam aggrauationem eorum ex diuinorum beneficiorum ingratitudine conſurgentẽ. Diuiditur hæc pars in octo partes. Secundũ octo peccata cõmiſſa contra Deũ. Et octo beneficia Dei erga populũ. Et hoc vt nos cognoſcamus peſſimã naturã noſtrã, & bonitatẽ Dei, & miſericordiã, 1. pars continet octo verſic. & primum peccatum, quod fuit infidelitatis. In Exodo cap. 14. cum populus vidiſſet tot beneficia Dei, & mirabilia operata in Ægypto, & tamen

cum

cum eſſent caſtrametati in littore maris rubri, & vidiſſent exercitum Pharaonis venientem, quaſi diffidendo de Dei poteſtate dixerunt Moyſi, forſitan non erant ſepulchra in Ægypto, ideo tuliſti nos, vt moriremur in hac ſolitudine? Vnde non intellexerunt, nec conſiderauerunt potentiam Dei. Et tamen Deus non attendit ad infidelitatem eorum, & murmurationem; ſed præcepit Moyſi, & percuſſit aquam, & tranſiuit populus, & Pharao cum ſuis ſubmerſus eſt in aquis. Hanc miſericordiam fecit Deus propter nomen ſuum, vt prædicarent ſuam potentiam, 2. pars eſt ibi. *Cito fecerunt, & obliti ſunt operum eius*: per tres verſic. monſtrat ſecundum peccatum murmurationis contra Deum, & Moyſen pro defectu cibi, & potus, vt in Exodo cap. 17. & tamen dedit eis carnes, & aquam in abundantiam, & manna, 3. pars eſt ibi. *Et irritauerunt Moyſen in Caſtris*, per 3. verſic. oſtendit 3. peccatum Ambitionis, & inuidiæ, quæ eſt cupiditas dominandi, propter quod terra deglutiuit Datan, & Abiron, & 250 complices volentes vſurpare ſibi ſummum Sacerdotium, & ducatum populi, vt patet Numer. cap. 16. 4. pars eſt ibi. *Et fecerunt vitulum in Oreb*: per 5. verſic. oſtendit quartum peccatum Idolatriæ, quando fecerunt vitulum conflatilem aureum, & adorauerunt eum tanquam Deum, vt habetur Exodi cap. 32. vnde indignatus Deus volebat diſperdere populum, & Moyſes interpoſitus placauit Deum, 5. pars eſt ibi. *Et pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem*, per 3. verſic. narrat quintum peccatum rebellionis, quando populus territus verbis exploratorum volebat reuerti in Ægyptum, vt patet Numeri cap. 14. Et Ioſue, & Caleb interpoſiti quietauerunt populum, & mutata eſt pœna æterna in temporalem, Nam à 20. annis, & ſupra non intrauerunt terram promiſſam, ſed omnes mortui ſunt in deſerto præter Ioſue, & Caleb qui in fide perſtiterunt, 6. pars eſt ibi. *Et initiati ſunt Beelpheger*, per 3. verſic. memorat ſextum peccatum luxuriæ, & Idolatriæ, quæ hoc modo incepit. Ninus Rex Aſſyriorum fecit ſtatuam patri ſuo mortuo Belo, nomine, & vocauit eam Belum. Et omnibus reis fugientibus ad illam ſtatuam parcebat: propter quod homines cæperunt tribuere illi imagini diuinos honores. Hinc cepit Idolatria, & vocare eam, ſecundum ſuum Idioma, Alij Bel. Alij Beel. Alij Baal. Moabitæ vero vocauerunt Idolum ſuum nomine compoſito Beelphegor à Beel nomine Idoli, & Phegor nomine montis, vbi adorabatur. Igitur Balaac Rex Moabitarum de conſilio Balaam falſi Prophetæ, miſit puellas nobiles propè tentoria filiorum Iſrael, vt per eas inducerentur ad Idolatriam, & ſic Deus offenderetur, & accedentes luxurioſi ad puellas, non cognoſcebant eas carnaliter, niſi prius Idolatrarent, vt habetur Numeri cap. 25. de quo peccato ſecuta eſt ira Dei in populum, & mortui ſunt 24. millia, *Et ſteti Phinees filius Aaronis*, conſtanter contra Idolatras, quare occidit Zimbri ducem tribus Symeonis coeuntem cum muliere medianita, & placauit Deum, per ſuum bonum Zelum, 7. pars eſt ibi. *Et irritauerunt eum ad aquas contradictionis*: per vnum verſic. memorat ſeptimum peccatum contradictionis, & murmurationis propter aquæ defectum, locuti ſunt contra Deum, & Moyſen, & quia Moyſes dubitatiuè locutus eſt dicens, Num de petra hac aquam vobis poterimus eijcere? Ideo data eſt ſententia à Deo contra Moyſen, & Aaron, quod non intrarent in terram promiſſam. Numeri cap. 20. 8. pars eſt ibi. *Non diſperdiderunt gentes, quas dixit Dominus illis*: per 5. verſiculos, nar-

rat

Digitized by Google

rat octauum peccatum Idolatriæ in terra promiſſa; quoad culpam: Nam Dominus præcepit filijs Iſrael, vt interficerent omnes Moabitas, Ammonitas, Cananeos, & alias gentes, ne per eos filij Iſrael ad Idolatriam traherentur, & ipſi permiſerunt eos viuere ob auaritiam, propter tributum, vt habetur Numeri cap. 33. & ſic tracti fuerunt ad Idolatriam, quia non diſperdiderunt gentes, ita vt non ſolum immolabant animalia; ſed filios, & filias Idolis, 2. quoad pœnam ibi. *Et iratus eſt furore Dominus in populum ſuum*, per ſeptem verſic. oſtendit multas miſerias, & calamitates, quas paſſi ſunt per manus inimicorum. Sed cum eſſent afflicti, & tribulati humiliabant ſe coram Deo, & orabant, & Deus liberabat eos per ſuam miſericordiam, & per ſuum teſtamentum, & promiſſiones factas Abrahæ, Iſaac, & Iacob.

3. & vltima pars pſalmi eſt ibi: *Saluos fac nos Deus noſter*. Et eſt concluſio totius pſalmi. Nam ſicut miniſtri tresdecim duces Iudices, vt Aiot, Otoniel, Gedion, Iepte, Samſon, &c. ad liberandum populum, qui fuerunt totæ figuræ de Chriſto, ergo mitte Saluatorem, & Redemptorem, vt faciat vnam Eccleſiam de duobus populis, & de omnibus populis, & nationibus, vt poſſimus cantare ibi diuinas laudes, & gratias agere. Ideo bis fiat, fiat, pro populo Hebræo, & gentili.

Myſticè exponitur de Chriſto, per ſupradictas liberationes populi, fuit figura futuræ vniuerſalis redemptio per Chriſtũ facta. Nam ſicut Deus miſit Moyſen ad liberandum populum de Ægypto, & traducendum per mare rubrum; ſic Deus erat miſſurus filium ſuum, ad liberandum genus humanum de poteſtate diaboli, 1. per baptiſmum, 2. per alia Sacramenta emanata à latere Chriſti percuſſo lancea figurato in percuſſione petræ in Oreb ex qua fluxerũt aquæ: & poſtea introducendi erant iuſti in gloriam, terram viuentium ſicut populus in terram promiſſam; poſt multas tribulationes.

Moraliter iſte pſal. eſt contra peccatores diffidentes de miſericordia Dei: pro magnitudine, & multitudine ſuorum peccatorum, audite quid dicat. O vos, qui grauiter peccatis, & deſperatis de veſtra ſalute, & putatis quoniam propter magnitudinem peccatorum non poteſtis veniam adipiſci: Ego vobis præcepi: Confitemini Domino, quoniam bonus, grandia ſunt peccata veſtra: ſed magnus eſt Dominus, qui miſeretur veſtri. Cõfitemini ergo Domino pœnitentiam agite, nolite deſperare de ſalute veſtra: benignus eſt Dominus Confitemini, 1. peccata veſtra: peccauimus cum patribus noſtris, 2. Confitemini confeſſione laudis, quia poſt mortem non eſt pœnitentia, & non eſt alia confidentia niſi in miſericordia Dei.

IN PSAL. CVI.

Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum, &c.

Titulus: *Alleluia*, ideſt laudate Dominum: Nam hoc pſal. laudatur miſericordia Dei, quæ liberat homines à ſex communibus miſerijs, quas enumerabimus paulo poſt. Hæ miſeriæ poſſunt intelligi corporaliter, & ſpiritualiter, & pertinere non ſolum ad Hebræos; ſed etiam ad omnes gentes, vt patebit. Iſte pſalmus euidentiſſimè pandit repulſionem Hebræorum, & vocationem gentium, ait D. Hieron. Miſeriæ accidunt hominibus propter deuiationem à recto itinere diuinorum mandatorum, & ſic 1. venit fames, & ſitis,

Digitized by Google

tis, 2. ab hoſtibus extrinſecis, 3. à rebellione humorum veniunt infirmitates, 4. nauigantibus tempeſtates maris, 5. à terra venit ſterilitas, 6. ſeditio à vicinis conciuibus: Materia pſal. literaliter eſt inuitatio ad gratiarum actiones de liberatione à quibuſdam periculis corporalibus.

Diuiditur pſal. in duas, 1. inducit Pſalmiſta liberatos à periculis ad gratiarum actiones, per tres verſic. quaſi proœmium ad cõfitendum nomini Domini, & ad laudandam miſericordiam Dei, omnes naturaliter.

2. Pars eſt ibi. *Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo*: quæ pars diuiditur in ſex partes; 1. per ſex verſic. commemorat primum periculum, quod eſt deuiatio à recta via, vnde venit fames, & ſitis. Exemplum eſt Gen. cap. 21. de Agar, & Iſmahele, quæ conſumpta aqua in vtre, puer fuit in periculo vitæ, & Deus liberauit eos per Angelũ, & ſic contingit multis ſperantibus in Deo, 2. pars eſt ibi. *Sedentes in tenebris, & vmbra mortis*: per 7. verſic. narrat ſecundum periculum, id eſt captiuitatem ab hoſtibus à quo multi diuinitus liberati ſunt, habetur exemplum, 2. Paralypom. cap. 33. de Manaſſe Rege Iuda, liberatus diuinitus de carcere, & compedibus, & ſuo Regno reſtituto, & verè pœnitentes ſemper à Deo ſunt protecti, & liberati à malis, 3. pars eſt ibi: *Suſcepit eos de via iniquitatis eorum*: in qua per ſex verſic. ponitur liberatio à 3. periculo, id eſt infirmitatibus corporalibus, quæ aliquando à Deo inducuntur propter peccata, & à Deo ſanantur veniente vera pœnitentia: exemplum habetur, 4. Regum cap. 20. de Ezechia Rege Iuda, & ſimiliter in multis alijs contingit, 4. pars eſt ibi. *Qui deſcendunt mare in nauibus*, in qua per decem verſic. ponitur gratiarum actio de liberatione à 4. periculo, quod eſt tempeſtas in mari à Deo immiſſa, à quo frequenter homines liberantur: Exemplum eſt de Iona liberato à Deo de tempeſtate, 5. pars eſt ibi. *Poſuit flumina in deſerto*: in qua per 5. verſic. deſcribitur liberatio à 5. periculo, quod procedit ex ſterilitate terræ, quæ contingit ex nimia ſiccitate, quæ aliquando à Deo propter peccata hominum immittitur, & ſecundum ordinem Diuinæ Sapientiæ remittitur. Exemplum eſt 3. Regum tempore Acab Regis, oratione Eliæ Prophetæ non pluit per tres annos, & ſex menſes, & Deus liberauit eos, 6. pars eſt ibi. *Et pauci facti ſunt, & vexati ſunt*: in qua per quatuor verſic. ponitur liberatio à 6. periculo, quod eſt diſcordia, & ſeditio inter ciues, quæ quanto eſt intimior, tanto eſt periculoſior, in eo ſolet perire maiores, qui ſunt capitanei diſſenſionum, & pauperes euadere per oppoſitum. Concludit in vltimo verſiculo, illum eſſe verè ſapientem, qui obſeruat, & cuſtodit in cordẽ ſuo ſupradicta beneficia.

Myſticè iſte pſal. eſt directus ad populum redemptum, & congregatum de nationibus in vnam Eccleſiam, inuitans illum populum ad gratiarum actionẽ, pro beneficio redemptionis, hæc eſt materia pſalmi.

Diuiditur in duas partes in 1. per tres verſic. facit, quod dictum eſt dicẽs, ò vos omnes, qui redempti eſtis à Chriſto ab Oriente, & Occidente, ab Aquilone, & mari omnes includendo de omni natione: Confitemini Domino Ieſu Chriſto, qui redemit de manu inimici, & congregauit in Eccleſia.

In 2. parte narrat beneficia illata nobis per Chriſtum, in ſuo aduentu pro quibus tenemur gratias agere. Diuiditur hæc pars in ſex partes tres ſpectant ad totum genus humanum, & tres ad Eccleſiam, 1. pars eſt ibi. *Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo*: Et per ſex verſic. narrat primum damnum,

Digitized by Google

quod contraxit humana generatio de peccato Adæ, 1. fuit deuiatio à via Paradiſi, & gloriæ æternæ, 2. hæreditauit exilium ab vtroque paradiſo, 3. ſolitudinem à conſortio Angelorum, 4. acquiſiuit famem, & ſitim ſpirituale, & corporalem, & animam eorum defecit, ideſt vita cum perdidit lignum vitæ, & fuit totum genus humanum tribulatum à Diabolo per quinque mille annos. Vnde Patriarchæ, & Prophetæ, & omnes iuſti clamauerunt ad Dominum, qui miſit filium ſuum Chriſtum, & humana generatio recepit primũ beneficium, quia eripuit homines de neceſſitatibus ſuis, & per Legem Euangelicam reduxit eos ad viam rectam, vt irent ad Ciuitatem Hieruſalem Cœleſtem, & ſatiauit animam inanem per Sacramenta. Ideo omnes homines tenentur agere gratias laudare, & confiteri mirabilia Dei. Nota, quod ad omne beneficium commemorat obligationem noſtram dicens. Confiteantur Domino miſericordiæ eius, &c.

2. Pars eſt ibi. *Sedentes in tenebris, & vmbra mortis*: per 7. verſic. narrat ſecundum damnum, quod fuit captiuitas peccati, & diaboli: quia exacerbauerunt eloquia Dei in paradiſo, tranſgrediendo Diuinum Præceptum comedendo de ligno vitæ, & ſpreuerunt Legem Dei; ſed poſtea humiliati clamauerunt ad Deum, & receperunt ſecundum beneficium, & Chriſtus, 1. liberauit viuos, qui erant in tenebris peccatorum, 2. Sanctos Patres de Lymbo, 3. ſpoliauit Purgatorium; ſi ibi erant aliqui de populo Dei condemnati ad pœnam ſenſus. Ideo omnes liberati confiteantur Domino, & gratias agãt Deo, 3. pars eſt ibi. *Suſcepit eos de via iniquitatis eorum* per ſex verſic. commemorat, 3. damnum, quod fuit infirmitas animæ, & corporis, nam anima fuit ſauciata peccatis, & paſſionibus, corpus diuerſis infirmitatibus, & anima abominata eſt cibum doctrinæ. Et à Chriſto receperunt homines, 3. beneficium, ideſt ſanitatem, quo ad animam, genus humanum recepit gratiam, & Sacramenta. Nam miſit verbum ſuum, & ſanauit eos, ideſt Chriſtus per mortem, & paſſionem ſuam. Ergo omnes ſancti confitemini Domino, & laudate opera eius ſacrificijs, & oblationibus.

4. pars eſt ibi. *Qui deſcendunt mare in nauibus*: per 10. verſic. narrat primum beneficium, quod recepit Eccleſia redempta à Chriſto, quod fuit liberatio à naufragio tyrannorum per decem imperatores, in decem perſecutionibus in 300. annis, quaſi nauis Eccleſiæ, & qui in eam deſcenderunt, ſubmerſa in vndis tribulationum: ita vt Vicarij Chriſti fugiebant in ſolitudines, & Marcellinus Papa timore mortis perculſus publicè Idolis thurificauit (quamuis poſtea pœnitentiam fecit). Ideo Nautæ Eccleſiæ, ideſt Doctores, & Martyres aſcendebant vſq; ad Cœlum, per fortitudinem, tolerantiam, & contemplationem, & deſcendebant vſq; ad Abyſſum, in mortem ignominioſam, & ſapientia eorum deuorata eſt à timore. *Et clamauerunt ad Dominum, cum tribularentur*: in tempore magni Conſtantini Imperatoris, & Sancti Silueſtri Papæ, Nauis Eccleſiæ liberata eſt à periculis tyrannorum. Et ſiluerunt fluctus maris, & facta tranquillitas, & lætati ſunt Chriſtiani, & receperunt; quartum beneficium, ideſt pacem vniuerſalem. Conſtantinus, reliquit Romam, & totam Italiam Eccleſiæ, ipſe Conſtantinopolim ſe contulit. Ideo fideles confiteantur Chriſto, & filij hominum confiteantur mirabilia miſericordiæ eius, 5. pars eſt ibi. *Poſuit flumina in deſertum*, per ſex verſic. narrat ſecundum beneficium Eccleſiæ, quod fuit, quod populus gentilis

tilis ſucceſſit in fructum, & hæreditatem ſynagogæ, quæ dicta erat ante aduentum Chriſti; ſed poſtea remanſit arida, ſterilis, & reprobata, à malitia inhabitantium in ea. Et Eccleſia ex gentilibus facta eſt fœcunda, irrigua, fructifera, & pinguis à ſanguine Chriſti Domini, redemptoris. Et gentiles eſurientes res diuinas poſuit in loco eorum. Et ſeminauerunt agrum Eccleſiæ doctrinis, bonis exemplis, miraculis. Et plantauerunt vineas, ideſt Eccleſias parochiales in toto mundo, & ciuitates pacificas, & multiplicati ſunt, & iumenta eorum, ideſt poſſeſſiones, & bona temporalia non minorauit eis. 6. pars eſt ibi. *Et pauci facti ſunt, & vexati ſunt*, per 4. verſiculos ponit Tertium beneficium Eccleſiæ, quod eſt liberatio ab hæreticis. Nam poſtquam Eccleſia fuit liberata à Tyrannis: infeſtata fuit à contentione hæreticorum, contendentes ſuper doctrinam Chriſti, vt fuerunt Sabellius, Arius, Pelagius, Eunomius, & Alij multi. Sed quia falſa dixerunt errauerunt in via, ideſt dedit eos in reprobum ſenſum, & facti ſunt pauci, quia errauerunt à via veritatis. Et Deus adiuuit pauperem, ideſt populum chriſtianum ſuſcitando catholicos doctores Hierony. Auguſt. Ambroſ. Athanaſ. & multos alios vſq; hodie, qui reprobauerunt eos, & obturauerunt os eorum, & oppilatum eſt os eorum mendaciorum. Et lætati ſunt catholici, quia obmutuerunt mendaces, & veritas relucet, vt ſol. Et in vltimo verſiculo concludit. Quis ſapiens, & cuſtodit hæc? ideſt conſeruat iſtam miſericordiam Dei in corde ſuo? vel quis capit, & intelligit ſenſum iſtius pſalmi? vel quis meretur iſtam miſericordiam meritis ſuis? Deus tu illumina ſenſus, & corda noſtra. Amen.

PSALMVS CVII.

Paratum cor meum Deus, paratum cor meum &c.

TItulus *Canticum pſalmi ipſi Dauid*, Significat quod iſte pſalmus cantabatur voce humana incipiente, & inſtrumento muſico reſpondente. Iſte pſalmus eſt compoſitus ex duobis pſalmis ſcilicet ex pſalmo 56. & 59. & hoc vt credo ad complendum numerum pſalmorum 150. vide pſal. 56. & 59.

Materia eſt gratiarum actio, de reſtitutione Regni Iſrael in ſtatum bonum, tempore Dauid, victoria ſibi à Deo conceſſa de aduerſarijs, & potiſſimè de Idumæis, quos redigit ſub tributo, 2. Regum cap. 8.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 5. verſic. ponitur exultatio, quæ tendit in Deum ſecundum partem ſuperiorem animæ, & cum quadam redundantia ad partem inferiorem ſenſitiuam. Ideo dicit paratum cor meum Deus quò ad contemplatiuam, & paratum cor meum, quo ad actionem ad laudes matutinas, in quibus homines deuoti ſurgunt: Vnde Angeli dicuntur Aſtra matutina in Iob. cap. 38. Cor hominis in tribus modis poteſt accipi, vel in malum, vel in ſenſu ſpirituali. Propheta, & quilibet noſtrum, duo corda debet habere parata bonum, & ſpirituale, cor bonum debet eſſe.

1. *Humiliatum.*	15. *Calefactum.*	29. *Erectum.*
2. *Ampliatum.*	16. *Madefactum.*	30. *Porrectum.*
3. *Conciliatum.*	17. *Mundum.*	31. *Correctum.*
4. *Præparatum.*	18. *Altum.*	32. *Tactum.*
5. *Reparatum.*	19. *Turbidum.*	33. *Contritum.*
6. *Depuratum.*	20. *Iucundum.*	34. *Apertum.*
7. *Conſeruatum.*	21. *Sapiens.*	35. *Expoſitum.*
8. *Viſitatum.*	22. *Sentiens.*	36. *Illuminatum.*
9. *Aggregatum.*	23. *Patiens.*	37. *Dilatatum.*
10. *Inflammatum.*	24. *Compatiens.*	38. *Renouatum.*
11. *Anxiatum.*	25. *Latum.*	39. *Tutè ſeruatum.*
12. *Conſolatum.*	26. *Diſcretum.*	40. *Sæpè videndum.*
13. *Eleuatum.*	27. *Rectum.*	41. *Sæpè mundatum.*
14. *Liquefactum.*	28. *Directum.*	42. *Beatificatum.*

omnia Berchorius.

Alio modo accipitur Cor, pro anima rationali, vnde Chriſtus ait in S. Matth. cap. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, furta &c.* ab anima rationali, quæ habet tres actus intelligere, velle, & Memorari, eſt paratum, hoc cor intelligendo verum, volendo ſemper bonum, & ſancta, & memorari nouiſſima, & fructuoſa. Hæc omnia deſiderat Propheta, & dicit habere paratum cor, & non habere cor peccans, quod eſt, 1. cor malitioſum, 2. pernicioſum, 3. præſumptuoſum, 4. Ambitioſum, 5. Obliuioſum, 5. luxurioſum, 7. obliquum, & tortuoſum, 8. Infatuatum, 9. Duplicatum, 10. ſegregatum, quæ omnia fugienda, ſunt à viro iuſto, ſancto, & deuoto.

2. pars eſt ibi. *Vt liberentur dilecti tui*, per 9. verſic. duo facit, 1. reddit rationem ſuæ exultationis, quæ eſt reſtitutio regni Iſrael in melius, & cum ampliatione; 2. ibi. Quis deducit me in ciuitatem munitam; oſtendit quod victoriæ prædictæ ſunt tribuendæ Deo auctori.

Moraliter poteſt exponi iſte pſal. de quolibet peccatore vere pœnitente, qui ſuperauit inimicos, & totum ſe Deo dicauit.

Myſtice exponitur de Chriſto. Nam Patriarchæ, & Prophetæ inuocabant reſurrectionem Chriſti, quia cum eo reſurgebat lex noua, ideſt Euangelium, & fides, & ſpes noſtra, quæ erant ſepulta in veteri teſtamento, 2. omnes Sancti Patres debebant reſurgere cum eo. Materia eſt, quod Dauid fecit hunc pſal. & dedit illum cantoribus cantandum in templo Domini cum muſicis inſtrumentis pſalterio, & cithara, propter myſterium reſurrectionis Chriſti, quem inuocabant ſub nomine pſalterij, & ſecum ſurgeret Lex Euangelica ſub nomine Citharæ.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 2. verſic. Excitat Chriſtum vt ſurgat à mortuis, & ſuſcitet omnes alios, 2. ibi confitebor in popul. per 3. verſic. promittit agere gratias, & prædicare Legem Euangelicam poſt reſurrectionem Chriſti omnibus nationibus. Nota 1. quod *pſalterium* quo cantabat Dauid componendo pſalmos, figura erat Corporis Chriſti; Nam percuſſum, in parte inferiori, in ſuperiori ſonat, & habet decem cordas. Corpus Chriſti percuſſum in humanitate, Diuinitas operabatur. Decem cordæ ſunt decem myſteria humanitatis, 1. Incarnatio, 2. natiuitas, 3. Baptiſmus, 4. prædicatio, 5. miraculorum operatio, 6. Paſſio, & mors, 7. Reſurrectio, 8. Miſ-

Digitized by Google

8. Miſſio Spiritus Sancti, 9. Aſcenſio, 10. promulgatio Nominis Ieſu. Nota 2. *Cithara*, figurat Legem Euangelicam: Nam eſt triangularis, & habet decem cordas, pro myſterio trinitatis, & decem præcepta legis, & continentur in ea Fides, ſpes, & Charitas. Dicit ergo Dauid, *Exurge pſalterium*, ideſt Chriſte, & exurge tu Cithera, ideſt Lex Euangelica, & ego exurgam diluculo tecum, quia paratum cor meum, parata caro, cantabo voce, & contemplatione, & pſallam operatione. Vita actiua operibus miſericordiæ, & obſeruabo præcepta, & vita contemplatiua meditabor tua Diuina Myſteria, & manifeſtabo nomen tuum, & tuam doctrinam omnibus nationibus quæ ſub Cœlo ſunt. Vnde quatuor petit, 1. vt Chriſtus exaltetur in Cruce, 2. vt reſurgat à mortuis, 3. vt aſcendat ad Cœlum, ad parandam nobis viam, & manſiones, 4. vt veritas Euangelica ſuper omnem terram diffundatur, vt omnes ad veram fidem conuertantur, & liberentur dilecti tui.

2. pars eſt ibi. *Saluum fac dextera tua, & exaudi me*: per 9. verſic. petit ampliationem, & dilatationem Eccleſiæ, & victoriam, contra diabolum, & infideles à quib⁹ paſſa eſt Eccleſiæ, & ſicut Ego ſubiugaui ſub tributo Sichimã, & conuallem &c. ſic tu Domine fac de omnibus nationibus mundi, vt tibi obediant, & ſeruiant. ait D. Hierony. Verè Saluator gaudet habens plures diuitias, *Galaad* interpretatur, Traſmigratio. Gaudet ergo quando populus gentilis migrauit, & venit ad eum, ideſt ad fidem, & Eccleſiam, *Sichima*, interpretatur, humeri, ideſt opera. Chriſtus ait propterea crucifigor, vt opera mea diuidam Sanctis meis. Ideo exaltabor in Cruce pro iuſtis dicebat, Iugum meum ſuaue, & onus meum leue. *Conuallem*, tabernaculorum dimetiar: Chriſtus intrauit in hanc vallem lacrymarum huius mundi, vt diuidat gratias iuſtis, meus eſt *Manaſſes*, qui interpretatur, ex obliuione, quia gentilis oblitus eſt Idolorum, & peccatorum, & recordatus eſt de vero ſuo Deo. *Ephraim*, interpretatur, frugifer, ſuſceptio capitis mei, ideſt corona, qui bonum operatur coronabitur. *Iuda*, dicitur confeſſio, rex meus, ideſt pœnitens eſt Rex. *Moab*, interpretatur, ex patre. Mo, ideſt Ex. Ab, ideſt pater fuit filius Lot, genitus cum filia, in tenebris, in ſpelunca: non in ſole, non in luce, ideſt ex patre, ideſt Diabolo. Vnde Chriſtus vos ex diabolo eſtis, qui oblitus patris ſui. Quomodo eſt lebes ſpei meę? ideſt Domini lebes interpretatur, olla, quæ facit carnes ex duris, molles, qui non rectè viuunt traduntur Satanæ, Vnde Apoſtolus, 1. ad Timot. 1. *Quos tradidi Satanæ, vt diſcant non blaſphemare, & reſipiſcant, & agant pœnitentiam*, & ſic conuertuntur ex vero corde, & corda lapidea fiunt carnea, homines terreni fiunt Cœleſtes. In Idumeam extendam calciamentum meum: *Idumea*, interpretatur, terrena, miſericors Deus non ſolum Cœleſtia vult poſſidere, ſed, & terreſtria *Idumea*, etiam dicitur, ſanguinea, ſignificat infernum ciuitas, aperta ad introeundum, clauſa ad egrediendum, ſolus Chriſtus victor exit liber, ciuitas munita gratijs, & Sacramentis eſt Eccleſia ad quam ſolus Chriſtus ducit, petit liberari à perſecutionibus tyrannorum, & vide pſal. 56. & 59.

PSAL.

PSALMVS CVIII.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os, &c.

TItulus: *In finem pſalmus Dauid*, Clarus eſt ex dictis, dirigit nos in Chriſtum. Materia eſt de paſſione Chriſti, ſpecialiter quantum ad hoc, quod fuit traditus à Iuda proditore, qui motus fuit ob auaritiam, & Iudæi propter inuidiam. Sic Sanctus Petrus citat hunc pſalmum cap. 1. Actuum. Loquitur igitur Dauid in perſona Chriſti hominis, qui frequter legitur oraſſe Deũ patrem, & potiſſime imminente ſua paſſione. Male dicunt Hebræi, quod loquitur de deſtructione domus Saulis proper ingratitudinẽ erga Dauid: ſed non eſt verum, quia Dauid benedixit ei. Credendum D. Petro.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. ponitur inchoatio orationis Chriſti, in 2. adducitur ratio, in 3. finis orationis, 2. pars ibi. Quia os peccatoris, ideſt Iudæ ſuper me apertum eſt, 3. ibi. Et tu Domine, Domine fac mecum propter nomen tuum. Et ſic eſt pſalmus iſte de præuaricatione Iudæ Apoſtoli. Et per conſequens de reprobatione Synagogæ Iudæorum, & ſubſtitutione Sancti Matthiæ Apoſtoli, & electione populi gentilis. Actuum, 1. in hoc conueniunt omnes expoſitores catholici. Fuit figurata hæc ingratitudo Iudæ, & Iudæorum, in ingratitudine Saulis, & ſequacium eius erga Dauid innocentem.

Sed vt Clarius procedamus. Diuiditur iſte pſalmus in 4. partes, in 1. per 4. verſic. Chriſtus exponit querelã ſuã, explicando ingratitudinẽ ipſius Iudæ proditoris, & totius populi Iudæorũ. In 2. petit vltionẽ de Iuda dãdo illi, 30. maledictiones, pro triginta denarijs, quibus Chriſtũ vendidit, & per cõſequẽs dictæ maledictiones deuenerũt ad Iudæos, vſq; hodie obſtinatos. Et ſicut peccatũ Adæ infecit totã humanã naturam: ſic peccatum mortis Chriſti tranſiuit hæreditarium ad poſteritatem, cum his maledictionibus, quarum 1. eſt, conſtitue ſuper eum peccatorem, 2. Diabolus ſtet à dextris eius, 3. cum iudicatur exeat condemnatus, 4. Et oratio eius fiat in peccatum, 5. fiant dies eius pauci, 6. Et Epiſcopatum eius accipiat alter, ideſt Sanctus Matthias, 7. Fiant filij eius orphani, 8. Et vxor eius vidua, 9. Nutantes transferantur filij eius, 10. Et mendicent, 11. Et eijciantur de habitationibus ſuis, 12. ſcrutetur fœnerator omnẽ ſubſtantiam eius, 13. diripiant alieni labores eius, 14. Non ſit illi adiutor, 15. nec ſit, qui miſereatur pupillis eius, 16. fiant nati eius in interitum, 17. in generatione vna deleatur nomen eius, 18. in memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu Domini 19. Et peccatum matris eius non deleatur, 20. fiant contra Dominum ſemper, 21. Diſpereat de terra memoria eorum, 22. Et dilexit maledictionem, & veniet ei, 23. Et noluit benedictionem, & elongabitur ab eo, 24. Induit maledictionem ſicut veſtimentum, 25. Et intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſſibus eius, 26. Fiat ei ſicut veſtimentum, quo operitur, 27. Et ſicut zona, qua ſemper præcingitur, 28. qui conſurgunt in me confundentur, 29. induantur, qui detrahunt mihi pudore, 30. operiantur ſicut diploide confuſione ſua. Hæc omnia venerunt ſuper Iudam, & Iudæos proditores, & interfectores Chriſti, & qui legit ſex libros de bello Iudaico Ioſeph Flauij Hebræi, qui interfuit in toto bello facto à Tito, & Veſpeſiano Imperatoribus Romanis

contra

Digitized by Google

ıdæos, 42. annis poſt mortem Chriſti: inueniet admiranda, & incre-
Matres comedebant proprios filios (quamuis de vna mentionem
medebant ſtercora propter famem. Et aliqui deglutiebant aurum,
um, & fugiebant de ciuitate, & inuenti, à militibus Romanis neca-
& aperiebant inteſtina, & quærebant aurum inter ſtercora. Mortui
ıme decem centena millia, totidem necati ferro, & totidem venditi
ia; ita quod decem hebræi vendebãtur triginta denarijs, quot fuit
& emptus Chriſtus. O iuſta, & ſancta ira, & vindicta Dei, poſt-
ectauit quadraginta annis ingratos, & obſtinatos Hebræos ad pœ-
, & noluerunt reſipiſcere, imo occiderunt Chriſtum Deum, & in-
ocentem, ſanctum, benefactorem, & redemptorem, 2. Fecerunt
Legem, & Prophetas mendaces negando Chriſtum Meſſiam, 3. fuit
cœca ſine emendatione, 4. Ideo obligauerunt ſe, & filios ſuos, &
eros illi peccato. Vnde meruerunt ſimiles pœnas, quales non le-
ulla ſimili hiſtoria.

ſt ibi. *Et tu Domine, Domine fac mecum propter nomen tuum*:
ic. in qua petit à patre ſuam reſurrectionem, & noſtram, cum re-
peccato ſpiritualiter, & totius Eccleſiæ. Et vt moueat patrem
rdiam commemorat ſuos labores, paupertatem, inopiam, con-
animæ, timorem, verecundiam, ieiunia, deriſiones, in cruce mo-
a. Ideo commendat miſericordiam Dei. Et ſciant omnes, quia
æc operans. Maledicant Iudæi coram Pilato, & in Cruce irri-
u tamen pater benedic.

ſt ibi. *Confitebor Domino nimis in ore meo*: in duobus verſic. pro-
us gratias tàm ipſe, quam ſua membra, & Eccleſia laudando Deũ,
do, quod ſaluauit nos à perſequentibus oremus ne nos incida-
Dei.

PSALMVS CIX.

Dixit Dominus Domino meo: ſede à dextris meis, &c.

Titulus: *Ipſi Dauid pſalmus*, Titulus clarus niſi velit dicere, ipſi Chriſto figurato per Dauid, hic pſal. ſic connectitur cum ſuperiori. Nam in illo prænunciauit ſententiam damnationis, & maledictiones, quas Iudas, & totus populus Iudæorum incurrerunt, propter mortem, & paſſionem Chriſti. In hoc prædicit dignitates, quas Chriſtus adeptus eſt, in prœmium ſuorum laborum mortis, & paſſionis. De quibus dignitatibus omnes auctores Catholici conueniunt in hoc pſalmo. Chriſtus citat hunc pſal. de ſe, in San Matth. cap. 22. Sanctus Paulus ad Hebræos cap. 7. citat ipſum de Chriſto. Itẽ ad Roman. 1. etiam ad Hebræos. Vnde non eſt maior probatio, quod ſit de Chriſto. Ideo cantatur in feſtiuitatibus propter dignitates Chriſti.

Diuiditur pſal. in quatuor partes in 1. per quatuor verſic. agitur de imperio, & dominio Chriſti, in 2. de æterno, & ſummo Sacerdotio eius, 3. de iudiciaria poteſtate, 4. reddit cauſam.

In 1. parte per quatuor primos verſic. oſtendit qualiter Deus Pater tradidit homini Chriſto Filio ſuo ſummum, & vniuerſale Imperium, & Regnũ & dominium totius mundi, ſuper omnes creaturas. Et loquitur Propheta in

perſo-

Digitized by Google

PSALMVS CVIII.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os, &c.

Titulus: *In finem pſalmus Dauid*, Clarus eſt ex dictis, dirigit nos in Chriſtum. Materia eſt de paſſione Chriſti, ſpecialiter quantum ad hoc, quod fuit traditus à Iuda proditore, qui motus fuit ob auaritiam, & Iudæi propter inuidiam. Sic Sanctus Petrus citat hunc pſalmum cap. 1. Actuum. Loquitur igitur Dauid in perſona Chriſti hominis, qui frequter legitur oraſſe Deũ patrem, & potiſſime imminente ſua paſſione. Male dicunt Hebræi, quod loquitur de deſtructione domus Saulis proper ingratitudinẽ erga Dauid: ſed non eſt verum, quia Dauid benedixit ei. Credendum D. Petro.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. ponitur inchoatio orationis Chriſti, in 2. adducitur ratio, in 3. finis orationis, 2. pars ibi. Quia os peccatoris, ideſt Iudæ ſuper me apertum eſt, 3. ibi. Et tu Domine, Domine fac mecum propter nomen tuum. Et ſic eſt pſalmus iſte de præuaricatione Iudæ Apoſtoli. Et per conſequens de reprobatione Synagogæ Iudæorum, & ſubſtitutione Sancti Matthiæ Apoſtoli, & electione populi gentilis. Actuum, 1. in hoc conueniunt omnes expoſitores catholici. Fuit figurata hæc ingratitudo Iudæ, & Iudæorum, in ingratitudine Saulis, & ſequacium eius erga Dauid innocentem.

Sed vt Clarius procedamus. Diuiditur iſte pſalmus in 4. partes, in 1. per 4. verſic. Chriſtus exponit querelã ſuã, explicando ingratitudinẽ ipſius Iudæ proditoris, & totius populi Iudæorũ. In 2. petit vltionẽ de Iuda dãdo illi, 30. maledictiones, pro triginta denarijs, quibus Chriſtũ vendidit, & per cõſequẽs dictæ maledictiones deuenerũt ad Iudæos, vſq; hodie obſtinatos. Et ſicut peccatũ Adæ infecit totã humanã naturam: ſic peccatum mortis Chriſti tranſiuit hæreditarium ad poſteritatem, cum his maledictionibus, quarum 1. eſt, conſtitue ſuper eum peccatorem, 2. Diabolus ſtet à dextris eius, 3. cum iudicatur exeat condemnatus, 4. Et oratio eius fiat in peccatum, 5. fiant dies eius pauci, 6. Et Epiſcopatum eius accipiat alter, ideſt Sanctus Matthias, 7. Fiant filij eius orphani, 8. Et vxor eius vidua, 9. Nutantes transferantur filij eius, 10. Et mendicent, 11. Et eijciantur de habitationibus ſuis, 12. ſcrutetur fœnerator omnẽ ſubſtantiam eius, 13. diripiant alieni labores eius, 14. Non ſit illi adiutor, 15. nec ſit, qui miſereatur pupillis eius, 16. fiant nati eius in interitum, 17. in generatione vna deleatur nomen eius, 18. in memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu Domini 19. Et peccatum matris eius non deleatur, 20. fiant contra Dominum ſemper, 21. Diſpereat de terra memoria eorum, 22. Et dilexit maledictionem, & veniet ei, 23. Et noluit benedictionem, & elongabitur ab eo, 24. Induit maledictionem ſicut veſtimentum, 25. Et intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſſibus eius, 26. Fiat ei ſicut veſtimentum, quo operitur, 27. Et ſicut zona, qua ſemper præcingitur, 28. qui conſurgunt in me confundentur, 29. induantur, qui detrahunt mihi pudore, 30. operiantur ſicut diploide confuſione ſua. Hæc omnia venerunt ſuper Iudam, & Iudæos proditores, & interfectores Chriſti, & qui legit ſex libros de bello Iudaico Ioſeph Flauij Hebræi, qui interfuit in toto bello facto à Tito, & Veſpeſiano Imperatoribus Romanis

contra

Digitized by Google

contra Iudæos, 42. annis poſt mortem Chriſti: inueniet admiranda, & incredibilia. Matres comedebant proprios filios (quamuis de vna mentionem facit) comedebant ſtercora propter famem. Et aliqui deglutiebant aurum, & argentum, & fugiebant de ciuitate, & inuenti, à militibus Romanis necabantur, & aperiebant inteſtina, & quærebant aurum inter ſtercora. Mortui fuerunt fame decem centena millia, totidem necati ferro, & totidem venditi in mancipia; ita quod decem hebræi vendebātur triginta denarijs, quot fuit venditus, & emptus Chriſtus. O iuſta, & ſancta ira, & vindicta Dei, poſtquam expectauit quadraginta annis ingratos, & obſtinatos Hebræos ad pœnitentiam, & noluerunt reſipiſcere, imo occiderunt Chriſtum Deum, & hominem innocentem, ſanctum, benefactorem, & redemptorem, 2. Fecerunt Deum, & Legem, & Prophetas mendaces negando Chriſtum Meſſiam, 3. fuit obſtinatio cœca ſine emendatione, 4. Ideo obligauerunt ſe, & filios ſuos, & omnes poſteros illi peccato. Vnde meruerunt ſimiles pœnas, quales non leguntur in nulla ſimili hiſtoria.

3. Pars eſt ibi. *Et tu Domine, Domine fac mecum propter nomen tuum*: per 8. verſic. in qua petit à patre ſuam reſurrectionem, & noſtram, cum reſurgemus à peccato ſpiritualiter, & totius Eccleſiæ. Et vt moueat patrem ad miſericordiam commemorat ſuos labores, paupertatem, inopiam, conturbationes animæ, timorem, verecundiam, ieiunia, deriſiones, in cruce mouendo capita. Ideo commendat miſericordiam Dei. Et ſciant omnes, quia manus tua hæc operans. Maledicant Iudæi coram Pilato, & in Cruce irrideant me, tu tamen pater benedic.

4. Pars eſt ibi. *Confitebor Domino nimis in ore meo*: in duobus verſic. promittit acturus gratias tàm ipſe, quam ſua membra, & Eccleſia laudando Deū, & prædicando, quod ſaluauit nos à perſequentibus oremus ne nos incidamus in irām Dei.

PSALMVS CIX.

Dixit Dominus Domino meo: ſede à dextris meis, &c.

Titulus: *Ipſi Dauid pſalmus*, Titulus clarus niſi velit dicere, ipſi Chriſto figurato per Dauid, hic pſal. ſic connectitur cum ſuperiori. Nam in illo prænunciauit ſententiam damnationis, & maledictiones, quas Iudas, & totus populus Iudæorum incurrerunt, propter mortem, & paſſionem Chriſti. In hoc prædicit dignitates, quas Chriſtus adeptus eſt, in prœmium ſuorum laborum mortis, & paſſionis. De quibus dignitatibus omnes auctores Catholici conueniunt in hoc pſalmo. Chriſtus citat hunc pſal. de ſe, in San Matth. cap. 22. Sanctus Paulus ad Hebræos cap. 7. citat ipſum de Chriſto. Itē ad Roman. 1. etiam ad Hebræos. Vnde non eſt maior probatio, quod ſit de Chriſto. Ideo cantatur in feſtiuitatibus propter dignitates Chriſti.

Diuiditur pſal. in quatuor partes in 1. per quatuor verſic. agitur de imperio, & dominio Chriſti, in 2. de æterno, & ſummo Sacerdotio eius, 3. de iudiciaria poteſtate, 4. reddit cauſam.

In 1. parte per quatuor primos verſic. oſtendit qualiter Deus Pater tradidit homini Chriſto Filio ſuo ſummum, & vniuerſale Imperium, & Regnū & dominium totius mundi, ſuper omnes creaturas. Et loquitur Propheta in perſo-

Digitized by Google

PSALMVS CVIII.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os, &c.

Titulus: *In finem pſalmus Dauid*, Clarus eſt ex dictis, dirigit nos in Chriſtum. Materia eſt de paſſione Chriſti, ſpecialiter quantum ad hoc, quod fuit traditus à Iuda proditore, qui motus fuit ob auaritiam, & Iudæi propter inuidiam. Sic Sanctus Petrus citat hunc pſalmum cap. 1. Actuum. Loquitur igitur Dauid in perſona Chriſti hominis, qui frequter legitur oraſſe Deũ patrem, & potiſſime imminente ſua paſſione. Male dicunt Hebræi, quod loquitur de deſtructione domus Saulis proper ingratitudinẽ erga Dauid: ſed non eſt verum, quia Dauid benedixit ei. Credendum D. Petro.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. ponitur inchoatio orationis Chriſti, in 2. adducitur ratio, in 3. finis orationis, 2. pars ibi. Quia os peccatoris, ideſt Iudæ ſuper me apertum eſt, 3. ibi. Et tu Domine, Domine fac mecum propter nomen tuum. Et ſic eſt pſalmus iſte de præuaricatione Iudæ Apoſtoli. Et per conſequens de reprobatione Synagogæ Iudæorum, & ſubſtitutione Sancti Matthiæ Apoſtoli, & electione populi gentilis. Actuum, 1. in hoc conueniunt omnes expoſitores catholici. Fuit figurata hæc ingratitudo Iudæ, & Iudæorum, in ingratitudine Saulis, & ſequacium eius erga Dauid innocentem.

Sed vt Clarius procedamus. Diuiditur iſte pſalmus in 4. partes, in 1. per 4. verſic. Chriſtus exponit querelã ſuã, explicando ingratitudinẽ ipſius Iudæ proditoris, & totius populi Iudæorũ. In 2. petit vltionẽ de Iuda dãdo illi, 30. maledictiones, pro triginta denarijs, quibus Chriſtũ vendidit, & per cõſequẽs dictæ maledictiones deuenerũt ad Iudæos, vſq; hodie obſtinatos. Et ſicut peccatũ Adæ infecit totã humanã naturam: ſic peccatum mortis Chriſti tranſiuit hæreditarium ad poſteritatem, cum his maledictionibus, quarum 1. eſt, conſtitue ſuper eum peccatorem, 2. Diabolus ſtet à dextris eius, 3. cum iudicatur exeat condemnatus, 4. Et oratio eius fiat in peccatum, 5. fiant dies eius pauci, 6. Et Epiſcopatum eius accipiat alter, ideſt Sanctus Matthias, 7. Fiant filij eius orphani, 8. Et vxor eius vidua, 9. Nutantes transferantur filij eius, 10. Et mendicent, 11. Et eijciantur de habitationibus ſuis, 12. ſcrutetur fœnerator omnẽ ſubſtantiam eius, 13. diripiant alieni labores eius, 14. Non ſit illi adiutor, 15. nec ſit, qui miſereatur pupillis eius, 16. fiant nati eius in interitum, 17. in generatione vna deleatur nomen eius, 18. in memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu Domini 19. Et peccatum matris eius non deleatur, 20. fiant contra Dominum ſemper, 21. Diſpereat de terra memoria eorum, 22. Et dilexit maledictionem, & veniet ei, 23. Et noluit benedictionem, & elongabitur ab eo, 24. Induit maledictionem ſicut veſtimentum, 25. Et intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſſibus eius, 26. Fiat ei ſicut veſtimentum, quo operitur, 27. Et ſicut zona, quæ ſemper præcingitur, 28. qui conſurgunt in me confundentur, 29. induantur, qui detrahunt mihi pudore, 30. operiantur ſicut diploide confuſione ſua. Hæc omnia venerunt ſuper Iudam, & Iudæos proditores, & interfectores Chriſti, & qui legit ſex libros de bello Iudaico Ioſeph Flauij Hebræi, qui interfuit in toto bello facto à Tito, & Veſpeſiano Imperatoribus Romanis

contra

contra Iudæos, 42. annis poſt mortem Chriſti: inueniet admiranda, & incredibilia. Matres comedebant proprios filios (quamuis de vna mentionem facit) comedebant ſtercora propter famem. Et aliqui deglutiebant aurum, & argentum, & fugiebant de ciuitate, & inuenti, à militibus Romanis necabantur, & aperiebant inteſtina, & quærebant aurum inter ſtercora. Mortui fuerunt fame decem centena millia, totidem necati ferro, & totidem venditi in mancipia; ita quod decem hebræi vendebātur triginta denarijs, quot fuit venditus, & emptus Chriſtus. O iuſta, & ſancta ira, & vindicta Dei, poſtquam expectauit quadraginta annis ingratos, & obſtinatos Hebræos ad pœnitentiam, & noluerunt reſipiſcere, imo occiderunt Chriſtum Deum, & hominem innocentem, ſanctum, benefactorem, & redemptorem, 2. Fecerunt Deum, & Legem, & Prophetas mendaces negando Chriſtum Meſſiam, 3. fuit obſtinatio cœca ſine emendatione, 4. Ideo obligauerunt ſe, & filios ſuos, & omnes poſteros illi peccato. Vnde meruerunt ſimiles pœnas, quales non leguntur in nulla ſimili hiſtoria.

3. Pars eſt ibi. *Et tu Domine, Domine fac mecum propter nomen tuum*: per 8. verſic. in qua petit à patre ſuam reſurrectionem, & noſtram, cum reſurgemus à peccato ſpiritualiter, & totius Eccleſiæ. Et vt moueat patrem ad miſericordiam commemorat ſuos labores, paupertatem, inopiam, conturbationes animæ, timorem, verecundiam, ieiunia, deriſiones, in cruce mouendo capita. Ideo commendat miſericordiam Dei. Et ſciant omnes, quia manus tua hæc operans. Maledicant Iudæi coram Pilato, & in Cruce irrideant me, tu tamen pater benedic.

4. Pars eſt ibi. *Confitebor Domino nimis in ore meo*: in duobus verſic. promittit acturus gratias tàm ipſe, quam ſua membra, & Eccleſia laudando Deū, & prædicando, quod ſaluauit nos à perſequentibus oremus ne nos incidamus in irām Dei.

PSALMVS CIX.

Dixit Dominus Domino meo: ſede à dextris meis, &c.

Titulus: *Ipſi Dauid pſalmus*, Titulus clarus niſi velit dicere, ipſi Chriſto figurato per Dauid, hic pſal. ſic connectitur cum ſuperiori. Nam in illo prænunciauit ſententiam damnationis, & maledictiones, quas Iudas, & totus populus Iudæorum incurrerunt, propter mortem, & paſſionem Chriſti. In hoc prædicit dignitates, quas Chriſtus adeptus eſt, in præmium ſuorum laborum mortis, & paſſionis. De quibus dignitatibus omnes auctores Catholici conueniunt in hoc pſalmo. Chriſtus citat hunc pſal. de ſe, in San Matth. cap. 22. Sanctus Paulus ad Hebræos cap. 7. citat ipſum de Chriſto. Itē ad Roman. 1. etiam ad Hebræos. Vnde non eſt maior probatio, quod ſit de Chriſto. Ideo cantatur in feſtiuitatibus propter dignitates Chriſti.

Diuiditur pſal. in quatuor partes in 1. per quatuor verſic. agitur de imperio, & dominio Chriſti, in 2. de æterno, & ſummo Sacerdotio eius, 3. de iudiciaria poteſtate, 4. reddit cauſam.

In 1. parte per quatuor primos verſic. oſtendit qualiter Deus Pater tradidit homini Chriſto Filio ſuo ſummum, & vniuerſale Imperium, & Regnū & dominium totius mundi, ſuper omnes creaturas. Et loquitur Propheta in perſo-

Digitized by Google

PSALMVS CVIII.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os, &c.

TItulus: *In ſinem pſalmus Dauid*, Clarus eſt ex dictis, dirigit nos in Chriſtum. Materia eſt de paſſione Chriſti, ſpecialiter quantum ad hoc, quod fuit traditus à Iuda proditore, qui motus fuit ob auaritiam, & Iudæi propter inuidiam. Sic Sanctus Petrus citat hunc pſalmum cap. 1. Actuum. Loquitur igitur Dauid in perſona Chriſti hominis, qui frequter legitur oraſſe Deũ patrem, & potiſſime imminente ſua paſſione. Male dicunt Hebræi, quod loquitur de deſtructione domus Saulis proper ingratitudinẽ erga Dauid: ſed non eſt verum, quia Dauid benedixit ei. Credendum D. Petro.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. ponitur inchoatio orationis Chriſti, in 2. adducitur ratio, in 3. finis orationis, 2. pars ibi. Quia os peccatoris, ideſt Iudæ ſuper me apertum eſt, 3. ibi. Et tu Domine, Domine fac mecum propter nomen tuum. Et ſic eſt pſalmus iſte de præuaricatione Iudæ Apoſtoli. Et per conſequens de reprobatione Synagogæ Iudæorum, & ſubſtitutione Sancti Matthiæ Apoſtoli, & electione populi gentilis. Actuum, 1. in hoc conueniunt omnes expoſitores catholici. Fuit figurata hæc ingratitudo Iudæ, & Iudæorum, in ingratitudine Saulis, & ſequacium eius erga Dauid innocentem.

Sed vt Clarius procedamus. Diuiditur iſte pſalmus in 4. partes, in 1. per 4. verſic. Chriſtus exponit querelã ſuã, explicando ingratitudinẽ ipſius Iudæ proditoris, & totius populi Iudæorũ. In 2. petit vltionẽ de Iuda dãdo illi, 30. maledictiones, pro triginta denarijs, quibus Chriſtũ vendidit, & per cõſequẽs dictæ maledictiones deuenerũt ad Iudæos, vſq; hodie obſtinatos. Et ſicut peccatũ Adæ infecit totã humanã naturam: ſic peccatum mortis Chriſti tranſiuit hæreditarium ad poſteritatem, cum his maledictionibus, quarum 1. eſt, conſtitue ſuper eum peccatorem, 2. Diabolus ſtet à dextris eius, 3. cum iudicatur exeat condemnatus, 4. Et oratio eius fiat in peccatum, 5. fiant dies eius pauci, 6. Et Epiſcopatum eius accipiat alter, ideſt Sanctus Matthias, 7. Fiant filij eius orphani, 8. Et vxor eius vidua, 9. Nutantes transferantur filij eius, 10. Et mendicent, 11. Et eijciantur de habitationibus ſuis, 12. ſcrutetur fœnerator omnẽ ſubſtantiam eius, 13. diripiant alieni labores eius, 14. Non ſit illi adiutor, 15. nec ſit, qui miſereatur pupillis eius, 16. fiant nati eius in interitum, 17. in generatione vna deleatur nomen eius, 18. in memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu Domini 19. Et peccatum matris eius non deleatur, 20. fiant contra Dominum ſemper, 21. Diſpereat de terra memoria eorum, 22. Et dilexit maledictionem, & veniet ei, 23. Et noluit benedictionem, & elongabitur ab eo, 24. Induit maledictionem ſicut veſtimentum, 25. Et intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſſibus eius, 26. Fiat ei ſicut veſtimentum, quo operitur, 27. Et ſicut zona, qua ſemper præcingitur, 28. qui conſurgunt in me confundentur, 29. induantur, qui detrahunt mihi pudore, 30. operiantur ſicut diploide confuſione ſua. Hæc omnia venerunt ſuper Iudam, & Iudæos proditores, & interfectores Chriſti, & qui legit ſex libros de bello Iudaico Ioſeph Flauij Hebræi, qui interfuit in toto bello facto à Tito, & Veſpeſiano Imperatoribus Romanis

contra Iudæos, 42. annis poſt mortem Chriſti: inueniet admiranda, & incredibilia. Matres comedebant proprios filios (quamuis de vna mentionem facit) comedebant ſtercora propter famem. Et aliqui deglutiebant aurum, & argentum, & fugiebant de ciuitate, & inuenti, à militibus Romanis necabantur, & aperiebant inteſtina, & quærebant aurum inter ſtercora. Mortui fuerunt fame decem centena millia, totidem necati ferro, & totidem venditi in mancipia; ita quod decem hebræi vendebātur triginta denarijs, quot fuit venditus, & emptus Chriſtus. O iuſta, & ſancta ira, & vindicta Dei, poſtquam expectauit quadraginta annis ingratos, & obſtinatos Hebræos ad pœnitentiam, & noluerunt reſipiſcere, imo occiderunt Chriſtum Deum, & hominem innocentem, ſanctum, benefactorem, & redemptorem, 2. Fecerunt Deum, & Legem, & Prophetas mendaces negando Chriſtum Meſſiam, 3. fuit obſtinatio cœca ſine emendatione, 4. Ideo obligauerunt ſe, & filios ſuos, & omnes poſteros illi peccato. Vnde meruerunt ſimiles pœnas, quales non leguntur in nulla ſimili hiſtoria.

3. Pars eſt ibi. *Et tu Domine, Domine fac mecum propter nomen tuum*: per 8. verſic. in qua petit à patre ſuam reſurrectionem, & noſtram, cum reſurgemus à peccato ſpiritualiter, & totius Eccleſiæ. Et vt moueat patrem ad miſericordiam commemorat ſuos labores, paupertatem, inopiam, conturbationes animæ, timorem, verecundiam, ieiunia, deriſiones, in cruce mouendo capita. Ideo commendat miſericordiam Dei. Et ſciant omnes, quia manus tua hæc operans. Maledicant Iudæi coram Pilato, & in Cruce irrideant me, tu tamen pater benedic.

4. Pars eſt ibi. *Confitebor Domino nimis in ore meo*: in duobus verſic. promittit acturus gratias tàm ipſe, quam ſua membra, & Eccleſia laudando Deũ, & prædicando, quod ſaluauit nos à perſequentibus oremus ne nos incidamus in iram Dei.

PSALMVS CIX.

Dixit Dominus Domino meo: ſede à dextris meis, &c.

Titulus: *Ipſi Dauid pſalmus*, Titulus clarus niſi velit dicere, ipſi Chriſto figurato per Dauid, hic pſal. ſic connectitur cum ſuperiori. Nam in illo prænunciauit ſententiam damnationis, & maledictiones, quas Iudas, & totus populus Iudæorum incurrerunt, propter mortem, & paſſionem Chriſti. In hoc prædicit dignitates, quas Chriſtus adeptus eſt, in prœmium ſuorum laborum mortis, & paſſionis. De quibus dignitatibus omnes auctores Catholici conueniunt in hoc pſalmo. Chriſtus citat hunc pſal. de ſe, in San Matth. cap. 22. Sanctus Paulus ad Hebræos cap. 7. citat ipſum de Chriſto. Itẽ ad Roman. 1. etiam ad Hebræos. Vnde non eſt maior probatio, quod ſit de Chriſto. Ideo cantatur in feſtiuitatibus propter dignitates Chriſti.

Diuiditur pſal. in quatuor partes in 1. per quatuor verſic. agitur de imperio, & dominio Chriſti, in 2. de æterno, & ſummo Sacerdotio eius, 3. de iudiciaria poteſtate, 4. reddit cauſam.

In 1. parte per quatuor primos verſic. oſtendit qualiter Deus Pater tradidit homini Chriſto Filio ſuo ſummum, & vniuerſale Imperium, & Regnũ & dominium totius mundi, ſuper omnes creaturas. Et loquitur Propheta in perſo-

PSALMVS CVIII.

Deus laudem meam ne tacueris, quia os, &c.

Titulus: *In finem pſalmus Dauid*, Clarus eſt ex dictis, dirigit nos in Chriſtum. Materia eſt de paſſione Chriſti, ſpecialiter quantum ad hoc, quod fuit traditus à Iuda proditore, qui motus fuit ob auaritiam, & Iudæi propter inuidiam. Sic Sanctus Petrus citat hunc pſalmum cap. 1. Actuum. Loquitur igitur Dauid in perſona Chriſti hominis, qui frequter legitur oraſſe Deũ patrem, & potiſſime imminente ſua paſſione. Male dicunt Hebræi, quod loquitur de deſtructione domus Saulis proper ingratitudinẽ erga Dauid: ſed non eſt verum, quia Dauid benedixit ei. Credendum D. Petro.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. ponitur inchoatio orationis Chriſti, in 2. adducitur ratio, in 3. finis orationis, 2. pars ibi. Quia os peccatoris, ideſt Iudæ ſuper me apertum eſt, 3. ibi. Et tu Domine, Domine fac mecum propter nomen tuum. Et ſic eſt pſalmus iſte de præuaricatione Iudæ Apoſtoli. Et per conſequens de reprobatione Synagogæ Iudæorum, & ſubſtitutione Sancti Matthiæ Apoſtoli, & electione populi gentilis. Actuum, 1. in hoc conueniunt omnes expoſitores catholici. Fuit figurata hæc ingratitudo Iudæ, & Iudæorum, in ingratitudine Saulis, & ſequacium eius erga Dauid innocentem.

Sed vt Clarius procedamus. Diuiditur iſte pſalmus in 4. partes, in 1. per 4. verſic. Chriſtus exponit querelã ſuã, explicando ingratitudinẽ ipſius Iudæ proditoris, & totius populi Iudæorũ. In 2. petit vltionẽ de Iuda dãdo illi, 30. maledictiones, pro triginta denarijs, quibus Chriſtũ vendidit, & per cõſequẽs dictæ maledictiones deuenerũt ad Iudæos, vſq; hodie obſtinatos. Et ſicut peccatũ Adæ infecit totã humanã naturam: ſic peccatum mortis Chriſti tranſiuit hæreditarium ad poſteritatem, cum his maledictionibus, quarum 1. eſt, conſtitue ſuper eum peccatorem, 2. Diabolus ſtet à dextris eius, 3. cum iudicatur exeat condemnatus, 4. Et oratio eius fiat in peccatum, 5. fiant dies eius pauci, 6. Et Epiſcopatum eius accipiat alter, ideſt Sanctus Matthias, 7. Fiant filij eius orphani, 8. Et vxor eius vidua, 9. Nutantes transferantur filij eius, 10. Et mendicent, 11. Et eijciantur de habitationibus ſuis, 12. ſcrutetur fœnerator omnẽ ſubſtantiam eius, 13. diripiant alieni labores eius, 14. Non ſit illi adiutor, 15. nec ſit, qui miſereatur pupillis eius, 16. fiant nati eius in interitum, 17. in generatione vna deleatur nomen eius, 18. in memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu Domini 19. Et peccatum matris eius non deleatur, 20. fiant contra Dominum ſemper, 21. Diſpereat de terra memoria eorum, 22. Et dilexit maledictionem, & veniet ei, 23. Et noluit benedictionem, & elongabitur ab eo, 24. Induit maledictionem ſicut veſtimentum, 25. Et intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleum in oſſibus eius, 26. Fiat ei ſicut veſtimentum, quo operitur, 27. Et ſicut zona, qua ſemper præcingitur, 28. qui conſurgunt in me confundentur, 29. induantur, qui detrahunt mihi pudore, 30. operiantur ſicut diploide confuſione ſua. Hæc omnia venerunt ſuper Iudam, & Iudæos proditores, & interfectores Chriſti, & qui legit ſex libros de bello Iudaico Ioſeph Flauij Hebræi, qui interfuit in toto bello facto à Tito, & Veſpeſiano Imperatoribus Romanis

contra

Digitized by Google

contra Iudæos, 42. annis poſt mortem Chriſti: inueniet admiranda, & incredibilia. Matres comedebant proprios filios (quamuis de vna mentionem facit) comedebant ſtercora propter famem. Et aliqui deglutiebant aurum, & argentum, & fugiebant de ciuitate, & inuenti, à militibus Romanis necabantur, & aperiebant inteſtina, & quærebant aurum inter ſtercora. Mortui fuerunt fame decem centena millia, totidem necati ferro, & totidem venditi in mancipia; ita quod decem hebræi vendebātur triginta denarijs, quot fuit venditus, & emptus Chriſtus. O iuſta, & ſancta ira, & vindicta Dei, poſtquam expectauit quadraginta annis ingratos, & obſtinatos Hebræos ad pœnitentiam, & noluerunt reſipiſcere, imo occiderunt Chriſtum Deum, & hominem innocentem, ſanctum, benefactorem, & redemptorem, 2. Fecerunt Deum, & Legem, & Prophetas mendaces negando Chriſtum Meſſiam, 3. fuit obſtinatio cœca ſine emendatione, 4. Ideo obligauerunt ſe, & filios ſuos, & omnes poſteros illi peccato. Vnde meruerunt ſimiles pœnas, quales non leguntur in nulla ſimili hiſtoria.

3. Pars eſt ibi. *Et tu Domine, Domine fac mecum propter nomen tuum*: per 8. verſic. in qua petit à patre ſuam reſurrectionem, & noſtram, cum reſurgemus à peccato ſpiritualiter, & totius Eccleſiæ. Et vt moueat patrem ad miſericordiam commemorat ſuos labores, paupertatem, inopiam, conturbationes animæ, timorem, verecundiam, ieiunia, deriſiones, in cruce mouendo capita. Ideo commendat miſericordiam Dei. Et ſciant omnes, quia manus tua hæc operans. Maledicant Iudæi coram Pilato, & in Cruce irrideant me, tu tamen pater benedic.

4. Pars eſt ibi. *Confitebor Domino nimis in ore meo*: in duobus verſic. promittit acturus gratias tàm ipſe, quam ſua membra, & Eccleſia laudando Deū, & prædicando, quod ſaluauit nos à perſequentibus oremus ne nos incidamus in irām Dei.

PSALMVS CIX.

Dixit Dominus Domino meo: ſede à dextris meis, &c.

Titulus: *Ipſi Dauid pſalmus*, Titulus clarus niſi velit dicere, ipſi Chriſto figurato per Dauid, hic pſal. ſic connectitur cum ſuperiori. Nam in illo prænunciauit ſententiam damnationis, & maledictiones, quas Iudas, & totus populus Iudæorum incurrerunt, propter mortem, & paſſionem Chriſti. In hoc prædicit dignitates, quas Chriſtus adeptus eſt, in prœmium ſuorum laborum mortis, & paſſionis. De quibus dignitatibus omnes auctores Catholici conueniunt in hoc pſalmo. Chriſtus citat hunc pſal. de ſe, in San Matth. cap. 22. Sanctus Paulus ad Hebræos cap. 7. citat ipſum de Chriſto. Itē ad Roman. 1. etiam ad Hebræos. Vnde non eſt maior probatio, quod ſit de Chriſto. Ideo cantatur in feſtiuitatibus propter dignitates Chriſti.

Diuiditur pſal. in quatuor partes in 1. per quatuor verſic. agitur de imperio, & dominio Chriſti, in 2. de æterno, & ſummo Sacerdotio eius, 3. de iudiciaria poteſtate, 4. reddit cauſam.

In 1. parte per quatuor primos verſic. oſtendit qualiter Deus Pater tradidit homini Chriſto Filio ſuo ſummum, & vniuerſale Imperium, & Regnū & dominium totius mundi, ſuper omnes creaturas. Et loquitur Propheta in perſo-

perſona Patris in die Aſcenſionis dicens. *Dixit Dominus Pater, Domino meo Filio ſuo Deo, & homini ſede à dextris meis.*

Nota 1. quod *dicere Dei*, eſt facere. Dixit, & facta ſunt omnia. Et Deus Pater dupliciter locutus eſt, vno modo ab æterno, & ad intra, & ſic produxit, & genuit Filium ſuum, & Verbum ſibi coequale, & conſubſtantiale. Alio modo locutus eſt in tempore, quando creauit mundum, & omnes creaturas corporales, & ſpirituales. Hic locutus eſt filio ſuo vnito carni in die Aſcēſionis.

Nota 2. quod *ſedere*, tripliciter poteſt intelligi, 1. quieſcere à labore, 2. poſſidere, & ſic Chriſtus in die Aſcenſionis quieuit à laboribus præſentis vitæ, & poſſedit in quantum homo ſummam Beatitudinem, 3. intelligitur de poſitione corporis, in quatuor modis, 1. de ſitu corporis, & ſic Deus nō habet dexteram, nec ſiniſtram, 2. ſignificat equalitatem in eſſentia, & potentia, & *ſedit* Chriſtus ſecundum Deitatem, cum vna eſſentia cum patre ſit, 3. ſignificat principium motus, & ſic Chriſtus, vt homo eſt principium gratiæ, per quem ſaluati ſumus, & ſic ſedet ad dexteram Patris, 4. dextera dicitur omnis proſperitas: vnde notanter dicitur à dextris in plurali, propter quatuor ſummas proſperitates acquiſitas à Chriſto Deo, & homine, ſcilicet 1. ſummum imperium, 2. ſummum Sacerdotium, 3. ſummum iudicatum, 4. ſummā adorationem.

Nota 3. hoc aduerbium, *Donec* tripliciter accipitur, 1. determinatiuè, vt in Geneſi 49. Non auferetur ſceptrum de Iuda, donec veniat, qui mittendus eſt, ideſt poſt aduentum Chriſti non erit temporale regnum, 2. accipitur abſolutè, & indeterminatè; ſicut ſumitur hic ſemper ſedet, & nunc, & poſt iudicium, 3. accipitur infinite, & æternaliter; ſicut in pſal. 71. orietur in diebus eius iuſtitia, & abundantia pacis, donec auferatur Luna: Nam Luna nunquam auferetur, & ſic accipitur hic, nunc, & ſemper ſedet ſubiugatis inimicis dœmonibus, obſtinatis Iudæis; gentilibus contumacibus, Tyrannis, & Hæreticis, & in iudicio finali omnes ſub ſcabellum pedum eius.

In 3. verſic. vbi dicit. *Virgam virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion:* mōſtrat quod hæc poteſtas incæpit in Hieruſalem in monte Sion, vbi erat domus in qua Dauid fecit iſtum pſalmum, & alios, & poſtea fuit cœnaculum, vbi Chriſtus fecit vltimam cœnam cum diſcipulis ſuis in die Iouis ſancta, & inſtituit Sacramentum Euchariſtiæ, & ordinauit Apoſtolos Sacerdotes, in eadem domo in die Paſchæ ſero ſtetit in medio diſcipulorum, & in die octauo ibidem oſtendit ſe omnibus diſcipulis, & S. Thomæ, quem certificauit, & & in eadem domo in die Pentecoſtes miſit Spiritum Sanctum in diſcipulos, & receperunt omnia dona gratiarum, intelligentiam ſcripturarum, locutionem variarum linguarum, virtutem faciendi miracula. Ideo Iſaias cap. 2. ait, *De Sion exibit lex, & verbum Domini, de Hieruſalem*. Et ſub iſta metaphora de virga ſignificat quatuor poteſtates, 1. Regiam vt ſceptrum, 2. Sacerdotalem, ideſt baculum paſtoralem, & poteſtatem ligandi, & ſoluendi, 3. Doctoralem, & doctrinalem, vt ferulam magiſtri, 4. Virtualem faciendi miracula. Ideo Dominare in medio inimicorum. In omnibus nationibus per tuos Apoſtolos, quibus datæ ſunt tales poteſtates in monte Sion in Die Pentecoſtes contra diabolos, Tyrannos, Hæreticos &c.

In 4. verſic. in quo ait, *Tecum principium in die virtutis*. S. Hierony. ait diffi-

difficilis eſt, hic verſiculus. *Senſus* eſt de æterna generatione Chriſti. Pater dicit ad filium. O Chriſte ſede à dextris meis, & dominare in medio inimicorum tuorum, quia tibi debetur ſumma Regia poteſtas, iure hæreditario; eo quod tu es filius meus naturalis. Nam in quantum Deus, Ego te genui ex vtero, ideſt memoria mea fœcunda, ideſt ex tota ſubſtantia mea æternum, equalem, & omnipotentem, vt ſum Ego, Ante Luciferum, ideſt ante omnē creaturā, ante Angelos, ante Cœlum, ante Solē, & Lunam, & æternaliter. Sed in quantū homo, Ego genui te poſt Luciferū ex vtero Virginali opere Spiritus Sancti. Tecū principiū, ideſt tecū eſt principatus, vel principiū, ideſt verbū principiū formele omniū creaturarū ſemper fuit vnitū cū humanitate Chriſti à primo inſtanti ſuæ incarnationis, a quo die incepit Dies virtutis in quo incepit operari miracula, fœcundando Virginem Mariam, ſanctificando Ioannem Baptiſtam, & per totam ſuam vitam, paſſionem, & mortem. In ſplendoribus ſanctorum, ideſt in toto tempore à reſurrectione Chriſti, & ſemper glorificando Sanctos Patres, & tua humanitas ſplendet in Cælo cum ſanctis. Alij referunt principium ad patrem, vt dicat Pater ad filium, Ego ſum vnum, & idem principium tecum producendi Spiritum Sanctum in Die virtutis, ideſt in tota æternitate, cuius ſplendorem ſancti participant. Alij dicunt; Ego pater ſum tecum, ò fili ſimul cum Spiritu Sancto, vnum principium producendo creaturas, in *Die* virtutis tuæ, ideſt in die creationis in quo virtute tua facta ſunt omnia. Nota cum *D.* Bonauen. in opuſc. quod in Deo eſt vna ſubſtantia, & tres perſonæ. *Deus* pater, Deus filius, Deus Spiritus Santus tota eſſentia patris eſt, in ipſo, tota in filio, tota in Spiritu Sancto: Et tota eſſentia filij in ipſo, tota in patre, tota in Spiritu Sancto. Et tota eſſentia Spiritus Sancti in ipſo, tota in patre, tota in filio. In *Deo* ſunt duo notitiæ, ingentia eſt intellectus operatiui, & opere huius *Deus* fit beatus, quia intelligit ſe, & omnia in ſe. Alia eſt notitia genita, & opere huius Deus fit pater, eſt intellectus productiui, quia dum *Deus* intelligens ſe ipſum, generat conceptum de ſeipſo; quod non eſt accidens; ſed ſubſtantia de eadem eſſentia. Hic eſt filius verbum, conceptum, ſapientia, doctrina genita, per modum naturæ. Pater, & Filius amando ſe ad inuicem producunt, Spiritum Sanctum per modum voluntatis, dicitur proceſſio, ſpiratio, & emanatio, quæ eſt eadem eſſentia, & ſubſtantia. In vna eſſentia ſunt tres perſonæ, circa quas ſunt nouem ordines Angelorum, qui reſpondent tribus Diuinis perſonis. Ordo Thronorum reſpondens patri, ſecundum quod eſt in ſe ipſo. Ordo Cherubin reſpondens patri, ſecundum quod eſt in filio. Ordo Seraphim reſpondens patri, ſecundum quod eſt in Spiritu Sancto. Ordo Dominationum reſpondens filio ſecundum quod eſt in Patre cuius eſt imperare. Ordo Virtutum rèſpondens filio, ſecundum quod eſt in ſeipſo. Ordo Poteſtatum reſpondens filio, ſecundum quod eſt in Spiritu Sancto. Ordo Principatuum reſpondens Spiritui Sancto, ſecundum quod eſt in Patre. Ordo Archangelorum reſpondens Spiritui Sancto, ſecundum quod eſt in Filio. Ordo Angelorum reſpondens Spiritui Sancto ſecundum quod eſt in ſeipſo. 1. Hierarchia à ſolo *Deo* illuminatur, 2. Hierarchia illuminatur à Deo, & à ſuprema, 3. Hierarchia illuminatur à Deo, à ſuprema, & à media. Hic ordo eſt etiam cognitionis Diuinæ, eſt vna, trina, & nouem, aut eſt de 1. de 2. & de 3. obiecto. Deus cognitionem quam habet de ſe, eſt 1. notitia, 2. ſcientia,

 & 3. ſa-

& 3. ſapientia. Aut eſt cognitio de rebus vniuerſalibus, eſt 4. præſcientia, 5 prouidentia, & 6. diſpoſitio. Aut eſt cognitio de hominibus, eſt 7. prædeſtinatio, 8. reprobatio, & 9. liber vitæ. Quamuis omnia eſſentialia tribus perſonis æqualiter, & indifferenter conueniant, tamen Patri appropriantur. Vnitas, æternitas, ratio principiandi, & omnipotentia. Filio appropriantur, veritas, ſpecies, ratio exemplandi, & omnis ſcientia; Spiritui Sancto appropriantur bonitas, amor, vſq; ratio finiendi. Liceat mihi quærere, problema nouum. Cur Christus in S. Ioanne cap. 8. dixit de ſe. Ego principium, qui loquor vobis, 1 An quia eſt primogenitus omnium creaturarum? vt D. Paulus ait Colos 1. 2. An quia principium, quo facta ſunt omnia? vnde Moyſes inquit cap. 1. Geneſ. In principio Creauit Deus Cœlum, & terram. Et S. Ioan. 1. cap. In principio erat Verbum, & infra, omnia per ipſum facta ſunt, 3. An quia eſt principium reparationis vniuerſi? 4. An quia eſt principium omnium noſtrarum bonarum actionum? vt ipſe ait, ſine me nihil poteſtis facere, 5. an quia (vt Zoroaſtres inquit) à principio primo nullum imperfectum? vnde Chriſtus in S. Math cap. 7. dixit. *Non poteſt arbor bona malos fructus facere*. Et in fabrica vniuerſi Moyſes ait, Gene. cap. 1. *Et vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*, 6. an quia eſt principium noſtræ futuræ Beatitudinis? Vnde Deus omne adaperiens vuluam exigebat de hominibus, quia ſicut ipſe eſt principium, & finis. Alpha, & Omega, vt ait Ioan. Apoca. cap. 1. ſic vult, quod omnes noſtræ actiones à Deo per Deum incipiant & in Deum finiant, 7. an quia, vt ait Origenes cap. 1. in Ioannem. Principium ad cognoſcendum Patrem, & Dux Chriſtus? quia ſicut ipſe ait in S. Ioan. cap. 14. *Nemo venit ad Patrem, niſi per me*. Nam notiones ſunt quinque paternitas, filiatio, ſpiratio, proceſſio, & innaſcibilitas, quæ patris ſolius eſt 8. an quia eſt principium omnis viæ bonæ, quæ ducit ad vitam æternam, quæ eſt facere iuſta? vnde Prouerb. cap. 8. dicitur *Deus creauit me principium viarum ſuarum* ad opera ſua, idem 9. An quia eſt principium cum ſit via, veritas, & vita, ſapientia, & lux illuminans.

2. Pars pſalmi eſt ibi. *Iurauit Dominus, & non pænitebit eum: tu es Sacerdos in æternum*. In qua demonſtrat æternum Sacerdotium Chriſti. Dicitur iurauit propter certitudinem, & infallibilitatem prophetiæ, & promiſſarum diuinarum. Nam verus Meſſias in lege promiſſus oportebat, vt eſſet Deus, & homo, Rex, & Sacerdos, 1. Deus, vt præualeret aduerſus diabolum, & pretium eſſet infinitum, 2. homo, vt poſſit pro nobis pati ad iuſtitiam complendam, 3. Rex, vt haberet vniuerſale dominium, & Iudex eſſet vniuerſalis, 4. Sacerdos ſummus, & æternus. Nam 1. ipſe Chriſtus, vt Deus eſt æternus, 2. quia æternum idem eſt, quod perpetuum, & ſine fine, 3. quia nullum aliud Sacerdotium ſuccedet huic cum ſit terminata Lex Moyſis, 4. quia æternum, ideſt inſeparabiliter ſanctificatio facta per Sacerdotium Chriſti, nō ſicut in veteri Lege, quæ non aperiebat Cœlum. *Secundum Ordinem Melchiſedech*. qui fuit figura Chriſti quintupliciter, 1. quia fuit Rex, & Sacerdos; vt Chriſtus, qui habuit poteſtatem inſtituendi Sacramenta nouæ Legis, 2. habuit poteſtatem conferendi eis virtutē ex merito ſuæ paſſionis, 3. habuit poteſtatem committendi miniſterium Sacramentorum ſuis ſucceſſoribus, & ſic dicitur ſummus Sacerdos, 2. Melchiſedech fuit figura Chriſti, quia dicitur Rex pacis, & Iuſtitiæ, & Chriſtus eſt pax, quia 1. pacificauit nos Deo, 2.

Digitized by Google

2. quia iuſtificauit nos, 3. Melchiſedech figurauit Chriſtum. Nam ſicut Melchiſedech, eſt ſine patre, & matre in ſcriptura, & ſine genealogia. Sic Chriſtus eſt ſine Patre in terra, & ſine Matre in cœlo. S. Hieronymus in quodam ſuo opuſculo dicit, quod Melchiſedech ſit Sem filius Noæ, & ſic tenetur, 4. quia obtulit panem, & vinum Deo altiſſimo pro Abraham. Ita Chriſtus inſtituit ſacrificium panis, & vini in Euchariſtia, & non eſt ſacerdotium ſuum, ſecundum ordinem Aaronis, qui offerebat animalia Deo, 5. quia in eodem loco vbi obtulit Melchiſedech, ibi inſtituit Chriſtus Sacramentum Altaris.

3. Pars pſal. eſt ibi. *Dominus à dextris tuis confregit in die iræ ſuæ Reges*, in qua per duos verſic. ponit tertiam dignitatem, quam Chriſtus adeptus eſt merito ſuæ paſſionis, quæ fuit Iudiciaria poteſtas, vt ſit Iudex vniuerſalis viuorum, & mortuorum. Et quia duplex iudicium, vnum occultum in hac vita de quo dicit Propheta in 1. verſic. ò Pater Dominus meus Ieſus Chriſtus Filius tuus, qui ſedet à dextris tuis confregit Reges, & Tyrannos in die iræ ſuæ, & puniuit pœna temporali, & æterna ſummos Sacerdotes Hebræos Annam, & Caiphas, Reges Herodem, & Pilatum. Imperatores Romanos. Neronem, Diocletianum, Domitianum, Maximinum, Decium, Valerianum, Maximianum, Iulianum, Valentem, & omnes denique inimicos Reges, qui mala morte perierunt. Et hæreticos Eccleſiam ſuam perſequentes, in Gehennam detruſit, & puniuit, vel confregit (vt ait Diuus Auguſtinus,) ideſt humiliauit, & conuertit ad Fidem, vt fuerunt Philippus Imperator, Magnus Conſtantinus, &c. Aliud Iudicium erit manifeſtum, & vniuerſale in nouiſſimo die. Et de hoc dicit Propheta in ſecundo verſic. huius partis. Iudicabit in nationibus implebit ruinas: quando omnes homines, nemine excepto, & omnes nationes iudicatæ erunt ab iſto Iudice.

Nota 4. ruinas implebit, 1. Chriſtus per mortẽ, & paſſionem ſuam impleuit ruinam ipſius Adæ, 2. quando omnes mortuos reſuſcitabit, & congregabit in valle Ioſaphat 3. implebit ruinam Angelorum, quia tunc erit completus numerus electorum, & implebuntur ſedes vacuæ, (ſecundum aliquos) 4. implebit, & reparabit falſa iudicia facta in hac vita, 1. Iudicabit facta mala Regum, & Imperatorum, quæ non fuerunt iudicata in hac vita, 2. Iudicabit mala iudicata à Iudicibus, & iuſtitia huius mundi, qui propter odium, aut metum, vel lucrum malè iudicarunt, 3. Iudicabit facinora occulta, homicidia, furta, adulteria, &c. Et tunc dicet reprobis: *ite maledicti in ignem æternum*, Et Electis *venite benedicti patris mei*.

4. pars eſt ibi. *De torrente in via bibet*: In iſto verſic. & ſub metaphora torrentis Propheta aſſignat cauſam, vnde meruit Chriſtus adipiſci dignitates ſupradictas imperialem, ſcilicet ſacerdotalem, & iudicialem. Et dicit quod fuerunt omnes labores, itinera, peregrinationes, fames, ſitis, iniuriæ, opprobria, verbera, paſſiones, & mors pœnoſiſſima, quæ omnia Chriſtus pro nobis ſuſtinuit. Nam ſicut torrens in quo cõgregantur omnes aquæ pluuiales trahit ſecum omnes arbores, lapides, & omnia quæ ſunt in ripa, ita contra Chriſtum congregatæ ſunt omnes aquæ tribulationum, & perſecutionum, in via ideſt in vita præſenti. Et congruit cum illo dicto D. Pauli ad Philip. cap. 2. *Humiliauit ſemetipſum Dominus Ieſus Chriſtus factus obediens vſque ad mortem: mortem autem Crucis: propter quod, & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen*. Ideò acquiſiuit, & meruit

Digitized by Google

ri.t; 1. ſummum imperium vt homo, 2. ſummum, & æternum ſacerdotium, 3. ſummam iudiciariam poteſtatem, 4. ſummum honorem, & latriam cum verbo, 5. ſummam fœlicitatem, & beatitudinem. Ad quam oremus, vt nos admittat.

Eccleſia cantat pſal. ad veſperas in omnibus feſtiuitatibus, 1. quia eſt primus ex pſalmis veſpertinalibus, 2. quia in hac hora Chriſtus de Cruce depoſitus fuit propter quod acquiſiuit omnes dignitates vt homo, 3. quia in hac hora inſtituit Sacramentum altaris, 4. in hora manifeſtauit ſe diſcipulis euntibus, in Emaus.

IN PSAL. CX.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo: in conſ. &c.

Titulus: *Alleluia*. Ideſt Laudate Dominum, ſemper vbi præponitur hic titulus narrantur magna Dei beneficia, hic pſal. connetitur cum præcedente in illo actum eſt de Sacerdotio Chriſti, in iſto agitur de Euchariſtiæ inſtitutione, & efficacia. Hic pſalmus eſt compoſitus cum omnibus literis Alphabeti Hebræi, puto ad denotandum perfectiones, quas debet habere, tam miniſter, quam ille, qui digne vult ſumere Euchariſtiam, de qua agitur in iſto, pſal.

Diuiditur pſal. in tres partes in 1. per tres verſic. Propheta excitat ſeipſum ad laudem Dei toto corde pro magnis beneficijs, in 2. ibi magna opera Domini, per 5. verſic. explicat myſterium Sacramenti Euchariſtiæ. In 3. parte ibi ſanctum, & terribile nomen eius, excitat fideles, vt cum magna puritate accedant, pſalmus conſtat ex vndecim verſiculis, & dimidium verſiculi compoſitum eſt cum vna litera Hebræa, ita vt compleat numerum vigeſimum ſecundum, hoc modo videlicet.

Aleph Confitebor tibi Domine, in toto corde meo. Confitebor confeſſione laudis, magnificando opera Dei, & confeſſione fidei, credendo omnes articulos fidei, corde, voce, & opere.

Beth. In conſilio iuſtorum, & congregatione. In terra inter veros Chriſtianos in Eccleſia catholica collecta in vna fide. Et in Cœlo in congregatione Sanctorum, & Angelorum laudantium Deum trinum, & vnum.

Gimel. Magna opera Domini, Reddet rationem laudis, & confeſſionis, opera Dei mira ſunt omnia, vt creatio, & gubernatio mundi, cum tanta varietate, & ordine. Incarnatio Verbi, Inſtitutio Euchariſtiæ, mors, & reſurrectio Chriſti, iuſtificatio peccatoris, propter quæ non poſſumus agere tantas gratias Deo de tantis beneficijs.

Daleth. Exquiſita in omnes voluntates eius. Opera exquiſita, electa, & magis vtilia nobis ſunt duo, paſſio Chriſti, in qua oſtendit nobis miſericordiam ſuam. Et Inſtitutio Euchariſtiæ, de qua intendit agere, & in qua oſtēdit nobis ſuam charitatem, & amorem, vel exquiſita in omnes voluntates eius, ideſt opera Dei ſunt quæſita, & parata in omnem vſum Deo placitum, vt Deus de illis faciat quidquid voluerit iuxta pſal. 118. omnia ſeruiunt tibi. Vel exquiſita, ideſt qui attentè conſiderat inueniet dulcedinem, in quam ſe ipſum accendat ad obſeruantiam omnium mandatorum Dei, quæ ſunt voluntates eius.

He:

Digitized by Google

He: Confeſſio, & magnificentia opus eius. Quia opus redemptionis eſt plenum laudis, & magnificentiæ, Nam redemit nos ſua magnifica liberalitate non ex debito, aut ex meritis. Vel opera Dei cogunt nos laudare, & magnificare Deum, vel opus eius eſt laudandum, & magnificandum.

Vau. Et iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi. Iuſtum enim eſt, quod eius voluntas ſemper impleatur, quia ex tantis beneficijs Dei, de iuſtitia debetur ei laus, & magnificentia, quæ eſt pars latriæ de iure debitæ Deo. Ideo dicitur Iuſtitia, ideſt opus eius. Dei cultus, & adoratio durabit in ſæculum ſæculi, ideſt in æternum, etiam in Cœlo.

Zain. Memoriam fecit mirabilium ſuorum. Hæc 2. pars in qua agit Propheta de Euchariſtia Sacramento, in quo facit memoriam mirabilium ſuorum, quæ quinque præcipuè memorantur, 1. myſterium incarnationis, vbi facta eſt vnio perſonalis, in hoc fit vnio corporalis, & ſpiritualis, 2. memoratur Myſterium paſſionis, 3. Myſterium reſurrectionis, 4. Miſterium Aſcenſionis, 5. memorantur figuræ veteris teſtamenti, 1. ſicut fuit Manna, quod cibauit Hebræos vſq; ad terram promiſſam. Et hoc Sacramentum cibat dignos viatores vſq; ad Cœleſtem patriam, 2. in Agno Paſchali, qui figurabat Chriſtum agnum innocentem immolandum, & comedendum quotidie, 3. in panibus propoſitionis duodecim Exod. 25. Euchariſtia data duodecim Apoſtolis, 4. in pane ſubcineritio Eliæ, 5. in pane, & vino oblato à Melchiſedech. Et in alijs innumeris figuris huius Sacramenti, quod eſt nutritio ſpiritualis.

Cheth. Miſericors, & miſerator Dominus, Miſericors, ideſt habitus, & pronitas miſerendi, ſed Miſerator effectum paternum ad miſerendum: vnde laudat miſericordiam magnam Dei erga nos.

Teth. Eſcam dedit timentibus ſe, ideſt dedit corpus ſuum in cibum, & ſanguinem in potum in Sacramento Euchariſtiæ, quæ interpretatur, bona gratia. Et ait, Timentibus: *quia mors eſt malis, vita bonis*. In Apocal. cap. 22. Angelus clamabat ad indignos manducantes de ligno vitæ. *Foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & Idolis ſeruientes &c.* Nam quindecim genera perſonarum dignè communicari non poſſunt exiſtentes in tali ſtatu, & obſtinati, 1. amentes, 2. dæmoniaci, 3. pueri, 4. non ieiuni, 5. polluti, 6. hiſtriones, 7. diuinatores, 8. ornantes ſe corrupta intentione, 9. choriatrices, 10. Aliatores, 11. vſurarij, 12. Interdicti, 13. ſuſpenſi, 14. Excommunicati, 15. criminoſi, ideſt habentes conſcientiam peccati mortalis. Raynerius.

Iod. Memor erit in ſæculum teſtamenti ſui, .i. adimplendo vetus teſtamentum, & omnes figuras in eo contentas. Et ordinando nouum teſtamentum, quod continetur in veteri; Ideo Chriſtus ait, *hoc facite in meam commemorationem* in S. Luca cap. 22. ſecundo quia hoc Sacramentum durabit vſq; ad finem ſæculi, & nullum maius Sacramentum, & ſacrificium ſuccedet.

Caph. virtutem operum ſuorum annuntiabit populo ſuo, ideſt Efficaciam huius Sacramenti, quæ eſt remittere peccata, augere gratiam, reconciliare nos patri; Immo præbet dignè ſumentibus duodecim fructus ligni vitæ, quos vidit Ioannes Apocal. cap. 22. ſunt enim.

Inſtam-

Digitized by Google

Inflammat, memorat, ſubſtentat, roborat auget,
Hoſtia ſpem purgat, reficit vitam dat & vnit,
Confirmatq; fidem, munit fomitemq; remittit.

Immo miracula, quæ continentur in hoc Sacramento præcipuè ſunt decē, 1. quod ibi. eſt Corpus Chriſti in tanta quantitate, ſicut fuit in Cruce, & nūc eſt in Cœlo, 2. accidentia ſunt ſine ſubiecto, 3. panis ita conuertitur in Corpus Chriſti, quod tamen non eſt materia corporis, nec etiam animæ, 4. corpus non augetur ex multarum hoſtiarum conſecratione, nec minuitur ex earum ſumptione. 5. Idem corpus ſimul in pluribus locis, & in omnibus hoſtijs conſecratis eſt. 6. cum diuiditur hoſtia, nō diuiditur corpus, ſed totus Chriſtus ſub qualibet particula eſt. 7. quod cum non ſit ibi panis, & vinum, tamen accidentia eundem habent effectum, 8. cum ſtatim deſinunt illæ ſpecies, tunc etiam deſinit ibi eſſe Corpus Chriſti, 9. quod in hoc Sacramento eſt memoria paſſionis Chriſti, eleuatio in Cruce, 10. quando tenetur hoſtia in manibus, & videtur oculis Corpus Chriſti, nec tangitur manibus, nec videtur oculis: ſed hoc totum tantummodo circa ſpecies agitur, ſicut, & quando diuiditur. Has virtutes Chriſtus, 1. annunciau t Apoſtolis, 2. Apoſtoli annunciauerunt populis, & Eccleſiæ, & gentibus.

Lamed. Vt det illis hæreditatem gentium: Literaliter hæreditas gentium erat terra promiſſionis poſſeſſa à gentilibus poſtea data eſt Hebræis: ſed hic intelligitur vita, ad quam introducit hoc Sacramentum. Dicitur hæreditas gentium, quia omnes facti ſumus ad imaginem Dei, & Deus vult omnes ſaluos fieri.

Mem. Opera manuum eius veritas, & iudicium. In hoc Sacramēto ſunt maxima, & admiranda, veritas, eſt verum corpus realiter. Et veritas, quia adimpleuit figuras veteris Teſtamenti, 1. quia implentur omnes figuræ, mirabilia opera, ſacrificia, & oblationes veteris Teſtamenti, 2. in eo tranſuſtantiatur panis, & vinum, 3. quia in eo repræſentatur paſſio Chriſti, & noſtra redemptio, 4. quia in eo continentur Anima, Corpus, & Diuinitas Chriſti, & per concomitantiam tota Trinitas, 5. quia operatur mirabiles effectus. In veritate, & iudicium, ideſt dat vitam deuotè ſumentibus, & iudicium mortis ſumentibus indignè, & indeuotè. Ideo mors eſt malis, vita bonis. Iudicium triplex eſt, examinationis, diſcretionis, & ſecretionis, ideſt Myſteriorum ſecretorum Dei, vnde dicitur. O ſacrum Myſterium.

Nun. Fidelia omnia mandata eius: Mandata Dei ſunt fidelia, & præciſſe mandatum conſecrationis, & vſus huius Sacramenti; cum conſecratur debita intentione ſemper fit Sacramentum, vel mandata Dei ſunt fidelia, quia dant vitam æternam ſeruantibus.

Samech. confirmata in ſæculum ſæculi. Mandata Euangelica ſunt confirmata miraculis, & doctrinis, quia Deus eſt teſtis fidelis, quia quæ dixerunt Prophetæ omnia facta ſunt; ſicut ipſi dixerunt.

Hain. Facta in veritate & æquitate. Facta per Chriſtum, qui eſt veritas, & æquitate, quia Chriſtus paſſus fuit pro nobis ad ſatisfaciendam Diuinam Iuſtitiam.

The Redemptionem miſit Dominus populo ſuo. Hic ponitur Euchariſtiæ inſtitutio, tunc enim Deus Pater miſit redemptionem, quando Filius eius Chriſtus ex obedientia Patris venit ad ſuam paſſionem, per quam redemptus eſt genus

genus humanum, & nobis ſuum corpus dedit in Sacramento, 1. in memoriā Paſſionis, 2. in ſignum amoris, 3. in robore confirmationis contra fragilitatem, 4. in nutrimentum vitæ ſpiritualis, 5. in viaticum præſentis peregrinationis, 6. in pignus, & arram habendæ hæreditatis, 7. in remedium ſatisfactionis pro peccatis. Omnibus enim prodeſt ſi ex nobis non deficit.

Tſade. Mandauit in æternum teſtamentum ſuum, idest inſtituit Sacramentum Eucharistiæ quod vocatur teſtamentū. Vnde Chriſtus in S. Mattheo cap. 27. ait, *hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti*. Et S. Paulus 1. Corin. cap. 11. *hic Calix nouum Teſtamentum eſt in meo Sanguine*. Dicitur in æternum, 1. quia nullum aliud Sacramentum ſimile ſuccedit huic, 2. quia hoc Sacramentum ducit ad vitam beatam quæ eſt plena fruitio ipſius Chriſti contenti in hoc Sacramento, cuius deitate beati fruuntur interius, & humanitate exterius, 3. æternum teſtamentum, quia per mortem Chriſti fuit confirmatum.

Coph. Sanctum, & terribile nomen eius. Sanctum eſt cum Sanctis, terribile cum peccatoribus. Ideo exhortatur fideles, vt accedant cum magna veneratione, ſanctitate, & timore. Nam nomen Chriſti eſt ſanctum, quia ſanctificat, & ſaluat dignè ſumentes, vnde Ieſus dicitur Saluator. Sed in quantum terribile iudicat, & damnat indignè ſumentes, quia ex peccato duodecim damna eg eſſa ſunt, 1. tentatio dæmonum, 2. repletio fomitis, 3. macula erroris, 4. offenſa Dei, 5. ignorantia ſuiipſius, 6. odiū proximi, 7. tædium de bonis ſpiritualibus, 8. accidia in bono, 9. obligatio ad mortem, 10. decurſio vitæ, 11 exilium in mundo, 12. reductio in cinerem, exilium à paradiſo.

Res. Initio ſapientiæ timor Domini, 1. quia Diuina Opera tractāda ſunt cum ſapientia magna, & timore, 2. initium omnis ſapientiæ, & omnis operis boni eſt timor Domini, *qui timet Deum facit bonum*, 3. veræ ſapientiæ principium eſt declina à malo, & fac bonum, accedens ad hoc Sacramentum, non debet eſſe, vt Iudas, vt Herodes, nec ſpuere in faciem Chriſti, vt ait D. Gregorius.

Scin. Intellectus bonus omnibus facientibus eum, 1. intelligentia Sacræ Scripturæ, & diuini mandati eſt bona omnibus obſeruantibus illud mandatum, & inutilis, & nociua tranſgreſſoribus, 2. intellectus bonus eſt ille, qui credit, & colit magna veneratione, & ſine dubitatione eum, in Sacramentum Euchariſtiæ. Tangit in hoc verſiculo intellectum poſſibilem, & agentem. Vnde nota, quod intellectus eſt vis animæ, quæ inuiſibilia percipit, & eſt principiorum intelligibilium. Intellectus agens eſt, qui abſtrahit ſpecies ab imagine, & ponit ſpecies abſtractas à phantaſia in intellectu poſſibili, qui ſpeculatur illas ſpecies, & facit vniuerſale, differunt ſicut lux, & illuminatum, intellectus agens eſt omnia facere; ſed intellectus poſſibilis eſt omnia fieri. Eſt alia diuiſio intellectus in ſpeculatiuum, & practicum. Speculatiuus cognoſcit verum in ratione veri, practicus autem cognoſcit verum in ratione boni, item intellectus ſpeculatiuus vocatur cognitio ſpeculatiua, ſed practicus dicitur cognitio affectiua. Item finis ſpeculatiui eſt verum, finis autem practici eſt opus, cum hic moderetur paſſiones animi, practicus diuiditur in rationem, & ſynderesim. Ratio eſt ſuperior, & inferior, eſt enim vis animæ, non ſolum cognitiua, ſed etiam motiua, & quamuis vna eſt anima, & vnus intellectus in quolibet indiuiduo multa nomina ſortitur pro varietate actionum. Nota etiam, vt ait Cœlius Rodyginus lib. 2. cap. 1. ex mente D. Au-

guſt.

guſt. quod quædam ſunt ſupra intellectum, vt eſt Deus, quædam iuxta ſe, vt Angelus, quædam in ſe, quædam infra ſe; vt omnia quæ ſub cœlo ſunt. Ad cognoſcendum Deum intellectus indiget lumine diuino, & ſupra naturali. Ad cognoſcendum Angelum indiget reuelatione ab Angelo, Ad cognoſcédum ſeipſum non indiget aliquo lumine extrinſeco; ſed ſufficit ei lumen intimum, & innatum, & ſic etiam cognoſcit omnia, quæ ſub cœlo ſunt. Quatenus intellectus eſt donum Spiritus Sancti, 1. cognoſcit ſe ipſum eſſe miſerũ. 2. cognoſcit Deum agendo ei gratias, 3. cognoſcit donum eſſe à Deo, & gratias egit ei. Et cognoſcit, 1. quod eſt euitandum omne malum, & euitat, 2. quod eſt exequendum omne bonum, & operatur, 3. quod eſt expectandum ſummum bonum. Hic eſt intellectus bonus, nam potentiæ animæ rationalis ſunt intellectus, memoria, & voluntas.

Tau. laudatio eius manet in ſæculum ſæculi; 1. laudatio, & præmium digne ſumentis hoc Sacramentum manet in æternum: Nam præmium operis virtuoſi manet ſemper, 2. laudatio huius Sacramenti ſemper manebit in æternum. Et finit pſalmus in laudem, vnde incepit Alleluia.

Eccleſia cantat hunc pſalmum in feſtiuitatibus ad veſperas ob inſtitutionem huius Sacramenti, in hac hora.

PSALMVS CXI.

Beatus vir, qui timet Dominum, in man. &c.

TItulus: *Alleluia, reuerſionis Aggæi, & Zachariæ*. Iſti Prophetæ non dum erant cùm illa cantata erant à Dauid. Nam inter tempus Dauid, & traſmigrationem populi Iſrael in Babylonem, quatuordecim generationes tranſierunt, vt ait D. Matth. cap. 1. Et poſt captiuitatem, & completis ſeptuaginta annis captiuitatis ſub Dario, hi duo Prophetæ, reuerſi ſunt in Iudeam cum populo, & renouarunt templum Domini, quod ſignificat renouationem noui templi, ideſt Eccleſiæ Catholicæ ex Iudæ ruinis. Vnde Aggæus dicitur montanus, Zacharia dicitur, ſolemnis, & ſignificant fideles Chriſti, qui ſunt alti in virtutibus, & ſolemnes in tribulationibus. Et ſicut illi Prophetæ laudauerunt Dominum; de hac ſpirituali renouatione: ſic Chriſtiani, qui per eos ſignificantur, poſt abſolutionem peccatorum Dominum laudant tanquam à captiuitate liberati. Vel vir iuſtus poſt curſum vitæ per ſeptuaginta annos, redditur ad patriam beatam, quæ eſt illa pax ſumma, cuius initium eſt timor Domini, de quo incipit pſalmus. Iſte pſalmus prouocat nos, per timorem Dei in æternæ domus habitationi fundari: ait D. Hieronymus. Iſte pſalmus connectitur cũ ſuperiori, quia ille laudabat Deum, iſte laudat virum iuſtum. Iſte pſalmus Alphabeticus, vt fuit ſuperior, ideſt dimidium omnium verſiculorum incipit à litera Alphabeti, itaq; continet viginti duos verſiculos, quales ſunt apud latinos verſiculi Iambici, & apud Italos verſiculi ſeptem ſyllabarum, hoc ob delectum, aut memoriam adiuandam, aut occulta myſteria, aut perfectionem monſtrat.

Materia pſalmi eſt de fœlicitate, ſeu beatitudine reddenda viro iuſto de operibus miſericordiæ, & eleemoſinæ ſpecialiter. Diuiditur pſal. in tres partes in 1. enumerat fœlicitates in via, in 2. ibi. Iucundus homo, fœlicitates in patria, in 3. ibi. Peccator videbit, & iraſcetur, agit de pœnis impiorum, & auarorum.

Aleph.

Digitized by Google

Aleph. Beatus vir qui timet Dominum. Qui toto corde, ore, & opere timore filiali, timet amando Dominum Deum, cauendo ne offendat.

Beth. in mandatis eius volet nimis, ideſt amat valde mandata Dei, & ex hoc timore filiali, & operibus miſericordiæ erga proximum, conſequetur multas fœlicitates, hoc eſt proœmium pſalmi.

Gimel. Potens in terra erit ſemen eius, 1. fœlicitas terrena viri iuſti, eſt in copioſa prole, & potentia, & abundantia, & poſtea habebunt gloriam.

Deleth. Generatio rectorum benedicetur, Secunda fœlicitas, eſt longa ſucceſſio, cum laude vniuerſali propter virtutes, & probitatem.

He. Gloria, & diuitiæ in domo eius. Tertia fœlicitas, honores, & bonum nomen, & abundantia diuitiarum in ſua familia, & poſtea bona æterna.

Vau. Et iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi, 4. fœlicitas iuſtitia eius, & fructus illorum operum manet in æternum.

Zain. Exortum eſt in tenebris lumen rectis, 5. fœlicitas, habebit iuſtus lumen gratiæ ad fuganda peccata, lumen prudentiæ ad euitanda mala futura, & lumen effulgens ad expulſandas tentationes.

Chet. Miſericors, & miſerator, & iuſtus, 6. fœlicitas, Deus ſemper eſt cum iuſtis miſericordiam faciens, & miſerator quantum ad actum miſerendi, & iuſtus quia iuſtitia Dei ſemper eſt cum miſericordia coniuncta.

Teth. Iucundus homo, qui miſeretur, & commodat. Hæc eſt ſecunda pars in qua enumerat fœlicitates ſpirituales, 7. fœlicitas eſt, quia lætitia ſpiritualis ſemper eſt in corde iuſti, qui miſeretur pauperum, & commodat gratis.

Iod. Diſponit ſermones ſuos in iudicio, 8. fœlicitas, eſt prudentia in loquendo, 1. euitantur rixæ, contentiones, & inimicitiæ, 2. euitantur offenſæ Dei in vaniloquijs, & verbis otioſis, & ſic præparatur reſpondere Deo in iudicio.

Caph. Quia in æternum non commouebitur, 9. fœlicitas, eſt ſtabilitas, & firmitas in virtutibus, quia fundatus eſt ſuper firmam petram.

Lamed. In memoria æterna erit iuſtus, 10. fœlicitas, eſt poſt hanc vitam erit in memoria hominum in laudem bonorum operum miſericordiæ, vt Tobias.

Mem. Ab auditione mala non timebit, 11. fœlicitas, eſt ſecuritas in Die iudicij, cum Deus dicit reprobis, ite maledicti in ignem æternum, hæc eſt auditio mala.

Nun. Paratum cor eius ſperare in Domino 12. fœlicitas, eſt firma ſpes iuſti in Deo, tam in aduerſis, quam in proſperis.

Samech. Confirmatum eſt cor eius non commouebitur, 13. fœlicitas, eſt cõfirmatio propoſiti in bono per habitum virtutis, & gratiæ, non commouebitur à ſtabilitate virtutis Deo conſeruante.

Hain. Donec deſpiciat inimicos ſuos, 14. fœlicitas, eſt deſpicere inimicos ſuos, ideſt Dæmones tentantes in vita, & in morte fruſtrati remanent, & Tyranni.

Phe. Diſperſit dedit pauperibus, 15. fœlicitas, eſt gratia bene vtendi diuitijs propter amorem Dei, dat ſine ſpe retributionis terrenæ pauperibus qui Chriſtum repræſentant. *Quod vni ex minimis feciſtis &c.*

Tſade. Iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi, 16. fœlicitas, eſt perſeuerantia boni operis, nam bonum opus iuſti manet in ſæculum ſæculi, conſeruatum

apud Deum, vt habeat mercedem æternam.

Coph. Cornu eius exaltabitur in gloria. 17. fœlicitas, eſt potentia, & dignitas (intellecta per cornu) qua vſq. eſt ad bonum virtutis eleemoſynæ exaltabitur in gloria Cœleſti, & in terra apud homines bonum nomen.

Res. peccator videbit, & iraſcetur. Hæc eſt 3. pars, in qua tangitur 18. fœlicitas, quæ eſt ſuperare omnem inuidiam alienam hominum peccatorum, & inuidorum. Et enumerat pœnas hominum immiſericordium, auarorum, & crudelium. Sunt enim quatuor, 1. eſt inuidia ex proſperitate iuſtorum.

Scin. Dentibus ſuis fremet, & tabeſcet, 2. pœna ſenſus ad quam deſtinabũtur ignis, frigoris, &c. 3. pœna, tabeſcet, & putreſcit, vermes mordentes conſcientiam.

Tau. Deſiderium peccatorum peribit, 4. pœna, quia fruſtrabũtur in vano deſiderio ſuo huius mundi, & peribit in pœnam damnationis.

Hic pſalmus poteſt exponi de Chriſto, qui verè beatus vir. Et S. Hieronymus ait. Frequenter dixi, quoniam omnia, quæ in perſona iuſti interpretantur referuntur ad Chriſtum, quia Sancti typus, & figura Chriſti ſunt.

Hic pſal. cantabatur in feſtiuitatibus, vt populi facerent eleemoſynam.

PSALMVS CXII.

Laudate pueri Dominũm: laudate nomen Domini, &c.

Titulus, *Alleluia*. Pſalmus inducit ad laudem Dei, ex conſideratione ſuæ excellentis prouidentiæ, qua obiectos, & depreſſos iniuſtè aliquãdo ſubleuat ad ſtatum honoris, & gloriæ.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in 1. per tres verſic. inducit ad laudem Dei, & pueros omnes ſubditos vocat, & benedictionem laudis dat homini Domini, & determinat tempus, & locum ex hoc nunc, vſque in ſæculum, idest ſemper, hoc eſt tempus. A Solis Ortu, vſque ad occaſum, idest in omni loco, & in toto mundo.

In 2. parte ibi. *Excelſus ſuper omnes gentes Dominus, & ſuper Cœlos gloria eius*, per 5. verſic. Adducit rationem laudis, cur debet laudari? 1. ratione excellentiæ, quia eſt ſuper omnes gentes, & ſuper Cœlos gloria eius, idest ſuper Angelos. Et quia deiecit dœmones, & peccatores in diluuio, & ſuſcitauit Noe humilem cum ſua familia; ſuſcitauit Manaſſen de carceribus, & Ioſeph de ſeruitute Ægypti, & omnes electos, & collocauit eos in gloria, & ſicut Dauid de grege ad Regnum, qui habitare fecit ſterilem in domo: hoc refertur ad Annam matrem Samuelis Prophetæ. Pſalmus iſte docet nos, vt depoſita veteri malitia, tanquam modo geniti infantes in Dei laudibus glorie mur, ait S. Hierony.

Allegoricè poteſt exponi de deiectione populi hebræi propter incredulitatem erga Chriſtum, & exultationem populi gentilis in bonis gratiæ eo, quod deuotè recepit Fidem Catholicam, & ſic Synagoga facta eſt ſterilis, & abiecta, & Eccleſia in fide gentium facta eſt fertilis, & lætabunda, & hæc mutatio fuit figurata, 1. Regum cap. 2. in ſterilitate, & fœcunditate Annæ matris Samuelis, & reprobatio Synagogæ in Fenenna. Materia. Propheta inuitat populum gentilem conuerſum ad fidem à Solis Ortu, vſque ad Occaſũ

ad lau-

ad laudandum Deum, & agendum gratias, eo quod ſuſcitauit ipſum de ſtercore Idolatriæ, & inter Principes populi ſui collocauit.

Diuiditur in duas partes, in 1. per 4. verſic. inuitat ad laudem Dei. Dicit ergo, ò pueri, ideſt ò gentiles nouiter conuerſi ad Fidem Chriſti ſimplices, & teneri in fide, laudate Dominum, ideſt Trinitatem Perſonarum, & vnam eſſentiam, laudate nomen Domini, ideſt laudate Ieſum Chriſtum Verbum æternum factum hominem, & eſt Deus. Nam nomen Domini Tetagrammaton, quatuor literis ſcribebatur in Lege veteri, ideſt Iod, He, Vau, He, quæ in Hebræo ſonant, Iohetſua, in latino ſonant Ieſus, in quo nomine omnes ſaluantur, qui ſaluantur, dicitur enim Saluator. *Sit nomen Domini benedictum*, ideſt laudatum à vobis ex nunc conuerſis, & ſemper, & in omni loco, & gentibus à Solis Ortu, vſque ad Occaſum ab India ad Hiſpaniam, à ſeptentrione ad Auſtrum. Quia fuit dilatatum nomen Ieſu, in omnes partes mundi. Reddit rationem cur laudandus, 1. quia excelſus ſuper omnes gentes, 2. quia ſuper Cœlos gloria eius.

In 2. parte ibi. *Quis ſicut Dominus Deus noſter*, in 4. verſic. qui 1. deiecit Luciferum de Cœlo cum ſequacibus ſuis, & exaltauit Sanctum Michaelem humilem Principem Militiæ Cœleſtis, 2. deſpicit ſuperbos tyrannos, & humiles exaltat, 3. quando factus homo ſubleuauit hominem de ſtercore Idolatriæ, 4. humilia reſpexit quando aſſumpſit carnem humanam, & liberauit hominem à ſeruitute peccati, 5. vt remuneret humiles in gloria. *Suſcitans à terra inopem*, ideſt hominem ſauciatum poſt peccatum in omnibus potentijs internis, & externis debilitatum in fomite. Et de ſtercore erigens pauperem, in quantum poſt peccatum fuit expoliatus bonis gratuitis, & originali iuſtitia, & priuatus ſuo æterno præmio, 1. Deus, qui in altis habitat ſuſcitauit Adam cum ſua poſteritate, 2. ſuſcitauit Apoſtolos à vilitate mundi, Paulum, Magdalenam, Latronem, & omnes pœnitentes, 3. ſuſcitauit populum gentilem ab idolatria, voluptatibus terrenis, & ſtercore turpium actionum. *Vt collocet eum cum principibus*, ideſt in Eccleſia militanti per gratiam, vt ſunt Papæ, Cardinales, Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Doctores, Sacerdotes, & dignitates. Et in Eccleſia triumphanti collocet eos inter Angelos, Archangelos, Virtutes, Dominationes, Principatus, & cæteros ordines, beatificando eos. *Qui habitare facit ſterilem in domo: matrem filiorum lætantem*, poteſt hoc referri ad omnes ſteriles, vt Saram, Rebeccam, Racchelem, Annam, & ſimiles, ſed iſtæ fuerunt figuræ Eccleſiæ Catholicæ. Ideo ad Eccleſiam refertur congregatam ex populo gentili, quæ longo tempore, ideſt à principio mundi, per quinque mille annos manſit ſterilis; ſed in ſenectute poſt aduentum Saluatoris fuit fœcundata, & peperit, & parit multos filios, & manet in domo, quæ eſt Eccleſia hæreditas Dei, & Synagoga, quæ prius erat fœcunda, remanſit ſterilis, abiecta, repudiata, & deſpecta.

Aliqui dicunt, quod Antiqui Hebræi cantabant hunc pſal. cum quinq; ſequentibus in tribus magnis feſtiuitatibus ad gratiarum actiones, & vocabant ipſum alleluia magnum, ſiuè hymnum magnum. Et hunc dixit Chriſtus in nocte Cœnæ, quando Euangeliſta dicit *hymno dicto egreſſus eſt*. Vnde Eccleſia ad Veſperas cantat.

PSALMVS CXIII.

In exitu Iſrael de Ægypto domus Iacob, &c.

TItulus: *Alleluia*, hic ex alio negotio ponitur alleluia: ſicut enim ex diuerſis actibus Deus laudatur; ita ex diuerſis negotijs iſte titulus annotatur, & cantabatur in feſtiuitatibus dedicationis Templi.

Materia. Inducit Propheta in hoc pſal. ad Dei laudem ex conſideratione beneficij exhibiti populo Iſrael in exitu de Ægypto.

Diuiditur pſal. in tres partes, 1. per 8. verſic. memorantur plura beneficia, & mirabilia à Deo facta in exitu de Ægypto, & nota quod Iſrael, & domus Iacob intelligitur totus populus Iſrael, & omnes alij populi dicebantur barbari, exceptis Hebræis, Græcis, & Latinis, 1. Facta eſt Iudæa ſanctificatio: quia tribus Iudæ fuit prima, quæ intrauit in mare, nam aliæ timuerunt valdè, 2. quia ibi in Tribu Iudæ viguit cultus diuinus, 3. quia ibi erat ſcientia legis, & prophetia, ideo facta eſt ſanctificatio, 2. mirabile mare ſe contrahaxit, 3. poſt 40. annos in exitu de deſerto Iordanis ſe diuiſit, 4. in deſerto, quando data eſt lex, montes, & terra exultauerunt, idest tremuerunt, 5. mirabile eſt in octauo verſiculo, copia aquarum, quæ fluxerunt de petra percuſſa à Moyſe, in 5. & 6. verſiculis, Propheta interrogat mare, Iordanem, montes, & colles, cur ita fecerunt? in ſeptemo verſiculo reſpondit, à facie Domini, idest ab omnipotentia Dei, qui eſt verus, & ſolus Deus omnia hæc fecit, quia omnia ſenſibilia, & inſenſibilia obediunt Deo vero. A facie Domini, mota eſt terra, & deglutiuit Datan, & Abiron, & complices.

2. pars eſt ibi. *Non nobis Domine, non nobis*, per 17. verſic. quatuor facit, 1. concludit ex mirabilibus prædictis, Diuinum honorem ſoli Deo danſum eſſe non hominibus, & hoc ad declarandam [illegible] miſericordiam, 1. quia eſt miſericors, 2. quia eſt verax, 3. ne deti[illegible] gentilibus [illegible] di populum Dei, qui ſæpè prouocabat Deu[illegible] dice[illegible] Deus non poſſet adiuuare, nec pro[illegible]iſſa adim[illegible]us no[illegible]o, & omnia quæcunque voluit [illegible] ſcrib[illegible] ex[illegible]m, cui nullus debetur cultu[illegible] *ra g*[illegible]*um, &* *aurum*; per quinque [illegible]um, [illegible] ctum, olfatum, nec v[illegible] habe[illegible] alem ſic eis: t omnes cu[illegible] 3. [illegible] *Iſ*[illegible] *in Domino*: per 2 [illegible] Deo monſtrat liberati[illegible] ctor bonis, & mali[illegible] tionem boni [illegible] cultu, & lat[illegible] benedictio [illegible] dictio ge[illegible] bona, ibi [illegible] vos à D[illegible], & gloria[illegible] *dedit filijs* [illegible] 3. [illegible] us, mon- ſtrauit

ſtrauit ſupra Propheta, quod Deus eſt colendus. Hic autem oſtendit à quibus colendus, & loquitur de ſuo ſermone, qui eſt in hac vita: ſi enim mortui ſunt extra ſtatum merendi. vel non mortui, id eſt non peccatores vel hæretici, ſed viuentes in gratia.

Moraliter in iſto pſalmo inuitatur quilibet peccator miſericordiam conſecuturus ad Dei laudem pro beneficio exitus de peccato, quod per Ægyptum deſignatur, eo quod Ægyptus tenebræ interpretatur cuius Iudæa eſt Sanctificatio, eo quod interpretatur confeſſio: tunc fugit mare, id eſt amaritudo culpæ. Iordanis, qui interpretatur, riuus iudicij, retrorſum conuertitur, ſcilicet a iudicio condemnationis, ad iudicium ſaluationis, terra mouetur à facie Domini, quod homo dictus ab humo mouetur motu bonæ operationis. De petra id eſt corde prius duro fluunt aquæ deuotionis. Idolatria abijcitur, & Deus fide, ſpe, & charitate colitur, & ſic ab homine viuificato per gratiam benedicitur.

Sed quoniam iſte pſal. eſt prophetia de liberatione Sanctorum Patrum de limbo, & omnium hominum de tenebris peccatorum per aduentum Chriſti. Ideo ſpiritualiter exponitur à Sanctis doctoribus. Hierony. Auguſt., & alijs. Quia Dauid ex ſupra dictis myſterijs, prænidit futuram fœlicitatem Eccleſiæ Cathalicæ. Vnde tres concluſiones colliguntur, 1. quod ſolus populus Chriſtianus eſt redemptus, & receptus ad colendum Diuina. 2. quod ſola Eccleſia Catholica eſt dedicata ad cultum veri Dei, 3. quod ille met Deus qui liberauit Iſrael de Ægypto ante incarnationem: ille idem incarnatus liberauit patres de limbo, & Eccleſiam de captiuitate Diaboli, 1. Ergo ait. *In exitu Iſrael de Ægypto*. Iſrael dicitur, videns Deum. Populus Chriſtianus ſolus Deum videt, quia exit de tenebris peccatorum. *Domus Iacob de populo barbaro*, Iacob dicitur ſupplantator, qui extirpat vitia eſt Iacob. Iſrael, id eſt videns Deum, qui relinquit terram. In domo Iacobi, id eſt in Eccleſia Catholica. De populo barbaro, id eſt infideli ſine lege vera. Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius. Iudæa dicitur confeſſio, id eſt illi, qui confitentur fidem Trinitatis, & veniunt ad baptiſmum vbi eſt ſanctificatio Dei. Iſrael poteſtas eius, id eſt populus Chriſtianus electus ad colendum Deum. Mare vidit, id eſt gentilitas videns ſanctos prædicatores ſupplantatores vitiorum non potuit reſiſtere, quia Deus erat in illis. *Iordanis conuerſus eſt retrorſum*. Iordanis interpretatur, deſcenſio eorum. Intelliguntur illi, qui veniunt ad baptiſmum, & conuerſi ſunt à gentilitate, & illa aqua, quæ currit ad mare, ſunt illi, qui noluerunt venire ad fidem; ſed ſua deſideria ſequuti ſunt. *Montes exultauerunt vt arietes*, id eſt Sancti Prædicatores, & Apoſtoli Principes gregum quando viderunt gentiles conuerſos ad Fidem. *Quid eſt tibi mare, quod fugiſti?* Propheta per ſemetipſum interrogat, & reſpondit, quaſi dicat, quid tibi fuit gentilitas, quod fugiſti? & tu Iordanis, id eſt & Chriſtiani conuerſi retrorſum à veſtra conſuetudine Montes exultaſtis. Repetitio eſt, iſta miracula in natiuitate Chriſti viſa ſunt. Idola per totum mundum ceciderũt, in mane tres Soles apparuerunt, in meridie coniuncti ſunt. Nilus fluuius ſeptem oſtia fecit. In Roma fons olei manauit, vineæ Engadis floruerunt. *A facie Domini mota eſt terra*, id eſt à potentia Dei, quia Deus erat in ſuis, & prædicatoribus. Qui conuertit petram in ſtagna aquarum Chriſtus eſt petra ex quo exierunt quatuor flumina, quæ ſunt quatuor Euangelia, & irrigauerunt

totum

PSALMVS CXIII.

In exitu Iſrael de Ægypto domus Iacob, &c.

TItulus: *Alleluia*, hic ex alio negotio ponitur alleluia: ſicut enim ex diuerſis actibus Deus laudatur; ita ex diuerſis negotijs iſte titulus annotatur, & cantabatur in feſtiuitatibus dedicationis Templi.

Materia. Inducit Propheta in hoc pſal. ad Dei laudem ex conſideratione beneficij exhibiti populo Iſrael in exitu de Ægypto.

Diuiditur pſal. in tres partes, 1. per 8. verſic. memorantur plura beneficia, & mirabilia à Deo facta in exitu de Ægypto, & nota quod Iſrael, & domus Iacob intelligitur totus populus Iſrael, & omnes alij populi dicebantur barbari, exceptis Hebræis, Græcis, & Latinis, 1. Facta eſt Iudæa ſanctificatio: quia tribus Iudæ fuit prima, quæ intrauit in mare, nam aliæ timuerunt valdè, 2. quia ibi in Tribu Iudæ viguit cultus diuinus, 3. quia ibi erat ſcientia legis, & prophetia, ideo facta eſt ſanctificatio, 2. mirabile mare ſe contrahaxit, 3. poſt 40. annos in exitu de deſerto Iordanis ſeduxit, 4. in deſerto, quando data eſt lex, montes, & terra exultauerunt, id eſt tremuerunt, 5. mirabile eſt in octauo verſiculo copia aquarum, quæ fluxerunt de petra percuſſa à Moyſe, in 5. & 6. verſiculis, Propheta interrogat mare, Iordanem, montes, & colles, cur ita fecerunt? in ſeptemo verſiculo reſpondit, à facie Domini, id eſt ab omnipotentia Dei, qui eſt verus, & ſolus Deus omnia hæc fecit, quia omnia ſenſibilia, & inſenſibilia obediunt Deo vero. A facie Domini, mota eſt terra, & deglutiuit Datan, & Abiron, & complices.

2. pars eſt ibi. *Non nobis Domine, non nobis*, per 17. verſic. quatuor facit, 1. concludit ex mirabilibus prædictis, Diuinum honorem ſoli Deo dandum eſſe non hominibus, & hoc ad declarandam Diuinam miſericordiam, 1. quia eſt miſericors, 2. quia eſt verax, 3. ne detur occaſio gentilibus irridendi populum Dei, qui ſæpè prouocabat Deum ad iram; ne dicerent, quod Deus non poſſet adiuuare, nec promiſſa adimplere; ſed Deus noſter eſt in cœlo, & omnia quæcunque voluit facit, in tribus verſiculis, 2. excludit Idolatriam, cui nullus debetur cultus, & honor, ibi. *Simulachra gentium argentum, & aurum*; per quinque verſic. quia non habent motum, ſenſum, odoratum, tactum, olfatum, nec vocem, & ſui artifices non habent vitam ſpiritualem, & ſic erunt omnes cultores, & adoratores eorum, 3. ibi. *Domus Iſrael ſperauit in Domino*: per 2. verſic. oſtendit vtilitatem latriæ debitæ vero Deo, & demonſtrat liberationem mali temporalis, & ſpiritualis, & protectionem in bonis, & malis, 4. ibi. *Dominus memor fuit noſtri*, per 6. verſic. oſtēdit adeptionem boni, & vtilitates ſpirituales, & temporales, naſcentes ex debito cultu, & latria vero Deo, 1. vtilitas eſt eſſe in memoria Dei ad bonum, 2. benedictio populi in Iſrael, 3. benedictio Sacerdotum in Aarone, 4. benedictio generalis omnium timentium Deum puſilli, & magni, 5. addendo alia bona, ibi. *Adijciat Dominus ſuper vos, & ſuper filios veſtros*, 6. Benedicti vos à Domino, qui fecit Cœlum, & Terram dando gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, quod demonſtrat ibi, *Cœlum Cœli Domino terram dedit filijs hominum* ad operandum, & merendum ex bonis operibus.

3. pars eſt ibi. *Non mortui laudabunt te Domine*: per 2. verſiculos, monſtrauit

ſtrauit ſupra Propheta, quod Deus eſt colendus. Hic autem oſtendit à quibus colendus, & loquitur de ſtatu meritorio, qui eſt in hac vita, nam mortui ſunt extra ſtatum merendi, vel non mortui, ideſt non peccatores vel hæretici, ſed viuentes in gratia.

Moraliter in iſto pſalmo inuitatur quilibet peccator miſericordiam conſecuturus ad Dei laudem pro beneficio exitus de peccato, quod per Ægyptum deſignatur, eo quod Ægyptus tenebra interpretatur cuius Iudea fit Sanctificatio, eo quod interpratatur confeſſio: tunc fugit mare, ideſt amaritudo culpæ. Iordanis, qui interpretatur, riuus iudicij, retrorſum conuertetur, ſcilicet à iudicio condemnationis, ad iudicium ſaluationis, terra mouetur à facie Domini, quod homo dictus ab humo mouetur motu bonæ operationis. De petra, ideſt corde prius duro fluunt aquæ deuotionis. Idolatria abijcitur, & Deus fide, ſpe, & charitate colitur, & ſic ab homine viuificato per gratiam benedicitur.

Sed quoniam iſte pſal. eſt prophetia de liberatione Sanctorum Patrum de limbo, & omnium hominum de tenebris peccatorum per aduentum Chriſti. Ideo ſpiritualiter exponitur à Sanctis doctoribus. Hierony. Auguſt., & alijs. Quia Dauid ex ſupradictis myſterijs, præuidit futuram fœlicitatem Eccleſiæ Catholicæ. Vnde tres concluſiones colliguntur, 1. quod ſolus populus Chriſtianus eſt redemptus, & receptus ad colendum Diuina, 2. quod ſola Eccleſia Catholica eſt dedicata ad cultum veri Dei, 3. quod illemet Deus qui liberauit Iſrael de Ægypto ante incarnationem: ille idem incarnatus liberauit patres de limbo, & Eccleſiam de captiuitate Diaboli, 1. Ergo ait. *In exitu Iſrael de Ægypto*. Iſrael dicitur, videns Deum. Populus Chriſtianus ſolus Deum vidit, quia exit de tenebris peccatorum. *Domus Iacob de populo barbaro*; Iacob dicitur ſupplantator, qui extirpat vitia eſt Iacob. Iſrael, ideſt videns Deum, qui relinquit terram. In domo Iacobi, ideſt in Eccleſia Catholica. De populo barbaro, ideſt infideli ſine lege vera. Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius. Iudæa dicitur confeſſio, ideſt illi, qui confitentur fidem Trinitatis, & veniunt ad baptiſmum vbi eſt ſanctificatio Dei. Iſrael poteſtas eius, ideſt populus Chriſtianus electus ad colendum Deum. Mare vidit, ideſt gentilitas videns ſanctos prædicatores ſupplantatores vitiorum non potuit reſiſtere, quia Deus erat in illis. *Iordanis conuerſus eſt retrorſum*. Iordanis interpratatur, deſcenſio eorum. Intelliguntur illi, qui veniunt ad baptiſmum, & conuerſi ſunt à gentilitate, & illa aqua, quæ currit ad mare, ſunt illi, qui noluerunt venire ad fidem; ſed ſua deſideria ſequuti ſunt. *Montes exultauerunt vt arietes*, ideſt Sancti Prædicatores, & Apoſtoli Principes gregum quando viderunt gentiles conuerſos ad Fidem. *Quid eſt tibi mare, quod fugiſti?* Propheta per ſemetipſum interrogat, & reſpondit, quaſi dicat, quid tibi fuit gentilitas, quod fugiſti? & tu Iordanis, ideſt & Chriſtiani conuerſi retrorſum à veſtra conſuetudine. Montes exultaſtis. Repetitio eſt, iſta miracula in natiuitate Chriſti viſa ſunt. Idola per totum mundum ceciderũt, in mane tres Soles apparuerunt, in meridie coniuncti ſunt, Nilus fluuius ſeptem oſtia fecit. In Roma fons olei manauit, vineæ Engadis floruerunt. *A facie Domini mota eſt terra*, ideſt à potentia Dei, quia Deus erat in ſuis, & prædicatoribus. Qui conuertit petram in ſtagna aquarum Chriſtus eſt petra ex quo exierunt quatuor flumina, quæ ſunt quatuor Euangelia, & irrigauerunt

PSALMVS CXIII.

In exitu Iſrael de Ægypto domus Iacob, &c.

TItulus: *Alleluia*, hic ex alio negotio ponitur alleluia: ſicut enim ex diuerſis actibus Deus laudatur; ita ex diuerſis negotijs iſte titulus annotatur, & cantabatur in feſtiuitatibus dedicationis Templi.

Materia. Inducit Propheta in hoc pſal. ad Dei laudem ex conſideratione beneficij exhibiti populo Iſrael in exitu de Ægypto.

Diuiditur pſal. in tres partes, 1. per 8. verſic. memorantur plura beneficia, & mirabilia à Deo facta in exitu de Ægypto, & nota, quod Iſrael, & domus Iacob intelligitur totus populus Iſrael, & omnes alij populi dicebantur barbari, exceptis Hebræis, Græcis, & Latinis, 1. Facta eſt Iudæa ſanctificatio: quia tribus Iudæ fuit prima, quæ intrauit in mare, nam aliæ timuerunt valdè, 2. quia ibi in Tribu Iudæ viguit cultus diuinus, 3. quia ibi erat ſcientia legis, & prophetia, ideo facta eſt ſanctificatio, 2. mirabile mare ſe contrahaxit, 3. poſt 40. annos in exitu de deſerto Iordanis ſe diuiſit, 4. in deſerto, quando data eſt lex, montes, & terra exultauerunt, id eſt tremuerunt, 5. mirabile eſt in octauo verſiculo, copia aquarum, quæ fluxerunt de petra percuſſa à Moyſe, in 5. & 6. verſiculis, Propheta interrogat mare, Iordanem, montes, & colles, cur ita fecerunt? in ſeptemo verſiculo reſpondit, à facie Domini, id eſt ab omnipotentia Dei, qui eſt verus, & ſolus Deus omnia hæc fecit, quia omnia ſenſibilia, & inſenſibilia obediunt Deo vero. A facie Domini, mota eſt terra, & deglutiuit Datan, & Abiron, & complices.

2. pars eſt ibi. *Non nobis Domine, non nobis*, per 17. verſic. quatuor facit, 1. concludit ex mirabilibus prædictis, Diuinum honorem ſoli Deo dandum eſſe non hominibus, & hoc ad declarandam Diuinam miſericordiam, 1. quia eſt miſericors, 2. quia eſt verax, 3. ne detur occaſio gentilibus irridendi populum Dei, qui ſæpè prouocabat Deum ad iram; ut dicerent, quod Deus non poſſet adiuuare, nec promiſſa adimplere; ſed Deus noſter eſt in cœlo, & omnia quæcunque voluit facit, in tribus verſiculis, 2. excludit Idolatriam, cui nullus debetur cultus, & honor, ibi. *Simulachra gentium argentum, & aurum*; per quinque verſic. quia non habent motum, ſenſum, odoratum, tactum, olfatum, nec vocem, & ſui artifices non habent vitam ſpiritualem; & ſic erunt omnes cultores, & adoratores eorum, 3. ibi. *Domus Iſrael ſperauit in Domino*: per 2. verſic. oſtendit vtilitatem latriæ debitæ vero Deo, & demonſtrat liberationem mali temporalis, & ſpiritualis, & protectionem in bonis, & malis, 4. ibi. *Dominus memor fuit noſtri*, per 6. verſic. oſtēdit adeptionem boni, & vtilitates ſpirituales, & temporales, naſcentes ex debito cultu, & latria vero Deo, 1. vtilitas eſt eſſe in memoria Dei ad bonum, 2. benedictio populi in Iſrael, 3. benedictio Sacerdotum in Aarone, 4. benedictio generalis omnium timentium Deum puſilli, & magni, 5. addendo alia bona, ibi. *Adijciat Dominus ſuper vos, & ſuper filios veſtros*, 6. Benedicti vos à Domino, qui fecit Cœlum, & Terram dando gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, quod demonſtrat ibi, *Cœlum Cœli Domino terram dedit filijs hominum* ad operandum, & merendum ex bonis operibus.

3. pars eſt ibi, *Non mortui laudabunt te Domine*: per 2. verſiculos, mon-

ſtrauit

ſtrauit ſupra Propheta, quod Deus eſt colendus. Hìc autem oſtendit à quibus colendus, & loquitur de ſtatu meritorio, qui eſt in hac vita, nam mortui ſunt extra ſtatum merendi, vel non mortui, ideſt non peccatores vel hæretici, ſed viuentes in gratia.

Moraliter in iſto pſalmo inuitatur quilibet peccator miſericordiam conſecuturus ad Dei laudem pro beneficio exitus de peccato, quod per Ægyptum deſignatur, eo quod Ægyptus tenebra interpretatur cuius Iudea fit Sanctificatio, eo quod interpratatur confeſſio: tunc fugit mare, ideſt amaritudo culpæ. Iordanis, qui interpretatur, riuus iudicij, retrorſum conuertetur, ſcilicet à iudicio condemnationis, ad iudicium ſaluationis, terra mouetur à facie Domini, quod homo dictus ab humo mouetur motu bonæ operationis. De petra, ideſt corde prius duro fluunt aquæ deuotionis. Idolatria abijcitur, & Deus fide, ſpe, & charitate colitur, & ſic ab homine viuificato per gratiam benedicitur.

Sed quoniam iſte pſal. eſt prophetia de liberatione Sanctorum Patrum de limbo, & omnium hominum de tenebris peccatorum per aduentum Christi. Ideo ſpiritualiter exponitur à Sanctis doctoribus. Hierony. Auguſt., & alijs. Quia Dauid ex ſupradictis myſterijs, præuidit futuram fœlicitatem Eccleſiæ Catholicæ. Vnde tres concluſiones colliguntur, 1. quod ſolus populus Chriſtianus eſt redemptus, & receptus ad colendum Diuina, 2. quod ſola Eccleſia Catholica eſt dedicata ad cultum veri Dei, 3. quod illemet Deus qui liberauit Iſrael de Ægypto ante incarnationem: ille idem incarnatus liberauit patres de limbo, & Eccleſiam de captiuitate Diaboli, 1. Ergo ait. *In exitu Iſrael de Ægypto*. Iſrael dicitur, videns Deum. Populus Chriſtianus ſolus Deum vidit, quia exit de tenebris peccatorum. *Domus Iacob de populo barbaro*; Iacob dicitur ſupplantator, qui extirpat vitia eſt Iacob. Iſrael, ideſt videns Deum, qui relinquit terram. In domo Iacobi, ideſt in Eccleſia Catholica. De populo barbaro, ideſt infideli ſine lege vera. Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius. Iudæa dicitur confeſſio, ideſt illi, qui confitentur fidem Trinitatis, & veniunt ad baptiſmum vbi eſt ſanctificatio Dei. Iſrael poteſtas eius, ideſt populus Chriſtianus electus ad colendum Deum. Mare vidit, ideſt gentilitas videns ſanctos prædicatores ſupplantatores vitiorum non potuit reſiſtere, quia Deus erat in illis. *Iordanis conuerſus eſt retrorſum*. Iordanis interpratatur; deſcenſio eorum. Intelliguntur illi, qui veniunt ad baptiſmum, & conuerſi ſunt à gentilitate, & illa aqua, quæ currit ad mare, ſunt illi, qui noluerunt venire ad fidem; ſed ſua deſideria ſequuti ſunt. *Montes exultauerunt vt arietes*, ideſt Sancti Prædicatores, & Apoſtoli Principes gregum quando viderunt gentiles conuerſos ad Fidem. *Quid eſt tibi mare, quod fugiſti?* Propheta per ſemetipſum interrogat, & reſpondit, quaſi dicat, quid tibi fuit gentilitas, quod fugiſti? & tu Iordanis, ideſt & Chriſtiani conuerſi retrorſum à veſtra conſuetudine. Montes exultaſtis. Repetitio eſt, iſta miracula in natiuitate Chriſti viſa ſunt. Idola per totum mundum ceciderūt, in mane tres Soles apparuerunt, in meridie coniuncti ſunt, Nilus fluuius ſeptem oſtia fecit. In Roma fons olei manauit, vineæ Engadis floruerunt. *A Facie Domini mota eſt terra*, ideſt à potentia Dei, quia Deus erat in ſuis, & prædicatoribus. Qui conuertit petram in ſtagna aquarum Chriſtus eſt petra ex quo exierunt quatuor flumina, quæ ſunt quatuor Euangelia, & irrigauerunt

totum

PSALMVS CXIII.

In exitu Iſrael de Ægypto domus Iacob, &c.

TItulus: *Alleluia*, hic ex alio negotio ponitur alleluia: ſicut enim ex diuerſis actibus Deus laudatur; ita ex diuerſis negotijs iſte titulus annotatur, & cantabatur in feſtiuitatibus dedicationis Templi.

Materia. Inducit Propheta in hoc pſal. ad Dei laudem ex conſideratione beneficij exhibiti populo Iſrael in exitu de Ægypto.

Diuiditur pſal. in tres partes, 1. per 8. verſic. memorantur plura beneficia, & mirabilia à Deo facta in exitu de Ægypto, & nota, quod Iſrael, & domus Iacob intelligitur totus populus Iſrael, & omnes alij populi dicebantur barbari, exceptis Hebræis, Græcis, & Latinis, 1. Facta eſt Iudæa ſanctificatio: quia tribus Iudæ fuit prima, quæ intrauit in mare, nam aliæ timuerunt valdè, 2. quia ibi in Tribu Iudæ viguit cultus diuinus, 3. quia ibi erat ſcientia legis, & prophetia, ideo facta eſt ſanctificatio, 2. mirabile mare ſe contrahaxit, 3. poſt 40. annos in exitu de deſerto Iordanis ſe diuiſit, 4. in deſerto, quando data eſt lex, montes, & terra exultauerunt, ideſt tremuerunt, 5. mirabile eſt in octauo verſiculo copia aquarum, quæ fluxerunt de petra percuſſa à Moyſe, in 5. & 6. verſiculis, Propheta interrogat mare, Iordanem, montes, & colles, cur ita fecerunt? in ſeptemo verſiculo reſpondit, à facie Domini, ideſt ab omnipotentia Dei, qui eſt verus, & ſolus Deus omnia hæc fecit, quia omnia ſenſibilia, & inſenſibilia obediunt Deo vero. A facie Domini, mota eſt terra, & deglutiuit Datan, & Abiron, & complices.

2. pars eſt ibi. *Non nobis Domine, non nobis*, per 17. verſic. quatuor facit, 1. concludit ex mirabilibus prædictis, Diuinum honorem ſoli Deo dandum eſſe non hominibus, & hoc ad declarandam Diuinam miſericordiam, 1. quia eſt miſericors, 2. quia eſt verax, 3. ne detur occaſio gentilibus irridendi populum Dei, qui ſæpè prouocabat Deum ad iram; ne dicerent, quod Deus non poſſet adiuuare, nec promiſſa adimplere; ſed Deus noſter eſt in cœlo, & omnia quæcunque voluit facit, in tribus verſiculis, 2. excludit Idolatriam, cui nullus debetur cultus, & honor, ibi. *Simulachra gentium argentum, & aurum*; per quinque verſic. quia non habent motum, ſenſum, odoratum, tactum, olfatum, nec vocem, & ſui artifices non habent vitam ſpiritualem, & ſic erunt omnes cultores, & adoratores eorum, 3. ibi. *Domus Iſrael ſperauit in Domino*: per 2. verſic. oſtendit vtilitatem latriæ debitæ vero Deo, & demonſtrat liberationem mali temporalis, & ſpiritualis, & protectionem in bonis, & malis, 4. ibi. *Dominus memor fuit noſtri*, per 6. verſic. oſtêdit adeptionem boni, & vtilitates ſpirituales, & temporales, naſcentes ex debito cultu, & latria vero Deo, 1. vtilitas eſt eſſe in memoria Dei ad bonum, 2. benedictio populi in Iſrael, 3. benedictio Sacerdotum in Aarone, 4. benedictio generalis omnium timentium Deum puſilli, & magni, 5. addendo alia bona, ibi. *Adijciat Dominus ſuper vos, & ſuper filios veſtros*, 6. Benedicti vos à Domino, qui fecit Cœlum, & Terram dando gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, quod demonſtrat ibi, *Cœlum Cœli Domino terram dedit filijs hominum* ad operandum, & merendum ex bonis operibus.

3. pars eſt ibi, *Non mortui laudabunt te Domine*: per 2. verſiculos, monſtrauit

Digitized by Google

ſtrauit ſupra Propheta, quod Deus eſt colendus. Hîc autem oſtendit à quibus colendus, & loquitur de ſtatu meritorio, qui eſt in hac vita, nam mortui ſunt extra ſtatum merendi, vel non mortui, ideſt non peccatores vel hæretici, ſed viuentes in gratia.

Moraliter in iſto pſalmo inuitatur quilibet peccator miſericordiam conſecuturus ad Dei laudem pro beneficio exitus de peccato, quod per Ægyptum deſignatur, eo quod Ægyptus tenebra interpretatur cuius Iudea fit Sanctificatio, eo quod interpretatur confeſſio: tunc fugit mare, ideſt amaritudo culpæ. Iordanis, qui interpretatur, riuus iudicij, retrorſum conuertetur, ſcilicet à iudicio condemnationis, ad iudicium ſaluationis, terra mouetur à facie Domini, quod homo dictus ab humo mouetur motu bonæ operationis. De petra, ideſt corde prius duro fluunt aquæ deuotionis. Idolatria abijcitur, & Deus fide, ſpe, & charitate colitur, & ſic ab homine viuificato per gratiam benedicitur.

Sed quoniam iſte pſal. eſt prophetia de liberatione Sanctorum Patrum de limbo, & omnium hominum de tenebris peccatorum per aduentum Chriſti. Ideo ſpiritualiter exponitur à Sanctis doctoribus. Hierony. Auguſt., & alijs. Quia Dauid ex ſupradictis myſterijs, præuidit futuram fœlicitatem Eccleſiæ Catholicæ. Vnde tres concluſiones colliguntur, 1. quod ſolus populus Chriſtianus eſt redemptus, & receptus ad colendum Diuina, 2. quod ſola Eccleſia Catholica eſt dedicata ad cultum veri Dei, 3. quod ille met Deus qui liberauit Iſrael de Ægypto ante incarnationem: ille idem incarnatus liberauit patres de limbo, & Eccleſiam de captiuitate Diaboli, 1. Ergo ait. *In exitu Iſrael de Ægypto*. Iſrael dicitur, videns Deum. Populus Chriſtianus ſolus Deum vidit, quia exit de tenebris peccatorum. *Domus Iacob de populo barbaro*, Iacob dicitur ſupplantator, qui extirpat vitia eſt Iacob. Iſrael, ideſt videns Deum, qui relinquit terram. In domo Iacobi, ideſt in Eccleſia Catholica. De populo barbaro, ideſt infideli ſine lege vera. Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius. Iudæa dicitur confeſſio, ideſt illi, qui confitentur fidem Trinitatis, & veniunt ad baptiſmum vbi eſt ſanctificatio Dei. Iſrael poteſtas eius, ideſt populus Chriſtianus electus ad colendum Deum. Mare vidit, ideſt gentilitas videns ſanctos prædicatores ſupplantatores vitiorum non potuit reſiſtere, quia Deus erat in illis. *Iordanis conuerſus eſt retrorſum*. Iordanis interpretatur, deſcenſio eorum. Intelliguntur illi, qui veniunt ad baptiſmum, & conuerſi ſunt à gentilitate, & illa aqua, quæ currit ad mare, ſunt illi, qui noluerunt venire ad fidem, ſed ſua deſideria ſequuti ſunt. *Montes exultauerunt vt arietes*, ideſt Sancti Prædicatores, & Apoſtoli Principes gregum quando viderunt gentiles conuerſos ad Fidem. *Quid eſt tibi mare, quod fugiſti?* Propheta per ſemetipſum interrogat, & reſpondit, quaſi dicat, quid tibi fuit gentilitas, quod fugiſti? & tu Iordanis, ideſt & Chriſtiani conuerſi retrorſum à veſtra conſuetudine. Montes exultaſtis. Repetitio eſt, iſta miracula in natiuitate Chriſti viſa ſunt. Idola per totum mundum ceciderũt, in mane tres Soles apparuerunt, in meridie coniuncti ſunt, Nilus fluuius ſeptem oſtia fecit. In Roma fons olei manauit, vineæ Engadis floruerunt. *A facie Domini mota eſt terra*, ideſt à potentia Dei, quia Deus erat in ſuis, & prædicatoribus. Qui conuertit petram in ſtagna aquarum Chriſtus eſt petra ex quo exierunt quatuor flumina, quæ ſunt quatuor Euangelia, & irrigauerunt

eorum

PSALMVS CXIII.

In exitu Iſrael de Ægypto domus Iacob, &c.

TItulus: *Alleluia*, hic ex alio negotio ponitur alleluia: ſicut enim ex diuerſis actibus Deus laudatur; ita ex diuerſis negotijs iſte titulus annotatur, & cantabatur in feſtiuitatibus dedicationis Templi.

Materia. Inducit Propheta in hoc pſal. ad Dei laudem ex conſideratione beneficij exhibiti populo Iſrael in exitu de Ægypto.

Diuiditur pſal. in tres partes, 1. per 8. verſic. memorantur plura beneficia, & mirabilia à Deo facta in exitu de Ægypto, & nota, quod Iſrael, & domus Iacob intelligitur totus populus Iſrael, & omnes alij populi dicebantur barbari, exceptis Hebræis, Græcis, & Latinis, 1. Facta eſt Iudæa ſanctificatio: quia tribus Iudæ fuit prima, quæ intrauit in mare, nam aliæ timuerunt valdè, 2. quia ibi in Tribu Iudæ viguit cultus diuinus, 3. quia ibi erat ſcientia legis, & prophetia, ideo facta eſt ſanctificatio, 2. mirabile mare ſe contrahaxit, 3. poſt 40. annos in exitu de deſerto Iordanis ſe diuiſit, 4. in deſerto, quando data eſt lex, montes, & terra exultauerunt, ideſt tremuerunt, 5. mirabile eſt in octauo verſiculo copia aquarum, quæ fluxerunt de petra percuſſa à Moyſe, in 5. & 6. verſiculis, Propheta interrogat mare, Iordanem, montes, & colles, cur ita fecerunt? in ſeptemo verſiculo reſpondit, à facie Domini, ideſt ab omnipotentia Dei, qui eſt verus, & ſolus Deus omnia hæc fecit, quia omnia ſenſibilia, & inſenſibilia obediunt Deo vero. A facie Domini, mota eſt terra, & deglutiuit Datan, & Abiron, & complices.

2. pars eſt ibi. *Non nobis Domine, non nobis*, per 17. verſic. quatuor facit, 1. concludit ex mirabilibus prædictis, Diuinum honorem ſoli Deo dandum eſſe non hominibus, & hoc ad declarandam Diuinam miſericordiam, 1. quia eſt miſericors, 2. quia eſt verax, 3. ne detur occaſio gentilibus irridendi populum Dei, qui ſæpè prouocabat Deum ad iram; ne dicerent, quod Deus non poſſet adiuuare, nec promiſſa adimplere; ſed Deus noſter eſt in cœlo, & omnia quæcunque voluit facit, in tribus verſiculis, 2. excludit Idolatriam, cui nullus debetur cultus, & honor, ibi. *Simulachra gentium argentum, & aurum*; per quinque verſic. quia non habent motum, ſenſum, odoratum, tactum, olfatum, nec vocem, & ſui artifices non habent vitam ſpiritualem; & ſic erunt omnes cultores, & adoratores eorum, 3. ibi. *Domus Iſrael ſperauit in Domino*: per 2. verſic. oſtendit vtilitatem latriæ debitæ vero Deo, & demonſtrat liberationem mali temporalis, & ſpiritualis, & protectionem in bonis, & malis, 4. ibi. *Dominus memor fuit noſtri*, per 6. verſic. oſtēdit adeptionem boni, & vtilitates ſpirituales, & temporales, naſcentes ex debito cultu, & latria vero Deo, 1. vtilitas eſt eſſe in memoria Dei ad bonum, 2. benedictio populi in Iſrael, 3. benedictio Sacerdotum in Aarone, 4. benedictio generalis omnium timentium Deum puſilli, & magni, 5. addendo alia bona, ibi. *Adijciat Dominus ſuper vos, & ſuper filios veſtros*, 6. Benedicti vos à Domino, qui fecit Cœlum, & Terram dando gratiam in præſenti, & gloriam in futuro, quod demonſtrat ibi, *Cœlum Cœli Domino terram dedit filijs hominum* ad operandum, & merendum ex bonis operibus.

3. pars eſt ibi, *Non mortui laudabunt te Domine*: per 2. verſiculos, monſtrauit

ſtrauit ſupra Propheta, quod Deus eſt colendus. Hîc autem oſtendit à quibus colendus, & loquitur de ſtatu meritorio, qui eſt in hac vita, nam mortui ſunt extra ſtatum merendi, vel non mortui, ideſt non peccatores vel hæretici, ſed viuentes in gratia.

Moraliter in iſto pſalmo inuitatur quilibet peccator miſericordiam conſecuturus ad Dei laudem pro beneficio exitus de peccato, quod per Ægyptum deſignatur, eo quod Ægyptus tenebra interpretatur cuius Iudea fit Sanctificatio, eo quod interpretatur confeſſio: tunc fugit mare, ideſt amaritudo culpæ. Iordanis, qui interpretatur, riuus iudicij, retrorſum conuertetur, ſcilicet à iudicio condemnationis, ad iudicium ſaluationis, terra mouetur à facie Domini, quod homo dictus ab humo mouetur motu bonæ operationis. De petra, ideſt corde prius duro fluunt aquæ deuotionis. Idolatria abijcitur, & Deus fide, ſpe, & charitate colitur, & ſic ab homine viuificato per gratiam benedicitur.

Sed quoniam iſte pſal. eſt prophetia de liberatione Sanctorum Patrum de limbo, & omnium hominum de tenebris peccatorum per aduentum Chriſti. Ideo ſpiritualiter exponitur à Sanctis doctoribus. Hierony. Auguſt., & alijs. Quia Dauid ex ſupradictis myſterijs, præuidit futuram fœlicitatem Eccleſiæ Catholicæ. Vnde tres concluſiones colliguntur, 1. quod ſolus populus Chriſtianus eſt redemptus, & receptus ad colendum Diuina, 2. quod ſola Eccleſia Catholica eſt dedicata ad cultum veri Dei, 3. quod illemet Deus qui liberauit Iſrael de Ægypto ante incarnationem: ille idem incarnatus liberauit patres de limbo, & Eccleſiam de captiuitate Diaboli, 1. Ergo ait. *In exitu Iſrael de Ægypto*. Iſrael dicitur, videns Deum. Populus Chriſtianus ſolus Deum vidit, quia exit de tenebris peccatorum. *Domus Iacob de populo barbaro*; Iacob dicitur ſupplantator, qui extirpat vitia eſt Iacob. Iſrael, ideſt videns Deum, qui relinquit terram. In domo Iacobi, ideſt in Eccleſia Catholica. De populo barbaro, ideſt infideli ſine lege vera. Facta eſt Iudæa ſanctificatio eius. Iudæa dicitur confeſſio, ideſt illi, qui confitentur fidem Trinitatis, & veniunt ad baptiſmum vbi eſt ſanctificatio Dei. Iſrael poteſtas eius, ideſt populus Chriſtianus electus ad colendum Deum. Mare vidit, ideſt gentilitas videns ſanctos prædicatores ſupplantatores vitiorum non potuit reſiſtere, quia Deus erat in illis. *Iordanis conuerſus eſt retrorſum*. Iordanis interpretatur; deſcenſio eorum. Intelliguntur illi, qui veniunt ad baptiſmum, & conuerſi ſunt à gentilitate, & illa aqua, quæ currit ad mare, ſunt illi, qui noluerunt venire ad fidem; ſed ſua deſideria ſequuti ſunt. *Montes exultauerunt vt arietes*, ideſt Sancti Prædicatores, & Apoſtoli Principes gregum quando viderunt gentiles conuerſos ad Fidem. *Quid eſt tibi mare, quod fugiſti?* Propheta per ſemetipſum interrogat, & reſpondit, quaſi dicat, quid tibi fuit gentilitas, quod fugiſti? & tu Iordanis, ideſt & Chriſtiani conuerſi retrorſum à veſtra conſuetudine. Montes exultaſtis. Repetitio eſt, iſta miracula in natiuitate Chriſti viſa ſunt. Idola per totum mundum ceciderũt, in mane tres Soles apparuerunt, in meridie coniuncti ſunt, Nilus fluuius ſeptem oſtia fecit. In Roma fons olei manauit, vineæ Engadis floruerunt. *A Facie Domini mota eſt terra*, ideſt à potentia Dei, quia Deus erat in ſuis, & prædicatoribus. Qui conuertit petram in ſtagna aquarum Chriſtus eſt petra ex quo exierunt quatuor flumina, quæ ſunt quatuor Euangelia, & irrigauerunt

totum

totum mundum, & virtus baptiſmi figurata in rupe, & miſſio Spiritus Sancti. *Non nobis Domine, non nobis*. Dicunt illi boni Iudæi non noſtro merito liberati ſumus: ſed nomen tuum Ieſus virtus patris glorificetur. Vel prædicatores noui Teſtamenti videntes tot conuerſos, & mirabilia facta in ſuo nomine, illi dabant gloriam. *Miſericordia, & veritas tua fecerunt hæc omnia. Ne quando dicant gentes vbi eſt Deus eorum?* propter hoc fecit iſta mirabilia, & ne dicant gentes, quod non potuiſſet illos ſaluare. Deus autem noſter in Cœlo, omnia quæcunque voluit fecit. Deus in Cœlo ſurſum dicit ad infideles, qui Idola adorant, qui ſunt falſi Dij, & nihil ſunt, & poſſunt, cum ſint opera hominum; ſed Deus noſter eſt vbique. *Omnia, quæ voluit fecit in Cœlo & in terra in mari, & in abyſſo*, & Propheta per 5. verſiculos perſuadet relinquere Idolatriam, & adorare verum Deum Ieſum Chriſtum. Domus Iſrael, & Domus Aaron ſperauerunt in Domino, oſtendit vtilitatem Chriſtianæ religionis, & eorum, qui viuunt in Eccleſia Catholica, tàm ſæculares intellecti per Iſrael, quam religioſi intellecti per Aaron, quibus dedit claues Regni Cœlorum. Et quia timentes Deum ſunt iuſti, ideo ſunt protecti, & benedicti à Deo, magni, parui, & omnes fideles. *Dominus memor fuit noſtri*, quando miſit filium ſuum, & carnem ſuſcepit, & nos liberati de ſeruitute Diaboli, & benedixit omni benedictione ſpirituali. *Adijciat Dominus ſuper vos*. Pauci Apoſtoli, & diſcipuli hebræi fuerunt; ſed poſtea multi effecti, & aucti ſunt in mundo, & numerus prædicantium ſemper creuit ſuper ſucceſſores ſuos, qui dicuntur filij. *Benedicti vos à Domino, ò fideles qui fecit Cœlum, & terram*, ex quò ſuſcepiſti baptiſmum non curaſtis regnum terrenum, ſed dilexiſtis Regnum Cœlorum, quia noſtra conuerſatio in Cœlis eſt. *Cœlum, Cœli Domino*. 1. Cœlum empyreum datum à Patre Filio in quantum homo, & ſuæ Eccleſiæ Sponſæ, 2. vel Cœlum, ideſt Chriſtus fuit cœlum illuminans cœlum, ideſt Eccleſiam, & Apoſtolos, 3. Spiritus Sanctus fuit cœlum illuminans fideles, & totam Eccleſiam, quæ Regnum Cœlorum dicitur, 4. cœlum cœli, ideſt mentes iuſtorum Angelorum, & hominum in quibus Deus habitat per cognitionem, & amorem. *Non mortui laudabunt te Domine*, ideſt non peccatores mortui in peccato, neque qui ſunt in inferno, qui blaſphemant, ſed nos qui viuimus hic in Eccleſia tua Catholica bene operãdo, ore laudamus ex hoc nunc quando incipimus, vel quando ingredimur per baptiſmum, vſque in ſæculum, ideſt ſemper, & ſine fine. Domine concede nobis, vt ſine peccato te laudemus in ſæculum ſæculi. Amen.

PSALMVS CXIV.

Dilexi quoniam exaudiet Dominus vocem &c.

TItulus: *Alleluia*. Hic titulus ſæpè iteratur, quia laudatio Dei, & dignitas eſt operum, & pratium, & merces laborum. Materia dicunt aliqui, quod Dauid fecit hunc pſal. pro liberatione ſua à periculis in perſecutione Saulis longa, & periculoſa.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 6. verſic. confitetur ſuam liberationem de tantis periculis, & inſidijs in perſecutione Saulis, vt patet 1. Regum cap. 19. 20. & 23. vbi dicit pericula inferni inuenerant me, dicit Lyra, quod

quod infernus ſignificat ſpeluncam, vel foſſam.

2 pars ibi. *Conuertere anima in requiem tuam*: in qua per 3. verſic. poſt confeſſionem ſuæ liberationis conuertitur ad gratiarum Actiones Deo, qui ſolus eſt requies, ideo concludit deuote ſeruire Deo dum viuit, & poſt mortem in regione viuorum in æternum.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte de quolibet fideli liberato diuinitus ab afflictione corporali, vel ſpirituali, qui recognoſcens ſuam liberationem ſurgat ad gratiarum actionem. Iſte pſalmus cantabatur in aliquibus feſtiuitatibus determinatis, eo quod agit gratias pro toto generi humano, quia fuit liberatum de captiuitate diaboli, & viuificatum à morte æterna, & conſtitutum in regione viuorum, ideſt Eccleſia Catholica ſponſa Chriſti viuendo. Et hoc myſterium cantat Alleluia.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per quatuor verſic. proponit narrare afflictiones in quibus erat poſitus iſte homo myſticus, ſiue genus humanum. Et Nota quod Deus prius dilexit nos, & poſtea nos fuimus. Ideo debemus ex debito eum diligere, & prius debemus facere, & poſtea dicere vnde Propheta dicit, Dilexi, non dicit, quem dilexit intelligens ſummum bonum Deum, & ſubdit, quoniam exaudiet, in futuro, 1. quia omnes Patriarchæ, & Prophetæ clamauerunt, & deſiderauerunt aduentum Chriſti magno deſiderio, 2. exaudiet, pro certitudine Prophetiæ, 3. pro certitudine promiſſionis Diuinæ, 4. pro certitudine miſericordiæ Dei, quia exaudit iuſtos, petentes iuſta. Nam iſte homo ait, Circumdederunt me dolores mortis, ideſt poſtquam eiectus fui à paradiſo per peccatum, multa mala inuenerunt me: In anima vana deſideria, concupiſcentiæ, Iraſcibilitas, &c. in corpore dolores, infirmitates, fames &c.

In 2. parte ibi. *O Domine libero animam meam*, per duos verſic. Inuocat Chriſtum vt veniat in carnem ad liberandum ipſum, quia ipſe ſolus poteſt à tantis malis liberare, 1. quia eſt miſericors, 2. quia Dominus omnipotens eſt, 3. quia Iuſtus cuſtodiens paruulos, ideſt innocentes, vel cõuerſos, humiliates, & ſimplices, & dat exemplum de ſe; humiliatus ſum, & liberauit me. Vel humiliatus, & eiectus ſum in vita mortali per peccatum, & Ieſu liberauit me, ab omnibus malis.

In 3. parte ibi. *Conuertere anima mea in requiem tuam*: per tres verſic. Excitat animam ſuam ad pœnitentiam, & fidem ad agendum gratias. Igitur conuertere, ideſt ad ſtatum gratiæ à quo cecidiſti per peccatum, quia Dominus Ieſus Chriſtus benefecit tibi, 1. quia eripuit animam meam de morte æterna per peccatum Debita per ſuam paſſionem, & mortem, 2. eripuit oculos meos à lacrymis, & pœnis in quibus eram. Ideo ſemper flebam caſum meum, & infœlicitatem, 3. eripuit pedes meos à lapſu quia pronus eram ad peccatum, ſine auxilio, & dedit mihi gratiam ad reſiſtendum tentationibus. Et lapſus ſurgere per Sacramenta. Ideo humiliatus in regione viuorum, quæ eſt Eccleſia Catholica. Placebo Domino, ideſt orationes, & opera bona erunt grata Deo. Placebo quia nullus Sanctus dicit placeo. Deus faciat noſtra, & nos dignos vt placeamus.

Eccleſia cantat hunc pſalmum in perſona cuiuslibet defuncti exiſtentis in purgatorio, in quantum deſiderat liberari per ſuffragia Eccleſiæ vt requieſcat, & placeat Domino, in regione viuorum per gloriam, quod nobis det.

PSAL.

PSALMVS CXV.

Credidi propter quod locutus ſum &c.

TItulus: *Alleluia*, voce laudis congruè prætitulatur hic pſalmus quia in hoc pſal. verba ſunt martyrum, qui confeſſione viguerunt, & præmia Dei conſecuti ſunt, quamuis in hebræo hic pſal. ſit ſine titulo. Materia ſecundum literam eſt de Dauid poſito in perſecutione Abſalonis filij ſui de qua ereptus fuit.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per 2. verſic. Dauid peccauit per deceptionem fuit deceptus à Siba ſeruo Miphiboſeth; vnde peccauit faciliter, & leuiter credendo dictis ipſius Sibæ, qui accuſauit Dominum ſuum Miphiboſeth de proditione, & dixit Dauid deceptus Sibæ tua ſint omnia, quæ fuerunt Miphiboſeth, vt habetur 2. Regum cap. 16. Dicit ergo, *Credidi, ideſt faciliter*, & leuiter, ideo locutus ſum, concedendo quod volebat ſpoliando innocentem, quia ego eram humiliatus, & conturbatus, & fugitiuus ab Abſalone, non diſcurrebam: ſed poſtea benè conſiderando. *Ego dixi in exceſſu meo; omnis homo mendax*, 1. quia hic ſeruus decepit eum, 2. quia Abſalon filius ſuus perſequebatur eum ad mortem, 3. quia totus populus Iſrael toties liberatus à Dauid, nunc ſequebatur Abſalonem rebellantem contra patrem. Ideo omnis homo mendax.

2. pars eſt ibi. *Qui retribuam Domino pro omnibus*, per 2. verſic. deſcribitur patientia Dauid in tollerando illam perſecutionem, 2. Reg. cap. 16. Ideo acceptauit illam tribulationem ſub nomine Calicis à Deo pro ſuis peccatis.

3. pars eſt ibi. *Vota mea Domino reddam*, per 4. verſic. ponitur gratiarum actio ab eo promiſſa in illa perſecutione, & fuga. Vota mea coram omni populo, publica in templo hoſtiam laudis per manus Sacerdotum, & nomen Domini inuocabo, in templo vbi eſt cultus Dei in Hieruſalem.

Moraliter pſal. iſte poteſt exponi de quolibet fideli: qui ſi aliquando fecit malum per alterius deceptionem, ſuam ignorantiam confitetur humiliter, & tribulationem inſurgentem ſuſtinet patienter, à qua liberatus agit Deo gratias reuerenter.

Myſticè poteſt exponi pſal. iſte, quod ſit vox Chriſti, qui videns omnes homines peccatores præter ſeipſum: Ideo ſolus ipſe fuit ſufficiens ſacrificiũ ad ſatisfaciendum pro toto genere humano, & ideo obediens Patri, vſque ad mortem obtulit ſemetipſum pro nobis. Dicit ergo, *Credidi*, i. obediui Patri meo: quia credere eſt obedire: nam Pater meus voluit, vt ego paterer, pro omnibus *Ideo propter hoc locutus ſum*, manifeſtando eius voluntatem hominibus, & dando Legem Euangelicam, & exinde *humiliatus ſum nimis*, ideſt valde vſque ad mortem crucis. *Ego dixi in exceſſu meo: omnis homo mendax*, ideſt ego cognoui in Viſione Beata, omnes homines eſſe peccatores, quia omnes in Adam peccauerunt. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi*, quaſi Chriſtus in quantum homo dicat, ſi pater tantum exaltauit me, vt verbo ſuo diuino perſonaliter me vniret, & caput Eccleſiæ me conſtituit, & ab æterno me prædeſtinauit, ſcio quid faciam. *Calicem ſaluta-*

Digitized by Google

ris accipiam, & nomen Domini inuocabo, ideſt obediendo Patri Calicem ſalutaris paſſionis amariſſimæ accipiam, & nomen Domini inuocabo, ideſt ero interceſſor, & mediator inter Deum, & homines, & pacificabo. *Vota mea Domino patri meo reddam*, ideſt in ara Crucis me offeram in ſacrificium coram omni populo, & hoc faciam quia, *Prætioſa in conſpectu Domini, mors Sanctorum eius*, ideſt ſacrificium valde acceptabile eſt mors Sanctorum, quanto magis mors Chriſti filij ſui ſatisfacientis pro omnibus Sanctis. *O Domine quia ego ſeruus tuus*, Reddit rationes, Ego hoc facio, 1. quia ego ſum ſeruus tuus quem creaſti, Ego ſeruus tuus obediens, 2. quia ſum filius Ancillæ tuæ Mariæ, quam præſeruaſti ab originali peccato, 3. quia *dirupiſti vincula mea*, ideſt remiſiſti peccata membrorum meorum. Ideo *Tibi ſacrificabo hoſtiam laudis*, ideſt me ipſum in ara Crucis ſacrificium mundum offeram. Nam Crux, 1. eſt nauis ad transferendum de hoc mundo ad patrem æternum, 2. eſt baculus ad ſuſtentandum in laboribus, 3. eſt lancea ad pugnandum contra Diabolum, 4. eſt ſcala ad aſcendendum ad Cælum, 5. ſedes ad quieſcendum à laboribus, 6. eſt ſchola ad addiſcendum, omnes actiui, & contemplatiui. *Vota mea Domino reddam*, ideſt inſtituam Sacramentum Euchariſtiæ quotidie offerendum in conſpectu Domini, & omnis populi. In atrijs domus Domini, ideſt in Eccleſijs dedicatis Diuino cultui in Hieruſalem militanti. Alia expoſitio. Iſte pſalm. poteſt eſſe vox Eccleſiæ, Apoſtolorum, Martyrum, Doctorum, & confeſſorum, & totius generis humani fidelis, Agens gratias Chriſto pro beneficio fidei, & luminis Euangelij recepti.

Diuiditur pſalm. in tres partes, in 1. per duos verſic: explicat beneficium receptum. *Credidi*, ideſt Chriſtum verbum patris, genitum à patre, & ambo ſpirant Spiritum Sanctum. *Propteria locutus ſum*, hoc myſterium, & alia. *Ego autem humiliatus ſum nimis*, ideſt captiuaui intellectum, & credidi Chriſtum primam veritatem, vel humiliatus ſum in perſecutionibus, & locutus ſum, & confeſſus ſum, ipſum eſſe verum Deum, & Meſſiam in lege promiſſum. *Ego dixi in exceſſu meo*, ideſt in illo exceſſu mentis in miſſione Spiritus Sancti in die Pentecoſtes, cognoui quod ſola verba Diuinæ Legis dictata à Spiritu Sancto ſunt vera, & omnes aliæ doctrinæ gentilium, & philoſophorum ſunt mendaces, nam *omnis homo, vt homo mendax*. *Mendacium* eſt falſa ſignatio vocis, cum intentione fallendi, & eſt triplex, 1. officioſum quod iuuat, 2. pernicioſum quod nocet, 3. Iocoſum quod delectat multa damna facit, 1. fides tollitur, 2. error inducitur, 3. veritas aboletur, 4. ſemper iniuſtum, 5. falſidicus Deo, 6. iudicem fallit, 7. innocentem lædit, 8. facit mendacem, eſſe filium diaboli.

2. pars ibi. *Quid retribuam Domino*, per duos verſic. promittit ſe gratias acturus, & ſacrificium oblaturum pro tanto beneficio recepto, 1. redemptionis, 2. electionis in ſuum populum. Igitur *Calicem ſalutaris accipiam*, 1. dando bona temporalia, 2. me ipſum dabo in mortem, in manibus tyrannorum, 3. accipiam in meditationem meam calicem paſſionis Chriſti, 4. calicem euchariſtiæ accipiam in remiſſionem, 5. accipiam calicem laborum huius vitæ in patientiam, 6. calicem mortificationis, 7. accipiam calicem de manu Dei plenum, ideſt vetus teſtamentum plenum multis myſterijs, 8. accipiam calicem plenum miſto miſericordiæ, & iudicij, 9. accipiam calicem inebriantem, ideſt doctrinam, & ſapientiam Diuinam, 10. accipiam calicem Chriſti

Digitized by Google

conſolationem, & amorem. 11. & finaliter accipiam calicem beatitudinis, & gloriæ quod Deus nobis concedat amen.

13. pars ibi. *Vota mea Domino reddam*, per 4. verſic. promittit reddere vota ſua, ſed fatetur ſe eſſe indignum, 1. ſum ſeruus, & quod facio ſerui eſt, 2. ſum filius ancillæ, ideſt naturæ corruptæ in peccato originali, 3. tu liberaſti me a captiuitate peccati, & diaboli. Dirupiſti vincula mea, per mortem, & paſſionem tuam. Ergo ſi non poſſum aliud ex me offeram Sacramentum Eucharistiæ in Eccleſia tua, & orationes Martyrum, & Sanctorum in terra, prius acquirendo gratiam, poſtea in Cœleſti Hieruſalem, adiuuante Deo.

Eccleſia cantat hunc pſalmum in ſecundis veſperis Apoſtolorum, & Martyrum, quia calicem paſſionis biberunt, & nunc calicem gloriæ.

PSALMVS CXVI.

Laudate Dominum omnes gentes &c.

Titulus: *Alleluia*, ideſt laudate Deum, pſalmus iſte breuiſſimus omnium pſalmorum, ideo non diuiditur. Materia In eo inducuntur omnes populi, tam gentiles, quam Hebræi ad laudem Dei pro aduentu ipſius, qui inſtituit vnam Eccleſiam ex Iudæis, & gentilibus ad Dei gloriam, & honorem. In duobus verſic. ſunt quatuor partes Verſuum reducuntur ad quatuor Euangeliſtas, eſt vox Apoſtolorum vocantium gentes *Laudate Dominum omnes gentes*. Inuitat omnes nationes gentiles quorum primitiæ fuerunt Magi, qui cum muneribus venerunt adorare Chriſtum natum *Laudate eum omnes populi*, inuitat Hebræos. Sed cur prius gentiles, quam Hebræos inuitat? 1. quia multi venerunt ad fidem de gentibus, & pauci de hebræis, 2. quia Gentiles venerunt primi ad fidem, hebræi in finem mundi conuertentur. *Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius*, ponit hic præteritum pro futuro pro certitudine prophetiæ. Nam tunc confirmata fuit miſericordia Dei ſuper nos, 1. quando Chriſtus meſſia incarnatus fuit, 2. quando miſit Spiritum Sanctum in Diſcipulos. *Et veritas Domini manet in æternum*, 1 Chriſtus qui eſt via, veritas, & vita manet ſemper, 2. veritas Domini, ideſt adimpletio promiſſionum Dei de miſſione meſſiæ, & prophetiarum manet, ſtat firma, 3. Iuſti manent in Cœleſti Hieruſalem tanquam lapides ædificatæ, 4. Reprehendit Iudæos, qui non obediunt veritati, non credendo aduentum meſſiæ, 5. veritas Domini, qui dabit pœnam peccatoribus, & præmium iuſtis, manet in æternum, quod nobis Deus concedat per ſuam miſericordiā præmium vitæ beatæ, amen.

Et quia eſt inuitatio ad laudem Dei Eccleſia cantat hunc pſal. in feſtiuitatibus ad veſperas.

PSALMVS CXVII.

Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſæculum &c.

Titulus *Alleluia*, pſalmus inuitat ad laudem Dei. Eſt quintus de 1. aduentu Chriſti multis figuris decoratus habet, verſiculos vniſonos: quoſdam varius principijs: quoſdam intercalares, & huiuſmodi ornatus.

Mate-

Materia, fidelis populus peccato ſolutus, 1. Monet omnes Domino confiteri: quod auditus in tribulatione; ideo dicit hominem non eſſe timendum, 2. in ſolo Deo fidendum, ibi. Bonum eſt confidere in Domino, 3. portas Hieruſalem aperi cupit, ibi. Aperite mihi portas iuſtitiæ, 4. frequentare atria Dei ſuadens de aduentu gaudens, ibi, qui venit in nomine Domini, S. Auguſt. exponit de populo Chriſtiano. S. Hierony. dicit iſte pſal. eſt vox Eccleſiæ Chriſti. Moderni Hebræi dicunt, quod Dauid fecit hunc pſalmum pro gratiarum actione, quia ipſe fuit liberatus de perſecutione Saulis, & quia ipſe liberauit populum de manu gentilium circumſtantium; & ſic exponunt vſq; ad illam partem: *Aperite mihi portas Iuſtitiæ*: & ab illo loco vſque in finem, dicunt, quod Dauid inducit populum ad laudem Dei, & gratiarum actiones pro ædificatione templi. Et ideo dedit illum cantandum in dedicatione templi, hæc literaliter dicta.

Myſticè. Dauid fecit hunc pſal. loquens ad literam prophetice de Chriſto redemptore generis humani, & ædificatore Eccleſiæ militantis. Nam Chriſtus eſt ille lapis, quem reprobauerunt ædificantes, vt dicitur in S. Matth. cap. 21. & Actuum cap. 3. de Chriſto allegatur.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. vnius principij, & vnius finis inuocat omnes ſtatus fidelium ad laudandum Deum. Fideles vniuerſaliter confitemini confeſſione laudis Domino, quoniam bonus, 2. inuitat domum Iſrael, qui eſt populus Chriſtianus, 3. inuitat ſtatum Sacerdotalē ſub nomine Domus Aaron, 4. inuitat timentes Dominum, ideſt omnes iuſtos quorum ſunt acceptæ Deo orationes, in 5. verſic. ſubiungit exemplo ſui, quod fuit liberatus de tribulatione tàm interna, quàm externa. *De tribulatione inuocaui Dominum: & exaudiuit me*: ſic populus Iſrael fuit liberatus de Ægypto, de Philiſtæis, de Sennacarib, de Babylone: ita populus Chriſtianus à varijs preſſuris, in 6. & 7. verſic. vnius principij. *Dominus mihi adiutor.* Oſtendit, cum ſit Ieſus adiutor non timet homines, ideſt hæreticos, tyrannos, & inimicos, in 8. & 9. verſic. vnius principij. *Bonum eſt confidere in Domino.* monet ſpem in ſolo Deo collocanda, & nec in hominibus, nec in principibus, in 10. 11. & 12. verſic. vnius finis, & 13. ſolutus in his quatuor verſic. monſtrat, quod tàm gentiles infideles, quàm tyranni principes, & Dæmones circundederunt populum Chriſtianum, vt deijcerent eum: ſed in nomine Domini, ideſt in nomine Ieſu Chriſti ſuperauit, & vicit omnes inimicos, & omnes nationes adorauerunt Ieſum Deum, & hominem, in 14. 15. 16. 17. & 18. verſic. *Fortitudo mea, & laus mea Dominus*, per 5. verſic. agit gratias de ſua liberatione magnificando opera Domini, ideſt Dominus Ieſus Chriſtus ſuſcepit me in humeris, & ipſe fuit tota fortitudo mea, ſuperando Diabolum: & ſic erit laus mea, quia teneor laudare eum. Quia factus eſt mihi in ſalutem, ideſt Saluator, & Redemptor meus. Et ideo erit vox exultationis, & ſalutis in tabernaculis iuſtorum, ideſt in Eccleſijs in prædicatione Euangelij, in adminiſtratione Sacramentorum, vel tabernaculis iuſtorum in anima, & corpore iuſtorum agendo gratias. Quia dextera Domini quæ eſt Chriſtus fecit virtutem, 1. ſuperando Diabolum, 2. dextera Domini exaltauit me, de morte ad vitam, 3. de captiuitate ad libertatem, 4. de gratia in hac vita, ad gloriam in alia vita gloriæ, 5. fecit virtutem confundendo Iudæos, 6. deſtruendo gentiles, 7. eijciendo foras diabolum, 8. fecit virtutem

 facien-

faciendo miracula in ſua natiuitate, in vita, in morte, per ſuos diſcipulos, 9. fecit virtutem ſubiugando totum mundum ad ſuam fidem per homines ignaros, & piſcatores. Ergo non moriar morte æterna, ſed viuam per gratiam, & narrabo opera Domini. Et ſi Dominus caſtigauit me temporaliter mittendo tribulationes hoc fuit, 1. ad correctionem, 2. ad meritum, 3. ad probationem, &c. tamen non relinquit me in morte peccati, & in obſtinatione.

2. Pars eſt ibi. *Aperite mihi portas Iuſtitiæ*: per 11. verſic' eſt vox populi gentilis directa ad Apoſtolos petentes introduci in Eccleſiam Catholicam, & tria facit in hac parte, 1. quod dictum eſt, 2. ponit reſponſionem Apoſtolorum, ibi *Benediximus vobis de domo Domini*, per duos verſic. 3. ponitur confeſſio Fidei veræ, ibi. *Deus meus es tu*.

Sed quæritur 1. in hac parte, quæ eſt porta iuſtitiæ? 2. cur Chriſtus vocetur lapis? 3. qui ſunt ædificantes reprobantes iſtum lapidem? 4. quando iſte lapis factus eſt in caput anguli? 5. quomodo hoc fuit mirabile in oculis noſtris?

Ad primum reſpondetur, 1. Porta Domini eſt Chriſtus, quia eſt oſtium per quod intratur in ouile ouium Eccleſiæ Ioan. cap. 10. porta iuſtitiæ, ſunt Sacramenta Eccleſiaſtica, quæ introducunt omnes gentes in Eccleſiam Dei, & iuſtificant pœnitentes, porta eſt contritio, confeſſio, Apoſtoli, fides, & Eccleſia, &c.

Ad ſecundum, Chriſtus eſt ille lapis figuratus à Iacob, quem ſuppoſuit capiti ſuo, & dormiuit, & vidit in ſomnis ſcalam, & Dominum innixum ſcalæ, mane facto erexit lapidem in titulum fundens olium, & dixit non eſt aliud hìc, niſi domus Dei, & porta cœli. Hoc fuit in Hieruſalem Genes. cap. 28. Vnde 1. dicitur lapis capitalis, 2. dicitur petra refugij pſal. 60. 90. 3. dicitur petra ſcandali, ratione Iudæorum. Iſaia cap. 8. 5. dicitur petra con ritionis, 6. dicitur lapis reprobationis Num. cap. 20. 7. dicitur lapis angularis, quia in eo coniuncti fuerunt duo populi. Vnde dicit Magiſter in hiſtorijs, quod ædificatores Templi Salomonis multoties cæperũt vnum lapidem, quem nunquam potuerunt adaptare in fabrica; & ſic proiecerunt eum, & poſtea fuit aptus in quondam angulo templi cum admiratione ædificantium, & ſic iſte lapis fuit figura Chriſti, ſupra quem fundata eſt Eccleſia.

Ad 3. Ædificantes erant ſummi Sacerdotes, & perſonę Eccleſiaſticæ populi Hebræi, qui debebant inſtruere populum ad recipiendum verum Meſſiam Chriſtum, quia ipſi erant docti, & ſcientes ſcripturas, & prophetias. Ipſi vero oppoſitum fecerunt reprobauerunt Chriſtum non eſſe Meſſiam, vnde poſtea Apoſtoli, & Doctores Sancti conſtruerunt Eccleſiam.

Ad 4. Chriſtus eſt lapis factus in caput Anguli, 1. quia in eo ſunt duæ naturæ coniunctæ diuina, & humana, 2. quia in eo coniunguntur duæ leges noua, & vetus, 3. quia in eo fuerunt coniuncti duo populi, & pax ſumma.

Ad 5. Reſpondetur fuit hoc mirabile oculis noſtris, 1. quia cõiunctio duarum naturarum à ſolo Deo facta eſt, 2. quia ſolus Chriſtus impleuit totam Legem, vicit diabolum, remiſit peccata, à ſolo Deo factum eſt, & eſt mirabile, 3. quod omnes populi, & nationes totius mundi venerunt ad Fidem Chriſti mirabile. Dicit populus gentilis ad Fidem conuerſus. *Hæc dies, quã fecit Dominus exultemus, & lætemur in ea*, Ideſt hoc eſt tempus gratiæ, & tẽpus noui Teſtamenti, quod dicitur dies 1. quia fugata eſt vmbra cœremoniałium veteris Legis, 2. quia fugata eſt vmbra peccatorum, 3. quia fugata eſt igno-

Digitized by Google

ignorantia Idolatriæ. Et conuerſus ad Chriſtum dicit, *O Domine Ieſu Chriſte ſaluum me fac*, ex tua morte, & paſſione, cum ſis redemptor. *O Domine bene proſperare* multiplicando Eccleſiam congregatam ex duobus populis, quia ego confiteor, quod tu es, ille benedictus Meſſias, qui venit in nomine Domini, 1. quia venit cũ nomine Trinitatis Tetagrammaton, ideſt Adonai Ioheſua, in Hebræo Ieſus in latino, 2. quia venit miſſus à Deo, & locutus verba Dei, 3. quia omnia dicta a Deo de Meſſia in veteri Teſtamento adimpleta ſunt in Chriſto, 4. quia venit cum omnipotentia ſuſcitando mortuos, 5. quia venit cum magna ſapientia dando Sanctam Legem 6. cum ſumma iuſtitia iuſtificando omnes, 7. cum ſumma miſericordia moriendo pro nobis. Hæc eſt illa laus, quam canebant pueri Hebræorum Chriſto in die palmarum. *Benedictus, qui venit in nomine Domini*, & Eccleſia quotidie in Miſſa, 2. ponit reſponſionem Apoſtolorum, ibi. *Benediximus vobis de domo Domini*, in duobus verſic. Benediximus dando vobis Sacramenta: Deus, & Dominus illuxit nobis in die Pentecoſtes, dando nobis Spiritum Sanctum. Et ideo conſtituite diem ſolemnem in condenſis, ideſt celebrate diem Dominicam, & dedicate eam ad Cultum Diuinum in memoriam reſurrectionis in condenſis vſque ad cornu Altaris, ideſt in frequentia populorum, vt Eccleſia ſit plena vſque ad Altare, cum magna deuotione.

Ideo Eccleſia Catholica cantat hunc pſalmum ad primam pro reſurrectione, 3. ponit confeſſionem Fidei, ibi. Deus meus es tu confitebor tibi, per tres verſic. Tu es Deus meus, 1. per creationem, 2. Deus, & homo per redemptionem, 3. per glorificationem, quod Deus concedat nobis. Amen. Et replicat principium pſalmi, vt laus ſit perfecta.

Dicitur hic pſal. in Dominica ad primã, 1. vt non remaneat nullus pſalmus de pſalterio, quin non compleatur in vna hebdomada, 2. quia in hac die, quã fecit Dominus debemus exultare de creatione, & reſurrectione.

IN PSAL. CXVIII.

Beati immaculati in via; qui ambulant.

Titulus: *Alleluia*, pſalmus enim iſte factus eſt ad laudandum Deum. Iſte pſalmus antecellit omnibus alijs pſalmis in quinque, 1. quia ſemper loquitur cum Deo, 2. quia ſemper petit ſpiritualia, & eſt inſtitutor fidelium, 3. quia deſcribitur Myro artificio, per ordinem Alphabeti Hæbraici per 22. Octonarios, quot ſunt literæ Alphabeti. Nam primi verſus cuiuslibet octonarij incipiunt ab vna litera Hebræa, quæ in translatione latina non reſpondent noſtris. Ideo eſt longiſſimus omnium pſalmorum, continet enim 176. verſic. & cauſa tantæ longitudinis eſt, vt creditur, vt populus haberet in quo pie, & cum fructu occuparetur dum ter in anno ex omni parte ad tabernaculum aſcenderet in Hieruſalem, in itinere hunc pſalmum recitabat, qui totus eſt moralis, & hortatorius ad vitam inſtituendã ſecundum Legem Domini. Ideo ab Eccleſia quotidie frequentatur, 4. quia non eſt aliquis verſus quin in eo memoretur Lex Diuina quindecim vocabulis ſynonimis, ideſt 1. *lex*, 2. *teſtimonium*, 3. *verbum*, 4. *eloquium*, 5. *ſermo*, 6. *via*, 7. *ſemita*, 8. *iter*, 9. *præceptum*, 10. *mandatum*, 11. *iuſtitia*, 12. *iudicium*, 13. *iuſtificatio*, 14. *æquitas*, 15. *veritas*, primo. In quãtũ eſt à Deo, dicitur Lex Domini, 2. in quantum

Digitized by Google

tum data eſt per Angelum, & Moyſen teſt s dicitur teſtamentum, 3. in quã- tum prolata ab ore Dei; dicitur Verbum, 4. eloquium, 5. ſermo, 6. in quantum ducit ad Chriſtum dicitur via, 7. ſemita, 8. iter, 9. in quantum proibet omne vitium dicitur, præceptum, 10. mandatum, in quantum mandat, & iubet fieri omnem veritatem dicitur iuſtitia, 12. operatio iuſtitiæ dicitur iudicium, 13. in quantum non deuiat à Diuina Voluntate dicitur iuſtificatio, 14. in quantum adæquatur Diuinæ voluntati dicitur æquitas, 15. in quantum eſt verificata tota in Chriſto, & Eccleſia dicitur veritas, 5. Vtilitas eſt compoſitio artificioſa, quæ adiuuat memoriam ad retinendum; vnde octies repetitur Alphabetum.

Sed cur toties repetitur eadem petitio? 1. quia tres inimici Mundus caro, & Diabolus ſemper impugnant hominem, vt deijciant à recta via, ideo ne labatur ſæpè repetit intentum ſuum, 2. quia conſiderat quot inſidias, quot laqueos, quot pericula tendant iſti inimici, ideo repetit eandem petitionem, 3. quia conſiderat ſuam fragilitatem, quod ex ſuis viribus non poteſt euadere, niſi gratia, & auxilio Dei, ideo repetit ſæpè ne deuiat à recta via mandatorum Dei.

Sed cur compoſitus ſit cum literis Hebraicis? Reſpondetur, quod qualibet litera Hebraica habet ſuam ſignificationem à 1. vſq. ad vltimam, & quia lex vetus non fuit data gratia ſui, niſi vt figurabat Chriſtum, & Eccleſiam, ideo voluit Deus vt vetus teſtamentum ſcriberetur literis Hebraicis, vt lex ſignificatiua, per literas ſignificatiuas ſcriberetur. Et vt veritas magis eluceſcat cum D. Hieronym. in argumento Lamentationum Hieremiæ, qui ſic ait, 1. Litera *Aleph.* interpretatur. Doctrina, 2. *Beth.* Domus, 3. *Gimel*, plenitudo, 4. *Daleth.* librorum, 5. *He*, iſta, 6. *Vau*, ipſa, 7. *Zain*, viuens, 8. *Heth*, vita, 9. *Teth.* Bonum, 10. *Iod.* principium, 11. *Caph.* manus, 12. *Lamech*, cordis, ſiue diſciplinæ, 13. *Mem.* ex ipſis, 14. *Nun*, ſempiternum, 15. *Samech*, Adiutorium, 16. *Ain*, oculus ſiue fons, 17. *Phe*, oris, 18. *Sade*, Iuſtitiæ; 19. *Coph.* vocatio, 20. *Res*, capitis, 21. *Sin*, Dentium, 22. *Tau*, ſignum.

Poſtquam interpretatæ ſunt literæ, dicendus eſt ordo intelligentiæ *Aleph*, *Beth*, *Gimel*, *Daleth*. prima connexio dicit; *Doctrina Domus plenitudo tabularum* ideſt Doctrina Eccleſiæ, quæ eſt Domus Dei reperitur in librorum diuinorum plenitudine, 2. connexio, *He, Vau, Zain, Heth*, Iſta, & hæc vita. Quæ .n. alia poteſt eſſe vita ſine ſcientia ſcripturarum? per quam cognoſcitur ipſe Chriſtus, qui eſt vita credentium, 3. connexio, *Teth Iod*, ideſt Bonum; principium: in quo omnia videntur in Chriſto bonum principium, 4. connexio, *Caph, Lamed* Manus cordis, ſiue diſciplinæ. Manus intelliguntur opera, cor, & diſciplina interpratatur in ſenſu, quia nihil facere poſſumus niſi, quæ facienda ſunt ſciremus, 5. Connexio, *Mem. Nun, Samech.* ex ipſis ſempiternum adiutorem ex ſcripturis æterna ſubſidia miniſtrantur, 6. Connexio, *Ain, phe, ſade*, fons, ſiue oculus oris, iuſtitiæ, 7. Connexio, quæ eſtrema eſt in ſeptimo numero ſit myſticus intellectus, *Coph. Res, Sin, Tau*, vocatio capitis, dentium, ſigna, per dentes Articulata vox promitur, & ex his ſignis ad caput omnium, qui eſt Chriſtus itur, per quem venitur ad regnum ſempiternum. *Tau*, eſt forma crucis ponitur in Miſſale in Te igitur in principio canonis, 1. Hoc ſignificat, quod omnes debemus ſcire Legem Diuinam ſicut Alphabetum, 2. ſicut ſine ſcientia literarum non poſſumus per-

uenire

uenire ad alias ſcientias: ſic Lex Diuina eſt via, & principium perueniendi ad veram beatitudinem, 3. ſicut omnes literæ tendunt ab *Aleph* ad *Tau*: ita tota lex tendit ad Chriſtum, vt ad finem, & omnia creata a Deo incipiunt,& ad eum tendunt, 4. ſicut puer in addiſcendo incipit à prima litera Aleph,& diſcurrit per omnes literas vſq; ad *Tau*, quod eſt finis omnium: ita iſte homo myſticus incipit peregrinari ab Adam per Patriarchas, & Prophetas ſemper aliquid addiſcendo vſq; ad Chriſtum, qui eſt finis, & terminus totius legis, & nunc peregrinatur vſq; ad iudicium, vt acquirat gloriam.

Sed cur compoſitus eſt in octonarijs? 1. quia homo per ſeptem ætates peregrinatur cupit, & incumbit peruenire ad octauam gloriæ æternæ, quæ eſt quies, 2. ſic compoſitus eſt artificioſè, vt memoriæ mandaretur, quia itinerarius eſt, 3. Octaua hic ſignificat Diem vltimi iudicij, poſt dies laborioſos huius vitæ, poſt ſeptimam quietis animarum, ſequitur octaua iudicij,4. octonarius numerus cenſetur Iuſtitiæ, eo quod ſemper æqualiter diuiditur vſq;ad vnitatem, vt innuatur, quod ſoli iuſti ſaluantur; ſicut figuratum fuit in Archa Noe octo animæ ſaluæ factæ ſunt, 5. hic numerus (vt innumera relinquam) continet octauum diem circuncifionis vitiorum, octauam diem beatitudinis in ſabbathi requie, & in omnibus perfectam conſonantiam diapaſon, habens octo beatitudines; octo ſunt Cœli ſtelliferi, & omnes ſui numeri ſunt myſterioſi, *Vnitas*, refertur ad ſummum Deum principium omnium rerum, vnus mundus, *Duo*, precepta charitatis, duo teſtamenta, due naturæ in Chriſto, duo ligna crucis, duo populi. Duo in homine corpus,& anima, *Ternarius*, trinitas perſonarum; tres virtutes theologales, tres dies ſepulturæ Chriſti, tres partes pœnitentiæ. Tres libri Diuinæ legis legales propheticales, & Euangelia. Tres gradus animæ vegitatiua, ſenſitiua, & intellectiua, *Quaternarius*, quatuor Euangelia, quatuor virtutes Cardinales,quatuor elementa, quatuor tempora, quatuor humores in corpore, *Quinarius*, quinq; libri legis, quinq; ſenſus, quinq; plagæ Chriſti, *Senarius*, Sex Dies creationis mundi. Sexta hora venit Chriſtus ad puteum Samariæ, ideſt in ſexta ætate venit in mundum factus homo, ſex ciuitates refugij, *Septenarius*, in ſeptima die requieuit Deus ab opere ſuo,ſeptem dona Spiritus Sancti,ſeptem ætates mundi,totidem hominis, ſeptima dies, quo corruerunt muri Hierico, finem mundi deſignat, Septem ſigilla libri Myſteria Chriſti deſignat, Septem planetæ, Septem horæ canonicæ; Septem boues craſſæ virtutes.

Cur viginti duo octonarij? 1. quia vt ait Diuus Hieronym. in Argumento librorum Regum, quod 22. ſunt libri veteris teſtamenti, ideſt quinq; libri Moyſis, Octo Prophetarum, Nouem Hagiographorum. Et 22. ſunt libri noui teſtamenti, qui omnes includunt Diuinam Legem, quam niſi quis obſeruauerit non poteſt ſaluus fieri, 2. vt ait Origenes in homilia, 4. in Numeris Tribus Leuitica Deo dicata, ſeparata ab alijs tribubus numerata eſt mandato Dei, & inuenta viginti, & duo millia, 3. Dicit iſdem Origenes, & Alij, quod ſpecies rerum à Deo creatæ in numero, 22. continentur; ſed non inueni, quæ ſunt. Puto eſſe, 1. Cœli, 2. ſtellæ, 3. lux, 4. tenebræ, 5. ignis, 6. aer, 7. aqua, 8. terra, 9. Angeli boni, & mali, 10 homines, 11. piſces marini, 12. fluuiatiles, 13. lacuſtræ, 14. paluſtria, 15. aues, 16. inſectiles, 17. animalia quatrupeda, 18. ſerpentes, quæ ſuper ventrem reptant, 19. ſteticita, 20. plantæ fructiferæ, 21. non fructiferæ, & 22. herbæ, 4. Quia ab Adam

vſq;

vſq; ad Iacob à quo inceperunt duodecim tribus viginti, & duæ generationes fuerunt, 5. Duo decades perfectionem præceptorum ſignificant, in duobus præceptis amor Dei, & proximi, 6. Viginti duo millia miliariorum eſt circuitus terræ in linea Ecclíptica in qua ſeminata, & prædicata eſt Lex Euangelica, 7. Potentiæ animæ cum quibus debemus Deo ſeruire ſunt 22. quamuis anima vegetatiua nõ ſit rationalis, ꝑ eſſentiam nec ꝑ participationẽ Senſitiua ſit rationalis per participationẽ. Intellectiua eſt per eſſentiam rationalis, & moderatrix omnium paſſionum. Vegetatiuæ animæ potentiæ ſunt, 1. nutritiua, 2. Augens, 3. generans, 4. attrahatiua, 5. Retinens, 6. coquens, 7. expellens excrementa. In ſenſitiua externa ſunt, 8. Viſus, 9. Auditus, 10. Odoratus, 11. Guſtus, 12. Tactus, internæ potentiæ ſunt, 13. ſenſus communis, 14. phantaſia, 15. memoria, 16. appetitus concupiſcibilis, 17. Iraſcibilis, 18. motiua ſecundum locum. Intellectiuæ potentiæ ſunt 19. mens potens, 20. mens agens, 21. voluntas, 22. Electio.

Sed cur Eccleſia coniungit duos octonarios in vno pſal. Reſpõdetur ꝙ facit ſexdecim verſic. in quolibet pſal. quia continetur tota lex in duodecim Prophetis minoribus, & quatuor maioribus, vel in duodecim Prophetis, & quatuor Euangelijs, 2. in hoc numero deſignatur perfectio vitæ, & Doctrinæ, 3. quia ratio in homine firmata eſt, poſt pueritiam, & adoleſcentiam in 16. anno.

Tandem quis loquitur in iſto pſalmo? Reſpondetur, quod principaliter loquitur Adam cum ſua poſteritate, ideſt genus humanum, qui poſt peccatum inobedientiæ amiſit fœlicitatem, quæ in ſex conſiſtebat, 1. habebat ſcientiam, & cognitionem omnium rerum, & colloquium cum Angelis, 2. habebat dominium rationis ſupra ſenſualitatem; vnde ſenſualitas obediebat rationi in omnibus motibus, 3. Erat liber ab omni miſeria corporali, 4. omnia animalia obediebant ei ad nutum, 5. poſſidebat totum illum paradiſum deliciarum, 6. in futurum promiſſa erat ei gloria æterna. Omnia hæc poſſidebat, ſi non peccabat, ſed quia peccauit non obediendo Diuino mandato, & deuiauit à Diuina voluntate conſentiendo perſuaſioni Mulieris, & Diaboli amiſit omnia, ſcientiam, Dominium in ſenſualitate, fœlicitatem corporalem, animalium obedientiam, eiectus de Paradiſo, gloriam æternam amiſit.

Sed Deus omnipotens, miſericors, pius, & iuſtus promiſſit ipſi humanæ generationi, vt Verbum ſuum mitteret in forma hominis de quadam Virgine vt ſanaret hominem, ſi incederet, & peregrinaretur per viam rectam: Vnde prius dedit illi Legem naturæ, prima fuit de cultu Diuino in ſacrificijs, vt Abel, & Cain offerentes, 2. de amando proximum, quod tibi non vis, alteri ne feceris, 3. de laudando Deum, in Enoc, qui inuocauit Deum, 4. in Abraam accepit præceptum de Circumciſione. In Moyſi accepit Legem Scriptam, 6. in Prophetis accepit promiſſiones, & Cultum. Et ſic iſte homo Myſticus per quatuor mille annorum ab Adam vſq; ad Chriſtum peregrinatus eſt, ſemper petens, vt redimeretur, & ſanaretur quo ad animam, & acciperet legem iuſtificantem.

Sed poſtquam venit ad Chriſtum in nouo teſtamento, peregrinando ad ſecundum aduentum ſemper petit ſeruari à vitio concupiſcentiæ, quæ incipit 16. anno, & petit gratiam, ne cadat iterum in latrones diabolos, ſed confirmatur in gratia vſq; ad acquiſitionem gloriæ, & hic homo loquitur in hoc pſalmo, & hæc petit, & quærit. Chorus Sanctorum loquitur à primo iuſto ad vltimum.

Iſte

Iſte pſalmus quadruplicìter exponitur à Sanctis Doctoribus, vno modo, vt dictum eſt de homine myſtico, qui peregrinatus eſt ab Adam vſque ad finem mundi, 2. modo de quolibet homine particulari, qui peregrinatur ab adoleſcentia vſque ad finem vitæ ſuæ, p. out petit dirigi per Legem Domini in ſua peregrinatione, 3. poteſt exponi pro tribus gradibus viatorum, ſcilicet Incipientium, qui pugnant cum Mundo, Carne, & Dœmonio, 2. proficientium, qui peracta pœnitentia, iam proficiunt, 3. perfectorum, qui contemplantur ſacra, 4. Exponitur de tribus ſtatibus fidelium Eccleſiæ, ſcilicet de actiuis, vt vxorati, & artifices honeſtè viuentes, 2. de miniſtris Eccleſiæ, & prælatis, 3. de contemplatiuis, ſed de homine myſtico melius exponitur, quia omnia amplectitur: Nam quandoque petit dirigi in ſua adoleſcentia, & adiuuari, quandoque in ſua iuuentute: quandoq; in ſua virilitate: quandoque in ſenectute: quandoque petit dirigi in incipientibus: quandoque in proficientibus: quandoque in perfectis: quandoque petit dirigi in agibilibus rebus cum dicit, *ne repellas me à mandatis tuis*: quandoque in credibilibus, & rebus ſpeculatiuis. *Vt quando dicit, Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua*: quandoque petit cœleſtia, & eſſe cum Chriſto, quando dicit, quære ſeruum tuum.

Ideo duo facit, 1. petit dirigi in ſua adoleſcentia, & iuuentute in veteri teſtamento per quatuor literas, *Aleph, Beth, Gimel, Daleth*. In quatuor ſtatibus, per *Aleph*, in curſu naturæ ab Adam vſque ad Abraham, per *Beth*, in curſu circuncifionis. Ab Abraham vſque ad Moyſen, per *Gimel*, in curſu legis ſcriptæ, à Moyſi vſque ad Dauid, per *Daleth*, in curſu prophetiæ, à Dauid vſque ad Chriſtum, qui curſus durauit quatuor mille annorum, includitur in quatuor octonarijs ad primam.

Cur Eccleſia canit hunc pſalmum ſic ordinatum? id eſt quatuor ad primā ſex ad tertiam: Sex ad ſextam, & ſex ad nonam? Reſpondetur 1. quod Eccleſia reſpicit quatuor ſtatus, ſiuè ætates, 1. ab Adam vſque ad Chriſtum, quæ dicitur adoleſcentia, 2. à prædicatione Chriſti vſque ad prædicationem Apoſtolorum, in qua data eſt Lex Euangelica, & redemptum eſt genus humanum, dicta eſt iuuentus, 3. ab Apoſtolis vſque ad magnum Conſtantinum, & Doctores Eccleſiæ, quæ dicta eſt, virilitas: in qua floruit fides Chriſtiana, 4. à Doctoribus vſque ad finem mundi, quæ dicta eſt Senectus.

2. In Eccleſia ſunt quatuor ſtatus fidelium, primi peccatores, qui indigent correctione, pro his Eccleſia cantat primos quatuor octonarios ad primam. Secundi ſunt pœnitentes conuerſi, pro his cantat ſex octonarios ad tertiam. Tertij ſunt proficientes, vt martyres, pro his canit ſex octonarios ad ſextā. Quarti ſunt perfecti contemplatiui pro his cantat ſex octouarios ad Nonam.

3. Item Eccleſia conſiderat in quolibet fideli quatuor ætates, 1. eſt adoleſcentia, in qua indiget corrigere, & reprimere paſſiones, & affectiones, pro quibus Eccleſia cantat quatuor octonarios ad primam, 2. iuuentus in qua laborat, & operatur in vita terrena, pro qua Eccleſia cantat ſex octonarios ad Tertiam, 3. eſt virilitas in qua proficit, & docet alios exemplo, & doctrina, pro qua Eccleſia cantat ſex octonarios ad ſextam, 4. eſt ſenectus in qua totaliter debet relinquere terrena, & contemplari de vita futura, pro qua Eccleſia cantat ſex octonarios ad Nonam.

4. Etiam Eccleſia conſiderat tres ſtatus in Lege Euangelica, 1. eſt ſtatus

 com-

communis omnibus Chriſtianis, quia viuunt in fide, ſpe, & charitate pro his cantat Eccleſia quatuor octonarios ad Primam, 2. eſt ſtatus proficientium ſibi, & alijs, vt ſunt Doctores, Prælati & qui alios docent, & Eccleſiam defendunt, pro his cantat ſex octonarios ad Tertiam, & ſex ad ſextam ad inuocandum auxilium Spiritus Sancti eis, 3. ſtatus eſt contemplatiuorum, & perfectiſſimorum, vt martyres, & Eremitæ, qui cupiunt eſſe cum Chriſto pro quibus Eccleſia cantat ſex octonarios ad Nonam. Sed deſcendamus ad particulares octonarios.

Primus Octonarius Beati immaculati in via &c.

Prima litera. Aleph. ideſt Doctrina. quod eſt commune toto pſalmo, partes Beatitudinis exponit in quibus præcatur ſe cuſtodiri.

Materia (ſecundum Lyranum cuius expoſitionem ſemper ponimus prima) eſt de Beatitudine, quæ dupliciter eſt, vna in re, alia in ſpe, in re eſt in patria in gloria, in ſpe eſt in via in hac vita. Beatitudo prout habetur in via conſiſtit in perfectione vitæ actiuæ, & contemplatiuæ. Vita vero actiua præcedit contemplatiuam, quare mens non poteſt eleuari libere in contemplatione veritatis: niſi paſſiones appetitus ſenſi ſui fuerint moderatæ per exercitium moralis virtutis, quod pertinet ad vitam actiuam, hoc reſpicit hic pſalmus. Ideo prius ponitur perfectio vitæ actiuæ, *Beati immaculati in via*, in 1. verſiculo, in 2. verſic. tangitur perfectio vitæ contemplatiuæ. *Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius*; intellectu, & affectu, in 3. dicit, qui excluduntur a perfectione prædicta: *non enim qui operantur iniquitatem*, vt ſunt negligentes, in 4. & 5. verſic. vſque ad finem octonarij: Agitur de appetitu beatitudinis. *Vtinam dirigantur viæ meæ, &c.*

2. Expoſitio cum Iacobo de Valentia: ſicut faciemus in omnibus octonarijs, quod hic introducitur Adam cum ſua poſteritate, promittens ſeruare Legem, ſine qua obſeruantia, nemo poteſt eſſe beatus, & nemo ſine auxilio Dei poteſt ſeruare Legem: Ideo petit gratiam à Deo, vt poſſit ſeruare Legem, cuſtodire ſe immaculatum corde, ore, operibus, &c.

Secundus Octonarius, In quo corrigit adoleſcentior viam ſuam. &c.

Secunda litera, Beth, ideſt Domus oſtendit præcepta liberare hominem de confuſione, ideſt lapſu peccati.

In hoc ſecundo Octonario ponitur remotio impeditiui ad perfectionem vitæ actiuæ, quod impedimentum triplex eſt, 1. paſſionis impulſus, 2. virtutis humanæ defectus, 3. corporis aggrauantis defectus, & pondus hoc agitur in tribus octonarijs, 1. 2. & 3. in hoc agitur de defectu humanæ virtutis. Sciendum quod perfectiones vitæ actiuæ, & contemplatiuæ ſunt connexæ quod ſicut dictum eſt actiua diſponit ad contemplatiuam, & contemplatiua ex amore Dei facit deſcendere ad actiuam pro neceſſitate proximi releuanda, vt patet de Angelis aſcendentibus, & deſcendentibus de Scala Iacob, Geneſ. cap. 28. Ideo in omnibus octonarijs verba miſcentur, quamuis varientur, quia recipiunt amorem Dei, & proximi.

In hoc octonario agitur de repræſſione paſſionum appetitus concupiſcibilis, qui ſub ſe habet ſex paſſiones. Amorem, odium, cupiditatem, abominationem, dolorem, & voluptatem, & appetitus iraſcibilis, qui habet quinque paſſiones ſpem, deſperationem, Audaciam, Timorem, & Iram, quæ omnia in iuuentute. *Ideo in quo corrigit adoleſcentior viam ſuam.*

2. Ex-

2. Expoſitio, hic octonarius loquitur de doctrina domeſtica, ipſius adoleſcentiæ, 1. inquirendo Legem Diuinam, 2. reponendo eam in memoria, 3. delectandi in eius ſtudio, 4. operando exercendo ilariter in Eccleſia.

Tertius Octonarius. Retribue ſeruo tuo viuifica me &c.

3. *Litera, Gimel, id eſt, plenitudo, oſtendit humanam indigentiam, & gratiam Dei.*

In hoc 3. octonario remouit ſecundum impedimentum perfectionis vitæ actiuæ, quod prouenit ex defectu virtutis humanæ, quæ licet poſſit facere opus bonum de genere ſuo, non tamen opus meritorũ vitæ æternæ, ad quod requiritur gratia, ideo 1. ponitur huiuſmodi ſupplementum, id eſt gratia viuificans animam, & ſic *cuſtodiam ſermones tuos*, illuminat intellectum, 2. ibi. *Increpaſti ſuperbos*, hic tangitur collationis gratiæ impedimentũ, quod eſt ſuperbia, vnde eiectus fuit Lucifer de Cœlo, & Adam de Paradiſo. & humilitas eſt gratiæ meritoria. Ideo *aufer à me opprobrium*, maledictionis contractæ pro peccato; Principes, id eſt Dœmones tractant ſemper de iacere hominem.

2. Expoſitio, petit peregrinus retribui ſibi omnia bona, quæ perdiderat per peccatum, & inobedientiam Dei, & ingratitudinem.

Quartus Octonarius: Adhæſit pauimento anima mea. &c.

4. *Litera. Daleth, id eſt Tabularum, ſiuè librorum. dicit ſe neceſſitate corporali conſtrictum; ſed ſola Dei pietate ſoluendum. Hic deplorat homo deiectus in terram de cœlo.*

Ponitur hic in 4. octon. Tertium impedimentum, quod eſt pondus corporis animam aggrauantis ab operibus virtutis, & tria facit, 1. petitur huiuſmodi eleuatio, cum anima ſit coniuncta corpori terreo, aggrauante eam. 2. ibi. *Dormitauit anima mea præ tædio*, petitur prædictæ eleuationis confirmatio: quod ſemper homo debet timere caſum à gratia eleuante; propter variabilitatem fragilitatis humanæ, 3. ibi. *Viam mandatorum tuorum cucurri*: ponitur declaratio vtriuſque petiti, id eſt eleuationis, & confirmationis, quæ fiunt per augumentum gratiæ eleuantis & ſtabilientis.

2. Expoſitio. Homo myſticus petit alleuiari à grauitate, & pondere, & defectibus quos anima trahit à corpore in pœnam peccati. Vſque ad hunc octonarium iſte homo peregrinatus eſt in Lege veteri, id eſt ſtatu naturæ circuncisionis, legis ſcriptæ datæ Moyſi, & Legis Prophetarum.

2. *pars principalis, nam in ſequenti octon. intrat in Legem Euangelicam.*

Quintus Octonarius. Legem pone mihi Domine viam iuſtificationum tuarum. &c.

5. *Litera. He id eſt iſta vel eſſe, præcatur Chriſto veniente ſibi; qui veterem tenuit nouam Legem conſtitui: quam ſemper exquiret: cum tam ardenter deſideret eam.*

Poſtquam actum eſt de remotione impedimenti circa perfectionem vitæ actiuæ hic agitur de executione promotiui, quod eſt Triplex ſcilicet Fides dirigens, ſpes ſubleuans, & charitas ſtimulans, 2. ibi, *memor eſto*, 3. ibi *Bonitatem feciſti*. In hoc octon. agitur de directione fidei in quantum pertinet, & dirigit in operibus vitæ actiuæ. Fides, ſcilicet ad ſimplicem credulitatem ſimplicium hoc in prima parte dicit in perſona humanæ naturæ, *Legem pone mihi*. In 2. parte ibi. *Inclina cor meum in teſtimonia tua*, petitur remotio

Digitized by Google

impedimenti, quod eſt Triplex, 1. concupiſcentia oculorum ad res temporales, 2. concupiſcentia carnis, ibi. *Auerte oculos meos ne videant vanitates*, 3. ſuperbia vitæ, ibi. *Statue ſeruo tuo eloquium*.

2. Expoſitio. Videns hic peregrinus quod in lege veteri non potuit iuſtificari, neq; recuperare gloriam amiſſam per peccatum, petit Legem Euangelicam, in qua credit iuſtificari, & recuperare fœlicitatem Regni Cœlorum. Iuſtificatur per fidem, ſpem, & charitatem, & hoc in ſex octon. ſequentibus.

6. Octonarius. Et veniat ſuper me miſericordia tua &c.

6. litera. Vau, ideſt Et, vel ipſa. Precatur, vt ſaluator qui eſt miſericordia peccatorum, vita fidelium, vt inimicos confundat, & in lege proficiat.

In hoc Octon. petitur fides non ſolum ad ſimplicem credulitatem ſimplicium perſonarum, vt ſupra, ſed etiam ad eius conſtantem confeſſionem, & defenſionem, quod frequenter factum eſt, etiam in ſimplicibus perſonis per Spiritum Sancti aſſiſtentiam, vt fuit in ſanctis multis, vt in Agatha, Lucia, & alijs vt dixit Chriſtus Apoſtolis. *Non eſtis vos, qui loquimini, ſed Spiritus Patris &c.*

2. Expoſitio, vel petit iuſtificari per charitatem, quæ per fidem diligit. *Et veniat ſuper me miſericordia tua*, ideſt Chriſtus, & Spiritus Sanctus in remiſſionem peccatorum per Sacramenta, & ſic fortificatus. *Reſpondebo exprobantibus mihi*, ideſt Dœmones, Hæreticos, & tyrannos. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum, argumentum non apparentium*. dicitur ſubſtantia, ideſt fundamentum ſubſtans ædificio ſpirituali, quod eſt gratia, & gloria. Multos habet effectus, & epitetos. Fides, 1. intellectum captiuat, 2. eſt virginitas mentis, 3. primogenita virtutum, 4. oculus deſter animæ, 5. eſt lucerna, & lumen animæ, 6. fides eſt annulus argenteus in manu ſponſæ, 7. Eſt porta Eccleſiæ, 8. eſt ſtella matutina, 9. prima gemma, 10. eſt radix omnium bonorum, 11. eſt initium vitæ ſpiritualis, 12. eſt radix ſapientiæ, 13. eſt fundamentum bonorum operum, 14. mater virtutum, 15. filium Dei facit credentem, 16. Deo placit, 17. Diabolo diſplicet.

7. Octonarius Memor eſto verbi tui ſeruo tuo &c.

7. litera, Zayn, ideſt viuens. De ſpe promiſſionum Dei, qui facit omnia tolerare.

In hoc Octon. ponitur ſecundum promotiuum in perfectione vitæ actiuæ, quod eſt ſpes, ſubleuans ad expectationem vitæ beatæ, in patria confirmatur homo in operibus vitæ actiuæ, in via *ſpes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis proueniens ex gratia, & meritis*. Duo facit, 1. agit de ſpe pro vt reſpicit gratiam Dei, 2. ibi. *Defectio tenuit me pro peccatoribus* agitur de timore propriæ fragilitatis, quod quantumcumq; homo ſperare debeat de Deo; Tantum debet timere, ne labatur in peccatum ex propria fragilitate. & ſic fruſtratur ſua ſpe. *Memor eſto ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti*. Iſte ſeruus, eſt Abraam, cui facta fuit promiſſio de Meſſia, & de vita beata Geneſ. 15.

2. Expoſitio, ſpes habet quatuor effectus, 1. ſubleuare voluntatem à terrenis, & mundana contemnere, 2. conſtituere finem ſuum in ſummo bono amato, 3. operari propter illum finem, & non propter aliud, 4. patienter tolerare moram beatitudinis. Hæc vltima tractatur in ſequenti octon. ſpes virtus Theologica multos habet effectus, *Spes eſt certa expectatio futuræ bea-*

Digitized by Google

beatitudinis, veniens ex Dei gratia, & meritis praecedentibus. Spes, 1. omnipotenti innititur, 2. ſpes meretur intelligentiam, & Dei auxilium, 3. liberat & ſaluat, vt Suſanna; 4. ſpes eſt baculus neceſſarius viatoribus, 5. Introducit animam in poſſeſſionem regni Cæleſtis ante Chriſtum, 6. Eſt arbor optimo loco ſita. Oppoſita ſpei eſt diſperatio, quæ à quatuor cauſis oritur, 1. à magnitudine peccati, 2. à multitudine peccatorum, 3. à frequentatione caſuū, relabationis, 4. à nimia triſtitia, ſed benignus eſt Deus, & infinitus.

8. Octonarius, Portio mea Domine dixi cuſtodire, &c.

8. litera, Heth, ideſt vita, faciem Domini videre optat, quia mandata obſeruauit, octaua reſurrectio eſt.

Agitur in hoc octon. de ſpe in quantum prouenit ex bono vſu liberi arbitrij cum dicitur *Portio mea Domine*, ideſt firmiter ſpero, quod tu ſis pars, & portio mea in futura beatitudine, vnde cuſtodiendo legem omnia bona proueniunt.

2. Expoſitio, ponit quartum effectum ſpei, quod eſt tolerare patienter moram beatitudinis ſperatæ, ſunt fructus ſpei, 1. Gaudium in æternum, 2. Audacia contra ſuperbos. 3. pulſio timoris, 4. lætitia in perſecutionibus, 5. Aggreſſus terribilium, 6. exercitium in aduerſis, 7. Dirigere opera in Deum 8. Depræcatio continua, 9. participatio iuſtorum, vt adiuuetur.

9. Octonarius, Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo &c.

9. litera, Teb. ideſt bonum, gratias agit de humiliatione, & patientia ſua per quam venit ad iuſtitiam.

Ponit Tertium promotiuum in perfectione vitæ actiuæ, quod eſt Charitas ſtimulans ad opus bonum ex conſideratione beneficiorum Dei receptorum in mente, & corpore, in hoc octon. Agitur de illis in mente, in ſequenti de illis in corpore. Duo facit 1. quod dictum eſt dicens. *Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo Domine*, ideſt creando animam ad imaginem tuam, bona gratiæ addendo in ſtatu innocentiæ, & poſt lapſum dando ſacramenta, virtutem, bonitatem, perfectionem, appetitus, diſciplinam, quantum ad ſcientiam, ad perfectionem intellectus in naturalibus, & ſpeculatiuis, *quia mandatis tuis credidi*, quo ad fidem, ſine qua nemo ſaluatur, 2. pars ibi. *Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum*, ponitur reſiſtentia charitatis contra malum, quod fit reſiſtendo tentationibus.

2. Expoſitio, vel petit in hoc octon. iuſtificari per charitatem Euangelicā, quæ docet amare Deum propter ſe, & inimicum propter Deum, Ideo ſcribitur per literam *Teth. ideſt bonum*, & ſequens octon. per literam. *Iod. ideſt principium*, ideſt charitas Euangelica eſt bonum, & optimum principium omnis actionis meritoriæ, Igitur *bonum mihi lex oris tui*. Quia Lex Euangelica eſt melior Lege Moyſis, 1. quia data eſt ore Chriſti, 2. quia liberat à iugo ſeruitutis veteris Legis, 3. quia iuſtificat à peccato, 4. quia iuſtificat hominē in actis, & voluntate, 5. quia gratificat ad vitam æternam. *Charitas eſt finis præcepti de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta*, D. Paulus 1. ad Tim. cap. 1. Ordo charitatis eſt, 1. diligere Deum ſuper omnia, 2. ſeipſum, 3. parentes, 4. coniunctiores nobis, 5. proximum, 6. inimicos, 7. bonos, & probos. Actus charitatis, quæ eſt chara vnitas, manet in patria, Deo fruitur. Effectus charitatis ſunt innumeri, 1. eſt mater omnium virtutum, 2. animam Deo reddit gratam, 3. peccatum expellit, 4. legem cuſtodit, 5. hominem

Deo

Deo iungit, 6. mentem virtutibus ornat, 7. ad perfectionem adducit, 8. Gloriam tribuit, 9. hominem facit dignum dilectione Dei, 10. per charitatem homines ad Deum currunt, 11. inebriat in Deum amatum ire, 12. liquefacit animam, 13. vnit cum proximo, 14. ligat Deum, 15. ſeruat à malis, 1. æmulatione, 2. à mala actione, 3. à ſuperbia, 4. ab ambitione, 5. ab amore proprio, 17. Charitas Deo placet, Diabolo diſplicet, 18. eſt veſtis nuptialis. Charitati quatuor aduerſantur 1. ſuperfluus amor noſtri, 2. vanus amor mundi, 3. odium proximi, 4. & generaliter damnabilis offenſa Dei. Charitas cauſatur in nobis per infuſionem Spiritus Sancti, qui eſt amor Patris, & Filij.

10. *Octonarius Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt &c.*

10. *Litera Iod, ideſt principium. Intellectum pet v mandatorum, vt vera vita fruatur.*

In hoc Octon. ponitur ſtimulatio charitatis ex beneficijs receptis ex parte corporis, quia corpus hominis factum eſt manibus Dei, recta figura, vt aſpiciat cœlum, Myro artificio fabricatum, maxima proportione conditum, hoc beneficium recognoſcens ait. Manus tuæ fecerunt me.

2. Expoſitio, petit in hoc Octon. confirmari in fide, ſpe, & charitate per gratiam, & in tantum perfici, vt reddatur immaculatus, & aptus ad beatitudinem promiſſam. Ergo petit, 1. intelligentiam Legis Euangelicæ ad perfectionem intellectus, 2. miſericordiam, & gratiam ad perfectionem voluntatis, 3. vt ſuperbi & obſtinati confundantur, 4. vt humiles, & timẽtes Deũ conuertantur ad Fidem Chriſti, vt conſcientia, & tota anima ſit ſine macula, & iuſtificetur per gratiam Legis.

11. *Octonarius. Defecit in Salutare tuum anima mea &c.*

11. *Litera Caph, ideſt, manus. Peregrinus huius mundi aduentum Domini nimis deſiderat dicens quanta tolerat à ſuperbis, petens vt in mandatis Dei perſeueret.*

Poſtquam actum eſt de beatitudine vitæ actiuæ, hic agitur de beatitudine vitæ contemplatiuæ. Diuiditur Octonarius in duas partes, in 1. agitur de delectatione dictæ contemplationis 2. ibi. *Narrauerunt mihi iniqui fabulationes.* Agitur de impedimento dictæ ſuauitatis, quæ eſt in contemplatione, quod contingit per falſas ſugeſtiones hæreticorum, & infidelium; ideo narrauerunt. Sciendum quod quanto anima magis eleuatur in contemplationes tanto magis ab occupatione exteriorum ſenſuum extrahitur, & quando contemplatio multum intenditur, ſenſus exterior ab actu ſuo ceſſat, & impeditur, vt in raptu, & ſic anima quodammodo deficit in quantum ceſſat ab actu exteriori abſorta in contemplationi ſummi boni.

2. Expoſitio hæc eſt Tertia pars Octonariorum in qua petit proficere in Lege Euangelica, quam à Chriſto accepit per quam fuit iuſtificatus, & per ſex Octonarios quatuor facit, 1. petit proficere in fortitudine, & patientia contra tyrannos in hoc, & ſequenti Octonarijs, ideſt 12. 2. petit proficere in ſcientia, & Doctrina Euangelica in 13. & 14. Octonarijs, 3. petit proficere in ſanctitate vitæ, in 15. Octonario, & 16. petit proficere contra hæreticos in tempore Doctorum. *Contemplatio eſt virtus per quam mens à terrenis, & caducis erigitur, & ſurſum ad conſiderationem æternorum eleuatur,* habet quatuor ſpecies, 1. eſt Admiratio Maieſtatis Diuinæ, 2. Intuitio iudiciorum Dei, 3. Memoria beneficiorum Dei, 4. Obliuio, & contemptus rerum mundano-

duorum. Vita contemplatiua in duodecim præeminentijs ſuperat actiuam, 1. melior intendit Deo, 2. clarius videt, 3. müditia vitæ, 4. ſecuritas, 5. quies, 6. iucunditas, 7. permanentia, 8. deuotio, 9. familiaritas Dei, 10. pretioſitas fructus. 11. ſimilitudo cum vita cœleſti, 12. eſt finis actiuæ.

12. *Octonarius. In æternum Domine verbum tuum permanet in Cœlo, &c.*

12. *Litera Lameth, ideſt diſciplina, ſiue cordis. Virtutem Dei, & facta deſcribit di ens temporalia finiri, ſed non mandata.*

In hoc Octonario, ponitur ſtabilitas contemplationis, & tria facit, 1. dicit *In æternum Domine permanet verbum tuum*, in Cœlo iſtud verbum, quo Deus alloquitur ciues cæleſtes ſunt diuinæ illuminationes, ſeu reuelationes Angelis factæ, 2. ibi. *Niſi quod lex tua*: tangit quodam impedimentum ab intrinſeco; nam corpus quod aggrauat animam, ſæpe impedit diuinam contemplationem; vnde eſt neceſſè meditari Diuinam Legem, quæ expellit tentationes. 3. ibi. *Me expectauerunt peccatores*, ponit impedimentum ab extrinſeco, quod eſt inſidiatio Dæmonum quærentes ſubuertere bonos.

2. Expoſitio. Iſte peregrinus agit gratias in hoc Octon. de liberatione, & reſtauratio e Eccleſiæ. Nam ab Aſcenſione Chriſti, vſque ad Magnum Conſtantinum fuit multipliciter per tyrannos vexata, & afflicta in Apoſtolis, & Martyribus ita vt multi dubitarent dici Chriſtiani: ſed tandem de omnibus triumphauit per Conuerſionem Magni Conſtantini imperatoris, & totum orbem ſubiugauit ad fidem Chriſti.

13. *Octonarius Quomodo dilexi legem tuam Domine &c.*

13. *litera Mem, ideſt ex ipſis. Loquitur, qui meditatione Prophetarum, & Euangelij, profecit dicens ſe ſuper ſeniores intellexiſſe, ideo ſcripturas ſibi eſſe dulces ſuper mel.*

Ponitur in hoc octon. ſuauitas, ſiuè bonitas vitæ contemplatiuæ ex parte modi contemplandi, & ſciendum, quod contemplatio perficit intellectum, & contemplatio fidelium eſt per ſacram ſcripturam virtute Spiritus Sancti à ſuperius reuelata cui non poteſt ſub eſſe falſum, ſicut in ſcientijs philoſophicis. Ideo hic modus contemplandi eſt melior, & amabilior, hoc in 1. parte octon. In 2. parte ibi. *Ab omni via mala probibui pedes meos*, ponit bonitatem contemplationis. pro vt dirigit effectum, euitans malum.

2. Expoſitio, in hoc, & ſequenti octonarijs petit proficere in Doctrina, & ſapientia Euangelica, immo agit gratias, quod tantum profecit in doctrina Conſtantini, Ambro. Hierony. Auguſt. Athanaſ. Nazian. Baſil. Hilarij floretium in illa ætate; & numerat in bis duobus octonarijs quindecim fructus Legis Euangelicæ, ſeptem in hoc octonario, & octo in ſequenti, 1. quia factus eſt prudens ſuper inimicos ſuos, 2. quia intellexit ſuper magiſtros ſuos, 3. quia intellexit ſuper ſenes, ideſt Patriarchas, & Prophetas, 4. quia Lex Euangelica prohibet pedes eius ab omni via mala, 5. quia non declinauit à iudicijs Dei, 6. quia per ſal Euangelicum eloquia facta ſunt dulcia ſupra mel, 7. quia odiuit omnem viam iniquitatis.

14. *Octonarius Lucerna pedibus meis verbum tuum &c.*

14. *litera, Nun, ideſt, ſempiternum. Lumen verbi pedibus radiare gaudet, Anima humilitatem commendat. De humilitate agit.*

In hoc octon. ponitur directio contemplationis in proſecutione boni, Ideo dicitur *lucerna pedibus meis*, ideſt progreſſui meo in operibus bonis, verbum

tuum

tuum à me diligenter conſideratum, 2. ibi. *Humiliatus ſum vſquequaq;* ponitur ratio impedimenti, quod prouenit à carne ab intrinſeco corruptibile aggrauante animam, impediente ipſam ab expedita proſecutione boni, 3. ibi. *Poſuerunt peccatores laqueum mihi.* Ponitur ſecundum impedimentum extrinſecum proueniens ab hoſtibus qui ſemper nituntur impedire proſecutionem boni operis, peccatores ponentes laqueum, ſunt Dæmones.

2. Expoſitio petit proficere in ſanctitate vitæ, & bonis operibus ſecundum Legem Euangelicam, vt fuerunt tot Anacoritæ, & Sancti Religioſi. Monſtrat octo fructus Euangelicæ Legis, 8. quia Lex Euangelica fuit lux, & lucerna ipſi, 9. quia propter eius amorem, & dulcedinem eam ſeruare voluit, & in religione tria vota ſeruare promiſſa, 10. quia viuificat eum à morte, 11. quia ſola Lex Euangelica eſt illa, quæ offert Deo ſacrificium de ſe gratum, 12. quia qui dirigitur à Lege non poteſt errare, 13. quia eius poſſeſſio læta, 14. quia inclinauit cor hominis ad faciendas iuſtificationes, 15. per ipſam ſolam habemus retributionem æternam, & beatam.

15. *Octonarius. Iniquos odio habui &c.*

15. *litera, Samech. ideſt Adiutorium, agit de odio iniquorum, qui legi aduerſantur.*

Oſtenſa bonitate contemplationis Sacræ Scripturæ, hic conſequenter excluditur oppoſitum, ſcilicet malitia deceptionis erroneæ doctrinæ, tam hæreticorum, quam infidelium.

2. Expoſitio in hoc 15. & 16. octon. petit auxilium contra hæreticos, & agit etiam gratias de victoria habita de eis, nam poſtquam ſuperauit tyrannos fuit impugnatus iſte peregrinus ab hæreticis, vnde 1. quia *habuit iniquos odio*, 2. quia habuit *Deum ſuſceptorem, & adiutorem*, 3. quia *declinauit à malignis*, 4. quia nunquam fuit confuſus *ab expectatione ſua*, 5. quia fuit adiutus, & ſaluus, 6. quia ſpreuit omnes hæreticos, & præuaricantes, 7. quia ſemper in carne fuit confixus, & refractus.

16. *Octonarius Feci Iudicium, & Iuſtitiam: non tradas me &c.*

16. *litera, Ain. ideſt, oculus, vel fons, petit aduentum Chriſti, quia tempus eſt ſuperbos deſtruendi, ideſt oculus contra hæreticos.*

In hoc octon. oſtenditur malitia deceptionis erroneæ formidabilis, quia Dæmones, qui ſunt malitioſi, & nobis inuiſibiles, maximè conantur hominem inducere ad errorem in fide, & ideo circa hoc imminet homini periculum maximum, niſi præſeruetur per Diuinum auxilium: ad quod impetrandum multum facit, quod homo cum proximo iuſtè vixerit de præterito; Ideo dicit; *Feci iudicium, & iuſtitiam.*

2. Expoſitio Agit gratias, 8. quia feci ſemper Iudicium, & iuſtitiam, & ſic eſt traditus deceptoribus, & calumniatoribus, 9. quia habuit bonum, & verum ſenſum Sacræ Scripturæ, & ipſum attigit, 10. quia totum ſuum affectum, & conatum poſuit in Sacram Scripturam, & eam ſuper omnia dilexit. *Tempus faciendi, Domine diſſipauerunt legem tuam.* Quatuor fuerunt diſſipatores Legis, 1. Hæbrei, 2. Tyranni, 3. Hæretici, 4. Antichriſtus, omnes tempore gratiæ fuerunt abuſi, non tenentes veram ſcripturam, & Prophetias.

17. *Octonarius Mirabilia teſtimonia tua: Ideo &c.*

17. *litera, Phe. ideſt oris. Dicit aperuiſſe os, & traxiſſe ſpiritum, vt eius audiatur oratio, & ploraſſe, quia non eſt lex à Iudæis cuſtodita.*

In hoc

In hoc octon. deſcribitur ſublimitas vitæ contemplatiuæ poſtquã deſcripta eſt eius bonitas. Et tria facit 1. deſcribitur circa contemplationem mentis eleuatio, nam ſicut philoſophi naturales propter admirationem cœperunt philoſophari, videntes terræ motum, tonitrua, corruſcationes, Ecclipſem, & ſimilia; cœperunt inquirere cauſas. Sic Sancti Doctores Hierony. Auguſt. & alij cœperunt aſcendere ad ſublimitatem contemplationis theologicæ ex admiratione Sacræ Scripturæ, confidentes in Deo, & cum eus auxilio multa facere, & veritatem intelligere Deo adiuuante, erexerunt ſe in contemplationem, 2. ibi. *Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum.* Petitur impedimenti ablatio, & remotio: Nam in contemplatione Diuinæ veritatis impedit curioſitas perſcrutantis: vt prouer, cap. 25. qui ſcrutator eſt maieſtatis opprimitur à gloria. Ideo hic petitur remotio huius curioſitatis, 3. in contemplatione veritatis impedit perturbatio ab extrinſeco mota, Ideo petit remoueri, ibi. *Redime me à calumnis.*

2. Expoſitio, In iſto, & ſequentibus quinq; octon. Iſte homo Myſticus agit gratias de donis gratiarum ſibi datis in ſcripturis elucidandis à tot Doctoribus Sanctis Eccleſiæ, & de quiete, & otio ſibi dato in vita contemplatiua, & petit auxilium contra impedientes quietem, & proſperitatem Eccleſiæ. Et Duo facit in hoc octon. Agit gratias de prædictis; in ſequenti petit auxilium, & vltionem contra Hypocritas, & ſimulatores.

18. Octonarius. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum &c.

18. litera, Sade, ideſt Iuſtitia, Iudicia Dei laudat, & eloquia ignita veneratur, petens intellectum; vnde viuat.

Deſcribitur in hoc octon. Zelus Diuinæ Legis, qui duobus modis accenditur vno modo ex præſentia trãſgreſſionis ipſius; vt fuit in Mathathia, 1. Macab. 2. & Phinees. Numer. cap. 25. & ſciendum, quod quanto eſt lex rectior, & iuſtior, tanto Zelus pro ea debet eſſe feruentior: Ideo, 1. ponitur rectitudo Legis Diuinæ, 2. ibi. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Ponitur ſecundus modus ex conditione verbi Diuini, quod eſt incentiuum ad Diuinæ legis zelum; unde dicitur in Deut. cap. 32. in dextera eius ignea lex, ignitum eloquium tuum: quod inflammat ad amorem Diuinum, quod propriè dicitur zelus, eo quod eſt amor ſingularis.

2. Expoſitio in hoc octon. petit conſeruari in ſtatu gratiæ, & contemplationis; cuius fructus colliguntur ex his duobus octonarij, & ſunt octo, primus mouet hominem ad perſcrutandum mirabilia Legis Diuinæ, 2. illuminat, & dat intellectum, 3. ſatiat animam, 4. dirigit greſſus in via Dei, 5. redimit à calumnijs, 6. mouet ad pœnitentiam de præteritis culpis, 7. Ex zelo legis dolet de peccatoribus, & hypocritis, liberat enim à tribulationibus interioribus, & exterioribus, 8. Dat vitam ſpiritualẽ, quia non in ſolo pane viuit homo. *Zelus eſt amor exceſſiuus,* vel dolor de nimio amore procedens. Duplex eſt, bonus, & malus, bonus de honore Dei, malus inuidia.

19 Octonarius Clamaui in toto corde meo: exaudi me Domine &c.

19. litera, Coph. ideſt vocatio, promittit iuſtificationes exquirere adijciens teſtimonia Dei in æternum fundata eſſe.

In hoc Octon. conſequenter agitur de ſublimitate contemplationis prout requiritur in oratione feruenti, ad quod duo faciunt, ſcilicet conditio orationis, & humilitas orantis, de hac in ſequenti Octon. In hoc duo facit, 1. po-

tuum à me diligenter conſideratum, 2. ibi. *Humiliatus ſum vſquequaq;* ponitur ratio impedimenti, quod prouenit à carne ab intrinſeco corruptibile aggrauante animam, impediente ipſam ab expedita proſecutione boni, 3. ibi. *Poſuerunt peccatores loqueum mihi*. Ponitur ſecundum impedimentum extrinſecum prouenìens ab hoſtibus qui ſemper nituntur impedire proſecutionem boni operis, peccatores ponentes loqueum, ſunt Dæmones.

2. Expoſitio petit proficere in ſanctitate vitæ, & bonis operibus ſecundum Legem Euangelicam, vt fuerunt tot Anacoritæ, & Sancti Religioſi. Monſtrat octo fructus Euangelicæ Legis, 8. quia Lex Euangelica fuit lux, & lucerna ipſi, 9. quia propter eius amorem, & dulcedinem eam ſeruare voluit, & in religione tria vota ſeruare promiſſa, 10. quia viuificat eum à morte, 11. quia ſola Lex Euangelica eſt illa, quæ offert Deo ſacrificium de ſe gratum, 12. quia qui dirigitur à Lege non poteſt errare, 13. quia eius poſſeſſio lœta, 14. quia inclinauit cor hominis ad faciendas iuſtificationes, 15. per ipſam ſolam habemus retributionem æternam, & beatam.

15. *Octonarius. Iniquos odio habui &c.*

15. *litera, Samech. ideſt Adiutorium, agit de odio iniquorum, qui legi aduerſantur.*

Oſtenſa bonitate contemplationis Sacræ Scripturæ, hic conſequenter excluditur oppoſitum, ſcilicet malitia deceptionis erroneæ doctrinæ, tam hæreticorum, quam infidelium.

2. Expoſitio in hoc 15. & 16. octon. petit auxilium contra hæreticos, & agit etiam gratias de victoria habita de eis, nam poſtquam ſuperauit tyrannos fuit impugnatus iſte peregrinus ab hæreticis, vnde 1. quia *habuit iniquos odio*, 2. quia habuit *Deum ſuſceptorem, & adiutorem*, 3. quia *declinauit à malignis*, 4. quia nunquam fuit confuſus *ab expectatione ſua*, 5. quia fuit adiutus, & ſaluus, 6. quia ſpreuit omnes hæreticos, & præuaricantes, 7. quia ſemper in carne fuit confixus, & refractus.

16. *Octonarius Feci Iudicium, & Iuſtitiam: non tradas me &c.*

16. *litera, Ain. ideſt, oculus, vel fons, petit aduentum Chriſti, quia tempus eſt ſuperbos deſtruendi, ideſt oculus contra hæreticos.*

In hoc octon. oſtenditur malitia deceptionis erroneæ formidabilis, quia Dæmones, qui ſunt malitioſi, & nobis inuiſibiles, maximè conantur hominem inducere ad errorem in fide, & ideo circa hoc imminet homini periculum maximum, niſi præſeruetur per Diuinum auxilium: ad quod impetrandum multum facit, quod homo cum proximo iuſtè vixerit de præterito; Ideo dicit; *Feci iudicium, & iuſtitiam.*

2. Expoſitio Agit gratias, 8. quia feci ſemper Iudicium, & iuſtitiam, & ſic eſt traditus deceptoribus, & calumniatoribus, 9. quia habuit bonum, & verum ſenſum Sacræ Scripturæ, & ipſum attigit, 10. quia totum ſuum affectum, & conatum poſuit in Sacram Scripturam, & eam ſuper omnia dilexit. *Tempus faciendi, Domine diſſipauerunt legem tuam.* Quatuor fuerunt diſſipatores Legis, 1. Hæbrei, 2. Tyranni, 3. Hæretici, 4. Antichriſtus, omnes tempore gratiæ fuerunt abuſi, non tenentes veram ſcripturam, & Prophetias.

17. *Octonarius Mirabilia teſtimonia tua: Ideo &c.*

17. *litera, Phe. ideſt oris. Dicit aperuiſſe os, & traxiſſe ſpiritum, vt eius audiatur oratio, & ploraſſe, quia non eſt lex à Iudæis cuſtodita.*

In hoc

Digitized by Google

In hoc octon. deſcribitur ſublimitas vitæ contemplatiuæ poſtquā deſcripta eſt eius bonitas. Et tria facit 1. deſcribitur circa contemplationem mentis eleuatio, nam ſicut philoſophi naturales propter admirationem cœperunt philoſophari, videntes terræ motum, tonitrua, corruſcationes, Ecclipſem, & ſimilia; cœperunt inquirere cauſas. Sic Sancti Doctores Hierony. Auguſt. & alij cœperunt aſcendere ad ſublimitatem contemplationis theologicæ ex admiratione Sacræ Scripturæ, confidentes in Deo, & cum eus auxilio multa facere, & veritatem intelligere Deo adiuuante, erexerunt ſe in contemplationem, 2. ibi. *Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum*. Petitur impedimenti ablatio, & remotio: Nam in contemplatione Diuinæ veritatis impedit curioſitas perſcrutantis: vt prouer, cap. 25. qui ſcrutator eſt maieſtatis opprimitur à gloria. Ideo hic petitur remotio huius curioſitatis, 3. in contemplatione veritatis impedit perturbatio ab extrinſeco mota, Ideo petit remoueri, ibi. *Redime me à calumnis*.

2. Expoſitio, In iſto, & ſequentibus quinq; octon. Iſte homo Myſticus agit gratias de donis gratiarum ſibi datis in ſcripturis elucidandis à tot Doctoribus Sanctis Eccleſiæ, & de quiete, & otio ſibi dato in vita contemplatiua, & petit auxilium contra impedientes quietem, & proſperitatem Ecclaſiæ. Et Duo facit in hoc octon. Agit gratias de prædictis; in ſequenti petit auxilium, & vltionem contra Hypocritas, & ſimulatores.

18. Octonarius. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum &c.

18. litera, Sade, ideſt Iuſtitia, Iudicia Dei laudat, & eloquia ignita veneratur, petens intellectum; vnde viuat.

Deſcribitur in hoc octon. Zelus Diuinæ Legis, qui duobus modis accenditur vno modo ex præſentia trāſgreſſionis ipſius; vt fuit in Mathathia, 1. Macab. 2. & Phinees. Numer. cap. 25. & ſciendum, quod quanto eſt lex rectior, & iuſtior, tanto Zelus pro ea debet eſſe feruentior: Ideo, 1. ponitur rectitudo Legis Diuinæ, 2. ibi. *Ignitum eloquium tuum vehementer*. Ponitur ſecundus modus ex conditione verbi Diuini, quod eſt incentiuum ad Diuinæ legis zelum; unde dicitur in Deut. cap. 32. in dextera eius ignea lex, ignitum eloquium tuum: quod inflammat ad amorem Diuinum, quod propriè dicitur zelus, eo quod eſt amor ſingularis.

2. Expoſitio in hoc octon. petit conſeruari in ſtatu gratiæ, & contemplationis; cuius fructus colliguntur ex his duobus octonarij, & ſunt octo, primus mouet hominem ad perſcrutandum mirabilia Legis Diuinæ, 2. illuminat, & dat intellectum, 3. ſatiat animam, 4. dirigit greſſus in via Dei, 5. redimit à calumnijs, 6. mouet ad pœnitentiam de præteritis culpis, 7. Ex zelo legis dolet de peccatoribus, & hypocritis, liberat enim à tribulationibus interioribus, & exterioribus, 8. Dat vitam ſpiritualē, quia non in ſolo pane viuit homo. *Zelus eſt amor exceſſiuus*, vel dolor de nimio amore procedens, Duplex eſt, bonus, & malus, bonus de honore Dei, malus inuidia.

19 Octonarius Clamaui in toto corde meo: exaudi me Domine &c.

19. litera, Coph. ideſt vocatio, promittit iuſtificationes exquirere a iyciens teſtimonia Dei in æternum fundata eſſe.

In hoc Octon. conſequenter agitur de ſublimitate contemplationis prout requiritur in oratione feruenti, ad quod duo faciunt, ſcilicet conditio orationis, & humilitas orantis, de hac in ſequenti Octon. In hoc duo facit, 1. ponitur

Digitized by Google

tuum à me diligenter conſideratum, 2. ibi. *Humiliatus ſum vſquequaq;* ponitur ratio impedimenti, quod prouenit à carne ab intrinſeco corruptibile aggrauante animam, impediente ipſam ab expedita proſecutione boni, 3. ibi. *Poſuerunt peccatores loqueum mihi*. Ponitur ſecundum impedimentum extrinſecum prouenien̄s ab hoſtibus qui ſemper nituntur impedire proſecutionem boni operis, peccatores ponentes loqueum, ſunt Dæmones.

2. Expoſitio petit proficere in ſanctitate vitæ, & bonis operibus ſecundum Legem Euangelicam, vt fuerunt tot Anacoritæ, & Sancti Religioſi. Monſtrat octo fructus Euangelicæ Legis, 8. quia Lex Euangelica fuit lux, & lucerna ipſi, 9. quia propter eius amorem, & dulcedinem eam ſeruare voluit, & in religione tria vota ſeruare promiſſa, 10. quia viuificat eum à morte, 11. quia ſola Lex Euangelica eſt illa, quæ offert Deo ſacrificium de ſe gratum, 12. quia qui dirigitur à Lege non poteſt errare, 13. quia eius poſſeſſio læta, 14. quia inclinauit cor hominis ad faciendas iuſtificationes, 15. per ipſam ſolam habemus retributionem æternam, & beatam.

15. *Octonarius. Iniquos odio habui &c.*

15. *litera, Samech. ideſt Adiutorium, agit de odio iniquorum, qui legi aduerſantur.*

Oſtenſa bonitate contemplationis Sacræ Scripturæ, hic conſequenter excluditur oppoſitum, ſcilicet malitia deceptionis erroneæ doctrinæ, tam hæreticorum, quam infidelium.

2. Expoſitio in hoc 15. & 16. octon. petit auxilium contra hæreticos, & agit etiam gratias de victoria habita de eis, nam poſtquam ſuperauit tyrannos, fuit impugnatus iſte peregrinus ab hæreticis, vnde 1. quia *habuit iniquos odio*, 2. quia habuit *Deum ſuſceptorem, & adiutorem* 3. quia *declinauit à malignis* 4. quia nunquam fuit confuſus *ab expectatione ſua*, 5. quia fuit adiutus, & ſaluus, 6. quia ſpreuit omnes hæreticos, & præuaricantes, 7. quia ſemper in carne fuit confixus, & refractus.

16. *Octonarius Fecit Iudicium, & Iuſtitiam: non tradas me &c.*

16. *litera, Ain. ideſt, oculus, vel fons, petit aduentum Christi, quia tempus eſt ſuperbos deſtruendi, ideſt oculus contra hæreticos.*

In hoc octon. oſtenditur malitia deceptionis erroneæ formidabilis, quia Dæmones, qui ſunt malitioſi, & nobis inuiſibiles, maximè conantur hominem inducere ad errorem in fide, & ideo circa hoc imminet homini periculum maximum, niſi præſeruetur per Diuinum auxilium: ad quod impetrandum vnicum facit, quod homo cum proximo iuſtè vixerit de præterito; Ideo dicit, *Feci iudicium, & iuſtitiam*.

2. Expoſitio Agit gratias, 8. quia feci ſemper Iudicium, & iuſtitiam, & ſic eſt traditus deceptoribus, & calumniatoribus, 9. quia habuit bonum, & verum ſenſum Sacræ Scripturæ, & ipſum attigit, 10. quia totum ſuum affectum, & conatum poſuit in Sacram Scripturam, & eam ſuper omnia dilexit. *Tempus faciendi, Domine diſſipauerunt legem tuam*. Quatuor fuerunt diſſipatores Legis, 1. Hæbrei, 2. Tyranni, 3. Hæretici, 4. Antichriſtus, omnes tempore gratiæ fuerunt abuſi, non tenentes veram ſcripturam, & Prophetias.

17. *Octonarius Mirabilia teſtimonia tua: Ideo &c.*

17. *litera, Phe. ideſt oris. Dicit aperuiſſe os, & traxiſſe ſpiritum, vt eius audiatur oratio, & ploraſſe, quia non eſt lex à Iudæis cuſtodita.*

In hoc

In hoc octon. deſcribitur ſublimitas vitæ contemplatiuæ poſtquã deſcripta eſt eius bonitas. Et tria facit 1. deſcribitur circa contemplationem mentis eleuatio, nam ſicut philoſophi naturales propter admirationem cœperunt philoſophari, videntes terræ motum, tonitrua, corruſcationes, Ecclipſem, & ſimilia; cœperunt inquirere cauſas. Sic Sancti Doctores Hierony. Auguſt. & alij cœperunt aſcendere ad ſublimitatem contemplationis theologicæ ex admiratione Sacræ Scripturæ, confidentes in Deo, & cum eus auxilio multa facere, & veritatem intelligere Deo adiuuante, erexerunt ſe in contemplationem, 2. ibi. *Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum.* Petitur impedimenti ablatio, & remotio: Nam in contemplatione Diuinæ veritatis impedit curioſitas perſcrutantis: vt prouer, cap. 25. qui ſcrutator eſt maieſtatis opprimitur à gloria. Ideo hic petitur remotio huius curioſitatis, 3, in contemplatione veritatis impedit perturbatio ab extrinſeco mota, Ideo petit remoueri, ibi. *Redime me à calumnis.*

2. Expoſitio, In iſto, & ſequentibus quinq; octon. Iſte homo Myſticus agit gratias de donis gratiarum ſibi datis in ſcripturis elucidandis à tot Doctoribus Sanctis Eccleſiæ, & de quiete, & otio ſibi dato in vita contemplatiua, & petit auxilium contra impedientes quietem, & proſperitatem Ecclaſiæ. Et Duo facit in hoc octon. Agit gratias de prædictis; in ſequenti petit auxilium, & vltionem contra Hypocritas, & ſimulatores.

18. *Octonarius. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum &c.*

18. *litera, Sade, ideſt Iuſtitia, Iudicia Dei laudat, & eloquia ignita veneratur, petens intellectum; vnde viuat.*

Deſcribitur in hoc octon. Zelus Diuinæ Legis, qui duobus modis accenditur vno modo ex præſentia trãſgreſſionis ipſius; vt fuit in Mathathia, 1. Macab. 2. & Phinees. Numer. cap. 25. & ſciendum, quod quanto eſt lex rectior, & iuſtior, tanto Zelus pro ea debet eſſe feruentior: Ideo, 1. ponitur rectitudo Legis Diuinæ, 2. ibi. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Ponitur ſecundus modus ex conditione verbi Diuini, quod eſt incentiuum ad Diuinæ legis zelum; unde dicitur in Deut. cap. 32. in dextera eius ignea lex, ignitum eloquium tuum: quod inflammat ad amorem Diuinum, quod propriè dicitur zelus, eo quod eſt amor ſingularis.

2. Expoſitio in hoc octon. petit conſeruari in ſtatu gratiæ, & contemplationis; cuius fructus colliguntur ex his duobus octonarij, & ſunt octo, primus mouet hominem ad perſcrutandum mirabilia Legis Diuinæ, 2. illuminat, & dat intellectum, 3. ſatiat animam, 4. dirigit greſſus in via Dei, 5. redimit à calumnijs, 6. mouet ad pœnitentiam de præteritis culpis, 7. Ex zelo legis dolet de peccatoribus, & hypocritis, liberat enim à tribulationibus interioribus, & exterioribus, 8. Dat vitam ſpiritualẽ, quia non in ſolo pane viuit homo. *Zelus eſt amor exceſſiuus*, vel dolor de nimio amore procedens. Duplex eſt, bonus, & malus, bonus de honore Dei, malus inuidia.

19 *Octonarius Clamaui in toto corde meo: exaudi me Domine &c.*

19. *litera, Coph. ideſt vocatio, promittit iuſtificationes exquirere a ijciens teſtimonia Dei in æternum fundata eſſe.*

In hoc Octon. conſequenter agitur de ſublimitate contemplationis prout requiritur in oratione feruenti, ad quod duo faciunt, ſcilicet conditio orationis, & humilitas orantis, de hac in ſequenti Octon. In hoc duo facit, 1. ponitur

tuum à me diligenter conſideratum, 2. ibi. *Humiliatus ſum vſquequaq;* ponitur ratio impedimenti, quod prouenit à carne ab intrinſeco corruptibile aggrauante animam, impediente ipſam ab expedita proſecutione boni, 3. ibi. *Poſuerunt peccatores loqueum mihi*. Ponitur ſecundum impedimentum extrinſecum proueniens ab hoſtibus qui ſemper nituntur impedire proſecutionem boni operis, peccatores ponentes loqueum, ſunt Dæmones.

2. Expoſitio petit proficere in ſanctitate vitæ, & bonis operibus ſecundum Legem Euangelicam, vt fuerunt tot Anacoritæ, & Sancti Religioſi. Monſtrat octo fructus Euangelicæ Legis, 8. quia Lex Euangelica fuit lux, & lucerna ipſi, 9. quia propter eius amorem, & dulcedinem eam ſeruare voluit, & in religione tria vota ſeruare promiſſa, 10. quia viuificat eum à morte, 11. quia ſola Lex Euangelica eſt illa, quæ offert Deo ſacrificium de ſe gratum, 12. quia qui dirigitur à Lege non poteſt errare, 13. quia eius poſſeſſio lœta, 14. quia inclinauit cor hominis ad faciendas iuſtificationes, 15. per ipſam ſolam habemus retributionem æternam, & beatam.

15. *Octonarius. Iniquos odio habui &c.*

15. *litera, Samech. ideſt Adiutorium, agit de odio iniquorum, qui legi aduerſantur.*

Oſtenſa bonitate contemplationis Sacræ Scripturæ, hic conſequenter excluditur oppoſitum, ſcilicet malitia deceptionis erroneæ doctrinæ, tam hæreticorum, quam infidelium.

2. Expoſitio in hoc 15. & 16. octon. petit auxilium contra hæreticos, & agit etiam gratias de victoria habita de eis, nam poſtquam ſuperauit tyrannos fuit impugnatus iſte peregrinus ab hæreticis, vnde 1. quia *habuit iniquos odio*, 2. quia habuit *Deum ſuſceptorem, & adiutorem*, 3. quia *declinauit à malignis*, 4. quia nunquam fuit confuſus *ab expectatione ſua*, 5. quia fuit adiutus, & ſaluus, 6. quia ſpreuit omnes hæreticos, & præuaricantes, 7. quia ſemper in carne fuit confixus, & refractus.

16. *Octonarius Fecit Iudicium, & Iuſtitiam: non tradas me &c.*

16. *litera, Ain. ideſt, oculus, vel fons, petit aduentum Chriſti, quia tempus eſt ſuperbos deſtruendi, ideſt oculus contra hæreticos.*

In hoc octon. oſtenditur malitia deceptionis erroneæ formidabilis, quia Dæmones, qui ſunt malitioſi, & nobis inuiſibiles, maximè conantur hominem inducere ad errorem in fide, & ideo circa hoc imminet homini periculum maximum, niſi præſeruetur per Diuinum auxilium: ad quod impetrandum multum facit, quod homo cum proximo iuſtè vixerit de præterito; Ideo dicit; *Feci iudicium, & iuſtitiam.*

2. Expoſitio Agit gratias, 8. quia feci ſemper Iudicium, & iuſtitiam, & ſic eſt traditus deceptoribus, & calumniatoribus, 9. quia habuit bonum, & verum ſenſum Sacræ Scripturæ, & ipſum attigit, 10. quia totum ſuum affectum, & conatum poſuit in Sacram Scripturam, & eam ſuper omnia dilexit. *Tempus faciendi, Domine diſſipauerunt legem tuam*. Quatuor fuerunt diſſipatores Legis, 1. Hæbrei, 2. Tyranni, 3. Hæretici, 4. Antichriſtus, omnes tempore gratiæ fuerunt abuſi, non tenentes veram ſcripturam, & Prophetias.

17. *Octonarius Mirabilia teſtimonia tua: Ideo &c.*

17. *litera, Phe. ideſt oris. Dicit aperuiſſe os, & traxiſſe ſpiritum, vt eius audiatur oratio, &ploraſſe, quia non eſt lex à Iudæis cuſtodita.*

In hoc

In hoc octon. deſcribitur ſublimitas vitæ contemplatiuæ poſtquã deſcripta eſt eius bonitas. Et tria facit 1. deſcribitur circa contemplationem mentis eleuatio, nam ſicut philoſophi naturales propter admirationem cœperunt philoſophari, videntes terræ motum, tonitrua, corruſcationes, Ecclipſem, & ſimilia; cœperunt inquirere cauſas. Sic Sancti Doctores Hierony. Auguſt. & alij cœperunt aſcendere ad ſublimitatem contemplationis theologicæ ex admiratione Sacræ Scripturæ, confidentes in Deo, & cum eius auxilio multa facere, & veritatem intelligere Deo adiuuante, erexerunt ſe in contemplationem, 2. ibi. *Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum.* Petitur impedimenti ablatio, & remotio: Nam in contemplatione Diuinæ veritatis impedit curioſitas perſcrutantis: vt prouer, cap. 25. qui ſcrutator eſt maieſtatis opprimitur à gloria. Ideo hic petitur remotio huius curioſitatis, 3. in contemplatione veritatis impedit perturbatio ab extrinſeco mota, Ideo petit remoueri, ibi. *Redime me à calumnis.*

2. Expoſitio, In iſto, & ſequentibus quinq; octon. Iſte homo Myſticus agit gratias de donis gratiarum ſibi datis in ſcripturis elucidandis à tot Doctoribus Sanctis Eccleſiæ, & de quiete, & otio ſibi dato in vita contemplatiua, & petit auxilium contra impedientes quietem, & proſperitatem Ecclaſiæ. Et Duo facit in hoc octon. Agit gratias de prædictis; in ſequenti petit auxilium, & vltionem contra Hypocritas, & ſimulatores.

18. *Octonarius. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum &c.*

18. *litera, Sade, ideſt Iuſtitia, Iudicia Dei laudat, & eloquia ignita veneratur, petens intellectum; vnde viuat.*

Deſcribitur in hoc octon. Zelus Diuinæ Legis, qui duobus modis accenditur vno modo ex præſentia trãſgreſſionis ipſius; vt fuit in Mathathia, 1. Macab. 2. & Phinees. Numer. cap. 25. & ſciendum, quod quanto eſt lex rectior, & iuſtior, tanto Zelus pro ea debet eſſe feruentior: Ideo, 1. ponitur rectitudo Legis Diuinæ, 2. ibi. *Ignitum eloquium tuum vehementer.* Ponitur ſecundus modus ex conditione verbi Diuini, quod eſt incentiuum ad Diuinæ legis zelum; unde dicitur in Deut. cap. 32. in dextera eius ignea lex, ignitum eloquium tuum: quod inflammat ad amorem Diuinum, quod propriè dicitur zelus, eo quod eſt amor ſingularis.

2. Expoſitio in hoc octon. petit conſeruari in ſtatu gratiæ, & contemplationis; cuius fructus colliguntur ex his duobus octonarij, & ſunt octo, primus mouet hominem ad perſcrutandum mirabilia Legis Diuinæ, 2. illuminat, & dat intellectum, 3. ſatiat animam, 4. dirigit greſſus in via Dei, 5. redimit à calumnijs, 6. mouet ad pœnitentiam de præteritis culpis, 7. Ex zelo legis dolet de peccatoribus, & hypocritis, liberat enim à tribulationibus interioribus, & exterioribus, 8. Dat vitam ſpiritualẽ, quia non in ſolo pane viuit homo. *Zelus eſt amor exceſſiuus*, vel dolor de nimio amore procedens. Duplex eſt, bonus, & malus, bonus de honore Dei, malus inuidia.

19 *Octonarius Clamaui in toto corde meo: exaudi me Domine &c.*

19. *litera, Coph. ideſt vocatio, promittit iuſtificationes exquirere adijciens teſtimonia Dei in æternum fundata eſſe.*

In hoc Octon. conſequenter agitur de ſublimitate contemplationis prout requiritur in oratione feruenti, ad quod duo faciunt, ſcilicet conditio orationis, & humilitas orantis, de hac in ſequenti Octon. In hoc duo facit, 1. ponitur

tuum à me diligenter conſideratum, 2. ibi. *Humiliatus ſum vſquequaq;* ponitur ratio impedimenti, quod prouenit à carne ab intrinſeco corruptibile aggrauante animam, impediente ipſam ab expedita proſecutione boni, 3. ibi. *Poſuerunt peccatores loqueum mihi*. Ponitur ſecundum impedimentum extrinſecum proueniens ab hoſtibus qui ſemper nituntur impedire proſecutionem boni operis, peccatores ponentes loqueum, ſunt Dæmones.

2. Expoſitio petit proficere in ſanctitate vitæ, & bonis operibus ſecundum Legem Euangelicam, vt fuerunt tot Anacoritæ, & Sancti Religioſi. Monſtrat octo fructus Euangelicæ Legis, 8. quia Lex Euangelica fuit lux, & lucerna ipſi, 9. quia propter eius amorem, & dulcedinem eam ſeruare voluit, & in religione tria vota ſeruare promiſſa, 10. quia viuificat eum à morte, 11. quia ſola Lex Euangelica eſt illa, quæ offert Deo ſacrificium de ſe gratum, 12. quia qui dirigitur à Lege non poteſt errare, 13. quia eius poſſeſſio lœta, 14. quia inclinauit cor hominis ad faciendas iuſtificationes, 15. per ipſam ſolam habemus retributionem æternam, & beatam.

15. *Octonarius. Iniquos odio habui &c.*

15. *litera, Samech. ideſt Adiutorium, agit de odio iniquorum, qui legi aduerſantur.*

Oſtenſa bonitate contemplationis Sacræ Scripturæ, hic conſequenter excluditur oppoſitum, ſcilicet malitia deceptionis erroneæ doctrinæ, tam hæreticorum, quam infidelium.

2. Expoſitio in hoc 15. & 16. octon. petit auxilium contra hæreticos, & agit etiam gratias de victoria habita de eis, nam poſtquam ſuperauit tyrannos fuit impugnatus iſte peregrinus ab hæreticis, vnde 1. quia *habuit iniquos odio*, 2. quia habuit *Deum ſuſceptorem, & adiutorem*, 3. quia *declinauit à malignis*, 4. quia nunquam fuit confuſus *ab expectatione ſua*, 5. quia fuit adiutus, & ſaluus, 6. quia ſpreuit omnes hæreticos, & præuaricantes, 7. quia ſemper in carne fuit confixus, & refractus.

16. *Octonarius Fecit Iudicium, & Iuſtitiam: non tradas me &c.*

16. *litera, Ain, ideſt, oculus, vel fons, petit aduentum Chriſti, quia tempus eſt ſuperbos deſtruendi, ideſt oculus contra hæreticos.*

In hoc octon. oſtenditur malitia deceptionis erroneæ formidabilis, quia Dæmones, qui ſunt malitioſi, & nobis inuiſibiles, maximè conantur hominem inducere ad errorem in fide, & ideo circa hoc imminet homini periculum maximum, niſi præſeruetur per Diuinum auxilium: ad quod impetrandum multum facit, quod homo cum proximo iuſtè vixerit de præterito; Ideo dicit; *Feci iudicium, & iuſtitiam.*

2. Expoſitio Agit gratias, 8. quia feci ſemper Iudicium, & iuſtitiam, & ſic eſt traditus deceptoribus, & calumniatoribus, 9. quia habuit bonum, & verum ſenſum Sacræ Scripturæ, & ipſum attigit, 10. quia totum ſuum affectum, & conatum poſuit in Sacram Scripturam, & eam ſuper omnia dilexit. *Tempus faciendi, Domine diſſipauerunt legem tuam.* Quatuor fuerunt diſſipatores Legis, 1. Hæbrei, 2. Tyranni, 3. Hæretici, 4. Antichriſtus, omnes tempore gratiæ fuerunt abuſi, non tenentes veram ſcripturam, & Prophetias.

17. *Octonarius Mirabilia teſtimonia tua: Ideo &c.*

17. *litera, Phe. ideſt oris. Dicit aperuiſſe os, & traxiſſe ſpiritum, vt eius audiatur oratio, & ploraſſe, quia non eſt lex à Iudæis cuſtodita.*

In hoc

In hoc octon. deſcribitur ſublimitas vitæ contemplatiuæ poſtquā deſcripta eſt eius bonitas. Et tria facit 1. deſcribitur circa contemplationem mentis eleuatio, nam ſicut philoſophi naturales propter admirationem cœperunt philoſophari, videntes terræ motum, tonitrua, corruſcationes, Eclipſem, & ſimilia; cœperunt inquirere cauſas. Sic Sancti Doctores Hierony. Auguſt. & alij cœperunt aſcendere ad ſublimitatem contemplationis theologicæ ex admiratione Sacræ Scripturæ, confidentes in Deo, & cum eus auxilio multa facere, & veritatem intelligere Deo adiuuante, erexerunt ſe in contemplationem, 2. ibi. *Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum*. Petitur impedimenti ablatio, & remotio: Nam in contemplatione Diuinæ veritatis impedit curioſitas perſcrutantis: vt prouer, cap. 25. qui ſcrutator eſt maieſtatis opprimitur à gloria. Ideo hic petitur remotio huius curioſitatis, 3. in contemplatione veritatis impedit perturbatio ab extrinſeco mota, Ideo petit remoueri, ibi. *Redime me à calumnis*.

2. Expoſitio, In iſto, & ſequentibus quinq; octon. Iſte homo Myſticus agit gratias de donis gratiarum ſibi datis in ſcripturis elucidandis à tot Doctoribus Sanctis Eccleſiæ, & de quiete, & otio ſibi dato in vita contemplatiua, & petit auxilium contra impedientes quietem, & proſperitatem Ecclaſiæ. Et Duo facit in hoc octon. Agit gratias de prædictis; in ſequenti petit auxilium, & vltionem contra Hypocritas, & ſimulatores.

18. *Octonarius. Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum &c.*

18. *litera, Sade, ideſt Iuſtitia, Iudicia Dei laudat, & eloquia ignita veneratur, petens intellectum: vnde viuat.*

Deſcribitur in hoc octon. Zelus Diuinæ Legis, qui duobus modis accenditur vno modo ex præſentia trāsgreſſionis ipſius; vt fuit in Mathathia, 1. Macab. 2. & Phinees. Numer. cap. 25. & ſciendum, quod quanto eſt lex rectior, & iuſtior, tanto Zelus pro ea debet eſſe feruentior: Ideo, 1. ponitur rectitudo Legis Diuinæ, 2. ibi. *Ignitum eloquium tuum vehementer*. Ponitur ſecundus modus ex conditione verbi Diuini, quod eſt incentiuum ad Diuinæ legis zelum; unde dicitur in Deut. cap. 32. in dextera eius ignea lex, ignitum eloquium tuum: quod inflammat ad amorem Diuinum, quod propriè dicitur zelus, eo quod eſt amor ſingularis.

2. Expoſitio in hoc octon. petit conſeruari in ſtatu gratiæ, & contemplationis; cuius fructus colliguntur ex his duobus octonarij, & ſunt octo, primus mouet hominem ad perſcrutandum mirabilia Legis Diuinæ, 2. illuminat, & dat intellectum, 3. ſatiat animam, 4. dirigit greſſus in via Dei, 5. redimit à calumnijs, 6. mouet ad pœnitentiam de præteritis culpis, 7. Ex zelo legis dolet de peccatoribus, & hypocritis, liberat enim à tribulationibus interioribus, & exterioribus, 8. Dat vitam ſpiritualē, quia non in ſolo pane viuit homo. *Zelus eſt amor exceſſiuus*, vel dolor de nimio amore procedens. Duplex eſt, bonus, & malus, bonus de honore Dei, malus inuidia.

19 *Octonarius Clamaui in toto corde meo: exaudi me Domine &c.*

19. *litera, Coph. ideſt vocatio, promittit iuſtificationes exquirere adijciens teſtimonia Dei in æternum fundata eſſe.*

In hoc Octon. conſequenter agitur de ſublimitate contemplationis prout requiritur in oratione feruenti, ad quod duo faciunt, ſcilicet conditio orationis, & humilitas orantis, de hac in ſequenti Octon. In hoc duo facit, 1. ponitur

nitur orationis conditio. Ideo dicit, *clamaui in toto corde meo*, idest in intellectu, & affectu, 2. ibi. *Appropinquauerunt perſequentes me*: ponitur impedimenti remotio, quod eſt malorum perſecutio turbantium per hoc mentis deuotæ contemplationem.

2. Expoſitio in hoc Octon. epilogat iſte homo myſticus totum diſcurſum ſuæ peregrinationis ab Adam vſq; ad aduentum Chriſti, omnes labores enumerando, & ſuum deſiderium, & clamorem, & ſollicitudinem.

20. *Octonarius. Vide humilitatem meam, & eripe me: &c.*

20. *Litera. Res. idest caput: petit viuificari, quia mandata ſummo ſtudio quæſiuit, quod longe eſt à malis, qui non ſimiliter egerunt.*

In hoc Octon. agi unde altitudine contemplationis prout acquiritur humilitate orationis, vnde dicit. *Vide humilitatem meam*, vt dicit Eccleſiaſt. cap. 35. *Oratio humiliantis ſe nubes penetrabit, & donec aſpiciat altiſſimus non conſolabitur.*

2. Expoſitio. Iſte peregrinus memorat labores itineris Eccleſiæ Chriſti poſt eius aduentum, & perſecutionem factam à Iudæis, quia fuit humiliata, tu Iudex iudica iudicium.

21. *Octonarius. Principes perſecuti ſunt me gratis, &c.*

21. *Litera. Sin, idest dentium, gratas ſibi dicit perſecutiones, quibus tanquam emplaſtis vulnera peccatorum curantur.*

Deſcribitur in hoc Octonar. iucunditas annexa contemplationi, & 1. præmittitur perturbatio à quiete contemplationis, vt per hoc exultatio ſequens contemplationem euidentius appareat. Hæc autem perturbatio vno modo eſt ab extrinſeco, ſcilicet à Dæmonibus perturbantibus deuotos à contemplatione, & oratione, vt legitur de multis Sanctis: Ideo dicitur, *Principes*, idest Dæmones *perſecuti ſunt me gratis*, idest ſine cauſa, 2. ab intrinſeco, idest à fragilitate humana propter quam homo quantumuis iuſtus ſemper cōcutitur timore; vnde dicit. *Et à verbis tuis formidabit cor meum*, 3. quantum ad vtrumque contemplatio affert ſolatium, ideo ſubdit, *lætabor ego ſuper eloquia tua.*

2. Expoſitio. In hoc Octon. rememorans perſecutionem tyrannorum, petit præmium promiſſum, vnde deuictis tyrannis, & hæreticis, me dedi totaliter contemplationi, & ordinaui officia Eccleſiaſtica, in ſeptem horis canonicis ad laudem Dei, ſolum expectabam ſalutare tuum in æterna fœlicitate, & gloriam.

22. *Octonarius. Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo, &c.*

22. *Litera. Tau, idest ſignum, deſiderat proximare Chriſto: vt veniat, & ouem perditam reuocet ſtudioſius ſe purgans, quanto fruitur vicinitate virtutis.*

Petitur hic augmentatio dictæ iucunditatis annexæ cōtemplationi, & quia propter talem annexionem augmentata contemplatione, augmentatur talis exultatio, tàm in præſenti vita, quàm in futuro, vnde dicitur. *Appropinquet deprecatio mea, &c.*

2. Expoſitio. In hoc vltimo Octon. petit abſolui à membris corporis huius, & eſſe cum Chriſto in Beatitudine, & petit præmium pro laboribus, & eſſe in gloria, & laudare Deum in Hymnis & Canticis cum Beatis, & ſi eram ouis errans, tu quæſiſti me: *Deduc me in æternam Beatitudinem*, quod Deus concedat nobis, Amen.

IN PSAL-

Digitized by Google

Ad Dominum cum tribularer, &c.

TItulus: *Canticum graduum*, quod eſt communis iſte titulus omnibus 15. pſalmis. In his pſalmis gradualibus continetur numerus decimus quintus, qui ſignificat doctrinam vtriuſque teſtamenti, ſeptenarius pertinet ad vetus teſtamentum: octauus ad Nouum pertinet teſtamentum. Patres veteris Teſtamenti Septenario numero ſeruiebant. Obſeruabant enim ſeptimum diem, ideſt Sabbatum. Septimam ſeptimanam, ideſt quinquageſmum, ſeptimum menſem, ſeptimum annum, ſeptiesdecades, qui eſt Iubilæum, quando dabatur libertas ſeruis. Patres vero noui Teſtamenti ſeruiunt numero octonario, qui eſt Dominica, & octaua reſurrectionis expectant. Ideo S. Paulus manſit quindecim diebus cum S. Petro, quia cognitionem veteris, & noui teſtamenti habebant, vnde per ſeptenarium, & octonarium duo teſtamenta ſignantur, ideſt duorum teſtamentorum doctrina in his gradibus continetur. Ideo in Michea cap. 5. loquitur Deus dicens ſuſcitabimus ſuper eum ſeptem paſtores, & octo primates homines. Ait D. Hieronym. ibidem, primi ſunt omnes Patriarchæ, & Prophetæ, & Sancti veteris teſtamenti. Secundi ſunt omnes ſancti noui teſtamenti, & in capite 11. Eccleſiaſte, præcipitur à Deo, vt demus quindecim, vt in Die iudicij, vel mortis maneamus ſecuri. Da partem ſeptem nec non, & octo, quia ignoras, quid futurum ſit mali ſuper terram. Et in templum, quod vidit Ezechiel, quod eſt figura Eccleſiæ, & Cœleſtis Hieruſalem, per ſeptem, & octo gradus aſcendebatur, qui ſunt quindecim virtutes. Et Arca in diluuio eleuata eſt quindecim cubitis ſuper montes Gen. cap. 7. Deſignat aſcenſum electorum, per obſeruantiam præceptorum veteris, & noui teſtamenti.

Auctores Græci dicunt, quod cantica quindecim graduum ſunt intelligenda ad literam de aſcenſione Iudæorum de Babylone in Hieruſalem. Alij dicunt hos quindecim pſalmos compoſitos fuiſſe vt cantarentur in aſcenſione quindecim graduum templi Salomonis, quia tot erant gradus Templi à Dauid deſignati, & à Salomone ædificati. Nam præceptum Domini, erat in Exodo cap. 14. quod omnes Iſraelitæ venirent ter in anno ad adorandum Dominum, in Hieruſalem, & ideo dicitur in pſalmo 121. Illuc, enim aſcenderunt tribus, tribus Domini, teſtimonium Iſrael ad confitendum nomini Domini, In via recitabant viginti duos ſupradictos octonarios; in aſcenſu graduum templi recitabant quindecim pſalmos graduales. Poſtquam peruenerunt in Templum, duos pſalmos ſequentes, ideſt pſal. 134. & 135. Et erat figura de aſcenſione electorum, qui per gradus virtutum aſcendunt de valle lacrymarum ad Cœleſtem Hieruſalem. Per ſeptenarium vita præſens in qua peregrinamur, per octonarium vita beata, & reſurrectio deſignatur. Septem vitam actiuam, octo vitam contemplatiuam figurant.

Certè pſalmi iſti ſunt pleni affectibus in Deum, & proprij ſunt eorum, qui ſe peregrinos atq; exules in terra inimicorum eſſe intelligunt, & nunc ærumnas exilij deflent; nunc ad requiem patriæ ſuſpirant, ſemper autem ad aſcendendum, & in viam Domini, proficiendo accedunt. Fecit Dauid pſalmum præcedentem, in quo denotatur tota peregrinatio huius mundi vſq; ad iudicium.

cium. Pariter fecit hos quindecim pſal. Graduales, per quos denotantur quindecim gradus virtutum ſine quibus nemo poteſt in Cœlum aſcendere, nec recuperare gloriam amiſſam. Figuræ huius numeris 15. efficiunt, 120. tot erant diſcipuli quando receperunt Spiritum Sanctum in die pentecoſtes gloriam deſignant. Primus pſal. appropriatur, 1. gradui virtutum, qui eſt receſſus à mundanis, & terrenis rebus, 2. pſal. 2. gradui, & ſic de ſingulis vſq; ad vltimum gradum virtutum, qui eſt in quiete laudare Deum. Ecce nunc benedicite Dominum.

Diuiduntur iſti pſalmi in quindecim pertes, ideſt in quindecim virtutes contentas in ipſis pſalmis, quæ reddunt homines perfectos.

1. Pſalmus docet relinquere res terrenas, incipiens vitam temperatam. Ad Dominum cum tribularer.

2. Docet eleuare mentem in Deum, & habere in eo fiduciam. Leuaui oculos meos in monte.

3. Docet Gaudere de Spiritualibus rebus, & habere ſpem perfectam. Lætatus ſum in his, quæ dicta.

4. Eleuare oculos ſpiritus ad Deum, & habere ſpem de præmio. Ad te leuaui oculos meos.

5. Agere gratias de liberatione à ſuperbis, & omnia tribuere Deo. Niſi quia Dominus erat in nobis.

6. Habere veram confidentiam in Deo, & ſtabilitatem contra paſſiones. Qui confidunt in Domino.

7. Gaudere de bonis factis poſt conuerſionem inſurgat ad percipiendas diuinas conſolationes. In conuertendo Dominus captiuitatem Sion.

8. Sperare in ſolo Deo, non in rebbus terrenis adiuuare proximum. Niſi Dominus ædificauerit Domum.

9. Timere Deum timore filiali; ædificare proximum verbo, & Exemplo. Beati omnes qui timent.

10. Longa patientia in perſecutionibus, vt non deſiſtat ab inceptis. Sœpè expugnauerunt me.

11. Profunda, firma, & perſeuerans oratio, & patienter ſuſtineat. De profundis clamaui.

12. Profunda humilitas, vt nullus motus inſurgat contra virtutem. Domine non eſt exaltatum.

13. Profunda deuotio quod quid eſt cordis, & operis Deo voueat. Memento Domine Dauid.

14. Charitas mutua proximi, vt ſit charitas perfecta. Ecce quam bonum, & quam.

15. Laus Diuina, & gratiarum actio, vt homo occupetur mente, & corde in diuinis laudibus habitans in cœleſti Hieruſalem, & dicat noſtra conuerſatio in Cœlis eſt. Ecce nunc benedicite Dominum. Ideo iſti quindecim pſalmi (ſecundum maiorem partem) poſiti ſunt in officio B.M.V. quæ aſcēdit per hos gradus virtutum ſuper Choros Angelorum ad Cœleſtia Regna. Et aſcendit paruula gradus templi.

2. Poſſunt exponi iſti pſalmi tripliciter, 1. *prophetice*, quatenus homo relinquit, 1. legem veterem, & cæremonias, & aſcendit ad Legem Euangelicā, à Synagoga ad Eccleſiam Chriſti, & ab imperfecto ad perfectum, 2. modo

pro

pro quindecim gradibus, quibus iſte homo myſticus aſcendit in cœlum relicto mundo, poſt peractam pœnitentiam, & peregrinationem. Vnde dicitur pſal. 83. ibunt de virtute in virtutem videbitur Deus Deorum in Sion, 3. exponuntur *moraliter* de quindecim gradibus conuerſionis pœnitentis quibus homo aſcendit à peccato in ſtatum gratiæ, & in Deum per contemplationem. Eccleſia ergo omnibus iſtis modis intendit cantare iſtos quindecim pſalmos, 1. pro *Apoſtolis, & Diſcipulis*, qui aſcenderunt à Synagoga in Eccleſiam, & templum Chriſti relictis legalibus, & cæremonijs, 2. pro *omnibus fidelibus*, aſcendentibus à peccato in ſtatum gratiæ, 3. pro *viris ſanctis, & contemplatiuis*, aſcendentibus à terrenis curis ad contemplationem ſpiritualium.

Ideo in diebus ferialibus Eccleſia facit tres quinarios ex his quindecim pſalmis, primum quinarium dicit pro *defunctis*, qui ſunt in Purgatorio, vt abſoluti à pœnis, citò aſcendant in cœlum, ideo dicuntur ſine gloria patri, & dicitur oratio. *Abſolue quæſumus Domine, &c.* & nos purgemus animas noſtras à peccatis, 2. quinarium dicit pro *pœnitentibus*, vt aſcendant à peccato in gratiam per pœnitentiam, ideo dicitur oratio, *Deus cui proprium eſt miſereri*, & nos declinemus à malo, & faciamus bonum.

3. quinarium dicit pro *Iuſtis, & Contemplatiuis*, vt conſeruentur in gratia, & proficiant in virtutibus vſquequo perueniant ad gloriam, ideo dicitur oratio. *Prætende Domine famulis, & famulabus*, & nos faciamus bonum. Et concedit Eccleſia recitantibus in illis diebus ſtatutis quinquaginta dies indulgentiæ.

Vel dicẽdum quod quinque ſunt ſenſus hominis per quos animus ad Deũ Trinum aſcendit, ideò diuiſi ſunt in ter quinarios, primi quinque attribuuntur ſenſibus corporis, per quos peccamus. Ideo non dicitur gloria patri, in fine illorum, quia peccata nobis imputare debemus non Deo, quem offendimus. decem ſequentibus pſalmis, nobis, noſtris proximis, congregationibus, & Prælatis Dei miſericordiam imploramus. Et Gloria Patri ſubiungimus. Item numerus decimus ex tribus, & ſeptem conſtat. Ternarius ad præcepta primæ tabulæ, quæ ad Deum ſpectant. Septenarius ad præcepta ſecundæ tabulæ, quæ ad proximum ſpectant referuntur.

Vel dices cum Cardinali Bellarminio de aſcenſione in Deum, in 1. quinario conſidera corruptibilia, terram, aquam, aerem, ignem, & miſta. In 2. quinario ſcruteris cœleſtia corpora, hominem, animam rationalem, Angelicam naturam, & Diuinam Eſſentiam. In 3. quinario mediteris Dei potentiam, Theoriam ſapientiam, practicam eiuſdem, miſericordiam, & iuſtitiam.

Vel dicendum quod primus quinarius dicitur pro incipientibus, 2. quinarius pro proficientibus, 3. quinarius pro perfectis.

Sed non mihi diſplicet ſi attribuuntur Myſterijs Sanctiſſimi Roſarij, primi quinque Myſterijs doloroſis, ideo ſunt ſine gloria, ſed cum requiem ad Animas Purgatorij. Secundi quinque Myſterijs Gaudioſis. Tertij quinque Glorioſis Myſterijs attribuuntur. Et hæc ſatis de communioribus pſalmorum Gradualium, deſcendamus ad particularia.

PSAL.

PSALMVS CXIX.

Ad Dominum, cum tribularer clamaui, &c.

TItulus: *Canticum graduum*. Hic pſalmus, & quatuordecim ſequentes, ſic intitulantur, ſecundum Lyram. eo quod in aſcenſu templi, qui erat per quindecim gradus cantabantur à Sacerdotibus, & Leuitis, primus pſalmus, in 1. gradu, ſecundus pſal. in ſecundo gradu, 3. in 3. & ſic de ſingulis.

Aliqui dicunt, quod Dauid præcepit filio ſuo Salomoni ædificare Templũ, & tradidit ei deſcriptionem, ſeu modellum Templi, portici, & per conſequẽs graduum, vt habetur, 1. Paralip. cap. 28. Et fecit pſalmos iſtos ad cantandum modo prædicto. Dicunt etiam, quod per aſcenſum graduum corporalium, intelligitur aſcenſus in gradibus virtutum, quæ tanguntur in pſalmis iſtis gradatim aſcendendo. Sed Nicolaus de Lyra negat omnes iſtos pſalmos eſſe cõpoſitos à Dauid, nec ad hunc effectum, ſed poſtea ordinati fuerunt à Sacerdotibus, vt officium Eccleſiaſticum à Summis Pontificibus, & Doctoribus Hieronymo, Ambroſio, Gregorio, &c. Ideo ipſe exponit iſtos pſalmos literaliter: & poſtea myſticè de ſtatibus hominum.

Materia primi pſalmi dicit, quod ſit oratio alicuius Sancti pro liberatione populi de captiuitate.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 2. verſic. petitur dicta liberatio à captiuitate Babylonica. In 2. parte ibi. *Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi*: in duobus verſic. prædicitur Babyloniorum punitio, quæ facta fuit poſtea per Cyrum, & Darium deſtruentes Ciuitatem Babylonicam incendentes eam. In 3. parte ibi. *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt*: per 2. verſic. plangitur dictæ liberationis dilatatio morans cum habitantibus Cedar, ideſt Idolatris, & Hæreticis, *Cedar, ideſt vmbra*.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, de aliquo fideli exiſtente in aliqua tribulatione corporali ex dœmonum tentatione, à qua petit deuote liberari, & quod dœmones arceantur ab impugnatione fidelium in Gehennam extruſi, ſuſpirat pro dilatatione ſui remedij.

Myſticè exponitur, quod Dauid fecit hunc pſal. pro primo gradu: & introducit iſtum hominem myſticum, qui 1. fuit tribulatus, & deceptus à lingua doloſa diaboli, Adam in Paradiſo Terreſtri à ſerpente, & in tota vita huius mundi homo tentatur à lingua doloſa, falſa perſuadendo, & Eccleſia à tyrannis, & hæreticis falſa ſuadendo, lingua doloſa in tota vita.

Tria ergo facit, 1. in duobus verſic. petit liberari ab huiuſmodi tribulationibus, 2. ibi. *Quid detur tibi?* prædicit punitionem futuram infidelium. Vnde iſte homo fidelis indignabundè dicit contra diabolum, & membra eius: O tu diabole maledicte, & tu infidelis, & hæreticè, quid putas detur tibi in pœnam ad linguam doloſam? Reſpondet, ſagittæ potentis acutæ, ideſt iræ, & vindictæ Dei potentis, cum carbonibus deſolatorijs. Titus Romanus cum ſuo exercitu deſtruens populum Hebræum, & ciuitatem incendendo.

3. ibi. *Heu mihi, quia incolatus meus* per 2. verſic. dolet de abſentia futuræ Beatitudinis, ad quam cupit aſcendere, & tædet eum propter longam peregrinationem, & moram inter inimicos, habitantes *in Cedar, ideſt vmbra*,

ideſt

Digitized by Google

id eſt populus Sarracenus, id eſt Turca, qui tantum durauit, & durat vſque modo: Vel Cedar dicitur mœror; ex quo patet, quod *primus gradus aſcendentis in templum ſpirituale*, eſt deteſtatio, & dolor peccati, & vitæ veteris, & dolor detentionis in hac, eo quod diabolus, & infideles impediunt nos, ne aſcendamus iſtum primum gradum. Nam principijs obſta. Relinque caduca.

PSALMVS CXX.

Leuaui oculos meos in montes, &c.

Titulus, *Canticum graduum*. Secundus gradus petit diuinam defenſionem, cui nihil poſſe obuiare monſtratur, qui de mundo exit expoſcere debet diuinum auxilium. Materia ſecundum Lyram eſt. Oratio pro bono ſtatu populi de captiuitate reuerſi.

Diuiditur in duas partes, in 1. per quatuor verſic. leuat oculos ad montes, id eſt ad Deum, & ciues cœleſtes, & orat eum, qui poteſt adiuuare, 2. ibi. Dominus cuſtodit te, per quatuor verſic. quod orauit affirmat, oſtendens virtutem auxilij impetrati. Obtinuit protectionem à Deo.

Myſticè dicendum, quod qui relinquit terrena, & vanitates huius mundi, & vallem lacrymarum, eleuat oculos ad montes, cum gaudio, & deſiderio, & ſpe deſiderat peruenire ad finem. Sic qui in 1. gradu relinquit caduca, in 2. gradu eleuat oculos mentis in Deum.

Duo ergo facit in duobus primis verſic. Iſte homo myſticus dicit committere ſe cuſtodiæ Angelorum, qui vocantur montes, Chriſtus eſt mons montium, Sacramenta ſunt montes, in quibus ſaluantur peccatores. Apoſtoli ſunt montes, ex quibus fluunt fontes Doctrinæ Euangelicæ, Doctores Eccleſiæ ſunt montes illuminati à Sole Chriſto, vnde omne auxilium gratiæ venit.

2. Ibi. *Non det commotionem pedem tuum*, per 6. verſic. admonet omnes fideles, vt aſcendant ad hanc Eccleſiam Catholicam Chriſti, promittens eis ſecuritatem, & tutelam propter cuſtodiam, & protectionem Dei, & Domini noſtri Ieſu Chriſti, Angelorum, Apoſtolorum, & Doctorum, qui ſemper vigilant ad cuſtodiam fidelium adminiſtratione Sacramentorum, prædicatione, & declaratione Sacræ Scripturæ. Eleuat oculos ad Deum ſpirituales.

PSALMVS CXXI.

Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi &c.

Titulus *Canticum graduum*, Tertius gradus, magnum gaudium eſt in Eccleſia pura mente verſari. Materia eſt oratio Dauid exultantis in Domino, de ædificatione ciuitatis, & templi, quam præuidit fiendam à Salomone filio ſuo, Literaliter diuiditur pſal. in duas partes in 1. per 4. verſic. ponitur exultatio pro huiuſmodi ædificatione, in 2. parte ibi. *Rogate quæ ad pacem ſunt Hieruſalem*, per 4. verſic. ponitur deprecatio pro ciuitate, & conſeruatione eius.

Myſticè, ſi primus gradus eſt relinquere terrena, & deteſtari peccata, 2. eſt eleuatio mentis in Deum, 3. eſt gaudium de bonis ſpiritualibus promiſſis

à Pa-

à Patriarchis, & Prophetis, & à Deo Dauid factis reuelationibus, quia omnes ibimus in Domum Domini, ideſt in Eccleſiam Chriſti intrantes per baptiſmum, quæ Eccleſia dicitur Hieruſalem triumphans.

Diuiditur pſalmus in duas partes in 1. per 4. commendat magnificentiam huius ciuitatis, & lœtatur iam in ſpe, propter quatuor eius magnificentias, 1. quia omnes iuſti habitant in ea, hic per gratiam, & in futuro per gloriam, 2. quia iſta ciuitas Hieruſalem militans, hic per gratiam, eſt imago ſuperioris Triumphantis per gloriam, 3. quia omnes qui aſcendunt in hanc Eccleſiam, laudare Deum per gratiam, laudabunt ipſum per gloriam in illa Cœleſti, 4. quia in hac Eccleſia iudicantur, & lucrantur prœmium omnes iuſti pro illa gloria, 2. pars ibi. *Rogate quæ ad pacem ſunt Hieruſalem*: per 4. verſic. Rogat pro eius conſeruatione, & perpetuitate, 1. quæ conſiſtunt in fortitudine, 2. in numeroſitate ciuium, 3. in vitualium Sacramentorum. Iſte pſalmus exponitur quatruplicìter, 1. literaliter de Hieruſalem terrena, 2. moraliter de anima, 3. Alligoricè de Eccleſia militante, 4. Anagogicè de Eccleſia Triumphante, omnes intelliguntur ſub nomine Hieruſalem, Gaudet de bonis ſpiritualibus.

PSALMVS CXXII.

Ad te leuaui oculos meos: qui habitas &c.

TItulus: *Canticum graduum*, quartus gradus inter quaslibet anguſtias conſtanter de Domino, eſt præſumendum donec miſertus exaudiat. Qui ſupra ad montes, nunc ad Deum oculos eleuat: Materia ſecundum Lyram eſt, oratio alicuius Prophetæ Sancti pro liberatione populi Iſrael ab afflictione inducta per Antiochum Illuſtrem, in qua populus mirabiliter fuit afflictus, & deſpectus, vt habetur libro 1. & 2. Machabeorum. Diuiditur pſal. in Duas partes, in 1. per 3. verſic. Eſt vox tribulatorum Deum reſpicientium, non ad alia patrocinia, quia miſeretur ſeruorum, 2. ibi. *Miſerere noſtri Domine*, per duos verſic. præcatur miſericordiam, cum repetitione contra inſultantes inimicos, vt moueatur Deus ad puniendum.

Myſtice, Iſte homo Myſticus iuſtus contemplator aſcendit ad Deum oculis mentis, qui in Cœlis Dominus Deus eſt, qui eleuat oculos ſeruus eſt, Domini, & Ancillæ matris Eccleſiæ eſt Anima fidelis recreans ſe Sacramentis. Petit miſericordiam, & auxilium, vt poſſit patienter tolerare opprobria, & iniurias Diuitum, & Tyrannorum, qui ſemper deridet Sanctos, & iuſtos, & ſuperbi ſemper ſpernunt humiles, & pauperes ſpiritu, qui paruifaciunt dignitates, & diuitias mundi. Eleuat oculos mentis ad Deum.

PSALMVS CXXIII.

Niſi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc &c.

TItulus: *Canticum graduum*, quintus gradus, tam Dauid quam liberati à periculis non ſibi, ſed Deo attribuunt victoriam. Materia Dauid fecit hunc pſalmum gratias agens de ſua liberatione, & populi ſui à Philiſtæis aſcen-

aſcendentibus contra eum, quando audierant eum eſſe vnctum in Regem ſuper Iſrael, vt habetur, 2. Reg. cap. 5.

Diuiditur pſal. in duas partes in 1. per 4. verſic. Beneficiati memores quanta mala euaſerunt, ſoli miſericordiæ Dei aſcribunt, 2. ibi. *Benedictus Dominus*, per 3. verſic. Gratias agunt, quod liberati ſunt, tam Dauid, quam populi à poteſtate Philiſtæorum ſicut paſſer à retibus venantium.

Myſtice, Iſte homo iuſtus agit gratias de ſua liberatione à ſuperbis Tyrannis, ab Hæreticis, & ab omnibus tribulationibus Dei auxilio: Nam cum iraſceretur furor decem Imperatorum tyrannorum ſæuientium contra Eccleſiam, & tanquam aquam abſorbuiſſent omnes chriſticulas, & totam Eccleſiam, quæ in illis temporibus pertranſiuit torrentem perſecutionum, ita vt Eccleſia defeciſſet: niſi Deus ſuſcitaſſet Magnum Conſtantinum, qui dedit licentiam Chriſtianis publicè prædicandi Euangelium, & Eccleſias conſtruendi, & amplia uit Diuinum Cultum, & deſtructa eſt idolatria, & ſic nos liberati ſumus, & laqueus, ſcilicet diaboli, & peccatum originale, & actuale contritus, & laceratus eſt, 2. Ideo Benedictus Dominus, qui eſt adiutorium noſtrum in nomine Domini, noſtri Ieſu Chriſti, qui inſtituit omnia Sacramenta, & vt eſt Deus ſapientia, & verbum patris, fecit Cælum, & terram, qui nos ab omni malo defendat, hìc eſt primus quinarius, pro defunctis ereptis à peccato, Agit gratias de ſua liberatione, a laqueo peccati.

PSALMVS CXXIV.

Qui confidunt in Domino, ſicut mons Sion &c.

Titulus: *Canticum graduum*, Sextus gradus confidentia fideliſſima Chriſtiani: ſolidiſſimis montibus comperatur, quam habet in Domino, ne zelet fęlices in hoc ſæculo.

Materia loquitur iſte pſal. de Hieruſalem ſpirituali, ideſt Eccleſia de qua dicitur Apoc. cap. 21. vidi Ciuitatem Sanctam Hieruſalem deſcendentem de Cœlo. In quam habitant Chriſtiani per fidem, & non poſſunt verificari de Hieruſalem terrena, ea quæ dicuntur in iſto pſalmo, quæ bis fuit totaliter deſtructa, & ſæpiſſimè oppugnata, vt legitur 4. Regum cap. 23. 24. 25. & Ierem. cap. 41. & 43. in temporibus horum Regum Ioachim, Ioachaz, Sedechiæ, Godoliæ, Iſmael, Ioanan, &c. vnde apparet diſparitas.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. aſſerit non poſſe moueri eum, qui confidentiam in Dei virtute ponit, in 2. ibi. *Benefac Domine bonis, & rectis corde*, per duos verſic. præcatur, vt bonis proſperitas, & malis veniat vindicta.

Myſticè. Iſte peregrinus iuſtus aſcendens in patriam, tum terrenam, tum cœleſtem debet ponere totam ſpem ſuam in Deum, qui eſt potentiſſimus, & fideliſſimus. Hæc Patria Eccleſia militans fundata ſuper firmam petram, ideſt Chriſtum. In circuitu eius ſunt montes ad cuſtodiam, ideſt Angeli, Prophetæ, Apoſtoli, & Doctores. Dominus in circuitu eius ex hoc nunc, vſque in ſæculum, quia nobiſcum eſt vſque ad conſummationem ſæculi, 2. licet Deus permiſerit affligi Eccleſiam ſuam, & iuſtos temporaliter, iuſto ſuo iudicio, ne ſuperbirent, & peccarent, aut vt exerceantur, & ne extendāt manus ſuas

Digitized by Google

ad iniquitates. Tamen Dominus non relinquet virgam peccatorum, ideſt potentiam tyrannorum ſuper ſortem iuſtorum, & Eccleſiæ, & meritum iuſtorũ, 3. Domine benefac bonis, hic dando gratiam, & in futuro gloriam, ſed declinantibus à recta via dat infernum, pax erit ſuper Iſrael, ideſt ſuper iuſtos. Tota ſpes in ſolo Deo ponenda.

PSALMVS CXXV.

In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, &c.

TItulus: *Canticum graduum*. Septimus gradus in figura veteris Teſtamenti per venturum Chriſtum, reuerſionem de captiuitate, quaſi de Babylonia prophetat, vnde iam cõſolatio, & ſeminatio, vt plus metatur. Gaudium de bonis factis poſt conuerſionem.

Materia: iſte pſal. loquitur de reditu populi Iſrael à Babylonica captiuitate permiſſa per Cyrum Regem Perſarum, qui fecit edictum per totum Regnum ſuum de conceſſa libertate populo Hebræo.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. magnitudo facti cum magnitudine gaudij oſtenditur, in 2. parte ibi. *Conuerte Domine captiuitatem noſtram*, per quatuor verſic. præcatur conuerſionem à captiuitate adhuc futura.

Moraliter poteſt exponi iſte pſal. de quolibet recedente de peccato mortali tamquam de Babylone, quæ interpræatur confuſio, & per veram pœnitentiam conſequitur donum gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro.

Myſticè libertas data per Cyrum Hebræis, figurauit liberationem Eccleſiæ factam per Chriſtum verum Cyrum. Ideo Dauid deſcribit Gaudium Eccleſiæ de conuerſione gentium, & gaudium Apoſtolorum, & aliorum fideliũ, qui eos conuerterunt ad Fidem.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. dicit huiuſmodi gaudium conuerſionis, per figuram relaxationis captiuitatis Iudæorum. Gauiſi ſumus omnes veri Chriſtiani, in conuertendo Dominus captiuitatem Sion, ideſt Eccleſiæ per Chriſtum, 1. à peccato per paſſionem ſuam, 2. cum conuerteret populum gentilem ab idolatria ad fidem. Tunc repletum eſt os noſtrum gaudio, & lingua noſtra exultatione laudando, & magnificando Deũ in mirabilibus ſuis, in doctrina cœleſti, in miraculis factis, & in conuerſione peccatorum, Tyrannorum, & hæreticorum.

In 2. parte ibi. *Conuerte Domine captiuitatem noſtram*: præcatur Dauid Chriſtum, vt acceleret aduentum ſuum, & conuertet captiuitatem à peccato, & mittet Spiritum Sanctum tuum in corda dura gentilium, qui conuerſi, & compuncti currebant ad Fidem, & Apoſtoli ibant, & flentes mittebant ſemina ſua, ideſt prædicantes Doctrinam Catholicam cum tribulationibus, & perſecutionibus, ſed veniebant cum multo fructu conuertendo prouincias, vt Matthæus Æthiopiam, Simon Ægyptus, Bartholomæus, & Thomas Indiam, Paulus Græciam, &c. Doctores gaudentes portantes talenta multiplicata. Gaudium de bonis factis poſt conuerſionem.

PSAL-

PSALMVS CXXVI.

Niſi Dominus ædificauerit Domum, &c.

TItulus: *Canticum graduum* Salomonis. Non intitulatur à Salomone, quaſi ab auctore, ſed tanquam ædificatore templi, & figura Chriſti ædificantis Eccleſiam, qui eſt verus pacificus. Octauus gradus in figura noui Teſtamenti: quod octonario numero deſignatur, vbi agitur de ædificatione domus Dei, quæ eſt Eccleſia.

Materia pſal. eſt ædificatio templi, ideſt domus Dei, & quoniam dupliciter ædificatur domus Dei, vno modo corporaliter, ex lignis, & lapidibus. Alio modo ſpiritualiter per doctrinam in fide, & moribus, & in vtraque ædificatione requiritur diuinum auxilium ad perficiendum.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. agitur de ædificatione corporali dirigendo, & confortando ædificantes, & ponendo cuſtodiam, & habendo ſollicitudinem, quia ſolum diuinum adiutorium ſufficit.

In 2. parte ibi. *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum*. Agitur de ædificatione ſpirituali per doctrinam ſanam fidei, hæreditas Domini ſunt Iuſti, & Sancti Doctores. Fructus ventris eſt fructus Legis Diuinæ prædicatæ gentibus ab Apoſtolis, qui dicuntur ſagittæ miſſæ à virtute diuina contra aduerſarios. Sicut filij excuſſorum, ideſt expeditorum à terrenis ad pugnandum parati, qui poſt mortem habent hæreditatem fructum ventris Virginis Mariæ Chriſtum, qui eſt merces eorum, ideſt Beatitudo obiectiuè: in aſpectu enim ſuæ diuinitatis reficiuntur beati interius, & in aſpectu ſuæ humanitatis reficiuntur exterius.

Myſticè pſalmus admonet Iudæos, vt non ponant totam ſuam ſpem in illa ciuitate terrena Hieruſalem, ſed in illa ſpirituali ædificanda per verum Salomonem, ideſt pacificum Chriſtum, qui ædificat Eccleſiam Hieruſalem terrenam, & cœleſtem, in qua omnes erant ſaluandi, hic per fidem, & bona opera, & in futuro per gloriam.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. oſtendit ſollicitudinē quam habebant ædificantes ciuitatem terrenam, 1. de fortitudine turrium, murorum, & portarum, 2. de cuſtodia, & munitione, 3. de abundantia, & diuitijs. Propheta remouet hæc in primis tribus verſiculis, 1. ſolus Chriſtus dat veram fortitudinem ſpiritualem, 2. arma ſunt fides, ſpes, & charitas, Angeli Cuſtodes, Apoſtoli, & Doctores ſunt vigiles, quos Chriſtus dat, & ipſi poſſunt tueri à malis omnibus, 3. veræ diuitiæ, & abundantia ſunt Sacramenta, quæ Chriſtus inſtituit conferunt enim gratiam.

In 2. parte ibi. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum. Dicit quod poſt mortem Apoſtolorum, & Martyrum, & iuſtorum, tunc apparebit hæreditas vera promiſſa Sanctis patribus, ideſt regnum cœlorum, quod apertum fuit poſt mortem Chriſti, & ipſe eſt merces, & præmium, & ipſe Chriſtus natus ex Virgine Maria factus eſt, fructus ventris, cuius aſſumpta humanitas hanc accepit mercedem, vt gentes vocatæ ſint receptæ in filijs, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, ſunt etiam hæreditas Domini acquiſita proprio ſanguine, & merces iuſtornm eſt regnum Cœlorum, & ipſe Chriſtus eſt merces beatis. Sicut ſagittæ in manu potentis: ita fili excuſſorum. Apoſtoli, diſcipuli, & Do-

ad iniquitates. Tamen Dominus non relinquet virgam peccatorum, ideſt potentiam tyrannorum ſuper ſortem iuſtorum, & Eccleſiæ, & meritum iuſtorũ, 3. Domine benefac bonis, hic dando gratiam, & in futuro gloriam, ſed declinantibus à recta via dat infernum; pax erit ſuper Iſrael, ideſt ſuper iuſtos. Tota ſpes in ſolo Deo ponenda.

PSALMVS CXXV.

In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, &c.

Titulus: *Canticum graduum*. Septimus gradus in figura veteris Teſtamenti per venturum Chriſtum, reuerſionem de captiuitate, quaſi de Babylonia prophetat, vnde iam cõſolatio, & ſeminatio, vt plus metatur. Gaudium de bonis factis poſt conuerſionem.

Materia: iſte pſal. loquitur de reditu populi Iſrael à Babylonica captiuitate permiſſa per Cyrum Regem Perſarum, qui fecit edictum per totum Regnum ſuum de conceſſa libertate populo Hebræo.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. magnitudo facti cum magnitudine gaudij oſtenditur, in 2. parte ibi. *Conuerte Domine captiuitatem noſtram*, per quatuor verſic. præcatur conuerſionem à captiuitate adhuc futura.

Moraliter poteſt exponi iſte pſal. de quolibet redeunte de peccato mortali tanquam de Babylone, quæ interprætatur confuſio, & per veram pœnitentiam conſequitur donum gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro.

Myſticè libertas data per Cyrum Hebræis, figurauit liberationem Eccleſiæ factam per Chriſtum verum Cyrum. Ideo Dauid deſcribit Gaudium Eccleſiæ de conuerſione gentium, & gaudium Apoſtolorum, & aliorum fideliũ, qui eos conuerterunt ad Fidem.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. dicit huiuſmodi gaudium conuerſionis, per figuram relaxationis captiuitatis Iudæorum. Gauiſi ſumus omnes veri Chriſtiani, in conuertendo Dominus captiuitatem Sion, ideſt Eccleſiæ per Chriſtum, 1. à peccato per paſſionem ſuam, 2. cum conuerteret populum gentilem ab idolatria ad fidem. Tunc repletum eſt os noſtrum gaudio, & lingua noſtra exultatione laudando, & magnificando Deũ in mirabilibus ſuis, in doctrina cœlecti, in miraculis factis, & in conuerſione peccatorum, Tyrannorum, & hæreticorum.

In 2. parte ibi. *Conuerte Domine captiuitatem noſtram*: præcatur Dauid Chriſtum, vt acceleret aduentum ſuum, & conuertet captiuitatem à peccato, & mittet Spiritum Sanctum tuum in corda dura gentilium, qui conuerſi, & compuncti currebant ad Fidem, & Apoſtoli ibant, & flentes mittebant ſemina ſua, ideſt prædicantes Doctrinam Catholicam cum tribulationibus, & perſecutionibus, ſed veniebant cum multo fructu conuertendo prouincias, vt Matthæus Æthiopiam, Simon Ægyptus, Bartholomæus, & Thomas Indiam, Paulus Græciam, &c. Doctores gaudentes portantes talenta multiplicata. Gaudium de bonis factis poſt conuerſionem.

PSAL.

Digitized by Google

Niſi Dominus ædificaueris Domum, &c.

TItulus: *Canticum graduum* Salomonis. Non intitulatur à Salomone, quaſi ab auctore, ſed tanquam ædificatore templi, & figura Chriſti ædificantis Eccleſiam, qui eſt verus pacificus. Octauus gradus in figura noui Teſtamenti: quod octonario numero deſignatur, vbi agitur de ædificatione domus Dei, quæ eſt Eccleſia.

Materia pſal. eſt ædificatio templi, ideſt domus Dei, & quoniam dupliciter ædificatur domus Dei, vno modo corporaliter, ex lignis, & lapidibus. Alio modo ſpiritualiter per doctrinam in fide, & moribus, & in vtraque ædificatione requiritur diuinum auxilium ad perficiendum.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. agitur de ædificatione corporali dirigendo, & confortando ædificantes, & ponendo cuſtodiam, & habendo ſollicitudinem, quia ſolum diuinum adiutorium ſufficit.

In 2. parte ibi. *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum*. Agitur de ædificatione ſpirituali per doctrinam ſanam fidei, hæreditas Domini ſunt Iuſti, & Sancti Doctores. Fructus ventris eſt fructus Legis Diuinæ prædicatæ gentibus ab Apoſtolis, qui dicuntur ſagittæ miſſæ à virtute diuina contra aduerſarios. Sicut filij excuſſorum, ideſt expeditorum à terrenis ad pugnandum parati, qui poſt mortem habent hæreditatem fructum ventris Virginis Mariæ Chriſtum, qui eſt merces eorum, ideſt Beatitudo obiectiuè: in aſpectu enim ſuæ diuinitatis reficiuntur beati interius, & in aſpectu ſuæ humanitatis reficiuntur exterius.

Myſticè pſalmus admonet Iudæos, vt non ponant totam ſuam ſpem in illa ciuitate terrena Hieruſalem, ſed in illa ſpirituali ædificanda per verum Salomonem, ideſt pacificum Chriſtum, qui ædificat Eccleſiam Hieruſalem terrenam, & cœleſtem, in qua omnes erant ſaluandi, hic per fidem, & bona opera, & in futuro per gloriam.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. oſtendit ſollicitudinē quam habebant ædificantes ciuitatem terrenam, 1. de fortitudine turrium, murorum, & portarum, 2. de cuſtodia, & munitione, 3. de abundantia, & diuitijs. Propheta remouet hæc in primis tribus verſiculis, 1. ſolus Chriſtus dat veram fortitudinem ſpiritualem, 2. arma ſunt fides, ſpes, & charitas, Angeli Cuſtodes, Apoſtoli, & Doctores ſunt vigiles, quos Chriſtus dat, & ipſi poſſunt tueri à malis omnibus, 3. veræ diuitiæ, & abundantia ſunt Sacramenta, quæ Chriſtus inſtituit conferunt enim gratiam.

In 2. parte ibi. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum. Dicit quod poſt mortem Apoſtolorum, & Martyrum, & iuſtorum, tunc apparebit hæreditas vera promiſſa Sanctis patribus, ideſt regnum cœlorum, quod apertum fuit poſt mortem Chriſti, & ipſe eſt merces, & præmium, & ipſe Chriſtus natus ex Virgine Maria factus eſt, fructus ventris, cuius aſſumpta humanitas hanc accepit mercedem, vt gentes vocatæ ſint receptæ in filijs, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, ſunt etiam hæreditas Domini acquiſita proprio ſanguine, & merces iuſtorum eſt regnum Cœlorum, & ipſe Chriſtus eſt merces beatis. Sicut ſagittæ in manu potentis: ita filij excuſſorum. Apoſtoli, diſcipuli, & Do-

ad iniquitates. Tamen Dominus non relinquet virgam peccatorum, ideſt potentiam tyrannorum ſuper ſortem iuſtorum, & Eccleſiæ, & meritum iuſtorũ, 3. Domine benefac bonis, hic dando gratiam, & in futuro gloriam, ſed declinantibus à recta via dat infernum, pax erit ſuper Iſrael, ideſt ſuper iuſtos. Tota ſpes in ſolo Deo ponenda.

PSALMVS CXXV.

In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, &c.

Titulus: *Canticum graduum*. Septimus gradus in figura veteris Teſtamenti per venturum Chriſtum, reuerſionem de captiuitate, quaſi de Babylonia prophetat, vnde iam côſolatio, & ſeminatio, vt plus metatur. Gaudium de bonis factis poſt conuerſionem.

Materia: iſte pſal. loquitur de reditu populi Iſrael à Babylonica captiuitate permiſſa per Cyrum Regem Perſarum, qui fecit edictum per totum Regnum ſuum de conceſſa libertate populo Hebræo.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. magnitudo facti cum magnitudine gaudij oſtenditur, in 2. parte ibi. *Conuerte Domine captiuitatem noſtram*, per quatuor verſic. præcatur conuerſionem à captiuitate adhuc futura.

Moraliter poteſt exponi iſte pſal. de quolibet redeunte de peccato mortali tanquam de Babylone, quæ interprætatur confuſio, & per veram pœnitentiam conſequitur donum gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro.

Myſticè libertas data per Cyrum Hebræis, figurauit liberationem Eccleſiæ factam per Chriſtum verum Cyrum. Ideo Dauid deſcribit Gaudium Eccleſiæ de conuerſione gentium, & gaudium Apoſtolorum, & aliorum fideliũ, qui eos conuerterunt ad Fidem.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. dicit huiuſmodi gaudium conuerſionis, per figuram relaxationis captiuitatis Iudæorum. Gauiſi ſumus omnes veri Chriſtiani, in conuertendo Dominus captiuitatem Sion, ideſt Eccleſiæ per Chriſtum, 1. à peccato per paſſionem ſuam, 2. cum conuerteret populum gentilem ab idolatria ad fidem. Tunc repletum eſt os noſtrum gaudio, & lingua noſtra exultatione laudando, & magnificando Deũ in mirabilibus ſuis, in doctrina cœleſti, in miraculis factis, & in conuerſione peccatorum, Tyrannorum, & hæreticorum.

In 2. parte ibi. *Conuerte Domine captiuitatem noſtram*: præcatur Dauid Chriſtum, vt acceleret aduentum ſuum, & conuertet captiuitatem à peccato, & mittet Spiritum Sanctum tuum in corda dura gentilium, qui conuerſi, & compuncti currebant ad Fidem, & Apoſtoli ibant, & flentes mittebant ſemina ſua, ideſt prædicantes Doctrinam Catholicam cum tribulationibus, & perſecutionibus, ſed veniebant cum multo fructu conuertendo prouintias, vt Matthæus Æthiopiam, Simon Ægyptus, Bartholomæus, & Thomas Indiam, Paulus Græciam, &c. Doctores gaudentes portantes talenta multiplicata. Gaudium de bonis factis poſt conuerſionem.

PSAL.

Niſi Dominus ædificauerit Domum, &c.

Titulus: *Canticum graduum* Salomonis. Non intitulatur à Salomone, quaſi ab auctore, ſed tanquam ædificatore templi, & figura Chriſti ædificantis Eccleſiam, qui eſt verus pacificus. Octauus gradus in figura noui Teſtamenti: quod octonario numero deſignatur, vbi agitur de ædificatione domus Dei, quæ eſt Eccleſia.

Materia pſal. eſt ædificatio templi, ideſt domus Dei, & quoniam dupliciter ædificatur domus Dei, vno modo corporaliter, ex lignis, & lapidibus. Alio modo ſpiritualiter per doctrinam in fide, & moribus, & in vtraque ædificatione requiritur diuinum auxilium ad perficiendum.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. agitur de ædificatione corporali dirigendo, & confortando ædificantes, & ponendo cuſtodiam, & habendo ſollicitudinem, quia ſolum diuinum adiutorium ſufficit.

In 2. parte ibi. *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum*. Agitur de ædificatione ſpirituali per doctrinam ſanam fidei, hæreditas Domini ſunt Iuſti, & Sancti Doctores. Fructus ventris eſt fructus Legis Diuinæ prædicatæ gentibus ab Apoſtolis, qui dicuntur ſagittæ miſſæ à virtute diuina contra aduerſarios. Sicut filij excuſſorum, ideſt expeditorum à terrenis ad pugnandum parati, qui poſt mortem habent hæreditatem fructum ventris Virginis Mariæ Chriſtum, qui eſt merces eorum, ideſt Beatitudo obiectiuè: in aſpectu enim ſuæ diuinitatis reficiuntur beati interius, & in aſpectu ſuæ humanitatis reficiuntur exterius.

Myſticè pſalmus admonet Iudæos, vt non ponant totam ſuam ſpem in illa ciuitate terrena Hieruſalem, ſed in illa ſpirituali ædificanda per verum Salomonem, ideſt pacificum Chriſtum, qui ædificat Eccleſiam Hieruſalem terrenam, & cœleſtem, in qua omnes erant ſaluandi, hic per fidem, & bona opera, & in futuro per gloriam.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. oſtendit ſollicitudinē quam habebant ædificantes ciuitatem terrenam, 1. de fortitudine turrium, murorum, & portarum, 2. de cuſtodia, & munitione, 3. de abundantia, & diuitijs. Propheta remouet hæc in primis tribus verſiculis, 1. ſolus Chriſtus dat veram fortitudinem ſpiritualem, 2. arma ſunt fides, ſpes, & charitas, Angeli Cuſtodes, Apoſtoli, & Doctores ſunt vigiles, quos Chriſtus dat, & ipſi poſſunt tueri à malis omnibus, 3. veræ diuitiæ, & abundantia ſunt Sacramenta, quæ Chriſtus inſtituit conferunt enim gratiam.

In 2. parte ibi. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum. Dicit quod poſt mortem Apoſtolorum, & Martyrum, & iuſtorum, tunc apparebit hæreditas vera promiſſa Sanctis patribus, ideſt regnum cœlorum, quod apertum fuit poſt mortem Chriſti, & ipſe eſt merces, & præmium, & ipſe Chriſtus natus ex Virgine Maria factus eſt, fructus ventris, cuius aſſumpta humanitas hanc accepit mercedem, vt gentes vocatæ ſint receptæ in filijs, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, ſunt etiam hæreditas Domini acquiſita proprio ſanguine, & merces iuſtorum eſt regnum Cœlorum, & ipſe Chriſtus eſt merces beatis. Sicut ſagittæ in manu potentis: ita fili excuſſorum. Apoſtoli, diſcipuli, & Do-

ad iniquitates. Tamen Dominus non relinquet virgam peccatorum, ideſt potentiam tyrannorum ſuper ſortem iuſtorum, & Eccleſiæ, & meritum iuſtorũ, 3. Domine benefac bonis, hic dando gratiam, & in futuro gloriam, ſed declinantibus à recta via dat infernum, pax erit ſuper Iſrael, ideſt ſuper iuſtos. Tota ſpes in ſolo Deo ponenda.

PSALMVS CXXV.

In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, &c.

Titulus: *Canticum graduum*. Septimus gradus in figura veteris Teſtamenti per venturum Chriſtum, reuerſionem de captiuitate, quaſi de Babylonia prophetat, vnde iam côſolatio, & ſeminatio, vt plus metatur. Gaudium de bonis factis poſt conuerſionem.

Materia: iſte pſal. loquitur de reditu populi Iſrael à Babylonica captiuitate permiſſa per Cyrum Regem Perſarum, qui fecit edictum per totum Regnum ſuum de conceſſa libertate populo Hebræo.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. magnitudo facti cum magnitudine gaudij oſtenditur, in 2. parte ibi. *Conuerte Domine captiuitatem noſtram*, per quatuor verſic. præcatur conuerſionem à captiuitate adhuc futura.

Moraliter poteſt exponi iſte pſal. de quolibet redeunte de peccato mortali tanquam de Babylone, quæ interpræcatur confuſio, & per veram pœnitentiam conſequitur donum gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro.

Myſticè libertas data per Cyrum Hebræis, figurauit liberationem Eccleſiæ factam per Chriſtum verum Cyrum. Ideo Dauid deſcribit Gaudium Eccleſiæ de conuerſione gentium, & gaudium Apoſtolorum, & aliorum fidelũ, qui eos conuerterunt ad Fidem.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. dicit huiuſmodi gaudium conuerſionis, per figuram relaxationis captiuitatis Iudæorum. Gauiſi ſumus omnes veri Chriſtiani, in conuertendo Dominus captiuitatem Sion, ideſt Eccleſiæ per Chriſtum, 1. à peccato per paſſionem ſuam, 2. cum conuerteret populum gentilem ab idolatria ad fidem. Tunc repletum eſt os noſtrum gaudio, & lingua noſtra exultatione laudando, & magnificando Deũ in mirabilibus ſuis, in doctrina cœleſti, in miraculis factis, & in conuerſione peccatorum, Tyrannorum, & hæreticorum.

In 2. parte ibi. *Conuerte Domine captiuitatem noſtram*: præcatur Dauid Chriſtum, vt acceleret aduentum ſuum, & conuertet captiuitatem à peccato, & mittet Spiritum Sanctum tuum in corda dura gentilium, qui conuerſi, & compuncti currebant ad Fidem, & Apoſtoli ibant, & flentes mittebant ſemina ſua, ideſt prædicantes Doctrinam Catholicam cum tribulationibus, & perſecutionibus, ſed veniebant cum multo fructu conuertendo prouincias, vt Matthæus Æthiopiam, Simon Ægyptus, Bartholomæus, & Thomas Indiam, Paulus Græciam, &c. Doctores gaudentes portantes talenta multiplicata. Gaudium de bonis factis poſt conuerſionem.

PSAL.

Digitized by Google

PSALMVS CXXVI.

Niſi Dominus ædificauerit Domum, &c.

TItulus: *Canticum graduum* Salomonis. Non intitulatur à Salomone, quaſi ab auctore, ſed tanquam ædificatore templi, & figura Chriſti ædificantis Eccleſiam, qui eſt verus pacificus. Octauus gradus in figura noui Teſtamenti: quod octonario numero deſignatur, vbi agitur de ædificatione domus Dei, quæ eſt Eccleſia.

Materia pſal. eſt ædificatio templi, ideſt domus Dei, & quoniam dupliciter ædificatur domus Dei, vno modo corporaliter, ex lignis, & lapidibus. Alio modo ſpiritualiter per doctrinam in fide, & moribus, & in vtraque ædificatione requiritur diuinum auxilium ad perficiendum.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. agitur de ædificatione corporali dirigendo, & confortando ædificantes, & ponendo cuſtodiam, & habendo ſollicitudinem, quia ſolum diuinum adiutorium ſufficit.

In 2. parte ibi. *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum*. Agitur de ædificatione ſpirituali per doctrinam ſanam fidei, hæreditas Domini ſunt Iuſti, & Sancti Doctores. Fructus ventris eſt fructus Legis Diuinæ prædicatæ gentibus ab Apoſtolis, qui dicuntur ſagittæ miſſæ à virtute diuina contra aduerſarios. Sicut filij excuſſorum, ideſt expeditorum à terrenis ad pugnandum parati, qui poſt mortem habent hæreditatem fructum ventris Virginis Mariæ Chriſtum, qui eſt merces eorum, ideſt Beatitudo obiectiuè: in aſpectu enim ſuæ diuinitatis reficiuntur beati interius, & in aſpectu ſuæ humanitatis reficiuntur exterius.

Myſticè pſalmus admonet Iudæos, vt non ponant totam ſuam ſpem in illa ciuitate terrena Hieruſalem, ſed in illa ſpirituali ædificanda per verum Salomonem, ideſt pacificum Chriſtum, qui ædificat Eccleſiam Hieruſalem terrenam, & cœleſtem, in qua omnes erant ſaluandi, hic per fidem, & bona opera, & in futuro per gloriam.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. oſtendit ſollicitudinẽ quam habebant ædificantes ciuitatem terrenam, 1. de fortitudine turrium, murorum, & portarum, 2. de cuſtodia, & munitione, 3. de abundantia, & diuitijs. Propheta remouet hæc in primis tribus verſiculis, 1. ſolus Chriſtus dat veram fortitudinem ſpiritualem, 2. arma ſunt fides, ſpes, & charitas, Angeli Cuſtodes, Apoſtoli, & Doctores ſunt vigiles, quos Chriſtus dat, & ipſi poſſunt tueri à malis omnibus, 3. veræ diuitiæ, & abundantia ſunt Sacramenta, quæ Chriſtus inſtituit conferunt enim gratiam.

In 2. parte ibi. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum. Dicit quod poſt mortem Apoſtolorum, & Martyrum, & iuſtorum, tunc apparebit hæreditas vera promiſſa Sanctis patribus, ideſt regnum cœlorum, quod apertum fuit poſt mortem Chriſti, & ipſe eſt merces, & præmium, & ipſe Chriſtus natus ex Virgine Maria factus eſt, fructus ventris, cuius aſſumpta humanitas hanc accepit mercedem, vt gentes vocatæ ſint receptæ in filijs, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, ſunt etiam hæreditas Domini acquiſita proprio ſanguine, & merces iuſtorum eſt regnum Cœlorum, & ipſe Chriſtus eſt merces beatis. Sicut ſagittæ in manu potentis: ita filii excuſſorum. Apoſtoli, diſcipuli, & Do-

ad iniquitates. Tamen Dominus non relinquet virgam peccatorum, ideſt potentiam tyrannorum ſuper ſortem iuſtorum, & Eccleſiæ, & meritum iuſtorũ, 3. Domine benefac bonis, hic dando gratiam, & in futuro gloriam, ſed declinantibus à recta via dat infernum, pax erit ſuper Iſrael, ideſt ſuper iuſtos. Tota ſpes in ſolo Deo ponenda.

PSALMVS CXXV.

In conuertendo Dominus captiuitatem Sion, &c.

TItulus: *Canticum graduum*. Septimus gradus in figura veteris Teſtamenti per venturum Chriſtum, reuerſionem de captiuitate, quaſi de Babylonia prophetat, vnde iam cõſolatio, & ſeminatio, vt plus metatur. Gaudium de bonis factis poſt conuerſionem.

Materia: iſte pſal. loquitur de reditu populi Iſrael à Babylonica captiuitate permiſſa per Cyrum Regem Perſarum, qui fecit edictum per totum Regnum ſuum de conceſſa libertate populo Hebræo.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. magnitudo facti cum magnitudine gaudij oſtenditur, in 2. parte ibi. *Conuerte Domine captiuitatem noſtram*, per quatuor verſic. præcatur conuerſionem à captiuitate adhuc futura.

Moraliter poteſt exponi iſte pſal. de quolibet redeunte de peccato mortali tanquam de Babylone, quæ interpretatur confuſio, & per veram pœnitentiam conſequitur donum gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro.

Myſticè libertas data per Cyrum Hebræis, figurauit liberationem Eccleſiæ factam per Chriſtum verum Cyrum. Ideo Dauid deſcribit Gaudium Eccleſiæ de conuerſione gentium, & gaudium Apoſtolorum, & aliorum fideliũ, qui eos conuerterunt ad Fidem.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quatuor verſic. dicit huiuſmodi gaudium conuerſionis, per figuram relaxationis captiuitatis Iudæorum. Gauiſi ſumus omnes veri Chriſtiani, in conuertendo Dominus captiuitatem Sion, ideſt Eccleſiæ per Chriſtum, 1. à peccato per paſſionem ſuam, 2. cum conuerteret populum gentilem ab idolatria ad fidem. Tunc repletum eſt os noſtrum gaudio, & lingua noſtra exultatione laudando, & magnificando Deũ in mirabilibus ſuis, in doctrina cœleſti, in miraculis factis, & in conuerſione peccatorum, Tyrannorum, & hæreticorum.

In 2. parte ibi. *Conuerte Domine captiuitatem noſtram*: præcatur Dauid Chriſtum, vt acceleret aduentum ſuum, & conuertet captiuitatem à peccato, & mittet Spiritum Sanctum tuum in corda dura gentilium, qui conuerſi, & compuncti currebant ad Fidem, & Apoſtoli ibant, & flentes mittebant ſemina ſua, ideſt prædicantes Doctrinam Catholicam cum tribulationibus, & perſecutionibus, ſed veniebant cum multo fructu conuertendo prouincias, vt Matthæus Æthiopiam, Simon Ægyptus, Bartholomæus, & Thomas Indiam, Paulus Græciam, &c. Doctores gaudentes portantes talenta multiplicata. Gaudium de bonis factis poſt conuerſionem.

PSAL.

Digitized by Google

Niſi Dominus ædificauerit Domum, &c.

TItulus: *Canticum graduum* Salomonis. Non intitulatur à Salomone, quaſi ab auctore, ſed tanquam ædificatore templi, & figura Chriſti ædificantis Eccleſiam, qui eſt verus pacificus. Octauus gradus in figura noui Teſtamenti: quod octonario numero deſignatur, vbi agitur de ædificatione domus Dei, quæ eſt Eccleſia.

Materia pſal. eſt ædificatio templi, ideſt domus Dei, & quoniam dupliciter ædificatur domus Dei, vno modo corporaliter, ex lignis, & lapidibus. Alio modo ſpiritualiter per doctrinam in fide, & moribus, & in vtraque ædificatione requiritur diuinum auxilium ad perficiendum.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. agitur de ædificatione corporali dirigendo, & confortando ædificantes, & ponendo cuſtodiam, & habendo ſollicitudinem, quia ſolum diuinum adiutorium ſufficit.

In 2. parte ibi. *Cum dederit dilectis ſuis ſomnum*. Agitur de ædificatione ſpirituali per doctrinam ſanam fidei, hæreditas Domini ſunt Iuſti, & Sancti Doctores. Fructus ventris eſt fructus Legis Diuinæ prædicatæ gentibus ab Apoſtolis, qui dicuntur ſagittæ miſſæ à virtute diuina contra aduerſarios. Sicut filij excuſſorum, ideſt expeditorum à terrenis ad pugnandum parati, qui poſt mortem habent hæreditatem fructum ventris Virginis Mariæ Chriſtum, qui eſt merces eorum, ideſt Beatitudo obiectiuè: in aſpectu enim ſuæ diuinitatis reficiuntur beati interius, & in aſpectu ſuæ humanitatis reficiuntur exterius.

Myſticè pſalmus admonet Iudæos, vt non ponant totam ſuam ſpem in illa ciuitate terrena Hieruſalem, ſed in illa ſpirituali ædificanda per verum Salomonem, ideſt pacificum Chriſtum, qui ædificat Eccleſiam Hieruſalem terrenam, & cœleſtem, in qua omnes erant ſaluandi, hic per fidem, & bona opera, & in futuro per gloriam.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. oſtendit ſollicitudinẽ quam habebant ædificantes ciuitatem terrenam, 1. de fortitudine turrium, murorum, & portarum, 2. de cuſtodia, & munitione, 3. de abundantia, & diuitijs. Propheta remouet hæc in primis tribus verſiculis, 1. ſolus Chriſtus dat veram fortitudinem ſpiritualem, 2. arma ſunt fides, ſpes, & charitas, Angeli Cuſtodes, Apoſtoli, & Doctores ſunt vigiles, quos Chriſtus dat, & ipſi poſſunt tueri à malis omnibus, 3. veræ diuitiæ, & abundantia ſunt Sacramenta, quæ Chriſtus inſtituit conferunt enim gratiam.

In 2. parte ibi. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum. Dicit quod poſt mortem Apoſtolorum, & Martyrum, & iuſtorum, tunc apparebit hæreditas vera promiſſa Sanctis patribus, ideſt regnum cœlorum, quod apertum fuit poſt mortem Chriſti, & ipſe eſt merces, & præmium, & ipſe Chriſtus natus ex Virgine Maria factus eſt, fructus ventris, cuius aſſumpta humanitas hanc accepit mercedem, vt gentes vocatæ ſint receptæ in filijs, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri, ſunt etiam hæreditas Domini acquiſita proprio ſanguine, & merces iuſtorum eſt regnum Cœlorum, & ipſe Chriſtus eſt merces beatis. Sicut ſagittæ in manu potentis: ita fili excuſſorum. Apoſtoli, diſcipuli, & Do-

ſtores ſunt filij excuſſorum, ideſt expediti ad pugnam contra gentiles & Hæreticos, mittentes ſagittas, ideſt verba Euangelica, Vel excuſſores meſſis vt triturarent triticum à ſpicis; frumentum à palea, fideles ab infidelibus. Beatus vir, qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis: ideſt qui implet deſiderium cordis ſui ex his præceptis, doctrina Euangelica, & donis Spiritus Sancti. Non confundetur, riſpondere inimicis ſuis in porta mortis, vel in porta iudicij. Iſte pſal. eſt difficilis ad exponendum, ait D. Hierony. Ædificat Domum Dei.

PSALMVS CXXVII.

Beati omnes, qui timent Dominum &c.

Titulus: *Canticum graduum*. Nonus gradus eſt, vt pacificus, ideſt Chriſtus caſtè timeatur, qui ſolus exaltat, cuſtodit, & ædificat. Materia eſt inuitatio ad timorem Dei, 1. promittendo proſperitatem temporalem timentibus Deum, 2. Abundantiam in prole, ibi. *Vxor tua*, 3. celebritatem bonæ famæ. ibi. *Ecce ſic benedicetur homo*. Timoris quatuor ſunt ſpecies, 1. humanus, 2. ſeruilis, 3. initialis, 4. caſtus ſiuè filialis. Timor eſt expectatio mali, vel eſt fuga mali. *Timor humanus*, naſcitur ex nimio amore præſentis vitæ. *Timor ſeruilis* eſt, quo quis timet peccare principaliter propter pœnam, præparat locum Spiritui Sancto. *Timor initialis* eſt, quo quis timet pœnam, & Dei offenſam, eſt incipientium, primo pœnitentium. *Timor filialis* eſt, quo quis timet offenſam Dei, vel ſeparationem à Deo. Dicitur etiam Sanctus, & caſtus. Effectus eius ſunt varij, 1. expellit peccatum, 2. gignit ſapientiam, 3. mentem ſtabilit. 4. ſpiritualiter ditat, 5. bona opera cumulat, 6. cor delectat, 7. vitam prolongat, 8. deuotionem irrigat, 9. æternaliter remunerat, 10. eſt fons ſecuritatis.

Myſtice deſcribit Dauid in hoc pſalmo prœmium obedientiæ, & timoris filialis, qui conſiſtit in confirmando voluntatem propriam ſoli voluntati Dei, & eius legi, & præceptis, & nihil aliud timet, niſi ne diſpliceat ei, & ne lædat eum cogitatione, verbo, & opere.

Duo ergo facit t. per 4. verſic. quatuor facit 1. oſtendit ſolum Chriſtum habuiſſe iſtum perfectum timorem, & obedientiam, qui per omnia impleuit voluntatem patris, & omnis homo mendax, & peccator, ideo primus aſcedit in æternam hæreditatem. Et conuerſus Propheta ad Chriſtum dicit triplex præmium, quod acquiſiuit. Primum, *labores manuum tuarum, quia manducabis: beatus es, & bene tibi erit*, quia anima Chriſti manducabit panem gloriæ, quia in terra Chriſtus dixit Ioan. cap. 4. *hic eſt cibus meus, vt faciam voluntatem patris mei*, & ad Apoſtolos ait. *Vt edatis, & bibatis mecum in menſa mea in regno patris mei*. Aut quia Chriſtus conſecrauit corpus ſuum comedit, & dedit diſcipulis ſuis, & ſic comedit labores manuum ſuarum, 2. *vxor tua ſicut vitis abundans*, ideſt Eccleſia tua ſponſa dilatabitur per totum orbem, & extendet palmites ſuos à mare vſq; ad mare, & ad terminos orbis terræ. Eccleſia, enim ſœpè appellatur nomine vineæ, 3. *filij tui ſicut nouellæ oliuarum*. Commendat multitudinem filiorum, & fœcunditatem Eccleſiæ, quæ regenerat tot filios per baptiſmum, qui erunt in circuitu

menſæ

menſæ tuæ, ideſt Altaris per communionem Euchariſtiæ, & poſtea in menſa gloriæ, vbi recreantur animæ.

In 2. parte ibi. *Ecce ſic benedicetur homo, qui timet Dominum*, per tres verſic. annuntiat Cœleſtem benedictionem, & vitam, & pacem omnibus timentibus Deum, hic per gratiam, & in futuro per gloriam, quod nobis concedat Deus, perfectus timor.

PSALMVS CXXVIII.

Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea &c.

Titulus: *Canticum graduum*. Decimus gradus, qui caſte timet pro eo omnia ſufferet, quod nunc expedit Eccleſiæ inter malos, ab Abel iuſto, vſq; ad iudicium. Decimus gradus longa patientia eſt, inter inimicos, & perſecutoribus. Materia eſt gratiarum actio pro liberatione populi Iſrael à perſecutoribus ſuis, à Deo miſſis.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. ponitur dicta liberatio multipliciter facta ab Ægyptijs, & Babylonijs. In 2. parte ibi. *Dominus Iuſtus concedit ceruicem peccatorum*. Ponitur punitio dictorum perſequentium. Ægyptijs percuſſis, & ſummerſis, Amalachitis debellatis, qui imponebant graue onus filijs Iſrael.

Myſticè iſte pſal. loquitur vel de Eccleſia, quæ à principio mundi paſſa eſt perſecutiones, vt Abel à Cain, vnde inceperunt duæ ciuitates Dei, & Diaboli (vt ait D. Auguſt. de ciuitate Dei) Noè à Cam, Iacob ab Eſau, Iſrael à Pharaone. Vel pſalmus loquitur de Chriſto capite, qui à ſua iuuentute perſecutus eſt ab Hebræis, & à Iuda diſcipulo ſuo. Vel loquitur de quolibet iuſto perſequuto à Dæmonibus permittente Deo, vt Iob.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. in tribus verſic. Memorat longam patientiam, quæ eſt aduerſa tolerare, habet Patientia multos gradus, 1. ſuſtinere amiſſionem bonorum temporalium, vt Iob. 2. ſufferre amiſſionem honoris vt Dauid à Semei, 3. Altiſſimus gradus patientiæ eſt ſufferre mutilationem membrorum, vel ablationem vitæ, vt Chriſtus, & ſui Martyres, 4. ſufferre afflictionem, quam pro peccatis meruit, 5. ſufferre afflictionem quā innocenter patitur à iuſtitia, 6. feruenter appetere afflictionem vt Chriſtus, 7. non vendicare verbo, 8. non habere vindictam in deſiderio, non vendicare iniuriam cum poſſit neque verbo, neq; oculis, habet varios effectus, 1. vincit ſeipſum, 2. mitigat Deum, & proximum, 3. glorioſè triumphat, 4. patienti ſeruiunt perſecutores, 5. decorat hominem, 6. pugnat inermis, & vincit armatos, 7. hominem ditat, 8. facit Martyres, 9. reddit vicem Chriſto, 10. animam perficit, 11. eſt radix virtutum, 12. efficax eſt ad acquirendum Cœlum. Nam peccatores Iudæi fabricauerunt inſidias, & ſententiam mortis, & paſſionis ſupra dorſum Chriſti, & prolongauerunt ſuper eum iniquitatē inuidiā & malitiam ſuam accuſantes eū coram Pilato iniuſtè.

In 2. parte ibi. Dominus iuſtus concidet ceruices peccatorum. Prædicit ſeptem punitiones perſequentium, Iudæorum, Tyrannorum, & Hæreticorum Chriſtum, & Eccleſiam, 1. punitio *Ceruix, & ſuperbia Iudæorum*, fuit conciſa, & confracta, quia fuerunt dediti ſeruituti, & diſperſi per mun-

dum

dum. *Ideo concidit ceruices*, 2. Fuit *confuſa mens eorum*: quando viderunt Chriſtum reſurrexiſſe, & Eccleſiam proſperari, & ipſi confundantur in ſuo odio, inuidia, & dolo, 3. Fuit *retrorſum conuerſa ſynagoga*, & ab honore de ecta cum perdidit ſacerdotium, hoſtiam, & ſacrificium, Templum, & libertatem. Ideo retrorſum, 4. *Exaruit ſicut fænum tectorum*, quando ceremonialia,& legalia præcepta perdiderunt virtutem,poſt datam Legem Euanlicam. Ideo fiant ſicut fœnum, 5. *Non impleuit manum ſuam, qui metit*, facta fuit infructuoſa Synagoga, & lex vetus, quando fuerunt mortua legalia cum Chriſto, & reſurrexit lex noua, 6. *Non dixerunt, qui præteribant benedictio Domini ſuper vos*. Fuit maledicta Synagoga à Deo, quia poſt publicationem Euangelij legalia fuerunt mortua, infructuoſa, & mortifera, omnibus, qui obſeruant, & ſpem ponunt in eis, 7. *Non ſolum Synagoga fuit maledicta à Deo*: ſed ab omnibus nationibus, & data eſt in opprobrium propter mortem Chriſti, & ſunt extimati inimici Dei. Ideo dicitur, *nec benediximus in nomine Domini*. Hæ maledictiones ceciderunt etiam ſuper hæreticos, & gentiles tyrannos. Patienter ſuſtinere mala.

PSALMVS CXXIX.

De profundis clamaui ad te Domine, &c.

TItulus: *Canticum graduum* Dauid. Vndecimus gradus pœnitentialis ſupplicatio: quia nec timens, nec omnia ferens dignum ſe ſentit Chriſto, quod in corpore nullus eſt ſine peccato, & vna ſecuritas præcibus inclinari. Pſalmus iſte ſextus eſt in ordine pœnitentialium pſalmorum, & eſt vndecimus in ordine Canticorum gradualium, per ſenarium numerum notatur perfectio, quod ſex diebus Deus perfecit mundum. Per vndenarium numerum notatur tranſgreſſio: qui, & denarium excedit, ſignificat enim quod quantecumque perfectionis ſit aliquis non tamen ſine peccato eſt, & indiget pœnitentia.

Materia ſecundum aliquos, eſt oratio ipſius Dauid pro ſua liberatione à peccato adulterij cum Berſabea, & homicidij Vriæ. Sed Lyranus dicit,quod eſt oratio pro liberatione populi Iſrael à captiuitate Babylonica.

Diuiditur in duas partes, in 1. per quinque verſic. captat pœnitens beneuolentiam, 1. à ſua perſona miſera, 2. à miſericordia iudicis, vnde ſperat magna. In 2. parte ibi. *A cuſtodia matutina vſque ad noctem*, per tres verſic. ponitur læta concluſio cum certitudine veniæ.

Myſtice variè poteſt exponi. Vndecimus gradus aſcenſus eſt oratio firma, & perſeuerans cum confidentia veniæ de peccatis. Hæc vox de profundis clamaui, 1. poteſt eſſe totius corporis myſtici, ideſt generis humani exiſtentis in ſtatu veteris Legis, & ſic petit redimi, & educi de carcere peccati originalis, & ab onere legis, 2. poteſt eſſe vox Patrum exiſtentium in Lymbo, petentium liberari per Chriſtum, 3. poteſt eſſe vox cuiuſcunque peccatoris pœnitentis petentis educi de carcere peccatorum, & aſcendere ad ſtatum gratiæ per pœnitentiam.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per quinque verſic. introducit Adam, ſiuè totum hominem myſticum, petentem remiſſionem per aduentum Chriſti,

& libe-

Digitized by Google

& liberari à carcere, & captiuitate peccati. Dicit ergo ô Domine Ieſu Chriſte, *Ego clamaui* per magna tempora de profundis limbi inferni, & de profundis carceris peccati, vel de profundis cordis, & mentis meæ. *Et ideo Domine exaudi orationem meam. & fiant aures miſericordiæ tuæ intendentes ad vocem petitionis meæ*, adimplendo petitionem meam de aduentu Meſſiæ: Nam *ſi obſeruaueris iniquitatem*, & peccata iuxta demerita mea, *quis ſuſtinebit?* ideſt quis poteſt ſuſtinere debitas pœnas æternas? quaſi dicat nemo 1. quia ſcio quod es miſericors, & pius naturaliter eo quod es facilis ad veniã, & tardus ad pœnam, 2. ſcio quod tu in Lege tua promiſiſti veniam pœnitentibus. *Ideo ſuſtinui te Domine*, ideſt expectaui te per longa tempora, *& anima mea ſuſtinuit in verbo eius*, ideſt expectaui in promiſſione facta per verbum eius omnibus Patriarchis, & Prophetis: *Ideo ſperauit in Domino à cuſtodia matutina vſque ad noctem*, ideſt à principio mundi, vſque ad Chriſtum, & ab aduentu Chriſti vſque ad iudicium, in quo veniet Chriſtus ad glorificandum cuſtodia, ideſt vigilia.

Status, & tempus veteris legis dicitur nox, & ſtatus gratiæ dicitur dies, vel dices quod totum tempus veteris Legis diuiſit in quatuor vigilias. In 1. poſuit Patriarchas, vſque ad Moyſen. In 2. poſuit omnes iudices vſque ad Dauid. In 3. poſuit Dauid, & omnes prophetas. In 4. poſuit Eſdram, & Sacerdotes, qui rexerunt populum Dei vſque ad Meſſiam. Et Chriſtus in tempore gratiæ diuiſit quatuor vigilias, in 1. poſuit Apoſtolos, qui defenderent ſuam Eccleſiam. In 2. poſuit martyres vſque ad Magnum Conſtantinum. In 3. poſuit doctores. In 4. in tempore Antichriſti ponet viros ſanctos, & fortes ad defendendam Fidem.

Vnde Eccleſia Catholica, ex hoc dicto, & exemplo ordinauit officium nocturnum, & diurnum, diuidendo hoc tempus in quatuor vigilias, dando tres horas per vigiliam, more paſtorum, & militum. Quælibet vigilia conſtat ex tribus horis, & cuilibet vigiliæ noctis attribuitur vnum nocturnum conſiſtẽs in tribus pſalmis, & tribus lectionibus. Vnum nocturnum per vigiliam, & laudes dicuntur in quarta vigilia, & ſic laudatur Deus per totam noctem. In die celebrat alias quatuor vigilias, tribus horis per vigiliam, & in qualibet vigilia cantat tres pſalmos, in qualibet hora vnum pſalmum contentos in prima, tertia, ſexta, & nona, addendo veſperas, & complitorium in memoriam paſſionis, mortis, & ſepulturæ Chriſti, & ſic totum tempus eſt in laudem Dei, & ſic quiſque fidelis in hac peregrinatione poteſt dicere, *à cuſtodia matutina vſque ad noctem ſperauit anima mea in Domino*.

2. pars principalis pſalmi eſt ibi. *Speret Iſrael in Domino*, ideſt ſupplantator vitiorum. Propheta exhortatur omnes patres veteris teſtamenti ad expectandum Chriſtum in carne, in 1. ſuo aduentu, Et etiam exhortatur omnes fideles noui teſtamenti ad expectandum Chriſtum in gloria in ſecundo aduentu: *quia apud Dominum, eſt miſericordia* infinita adiuuando omnes. *Et copioſa apud eum redemptio*; quæ redemptio eſt tripliciter copioſa, 1. ex parte Chriſti redemptoris, quia dedit, & effudit totum ſanguinem, & corpus, & animam, 2. ex parte hominis redempti quatrupliciter fuit copioſa, 1. redemit nos à pœna, & culpa, & à morte æterna, 2. redemit omnes homines, & omnes prouintias, & totum mundum, 3. ratione temporis, nam redemit præteritos, præſentes, & futuros, 4. ratione multitudinis peccatorum nam rede-

Digitized by Google

redemit nos ab omni genere peccatorum, 3. eſt copioſa ex parte regni Cœlorum, quod pro nobis omnibus redemit à patre, & parauit nobis. Vnde ſequitur, quod ſolus Chriſtus potuit redimere genus humanum, & nulla pura creatura, & dare infinitum pretium, pro culpa infinita, & ideo concludit pſal. *Et ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius.*

Moraliter iſte pſal. quia eſt de pœnitentialibus, ideo poteſt exponi de quolibet peccatore pœnitente, qui elongatur à Deo per peccatum, & eſt in profundo vitiorum, & demerſus in pœnis æternis, & elongatus à Deo: Ideo de profundis peccatorum clamat ad Deum, vt per Sacramentum pœnitentiæ, cuius partes ſunt tres, 1. cordis contritio, quæ eſt dolor intenſus de peccatis commiſis quatenus ſunt offenſa Dei, 2. eſt oris confeſſio ideo clamat, 3. operis ſatiſfatio, & quærit placare Deum per ſuam miſericordiam: quam promiſit per Prophetas, & Euangelium pœnitentibus vt acquirant gloriam, & eleuantur vſq; ad propinquitatem Dei. Oratio firma, & perſeuerans. Eccleſia recitat iſtum pſal. pro defunctis quatenus deſiderant per ſuffragia, & orationes egredi de pœnis, & aſcendere ad gloriam.

PSALMVS CXXX.

Domine non eſt exaltatum cor meum &c.

Titulus: *Canticum graduum ipſi Dauid*, Duodecimus gradus eſt humilitas quam intra, & extra hic ſe habere oſtendit, ad humilitatem ergo monet. *Humilitas eſt virtus*, Qua veriſſima ſui cognitione ſibi ipſi quilibet vileſcit, vel *Humilitas eſt contemptus*, propriæ excellentiæ. Humilitatis gradus ſunt duodecim, quibus opponuntur, 12. gradus ſuperbiæ.

Primus gradus vt Corde & corpore ſemper humilitatem oſtendat.	*Primo oppoſita. Curioſitas inordinata.*
2. *Non promtus ſit in riſū, & cachinnum.*	2. *Oppoſita. Inepta lætitia.*
3. *Pauca verba, & non clamoſa.*	3. *Oppoſita. Leuitas mentis in verbis*
4. *Taciturnitas vſq; ad interrogationem.*	4. *Oppoſita. Iactantia.*
5. *Quod habet, & operatur ſit commune.*	5. *Oppoſita. Velle ſe ſanctiore haberi.*
6. *Credere ſe omnibus viliorem.*	6. *Oppoſita Arrogantia.*
7. *Ad omnia indignum ſe confiteri.*	7. *Oppoſita. Præſumptio in omnibus.*
8. *Confeſſio peccatorum.*	8. *Oppoſita. Defenſio peccatorum.*
9. *In omnibus patientiam amplecti.*	9. *Oppoſita. Simulata confeſſio.*
10. *Subdere ſe maiori, & aliquando minori.*	10. *Oppoſita. Rebellio.*
11. *Non adimplere propria voluntatem.*	11. *Oppoſita. Libertas in operari.*
12. *Deum timere, & memor eſſe beneficiorum.*	12. *Oppoſita. Conſuetudo peccandi.*

Hæc S. Bernardus de gradibus humilitatis.

Effectus aliquot humilitatis, 1. humilis eſt ſocius, & immitator Chriſti, 2. exaltabitur in fine, 3. erit maior in regno Cœlorum, 4. exauditur à Deo, 5. eſt

Eſt ſemper ante oculos Dei, qui humiles reſpicit de Cœlo, 6. mitigat ſæuitiam, 7. portauit Chriſtum de Cœlo, ad terram, 8. dat locum honorationem in conuiuio, amice aſcende ſuperius, 9. eſt origo virtutum, 10. vincit mundum, & Dæmones, 11. facit cognoſcere ſeipſum, 12. quando deprimit exaltat, vt fundamenta turris, quanto magis deprimuntur tantomagis eriguntur.

Materia huius pſalmi eſt de humilitate ipſius Dauid, qui dat exemplum omnibus principibus, & Regibus, vt ſint humiles apud Deum, & homines. Diuiditur in duas partes, in 1. per quatuor verſic. proponens ſe humilem, & pœnas inducit non humili, ideſt ſuperbo, 2. ibi. *ſperet Iſrael in Domino.* in vno verſic. monet ſuo exemplo alios rectores populorum eſſe humiles.

Moraliter eſt, vt principes mundi exemplo Dauid, zelent pro ſalute populi ſui.

Myſtice Iſte pſalmus loquitur in perſona Chriſti capitis, qui habuit veram humilitatem, cum omnibus gradibus ſuis. Et homines omnes peccauerunt, & appetitus eorum aſcendit in magna, & mirabilia ſupra naturam ſuam poteſt exponi de tota Eccleſia ratione capitis, qui dixit doctrina mea non eſt mea, & non quæro gloriam meam; ſed eius, qui miſit me patris. Poteſt exponi de Beata Virgine Maria, quæ habuit veram humilitatem, & per gratiam fuit ſine peccato originali: Nam ſicut puer ablactatus, non cognoſcit aliam fœlicitatem, niſi ab vbere matris; ſic ipſa B. V. Maria, à ſolo Deo cognoſcit gratiam præuenientem, concomitantem, & ſubſequentem. Poteſt exponi de quibuſdam ſanctis, qui gratia præuenti nunquam actualiter peccauerunt, qui ſunt verè Iſraelitæ, ideſt ſupplantatores vitiorum.

PSALMVS CXXXI.

Memento Domine Dauid, & omnis manſuetudinis;

TItulus: *Canticum graduum*, Decimus tertius gradus iam humilis, & manſuetus ſatagit de ædificatione ſpiritualis domus, vt Dauid ad literam fecit, qui domum Deo ædificauit, & humilis fit domus Dei, Decimus gradus eſt Profunda oratio, & deuotio perſeuerans poſt humiliationem.

Materia ſecundum literam eſt quod Dauid fecit mentionem de deuotione, quam habuit de ædificatione Templi Dei, & de promiſſione ſibi facta à Deo quantum ad ſucceſſionem regni in filijs ſuis, 2. Regum cap. 7.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1 per decem verſic. tria facit primo ponitur deuotio Dauid erga Templi ædificatione, & ſuum deſiderium, & ſollicitudinem, 2. ibi. *Ecce audiuimus eam in Ephrata:* facit mentionem de translatione Arcæ tempore Dauid, poſtea de ea facta tempore Salomonis. Arca, enim ſemper fuit translata de loco, ad locum, vſq; ad ædificationem Templi, 1. Arca fuit in Sylo, quæ dicitur Ephrata, quia eſt de tribu Ephraim, & ibi morata eſt 310. annis, 2. capta fuit à Philiſtæis, 3. ex illis fuit in Cariatharim, 4. ex inde in Maſpha, 5. exinde in Galgala, 6. ex inde in Nobe, 7. ex inde in Gabaa in domo Aminadab, 8. & inde translata à Dauid in domum Obededom, & 9. inde translata à Dauid in ciuitatem ſuam, 10. à Salomone in Templum, vnde patet, quod arca per annos 400, peregrinata

Digitized by Google

5. exemplo Chriſti, 6. exemplo Angeli Cuſtodis, qui diligit nos, 7. quia amor fraternus tantum placet Deo, 8. quia ad imaginem Dei facti ſumus, 9. quia ſumus membra Chriſti capitis, 10. quia ſumus membra vnius corporis, ideſt Eccleſiæ, 11. *Diſcordia* multa mala facit, 12. expectatio gloriæ. Multa vtilia operatur, 1. vnio, & concordia portat victoriam, 2. abundantiam bonorum, 3. impetrationem in oratione communi, 4. mutuam exhortationem, 5. conſolationem communem.

Myſticè pſalmus loquitur de Chriſto capite, & Eccleſia congregata in Charitate. *Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum.*

Notandum quod multa ſunt bona; ſed non iucunda, vt martyrium; & multa ſunt iucunda; ſed non bona, vt voluptates ſenſitiuæ. Solum ſancta concordia in charitate vnita eſt bona, vt dicitur in Actibus Apoſtol. *Multitudo autem credentium erat cor vnum, & anima vna*: ſed erant illis omnia communia. In vnum habitare, vel de vita monaſtica, vel de Eccleſia Catholica dicitur, quia vna eſt Columba, hoc eſt bonum, & iucundum. *Sicut vnguentum.* Vngebantur Sacerdotes, & Reges, & Prophetæ vnguento, Chriſtus fuit ſummus Sacerdos, Rex, & Propheta. Vnguentum ponitur pro benedictione. In capite ideſt diuinitas, & deitas in Chriſto. Deſcendens in barbã, quæ oſtẽdit virum perfectũ, ideſt Chriſtũ. Et Barbã Aaron, ideſt Apoſtoli, Chriſtus habuit benedictionẽ, vt fons, Apoſtoli vt ſtillas, ꝙ deſcendit in orã veſtimenti eius, i. fideles ſunt veſtimẽta Chriſti, veſtiunt eũ fide, ſermone, & cõfeſſione & Chriſtus eſt noſtrũ veſtimentũ, quãdo baptizamur, Chriſtũ induimur; Vnde vnguentũ eſt ſanctificatio veniens à Chriſto ad fideles Eccleſiæ. *Sicut Ros Hermon*, qui deſcendit in montem Sion. Qui eſt Geographus ſcit quantum abſurdum ſit dictum hoc. Cum Hermon mons ſit extra Iordanem contiguus cum monte Libano, & terra Damaſcena in regione Traconitidis de Tribu Nephtalim; Sion vero eſt in medio Paleſtinæ in parte auſtrali de Tribu Beniamin: Ideo non poteſt deſcendere Ros ab vno ad alium montem, ideo ſpiritualiter eſt accipiendum, 1. Hermon ſecundum aliquos dicitur lumen exaltatum, deſignat Chriſtum prius exaltatum in Cruce, deinde in Cœlo à quo deſcendit ros gratiæ ſuper Sion, quæ eſt Eccleſia militans, 2. Hermon ſecundum aliquos, dicitur conſecratus ſignificat prædicatores Deo dedicatos, qui doctrinæ rorem infundunt in corda audientium, 3. Hermon dicitur deſtructio, ſiuè Anathema, ſignificat nouum Teſtamentum in quo anatematizantur peccatores, & illa benedictio, quæ deſcendebat in populum anatematizatum, venit ſuper Sion, ideſt in Eccleſia Catholica; Sion dicitur ſpecula, ſignificat Eccleſiam triumphantem. Quoniam mandauit illic Dominus benedictionem, ideſt Chriſtum, à quo omnis benedictio venit, & vitam vſque in ſæculum, ideſt in æternam vitam, quod Deus nobis concedat. Amen. Amor fraternus.

PSALMVS CXXXIII.

Ecce nunc benedicite Dominum omnes ſerui, &c.

TItulus: *Canticum graduum*. Decimus quintus gradus, & vltimus eſt de charitate Dei, ſicut ſuperior eſt de charitate proximi,

Mate-

Materia, 1. eſt inuitatio Sacerdotum, & Leuitarum ad laudem Dei, 2. ibi, *Benedicat te Dominus ex Sion*. Optat benedictionem Dei eiſdem Sacerdotibus Deo ſeruientibus diebus, & noctibus. Iſte pſalmus habet quatuor verſic. Nam ſi Deus gaudet ternario numero, diffunditur tamen in creaturas per quaternarium, ideo per quatuor elementa omnia caduca formantur, quatuor ordines viuentium, vegitabilis, ſenſitiuus, intellectiuus corporeus, vt homo, & intellectiuus ſpiritualis, vt Angelus laudantes Deum debent eſſe, vt Angeli. Quatuor ſunt iudiciariæ potentiæ. Senſus, opinio, diſciplina, & intellectus. Benedicentes Dominum debent eſſe intellectuales, ideſt contemplatiui. Quatuor ſunt mundi partes, Auſter, ſeptentrio, occidens, & oriens. Laudantes Deum debent eſſe in oriente gratiæ. Benedicentes Dominum debent habere quatuor Virtutes Cardinales, debent obſeruare quatuor Euangelia, quæ ſunt quatuor flumina emanantia ab vno fonte paradiſi irrigantes terram. Nam à Chriſto fonte emanarunt Euangelia. Quarta vigilia, quietem ſignificat vnde finita peregrinatione in quindecim gradibus in requiem ingreditur æternam, in quarto ordine corporum, ideſt elementa, cœli ſtelliferi, cœli non ſtelliferi mobiles, cœlum empyreum ſtabile firmum, ſedes beatorum, in quadro poſitum. Vbi Deus eſt beans.

Myſticè. hic pſal. eſt gratiarum actio de conſummata peregrinatione, dicit ergo demonſtrando. *Ecce nunc*, poſt aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nunc cum ſitis in ſummitate virtutum. Nunc congregati in Chriſto, *Benedicite Dominum*. Et ecce qui benedicunt, omnes ſerui Domini non peccatores, *qui ſtatis non*, qui cadunt, vt hæretici, non qui ſedent, vt anima in peccatis, quæ eſt ſine Deo. De qua dicitur quomodo ſola ſedet ciuitas, &c. Non qui iacent inueterati, & obſtinati peccatores, vt iacentes in Piſcina. Hi non poſſunt laudare Deum. Sed qui ſtatis non vbicunque, *ſed in domo Domini*, ideſt in Eccleſia Catholica; *in Atrijs* ideſt in interiori parte, vbi Deus videtur. Atria Eccleſiæ multa, 1. pars domus ſunt tria fides, ſpes, & charitas. Vel incipientes, proficientes, & perfecti. *Atrium* eſt anima fidelis. Atrium eſt Cœlum, eſt cor mundum, 1. vel eſt locus ad contemplandum, 2. ad ſupplicandum humiliter, 3. eſt locus ad confitendum alacriter, 4. ad concordãdum vnanimiter, 5. ad perſeuerandum immobiliter, 6. eſt Atrium continentiæ, & caſtitatis. *In noctibus*, ideſt in hoc ſæculo, in hæc vita mortali, locus, & tempus merendi. Nam ſæculum futurum eſt dies, hoc ſæculum habet tenebras peccatorum. *Extollite manus veſtra in ſancta*, ideſt eleuate manus veſtras in ſanctis, & deuotis, & charitatiuis operationibus comitantibus orationem, & Chriſtus ſuperat diabolum pugnantem contra nos, & ipſe eleuauit manus ſuas in Cruce, & vicit diabolum, & mundum. *Vel in Sancta Eccleſia Catholica*. Nam hæretici, gentiles, & Iudæi eleuant manus ſuas ad Idola, & bona temporalia, ſed non in ſancta, quia non confitentur Chriſtum, & ſua merita. Ergo vos, qui ſtatis in domo Domini, qui habitatis in vnum, vos eleuate manus veſtras in ſanctis operibus propter amorẽ Chriſti, & omnia faciamus amore Chriſti, & benedicimus Dominum. *Benedicat te Dominus ex Sion*. Tu qui benedixiſti Dominum. Dominus te benedicat ex Sion, .i. de Eccleſia, & de Cœlo. Tu qui per quindecim gradus aſcendiſti in Eccleſiam, & feciſti omnia bona: Deus benedicat te ex Sion, ideſt de Cœleſti Hieruſalem, de illa domo vbi ſunt omnes Angeli, & Sancti. Ille Deus, qui fecit

Digitized by Google

eſt, & fit mentio ſolum de ſylo primo loco, ideſt Ephrata in hoc pſalmo, vt patet legenti libros Regum, 3. ibi. *Surge Domine in requiem tuam*. Deſcribitur translatio Arcæ ad Templum ædificatum à Salomone vbi habuit ſtabilem manſionem, & quietam.

2. pars ibi. Iurauit Dominus Dauid veritatem. Per 9. verſic. Agitur de promiſſione ſucceſſionis Regni in prole, & filijs ipſius Dauid facta à Natan Propheta, 2. Regum cap. 7. 2. in hac ſecunda parte ibi. *Quoniam elegit Dominus Sion* ponitur ratio prædictæ promiſſionis, quæ fuit deuotio ipſius Dauid ad Diuinum cultum.

Myſticè exponitur de Meſſia, & Eccleſia ædificanda per Chriſtum. In 1. verſic. Dauid qui fuit figura Chriſti, & Chriſtus vocatus eſt filius Dauid per carnem, oſtendit ſuam manſuetudinem, & patientiam in ſufferendo labores in 2. verſiculo oſtendit ſuum deſiderium, & votum de templo ædificando ad reponendam Archam Domini in loco firmo. Quæ Archa figurabat humanitatem Chriſti, propter quæ duo, facta eſt ipſi Dauid promiſſio de Meſſia futuro, & perpetuitate Regni eius, & Eccleſiæ, vt patet 2. Reg. cap. 7. 3. ibi. *Si introiero in tabernaculum domus meæ*, per tres verſic. oſtendit ſuam inquietitudinem de dicta ædificatione templi perficienda. Ideo dicebat Chriſtus: *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum*, & alibi. *Baptiſmo habeo baptizari & quomodò coarctor vſque dum perficitur*. Lucæ cap. 12. Quarto Annunciat Incarnationem Verbi, ibi. *Ecce audiuimus eam in Ephrata*, ideſt Bethlehem, ait S. Hierony. vbi Chriſtus natus eſt. *Et inuenimus eam in campis ſyluæ*. i. in gentilitate, quæ erat habitatio dæmonum. *Introibimus in tabernaculum eius*, ideſt in vnam Sanctam Eccleſiam Catholicã. *Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius*, ideſt Eccleſia in qua audiuntur prædicationes Apoſtolicæ, quæ vt pedes ſuſtinent totum corpus Eccleſiæ, 5. ibi. *Exurge Domine in requiem tuam*. Petit reſurrectionem Chriſti. Poſtquã natus, & manifeſtatus eſt in prædicatione. Et ſicut Archa capta, & deluſa eſt à Philiſtæis propter peccata populi. Sic Chriſtus deluſus mortuus, & ſepultus fuit, propter peccata totius mundi, ideo exurge Domine in requiem tuã, ideſt in requiem æternam beatitudinis. *Tu, & Archa ſanctificationis tuæ*, ideſt corpus tuum glorioſum, in quo erat diuinitas. Vel Archa, ideſt Eccleſia in qua Deus laudatur. Vel Archa, ideſt Beata Virgo Maria Archa Sanctitatis, in qua Chriſtus moratus eſt per nouem menſes, & poſtea in Anima, & Corpore aſſumpta eſt in Cœlum in requiem æternam. *Sacerdotes tui induantur iuſtitiam*, ideſt virtutem, & Eccleſiaſticam poteſtatem, & dona Spiritus Sancti. *Et Sancti tui exultent*, ideſt fideles tui exultent in tali ſanctificatione, & in cœleſtibus bonis duplici exultatione. *Propter Dauid ſeruum tuum, non auertas faciem Chriſti tui*, ideſt propter illum, qui ex ſemine Dauid formam ſeruilem ſuſcepit, non auertatur claritas immaginis tuæ à Sanctis, in quibus ipſe Chriſtus inhabitat, ſed illuminat eos. Vel, eſt oratio ad Patrem, vt acceleret aduentum Meſſiæ.

2. Pars eſt ibi. *Iurauit Dominus Dauid veritatem*, per 9. verſic. memorat, quod Deus decem dona promiſit ipſi Dauid, 1. quod de fructu ventris eius ſederet ſuper ſedem tuam, ideſt Eccleſiam, quæ dicitur ſedes hìc per gratiam, & in futuro per gloriam ſedebit Chriſtus, 2. Si filij Dauid ſecundum carnem ſeruarent mandata Dei, nunquam auferetur eis regnum terrenum: ſed ſpiritua-

ritualiter omnes fideles obſeruantes mandata Dei, ſedebunt ſuper ſedem gloriæ, 3. quod Meſſias elegit ſibi Sion, in habitationem æternaliter Eccleſiam, & gloriam, 4. quod benediceret viduam, id eſt Eccleſiam, quæ ante incarnationem erat vidua, & dicit dupliciter *benedicens benedicam*, 1. benedictione Sacramentorum, 2. benedictione donorum Spiritus Sancti, ſicut dicit bis elegit pro duabus Eccleſiis, militante, & triumphante, vbi Deus per gratiam & gloriam eſt, 5. promiſit ſaturare pauperes eius panibus eius, id eſt Sion eſca Sacramentorum, & gratiæ, 6 promiſit ornare Sacerdotes eius, id eſt indumento gratiæ, & Eccleſiaſticæ poteſtatis, 7. promiſit, quod ſancti eius exultabunt, id eſt ſanctificati per Sacramenta exultabunt per gratiam, & per gloriam, 8. promiſit *producere cornu Dauid illuc*, id eſt lineam Dauid protendit vſque ad Chriſtum, Eccleſiam, & gloriam; nam linea carnalis Dauid vſque ad Chriſtum durauit, vt fuit prophetatum. *Non auferatur ſceptrum de Iuda, &c* à Chriſto pendet Eccleſia, & gloria. Paraui lucernam Chriſto meo. Annunciat generationem Ioannis Baptiſtæ præcurſoris Chriſti Domini Saluatoris, 9. promiſit induere inimicos eius, ſcilicet Sion confuſione. Priuando populum Hebræum lege, Sacerdotio, vera intelligentia legis, & regno, & erunt captiui, & ſerui, 10. promiſit, quod ſuper ipſum, ſcilicet Dauid, id eſt Chriſtum floreret ſanctificatio mea, id eſt ſuper Chriſtum, & populum eius Chriſtianum, & florebit ſanctificatio, regnum, ſacerdotium, gratia, poteſtas conferendi Sacramenta, & adoptio in Filios Dei. Ædificat ſpiritualem domum.

Eccleſia cantat hunc pſal. in ſecundis Veſperis Confeſſorum Pontificum, primo quia Archa Dei, quæ eſt Eccleſia erat in manibus eorum, 2. quia ſuper ipſos florebat poteſtas, & ſanctificatio Chriſti, 3. quia ipſi erant Sponſi Eccleſiæ loco Chriſti, & ſaturabant pauperes populos pane doctrinæ.

PSALMVS CXXXII.

Ecce quam bonum, & quam iucundum, &c.

Titulus: *Canticum graduum*. Decimus quartus gradus Charitas, quæ facit fratres habitare in vnum, vnde benedictio, & vita. De decimo quarto gradu iam videbantur Sacerdotes cantantes, & laudantes Deum in Templo. Ideo iucundum, & pacificum eſt vnà communiter laudare Deum.

Materia pſalmi eſt, quod loquitur de vnitate populi Iſrael adinuicem per charitatem ſub vno Rege, ſub vno cultu vnius veri Dei, ſub vna lege. Iſte pſal. eſt ſine diuiſione, quia in eo commendatur charitas proximi, quæ nullam admittit alienationem mentis, & adducit duplex exemplum. Vnum de vnguento, quo conſecrabatur Summus Sacerdos, & aliud quod erat valde ſuaue, & pretioſum. Aliud exemplum eſt, de rore deſcendente valde ſuaue ſuper terræ naſcentia. Sic eſt pax, & concordia ſuper ſimul habitantes, *& Dominus mandauit benedictionem ſuper Sion*: vbi erat templum, & ſummum Sacerdotium, & promittebatur vita æterna. Ad amandũ proximum, & amorem fraternum, 1. incitat Sacra Scriptura, diligite alterutrum, 2. ad amorem Chriſti, qui enim amat debet amari, 3. fraternitas eſt naturalis, 4. fraternitas eſt ſpiritualis, omnes enim Chriſtiani fratres ſumus, & filij vnius patris,

Digitized by Google

eſt, & ſit mentio ſolum de ſylo primo loco, ideſt Ephrata in hoc pſalmo, vt patet legenti libros Regum. 3. ibi. *Surge Domine in requiem tuam*. Deſcribitur translatio Arcæ ad Templum ædificatum à Salomone vbi habuit ſtabilem manſionem, & quietam.

2. pars ibi. Iurauit Dominus Dauid veritatem. Per 9. verſic. Agitur de promiſſione ſucceſſionis Regni in prole, & filijs ipſius Dauid facta à Natan Propheta, 2. Regum cap. 7. 2. in hac ſecunda parte ibi. *Quoniam elegit Dominus Sion* ponitur ratio prædictæ promiſſionis, quæ fuit deuotio ipſius Dauid ad Diuinum cultum.

Myſticè exponitur de Meſſia, & Eccleſia ædificanda per Chriſtum. In 1. verſic. Dauid qui fuit figura Chriſti, & Chriſtus vocatus eſt filius Dauid per carnem, oſtendit ſuam manſuetudinem, & patientiam in ſufferendo labores. in 2. verſiculo oſtendit ſuum deſiderium, & votum de templo ædificando ad reponendam Archam Domini in loco firmo. Quæ Archa figurabat humanitatem Chriſti, propter quæ duo, facta eſt ipſi Dauid promiſſio de Meſſia futuro, & perpetuitate Regni eius, & Eccleſiæ, vt patet 2. Reg. cap. 7. 3. ibi. *Si introiero in tabernaculum domus meæ*, per tres verſic. oſtendit ſuam inquietitudinem de dicta ædificatione templi perficienda. Ideo dicebat Chriſtus. *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum*, & alibi. *Baptiſmo habeo baptizari & quomodò coarctor vſque dum perficitur*. Lucæ cap. 12. Quarto Annunciat Incarnationem Verbi, ibi. *Ecce audiuimus eam in Ephrata*, ideſt Bethlehem, ait S. Hierony. vbi Chriſtus natus eſt. *Et inuenimus eam in campis ſyluæ*. i. in gentilitate, quæ erat habitatio dæmonum. *Introibimus in tabernaculum eius*, ideſt in vnam Sanctam Eccleſiam Catholicā. *Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius*, ideſt Eccleſia in qua audiuntur prædicationes Apoſtolicæ, quæ vt pedes ſuſtinent totum corpus Eccleſiæ, 5. ibi. *Exurge Domine in requiem tuam*. Petit reſurrectionem Chriſti. Poſtquā natus, & manifeſtatus eſt in prædicatione. Et ſicut Archa capta, & deluſa eſt à Philiſtæis propter peccata populi. Sic Chriſtus deluſus mortuus, & ſepultus fuit, propter peccata totius mundi, ideo exurge Domine in requiem tuā, ideſt in requiem æternam beatitudinis. *Tu, & Archa ſanctificationis tuæ*, ideſt corpus tuum glorioſum, in quo erat diuinitas. Vel Archa, ideſt Eccleſia in qua Deus laudatur. Vel Archa, ideſt Beata Virgo Maria Archa Sanctitatis, in qua Chriſtus moratus eſt per nouem menſes, & poſtea in Anima, & Corpore aſſumpta eſt in Cœlum in requiem æternam. *Sacerdotes tui induantur iuſtitiam*, ideſt virtutem, & Eccleſiaſticam poteſtatem, & dona Spiritus Sancti. *Et Sancti tui exultent*, ideſt fideles tui exultent in tali ſanctificatione, & in cœleſtibus bonis duplici exultatione. *Propter Dauid ſeruum tuum, non auertas faciem Chriſti tui*, ideſt propter illum, qui ex ſemine Dauid formam ſeruilem ſuſcepit, non auertatur claritas immaginis tuæ à Sanctis, in quibus ipſe Chriſtus inhabitat, ſed illuminat eos. Vel, eſt oratio ad Patrem, vt acceleret aduentum Meſſiæ.

2. Pars eſt ibi. *Iurauit Dominus Dauid veritatem*, per 9. verſic. memorat, quod Deus decem dona promiſit ipſi Dauid, 1. quod de fructu ventris eius ſederet ſuper ſedem tuam, ideſt Eccleſiam, quæ dicitur ſedes hic per gratiam, & in futuro per gloriam ſedebit Chriſtus, 2. Si filij Dauid ſecundum carnem ſeruarent mandata Dei, nunquam auferetur eis regnum terrenum: ſed ſpiritua-

ritualiter omnes fideles obſeruantes mandata Dei, ſedebunt ſuper ſedem gloriæ, 3. quod Meſſias elegit ſibi Sion, in habitationem æternaliter Eccleſiam, & gloriam, 4. quod benediceret viduam, ideſt Eccleſiam, quæ ante incarnationem erat vidua, & dicit dupliciter *benedicens benedicam*, 1. benedictione Sacramentorum, 2. benedictione donorum Spiritus Sancti, ſicut dicit bis elegit pro duabus Eccleſijs, militante, & triumphante, vbi Deus per gratiam & gloriam eſt, 5. promiſit ſaturare pauperes eius panibus eius, ideſt Sion eſca Sacramentorum, & gratiæ, 6 promiſit ornare Sacerdotes eius, ideſt indumento gratiæ, & Eccleſiaſticæ poteſtatis, 7. promiſit, quod ſancti eius exultabunt, ideſt ſanctificati per Sacramenta exultabunt per gratiam, & per gloriam, 8. promiſit *producere cornu Dauid illuc*, ideſt lineam Dauid procendit vſque ad Chriſtum, Eccleſiam, & gloriam; nam linea carnalis Dauid vſque ad Chriſtum durauit, vt fuit prophetatum. *Non auferatur ſceptrum de Iuda, &c* à Chriſto pendet Eccleſia, & gloria. Paraui lucernam Chriſto meo. Annunciat generationem Ioannis Baptiſtæ præcurſoris Chriſti Domini Saluatoris, 9. promiſit induere inimicos eius, ſcilicet Sion confuſione. Priuando populum Hebræum lege, Sacerdotio, vera intelligentia legis, & regno, & erunt captiui, & ſerui, 10. promiſit, quod ſuper ipſum, ſcilicet Dauid, ideſt Chriſtum floreret ſanctificatio mea, ideſt ſuper Chriſtum, & populum eius Chriſtianum, & florebit ſanctificatio, regnum, ſacerdotium, gratia, poteſtas conferendi Sacramenta, & adoptio in Filios Dei. Ædificat ſpiritualem domum.

Eccleſia cantat hunc pſal. in ſecundis Veſperis Confeſſorum Pontificum, primo quia Archa Dei, quæ eſt Eccleſia erat in manibus eorum, 2. quia ſuper ipſos florebat poteſtas, & ſanctificatio Chriſti, 3. quia ipſi erant Sponſi Eccleſiæ loco Chriſti, & ſaturabant pauperes populos pane doctrinæ.

PSALMVS CXXXII.

Ecce quam bonum, & quam iucundum, &c.

Titulus: *Canticum graduum*. Decimus quartus gradus Charitas, quæ facit fratres habitare in vnum, vnde benedictio, & vita. De decimo quarto gradu iam videbantur Sacerdotes cantantes, & laudantes Deum in Templo. Ideo iucundum, & pacificum eſt vnà communiter laudare Deum.

Materia pſalmi eſt, quod loquitur de vnitate populi Iſrael adinuicem per charitatem ſub vno Rege, ſub vno cultu vnius veri Dei, ſub vna lege. Iſte pſal. eſt ſine diuiſione, quia in eo commendatur charitas proximi, quæ nullam admittit alienationem mentis, & adducit duplex exemplum. Vnum de vnguento, quo conſecrabatur Summus Sacerdos, & aliud quod erat valde ſuaue, & pretioſum. Aliud exemplum eſt, de rore deſcendente valde ſuaue ſuper terræ naſcentia. Sic eſt pax, & concordia ſuper ſimul habitantes, *& Dominus mandauit benedictionem ſuper Sion*: vbi erat templum, & ſummum Sacerdotium, & promittebatur vita æterna. Ad amandũ proximum, & amorem fraternum, 1. incitat Sacra Scriptura, diligite alterutrum, 2. ad amorem Chriſti, qui enim amat debet amari, 3. fraternitas eſt naturalis, 4. fraternitas eſt ſpiritualis, omnes enim Chriſtiani fratres ſumus, & filij vnius patris,

eſt, & fit mentio ſolum de ſylo primo loco, id eſt Ephrata in hoc pſalmo, vt patet legenti libros Regum, 3. ibi. *Surge Domine in requiem tuam*. Deſcribitur translatio Arcæ ad Templum ædificatum à Salomone vbi habuit ſtabilem manſionem, & quietam.

2. pars ibi. Iurauit Dominus Dauid veritatem. Per 9. verſic. Agitur de promiſſione ſucceſſionis Regni in prole, & filijs ipſius Dauid facta à Natan Propheta, 2. Regum cap. 7. 2. in hac ſecunda parte ibi. *Quoniam elegit Dominus Sion* ponitur ratio prædictæ promiſſionis, quæ fuit deuotio ipſius Dauid ad Diuinum cultum.

Myſticè exponitur de Meſſia, & Eccleſia ædificanda per Chriſtum. In 1. verſic. Dauid qui fuit figura Chriſti, & Chriſtus vocatus eſt filius Dauid per carnem, oſtendit ſuam manſuetudinem, & patientiam in ſufferendo labores in 2. verſiculo oſtendit ſuum deſiderium, & votum de templo ædificando ad reponendam Archam Domini in loco firmo. Quæ Archa figurabat humanitatem Chriſti, propter quæ duo, facta eſt ipſi Dauid promiſſio de Meſſia futuro, & perpetuitate Regni eius, & Eccleſiæ, vt patet 2. Reg. cap. 7. 3. ibi. *Si introiero in tabernaculum domus meæ*, per tres verſic. oſtendit ſuam inquietitudinem de dicta ædificatione templi perficienda. Ideo dicebat Chriſtus. *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum*, & alibi. *Baptiſmo habeo baptizari & quomodò coarctor vſque dum perficitur*. Lucæ capit. 12. Quarto Annuntiat Incarnationem Verbi, ibi. *Ecce audiuimus eam in Ephrata*, id eſt Bethlehem, ait S. Hierony. vbi Chriſtus natus eſt. *Et inuenimus eam in campis ſyluæ*. i. in gentilitate, quæ erat habitatio dœmonum. *Introibimus in tabernaculum eius*, id eſt in vnam Sanctam Eccleſiam Catholicã. *Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius*, id eſt Eccleſia in qua audiuntur prædicationes Apoſtolicæ, quæ vt pedes ſuſtinent totum corpus Eccleſiæ, 5. ibi. *Exurge Domine in requiem tuam*. Petit reſurrectionem Chriſti. Poſtquã natus, & manifeſtatus eſt in prædicatione. Et ſicut Archa capta, & deluſa eſt à Philiſtæis propter peccata populi. Sic Chriſtus deluſus mortuus, & ſepultus fuit, propter peccata totius mundi, ideo exurge Domine in requiem tuã, id eſt in requiem æternam beatitudinis. *Tu, & Archa ſanctificationis tuæ*, id eſt corpus tuum glorioſum, in quo erat diuinitas. Vel Archa, id eſt Eccleſia in qua Deus laudatur. Vel Archa, id eſt Beata Virgo Maria Archa Sanctitatis, in qua Chriſtus moratus eſt per nouem menſes, & poſtea in Anima, & Corpore aſſumpta eſt in Cœlum in requiem æternam. *Sacerdotes tui induantur iuſtitiam*, id eſt virtutem, & Eccleſiaſticam poteſtatem, & dona Spiritus Sancti. *Et Sancti tui exultent*, id eſt fideles tui exultent in tali ſanctificatione, & in cœleſtibus bonis duplici exultatione. *Propter Dauid ſeruum tuum, non auertas faciem Chriſti tui*, id eſt propter illum, qui ex ſemine Dauid formam ſeruilem ſuſcepit, non auertatur claritas immaginis tuæ à Sanctis, in quibus ipſe Chriſtus inhabitat, ſed illuminat eos. Vel, eſt oratio ad Patrem, vt acceleret aduentum Meſſiæ.

2. Pars eſt ibi. *Iurauit Dominus Dauid veritatem*, per 9. verſic. memorat, quod Deus decem dona promiſit ipſi Dauid, 1. quod de fructu ventris eius ſederet ſuper ſedem tuam, id eſt Eccleſiam, quæ dicitur ſedes hìc per gratiam, & in futuro per gloriam ſedebit Chriſtus. 2. Si filij Dauid ſecundum carnem ſeruarent mandata Dei, nunquam auferetur eis regnum terrenum: ſed ſpiritua-

Digitized by Google

ſpiritualiter omnes fideles obſeruantes mandata Dei, ſedebunt ſuper ſedem gloriæ, 3. quod Meſſias elegit ſibi Sion, in habitationem æternaliter Eccleſiam, & gloriam, 4. quod benediceret viduam, ideſt Eccleſiam, quæ ante incarnationem erat vidua, & dixit dupliciter *benedicens benedicam*, 1. benedictione Sacramentorum, 2. benedictione donorum Spiritus Sancti, ſicut dicit bis elegit pro duabus Eccleſijs, militante, & triumphante, vbi Deus per gratiam & gloriam eſt, 5. promiſit ſaturare pauperes eius panibus eius, ideſt Sion eſca Sacramentorum, & gratiæ, 6 promiſit ornare Sacerdotes eius, ideſt indumento gratiæ, & Eccleſiaſticæ poteſtatis, 7. promiſit, quod ſancti eius exultabunt, ideſt ſanctificati per Sacramenta exultabunt per gratiam, & per gloriam, 8. promiſit *producere cornu Dauid illuc*, ideſt lineam Dauid protendit vſque ad Chriſtum, Eccleſiam, & gloriam; nam linea carnalis Dauid vſque ad Chriſtum durauit, vt fuit prophetatum. *Non auferatur ſceptrum de Iuda, &c* à Chriſto pendet Eccleſia, & gloria. Paraui lucernam Chriſto meo. Annunciat generationem Ioannis Baptiſtæ præcurſoris Chriſti Domini Saluatoris, 9. promiſit induere inimicos eius, ſcilicet Sion confuſione. Priuando populum Hebræum lege, Sacerdotio, vera intelligentia legis, & regno, & erunt captiui, & ſerui, 10. promiſit, quod ſuper ipſum, ſcilicet Dauid, ideſt Chriſtum floreret ſanctificatio mea, ideſt ſuper Chriſtum, & populum eius Chriſtianum, & florebit ſanctificatio, regnum, ſacerdotium, gratia, poteſtas conferendi Sacramenta, & adoptio in Filios Dei. Ædificat ſpiritualem domum.

Eccleſia cantat hunc pſal. in ſecundis Veſperis Confeſſorum Pontificum, primo quia Archa Dei, quæ eſt Eccleſia erat in manibus eorum, 2. quia ſuper ipſos florebat poteſtas, & ſanctificatio Chriſti, 3. quia ipſi erant Sponſi Eccleſiæ loco Chriſti, & ſaturabant pauperes populos pane doctrinæ.

PSALMVS CXXXII.

Ecce quam bonum, & quam iucundum, &c.

TItulus: *Canticum graduum*. Decimus quartus gradus Charitas, quæ facit fratres habitare in vnum, vnde benedictio, & vita. De decimo quarto gradu iam videbantur Sacerdotes cantantes, & laudantes Deum in Templo. Ideo iucundum, & pacificum eſt vnà communiter laudare Deum.

Materia pſalmi eſt, quod loquitur de vnitate populi Iſrael adinuicem per charitatem ſub vno Rege, ſub vno cultu vnius veri Dei, ſub vna lege. Iſte pſal. eſt ſine diuiſione, quia in eo commendatur charitas proximi, quæ nullam admittit alienationem mentis, & adducit duplex exemplum. Vnum de vnguento, quo conſecrabatur Summus Sacerdos, & aliud quod erat valde ſuaue, & pretioſum. Aliud exemplum eſt, de rore deſcendente valde ſuaue ſuper terræ naſcentia. Sic eſt pax, & concordia ſuper ſimul habitantes, *& Dominus mandauit benedictionem ſuper Sion*: vbi erat templum, & ſummum Sacerdotium, & promittebatur vita æterna. Ad amandū proximum, & amorem fraternum, 1. incitat Sacra Scriptura, diligite alterutrum, 2. ad amorem Chriſti, qui enim amat debet amari, 3. fraternitas eſt naturalis, 4. fraternitas eſt ſpiritualis, omnes enim Chriſtiani fratres ſumus, & filij vnius patris,

Digitized by Google

eſt, & fit mentio ſolum de ſylo primo loco, ideſt Ephrata in hoc pſalmo, vt patet legenti libros Regum, 3. ibi. *Surge Domine in requiem tuam*. Deſcribitur translatio Arcæ ad Templum ædificatum a Salomone vbi habuit ſtabilem manſionem, & quietam.

2. pars ibi. Iurauit Dominus Dauid veritatem. Per 9. verſic. Agitur de promiſſione ſucceſſionis Regni in prole, & filijs ipſius Dauid facta à Natan Propheta, 2. Regum cap. 7. 2. in hac ſecunda parte ibi. *Quoniam elegit Dominus Sion* ponitur ratio prædictæ promiſſionis, quæ fuit deuotio ipſius Dauid ad Diuinum cultum.

Myſticè exponitur de Meſſia, & Eccleſia ædificanda per Chriſtum. In 1. verſic. Dauid qui fuit figura Chriſti, & Chriſtus vocatus eſt filius Dauid per carnem, oſtendit ſuam manſuetudinem, & patientiam in ſufferendo labores in 2. verſiculo oſtendit ſuum deſiderium, & votum de templo ædificando ad reponendam Archam Domini in loco firmo. Quæ Archa figurabat humanitatem Chriſti, propter quæ duo, facta eſt ipſi Dauid promiſſio de Meſſia futuro, & perpetuitate Regni eius, & Eccleſiæ, vt patet 2. Reg. cap. 7. 3. ibi. *Si introiero in tabernaculum domus meæ*, per tres verſic. oſtendit ſuam inquietitudinem de dicta ædificatione templi perficienda. Ideo dicebat Chriſtus. *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum*, & alibi. *Baptiſmo habeo baptizari, & quomodò coarctor vſque dum perficitur*. Lucæ cap. 12. Quarto Annuntiat Incarnationem Verbi, ibi. *Ecce audiuimus eam in Ephrata*, ideſt Bethlehem, ait S. Hierony. vbi Chriſtus natus eſt. *Et inuenimus eam in campis ſyluæ*. i. in gentilitate, quæ erat habitatio dæmonum. *Introibimus in tabernaculum eius*, ideſt in vnam Sanctam Eccleſiam Catholicã. *Adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes eius*, ideſt Eccleſia in qua audiuntur prædicationes Apoſtolicæ, quæ vt pedes ſuſtinent totum corpus Eccleſiæ, 5. ibi. *Exurge Domine in requiem tuam*. Petit reſurrectionem Chriſti. Poſtquã natus, & manifeſtatus eſt in prædicatione. Et ſicut Archa capta, & deluſa eſt à Philiſtæis propter peccata populi. Sic Chriſtus deluſus mortuus, & ſepultus fuit, propter peccata totius mundi, ideo exurge Domine in requiem tuam, id eſt in requiem æternam beatitudinis. *Tu, & Archa ſanctificationis tuæ*, ideſt corpus tuum glorioſum, in quo erat diuinitas. Vel Archa, ideſt Eccleſia in qua Deus laudatur. Vel Archa, ideſt Beata Virgo Maria Archa Sanctitatis, in qua Chriſtus moratus eſt per nouem menſes, & poſtea in Anima, & Corpore aſſumpta eſt in Cœlum in requiem æternam. *Sacerdotes tui induantur iuſtitiam*, ideſt virtutem, & Eccleſiaſticam poteſtatem, & dona Spiritus Sancti. *Et Sancti tui exultent*, ideſt fideles tui exultent in tali ſanctificatione, & in cœleſtibus bonis duplici exultatione. *Propter Dauid ſeruum tuum, non auertas faciem Chriſti tui*, ideſt propter illum, qui ex ſemine Dauid formam ſeruilem ſuſcepit, non auertatur claritas immaginis tuæ à Sanctis, in quibus ipſe Chriſtus inhabitat, ſed illuminat eos. Vel, eſt oratio ad Patrem, vt acceleret aduentum Meſſiæ.

2. Pars eſt ibi. *Iurauit Dominus Dauid veritatem*, per 9. verſic. memorat, quod Deus decem dona promiſit ipſi Dauid, 1. quod de fructu ventris eius ſederet ſuper ſedem tuam, ideſt Eccleſiam, quæ dicitur ſedes hìc per gratiam, & in futuro per gloriam ſedebit Chriſtus, 2. Si filij Dauid ſecundum carnem ſeruarent mandata Dei, nunquam auferetur eis regnum terrenum: ſed ſpi-

ritua-

ritualiter omnes fideles obſeruantes mandata Dei, *ſedebunt ſuper ſedem gloriæ*, 3. quod Meſſias elegit ſibi Sion, in habitationem æternaliter Eccleſiam, & gloriam, 4. quod benediceret viduam, ideſt Eccleſiam, quæ ante incarnationem erat vidua, & dicit dupliciter *benedicens benedicam*, 1. benedictione Sacramentorum, 2. benedictione donorum Spiritus Sancti, ſicut dicit bis elegit pro duabus Eccleſiis, militante, & triumphante, vbi Deus per gratiam & gloriam eſt, 5. promiſit ſaturare pauperes eius panibus eius, ideſt Sion eſca Sacramentorum, & gratiæ, 6 promiſit ornare Sacerdotes eius, ideſt indumento gratiæ, & Eccleſiaſticæ poteſtatis, 7. promiſit, quod ſancti eius exultabunt, ideſt ſanctificati per Sacramenta exultabunt per gratiam, & per gloriam, 8. promiſit *producere cornu Dauid illuc*, ideſt lineam Dauid protendit vſque ad Chriſtum, Eccleſiam, & gloriam; nam linea carnalis Dauid vſque ad Chriſtum durauit, vt fuit prophetatum. *Non auferatur ſceptrum de Iuda, &c* à Chriſto pendet Eccleſia, & gloria. Paraui lucernam Chriſto meo. Annuntiat generationem Ioannis Baptiſtæ præcurſoris Chriſti Domini Saluatoris, 9. promiſit induere inimicos eius, ſcilicet Sion confuſione. Priuando populum Hebræum lege, Sacerdotio, vera intelligentia legis, & regno, & erunt captiui, & ſerui, 10. promiſit, quod ſuper ipſum, ſcilicet Dauid, ideſt Chriſtum floreret ſanctificatio mea, ideſt ſuper Chriſtum, & populum eius Chriſtianum, & florebit ſanctificatio, regnum, ſacerdotium, gratia, poteſtas conferendi Sacramenta, & adoptio in Filios Dei. Ædificat ſpiritualem domum.

Eccleſia cantat hunc pſal. in ſecundis Veſperis Confeſſorum Pontificum, primo quia Archa Dei, quæ eſt Eccleſia erat in manibus eorum, 2. quia ſuper ipſos florebat poteſtas, & ſanctificatio Chriſti, 3. quia ipſi erant ſponſi Eccleſiæ loco Chriſti, & ſaturabant pauperes populos pane doctrinæ.

PSALMVS CXXXII.

Ecce quam bonum, & quam iucundum, &c.

Titulus: *Canticum graduum*. Decimus quartus gradus Charitas, quæ facit fratres habitare in vnum, vnde benedictio, & vita. De decimo quarto gradu iam videbantur Sacerdotes cantantes, & laudantes Deum in Templo. Ideo iucundum, & pacificum eſt vnà communiter laudare Deum.

Materia pſalmi eſt, quod loquitur de vnitate populi Iſrael adinuicem per charitatem ſub vno Rege, ſub vno cultu vnius veri Dei, ſub vna lege. Iſte pſal. eſt ſine diuiſione, quia in eo commendatur charitas proximi, quæ nullam admittit alienationem mentis, & adducit duplex exemplum. Vnum de vnguento, quo conſecrabatur Summus Sacerdos, & aliud quod erat valde ſuaue, & pretioſum. Aliud exemplum eſt, de rore deſcendente valde ſuaue ſuper terræ naſcentia. Sic eſt pax, & concordia ſuper ſimul habitantes, *& Dominus mandauit benedictionem ſuper Sion*: vbi erat templum, & ſummum Sacerdotium, & promittebatur vita æterna. Ad amandũ proximum, & amorem fraternum, 1. incitat Sacra Scriptura, diligite alterutrum, 2. ad amorem Chriſti, qui enim amat debet amari, 3. fraternitas eſt naturalis, 4. fraternitas eſt ſpiritualis, omnes enim Chriſtiani fratres ſumus, & filij vnius patris,

Materia, 1. eſt inuitatio Sacerdotum, & Leuitarum ad laudem Dei, 2. ibi, *Benedicat te Dominus ex Sion*. Optat benedictionem Dei eiſdem Sacerdotibus Deo ſeruientibus diebus, & noctibus. Iſte pſalmus habet quatuor verſic. Nam ſi Deus gaudet ternario numero, diffunditur tamen in creaturas per quaternarium, ideo per quatuor elementa omnia caduca formantur, quatuor ordines viuentium, vegitabilis, ſenſitiuus, intellectiuus corporeus, vt homo, & intellectiuus ſpiritualis, vt Angelus laudantes Deum debent eſſe, vt Angeli. Quatuor ſunt iudiciariæ potentiæ. Senſus, opinio, diſciplina, & intellectus. Benedicentes Dominum debent eſſe intellectuales, ideſt contemplatiui. Quatuor ſunt mundi partes; Auſter, ſeptentrio, occidens, & oriens. Laudantes Deum debent eſſe in oriente gratiæ. Benedicentes Dominum debent habere quatuor Virtutes Cardinales, debent obſeruare quatuor Euangelia, quæ ſunt quatuor flumina emanantia ab vno fonte paradiſi irrigantes terram. Nam à Chriſto fonte emanarunt Euangelia. Quarta vigilia, quietem ſignificat vnde finita peregrinatione in quindecim gradibus in requiem ingreditur æternam, in quarto ordine corporum, ideſt elementa, cœli ſtelliferi, cœli non ſtelliferi mobiles, cœlum empyream ſtabile firmum, ſedes beatorum in quadro poſitum. Vbi Deus eſt beans.

Myſticè. hic pſal. eſt gratiarum actio de conſummata peregrinatione, dicit ergo demonſtrando. *Ecce nunc*, poſt aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti. Nunc cum ſitis in ſummitate virtutum. Nunc congregati in Chriſto, *Benedicite Dominum*. Et ecce qui benedicunt, omnes ſerui Domini non peccatores, *qui ſtatis non*, qui cadunt, vt hæretici, non qui ſedent, vt anima in peccatis, quæ eſt ſine Deo. De qua dicitur quomodo ſola ſedet ciuitas, &c. Non qui iacent inueterati, & obſtinati peccatores, vt iacentes in Piſcina. Hi non poſſunt laudare Deum. Sed qui ſtatis non vbicunque, *ſed in domo Domini*, ideſt in Eccleſia Catholica; *in Atrijs* ideſt in interiori parte, vbi Deus videtur. Atria Eccleſiæ multa, 1. pars domus ſunt tria fides, ſpes, & charitas. Vel incipientes, proficientes, & perfecti. *Atrium* eſt anima fidelis. Atrium eſt Cœlum, eſt cor mundum, 1. vel eſt locus ad contemplandum, 2. ad ſupplicandum humiliter, 3. eſt locus ad confitendum alacriter, 4. ad concordãdum vnanimiter, 5. ad perſeuerandum immobiliter, 6. eſt Atrium continentiæ, & caſtitatis. *In noctibus*, ideſt in hoc ſæculo, in hæc vita mortali, locus, & tempus merendi. Nam ſæculum futurum eſt dies, hoc ſæculum habet tenebras peccatorum. *Extollite manus veſtra in ſancta*, ideſt eleuate manus veſtras in ſanctis, & deuotis, & charitatiuis operationibus comitantibus orationem, & Chriſtus ſuperat diabolum pugnantem contra nos, & ipſe eleuauit manus ſuas in Cruce, & vicit diabolum, & mundum. *Vel in Sancta Eccleſia Catholica*. Nam hæretici, gentiles, & Iudæi eleuant manus ſuas ad Idola, & bona temporalia, ſed non in ſancta, quia non confitentur Chriſtum, & ſua merita. Ergo vos, qui ſtatis in domo Domini, qui habitatis in vnum, vos eleuate manus veſtras in ſanctis operibus propter amorẽ Chriſti, & omnia faciamus amore Chriſti, & benedicimus Dominum. *Benedicat te Dominus ex Sion*. Tu qui benedixiſti Dominum. Dominus te benedicat ex Sion, i. de Eccleſia, & de Cœlo. Tu qui per quindecim gradus aſcendiſti in Eccleſiam, & feciſti omnia bona: Deus benedicat te ex Sion, ideſt de Cœleſti Hieruſalem, de illa domo vbi ſunt omnes Angeli, & Sancti. Ille Deus, qui fecit

cit Cœlum pro Sanctis, & terram pro peccatoribus, & mundanis de quibus dicitur terra es, & in terram ibis, & Sancto dicit Deus cœlum es, & in cœlum ibis, quod nobis Deus concedat. Amen. Finis pſalmorum gradualium.

Eccleſia canit hunc pſal. quotidie ad completorium, 1. quia eſt cõpletum exercitium, & operatio virtutum, 2. quia eſt quartus in quo præcamur veniam de peccatis commiſſis in corpore compoſito ex quatuor elementis, 3. quia ille, qui eſt purgatus à vitijs per virtutes exultat in Deo, ideo ſequitur hymnus.

PSALMVS CXXXIV.

Laudate nomen Domini, Laudate ſerui Dominum, &c.

TItulus: *Alleluia*. Poſt gradus, qui ducunt ad æternitatem congruè ponitur Alleluia, vt Eccleſia fruatur laudibus Dei, cui tale munus paratum eſt. Iſte pſalmus, & ſequens ſunt eiuſdem argumenti, & materiæ, hortantur fideles ad laudes Dei: quod argumentum in titulo demonſtrat, rectè ſubiunguntur pſalmis gradualibus, quoniam optimè conueniunt his, qui ex captiuitate Babylonica, vel peccati, vel tentatione mundi, carnis, & dœmonum in patriam, vel in gratiam, vel in Eccleſiam, vel in gloriam redierunt, quiq; tam gradus perfectionis Deo adiuuante, vel aſcenderunt, vel in aſcenſione non modicum profecerunt, peruenti in templum, & ingreſſi, cantabantur hi duo pſalmi in laudem Dei.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per duos verſic. Inuitat omnes generaliter ad laudem Dei, cum omnes teneantur ſeruire ei deuotè, & attentè, in 2. parte ibi. *Laudate Dominum, quia bonus Dominus*, per 16. verſic. inducit rationes laudis, 1. ex ſuæ deitatis virtute, 2. ibi laudate quia bonus, & ſuauis ex bonitate, & ſuauitate, 3. ex ſua poteſtate, ibi. *Quia ego cognoui, quod magnus eſt Dominus*, dando beneficia, & inducit effectus, de mirabilibus Dei per decem verſiculos, factis in Cœlo, & in terra, in mari, in omnibus abyſſis, & particulariter in Ægypto percuſſo decem plagis. Exodo cap. 14. propter beneficia populi Iſrael. 4. ibi. *Simulacra gentium argentum, & aurum*; inducit laudem ex falſitate idolorum, quæ pro dijs à gentibus colebantur, quæ dij equiuocè dicuntur.

In 3. parte ibi. *Domus Iſrael benedicite Domino*, per 3. verſic. Inducit ſpecialiter populum Iſrael ad laudem Dei, poſtquam induxit omnes generaliter Domus Iſrael, ideſt vndecim tribus. *Domus Aaron*, *quantum ad Sacerdotes*. *Domus Leui*, quantum ad Leuitas Eccleſiaſticos de officio veſtro. Qui timetis Dominum, ideſt conuerſi de gentilitate ad Iudaiſmum, qui habitatis Hieruſalem.

Myſtice iſte pſalm. exponitur de Eccleſia Catholica, & populo Chriſtiano, & aduentu Chriſti. Inuitat omnes Chriſticolas ad laudandum Nomen Domini, ideſt Ieſum Chriſtum, quod nomen eſt ſuper omnem nomen. Omnes ſerui Domini, qui ſtatis in Domo Domini, ideſt in Eccleſia 1. quia eſt bonus bonitate infinita, charitate perfecta redemit nos, 2. quia ſuauis remittens peccata. Quoniam Iacob elegit ſibi Dominus, ideſt ſupplantatorem vitiorum, & Iſrael, qui poſt multas luctas meruit videre Deum, ſic bonus Chri-

ſticula,

Digitized by Google

ſæcula, 3. Eccleſia cognouit Deum magnum verum, & omnipotentem præ omnibus Dijs, ideſt Angelis, qui dicuntur Dij, & reuelante filio cognoſcimus Patrem. *Omnia quæcunq; voluit fecit*, in mentibus excelſis, in animabus, in aridis mentibus, in fluctibus ſæculi, in profunditate malitiæ, fecit mirabilia. *Nubes educens*, ideſt Apoſtolos eleuans ab humiditate terrena pluentes pluuias doctrinæ Euangelicæ. *Fulgura*, primo lumen cognitionis Dei, deinde pluuiam doctrinæ. *Qui producit ventos*, ideſt Angelos. *Qui percuſſit primogenita Ægipti*, ideſt principalia vitia mundi. *Et miſit ſigna, & prodigia*, terrens mundum in paſſione, & morte, quando terra tremuit, & tenebræ factæ ſunt. *In Pharaone*, ideſt affligens Diabolum, & Principatum eius Cruci ſuæ. *Reges magnos*, ideſt innumera vitia. *Sebon* qui eradicatio dicitur, ideſt arbor infructuoſa ad ignem æternum mittitur Ammorrhæi, ideſt amari rebelles, ideſt non ſuſcipientes fidem Chriſtianam. *Og regem Baſan*. Maceriem confuſionis, vel ſubcineritius dicitur qui obſtabat nobis, ne agnoſceremus Deum *Et omnia Regna Chanan*, ideſt regna commotionis, quæ nos commouebant à Deo. *Et dedit terram eorum in hæreditatem*. Hæc omnia deleuit Deus, & aſcripſit nos per cognitionem veram Dei, in hæreditatem ſuam. *Nomen tuum in æternum*, hoc nobis fit hæreditas, memoriale, teſtamentum vetus, figurabat nouum. *Iudicabit Dominus*, Iudæos obſtinatos. *In ſeruis ſuis conſolabitur*, in veris credentibus. *Simulachra gentium*, Spernit ſimulachra gentium vana, & qui in illis confidunt. Nos adoramus Deum verum, quia ad imaginem Dei facti ſumus. *Domus Iſrael*, ideſt congregatio Sanctorum. *Domus Aaron*, ideſt ordo perfectus miniſtrorum Eccleſiaſticorum. *Domus Leui*, ideſt copulatus, & aſſumptus, ideſt populus Chriſtianus, *laudate, & benedicite Domino*, qui timetis Dominum. *Benedictus Dominus ex Sion*, ideſt de Eccleſia vel de Cælo, ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus qui eſt cum æterno patre, & Spiritu Sancto honor, & gloria in ſæcula in Hieruſalem Cœleſti, in quam rogamus, vt admittat nos.

PSALMVS CXXXV.

Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam &c.

Titulus: *Alleluia*, clarus eſt ex dictis. Materia eſt inuitatio ad laudem Dei. Iſte pſalmus habet multam conuenientiam cum ſuperiori; ſed differentia hæc eſt 1. pſalmum præcedentem cantabat ſolus chorus Leuitarum, hunc cantabant chorus Leuitarum incipientium, & populus reſpondens, quoniam in æternum miſericordia eius, 2. in præcedenti laudabatur Deus in quantum magnus, bonus, & omnipotens eſt. In hoc laudatur in quantum eſt miſericors. Et hæc repetio, quoniam in æternum miſericordia eius, dicere volebant, quod Deus ſemper fuit, eſt, & erit miſericors. Vt canticum trium puerorum, in quo in fine reſpondebant in quolibet verſiculo Laudate, & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Præterea eſt notandum quod viginti ſeptem vicibus dicitur, quoniam in æternum miſericordia eius, 1. ratio quia à principio mundi, vſq; ad datam Legem in Monte Sinai fuerunt viginti ſeptem generationes, in quibus mundus fuit ſuſtentatus ſola Diuina miſericordia, & non ex alicuius Legis datæ à Deo obſeruatione, quas generationes Nicolaus de Lira numerat hic, Numerus

merus hìc 27. eſt perfectus vnde Plato in Timeo docet vtrumq; mundum eſſe factum per cubum ternarij, ideſt 27. ter nouem, in quo conſiſtit omnis harmonia. In Allegorijs, numerus 27. deſignat potentias noſtras ad opus bonum eſſe paratas, per confeſſionem Trinitatis. Diuus Auguſtinus, 18. libro cap. 23. de ciuitate Dei recitat viginti ſeptem verſus ſybillæ Erythreæ de aduentu Chriſti in iudicium in ſermone Græco, & quilibet verſus ab vna litera incipit, quæ literæ in capitibus verſuum ſunt, 27. in latino faciunt, & in Græco hunc ſenſum. Ieſus Chriſtus, Dei Filius, Saluator, continent in Græco 27. literas nam in verſu 16. 18. & 19. eſt vna litera capitalis, vnde quamuis ſint 29. tamen 27. ſunt demptis duobus duplicatis quaſi noſtra ſalus in hoc numero poſita ſit, in Græco idiomate. Diuus Hieronymus in cap. 29. Ezechielis dicit, quod aquæ diluuij inceperunt emanare ſuper terram die 17. ſecundi menſis, & ceſſauerunt die 27. menſis ſeptimi Geneſ. cap. 7. vt oſtendatur Deus, ne penitus ira eius abſq; miſericordia ſit, & Luna in quolibet 27. die menſis finit curſum ſuum in Zodiaco.

Miſericordia in quantum eſt in Deo, non vt paſſio; ſed vt effectus miſeriæ, quia ad Deum pertinet expellere miſeriam à miſero. *Vnde miſericordia quaſi miſeriam cordis diuidens, vel quaſi mittens ſeorſum cordis rigorem*, vel mira ſuauitas rigans corda. In quantum reſpicit homines, *Miſericordia eſt virtus per quam animus ſuper calamitatem afflictorum mouetur*. Vel *Miſericordia eſt triſtitia in alienis malis*, ideſt miſerum cor faciens, dolens de aliena miſeria. Opera eius ſunt quatuordecim, ſeptem reſpiciunt corpus proximi, & ſunt 1. paſcere eſurientem, 2. potare ſitientem, 3. veſtire nudum, 4. colligere hoſpitem, 5. viſitare infirmum, 6. redimere captiuum, 7. ſepellire mortuum, ſeptem reſpiciunt animam, 1. docere ignarum, 2. conſulere dubitanti, 3. conſolari triſtem, 4. corrigere peccantem, 5. Remittere offendenti, 6. portare oneroſos, 7. orare pro proximis continentur in his duobus verſibus.

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.
Conſule, caſtiga, ſolare, remitte, fer, ora.

Nota quod in verbo conſule, continetur etiam, Docere. Gradus miſericordiæ ſunt 12. ex D. Bonauentura, 1. Miſereri proximi, 2. miſereri ſui ipſius, 3. miſereri Dei, & Chriſti, 4. miſereri conſanguineis afflictis, 5. miſereri extraneis afflictis, 6. miſereri inimicis afflictis, 7. miſereri viuis in afflictione corporis, 8. miſereri viuis in afflictione ſpirituali, 9. miſereri mortuis in purgatorio, 10. miſereri infirmis, 11. miſereri iniuriantibus, & condonare iniurias, 12. orare pro inimicis, & pro omnibus.

Effectus miſericordiæ ſunt innumeri, ſed aliquot dicimus, 1. Miſericordia implet ſcripturam, & Dei mandata, 2. eſt naturalis compaſſio, 3. miſericors placet Deo. 4. Diſplicet Diabolo, 5. miſericordia eſt vnguentum quo vngitur corpus Chriſti, 6. miſericordia peccato obſtat, 7. Deũ vincit, 8. Deo fœneratur dat pauca, & multum recipit, 9. Aperit, & delatat viam Paradiſi, 10. honorat Deum in pauperibus, 11. fecit deſcendere filium Dei de Cœlo ad homines, 12. pauper miſericordiam benedicit, & oſculatur donum, vt reliquiam, 13. miſericordia a morte liberat, & non patitur animas ire in tenebras Tob. cap. 12. 14. Miſericordes ſunt benedicti à Deo quia eſuriui, & dediſtis mihi manducare, 15. facit beatum ante tempus, beati miſericordes,

16. mi-

Digitized by Google

16. miſericordia, quæ dat in ſaluo ponit, ideſt in Cœlo, 17. miſericordia ditatur de paupertate aliena, 18. ſeminat in terra, & metit in Cœlo, 19. auget bona temporalia, vt vidua in tempore Eliſæi, cui non defecit oleum, 20. reddit Deo, quæ ſua ſunt, nam omnia à Deo accepimus.

Materia huius pſal. pandit miſericordias Domini, in varijs neceſſitatibus humano generi præſtitas. Vnde omnia opera Dei, ſiue ad creationem, ſiue ad prouidentiam, ſiue ad redemptionem pertineant, ex miſericordia Dei perfecta eſſe patet, quia Deus nulla re indiget, & monemur in miſericordia perſeuerare.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per 9. verſic. ponitur inuitatio ad laudem Dei ex beneficijs collatis omnibus. In primis tribus verſic. laudatur Deus de his, quæ in ſe habet, ſcilicet bonitatem, ſummam potentiam, & ſūmum Dominium, in 4. verſiculo, & ſequentibus quinq; incipit laudare Deum de operibus mirabilibus quæ ipſe ſolus facere poteſt. Creatio mundi, & Angelorum, primum opus eſt Cœlum, ideſt Cœli ſeptem planetares, Cœlum ſtelliferum octauum, nonum, Decimum, & vndecimum mobiles ſine ſtellis, & duodecimum empyreum ſedes Dei, immobile, 2. opus eſt terra ſuper aquas, quò ad montes, vel quia aqua ſemper tendit ad loca profunda, 3. opus, luminaria, Sol, Luna, & Stellæ, quæ ſunt ornamenta Cœlorum, & vtiles terræ diſtingunt enim tempora Dies, menſes, & annos, & ſunt magna, quia ſunt maiora quam terra. Nam ſol eſt maior quam terra centum ſexaginta, ſex vicibus, & minor ſtella in firmamento eſt maior, 20. vicibus. In 2. parte ibi. Qui percuſſit Ægyptum cum primogenitis eorum: per 14. verſic. inducit laudare Deum, pro beneficio liberationis populi Iſrael de Ægypto, & populum Chriſtianum de ſeruitute diaboli figurati per Pharaonem, & reges gentiles, liberando, prouidendo, & exterminando inimicos, & dedit terram inimicorum ſuis electis amicis.

In 3. parte ibi. *Qui dat eſcam omni carni*, per tres verſic. ponitur inuitatio ad Dei laudes ex beneficio collato omni viuenti vita ſenſitiua de victu neceſſario. In æternum gaudebunt ſancti in patria miſericordia habita in terra. Myſtice Iſte pſal. exponitur de Chriſto, & Eccleſia ſolum ad intelligentiam tangam cum D. Hierony. de verſiculo, in verſiculum, primus verſiculus Confitemini Domino, peccata veſtra, & bonus, & miſericors Deus indulget, 2. Deo Deorum; refertur ad patrem, vel ad Deum Angelorum, & iuſtorum, qui dicuntur Dij, per participationem, 3. Domino Dominorum, refertur ad filium, vel Dominus Regum, & principum. 4. Fecit mirabilia magna ſolus, ideſt vna eſſentia ſola omnia fecit. 5. Fecit Cœlos, ideſt Apoſtolos, intellectu, ideſt per filium ſapientia patris, 6 firmauit terram ſuper aquas, ideſt fundauit terram noſtram in Baptiſmate, qui dimittit peccata; vel Eccleſiam ſuper aquas tribulationum. 7. Fecit luminaria magna, ideſt illos, quibus dixit vos eſtis lux mundi, ideſt Doctores, 8. Solem, ideſt humanitatem Chriſti, ego ſum lux mundi, 9. Lunam, ideſt Eccleſiam, & Stellas, ideſt Doctores, ideſt nocte veteris legis, vel in nocte ignorantiæ, & vitiorum lucentes per ſplendorem doctrinæ, & ſanctitatis vitæ, 10. Qui percuſſit Ægyptum, ideſt verberato mundo eduxit nos ab operibus ſuis malignis, 11. Qui eduxit Iſrael de medio eorum, ideſt Iuſti de medio peccatorum, 12. in manu potenti, & brachio excelſo, ideſt in Chriſto, qui eſt manus brachium, virtus operatiua

Digitized by Google

Dei, 13. Diuiſit mare rubrum, ideſt gradus, & diuerſæ virtutes aſcendendi ad Deum, 14. Eduxit Iſrael, ideſt innouatus populus per baptiſmum, 15. Excuſſit Pharaonem, ideſt interemit diabolum, & peccata, 16. Qui traduxit populum ſuum, ideſt populus Dei in deſerto huius mundi eſt peregrinus. 17. Qui percuſſit reges magnos, ideſt omnia regna peccati percuſſa à Chriſto, 18. occidit reges fortes, ideſt potentias mundanas, 19. Sehon, ideſt confuſus, & inutilis ſermo, 20. Og, confeſſio, expulſa à Chriſto, 21. Dedit terram eorum in hæreditate, ideſt promiſſionem factam hebræis de Chriſto meſſia, dedit populo Chriſtiano, vel Eccleſiam, vel gloriam 22. hæreditatem Iſrael, ideſt Chriſtus ſecundum carnem, 23 qui in humilitate noſtra, ideſt Chriſtus factus homo in humilitate noſtra viſitauit nos, oriens ex alto, 24. & redemit nos fundens ſanguinem ſuum in pretio pro nobis, 25. qui dat eſcam omni carni, ideſt dedit ſe panem viuum in Euchariſtia, 26. Confitemini Deo Cœli, ideſt reddere laudem debitam ei, qui dat vitam æternam in Cœlo, 27. Confitemini Domino, Dominorum, ideſt Ieſu Chriſto, qui conſtituit vos iudices in mundo, qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit, & regnat. Amen. qui ſemper paratus eſt parcere verè pœnitentibus, & nobis.

PSALMVS CXXXVI.

Super flumina Babylonis: illic ſedimus, &c.

Titulus: *Pſalmus Dauid propter Hieremiam*. Pſalmus tertius de lamentatione Hieruſalem in captiuitate Babylonica. Nam primus fuit pſal. 73. vt quid Deus repuliſti. De captiuitate facta à Romanis. Secundus eſt pſalmus 78. Deus venerunt gentes, de captiuitate facta ab Antiocho Illuſtri. Tertius eſt hic, & additur propter Hieremiam, quia conſonat lamentationibus Hierem. Materia eſt lamentatio de deſtructione Templi, & de captiuitate Babilonica à Caldæis.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 8. verſic. deſcribitur lamentatio populi captiui: affectus triſtitia ceſſatio à cantu ſacro. In ſalicibus, quæ ſalices naſcuntur in ripis fluminum. Regio Babylonica irrigatur ab Eufrate, & Tigre fluminibus, & Babylonij quaſi irridentes petebant ab Hebræis, vt cantarent ſacras Cantilenas, quas cantabant in Hieruſalem. Sed Hebræi captiui reſpondebant: *Quomodo cantabimus Canticum Domini in terra aliena?* in terra dedicata idolatriæ, inter hæreticos, infideles & idolatras. Et poſtea implicat ſibi pœnas. Si oblitus fuero tui Hieruſalem.

In 2. parte ibi. *Memor eſto Domino filiorum Edom*, per quatuor verſic. deſcribitur punitio aduerſantium, 1. Idumæorum, qui fuerunt vniti ad deſtructionem Hieruſalem, & dicebant ad Babylonios: *exinanite, exinanite vſque ad fundamentum*, ideſt exterminate totaliter Hieruſalem, 2. petit punitionem Babyloniorum ibi *Filia Babylonis miſera*: deſtruenda per Cyrum, & Darium, quorum milites accipiebant paruulos filios per pedes, & allidebant ſuper petras, & parietes.

Moraliter poteſt exponi de quolibet pœnitente, qui lamentatur ſe fuiſſe in captiuitate Dœmonis, propter peccatum mortale, & petit punitionem dœmonis, & membrorum ſuorum in Gehennam, ſecundum ordinem Diuinæ

Iuſti-

Digitized by Google

Iuſtitiæ. Etiam monet, quod ſi quis eſt captiuus in Babylonia per peccatum actuale: Nolit ibi manere, nec cantare, ſed laborare inde exire, vt cantet Canticum Domini in Hieruſalem gratiæ, ideſt Eccleſiæ, & inde aſcendere in Cœleſtem Hieruſalem, & cantare canticum gloriæ, & beatus ille erit, qui tenebit, & allidet paruulos ſuos ad petram, ideſt paruuli ſunt primi motus, & cogitationes: beatus qui cogitationes ſuas refrænat, & occupat in meditatione paſſionis Chriſti, qui eſt vera petra.

Myſticè hic pſalmus deflet afflictionem Eccleſiæ Chriſti, quam paſſa eſt in principio poſt paſſionem, & mortem ſponſi ſui Chriſti, 1. per obſtinatam Synagogam Scribarum, & Phariſæorum, intellectam per Edom, 2. per tyrãnicam crudelitatem populi gentilis, & Imperatorum, intellectam per Babylonem. Vnde duæ ciuitates ſunt permiſtæ corpore, ſeparatæ corde, Hieruſalem, & Babylone. Tenet autem Babylonia captiuam Hieruſalem: non totam. Nam Angeli Sancti, & Animæ Beatæ ſunt liberi ab omni miſeria, ſed tenet captiuos homines prædeſtinatos ad gloriam, qui per peccatum ſunt captiui, & peregrini ad Patriam Cœleſtem. Babylon, ideſt confuſio eſt ciuitas Diaboli, quæ incæpit à Cain. Semper in ſcripturis accipitur in malam partem, 1. pro mundo, & mundanis, 2. pro ſocietate iniquorum, 3. pro congregatione hæreticorum, 4. pro Anima peccatrice, 5. pro ſenſu, & carne, quæ ſemper pugnant aduerſus ſpiritum. Hieruſalem vero ſemper accipitur in bonam partem, 1, pro Eccleſia, 2. pro Gloria Cœleſte, 3. pro Virgine Maria, 4. pro Paradiſo Terreſtri, 5. pro anima. Ecceptu vna ſignificatione mala pro congregatione hæreticorum, vt ibi. Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis prophetas, incæpit hæc Ciuitas ab Abel, qui pro fide mortuus eſt. Contendendo cum fratre negante iuſtitiam, & prouidentiam Dei.

Pſal. diuiditur in tres partes, in 1. per 5 verſic. Prædicit afflictionem primitiuæ Eccleſiæ tempore Iudæorum. Loquitur Eccleſia intellecta per Sion, & Hieruſalem cuius caput eſt Chriſtus. *Nos ſedimus ſuper flumina Babylonis*, ideſt in tribulationibus, & afflictionibus tyrannorum, in quibus non potuimus cantare; nam tyranni prohibebant Diuina Officia publica celebrari. *In ſalicibus ſuſpendimus organa noſtra*. Salices, 1. ſunt arbores infecundæ, ita vt ſi aliquis ex illis manducat non generat, 2. ſunt infructuoſi, 3. paruas radices habent, vnde omnia hæc conueniunt peccatoribus, gentilibus, hebræis, & hæreticis. Noſtrum corpus eſt organum ceſſat à bono opere, à laude Dei, à prædicatione Verbi Diuini, & Euangelij inter infideles; immo Sãcti occultabant ſe inter ſyluas, & ſpeluncas, & antra deſerti, vt patet de Silueſtro, Blaſio, &c.

2. Pars ibi. *Si oblitus fuero tui Hieruſalem*, per tres verſic. prædicit conſtantiam martyrum, qui patienter ſuſtinebant perſecutiones propter Fidem Chriſti, non timentes tormenta tyrannorum. Vnde dicit Cœtus Martyrum. O Hieruſalem, ſiuè Sion Ciuitas Chriſti, ideſt Eccleſia pro cuius defenſione, & fide ego patior, *ſi oblitus fuero tui*, Chriſtum negando, deficiant mihi omnes vires, & pereat anima mea, *ſi non propoſuero Hieruſalem in principio lætitiæ meæ*, ideſt ſi non contempſero omnia bona temporalia propter fidem, & Eccleſiam Chriſti, ideſt *detur dextera mea obliuioni*, ideſt vita mea detur obliuioni, & morti; *Et lingua mea adhæreat faucibus meis*, ideſt vt nunquam poſſim cantare, neque loqui. Si aliam lætitiam habuero niſi de laudibus diuinis in Eccleſia Catholica.

3. Pars ibi eſt. *Memor eſto filiorum Edom*, per quatuor verſic. prædicit punitionem perſequentium Eccleſiam, 1. de Synagoga intellecta per *Edom*, 1. quia dicitur ſanguinolenta propter mortem Chriſti, 2. quia dicitur terrena deſcendens ab Eſau, totus terrenus, 3. ab officio, quia ſemper aduerſata eſt veritati, 4. ratione doctrinæ falſæ à Mair Rabi Idumæi. Quæ Synagoga ſẽper dicit, *exinanite, exinanite*, ideſt exterminate Eccleſiam, & annichilate à fundamentis Chriſtianitatem, 2. ibi. *Filia Babylonis miſera*, petit punitionem gentilitatis filiæ confuſionis, ideſt anima peccatrix: Veniet tempus in quo dicetur, beatus ille, qui deſtruet te, & retribuet tibi retributionem, quã retribuiſti nobis Chriſtianis, & totæ Eccleſiæ. Et Beatus erit, qui accipiens paruulos filios tuos, & illidet ad petram, & ad parietes, vt fuit in deſtructione Hieruſalem per Titum Romanum quod Deus à nobis auertat.

PSALMVS CXXXVII.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo: quoniam, &c.

Titulus: *Ipſi Dauid*. Captiuus, qui ſupra in præcedente pſalmo fleuerat, reædificata Hieruſalem, & templo exultat cum Angelis conciuibus. Et quoniam in hoc pſalmo dicit Dauid in conſpectu Angelorum pſallam tibi, & in multis alijs pſalmis fit mentio de Angelis; operæ prætium duxi aliquid dicere de his ſanctis ſpiritibus ad gloriam ſuam, & noſtrum auxilium. In toto pſalterio continente, 150. pſalmos. Dauid, non ſine myſterio hoc nomen (*Angelus*) duodecim vicibus nominatur, 1. vt denotatur quod nouem Chori Angelorum continuè pſallunt tribus diuinis perſonis, 2. quia Angeli duodecim officia exercent circa homines, & ſunt.

1. *Increpare delinquentes.*
2. *Expurgare pœnitentes.*
3. *Eleuare contemplantes.*
4. *Satiare fameſcentes.*
5. *Excitare torpentes.*
6. *Liberare pereuntes.*
7. *Illuminare cœcutientes.*
8. *Dirigere viatores.*
9. *Reprimere peccatores.*
10. *Repellere tentatorem.*
11. *Reducere aberrantes.*
12. *Reducere ad Cœleſtia tranſeuntes.*

3. Quia duodecim ſunt portæ ſupernæ Ciuitatis Hieruſalem Cœleſtis cuſtoditæ ab Angelis, vt in Apocal. cap. 21. per quas recipiuntur animæ beatæ pſallentes Deo. Et duodecim ſigna Zodiaci vnde veniunt influxa cœleſtia in hunc mundum ſublunare, 4. quia duodecim ſunt horæ diei in quibus ſemper debemus laudare Deum, & ſociari Angelis.

Hoc nomen Angelus, eſt nomen officii, ideſt miſſus, vel nuntius, & non naturæ; nomina propria Angelorũ ſunt Michael, ideſt quis vt Deus? Gabriel, ideſt fortitudo Dei, Raphael, ideſt medicina Dei. Zebaot, ideſt ornatus, Raziel; Candalphon, Gaudiel, &c. *Angelus eſt ſubſtantia intellectualis ſemper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo miniſtrans, ſecundum gratiam non naturam immortalitatem ſuſcipiens.* Damaſcenus. Numerus Angelorum eſt innumerabilis, & incognitus quò ad nos, cognitus ſoli Deo. Sanctus Thomas, & ſequaces eius tenent, quod omnes Angeli differunt ſpecie, cum materia ſit principium indiuiduationis, & ſic tot ſpecies perierunt, quot Angeli ceciderunt, quod non placet D. Auguſtino in cap. 29. Incherid. Scotus, & ſui tenent, quod in natura Angelica ſint multæ ſpecies, & ſub qualibet ſpecie

multi

multi indiuidui. Angelorum ruina reſtaurabitur per homines ſaluandos. Dicit autem D. Auguſtinus, quod tot homines ſaluabuntur, quot Angeli ceciderunt. D. Gregorius vero dicit, quot tot homines ſaluabuntur, quot Angeli perſtiterunt, hoc Deus ſcit. Quidam dixerunt, quod duo parietes erunt in Cœlo, vnus hominum, alter Angelorum, & ſic videtur concludere, quod Beati faciant decimum ordinem, idest nouem ſunt ordines Angelorum, & decimus hominum, & probant ex parabolis Chriſti in S. Luca cap. 15. de decima drachma, quæ natura humana intelligitur perdita, & per Chriſtum inuentam, & de centeſima oue, quia relinquit nonaginta nouem in deſerto, quod ſunt nouem Chori Angelorum, & quæſiuit naturam humanam, quam humeris ſuis portauit. Sed communis opinio eſt, quod animæ ſanctæ ſolutæ à corporibus, vel à Purgatorio aſcendunt, & aſſumuntur ad ordines Angelorum, quidam ſcilicet ad ſuperiores, quidam ad inferiores, quidam ad medios pro diuerſitate ſuorum meritorum, qui plus meruit altius aſcendit, ideo Chriſtus ait in domo patris mei, manſiones multæ ſunt Ioan. cap. 14. hoc probatur Auctoritate Scripturæ. Matthæi 22. Sancti erunt ſicut Angeli in Cœlo, ait ipſe Chriſtus in Luca cap. 20. æquales enim Angelis ſunt. Dionyſius Areopag. cap. 1. de Diuinis nomin. ait. Homines Angelorum gloriam ſortiuntur. D. Gregor. in Homilia de centum ouibus ait homines ſecundum diuerſitatem meritorum ad diuerſos ordines transferentur Angelorum, & longo ſermone proſequitur, quomodo quiſque ad ſuum ordinem aſcendat mediantibus virtutibus. Sic S. Thomas, Albertus Magnus, Dominus Vitricus, Bartholomæus Sybilla in ſpeculo peregrinarum quæſtionum, ſecunda decada cap. 10. Sanctus Antoninus Florentinus parte 4. tit. 15. cap. 44. Raynerius de Piſis in Tomo 1. Pantheologiæ de Angelis cap. 15. & ne longius petraham rem claram, cum D. Bonauentura de luminarijs Eccleſiæ ſermone 22. ordines Angelorum, & hominum hic eſt. Excepta B. Virgine Maria, quæ aſcendit ſuper omnes Choros Angelorum, 1. merito virtutum, 2. in plenitudine gratiæ, 3. in Dei familiaritate, & puritate, vide D. Antoninum vbi ſupra.

Ordo Angelorum ſecundũ Dionyſiũ.	Hierarchiæ. Secundũ Gregoriũ.	Eccleſiaſtica Hierarchia.	
1. *Seraphim.*	1. *Seraphim.*	*Patriarchæ.*	*Patriarchæ.*
Cherubim.	*Cherubim.*	*Epiſcopi.*	*Prophetæ.*
Throni.	*Throni.*	*Sacerdotes.*	*Apoſtoli.*
2.	2.		
Dominationes.	*Dominationes.*	*Diaconi.*	*Doctores.*
Virtutes.	*Principatus.*	*Subdiaconi.*	*Martyres.*
Poteſtates.	*Poteſtates.*	*Acolyti.*	*Confeſſores.*
3.	3.		
Principatus.	*Virtutes.*	*Exorciſtæ.*	*Virgines.*
Archangeli.	*Archangeli.*	*Lectores.*	*Viduæ.*
Angeli.	*Angeli.*	*Hoſtiari.*	*Anachoritæ.*

Sicut Sol illuminat Lunam, ſic Chriſtus Eccleſiam. Cœleſtis Hieruſalem eſt illuſtratiua militantis Eccleſiæ, oportet ergo quod Eccleſia militans habeat ordines correſpondentes Hierarchiæ illuſtranti. Hic Ordo triplex eſt. *Primus ſecundum rationem proceſſuum. Secundus, ſecundum rationẽ Aſcẽſuum. Tertius, ſecundum rationem exercitiorum.* Eccleſia igitur habet tres ordi-

ordines fundamentales, qui reſpondent ſupremæ Hierarchiæ cuius caput eſt Chriſtus primum fundamentum.

Prima Diſtinctio, 1. *Hierarchia* 1. *Patriarchalis*, iſte ordo reſpondet patri, vt eſt in ſe ipſo, 2. *Prophetalis*, iſte Ordo reſpondet Patri, vt eſt in verbo, 3. *Apoſtolicus*, iſte Ordo reſpondet Patri, vt eſt in Spiritu Sancto In Patriarchis fuit ſtabilitas fidei, reſpondet *Tronis*, In Prophetis fuit limpiditas cognitionis, riſpondet *Cherubim*, in Apoſtolis fuit feruor charitatis reſpondet *Seraphim*.

2. Hierar. *Secundus ordo promotiuus quo ſtabilita eſt Eccleſia & Creuit*, 1. Ordo Martyrum reſpondet filio, vt eſt in patre, in quibus fuit maxima potentia, in eis ſunt documenta veritatis, reſpondent *Dominationibus*, 2. Ordo Confeſſorum reſpondet filio, vt eſt in ſemetipſo ratione doctrinæ ſunt in eis priuilegia ſanctitatis, reſpondent *Virtutibus*, 3. Ordo Virginum reſpondet Filio, vt eſt in Spiritu Sancto, in eis fuit remotio omnis deordinationis, reſpondent. *Poteſtatibus*.

Sub his ordinibus Dilatata eſt Eccleſia.

3. Hierar. *Tertius ordo conſummantium ornata*, 1. Ordo præſidentium reſpondet Spiritui Sancto, vt eſt in Patre, ſunt in ordine prælati, & ſuperiores, reſpondet. *Principatibus*, 2. Ordo Magiſtratuum reſpondet *Spiritui Sancto*, vt eſt in Filio, reſpondet, *Archangelis*, 3. Ordo regulantium reſpondet *Spiritui Sancto*, vt eſt in ſeipſo, hic ordo reſpondet. *Angelis*.

Secunda Diſtinctio ſecundum rationem Aſcenſum, & graduum Eccleſiæ, 1. *Hierarchia*.

1. Gradus purgantium. Purgatur homo à conſortio fœdorum, ſunt *hoſtiarij*, qui excludunt immundos, excommunicatos, Energumenos, & Cathecuminos, & ab Eccleſia reſpondent. *Angelis*, 2. Gradus purgatiui à nubilo ignorantiæ. Eſt ordo lectorum, qui legunt lectiones, reſpondent. *Archangelis*, 3. Gradus purgatiui ab infeſtatione dæmonum, Eſt ordo exorciſtarum hic ordo reſpondet, *Principatibus*.

Secundus eſt ordo ad illuminandum, 2. Hierar.

1. Gradus Acolytorum, qui ferunt lumina miniſtrant ampullas, & dant bona exempla ad illuminandum ſimplices reſpondent, *Poteſtatibus*, 2. Gradus illuminatiui ſubdiaconi, qui legunt Epiſtolas, & parant Calicem reſpondent, *Virtutibus*. 3. Gradus Illuminatiui Diaconi, qui legunt Euangelia, & offerunt reſpondent *Dominationibus*.

Tertius Ordo perfectiuus, 3. Hierar.

1 Gradus perfectiui ſunt Sacerdotes, qui miniſtrant Sacramenta baptiſmum, pœnitentiam, Euchariſtiam, ſine quibus non eſt ſalus introducunt in Eccleſiam reſpondent, *Thronis*, 2 Gradus perfectiui ſunt Epiſcopi, qui dant ordines, & confirmant, & tenent locum Apoſtolorum, reſpondent, *Cherubim*, 3. Gradus perfectiui eſt Pater patrũ, quem nos vocamus, Papam loco Petri ſupra, quem eſt Chriſtus, qui Papa eſt in gradu perfectiſſimo, qui propter ſuam humilitatem habet quatuor Patriarchas ſubditos, Conſtantinopolitanum, Alexandrinum, Hieroſolitanum, & Antiochenum, reſpondet, *Seraphim*.

1. Hierar.

1. Hierar. 3. *Diſtinctio ſecundum rationem exercitiorum, id eſt vita actiua, contemplatiua, & permixta ex vtraque.*

1 Ordo Actiuorum reſpondet *Patri*, cui competit productio 2. Ordo Prælatorum, *Filio* 3. Ordo contemplatiuorum *Spiritui Sancto*, 1. Ordo plebium reſpondet *Angelis* 2. Ordo conſulum reſpondet *Archangelis*, 3. Ordo principum reſpondet *Principatibus*.

2. Hierar. *Secundus Ordo actiuorum, & contemplatiuorum permixtus.*

1. Ordo Clericalis actiuus, & contemplatiuus, qui paſcere debet, & contemplari, vt ſit medium inter deum, & homines, reſpondet *Poteſtatibus*, 2. Ordo ſacerdotalis in quo eſt efficacia Sacramenti, reſpondet *Virtutibus*. 3. Ordo pontificũ qui habet iubere, & imperare, reſpondet *Dominationibus*.

3. Hierar. *Tertius Ordo contemplatiuorum tantum.*

1. Ordo contemplatiuorum ſupplicantium, qui ſe totos dedicant orationi, deuotioni, & diuinæ laudi, reſpondet *Thronis*. 2. Ordo contemplatiuorum ſunt illi, qui vacant ſpeculationi, vt ſtudioſi, & prædicatores reſpondet *Cherubim*. 3. Ordo contemplatiuorum vacantium Deo per modum ſurſum actiuũ, reſpondet *Seraphim*.

Anima etiam grandis res eſt, de quà dicitur in cap. 6. Canticorum, pulchra sicut Hieruſalem. Igitur habet correſpondentiam cum Cæleſti Hieruſalem, & cum illa Hierarchizatur.

TRes gradus ſunt in Anima, 1. ſecundum Aſcenſum, 2. ſecundum Deſcenſum, 3 ſecundum Regreſſum in Deum, 1. Gradus Induſtriæ cum natura, 2 Induſtriæ cum gratia, 3 Gratiæ ſuper naturam.

1 *Hierarchizatio ſit induſtriæ cum natura, tres ſunt gradus.*

1. Nunciatio, percipit quod quilibet ſenſus nunciat. Sed induſtria debet eligere honeſta, & reſpuere inhoneſta, reſpondet *Angelis*, 2. Dictatio, quæ eſt deliberatio vtrum liceat, & ſi liceat, vtrum deceat & ſi deceat vtrum expediat, reſpondet *Archangelis*, 3. Ductio, vt proſequatur, quod eſt aſſumere in facultatem voluntatis. Reſp. *Principatibus*.

2. Hierar. *Secundo Induſtriæ cum gratia, tres ſunt gradus.*

1. Vt propter Deum fiat quod deliberatum eſt, reſpondet, *Poteſtatibus*, 2. Eſt roboratio ad remouendum impedimenta, & bene operari, reſpondet *Virtutibus*, 3. Eſt imperatio ſuper partem ſenſitiuam, & actiones, reſpondet *Dominationibus*.

3. Hierar. *Tertio Gratia ſupra naturam, tres ſunt gradus.*

1. Susceptio quando anima eleuata ſupra ſe in Deum, reſpondet *Thronis*, 2. Reuelatio cum caſtiſſimis ſpeculationibus, reſpondet *Cherubim*, 3. Vnio animæ Deo, vltra, quam non procedit mens reſpondet *Seraphim*.

Prima. *Secunda Hierarchizatio Animæ ſecundum deſcenſum. Suſceptiuum. vt vnguentum à capite in corpus, & in infimam partem.*

1. Gradus eſt ſuſceptiuus deſiderium diſponit animam ad ſuſcipiendum lumen. Reſp. *Seraphim id eſt Ardens*, 2. Gradus cuſtoditiuus, vt anima percipiat diligenter, quæ data ſunt ſibi à Deo, vt in illis occupetur, reſpondet *Cherubim*, 3. Gradus eſt tranquillitas iudicij, quia dona Dei non debent in vacuum recipi, vt amor Dei nulla paſſione turbetur, reſpondet *Thronis*.

2. Hie-

2. Hierar. 2. *Auctoritas imperij in Anima Cuſtoditiuus.*

1. Gradus eſt imperatio, quo ad Animam, quæ eſt Domina omnium paſſionum. Reſp. *Dominationibus*, 2. Gradus eſt virilitas propoſiti exercuati in agendo, reſpondet *Virtutibus*, 3. Gradus eſt nobilitas triumphi de victoria omnium impedimentorum ſuperatorum, reſpondet *Poteſtatibus*.

3. Hierar. 3. *Cuſtodita deſtributio.*

1. Gradus eſt claritas exempli, ideſt præbere bona exempla proximis, reſpondet *Principatibus*, 2. Gradus eſt veritas eloquij, ideſt ſcientiam verã, & rectam communicare, reſpondet *Archangelis*, 3. Gradus eſt humilitas obſequij, reſpondet *Angelis*, ſic ergo incipimus deſcendere à viuacitate deſiderij ad humilitatem obſequij, vt Chriſtus.

Tertia *Hierarchizatio ſecundum regreſſum in Deum.*

Anima conſiderat, 1. ea, quæ ſunt extra ſe, 2. ea, quæ ſunt intra ſe, 3. autem ea, quæ ſunt ſupra ſe. Et ſic conſideratur Deus, 1. ſecundum virtutes exteriores ſunt tres actus quos operatur.

1. Hierarchia. *Gratia non natura ſola.*

1. Diſcreta perluſtratio, ideſt mundus, & res mundi diſcretè conſiderentur ab anima, ne intrent res vanæ in imaginationem, & memoriam, reſpondet *Angelis*, 2. diſcreta prælectio, ideſt quod de bonis receptis melius eligatur, reſpondet *Archangelis*, 3. Diſcreta præſumptio, ideſt iudicium in operandum bonum electum, reſpondet *Principatibus*.

2. Hierar. 2. *Secundum virtutes interiores ſunt tres actus.*

1. Diſcreta caſtigatio, ideſt vt caſtigentur radices paſſionum, ne habeat locum tentatio, nec diabolus, & debet euelli triplex radix malorum, 1. libido principandi, 2. libido delectandi, 3. libido poſſidendi, ſed potius homo ſit ſubiectus, ſeu ſubditus, caſtus, & continens, & pauper, reſpondet *Poteſtatibus*. 2. Diſcreta confortatio, ideſt oportet vt anima conforteтur per mentis violentiam, tolerantiam, & confidentiam, contra tria vitia, quæ faciunt difficultatem ad bonum, quæ ſunt negligentia, impatientia, & diffidentia, reſpondet *Virtutibus*, 3. Diſcreta conuocatio, ideſt quando Anima eſt domina abſoluta ſuper omnes paſſiones appetituum iraſcibilis, & concupiſcibilis, habet poteſtatem ſupra ſe. Et vocat omnes virtutes ad operandum ſecundum Legem Diuinam, & dicit huic ſenſui interno, ſiuè externo fac hoc, & facit, ſine repugnantia, reſpondet *Dominationibus*.

3. Hierar. 3. *Secundum virtutes ſuperiores.*

1. Digna admiſſio, ideſt quando anima facit quod poteſt, tunc gratia facile eleuat animam, & Deus ibi operatur, & fit digna admiſſio diuinorum, reſpõdet *Thronis*, 2. Digna inſpectio, ideſt poſtquam anima eleuatur, non debet eſſe otioſa, debet circumſpicere, vnde Iſaias cap. 6. ait Hieruſalem conſurge, & ſtà in excelſo, & tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum. Tunc anima debet eſſe fixa, & ſtans, & expectare, reſpondet *Cherubim*, 3. Digna inductio, ideſt quando facta eſt Diuina admiſſio, & facta proſtratio, tunc rapitur in Deum dilectum, & eſt vnus Spiritus cum eo, & dextera illius amplexabitur eam, Dilectus meus mihi, & ego illi, reſpondet *Seraphim*, hæc D. Bonau. de luminarijs Eccleſiæ, cap. 22. Et ſic apparet quomodo Dauid in conſpectu Angelorum pſallat Domino, & omnis fidelis, & anima. Ideo Eccleſia cantat hunc pſal. in veſpere Angelorum.

Mate-

Digitized by Google

Materia pſal. ſecundum literam eſt gratiarum actio ipſius Dauid, poſtquam liberatus eſt, à perſecutione Abſalonis filij ſui, & venit ad templum Domini ad adorandum, Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 4. verſic. Gratias agit Deo confitendo confeſſione laudis in toto intellectu, & affectu cum Angelis, 2. pars ibi. Confiteantur tibi Domine, omnes reges terræ, per 5. verſic. Inducit alios Reges ad laudem Dei, ex cuius virtute dependet ſtatus, & dignitas eorum, quia Deus excelſus humilia reſpicit præmiando, & alta à longe cognoſcit, ideſt ſuperbos caſtigando. Reſtituendo ipſum Dauid ad regnum propter humilitatem, & Abſalon deijciendo de gradu ſuo dum mortuus eſt ignominioſe ob ſuam ſuperbiam, & ambitionem, & ingratitudinem.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, vt ſit gratiarum actio deuota cuiuslibet liberati diuinitus à perſequentium tribulatione, vel à poteſtate peccati, & reductum in gratia, & inuitat alios ad confeſſionem deuotam laudis Diuinæ.

Myſtice iſte pſal. exponitur de homine myſtico, ſiue Eccleſia catholica: Nam poſtquam in ſuperiori pſalmo defleuit captiuitatem generis humani facta in poteſtate diaboli, & Eccleſiæ in perſecutionibus tyrannorum: in hoc pſal. agit gratias, qualiter iſte homo, ſiuè Eccleſia fuit liberata, 1. à ſeruitute diaboli per paſſionem, mortem, & reſurrectionem Chriſti, 2. Eccleſia fuit liberata à perſecutoribus tyrannorum per conuerſionem magni Conſtantini, ante quam conuerſionem multi tyranni puniti ſunt in anima, & in corpore, & poſt dictam conuerſionem omnes Reges terræ, & Principes gentilium venerunt ad fidem Chriſti, & publice confeſſi ſunt Chriſtum.

Diuiditur pſal. in tres partes, in 1. per 4. verſic. 1. homo myſticus ſiue Eccleſia agit gratias, quod fuit liberata de duplici prædicta captiuitate. Vnde in 1. verſic. ait *Confitebor tibi Domine,* Ieſu Chriſte non ſolum ore, ſed etiam intentione, & opere, *quoniam audiſti verba oris mei*, redimendo me de captiuitate diaboli, & Babylonis, vnde non poteram cantare laudes tuas. In 2. verſic. *Nunc* pœnitens in Eccleſia militante in templo, & poſtea in Cœlo, *pſallam tibi in conſpectu ſanctorum Angelorum adorabo te* prædicando, & confitebor nomini tuo, Ieſu Chriſte, ſaluator mundi, in 3. verſic. dicit quod intendit laudare de duobus, 1. de miſericordia, nam oſtendit miſericordiam ſuam, cum nos per mortem, & paſſionem ſuam redemit, 2. de veritate, nam Deus oſtendit ſuam veritatem quando adimpleuit in noua lege, quod promiſerat in lege veteri, *quoniam magnificaſti ſuper omne ſanctum tuum*, ideſt Ieſus ſuper omnes angelos, ſuper omnia Cœleſtia corpora, ſuper elementa, ſuper dæmonia, ſuper omnes creaturas, cui omne genu flectetur, in 4. verſic. petit attentionem à Deo in omni tempore, & multiplicationem virtutum in anima, & dona gratiarum contra inimicos.

2. pars ibi. *Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ*, per duos verſic. inuitat omnes reges, & principes terræ ad confeſſionem verè fidei Chriſti, qui conuerſi poſt magnum Conſtantinum audierunt verba oris tui Chriſte, ideſt legem Euangelicam, quæ publicata eſt per Apoſtolos, Doctores, Martyres, & cantent in vijs Domini, & magnificent maximam gloriam Dei.

3. pars ibi *Quoniam excelſus Dominus*, per tres verſic. Agit gratias, quia Chriſtus punivit ſuos inimicos, & perſecutores Iudæos, & Tyrannos, humiles reſpicit ſubleuando eos ad gratiam, & alta, ideſt ſuperba cognoſcit à

 longe,

Digitized by Google

longe, deſtruendo dœmones, Hebræos, Tyrannos, & Eccleſiam, inter tribulationes viuificabat conſolationibus ſpiritualibus miraculis, & Sacramentis reficiebat. *Saluum me fecit dextera tua*, Ieſus Chriſtus Dominus noſter retribuit pro me, id eſt dedit ſanguinem ſuum in pretium, & ſoluit pro nobis omnibus qui ſumus inſufficientes ſatisfacere iuſtitiæ Diuinæ. Et quia miſericordia tua eſt æterna, ne deſpicias opera manuum tuarum, qui ſumus nos tuo ſanguine redempti, oramus te Domine ſalua nos. Eccleſia recitat hunc pſalmum in veſpere Angelorum ratione ſupradicta. Et in officio Defunctorum in perſona cuiuslibet exiſtentis in purgatorio, quia ille defunctus agit gratias: quia per pœnitentiam, & ſacramenta fuit liberatus à culpa peccati, & receptus inter membra Eccleſiæ, & Chriſti. Et petit liberari à pœna purgatorij dicens Chriſto, Dominus retribuet pro me, per merita ſuæ paſſionis, magnæ miſericordiæ.

PSALMVS CXXXVIII.

Domine probaſti me, & cognouiſti me.

TItulus: *Ad victoriam pſalmus Dauid*, id eſt cum conatu vocum, vel ad Chriſtum patet ex dictis. Pſalmus iſte plenus eſt profunditate myſteriorum, vnde obſcuriſſimus in literas & ſententia, quæ non poſſumus attingere niſi gratia Dei. Materia iſtius pſalmi varia aſſignatur ab expoſitoribus, ſed ſecundum Lyram eſt aſſurrectio ad Diuinas Laudes ex conſideratione Diuinæ eminentiæ.

Diuiditur pſal. in duas partes, in prima per vndecim verſic. duo facit, 1. per 5. verſic. deſcribit celſitudinem Diuinæ Scientiæ. Scit Deus omnia bona, & mala, præterita, præſentia, & futura, actualia, & potentialia, ſimul ſcit, omnia, quia videndo ſe, omnia videt. Cognoſcit temporalia æternaliter, mutabilia immutabiliter, contingentia infallibiliter, futura præſentialiter, dependentia independenter, creata increatè. Alia à ſe, in ſe, & per ſe, & non tollit liberum arbitrium, ſed eius acta videt. *Sapientia & ſcientia Dei licet in ſe ipſa non diuerſificetur*, tamen diuerſa ſortitur Nomina. 1. in quantum eſt cognoſcitiua poſſibilium dicitur *ſcientia*, ſiue *cognitio*, 2. in quantum eſt cognoſcitiua omnium, quæ fiunt in mundo dicitur *viſio*, 3. in quantum cognoſcitiua eorum, quæ bene fiunt dicitur *approbatio*, 4. in quantum cognoſcitiua futurorum dicitur *præuiſio*, 5. in quantum eſt cognoſcitiua eorum, quæ ab ipſo Deo facienda ſunt dicitur *diſpoſitio*, 6. in quantum eſt cognoſcitiua præmiandorum dicitur *prædeſtinatio*, 7. in quantum eſt cognoſcitiua damnatorum dicitur *Reprobatio*. Dicit ergo probaſti in perſecutionibus meis, & cognoſcere me feciſti ſeſſionem meam, id eſt Sedem Regalem, ad quam me erexiſti, vel quidquid feci ſedendo, ſurgendo, quieſcendo, ambulando, *& cogitationes meas de longe cognouiſti* internas, & eſſe meum, antequam ego fuiſ perfectè cognouiſti totum curſum vitæ meæ, *& non eſt ſermo in lingua mea*, id eſt vel non te latet etiam minimum verbum otioſum hominis cuiuslibet, vel non eſt ſermo tam ſufficiens in ore meo, vt poſſim narrare celſitudinem tuæ ſapientiæ, quæ non poteſt comprahendi à nobis, eſt mirabilis, confortata eſt, id eſt eleuata eſt, & nemo poteſt attingere, & comprahendere eam omnia

nia ſunt ei cognita, 2. ibi. *Quo ibo à ſpiritu tuo*, Per 6. verſic. oſtendit latitudinem diuinæ potentiæ, quæ ſe extendit ad omnem locum, in mare, in terram in cœlum; in abyſſum, & vbique, & tenebræ illæ obſcurant lumen ſuæ ꝓpſentiæ, omnia videt cum ſit lumen.

2. Pars ibi. *Tu poſſediſti renes meos*: per 12. verſic. tria facit, in 1. per 4. verſic. ex dictis conſurgit Dauid in laudem diuinam, laudando Deum in ſe, quia formaſti me, in vtero matris meæ, in vita me conſeruando, in perſecutionibus me protegendo, ad dignitatem regiam promouendo. Ideo magnificatus es. Nam res ante ſuum eſſe, erant cognitæ Deo. 2. ibi. *Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus*, per duos verſic. oſtendit ſe habere reuerentiam ad Deum, non ſolum in ſe, ſed etiam in amicis ſuis, 1. Angelis, qui ſunt diuiſi in tres Hierarchias, & noue choros, qui ſunt innumerabiles ſicut arena 2. in ſanctis hominibus. 3. ibi. *Si occideris Deus peccatores*: per 6. verſic. oſtēdit oppoſitum de inimicis Dei, quod non ſunt honorabiles ſibi; ſed magis deteſtabiles. Si, hæc conditio. Si ponitur in hoc loco, pro, quod, id eſt certū eſt, quod tu Deus occides peccatores obſtinatos morte gehēnæ, & iuſtos ſaluas.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, quod quilibet exemplo Dauid diligenter conſideret Dei notitiam omnia intuentem, & attendat ipſum, vbique præſentem eſſe, & ſic aſſurgat ad Dei, Sanctorūq; eius reuerentiam, ad deteſtationem iniquorum.

Myſticè in iſto pſalmo loquitur Chriſtus ad Patrem petens præmium pro liberatione, & merito ſuæ paſſionis, mortis, & reſurrectionis, & iſtud præmium erat Regnum Cœlorum pro ſe, & ſuis fidelibus.

Diuiditur pſal. in duas partes principales, in 1. per 15. verſic. ſeptem facit. In tribus primis verſiculis. Demonſtrat ſuum laborem eſſe Deo Patri manifeſtiſſimum dicens, *Pater tu probaſti me, & cognouiſti me*, obedientem, patientem, humilem, cognouiſti paſſionem, & ſeſſionem meam, quando in domo Pilati ſatellites, & miniſtri ſedere me fecerunt, & ponentes mihi coronam ſpineam, percutientes irridebant me. Vel ſedi in humilitate, ſurrexi in gloria. & membra mea, quando ſedent in pœnitentia ſurgunt in gratia. *Intellexiſti cogitationes meas de longe*, non loco cum tu ſis vbique, nec tempore, cum res antequam fiant Deus ſciat, *ſemitam meam*, id eſt tacitas cogitationes, *funiculum meum*, id eſt directio ad iuſtum iudicium, & rectum perfectè cognouiſti, & vitam meam, & ſermones, noſti perfectiſſime.

Nota quod ſex requiruntur, vt aliquod cognoſcatur à nobis, 1. quod obiectum ſit præſens, 2. quod non ſit nimis remotum, 3. quod medium ſit diaphanum, id eſt traſpatens, 4. quod illud medium diaphanum ſit illuminatum, 5. quod poſſit cauſare ſpeciem ſuam in noſtris ſenſibus, 6. quod illa res viſa habeat eſſe. Vnde ſit quod ſi aliquid iſtorum deficiat non poteſt cognoſci à nobis res illa. Sed nullum iſtorum ſex poteſt obeſſe, & obſiſtere Diuinæ cognitioni, & nihil eſt occultum, & ignotum Deo. Ideo ſex facit Dauid in hac 1. parte pſalmi, 1. ibi. *Ecce tu Domine cognouiſti omnia nouiſſima*, in vno verſic. oſtendit quod remotio temporis non poteſt impedire Diuinam Cognitionem, quia præteritum, præſens, & futurum ſunt ſimul. Tu Pater formaſti me, in vtero Matris meæ, & poſuiſti manum tuam, id eſt potentiam tuam ſuper me, 2. ibi. *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me*, per quinque verſic. oſtendit, quod remotio, ſiuè diſtantia non impedit co-

gnitionem, cum Deus ſit vbique per ſubſtantiam, virtutem, & operationem. Hic Chriſtus loquitur, vt homo, ideo dicit non attingere ad ſcientiam Patris. *manus tua*, ideſt potentia, *ſi aſcendero in Cœlum tu illic es glorioſus*, ſi ad inferos, ibi es per iuſtitiam, *ſi ſumpſero penas*, & voluero habitare in oriente, vel in occidente in ſeptentrione, vel auſtro manus tua illuc deducet me. 3. ibi. *Et dixi: forſitan tenebræ conculcabunt me*. per duos verſic. oſtendit Deum ſcire omnia, quia nulla tenebra reſiſtit illi Deo, quia ipſe eſt lux per eſſentiam illuminans omnia, Deus lux eſt, & tenebræ non ſunt in eo, nam vbi ſol ibi lux, ideo nulla tenebra impedit ſuam cognitionem, ait Chriſtus lux mundi, 4. ibi. *Quia tu poſſediſti renes meos*. per duos verſic. probat quod ſcientia Dei ſe extendit ad cognitionem hominum, & quod illabitur mentibus hominum, & poſſidet ſecreta cordis noſtri, & eſt ſcrutator cordium noſtrorum, & renum. Dicit Chriſtus Tu pater ſcis opera, & cogitationes meas, qui es intimus rebus omnibus, & in mea incarnatione mirabilia facta ſunt opera, & ſcientia tua in me. Ego filius ſum ſcientia, & imago Patris. Ideo anima mea cognoſcit nimis, quia omnia vidit in Verbo, 5. ibi. *Non eſt occultatum os meum à te, quod feciſti in occulto*, in iſto verſic. oſtendit, quod nullum corpus opacum, & craſſum reſiſtit viſui, & ſcientiæ Dei, Nam licet oſſa noſtra ſint tecta, & occultata carnibus, neruis, & pellibus, tamen ſunt manifeſta Deo, qui omnia videt in Cœlo, in terra, in abyſſo, in anima, & omnia in omnibus, 6. ibi. *Imperfectum meum viderunt oculi tui*: in iſto verſic. oſtendit quod res ante ſuum eſſe erant ab æterno cognitæ ipſi Deo. Nam ſcientia Dei, reſpectu hominis, iſta ſeptem habet per ordinē, Dilectio, Electio, prædeſtinatio, ſcriptio in libro vitæ, vocatio, iuſtificatio, & Beatificatio, 1. Deus dilexit ſuos futuros ab æterno, 2. Elegit eos ſeparando à reprobis, 3. ſcripſit eos in libro vitæ, ſecundum æternum propoſitum, 4. Prædeſtinauit eos ad gloriam futuram, 5. ex tempore vnumquemque prædeſtinatorum vocauit 6. ipſos iuſtificauit in hac vita, 7. ipſos glorificauit. Primi quinq; actus ſunt ab æterno, antequam homines ſunt, & hoc eſt, quod dicit, *imperfectum meum viderunt oculi tui*, ideſt cum ego non eram ſecundum humanitatem.

Nota ſecundo, liber in quo omnes ſcribentur. Duplex eſt, vnus dicitur liber vitæ, & prædeſtinationis, Alter dicitur liber mortis, & damnationis, & reprobationis. Item liber vitæ duplex eſt, Primus qui dicitur liber vitæ ſecundum æternum propoſitum, in quo ſcribuntur prædeſtinati, quos Deus elegit ab æterno, & propoſuit ſaluare, & dicitur propriè liber prædeſtinationis. Secundus, qui dicitur liber vitæ ſecundum præſentem iuſtitiam. Nam quando homo eſt in gratia ſcribitur in iſto libro, quia tunc eſt Deo carus ſecundum præſentem diſpoſitionem. Sed quando perdit gratiam per peccatum mortale, tunc deletur de iſto libro vitæ, & ſcribitur in libro mortis, & quando per penitentiam reuertitur ad gratiam, reſcribitur in libro vitæ. Ideo dicit Chriſtus, ò Pater omnes ab æterno ſunt ſcripti in libro tuo, quia omnia noſti ab æterno, & præcipuè me, quoniam in capite libri vitæ ſcripſiſti de me, primo prædeſtinato, *Dies formabuntur, & nemo in eis*, ideſt Tempus nouiſſimum veniet, in quo nemo eſt adhuc, & tu iam nouiſti omnes; vel dices, Tu pater formans omnes homines, tu vis omnes eſſe fideles filios Dei; ſed nullus eſt in hominibus, qui non eſt peccato obnoxius, vel Dies forma-

buntur, ideſt Apoſtoli, & nemo in eis, qui perfectè manſerit in fide: ſed relicto me omnes fugierunt.

2. pars ibi. *Mihi autem nimis honorificati ſunt amici tui Deus*. In hac parte per octo verſic. Tria facit. 1. Chriſtus demonſtrat apud Patrem in die iudicij, qualiter ipſe vocauit, & iuſtificauit, & magnificauit omnes prædeſtinatos, & compleuit numerum electorum amicos Dei, & correſpondentes cum Angelis, quorum numerus, eſt ſuper arenam maris, in duobus verſic. 2. ibi. *Si occideris Deus peccatores*: per 4. verſic. Petit apud Patram pœnam obſtinatis peccatoribus, & tyrannis, vt deſtinentur in pœnam æternam, in illa ſententia, ite maledicti in ignem æternum. Declinate à me, quia ego ſemper odio habui odientes te, 3. ibi. *Proba me Deus, & ſcito cor meum*: per 2. verſic. petit pro iuſtis, & electis gloriam æternam, tu omnia nouiſti, quia in me non eſt via iniquitatis per naturam, nec in membris per gratiam, ergo deduc nos in viam æternam, quod Deus nobis concedat. Amen.

Deducuntur ex iſto pſalmo quinq; concluſiones, 1. Quod Deus Pater probauit filium Ieſum Chriſtum in omnibus actibus ſuis, eſſe humilem, & obedientem, 2. nihil obſtat, & impedit Diuinam Sapientiam, 3. Chriſtus nouit numerum electorum, & vocauit prædeſtinatos vt pater diſpoſuit, 4. Chriſtus reprobauit obſtinatos peccatores, 5. In Chriſto nulla inuenta eſt iniquitas, & culpa, nec via praua.

Eccleſia cantat hunc pſalmum in ſecundis veſperis Apoſtolorum, 1. quia ipſi poſſunt dicere magiſtro ſuo Chriſto, Domine, probaſti me, in fide, & in fortitudine martiriorum, 2. quia nimis honorificati ſunt amici tui Deus 3. quia probati ſunt à Deo in operibus.

PSALMVS CXXXIX.

Eripe me Domine, ab homine malo, à viro &c.

Titulus: ad victoriam pſalmus Dauid. Titulus clarus ex dictis, conquæſtio, & gemitus, & oratio corporis Chriſti inter malos conſtituti non dum habentis in re, ſed in ſpe bonum, vbi eſt plena exultatio. Materia pſal. literaliter eſt oratio ipſius Dauid petens à Deo, vt ſit liberatus à perſecutione Saulis.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 9. verſic. duo facit 1. petit ſuam liberationem allegando nequitiam perſequentium, cum Deus ſit iuſtiſſimus, ad eum pertinet liberare innocentes ab homine malo, ideſt Saule, & à viro iniquo, ideſt Doeg, qui incitabat Saul contra me, qui cogitauerunt iniquitates, prælia, maledicta machinationes malas, aduerſus me, 2. ibi. *Dixi Domino Deus meus es tu*. Allegat Dauid pro ſua liberatione ſuam confidentiam in Domino. Magnificei liberare ſperantes in ſe opera eſt, *Exaudi vocem deprecationis meæ*, quia reddo tibi gratias de liberatione mea à Goliath. Domine Domine, virtus ſalutis meæ, Ideo ſum gratus de beneficijs acceptis, concede alia liberando me a Saule, & etiam peto, ne exaltentur forte ipſi inimici mei peccatores de morte mea.

In 2. parte ibi. *Caput circuitus eorum; labor labiorum ipſorum*, per 5. verſic. prædicit punitionem perſequentium ſuorum. Vnde factum eſt, quod perſequen-

ſequendo doloſè, & iniquè Dauid iuſtum omnes perierunt in monte Gelboe mala morte. *Dicit caput*, ideſt Saul caput exercitus, & deſtructores, & maledici complices circundantes Dauid ad modum coronæ, ne fugeret. Ideo 1. perierunt, 2. carbones ignis æterni ſuper eos, & Doeg. occiſus eſt, & eius filius, & Dauid cognouit ſpiritu prophetico punitionem malorum ſuorum inimicorum. Ideo iuſti confitebuntur nomini tuo Domine, & erunt ſemper tecum.

Moraliter exponitur, quod ſit oratio contra inſidias Diaboli, & hæreticorum, ſemper malè cogitando, & falſis argumentis oppugnando Eccleſiam, & fideles, & in fine pereunt mala morte.

Myſticè exponitur quod introducitur Chriſtus caput Eccleſiæ loquens nõ ſolum pro ſe; ſed etiam pro toto corpore myſtico; Nam Dauid in ſua perſecutione, & in ruina ſuorum inimicórum in monte Gelboe præuidit perſecutionem Chriſti, & Eccleſiæ, & ruinam perſequentium, ideſt Iudæorum, Tyrannorum, & Hæreticorum.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 9. verſic. duo facit in primis tribus verſic. petit liberari à perſecutoribus ſuis. *Ab homine malo*, ideſt à conuentu Iudæorum, *à viro iniquo*, ideſt à cœtu phariſæorum, & Sacerdotum, *qui quotidie conſtituebant prælia, acuebant linguas ſuas*, dicendo maledicta, & blaſphemias contra eum ante Pilatum, clamando crucifige, crucifige eum. Nam lingua fallax non amat veritatem, & os lubricum operatur ruinam ait Salomon. Vnde Chriſtus ait acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentis. Forſan notat quinque genera linguarum contra eum operatarum, 1. linguæ molles per adulationem, 2. linguæ acutæ per detractionem, 3. linguæ rubeæ per incautam locutionem, 4. linguæ mobiles, per verborũ variationem, 5. linguæ clauſæ per inuidiam, & indignationem, 2. per ſex verſic. ibi. *Cuſtodi me Domine de manu peccatoris*. Petit apud patrem pro membris ſuis, & Eccleſiæ, 1. vt eripiat de manu peccatorum Tyrannorum, & gentilium. 2. *ab hominibus iniquis*, qui ſunt contra Deum, & proximum, vt ſunt hæretici perſequentes Eccleſiam, nam Iudæi, & gentiles *cogitauerunt ſupplantare Chriſtum* ab hac vita, & totam Eccleſiam *abſconderunt laqueum* cum volebant capere Ieſum in ſermone, & Apoſtolos, & Martyres, vt deuiarent à Fide. *Dixi Domino Deus meus es tu*. Petit Chriſtus apud Patrem, 1. exaudiri, 2. quia tu es virtus ſalutis meæ. Tu protexiſti me ſcuto Fidei, coram Tyrannis, & hæreticis, 3. ne tradas me, ideſt membra mea ipſi populo peccatori Iudæorum, Tyrannorũ, & hæreticorum, qui ſemper cogitant contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltentur de ſua virtute, irridentes tuam potentiam.

In 2. parte ibi. *Caput circuitus eorum*: per tres verſic. petit Chriſtus, & prædicit punitionem ſuorum perſecutorum, & Eccleſiæ. Caput perſecutionis Chriſti, & Eccleſiæ fuit inuidia, 1. per quam mens corroditur, 2. corpus læditur, 3. proximus grauatur, 4. Deus impugnatur, & ſuperbia mater omniũ vitiorum; nam inuidia, & ſuperbia Iudæorum, Tyrannorum, & hæreticorum meruit ſuam deſtructionem. Iudæi enim nolentes ſubiacere Romanis, & blaſphemantes per ſuperbiam. Venit Titus, & circundedit ciuitatem, & trucidauit eos, & partem in ſeruitutem redegit, & ciuitatem incendit, vindicando mortem Chriſti. Vnde Titus videndo fortitudinem inexpugnabilem, dixit. Vindicta numinis fuit, hæc victoria. *Cadent ſuper eos carbones*, ideſt

pœna æterna, quæ venit ſuper eos, & Tyrannos, & hæreticos, qui omnes deiecti in infernum non ſubſiſtunt. *Vir linguoſus*, id eſt vir detractor, adulator, blaſphemus, & maledicus ſicut fuerunt Iudæi, Tyranni, & hæretici, nunquam proſperabitur in terra, neque dirigetur ad Gloriam, & omnes pereunt mala morte. Concludit per duos verſic. vltimos ibi. *Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis*: Certam eſſe liberationem, & fœlicitatem iuſtorum, vt etiã ſupplicia, & miſeriam impiorum, & in iudicio vindicabit inopes, & pauperes. In quibuſdam Eccleſijs iſte pſalmus canitur in officio martyrum, in quibus Chriſtus paſſus eſt, & ipſi paſſi ſunt pro Chriſto. Immo iſte pſalmus, & duo ſequentes leguntur ad Veſperas in Cœna Domini, quia de paſſione Chriſti agunt.

PSALMVS CXXXX.

Domine clamaui ad te exaudi me: intende voci, &c.

Titulus: *Pſalmus Dauid*, clarus eſt ex dictis. Materia ſecundum literam; Dauid expertus ſe peccaſſe peccato linguæ, fecit hunc pſalmum, petens à Domino, vt non pateretur amplius recidiuum huius vitij, peccata linguæ, ſiue oris ſunt.

1. *Crebra iuratio*
2. *Periurium.*
3. *Blaſphemia.*
4. *Nomen Dei irriuerenter aſſumere.*
5. *Veritatẽ impugnare.*
6. *De mendacio, & vanis alios inſtruere.*
7. *Contra Deum murmurare.*
8. *Irriuerenter horas dicere.*
9. *Detractio.*
10. *Adulatio.*
11. *Mendacium.*
12. *Vituperium.*
13. *Maledictio.*
14. *Infamatio.*
15. *Contentio.*
16. *Cominatio.*
17. *Impugnatio veritatis.*
18. *Impugnatio charitatis fraternæ.*
19. *Semmatio diſcordiæ.*
20. *Proditio.*
21. *Falſum teſtimonium.*
22. *Mala conſilia.*
23. *Deriſio.*
24. *Contradictio obedientiæ.*
25. *Inuertere facta bona.*
26. *In Eccleſia prouocare homines ad iram.*
27. *Repræhendere de peccato, quod tu habes.*
28. *Vaniloquium.*
29. *Stultiloquium.*
30. *Verba otioſa.*
31. *Iactantia.*
32. *Clamor.*
33. *Riſus.*
34. *Verba ſuperflua, & curioſa.*
35. *Verborum politio.*
36. *Peccatorum defenſio.*
37. *Cachinnus.*
38. *Turpiloquium.*
39. *Lenocinium.*
40. *Cantare cantilenas ſæculares.*
41. *In cãtu diuino magis ſtudere voci quam deuotioni.*
42. *Murmuratio.*
43. *Verba ſcurrilia proferre.*
44. *Cauſam iniuſtam vocare.*
45. *Malum cõmendare.*

Diuiditur pſalmus in duas partes, in 1. per duos verſic. poſtulat exaudiri, dicens Domine clamaui ad te toto corde, & opere. *Oratio eſt eleuatio mentis*, incenſus odor ſuauis, eleuatio manuum opera bona ſunt, quæ perducunt ad Deum finem noſtrum.

2. pars ibi. *Pone Domine Cuſtodiam ori meo*: Explicat ſuam petitionem, & diuiditur in duas partes, in 1. per quatuor verſic. petit præſeruari à culpa linguæ. Nam homo per linguam (vt dictum eſt) multipliciter peccat. Ideo dicit

dicit pone cuſtodiam, 1. vt non ſit loquax, & ſcurra, vt fuit quando numerauit populum, & venit peſtilentia, 2. ne proferat verba malitioſa, & doloſa, 3. ne excuſet peccatum commiſſum, & dat exemplum; *cum hominibus operantium iniquitatem*. vt Saul, qui violauit Præceptum Domini, & ſe excuſabat ante Samuelem, 4. *Corripiet me iuſtus*, ideſt humiliter recipiebat correctionem, 5. *Oleum autem peccatoris*, ideſt vnctio Regis non repellat me à correctione iuſta. *Non impinguat caput meum*: Superbiendo contra Deũ, & eius nuntios. Oleum, ideſt verba blanda adulatoris, 2. ibi. *Quoniam adhuc, & oratio mea in beneplacitis eorum*, per 5. verſic. duo petit 1. petit præſeruari à pœna debita peccato linguæ in præſenti vita in beneplacitis eorum, ideſt in malis eorum, vt non ſint mihi occaſio delinquendi. Vel oratio contra vitia eorum. Adducit exemplum. *Abſorpti ſunt iuncti petræ iudices eorũ*, ideſt Hebræi in deſerto murmurantes propter penuriam aquæ, petra cui adhæſerunt Moyſes, & Aaron Iudices populi, dedit illis aquam. Et propter illam murmurationem non intrauerunt terram promiſſam, ideò debeo timere. Audient verba mea, ideſt maleloqui, vt corrigantur, 2. ibi. *Sicut craſſitudo terræ*: petit præſeruari à pœna Gehennæ, nam vbi ſcinditur terra remanet vorago, ſic abyſſus dicta fragilitate hominis ad diuina remedia confugit.

Moralitas huius pſalmi eſt, vt homo alias expertus eſt per linguam ſe peccaſſe, vel ad hoc peccatũ ſentiſſe pronum eſſe. Exemplo Dauid ſe pœniteat, vt ſic à recidiuo per deuotam orationem præſeruetur, & à pœna debita liberetur.

Myſticè Introducitur Chriſtus loquens ad Patrem, & orans pro ſe, & tota Eccleſia, Diuiditur in 4. partes, in 1. per duos verſic. rogat vt pater audiat, & exaudiat orationem Chriſti in Cruce, cum clamauit, *Pater ignoſce illis*, & accipiat Sacrificium veſpertinum, *O Domine eleuatio manuum mearum* in cruce, & paſſio mea ſit coram te ſacrificium veſpertinum pro peccatis omnium deſignatum in agno paſchali, 2. per duos verſ. ibi. *Pone Domine cuſtodiam ori meo*: per 1. verſic. petit pro membris ſuis, ideſt Apoſtolis, Martyribus, Doctoribus, & cæteris fidelibus, quia ipſi ſunt os meum, per quos loquor, & annuntio Euangelium, & veritatem: vt in prædicatione vera prædicent, & ne labantur in mendacium contra legem, & Prophetas, vt faciunt ſcribæ, Phariſæi, & Hæretici. Et ne permittas, vt fideles, qui ſunt cor meũ declinent ad verba malitiæ excuſando peccata.

2. pars ibi. *Cum hominibus iniquitatem operantibus*. Rogat Chriſtus in quatuor verſic. pro ſuis membris, ne incidant in flagitia, & ignominiam, & falſam ſuperſtitionem gentilium, nec *cum electis eorum*, ideſt ſequacibus eorum, ſed ſuſcipiant patienter correctiones Legis Euangelicæ, & à iuſtis, & ſanctis prædicatoribus, & prælatis catholicis. *Oleum autem peccatoris*, ideſt verba adulatoris, non impinguat caput meum, ideſt non corrumpat intentionem meam, ſua falſa doctrina.

3. pars ibi. *Quoniam adhuc & oratio mea* per 3. verſic. Chriſtus prædicit conuerſionem Imperatorum, & Regum, & Principum ad fidem catholicam, euangelicam, & veram, qui ante trucidabant chriſtianos propter falſa Idola, poſtea deleuerunt Idola propter Chriſtum, & quia oratio, prædicatio, & & Lex Euangelica, ante fuerat abominabilis deſpecta, & odioſa, poſtea fuit placabilis, & decora, *in beneplacitis eorum*, ideſt Regum, & gentilium.

Abſorp-

Abſorpti, ideſt victi, & ligati, *iuncti ſunt ipſi Petræ*, ideſt Chriſto, & facti ſunt martyres propter Chriſtum. *Audient*, ſiue annuncient verba, ideſt legem Euangelicam; *quoniam potuerunt*, ideſt facere miracula vt Conſtantinus mundatus à lepra per baptiſmum. *ſicut craſſitudo terræ*. Nam animæ fidelium fuerunt fructiferæ ſicut craſſitudo terræ gratia, & virtute ſacramentorum, & verbis Euangelicis ſeminatis ab Apoſtolis fecerunt fructificare fideles credentes. Ideo dicunt Martyres, *diſſipata ſunt oſſa noſtra*, lacerata, fracta, & diſperſa ſicut infernus, ideſt foſſa obſcura pro fide Chriſti, & ait in his tormentis, *Oculi mei ad te Domine*, ſunt fixi petentes auxilium tuum. In te ſperaui quamuis occidatur corpus, non moriatur anima.

4. pars ibi. *Quia ad te Domine, Domine oculi mei*, per tres verſic. Rogat Chriſtus non ſolum pro nobis, ſed pro ſua reſurrectione. O Domine, non auferas animam meam, ideſt ne permittas, vt manet in inferno cum alijs peccatoribus ſed iungatur denuo corpori, & reſurgat, *cuſtodi me à laqueo, quem diaboli ſtatuerunt mihi*, & à ſcandalis, & occaſionibus operantium iniquitatem: quia ego liber ſum à laqueo peccati: *Nam omnes cadent in retiaculo* Diaboli, cum ſint homines peccatores, cum in Adam omnes peccauerunt, & egeant redemptore. *Sed ego ſum ſingulariter liber*, ſolutus, & exemptus ab omni retiaculo peccati ipſius Diaboli, ille fructus prohibitus primis parentibus, fuit 1. hamus 2. laqueus 3. muſcipula 4. ſcandalum 5. retiacelum, quod Diabolus parauit in illo fructu, in quo compræhendit omnes peccatores filios Adam, qui pecando omne filios, & deſcendentes ſuos in natura obligauit ad pœnam damni ſui peccati, & perdidit originalem iuſtitiam, cum omnibus donis gratiarum, & acquiſiuit inordinatam concupiſcentiam in carne, morbos, & rebelliones contra rationem, & per conſenſum in peccatũ actuale, mortale, ideo dicit cadent in retiaculo eius peccatores. Sed Chriſtus nullo modo potuit capi in retiaculo, quia ſi Chriſtus accepit carnem ex Virgine, ideo dicitur filius Adam, & filius hominis: tamen non dicitur filius naturalis ſecundum generationem, quia non ex opere Adam natus eſt; Sed ſolò operè Spiritus Sancti, & ſic non potuit venundari, & obligari ab Adam, neque potuit Adam transferre in eum vitium carnis, nec originale peccatum, neque perdere gratiam, nec ſubiacere morbis, nec paſſus eſt rebellionem ſenſualitatis contra rationem, ideo dicitur. *Inter mortuos ipſe ſolus liber, & ſingulariter ſum ego*. Ideo ipſe ſolus potuit eſſe redemptor totius generis humani, 1. quia fuit liber, & innoxius, tàm in perſona, quàm in natura, 2. quia habuit ſummam charitatem, vt eius paſſio, & oblatio eſſet Deo chara pro omnibus meritoria, & accepta, 3. quia erat perſonaliter vnitus Deo per gratiã vnionis: vt ſua operatio, & redemptio eſſet meritoriè infinita: ideo ſatisfecit culpæ infinitæ. Vnde ipſe Chriſtus illuſit Diabolo, nam parauit laqueum, & retiaculum ipſi Diabolo in cruce, vbi cæpit, & crucifixit ſerpentem antiquum, & ſpoliauit infernum, & ſic liberauit genus humanum à morſu illius Diaboli in Paradiſo. Et licet Beata, Virgo, Maria, deſcendet ab Adam per naturalem generationem, tamen quia caro fuit ſanctificata, & mundata ab omni fomite ante animationem, & anima fuit ſimul creata, & ſanctificata, & gratificata, & in gratia confirmata, & infuſa in illa carne munda: Ideo nec caro potuit inficere animam, nec anima inficià carne per culpam originalẽ: Et ſic peccatum naturæ non potuit transferri à carne in animam, & per conſequens,

Digitized by Google

ſequens, nec perſona, & ſic fuit libera à peccato originali, & ſic non fuit capta in rétiaculo Diaboli, nec per originale, nec per actuale peccatum mortale, nec veniale; quia fomes in ſua carne fuit extinctus, vide pſal. 45. oro vt Deus extinguat in me malas cogitationes. Vel dices, in 1. verſiculo, cætus fidelium inter hoſtes poſitus petit exaudiri in 2. verſic. petit, vt Deus adiuuet eum in bene orando in 3. vt det ei gratiam benè loquendi, & tacendi, in 4. vt peccata libere confiteamur, in 5. vt cuſtodiat nos Deus à conſuetudine, & familiaritate impiorum, 6. vt ex gratia Dei in amicos ex charitate corripientes, & non in adulatores incidamus, in 7. vt noſtra oratio ſit contra vitia, & ſcelera eorum in quibus ſibi placent, in 8. vt impij audiant verba, & conuertantur ad Deum, in 9. vt Deus liberet animas noſtras ab omni periculo tentationum, in 10. dicit ſe timere à tentationibus diaboli, in 11. & vltimo dicit omnes, qui amant peccatum incidere in laqueum diaboli, & ipſum, & omnes iuſti liberè euaſuros eſſe à pœna æterna.

Eccleſia cantat hunc pſalmum, feria 6. ad veſperas, & in Cœna Domini, ad veſperas, quia agit de paſſione, & de oratione Chriſti in Cruce in hora veſpertina.

PSALMVS CXXXXI.

Voce mea ad Dominum Clamaui, voce mea &c.

Titulus: Intellectus ſiue eruditio Dauid cum eſſet in ſpelunca oratio. Eruditio, hoc eſt quod Dauid fuit eruditus à Spiritu Sancto in compoſitione huius pſal. & illum ſcripſit ad erudiendum alios Oratio, hoc eſt, quod ſit compoſitus per modum ſimplicis orationis, cum eſſet in ſpelunca, deſignat locum, vbi fuit compoſitus cum latebat in ſpelunca Odella ad quam fugit ob periculum mortis, cum perſequebatur ab Ache, & Saule.

Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per 6. verſic. oſtendit Dauid anxietatem cordis ſui, tribulationem, & defectum Spiritus inſidias inimicorum, & nullam conſolationem amicorum habuit, 2. pars ibi. *Clamaui ad te Domine, dixi tu es ſpes mea*: petit Dauid liberari ab illa tribulatione, & periculo, & totam ſuam ſpem ponit in ſolo Deo, qui eum poteſt liberare ab inimicis, & inſidijs eorum. Carcerem, ſiuè cuſtodiam vocat illam ſpeluncam in quà latebat, vt liberè poſſet accedere ad Tabernaculum Domini, & laudare Deum cum cæteris iuſtis, & Deuotis, vt erat Samuel, & alij, Donec ſit exaltatus, & coronatus Rex.

Moraliter poteſt exponi pſal. iſte, de quolibet fideli in magna afflictione exiſtente exemplo, explicante coram Deo anxietatem animi ſui, petendo deuotè ab ea diuinitus liberari: vt ſic confeſſione laudis Diuinæ, poſſit libere Domino confiteri.

Allegoricè Dauid ſignificat Chriſtum, ſpelunca vero carnem, vel ſæculum, vel ſepulchrum, quod deſignat quietem æternam. Materia pſal. eſt quod Dauid introducit Chriſtum loquentem, & petentem à Patre liberari per reſurrectionem à ſpelunca ſepulchri, ſecundum quod Dauid fuit eruditus à Spiritu Sancto, & ſic erudit nos, vt credamus reſurrectionem Chriſti, & noſtram redemptionem figuratam in illa fuga. Dauid à Saule, & in exaltatione

Dauid

Digitized by Google

Dauid in electione, & coronatione Regni, Dauid figurat Chriſtum, Saul Diabolum, & mundum.

Diuiditur in tres partes, in 1. per 3. verſic. Chriſtus manifeſtat Patri ſuam afflictionem, & paſſionem orando in horto, & in Cruce, quando defecit Spiritus, quando dixit in horto *triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem*, & in Cruce cum dixit *conſumatum eſt*, & tu Pater cognouiſti ſemitas meas.

2. pars ibi. *In via hac, qua ambulabam abſconderunt laqueum*, per 3. verſic. conquæritur de inſidijs Iudæorum, qui volebant capere eum in ſermone, & poſtea cęperunt eum in horto, & impoſuerunt falſa crimina, & Apoſtoli relicto eo ſolo, omnes fugierunt. Vnde *aſpiciebam ad dexteram*, ideſt ad partem proſperam, ſi eſſet, qui iuuaret me, & non amicum, neq; conſanguineum vidi, qui diceret pro me verbum bonum, & ſic *perijt omnis fuga a me*, & refugium humanum, & non erat aliquis, qui defenderet animam meam, ſed omnes clamabant crucifige, crucifige eum, ad ſiniſtram erant.

3. pars ibi. *Clamaui ad te Domine dixi, tu es ſpes mea*, per 4. verſic. petit liberari per reſurrectionem dicens, In te ò Pater poſui omnem ſpem meam, cum in mundo non inuenerim adiutorium. *Tu es portio mea*, ideſt beatitudo mea, & meorum membrorum, portio mea, *in terra viuentium*, ideſt in gloria, quia humiliatus ſum nimis vſq; ad mortem Crucis, & *ego ſum vermis, & non homo*, libera me à perſequentibus, qui confortati, & roborati ſunt contra me, poſtquam me reliquiſti in manibus eorum, & poteſtate, & voluntate eorum. *Educ de cuſtodia animam meam*, & carnem meam, & membra mea, ideſt ſanctos Patres per reſurrectionem meam, quia poſuerunt me in ſepulcro, & poſuerunt cuſtodes armatos, *voluentes magnum lapidem ſigillantes eum*. Ad confitendum nomini tuo, ideſt vt manifeſtem nomen, & potentiam tuam mundo. Quia omnes Sancti Patres, & iuſti præſentes, & futuri expectãt, vt retribuas mihi animã per reſurrectionẽ cũ corpore, & retribuas mihi regnũ cœlorũ perditũ ab Adam, & à me acquiſitũ, vt dẽ illis gloriam, & mihi. Amen.

Sepulchrum Chriſti habuit ſeptem conditiones, 1. erat nouum, 2. non ſuum, 3. erat cuiuſdam iuſti, 4. coopertum magno lapide, 5. ſignatum ſigillo, 6. cum cuſtodibus, 7. in horto, 1. *Nouum* ne dicerent quod alter reſuſcitauit, vt fuit in ſepulchro Eliſei, 2. corpus natum de pura Virgine, in nouo ſepulchro, 3. exciſo in lapide vno, ne dicerent quod furatum fuit, ex aliqua parte, 2. *In ſepulchro alieno*, 1. vt oſtenderet quod proper alios mortuus fuit, 2. vt oſtenderet ſuam paupertatem, 3. non erat moraturus ibi plus quam 38. horis, 4. oſtendit ſuam habitationem eſſe Cœlum, & gloriam, 3. *erat cuiuſdam iuſti*, vt oſtenderet quod natus eſt inter animalia, vixit inter peccatores, mortuus eſt inter latrones, & ſepultus eſt in corde iuſti, 4. *Lapis magnus ſuper eum*, 1. vt non faciliter moueretur, 2. oſtenſit potentiam ſuam in reſurgendo, 3. obſtinationem oſtendit Iudæorum, & peccatorum, 5. *Signatum ſigillo*, 1. vt oſtenderet malignitatem ſynagogæ, 2. vt monſtraret quod Pilatus non credidit Hebræis proditoribus, vt Nabucdonoſor cum Danielẽ, 6. *Cum cuſtodibus*, 1. vt haberet teſtes de viſu de ſua reſurrectione, 2. vt non eſſet corpus Chriſti furatum, 3. vt adimpleret figuram Dauid cuſtodito, 1. Reg. 19. 7. *In horto*, 1. vt oſtenderet, quod paſſio in horto cepit, in horto finiuit, 2. vt ſolueret pœnam peccati Adæ quod fuit in horto commiſſum,

Digitized by Google

Eccleſia cantat hunc pſalmum feria 6. ad veſperas, & in cœna Domini, ad veſperas, quia agit de oratione Chriſti in Cruce, & de ſepultura Chriſti.

PSALMVS CXXXXII.

Domine exaudi orationem meam, auribus percipe, &c.

TItulus: *Pſalmus Dauid cum perſequebatur eum filius ſuus Abſalon.* Titulus clarus eſt. Pſalmus iſte eſt ſeptimus pœnitentialium, 1. quia ideo ſunt ſeptem, vt eodem numero, quo peccamus peccata diluamus pœnitentia, 2. quia ſicut in hebdomada mundi per ſeptem ætates peccauimus, ita hoc numero pſalmorum remedium pœnitentiæ peccatis opponitur. In quibus pſalmis talis eſt forma, quod in lacrymis incipitur, & in gaudio finis eſt, ne quis de venia deſperet. Sunt enim contra ſeptem vitia nequiores ſpiritus: Roborati in ſeptem donis Spiritus Sancti; ſunt contra ſeptem capita Draconis. Sunt ſeptem tubæ, quæ deijciunt Hiericum vanitatum; ſunt ſeptem vaccæ pingues, & ſeptem ſpicæ fœcundæ contra ſeptem vaccas macilentes, & ſeptem ſpicas infœcundas vitiorum.

Materia pſalmi literaliter eſt oratio deuota facta à Dauid in perſecutione Abſalonis filij ſui, quæ perſecutio durauit multis diebus, de quâ fecit multos pſalmos pro ſua liberatione.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. per duos verſic. ponitur petitio lacrymoſi exauditionis ſuæ, quia Deus verus iuſtus, & miſericors: Ideo ego ſeruus tuus fugitiuus, ne punias me ſecundum rigorem iuſtitiæ, ne intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia nemo mundus coram te. Ego peccaui cum Bethſabea, & in homicidio Vriæ, ideo venerunt mihi hæc mala.

In 2. parte ibi. *Quoniam perſecutus eſt inimicus animam meam*, per 9. verſic. ponitur ratio prædictæ petitionis, & atrocitas perſecutionis, quam ſuſtinebat, humiliauit ſe, in locis deſertis latuit ſubterraneis. Anima ſua afflicta fuit, & recordatus eſt ſuorum peccatorum, & punitionis malorum antiquis temporibus: ideo timebat, & præcabatur Deum, quia anima eius ſterilis eſt, & ſine bonis operibus.

In 3. parte ibi. *Spiritus tuus bonus deducet me:* Exauditio gratioſa. Nam habuit diuinam reuelationem ſe fore liberandum de perſecutione Abſalonis, & in regno ſuo reſtituendum, & inimici ſui, omnes diſperſi, & mortui ſunt mala morte.

Moraliter exponitur pſal. iſte de quolibet fideli exiſtente in perſecutione graui diaboli propter peccatum, in qua lacrymosè petit diuinitus liberari, propter quod meretur gratioſè exaudiri. Diuiditur in quatuor partes, in prima pœnitens petit ſuam orationem exaudiri, alligando ſuam indignitatē. Vnde *oratio eſt aſcenſio mentis ad Deum. Deprecatio eſt oratio petendo liberari ab aliquo malo. Obſecratio eſt oratio facta ſacris verbis, & ſacrificijs.* In 2. explicat ſuas miſerias retorquendo peccatum in diabolum perſuatorem. In 3. petit liberari per virtutem pœnitentiæ, & infuſionem nouæ gratiæ Spiritus Sancti, ibi memor. in 4. petit vltionem de diabolo per eiectionem eius, ab anima ſua, ibi. Educes de tribulatione.

Myſticè ſicut Abſalon perſequebatur patrem ſuum Dauid, Sic Iudas Iſcariotħ,

rioth. Chriſtum. Vel falſi fratres Eccleſiam. Vel illiciti motus animam. Vnde Sanctus Hieronymus ait. Iſte pſalmos vocem continet illius, qui pro humana redemptione ſeipſum exinaniuit, accipiens formam ſerui, vt nos erueret à ſeruitute. Materia loquitur in hoc pſalmo Adam cum tota ſua poſteritate, ſiuè homo myſticus ſiuè genus humanum deflens caſum ſuum, & ruinam, cum per inobedientiam perdidit iuſtitiam originalem, dona gratiarum, immortalitatem, eiectionem de paradiſo delitiarũ, & petens liberari per Chriſtum mediatorem, & redemptorem ab infirmitatibus corporalibus, & ſpiritualibus, & à ſeruitute peccati, & Diaboli.

Diuiditur pſalmus in quatuor partes, in 1. per duos verſic. conatur iſte homo inclinare Deum ad miſericordiam ſe humiliando, & ſuam fragilitatem allegando. *Exaudi me in veritate tua*, quia promiſiſti mittere filium tuum ad redimendum me, *& exaudi me in tua iuſtitia*, per mortem filij, in qua omnes iuſtificantur; oſtendit iſte homo nullam eſſe in ſe veritatem cum omnis ſit mendax: nec iuſtitiam cum omnis homo ſit iniuſtus. Ideo non mereatur exaudiri, & intrare cum Deo in iudicium.

In 2. parte ibi. *Quia perſecutus eſt inimicus animam meam*, per duos verſiculos conqueritur de antiquo ſerpente, explicando mala, quæ ſibi procurauit tentationibus ſuis, 1. humiliauit, deiecit, & relegauit me ab illo Paradiſo Deliciarum in hanc vallem miſeriarum, & in mortem corporalem, & æternam ab altitudine innocentiæ ad imum peccati, 2. *collocauit me in obſcuris*, ideſt cum diabolis damnatis exercendo oculos interiores, 3 *ſpiritus meus*, anxiatus eſt ſuper me. Quia caro inſurrexit aduerſus ſpiritum ſuum concupiſcentia cæcando rationem, 4. *cor meum turbatum eſt*, ideſt totus ordo potentiarum, & pars ſenſitiua inſurrexit contra rationem.

In 3. parte ibi. *Memor fui dierum antiquorum*, per octo verſic. petit liberari, & iuſtificari per Chriſtum redemptorem, 1. dicit ſe meditari opera Dei in creatione rerum, & mundi: ideſt omnia opera ſex dierum. Nam in ſomno Adæ mortem Chriſti, in formatione Euæ, formationem Eccleſiæ ex latere Chriſti, meditatus ſum promiſſiones factas Patriarchis, & Prophetis, miſericordias tuas cum peccatoribus, & ſtatum innocentiæ cogitaui, 2. non aliud remedium videns, *Expandi manus meas ad te*, orando, vt veniret Meſſias ad liberandum genus humanum, *quia anima mea ſicut terra ſine aqua*, ideſt erat ſterilis ſine virtute Sacramentorum à paſſione Chriſti, 3. *Velociter exaudi me Domine*, accelerando incarnationem, quia anima ſine gratia iam deficit, 4. *nõ auertas faciem tuam à me*, ideſt ſi nõ redimis me peccatum meum erit irrimiſſibile, quaſi. Ergo ero ſimilis diabolis infernalibus in lacu inferni, 5. *Auditam fac mihi mane*, miſericordiam tuam, ideſt audiam in mane gratiæ Legem Euangelicam, & miſericordiam, quia in te ſperaui, 6. *Notam fac mihi viam*, ideſt viam veritatis Euangelicæ, non legem veterem infructuoſam, quia ad te leuaui animam meam ſemper orando, vt venias in carne, 7. *Eripe me de inimicis meis*, diabolis, qui me captiuum per multum tempus tenuerunt, quia ad te confugi, non habens aliud refugium; ideo doce me facere voluntatem tuam per Legem Euangelicam, quia tu ſolus es Deus meus, 8. *Spiritus tuus bonus*, deducet me in terram rectam, ideſt poſtquam tu Domine Ieſu Chriſte docuiſti me veritatem tuam per Legem Euangelicam, mitte Spiritum Sanctum tuum in die Pentecoſtes deducet, & diriget me per gratiam, & charitatem

Digitized by Google

ritatem formatam in terram rectam beatitudinis æternæ. Dicitur ſpiritus bonus, 1. per eſſentiam conſubſtantialis Patri, & Filio, 2. quia ſpirat dona gratiarum in mentibus hominum; Vnde dicitur, 3. quia dirigit homines in bonũ finem, & ſi viuificare per gratiam eſt actus totius trinitatis, tamen attribuitur Spiritui Sancto, per ipſum ſpiratur gratia in homine.

In 4. parte, ibi. Educes de tribulatione animam meam: per duos verſic. petit ſalutem, & liberationem ſuam, & vltionem, & deſtructionem inimicorum diabolorum perſuadentiũm malorum.

Collige Corollaria in hoc pſalmo.

1. Nullus homo viuens poteſt iuſtificari de ſe apud Deum, & contendere cum eo, 2. Antiquus ſerpens perſecutus eſt primum parentem, & inimicus hominum, 3. Diabolus incipit tentare à parte debiliori ſenſitiua, vt Eua prius, 4. Anima ſine gratia eſt ſicut terra ſine aqua, quæ non fructificat, 5. Anima noſtra viuit per gratiam, deficiente gratia deficit ſpiritus vitæ, 6. Omnes illi, à quibus Deus auertit faciem negando gratiam, deſcendũt in lacum inferni, 7. Lex Euangelica, quam Chriſtus tulit, docet viam in patriam, & voluntatem Dei, 8. Pater, & Filius per Spiritum Sanctum ſpirauit Apoſtolis dona gratiarum, 9. Chriſtus per prædicationem, & baptiſmum fugauit diabolum de mundo, 10. Chriſtus perdit, & deſtruit peccatum in quolibet verè pœnitente. Eccleſia cantat hunc pſal. in feria 6. ad laudes, quia eſt vox Chriſti ſua paſſione. Vide de Canticis feria ſexta.

PSALMVS CXXXXIII.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus, &c.

Titulus, *Pſalmus Dauid ad Goliam*. Titulus clarus ex pugna Dauid cõtra Goliath, 1. Regum cap. 17. Nam vt dicunt reuelatum fuit ipſi Dauid à Domino de victoria futura de dicto Gigante. Materia pſalmi eſt literaliter, quod agit de triumphali victoria, quam Dauid habuit de Goliath.

Diuiditur pſalmus in quatuor partes, in 1. per tres verſic. Dauid confitetur Diuinum adiutorium ſibi aſſiſtens, accedens ad pugnam inermis excepto baculo, & funda. Ideo dicit, *qui docet manus meas ad prælium,* quo ad baculum, *& digitos meos ad bellum*, quò ad fundam. Et nota quinque nomina de Deo, 1. miſericordia mea, quando vnctus eſt Rex, 2. refugium, quando vinxit Goliam, 3. ſuſceptor, quando fecit eum generum Regis, 4. liberator ab ira Regis Saulis, 5. protector quando in ſpelunca liberatus eſt. In ipſo ſperaui de victoria, *qui ſubdit populum meum ſub me*, quia factus eſt Princeps militiæ, & Philiſtæos vinxit.

In 2. parte ibi. *Domine, quid eſt homo, quia innotuiſti ei?* per ſex verſic. Dauid totum attribuit Diuinæ bonitati. 1. de reuelata victoria, 2. de ipſo filio Iſai humilis conditionis, 3. de ſua vilitate, & vitæ breuitate, 4. Domine inclina Cœlos, ideſt deſcende per pietatem 5. tange montes, ideſt Philiſtæos ſuperbos, & extinguentur, 6. mitte iram tuam fulgura, & ſagittas contra inimicos, 7. & libera à tribulatione Philiſtinorum male loquentium, & iniquorum in manibus, & lingua.

In 3. parte ibi. *Deus canticum nouum cantabo tibi*: per tres verſic. promittit

Digitized by Google

mittit Dauid laudare Deum pro beneficijs acceptis, liberatus de manibus inimicorum.

In 4 parte ibi. *Quorum filij ſicut nouellæ plantationes*, per 6. verſic. hanc vltimam partem, aliqui exponunt de proſperitate filiorum Iſrael petita à Dauid: ita vt litera dicat filij noſtri, ſicut nouellæ: Alij exponunt de proſperitate Philiſtineorum; qui gloriabantur de multitudine, & pulcritudine prolis maſculinæ, & fœmininæ, de abundantia terræ naſcentibus de animalibus, de fortitudine murorum ciuitatum, & in fine additur beatus populus cui hæc ſunt, de beatitudine mundana, ſed reformans ſubdens, beatus populus cuius Dominus Deus eius.

Moraliter poteſt exponi pſalmus iſte de quolibet fideli, qui habita victoria de hoſte viſibili, aut inuiſibili cuiuſmodi eſt ſpiritus malignus, exemplo Dauid inſurgat ad laudem Dei.

Myſticè exponitur de victoria Chriſti contra Diabolum figurata, in pugna Dauid contra Goliath.

Diuiditur pſal. in 4. partes, in 1. per 5. verſic. Chriſtus, vt caput totius corporis myſtici, agit gratias Deo Patri, qui *direxit manus*, ideſt potentiam ſuam, & digitos ſuos, ideſt operationes virtutum contra Diabolum, & dicit quod poſuit ſpem ſuam in ſolo Deo, qui eſt miſericordia, Refugium, ſuſceptor, liberator, & Protector, qui ſubiecit omnes gentes ſub imperio Chriſti per fidem. Et poſtea quaſi admiratiuè ait. *Quid eſt homo?* cum pſal. 21. dixit Ego ſum vermis, & non homo, cum homo ſit vanitas, & dies eius velut vmbra, & tu Deus tam magnificas eum?

In 2. parte ibi. *Domine inclina Cœlos tuos:* per 4. verſic. loquitur in perſona corporis petens vt Pater mittat filium in carnem, ad liberandum hominem de manu, & poteſtate diaboli, Inclina Cœlos, & deſcende de maieſtate, in humilitatem in ventre Virginis Mariæ. *Tange montes*, ideſt Apoſtolos dando eis Spiritum. *Et fumigabunt* Legem Euangelicam; Fulgura corruſcationis, ideſt verba Euangelica prædicando. *Diſſipabis eos*, ideſt Diabolos, & infideles, & ſagittas, quæ ſunt Apoſtoli, & conturbabis eos gentiles. *Emitte manum tuam* ideſt potentiam tuam, & virtutem tuam de alto Cœlo Empyreo, & libera me de aquis multis, ideſt tribulationibus. *Quorum os locutum eſt vanitatem*, clamando non hunc, ſed Barrabam, & tolle, tolle crucifigi eũ, & perſequẽdo Apoſtolos, & Martyres. Vnde petit liberari.

In 3. parte ibi. *Deus canticum nouum cantabo tibi*, In vno verſic. promitte gratias acturum, cum liberatus fuerit pro beneficio incarnationis, & redemptionis, cantando nouum canticum, ideſt noui teſtamenti in Pſalterio decacordo, tripliciter, 1. decem præcepta ſeruando, 2. decem myſteriorum noui teſtamenti, ideſt 1. Myſterium trinitatis, 2. Incarnationis, 3. Prædicationis, 4. operationis miraculorum, 5. Paſſionis, 6. Reſurrectionis, 7. Aſcenſionis, 8. Miſſionis Spiritus ſancti, 9. Congregationis Eccleſiæ, & 10. finalis glorificationis, 3. Decacordum eſt canticum Beatæ Virginis Mariæ, ideſt Magnificat anima mea. In his dat ſalutem Regibus.

In 4. parte ibi. *De gladio maligno eripe me*. Erue me de manu filiorum alienorum, per 8. verſic. petit vt liberetur Eccleſia de perſecutione tyrannorum, *Gladius malignus triplex eſt*, 1. peccatum, 2. poteſtas tyrannorum, 3. preuerſitas hæreticorum. Quorum os locutum eſt vanitatem, contra Legem

Digitized by Google

Dei, *Dextera eorum*, ideſt poteſtas, & proſperitas eorum eſt iniquitas, quia confidunt in bonis temporalibus: ſed filij noſtri, ſicut nouellæ plantationes, ſecundum literam hebræam, filij noſtri, ideſt Apoſtoli, & martyres, & fideles filiæ noſtræ virgines pulcræ, & ornatæ virtutibus, vt Angeli. *Promptuaria eorum*, ideſt Sacramentorum virtutes eructant opera miſericordiæ, ex hoc populo in illum: *Oues fœtoſæ*, ideſt fideles generantes filios ſpirituales per baptiſmum, & doctrinam, & merita. *Boues eorum craſſæ*, ideſt Animæ craſſæ pinguedine gratiæ: non eſt ruina maceriæ, ideſt nō capiantur, nec vincantur à diabolo inimico nec eſt clamor in plateis eorum, ideſt animæ noſtræ, non clamant à pœnis inferni, & tormentis. Concludit *Beatus Populus cui hæc*, bona ſpiritualia ſunt, ò vtinam noſtra eſſent, qui in patria infeliciſſima habitamus ſub tyranno.

Beatitudo moralis, & virtuoſa, quam homo per virtutem conſequitur in hac vita, illi dicuntur Beati, qui habeat hos gradus.

1. *Vigiles, & diligentes.*
2. *Stabiles, & patientes.*
3. *Humiles, & obedientes.*
4. *Flebiles, & compatientes.*
5. *Subtiles, & intelligentes.*
6. *Pauperes, & eſurientes.*
7. *Prudentes, & ſapientes.*
8. *Sperantes & in Deo confidentes.*
9. *Eleuati, & contemplantes.*
10. *Deuoti, & ſpiritualia deguſtātes.*

Bercorius.

PSALMVS CXXXXIV.

Exaltabo te Deus meus Rex: Et benedicam, &c.

TItulus: *Laudatio ipſi Dauid*. Ex titulo apparet, quod hic pſalmus, & ſex ſequentes ſint compoſiti à Dauid in laudem Dei. Et ſunt ſeptem, vt ſepties in die laudes dicamus Deo: vt ſeptem ſunt ſpiritus gratiarum, qui laudes concinnunt ante Deum, vt legitur in Apocal. ſunt ad inſtar ſeptem lucernarum, quas ex mandato Dei Moyſes poſuit in tabernaculo perpetuo lumine lucentes.

Materia pſal. eſt laus Diuina debita ab omnibus pro beneficijs acceptis. Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. per tres verſic. Dauid laudat Deū, vt Creatorem; meum per deuotionem, & fidem. Regem per gubernationem vniuerſalem, Benedictione laudis, & gratiarum in ſæculum ſæculi, ideſt ſemper, & in futuris generationibus magnum in virtute, & laudabilem ſine termino.

In 2. parte ibi. *Generatio, & generatio laudabit opera tua*: per 19. verſic. Dauid excitat alios ad laudes Dei, 1. excitat patres veteris teſtamenti, qui egreſſi de Ægypto in potentia, & magnificentia in datione legis narrabunt, & mirabilia, & virtutem in prodigijs factis, magnitudinem, & memoriam abundantiæ mannæ, & comeſtibilium, & iuſtitiam, & miſericordiam narrabunt, 2. ibi. *Confiteantur tibi Domine, omnia opera tua*: Excitat pſalmiſta ad laudem Dei omnes fideles noui teſtamenti: loquentur gloriam cœleſtem acquiſitam per Chriſtum incognitam antiquis patribus. Potentiam in miraculis faciendis. Et gloriam magnificentiæ Regni tui, ideſt Viſionem Beatam in Cœlo, & perpetuitatem Regni Chriſti, & fidelitatem Dei in promiſſis, 3. ibi. *Alleuat Dominus omnes, qui corruunt*. Inducit omnes generaliter ad laudem Dei, & hoc

Digitized by Google

hoc ex beneficijs exhibitis omnibus communiter. Releuat Deus corruentes in pœnas corporales, ſpirituales, & æternales: dum ex parte ſua non ponunt obicem: Oculi omnium, tangit beneficia data viuentibus, 4. ibi. *Laudationem Domini loquetur os meum*. Concludit ex beneficijs prædictis, Deus eſt laudandus ab omnibus hominibus, & ita ſe, os meum, 2. alios inuitat. Senſus prædictus huius pſalmi eſt etiam moralis.

Myſticè, laus Dauid, eſt laus debita Chriſto, qui ex Dauid deſcendit ſecundum carnem, vnde dicitur filius Dauid. Iſte pſalmus eſt compoſitus ordine Alphabeti Hebræi incipiendo à prima litera Aleph, vſque ad Tau vltimam, vt oſtenderet: quod omnes ætates veteris, & noui teſtamenti tenentur laudare Deum, 1. vt omnipotentem Creatorem omnium rerum, 2. vt ſapientem gubernatorem, 3. vt miſericordem redemptorem, 4. vt iuſtum remuneratorem.

Diuiditur in quatuor partes, 1. in 3. verſi. 2. in 4. verſic. 3. in 10. verſic. 4. in 5. vers. tangã Myſteria hęc 1. pars, quæ Deũ reſpicit, 1. Aleph, *Exaltabo te Deus meus*, creator Rex, Gubernator ſẽper benedicã nomini tuo Adonai, ideſt nomen Ieſus, cui omnia obediunt, 2. Beth. *Per ſingulos dies*, Sicut tu Deus in nulla ætate ceſſaſti à beneficijs ita ego non ceſſabo laudare te, 3. Gimel. *Magnus Dominus*, Adorabo te adoratione latriæ, vt magnus laudabilis, & infinitus.

Hæc eſt ſecunda pars; 4. Daleth, *Generatio, & generatio*, ideſt Fideles veteris, & noui teſtamenti laudabunt opera tua, ideſt prodigia facta in Ægypto, in mari rubro, & in deſerto, & in Apoſtolis, & Doctoribus miracula noui teſtamenti, 5. He. *Magnificentiam gloriæ* Sancti veteris teſtamenti narrabunt mirabilia Dei, in datione legis, & in nouo teſtamento opera miranda Chriſti, 6. Vau. *Et virtutem terribilium*, Diluuium vniuerſale tempore Noe, combuſtio quinq; ciuitatum Sodomorum prælia, & peſtilentia, 7. Zain. *Memoriam abundantiæ* ideſt pluuia mannæ, & coturnicum, & ſuauitas abundantiæ. Dei qui pauit eos, & potauit.

Hæc eſt 3. pars; 8. Cheth. *Miſerator, & miſericors*, Eructat ſuauitatem. Chriſtus humanam carnem ſumendo oſtendit ſummam miſericordiam humano generi, 9. Teth. *Suauis Dominus*, Miſericordia Dei excellit omnibus operibus eius, & extenditur etiam ad dęmones, & pro nobis mortuus eſt, 10. Iod. *Confiteantur tibi Domine* omnia opera, & miracula benedicunt te, & Sancti tui Apoſtoli, Doctores, Martyres, & Virgines &c. 11. Caph. *Gloriam regni tui dicent*, ideſt Apoſtoli, & omnes fideles prædicant gloriam Chriſti. 12. Lamed. *Vt notam faciant*, Prædicatores oſtendunt potentiam, & magnificentiam tuam omnibus, 13. Mem. *Regnum tuum* Eſt æternum, & Dominatio tua eſt in Cœlo, & in terra, & in abyſſo 14. Nun. *Fidelis Dominus*, omnia quæ ſcripta erant in lege, & Prophetis de Chriſto impleta ſunt. Ideo fidelis, & Sanctus in operibus ſuis, 15. Samech. *Alleuat Dominus*, quia Chriſtus liberat de morte æterna, & ſanat omnes medicina Sacramentorum, 16. Ain. *Oculi omnium in te ſperant Domine*, vt Chriſtus det eis eſcam gratiæ ſpiritualis, & virtutem Sacramentorum, 17. Phe. *Aperis tu manum tuam*, ideſt Teſaurum meritorum Chriſti paſſionis, & omnia animalia rationalia implebuntur gratia.

4. Pars 18. Tſadech, *Iuſtus Dominus*, quia in iudicio tribuet vnicuique ſecundum

cundum opera eius. 19. Coph. *Prope eſt Dominus*, propitius eſt omnibus verè pœnitentibus, & omnibus verè inuocantibus eum in veritate non ficté, & cum obice, 20. Reſc. *Voluntatem timentium*. Exaudiet deſideria eorum conferendo eis gratiam, 21. Scin. *Cuſtodit Dominus omnes*, Liberando eos de morte æterna. Et omnes peccatores Iudæos, Tyrannos, & hæreticos diſperdet, 22. Tau. *Laudationes Domini*, loquetur os meum: ſicut litera Tau eſt vltima literarum, ſic vltimus finis omnium actuum humanorum eſt laudare Deum in æternum, ſine fine, hic, & in patria Cœleſti cum beatis. Concede nobis Domine.

PSALMVS CXXXXV.

Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum &c.

Titulus: *Alleluia*, ideſt laudate Dominum, quia eſt laus Diuina. Additum fuit Aggæi, & Zachariæ, quia hi duo Prophetæ fuerunt in reſtauratione Templi, hic agitur de inſtauratione Eccleſiæ, Materia eſt quod non deberent homines ponere ſpem ſuam in hominibus: ſed in ſolo Deo; Nam Hebræi ſperantes in Deo proſperabant, quando ſperabant in potentatibus, malum ſibi fuit, vt legitur, 4. Regum cap. 2.

2. Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. in vno verſic. laudat Deum toto affectu, & ſemper, & in futuro, in toto tempore vitæ ſuæ, In 2. ibi. *Nolite confidere in Principibus*, huius mundi, per duos verſic. oſtendit fugiendam eſſe confidentiam in Principibus qui ſæpè ſæpius ſunt *Tyranni*, ignari de rebus ſeriis, crudeles, & ingrati de ſeruitijs, & minus confidendum in hominibus minoribus, quia Spiritus eius exibit, ideſt anima de corpore, & corpus reuertitur in terram de qua ſumptum eſt, & in illa Die mortis peribunt cogitationes eorum, quia non poſſunt eas exequi, In 3. parte ibi. *Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius*, per ſex verſic. oſtendit, quod de Deo principaliter confidendum eſt, 1. ex Diuina poteſtate, 2. ex Diuina veritate, 3. ex Dei æquitate, 4. ex Dei pietate, cum dat eſcam eſurientibus, & adiuuando, 5 ex Diuina charitate diligit iuſtos, cuſtodit aduenam, pupillum, viduam, & diſperdit peccatores. Et finit in laudem.

3 Myſtice, Materia pſalmi eſt, quod narrantur beneficia ſpiritualia collata nobis à Chriſto: ſed prius excitat ſe, & alios ad laudem Dei. Diuiditur pſal. in duas partes, in 1. verſic. Dauid excitat animam ſuam ad laudem Dei pro tot beneficijs receptis in creatione, & redemptione, &c. in 2. parte ibi. *Nolite confidere in principibus*, per duos verſic. excitat alios ad non ponendam ſpem ſuam in Principibus huius mundi, nec in filijs hominum. Cum omnes ſint peccatores, & indigent redemptore in quibus non eſt ſalus, imo ſunt mortales corruptibiles, & tranſitorij, in 3. parte ibi. *Beatus cuius Deus Iacob adiutor eius*, per ſex verſic. oſtendit, quod in ſolo Deo eſt confidendum, & in ſolo Chriſto ſperandum, qui eſt omnipotens, & creauit omnia, Cœlum, terram, mare, & omnia, quæ ſunt in eis, Deus Iacob eſt Chriſtus de quo facta eſt promiſſio ipſi Iacob, Geneſ. cap. 28. de viſione ſcalæ, & cap. 49. Non auferetur ſceptrum de Iuda, & omnes ſancti veteris teſtamenti in fide Chriſti venturi ſalui facti ſunt, 1 *Qui Cuſtodit veritatem*. Chriſtus quæ dicta

erant

Digitized by Google

erant de eo in lege, & prophetis adimpleuit, 2. *Fecit iudicium*. Cum puniuit Dæmones, Iudæos crucifixores, Tyrannos, hæreticos iniuriantes Ecclesiam Chriſti, 3. *Dedit eſcam eſurientibus*, ideſt manna in deſerto, & eucharistiam, & doctrinam, Euangelicam populo Christiano, 4. *Dominus ſoluit compeditos*, ideſt Chriſtus ligatos in corpore, vt claudos paraliticos, cæcos, & infirmos ſoluit ſanando. Et ligatos in anima per peccatum ſoluit per Sacramenta, 5 *Illuminat Cæcos*, Chriſtus illuminauit cæcum à natiuitate, & duos in Hierico, & longinum, & alios ſpiritualiter, 6. *Dominus, erigit eliſos*: quos diabolus elidit per peccatum, Chriſtus erigit per gratiam, vt Paulus, & Magdalena, 7. *Dominus diligit iuſtos*, quos locat in æterna beatitudine, diligit iuſtos, quia ſunt. 8 *Dominus cuſtodit aduenas*, Gentilitas erat aduena. Chriſtus cuſtodiuit eam à periculo damnationis prædicatione Euangelica Fde, & Sacramentis, 9. *Pupillum*, qui ſine patre eſt, populus gentilis erat, ſine cultu veri Dei, qui eſt Pater per redemptionem, 10. *Viduam*, Anima in peccato eſt ſine ſponſo Chriſto, & Eccleſia ante incarnationem vidua erat: Nunc ſponſum habet, & animas pœnitentes ſuſcipiet, 11. *Viam peccatorum*, diſperdet, via peccatorum Diabolus eſt, & membra eius, quos Chriſtus diſperſit, 12. *Regnabit Dominus*, in ſæcula, in ſion, ideſt in Patria Cœleſti Chriſtus Deus tuus regnabit in ſæcula finita peregrinatione, qua ſumus, & nos tecum.

PSALMVS CXXXXVI.

Laudate Dominum, quoniam bonus eſt pſalmus &c.

Titulus: *Alleluia*, ideſt laudate Dominum, eſt enim pſalmus alleluiaticus, Materia pſalmi eſt laus Diuina, Agit de laude Dei, qui colligit Iſrael.

Diuiditur pſalmus in tres partes, in 1. verſic. Dauid inducit nos in laudem Dei, quia pſalmus bonus eſt in honorem Diuinum, *ſit iucunda, & decora laudatio*, ideſt tota mente, toto corde, tota anima, & magno deſiderio, In 2. parte ibi. *Ædificans Hieruſalem Dominus*. per 5. verſic. Adducit rationes Diuinæ laudis, ſumptas ex beneficijs Diuinis, 1. in factis populi Iſrael, liberato à captiuitate Babylonica, diſperſiones congregauit per Zorobabel, & ſanauit contritos corde, ideſt qui erant amaro animo in Babylonia, reducendo cum lætitia in patriam, 2. tangit Diuinam ſapientiam, quia *numerat ſtellas*, ideſt ſcit numerum, virtutes, & proprietates earum, quod non videtur mirum, cum Aſtronomi dicant quod ſtellæ in firmamento ſint mille, & viginti duo, ideſt 1022. & ſeptem planetæ, niſi forte loquatur de ſtellis ſporiadeis minutiſſimis, & ſecundum noſtrum viſum apparent infinitæ, 3. tangit miſericordiam ibi. *Suſcipiens manſuetos*, 4. tangit iuſtitiam ibi. *humilians peccatores vſq; ad terram*.

In 3. parte ibi. *Præcinite Domino*, in confeſſione, per 6. verſic. Adducit rationes Diuinæ laudis ex beneficijs generaliter collatis omnibus, & 1. confeſſione oris, 2. inſtrumentis muſicis in cithara, 3. prouidentiam Dei tangit in formando nebulas, pluuias, fœnum, & herbam ad ſuſtentanda animalia terreſtria, & volatilia, pullos coruorum relictos à parentibus dum albeſcunt.

Digitized by Google

Non in fortitudine equi. Notat quod omnis victoria eſt à Deo, vt Iudith, ideõ illi gratias reddenda.

Myſticè hunc pſalmum legit Eccleſia, vt prophetiam; exponitur de beneficijs ſpiritualibus collatis Eccleſiæ à Chriſto ſponſo.

Diuiditur in duas partes, in 1. per 6. verſic. excitat omnes ad laudandum Chriſtum propter beneficiũ redemptionis, in verſiculo, 1. ò Redempti, *laudate Dominum* noſtrum Ieſum Chriſtum Redemptorem, quia pſalmus eſt bonus, & omnis oratio, laus, & honor eſt ei debitus oratio iucunda ex deuotione cordis, & decora, & munda ex puritate conſcientiæ, 2. *Ædificans.* Dominus Ieſus Chriſtus per redemptionem ædificauit Hieruſalem, ideſt Eccleſiã, & congregauit diſperſos gentiles, & Hebræos conuerſos in vna Eccleſia Catholica, 3. *Qui ſanat contritos*, ideſt pœnitentes, & alligat contritionem, ideſt ſanat virtute Sacramentorum, 4. *Qui numerat multitudinem ſtellarum*, ideſt numerum prædeſtinatorum, & vocat eos nominatim, 5. *Magnus Dominus*, in virtute, & ſapientia, quia ſolus Chriſtus ſcit numerum electorum, 6. *Suſcipiens manſuetos*, ideſt Apoſtolos, & Diſcipulos humiles, & humiliauit Iudæos, & Tyrannos, & hæreticos.

2. Pars eſt ibi. *Præcinite Domino*, per ſex verſic. excitat Eccleſiam ad laudem Chriſti propter beneficia donorum gratiarum, 1. confeſſione laudis, 2. pſalterio, fide, ſpe, & charitate, 3. cithara decem cordarum cum obſeruantia decem Præceptorum, 2. verſic. qui operit cœlum, ideſt ſcripturam veteris teſtamenti nube figurarum, 3. *Qui producit in montibus fœnum*, ex pluuia Sacræ Scripturæ producit fœnum Sacræ Doctrinæ in Apoſtolis, dictis montes, & herbam gratiæ Sacramentorum, adminiſtratorum à Prælatis, & Doctoribus populis Chriſtianis, 4. *Qui dat iumentis*, ideſt populis ſimplicibus, & ouibus Chriſti, qui ſunt iumenta Eccleſiæ eſcam ſpiritualem Euchariſtiæ, & gratiam Sacramentorum, *& pulli coruorum*, ideſt filij infidelium ad fidem conuerſi quibus non defuit gratia, 5. *Non in fortitudine equi*, Chriſtus in Apoſtolos non elegit nobiles, fortes, & potentes, ſed humiles, ignaros, & pauperes, vt vinceret mundum, 6. *Beneplacitum eſt Domino*, ideſt acceptat Chriſtus timentes eum, humiles patientes, & iuſtos ſperantes in eo. Potentes, & ſuperbos reijcit. Eccleſia in Sabbato ad Veſperas cantat hunc pſalmum, quã ex ordine ibi contingit, quam ſunt pſalmi Veſperarum.

PSALMVS CXXXXVII.

Lauda Hieruſalem Dominum; lauda Deum tuum Sion, &c.

Titulus: *Alleluia*. Aliqui exponunt pſalmum iſtum de reædificatione ipſius Hieruſalem terrenæ, poſtquam relaxata fuit à captiuitate Babylonica facta per Aggæum, & Zachariam. Sed hæc expoſitio eſt inutilis, 1. quia caret myſterio, 2. quia Hieruſalem terrena nunquam fuit in tanta pace, vt hic dicitur, 3. Hieruſalem terrena habet nouem portas, 1. Aurea, 2. porta Gregum, 3. porta Fontium, 4. porta Piſcium, 5. porta Iudiciaria de qua exiuit, & cecidit Ieſus Chriſtus ſub cruce, & euulſi ſunt ei omnes dentes, 6. porta equorum, 7. porta Anguli, 8. porta Aquarum, 9. porta Sterquilini, & nulla earum fuit ita confortata, vt non aperta eſſet ab inimicis, 4. Hieruſalem ter-

Digitized by Google

terrena cingitur à muro quinque miliarijs, hæc Hieruſalem non habet terminos. 5. in Hieruſalem terrena ante aduentum Chriſti erant vndecim præeminentiæ, 1. auctoritas, 2. gaudium, 3. ſecuritas 4. ſolemnitas, 5. pax, 6. fortitudo, 7. delitiæ, 8. gloria, 9. pulchritudo, 10. ſanctitas, 11. abundantia. Sed quia necauerunt Iudæi Chriſtum in ea, omnia iſta receſſerunt ab ea, & de hoc conqueritur Hieremias in quaternaris ſuarum lamentationum, 1. receſſit *Auctoritas*, ideo ait in 1. quaternario. *Princeps prouintiarum facta eſt ſub tributo*, 2. receſſit *Gaudium*: ideo in 2. *plorans plorauit in nocte*, 3. receſſit *ſecuritas*, ideo in 3. *apprehenderunt eam inter anguſtias*. 4. receſſit *ſolemnitas*, ideo in 4. *Viæ Sion lugent eo quod non ſit, qui veniat ad ſolemnitatem*, 5. receſſit *pax*, ideo in 5. *facti ſunt hoſtes eius in capite*, 6. receſſit *fortitudo*, ideo in 6. *facti sūt principes eius velut arietes non inuenientes paſcua*, 7. receſſerunt *delitiæ*, ideo in 7. *recordata eſt omnium deſiderabilium ſuorum*, 8. receſſit *gloria*, ideo in 8. *omnes, qui glorificabant eam ſpreuerunt illam*, 9. receſſit *pulchritudo*, ideo in 9. *ſordes eius in pedibus eius*, 10. receſſit *ſanctitas*. ideo in 10 *vidi gentes ingreſſas Sanctuarium ſuum*, 11. receſſit *abundantia*, ideo in 11. *dedit pretioſa quæque pro cibo*. Hieruſalem, quæ in hoc pſal. omnia bona habet perpetua. 6. Hieruſalem terrena ante Chriſtum, habebat, 1. Regem, & ſummum Sacerdotium, 2. ſtudium legis, 3. mercaturam, nunc non habet Regem, nec ſummum Sacerdotium, nec ſtudium, nec mercaturam, quia pro nece Chriſti omnia perdidit, hæc Hieruſalem deſcripta in hoc pſalmo omnia bona poſſidet.

Sed potius dicendum, quod illa reædificatio fuit figura de reædificatione Eccleſiæ per Chriſtum redemptorem, & ibi incipienda Eccleſia. Materia pſalmi eſt, quod Dauid excitat Eccleſiam ad laudem Dei pro tot beneficijs receptis.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in 1. per vnum verſic. Dauid excitat illā Hieruſalem terrenam ad gratiarum actiones, quia Chriſtus in eam erat venturus prædicaturus, moriturus, Spiritum Sanctum miſſurus, 2. excitat Eccleſiam fidelium exortam de illa Hieruſalem terrena ad gratias agendas Chriſto Sponſo, 3. Excitat illam Hieruſalem Cœleſtem, quæ verè eſt viſio pacis, & Sion, ideſt ſpecula, quia ibi. Verè ſpeculatur Deum, in quā in æternum perſeuerant bona gloriæ.

2. Pars eſt ibi. *Quoniam confortauit ſeras portarum*, in qua reddit cauſam huiuſmodi laudis, & numerat omnia bona, quæ Eccleſia Chriſti recepit in aduentu eius, ſed ad fœlicitatem, & nobilitatem ciuitatis ſex ſunt neceſſaria, 1. quod ſit bene munita, & Chriſtus muniuit eam triplici muro, fide, ſpe, & charitate, 2. quod ſit fortiſſima portis, & ſeris clauſa, quæ ſunt ſeptem Sacramenta, & duo præcepta charitatis, 3. quod ſit populata, & frequentata ciuium, qui ſunt filij fidelium, 4. quod ſit bene armata, & arma ſunt ſeptem dona Spiritus Sancti, 5. quod ſit munita copia victualium, quæ ſunt dona ſpiritualium, & Euchariſtia, 6. quod ſit abundans copia aquarum, ideſt intelligentia Sacræ Scripturæ. Chriſtus in ſuo aduentu dotauit Eccleſiam his ſex muneribus, quæ ſoli Eccleſiæ Chriſti, & religioni chriſtianæ data ſunt, ideo inuitat Eccleſiam ad laudem Dei pro his. In 2. verſiculo. *Quoniam confortauit ſeras portarum*. Portæ Eccleſiæ ſunt Sacramenta nouæ legis, & præcipuè baptiſmus ſeræ portarum ſunt virtutes Sacramentorum, quæ confortatæ ſunt ad

ſan-

Digitized by Google

ſanctificandum homines. Ideo benedixit filijs tuis in te. Benedictione gratiæ. Sed hæ feræ clauſæ ſunt malis, 3. *Qui poſuit fines tuos pacem.* Nato Chriſto, Angeli canunt pacem hominibus & gloria eſt pax, & gaudium, & ſecuritas ſempiterna, & adipe frumenti ſatiat te, ideſt abundantia victualium ſpiritualium Euchariſtiæ ex tritico, vnde ſatiantur omnes fideles veri filij Eccleſiæ, 4. *Qui emittit eloquium terræ.* Verbum Euangelicum per totum mundũ, per Apoſtolos velociter currit ſermo eius, quia in breui tempore Euangeliũ fuit prædicatum per totum mundum. Nam Thomas in India, Matthæus, & Marcus in Africa, Iacobus in Hiſpania prædicauerũt Euangelium, & ſic de alijs, vt dixi in pſal. 18. 5. *Qui dat niuem ſicut lanam*: ſcriptura veteris teſtamenti habebat tres defectus reſpectu Legis Euangelicæ; 1. erat coagulata, & frigida, vt nix, 2. ſparſa, & obſcura, vt nebula, 3. frigida, & indurata, vt glacies. Vnde erat frigida in operando, obſcura ad intelligendam, & dura ad obſeruandum. Sed venit Chriſtus, qui liquefecit nobis niuem, & nebulas, & glaciem ſcripturæ veteris Teſtamenti, remouendo frigiditatẽ, & tenebras, & duritiem ab ea, cum aperuit eis ſenſum, vt ſcripturam intelligerent. Vel dices nix candorem bonæ conſcientiæ deſignat, lana eſt veſtimentum pœnitentis. Nebula maculam peccatorum notat. Cinis eſt ſymbolum pœnitentiæ. Vnde Chriſtus has mutationes fecit. 6. *Mittit cryſtallum ſuum ſicut buccellas,*) cryſtallus, vt aliqui dicunt) eſt glacies longo tempore congelata, & dura, eſt clarus deſignat pœnitentem, qui manifeſtat per pœnitentiam, quod latebat in conſcientia, eſt etiam luminis ſuſceptiua, quia anima per pœnitẽtiam fit ſuſceptiua gratiæ, eſt etiam aquea colore, quia pœnitens per lacrymas abluit peccatorum ſordes. Mittit ſicut buccellas, ideſt fruſtum panis. Significat, quod Chriſtus in aduentu ſuo in carne obſtinatos, & duros peccatores conuertit, & miſit eos ad portandum panem doctrinæ ad gentes, vt fuit Diuus Paulus, & D. Auguſtinus: Ideo ante faciem ipſius Dei, quis poteſt reſiſtere? quaſi nemo. Cryſtallus, & cryſtallum eſt nomen Heteroclitũ maſc. fœm. & neutrum, 7. *Emittet verbum ſuum, & liquefaciet ea*: Veniente Chriſto Verbo Dei emanant aquæ gratiarum Sacramẽtorum: Flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ, ideſt Spiritus Sanctus miſſus in Apoſtolos, & diſcipulos, emanarunt fontes ſapientiæ, & lacrymæ, 8. *Qui annunciat verbum ſuum Iacob*: monſtrando ei figuras de Meſſia venturo, & mittendo Prophetas ad populum Iudaicum, iuſtitias, & iudicia ſua Iſrael, 9. *Non fecit taliter omni nationi*: Mittendo Prophetas, & Meſſiam, & reuelationes, & ſupradicta beneficia populo Chriſtiano.

Vnde Eccleſia catholica, & Eccleſia Chriſtiana propter ſeptem tenetur laudare Deum præ cæteris nationibus, 1. quia Chriſtus confortauit portas Eccleſiæ Sacramentis, 2. quia benedixit, & abſoluit à maledictione omnes ciues, & filios in ea, 3. quia murauit eam muro pacis, fidei, ſpei, & charitatis, 4. quia ſatiauit eam cibo euchariſtiæ, & bonis ſpiritualibus, 5. quia velociter congregauit eam prædicatione Apoſtolorum, 6. quia per verbum ſuum, & miſſionem Spiritus Sancti liquefecit ſcripturam veteris teſtamenti mitigando rigorem, & induxit ſuauitatem in nouo teſtamento, 7. quia ſoli Eccleſiæ datæ ſunt iſtæ gratiæ.

Ideo Eccleſia cantat hunc pſal. in feſto corporis Chriſti quia adipe frumẽti ſatiauit fideles, 2. in officio Beatæ Virginis, & Virginum quia ſunt ciuitas

per

Digitized by Google

Dei per ſuam habitationem per gratiam bene munita fortitudine, & puritate, 3. in officio dedicationis Eccleſiæ, quia de eius ædificatione agitur.

PSALMVS CXXXXVIIII.

Laudate Dominum de Cœlis &c.

Titulus: *Alleluia*, per paucorum commemorationem vniuerſam creaturam hortatur ad laudandum Deum, S. Hierony.

Materia pſalmi eſt quædam inuitatio omnium creaturarum per ordinem ad laudandum Deum, & in fine pſalmi, eſt Prophetia de aduentu Chriſti.

Diuiditur pſal. in duas partes in 1. per 6. verſic. inuitat creaturas ſuperiores, in 2. ibi, Laudate Dominum, de terra inuitat inferiores. Nota, quod omnium creaturarum aliquæ receperunt à Deo in ſua creatione eſſe naturæ, & bona naturalia, has inuitat 1. Dauid generaliter, 2. quædam receperunt bona naturæ, & bona fortunæ, & ſic ſunt homines, qui inuitantur laudare Deum, 3. quædam creaturæ receperunt bona gratiæ, vt ſunt fideles in Eccleſia, qui magis tenentur honorare, ideſt exhibere reuerentiam, & laudare Deum, 4. Aliquæ receperunt bona gloriæ, vt electi, & prædeſtinati cum maiore ardore laudare debent.

In 1. inuitat generaliter *Cœlos*, qui ſunt prima corpora creata, & ſunt duodecim, ideſt ſeptem planetales, 1. Luna, 2. Mercurius, 3. Venus, 4. Sol, 5. Marſ. 6 Iupiter, 7. Saturnus, 8. Firmamentum, ſeù Cœlum Stelliferum, Nonum Cœlum, Decimum Cœlum, Vndecimum primum mobile, 12. Cœlum Empyreum, vel de Cœlis, ideſt habitatores Cœlorum, vel Apoſtolos Doctores, & Spirituales, Excelſis, ideſt in ſublimis, & Deus ſupra omnia creata, 2. inuitat *Angelicam naturam* conſiſtentem in tribus Hierarchijs, & nouem Choris, 3. ſpecialiter inuitat, *virtutes exercentes* mandata Dei, & mouentes Cœlos, 4. inuitat *corpora luminoſa*, & præcipuè ſolem oculum mundi, maximum omnium ſtellarum, eſt maior terræ centum ſexaginta ſex vicibus, ideſt 166. eſt menſurator, & diſtinctiuus temporum horarum, dierum, menſium, & annorum, regulatiſſimus, non enim egreditur in ſuo velociſſimo, curſu, in quo in viginti quatuor horis conficit, 27450000. milliaria, (quod eſt difficiliſſimũ cogitare, i. viginti ſeptẽ miliones, & quadraginta quinq; milia Eſt pater generationis, & corruptionis circuendo globum terræ, quæ circuit viginti duo millia, & octoginta milliaria. Et ingrediendo ſigna Zodiaci diſtinguit menſes, quæ ſigna continentur in his duobus verſibus.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo.
Libraq; Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Piſces.

In Ariete Sol ingredit. 21. Martij.	*In Cancro 22. Iunij.*	*In libra intrat 23. Septembris.*	*In Capricorno 22. Decembris.*
In Tauro 21. Aprilis.	*In Leone 23. Iulij.*	*In Scorpione 24. Octobris.*	*In Aquario 21. Ianuarij.*
In Gemini 22. Maij.	*In Virgine 23. Auguſti.*	*In Sagittario 23. Nouembris.*	*In Piſce 19. Februarij.*

Et Sol

Et Sol nunquam talem ordinem Dei præteriuit, & homo ingratus quotidie tranſgreditur mandata Dei. Inuitat Lunam ad laudandum Deum, quæ poteſt intelligi Eccleſia. Inuitat omnes Stellas, & lumen. Stellæ fixæ in octauo Cœlo ſunt mille, & viginti duo, ideſt 1022. hoc ordine diſpoſitæ in 48. imagines, ſiuè coſtellationes.

Septentrionales, & ſunt 21. Conſtellationes continēt Stellas 360.		Signa in Zodiaco ſunt duodecim Conſtellationes continent Stellas 346.		Signa, ſiuè Conſtellat. in parte auſtrali, vltra Zodiacū ſunt 15. continent ſtellas 316.	
1. *Vrſa mi habet ſtel.*	8.	1. *Aries ſtellæ.*	18.	1. *Cætus habet ſtellæ.*	22
2. *Vrſa maior ſtellæ.*	34.	2. *Taurus ſtellæ.*	44.	2. *Orion ſtellæ.*	38.
3. *Draco ſtellæ.*	31.	3. *Gemini ſtellæ.*	25.	3. *Eridianus ſtellæ.*	34.
4. *Cepheus ſtellæ.*	11.	4. *Cancer ſtellæ.*	13.	4. *Lepus ſtellæ.*	12.
5. *Bootes ſtellæ.*	22.	5. *Leo ſtellæ.*	35.	5. *Canis maior ſtellæ.*	28.
6. *Corona ſtellæ.*	8.	6. *Virgo ſtellæ.*	32.	6. *Canis minor ſtellæ.*	2.
7. *Hercules ſtellæ.*	32.	7. *Libra ſtellæ.*	17.	7. *Nauis ſtellæ.*	45.
8. *Lyra ſtellæ.*	10.	8. *Scorpius ſtellæ.*	24.	8. *Hydra ſtellæ.*	27.
9. *Cygnus ſtellæ.*	20.	9. *Sagittar. ſtellæ.*	31.	9. *Patera ſtellæ.*	7.
10. *Caſſiopea ſtellæ.*	13.	10. *Capricorn⁹ ſtell.*	28.	10. *Coruus ſtellæ.*	7.
11. *Perſius ſtellæ.*	29.	11. *Aquari⁹. ſtellæ.*	45.	11. *Centaurus ſtellæ.*	37.
12. *Auriga ſtellæ.*	14.	12. *Piſces ſtellæ.*	34.	12. *Lupus ſtellæ.*	19.
13. *Serpentari⁹ ſtel.*	29.			13. *Ara ſtellæ.*	7.
14. *Serpens ſtellæ.*	18.		346.	14. *Corona auſtralis.*	13.
15. *Sagitta ſtellæ.*	5.		360.	15. *Piſces auſtrales.*	18
16. *Aquila ſtellæ.*	15.		316.		
17. *Delphin⁹ ſtellæ.*	10.				
18. *Equus 1. ſtellæ.*	4.				
19. *Equus alat. ſtel.*	20.				
20. *Adromeda ſtel.*	23.				
21. *Triangulū ſtel.*	4.				

Tot ſunt ſtellæ in octauo Cœlo? Mille plenitudinem virtutum ſignificat, vel Sanctorum multitudinem, qui obſeruauerunt Legem ſcriptam viginti duobus literis gloriam acquiſiuerunt, accipitur numerus finitus pro infinito, 5. inuitat *Cœlum Empyreum*, quod dicitur Cœlum Cœlorum, 1. quia continet omnia creata intra ſe, 2. continet Angelos, & manſiones Beatorum laudantium Deum, 6. inuitat *Cœlum cryſtallinum*, ſub nomine aquæ omnes, quæ ſuper cœlos ſunt, & ſic inuitat omnes cœlos, quæ non habent ſtellas, qui ſunt 9. 10. 11. & 12. 2. ibi. *Laudent nomen Domini, quia ipſe dixit & facta ſunt*, per duos verſic. reddit rationem laudis, quæ eſt duplex, vna ex beneficio creationis tenentur laudare Deum, quia creata ſunt ex nihilo, & acceperunt eſſe, & bona naturalia, 2. cœleſtia corpora acceperunt incorruptibilitatem, 3. quia regunt omnia inferiora, 2. cauſa ex duratione accipitur, ibi. *ſtatuit ea in æternum*, quia manent in æternum in ſæculum à parte poſt, quãuis ceſſabunt à motu poſt iudicium.

2. pars ibi. *Laudate Dominum de terra*, per 8. verſic. inuitat inferiora, 1. terram cum habitatoribus ſuis, 2. aquam ibi. *Dracones, & omnes abyſſi*, ideſt

loca

Digitized by Google

loca profunda, & piſces. Dracones, erant peccantes,.i. cœtæ magna, ignem non ſolum elementalem, ſed etiam impræſſiones ignitas fulmina tonitrua, & coruſcationes, 4. inuitat, *grandinem niuem* glaciem, & omnes humidas impræſſiones metheorologicas, *& ſpiritum procellarum* ideſt ventos, faciũt verbum eius, ideſt voluntatem Dei faciunt, & prædicant, & ſolus homo nõ laudat Deum in his, 5. inuitat terram cum partibus ſuis. *Montes, & colles, ligna fructifera* adhærentia terræ, 6. inuitat *omnia animalia*, 1. ſiluestria ſub nomine *Beſtiæ*, 2. domeſtica ſub nomine *Pecoris*, 3. *Serpentes*, ideſt omnia reptilia, 4. omnia volatilia ſub nomine *Volucres pennatæ*, 2. ibi. *Reges terræ, & omnes populi*, inuitat per quatuor verſic. omnes rationales creaturas, ideſt humanam naturam, 1. *Reges* 2. *Populos* ſubditos, 3. *Principes* dominantes ſub Regibus, 4. *Iudices*, qui ſunt poſiti à Regibus, & Principibus ad determinandas cauſas, 5. inuitat omnes conditiones hominum, *Iuuenes, Virgines, ſenes, cum iunioribus*, ad laudandum Deum pro maioribus bonis receptis a Deo. Nam recepit, 1. dona naturæ, 2. dona fortunæ, 3. dona gratiæ, 3. ibi. *Laudent nomen Domini*, ponit rationem laudis, quæ laus duplex eſt, 1. ex diuina celſitudine. Nam nomen Domini eſt Adonai, i. eſt Ieſus, qui fuit exaltatus à Patre ſuper vtranque Eccleſiam triumphantem, & ſuper Angelos, & ſuper Eccleſiam militantem. Nam quando exinaniuit ſeipſum formam ſerui accipiens; Pater dedit ei Nomen, quod eſt ſuper omne nomen, 2. ex Incarnatione debetur laus Chriſto, nã Deus exaltauit cornu populi ſui. Chriſtus in nouo Teſtamento dicitur Cornu, vt in Cantico Zachariæ, & Annæ, exaltauit illum in operatione miraculorum, in ſpoliatione inferni, in reſurrectione, in aſcenſione collocando eum ſuper omnes creaturas, cornu eſt celſitudo humanitatis Chriſti eminentia ſuæ doctrinæ, & ſua iudiciaria poteſtas. Ideo confeſſio eius ſuper cœlum, & terram, ergo debet laudari ab Angelis, à Creaturis, & â Populo Dei. Sit ergo hymnus, ideſt cantus cum lætitia, & laude Dei filijs Iſrael, ideſt præualentibus Deo, quia fuit fortis in lucta, ſed prius dictus erat Iacob, ideſt ſupplantator, hoc eſt, qui ſupplantat vitia, & adhæret Deo, eſt fortis, & populus Dei, eſt populus appropinquans Deo, populus ſanctus fidelis, regeneratus, vt Iſrael, & benedictus, & videns Deum. Allegoricè. *Draco* venenoſus, & *Abyſſus* tenebroſa erat peccator, ſed vbi abundauit peccatum ſuper abundauit gratia, per pœnitentiam deceſſit venenum, & illuminatæ ſunt tenebræ, & laudant in gratia Chriſtum *Ignis* Angelica natura eſt, ſunt ſpiritus vrentes. *Grando* prædicatores, qui prius feriunt, poſtea liquata rigant corda ſua doctrina. *Nix*, aqua congelata, minus dura; quam grando, impinguat terram, verbum Dei eſt. *Glacies* eſt aqua frigore concreta peccatores indurati peccatis. *Montes*, ſunt Angeli, Apoſtoli, Doctores Eccleſiæ contemplatiui, dignitates, &c. *Colles* ſunt populi minus perfecti. *Ligna fructifera* ſunt Doctores, qui dicunt, & faciunt. *Cedri* ſunt iuſti, & contemplatiui quorum corpora ſunt in terra, mens eſt in Cœlo. *Beſtiæ* ſunt Dœmones, qui tenentur laudare Deum, vel ſunt noſtri ſenſus. *Pecora* omnes ſubditi Prælatis. *Serpentes* omnes prudentes. Vnde S. Matthæus cap. 10. eſtote prudentes ſicut ſerpentes. *Volucres* ſunt Angeli, Apoſtoli, Doctores, Contemplatiui. *Reges* maiores dignitates, hæc ſatis Deus concedat nobis, vt dignè, & continuè poſſimus laudare eum.

Eccleſia catholica cantat hunc pſalmum in laudibus matutinis, vt in princi-

 pio

Digitized by Google

pio diei inuitaret omnes ad laudem Dei, iuxta dictum ſaluatoris primum quærite regnum Dei, &c. 2. in eius fine non dicitur gloria patri, 1. quia non debemus finire laudare Deum, 2. quia in laudibus dicuntur quinq; pſalmi, vt quinq; ſenſuum reparatio notetur, & propter quinq; ſtatus Eccleſiæ, primus pſalmus eſt *Dominus regnauit*, in quo laudatur Deus, qui firmauit orbem terræ in fide, ideo pertinet ad regnum Chriſti, ſecundus eſt *Iubilate Deo omnis terra*, qui pertinet ad confeſſionem, ibi, introite portas eius in confeſſione, & rectè incipit à iubilo, quoniam confeſſio valde placet Deo. Tertius eſt *Deus Deus meus*. qui ſignificat ſtatum Martyrum, qui ſitiunt ad Dominum ibi, ſitiuit in te anima mea, quoniam tota noſtra intentio debet eſſe in trinitate, & ad trinitatem. ideo ſequitur pſalmus. *Deus miſereatur noſtri*, in quo tota trinitas notatur, cum ibi dicitur. Benedicat nos Deus Deus noſter. Benedicat nos Deus ter. Ideo non diuiduntur hi duo pſalmi: ſed ſub vno gloria Patri, Quartus eſt Canticum trium puerorum. *Benedicite omnia opera Domini Domino*, quod eſt Danielis cap. 3. ſignificat ſtatum Antichriſti figurati per Nabucdonoſor, in fine cuius cantici non dicitur gloria patri, 1. quia maximè derogatum eſt Sanctiſſimæ Trinitati, dum propter confeſſionem fidei, hi tres pueri proiecti ſunt in fornacem ignis, 2. quia in penultimo verſiculo huius cantici fit mentio de tribus diuinis perſonis nihil ſuperfluum addendum, 3. quia in ipſo cantico diſtinctè tota Trinitas notificatur, & laudatur, Quintus pſalmus eſt, *Laudate Dominum de Cœlis* quem præ manibus habemus, & duo ſequentes, ideſt *Cantate Domino Canticum nouum*, & Laudate Dominum in Sanctis eius, notatur ſtatus poſt mortem Antichriſti, quando Iudæi, & omnes conuertentur ad fidem, & per bonam operationem aſſociabimur Angelis, qui inceſſanter laudant Deum. Ideo hi tres pſalmi non diuiduntur cum gloria Patri. Niſi in fine vltimi pſalmi dicitur vnum gloria Patri. Poteſt etiam dici, quod in laudibus dicuntur octo pſalmi ad notandum ſtatum Eccleſiæ, à prædicatione Apoſtolorum vſq; ad finem mundi, & glorificationem, primus ſtatus fuit in primis conuerſis de Iudæis ex prædicatione Chriſti, vbi in primo pſalmo dicitur, *Dominus regnauit*, agitur de regno Chriſti, 2. ſtatus fuit primitiua Eccleſia intrans inter gentes per prædicationem Apoſtolorum cum iubilo, Ideo in 2. pſalmo dicitur, *Iubilate Deo omnis terra*, 3. ſtatus fuit credentis gentilitatis. Ideo tertius pſalmus, *Deus Deus meus ad te de luce vigilo*, Demonſtrat offerre gratias vocationi Apoſtolorum, 4. ſtatus erit reſipiſcentis Iudaici populi ad prædicationem Enoc. & Heliæ, ideo in 4. pſalmo dicitur, *Deus miſereatur noſtri*, & non diuiditur à ſuperiori, quia fit vnio inter duos populos, Ideo ſub vno gloria Patri, 5. eſt ſtatus eorum martyrum, qui erunt in perſecutione Antichriſti, qui purgantur igne martirij, ſicut tres pueri, non ceſſarunt laudare, & benedicere Deum, cum omnibus creaturis ſuperioribus, medijs, & inferioribus, ideo dicitur in omnibus feſtiuitatibus. Sextus ſtatus, ſeptimus, & octauus includuntur in tribus vltimis pſalmis, ideſt, *Laudate Dominum de Cœlis. Cantate Domino canticum nouum, & Laudate Dominus in ſanctis eius*, eſt eorum, qui conuertendi ſunt ex tribus partibus mundi, Aſia, Africa, & Europa aſſociati prius per fidem, cum ſuo ſponſo Chriſto in hac Eccleſia militante cum bonis operibus aſſociabuntur poſtea cum Angelis in Eccleſia triumphanti laudantes Deum trinum, & vnum: ideo non diuiduntur, ſub

vno

Digitized by Google

vno gloria Patri concluduntur. Poteſt etiam dici quod omnes iſti tres pſalmi oſtendunt triumphum, & victoriam, quam iſti Sancti habuerunt de mundo, carne, & Dæmonio, & quoniam vnum ſine alio non habetur, ideo merito coniunguntur, & ſub vno gloria Patri finiunt.

PSALMVS CXXXXIX.

Cantate Domino Canticum nouum &c.

TItulus, *Alleluia*, Poſt omnes creaturas, quas in præcedenti pſalmo monuit laudare Deum, eo quod ab ipſo creatæ ſunt: hic proprius, & ſpecialius Iſrael inuitat ad nouum Canticum pro nouitate ſibi facta, quæ mirabilior eſt Dei operatio; hæc eſt ſanctificatio Iſrael, per quam de veteri factus eſt nouus per aduentum Meſſiæ, vnde expoliatus vetus homo, induit nouum. Materia eſt quædam laus pro victoria perfecta, quam habituri ſunt fideles populi, in ſecundo aduentu Chriſti, ideſt ad iudicium. Quoniam tunc Tyranni, & potentes huius mundi, qui fideles afflixerunt, in corpore, & anima detrudentur in infernum, & Sancti regnabunt cum Chriſto in æternum.

Diuiditur pſalmus in Duas partes, in prima per 4. verſic. Inuitat nouum populum Chriſtianum cantare nouum canticum. Nam *canticum eſt vox cantantis in lætitia*, Et canticum nouum eſt Lex Euangelica, quam nos nunc cantamus, & prædicamus, quæ lex quatrupliciter dicitur canticum nouum. 1. quia omnia antiqua cæremonialia, & legalia abiecit, & feſtiuitates, & ſacrificia compleuerunt curſum ſuum, & finem in Chriſto in vna Eccleſia Hieroſ. Cœleſti, 2. Lex Euangelica dicitur canticum nouum, eo quod recepit Chriſtum nouum Regem promiſſum in antiqua lege, ibi. Et filiæ Sion exultent in rege ſuo, 3. quia inſtituit noua Sacramenta, & nouas feſtiuitates, & nouum ſacrificium Euchariſtiæ. Ideo dicit laudent nomen eius, ideſt Chriſti Regis in Choro, ideſt in congregatione iuſtorum, in tympano, hoc eſt in paſſione Chriſti, in pſalterio, ideſt in obſeruatione decem præceptorum, & articulorum. Ideo laudent in Choro, 4. Dicitur canticum nouum. *Quia Beneplacitum eſt Domino in populo ſuo* Chriſtiano, exaltare humiles, & manſuetos, ſcilicet Apoſtolos, & diſcipulos, & verè fideles ad gratiam, & gloriam: Et diſpergere ſuperbos, & obſtinatos Iudæos, & Reges gentiles potentes, & hæreticos. Et exaltabit etiam omnes fideles iuſtos.

2. Pars eſt ibi. *Exultabunt Sancti in gloria*: per quinque verſic. prædicit gloriam Sanctorum, & iuſtorum in ſecundo aduentu Chriſti ad iudicium vniuerſale, quod erit delectabile, & iucundum iuſtis, & terribile damnatis. Et duplex lætitia erit iuſtis, prima de gloria, quam poſſident, 2. de Iuſtitia Dei, & ſententia iuſta data contra damnatos, & ipſi Sancti iudicabunt malos duplici iudico, 1. accuſando eos, & petendo vindictam, 2. approbando ſententiam à Chriſto Iudice datam, in 5. verſiculo. *Exultabunt Sancti in gloria*: quia erunt glorioſi in anima, & corpore: *Lætabuntur in cubilibus ſuis*, ideſt in manſionibus ſecundum merita vniuſcuiuſque de quibus manſionibus ceciderunt Angeli mali, hoc eſt Dœmones. *Gloria eſt ſtatus omnium bonorum congregatione perfectus tota Beatitudo*. Gloria conſiſtit in viſione

Digitized by Google

Dei, & tantæ ſublimitatis eſt, quod non poteſt à nobis capi. Vnde Apoſtolus, 1. Corint. cap 2. aiebat. *Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit quæ præparauit Deus his, qui diligunt eum,* 1. eſt vita æterna, & ſana, nam Sancti in perpetuum viuunt, 2. eſt ibi iuuentus ſine ſenectute, omnes erunt triginta annorum, 3. ſaturabuntur gloria Dei, 4. inebriabuntur vbertate domus Dei, 5. melodiam Angelorum concinnunt ſine fine, 6. potabuntur torrente voluptatis Dei, 7. ſapientia Dei oſtendit eis ſeipsã, 8. amicitia diligunt Deum pluſquam ſeipſos, & Deus redamat illos, 9. concordia omnium Beatorum eſt vna voluntas, ideſt voluntas Dei, cui omnes adhærent, 10. ſi Sancti in gloria volunt diuitias Deus eſt merces eorum, 11. honor, filij Dei vocabuntur, immo vos Dij eſtis, 12. habent gaudium ſuper omnia gaudia, 13. erunt coronati corona gloriæ, & de lapide pretioſo, 14. Doctores, Martyres, & Virgines habent aliam coronam gloriæ accidentalis, quæ dicitur Aureola, 15. eſt libertas ſine ſeruitute, 16. eſt pulchritudo ſine deformitate, &c. In 6. verſic. *Exultationes Dei*, ideſt laudes externæ in gutture, & ore, dicendo mirabilia Dei, ideſt creationem, gubernationem, incarnationem, redemptionem; *Et gladij ancipites in manibus eorum*, ideſt patientia Martyrum, vel Angeli, & Sancti exequentes ſententiam Iudicis, & accuſantes tyrannos, & approbantes ſententiam Iudicis, vel gladij ancipites ſunt verba Dei in duobus teſtamentis, quæ conuincunt omnes, in 7. *Ad faciendam vindictam*, de tyrannis, hæreticis, & peccatoribus perſequentibus iuſtos, *increpationes in populis*, eos accuſando, & obiurgando de ſuis malis operibus, & obſtinationibus, in 8. *Ad alligandos Reges eorum*, ideſt exibũt Angeli Sancti, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis, aut ligant eos compedibus, ideſt cippis ſuorum peccatorum contra Dei præcepta, in 9. *Vt faciant in eis iudicium conſcriptum*: conſcriptum à Prophetis, *Iſaias* cap. 13. Ecce dies Domini veniet crudelis *Hieremias* 46. dies autem ille Domini Dei exercituum. *Ezechiel* cap. 30. Appropinquat dies Domini, dies nubes. *Amos* cap. 5. Deſiderantibus diem Domini! *Sophonia*, 1. quia iuſta eſt dies Domini. *Abdias*, 1. iuſta dies Domini ſuper omnes gentes. *Malachis*, 3. antequam veniet dies Domini magnus, ideſt approbare, & exequi ſententiam datam à Chriſto in iudicio contra damnatos: ite maledicti, &c. *Gloria hæc eſt omnibus Sanctis eius*. Nam maxima eſt gloria Sanctorum eſſe Iudices in iudicio, 1. approbando ſententiam Chriſti, 2. laudare Deum in æternum, 3. transferendo electos in anima, & in corpore ad gloriam æternam, quod Deus nobis concedat. Amen.

PSALMVS CL. ET VLTIMVS.

Laudate Dominum in Sanctis eius, &c.

Titulus: *Alleluia*, de laude Dei agitur, qui Sanctos ſuos congregauit depoſita fragilitate reſtituit ſuæ imagini, iam conformes gloriæ ſuæ, in Beatitudine locauit vbi eſt omnis abundantia. Materia pſal. eſt quadam inuitatio ad Laudem Dei. Exponitur ad litteram, referendo ad tempus veteteris Teſtamenti.

Tria tanguntur 1. locus laudationis tangitur, cum dicitur, laudate Dominum

minum in ſanctis eius, Vocatur ſancta media pars templi, in qua Sacerdotes quotidie dicebant Diuinas laudes. Nam primam partem, quæ dicebatur Atrium populi intrabant ſacerdotes quotidie facientes ſacrificia, & immolationes. Tertiam partem templi, quæ dicebatur Sancta Sanctorum, ſolus ſummus ſacerdos intrabat ſemel in anno. Laudate eum in firmamento virtutis eius, ideſt in Cœlo empyreo, 2. tangitur magnificus ſtatus Dei, ibi. *Laudate eum ſecundum magnitudinem eius*. Virtutes Dei ſunt effectus operationis eius, vt creatio, redemptio, iuſtificatio, prouidentia, 3. ibi. *Laudate eum in ſono tubæ*. Tangitur modus laudandi: nam cum octo inſtrumentis cantabatur in Templo, *ſonus enim triplex eſt*. Voce per chorum. Flatu per tubas. Pulſu per cytharam, & ſimilia, quibus inſtrumentis vtebantur leuitæ. Aliter dicendum.

In pſalmo 148. Inuitauit Propheta omnes creaturas, tam corporales, quã incorporeas, tam rationales, quam irrationales, ad laudandum Deum, In pſalmo 149. Inuitauit omnes creaturas rationales ad recipiendum in Eccleſia Catholica, & cantare ei canticum nouum hic per gratiam, & in futuro per gloriam, In pſalmo 150. & vltimo inuitat omnes fideles vtriuſq; Eccleſiæ ad laudandum Deum trinum, & vnum, creatorem, & redemptorem.

Diuiditur pſalmus in duas partes, in 1. per duos verſic. vbi debamus laudare Deum, in 2. parte quomodo, In 1. verſic. ergo ait. O fideles *Laudate Dominum in ſanctis eius*, 1. confitemini beneficia Dei facta ſanctis veteris teſtamenti, 2. O vos Chriſtiani contemplamini dona gratiarum, quæ Chriſtus cõmunicauit Apoſtolis, Martyrib. Doctorib. Confeſſorib., & Virginib., & ſic laudate Dominum in ſanctis, gratias agendo in feſtiuitatibus eorum, quia laudare Deum in Sanctis ſuis nihil aliud eſt, niſi triumphum, & virtutes eorum referre in Chriſtum laudando, *Laudate eum in firmamento virtutis eius*, ideſt in Apoſtolis, qui ſunt fundamenta religionis Chriſtianæ, vel in Eccleſia Catholica, quæ eſt firmamentum virtutis eius per Eccleſiaſtica Sacramenta vel in firmamento in Cœlo empyreo in ſanctis ſuis, In 2. verſic. *Laudate eum in virtutibus eius*, ideſt 1. in Angelis ſuis, qui faciunt voluntatem eius, 2. vel in miraculis, & ſignis factis à Sanctis in nomine Chriſti referendo omnia opera bona, quæ ſancti fecerunt in hac vita ad Chriſtum auctorem, ſine quo nihil ſumus.

2. pars eſt ibi. *Laudate eum in ſono tubæ*, per tres verſic. docet cum quibus virtutibus figuratis in illis inſtrumentis materialibus debemus cantare iſtum pſalmum in Eccleſia Chriſti laudando Deum cum octo, 1. in tuba, quæ flatu ſonat, & eſt prædicatio Euangelica, quæ quatruplex eſt, 1. ad iubilandum Deo, 2. ad conuocandum ad fidem, 3. ad excitandum ad bona opera 4. ad deterrendum peccatores pœnis æternis, 2. *In pſalterio*, quod triplex eſt, *morale, Euangelicum, & Anagogicum*, 1. laudate eum in pſalterio morali obſeruando decem præcepta moralia tres ſpectantes ad Deum, & ſeptem ad proximum, 2. laudate eum in pſalterio Euangelico, credendo firmiter decem articulos fidei, qui ſunt 1. Myſterium trinitatis, 2. Creatio vniuerſi, 3. Incarnatio verbi, 4. Prædicatio, & miracula, 5. Paſſio, & mors Chriſti, 6. Reſurrectio Chriſti, 7. Aſcenſio ad Cœlos, 8. Miſſio Spiritus Sancti, 9. efficacia, & perfectio Sacramentorum, 10. Iudicium vniuerſale. Iſti articuli ſunt principales, quibus adduntur alij articuli ſub eadem fide, vt deſcenſus

Chri-

Digitized by Google

Chriſti ad inferos, & liberatio Sanctorum Patrum, Auctoritas vnius Eccleſiæ Catholicæ, Vniuerſalis reſurrectio mortuorum, Remiſſio peccatorum per pœnitentiam, 3. Laudate eum in pſalterio Anagogico, ideſt Cœleſti, ideſt ò vos beati in Cœleſti Hieruſalem laudate Deum cum decem cordis, quas pulſatis in gloria, 1. eſt viſio eſſentialis Diuinæ eſſentiæ trinitatis, & vnitatis, 2. Dilectio, 3. Fruitio, 4. Immortalitas. 5. claritas, 6. ſubtilitas, 7. Agilitas, 8. ſumma dilectio, 9. ſatietas, 10. ſecuritas, 3. *Laudate eum in Cithara*, quæ inter alias alligorias deſignat Crucem Chriſti, & quia ſonat percuſſa a parte inferiori deſignat Chriſti humanitatem patientem percuſſiones, & quia eſt triangularis deſignat verba ſolatij electorum laudantium trinitatem in fide, ſpe, & charitate, deſignat pectus deuotum, & ipſam animam deſignat bene compoſitam in actibus ſuis, 4. *Laudate eum in tympano*; quod eſt, ex corio arido, & cum baculis percutitur ſignificat carnis mortificationem, & meditationē paſſionis Chriſti 5. *Laudate eum in Choro*, quod eſt inſtrumentum rotundum habens duas cordas ſignificat æternitatem, & omnipotentiam Dei, & duo præcepta amorem Dei, & proximi. In quantum eſt multitudo canentium ſignificat concordiam charitatis. Duo chori pſallentium deſignant Angelos, & Spiritus iuſtorum quaſi reciproca voce Dominum, laudantium, 6. *Laudate eum in cordis*, ideſt in Monacordio, ideſt ſanctitate vitæ cum doctrina morali cordæ diuerſæ concordantes, concordiam diuerſorum graduum in Cœlo deſignant, 7. *Laudate eum in organo*, ideſt in conſonantia veteris, & noui teſtamenti, vel concordia Animæ, & corporis poſt reſurrectionem. Organum in quantum habet diuerſas voces concordantes, diuerſos gradus Sanctorum cum vnitate charitatis in gloria Cœleſti deſignat, & varia dona Spiritus Sancti, 8. *Laudate eum in cymbalis beneſonantibus*, ideſt in vocatione populi ad Eccleſiam ad audienda diuina officia, & celebrandas feſtiuitates, Cymbalum ſignificat exhortationes mutuas ad opera bona. Cymbala iubilationis ſunt hymni, pſalmi, orationes, & Diuina officia dicere ſepties in Die in Eccleſia militanti, & ſemper in triumphanti, quod nobis Deus concedat. Concludit omnis ſpiritus laudet Dominum cum his conditionibus.

DE CAN-

DE CANTICIS FERIALIBVS.

POſt compendium pſalmorum, viſum eſt mihi aliquid dicere de Canticis, quæ parum differunt a pſalmis, nam canticum eſt vox muſica cum harmonia ore ſolo prolata. Myſtice gratiarum actionem ſignificet. Pſalmus vero eſt carmen cum inſtrumento muſico pſalterij. Myſticè bona opera deſignat. Eſt autem Canticum antiquius pſalmo, cum illius auctor ſit primus Moyſes primus ſcriptor, 2. ſeptem cantica ex ſacris literis habentur. 1. *Moyſis* editum anno mundi 2544. Exod. cap. 15. *Cantemus Domino glorioſe*. 2. eiuſdem editum anno 2583. *Audite Cæli quæ loquor*. 3. *Annæ matris Samuelis*, editum anno 2904 1. Regnm 2. *Exultauit cor meum*. 4. *Iſaiæ* editum anno mundi 3314. circiter. *Confitebor tibi Domine*, 5. *Ezechiæ Regis* editum 3322. *Ego dixi in dimidio dierum meorum*, 6. *Habacuc* editum anno 3351. *Domine audiui auditionem tuam* 7. *Trium puerorum* editum anno 3462. *Benedicite omnia opera Domini Domino*. Et tria ſunt in nouo Teſtamento Anno 1. Domini. *Beatæ Mariæ, Zachariæ, & Simeonis*. Lucæ 1. ex Gauanto,

Vocantur Cantica ferialia, quia Eccleſia canit ea in ferijs ſingulis, & habent correſpondentiam, & ſimilitudinem cum pſalmis ſex, quos cantat Eccleſia in laudibus propter quod eſt notandum, quod in Dominicis diebus primus pſalmus eſt Dominus regnauit, &c. & in diebus feſtiuis, quia eſt pſalmus lætitiæ recolitur reſurrectio Chriſti, & Sanctorum, & Regnum Chriſti. In ferijs commutatur in pſalmum Miſerere mei Deus, qui eſt pſalmus pœnitentiæ, quia recolitur peregrinatio Sanctorum in hac vita, & conuerſio ad pœnitentiam, vt Iudæorum, & Gentilium, noſtra reſurrectio à morte peccati, & eadem ratione dicitur ad Laudes primus in Dominicis à Septuageſima vſque ad Paſcha. Pſalmus Iubilate Deo omnis terra, 99. qui dicitur ſecundus in Dominicis, & Feſtiuitatibus, quia pertinet ad Confeſſores continet prædicationem Sanctorum. *Iubilus eſt cantus ſpe gloriæ conceptus*. In ferijs loco eius dicuntur ſex pſalmi, vnus in qualibet feria in laudibus, & in quolibet eorum pſalmorum eſt hoc vocabulum, Mane, vel æquipollẽs. Quod Mane in ſex diuiditur, 1. Mane temporis, 2. Mane pectoris, 3. Mane redemptionis, 4. Mane hominis, 5. Mane æternitatis, 6. Mane mundialis, & correſpondent Cantica in eadem materia, & ſignificatione vnde deſtributi ſunt pſalmi, & Cantica in qualibet die.

In 2. Feria pſalmus eſt 5. Verba mea auribus percipe Domine. Qui eſt vox Eccleſiæ vocatæ ad hæreditatem Domini, habet Mane temporis, vnde ait. *Mane adſtabo tibi, & videbo*. Quæ Eccleſia orat pro æterna hæreditate quam acquiſiuit prædicatione Sanctorum. Ideo ſurgat ad orationem in hoc 1. pſalmo *Canticum in hac 2. feria* eſt Iſaiæ cap. 12. *Confitebor tibi Domine*, quoniam iratus es mihi conuerſus eſt furor tuus, & conſolatus es me. Re vera, ira Dei permanſit vſque ad paſſionem, & poſſeſſionem Chriſti Saluatoris; ſed tunc conuerſus eſt Dominus à furore, & conſolatus eſt Eccleſiam.

In 3. Feria pſalmus eſt 42. Iudica me Deus diſcerne cauſam meam. Qui recolit

Digitized by Google

colit quando primitiua Eccleſia intrauit ad gentes. Habet Mane pectoris, eſt initium gratiæ, quia mane temporis, ſua oratio non habet eff ctum, ſine mane pectoris, ideſt ſine gratiæ initio: ideo dicit; *Emitte lucem tuam & veritatem tuam*, quod habetur in hoc 2. pſalmo. Recolitur illud tempus quando ab impijs Eccleſia perſecutiones patiebatur, 1. à Iudæis poſtea ab Imperatoribus Romanis. *Canticum huius tertiæ feriæ eſt*, in Iſaia cap. 38. *Ego dixi in dimidio dierum meorum*, quod cantauit Ezechias poſt liberationem a Sennacharib, & poſt infirmitatem ſuam, reddens Deo gratias: ſic Eccleſia liberata à perſecutionibus reddit Deo gratias. Et quia mane pectoris pendet à mane noſtræ redemptionis, in qua eſt gratia.

In 4. Feria pſalmus eſt 64. Te decet hymnus Deus in Sion, qui cantatur in figura Eccleſiæ gentilium, quæ ab Idolis conuerſa eſt ad Fidem Chriſti, capit exaltari ſuper inimicos ſuos reddita ſibi pace à Conſtantino Magno figurata in exitu populi de captiuitate Babylonica. Habet mane redemptionis noſtræ, ſed quia mane pectoris pendet ex mane noſtræ redemptionis, ideo dicit exitus Matutini, quod eſt in hoc 3. pſal. *Canticum eſt 1. Regum cap. 2.* Annæ matris Samuelis, quæ cãtauit liberata de perſecutione æmulæ ſuæ Phenennæ, & Eccleſia liberata à tyrannis.

In 5. Feria pſalmus eſt 89. Domine refugium factus es nobis, qui pertinet ad reſipiſcentiam, & conuerſionem Iudæorum, vnde habet titulum Oratio Moyſis hominis Dei. Habet Mane hominis, quia habito mane pectoris, quod effectus eſt mane redemptionis, homo incipit ſibi vileſcere ſequitur, ideo, dicitur, *mane ſicut herba tranſeat*, & quod habetur in hoc 4. pſal. *Canticum eſt Exodi cap. 15.* Moyſis. *Cantemus Domino glorioſe*, ſicut enim exultauerunt Iudæi intereunte Pharaone, ita exultat Eccleſia deſtructis Tyrannis.

In Feria 6. pſalmus eſt 142. Domine exaudi orationem meam, cuius titulus eſt. Pſalmus Dauid quando perſequebatur eum filius ſuus Abſalon, ſic commemoratio Paſſionis Chriſti; Vnde ſicut Abſalon inſurrexit contra patrem ſuum, ſic Iudas contra Magiſtrum. Habet Mane æternitatis. Sed quia quanto magis quiſque ſibi vileſcit, tanto magis mane æternitatis affectat, ideo dicitur, Auditam fac mihi mane miſericordiã tuam, quod eſt in iſto pſalmo quinto. *Canticum eſt Habacuc* 3. quod de paſſione agit; vnde, *Cornua in manibus eius*, & ante faciem eius ibit mors de paſſione Chriſti eſt Prophetia.

In Sabbato pſalmus eſt 91. Bonum eſt confiteri Domino, qui intitulatur; Laus Cantici Dauid in die Sabbathi, in quo agitur de perſecutione Iudæ, qui perſecutus Chriſtum, figuratus in Abſalone, qui perſecutus eſt patrem, pſalmus iſte pertinet ad Iudæos, qui non obediunt mandatis in decacordo, & pſalterio. In die Sabbathi, ideſt quietis figurans Sanctos eſt tribus mundi partibus collectos, poſt Antichriſti perſecutionem in quiete manſuros, & Domino confiteri, & pſallere. Habet mane mundiale, & nemo ad hoc peruenit: niſi, qui laudat Deum in aduerſitate & proſperitate: ideo adiungit ad annunciandum mane miſericordiam tuam, quod habetur in hoc ſexto pſalmo. *Canticum eſt Moyſis Deuter. cap. 32. Audite cæli quæ loquor.* Pertinet ad Sabbatum, & ad populum Iudaicum, hoc Canticum cantatur Sabbatho, in quo ſtatus illius populi, quem habuit offenſo, vel propitio Deo deſcribitur. Ex Durando in Rationali. ſunt omnia.

Can-

Digitized by Google

Canticum trium puerorum, id eſt Ananiæ, Azariæ, & Miſaelis, cantatur in dominicis & feſtiuitatibus ad laudes Benedicite omnia opera Domini Domino, &c. Daniel. cap. 3.

MAteria cantici eſt, Quod Nabucodonoſor poſtquam obtinuit totam monarchiam orientis ſcilicet regnorum Aſſiriorum, Perſarum, Medorum, Caldæorum, & totius Syriæ, & deſtruxit Hieruſalem, & templum, & duxit captiuum in Babylonem totum Iſraeliticum populum, eleuatus in ſuperbiam fecit ſe adorari tanquam Deum, & fecit ſtatuaum auream, & collocauit eam in foro, & vocauit omnia genera muſicorum, & fecit decretum publicum per omnia regna ſua, vt omnes venirent, & adorarent ſtatuam eius, & fieri fecit magnam fornacem ignis ardentis, & ſi quis contemneret adorare ſtatuam: illicò proijceretur in fornacem ignis ardentis. Tunc autem accuſati ſunt apud Regem iſti tres pueri Iudæi de ſemine regio Hieruſalemitano, qui erant captiui in Babylonia, & rex in domo ſua familiares habebat, qui contemnentes edictum regium non adorauerunt ſtatuam regis, quia adorabant vnum verum Deum, & non res terrenas, vnde Rex repletus ira, & furore præcepit eos ligatis manibus, & pedibus proijci in fornacem ignis. Ignis vero combuſſit vincula eorum. corpora autem eorum non læſit, nec veſtes: ſed ſoluti ambulabant inter ignem laudantes Deum, & benedicentes. Et Angelus Domini in forma viri deſcendit de Cœlo in medium fornacis, & excuſſit flammam ignis extra fornacem, & combuſſit miniſtros Regis circumſtantes. Sed cur iſti pueri inuitant creaturas rationales, & irrationales ad laudandum Deum, quæ non habent vſum rationis? Reſpondetur, primo quia cognouerunt Myſterium trinitatis in tribus perſonis, & numero ternario, 2. cognouerunt incarnationem verbi Diuini in deſcenſu Angeli de Cœlis; 3. quia viderunt per ſuam liberationem, redemptionem totius generis humani à captiuitate diaboli, & flamma peccatorum, & liberationem Sanctorum patrum de lymbo inferni, 4. quia cognouerunt, deſtructionem idolorum, & liberatione Eccleſiæ à tyrannis, & conuerſionem imperatorum ad fidem Chriſti, per hoc quod Nabucodonoſor liberauit illos tres pueros, viuendo quartum cum illis, & ſpecies quarti ſimilis filio Dei, & comminuit ſtatuam auream, & confeſſus eſt Diuinam omnipotentiam, 5. quia iſti tres pueri viderunt in ſua liberatione obedientiam omnium creaturarum ad ſuum creatorem. *Ignis*, non nocuit illis. *Aer*, miſit ventum, vt rorem flantem refrigerantem eos. *Angelus* venit de Cœlis. *Nabucodonoſor*, & ſui adorant: *Elementa*, obediunt. Et ſic cognouerunt quod in aduentu Chriſti omnia elementa, & elementata debebant obedire Chriſto, vt Deo, & homini, & ſic creaturæ rationales, & irrationales tripliciter laudant, & benedicunt Deum, 1. *vocaliter*, ſoli Angeli, & homines in terra, & in Cœlo, 2. *Excitatiuè* in quantum in ſe habent veſtigium Trinitatis, & Diuinæ perfectionis veſtigium lucet in omnibus creaturis, 3. *in quantum omnes creaturæ rationales*, & irrationales in ſua natura oſtendunt ſe obedire Deo. Heus homo nobiliſſima creatura, cur in vitæ curſu conſtitutus dormis, & ſtertis? Non aduertis te peregrinum eſſe in terra? cur oſcitans, & inermis iaces? nonne percipis te in medio inimicorum collocatum? oportet eſſe vigilanté? nonne

audis octo præclaras voces, quæ te ad illuſtria, & ſublimia inuitant ſupra irrationales creaturas. *Prima eſt vox Dñi*, qui cum ſit ſummum bonum, te bonum eſſe deſiderat, 2. eſt *vox Angelorum* quæ te hortatur ad gloriam Dei 3. eſt *vox Cælorum* enarrantium tibi gloriam Dei, 4. eſt *vox naturæ*, quæ te aptiſſimum genuit ad acquirendum ſummum bonum, 5. eſt *recta ratio*, quæ ad verum bonum ducit, 6. eſt *voluntas*, quæ nihil vult niſi bonum, 7. *eſt præmium*, acquiſitæ virtutis, 8. tandem eſt *Timor mali*, quid mirum ſi omnes creaturæ ſunt nobis occaſio laudandi Deum ſemper? *Et tu Religioſe* cum hæc legis, ne ſis peior animali bruto, ſed cogita quod omnia ad vtilitatem tuam facta ſunt, & redemptus, es ſanguine pretioſo Chriſti.

Diuiditur Canticum in duas partes in 1. verſic. inuitat omnes creaturas generaliter ad laudandum, & benedicendum Deum. Et nota quatuor vocabula, 1. Deus dicitur benedictus ratione creationis, vel bonitatis, 2. laudabilis ratione gubernationis, & conſeruationis, 3. glorioſus, ratione conſummatæ fruitionis, vel ſapientiæ, 4. ſuperexaltatus ratione incõprehenſæ perfectionis vel potentiæ.

2. Pars eſt ibi. *Benedicite Angeli Domini Domino*. Quæ pars diuiditur in quatuor partes, in 1. per tres verſiculos inuitantur *Angeli, & Corpora Cæleſtia* in 2. parte ibi. *Benedicite imber & ros Domino*, per quinque verſic. inuitatur aer, & omnes impreſſiones metheorologicarum de quibus agit Ariſtoteles in 1. & 2. libro methcororum, imber, ros, pruina, venti, elementum ignis frigus æſtus pluuia, grando, nix, & ſimilia lux, tenebræ, fulgura, &c. 3. pars eſt ibi. *Benedicat terra Dominum*, per quinque verſic. inuitat terram cum omnibus, quæ in ea ſunt, & generantur ad laudandum Deum, montes, colles, omnes arbores, & herbæ, fructices, & germinantia omnia, fontes, & elemẽtum aquæ flumina, maria quamuis vnum ſit mare tamen pluraliter dicitur propter varia nomina, mare Indicum, Perſicum, Africum, Hiſpanicum, Mediterraneum, mare maior, & ecepto mare Caſpeo ſeparato, & omnia viuentia, quæ generantur in aquis, quæ ſunt innumerabilia, & omnes beſtiæ, pecora includit omnia animalia terreſtria, quatrupeda, & ſerpentes, volucres includit omnia volatilia, & inſectilia, 4. pars eſt ibi. *Benedicat Iſrael Dominum* per 5. verſic. & vnum iungit Eccleſia, ideſt Benedicamus Patrem, & Filium loco gloria Patri, quod non habet, 1. inuitat homines filij hominum benedicite Domino, 1. quia ad ſuam imaginem vos creauit, 2. animam vobis dedit, 3. quia omnia pro vobis creauit, 4. vos redemit inuitat populum Iſraeliticum, tanquam magis obligatum Deo pro tot beneficijs receptis, inuitat Sacerdotes, ſeruos Dei, ſpirituales, laycos omnes. Eccleſia cantat hoc Canticum in diebus Dominicis, & diebus Feſtiuis, 1. Agendo gratias pro beneficio creationis, & gubernationis, & noſtræ redemptionis, in qua die omnia creata ſunt confuſè, & Chriſti inſtrumenta, & argumenta noſtræ redemptionis, 2. quia Chriſtus in Dominica reſurrexit, & renouauit omnia, 3. quia repræſentat tempus Antichriſti figuratum per Nabucodonoſor, quia ſicut tres pueri fuerunt liberati ab incendio ignis, ſic licet Antichriſtus tribulauerit Sanctos vtriuſque populi, tamen iuſti non deſiſtunt benedicere Deum, qui viſus eſt quartus inter pueros cõſolans eos, 4. quia ſicut tres pueri vicerunt Nabucodonoſor, qui interpretatur, plantus iudicij. Sic Chriſtus in ſua reſurrectione, & veri Chriſtiani vincunt Diabolum. Non dicitur glo-

Digitized by Google

ria Patri in fine huius Cantici, 1. quia pro fide tres pueri proiecti ſunt in caminum ignis, 2. quia in penultimo verſiculo æquipollet Gloria Patri, 3. quia in toto cantico diſtinctè notificatur tota Trinitas, cui (ò vtinam digni eſſemus) ſemper reddere gratias pro tot beneficijs.

Canticum Iſaiæ. Confitebor tibi Domine, quoniam, &c. cap. 12. ab Eccleſia cantatur feria 2. ad Laudes.

ISaias dicitur Propheta Euangelicus, quia videtur inter cæteros prophetas potius texere Euangelicam Hiſtoriam de Chriſto, quam propheтiam, 1. vidit Deum ſedentem in cap. 6. ideſt Patrem, & duo Seraphin, ideſt Filiũ, & Spiritum Sanctum, & vnus volauit, & venit ad ſe, ideſt Chriſtus factus homo venit ad homines, 2. quando dixit Ecce Virgo concipiet pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, 3. in cap. 8. dicit, Dominus acceſſit ad propheтiſſam, & concepit, & peperit filium, ideſt Verbum Diuinum ad Mariam, & ſpoliauit infernum, 4. in cap. 9. paruulus enim natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum eius, &c. 5. Multo clarius explicauit generationem Chriſti, natiuitatem, vitam, miracula, ſapientiam, paſſionem, mortem, reſurrectionem, aſcenſionem, vocationem gentiũ, in toto cap. 11. Materia igitur in cap. 12. in iſto Cantico introducit Eccleſiã Chriſti ad agendum gratias Deo, eo quod impleuit omnia promiſſa, & reuelata Iſaiæ à principio libri vſque ad hoc 12. capitulo de Chriſto redemptore, & Eccleſia redempta.

Diuiditur Canticum in tres partes, in 1. per tres verſic. Agit gratias confitendo Diuinam Miſericordiam, quam Deus oſtendit erga genus humanum per ſuam incarnationem, & paſſionem. *Confitebor tibi Domine*, confeſſione fidei, quia adimpleuiſti, quod promiſiſti, & reuelaſti. & confitebor etiam cõfeſſione laudis pro tantis beneficijs. *Quoniam iratus es mihi*, quando peccauit Adam, quia tunc à facie tua proieciſti me, & expuliſti me de paradiſo. *Conuerſus eſt furor tuus*, in benignitatem, & miſericordiam filium tuum mittendo Medicum magnum de Cœlo, & ſic conſolatus es me, per ipſum, *Ecce Deus Saluator meus*, Ieſus Chriſtus fiducialiter agam, in Lege Euangelica, quæ eſt libertatis, & gratiæ, & iuſtificationis, & muniendo me Sacramentis, & ſic non timebo opera diaboli. Quia ipſe Dominus Ieſus Chriſtus fortitudo mea, laus mea, & factus eſt mihi in ſalutem per mortem, & paſſionem ſuã, relinquendo Sacramenta.

In 2. parte ibi. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*, per 4. verſic. inuitat omnes gentes mundi ad recipiendum Chriſtum, & Legem Euãgelicam cum fructibus ſuis, primus eſt gratia Sacramentorum, 2. Fides articulorum, 3. Doctrina Euangelica, & obſeruantia Præceptorum. Fontes Saluatoris ſunt vulnera Chriſti ex quibus emanarunt omnia Sacramenta, *& dicite in die illa*, ideſt ò vos Apoſtoli, & Doctores prædicate mirabilia opera Chriſti.

In 3. parte ibi. *Exalta, & lauda habitatio Sion:* in vno verſic. excitat, & exhortatur illam Hieruſalem, & Sion materialem ad agendum gratias, & laudandum Chriſtum, quia in ea apparuit, prædicauit, miracula fecit, Euchariſtiam inſtituit, in ea mortuus eſt, & ſepultus extra, & operatus eſt ſalutem huma-

Digitized by Google

humanam in ea: in medio terræ, &c. Vel tu Sion, ideſt Eccleſia militans diffuſa per orbem exulta, & lauda Chriſtum, & Deum, & hominem tuum ſponſum. Vel tu Sion, ideſt Anima fidelis exulta, & lauda Chriſtum in medio tui per gratiam tene eum, ne pecces, ama eum, quia ipſe prius amauit te. Concede mihi Domine, vt te ſolum amem, & laudem nunc, & ſemper. Amen. Eccleſia cantat hoc canticum feria 2. vide rationem in feria 2. de canticis.

Canticum Ezechiæ. Ego dixi in dimidio dierum meorum: &c. Iſaiæ cap. 38. Cantatur ab Eccleſia feria 3. ad laudes.

Titulus: *Scriptura Ezechiæ Regis Iuda: cum ægrotaſſet, & conualuiſſet de ſua infirmitate.* Ex quo titulo apparet, quod Ezechias fecit hoc canticum agens gratias Deo, poſtquam conualuit, & liberauit eum Deus de ſua infirmitate, pro quo notandum, vt legitur libro 4. Regum cap. 19. & 20. Quod Sennacherib Rex Aſſyriorum obſedit Hieruſalem; ſed Deus miſit Angelum, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum omnes robuſtos bellatores centum octoginta quinque millia, exurgens Sennacherib mane fugit cum reſiduo populo ſui exercitus, & poſtea occiſus fuit a filijs ſuis. Ezechias autem, quia non reddidit debitas gratias Deo pro tali beneficio: aut quia nolebat accipere vxorem, & generare filios, ex quorum linea naſciturus erat Chriſtus Meſſias (vt aliqui volunt) ægrotauit ad mortem, & venit ad eum Iſaias ex mandato Dei, dixitque ei. Hæc dicit Dominus diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & non viues. Qui Ezechias conuertit faciem ſuam ad parietem, & adorauit Dominum, & reuerſus eſt Iſaias ad Ezechiam ex mandato Dei, & dixit ei Ecce ego adijciam ſuper dies tuos quindecim annos; hoc autem erit tibi ſignum à Domino, quod facturus ſit reuerſus eſt ſol decem lineis per gradus quos deſcenderat. Vnde ex duplici lætitia fecit hoc canticum ad gratias agendo Deo, 1. quia recuperauit ſanitatem, & vitam elongatam annis quindecim, & duxit vxorem, & genuit Manaſſen, 2. ex liberatione ab obſeſſione Aſſyriorum.

Præceſſerunt quinque motiua, vel myſteria, ex quibus motus fuit Ezechias componere hoc Canticum. Primum myſterium fuit *ſua ſuperbia*, quia cor eius fuit eleuatum poſt punitionem, & receſſum Sennacherib, non agens gratias Deo, qui miſit Iſaiam ad annunciandum mortem ipſi Ezechiæ, per quod vidit ingratitudinem Iudæ erga Chriſtum, 2. Myſterium fuit *pœnitentia Ezechiæ*, quam fecit videns ſe vlceratum, & mortem ſibi denunciatam, per quam vidit pœnitentiam populi ab Adam vſque ad Chriſtum, 3. Myſterium fuit, quia *Deus miſit Iſaiam ad ſanandum, & inſtruendum Ezechiam*, quod figurauit myſterium incarnationis, nam Iſaias interpretatur ſalutio Domini, Ezechias auxiliatus à Domino Chriſtus miſſus à Patre ad ſanandũ genus humanum, 4. Myſterium fuit, quia *in ſignum fidei Deus fecit Solem retrocedere per decem lineas,* & horas ab Occidente, verſus Orientem, & poſtea redegit curſum ſuum vſque ad occaſum, ita quod accedens fecit decem horas, recedens fecit alias decem, & rediens alias decem, ita vt ſint triginta, & duæ horæ vſque ad Occaſum ab illo loco à quo retroceſſit, ſunt horæ 32. & vltra. Sic Chriſtus retroceſſit à cœlo in terram, & vixit triginta tribus annis, & poſtea redit ad Patrem in die aſcenſionis, & finaliter veniet in iudicium cum

pote-

Digitized by Google

poteſtate magna. Vel deſcendit Chriſtus per nouem Choros Angelorum, & per duodecim Cœlos, & humiliauit ſe, paſſus eſt pluſquam noue Chori Sanctorum, & puniuit dæmones, & damnatos, quæ omnia faciunt 32. 5. Myſterium fuit quod *Iſaias fecit cataplaſmum* de maſſa ficorum, & appoſuit vlceribus Ezechiæ, & ſic fuit ſanatus, ex hoc præuidit cataplaſmum, & medelã Sacramentorum eccleſiaſticorum trahentium virtutem ſanandi ab arbore Crucis.

Materia. Ideo Ezechias cantauit hoc canticum, 1. in perſona ſui, in quantum fuit ſanatus ab infirmitate, & liberatus à morte, 2. in perſona totius corporis myſtici, in quantum homo *myſticus*, ideſt genus humanum fuit ſanatũ, & liberatum per Chriſtum ab infirmitate, & morte peccati, & hoc 2. modo Eccleſia cantat iſtud Canticum in laudibus feria 3. & in laudibus defunctorum.

Diuiditur Canticum in tres partes in 1. per quinque verſic. explicat damna, quæ futura erant ſibi, & toti generi humano ſi Ezechias fuiſſet tunc mortuus ſine liberis, nam quinque damna ſequebantur, 1. moriebatur iuuenis in medio ſpatij vitæ humanæ, ideſt in anno 39. cum naturaliter potuiſſet viuere vſque ad annum 83. ſecundum vſum communem, 2. quia ibat ad infernum, ideſt in ſepulchrum, vel ad lymbum Patrum, qui dicitur porta inferi, vbi nõ poterat videre homines habitatores huius mundi, & ſic perdebat Regnum, & Ciuitatem, quam decorauerat, 3. quia putabat ſe nunquam ex inferno exiturum, nec Deum in gloria, viſurum in lymbo 4. quia moriebatur ſine prole, & ita regnum ſuum erat ab extraneis poſſidendum, poſt tot labores, quos fuerat paſſus in obſedione Sennacherib, 5. ſequebatur impedimentum totius humanæ redemptionis, dum de ſua linea non deſcendebat Chriſtus ſicut erat prædictum, & Prophetatum: & ſic nemo videbat Deum. Nam moriendo ſic repente erat ſicut aranea, quando texendo telam præciſa eſt, vel ſicut animal, quodam diarium nuncupatum, quod mane naſcitur in die ſeneſcit ſero moritur.

2. Pars eſt ibi. *Sperabam vſque ad mane*: per 5. verſic. explicat miſeriam in qua erat ipſe Ezechias in ſua infirmitate corporali, quæ figurabat miſeriã, in qua erat totum genus humanum expectando Meſſiam, vt ſanaret infirmitates, & ſeruitutem diaboli. Vnde ait ſperabam vſque ad mane, ideſt tempus gratiæ, & conterebam oſſa mea in pœnitentia, vt leo, & clamabam aſſiduè, & meditabar totam antiquitatem, vt columba gemit, & Patres Sancti in Lymbo expectabant, quid reſpondebit cum ipſe fecerit, quaſi dicat nullus poteſt contendere cum Deo, & eius voluntati reſiſtere.

3. Pars eſt ibi. *Domine ſi ſic viuitur: & in talibus vita ſpiritus mei*, per 5. verſic. Ezechias inuocat Chriſtum futurum Saluatorem, vt veniat ad liberandum genus humanum, & ſanandum ipſum ab omni infirmitate corporali, & ſpirituali. Nam quinque bona peruenerunt nobis ex aduentu Chriſti, 1. quia correxit nos, & direxit per Legem Euangelicam, vt declinaremus a malo, & faceremus bonum, vnde ait *corripies me*, 2. *Viuificauit nos à morte peccatorum*, per Eccleſiaſtica Sacramenta, & mortem, & paſſionem, quia mortem noſtrã moriendo deſtruxit, ideo dicit viuificabis me. Ecce in pace amaritudo amariſſima, 1. quo ad corpus, nam vita humana eſt ſuſpecta, & periculoſa mortis repentinæ, inimicitiæ, paupertatis, infirmitatis, & ſimilium, 2. quò

ad ani-

ad animam, nam quanto maiores ſunt homines, & in altiori gradu, & dignitate, tanto ſunt maiorem rationem reddituri in nouiſſimo die, 3. quia homines huius mundi non percipiunt infœlicitatem animæ dum viuunt in hac vita, 3. bonum quod recipimus ex aduentu Chriſti, quod liberauit fideles veteris Teſtamenti de Lymbo inferni, & nunc Animas Purgatorij, vt poſſunt Deum laudare in Cœlo, ideo dicit. *Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te.* 4. dedit nobis vitam gratiæ, vt omnis confeſſio tàm fidei, quàm laudis, quàm peccatorum, & pœnitentiæ eſſet fructuoſa, & ſibi chara, & accepta, vnde dicit viuens viuens ipſe confitebitur tibi, 5. dedit Apoſtolis, & Sanctis, & Sacerdotibus, vt poſſint prædicare, & notificari fidẽ, & Veritatem Euangelicam ideo ait, Pater filijs notam faciet veritatem tuam.

Eccleſia cantat hoc canticum in feria 3. ad laudes: petens liberationem à ſeruitute diaboli, & ab infirmitate peccati, & cantare pſalmos, & hymnos, & laudare Deum in Eccleſia militante, & poſtea in triumphanti, vt dictum fuit in feria 3. de Canticis Ferialibus. Cantat etiam Eccleſia hoc Canticum in officio defunctorum ad laudes, in perſona cuiuslibet fidelis defuncti exiſtentis in purgatorio, cum adhuc pertineat ad iſtam Eccleſiam poſtquam deceſſit cum charitate, orat vt exeat de purgatorio per merita paſſionis, ideo dicit. Tu autem eruiſti animam meam vt non periret, vt liberatus poſſit laudare Deum in pſal. & hymnis, quod Deus nobis concedat. Amen.

Canticum Annæ. Exultauit cor meum in Domino &c. Primo Regum cap. 2. Cantat hoc Canticum Eccleſia Feria quarta.

AD intelligentiam huius Cantici eſt notandum, quod Helcana homo de genere Leuitico habebat duas vxores, quarum vna vocata eſt Phenenna: Altera vero Anna. Phenenna erat fœcunda, & peperit multos filios. Anna vero erat ſterilis, quod erat multum ignominioſum apud populum Hebræum. Vnde Phenenna ſæpe improperabat Annę ſterilitatem, & maledictionem à Deo datam, propter quod Anna ſemper viuebat triſtis, & afflicta, quodam die vouit Deo, vt ſi auferret ab ea opprobrium ſterilitatis, & daret ſibi prolem maſculinam conſecraret filium ad ſeruiendum Deo in templo cunctis diebus vitæ eius vnde Dominus exaudiuit pces eius, & generauit, & peperit Samuelem Sanctum, duos alios filios, & duas filias, & ſors mutata eſt, Anna fœcunda facta eſt, & Phenenna euaſit ſterilis, & infirmata, Ideo compoſuit hoc canticum præciſe, vt eſt gratiarum actio ipſius Annæ, pro beneficio ſuſceptæ prolis: per quam prolem Anna fuit in honore eleuata ab Helcana viro ſuo, & Phenenna æmula ſua fuit infirmata, & depreſſa, & contempta, quia qui ſe humiliat exaltabitur, & qui ſe exaltat humiliabitur, hic, eſt ſenſus literalis huius Cantici. Sed ſpiritualitèr materia huius cantici eſt ſimilis pſalmo 112. de exaltatione populi gentilis intellecti per Annam. Et depreſſione Synagogæ intellectæ per Phenennam, vt ait D. Auguſt. lib. 13. de Ciuitate Dei cap. 4. Vnde eſt aduertendum quod poſtquam Anna ablactauit Samuelẽ, & duxit illum ad tabernaculum Domini, in Silo, & conſecrauit, & dedicauit ipſum Domino, & commiſit ipſum Heli ſummo Sacerdoti, & Iudici Iſrael: tunc exiſtens in templo orando, & contemplando fuit rapta in eſtaſim, & illuminata à Spiritu Sancto, & præuidit multa myſteria de Chriſto, & Eccleſia

quia

Digitized by Google

quia omnia in figuram contingebant illis, 1. præuidit deiectionem Synagogæ ſuperbæ figuratæ per Phenennam, quæ dicitur abdicata, quia ſpreuit Chriſtum in paupertate, & gloriabatur de ſua fœcunditate, 2. Et quia ipſa concepit Samuelem, & duos alios filios, & duas filias, & quotieſcumq; Anna pariebat vnum filium, Phenenna ſepelliebat duos filios de decem, quos habebat ſolum duo remanſerunt viui, ad praces Annæ, quod ſibi adoptauit. Ex hoc præuidit electionem, & exaltationem populi gentilis, & multiplicationem Chriſtianorum per totum mundum, & Synagoga diſperſa, & mortua in peccato, & pauci conuerſi, 3. præuidit filios Heli in bello interficiendos propter ſcelera ſua, & arca captiuanda, & ſacerdotium trasferendum in Samuelem, propter ſuam ſanctitatem, & regnum ex Saul in Dauid, & poſtea verum Sacerdotium transferendum erat in Chriſtum, & in ſuam Eccleſiam, 4. ſicut vidit filios Phenennæ mortuos deſcendere ad inferos, ſic filios Synagogæ deſcendere ad infernum, & ſicut ſui filij exaltati ſunt Nam Samuel, qui interpratatur Poſitus à Deo, figurat Chriſtum poſitum à Deo Patre iudicem viuorum, & mortuorum, & alij filij figurabant Apoſtolos, Doctores, Sacerdotes, & virgines &c.

Diuiditur Cãticũ in tres partes, in 1. per duos verſic. Eccl. Chriſti explicat ſuum gaudium internum, & externum, *& cornu meum exaltatum eſt in Deo meo*, ideſt honor meus exaltatus eſt, quando Chriſtus aſſumpſit carnem, & honor ſicauit totam humanam naturam, & factus caput, & ſponſus meus, 2. *Dilatatum eſt os meum*, quando in Die pentecoſtes Apoſtoli receperunt Spiritum Sanctum, & prædicauerunt Euangelium per totum mundum contra Dæmones, idola, in hac 2. parte per tres alios verſic. ibi. *Non eſt Sanctus, vt eſt Dominus*, inuitat omnes nationes, vt veniant ad Chriſtum: vt ſanctificetur ab eo; 1. quia non eſt alius ſanctus per eſſentiam, 2. quia *ſolus eſt Dominus*, & Deus ſcientiarum, nam ad ipſum ſolum pertinebat docere, & declarare legem, 3. quia *ipſe ſolus eſt fortis*, ad ipſum ſolum pertinebat liberare genus humanum de poteſtate diaboli, & omnes redimere. *Nolite multiplicare loqui ſublimia gloriantes*: Vocat Iudæos glorianteſ ſe ſcire legem, & Prophetas, cum non intelligant: venite ad Chriſtum, & vos Philoſophi gentiles venite ad Chriſtum, quia *Deus ſcientiarum eſt* ipſe Deus Chriſtus qui dat veram Legem, & ſcientiam, & ſapientiam, 3. *Recedant vetera de ore veſtro*: ideſt ſenſus literalis, vana doctrina, cæremonialia, & legalia. Et ipſi præparantur cogitationes, ideſt reuelationes Patriarcharum, & Prophetarum ipſi Chriſto præparantur: Nam ipſe eſt finis legis, & ad ipſum tendunt omnes prophetiæ.

In 2. parte ibi. *Arcus fortium ſuperatus eſt*, per 6. verſic. Eccleſia, 1. monſtrat per experientiam omnia beneficia, quæ nobis Chriſtus contulit per ſuã ſanctitatem, ſapientiam, & fortitudinem. Arcus ſuperatus eſt, vel eſt dominium diaboli, vel eſt peccatum originale, vel idolatria, vel falſa doctrina, vel poteſtas tyrannorum, 2. *Repleti prius* erant hebræi ſub protectione Dei, ſed poſt mortem Chriſti ſeruiunt omnibus nationibus mendici ſeruiunt pro pane. Famelici erant gentiles ſine cultu veri Dei, ſine lege, & ſine notitia de Deo, ſed nunc ſunt ſaturati, & ſaginati virtute Sacramentorum, & donis, 3. *Donec ſterilis peperit plurimos*, Gentilitas prius ſterilis non generabat filios ſpirituales, ſed nunc innumerabiles filios ſpirituales in baptiſmo,

& pec-

& pœnitentia generat Deo. Et Synagoga, quæ multos habebat filios Patriarchas, & Prophetas; nunc eſt infirma, repudiata, & ſterilis, 4. *Dominus mortificat* Synagogam ingratam contra Chriſtum redemptorem. *Et viuificat* gentilitatem gratia, & Sacramentis. *Deducit ad inferos*, obſtinatos, *& reducit*, gentiles ad ſuam Eccleſiam ad ſuam fidem, & ad ſuam gloriam, 5. *Dominus pauperem facit*, Synagogam auferendo ei regnum, Sacerdotium, & legẽ. Et ditat populum gentilem Sacerdotio, lege; Sacramentis, & donis Spiritus Sancti, *humiliat* populum Iudaicum ſuperbum, & ſubleuat gentilitatem humilem, & deuotam, 6. *Suſcitat de puluere ægenum*, ideſt populum gentilem de immunditia idolatriæ, & de ſtercore eleuat pauperem, ideſt de ſpurcitia peccatorum carnis, & idolatriæ, 7. *Vt ſedeat cum principibus* Petrus piſcator factus eſt caput mundi, & tot Papæ, & Prælati, & Paſtores in throno Põtificali, & poſtea in gloria Cœleſti.

In 3. parte ibi. *Domini enim ſunt Cardines terræ*, per quatuor verſic. oſtẽdit quod Chriſtus hoc non fecit ex meritis præcedentibus illius populi, ſed de ſumma ſua miſericordia, & bonitate, quia voluit eos eligere, & quia voluerunt Chriſto obedire. Domini enim ſunt Cardines terræ, 1. Cardines terræ ſunt duo poli mundi circa quos voluuntur orbes, vbi ſunt ſex menſes ſemper dies, & ſex menſes ſemper nox, vt oſtendat quod tota terra eſt in manu Dei, 2. Chriſtus eſt caput Cardinũ Eccleſiæ, qui Cardines ſunt Apoſtoli, & Prælati, ſupra quos voluitur ædificium ſpirituale, loquitur metaforicè, 2. *pedes Sanctorum ſuorum ſeruabit*, ideſt Chriſtus dirigit, & ſeruat pedes, ideſt effectus, & paſſiones Sanctorum Prælatorum, vnde Papa non poteſt errare, & dabit eis os, & ſapientiam cui aduerſarij non poterunt reſiſtere, & impij Iudæi obcæcati, quia Chriſtum occiderunt, & Legem Euangelicam non receperunt in tenebris ignorantiæ ſuæ *conticeſcent*, ideſt ſimul tacebunt, quia non in fortitudine ſua roborabitur vir, nam omnis virtus deſurſum eſt, 10. *Dominum formidabunt aduerſarij eius*, ideſt tàm Iudæi, quàm Reges, & Tyranni Chriſtum formidabunt, & timebunt. Et ipſe ſuper ipſos in cœlis tonabit prædicando dando Legem Euangelicam, ſuper omnes populos mundi cum miraculis, & prodigijs in primitiua Eccleſia, 11. *Dominus iudicabit fines terræ*, in die iudicij, ite maledicti, & venite benedicti *& dabit Imperium Regi ſuo.* Quando Pater æternus in die Aſcenſionis Chriſti dedit ei, omnem poteſtatem in Cœlo, & in terra, *& ſublimabit cornu Chriſti ſui*, ideſt honorem, maieſtatem, & imperium; cui honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

Eccleſia cantat hoc Canticum in laudibus feriæ quartæ, vide rationem ſupra de Canticis Feria 4. Eccleſia liberata a tyrannis.

Canticum Moyſis, Cantemus Domino: glorioſè, enim magnificatus eſt &c. Exodo cap. 15. Eccleſia cantat hoc Canticum Feria quinta.

MOyſes cum toto populo Iſrael cantauit hoc canticum poſtquam illeſus, & ſaluus trãſierat inter aquas maris rubri, & Pharao cum ſuo exercitu fuerat ſubmerſus: vt patet in Exodo 15. in quo agit gratias de mirabilibus factis, in ſua liberatione, & de victoria habita de Pharaone, & exercitu eius.

Diuiditur canticum in duas partes, in 1. per 13. verſic. agit gratias nar-

rando liberationem ſuam de mare rubro,& ſubmerſionem Pharaonis,& exercitus eius narrando miraculoſam operationem Dei.

In 2. parte ibi. *Dux fuiſti in miſericordia tua*, per 9. verſic. prædicit futuras victorias, quas ille populus habuit poſtea de Philiſtæis, Moabitis,& Cananæis in ingreſſu terræ promiſſæ, & prædicit poſſeſſionẽ illius terræ, & ædificationem futuram Templi. Quod quidem Canticum eſt clarum, quo ad literam, non indiget expoſitione, & Moyſes in prima parte non videtur Propheta, ſed ſolum hiſtoricus narrans res geſtas: ſed in 2. parte eſt Propheta de ſimplici ſpiritu prædicens res venturas terrenas illi populo. Nihilominus Moyſes habuit duplicem ſpiritum, præuidendo res terrenas, & de terrenis ſpiritualia ventura in tempore gratiæ, & legis nouæ, 1. vidit rubum ardentem, & non ſe conſumptum, intellexit virginitatem B. Mariæ, 2. vidit virgam verſam in colubrum, intellexit Verbum humanatum, 3. per tranſitũ maris rubris, & ſaluationẽ. Baptiſmum intellexit, & varia huiuſmodi. Vnde Eccleſia legit ſcripturas veteris Teſtamenti vti prophetiæ de Chriſto, & Eccleſiæ.

Et ſic eſt dicendum, quod Moyſes non fecit præciſè hoc Canticum de illà liberatione temporali, nec pro illa punitione Pharaonis: ſed 1. & principaliter intendit cantare, & gratias agere de vniuerſali redemptione futura per Chriſtum. Ideo nos Chriſtiani. *Cantamus Domino noſtro Ieſu Chriſto*, qui glorioſe demerſit Pharaonem, ideſt diabolum, & populum infidelem, ſuper quem ſedebat: Nam populus gentilis erat equus diaboli, quia dominabatur ei, & omnibus peccatoribus obſtinatis proiecit in mare rubrum inferni. *Fortitudo mea, & laus mea Dominus*, & factus eſt mihi in ſalutem, populus Hebræus tria recepit 1. fortitudinem contra inimicos, 2. legem, 3. terrã promiſſam. & nos tria recepimus, 1. dona Spiritus Sancti, 2. Legem Euangelicam, 3. ſeptem Sacramenta, & gloriam. *Iſte Deus meus, & glorificabo eum*, per tres verſic. monſtrat quod Chriſtus Deus, & homo eſt laudandus,& glorificandus, vt pugnator fortis, & omnipotens proiecit in mare inferni perfidiam Iudæorum, ſuperſtitiones, & veneficia, quæ ſunt curros Pharaonis Diaboli, & hæreticos. *Dextera tua Domine magnificata eſt*, per tres verſic. monſtrat quod Chriſtus, qui eſt dextera Patris, per ſuã fortitudinem,& omnipotentiam exaltatus eſt, 1. expoliando Ægyptum, 2. ſubmergendo Pharaonem, 3. per mortem ſuam ſpoliauit infernum, vicit Diabolum, & mittẽdo iram ſuã per Romanos, deuorauit,& dextruxit Hebræos peſtilentia, bello, & fame, *& congregatæ ſunt aquæ tribulationum ſuper eos*. Stetit vnda fluens. Expectando ad pœnitentiam; ſed nolentes reſipiſcere congregatæ ſunt aquæ abyſſales, ideſt pœnæ infernales ſuper eos. *Dixit inimicus perſequar, & cõprehendam*, per 5. verſic. oſtendit quomodo Diabolus euaginauerat gladiũ peccati originalis, & idolatriæ in totum mundum. Nam in Italia Saturnus regnabat. In Ægypto Serapis, in Lybia Ammon, in Græcia Iupiter, in Roma Mars. Et iſto modo Diabolus ſic diuiſerat ſpolia totius mundi, & necauit omnes filios Adam. Sed ſpiritus prædicationis Chriſti flauit ſuper mare huius mundi, & 1. ſubmerſit omnia idola mundi, 2. eiecit foras Diabolum, & 3. Iudæos,& gẽtiles obſtinatos ſubmerſit in aquis infernalibus, ideo ſubdit. *Quis ſimilis tui in fortibus*? O Domine Ieſu Chriſte tu es magnificus Sanctus, terribilis, & laudabilis, faciens mirabilia; *Tu extendiſti manum tuam*, 1. ſu-

per Pharaonem, 2. ſuper Iudæos, 3. ſuper gentiles, Dœmones, & deuoraſti eos. *Dux fuiſti in miſericordia tua*. Hic per 9. verſic. prædicit Moyſes victorias, & beneficia, quæ fecit Deus poſt tranſitum maris rubri: pro vt fuerunt figura beneficiorum, quæ fecit Chriſtus poſt ſuam paſſionem, 1. fuit dux chriſtianæ religionis, 2. eduxit Patres Sanctos de Lymbo, 3. liberauit Iudæos conuerſos de iugo legis veteris, 4. liberauit gentiles de idolatria, & omnes peccatores de ſeruitute peccati, 5. introduxit fideles in ſanctum ſuum habitaculum, id eſt in Eccleſiam Catholicam militantem, & poſtea in gloriã, & Principes fortes, & Reges terræ timuerunt ad prædicationem, & miracula Apoſtolorum. Eccleſia cantat hoc Canticum feria 5. quia exultat ſuperatis tyrannis, vide ſupra de Canticis feria quinta.

Canticum Habacuc. Domine audiui auditionem tuam, & timui &c. Habacuc cap. 3. Eccleſia cantat eum feria 6. ad Laudes.

TItulus: *Oratio Habacuc Prophetæ, pro ignorantijs*. Qui quidem Habacuc ſecundum D. Hierony. fuit ille Propheta, quem Angelus Domini rapuit de Iudæa, & eduxit illum in Babylonem ad ferendum cibum Danieli exiſtenti in lacu leonum, in Daniel. cap. 14. ex quo patet quod Prophetauit tempore Babilonicæ captiuitatis hoc Canticum eſt in cap. 3. ſuæ Prophetiæ, & eſt difficillimum ad intelligendum, 1. quia eſt de rebus altiſſimis, 2. quia procedit per vocabula metaphorica. Et vt ad intelligentiam deueniamus eſt ſciendum cum D. Hierony. quod Iudæi exiſtentes captiui in Babylonia in duriſſima ſeruitute, paupertate, & miſeria, & videbant Hieruſalem deſtructam, Templum profanatum, & totum populum Dei, & fidelem, quaſi reductum ad nihilum, & e contra videbant populum infidelem, & idolatram, & Nabucodonoſor, & filium eius Enilmedorach feliciter proſperare. Vnde multi de Hebræis debiles in fide inceperunt dubitare de prouidentia Dei, & iuſtitia eius. Vnde Habacuc in 1. cap. ſuæ Prophetiæ ait in perſona populi. Vſquequo Domine clamabo, & non exaudies, vociferabor ad te vim patiens, & non ſaluabis? & ſic ſequitur querela, in 2. cap. ponitur Diuina reſponſio (ſimilis eſt materia, & querela illi Dauid pſal. 72.) conſolatoria, poſt quam populus contritus eſt; ſuper cuſtodiam meam ſtabo, id eſt in altitudine contemplationis, & quaſi diceret Deus, Tu Habacuc in perſona populi conquereris, quod ego video contemptores Dei, & vexantes populum meum, & laceratores Diuinæ Legis, & impium conculcatem iuſtiorem ſe, & taceo, quaſi non videam, vel non curem. Ego reſpondeo tibi, & promitto mittere punitorem malorum, & liberatorem bonorum, & iuſtorum, qui erit Cyrus, qui liberauit populum à captiuitate.

Tria ego facit 1. denuntiat deſtructionem Babylonis, 2. modum captionis ibi. Nunquid in fluminibus, 3. prorumpit in laudem deuotionis ibi Ego autem in Domino gaudebo &c. ſed hæc eſt ſimplex prophetia de liberatione populi hebræi de captiuitate Babylonica; ſed Habacuc habuit duplicem ſpiritum prophetiæ, ideo ex iſta liberatione populi hebræi intellexit liberationem totius generis humani de poteſtate diaboli, & punitionem omnium vitiorum deſcriptorum, in 2. cap. Habacuc, 1. Irriuerentiæ Dei, 2. violentiæ in proximos, 3. auaritiæ, 4. homicidiarum, 5. ignominiæ contra regem, 6. ido-

Digitized by Google

idolatriæ. Quæ non poſſunt intelligi de Cyro, qui occidit Balthaſarem; ſed de Chriſto, 1. quia ille punitor erat procul, & non de propinquo vt fuit Cyrus, 2. Cyrus non dedit vitam credentibus, vt dicitur in 2. cap. Habacuc, Iuſtus ex fide viuit, 3. in illa liberatione non apparuit in templo ſancto ſuo, vt fuit Chriſtus in ſua humanitate in vtero Virginis, & in Eccleſia, & in Cœlo, & in anima, quæ omnia dicuntur templum Dei.

Titulus eſt Oratio Habacuc Prophetæ pro Ignorantijs, *omnis oratio*, aut eſt depræcatiua, aut laudatiua, aut gratiarum actiua, aut narratiua. Iſta continet omnes modos orationis, quia propheta omnia iſta obſeruat in hac oratione, 1. *depræcatur*, Deum, vt mittat Saluatorem promiſſum, 2. *laudat, & commendat*, maieſtatem huius Saluatoris, 3. *narrat eius* victoriam, 4. *agit gratias*. Ideo intitulatur oratio: ſed quia ille populus ex ignorantia iudiciorum Dei conquærebatur contra Deum: Vnde Deus reuelauit Prophetæ aduentum Chriſti iudicis, qui erat malos puniturus, & bonos liberaturus, & ſaluaturus, Et quia omnia iſta myſteria erant ignorata ab illo populo: ideo pro ignorantijs.

Diuiditur Canticum in quatuor partes, in 1. per tres verſic. orat Deum Patrem, vt mittat Saluatorem promiſſum. *O Domine, ego in duplici Spiritu* prophetico audiui reuelationem tuam, 1. punitionem Caldæorum, & in aduentu Chriſti punitionem tyrannorum, & hæreticorum hic, & in pœnis æternis. *Et timui*, tua occulta iudicia. *Domine opus tuum* id eſt humanum genus quod tu formaſti iacet ſauciatum, & mortificatum, *viuifica illud in medio annorum*, id eſt ſi de punitione Balthaſaris intelligitur, in medio annorum occiſus fuit in virili ætate, & defecit regnum Caldæorum, & populus Dei liberatus. Si de diſtructione Templi, & ſua reædificatione intelligitur fuit in *medio annorum*. Nam à deſtructione, vſq; ad primum annum Cyri fluxerunt anni 42. & vſq, ad ſuam reparationem anno 6. Darij fluxerunt anni 46. ideo in *medio annorum*, Vnde in S. Ioanne cap. 2. dicebant Iudæi, 46. anni ædificatum eſt Templum hoc, Si de Chriſto *in medio vitæ ſuæ mortuus eſt*, id eſt 33. anno. In medio duorum animalium natus eſt, in medio duorum latronum mortuus eſt, in medio duorum teſtamentorum poſitus eſt, in medio Patris, & Spiritus Sancti, Medius factus inter Deum, & homines, in medio annorum, id eſt ante finem mundi. Septuaginta interpretes dixerunt in medio duorum animalium cognoſceris, id eſt quando in Bethleem natus eſt.

2. pars eſt ibi. *Deus ab Auſtro veniet*, per 7. verſic. prædicit maieſtatem huius Saluatoris, eius aduentum in carnem, victoriam contra diabolum in ſua morte, & paſſione. Deus ab Auſtro veniet, eſt generatio æterna Chriſti, Sanctus de monte Pharan, id eſt vmbroſo. Eſt humana generatio de Adam peccatore quamuis ipſe ſit immunis ab originali, & eſt Sanctus ſanctorum. *Gloria eius operuit Cœlos*, in ſua natiuitate Angeli cantarunt *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax*, vel gloria eius operuit Cœlos id eſt Apoſtolos donis gratiarum in die Pentecoſtes. *Et impleuit terram gloria eius* prædicatione Euangelij. *Splendor eius*, id eſt virtus miraculorum, & doctrina Euangelica erit vt lux illuminans intellectum præbens iter vitæ, & fugans vitia. *Et cornua in manibus eius*, id eſt triumphi, & trophei eorum in manibus ſuis, vel omnes dignitates ſunt in manibus eius. Vel ipſe Chriſtus conclauatus, & affixus cornibus Crucis vicit diabolum, & mortem, & ſpoliauit in-

Digitized by Google

uit infernum. *Ibi abſcondita eſt fortitudo eius*, ideſt Chriſtus pendens in Cruce videbatur purus homo, quia fuit derelictus in poteſtate iudæorum, vnde dicebant ei irridentes ſi filius Dei es, deſcende de Cruce, nam ibi occultè operabatur. Ideo ſubdit *Ante faciem eius ibit mors*, fugata, & victa per reſurrectionem. *Egredietur diabolus ligatus*, & conculcatus ſub pedibus Chriſti. *Stetit ipſe Chriſtus, & menſus eſt terram totam*, & circulos inferni, vt iudex, quando per 40. horas ibi moratus eſt. *Aſpexit, & diſſoluit gentes*, ideſt liberauit patres ſanctos, & fideles de limbo; *Et contriti ſunt montes ſæculi*, ideſt maiores dæmones per ſuperbiam, qui à ſæculo erant ibi; Vnde ex præſentia Chriſti, colles mundi incuruati ſunt ab itineribus æternitatis eius, per timorem, & reuerentiam, vel montes, ideſt Imperatores colles, ideſt philoſophi incuruati ſunt Chriſto per fidem Catholicam, Vel diabolus ſtetit, & menſus eſt terram, quando eiectus eſt.

3. Pars eſt ibi. *Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ*, per 13. verſic. duo facit 1. adducit quædam Myſteria veteris teſtamenti in quibus figurabatur aduentus Chriſti, noſtra redemptio, conuerſio populi gentilis ad fidem, 2. ibi Egreſſus es in ſalutem populi tui, & comparat victorias Chriſti ad illa myſteria, 1. pars diuiditur in ſex myſteria primum myſterium ibi. *pro iniquitate vidi tentoria Ætyopiæ*, ideſt Ego vidi propter ſcelera, & peccata populi, qualiter Zara Rex Ætyopum venit cum decies centena millibus hominum contra Hyeruſalem; ſed Aſa rex Hieruſalem inuocato nomine Domini exiuit contra eum, & vicit eum, & diſſipauit exercitum eius 2. Paralip. cap. 14. *Figura*. Ex hoc præuidit qualiter Chriſtus caput Eccleſiæ, & populi Dei, Hieruſalem ſpiritualis, debebat exire contra diabolum regem omnium denigratorum Ætyopum, per peccatum, & vincere, & debellare eum, 2. Myſterium ibi. *Turbabuntur pelles terræ Madian*: tangit hiſtoriam, quando Gedeon liberauit populum Dei, de manu Madianitarum. Iudicum cap. 7. *Figura*, de generali redemptione humani generis; pelles Madian turbabuntur, ideſt Tentoria Madianitarum facta ex pellibus, & corijs animalium diſſipabuntur, deſignat victoriam Chriſti futuram de diabolo, & mundo. 3. Myſterium ibi. *Nunquid in fluminibus iratus es?* in duobus verſic. narrat inundationem diluuij Geneſ cap. 6. quando videns Deus corruptionem vniuerſæ carnis propter enormia peccata iratus eſt, ſed poſtea recordatus eſt miſericordiæ liberauit Noe, cum alijs in Arca & ceſſauerunt aquæ, in quibus non eſt iratus Deus, ſed in hominibus *Figura fuit* qualiter Chriſtus erat venturus in quadriga humanitatis, & debebat ædificare Arcam, ideſt Eccleſiam in qua ſola populus fidelis erat liberandus, & ſaluandus per Chriſtum, quadriga Chriſti *ſunt quatuor euangelia*, *equi ſunt Angeli*, & animæ fidelium, Apoſtoli, qui portauerunt Chriſtum per totum mundum, 4. Myſterium eſt ibi. *Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum*: in vno verſic. legitur in Geneſ. cap. 9. quod poſtquam ceſſauit diluuium, Deus dixit ipſi Noe: Arcum meum ponam in nubibus Cœli, & erit ſignum inter me, & terram, & ſignum fœderis, quod pepegi vobiſcum *Eſt Figura* incarnationis Verbi intellecta per Habacuc hic. Nam arcus in nube habet tres colores rubeum in ſuprema parte, viridem in medio, ceruleum In profundo. Nubes eſt humanitas Chriſti, in qua perſona ſunt tres ſubſtantiæ, ideſt Verbum, Anima, & caro. Qui quidem Arcus diuinus miſſus à Deo Patre fugabit omnem tempeſtatem peccatorum, & erit

ſignum

Digitized by Google

ſignum fœderis inter Deum, & hominem, ſicut iurauit Deus Noe, & tribubus ſuis, 5. Myſterium eſt ibi. *Fluuios ſcindes terræ, viderunt te:* in duobus verſic. narrat diuiſionem maris rubri, quando Moyſes percuſſit aquas virga, & diuiſit, & ſcindit mare, & populus Dei tranſiuit. *Sed abiſſus dedit vocem ſuam*, quando reuerſæ ſunt aque cum impetu ſuper Ægyptios. *Figura fuit* de baptiſmo. Virga tangens aquam eſt humanitas Chriſti, quando in Iordane baptizatus à Ioanne, & per ſuam mortem dedit aquis virtutem regenerandi homines, delendo peccatum originale ſubmergendo diabolum quando pater intonuit de Cœlo, *hic eſt filius meus dilectus*, doluerunt montes, ideſt principes infernales doluerunt de animarum amiſſione, *6.* Myſterium eſt ibi. *Sol, & Luna ſteterunt in habitaculo ſuo*, in duobus verſic. oſtendit quod in tempore Iosuel Sol, & Luna ſteterunt in habitaculo ſuo vſq; quò Ioſuel vinceret, & ſubiugaret quinq; Reges Canaan. Ioſue cap. 10. *Figura eſt* de victoria Eccleſiæ, & ſubiugatione populi gentilis ad fidem Chriſti, Sol, qui eſt Chriſtus, & Luna, quæ eſt Eccleſia ſtabunt firmiter in habitaculo ſuo, nec poterunt vinci, nec deleri à Iudæis, & gentilibus, tirannis, & hæreticis. Immo Apoſtoli, & Martyres ibunt luce ſagittarum tuarum, & fulminum Euangelicorum. In ſplendore aſtæ tuæ, ideſt in fortitudine tuæ doctrinæ. In fremitu, & ſonitu prædicationis conculcabimus totam terram. Et in furore tuo, ideſt miraculis, & punitionibus obſtupefacies gentes, vt in Anania, & Saphira morte repentina ad verba D. Petri. Conſtantini lepra, &c.

In 2. parte huius 3. partis ibi. *Egreſſus es in ſalutem populi tui*, per 5. verſic. comparat victoriam Chriſti ad illa myſteria ſupradicta. Vnde ait, ò Chriſte quando egreſſus es in ſalutem populi tui ſaluans eum; Tunc *percuſſiſti caput* diabolicum de domo impij, ideſt caput inferni. *Denudaſti fundamentum eius vſque ad collum.* Loquitur metaphoricè ideſt abſcondita eius aperta feciſti, non ad breue tempus, ſed in perpetuum, quia manifeſtauit Chriſtus aperte, & ſine velamine falſam religionem, ſuperſtitiones, hyppocriſiam, fictionem, quæ erant fundamentum diaboli, qui victus eſt à Chriſto ſicut Zara Rex Æthyopum ab Aſa Rege Hieruſalem. Maledixiſti ſceptris eius, ideſt O Chriſte tu per baptiſmum, & exorciſmum maledixiſti diabolo capiti omnium bellatorum, & omnium tentationum, & vitiorum, quæ pugnant contra nos, ſceptra diaboli ſunt Iudæi, tyranni, & peccatores. *Exultatio eorum ſicut eius*, qui deuorat pauperem in abſcondito, ideſt Diabolus exultauit quando tentauit Adam, & ſpoliauit eum bonis gratuitis, ſicut latro exultat, quando ſpoliat viatorem diuitem in abſcondito, exultauit quando induxit populum gentilem ad idolatriam, & tyrannos perſequētes Eccleſiam. *Sed tu Chriſte viam feciſti in mari equis tuis*, ideſt Apoſtolis, qui ſunt equi tui, per quos portatum eſt nomen tuum Ieſus, doctrina tua Euangelium per totum mundum, & feciſti eis viam in mari huius mundi.

4. Pars eſt ibi. *Audiui, & conturbatus eſt venter meus*, per 9. verſic. agit gratias, & explicat conſolationem, & gaudium, quod Eccleſia iuſtorum habuit de beneficio redemptionis, in 1. aduentu Chriſti, 2. de gaudio habendo poſt iudicium. Nota quod multi Hebræi remanſerunt in Babylonia quando fuerunt liberati à Cyro, propter amorem rerum terrenarum acquiſitarum, vt erant vineæ, olliueta, domus, & familia, ex quo præuidit Habacuc, quod maior pars populi Hebræi debebat damnari, & in ſua obſtinatione permane-

1. Nã *quando tu fueris egreſſus in ſalutẽ populi tui*: ipſi nõ recipiẽt, nec Legem Euangelicam, imo occident te. *Hoc audiui, per reuelationem. & conturbatus eſt venter meus,* ideſt viſcera mea, & à voce reuelationis, *cõtrimuerunt labia mea*: ne poſſim talia proferre, & ſcribere in hoc Cantico, ideſt talem ingratitudinem obſtinationem, & pœnam. Non curo ſi, *Ingredietur putredo in oſſibus meis, & ſubter me ſcateat,* & ſerpat quicumque dolor, & labor: vt ſcilicet dummodo requieſcam tecum in die tribulationis, ideſt dies damnationis Iudæorum; *vt ego aſcendam tecum ad populum noſtrum accinctum,* & præparatum ad ambulandum in legem tuam Euangelicam, & accinctũ ad pugnam contra diabolum, & tyrannos; Dummodo ego ſim de ſocietate, & numero populi tui. *Ficus,* ideſt lex vetus figurata per ficulneam, *non florebit,* quia fuit maledicta per Chriſtum, Matth. cap. 21. *& non erit germen*, nec fructus, nec palmes in vineis illius populi, ideſt præcepta cæremonialia non germinabunt cum fecerunt labruſcas. *Mentietur opus oliuæ,* ideſt oliua legis non facit amplius fructus, ideſt oleum, ſed amurcam. Et arua legis non afferent cibum, ſed venenum, cum non habeant gratiam, ſed damnationẽ. *Abſcindetur de ouili pecus.* Ideſt Hebræi obſtinati, qui ante aduentum Chriſti erant populus Dei electus, & de ouili Dei, poſt mortem Chriſti operatã per illum populum Deicidium, fuit à Chriſto abſciſſus, repudiatus, & maledictus. *Et non erit armentum in Præſepibus,* ideſt populus Hebræus per duritiem obſtinationem, & ignorantiam factus pecus, & armentum irrationale non erit in Præſepibus, ideſt in Eccleſia cum ouibus Chriſti; ſed *de domo impij diaboli*. Nota, quod in tribus verſiculis populus Dei, lex, & Eccleſia vocantur in Sacra Scriptura vinea, oliua, aruum, ſiue ager, ouile, de quo Iudæi abſciſſi ſunt. *Ego autem gaudens gaudebo*, per tres verſic. Propheta tàm in perſona propria, quàm in perſona populi fidelis gaudet de bonis habitis in præſenti per gratiam, & in futuro per gloriam in Deo Ieſu meo, fortitudo mea: *præparans pedes meos*, ideſt effectus quaſi cerui ad currendum in mãdatis, & ad aſcendendum canendo in pſalmis, victor in Cœleſti Hieruſalem, quod nobis concedat Deus. Hoc Canticum cantat Eccleſia feria 6. quia de paſſione Domini, vide de Canticis feria 6. hæc ſunt, quæ potui cum breuitate poſſibili colligere de vaſtiſſima, Sylua huius Cantici profundiſſimi, non tangendo ſenſum literalem propter breuitatem. Oro quæſo fratres in Domino, vt excuſetis ignorantiam meam. Et vos attendite ad meliora.

Canticum Moyſis. Audite Cœli, quæ loquor. Deuter. cap. 32. &c. Cantatur hoc Canticum ab Eccleſia Sabbato ad Laudes.

MOyſes fecit hoc Canticum ex Præcepto Domini, & vt reponeretur in archa fœderis, vt eſſet teſtimonium contra filios Iſrael, quoties peccarent, & apoſtatarent, & recederent à Domino, vt patet in cap. 31. præcedente. Vnde dicit Dominus ad Moyſen. Ecce tu dormies cum patribus tuis, & populus iſte conſurgens fornicabitur poſt Deos alienos, &c. Et iraſcetur furor meus contra eum in die illa, & derelinquam eum, & abſcondam faciem meam ab eo, & erit in deuoratione, & inuenient eum omnia mala, & afflictiones, &c. Nunc itaque ſcribite vobis Canticum iſtud, & docete filios Iſrael, vt memoriter teneant, & ore decantent: vt mihi ſit carmen iſtud pro teſtimo-

ſtimo-

ſtimonio inter filios Iſrael. Vnde nota 1. quod Moyſes fecit hoc Canticum ex Præcepto Domini, 2. quod Deus reuelauit ipſi Moyſi, qualiter ille populus debebat ſequi deos alienos, dum eſſet in terra promiſſa, poſtquam eſſet incraſſatus, & impinguatus 3. quod Moyſes poſuit hoc Canticum in archa fœderis, vt eſſet teſtimonium contra filios Iſrael, quando viderent punitiones diuinas in eis, cognoſcerent hoc eis fuiſſe prædictum, 4. quod Moyſes præcognouit ex reuelatione diuina omnes punitiones venturas illi populo, propter peccata vſque ad extremum tempus hoc præuidit in ſimplici ſpiritu prophetico; ſed in duplici ſpiritu cognouit myſteria noui teſtamenti ex geſtis factis ab illo populo, & ex his, quæ paſſus eſt idem populus.

Materia, narrat in hoc Cantico beneficia, quæ Deus fecit illi populo, & prædicit ingratitudines, & ſcelera, quæ ille populus erat commiſſurus contra Deum, & punitiones, quas erat paſſurus, & ex prima captiuitate, quæ fuit Babylonica, in qua templum fuit deſtructum, ciuitas incenſa, & totus populus captiuus, ſed fuit reſtaurata per Cyrum, & Zorobabel. Præuidit ſecundã captiuitatem factam per Titum Romanum propter peccatum occiſionis Chriſti irreparabilem.

Diuiditur Canticum in duas partes, in 1. præmittit procemium in tribus verſic. & tria facit, 1. excitat attentionem populi ad dicenda, inuocat *Cælos*, & Cœleſtia, & Angelos, & terram, cum habitantibus in ea, vt ſint teſtes, 2. captat beneuolentiam Dei, 1. vt ipſe *abunde poſſit loqui, 3.* vt faciat fructum in populo, & ad hoc inuocat *Nomen Domini* tetragrammaton, quod eſt Verbum incarnatum Ieſus Chriſtus Meſſias in lege promiſſus auctoritate cuius loquor. *vt concreſcat doctrina mea* moralis, & prophetica, *vt pluuia*, ideſt creſcere faciat in ſpiritu, *fluat vt ros eloquium meum* ſuper mentes hominũ ad intelligendum, ſicut imber, & pluuia creſcere faciunt herbas.

2. pars eſt ibi. *Date magnificentiam Deo noſtro*: hic eſt tractatus, qui diuiditur in tres partes principales, in prima per 35. verſic. prædicit primam punitionem illius populi propter peccatum idolatriæ, in 2. parte ibi. *Et dixi vbi nam ſunt?* per 25. verſic. prædicit ſecundam punitionem, propter peccatum odij, & mortem Chriſti, in 3. parte ibi. *Laudate gentes populum eius*, per duos verſic. prædicit electionem, & ſubſtitutionẽ populi gentilis ad Eccleſiam loco populi Iudaici. 1. pars diuiditur in tres partes, in prima per 18. verſic. explicat breuiter beneficia, quæ ſpecialiter ille populus recepit à Deo præalijs nationibus, 1. exprimitur perfecta Dei bonitas ex ſeptem conditionibus, 1 quia magnus, date *magnificentiam*, 2. quia perfectus in factis, *Dei perfecta ſunt opera*, 3. quia verus in iudicijs. *Et omnes viæ eius iudicia*, 4. fidelis in promiſſis, *Deus fidelis*, 5. Sanctus in donis, *abſque vlla iniquitate*, 6. *Iuſtus* in promiſſis reddendis, 7. *Rectus* in pœnis inferendis. *Peccauerunt ei & non filij eius in ſordibus*, per oppoſitum oſtenditur populi malignitas, non filij eius per gratiam, ſed facti ſunt filij perditionis per culpam in ſordibus idolatriæ. *Generatio praua*; per corruptionem affectus. *Atque peruerſa* per corruptionem intellectus. *Heccine reddes Domino*, ideſt pro bonis reddis mala? *popule ſtultæ* in eligendo, & *inſipiens* in iudicando. *Nunquid non ipſe eſt pater tuus*. Hic oſtenditur Deum eſſe colendum ex ſeptem beneficijs, 1. pro creatione de nihilo, fecit diſtinguendo, poſſedit te conſeruando. *Memento dierum antiquorum*, à prima creatione Adæ vſque ad præſens, interroga,

terroga, vt diſcas per aliorum narrationem, 2. eſt gratuita electio, quia Deus elegit ſibi populum Iſrael prælijs, *quando diuidebat Altiſſimus gentes*, deſcendentes à tribus filijs Noe poſt diluuium diſperſos per Aſiam, Africam, & Europam in 70. generationes, quando Iacob intrauit Ægyptum 70. cum eo erant, quando diuiſæ fuerunt linguæ in Babylonia 70. fuerunt. *Conſtituit terminos populorum* in 70. linguas, vel per Inſolas, & Prouincias. Iuxta numerum filiorum Iſrael, qui ingreſſi ſunt in Ægyptum cum Iacob, vt Geneſ. cap. 46. Septuaginta interpretes dicunt, iuxta numerum filiorum Dei: per quos aliqui intelligunt Angelos: ita quod ſecundum eos, tot ſaluabuntur homines, quot remanſerunt Angeli boni, vel tot homines, quot ſunt Angeli cadentes, pars autem Domini populus eius, ideſt populus Iſrael fuit Deo ſpecialiter dedicatus funiculus, & ſors hæreditatis eius, 3. beneficium eſt ſeparatio ab errore Idolatriæ, 1. Caldæorum Genes. cap. 11. *Inuenit eum in terra deſerta*, ideſt priuata Dei cultu, in loco horroris, quod Caldæi adorabant ignem tanquam Deum, quod eſt horrendum, 2. ab errore Ægyptiorum dando legem in monte Sinai, *& vaſtæ ſolitudinis*, 4. beneficium eſt reductio ad terram promiſſionis; *Circunduxit*, ſcilicet per deſertum, vſque ad terram promiſſam, & docuit per Moyſen dando legem, 5. beneficium eſt paternæ protectionis. *Et cuſtodiuit quaſi pupillam oculi ſui*, 6. beneficium eſt ſalubris eductio de Ægypto, *ſicut aquila prouocans* ad volandum pullos ſuos, ideſt per multa ſigna prouocauit exire de Ægypto, nam aquila, 1. paſcit pullos ſuos cibis nobiliſſimis, perdicibus, leporibus, cuniculis, & ſic Deus cibauit eos manna, & coturnicibus, 2. ſapienter cuſtodit in nido altiſſimo. Deus cuſtodiuit populum ſuum ab omni periculo, 3 prudenter docet eos volare, ſic Deus docuit eũ lege data, 4. collocat filios in loco fertili. *Dominus ſolus dux eius fuit*, & collocauit eum in terra promiſſa, non Dij falſi, 7. beneficium fuit ſolemnis introductio in terram promiſſionis. *Conſtituit eum ſuper excelſam terram*, ideſt altiorem alijs in circuitu eius. *Vt ſugeret mel de petra, oliumque de ſaxo duriſſimo*, 1. quia apes in petris mellificant, & oliuæ in locis petroſis fructificant, 2. quia mel, & oleum in vaſibus lapideis reſeruantur, & ſignificatur pinguedo Sacramentorum in Eccleſia Catholica. *Butyrum de armento* vaccarum, & lac de ouibus fertilibus cum adipe agnorum, & arietũ filiorum Baſan. Nam terra *Og regis Baſan* eſt fertiliſſima ad nutriendum. Et hircos cum medulla tritici, non hordei, nam panis erit ex farina delicatiſſima, *& ſanguinem vuæ biberent meraciſſimum*, ideſt vinum puriſſimum, & hæc omnia, & multa alia dedit Deus illi populo.

Pars 2. *Incraſſatus eſt dilectus*. Hic per oppoſitum oſtenditur populum à Dei cultu receſſurum ad idolatriam per ingratitudinem frequenter in 6. verſic incraſſatus omnibus bonis, dilectus à Deo, recalcitrauit à Deo recedendo, incraſſatus delitijs, impinguatus diuitijs, dilatatus honoribus. Nam iſta ſunt ſæpiſſimè occaſio dimittendi Deum, & conuertendi ad cultum idolatriæ, quæ 1. impenditur Dæmonibus. Ideo *immolauerunt Dæmonijs*, & non Deo, 2. aliquando corporibus cœleſtibus, vnde ſubdit. *Dijs, quos ignorabant*, quia patres eorum Moyſes, & Aaron prohibuerunt adorare Cœli militiam, 3. aliquando Idolis, humana arte adinuentis; Ideo dicitur, *noui recenteſque venerunt*, quos non coluerunt patres eorum. Abraam, Iſaac, Iacob, Moyſes, & Aaron, & cæteri patriarchæ non coluerunt falſos Deos, &

Idola,

Idola, immo abominati ſunt. O popule ſcelerate derelinquis Deum, qui te genuit, & honorificauit, *& oblitus es Domini Creatoris tui*.

3. pars. *Vidit Dominus, & ad iracundiam concitatus eſt*, per 11. verſic. oſtenditur diuinum iudicium eſſe iuſtum puniendo populum prædictum, 1. ponitur comminationis materia. Nam Deus ad iracundiam concitatus, quod filij, & filiæ huius populi concitauerunt eum ad vindictam, & ait. *Abſcondam faciem meam ab eis*, 1. ſubtrahendo eis auxilium meum, 2. non aſpiciendo ad eorum afflictiones, 3. nihil grauius quam viſione Dei priuari. *Et conſiderabo nouiſſima eorum*, ideſt expectabo ad quæ perueniant mala, vel vltima ſcelera eorum, & vltimam obſtinationem eorum. *Generatio enim peruerſa eſt*, propter deprauationem affectus, & infideles filij, propter deprauationē intellectus, 2. oſtendit vilitatem populi dicens. *Ipſi me prouocauerunt*, in eo qui non erat Deus ſequendo Deos alienos contempſerunt me, & ſequendo vanitates ſuas, ſuperſtitiones, & relinquendo verum cultum. *Et ego prouocabo eos*, in eo qui non eſt populus meus, quia Dominum ignorant, qui verè eſt, ideſt ſubijciam eum populo alieno, ideſt Babilonico, gente inhumana, & crudeli, 3. comminatur eis afflictionem ſupplicij, 1. à creaturis non viuentibus, ideo *Ignis ſuccenſus eſt* in furore meo, 1. incendendo templum, & ciuitates, & campos per inimicos, 2. ignis infernalis comburet montes ſuperbos, & totam terram Iudeæ, cum germine ſuo. *Congregabo ſuper eos mala*, prælia, ſeditiones, fames. Et ſagittas meas complebo in eis, ideſt omnes pœnas violentas miſſas à Deo, 2. à creaturis viuentibus, & 1. à volatilibus. *Conſumentur fame*, multi fame peribunt; deuorabunt eos. *Aues morſu amariſſimo*, ideſt Caldæi veloces ſicut aues, vel dœmones ore maledico, 2. ab animalibus feris. *Dentes beſtiarum immittam in eos*, vel Caldæos crudeles, 3. à reptilibus veneniſis, trahentes ventrem per terram. *Atque ſerpentium*, 4. ab omnibus *Foris vaſtabit gladius, intus pauor*, ideſt omnes magni, & parui, & omnis ætatis, & ſexus terrebuntur ex imminente periculo.

2. Pars principalis eſt ibi. *Et dixi vbi nam ſunt? ceſſare faciam*: per 25. verſic. prædicit deſtructionem ſecundam templi, & populi per Romanos; Quamuis Hebræi expoſitores nullam faciāt mentionem de hac deſtructione, ſed continuant literam de deſtructione Babylonica. Diuiditur hæc pars in tres partes, in 1. per 7. verſic. ponitur cauſa dilationis deſtructionis, ideſt quare Deus noluit totaliter Hebræos, in 1. captiuitate de mundo delere, ſed eos à captiuitate Babylonica in Hieruſalem reuocare? 1. cauſa fuit propter ſuperbiam Regum Babyloniæ, ne putarent victoriam ſuam contra Iudæos perueniſſe ex viribus ſuis, & non ex permiſſione Diuina propter peccatum Iudæorum, & ſic contemnerent Deum Iſrael, 2. cauſa vt haberent tempus pœnitentiæ, vt recordati punitionis, & captiuitatis non peccarent denuo, & rebellare contra Deum. Sed hæc gens Iudæorum, *abſque conſilio eſt, & ſine prudentia*; non memorauit præterita, neque præuidit futura, non deſcernit bonum à malo, verum à falſo, ſemper peiora ſequendo, vſque ad occidendum Chriſtum Meſſiam. *Vtinam ſaperent* præterita, vel ſcripturam, & intelligerent præſentia, vel ad intelligendam ſcripturam inuigilarent. *Ac nouiſſima prouiderent*, vt bonum finem attenderent, vel prouiderent nouiſſima Myſteria de Chriſto. *Quomodo perſequebatur vnus*, ſcilicet de aduerſarijs mille Iudæos, & duo fugarent decem millia Iudæorum. In illa obſidione

cognoſcerent, quod non erit ex virtute propria aduerſariorum, ſed ex virtute Iuſtitiæ Diuinæ. *Nonne ideo, quia Deus ſuus vendidit eos*, id eſt tradidit eos in manibus inimicorum, vt eſſent ſerui, & mancipia, & concluſit eos obſidione. *Non n. eſt Deus noſter, vt Dij eorum*. Qui eſt verus potens, & volens exercere iuſtitiam ſuam, illi autem non, cum ſint Dij falſi. Quia Deus executionem iuſtitiæ aliquando facit per malos homines, aliquãdo per Dæmones, & ideo ſubdit. *Et inimici noſtri ſunt iudices*, 1. quia Deus zelo ſuæ iuſtitiæ, & vindictæ ſubmiſit Iudæos, (2. Romanis Iudicibus) ſed 1. Caldæis furioſis, 2. quia multi gentiles, & tyranni confeſſi ſunt ſolum Deum Iſrael eſſe verum Deum, vt Nabucodonoſor, Ægyptij. Cyrus, Darius, &c.

2. *De vinea Sodomorum vinea eorum, & de ſuburbanis Gomorræ*, per tres verſic. explicat peccatum irremiſſibile. Totus populus Dei ab Adam vſque ad Chriſtum dictus fuit Vinea Dei, quæ expectata eſt, vt faceret fructus, & vuam ſalutarem, & botrum, qui erat Chriſtus. Sed Synagoga non fecit vuã, ſed labruſcas amariſſimas per odium, & inuidiam occidendo Chriſtum: facta eſt vinea Sodomorum, quæ ſodoma interpretatur pecus ſiuè beſtia. Et Gomorra, idem eſt quod rebellis, ſiuè cœca. Vinea Domini, quæ 1. habet congregationem vitium, & palmitum eſt Eccleſia, quæ habet congregationẽ Apoſtolorum, Martyrum, & Confeſſorum, ſub virore fidei, 2. Vua huius vineæ eſt Charitas, qua Chriſtum receperunt, 3. Vinum huius vineæ eſt gratia, redemptio, & Lex Euangelica. Et per oppoſitum Synagoga degenerans à Lege, & recedens à Deo facta eſt vinea Sodomorum beſtialium & ſuburbanorum Gomorræ cæci, & rebelles Deo, 1. concipiendo odium contra Chriſtum, 2. protulendo mendacium, falſum teſtimonium, & blaſphemando contra Ieſum, 3. committendo homicidium crucifigendo Chriſtum, 4. manendo in obſtinatione, & in infidelitate. *Ideo vua eorum fuit vua fellis, & botrus amariſſimus*, negando Chriſtum, Legem, & Prophetas. Fel draconum vinũ eorum, quando tradiderunt Chriſtum Pilato, vt crucifigeretur, & ipſi, *acetum felle mixtum porrexerunt*: Nam Synagoga quaſi per omnia facta eſt ſimilis aſpidis, quia fuit ſurda, & cœca ad intelligenda, & videnda opera Chriſti, venenum aſpidi inſanabile, quia 1. habuit venenum obſtinationis 2. pœnam de morte Chriſti irremiſſibilem, cũ omnibus ſuburbanis participantibus in nece Chriſti, ſicut ſuburbana Sodomæ, & Gomorræ perierunt ſimul.

3. *Nonne hæc condita ſunt apud me?* per 15. verſic ponitur punitio quia non ſunt vſi tempore pœnitentiæ, hæc punitio facta fuit à Romanis Tito, & ſuis, quaſi diceret Deus licet diſtulerim punire ſcelera, & peccata populi mei, quaſi ignorata non tamen eſt ita, quia ſunt firmiter retenta, & condita *in theſauris meis, in memoria mea*, quæ eſt arca, & theſaurus omnium præteritorum, præſentium, & futurorum antequam fiant, ad puniendum mala tempore ſuo. *Mea eſt vltio*, id eſt ad me pertinet facere vltionem, & vindictam huius peccati. *Et Ego retribuam eis*, pœnam in tempore conſtituto, ſed differo, vt *labatur magis pes eorum* ad alia ſcelera. Nam expectauit 40. annis iudæos ad pœnitentiam poſt mortem Chriſti, in quo tempore multa ſcelera commiſſerunt ad pœnam augendam, 2. ſubditur acceleratio temporis vindictæ, Dicens: *Iuxta eſt dies perditionis*, id eſt prope, & tempora feſtinant adeſſe, id eſt vt cito fiat eius diſtructio per Titum, 3. ſeueritas afflictionis. Iudicabit Dominus populum ſuum Iudaicum reprobatum. Et in

Digitized by Google

ſeruis ſuis miſerebitur. Nam dicit Euſebius in lib. 2. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ, quod antequam veniret Titus ad obſidendum Ciuitatem Hieruſalem, Angelus Domini, præcepit omnibus chriſtianis vt diſcederent à Paleſtina ne perirent cum Iudæis. Sic Deus vſus eſt miſericordia cum ſeruis ſuis, *Videbit quod infirmata ſit manus*, loquitur de captiuatione Iudæorum ad modum ciuitatis debellatæ, in cuius muris exterioribus ponuntur aliqui viri fortes ad defenſionem, & illi primo deficiunt propter laſſitudinem, ideo dicitur, videbit quod infirmata ſit manus eius, id eſt bellatorum, 2. deficiunt illi, qui ſunt incluſi in fortalitijs interioribus vnde ſubdit *Et clauſi quoq; defecerunt*, 3. & per conſequens alij conſumuntur, vnde Iudæi in illa obſidione, partim mortui ferro, partim fame, partim ſerui facti ſunt. Vnde Romani inimici ſubſannantes, & irridentes Iudæos dicent, *Vbi ſunt dij eorum in quibus habebant fiduciam*? vel loquuntur modo ſuo, quia adorabant plures Deos, vel improperabant eis peccatum Idolatriæ, *De quorum victimis comedebant adipes*. Hoc enim erat modus in ſacrificijs idolatrantium: quod adipes à ſacerdotibus comedebantur, & vina libaminum bibebantur, quod prohibitum erat in ſacrificijs Domini, *Surgant & opitulentur vobis*. Quaſi dicerent non poſſunt. Et in neceſſitate vos protegant, quaſi dicerent fortiores ſunt Dij Romanorum, *Videte quod ego ſim ſolus*, & non ſit alius, Deus præter me, hic per 7. verſic. Denuntiat deſtructionē aduerſariorū qui permiſſione diuina operati ſunt propter peccata populi, non virtute ſua. Ideo puniendus eſt eius malus animus, & mala voluntas. 1. monſtratur vnitas Diuinæ eſſentiæ, quod vnus ſit verus Deus, 2. quod Idola non ſint Dij, Ego habeo poteſtatem ſaluandi, ſi velim, *Ego occidam* peccatores, & populum Iudaicum, & *ego viuere faciam* iuſtos, & populum Chriſtianum, *percutiam* populum hæbræum, peccatores, & tyrannos, & *Ego ſanabo* pœnitentes, & non eſt, qui de manu mea poſſit eruere ſe, vel aliquem de mea poteſtate. *Leuabo ad Cœlum manum meam*; dicam viuo ego in æternum. Modus eſt iurandi; ſic ſententia mea eſt firma contra inimicos, ſicut ego ſum æternus, ſi acuero vt fulgur gladium meum, (ponitur ſi pro quod) id eſt quando ego acuero gladium ſententiæ meæ, & arripuerit iudicium manus mea. *Tunc reddam vltionem hoſtibus meis*, Iudæis, qui me crucifixerunt, & his, qui oderunt me. *Inebriabo ſagittas meas ſanguine*: id eſt pœnas voluntate mea immiſſas, *Et gladius meus deuorabit carnes*, id eſt pœna damnatorum, vel enſes Romanorum, in viſceribus Iudæorum immiſſas, *De cruore occiſorum*. Nam gladij inimicorū in ſanguine occiſorū, *& de captiuitate nudati inimicorum capitis*, id eſt erat modus antiquitus, quod captiui ducebantur nudatis capitibus ad maiorē corū cōfuſionē, & victoriæ declarationē, vel capita radebātur captiuis ꝑ ignominiā.

3. Pars principalis eſt ibi, *Laudate gentes populum eius*, in qua per 2. verſ. prædicit conuerſionem populi gentilis ad fidem Chriſti, & eius Eccleſiam, quia Chriſtus vlciſcetur ſanguinem ſuorum, puniet Iudæos occidentes Apoſtolos, Stephanum, Iacobum, &c. *Vindictam retribuet in hoſtes*, id eſt Tyrannos reges, & imperatores. Et erit Chriſtus ſemper propitius terræ populi ſui, id eſt Eccleſiæ, quæ eſt terra Dei, Et ego Domine, ſum terra arida, & ſterilis tibi, fœcunda tu animam meam gratia tua, vt poſſim in hac vita fructificare, & laudare te die, ac nocte hic & in Cœlo. Amen. Eccleſia cantat hoc canticū in Sabbato ad laudes, quia quies monſtratur populo Dei, vide rationē de canticis ferialibus ſabbato.

Digitized by Google

CANTICVM BEATÆ MARIÆ VIRGINIS,

MAGNIFICAT

ANIMA MEA DOMINVM LVC. I.

Cantatur ab Eccleſia quotidie ad veſperas

Ex Ioa. Carthagena tomo 2.

DIgnitas huius Cantici ex pluribus monſtratur, 1. ex varijs nominibus huius tituli ab auctoribus datis. Aliqui *Canticum Virginis*. Alij *Carmen triumphale Mariæ*. Alij, *Virgineum epithalamium*. Alij *Dulciſſimum* atq; eruditiſſimum Mariæ Canticum: Alij, inſignis, & memorabilis, *Sanctæ Virginis Concentus*. Alij, Diuinum, & excellentiſſimum *Mariæ Canticum*. Alij, Carmen Sanctiſſimum, & *Diuinum encomium Mariæ*. Alij *Simbolum Marianum*. Alij, *Euangelica doctrina Mariæ*. Alij, *Catechiſmus perfectorum*. Alij, *Suauis armonia Deiparæ*. Alij, Mariana *Cithara* perfectiſſime temperata. Origenes, *Vaticinium Virginale*. Pariſienis, *Pſalterium decacordum*, Caniſius, *primus noui teſtamenti hymnus*: Alij, *compendium diuinorum Sacramentorum*. Alij, *Catholica, & humilis profeſſio Mariæ*.

2. Dignitas eſt ex præſtantia, & excellentia auctoris, ideſt *Maria ſuper omnes creaturas*.

3. Dignitas eſt *ex loci excellentia*, in quo fuit compoſitum, & cantatum in montanis Iudeæ, ideſt in alta contemplatione.

4. Dignitas eſt *ex continentia*, Continet in ſe omnia, quæ continent alia cantica compoſita à varijs ſanctis veteris teſtamenti, & duo ex nouo, 1. *Gratiarum actio cantat*, populus Iſraeliticus Numer. cap. 21. Aſcendat puteus quem foderunt principes. *Agit Maria*, gratias dicens, Magnificat anima mea 2. Salomon, *Canit in canticis amorem*, inter ſponſum, & ſponſam. Oſculetur me oſculo oris ſui. *Maria cantat nuptias inter Deum, & animam.* Exultauit Spiritus meus, 3. Ezechias *canit liberationem à morte*. Iſaias cap. 38. Ego dixi in dimidio Dierum meorum: *Canit Maria*, liberationem humani generis à morte peccati dicens, quia reſpexit humilitatem &c. 4. Anna mater Samuelis *Cantat munera accepta à Deo*, ideſt fœcunditatem, 1. Regum 2. exultauit cor meum in Domino. *Cantat Maria*, quia fecit mihi magna, 5. Moyſes *ad docendum ignorantes* cantauit. Audite cœli quæ loquor: *Maria tecinit*, Et miſericordia eius à progenie in progenies, 6. Delbora, *pro habita victoria*, de inimicis cantauit. Iudicum cap. 5. Ego ſum Domino canam, pſallam Deo Iſrael. *Canit Maria*, victoriam de diabolo. Fecit potentiam in brachio ſuo; 7. Moyſes, & ſoror ſua Maria propter ſubmerſionem inimicorum in mari rubro hilari *voce canunt Diuinas* laudes Exodi cap. 15. cantemus Domino glorioſe, enim magnificatus eſt. *Maria Virgo canit* victorias de dæmonibus, & tyrannis, & hæreticis. Depoſuit potentes de ſede

8. Dauid *Zelo Diuini cultus promebat* Diuina præconia frequenter, *pſal.* 117. Confitemini Domino quoniam bonus. *Maria cantat* diuinam liberalitatem, & magnificentiam dicens, Eſurientes impleuit bonis. 9. Zacharias *Magni Baptiſtæ parens*, ad manifeſtanda Diuina Sacramenta, quibus plenus erat, erupit in Canticum illud Lucæ 1. Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitauit, &c. *Et B. Virgo propter* arcana Diuina, quibus plena erat, exclamauit ſuſcepit Iſrael puerum ſuum, 10. Et tandem Simeon, *propter adimpletam ſibi promiſſum* non viſurum ſe mortem, niſi videret Chriſtum natum, & dixit lucæ cap. 2. Nunc dimittis ſeruum tuum Domine. *Beata Maria Virgo* propter adimpletam promiſſionem concluſit. Sicut locutus eſt ad Patres noſtros &c.

Immo hoc Marianum Canticum, omnia cantica in ſe eminentiori modo continet, 1. *Tres pueri* in fornace Babylonis ab igne accenſo non comburuntur, *Canit Maria*, quod Rubus ardens eſſet incombuſtus Virginitatem cum maternitate conferens, 2. *Cecinit olim Moyſes* antiquam legem, quam (vt dixit D. Petrus) neq; patres noſtri, neq; nos portare potuimus. *Maria vero canit* pietatem, & ſuauitatem Diuinam, 3. *Anna cecinit* partum Samuelis. *Maria Virgineum* partum Chriſti &c. *Ezechias cecinit* mortalis ſuæ vitæ prolongationem. *Maria de morte* victoriam, & vitæ reparationem modulatur, 5. *Delbora cecinit* triumphum, quem tulit populus Iſrael de hoſtibus ſuis. *Maria canit* glorioſum triumphum Chriſti, Victoriam de Dæmone, tyrannis, mundo, & carne reportauit, 6. *Habacuc cecinit* futurum, quem expectabant Meſſiam, *Canit Maria* Chriſtum præſentem, quem in ventre geſtat, 7. *Iudith Cecinit* Holophernis capitis amputationem. *Canit Maria* Diabolici capitis contritionem iuxta illud ipſa conteret caput tuum, 8. *Iſaias cecinit* humani generis redemptionem, *Canit Maria* mundi reſtaurationem, 9. *Simeon canit* ſemel in vlnis portans Chriſtum. *Canit Maria* per nouem menſes verbum Dei incarnatum vtero ſuo geſtans, & in brachiis per tres annos, 10. *Zacharias cecinit*, quia factus eſt Pater præcurſoris. *Canit Maria* quia facta eſt mater ſaluatoris.

5. Dignitas huius Cantici eſt, quod in eo decem mirabilia prædicantur in 1. verſiculo canit ſupræmam *Dei poteſtatē* iure creationis, & Dominium vocans eum Dominum. Magnificat anima mea Dominum, in 2. Ineffabile redemptionis beneficium exprimit. *Exultauit ſpiritus meus in Deo*, in 3. Clementiam, qua humanæ conditionis miſeriam reſpicit, & ſubleuat, *quia reſpexit humilitatē*, in 4. magnitudinem diuinorum operum ponit. *Quia fecit mihi magna, qui potens*, in 5. tempus Diuinæ miſericordiæ in mundo aduenisse oſtendit. *Et miſericordia eius*, in 6. Rectitudinem Diuinæ iuſtitiæ commemorat. *Fecit potentiam in brachio*, in 7. Brachium Diuinæ potentiæ demonſtrat. *Depoſuit potentes de ſede*, in 8. Miſericordiam erga iuſtos, & iuſtitiam erga peccatores a Deo exercendam monſtrat. *Eſurientes impleuit bonis, & diuites &c.* in 9. Omnia ſigna, figuras, oracula, & vaticinia de ſuſceptione carnis à verbo laconico modo tangit. *Suſcepit Iſrael puerum ſuum*, in 10. Finem ſuorum verborum, & impletionem promiſſi ponit. *Sicut locutus eſt ad Patres*.

6. Dignitas huius Mariani Epitalamij eſt, quod ſit omnium nouiſſimum, & altiſſimum, quod noua, & non dicta debet continere in ſe, 1. Matrem, &

Virginem; 2. Deum, & hominem in ventre geſtare, 3. quem Cœli capere non poterant in vtero concluſerat, 4. noua myſteria, 5. nouum amorem.

7. Dignitas eſt, quod hoc Canticum eſt finis totius legis, & Prophetarum, & principium totius Euangelij, & eſt nuntium, quod Iſrael, & genus humanum recepit meſſiam, & populus Hebræus fuit liber ab onere legis antiquæ.

8. Dignitas eſt quod ſuperat in excellentia canticum Salomonis, quod dicitur Canticum canticorum, quia illud eſt figura, hoc figuratum ibi dicitur oſculetur me oſculo oris ſui, deſiderando vnionem verbi cum natura humana, hic eſt facta vnio in vtero Virginis, ex Ledulpho, quod ſequitur.

9. Dignitas eſt ex occaſione, qua factum fuit hoc Canticum, fuit enim charitatis opus, & humilitatis Matrem Dei accedere ad ſuam conſobrinam prægnantem ad ſeruiendum ei, & ſuo acceſſu ſanctificare Ioannem Baptiſtam in vtero Matris ſuæ. Conſanguinitas ſic erat. Ex Stolano, & Emirentia Nata fuerunt Iſmeria, & Anna. Iſmeria genuit filiam Elizabeth, quæ Elizabeth nupſit Zachariæ, & poſt tot annos ſterilitatis genuit Ioannem Baptiſtam præcurſorem, dictum Angelum, Lucernam, Eliam, pluſquam Prophetam, & fuit ſanctificatus in vtero ex præſentia Chriſti, & Beatæ Mariæ Virginis in viſitatione Eliſabeth quando compoſuit hoc Canticum. Anna nupſit viro Ioachim ex quibus nata eſt Beata Virgo Maria. Conſobrina in 2. gradu cum Eliſabeth, vnde Chriſtus, & Ioannes Baptiſta erant conſobrini in 3. gradu. Anna mortuo Ioachim, nupſit ſecunda vice (ex voluntate Dei) viro iuſto Cleophæ, & genuerunt filiam Alteram Mariam, quæ ſuo tempore nupſit viro Alphæo nomine, qui genuerunt quatuor filios Iacobum minorē; Ioſeph Iuſtum; Simonem Cananæum, & Iudam Thadæum. Mortuo Cleophâ Anna tertia vice nupſit viro optimo Salome (ex voluntate Dei) & genuerūt filiam alteram Mariam, quæ ſuo tempore nupſit Zebedæo, qui genuerunt Iacobum maiorem, & Ioannem Euangeliſtam, omnes iſti fuerunt conſobrini Chriſti in ſecundo gradu. Anna vocauit omnes ſuas filias Maria ex bonitate, perfectione, ſanctitate, & immaculata vita primæ Mariæ filiæ Ioachim, quas diſtinguebat nominibus patrum. Primam vocabat Mariam Ioachim. Secundam Mariam Cleophæ. Tertiam Mariam Salome, & ſic vocantur in Euangelijs. Non placet hæc conſanguinitas Cardinali Baronio neſcio, quia. Neque ipſe declarat. Itaque Beata Virgo Maria edocta ab Angelo, Annunciata, & laudata iuit ad conſobrinam Eliſabeth pregnantem in ſexto menſe, quam cum vidit Elizabeth prorupit in laudes Mariæ dicens. *Benedicta tu inter mulieres, & Benedictus fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me? ecce enim vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, & exultauit, in gaudio infans in vtero meo, & Beata quæ credidiſti quoniam perficientur ea, quæ dicta ſunt tibi à Domino*, & ait Maria magnificat, &c.

Ex verbis Angeli, & Eliſabeth manifeſtantur 18. Dignitates B. M. V. ex Valentia quod ſequitur, 1. Maria fuit illa Virgo de domo Dauid promiſſa Patriarchis, & Prophetis, *vt eſſet Mater Dei; & Virgo*, 2. Sicut Euæ fuit annuntiata prima damnatio mortis totius generis humani, ita Mariæ, 1. eſt denuntiata *vita, & ſalus mundi*, 3. Sicut primis parentibus, 1. denuntiata ira, & indignatio Dei: ita Mariæ, 1. fuit denuntiata *gratiæ plenitudo*, 4. Sicut primis parentibus fuit annuntiatum exilium: ita Mariæ *vniuerſalis reconci-*

Digitized by Google

ſtatiõ, 5. Sicut Euæ fuit 1. denunciata maledictio omnium mul erumnis Mariæ fuit annunciata *Benedictio*, & ſic tota maledictio Euæ, fuit mutata in *Benedictionem Mariæ*. 6. Quod Maria meruit concipere, & parere Filium Dei, Regem æternum Deum, & hominem, 7. Quod Maria non concepit modo humano ex opere Adam: ſed ſolo opere Spiritus Sancti, 8. Quod ſimul cum voto virginitatis ſeruauit votum fidei coniugalis, & ſic vixit ſub duplici voto contrario apud naturam, ſcilicet Deo dedicata, & viro coniugata, 9. quod abſque voti violatione, & virginitatis corruptione concepit, & peperit, 10. Quod ſimul eſt Virgo, & fœcunda, quia fœcunditas non abſtulit ipſi virginitatem, 11. Quod abſque læſione fidei coniugalis concepit, non de viro ſibi coniugato, 12. Quod germen ex ea conceptum non ſolum fuit liberum ab adulterio, ſed etiam ab omni culpa, & peccato naturaliter, 13. Quod Maria facta eſt Mater carnalis, & naturalis, & ſic habuit filium communem cum Deo abſque iniuria Ioſeph viri ſui, 14. Quod Spiritus Sanctus non ſolum obumbrauit ventre ipſi Mariæ faciendo ipſam Matrem Dei; ſed etiam obũbrauit ipſius menti faciendo ipſam prophetam, &c. 15. quod ex humilitate, & obedientia meruit concipere Filium Dei, hæ dignitates fuerunt annunciatæ Virgini Mariæ ab Angelo, ſed ab Eliſabeth, 16. hæ aliæ, quod poſtquã Virgo Maria conceperat Filium Dei, ipſe exiſtens in eius vtero reuelabat latenter ipſi Diuina Myſteria, ſic mouit ad viſitandam Eliſabeth, 17. quod per vocem ſalutationis Mariæ Chriſtus emiſit ſpiritum ſanctificationis in Ioannem Baptiſtam: qui per reflexionem fecit Eliſabeth Propheta de futuro, 18. quod non ſolum per Angelum: ſed etiam per Eliſabet fuit Mariæ annunciatum ipſam eſſe benedictam inter omnes mulieres: & fructum ſuum eſſe benedictũ, & naturaliter Sanctũ, & ipſam Matrẽ Dei naturalẽ. Et ſic Eliſabeth in ſpiritu prophetico confirmauit omnia, quæ dicta fuerant ab Angelo. Videns ergo Maria Angelũ, & Eliſabeth cõcordes in ſuis laudibus auditis ſupradictis dignitatib' ſibi collatis prupit in laudes Dei dicẽs. *Magnificat anima mea Dñm*

Diuiditur Canticum in tres partes, in prima per 4. verſic. Agendo gratias laudat, & magnificat Deum pro beneficijs, quæ ipſa recepit à Deo ſuper omnes creaturas. In 2. parte ibi. *Et miſericordia eius à progenie*, per 4. verſic. Magnificat pro generali beneficio redemptionis, quod totum genus humanũ ... pit per Chriſtum. In 3. parte ibi. *Suſcepit Iſrael puerum ſuum*: per duos verſiculos magnificat Deum in perſona populi Iſrael ex quo natus eſt Ieſus ſecundum carnem proue Patriarchis, & Prophetis fuerat promiſſum. In prima parte magnificat, ſanctificat, & colit Deũ cultu latriæ, 1. magnificat Deũ confitendo, & prædicando omnia magna dona quæ ſibi, & generi humano donauit, 2. Sanctificat Deum dicens, & Sanctum Nomen eius, & perconſequens benedicit, & glorificat ipſum, 3. adorat Deum, & colit humiliando:

1. *Magnificat Deum* pro magnis beneficijs ſibi collatis, 2. omnem gloriam Deo tribuendam, ſoli Deo honorem, 3. in Anima ſola Beatæ Virginis fulget ſuper omnes creaturas, magnificentia Dei, ibi non eſt originale peccatum, & ſunt omnes virtutes, 4. ſepties legitur, fuiſſe locuta Beata Virgo ſex verba breuiſſima, ſed in hoc cantico Magnificat fuit longiſſima, vt monſtraret ſe totam eſſe intentam in laudibus Dei, vt doceat nos eſſe breues in ſermonibus mundanis, & longiſſimis in laudibus Dei, 5. *Anima mea*, ſola Maria poteſt dicere anima mea tota anima vegetatiua (quamuis non ſit ſubiecta correctioni) to-

ni) tota ſenſitiua interna, & externa erat ſubiecta, & obediens Deo, & rationi, in omni tempore, 6. *Magnificat Anima Mariæ Dominum*, vbi? in quo loco? in montanis, vt oſtenderet, quod orantes debemus aſcendere in montana contemplationis Diuinæ, 7. *omnia bona* ſpiritualia ſunt in anima, vt in ſubiecto: Anima Mariæ erat plena: ideo magnificat Dominum datorem, 8. *In nuptijs magnorum* Principum canitur aliquod Canticum in laudem Sponſorum, natura Diuina ſponſauit ſibi naturam humanam in vtero Mariæ, ideo ipſa Beata Virgo cantauit Canticum Magnificat in laudem, 9. *Anima magnificat Deum*, quando ſe conformat voluntati Diuinæ; 10. *Magnificare eſt* magnum facere, ſed Deo nihil poteſt addi, neque minui: ergo vanum eſt verbum: Sed reſpondetur Deum magnum facere in ſe ipſo verum eſt argumentum: ſed magnum facere, quo ad nos, poteſt, 1. verbis laudatorijs, 2. operibus bonis, & bonis exemplis. Sic fecit B. Virgo immò Deus erat magnus in veteri teſtamento; ſed in nouo paruulus datus eſt nobis, exinaniuit ſemetipſum. Et Beata Virgo 1. magnificauit eum, immo, quo ad corpus paruulus erat Chriſtus, & ipſa Maria cum lacte magnum fecit, ergo magnificauit, 11. *Deus de Cœlo* venit in terram factus homo Beata Virgo 1. magnificauit Deũ miniſtrando quod homo erat Deus ſupra Cœlos: Nota; quatuor ſunt dictiones in 1. verſiculo 1. Magnificat, 2. Anima, 3. mea, 4. Dominum, 1. *Magnificat* in tota Diuina Scriptura non inuenitur hoc verbum in tempore præſenti, & numero ſingulari: quamuis inueniatur magnificate, & magnificatus eſt, niſi in ore Beatæ Mariæ inuenitur, vt Spiritus Sanctus oſtenderet, quod ſemper erat in laude Dei, ſemper laus eius in ore meo, & ſic nos debemus facere, & non dicere magnificabo, 2. *Anima mea*, non dicit os meum, vel lingua mea, quia non curat de verbis, ſed de mente totam animam, totam mentem vult: Sic B. Maria faciebat, ſi cor non orat, lingua in vanum laborat. O Chriſticolæ, ô Sacerdotes videte quæſo ſi anima noſtra eſt, quando oramus an magis vanitatis, ſuperbiæ, auaritiæ, luxuriæ, mulierum, ploremus, ploremus. Væ nobis miſeris, 3. *Dominum*, eſt obiectum orationis Mariæ non diuitiæ nō res terrenæ ſed Dominus abſolute, nō dixit filiũ, non patrem, vel ſponſum propter humilitatem, ne oſtenderet dignitatem ſuam, 2. vt oſtenderet ſe ſeruam, & obedientem ſub Dei Dominio, 3. Dominum eſſentialiter totius trinitatis.

2. Verſic. *Et exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo*. Spiritus intelligitur pars ſuperior animæ ſecundum vires ſuperiores, quibus anima rapitur ſupra ſe dulcedine contemplationis, & extaſis in Deum, qui amor multos affectus generat 1. amor Charitatiuus cauſat Zelum bonum, quia non patitur malum in amatum, 2. non patitur moram abſentiæ ipſius amati, 3. trahit amantem in amatum, 4. languefacit amantem, 5. liquefacit ipſum, 6. vulnerat cor eius, 7. inebriat amantem, erga amatum, 8. inflammat eum, 9. vnit ipſum, 10. facit inhærere amantem amato, 11. vnit, & conciliat vnum cum altero, 12. fortiter tenet, 13. charitas ordinat voluntatem amantis erga rem amatam, 14. non quærit, quæ ſua ſunt, ſed quæ amati; 15. quod omnia ſuſtinet pro amato, 16. quod magis amans eſt in amato, quam in ſe ipſo, 17. quod transformat amantem in amatum, 18. quod extaſim facit in amante, 19. quod non vult ſeparari; ſed in eo in æternum quieſcere, 2. exultauit ſpiritus meus, id eſt extra ſe exaltauit ſpiritualiter, & non dixit gaudeo in Deo, vbi eſt vera

lætitia,

Digitized by Google

lætitia, & non in rebus terrenis, 3. tres conditiones debet habere vera lætitia, quæ ſunt in hoc verſiculo, 1. ſpiritus meus non dicit caro, in qua non eſt vera lætitia: ſed debet mortificari; ſi ſpiritus lætatur, caro plorat, riſus dolore miſcebitur, ideo exultat Spiritus Mariæ non caro. Exultat ſpiritus Mariæ, quia ſubmiſit carnem, & partem ſenſitiuam, in qua extinctus fuit fomes, 4. in Maria non caro, & ſenſus carnalis, quia ſubiecta totaliter erat rationi, ideo exultauit ſpiritus, 5. Exultat, quia laudat Deum, 6. cur Exultauit, & non exultat nunc, 1. lætitia non debet eſſe continua in hac vita, 2. Anima Mariæ, non fruebatur ſemper, vt anima Chriſti, 3. exultauit quando Chriſtus incarnatus eſt, tunc anima Mariæ liquefacta eſt, 2 conditio eſt, in Deo, qui eſt vita, dulcedo, delitia, finis noſter, obiectum noſtræ beatitudinis, vbi eſt æternitas, & creator noſter, 3. conditio eſt, Salutari meo: in Ieſu ſalute vniuerſali; ſed ſpecialiter meus, quia magnam fecit me, ſanctificauit, & præſeruauit, cur non dixit creator meus? quia nihil nobis naſci profuit, niſi nos Chriſtus redimiſſet, & portauit nos ad veram lætitiam.

3. Verſic. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, 1. humilitas dicitur ab humo, quod eſt terra, infimum elementum, & ſic humiliata Maria ſub omni creatura, Exaltata eſt ſuper omnes creaturas, & ſuper choros Angelorum, vnde cecidit lucifer per ſuperbiam, 2. Duo cognouit Maria: omnem gratiam ſibi datam à Deo ſupra naturam, & omne malum traxit à primis parentibus, Ideo ex ſe, & natura corrupta non habet niſi malum, & quidquid habet boni habet à Deo ideo humiliata eſt. E contra ſuperbia eſt radix omnium malorum, 3. Duæ ſunt virtutes, ſine quibus nulla alia poteſt eſſe, humilitas, quæ eſt forma, & perfectio omnium virtutum naturalium. Et Charitas, quæ eſt forma, & perfectio omnium virtutum ſupernaturalium. Maria exultauit in Deo ſalutari ſuo datore, & creatore harum virtutum in ſe, ideo humiliata, & exaltata; Vnde 1. meruit eſſe mater Dei, 2. quia non fuit elata in ſuperbiam, 4. quanto magis ſe humiliat, tanto plus à Deo exaltatur, nam humilitas Mariæ fecit deſcendere è Cœlo Verbum æternum, 5. Nota quod dicens Maria Reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ. Intellexiſſe habere illam excelſam virtutem humilitatis eſſet iactantia, & actus ſuperbiæ, dicendo ſum humilis, ſum deuota, ſum ſancta, eſt ſuperbia. Reſpondetur non fuit ſuperbia dicere habere, quod vere habebat, ſed ipſa non intellexit habere virtutem humilitatis: ſed exiguitatem, paruitatem, abiectionem, vilitatem, & ſimilem ſui contemptum. Vnde magis reluxit in illa virtus, & magis accedit ad Deum dicens nihil eſſe, vt. ò. in numeris eſt nihil, & zerus iunctus cum numero creſcit, ò 10. 100. 1000. 6. quanto maior eſt perſona, tanto maior eſt humilitas ab illa exercitata B. Maria, erat maxima inter omnes creaturas rationales, ergo maxima humilitas, *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*. Ecce demonſtratiue, reſpondens ad ecce ancilla Domini, 1. ex hoc actu humilitatis, vel 2. ex hoc tempore, 3. vel ex hoc nunc generationis filij Dei, omnes generationes dicunt me beatam. Beata Maria in ſpiritu prophetico annunciauit in verbis, quod omnes generationes erant prædicaturæ, ipſam eſſe beatam matrem Dei, 1. Angeli prædicant beatam Mariam matrem Dei, ſuam reparatricem, 2. omnes ſcripturæ prophetarum dicunt Mariam beatã, 3. Sybillę ferè omnes dicunt Mariam beatam, omitto ſingulas propter breuitatem, 4. Idola, 5. gentiles, 6. Turcæ, 7. Hebræi ſani mente, 8. Hæretici,

9. Græci, 10. latini, 11. Barbari, 12. Maumethani, & totus mundus prædicat Mariam beatam, generationes Diuinæ, Angelicæ, & humanæ.

4. Verſic. *Quia fecit mihi magna, qui potens eſt*: Et quia in ſe eſt Deus omnipotens fecit magna matri ſuæ. Nam duodecim priuilegiis, & dignitatibus magnificauit Chriſtus Virginem Matrem ſuam, 1. eſt ſingularis prædeſtinatio, 2. ſingularis ſanctificatio, præſeruando ab omni peccato, de quo vide pſal. 45. 3. ſingularis vſus rationis acceleratio, 4. ſingularis deſponſatio, 5. ſingularis cum virginitate conceptio, & parturitio, 6. ſingularis Dei Maternitas facta Mater Dei, 7. ſingularis Spiritus Sancti obumbratio, 8. quia ſingularis Chriſti miniſtra, & ſecreta cubicularia fuit, 9. quia ſingularem aureolam martyrij eſt adepta 10. quia abſq; incineratione in corpus glorioſum fuit reſuſcitata, 11. quia ſuper omnes hierarchias, & choros Angelorum fuit exaltata, 12. quia inter nos, & filium ſingularis mediatrix eſt effecta, hæc, & alia ſunt magna facta ei à Deo. *Et Sanctum nomen eius*. Nomen Sanctum Dei eſt illa perſona Chriſtus Deus, & homo, & verbum, & veritas incarnata, non aliquid tranſitorium notificans patrem, & voluntatem eius nobis. Nomen a notificando dicitur. Nomen Dei in antiquo, teſtamento magis virtuoſum erat Tetragrammaton, ideſt quatuor literarum Ioth, he, vau, he, quæ ſolæ ſumptæ non formant aliquam notam dictionem, ad denotandum nomen Dei eſſe ineffabile, & incomprehenſibile, quæ literæ pronuntiate ab hebræis, iunctæ dicunt Adonai, ideſt Dominus omnipotens: ſed iſtæ literæ puntatæ, & combinatæ ab hebræis reddunt hoc nomen Iohoſua, quod grece dicitur, Ieſos, latine Ieſus, quæ literæ in ſe continent quatuor incomprehenſibilia, quæ ſunt in Ieſu Chriſto, ideſt omnipotentiā, ſapientiā, miſericordiam, & iuſtitiam, vt dictum fuit pſalmo 8. & eſt nomen Dei, quo ipſe ſe nominat, & fuit occultum vſq; ad aduentum Chriſti, quando Angelus dixit Mariæ, & vocabis nomen eius Ieſum, quem antiqui Patres adorabant in illo nomine, & expectabant in carne, ò fœlices nos Chriſticolæ. Et Sanctum per eſſentiam, dicitur à ſanciendo, ideſt recte, & bene ordinare res in ſuum bonum finem, 1. Chriſtus ratione corporis formati à Spiritu Sancto, 2. ratione animæ creatæ cum omni perfectione, & plenitudine gratiæ, 3. ratione vnionis perſonalis ad Verbum.

2. pars eſt in 5. verſic. *Et miſericordia eius à progenie in progenies: timentibus eum*. In hac 2. parte per 4. verſic. quatuor facit, 1. dicit qualiter Chriſtus exercuit ſuam miſericordiam erga *timentes Deum*, & humiles in ſuo aduentu, 2. ibi. *fecit potentiam in brachio ſuo*: qualiter exercuit ſuam potentiam contra ſuperbos, eos diſperdendo de mente cordis ſui. 3. ibi. *Depoſuit potentes de ſede*: qualiter exercuit ſuam iuſtitiam potentes ſuperbos, & ingratos deponendo de ſede, & humiles exaltando, 4. ibi. *Eſurientes impleuit bonis*, oſtendit qualiter ſuam exercuit ſapientiam ſimul, & miſericordiam, eſurientes humiles replendo bonis, & diuites ingratos, & ſuperbos inanes relinquendo. De miſericordia, 1. *Et miſericordia eius &c.* licet Chriſtus venerit in carnem ad oſtendendam, & exercendam omnipotentiam, iuſtitiam, ſapientiam, & miſericordiam, tamen principaliter venit ad oſtendendam miſericordiam ſuam in opere noſtræ redemptionis: de ſeruitute, & captiuitate peccati, & diaboli nos liberando, & talis miſericordia, & fructus, non profuit niſi timentibus Deum, tam de populo hebræo conuerſis, vt ſunt

Apo-

Apoſtoli, Diſcipuli, & alij fideles, quam de gentilibus conuerſis ad fidem cum ſpe, & charitate erga Deum, & proximum cum timore filiali, caſto, & ſancto. Nam Deus ſicut non negat miſericordiam, & remiſſionem peccatorum humilibus, & timentibus eum; ſic non vtitur miſericordia cum ſuperbo diabolo, neq; cum Iudæis, & peccatoribus obſtinatis. Nam miſericordia Dei proceſſit, 1. à progenie Iudæorum ab Apoſtolis, & diſcipulis, in progenies gentilium conuerſorum à lingua in linguam, à regno in regnum, à prouincia in prouinciam, per totum mundum ſucceſſiuè. A progenie in progenies ab Adam, quem non damnauit propter peccatum, Noe à diluuio, Lot ab incendio, Abraham, ex Hur Caldæorum, Iacob ab Eſau, Ioſeph à carcere, populum ab Ægyptiaca ſeruitute, à Babylonica captiuitate eripuit miſericordia Dei: immo Deus puniendo peccata non tranſit quartam generationem; ſed miſericordia tranſit mille generationes. Loquitur Deus in Exodo cap. 20. *Ego ſum Deus tuus Zelotes viſitans iniquitates patrum in filios vſque ad tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me: Et faciens miſericordiam in millia*. Miſericordia Domini plena eſt terra, miſericordia Domini ad omnes extendit, ſed firmatur in fidelibus iuſtis timentibus eum. Miſericordia Dei eſt in manibus Mariæ, vt ait D. Bernardus. Nihil nos voluit habere Deus, quod per manus Mariæ non tranſiret, ergo miſerere nobis. Timentibus eum. Iſaias in cap. 66. quærit ex parte Dei, *ſuper quem requieſcit ſpiritus meus niſi ſuper humilem, quietum, & timentem Deum*. Timor Domini multos habet effectus, 1. iuuat ad fidem credendorum, 2. confert ſcientiam, & ſapientiam, 3. illuminat mentem, tenebras pellit, 4. confert vbertatem bonorum ſpiritualium, 5. fugit peccatum, 6. affert animæ dulcedinem, 7. ſtabilit mentem, 8. dat animæ fortitudinem, 9. communicat pacē, 10. permanet in ſæcula.

6. *Verſiculus. Fecit potentiam in brachio ſuo: diſperſit ſuperbos mente cordis ſui*. De potentia. Deus pater fecit potentiam in brachio ſuo, qui eſt Chriſtus vnigenitus incarnatus. Nam Pater per Filium vniuerſa creauit, per ipſum redemit mundum, proſtrauit Diabolum, fregit portas inferni, aperuit Cœlum, diſperſit ſuperbos Iudæos gloriantes ſe, 1. de genere Abrahæ, Iſaac, & Iacob, 2. ſuperbum in honoribus Regum, & ſummi Sacerdotij, 3. ſuperbum in dominio, vnde timebant perdere Cathedram Moyſis, 4. erant ſuperbi mente cordis ſui: in intelligentia diuinarum ſcripturarum, ſed diſperſi ſunt à Chriſto per Romanos Imperatores trucidati, & diſperſi per mundum, & perdiderunt locum, gentem, & Sacerdotium, & oblationes, & hoſtias, & honores, & ſacrificia, & quod peius eſt veram intelligentiam Legis Diuinæ: vnde ſunt cœci, & obſtinati. Fecit potentiam diſpergendo tyrannos, & hæreticos. Fecit potentiam Chriſtus inſtituendo Sacramenta, & Euchariſtiam, & incarnationis opera, vnde fuit vt operaretur brachium; nam in creatione mundi operatus eſt manus, & digitis, vt res paruas. Vnde Dauid dicebat *quoniam videbo Cælos tuos, opera digitorum tuorum:* ſed de incarnatione fecit potentiam in brachio ſuo.

7. Verſic. *Depoſuit potentes de ſede: & exaltauit humiles*. De iuſtitia Depoſuit Scribas, & Phariſæos de Sede, & Cathedra Moyſis, in qua ſedebant iudicantes iudicia populi, & diſcernentes cauſas iudiciorum deſtruentes pauperes, viduas, & pupillos, 2. depoſuit potentes principes Sacerdotum, de

Digitized by Google

Sede Sacerdotali, 3. depoſuit potentes tyrannos de ſede ſuperbiæ, & dæmones de ſede Idolatriæ, quæ erat in toto mundo. Aliqui volunt, quod per potentes intelligat Saulem, & per humiles David: Aman ſuperbus ſuſpenſus eſt in ligno, Mardocheus humilis fuit exaltatus, Hærodes à vermibus deuoratus eſt. Christus humilis exaltatus. Populus Hebræus repudiatus, & gentilis exaltatus Apoſtoli, & Martyres, & Virgines humiles. Deus frequenter deponit potentes, 1. ob effrenatam licentiam viuendi, 2. ob ſuperbiam, 3. ob inobedientiam, 4. propter inſipientiam, 5. ob iniurias factas proximis, 6. ob contemptum pietatis, 7. ob crudelitatem. Et econtra Deus exaltat humiles, 1. ob ſuam depreſſionem, qui ſe humiliat exaltabitur, 2. ob moderationem appetitus ſenſitiui, ne inordinate incedat, 3. quia alijs ſe ſubiecerunt, 4. quia habent Deo reuerentiam, 5. quia in hoc Deus monſtrat ſuam omnipotentiam, de nihilo facere magna.

8. Verſiculus. *Eſurientes impleuit bonis, & diuites dimiſit inanes*: Oſtenditur Dei ſapientia. Nam populus gentilis erat eſuriens bonorum ſpiritualium non habebat Legem, nec Prophetas, nec ſacrificia vero Deo: ſed populus Hebræus omnia iſta habebat: ſed quando Christus factus eſt homo gentiles, quia receperunt fidem habuerunt Christum redemptorem, Euangeliũ, Sacramenta, dona Spiritus Sancti, dotes Corporis glorioſi, gratiam, & gloriam fuerunt ditati bonis ſpiritualibus, & hebræi, qui erant diuites in bonis ſpiritualibus euaſerunt famelici, & mendici, perdiderunt locum, gentem, libertatem, & gratiam, & gloriam. Aliqui Doctores dicunt per diuites intelliguntur Angeli, qui de Cœlo ceciderunt de tanta gloria, per eſurientes iuſtos homines, qui ad ſedes eorum aſcenderunt. Alij dicunt eſurientes eſſe Angelos bonos, qui eſuriunt claram Dei viſionem in qua beatitudo conſiſtit, per diuites vero intelligi Angelos malos, qui multis bonis naturalibus, & ſupranaturalibus fuerunt locupletati; ſed quia ſuperbè confidebant omnibus illis ſpoliati ſunt. Alij dicunt pauperes fuiſſe Hebræos in deſerto ſine domo, ſine templo, ſine poſſeſſionibus, & idolatræ Cananæi, Phariſæi, & alij diuites valde, quos Deus expulſit de terra promiſſa, & dedit illam terram populo ſuo fluentem lac, & mel. Alij dicunt, eſurientes eſſe iuſtos deſiderantes bona ſpiritualia, & extirpationem vitiorum, quibus Deus implet bona gratiæ, beati *eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur*, ait Christus bona ſunt res æternæ, & verè bona, quæ nunquã deficiunt, ſemper proſunt, obſunt nunquam per diuites vero intelligi ſuperbos, qui in ſe confidũt, & vacui ſunt omni virtute, cœci ſunt. Alij dicunt, eſurientes intelligi pauperes, & egenos, qui carent rebus temporalibus quos Deus ſæpe locupletatur, & famelici ſaturati ſunt, vt Iob, Tobias, & alij Deus ſæpè depauperat diuites, repleti prius, pro panibus ſe locauerunt. Alij, tandem dicunt per eſurientes intelligi Virginem Mariam, Ioſeph, Zachariam, Ioannem Baptiſtam, Apoſtolos, & primos Christianos, 1. quia cum omni conatu quærebant Christum propter bona ſpiritualia, 2. quia videntes eum magno deſiderio tenuerunt eum; Vnde repleti ſunt bonis ſpiritualibus. *Diuites dimiſit inanes* ſunt, 1. dæmones, qui prius erant beati, 2. Iudæi obſtinati, qui erant diuites, 3. Tyranni Imperatores potentes, vt Nero, Domitianus Traianus, Deocletianus, Maxentius, Maximinus, & ſimiles, loco quorum exaltauit humilem Conſtantinum, qui extirpauit Idolatriam, Diuites dimiſit inanes,

ideſt

Digitized by Google

Ideſt à ſpe ſua fraudati. Vel quia Deus extrahens de ventre eorum diuitias vacui, & inanes remanſerunt; vel inanes ſine radice, vel inanes, ideſt aridos in anima, & in corpore, vel inanes, ideſt in morte diuites nihil habent nihil portant ſecum, 1. Nota, tria ſunt in diuitijs, 1. flos ſæculi, qui areſcit, vt lanugo, 2. faſtus iactantiæ, quæ in ampullas aquæ ſurgit, vt ſpuma, 3. amaritudo ſolicitudinis, ſicut fumus excæcans oculos. Omnia diuitijs inanitatem oſtendunt, 2. tria ſunt in diuitibus, 1. aculei ſpinarum in difficultate acquirendi, 2. timor perdendi, vt carduus, 3. inſtabilitas, vt aqua currens perſequens diuitias, 3. Tribus figuris deſcribitur diuitum iudicium, 1. vento iræ Dei, 2. procella ruente in capite impiorum, 3. impetu conſumpti ſunt in impetu aquarum.

9. Verſic. *Suſcepit Iſrael puerum ſuum; recordatus miſericordiæ ſuæ.* Hæc tertia pars, & vltima huius Cantici, in qua Beata Virgo recolit beneficia exhibita populo Iudæorum ſpecialiter. Nam Deus accepit carnem puerilẽ de populo Iſrael, quod fuit beneficium illi populo collatum; Ad modum recordantis ſe habuit Deus, quando filium ſuum patribus antiquis promiſſum in carnẽ miſit. Iſrael hìc poteſt eſſe caſus nominatiuus, & accuſatiuus ſecundum varios Auctores.

10. Verſic. *Sicut locutus eſt ad Patres noſtros: Abraham, & ſemini eius in ſæcula.* Quatuor dubitationes videndæ ſunt ſuper his duobus verſiculis, 1. quis eſt Iſrael, qui ſuſcepit puerum ſuum? cum nos videamus, quod populus Iſrael negauit, abiecit, & crucifixit Chriſtum, 2. quando Iſrael ſuſcepit iſtum puerum? 3. ad quos patres, & quomodo locutus, & promiſit Deus Chriſtum ipſi Abraham, & ſemini eius in ſæcula? 4. cur B. Virgo vocat Chriſtum puerum non Deum, non Filium? Quo ad primum, *Iſrael* non eſt nomen naturæ, nec carnalis natiuitatis, ſed eſt nomen fidei, gratiæ, & benedictionis. Vnde legitur Genes. cap. 32. quod quando Iacob luctatus eſt tota nocte cum Angelo fortiter, dixit ei Angelus. *Nequaquam appellabitur Iacob nomen tuum, ſed Iſrael, quoniam ſi contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra homines præualebis, & benedixit ei*, & tunc Iſrael vocauit nomen loci illius: *Phanuel*, dicens, vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea, ex quibus patet, quod propter quatuor compoſitum eſt ipſi nouiter hoc nomen Iſrael, 1. propter fidem, quia vidit hominem, & credidit Deum in illo homine dicens: vidi Dominum facie ad faciem, & per fidem credidit Deum incarnandum, ideo dictus eſt Iſrael, quod interpretatur, vir videns Deum, 2. quia tenuit fortiter Deum, 3. quia fuit à Deo benedictus, 4. quia fuit per eum directus. Vnde manifeſtum eſt, quod non ſolum ſunt illi filij Iſrael, qui nati ſunt ſecundum carnem, ſed ſoli illi, qui habuerunt, & habent fidem, quam habuit Iacob de Chriſto Meſſia incarnando, & illi qui ſunt benedicti per Chriſtum in baptiſmo, & illi qui ſunt directi à Chriſto per Legem Euangelicam. Qui ſoli Chriſtiani ſunt verè filij Iſrael, ideſt videntes verum Deum, per fidem, & opera, & tenent fortiter iſtam fidem, & Deum; Et ſunt benedicti à Deo, & ſunt directi in Lege Euangelica. Sic erant veri filij Iſrael in illo tempore, quando cantatum fuit iſtud canticum Virgo Maria, Ioſeph, Zacharias, Eliſabeth, Ioannes Baptiſta, & alij fideles credentes. Et Nota quod Iſrael poſtquam luctatus eſt cum Angelo remanſit claudus ex vno pede, ad notandum quod multi ex filijs ſuis carnalibus

Digitized by Google

debebant claudicare in fide non credendo Meſſiam Chriſtum Deum, & hominem. Ex hoc reſpondetur.

Ad 2. dubitationem; quod 1. Virgo Maria cum alijs fidelibus ſuſcepit Ieſum Chriſtum vice, & in perſona totius Iſrael, & omnium Patriarcharum, & Prophetarum. Tunc quando dixit ad Angelum: *Ecce Ancilla Domini fiat mihi ſecundũ Verbũ tuũ*, in eodẽ inſtanti opere Spiritus Sancti Corpus Chriſti fuit ex puris ſanguinibus Virginis formatum, & perfectiſſime organizatum & à tota Trinitate Anima fuit in illo corpore infuſa, & fuit à Verbo perſonaliter aſſumpta. In 2. loco ſuſcepit Chriſtum D. Ioſeph Sponſus Virginis, quando Angelus Dei locutus fuit ei in ſomnis dicens. *Ioſeph noli timere accipere Mariam coniungem tuam, quod enim in ea natum eſt de Spiritu Sancto eſt pariet Filium, & vocabis Nomen eius Ieſum*. In 3. loco ſuſcepit Chriſtum Ioannes Baptiſta tanquam Dominum Saluatorem mundi quando ad ſalutationem B. Mariæ. *Exultauit in gaudio in vtero Matris ſuæ*. In 4. loco ſuſcepit Chriſtum. Eliſabeth, quando recepit Beatam Virginem dicens *Benedictus Fructus ventris tui*, & benedicta tu inter mulieres. In 5. loco ſuſcepit Chriſtum Zacharias Pater Ioannis Baptiſtæ, quando in natali filij ſui prophetauit dicens. *Benedictus Dominus Deus Iſrael*, quia viſitauit, & fecit redemptionem plebis ſuæ. In 6. loco ſuſceperunt Chriſtum *Paſtores* in ſua Natiuitate, quando monitu Angelico venerunt feſtinanter ad adorandum Chriſtum natum in Præſepio. In 7. loco in perſona, & vice totius populi gentilis facti veri filij Iſrael per fidem venerunt *Magi ab Oriente*, & adorauerunt Chriſtum, tanquam Deum, & hominem, & Dominum totius vniuerſi. In 8. loco ſuſcepit Chriſtum *Simeon Iuſtus* in perſona totius Iſrael, & in perſona legis, & prophetarum in templo, quando dixit Canticum, *Nunc dimittis* ſeruum tuum Domine ſecundum Verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei ſalutare tuum. In 9. loco ſuſcepit Chriſtum quædam mulier famoſa *Anna filia Phanuel*, quando in templo in die purificationis prædicebat mirabilia de puero Ieſu cum Simeone. In 10. loco in 30. anno oſtenſionis ſuæ ſuſceperunt Chriſtum Apoſtoli, & Diſcipuli, & mulieres, quæ Chriſtum ſunt ſecutæ vſque ad paſſionem, & ſepulturam. In 11. loco poſt Spiritus Sancti miſſionem ſuſcepit ipſum magna multitudo populi conuerſi de Iudaiſmo, vt legitur in actibus Apoſtolorum. In 12. loco ſucceſſiuè totus populus gentilis factus verus Iſrael per fidem, & regenerationem baptiſmalem ſuſcepit Chriſtum puerum ſuum, ſibi promiſſum in Abraham, & ſic patet quomodo, & quando ſuſcepit Iſrael puerum ſuum.

Ad 3. Dubitationem reſpondetur, *quod Deus locutus eſt ad patres, & ad Abraham*, eſt prius Notandum, quod Abraham in ſua natiuitate carnali appellatus eſt Abram à parentibus ſcriptum cum ſimplici A, vt patet Geneſ. 11. ſed poſtquam facta eſt repromiſſio de Chriſto futuro, & ipſe credidit repromiſſioni, propter quam fidem fuit iuſtificatus tunc fuit ipſi mutatum nomen per quandam additionem propter fidem, quam habuit de Chriſto futuro, & ſic dictus eſt Abraham ſcriptum cum duplici A, & h, vnde legitur Geneſ. cap. 15. quando Abraham petijt à Deo ne moreretur ſine liberis, & ſucceſſoribus, Deus eduxit ipſum foras dicens in cap. 15. Geneſ. *Suſpice Cœlum, & numera ſtellas, ſi potes ſic erit ſemen tuum, & tunc credidit Abraham, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam*: ex quibus verbis ſequitur, 1. quod Deus non

pro-

promiſit ipſi Abrahæ ſemen terrenum: ſed Cœleſtem, & ſpirituale, quia non dixit reſpice terram, ſed Cœlum, quia de Cœlo debebat deſcendere ſemen eius, ideſt filius Dei, & ſumere carnem ex ſemine ipſius Abrahæ ex Maria Virgine de progenie Abrahæ, 2. ſequitur quod Chriſtus Deus, & homo Cœleſtis debebat regnare, & multiplicare filios Cœleſtes ſpirituales ipſi Abraham, per hoc quod ait numera ſtellas ſi potes (ideſt ſecundum apparentiam) 3. ſequitur quod tunc Abraham credidit Chriſto futuro Deo, & homini, ideo audiuit à Deo, eris pater multarum gentium, qui ſunt filij ſpirituales, qui credituri erant Chriſtum dicti Chriſtiani. Nam filij Abram ſunt filij carnales non credentes: ſed filij Abraham mutato nomine ſunt filij ſpirituales. *Abram*, ideſt pater excelſus eſt figura Dei patris, qui genuit filium Iſaac. *Abraham*, ideſt pater multitudinis, eſt figura Chriſti, qui per Baptiſmũ habet infinitos filios. Abrahã egreſſus eſt de terra ſua, Chriſtus de Cœlo in terram venit. Abraham ſeparatus eſt à Lot. Chriſtus à populo infideli. Habuit tres vxores. Chriſtus ſemper habuit credentes, 1. in lege naturæ, 2. in lege ſcripta, 3. in lege gratiæ, quibus locutus eſt Deus multis modis, & multoties ad patres veteris teſtamenti, recordatus miſericordiæ ſuæ, in 1. ætate, & ſæculo Deus locutus Adæ, poſtquam eiectus eſt de paradiſo, poſt peccatum: recordatus miſericordiæ ſuæ, quando dixit ſerpenti, ipſa conteret caput tuum intellexit de B. Virgine loco Euæ, hoc nunc os de oſſibus meis, 2. locutus eſt ad Abel de Chriſto futuro in fide cuius ſaluus factus eſt, 3. locutus eſt ad Enos, qui incepit inuocare nomen Domini, ideſt Chriſtum meſſiam, & translatus eſt, 4. In 2. ætate, & ſæculo locutus eſt Noe, quando dixit ei Deus *arcum meum ponam in nubibus Cœli, & erit ſignum fœderis inter me, & terram*, in arco, ſeu iride, in quo ſunt tres colores, & in Chriſto tres ſubſtantiæ Anima, corpus, & Diuinitas, 5. In 3. ætate, & ſæculo Deus locutus eſt Abraham, cum immolauit filium ſuum Iſaac in loco caluariæ, vbi Chriſtus fuit Crucifixus, & loco Iſaac, aries ſacrificatus eſt, Chriſtus pro alijs immolatus, & Deus dixit Abrahæ *in ſemine tuo benedicentur omnes gentes*, 6. locutus eſt Iſaac cum proximus erat morti dixit Iacob filio ſuo, *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni cui benedixit Dominus*, 7. locutus eſt Dominus Iacob quando vidit ſcalam cuius ſumitas Cœlum tangebat, & Angelos aſcendentes, & deſcendentes, quando locutus eſt cum Angelo, & quando in cap. 49. Geneſ. dixit *Non auferetur ſceptrum de Iuda*, nec dux de fæmore eius donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium, 8. in 4. ætate, & ſæculo locutus eſt Deus Moyſi, quando in Exodo cap. 23. dixit *oſtendam omne bonum tibi*, In Deuter cap. 19. *Prophetam ſuſcitabo de medio* fratrum tuorum ſimilem tui, & ponam verba mea in ore eius. In rubo ardente Virginitas, 9. in 5. ætate, & ſæculo locutus eſt ipſi Dauid, quando dixit, *de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam*, & millies in pſalmis, & in 2. Regum, 7. 10. in eadem ætate locutus eſt Iſaiæ quando cap. 7. ait *Ecce Virgo concipiet*, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, item cap. 9. *paruulus datus eſt nobis*, filius datus eſt, 11. locutus eſt Hieremiæ quando in cap. 31. dixit, *Nouum creauit Dominus ſuper terram fœmina circumdabit virum*, 12. locutus eſt Ezechiæ quando in cap. 36. ait Effundam ſuper vos aquam mundã, & mundabimini, 13. In ſexta ætate, & ſæculo, locutus eſt Deus Danieli, *ſeptuaginta hebdomadæ* abbreuiatæ ſunt ſuper populum meum,

meum, &c. deleatur iniquitas, 14. locutus eſt Aggæo cap. 9. *Gaude & lætare filia Sion, quia ecce ego venio habitare in medio tui.* 15. locutus Zachariæ cap. 9. *Ecce rex tuus venit iuſtus & ſaluator ſedens ſuper aſinam, & pullum,* 16. locutus eſt Malachiæ cap. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum, & ſtatim veniet* ad templum ſanctum ſuum Dominator, quem vos vultis; quod impletum eſt in die præſentationis, 17. Sed in ſeptima ætate, & ſeculo Deus adimpleuit quod promiſerat omnibus ſupradictis, quia miſit filium ſuum in carne. Sic locutus eſt ad patres, & ad Abraham.

Ad 4. dubitationem dicendum B. Virginem Mariam vocaſſe *Chriſtum puerum*, non Deum, non ſaluatorem &c. 1. B. Virgo erat verſatiſſima in ſcriptura, quæ varijs in locis vocat Chriſtum puerum, ideo ſic vocauit eum. 2. puer, ideſt ſeruus ſignificat Chriſtum, qui formam ſerui accepit, 3. puer, ideſt quaſi purus ad oſtendendam ſuam puritatem, 4. quia pueri abſq; malitia vitam agunt, 5. pueri facile odium deponunt ſic Chriſtus, 6. pueri de craſtino non ſunt ſolliciti, ſic Chriſtus, *nolite portare ſacculum nec peram*, 7. pueri non confidunt in ſe, ſed in patre ſuo, Chriſtus vt faciam voluntatem patris mei, 8. pueri ſi percutiantur currunt ad parentes, Chriſtus pater in manus tuas commendo ſpiritum meum, 9. pueri ſunt timidi, Chriſtus tranſeat à me calix iſte, 10. pueri non ſunt fraudolentes, 11. pueri paruuli in brachijs parentem portantur, Chriſtus in ſino patris, 12. pueri ſunt innocentes ſine peccato.

Eccleſia cantat hoc Canticum quotidie ad veſperas, 1. quia ipſa Beata Maria in veſpera mundi ſuo ſingulari aſſenſu mundo ſuccurrit perdito, 2. quia per hoc fit iugis recordatio incarnationis factæ in veſpera mundi, 3. quia ipſa B. Maria eſt ſtella maris, quæ in huius mundi veſpere nobis lucem recepit, 4. vt mens noſtra per diem varijs fatigata negotijs, & cogitationibus imminente quietis, ſcilicet noctis tempore recolendo dicta Dei genitricis quidquid nociuum, & ſuperfluum diuturna euagatio contraxerit totum hoc precibus, & lacrimis ea intercedente mundetur, 5. quia B. Virgo portauit nobis Chriſtum in veſpera mundi, 6. Canitur in ſexta laude, ideſt matutinum, & laudes, vna, prima duæ, tertia tres, ſexta quatuor, nona quinq; veſper ſexta, quia Chriſtus in ſexta ætate venit ad nos factus Homo. Omnia Durandus; 7. Addo ſicut eſt finis veteris teſtamenti, & principium noui teſtamenti hoc canticum, ſic in veſpere ponitur, quæ eſt finis, & principium Diuini officij. Beatiſſima Virgo Maria tibi commendo animam meam; nunc, & in hora mortis meæ. Amen.

Canticum Zachariæ, Benedictus Dominus Deus Iſrael &c. Lucæ cap. 1. Cantatur ab Eccleſia quotidie ad laudes.

PRimo Notandum, quod eſt differentia inter cantica veteris teſtamenti, & Cantica noui teſtamenti. Nam Cantica veteris teſtamenti ſemper fuerunt facta agendo gratias pro aliquibus bonis temporalibus tunc receptis: ſed prout figurabant futura beneficia noſtræ redemptionis conferenda in nouo teſtamento per aduentum Chriſti. Quia aliter illa non pertinerent ad Sacram Scripturam; ſed Cantica Euangelica noui teſtamenti non ſunt facta pro beneficijs temporalibus. Sed pro beneficijs ſpiritualibus, figuratis

per

per beneficia temporalia veteris teſtamenti. Quæ quidem beneficia ſpiritualia recepimus in aduentu D.N.I.C. & ſic ſunt gratiarum actiones. Sunt enim quatuor primum B. Mariæ Magnificat, 2. hoc Canticum Zachariæ; Benedictus Dominus, 3. Simeonis; Nunc dimittis, 4. Angelorum. Gloria in excelſis.

2. Occaſio componendi hoc Canticum fuit, quod cum eſſet Zacharias vnus ex 24. Sacerdotibus electis, qui ſecundum vices ſuas hebdomadas miniſtrabant in templo, & cum eſſet vir ſanctus, & iuſtus videret ſceptrum de Iuda eſſe ablatum, & regnum Iudæorum in poteſtate Herodis viri alienigenæ, & tyranni, & populum deprauatum per falſam doctrinam. Diebus, & noctibus Deum orabat; vt mitteret filium ſuum Chriſtum ad liberandum genus humanum à peccato, & ſeruitute alienorum. Vnde factum eſt, cum Zacharias fungeretur officio ſuo in templo, quadam die apparuit ei Angelus Gabriel ſtans à dextris altaris incenſi, & ait ad illum, *ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua:* & vxor tua Eliſabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem, & multa arcana annuntiauit de Ioanne, vt legitur cap. 1. Lucæ. Vnde Zacharias dubitans de dictis Angeli remanſit mutus vſque ad natiuitatem filij ſui Ioannis, poſt completos nouem menſes, cum Eliſabeth peperit ſolutum fuit vinculum linguæ eius, & repletus Spiritu Sancto prophetauit, & gratias agens ait, *Benedictus, &c.*

Diuiditur Canticum in duas partes, in prima per 8. verſic. agit gratias, quia iam venit Chriſtus ad complenda omnia promiſſa Patriarcharum, & Prophetarum, 1. *Benedictus Dominus* omnium per generalem gubernationem. Deus per creationem, Iſrael per ſpecialem cultum, & deuotionem, & beneficiorum ſpiritualium populo Iſrael exhibitionem. *Quia viſitauit*, ideſt acceſſit per incarnationem, & fecit redemptionem plebis ſuæ, ideſt 1. liberationem Iſraeliticæ plebis ab inuiſibilibus hoſtibus, 2. à damnatione æterna, 3. à reatu originalis peccati, 4. & ab omni peccato, quia Chriſtus attritus eſt propter ſcelera noſtra in ſua paſſione, 1. Deus viſitauit corrigendo delinquẽtes, vt legatus prouinciam, 2. ad iuſtificandum pœnitentes, vt medicus ægrotum, 3. ad docendum ignorantes, vt magiſter diſcipulos, 4. ad excitandum negligentes, vt principes populum, 5. ad promouendum operantes, vt vinitor operarios in vinea, 6. ad conſeruandum obedientes, ſicut paſtor gregem, 7. ad fœcundandum contemplantes, vt Sponſus Sponſam, 8. ad adiuuandum pugnantes, vt Rex exercitum, 9. ad conſolandum patientes, vt ſanus infirmum, 10. ad remunerandum operantes perſeuerantes ſicut pater familias, hæc S. Bonauentura.

2. *Et erexit cornu ſalutis nobis*, ideſt virtutem conſequendi ſalutem æternam, in ſua reſurrectione, cornu regnum Chriſti denotat, vel ipſum Chriſtum, quia cornu non eſt os, neque caro tantum, ſic Chriſtus eſt Deus, & homo. Sonus cornu, eſt prædicatio Euangelica. Cornua Dei ſunt fortitudo, & potentia, quæ ſunt timenda. Cornua animæ acuenda, ſunt gratia, & virtutes. Cornua Eccleſiæ honoranda, ſunt Prælati adminiſtrantes ſacra. Cornua Crucis ſunt amplexanda, per deuotionem manus Chriſti perforatæ, vel cornu cœleſtem fœlicitatem nobis denuntiauit. *In domo Dauid pueri ſui*, ideſt in Chriſto de progenie Dauid ſecundum carnem nato. Vel Dauid Chriſtus eſt cuius domus Eccleſia eſt, in qua Chriſtus videtur in Sacramentis. Et nota quod

Digitized by Google

ta quod Chriſtus quadrupliciter erexit humanam naturam, quæ poſt peccatum Adæ deiecta erat, 1. aſſumendo ipſam perſonaliter per incarnationẽ, 2. liberando ipſam, per ſuam mortem, & paſſionem, 3. ipſam glorificando per ſuam reſurrectionem, 4. in cœlo inter Angelos collocando per ſuam aſcenſionem.

3. *Sicut locutus eſt per os Sanctorum: qui à ſæculo ſunt Prophetarum eius.* Nam Deus promiſit Patriarchis, & Prophetis ſe miſſurum filium ſuum in mundum, vt dictum fuit in Cantico Virginis Mariæ, in illis verbis, ſicut locutus eſt ad Patres noſtros, vt ait D. Petrus huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent. Quod longum eſt narrare.

4. *Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium, qui oderunt nos*, id eſt promiſit per os Sanctorum, quod genus humanum conſecutum eſt ſalutem ex inimicis noſtris diabolo, mundo, & carne, quæ ſemper oderunt nos. Vnde D. Ioannes, in 1. Epiſt. ait. *In hoc apparuit filius vt diſſoluat opera Diaboli.* Vel ſalutem ex inimicis tyrannis, & hæreticis, qui ſemper oderunt veros Chriſtianos, ſed mortui ſunt in pœna æterna, vel conuerſi ſunt ad fidem, & facti ſunt amici.

5. *Ad faciendam miſericordiam cum Patribus noſtris, & memorari teſtamenti ſui ſancti*, id eſt quod impleuit Myſterium incarnationis, non propter noſtram iuſtitiam: ſed propter ſuam miſericordiam adimplendam, quam Patribus antiquis promiſit, & memorari teſtamenti, quod eſt vltima voluntas teſtatoris, vt impleatur, quæ promiſit, 1. vt veniat in carne, 2. promiſit redimere populum ſuum, 3. promiſit exaltare Regnum Dauid ſpirituale, & de ipſo carnem aſſumere.

6. *Iuſiurandum, quod iurauit ad Abraham Patrem noſtrum daturum ſe nobis*, vt Genes. cap. 22. dicitur per memetipſum iuraui dicit Dominus, quia feciſti hanc rem, & non peperciſti vnigenito filio tuo propter me, multiplicabo te, & benedicam tibi, & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes. Vbi per ſemen Abraham intelligitur Chriſtus, quem pater miſit in mũdum propter noſtram ſalutem, vt medicum, vt mediatorem, vt fratrem, vt fideiuſſorem, qui in cibum ſe dedit, & in pretium, vt D. Thomas in hymno ait. *Se naſcens dedit ſocium, conueſcens in edulium ſe moriens in pretium, ſe regnans dat in præmium.* Deus ſe dat illis, quibus ſuam gratiam infundit, & ſe dat illis, qui ſuper omnia diligunt eum.

7. *Vt ſine timore de manum inimicorum noſtrorum liberati ſeruiamus illi*, id eſt ſine timore inordinato, carnali, ſæculari, & ſeruili: ſed cum timore filiali, liberati de manu dœmonũ propter originale peccatum; per paſſionem, & mortem Chriſti, ſeruiamus illi, ſcilicet vero Deo ſeruitute latriæ, Soli Deo debita.

8. *In Sanctitate, & iuſtitia coram ipſo: omnibus diebus noſtris*, id eſt omni puritate, mentali, omni terrena, & carnali affectione excluſa. Omnes affectus ſint tendentes in Deum, & Iuſtitia, id eſt actibus iuſtitiæ tàm diſtributiuæ, quã commutatiuæ. Vel omnes virtutes coram ipſo, id eſt recta intentione toto corde, & mente ante Deum, ſemper diebus, & noctibus perſeueranter ſeruiamus Deo, quia qui perſeuerauerit vſque in finem ſaluus erit, & maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter.

9. Secunda pars eſt ibi, *Et tu puer Propheta altiſſimi vocaberis*, per quatuor

tuor

Digitized by Google

tuor verſic. dirigit verba ad puerum natum: commendando ipſum de officio præcurſoris, poſt locutionem de Chriſto ad Ioannem direxit ſermonem. Et ſi aliquis diceret cur Zacharias direxit ſermonem ſuum ad puerũ, qui adhuc non intelligeret? reſpondetur, quod virtute ſupernaturali intelligebat, quia acceleratus fuit ei vſus rationis, ſicut intelligebat Chriſtum in vtero matris. Vel ſic loquebatur ad puerum non propter eius intelligentiam: ſed propter aliorum inſtructionem de myſterio incarnationis, qui habebant vſum rationis, Ioannes Baptiſta fuit Propheta magnus, & pluſquam Propheta, & non fuit ſimplex propheta, nec propheta magnus, quē expectabā Hebræi, id eſt Chriſtus, nec erat Eliſæus, vel vnus ex Prophetis antiquis, ſed erat ille, qui propter virtutes ſuas multa nomina habuit, dictus eſt Ioannes Baptiſta, amicus Sponſi, præcurſor Chriſti, Angelus, lucerna ardens, vox clamantis, pluſquam Propheta, & Helias; fuit enim Apoſtolus Patris æterni, ſicut Paulus, & Barnabas fuerunt Apoſtoli Spiritus Sancti, & Chriſtus habuit duodecim. *Præibis enim ante faciem Domini parere vias eius*. Chriſtus eſt facies Domini per quem cognoſcimus Patrem, facies eſt notitia, Ioannes præiuit ante Chriſtum, 1. quia prius fuit conceptus, 2. prius natus, 3. prius prædicauit, 4. prius baptizauit, 5. prius iuit ad pœnitentiam, 6. prius fuit mortuus, 7. prius ad Lymbum parare vias eius, hoc eſt 1. diſponere homines ad Chriſti fidem ſuſcipiendam per pœnitentiam, 2. diſponendo ad ſuſceptionem baptiſmi, 3. præparauit corda hominum ad Legem Chriſti ſuſcipiendam, 4. parauit viam Domini ad perſecutionem, & mortem ſuſtinendam. Viæ Domini, quæ ducunt homines ad gloriam multæ ſunt, 1. eſt baptiſmus, 2. pœnitentia, 3. obſeruantia Præceptorum, & Legis, 4. prædicatio Euangelica, 5. opera virtuoſa, &c.

10. *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius: in remiſſionem peccatorum eorum*; id eſt ad prædicandam ſalutem dandam per Chriſtum. Vel ad prædicandam notitiam Chriſti populo, qua ad veram ſalutem pertingitur. Hanc autem ſciētiam dedit in remiſſionē peccatorũ per merita Chriſti nati, & paſſi.

11. *Per viſcera miſericordiæ Dei noſtri: in quibus viſitauit nos oriens ex alto*, id eſt per intimam, & occultam Dei miſericordiam facta ſunt hæc, ex ſinu ſummi Patris Chriſtus venit in mundum viſitare nos, non noſtris meritis, ſed ſua immenſa charitate. Vel dices, oriens, qui eſt Chriſtus *Ecce vir oriens nomen eius*, ex ſummo Cœlo egreſſio eius venit de ſinu Patris, & factus homo viſitauit nos, vt medicus ſalutis æternæ. Viſcera in Deo metaphoricè appellantur charitas, & miſericordia eius, quibus inductus eſt ſuccurrere nobis.

12. *Illuminare his qui in tenebris, & vmbra mortis ſedent: ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis*, 1. ad illuminandum eos, qui in tenebris ignorantiæ, & erroribus, ſeu infidelitate ſedent, 2. omnes fideles veteris teſtamenti ſedent in vmbra mortis, & tenebris cæremoniarum, 3. Patres in Lymbo ſedebant in tenebris, & vmbra mortis, 4. Gentiles ſedebant in tenebris, & vmbra mortis, quia erant ſine lege, & vero Deo, 5. vita impia dicitur vmbra mortis, quia ſeparat mentem à Deo, 6. vmbra mortis, & tenebra eſt præſens vita, quæ eſt plena errorum, & voluptatum. Sed Chriſtus direxit pedes noſtros. Dando Legem Euangelicam, & Sacram Doctrinam, quæ dicitur lux, quæ expulſit ignorantiam, & declarauit Legem veterem, quæ erat via vmbroſa, vocauit gentiles ad fidem, eripuit Patres Sanctos de Lymbo, reuoca-

Digitized by Google

uit impios, & commutauit vitam præſentem cum Gloria æterna. Ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis, ideſt direxit effectus noſtros, vt ſenſualitas non contrarietur rationi, & ſint pacifici in via Dei, & Chriſtus venit ad dandam triplicem pacem, 1. quietem inter gentiles, & hebræos in vna fide, in vna Eccleſia, 2. quietationem mentis in Deo, inter homines, & Deum, 3. pacem in æterna gloria, poſt finem præſentis vitæ, quod Deus nobis concedat. Amen.

Eccleſia cantat hoc Canticum quotidie ad laudes, quæ dicuntur ante auroram, 1. quia Ioannes Baptiſta præiuit, & natus eſt ante Chriſtum, qui eſt Sol. 2. dicitur in ſexto loco, quia Chriſtus in ſexta ætate venit in mundum dico in ſexto loco, quia in ſexto Gloria Patri finit hoc Canticum, 3. canitur ante auroram, quia quando fuit compoſitum erat in fine Lex vetus, & non erat orta Lex noua, quæ dicitur lux mundi, 4. cantatur poſt pſalmos, & lectiones ad ſignificandum, quod adimpleta Lege, per Chriſtum accepimus promiſſionē factam Abrahæ.

Canticum Simeonis, Nunc dimittis ſeruum tuum Domine. Lucæ cap. 2. Cantatur quotidie ab Eccleſia Ad completorium.

Simeon cantauit hoc Canticum quando Beata Virgo Maria in 40. die poſt partum præſentauit infantem Ieſum in templo, offerens pro eo par turturum, aut duos pullos columbarum, vt ſcriptum erat in lege. Lucæ 2. Tunc Simeon accepit puerum in vlnas ſuas, & dixit. *Nunc dimittis ſeruum tuum &c.* De quo Simeone inter alia quatuor perfectiones, & virtutes refert auctoritas Euangelica, vt patet in eodem cap. Lucæ 1. Dicit, quod erat homo iuſtus, nam iuſtitia hominis conſiſtit in conformitate eius ad Diuinam voluntatem, per obſeruantiam præceptorum, 2. Dicit, quod erat timoratus per quod denotatur eius auctoritas; Nam non ſolum in quantum habebat timorem Dei: ſed etiam in quantum eſt reuerendus, & timendus, & metuendus apud populum propter ſuas virtutes, 3. Dicit, quod erat expectans redemptionem Iſrael, per quod denotatur eius vera fides, & ſpes, quam habebat de Chriſto venturo inter paucos fideles illius ætatis, 4. Dicit, quod Spiritus Sanctus erat in eo, per quod denotatur excellentia eius Sanctitatis, & contemplationis in dono prophetico, & Diuinæ reuelationis, qui videns tempus aduentus Chriſti ſecundum ſexaginta hebdomadas Danielis iam imminere in ſuis orationibus, & ſacrificijs ſemper orabat, vt Deus mitteret Saluatorem ad redimendum mundum de ſeruitute peccati; Vnde factum eſt, quod in his orationibus, & ieiunijs, & meditationibus recepit reſponſum à Spiritu Sancto, *non viſurum ſe mortem, niſi videret Chriſtum Dominum.* Vnde Diuina prouidentia factum eſt, quod iſte Simeon vnus de 24. Sacerdotibus hebdomadarijs venit in illa hora in ſpiritu, in templum Hieroſolimitanum ad faciendum officium ſuum, accepit puerum Ieſum in vlnas ſuas, cognouit in ſpiritu eſſe meſſiam redemptorem mundi, & eſſe completum reſponſum Spiritus Sancti; tunc eleuatis oculis ad Patrem æternum in dulcedine Spiritus agendo gratias dixit. *Nunc dimittis ſeruum tuum &c.*

Materia huius Cantici eſt gratiarum actio de beneficio incarnationis. Diuiditur Canticum in duas partes, in 1. verſiculo Simeon tanquam ſyndicus, & procurator totius Iſrael, & Prophetarum agit gratias Deo, qui compleuit ſuum

ſuum deſiderium, videndo Chriſtum finem totius legis factum hominem. *Nunc dimittis ſeruum tuum*, ſeruitute filiali, & timoris, & moriens vadam ad lymbum patrum, & annuntiem eis, quod tu es in mundo natus.

In 2. parte ibi. Quia viderunt oculi mei, ideſt corporales, & ſpirituales per tres verſic. Reddit cauſam ſuæ lætitiæ, 1. viderunt oculi mei ſalutare, ideſt medicum ſalutarem, & ſalutiferum, & verum ſaluatorem, oculis corporalibus videbat hominem, oculis ſpiritualibus intellectualiter videbat Deum, & Diuinitatem per fidem. Vnde Baruc. cap. 3. aiebat, *poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt. Quod paraſti ante faciem omnium populorum*, ideſt quod quidem ſalutare, & ſalutiferum, tu Deus paraſti ante faciem, vel notitiam, non ſolum vnius populi, & nationis, ſed omnium populorum, & nationum, & linguarum, ſicut in pſal. 18. in omnem terram exiuit ſonus eorum per prædicationem Apoſtolorum. Chriſtus fuit in Sacramentis manifeſtatus per totum mundum. *Lumen ad reuelationem gẽtium*, ideſt tanquam verum lumen, ad reuelationem, & illuminationem, & manifeſtationem omnium gentium, ideſt totius populi gentilis Chriſtus eſt lumen, & gloriam plebis tuæ Iſrael, ideſt ad gloriam, & honorem, & claritatem plebis tuæ Iſrael. De qua plebe Iſraelitica aſſumpſit carnem, id reſultat in magnum honorem genti Hebrææ, vel fuit gloria plebis Iſrael quia Patres Sancti de lymbo ad gloriam peruenerint.

Si aliter vis incedere dic cum S. Bonauentura in S. Luca in hoc Cantico 1. Simeon ſenex oſtendit ſe conſolatum præſentia Chriſti triplici ratione, 1. propter dignationem maieſtatis; Ideo ait *Nunc dimittis ſeruum tuum Domine*, quia Dominus venerat ad ſeruum, 2. propter impletionem veritatis. Ideo ait, *ſecundum verbum tuum*, ideſt verbum promiſſum, 3. propter adeptionem tranquillitatis. Ideo ait, *in pace*, 2. Additur Chriſti magnificatio tripliciter, 1. excellentia pietatis, ſapientiæ, & maieſtatis gloriæ, 1. quantum ad ſalutem clementiæ, & pietatis dicitur. *Quia viderunt oculi mei ſalutare tuum*, & quia hæc ſalus non erat particularis, ſed vniuerſalis, ideo ſubdit quod paraſti ante faciem omnium populorum, 2. quantum ad Lucem ſapientiæ. Ideo dicitur, *Lumen ad reuelationem gentium*, vt Iſaias ait, habitantibus in tenebris lux orta eſt eis, 3. quantum ad ſublimitatem, & maieſtatem gloriæ. Addit, *& gloriam plebis tuæ Iſrael*, quia ex Iſrael natus eſt. Magnificatur ergo Chriſtus, 1. ſub ratione ſalutis omnium, 2. ſub ratione lucis gentium, 3. ſub ratione gloriæ Iudæorum. primum clementiam, 2. ſapientiam, 3. potentiam manifeſtat, laudatur ergo Chriſtus in hoc cantico, vt pax, vt ſalus, vt lux, vt gloria. Lux quia Doctor, pax quia mediator, ſalus quia redemptor, gloria, quia præmiator. In his quatuor conſiſtit perfecta Chriſti commendatio, & compendium totius hiſtoriæ Euangelicæ Doctrinæ, quantum ad incarnationem *in pace*, prædicationem *in luce*, redemptionem *in ſalute*, reſurrectionem *in gloria*, quam Deus nobis ſua pietate præſtat, Amen. Moraliter poteſt dici Canticum iſtud ab omni moribundo commendante animam ſuam Deo.

Eccleſia canit hoc Canticum quotidie ad Completorium, 1. quia tunc cũ præcipua pace interna Deo vacare, ad ſtratumq; ire, ac obdormire, & Chriſtum in pectore noſtro quaſi ſepellire debemus, omni tentatione, auerſione, & culpa prorſus excluſis, tunc Canticum iſtud proferamus qualiter Simeon

Chri-

Digitized by Google

Chriſtum in brachijs ſtrinxit, quæ ille corporaliter geſſit nos ſpiritualiter faciamus, & dicamus cum ſponſa, Faſciculus Myrrhæ dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur, 2. quia canticum iſtud ſic continet plenitudinem laudis Chriſti, & conſolationem mortis ſenis, Ideo ſub ſero cantatur in cõpletorio, 3. Vt exemplo illius pacem inuenientes, mereamur videre lumen quod eſt Chriſtus, 4. quia ſicut Sanctus Simeon cupiens ex hac vita ad aliam tranſire iſtud cecinit, ſic, & nos cum dormire debemus, quaſi morituri. Quia ſomnus eſt quaſi mortis imago, illud canimus per quod nos Domino commendamus, 5. Canimus illud, in ſeptima laude, propter ſeptimam ætatem queſcentium in Cœlo, laudes ſunt matutinum, & laudes vna, prima, duo. Tertia, tres, ſexta, quatuor. Nona, quinq; veſper, ſex, completorium, ſeptem, 6. quia Canticum iſtud eſt de vtroq; aduentu Chriſti, vnde timere debemus Iſta tria cantica Euangelica Eccleſia Cantat ſtando, ideſt Beatæ Mariæ, Zachariæ, & Simeonis, Zachariæ quia Chriſtus mane ſurrexit B. Virginis, quia in veſpere ſe diſcipulis manifeſtauit. Simeonis in completorio quia dixit diſcipulis pax vobis, primum mane, ſecundum veſpere, tertium in completorio, vt notetur quod omni tempore debemus agere gratias Deo. Significat quod de beneficio incarnationis omnis ſtatus debet laudare Deum, ſcilicet virgines cum Maria, coniugati cũ Zacharia, viduæ cum Anna prophetiſſa, quæ gerebat figuram Eccleſiæ, contemplatiui cum Simeone lectore legis. Prælati cum Zacharia, Actiui, laici, clerici, & religioſi. Simeon interpretatur. Audiens triſtitiam, ſignificat figuram prophetarum.

LAVS DEO.

Beatæ Mariæ Virgini, & omnibus Sanctis.

Digitized by Google

Digitized by Google

1-6-2

Digitized by Google